

పుట	సం.
౮	౧౫౩-౧౬౯
౭	౩౯-౪౦
౧౦	౪౧౨
౧౧	౫౦౭-౫౧౪
౧౨	౬౩౩-౬౩౭
౯	౨౮౨
౧౨	౭౧౭-౭౨౦
౯	౩౮౩
౯	౨౮౩-౨౮౫
౧౧	౫౫౦
౧౦	౪౯౫-౪౯౯
౯	౩౫౫-౩౬౪
౧౨	౬౮౧-౬౮౭
౮	౧౫౧-౧౫౨
౧౨	౬౭౫-౬౮౦
౧౧	౫౫౬
౧౨	౭౦౫-౭౧౪
౧౦	౪౯౦
౧౨	౭౧౫-౭౧౬
౧౧	౫౨౩-౫౨౪
౭	౧౨౧
౯	౩౨౯-౩౪౦
౧౦	౪౭౫-౪౮౩
౧౧	౫౬౮
౧౨	౬౩౯-౬౪౫
౧౨	౬౪౬-౬౫౧
౧౦	౪౧౯-౪౨౬
౧౧	౫౫౧-౫౫౫
౮	౨౧౮-౨౨౨
౮	౧౪౭-౧౫౦
౧౦	౩౮౭-౩౯౨
౧౨	౬౬౩-౬౬౬
౮	౧౬౯-౧౭౩
౯	౨౬౭-౨౭౨
౮	౧౯౭-౨౦౧
౮	౨౦౨-౨౦౪
౧౨	౬౬౧-౬౬౨

కవి-సేవ గూర్చి (లే. నా)
 కర్మగిగ ! — కొండ్లూరు వీరరాఘవాచార్యులు (కే)
 కవి — శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి (ప)
 కవిరాజుకవి — గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య
 “
 కవిప్రాణి — కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు (ప)
 క్రిష్ణమన పండుగ — వే. సు.
 కే. శే. నడింపల్లి జగన్నాథరావు
 కుమారసంభవములోని కొన్ని అపవాదములు —
 డా. యశ్. వెంకటరమణయ్య
 కాసల్యానిలాపము — చిర్రావూరు కామేశ్వరరావు (ప)
 గడ్డము: నానిపురాతన చారిత్రము — వి. వి. యల్. ప్రభాకర్
 గ్రామపరిశ్రమలు — తిమ్మరాజు సత్యనారాయణరావు
 చలపకం — కొవలి శ్రీరామమూర్తి (నా)
 చిట్టితల్లి — కొండేపూడి సుబ్బారావు (కే)
 చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు — నంహూరి బుగారయ్య
 చూచితే ? — కుంటిమద్ది శేషశర్మ (ప)
 జర్మనీ దేశంలో నాశీ ఉద్యమం — కొచ్చెర్లకోట సత్య
 నారాయణమూర్తి
 జ్వాలాతోరణం — శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (కే)
 జిజ్ఞాసోల — పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు (ప)
 జీవకారుణ్యము — త్రిపురాన వెంకటకృష్ణారావుకొర (ప)
 తాజమహలు — దామెర రాజగోపాలరావు (ప)
 తీసునిబాధ “సుకుమార్”
 తుంగభద్ర ప్రాజెక్టు — గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు
 తెనుగుతల్లి — శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి (ప)
 తెలుగుకథాసాహిత్యం — ఎం. నాగేశ్వరరావు
 దశరూపకం — భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు
 దివాణ్ణీగారి ముసాఫరు — ‘కరుణకుమార’ (క)
 దీపావళి — అడవి బాపిరాజు (క)
 దొరలవై ధిరిలో ముద్దు — దిగవల్లి వెంకటశివరావు
 దోమరాజు — భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు
 నంది (అనమకొండ) — అడవి రాఘవరావు (ప)
 ‘నల్లప్రజ’ — డా. యశ్. వెంకటరమణయ్య
 నాగరాజుగారి ‘నవకవి’ — ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి
 నాటికాకర్త: డాక్టరు నారాయణరావు — విశ్వనాథ
 సత్యనారాయణ
 సాన్త్య పంథా — మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి (క)
 సీలగిరిశిఖరాగ్ర పార్శ్వప్రదేశ విహారసందేశము — శ్రీపితాపురము
 యువరాజు (ప)
 పోట — పిమ్మరాజు లక్ష్మీపతి (ప)

పండిత రాయలసూక్తులు—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి (ప)	౯	౩౫౪
పద్య : అర్థం—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు	౧౧	౫౪౩-౫౪౯
పరతత్వపరిశోధనము—వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి	౭	౨౬-౩౦
ప్రణయవాచికము—కొంఠూరు వీరరాఘవాచార్యులు (ప)	౧౧	౫౪౦
ప్రత్తి ('లాంగ్ ప్లేసిల్ కాటక్') పి. హెచ్. రామరెడ్డి	౧౦	౪౯౧-౪౯౪
పారిశ్రామికాభివృద్ధి-తద్విధానము, సాధనములు—శ్రీపాద గణపతిరావు	౧౧	౫౬౯-౫౭౪
ప్రాగ్ఠిహాసికప్రపంచం: పురాణగాథలు—వే. సు.	౯	౩౬౫-౩౬౮
ప్రాచీన అరబ్ నివాసులు హిందువులూ?—శ్రీజ్ఞానేంద్రదేవ్ నూఫీ	౭	౫౫-౬౦
పూజారి—బి. రంగనాథ్ (నా)	౯	౨౮౯-౨౯౭
పూజాశిరీషాలు—మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు	౯	౨౯౦-౩౦౦
పూర్వ మాంద్రదేశమున బానిసన్యాసార ముండెనా?— డా. యన్. వెంకటగమణయ్య	౮	౧౩౯-౧౪౪
పెల్లిళ్లు రిజప్టరుచేయుట అవసరము—శ్రీమతి బి. కామేశ్వరమ్మ	౧౨	౭౩౯-౭౪౦
ఫలశ్రుతి—దామెర రాజగోపాలరావు	౧౨	౬౪౮
ఫాటో-టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు (క)	౯	౩౨౪-౩౨౮
శాలిదీప్తపము—కే. వి. స్వామి	౭	౭౮-౮౦
బిర్యువుపుధర ఎందుకు పడిపోయింది?—నరసింహ దేవర సుందరరామశాస్త్రి	౯	౩౪౧-౩౪౪
భారత కేంద్రన్యాయస్థానము—పండింగి రాజేశ్వరరావు	౧౧	౬౦౯-౬౧౩
భావపరిశీలనము—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి	౮	౧౩౨-౧౩౭
మద్రాసు ప్రభుత్వము-చిద్యాకాఖావ్యయము—సి. వి. దీక్షితులు	౭	౮౧-౮౮
మధురగీతి—బొడ్డు బాపిరాజు (క)	౭	౭౪
“మన” తెలుగు—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు	౯	౨౫౯-౨౬౫
మహాత్ముడు—గుఱ్ఱం వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం (ప)	౧౧	౫౯౦
మాటలేనా!!—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు	౧౦	౪౪౫-౪౫౩
‘మానాన్న’—సత్యవతి (క)	౧౦	౪౬౯-౪౭౦
ముసురులేయి—దామెర రాజగోపాలరావు (ప)	౯	౩౦౧
ముస్తాఫాకెమాల్—యకొ. జగన్నాథ్	౧౨	౭౨౧-౭౨౭
మూడు నవ్యకావ్యాలు—కోలచెన్ను రామకోటేశ్వరరావు— (రే. ఉ)	౧౦	౪౧౩-౪౧౮
మొహమ్మద్ ఇఖ్బాల్: అతనికవిత్వము—మొహమ్మద్ ఖాసింఖాన్	౧౧	౫౧౫-౫౨౨
యుద్ధం రానున్నదా?—మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య	౯	౩౧౫-౩౨౩
రహస్సు—దామెర రాజగోపాలరావు (ప)	౧౦	౪౭౪
రాజవోలు శాసనము—బింగోలు వెంకటరంగయ్య	౮	౨౩౭-౨౪౯
“	౯	౩౬౯-౩౮౧
రాధ పిలుపు—‘సంపత్’ (ప)	౭	౩౧-౩౨
రాబియాబసరి—కె. అన్నమరాజశర్మ (ప)	౧౨	౭౨౮
రాయలు, సూరస, భట్టుమూర్తి-వీరల కవితాతారతమ్యము— “కృష్ణకుమారి”	౯	౩౦౨-౩౦౭

	సం.	పుట
యాపాయి మాకుముపై ప్రభుత్వవైఖరి—‘రావు’	౧౦	౪౫౧-౪౫౮
రేడియో ఇండ్రజాలం—‘ఆనందరావు’	౮	౨౨౩-౨౩౬
‘వకుళమాలిక’ చదివినతరువాత—డా. చిటుకూరు నారాయణరావు	౭	౭౬-౭౭
వరససాదం—కొండవటిగంటి కుటుంబరావు (క)	౮	౧౮౩-౧౮౬
వర్డ్స్ వర్డ్ : ఆతనికవిత్వము—మొహమ్మద్ ఖాసింఖాన్	౯	౩౦౮-౩౧౪
వన్నరంభము—గుట్టం వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం (ప)	౭	౫౪
వ్యవసాయదార్లు: మహాకార్లు—తిమ్మరాజు సత్యనారాయణరావు	౨౦౫-౨౧౧	
విమర్శనము—ఆంగ్లగణితశాస్త్రజ్ఞులు—పర్వతనేని		
నారాయణరావు చాదరి	౧౨	౭౪౧
విమర్శనములోని కష్ట సుఖములు - జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ		
మూర్తి	౧౦	౪౦౬-౪౧౧
విరహవీణ—తల్లావజ్ఞుల కృత్తివాస తీర్థులు (ప)	౮	౨౧౨
విహ్వలప్రేమ—జనమంచి కామేశ్వరరావు	౧౨	౬౩౮
వీడుకోలు—సానాపతి రుక్మిణమ్మ (ప)	౮	౧౪౪-౧౪౯
వీడ్కోలు—కుందుర్తి నరసింహారావు	౧౨	౭౦౮
వెన్నెలలేయి—‘సంపత్’ (ప)	౧౨	౬౨౫-౬౨౬
వేడుకోలు—కందుకూరి రామభద్రరావు (ప)	౧౦	౪౬౮
వేణుగీతారవము—పాకల వెంకట నూర్యనారాయణ (ప)	౧౧	౫౦౫-౫౦౬
‘వేనంజు’—కీ. శే. కొంపెల్ల జనార్దనరావు	౭	౩-౧౩
శాంతి—పాటిబండ మాధవశర్మ (ప)	౭	౧-౨
శిలాప్రతిమ—చింతా దీక్షితులు (క)	౯	౨౭౩-౨౮౧
శ్రీనాగేశ్వరోదాహరణము—మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి (ప)	౭	౬౧ ౬౪
శ్రీరమణమహర్షి—పి. గణపతిశాస్త్రి (ప)	౯	౨౮౬-౨౮౮
సత్యవేది—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	౧౦	౪౨౭-౪౩౩
సవితాదేవి—‘సంపత్’ (క)	౧౦	౪౮౪
సవరపాటలు—గిడుగు వెంకట సీతాపతి	౧౦	౩౯౩-౪౦౫
సవరల పూజపాటలు : పొడుపుకడలు, లోకోక్తులు—		
గిడుగు వెంకట సీతాపతి	౧౧	౫౩౧-౫౩౯
స్వతంత్ర గ్రామ పరిపాలనము—తెన్నేటి విశ్వనాథం	౧౧	౫౭౫-౫౮౨
స్వప్నశకలం ‘సంపత్’ (ప)	౯	౨౫౭-౨౫౮
స్వర్ణీయ శ్రీబారు రాజారావు పంతులుగారు—నందూరి		
బంగారయ్య	౭	౬౫-౭౧
సాంత్యనము—కొండ్లూరు వీరరాఘవాచార్యులు (ప)	౯	౩౪౦
సాహితీపరిశీలనము—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి	౧౨	౬౨౭-౬౩౧
సిగ్గు-బిడియము—చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రి	౮	౧౭౫-౧౮౨
‘సినారియో’—యక. జగన్నాథ్	౭	౧౧౭-౧౨౦
స్త్రీలకు లేఖలు : ౧-ప్రజాప్రభుత్వం నశించిందా?—		
కొచ్చెళ్లకోట సత్యనారాయణమూర్తి	౭	౧౭-౨౫
,, ౨-సామ్యవాదము—	౮	౧౮౭-౧౯౬
,, ౩-మనసంఘవ్యవస్థలు—	౯	౩౪౫-౩౫౩
సుందరి-మణి—డా. అప్పరాజు శేషగిరిరావు (క)	౧౦	౪౮౫-౪౮౯

	సం.	పుట
సూరన్నప్రభావతి—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు	౭౦	౪౧-౪౨
సూరీ, నీతి, వెంకీ—కైలుప్రవేశము—చింతా దీక్షితులు	౧౧	౫౨౫-౫౩౦
సూర్యుడు—వసంతరావు వెంకటరావు	౧౨	౭౨౯-౭౩౨
స్మృతి—కందుకూరి రామభద్రరావు (ప)	౮	౧౩౮
సేవాధర్మం—'కరుణకుమార' (క)	౧౧	౫౮౩-౫౮౯
స్నేహము—గుఱ్ఱం వేంకట సుబ్రహ్మణ్యము (ప)	౮	౧౭౪
హిందూదేశము: పారిశ్రామిక ఆవశ్యకత—శ్రీపాద గణపతిరావు	౧౦	౪౫౧-౪౫౮
హిమాలయవైభవము: కైలాసయాత్ర—కొ. సత్యనారాయణ	౭	౩౩-౩౮
'హృదయేశ్వరి'—వట్టికొండ రంగయ్య	౧౨	౬౫౨-౬౬౦

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి సంచిక

ఉపలాలనము	౧
తానాజీమాలగురే—గోపాలకృష్ణగోఖలే	౨
విద్యాభ్యాసము—వేదుల వెంకటశాస్త్రి	౩
శకుంతల—యక. దుర్గారావు	౪
ఏకాంతసీమ—పి. యల్. నరసింహమూర్తి	౫
మాతృవాత్సల్యము—	౬

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల భారతి (1938 సం. దిసంబరు నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ ప్రతికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమానులగు కాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1939 సం జనవరి 10-వ తేదీని రూప 6—4—0 లకు వి. పి పంపుచున్నాము. గావున తా వె:ప్రటివలెనే ప్రతికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. న్నిగొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకి ప్రతిక వ్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

A 4 13 14, B 17 18 19 21, C 5 6, D 4 5, G 8 12, H 18 21 55 56 58, K 1 4 5 18, L 10 11 12, M 12 13, N 21 22 23, P 33 36 37 38 39 40 41 42 44, R 43 42 43 44, S 26 29 30 32 33 34 35 38 39 106 107 108 109 112 115 116 117 118 119 120 121 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132, V 28 29 30 31 32 33 34 35 38 Z 1 2

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,

మద్రాసు.

౧౯౩౮

సంపుటము ౧౩, పంపిడి ౧

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈ నెల భారతి (1938 సం. జూలై నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందామాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ ప్రతికను పంపుచందుము అట్లు తను యెద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమాన లగు తావం తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నన్నుకముతో 1938 సం ఆగస్టు 10-వ తేదిని రూప 6—4—0 లకు వి. పి పంపుచున్నాము గావున తా మెప్పటివలెనే ప్రి-
దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించుచు వి. పి. స్టాంప్ ను బ్రార్థితులు. దుకవేళ తమకి
ప్రత్యేక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన
యెడల వి. పి పంపుట నాపుడును

A 3, 4. C 2, 7. H 25, 26, 27, 28, 59. J 3 K 12. N 12, 13, 24
P 15, 16, 17, 31. R 16, 19, 20, 21, 45. S 52, 53, 54, 59, 60, 61, 62,
66, 138, 147. V 15, 18, 19, 37

విషయ సూచిక

శాంతి — పాటిబండ్ల మాధవశర్మగారు	...	
‘వేనరాజు’ — కీ. శే. కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారు	...	3
ఉప్పొలు — కవికొండల వేంకటరావుగారు	...	౧౪
స్త్రీలకు లేఖలు :		
౧. ప్రజాప్రభుత్వం నశించిందా ? — కొచ్చెర్లకోట		
సత్యనారాయణమూర్తిగారు	...	౧౭
పరతత్త్వపరిశోధనము — వడ్డేది సీతారామాంజనేయకవిగారు		౨౬
రాధపిలుపు — ‘సంతో’	... ..	3౧
హిమాలయవైభవము : కైలాసయాత్ర — కొ. సత్యనారాయణ		
గారు	... ..	33
కర్మవీర ! — కొంఠూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు		3౯
‘సూరన్నప్రభావతి’ — పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు		౪౧
‘ఈరాధేనా ? ’ — యల్లా ప్రగడ సీతాకుమారిగారు		౪౯
పర్యాయము — గుఱ్ఱము వేంకట సుబ్రహ్మణ్యముగారు		౫౪
ప్రాచీన అరబ్ నివాసులు హిందువులా ? — శ్రీజ్ఞానేంద్రదేవ్		
సూఫీగారు	... ..	౫౫
శ్రీనాగేశ్వరోదాహరణము—మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రిగారు		౬౧
స్వర్గీయ శ్రీబారు రాజారావుపంతులుగారు — నంపూరి		
బంగారయ్యగారు	... ..	౬౫
మధురగీతి — బొడ్డు బాపరాజుగారు	...	౭౨
ఆశిముక్తము — చివుకుల రామావధానిగారు	...	౭3
‘వకుళమాలిక’ చదివినతరువాత — చిలుకూరి నారాయణ		
రావుగారు	... ..	౭౬
బాలిద్వీపము — కే. వి. స్వామిగారు	...	౭౮
మదరాసుప్రభుత్వము : విద్యాశాఖవ్యయము — సి. వి.		
దీక్షితులుగారు	... ..	౮౧
ఆంధ్రదేశముపైకి దక్షిణాదిబ్యాంకుల దండయాత్ర —		
దోర్నల శోభనాద్రి శాస్త్రిగారు	...	౮౯

ఎంతకాలము ? — వెనుమర్తి రామారావుగారు ౯౫

అమృరాజ విజయాదిత్యుని తాండికొండ దానశాసనము —

భావరాజు వేంకట కృష్ణరావుగారు ... ౯౭

ఉషస్త్రి — పి. గణపతిశాస్త్రిగారు ... ౧౦౦

‘సినారియో’ — యశ. జగన్నాథ్ గారు ... ౧౦౧

తాజమహలు — దామెర రాజగోపాలరావుగారు ౧౦౨

పునర్విమర్శనము:

ఆంధ్రలిపినంస్కారము — కుంటిమద్ది శేషశర్మగారు ౧౦౩

అనలక్షతాకం — పురిపండా అప్పలస్వామిగారు ౧౦౪

విమర్శనము: ... ౧౦౫

త్రివర్ణ చిత్రము : ఉపలాలనము; ఇతర సాధారణ చిత్రములు.

తెల్ల కుళ్ళు బొల్లి వ్యాధి

కొద్దిలోజాలీ ఔషధమును రుద్దినచో తెల్లకుళ్ళు బొల్లి భూరవ్యాధులు మొదలంట నాశనమగున రాక్షసులు, వైద్యులు, కుదుర్చలే నాటిని యీ ఔషధము తిప్పక కుదుర్చును. గుణములేదని ఋజువు చేయువారికి రూ 500/- బహుమానమివ్వబడును నెల రు 2/-

సంతాన నిరోధము

సంతాన నిరోధమున కిది అమోఘమైనది. దీనిని వాడుట చూనివేసినతోడనే సంతానము గల్గును, నెలకు 2 లేక 3 గోజాలు మందులు వాడుచుండి రలెను. సంలక్షకు నెల రు 2/- గుణములేదని ఋజువు చేయువారికి రు 100/- బహుమానము. ఆరోగ్యమున కట్టి పోనిగలుగదు.

Vaidyaraj Akhil Kishore Ram
No 47 P. O. Katri Sarai (Gaya)

మానక్సెషన్ పాలిసి

మూలముగా.....

మీ మారునకు

21 మేండ్ల వయసువచ్చినప్పటికి నైద్య పరీక్ష లేకుండు, లాభముతో గూడిన ఎండోమెంటుపాలిసి చౌకగా లభించును.

ఇంతేకాకుండు మీ కు గూడ

అతిదు ఎదుగుచుండగా మీకు సంప్రదించుగా భీమా రక్షణము చేర్చును. ఈ మొదలైన పూర్తివివరములు గల కరపత్రమును వ్రాసి తెప్పించుకొను.

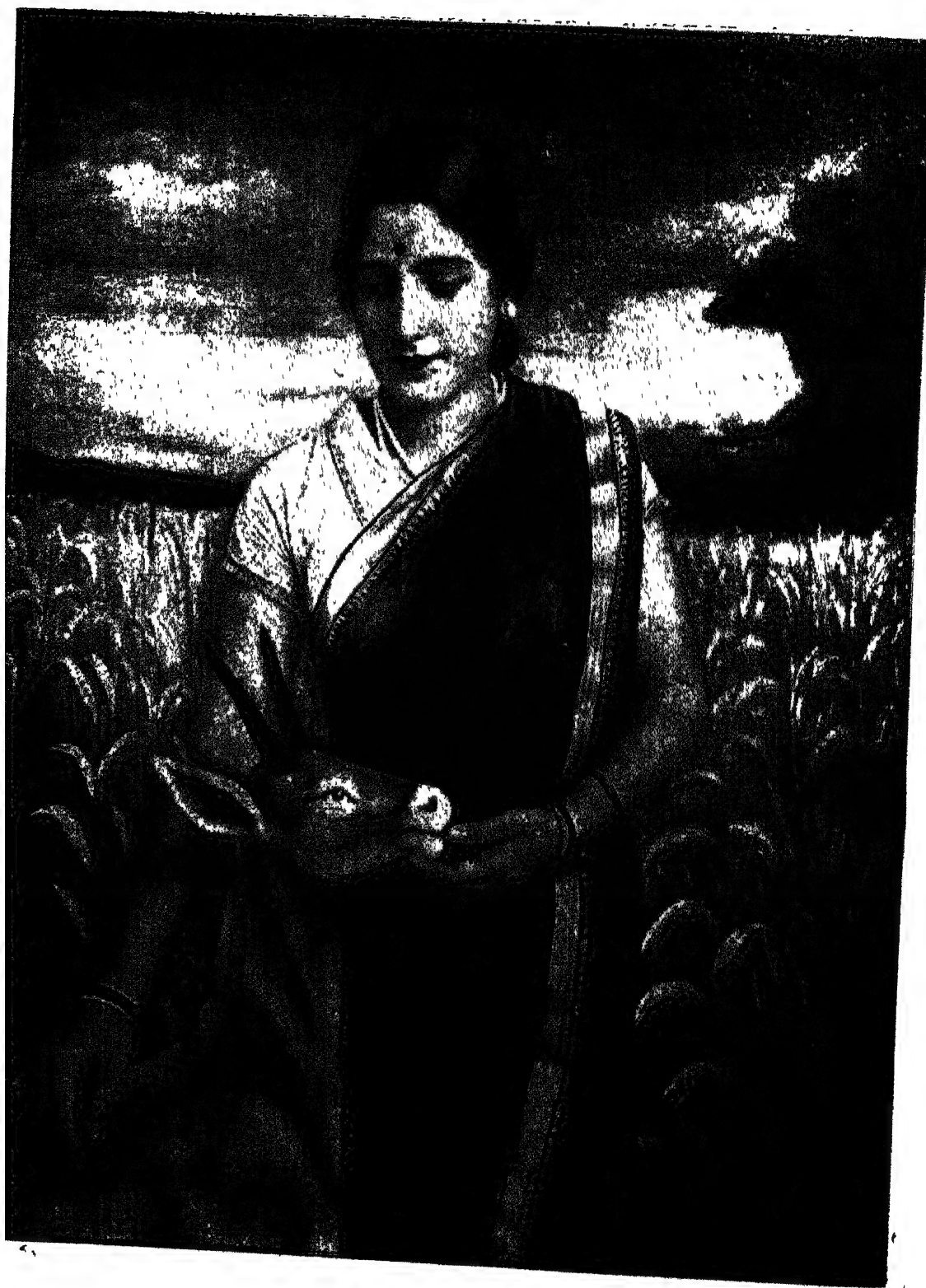
నేషనల్ యిన్సూరెన్స్ కంపెనీ
లిమిటెడ్.

నేషనల్ యిన్సూరెన్స్ బిల్డింగ్
యెంప్లవ్మెంట్, వడరాతు.

భారతి - బహుధాన్య సంగ్రహ సాధనాసము

ఉపలాసము

శాంతి

పాటిబండ మాధవ శర్మ

విరిసిన తీవమల్లియల వెక్కసపాటను దూరకొంటి నీ
చిరునగవుం బసందులకు చెందిన మోహభరమ్ములోన; సుం
దరదరహాస తావకసుధామధురాధర లక్ష్మసిద్ధిచే
ఉరవగుచున్న సాత్వికమహోదయలుక్తబహిఃప్రవృత్తివై.

విమలవిభాతవేళ అరవిచ్చిన కన్నెగులాబికెంపుమ
వ్వము గని లేతగా అధరపార్శ్వములక స్పృశియించివచ్చితీక;
క్రమఃరిణామసిద్ధ మిది కారణజన్మముకాక రూపని
ష్ఠమొ, గుణనిష్ఠమో యగు జడప్రణయమ్మగు తేల కల్గెడుక ?

నడకలలోననే త్రిభువనమ్ముల బందెలవెట్టు సీదు రా
కడ పసికట్టె నాయెడద; గాటపు నిద్దరలోన సైతమున్
వెడవెడ లేతనవ్వు ప్రసవించును; రాగతృప్తాభరమ్మునక
బడలిన ఈసుధాధరముపై మృదుచుంబనముద్ర లుంతువో.

భా ర తి - బహుధాన్య సం॥ ఆషాఢమాసము

ఆపతనాతిమోహనము, ఆసుకుమారకరమ్ము సీదె ! ని
ద్రాఢరతంత్ర మీతనువు స్వర్ణసుఖిజ్ఞము గుర్తుపట్టె; నా
లోఁపలిచూపులోపల వెలుంగు స్వరూపము సీవసుమ్ము; సీ
రూపము గానిరూపము నెరుంగను స్వస్నములందు సైతమున్.

శాసితమామకాన్వనిలచాలనముల్ వికచారవిందనూ
త్నాసపవాసనామృదువు, లార్యములౌ భవనీయమందని
శ్వాసము లాని ప్రూణములు శాంతి వహించెడు సంతదాక సీ
కోసముగాక ఇంకెవరికోసము గానమునేతు పట్టివై ?

మది మృదులమ్ము, మాట లతిమంజులముల్, క్రియ లార్ద్రభంగులై
గడిరినగాక ప్రేమ మనగా ఒకడున్నె ! ప్రసన్నవాంఛమై
యెడలు పరస్పరమ్ము పలికించు ప్రవృత్తియకాక ప్రేమయ
న్నది ఒకడున్నె ? ఒండుగతి వైజమెరుంగునె ప్రేమభావమున్ ?

ప్రేమ స్థిరత్వమున్ బారయు ప్రేరణ కామము ; కామముగ్ధమై
ప్రేమ పరస్పరమ్మును భరించు, క్షమించు, తనించు ప్రేమమున్ ;
కామము గాని ప్రేమము జగమ్మున మిథ్య; అకామలౌఘుషి
స్వాములు సీరసుల్ ! జగమువారికి వారలగోల యేటికిక ?

భావనచేసినంతయును పల్కక, పల్కినయంత చేయకే
లా వధియింపజూతు వబలమ్ముగు నాహృదయమ్ము ? నింక సీ
త్రోనలు మాని సీదు కలరూపము నూపుము; దీర్ఘయశ్ననం
భావితమైన నిశ్చలసమాధి మునింగెడ, శాంతి బొందెదన్ !

‘వే న రాజు’

కీ. శ్రీ. కొంపెల్ల జనార్దన రావు

[సరిగా సంవత్సర మయిది సాహిత్యసేవకులు శ్రీ కొంపెల్ల జనార్దన రావుగారు తమ శౌతిక దేహం చాలించి. తమ జీవితమంతా నవ్యసాహిత్యాభ్యుదయానికి ధారవోసిన ఆయన వ్రాసి పెట్టిన గ్రంథాలేమీ లేవు అనూల్యములైన ఒకటి రెండు విమర్శనములు మాత్ర మున్నాయి. వాటిలో ఈ ‘వే న రాజు’ విమర్శ ఒకటి. ఈ విమర్శ పూర్తికాకుండానే ఆయన పరలోకగతులయినారు. అందునల్ల దీనిని సంపూర్ణంగా చదివి ఆనందింపగలిగేభాగ్యం అంద్రసాహిత్యలోకానికి శాశ్వతంగా కొరవడిపోయింది. ఈ విమర్శను ఆయన తన ‘ఉదయిని’ రెండవ సంపుటం మొదటి సంచిక కిచ్చారు. కాని దురదృష్టవశంచేత అచ్చయివున్న ఆ సంచిక యిప్పటికీ బయటపడడానికి నోచుకోలేదు. ఆయన పరమపదించి సంవత్సర మవడంచేత ఆయన జ్ఞాపకార్థ మవుతుందనిన్నీ, ఆయన వ్రాసిన విమర్శలలో ఇది ముఖ్య మయినదనిన్నీ యెంచి, అసంపూర్తిగా వున్నా దీనిని ప్రకటిస్తున్నాను.—మ. సో. శర్మ.]

మిక్కిలి చర్చకూ, సమాలోచనకూ పాండిత్య యిశీమలి ప్రచురణాలలో విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి ‘వే న రాజు’ నాటకం ఒకటి. ఇందలి రచనకంటె కవిభావాలు, విశ్వాసాలు ఎక్కువ విమర్శ తెచ్చుకొన్నవి. ఏకవి అయినా తనకు మానసికముగా ఏర్పడ్డ ఒకానొక ‘అవసరము’నల్ల ఒక గ్రంథము వ్రాయవచ్చు. అప్పు డా గ్రంథము, అది కళావీధికి చెందిన దైనప్పడు, కళాపరమైన సమాలోచనలో మొదట నిల్చదగును. అయితే కవిభావాలు కళాత్మకముగా రచన యందు ప్రవేశించనప్పడు ఆభావాలు ప్రత్యేకముగా, స్వాధికారతః, విమర్శ పొందడ మున్ను, కళాభంజకములని విమర్శ పొంద డమూ సమంజసము కాకపోదు కాని, అవి తీవ్రాకలవై పాఠకుని మనస్సుకు నచ్చని వైనప్పడు రచనలో అవి అతికినవో లేవో అనే అలోచనకు తాళని విమర్శ సాధారణ

ముగా వెలువడుట ఆశ్చర్యము కాదు. కాని అభినివేశములకు లొంగక రచనమును పరి శీలించుట సహృదయులకు మొదటి కర్త వ్యము.

వేనుడు ఆర్యములు ఆలోచనకు విరు ధములైన ఆలోచనలు కలవాడు. ఆతడు తన నమ్మకములూ, ఆలోచనలూ తాను సాకుకొనడముతో ఆగక, భగవంతుడులేడని చెప్పటతో ఆగక, సంఘమర్యాదలకు విరు ధముగా నడచెను; ఇతరులను బాధించి తన ఆశయములను లోకములో నెలకొల్పు సాగెను : తండ్రిరాజ్యమును తా నాక్రమించి తాను రాజై ప్రజలను తన మతమున కను కూలపడునట్లు దండింపసాగెను.

ఈతడు నాటకములోని వేనుడు. పురాణములలోని వేనుడు తండ్రిని వెడలగొట్టి రాజ్య మాక్రమించలేదు. తండ్రి అంగరాజు

కొడుకు దుష్ప్రవర్తనకు ఖిన్నుడై తానే రాజ్యము వదలి అడవులు పట్టెను. మునులు, లోకజేమమును అపేక్షించేవారు కాబట్టి, రాజులేనిరాజ్యము ఉండ్రవముల పాల్పడు నని అంగపుత్రుడైన వేనుని పట్టము గట్టిరి. ఆతడు రాజ్యమునకు వచ్చినందులకు, చోర సంఘములు భయత్రస్తములై గుహలు చొచ్చినవి. కాని ఆడు సంఘ మర్యాదలకు మాత్రము వ్యతిరెక్తముగా పోయినాడు. వానిని భంగపరుప యత్నించినాడు : అందులకు తన రాచరికమున్ను వినియోగపరిచినాడు.

దివ్యులు వెఱగ గలదగ, పృ
థ్వీవ్యోమము లగల, భేరి వ్రేయించె 'నయ
ప్రస్థ మహాతప్య మదా
తవ్యం బిప్రా' యమచ సుదాత్త్యపలక.

ఇది ఒక ఉండ్రవమే అయినది ఆర్య మతావలంబి అయిన సంఘానికి. కాని వేనుని వాద మొక్కటి : దేవాంశసంభూతుడైన రాజు ప్రజకు పూజ్యుడు ; ప్రత్యక్ష దైవతము. అతని యిచ్ఛానుసారము, ఆతని ప్రీతికై ప్రజ ప్రవర్తింపవలెనే కాని రాజుకంటె పూజ్యముగా ఈశ్వరుని నిలిపి వ్యభిచరించరాదు. రాజు దేవాంశసంభూతుడని దిక్పాలురు ఆతనిలో కళలు కలిపినారని ఆర్యులు చెప్పినట్టిదే : అదొక ఆయుధముగా వేనుడు వారి నెత్తికెత్తినాడు. ఈతనికి నహుషుని గతివంటి గతి పట్టినది. తదంతసంభూతుని పూజించవలెనని బోధించగలిగితే, ఆ ఈశ్వరునే పరమముగా పూజించే పూనికలు ఖండించుట సమంజసము కాక పురాణ వేనుడు దుర్బలత కనబరిస్తే, నాటకవేనుడు అది తప్పుకొని, ఈశ్వరుడు లేడని ఒక కొత్త 'మత

ము'నే కట్టుకొని స్వతంత్రముగా నడవ బూనినాడు. పురాణవేనుడు చిన్నతనములో దుర్మార్గవర్తియై ప్రవర్తించినాడు ; యునులాతని రాజును చేసినతర్వాతను తన మూర్ఖమును తన మార్గమున నడిపినాడు కాని, తాను రాజు కా ప్రయత్నించలేదు ; కాని నాటకవేనుడు స్వయముగా ఒకప్రయత్నము చూసి, జిగీష కనబడిచి, నాటక నాయకత్వమునకు సంస్కారము పొందినాడు.

... ..
దురాశాశివాచావేశపరుడైన నీవు పూర్వము నాతోఁ జెప్పిన సర్వపాపములను జేసినవి.

(అంకము ౧౧, పుట ౧౩౦)

అని వేనుడు మరణవేశము గొత్త మునితో పలికినాడు. నాయకుని యీ కాంక్ష నాటకమును నడిపిన ప్రధానభావ మని, 'నిమిత్త' మని (motive) యిందువల్ల స్పష్టము. అడవులు పట్టిన అంగరాజు — పిచ్చిరాజు — వేనుని, పృథువునూ కలిసినపుడెల్ల వేనుని దురాశాగ్రస్తతను ఉగ్రుడైనాడు. ఆ దురాశాగ్రస్తత అంగరాజుకు తనయందు బాగా నాటిన అంశము. వేనునిదురాశ తొలినండి కనిపిస్తినాడు కనుకనే అంగరాజు పృథువును వేనునికి చెల్లెలుగానే ప్రకటించి అంతఃపురములో పెంపొందినాడు. వేనునియెదుటబడ్డ అంగరాజు వేనుడు తనమతముగా చెప్పుకొనే సిద్ధాంతాలను, భావాలను అసమంజసములని వెక్కిరించి, యింతకూ మూలము నిజమైన మతాభినివేశము కాక ఆదురాశ సుమా అని నిరూపిస్తూ వస్తాడు. ఆ దురాశ, ఆకాంక్ష, వైకి వెల్లిడికాకుండా వుండగలదులకైయే ఒకానొక మతము జనకోటికి

సచ్చజ్జెహితూ, ఇందులకందుకై తాను రాజ్యము చేట్టినట్టు, ప్రజలకు సరియైన నడవడి నేర్పుతున్నట్టు అది వేనుని నటన మాత్రమే అని అంగరాజు వెల్లడిస్తూ నస్తాడు.

కాని గౌతమునికి వేనుని భావముల తోనే ప్రసక్తి. గౌతముడు ఆర్షధర్మక్షేపాతి. ప్రాణాధికమిత్రమైన వేనుని ప్రీతికై ఆతని యిష్టము ననుసరించి తన మతము నకు తానే విరుద్ధముగా నడుచుకొంటూ ఉంటాడు; కాని వేనుని ప్రతిఘటించి వాది స్తూనూఉంటాడు వీరి యీ వాగముతోనే నాటకము ప్రారంభ మవుతుంది. వేనుని బుద్ధి విశరీతపుత్రోవలు పోవుట, తన బుద్ధి సనాతనధర్మము కట్టుట వ్యక్తమైన గౌతముడు వేనుని తిరస్కరించి ప్రభువైన ఆతని కోపమును రెచ్చగొట్టి ఆతని మెత్తని స్నేహమునకు తుదిచీటి ఇచ్చిపోతాడు.

వేనునికి ఎవ్వరూ తనకు కైవారము చేయుట ఇష్టము లేదు. అట్లు చేస్తే అది పెద్ద సేరిము. అది తప్పునని అనేకంటే, ముఖ్యముగా అట్లు చేయుట రాజాజ్ఞను తిరస్కరించి నట్టు. శ్రీధరభట్టు కుర్రవంది : దూరపు కలైటూరునుండి వచ్చినవాడు. అతడు రాజాజ్ఞలు తెలియక, చదువులలో తాను నేర్చిన ఆచారముల ననుసరించి రాజును కైవారము చేస్తాడు. ఉగ్రుడైన వేను డాతనికి మరణదండము విధిస్తాడు. శ్రీధరభట్టు తాత విసీతభట్టు వేనుని ఆజ్ఞలు దాటనిభృత్యుడు. అతడు మనుమని తెలియనితనము విన్నవించి, ఆతనిచావుతో తనచావున్న తప్పుదని బతిమాలినా వేనుడు క్షమ చూపాడు : మాటలు చెబినేపెట్టడు. రెండుప్రాణాలు

ఆతని పట్టుదలలో నలిగినవి. తన అనుయాయి అయిన విసీతభట్టును పోగొట్టకొన్న వేనుడు తన మతమునందు చాలా ఆభినివేశము, ప్రత్యయము కలవాడుగానే కాన వచ్చినాడు. కాక, తన కంతటి ఆభినివేశమున్నట్టు జగత్తుకు ప్రకటించేనిమిత్రమై ఆలాగు చేసినాడా? అనలు లోలిదృష్టి రాజ్యకాంక్షయేనా?

కుర్రవంది ఉద్ధతుడు కాడు. కాదని వేనునికి తెలియును. తెలియవలెను. తెలియదనుకొంటుకు వీలు లేదు. వేనుని ఆజ్ఞ రాజధానికి దూరపు కలైటూరు నున్న కుర్రవానికి తెలియలే దన్నమాట. చదువులు పూర్వపువే అన్నమాట. అది వేనునికి తెలుస్తున్నది. కుర్రవంది విద్యాప్రకాశన లోభమున తాతగారికి తెలియకుండా వేనునికి కైవారము చేయవచ్చినది ప్రమాదమని తన నమ్మినవారినినే తెలిసినది వేనునికి. ఆ తాతగారున్న ఆపుడు. అతడే వచ్చి బతిమాలుకొన్నాడు, — తన నిక్కశంకమైన అనుచరత్వము అర్హతగా చూపిన్ని, తనప్రాణములు పోగొననన్నది విన్నవించిన్ని. కుర్రవంది కవితలోని పస మెచ్చినాడు వేనుడు.

“ఉత్తేతమైన ప్రృథిమంకి రాదైన కవిత్యము గూడ కులక్రమాగత విద్య యైనదే. ఆహా! దివ్యమైన మానుషశక్తుల నన్నిటిని కులవిద్య లను పన్నని కృత్రిమపు బోడెలలో నొదిగించినారు!

ఇందులకుగాను కుర్రవంది, పుచ్చపాయముగా విసీతిభట్టు, మరణించుట వేనునికి కంటినలక నలుపుకున్నట్టు కాదు. ఆ కలైటూరు వేనుని ఆనతి తెలియకపోవుట వేనునికి ఆశ్చర్యమే అయి సిగ్గుపడవలె. అంతటివనికి

పూనుకొన్న అతని ఔధృత్యము, షట్టదల వలని క్రౌర్యము, నాటకవస్తునిర్వహణానికి ఉపకరించే మానుషచార్య్యము అయినది. కాని అది దర్శ్యమైన దౌర్భ్యము. ఇది కారణముగా ఒక ప్రతివాహిని ఉచికి చివర వరకు నడిచింది.

వేనుడు స్వయముగా చెప్పిన దేమయినా, అతని ననులే కాక, అతని ఆలోచనలు కూడా మనకు తెలుసు. అతనికి కొన్ని స్వతంత్రములైన భావము లున్నవి. అతని మనస్సులో గుప్తమైఉన్న రాజ్యకాంక్షను గుర్తించిన అంగరాజు ఒక ప్రతిద్వంద్వ ఉన్నాడు కాని, గౌతముడూ శ్రీధరభట్టకోవామాత్రం అతని భావాలవల్ల లేచిన ప్రతిద్వంద్వము.

అంతే కాదు. పృథువు వేనుని చెల్లెలుగా పెరుగుతుండెను. చెల్లెలుగే వేనుని కే తో మిక్కువ. పివాహము వందని భావించిన వేనుడు, పోసి, తోబట్టువును పివాహమాడెద నంటాడు. 'పివాహము లేక జారత్వము లేద', జారత్వము లేక పాంశము లేదు' అన్న వాదముతో పివాహము వందన్నవాడు, ఆస్తినిషయమై భేదములు రాకుండునని తోబట్టువును చేతబైద నన్నందకు గౌతము డింకొకసారి ప్రజ్వరిల్లి వెల్లిపోతాడు; అతని సిద్ధాంతములు నచ్చని పృథువు మృదువుగా ధిక్కరిస్తుంది. 'సిద్ధాంతముంకు నే నన్నడు నోహకొనలేదని నీకు తె'యునుగదా' అని చెప్పినది పృథువు: అతనికి కొన్ని సిద్ధాంతము లున్నవి; వాటిని పృథువుకూడా ప్రతిఘటిస్తున్నది. కాని అంగరాజు మాత్రము వేనునికి దేనియందును నమ్మకము లేదనిన్ని, కొన్ని నమ్మకములు

లోకమును మోసగించుటకు వెలిసిచ్చుననిన్ని నిరూపించక మూసడు.

వేనుడు గౌతమునితో యుద్ధముచేస్తూ (అంశము ౭౬), తాను గౌతమునిచేత నిచ్చుటయే కోరికగా అంశలకు పూనుకొనిన్ని, అతని శతనేయగలిగిన వీరాశ్రేణులలో, 'నేను గౌతమునే చంపెనను. మరి నా రాజ్యము స్థాపించెదను. పారిపోయిన సైన్యము నందరిని పిలిపించి నా మిత్రము మరని నిలువ ద్రొక్కెదను' అని నిజ్యభించినాడు. వేనునికి 'న మన మొకటి ఉన్నది. దానియందంతటి నమ్మకము, షట్టదలా ఉన్నది మాట. (లేదా, బూటకమే తిరిగి నోకొచ్చు నెంచినాడు.) కాని కొంచెముకేటికే, తిరిగి వేనుడు తనభావములవల్ల ఏర్పడవని చెప్పి గగ్గ పాశములే 'దురాశాపశాచావేశంబునై' చేరితినని వెల్లిడించుట గమనిస్తే, ఆ భావాలో దాగి, ఆ భావాలు ఏర్పడుటకుకూడా కారణమైనది దురాశ ఉన్నదని స్ఫురిస్తుంది. కాని ఆభావములు అని ఆశా నిర్ణహణానికి తోడుపడ్డవి కాని, దానిని బయరిచేవి కాని కావు. వేను డోగూ రాజ్యము సంపాదించినాడు. తన చండశాసనత్వమువల్ల అది నిబ్రొక్కుకొంటున్నాడు. ఇక అంగరాజు పిచ్చివాడని చెప్పటకు నూన్నభావజాలం ప్రజలచేత నమ్మించుటకు, ప్రజలున్ను పిచ్చివారే, అతని ప్రకారము కూడ. మరి రాజ్యము నిబ్రొక్కుకొంటుకే కాక ఆ నూన్నభావములు వ్యాపంజరేసి కొనుటకున్న చండశాసనత, చండశాసనత కావలసివస్తన్నది. తన చండశాసనత్వముతో ప్రజల నోరు మూసి రాజ్యమేలక, వారిని మరింత రెచ్చగొట్టి మరింత

ప్రయత్నముతో అణగద్రొక్కుట, దురాశా
పరస్పరమే అనితత్వమునుతే, అవశ్యకము
కాదు. కాని ఆతడు తన భావాలు ప్రసా
రించి, తోడుగా చండశాసనత్వము పంపి
నాడు ప్రజలపైకి. దురాశకు తప్పిన స్వతం
త్రములైన భావము లాతనిని ఆవేశించి
ఉన్నవి కనుక. క్రిమముగా వేనమతము
ప్రజలలో వ్యాపించి ప్రజ రెండుపక్షము
లైనది. ప్రజలు వేనుని అనుగ్రహముకై పాకు
లాడుటగూర్చి గౌతముడు భేదపడతాడు.
ప్రభ ప్రసాదముకై పాకులాడగల ప్రజనే
అయితే, తన రాచరికము బలపరుచుకొను
టకే అయితే, ఈ నూత్న భావములు
లేకుండా మరింత త్వరిత వశపరుచుకొని
ఉండవచ్చు వేనుడు : అంగరాజు పిచ్చివాడు
కాకపోతే మాత్ర మేమి !

... ..

వేనునికి గౌతమునికి స్నేహ మొక
వంక, వైర మొకవంక లాగులాడుతవి. వేనుడు
గొప్పగాయకుడు. సౌందర్య మెరిగిన మనస్సు
వాడు. వేనాసురవధార్థము బయలుదేరి
వచ్చిన గౌతముడు ఆతని సంగీతము విని
కరిగిపోయినాడు. మరెదులకూ వేనుడు
బ్రదుక అనన్యజ్ఞుడైనను, ఆతని సంగీత, శిల్ప,
కవిత్వ మాధుర్యములకైనా బ్రదుకతగిన
వాడని కొనియాడినాడు. గౌతమునినుముఖ
తకై యేమి చేయుమన్నా చేయగలంతటి
స్నేహము వేనునికి. వేనుని ఆజ్ఞ ధిక్కరించి
తాను వివాహమాడిన సంగతి గౌతముడు
పెల్లడిస్తాడు. రహస్యముగా దేశములో అట్టి
వివాహములు పెక్కులు జరుగుతున్నవనిన్ని.
వేనుడు గౌతము నేమీ అనడు. ఆతని
భార్యకుగాను ఉంగరము కానుక ఇస్తాడు.

మరిన్ని, తన భావమును సావ్యముగా
పెల్లడించి, ‘లోకము...వినద. పదిమంది
నడచినదే త్రోవ. మన మేమి చేయగలము?’

ని తన నిజమైన విశ్వాసము ప్రకటించి,
గౌతమునిమెప్పు పొందినాడు : ‘సీవంటిదివ్య
పురుషుని జన్మించనే జన్మించరు. జన్మించి
నను సీవంటి ప్రత్యేకతాక్షణములు గల
వారినైన లోకమునకు లాభములేద’ అన్న
గౌతమునివాక్యము వేనుని నాయకత్వము
లోని ఒకభాయ పెండ్లిస్తున్నది. వేనుడు కేవ
లము దురాశాపితాచగ్రస్తుడైమాత్రమే
ప్రవర్తించలేదు.

... ..

వేనునితల్లి సుసీధ అంగరాజు పద
భ్రష్ట డైనవిదః కూడ అంతఃపురములోనే
ఉండెను. అంగరాజు ఒకరాత్రి వచ్చి సుసీ
ధను తీసుకొనిపోయినాడు. ‘కోటతలుపులు
వానియంతట నవియే తెరిచుకొనిపోవును’
అంగరాజునకు. ఆతనికి నమ్మిన బంట్లు ఉండనే
ఉన్నారు రాజుకొలుపులో ఇంకను. ఆతడు
వేనుని పదభ్రంశమునకూ, పృథువు పట్ట
మునకూ ఎత్తులు వేస్తూనేవుంటాడు. కాపీత
కుడు వేనుని భృత్యుడు అంగరాజునకు అను
కూలించే సూచనలు చూచి వేను డాతని
కురి విధించెను. కాని, అంగరాజును కారా
గార బద్ధని చేస్తే, సుసీధ పెడలిపోయినం
దుకే చిక్కి సగమైన పృథువు మరింత భరించ
లేక పోతుం దని ఊరకుంటాడు. పృథువూ,
గౌతముడూ వేనుని స్నేహతృకమానుష
దౌర్బల్యానికి ప్రతిరూపములు. శ్రీధరభట్టా,
విసేతభట్టా మరణించినవెనుక వారి బంధువు
లొకరొకరుగా వేనునికి కైవారములు కవిత
కట్టి అజ్ఞోజ్ఞులగునకు ప్రాణము తీర్చిరి.

వారికవిక మెచ్చుతూ వేనుడు తన ప్రభుత్వమును మాత్రము ముద్రించుట మానడు. కాని గౌతముడు ధర్మాభినివేశముతో ప్రజలలో విప్లవము లేపుతున్నాడు, వేను డాతని నేమీ చేయలేడు : చేసుకొంటే గౌతమునే పెళ్లిచేసుకొంటానన్నవాడు మొదట : ఆ స్నేహము అతిగాఢమైనది. మరి పృథువు కోసమని అంగరాజు నేమీ చేయడు. పృథువును పురస్కరించుకొని అంగరాజు ప్రతిక్రియ కొనలు సాగుతుంది. వేనుని రాజ్యకాంక్ష సూచనలు చిన్ననాటినుండి పొడగట్టి అంగరాజు పృథువును మగబిడ్డను ఆకస్మికంగానే పెంచినాడు. ఇప్పుడు వీలునుబట్టి ప్రజను తిరుగబెట్టి పృథువును రాజును చేయ ఆతని యత్నము. అప్పుడు పృథువు కాకపోతే అంగరాజు తానే రాజు కావచ్చును కాని, పృథువుకోసము కాకపోతే వేనుడు అంగరాజు తరవాటు చూచియే ఉండును.

అంగరాజుకవిడ్డూరపువ్యక్తి. ప్రత్యక్షవాదిమైన వేనునికి అప్రత్యక్షమూలాలనుండి ప్రతిఘటనము దింపినాడు. వేనునికి అట్టియెడ ఒక సహజమైన అచ్చెరుపాటు ఉన్నది. తొలిఅంకములో గౌతముని అమర్నమూ, శ్రీధరుని చాపూ మాత్రమే కాదు ఏర్పడిన కాలువలు. అంగరాజు ప్రసంగము పృథువుతో వస్తుంది వేనునికి. అంగరాజు తోటలోని పూవులు కోసుకొని ఒడలంతా అలంకరించుకొని పోతూఉంటాడు. అతనికి కోటతలుపులు తీయరాదు కాని, తలుపులవే తెరచుకొంటవట. అతనిని చూచిన వారు పట్టియాయవలయును వేనునికి. వేనుడే చూచినాడు కాని మాటాడలేదు. ఎలా? అతనికి తెలియదు. కాని యేపూవులు పృథువు

ధరిస్తే త్రిలోకసుందరివలె ఉంటుందో అవి అంగరాజు ఒకల బామికలవలె ఉంటని. పుష్పాడి బూడిదవలె ఉంటుంది అవి బామికలనుకొన్న స్వధాంగుడు స్వధబుద్ధి — అవి పూవులు, వేనునికి తెలియును.

అయితే పృథువు రాజ్యక్రీడి ఆటకట్ట. అంగరాజులో కళలు జారినవి. వేనుడున్న పృథువు అలంకరించుకొంటేనే కాని ఆమె సౌందర్యము చూడ నొల్లడు. పూవులు రాజ్యశ్రీ.

రాజ్యక్షీణదేవతమైన సుగంధను శుభ్రంచుకపోయి అంగరాజు పూవులు వదలివేసినాడు. అవి పృథువుకు శ్రీకరాలంకారములు. మొదట పూవులు కోసికొని పోయినప్పుడున్న అంగరాజు ఒక్క మందారపూవు వదలిపోయినాడు. అది పృథువు తలకు పెట్టుకోవలసిన దని వేనునియిచ్చి. అప్పుడు పృథువు వొకకథ చెప్పింది. ఆపూవు మాటాడి ఒక పాట పాడిందట : తాను తెగకొట్టబడ్డ రాజు తలకాయవలె నెత్తుట పొరలాడుతుండగా ఇంకా తనను త్రుంచడ మెందుకు ? — అని. ఇది విని పృథువుకు పిచ్చియెక్కిన దంటాడు వేనుడు. ఈ మందారపూవులో కవి ఒక ప్రతీకము (symbol) రచించ నెంచినాడు. దానిలో భావ్యర్థసూచనము ఉద్దేశించినాడు. కాని యిట కథాక్రమములో జరిగిపోయే అంశములో ధ్వని యిమడ్చడము కాక ప్రత్యేకము ఆ సూచననే వాచ్యపరిచి పూవు చేత పాట పాడించి భావ్యర్థము సంకేతించినాడు. ఒకమూల కుర్రవంది చావు వినవచ్చింది. కాని వేనునికి పృథువు సౌందర్యము మిన్నవేచుట్టి.

వేనుడు:— పృథూ! నీ వా మందారపుష్పము తో కు పెట్టుకొనుము.

పృథువు:— వేనా! నీ వీకురవందితల మొలకు కట్టుకొనుము.

ఈ మాటలతో అంకము ముగుస్తుంది.

రాజదండమున మరణించిన కుర్రవందితల రాజు మొలకు కట్టుకున్నట్టే. ప్రసంగశక్తి వల్ల, మందారమును పృథువును తలకు పెట్టుకొన్నట్టే. అయితే ఆమందారము తెగ కొట్టబడ్డ రాజుతలకాయవలె ఉన్నది. అది వేనుడు స్వయముగా పృథువును ధరించమని బలవంతపెట్టుతున్నాడు. వేనుడు తన అంతము తానే ఏర్పరుచుకొనేలాగున ఉన్నాడు. మనుమని ప్రాణములు కాపాడ వేనుని వేడుకొన్న విసీతిభట్టు ‘మందారసుమము వంటివాడు. వానిమెడ యేల నులిమెదవు?’ అని కుర్రవందికికూడా మందారము ఉపమగా ఇచ్చి, యీ మందారమునకు ఇంకొక ప్రతీకముకై ఛాయ వినరుతాడు. మందారము అప్పుడే తెగకొట్టబడ్డ రాజు తలకాయకు ప్రతీకమై కూర్చున్నది. కుర్రవందిమెడ నులిమినాడు వేనుడు. రాజే రాజుతలకాయకు ముప్పు తెచ్చుకొన్నాడు!

వేరొకచోట (మూడవఅంకమున) అంగరాజు, వేనుడు, పృథువుల ప్రసంగములో ఒక పెంపుడు గొరవంక తన ప్రభువునకే అమంగళము పలుకుతుంది. ఆ మాటలు తనకు గౌతముడు నేర్పినన్నది. గౌతమునికి వేనుడు నేర్పినట ‘ఆ వక్రపుఁ గూతలు’. కాబట్టి ‘నీ ప్రాణములమీఁద నీకే విరోధమని తేలుచున్నది’ అని పృథువు చదివినది. ఈ సూచన చివరంట మనసు తరుముతూనే ఉన్నది. చివరకు వేనుడు తత్త్వము తెలుసు

కొన్నాడు. తన చేసికొన్న కర్మము తనచుట్టు సాలీనిగూ డల్లినదట; ఒక పెనుభూతముగా తన్ను నాశము చేయుటకై వేచియున్నది నారాయణుడట. ఆనానారాయణుడు లేడని తాను వాదించినందుకు అనుతపించినాడు.

ఆతడు నారాయణుడు లేడన్నాడు. ఒక సారి ఆతనికి గౌతమునియెడ స్నేహము ముంచినప్పుడు, ఆతని వాదము కొంతవరకు గంభీరముగా తోచినది. కాని తా నిన్నాళ్లు కట్టిన సిద్ధాంతములు తప్పులని నమ్మకము కలుగలేదు. కౌషీతకుని మరణానంతరము అతని తమ్ముడు ద్వౌషీతకుడు వేనుని భృత్యుడవుట చూచి గౌతముడు వేనుని స్వార్థపరత్వమునకు నిందిస్తాడు: ప్రజలలో కొందరు పరప్రత్యయనేయబుద్ధులు, అవివేకులు ఉండనే ఉందురు, వారిని స్వార్థాభిలాషియై వేనుడు రాజ్యము కట్టుకొంటున్నాడని.

గౌతముడు సహా ఉగ్రడించిన యీ వేనుని స్వార్థపరత అతని సిద్ధాంతపరత్వముతో అన్వయించుకొంటే మేలు (అప్పుడు దానిని స్వార్థపరత అనడము కష్టమే కాని). అప్పుడు రాచరిక మొకపరికరము. అంగరాజు వేనునిచేత ఇడుమలుగుడిచి రాజ్యము తొలగించబడ్డది నాటకములో జరిగిన తప్పిదము కాదు. నాటకములో వేనుడు కానిచినవి భట్టుల ఊరి మొదలైనవి ఆతని సిద్ధాంతపరత్వమునకు చెందినవి. ఈ నిమిత్తముననే వికసించిన నాటకమందు, నిర్మాణవశముచేత, వేనుని రాజ్యకాంక్షకు బలి అయిన అంగరాజున్ను స్థానము పొందక పోడు.

వేనుని కర్మసూత్రములు ఏలాగు బహిర్గతములై ఆతని చుట్టినవో నిరూపించడమే ఇక్కడ వస్తుగతి. అయితే ఇది వేను డనే ఒకానొకవ్యక్తి చరిత్రము చెప్పట కాదు. వేను డనేపాత్రము కల్పించి రుచికి సాన జెట్టిన నిర్మితి. అటు కాగా వేనునియందొక తీర్చిన స్వరూపము కవివల్ల లభ్యము కావలె. కవి వేనునికంటె భిన్నభావుడై ఆతనిని తన భావాలతో విమర్శ కర్ణము చేసినదెల్ల ఆపాత్రకు దారిద్ర్యమే. గౌతముడు, అంగరాజు, పృథువు అనేవారే కాక కవికూడా వేనునికి విరుద్ధముగా నిలిచి వారితో కుట్రచేయడము గోచరిస్తూవస్తుంది. వేనునిబుద్ధి యెంత పెడత్రోవ పట్టినా దాని నైశిత్య మప్రతిమానమైనది అని అంగరాజు చివర ప్రశంసిస్తాడు. కాని తొలినుండి ఆతని సంభాషణలలో ఆనైశిత్య మంతగా గోచరించదు. తద్విరోధితమైన మాటలు ఆడి ఓడిపోతాడుకూడా. కవి ఆపాత్రను రచించేటప్పుడు తదుచితమైన మనఃప్రకృతి సాంగోపాంగముగా నిరూపించుకోగలిగితే ఫలితము వేరుగా ఉండేది. కాని గౌతమాదుల వాదమున్ను తెలివికంటె పట్టుదలయే ప్రధానముగా చూపుతుంది. ఈ పట్టుదలకు కవి అభినివేశము వెనుక నిలుస్తుంది. కాకపోతే వేనుడు వానిని ఎగురగొట్టి ఉండును. ఆతని బుద్ధినైశిత్య మప్రతిమానము కాబట్టి. గౌతమునియందు బుద్ధియన్నది ప్రధానముగా, నిశితముగా కావలెనాడు కాబట్టిన్ని.

కాదు. గౌతము డనలు వేనునికి తగినంత మాటాడ వీలీయడు. అడుగడుగునా మతాభినివేశపు టుద్రేకముతో గొంతెత్తుతాడు. వేనుడు వాదమురకముగా మాటా

డు. స్నేహముపై మిగిలినాడు. అతని కోపములో ఉరకుతాడు. ఇంకెవరిని ఎదురు తిరిగినా వేనునిక లెక్క లేదు కాని, అతని మును ప్రతిఘటిస్తే ఆతని భరించలేడు. ఈ మానుషస్మృతి సాందర్యవిశేషము తొలినుండి వేనుని మనకు సన్నిహితులు చేసింది. సంభాషణయందలి లోపమునుండి ఈ సాందర్యము ఒకస్రక్క కాపాడుతుంది. అదిన్న నాటకోచితమైన మానుష జాత్యల్యముగా అంకురించినై ఒక నుస్యూత ఆవలంబిస్తున్నది.

.. ..
వేనునియెడ గలిగిసిన సాందర్యము పిచ్చియెక్కి అశవులుపట్టిన అంగరాజును చూచినాడు. ఆతనికగ తాను తీర్చుతానని శకధముపట్టి ఆతని ననుసరిస్తాడు. ఆతని ఘోరణిలో ఆతనివద్ద ఏదో మహా రహస్యమున్నదని గ్రహించి, ఆతనిని వదలడు. వేనుడున్న అంగరాజు నేమి చేయనోలుడు సరే, అతనివద్ద రహస్య మొక టున్నదని గుర్తిస్తాడు. తనకు ఆతనివల్ల హాని లేదని యెంచినాడు. కాని ఆతని వదలలేక పృథువు కోసమై సాకుపెట్టి అంతఃపురమున కెక్కరింపజూస్తాడు. వేనునికి కాని గౌతమునికి కాని అంగరాజు లొంగడు.

రానురాను అంగరాజు తన పితృమైన వ్యక్తిత్వముతో వేనుని సున్నితమైన మనోభావమును వశపరుచుకో గలిగినాడు. అమనస్సులోనే విస్లవము లేపినాడు. పశ్చాదము లున్న వేమో అని వేనునకే అనుమానము పుట్టెను. నిజముగా అతనికి పిశాచములు కన్పించినవికూడా. తనచేత చావుకోరి పడసిన నివీతభట్ట, బంధువర్గము, కాషీత

కును పిశాచములై అతనికి ప్రత్యక్షము. అతనితో చర్చలు చేసినారు, తిరిగి అతనికి సనికిరాని కైవారములు చేసి తీరినారు. ఈ పిశాచములు అతని మనోవైకల్యములు హుళిముగొన్న సూక్ష్మమూర్తులు కాదు. ద్వ్యాపీతకునికి కనబడలేగట కాని, అది వాటి తప్పు కాదు. పోనీ వేనుని కొక్కనికే కన్పించినా, అని వేనునిభావములో భాగములని చెప్పలేము. విసితభట్టు ముసలివియ్యపుగాలు కైవారము చేసి తన దుఃఖమును బోవు కొందా మని వస్తే వేను డామెను చంపడు. బంధిస్తాడు. ఆమెకూడా దయ్యమవుతుందని భయం. కాని ఆమెయే ఉరిపోసుకొని చని పోయి దయ్య మైతీరినది. వేనుని యీ పిశాచభీతికి గౌతము డాళ్ళర్యపోయినాడు

‘హిమవంతమువంటి ధైర్యచుకల వేనుడు భయ పడెనా? కారణమేదియో పెద్దదే యుండవలయును.’

ఉన్నది కారణము.

అంగరాజు తిరిగి తోటలోని పూవు లన్న కోసుకొని పోయినాడు. వాటితో ఆతడు రాజ్యలక్ష్మీదేవి యైన సుసీధాదేవి పాదములు పూజిస్తాడుకాబోలు. పృథువుతో భూదేవి చెపుతుంది, సుసీధాదేవియందు అంగరాజు రాజ్యలక్ష్మీదేవిని ఆరోపిస్తున్నాడుకాని, అసలు రాజ్యలక్ష్మీ తా నని- పృథువు ఆపూవున్న తెచ్చి తన్నుపూజించ దగునని. గోమూర్తిగా, స్త్రీమూర్తిగా భాసించి భూదేవి పృథువునందు పురుషత్వము రేపి, తనయందు కాంత కట్టింది. వేనుడు ఆ హృదయఽరిణామ వేళను పృథువును చూచి,

‘ఇదేమి? పృథు పృథుగా లేడు. ఈమెలో నేదియో మార్పు కలుగుచున్నది. నాకు మిగిలిన బంగ

వీమె యొక్క తెయే? ఇదికూడ నన్ను త్రెంచుకొని పోవునా?’

అని బెదరినాడు.

సంప్రదాయములు కిట్టని వేనునికి తనను అందరూ ‘వేనా’ అని పిలువవలసినదే కాని రాజనికాని, అన్న అనికాని అనుబంధ ద్యోతకమైన పేర పిలువరాదు. ఆతనిసిద్ధాంతములకు ఒప్పుకపోయినా తనవిషయము లందు ఎదుర్కొననని వేనునికి వాగ్దానమిచ్చి నపృథువు వేనుడు తోబుట్టువును వివాహ మాడెద నని గౌతమునితో స్వసిద్ధాంతసమర్థనములు చేసే ప్రసంగము విని అదిమొదలు తా నా వాగ్దాన ముపసంహరించుకొని ఆతనిని ‘అన్నా’ అని పిలుచుటయే నిజమని చెప్పి, ఆతని పూర్వానుబంధమునుండి ఒక అడుగు ఈవలకు వచ్చిఉండెను. భూదేవి వల్ల తాను పురుషత్వము ప్రవేశిస్తూ, వేనుని పిలుపునకు ‘వేనా’ అని మారుపలికినపుడు, ఆతడు “నన్ను ఇంక ‘అన్నా’ యనియే పిలిచెద నంటివిగదా?” అని జ్ఞానకముచేస్తే, “కాదు, ‘వేనా’ యనియే పిలిచెదను” అంటాడు పృథువు. వేను డొకసారి తన అతిలోకమైన వీణావాదన సామర్థ్యము నెరపుకొని స్నేహము నిండిన మనస్సుతో దివ్య పురుషునివంటివాడై, ఆ గానమాధురికందని తృప్తి యిచ్చే గౌతముని సాన్నిధ్యమందు, పృథువు ‘వేనా’ అని పలికితే, ‘అన్నా’ అనియే పిలుపుమని స్నిగ్ధమైన అనుబంధములో పృథువునూ తననూ బిగించుకొని ఉండెను. ఇప్పుడు తిరిగి పృథువు అది భంగపరిచి ‘వేనా’ అనియే పిలుస్తాడు. ఈ పిలుపు మొదట పిలిచిన ‘వేనా’ అన్న పిలుపువంటిదికాదు. పృథువు వేనుని కట్టు త్రెంచుకొన్నాడు.

సునీధ లేడు. సునీధను అంగరాజునుండి రక్షించుకోలేడు వేనుడు. అంగరా జామెను కడతేర్చినాడా అని బెంగకూడా అతనికి. తోటలో పూవులు లేవు. పృథువు లేడు. అణగిమణగిన రాజ్యలక్ష్మి విడి పృథువును వరించినది. వేనునియందు కళ్ళలు జారినవి. హిమవంతమువంటి ధైర్యము నడలినది.

ఇందులకు పునాది, అధికారము, వేనుని ప్రకృతియందు ఉన్నది. వేనునిబద్ధి వైశిత్వముకంటే, ఆతని మానుషత్వమూ, అమానుషత్వమూ కొట్టవచ్చినట్లు కన్పడు తవి. రెంటునూ ఆతని కర్మసూత్రములుపెరిగి ఆతనిచుట్టు పెద్దసాలీని కన్పరించినవి. కాని ఆ కర్మసూత్రాలఅల్లిక తొలుత కన్నడ్డది ఒకానొక విచిత్రమార్గాన. వేనరాజు స్నేహ శాలి, కళాశాలి. ఆతని సున్నితమైనప్రకృ తిపై అంగరాజు అనే పెద్దపిశాచము పని చేసి, వేనుడు అమానుషముగా చంపిన వారికి ప్రాణము పోసి పిశాచములను చేసి, పిశాచము లంటే వేనునికి భయమూ, అధ మము, అనుమానమూ కల్పించినాడు. అం తతో వేనునికి తన నమ్మకములు, ధైర్యము నడలసాగినవి. అసలు వేనరాజులోనే ఒక పిశాచమును పుట్టించినాడు అంగరాజు. ప్రజలధనమూ మతమూ ఆరగించి, అవే వారిప్రాణములు కాన ప్రాణము లారగించి, ఆతడు పిశాచమే అంటాడు. మాంసపు తృష్ణ ఎడదలో కలదట అతనికి. ఒంటరిగా విడువబడ్డ వేనుడు ప్రకృతియందు పిశాచ చాచ్చులు ఊహించినాడు.

అదిగో! ప్రాద్దుక్రంకుచున్నది కత్తితో నజక బడి రక్తసిక్తమైన శిరస్సువలె నూర్చుడు పశ్చిమశిఖిరి దోచుచున్నాడు. పిశాచములు తమ ముంగిళ్లు నెత్తు

రులతో నలుకుకొన్నట్లు దిక్కులన్నియు స్వేచ్ఛుకొని. ఓహో! ఈడేగ యాకాశమున గాను పరిసరన్నిం టిని వేటాడివేటాడి ప్రాద్దుక్రంకుటచే గాను పరి యక సత్త్వముడిగనట్లు వ్రాలబోవుచున్నది. క్రమ ముగాఁ నీకట్లు పొచ్చుచున్నవి. ఇదిగో యా నుష్ట గూఢ పిశాచమువలె నాకెట్టుతోతోగో గొంగి చూచు చున్నది. నిజముగాఁ నిశాచము లున్నవా ? లేవు లేవు.

‘ఉన్నవి ఉన్నవి’ అని పిశాచములు వల్లనే అతనికి సమాధానము వచ్చింది. పిశా చములంటే అతనికి నమ్మకములేదు. కాని వట్టి కవితాసామగ్రిగా ఆతడు పిశాచములు మాట యెత్తుకొన్నాడు. ఆతడు కవి. ఆతని కచిత్ర్యములో కవి కవిత్ర్యము కలిసి వేనుని చరిత్రమునే చాలావరకు కీర్తించింది. వేనుని చరిత్ర ప్రాద్దుక్రంకువేళ పిశాచములకు పని ఉన్నది.

కవితాధోరణిలో పిశాచములు వేనుని మనస్సులో లేచుటకుపూర్వము అంగరాజు ప్రసంగములో పిశాచములను తొందరింగ చేసిఉండెను.

ఒకపిశాచము కోటకొమ్మున సరిమిచూచినది.
ఒకపిశాచము కోటముందర నురుకుపెట్టినది.
ఒక పిశాచము రాజగడిలోనుండి పోయినది.
ఈ పిశాచము రాజుముందర నీడులాడినది.

అంగరాజొక విడ్డూరపువ్యక్తి. విడ్డూర మైన వస్తువులయెడ, అట్టిభావములయెడ వేనునికి సహజమైన విస్మితత్వమున్నది. ఒక సారి అంగరాజును గొలుసులతో బంధించిన వాడు ఆతడు అదృశ్యతావహముగ విడిపించు కొనగా చూచి ఊరకున్నాడు. వేనుని యీ గుణమొకటి ఆతనిప్రకృతిని మెత్తగా చేతికందిస్తున్నది. ఈగుణముపై వేనుని కళా చిత్తము శబలిత మవుతున్నది.

కవి యీనాటకములో కవితాశక్తివల్ల సాధారణీకృతి (Universalization) ఎక్కువగా సాధించినాడు. వేనుని కళాశాలిత ఇందుకు తోడుపడ్డది ముఖ్యముగా ఈశాచము లవతరించిన ఘట్టములో వేనునినోట, మనసా వెలువడ్డ యీ చిన్నకవితా శకలము వల్ల వేనుడు కవియన్న అంశమూ, వేనుని విస్మితత్వమూ, కవితాప్రయోగ కౌశలమూ నాటకదృష్ట్యా సార్థకములైనవి. ఏమంటే,

ఈ పితౄచావతరణము మిక్కిలి ముఖ్యమైన సంఘటనము. అది యేర్పడుటకు ఈ కవితా శకలము తగిన పరిసర మేర్పరిచింది.

పిశాచముల ఉనికియందు నమ్మకము లేని వేనునికి పిశాచములస్థితి తెలియవచ్చుటతో ఆతనికి ఆత్మప్రత్యయము నడలసాగింది. తన నమ్మకములయందు ధైర్యము ప్రీలసాగింది. తన కర్మసూత్రాలు కాబోలు ఆతనికి ప్రత్యక్షము కాజొచ్చినవి !

२१ (१)

వనస్పతి సంబంధమైన
టాయిలెట్ నబు

జంతువులకొప్పు యేమాత్రము లేదు.

శరినాథము కలిగి మృదువుగా నుండును.

BENGAL CHEMICAL
CALCUTTA :: BOMBAY

మద్రాసు యేజింట్టు:—యం. దేశాయి గౌండరు, 41, బ-దకు వీధి.

ఉ ప్పొ లం

కవికొండల వేంకటరావు

గుంటూరు, శేషలై, చీరాల, బందరు ఆ ప్రాంతపు సముద్రతీరపువంశకు “ఉప్పొలం” అని పేరు. చవుడు దేరి నేల మృదువుగా నుండి ఉష్ణజాడతో కూడుకొన్నదై చాల ఛాగము పెద్దబయలుగా తోస్తూ సీరు గాలి తోమ మైకంగా చల్లందనం, మన కనుతే న లెగయ, గుప్పిస్తుంది. దూరదూరంగా ఎత్తైన సరకుమొక్కలచాళ్లు తూగుతూ వినువా డెంతఁపరధ్యానంగా వున్నా తమనంగీతాన్ని వినిపిస్తూవుంటాయి. అక్కడక్కడ నివాస యోగాలుగా భావించి మానవులు నిర్మించు కొన్న ఊళ్లు రెండుకోసుల్లో మూడుకోసు ల్లో అడ్డదిడ్డపుతోవలతో అల్లుకుపోయి కన బడతాయి. ఆ గ్రామాదుల పేళ్లుకూడా సముద్రతీరప్రాంతాన్ని బట్టి పుట్టివుంటాయి అని ఆనుకొనేటట్టుగా — ఇసుకపల్లె, దిండి, కట్టవ, యిలా పిలువబడుతూవుంటాయి. కొం డల్లో పుట్టి కొండల్లో పెరిగిన కోయవాని కలాంటితా వొకటి భూమ్మీద వుంటుందా అని అనిపించకమానదు.

కట్టవ! అది ఒకానొకప్పుడు సముద్రా నికి చెలియ లికట్టగా పనిచేసి వుండాలి! దాని వీధుల్లోనికి నిర్గమైన ఉష్ణసీటివెల్లువ అంత ఎత్తు లేచిపడి ప్రవహించి వెనక్కు పడి వుండాలి! కట్టవ! కుగ్రామం. ఒకటో రెండో వేడెచ్చలు, రెండో, మూడో తాటి చెట్లు దాని గుర్తింపులు: పదిపదేను ఇళ్లు దానిసొంపులూ, వంపులూ కనిపింపులూను.

చుట్టూ ఆరుగూడములు. తేలులు పోయి. ఇప్పుడు దాన్ని మోసి వనముద్రచూపుతారు. సముద్రము దాన్ని పడిచిపెట్టి వనాక్షయం! మానవు డెంగడు.

అయినా మిక్కిలి సునిశితమైనది వొకడు నా కగపస్తూవున్నాడు, అతనినుండి వెలువడి పెద్దబయలున సడుస్తూ. పొయ్యి కలూ కనుబొమ్మలూ నెరిపిపోయియు. అయినప్పటికిన్నీ వానివొట్ల భూస్థాయిలా నలుపుదేటి, కళ్లల్లోని రక్తపుజీరలు అగ్నిజ్వాలల్లా కాంతిమోటి, కాగి చల్లగానివ్యక్తి గగపించేడు.

“ఎందాకా పోతున్నావు? తాతా!” అన్నాను. “సముద్రపువంశకు” అన్నాడు. మఱి వొకరి కొకళ్లం మాట్లాడుకోకుండా నే అతను ముందు నేను వెనక, అతను ముందు నేను వెనక, సన్ననిసందంట్ల పోతున్న మాదిరిగా నిబ్బరపుమాపుతో పెళ్లిపో తున్నాం.

కార్తి — కత్తిరి కొకింతపడపో, రోహిణి కొకింతముందో చెప్పలేనుకాని, కాలం అప్పు ట్లో మండువేసంగి అనిమాత్రం చెప్పగలను. భూమికాకుండా ఆకాశంకూడా కనకనమం టూవున్నట్టుగా వుండి కుకకుర ఉడికిపోతూ వుంది.

అంత ఎండలో, అంత మండువేసంగిలో ఎందు కానడక అంటే అంత డొంచప్పేవాడో!

నే నశస్థ అడగలేదు. కాని అతడు నేను దిరిగి నన్నడిగేవా నేను ఒక్కటేనూట చెప్పినానుకొన్నాను. “సీవు నడుస్తున్నావు. నీ వెనకాలే నేడు నడవాని నాకు గుడ్డిపుట్టింది. నేను నడుస్తున్నాను. నా కేసున్న ఎడ కనిపించడంలేదు” అని ఘంటాపథంగా చెప్పదలచుకొన్నాను.

నిశ్శబ్దదేవత మమ్మల్నిద్దరినీ ఆ ఘడియ తనకు అనుచరులుగా గావించుకొని నడి పిస్తూవుంది. ఏలా మాటాడుకుంటా యర స్వరం?

సూర్యునియొక్క పటవాలుకిరణాలు పగలాపైని జాం జాంన్నరికంటే ఎక్కువ వ్రంశనేరదని అనిపిస్తున్నాయి. నేలంట ఎడమావులు వ్యాప్తమై అక్కడికి సముద్ర మనతిదూరం అన్నట్టు కంటికి తట్టిస్తున్నాయి.

ఆప్రాంతంలో సముద్రతీరాన్ని “ఉప్పలం” అని ఏలా వాడుతారో “ఎడమావి”ని “అగ్గిపాలు” అని అనడం యరిపాటి. మే మిద్దఱు ఒక ఎడమావి దాటినాము. ఎడమావి దాటడ మేమిటి? అది దానంతటదే మా ముందు ఒత్తిగిలి వెనక్కు జరిగింది అని అన వచ్చును.

“అగ్గిపాలు” ఒయ్యారం జగన్మోహనా కారం అని అనుకోండి. అనిగో సీళ్లన్నట్టుగా తోపిస్తూ సీళ్లు కనిపించవు. నీలసీలాంబుధి మల్లనే ఆలోలంగా అగపిస్తుంది. కాని కెర టుయొక్కహోయ శూన్యము.

మేం నడుస్తూన్న కొద్దీ ఎడమావిస్వ రూపం అంతగా మారకపోయినా నేల మారింది. రయితు లక్కడక్కడ పండించి కోసికొన్న వోడిమట్లు దాటి, ఉప్పటేళ్ల

నటపుసచ్చికకయిళ్ల నడవసాగినాము. అవి దాటి క్రమంగా యిసకమిట్టు కెక్కినాము. మిట్టలు మైదానంగా కొంతెక్క నడిచి నాము. ఆ మైదానపుటంచునే సరుకు తోపులు రంయరంయ సముద్రపుగాలికి పూ గినలాడుతూ గోచరించినాయి. అం టితో మతిమృగశృష్టలు రావని నేను వోనిధార ణకు వచ్చివేసినాను.

నాముందు నడుస్తూవున్న అతడు “సము ద్రం అదిగో చూచినావా? దొరా!” అన్నాడు, ఉత్సాహపూరితుడై — ఎందుకు అతని కంతసంతోషం కలగాలి ఆసముద్రం చూడగానే? అత డెందుకు తలపోయాలి సముద్రంచూడ్డానిగ్గాను, దారి తెలిక అతణ్ణి నేను వెంబడించినానని? అతడు నాకు మృగ తృష్ణనే సముద్రంఅని చూడక సముద్రాన్నే సముద్రం అని ఎందుకు చూపించాలి? ఇలా గ్గా యరియధాలుగా ఆలోచించ దొడగింది నామనస్సు - వాని చూపుడు వ్రేలినే సము ద్రాన్ని సందర్శిస్తూ.

గబుక్కున యిసకమైదానం దిగినట్ట యింది. మాకాలికింద ఇసకంతా చెమ్మద నమే. తీరపుటినకరేణువు ఏకమొత్తంగా కెరటాలదెబ్బలు తింటూ జిలజిల మంటూ వుంది.

ఆసన్నని సున్నితపు తేమదేహన యిన కరేణువులమీద వేలకువేలుగా కోట్లకుకో ట్లుగా ఎఱ్ఱపీతలు బాడితపూతల్లే విశ్రమించి యున్నాయి!

సరిగా అదేముహూర్తం! భానుమం డలం ఈశాన్యదిక్కుగా ఓ మేఘం జొచ్చి అందులోనుంచి క్రింది కోమూలకు సముద్ర

మున్ను నల్లని జీమూతంలాంటి సరకుతోట యున్నా కలిసిపోయిన ట్టగపించే వాకానోక మలుపులోనికి, తనకాంతిపుంజాన్ని పింజే వోసి దిగజార్చినట్లు వాల్చింది. క్రమంగా బింబం మేఘం వెలువడి జారిపోతూ అపరిమిత మైన అరుణచ్ఛవిని విరాజిల్లింది. తాత్కాలికపు తుదిసంజయొక్క శాంతిప్రకాశం ధాత్రి నలముకొన్నచే ప్రత్యేకత నక్కడ ఆ ఎఱ్ఱపీతలయొక్క ఎఱ్ఱందనాన్ని ఇనుమ డింప జేస్తూవుంది.

“అలికిడి సేయకుండా రా! దొరా!” అన్నాడు తాత. “ఏ?” అన్నాను. “ఆ ఎఱ్ఱ పీతలన్నీ యిట్టే బొత్తల్లోదూరి మనకు మఱి దొఱకవు. నేను వాటికోసమే యింత దూరం నడిచివచ్చింది.” అన్నాడు తాత. అంటూనే పొట్ట ముమ్మడతలు పడిపోయే టట్టుగా వొదిగి వంగి వాలి ఓ పీతచాయకు సాగిలబడి దాన్ని పట్టుకో కేతులు సాచి నాడు. పీత వాని గుప్పిట చిక్కింది. గుల్పిలి నోక్కాడా? చచ్చిందే కటక్కని!

దాని సూదుల్లాంటి మిడిగుడ్లు వాడి ప్రేళ్ల సందుల్లోనుంచి కనిపిస్తూ యింకా మూతలువడ్డం విడివడ్డం మానలేదు. దాని పదికాళ్లు పదికాళ్లుగానే వున్నాయి.

నేను వానితో “అచిన్న పీత నెందుకు పట్టుకు చంపుతావు? అదిగో ఆ పెద్దపీతను పట్టుకో” అని తప్పేట తట్టాను. నా ఆ తప్పేటతో తీరాన్ని వున్న సమస్తజీవరాసులు దాక్కుడుదిపోయినాయి. “సమస్త జీవరాసులు” అనడంలో అర్థముంది. వానిచేతిలోని

చిన్నపీతకూడా, అలా చాలాగా నామాట పుచ్చుకు ఆస్పృహకు సిద్దచే పెట్టినట్లు, స్వేచ్ఛను పొంది, చాతనే టట రిని చేసుకు మటుమాయ మైంది; కాబట్టి “సమస్త జీవరాసులు” అనడంలో అర్థ ముంది.

ముసిలివాడు నిర్ణాంతు డాతూ, అనిర్ణాంతరూపంలోనే నిరాశ చూపుతూ “ఏది సేవన్నపీత! అన్నింటినీ సీత పెట్టచేసే చదర గొట్టినావు దొరా!” అన్నాడు.

“అదిగో! ఎఱ్ఱెఱ్ఱగా — ఆ సరకు మొక్కలున్ను కెరటాలున్ను మఱుకంగ” వున్న ఈశాన్యదిబ్బండుంలోనికి వోలునుకు పోతువున్నదే — అదే నేనన్నపీత. దాన్ని పెంటాడించు” అన్నాను.

“అది పీతగాదు దొరా! సూర్యభగ వానుడు! రోజూ ఆలా క్రుంకుతూనే వుంటాడు స్వామి! రోజూ ఆస్వామిని పట్టుకో బోయి పట్టుకోలేక ముందుకు పడి వితిగి ముక్కలై పోతూనేవుంటుంది ఆలం ఆమూలం ఆకెరటం! ఎవకీ దొఱకనిపెద్దపీత ఆ బింబం!” అన్నాడు నామాట చిక్కిలి రెట్టించి అమ్మహావృద్ధు.

వాని ఆకలిడొక్క లింక లోలకు దించుకుపోతువున్నా “సముద్రదాని కెంతతీరని ఆకలో!” అని ఉచ్చైశ్రుతంగా అనుకున్నాడు.

కడలికరళ్ల క్రతిబింబించినట్లే అదయా భునికళ్ల నోనిమేషం సాయంసంధ్యారాగం ప్రతిఫలించింది. ఉప్పులమంతా చిట్టిజాబిల్లి కితకిత లెట్టినట్టు కిలకిలా నవ్వింది.

౧. స్త్రీలకు లేఖలు:

ప్రజాప్రభుత్వం నశించిందా?

సామ్యవాదావతార ఘట్టము

కొచ్చెల్ల కోట సత్యనారాయణమూర్తి

క. “భద్రగుణా! యాహారము

నిద్రా భయమైభవములు నిఖిలయగు తనూ భృ

ద్రాజీకి సాధారణ

ముద్రలు, మతతారతమ్యముల పను లేలా?

సీ. హంసతూలిక పాస్పులందు రానేలను

శయనించువారికి సరియె నిద్ర

మెఱుంగుదీగలబోలు మెలతె లెంజఱు గల్గి

నప్పడు నొక్కతొయ్యలీయ రతికి

పిప్పికి నీరు వంటక మాకలి కశేష

జంతుసంతతి కాత్మ శక్తి కొలది

యాకీట మాకైటభాసురాంతకమెల్ల

ప్రాణకోటికిఁ బ్రాణభయము సమము

తే. గానఁ దనయట్ల యెదిరిని కాన్పు గాన్పు

జీవులకుఁ దార తమ్యంబు నెప్పడగదు

సర్వభూతములందును సమత మేలు

కరుణ చేపట్టవలయుఁ గాఁగదు హింస.

తే. చెలఁగి యీర్ష్య మశకంబు చీమ నల్లి

యల్పమును బుద్ధి హింస నేయంగదగదు

వాని హృదయంబులం దున్నవాడు జీవు

డాతఁ డల్పంఁడె యితరజీవాత్మ కంటె?”

(బౌద్ధగర్వాలు; శ్రీనాథుని కాశీఖండము; ౬. ఆ.)

“స్వాతంత్ర్యం చచ్చిపోయింది. కవం అప్పడేమిట్లుతోంది”

—ఘనోలిసీ.

సోదరీ !

నువ్వు మొన్నటి మునిసిపలు ఎన్నికల్లో గెలిచావనీ, ఇకనుండు రాజకీయవిషయాల్లో చురుగ్గా పనిచేయదలచావనీ, 'సోషలిజము' అంటే నీకు ఆభిమానం హెచ్చుతోందనీ విని సంతోషించాను. మనస్త్రిలు రాజకీయకృషిహారాల్లో ప్రవేశించడం ముందుకు సభనూచకమని చెప్పాతి. ఇంతకాలమూ మగవాళ్ళీ క్యరహారాలను ఎట్లా చిక్కపెట్టారో చూడు! నీతికేర, బాతికేర, దైవంకేర ఎక్కడచూచినా కనులే, కృత్రిమాలే, కల్యాణలే, కలహలే! ఏకతాబ్దాని కాకతాబ్దమే పట్టుమని పక్షేళ్లకాలమైనా శాంతిసౌఖ్యాలను నిరాటంకంగా అవభించలేదుకదా! ఇప్పటికైనా మనస్త్రిలు మేలుకొని తమమగవా రీకృషిహారాలను ఎట్లా చిక్కపెట్టుకున్నారో కనుక్కోవడానికి ఉద్యుత్తులవడం సంతోషకరమైనవిషయం కాదా? ముఖ్యుతికోసం యిట్లా వ్రాస్తున్నానని అనుకోవద్దు. శౌర్యధైర్యాలలోమాత్రమే కాకుండా ప్రజల శాంతిసౌఖ్యాలకోసం ఇదివరలో మనదేశంలో బయలుదేరిన ఉద్యమాలన్నీ టిలోహూడా మగవారికో సహనంగా ముండింజవేయడం ఆంగ్రవనితలు నేడుగా నేర్చిన విద్య కాదు. ఒక్క ఉదాహరణ చూడు. పూర్వకాలంలో యజ్ఞగూడాదులపేరా యుద్ధాలపేరా మగవాళ్లు జీవహింసా రక్తపాతమూ చేస్తూవుండిన రోజుల్లో భూతకయే భగవంతుడనీ, సర్వభూతాలనూ తనవలె చూచుకోవడమే ముక్తిగ్రహమనీ బోధించిన బుద్ధభగవానుని పవిత్రమతాన్ని తెలుగుదేశంలో ప్రవేశపెట్టి వ్యాప్తిజేసినవారు ఆంగ్రవనితలు అని సరిత్రకారు లంగీకరించారు. ప్రపంచమంతా తిరిగి అదేమోస్తరు తాపంతో బాధపడతూవున్న యీ రోజుల్లో, రాజకీయరంగంలోకి ప్రవేశించడానికి మీరు ఆగ్నేయలనడానికి ఇతరకంటే మహత్తరమైన యోగ్యతాపత్రం మీకెందుకు?

ప్రపంచవ్యవహారాల లిప్పుడు చిక్కుల్లో పడడానికి కారణం ఏమిటి? ఆ చిక్కులకు విశదీయడానికి ఇప్పుడు బహుభాష్యులను ప్రయత్నించేమిటి? 'సోషలిజము' అని కొత్తగా వినబడే యీమాట కర్థమేమిటి?

'సోషలిస్టుల'ని కేరుపెట్టుకొని బెజవాడలో మన గాక్షర్లు అచ్చమాంబగారి యింటికి వస్తూపోతూవుండే ఆ గుంపులవాళ్లు ఎవరు? వాళ్లు దేశంలోవున్న డబ్బు అంతా బీదవాళ్లకు సంచిపెడతారటనే, అది యెట్లా? అసలు వాళ్లకూ గాంధీమహాస్మృతికే పసనే పడదుగా? 'పులిమీద పుట్ర' అన్నట్లు ఈ గొడవఅంతా యేమిటి?

ఈ సంగతులను నీకు కొంతవరకు ఈ పుత్రరాలద్వారా తెలియజేయదలచాను.

వారు చెప్పేది వీరికి తెలియక వీరు చెప్పేది వారికి తెలియక తుదకు ఎవరు చెప్పేది వారికే తెలియని పక్షాన్ని దానిని 'వేదాంతం' అన్నాను పెద్దలు. అటువంటి వేదాంతచర్చల్లో దిగకుండావుండడానికి సాగ్యమైనంత వరకు ప్రయత్నించేస్తాను

ఆసలు చిక్కునీమించుటే పెద్దలన్నా, పెద్దల సప్రదాయాలన్నా భయమూ భక్తిబాతిగా నశించాయి. లోకమంతటా ఇదే జగ్గు. అందులో మనీ మొన్నటి యుద్ధాన తిరం, ఇకాల్లుచెంజా నిషగాలితో బాటు ఈ విషగాలిహూడా ప్రపంచమంతా వ్యాపించింది. 'జమిందారులను ఎంగుకు పీకివేయగూడదు?', 'పెల్లిళ్లను ఎంగుకు రద్దుచెయ్యగూడదు?', 'భూమి ఎవరిది?', 'దేశంలో వున్న డబ్బుఅంతా ఎవరిది?', 'భాగ్యవంతులూ బీదవాళ్లూ అనే తారతమ్యాలను తెచ్చిపెట్టిన దెవరు భగవంతుడా? ముమ్మూ?', 'భాగ్యవంతు డెవడు? బీదనాడెవడు?' 'ఎవడు దొంగ? ఎవడు కొర?'-ఏదేశంలో చూచినా ఇటువంటి విపరీతపుప్రశ్నలు బయలుదేరాయి; అన్నిచేకాలతో బాటు మనదేశంలోకూడా ఇప్పుడిప్పుడే తీవ్రంగా బయలుదేరుతున్నాయి. లోకమంతటా యీజబ్బు ఇట్లా తీవ్రంగా వ్యాపించడానికి కారణం ఏమిటి? ఈజబ్బుయొక్క ముఖ్యలక్షణాలేమిటి? అందుకు తగిన చికిత్స యేమిటి? ఇవి, మన మాలోచించవలసిన విషయాలు.

గడచిన నూటయేభైదేళ్లలో ఇంచుమించు పశ్చిమదేశాలన్నీ టిలోను ప్రజాప్రభుత్వాలు ఏర్పడ్డాయి. అదివరకు ప్రజల సభవిస్తూవున్న భాధలన్నీ అంతటితో విరగడమైనాయనినీ, ప్రజలంధరకూ ఇక

మీద జాతిజన్మనివక్షతలు లేకుండా స్వాతంత్ర్యనూ సమానత్వనూ సోదరత్వనూ సమూహతాయనీనీ, అందరూ ధీనితంబో పైకిరావడానికి సమానమైన అవకాశాలు ఏర్పడ్డామనినీ సంతోషించారు. ప్రపంచ చరిత్రలో కొత్తశకం ప్రారంభమైందన్నాడు. ఈతి భాన లికముం దుండువన్నారు. ఫ్రాంసుదేశంలో రాజును రాణిని పురిదీసి కొత్తపద్ధతులను బూత్కారంగా అమలుచేపెట్టారు. ఇంగ్లాండు, బెల్జియం, ఇటలీదేశాలలో రాజును షేరుకుమాత్రం నిలిపి అసలు రాజ్యాధికారాన్ని ప్రజాప్రతినిధులపరం చేశారు. రష్యా, టర్కీలలోమాత్రం ఈగాలి సోకలేదు. అచ్చటి చక్రవర్తి, సుల్తానుల నిరంకుశాధికారాలు పైనికబల సహాయంతో సాగుచూపుండేవిగాని ప్రజల కిష్టంలేని ఆప్రభుత్వాలు ఎన్నాళ్లో సాగవన్నవిషయం అందరూ యెరిగినదే.

స్వాతంత్ర్యానికి, నిరంకుశాధికారానికి ఇంతకాలనూ జరుగుతూవచ్చిన పోరాటాలు ఇప్పటికి ముగిసింపవీనీ, ఆపోరాటంలో గెలుపు, ఘోరితంగా, శాశ్వతంగా, స్వాతంత్ర్యానిదే అనీనీ, నాగరికతచెంది ముంగుకు వచ్చిన దేశాలన్నిటిలోను వాక్స్వాతంత్ర్యం ప్రధాన మూత్రంగా ఇన్నాళ్లకి అంగీకరింపబడిన దనీనీ ౧౯౧౩ లో బూర్జీపండితుడు వ్రాశాడు. ౧౯౧౩ లో ఐరోపాయుద్ధం ప్రారంభమయింది. ప్రజాప్రభుత్వానికి కంటకాలేమీ లేకుండా చెయ్యడానికి, లోకంలో యుద్ధా లికముండు రాకుండాచేయడానికి యుద్ధం చేస్తున్నామని మిత్రమండలి తరపున ప్రెసిడెంటు విల్సను ప్రకటించాడు.

మిత్రమండలియొక్క ఆ సంకల్పబల మెటు వంటిరోగాని నాటికి నేటికి స్వాతంత్ర్యము ఎన్నడూ తలయెక్కుకొని తిరగనేలేదు. అన్నిచోట్లా ప్రజాప్రభుత్వాలు తలలు వేల్చావేసినాయి. కొన్ని దేశాల్లో ఆమెక్కలు సంపూర్ణంగా ఎండిపోవడంవల్ల సీకి పారవేశారు. రాజు, సుల్తాను, చక్రవర్తుల వద్దనుండి గెలిచిన రాజ్యాధికారాన్ని మరొకవిధమైన నిరంకుశాధికారుల చేతుల్లో పెట్టారు. పర్యవసాన మేమిటి? నేను జర్మనీ, ఇటలీ, ఆస్ట్రీయా, హంగరీ, టర్కీ,

పోలండు, రష్యా, అమెరికాదేశాలలో నిరంకుశాధికారాలు చెలరేగుతున్నాయి. జర్మనీ, ఇటలీ, ఐర్లాండు పోలండు, బల్గేరియా, రుమేనియా, రష్యా, జపాను దేశాల్లో వాక్స్వాతంత్ర్యం చచ్చిపోయింది ఆధికారుల నెదిరించడం దేవుణ్ని ఎదిరించిన పాపంతో సమానమైంది.

ఈ కొత్తనిరంకుశాధికారులు తమరి నెదిరించిన వారిని దగూదాక్షిణ్యాదులు లేకుండా శిక్షిస్తున్నారు. ఐర్లాండులోకి బెర్నార్డుషాగారి పుస్తకాలు రాహుడదు. కెనడాదేశంలోకి రాగూషని పుస్తకాలబాబితా అచ్చులో ఆరు పెద్దకాగితాలైంది. ఒకప్పుడు ఇంగ్లాండుదేశములో ప్రధానమంత్రిగా వుండిన రామ్సే మాక్డొనాల్డు గారి గ్రంథాలను ఆయన ప్రధానమంత్రిగావుండిన రోస్ట్లీనే హిందూదేశానికి రానియలేదు!

అంతే కాదు. అధికారులకు వ్యతిరేకంగా వున్న వ్రాతలను ప్రజలు చదువగూడదు. ఐర్లాండులో డి నెలీ రాకు, ఇటలీలో ఫాసిస్టుపార్టీకి, జర్మనీలో నాజీ పార్టీకి, రష్యాలో స్టాలినుకు ఇష్టంలేని వ్రాతలను ప్రజలు చదివరాదు. సోవియటురష్యానుగూర్చిన వ్రాతలు మొన్నటిదాకా ఇండియాకు రాలేదు.

“ఈ కొత్తనిరంకుశాధికారుల అధికారం మున పటి సుల్తాను, చక్రవర్తి, కైజరుల అధికారాలను మించి పోతోంది” అని డిన్ ఇంటి వ్రాసినాడు.

టోకియో మునిసిపాలిటీవారు ౧౯౩౪ లో ప్రజలేవిధమైన ఆలోచనలు చేస్తున్నారో కనుక్కోడానికి ‘థాట్ ఇన సెప్టెంబర్’ను ఏర్పాటుచేసినారు. ౬౫,౦౦౦ ల మంది సాంఘికవాదులు ౧౯౩౩ డిసెంబరులో జపాను దేశములో వైగులలో ఉండిరి హిందూదేశంలో ఈ మధ్య ఒకయేడు ౫౦,౦౦౦ మంది రాజకీయవైదీలుండిరి. ఇక జర్మనీ, ఇటలీదేశాలసంగతి వ్రాయ నక్కర లేదు. ౧౯౩౩ లో జర్మనీదేశంలో ఒక నిర్బంధపు క్యాంపులో వున్న రాజకీయవైదీలను, వాళ్ల రాజకీయ అభిప్రాయాలనుబట్టి ఈవిధముగా నాలుగుతరగతులుగా విభజించారట :—

౧. నూటికి ౨౫గురు ; కొంచెము చెపివచ్చు వీళ్లను సులభముగానే బాగుచేసి త్వరలోనే మంచిజర్మ

సోదరీ !

నువ్వు మొన్నటి మునిసిపలు ఎన్నికల్లో గెలిచావనీ, ఇకముందు రాజకీయవిషయాల్లో చురుగ్గా పనిచేయదలచావనీ, 'సోషలిజము' అంటే నీకు ఆభిమానం పెచ్చుతోందనీ విని సంతోషించాను. మనస్త్రిలు రాజకీయవ్యవహారాల్లో ప్రవేశించడం ముందుకు సభనూచకమని చెప్పాలి. ఇంతకాలమూ మగవాళ్ళివ్వరహారాలను ఎట్లా చక్కపెట్టారో చూడు! నీతికేర, జాతికేర, దైవంకేర ఎక్కడూచినా కక్షలే, కృత్రిమాలే, కల్మషాలే, కలహాలే! ఏకతాబ్దాని కాశతాబ్దమే పట్టుమని పక్షేళ్లకాలమైనా శాంతిసౌఖ్యాలను నిరాటంకంగా అనభించలేదుకదా! ఇప్పటికైనా మనస్త్రిలు మేలుకొని తమమగవా రీవ్యవహారాలను ఎట్లా చక్కపెడుతున్నారో కనుక్కోవడానికి ఉద్యుక్తులవడం సంతోషకరమైనవిషయం కాదా? ముఖ్యమంత్రికోసం యిట్లా ప్రాప్తున్నానని అనుకోవద్దు. శార్వభౌగాలలోమాత్రమే కాకుండా సజల శాంతిసౌఖ్యాలకోసం ఇదివరలో మనదేశంలో బయలుదేరిన ఉద్యమాలన్నిటిలోకూడా మగవారినో సహనంగా ముందంజవేయడం ఆంగ్రవనితలు నేడుగా నేర్చిన విద్య కాదు. ఒక్క ఉదాహరణ చూడు. పూర్వకాలంలో యజ్ఞగూగారులపేరా యుద్ధాలపేరా మగవాళ్లు దీవహింసా రక్తపాతమూ చేస్తావుండిన రోజుల్లో భూతగయే భగవంతుడనీ, సర్వభూతాలనూ తనవలె చూచుకోవడమే ముక్తిగర్హనీ బోధించిన బుద్ధభగవానుని పవిత్రమతాన్ని తెలుగుదేశంలో ప్రవేశపెట్టి వ్యాప్తిజేసినవారు ఆంగ్రవనితలు అని చరిత్రకారు లంగీకరించారు. ప్రపంచమంతా తిరిగి అదేమోస్తరు తాపంతో బాధపడతూవున్న యీ రోజుల్లో, రాజకీయరంగంలోకి ప్రవేశించడానికి మీరు అడ్డులనడానికి ఇంతకంటే మహత్తరమైన యోగ్యతాపత్రం మీకెందుకు?

ప్రపంచవ్యవహారా లిప్పుడు చిక్కల్లో పడడానికి కారణం ఏమిటి? ఆ చిక్కల్లను విడదీయడానికి ఇప్పుడు ఒకసూత్రాన్ని ప్రయత్నిలేమిటి? 'సోషలిజము' అని కొత్తగా వినబడే యామాట కర్ణమేమిటి?

'సోషలిస్టుల'ని కేరుపెట్టుకొని బెజనాడలో మన గాక్షర్లు అచ్చమాంబగారి యింటికి వస్తూపోతూవుండే ఆ సుంపులవాళ్లు ఎవరు? వాళ్లు దేశంలోవున్న డబ్బు అంతా బీదవాళ్లకు పంచిపెడతారటనే, అది యెట్లా? అసలు వాళ్లకూ గాంధీమహాత్ముడికి పోనే పోవదుగా? 'పులిమీద పుట్ర' అన్నట్లు ఈ గొడవలంతా యేమిటి?

ఈ సంగతులను నీకు కొంతవరకు ఈ పుత్రురాలద్వారా తెలియజేయదలచాను.

వారు చెప్పేది వీరికి తెలియక వీరు చెప్పేది వారికి తెలియక శుదకు ఎవరు చెప్పేది వారికి తెలియని పక్షాన్ని దానిని 'వేదాంతం' అన్నాను పెట్టు. అటువంటి వేదాంతచర్చలకి దిగకుండా వుండడానికి సాగ్యమైనంత వరకు ప్రయత్నించేస్తాను.

ఈసలు చిక్కనీమింటే పెద్దలన్నా, పెద్దల సప్రదాయాలన్నా భయపూ భక్తిగా తిరిగా నశించాయి. లోకమంతటా ఇవే జబ్బు. అందులో మరీ మొన్నటి యుద్ధాన తిరం, ఇకాల్లుసాంజా నిషగాలితో బాటు ఈ విషగాలికూడా ప్రపంచమంతా వ్యాపించింది. 'జమిందారులను ఎంగుకు సీకివేయగూడదు?', 'పెల్లెళ్లు ఎంగుకు రద్దుచెయ్యగూడదు?', 'భూమి ఎవరిది?', 'దేశంలో వున్న డబ్బు అంతా ఎవరిది?', 'భాగ్యవంతులూ బీదవాళ్లూ అనే తారతమ్యాలను తెచ్చిపెట్టిన దెవరు భగవంతుడా? మహమ్మదా?', 'భాగ్యవంతు డెవడు? బీదనాడెవడు?' 'ఎవడు దొంగ? ఎవడు చోర?'-ఏదేశంలో చూచినా ఇటువంటి విపరీతపుప్రశ్నలు బయలుదేరాయి; అన్ని నేకాలతో బాటు మనదేశంలోకూడా ఇప్పుడిప్పుడే తీవ్రంగా బయలుదేరుతున్నాయి. లోకమంతటా యీజబ్బు ఇట్లా తీవ్రంగా వ్యాపించడానికి కారణం ఏమిటి? ఈజబ్బుయొక్క ముఖ్యలక్షణా లేమిటి? అందుకు తగిన చికిత్స యేమిటి? ఇవి, మన మాలోచించవలసిన విషయాలు.

గడచిన నూటయేభైరేళ్లలో ఇంచుమించు పశ్చిమదేశా లన్నిటిలోను ప్రజాప్రభుత్వాలు ఏర్పడ్డాయి. అదివరకు ప్రజల లనభవిస్తూవున్న భాధలన్నీ అంతటితో విరగడ యైనాయనిన్నీ, ప్రజలందరకూ ఇక

మీద జాతిజన్మనివక్షతలు లేకుండా స్వాతంత్ర్యనూ సమానత్వనూ సోదరత్వనూ సమూహతాయనిన్నీ, అందరూ జీవితంలో పైకిరావడానికి సమానమైన అవకాశాలు ఏర్పడాయనిన్నీ సంతోషించారు. ప్రపంచ చరిత్రలో కొత్తశకం ప్రారంభమైందన్నారు. ఈతిభాస లీకముం దుండవన్నారు. ఫ్రాంసుదేశంలో రాజును రాజిలి వురిదీసి కొత్తపద్ధతులను బలాత్కారంగా అమలులో పెట్టారు. ఇంగ్లాండు, బెల్జియం, ఇటలీదేశాలలో రాజును పేరుకుమాత్రం నిలిపి అసలు రాజ్యాధికారాన్ని ప్రజాప్రతినిధులపరం చేశారు. రష్యా, టర్కీలలో మాత్రం ఈ గాలి సోకలేదు. అచ్చటి చక్రవర్తి, సుల్తానుల నిరంకుశాధికారాలు సైనికబల సహాయంతో సాగుచూపుండేవిగాని ప్రజల కిష్టంలేని ఆస్పృహత్వాలు ఎన్నాళ్లో సాగవన్న చివరం అందరూ యెరిగినదే.

స్వాతంత్ర్యానికీ, నిరంకుశాధికారానికీ ఇంతకాలంగా జరుగుతూ వచ్చిన పోరాటము ఇప్పటికి ముగిసిపోయినట్లే, ఆ పోరాటంలో గెలుపు, ఖండితంగా, శాశ్వతంగా, స్వాతంత్ర్యానిదే అనిన్నీ, నాగరికత చెంది ముందుకు వచ్చిన దేశాలన్నిటిలోను వాక్స్వాతంత్ర్యం ప్రధాన మూత్రంగా ఇన్నాళ్లకీ అంగీకరింపబడిన దనిన్నీ ౧౯౧౩ లో బ్యూరీపండితుడు వ్రాశాడు. ౧౯౧౩ లో ఐరోపా యుద్ధం ప్రారంభమయింది. ప్రజాప్రభుత్వానికి కంటకాలేమీ లేకుండా చెయ్యడానికి, లోకంలో యుద్ధాలిక్కముందు రాకుండా చేయడానికి యుద్ధం చేస్తున్నామని మిత్రమండలి తరపున ప్రెసిడెంటు విల్సను ప్రకటించాడు.

మిత్రమండలియొక్క ఆ సంకల్పబల మేలు వంటివోగాని నాటికి నేటికీ స్వాతంత్ర్యము ఎన్నడూ తలయెత్తుకొని తిరగలేదు. అన్నిచోట్లా ప్రజాప్రభుత్వాలు తలలు వేల్చాడవేసినాయి. కొన్ని దేశాల్లో ఆ మొక్కలు సంపూర్ణంగా ఎండిపోవడంవల్ల పీకి వారవేశారు. రాజు, సుల్తాను, చక్రవర్తుల వద్దనుండి గెలిచిన రాజ్యాధికారాన్ని మరొకవిధమైన నిరంకుశాధికారుల చేతుల్లో పెట్టారు. పర్యవసాన మేమిటి? నేను జర్మనీ, ఇటలీ, ఆస్ట్రీయా, హంగరీ, టర్కీ,

పోలండు, రష్యా, అమెరికాదేశాలలో నిరంకుశాధికారాలు చెలరేకుతున్నాయి. జర్మనీ, ఇటలీ, ఐర్లాండు పోలండు, బెల్జియం, రుమేనియా, రష్యా, జపాను దేశాల్లో వాక్స్వాతంత్ర్యం చచ్చిపోయింది ఆధికారుల నెదిరించడం దెవుణ్ణి ఎదిరించిన పాపంతో సమానమైంది.

ఈ కొత్తనిరంకుశాధికారుల తమరి నెదిరించిన వారిని దగాదాక్షిణ్యాదులు లేకుండా శిక్షిస్తున్నారు. ఐర్లాండులోకి బెర్నార్డుషాగారి పుస్తకాలు రావూడదు. కెనడాదేశంలోకి రాగూడని పుస్తకాలజాబితా అచ్చులో ఆరు పెద్దకొగితాలైనవి. ఒకప్పుడు ఇంగ్లాండుదేశములో ప్రధానమంత్రిగా వుండిన రామే మజ్జొనాబ్బుగారి గ్రంథాలను ఆయన ప్రధానమంత్రిగా వుండిన రోసెల్లోనే హిందూదేశానికి రానియ్యలేదు!

అంతే కాదు. అధికారులకు వ్యతిరేకంగా వున్న వ్రాతలను ప్రజలు చదువగూడదు. ఐర్లాండులో డి నెలీ రాకు, ఇటలీలో ఫాసిస్టుపార్టీకి, జర్మనీలో నాజీ పార్టీకి, రష్యాలో స్టాలినుకు ఇష్టంలేని వ్రాతలను ప్రజలు చదవరాదు. సోవియటురష్యానుగూర్చిన వ్రాతలు మొన్నటిదాకా ఇండియాకు రాలేదు.

“ఈ కొత్తనిరంకుశాధికారుల అధికారం మునపటి సుల్తాను, చక్రవర్తి, కైజరుల అధికారాలను మించి పోతోంది” అని డీన్ ఇంజి వ్రాసినాడు.

టోకియో మునిసిపాలిటీవారు ౧౯౩౪ లో ప్రజలేవిధమైన ఆలోచనలు చేస్తున్నారో కనుక్కోడానికి ‘థాట్ ఇన సెక్టర్ల’ను ఏర్పాటుచేసినారు. ౬౫,౦౦౦ ల మంది సాంఘికవాదులు ౧౯౩౩ డిసెంబరులో జపాను దేశములో కైదులలో ఉండిరి హిందూదేశంలో ఈ మధ్య ఒకయేడు ౫౦,౦౦౦ మంది రాజకీయమైదీ లుండిరి. ఇక జర్మనీ, ఇటలీదేశాలసంగతి వ్రాయ నక్కరలేదు. ౧౯౩౩ లో జర్మనీదేశంలో ఒక నిర్బంధపు క్యూపులో వున్న రాజకీయమైదీలను, వాళ్ల రాజకీయ అభిప్రాయాలనుబట్టి ఈవిధముగా నాలుగుతరగతులుగా విభజించారట :—

౧. నూటికి ౨౫వరకు ; కొంచెము చెపివచ్చు వీళ్లను సులభముగానే బాగుచేసి త్వరలోనే మంచిజర్మన్

నలుగ తయారుచేయవచ్చును ; అనగా, ప్రభుత్వానికి అనుకూలంగా అని అర్థం.

౨. ౨౧ గురు : అంతకంటే పాడైనవాళ్లు : వాళ్లనుకూడా త్వరలో బాగుచేయవచ్చును.

౩. ౨౧ గురు : చికిత్స చాలా జరిగితేనేగాని వీళ్లు బాగువుతారవి నమ్మకం లేదు.

౪. నూటికి ౨౦, ౨౧ నుండి : వీళ్లు సాఫీకో ద్యుమాలవల్లా శాంతిఉద్ద్యుమాలవల్లా పూర్ణంగా పాడైనారు. బహుశా వీళ్లు ఎప్పటికీ బాగుపడరు.

ఇక వీళ్లను బాగుచేయడానికి ఉపయోగించే సాధనాలు? కూరమొర శరీరశిక్షలు. ప్రజాప్రభుత్వ లింకా మిలితున్న ఇంగ్లాండు, ఫ్రాంసు, అమెరికా దేశాలలోకూడా ప్రజాస్వాతంత్ర్యం, ప్రజాప్రభుత్వం ఇంచుమించుగా ఈపద్ధతులమీదనే నడుస్తూన్నాయి. ఈదేశాల్లోనూ ప్రజాప్రతినిధుల అధికారం చాలావరకు నశించింది.

అధికారమంతా కార్యనిర్వాహకవర్గం వారి పరమైది ప్రజాప్రభుత్వవిధానంయొక్క ఉద్దేశాలు అనుకున్న ప్రకారం జరగడం లేదు. ఆవుద్దేశా లేమిటి? ప్రజా ప్రభుత్వమంటే ప్రజలను, ప్రజలే, ప్రజలకోసమే పరిపాలించడం అని అర్థం చెప్పారు. 'మనిషి పుట్టుక తోనే స్వతంత్రుడు. స్వాతంత్ర్యం అతని జన్మహక్కు. వయసువచ్చిన ప్రతివ్యక్తి తనమంచిచెడ్డలను, లాభనష్టాలను గుర్తెరుగగలడు. కాబట్టి దురలకు హాని జరక్కుండా, ఒకరిస్వాతంత్ర్యాన్ని ఒకరు అరికట్టకుండా ఎవరి యిష్టంవచ్చినట్లు వారు నడుచుకోవడానికి వయసువచ్చిన ప్రతివ్యక్తికీ స్వాతంత్ర్య ముండాలి. రాజ్యాంగవిధానం ఆవ్యక్తిస్వాతంత్ర్యాన్ని కాపాడాలి, పోషించాలి. ఆస్తులు, పురోగతి, ఉన్నతపదవులు, విద్యాగార్థాలు మొదలైనవాటిని సంపాదించుకోవడానికి ప్రతిబీచి బాతి జన్మనివక్షతలూ, తారతమ్యాలూ లేకుండా సమానమైన అవకాశాలుండాలి. రాజ్యాంగవ్యవహారాల్లో ప్రత్యక్షంగాగాని, పరోక్షంగాగాని పాల్గొనడానికి వయసు వచ్చిన ప్రతివ్యక్తికీ హక్కుండాలి. తల కొకవోటు చొప్పున వయసువచ్చిన ప్రతివ్యక్తికీ వోటిచ్చే అధికారం వుండాలి'.

ఈసిద్ధాంతాలు ఆశిరణలో తప్పదారులు పట్టాయి పూర్వం కర్ణలో పులీ మేకా గడ్డిమోలూ వక్క తెప్పలో నీరుదాటడం అసాధ్యమైతే. స్వాతంత్ర్యం, సమానత్వం, సోదరత్వం కలిసివుండడం అసంభవమైంది. స్వాతంత్ర్యం వున్నచోట సమానత్వం, సోదరత్వం, అంతరించాయి. సమానత్వం, సోదరత్వం వున్నచోట స్వాతంత్ర్యానికి తావులేక పోయింది. పైగా స్వాతంత్ర్యం, సమానత్వం, సోదరత్వం ఎంత వరకు? ఏ? షయూల్లో? ఏవిధంగా? అనేప్రశ్నలకి జవాబు చెప్పడంలో, శీవాత్మ పరమాత్మలనుగురించి మహర్షులమతాలు భిన్నమైనట్లే, అభిప్రాయభేదాలు ఏర్పడ్డాయి. చీట్లపేకను ఎన్నిసార్లు కలిపినా రెళ్లు రెళ్లుగాను, మాళ్లు మాళ్లుగాను, పదులు పదులుగాను, రాజులు రాజులుగాను ఉండిపోయినట్లే సంఘాన్ని ఎన్నిసిద్ధాంతాల, ఎన్నివిధాల తలకిందులుచేసినా ధనికులూ, బీదవాళ్లూ, అదృష్టవంతులూ, దురదృష్టవంతులూ అన్నతారతమ్యాలు నశించలేదు. ప్రజాప్రభుత్వ లన్నిటిలోను అసలు అధికారమంతా ధనికులపరమైంది. ఉన్నతపదవులనూ, ఉద్యోగాలనూ పొందడానికి తొలసినవిద్యా, ధనమూ, తెలివితేటలూ, విరామమూ ధనికులకుమోస్తరుగా బీదవాళ్ల కుండకపోవడంచేత అధికారపదవులను ఇంచుమించు అన్నిటినీ ధనికు లాక్రమించుకొన్నారు. ధనికులు తమచుట్టూ గిరిగీసకొని తమ ఆవరణలోకి కింది వారిని రానీయకుండా మడిగట్టుకొని మార్చున్నారు. రూల్సుప్రకారం అందరూ చదువుకోవచ్చును. అందరూ పురోగతిగాలు చేయవచ్చును. అందరూ ప్రధాన మంత్రులు కావచ్చును. క్రియలోమాత్రం బీదవారికి ఆఅవకాశాలు తక్కువ. రూల్సుప్రకారం వోటర్లు తమ ప్రతినిధుల ద్వారా రాజకీయతంత్రాన్ని నడిపిస్తున్నారు. క్రియలో మాత్రం వర్తకవ్యాపారాలను నడిపించే ధనికులే అసలు మూత్రిధారులు — ఇంగ్లాండుదేశంలో చూడు. రూల్సుప్రకారం అసలు అధికారంఅంతా ప్రజాప్రతినిధులది; అనగా వోటర్లది. కాని ప్రజాప్రతినిధులసభ కార్యనిర్వాహకులైన మంత్రివర్గంవారి చేతుల్లో కీలుబొమ్మ అయింది. ఆ మంత్రివర్గాలను నడిపించే కథానాయకులెవరు? ధనికులు: పెట్టుబడిదార్లు: వర్తకవ్యాపారాల అధ్యక్షులు. కేరకు వారిని లిబరల్సు అనుకో, కన్సర్వ

టివులు అనుకో — ఏపేరుతో పిలిచినా పర్యవసానం వకటే. ప్రభ అంతా సనికులదే. నక్క నీలిరంగులో పడినంతమాత్రాన దాని జాతిస్వభావం మారుతుందా?

కార్మికపక్షంవారిమాట ఎన్నమా సరిగ్గా చెల్లనే లేదు. కొంతకాలం వారు అధికారాన్ని నడిపారుగాని ఆ కొద్దికాలమేనా వారికి పలుకుబడి వుండేదిగాదు. అమెరికా, ఫ్రాంసు దేశాల్లోమాడా — కారణాలేమైతేనేం — ప్రజాప్రతినిధుల అధికారం చెల్లడంతేదు. కార్యనిర్వాహకవర్గంవారిదే పై చెయ్యిగా వుంది. తుదకు న్యాయస్థానాల్లో అయినా అందరికీ న్యాయంజరగడం దుర్లభం అవుతోంది. ఎందుకంటే:

౧. న్యాయస్థానాలు దుర్భరమవడ చేత న్యాయస్థానాలు బీదచారికి అందుబాటులో లేవు.

౨. న్యాయాధికారులలో చాలామంది పెద్ద తరగతులకు చెందిన మనుష్యులు బీదవాళ్ల కష్టసుఖాలకు బీదవాళ్లు గుర్తెరిగినంత సానుభూతితో, స్వానుభవంతో గుర్తెరుగలేరు. కాబట్టి బీదవాళ్లకి న్యాయం జరగడానికి అవకాశాలు తక్కువ. ఏదేశం లోనైనా సరే పెట్టుబడిదార్లను ఎదిరించి పనివాళ్లు కోర్టుకు పోయినా, సమైక్యమైనా పనివాళ్లకు న్యాయస్థానాల్లో న్యాయం జరగడం కష్టంగా వుంది. న్యాయస్థానాలలోనే, న్యాయయోగులనే అందరికీ సమానత్వం లేకపోతే, న్యాయత్రయం లేకపోతే ప్రజాప్రభుత్వం సరిగ్గా నెరవేరుతోందని ఎట్లా చెప్పగలం?

కాని ఈ విషయం మొన్న మొన్నటిదాకా స్పష్టం కాలేదు. స్పష్టమైనా ఎవరికీ కష్టమనిపించలేదు. ఎందువల్లనంటే:

౧. ప్రజాప్రభుత్వానికి కావలసిన బాహ్యసాధనాలలో, ప్రాంతీయాలలో, తదంగాలలో, హంగారులలో, ఆల్లగులలో ఎక్కడా లోపం జరగడంలేదు. వోట్లు రహస్యంగానే పడుతున్నాయి; వోటర్ల జాపితాలు సరిగ్గానే తయారు అవుతున్నాయి; చట్టనిర్మాణ సభలలో తంతు ప్రక్రమంగానే శాస్త్రోక్తంగానే జరుగుతోంది. మంత్రులను జాగ్రత్తగానే ఏర్పాటుచేస్తున్నారు. ఈ బాహ్యలక్షణాల్లో ఏటాటోపా

లలో, మాడావుళ్లలో అసలు ప్రజాప్రభుత్వతత్వమే నశించిందన్న సంగతి ఎవ్వరూ గుర్తించలేదు. ఇది ఎట్లా ఉందంటే,

పూర్వం ఒకరాజుగారు తమపెంపుడు చిలకకి చదువు చెప్పించాలి అని నిశ్చయించేశారు. చిలక చదువు కోసం బ్రహ్మాండమైన భవనాలు కట్టించారు. చాలా డబ్బు ఖర్చుపెట్టి దూరదేశాలనుంచి చదువుచెప్పే పండితులను రప్పించారు. ఎక్కడ చూచినా కోలాహలంగా వుంది. కాని ఈలోగా చిలకసంతతి కనుక్కునేవారు ఎవరూ లేకపోవారు. నీట్లా, లిండి ఇచ్చేవారు లేక చిలక మెడవాల్చి ప్రాణాలు వదిలింది. ఇంతవై భవనూ, విద్యా అనుభవించే అవృష్టం చిలకకి లేదన్నాడు నివరకి పెద్దలందరూను.

౨ పంపొమ్మికో శతాబ్దంలో పశ్చిమదేశాల్లో ఫ్యాక్టరీ పరిశ్రమలూ విదేశీవర్తకమూ విరివిగా సాగడంచేత ఆదేశాలలో డబ్బు పుష్కలంగా చేరుతూ వుండేది. అందరిచేసుకోనూ డబ్బు ఆకతూపుండవడంచేత మొత్తంమీద బీదసాదల శీవనం ఇప్పటికన్న సుఖంగా జరిగేది. ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేసే పనివాళ్ల సౌఖ్యంకోసం కొన్నిచట్టాలను ఏర్పాటుచే, వాళ్లకు కొన్ని సౌకర్యాలను, కొంత స్వాతంత్ర్యాన్ని కల్పించి, పెట్టుబడిదార్లు పనివాండ్రను తమ ఆసురాజ్ఞాల్లో వుండు కొని తమఆధికారాన్ని సాగించుకొనేవారు. ఇంకిగూ, చీనా, బర్మీ, పర్షియా, ఆఫ్రికా మొదలైన దేశాలు పశ్చిమదేశపు మరసరకులను విరివిగా కొంటూవుంపిన గోలరి — కాని ఇప్పుడాగోలరి కల్లిపోయినాయి. ఈమధ్య అన్నిదేశాలలోను మరలా, ఫ్యాక్టరీలు, పరిశ్రమలు వృద్ధిఅవడంచేత ఏదేశానికాదేశంలోనే కావలసిన అన్నిసరకులూ తయారవుతున్నాయి. అందుచేత ప్రతిదేశంలోను విదేశవాణిజ్యవ్యాపారాలూ, ఎసు మసులూ తగ్గిపోయినాయి. ప్రతిదేశంలోనూ ఇతర దేశపు సరకుల్ని తమదేశంలోకి రాకుండా చేయడానికి అనేకవిధాల ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యంలేని యే హిందూ దేశంలోనో తప్ప తక్కిన దేశాలన్నిటిలోనూ ఇదే తంతు. ఎగుమతులు తగ్గి సరుకు ఎమ్ముడుకొకపోవడంచేత ఫ్యాక్టరీలు

నిలుపుచేయవలసివచ్చింది. పనులు తగ్గాయి శీతాలు తగ్గాయి, పనినాం ప్రసమైక్యా, నిర్వోగముగా ప్రతిచోట—ఇది సర్వసాధారణమైనాయి ఈ బాసలన్నీటికి కారణం ప్రజాప్రభుత్వవిధాన మున్నీ, కాబట్టి ఆ విధానాన్ని సరిగ్గా పాటించి ప్రజలు తిరగబడకుండా ఈ తిరుగుబాటు క్రమంగా ప్రతిదేశానికీ వ్యాపించింది.

ఇంతకాలమూ ప్రజాప్రభుత్వవిధానమే సర్వోత్కృష్టమైన విధానమని నాదించిన పంకిశులు ఆలోచనచేసి దిగారు. ఆర్థికస్థితికి రాజ్యాంగవిధానానికి చాలా దగ్గరసంబంధము ఉన్నదని, ఒకదానిమీద ఇంకొకటి ఆధారపడి వుండనినీ, ప్రస్తుతపు ఆర్థిక పరిస్థితులు చెడిపోవడంచేత రాజ్యాంగవిధానం యొక్క గౌరవం కూడా కడిగిపోయినదని గ్రహించి

“ఏకంభుంభో అయినా, ప్రజలు ఎట్లా పాపిష్టానుకుంటున్నాడు? అన్నదే మూలమనాం మాడు, గుడ్డ మొదలైన వికవాంఛలు తీర్చే విధానాలుగానే వారిలో వారి కుండీ ఇతర సంబంధాలన్నీ కూడా ఆధారపడి వుంటాయి” అని లాస్కీ పుకెసుకు. అతని ఆభీప్రాయం ఏమిటంటే, నేటి కాలపు రాజ్యాంగ విధానాల్లో ఆర్థికవిధానమూ, తక్కిన రాజ్యాంగవిధానమూ వేరువేరు దాగి పడినాయి. ఈ రెంటినీ ఏకం చెక్కులంటే రష్యాలో చేసినట్లు పెట్టుబడిదారుల ఆధిక్యాన్ని వూర్తిగా చంపి వెళ్ళులీ; లేదా ఇంటి జ్యూనియర్ జర్నల్లు ప్రజా ప్రభుత్వాన్ని వూర్తిగా చంపివేయాలి. అంతేకాని మూలవిధానానికి లోబడి ప్రజాప్రభుత్వం నాగదు మూల విధానానికి ప్రజాప్రభుత్వానికి పరిమితవిధానం వుండడం చేత ఆరెంటికీ పాట్లు పుడెదరు.

ఇప్పటి ప్రజాప్రభుత్వాలలో ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమూ సమానత్వమూ లోపించాయి. ఆ దువల్ల ప్రజాప్రభుత్వ విధానం చుక్కొన పడిన బంకివలె నేలను కూడింది. జీవనసాధనాలన్నీ, సాధనాలన్నీ నిలికబంపే వారి యదువాజ్ఞాను లోబడివున్న సంఘాని ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యంగా, సమానత్వమూ ఉండేవి. స్త్రీలు? ప్రజాప్రభుత్వనాటకం ఎట్లా సాధ్యమవుతుందో అటు

వంటి సంఘం ప్రజాప్రభుత్వవిధానాన్ని ఎట్లా భరిస్తుంది? ఎంతకాలం భరిస్తుంది? ప్రధానవిషయంగా వైన ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యంగా, సమానత్వమూ లోపించినతర్వాత ప్రజాప్రభుత్వ విధానానికి మైలాపలు ఎన్ని కల్పిస్తే మాత్రం ప్రాణంపోయినా? ఆసలు అందం శివకౌ సూజంగా వుండాలిగాని శీరలతోనూ, నగలతోనూ ఆనానికి అందం తెచ్చిపెట్టాలనా? రాజ్యాంగవిధానము ఎప్పటికప్పుడు తీసి, వేసుకునే అంగీ కాదు. అందాలలోనూ భరించే నగ కాదు. అసలు పానినీ వ్రుంకి అడించే గొట్టబొమ్మ కాదు. సారంకొద్దీ పంట; పనులు కొద్దీ కాంతి; జనావాసపు తెలివీబలు ఆధిక్యము మాట, కట్టుబాట్లు, ఆచారవ్యవహారాలు—కీటికొద్దీ రాజ్యాంగవిధానం. ఇది యేయేయన వుంటే రాజ్యాంగ విధానమూడా ఆయేయననే వుంటుంది. నీగు నేల యొక్క ఎత్తుగల్లాలను కొలిచేటట్లే రాజ్యాంగవిధానం కూడా వీటి నన్నిటిని ఎప్పటికప్పుడు కొలుస్తూనే వుంటుంది. కాబట్టి ఆర్థికస్వాతంత్ర్యం, సమానత్వం లేని ప్రజాప్రభుత్వం ఇంగ్లం నోగెడెడానికి అధికారం లేకుండా వైబు మీటింసులలోమాత్రం వుపన్యాసా లిచ్చే కొందరు ప్రేమల హ్వతంత్ర్యంలా గుంటుంది. “శక్తికాధికారం లేకుండా రాజకీయాధికారంమాత్రం ప్రజలలో వ్యాపించడం నిష్ప్రయోజనం. ధనికులు, వీధివాళ్ళు అని రెండుతిరగతులుగా విడిపోయిన ప్రజల అంతిమరిణాలమాత్రం “మన మండరం వక్కలే” అన్న విశ్వభావంతో ఎట్లా వుంటాయి? వేర్వేరుగుడాల జీవించేవారి ఆలోచనలుకూడా వేర్వేరుమార్గాలనే పోవడం, వేర్వేరుగుడాల ఆలోచనలుపోయేవారిలో ‘మన మంతా వక్కలే’ అన్న బంధుభావం నశించడం— ఇది ప్రపంచచరిత్రలో బహుసామాన్యమైన విషయాల” అని లాస్కీ పుకెసుకు.

ఇంకొకటి ఆయేసాధనాలను ధనవంతులచేతులలోనుంచి తొలిస్తేనేగాని ఈ తారతమ్యాలు నశించవు. ప్రజాప్రభుత్వం లోకంలో నిలిచివుండాలంటే ఈమార్పు రాకతప్పదు. వైగా ఈమార్పు బలవంతంగా రావూడదు. ప్రజలు తిరగబడకూర్చు, పగ్గీలు, ద్వేషాలు, రక్తవాతాలు, కుట్రలు, అంతిమిహాలు,

పోలీసు కురంతాలు, నైనికబలాలు — ఈనాగ్లను రాక్షసులు. ఆర్థికస్థితిలో మాగుట్టు అగత్యమని ప్రజలకు బోధించి వారిఅభి పాగాలను నెమ్మదిగా క్రమంగా శాంతిపాతన నాగ్లను మార్చడం కక్కులేదీనికి సాధనం. కత్తి సహాయంతో ప్రారంభమైన ప్రజాస్వాతంత్ర్యం బానిసత్వంలోకి దిగుతుంది. శ్వేత, శ్వేతాన్ని పెంచుతుంది. కుట్ర కుట్రను పెంచుతుంది. ఆపోహలు, అసమర్థతలు, స్వార్థపరత్వాలు, కలహాలు, కృత్రిమాలు, కుట్రలు, కలహాలు — వీటికి ప్రజాస్వాతంత్ర్యానికి చుక్కెగురు. ఇవన్నీ దేశగ్రోహానికి బీజాలు ; ప్రజాస్వాతంత్ర్యానికి విషపుగురులు. ఈసందర్భాల్లో ప్రజాప్రభుత్వం కేరుకునాత్రం మిలిచున్నా అసలు అధికారమంతా కొద్దిమంది స్వార్థపరుల ప మవుతుంది. ప్రజాస్వాతంత్ర్యం చస్తుంది. “ఆర్థికమైన అధికారాన్ని ఎక్కడో తమచేతుల్లో వుంచుకోవలసిన అగత్యం కెద్ద న్యాసాగి లకుంటుంది. కనకనే ప్రజాప్రభుత్వవిధానం కుంగిపోయింది. ఆర్థికతారతీయాలు అన్నంతికాలం రాజకీయంలో ప్రజాప్రభుత్వం సాధ్యం కాదు. ఆర్థిక సహనత్వం వుండాలంటే వృత్తులనూ సరిశ్రమలనూ ధనికులచేతుల్లోనుంచి తప్పించాలి. ప్రస్తుతపు ఆర్థికవిధానాన్ని అంతినీ కొత్తపద్ధతులమీద తిరిగి ఏర్పాటుచేయాలి. అటువంటివి గొప్ప వక్రసారిగా ప్రజ తిరగబాల్లువల్లగాని, సమ్మెలవల్లగాని, కత్తిబెరింపులవల్లగాని రాదు. ఒకదేశ బలవంతుగా వచ్చినా, అసలు అధికారం ప్రజలచేతుల్లో మిగలదు” అని హబ్సును పంపితుడు —.

ప్రజాప్రభుత్వం అంటే ప్రజలు ప్రజల లాభ కోసం ప్రజలను పరిపాలించడ మని ఆర్థము చెప్పినట్లు ఇదివరలో ప్రానివున్నాను. ఈ అర్థంలో రెండవ, మూడవభాగాలు సాధ్యమేకాని మొదటిభాగంమాత్రం అసాధ్యమవుతూ వుంది. ప్రజలలాభంకోసం ప్రజలను పరిపాలించవచ్చునుగాని ప్రజలే ఆ పరిపాలనను నడపడం ఆచరణలో అసంభవంగా అగపడుతోంది. ఇంధుకు ఇదివరకు చెప్పినకారణంమాత్రమే కాకుండా ఇతర కారణాలుకూడా వున్నాయి.

౧ ప్రతిదేశానికీ ప్రపంచకంలో వున్న ఇతర దేశాలతో సంబంధం రాక్కడైంది. ఏమాల, ఏదేశంలో ఏయగతి జరిగినా దానిపరితం ఎంతదూరం నెదురుకో ఎక్కువ చెప్పలేకుండా వున్నాడు ఆర్థికంగా ప్రపంచక మంతా ఒక తోటికి కష్టాంది పైగా ప్రతిదేశంలోనూ ప్రభుత్వాధికారముయొక్క పరిమితి మోస్తుతోంది. ప్రభుత్వము కొత్త అధికారాలనూ, కొత్త ప్రాంతాలనూ వశిస్తోంది ప్రభుత్వపుశాఖలు విరివి అవుతున్నాయి. సామాన్యచోరుకు ఈ విడవలన్నీ అర్థమవడానికి తగిన సావకాశంగాని, ఓరికగాని, తెలివి కేటగుగాని కేవు. అయితే కొకసారి తన సమీపపున వోటునునాత్రం ఇస్తున్నాడు రాజకీయవ్యవహారాల్లో తనంతకేకనడ మాపడం లేదు. తన ఆర్థిక స్థితిగతులు, వృత్తిగతావగాలు సరిగా జరక్కపోతే అధికార వర్గమీద తిరుగబడుతున్నాడు. సమ్మెలు కడుచున్నాడు. ఓటిచ్చేటప్పుడు, సమ్మె కట్టేటప్పుడు — ఇటువంటి సందర్భాలలో తప్ప ఇతరకాలంలో ప్రభుత్వానికీ అతనికీ యేమీ ప్రత్యేకసంబంధం కనపడడం లేదు. పైగా ఎక్కడో గా చినా యుద్ధప్రయత్నాలూ, ఒడుదుడుకులూ వున్న నోళ్ళలో ప్రజాప్రభుత్వమూ పార్లమెంటు అధికారమూ మామూలుగా జరగడం అనాన్యమైనపని. రహస్యంగా, సాహసంగా, త్వరితంగా రాజకార్యాలు జరగాలంటే పార్లమెంటుపద్ధతి పనికి రావడం లేదు. పార్లమెంటు దర్జులూ, పార్టీ ప్రభుత్వమూ రాజ్యాంగవిధానాన్ని నడపడానికి అడ్డంపస్తన్నాయని అందరూ ఒప్పుకొన్నారు. ప్రజాప్రభుత్వాలలో ఉపన్యాసాలేగాని పనులు జరగవనిన్నీ, మంత్రివర్గంవారిని ప్రతినివయంలోనూ ఎల్లప్పుడూ ఎదిరిస్తూవుండడమే ఎగురుపాట్ల సారి పని అనిన్నీ, అందువల్ల మంత్రివర్గం వారి కాలమంతా తమచర్యలను సమర్థించుకోవడం తోలే సరిపోతుండనిన్నీ, వారు ఏపని చేయవలచినా ‘ఇది చేయతగునా? తగదా?’ అని ఆలోచించడానికి బదులు ‘ఇట్లా చేస్తే వోటర్లకు కోపంవస్తుందా? ఈ విషయంలో వోటర్లను సంతోష పెట్టడం యెట్లా?’ అని ఆలోచించవలసి వస్తూవుందనిన్నీ, మంత్రివర్గానికి పరిపాలనాకీ మారవట్టి మొదలను వాటికంటే వాగ్ధాటి

యొక్కవ అవసరంగా వుందనిన్నీ పెద్దలంతా అంగీకరించారు. వెల్పు మొదలైన పంశితులందరూ సామాన్య వోటరు యొక్క అశ్రద్ధనూ అజ్ఞానాన్నీ చాలా ఖండించారు. వోటరు వర్టీనాయకుల చేతుల్లో కీలుబొమ్మలైనారు. “రాజకీయవ్యవహారాల్లో ఏమి జరుగుతోందో తెలుసుకునేంత తెలివితేటలుగాని, శ్రద్ధగాని సామాన్యపు వోటర్లకు లేవు. ప్రజాప్రభుత్వవిధానంలో వున్న కొప్పలూపమే అది. ప్రజాప్రతినిధులను ఎన్నుకొనే వోటర్లలో పదింటిలో తొమ్మిండుగురురికి మెదిమ ఖాళీ” అని వెల్పుపంశితుడు. “మన స్వాతంత్ర్యం నటన; ప్రజాప్రభుత్వం బూబకం; వార్తాపత్రికల ప్రభువులు ప్రజాభిప్రాయాన్ని కాపిస్తున్నారు; వోటువల్ల టాబ్లెట్లో వున్న ఆకలి తీరడంలేదు” అని బెర్నార్డు సా. ఇతడు ప్రజాప్రభుత్వాన్ని చాలా తీవ్రంగా ఖండించాడు. ఇతని అభిప్రాయం యేమిటంటే:—

—సామాన్యంగా మనిషి స్వాతంత్ర్యంకోసం తపిస్తున్నాడని అనుకోవడం పొరబాటు. అతనికి ‘ఇల్లా చెయ్యాలి’ అని చెప్పేవాడు కావాలి. ఎవడు అట్లా ధైర్యంగా చెప్పగలిగితే వాడిని అనుసరిస్తాడు. ఆలోచనలలోకూడా అతడంటే, ఏసంగతులను నమ్మవచ్చునో చెప్పి; ఎల్లా నడచుకోవచ్చునో చెప్పినట్లుగానే కళ్ల నడ్డుకుంటాడు. అందుచేతనే లోకంలో నైత్యమన్నా, మతమన్నా చేర్చడానికి సిద్ధంగా వుంటాడు. అంగట్లో తన కాలి బోడును, బట్టలను కొనుక్కున్నట్లుగానే నీటిని గురించీ, రాజకీయ వ్యవహారాలను గురించీ సంఘం అనే అంగటిలో తయారై సిద్ధమగువాడు అభిప్రాయాలను తెచ్చుకొని తనవిగా వాడుకుంటాడు. ఈ విషయాలలో స్వంతంగా ఆలోచించుకోవడం అతనికి దుస్సహమైన పని. అతనికి గురివున్న చోట నుంచి ప్రమాణవాక్యాలు వస్తే చాలా, వాటిని నమ్ముడానికి సిద్ధంగా వుంటాడు. స్మృతులు, చట్టాలు, నిబంధనాలు, శాస్త్రప్రమాణాలు వుంటే అతనిమనసు కుదులుబడుతుంది. వాటిని నిలబెట్టడానికి, కొపాడడానికి తనరక్తాన్ని ధారపోయడానికి సిద్ధంగా వుంటాడు. అందుకొరకై తన్నెది

రించినవాళ్ల రక్తమును కళ్ల మాడడానికి సంజేహించును రాజకీయవిషయాలలోకూడా అతనికి కావలసేది స్వాతంత్ర్యం కాదు తనపై ఆనువాజ్ఞలు. తనకు అధిపతి కావాలి. నాథుడు కావాలి. అతను వోటు నిచ్చేది మనిషినిబట్టిగాని పద్ధతుల లాభనష్టాలనుబట్టి గాదు. తనకు నమ్మకమున్న నాథుడెవ్వడి అంతా నిజమే అయియుంటుంది. దానినిగురించి వేరే ఆలోచించనక్కరలేదు. తగిననాయకుణ్ణి ఏర్పాటుచేసుకొని అన్ని విషయాల్లోను అతన్ని అనుసరించడం మానవస్వభావం. కాబట్టి ప్రజలు తమరిని తమ్ము పరిపాలించుకోలేరు. ప్రభుత్వానికి నిరంకుశాధికారం తప్పదు. వోటర్లను పొగడి, వారియిష్టనుగచ్చినట్లు తాళం వేస్తేనేగాని ప్రజానాయకులకు అధికారం చేతబిక్కదు. అబద్ధాలకు, అన్యాయాలకు వెనుకదీయనివాళ్లే ప్రజాప్రభుత్వాల్లో నాయకులవుతారు. అటువంటి నాయకులు ప్రజాభిప్రాయంకోసం దేశక్షేమాన్ని కూడా గమనించరు. అందుచేత ప్రజాప్రభుత్వం వోటర్లను సంతోషపెట్టడంలోకి దిగుతుంది.—

అందుచేతనే చాలాదేశాలలో ఎన్నికలన్నా, వోట్లు అన్నా, వోటర్లు అన్నా, ప్రజాప్రతినిధులన్నా, ప్రజాప్రభుత్వాలన్నా గౌరవం నశించింది. కొన్ని చోట్ల ఆ ప్రభుత్వవిధానాన్నే రద్దుచేశారు.

కాబట్టి పర్యవసాన మేమిటంటే — ప్రజాప్రభుత్వవిధానం ఊణించడానికి కారణం దాని వుద్దేశాలలో లోపంకాదు. క్రియలో, అధికారచుంతా స్వార్థపరులైన ధనికులపరం కావడం. వోటర్లు స్వతంత్రాలోచన లేకుండా తలవంచుకొని వాళ్ల ననుసరించడం. ఈకారణంచేత ధనికులదే పైచెయ్యి అవుతోంది. ఊణించినది ఆసలు ప్రజాప్రభుత్వం కాదు. ధనికుల ప్రజాప్రభుత్వం; ధనికులపరంగా చెలామణీ అవుతూవచ్చిన ప్రజాప్రభుత్వవిధానం.

సంఘంలోవున్న ప్రతివ్యక్తికి సమానగౌరవమూ, స్వాతంత్ర్యమూ లేనంతకాలం ప్రతివ్యక్తియొక్క ఆత్మమనోవికాసాలకీ, శక్తిసామర్థ్యాలకీ నిరాటంకమైన అవకాశాలు లేనంతకాలం, ఒకనిపైన్నొకని మింగివేసే పక్ష

నానికి ఈ సువర్ణేటంబకాం, మానవుడు తన ఆత్మ
గౌరవాన్ని, కాన్నానాన్ని సుప్రసంపదేని గుడ్డితీలో
ఉండే అంతకాలం ప్రజాప్రభుత్వనిధానం నిర్విఘ్నం
గా కొనసాగడం కల్గి.

శే. వెలగి యార్జును మిత్రకంబు చీమ నల్లి
యల్పసుకుండ్ల హింస చేయంగదాదు
నాని చావడంబలం గున్నవాడు నీవు
దానిని పట్టుకొని యిహ శివాత్మకంబు?

అన్న భావం శేనిప్రజకు, ఆత్మస్వాతంత్ర్యమా
ఆర్థికస్వాతంత్ర్యమా చేనిప్రజకు రాజకీయాధికారం
ఇవ్వడం పనికిల్లననిచేతికి పడుచైనకత్తి యివ్వడం
వంటిది; “రతస్కరచేసి బ్రహ్మరాగిని సృష్టించడం
వంటిది.

“హాస మాద్వింకుటకుండాక ప్రాశంబు
పరులగుంపడ పాసనోపగుగదియ్య”

అన్న కళిశ్యగునియొ నిజమవుతుంది. ఈ పరి
స్థితులు మారడానికిమందు ఆర్థికపరిస్థితులను చక్క
బెట్టాలి. నిమలకు, దగ్గిరులనుమాడా కిందికి దిగలాను
తూవున్న విపరీతమైన యీ ఆర్థికతారతమ్యాలు నశిం
చాలి.

“బదుకుపైగూడ ఆకను బాదుచేయు
ఘోరదారిద్ర్యదుఃఖంబుఁ సడుచు చకట
ఏగతిని బల్కె పోతన్న భాగవతిము?”

అని యొకకవి ఆశ్చర్యపడ్డాడు. దుఃఖ దారి
ద్ర్యబాంలు దిగమిం? ఇట్లా పైకి వచ్చే,
కార్యాలు సాధించే పోతన్నలాంటివాళ్లు చూటికీ,
కోటికీ ఎంద రుంటారు? ఒక్కడయినా ఉంటా
డో ఉండడో. కాని అటువంటి ప్రతిభా,
ప్రజ్ఞా బయటికి రావాలంటే వ్యక్తి తారతమ్యాలూ,
హెచ్చుతగ్గులూ, కొద్దిగొప్పలూ అనే వివక్షతలు
లేకుండా ఉండాలి; ‘ఘోర దారిద్ర్యదుఃఖం’
సంఘంలో పూర్తిగా నశించాలి. ప్రతిదీవికీ ఆత్మమనో
వికాసాలకి అవసరమైనంతవరకూ సుఖజీవనాన్ని సంఘ
మే యేర్పాటుచెయ్యాలి. ఎవరికీ ఆసుఖజీవనానికి తగ్గీ
ఉండకూడదు; అంతకుమించి సౌఖ్యభోగాలకూ అక్కర
లేదు. అప్పుడే ప్రజాప్రభుత్వానికి నిజమైన సోపానాలు
ఏర్పడతాయి. స్వాతంత్ర్యమూ, సమానత్వమూ, సోద
రత్వమూ ఆచరణలో యధార్థమవుతాయి.

ఈవుద్దేశాలు నెరవేరడ మెట్లా? దేశంలో
ఉన్న ఆర్థికసంపదను, అగ్లోత్పత్తిమార్గాలను ఏవిధంగా
మరిస్తే ఈ వుద్దేశాలు సక్రమంగా నెరవేరుతాయి?
ఈ ప్రశ్నలకు ముందు ఉత్తరంలో జవాబు వ్రాస్తాను.

పరతత్వ పరిశోధనము

వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి

వంపి కామకాం మానసం
సచ్చిదానందవిగ్రహం,
దీప్యతే మయీ ధాత్రిం
తీర్థపాదస్వరూపిణీమ్.

“నే నెవడను? నాపరమావధి యేది? నే నెక్కడనుండి వచ్చితిని? నే నెక్కడకుండును? నేను గమ్యస్థానమును జేరుటకు జేయవలసినవిధము లేవి?” యని ప్రపంచములో నున్న ప్రతివ్యక్తియును దనదీనితెకాలములో నెప్పుడో యొకప్పుడు తలపోయక తప్పదు. ఇట్టి గాత్రజిజ్ఞాసువులు. వైవిధ్యములను గుఱించి తలపెట్టిక యలక్ష్యభావముతో నుండువాచే యజ్ఞానులు. ప్రతి మానవమాత్రుని హృదయమందును జీవితాంతములోపల నేదో యొకయవస్థలో నీ ప్రశ్నావళి తప్పక పొడమిటీరు సుట నిర్దిష్టవాదాంశము. ఏమా? తా నెక్కడనుండి వచ్చెనో, వర్తమానమునకు దా నెట్లున్నాడో, తా నెక్కడకుండు బోవవలసియున్నదో మానవుఁడు తెలిసికొన కున్నంతకాలము, గమ్యస్థానమును జేరువిధానములపై దృష్టి ప్రసరింపదు. అట్టిపరిస్థితులలో నామార్గములను సరించుటకును, గమ్యస్థానమును జేరుకొనుటకును చానిక నవకాళ మెట్లుండును? కాబట్టి యీపరమతత్వమును నామోసినంతవఱకుం బరిశోధింపఁ బ్రయత్నింతును.

ఈవిషయమును నిర్ధారణచేయుటకుం దగినప్రమాణమును మొట్టమొదట మనము చూపవలసియున్నది. బాహ్య (ప్రాపంచిక) దృష్టితోఁ బరిశోధించువా రొక్క ప్రత్యక్షమునే తత్వజ్ఞతకు మార్గముగాఁ బరిగణింతు మందురు. ఇది, నిశ్చయముగా, దోషభూయిష్టభావము. దీనిని ఖండించుటకుం బ్రత్యేకముగా శ్రమపడనక్కఱలేదు. ఏమా? ఇంద్రియముచేతఁ దెలిసికొనుటకు పీఠైన వస్తువులను, అనూహ్యమును నీ ప్రపంచకములోని వస్తువులను సరిగాఁ దెలిసికొలేకుండనున్నప్పుడు భూతభవిష్య

ద్వినిమిలతోను, వివిధావస్థలతోను సంబంధించియున్న యింద్రియాతీతవస్తుతత్వము నెట్లు తెలిసికొంగలము?

తత్వజ్ఞతకు ననుమానమును దృఢాంతముగా మఱి కొందఱు చెప్పుదురు. ఐహికవిషయములలో నీవాదము కొంతవఱకు మన కుపచరించినప్పటికిని, బ్రతివ్యాపారములోను మన కిది సరిపడదు. మనలోకవ్యవహారములలో నైతము పరులనుటమీఁద మన మాధారపడియుండవలసియున్నది. ఒకయుదాహరణము :— మన మొకతెల్లికఁ బునఁ బూట్టితి మని యనుమానముమీఁద నిర్ధారణచేయఁ గలము. అనుమానవాదజ్ఞాన మెంతగా నున్నప్పటికి నది మన తెల్లని నిర్ధారణచేయఁబోలదు. నమ్మికయే యిందు మనకు శరణ్యము. ఈయనుమానసిద్ధాంత మింద్రియాతీత పారలౌకికవిశేషములనుగూర్చిరవంతియుఁగూడ మనకుఁ దెలియఁజేయజాలదు అందుచేతనే మనమతవాద్యము, “జ్ఞానసంపాదన మెప్పుడును విశ్వసనీయులగు మహోపదేశులవలననే కావలయు” నని ఘోషింపుచున్నది. దీనినే యాప్తవాక్య మందురు. ఈవిషయమును ప్రశ్నింపఁ బలు (ఉపనిషత్తులు) ను, వేదాంతసూత్రములును, గ్రంథములు (ఉపనిషత్తులు) ను, దృఢగవద్దీతాశాస్త్రమును దృఢీకరించుచున్నవి.

వానియభిప్రాయ ముపదేశములను మనము గ్రహించి నమ్మవలె నని కాదు. పోతువాదము, సమాలోచనము, విచక్షణత్వము తత్వపరిశోధనముపట్ల నుండనక్కఱలే దని దుర్భ్రమపడరాదు. తత్త్వద్రష్టయైన శ్రీతీర్థుల (గురుదేవుని) ముఖముననుండి పరతత్త్వోపదేశమును బొందవలయు నని చెప్పటయే వానిసారాంశము. ఇందుచేతనే శ్రతిస్మృతు లిట్లు వాకొనుచున్నవి:-

“శ్రోతశ్శో మంతవో నిదిధ్యాసితవ్యః” (ఋతి)

“యస్తస్మై జానుసంగతే స గర్భం వేదశేతరః”

(స్మృతి.)

శ్రీకృష్ణభగవానుడుమాడ జ్ఞానోపలక్షిక బరి ప్రశ్న శబ్దము నుచ్చరించును సమాలోచన మవసర మని నొక్కిచెప్పియున్నాడు.

అర్జునుడు తనకు యాధియుగనాజ్ఞను దయ చేయ వలసినదని శ్రీ కృష్ణభగవానుని బ్రార్థింపగా, శ్రీకృష్ణ భగవానుఁ డర్జును నాజ్ఞాపించుటకుబదు లాతనితో హేతువాదము చేసి, సంజేహము లన్నియుఁ దీర్చి “కచ్చి దేత ద్భుతం పార్థ!” యని తన స భావణము నాతఁడు సావధానవిత్తుండై వివేచనో తీవ్రో పరీక్షించెను. అప్పుడు పార్థుఁ డిట్లనెను. “స్థితోఽస్మి గతసంజేహః కరిష్యే వచనం తవ” శిష్యుఁడు శ్రద్ధతో ఁశ్రూష యొనర్చి తీర్థోపదేశమును సదా మననముచేయుచు స్థిర ముగా నచంచల విశ్వాసముతో సంజవలయు నన్ను ధిర్యమును శ్రీకృష్ణపరమాత్మ స్వయముగా జగత్తునకుఁ బ్రదర్శించెను. మీఁది విషయమును బురస్కరించుకొని మన మతగ్రంథము లాత్మ, జీవాత్మ, జగత్తు ననునీమూఁ టినిగూర్చి యేమి చెప్పచున్నవో పరిశీలించును. తరు వాత సిద్ధాంతమును బరిశోధించి హేతుపూర్వకముగా నిశ్చయింపవచ్చును. ఈ విషయమును గుఱించి వేదనిర్ణ యముతో మనకుఁ బ్రసక్తి లేదు. ఏమా? జిజ్ఞాసువులై వేదములను జదువువారు కాఖ్యాభేదములను, ద్వేషభావ ములను, అవిద్యను, పాక్షికత్వమును విసర్జించినవారై యాత్మ జీవాత్మ జగత్తుల కైక్యమును వేదము ప్రతిపా దించుటఁ గలియఁగలరు. ఎచ్చటను వీనికి వైవిధ్యము చెప్పఁబడి యుండలేదు, సరిగదా వాని భిన్నత్వమును బెక్కుతావుల వేదము ఖండించుచున్నది. ఉపనిషత్సత మేమా తెలిసికొనుట కొక్కమాంహాశ్మోపనిషత్తే చాలును. మాంహాశ్మోపనిషత్తు తొలుదొల్తనే అద్వై తమతమును బ్రతిపాదించుచున్నది. ఇంతేకాక మాం హాశ్మోపనిషత్తు, జాగ్ర త్స్వప్న సుషుప్తలయం దుండు చైతన్యము యొక్క తాదాత్మ్యమును, వివిధావ స్థలను సమన్వయముచేసెడు నేకత్వ సిద్ధాంతముతోఁ గూడుకొన్నట్టియు, గుణవిశిష్టము కానట్టియు, అ, ఉ, మ యను నక్షరత్రయముతోఁ గూడు కొన్న ఓంకారముతో సాదృశ్యమును గల్పించి, పరమాత్మ, జీవాత్మ, జగత్తుల యేకత్వమును స్ఫుట

ముగాఁ బరివ్యక్త మొనర్చుచున్నది. అంతే కాదు ; మాంహాశ్మోపనిషత్తునబట్టియే మాంహాశ్మోపనిషత్తును విశ్వశించువా రద్వైతమతమును దిద్దగొనింప వశము కాదని సులువుగాఁ జెప్పవచ్చును. ఉపనిషత్తులచే నిరూ పింపఁబడిన విశ్వోత్పత్తిప్రక్రమము సంగీకరించిన వారద్వై త మతము సంగీకరించి తీరవలసినదే. ప్రైత్తిరీయోపనిషత్తు జగత్పురిణామ సుసుగూర్చి సృష్టికే బూర్వమందేయున్న పరమేశ్వరుఁడు చైతన్యముగను సమస్తజడపదార్థములు గను దనకుఁ దా నే వ్యక్తమయ్యెనని వాకొనుచున్నది. సృష్టి నభివ్యక్తముచేయుటలోఁ గలభగవత్సంకల్పమును గుఱించి ప్రైత్తిరీయోపనిషత్తు మఱియు నిట్లు నడిపు చున్నది ; “బహు స్యాం, ప్రజాయేయేతి.”

తా సనేకస్వరూపములతోఁ బ్రపల్లిల్లుటయే భగ వత్సంకల్పము గాని యనేకమును సృష్టించుటకాదు. దివ్య శక్తి సృష్టి గాఁ బరిణమించినప్పుడును, మన మందఱమును భగవంతుని సర్వజ్ఞునిగను, సర్వశక్తిగనున్వితనిగను, నిర్వి కల్పసంకల్పునిగను సమృద్ధిచియుండుటచేతను, భగవం తుఁడు విశ్వరూపధారియై, సర్వాంతర్యామియై యున్నాఁ డని మన మంగీకరింపకతిప్పదు. అట్లు కానిచోఁ దాను వివిధాకృతులతోఁ బ్రకాశింప సంకల్పించియుఁ దదవ్యతి రేకముగాఁ బ్రవర్తిం చెననియుఁ, దనకు భిన్నముగ నుండు నట్లు సృష్టికొ నర్చె ననియు మన మవలసినవచ్చును.

కొంద టుపనిషత్ప్రామాణ్యము సంగీకరింపక వేదములయిండిలి పూర్వభాగములైన సంహితలనే పరిగి ణింతురు. వేదము లద్వైతమతమునే ప్రతిపాదించుచున్న వని వారి సంగీకరింపజేయుటకు సంహితలలోని పురుష సూక్తములోఁ జెప్పఁబడినయీక్రిందిసూక్తి చాలును.

“ప్రజాపతి శ్చరతి గచ్ఛేఽంతరజాయమానో బహుధా విజాయతే.”

ఏదివ్యక్తి యాత్మజ్ఞానము నావరించి, యనే కత్వమును సృష్టియందుఁ బ్రదర్శించుచున్నదో యది మాయ యని పిలువఁబడుచున్నది. దీనిని మాయావాద సిద్ధాంతము విశేషింపచుచున్నది. కొంద టీ సిద్ధాంత కారకత్వమును శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పదాచార్యుల వారి క్షాశోధించి పెక్కిరించుచున్నారు. కాని యిది

సూత్తునిధాంత మెంతమాత్రమును గాదు. ఉపనిషత్తులును, శ్రీమద్భగవద్గీతాశాస్త్రమును దీనిని వాక్రచ్చుచునే యున్నవి. అంతేకాక శ్రీమద్భాగవతముకూడ నీమాయావాదమును బెక్కునోళ్ళు జాటుచున్నది.

“మాయాంతు ప్రకృతిం విద్యా
స్థాయిసం తు మహేశ్వరమ్”
(శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్)

“దైవీ హ్యేషా గుణమయీ
మమమాయా దురత్యయా” (గీత)

“య దిదం మనసా వాచా
చక్షు భ్యాం శ్రవణాదిభిః,
నశ్వరం గృహ్యమాణం చ
విధి మాయా మనోమయమ్.” (భాగవతమ్)

శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పదాచార్యులవారిచేతఁ బరివ్యాప్తమైనర్పణజీన యద్వైతమతమును, జగన్మిత్రయను వివర్తవాదమును ఋజువుచేయుటకు నిట్టియుప పత్తు లసంఖ్యాకముగ మనవాఙ్మయమునుండి ప్రదర్శింప వచ్చును.

ఇక బైబిలుకూడ నద్వైతమునే పురస్కరించు కొని యున్నదని గట్టిగఁ జెప్పవచ్చు. ‘మీరే దేవతలు’, ‘దేవుని రాజ్యము మీలోనే యున్న’ దని క్రీస్తు వాక్యము. పౌలస్తయులలోఁ గ్రీస్తు అద్వైతమతమును బ్రచారము చేయుచుండఁగా నక్కడనున్న ద్వైతులు కొందఱు రోముదేశపుఁ బ్రభుత్వమును బురికొల్పి యత నిని పిలువఁజై బెట్టి చిలలుకొట్టి చంపించిరి. అయినప్ప టికి నీహ్మక్షికులగు సత్యాన్వేషకు లందఱును నేఁటి పాశ్చాత్యలోకమునకుఁ బ్రభువు, యజమాని, రక్షకుఁడునైన క్రీస్తుయొక్కమత మద్వైతప్రతిపాదక మని యొప్పుకొనితీరవలసినదే.

మహ్మదీయులలోఁ గూడ సూఫీతెగకుఁ జెందిన వారు జ్ఞానమునకే ప్రాధాన్య మొసంగియున్నారు. వారి మతము కేవల మద్వైతము.

అద్వైతమును గూర్చి యతివిస్తరమేల? ప్లాటో, స్టీవెన్సన్, బర్క్, వర్డుస్వర్త్, బ్రౌనింగ్, క్లౌరెల్,

ఎమర్సన్ మున్నగు షాశ్చాత్యవేదాంతవేత్త లందఱు నద్వైతమునే ధృఢముగా విశ్వసించియుండిరి.

శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పదాచార్యులవారి వచనాద్వైత ముగ్ధుల యద్వైతమువలననే నేఁటిని బాశ్చాత్యుల హృదయములలో నిరంతరము మహా స్మృత గౌరవస్థానమును గొందియున్న దని మనము ముఖ్యముగా గుర్తించవలసి యున్నది. ‘హైందవ వేదాంత’ మునుట పాశ్చాత్యులచేరిని సోఁకఁగానే శంకరునివేదాంత మనియే వారు గ్రహింతురు. ఈయ త్యాశ్చర్యకరము వృత్తాంతము విన్నవోసినే, “మన ప్రాచీనగ్రంథములగు వేదములను విశిష్టపెట్ట మనవేదాంత మతము ప్రతిపాదించుచున్న యద్వైత సిద్ధాంతమునందే స్వేచ్ఛాలోచన పరులగు పాశ్చాత్యులకుఁ దృప్తియుగా విశ్వాస మెట్లు కుదురుకొన్నదో” యని మనకు సందేహము కలుగవచ్చుచు దీని కొక్కటే సహధాన్యు హేతువాదమును మార్కరించుకొనినదన్న దీయొక్క మతమే. అందుచేతనే స్వేచ్ఛాలోచనపరులైన సంజీతులు కూడఁ దమ కంగీకారము కాకున్నను నీ సిద్ధాంతమును విధిగా భిన్నావహింపవలసి వచ్చెను.

అద్వైతమతమే, యావ్యాపారంభమున నేయఁ బడిన ప్రశ్నలకు యుక్తియుక్తమైన ప్రశ్నోత్తరముల నొసంగుటకు, సర్వసమర్థమై యున్నది. ఆత్మయొక్క స్వరూప లక్షణములను నిరూపించుటకుఁ బూర్వము స్వరూపలక్షణము లనఁగా నెట్టివో పరిశీలించుము. ఆత్మతో సహజాన బంధము కలిగినట్టివియు, నాగ్మిక దమస్వరూపము నారోపించునట్టివియు, నాకస్మికము గాని, యనిశ్చలముగాని కాకుండునట్టివియు, గాలవశ మునఁ దమంతట నదృశ్య మగునట్టివియు, దాతాల్లిక ముగాఁదమచే నిగోధింపఁబడెనముఖ్యగుణములను బునరుద్ధరించునట్టివియు స్వరూపలక్షణములు. అగ్నిచేతనుగాని, సూర్యునిచేతనుగాని క్రాంతి నీటియొక్కవేడిమి క్రమ ముగాఁ జల్లారి, కొనకు నంతరించును. అంతేకాని యావేడిమి స్థిరముగా నుండఁజాలదు. అందుచేతనే యట్టి గుణములనుగూర్చి “యావే డికిఁ గారణమేమి?” యని ప్రశ్నించుట తటస్థించుచున్నది. నీటికి నుష్ణత సహజ గుణము కాదని పై ప్రశ్నయే విశదీకరించుచున్నది.

ఈవిధముగానే మనము తిర్క్కించుకొన్న యెడల దుఃఖ మాత్రము సహజగుణము కాదని వ్యక్తమగుచున్నది. ఎవ్వరైన నేడ్చుచున్నయెడల వానిని జూచినవారు, “వాడు దుఃఖించుటకుఁగల కారణమేమి?” యని యడుగుదురు. ఈ ప్రశ్న పుబట్టి మానవునకు శోక మాకస్మిక మేకాని సహజగుణము కాదని స్పష్టము ; అనగా నాత్మ, స్వభావసిద్ధముగా నానందమయ మున్నమాట. ఆనందము లేకున్న నిలువలేకుండుటయు, నానందము కొఱకే నిరంతర మన్వేషించుచుండుటయు మనకు స్వాభావికము.

శ్లో. “ఆనందః కిల మన్యతే విభుతయా
వేదేఽపి లోకే చిరా
దానందం ప్రవిశ త్యసా వయమివా
నదేన యో జీవతి,
అనందాయ కరోతి యత్న మధునా
నందా దిహాయ త్సదా
నందస్యానుభవ త్యశో రణుక మా
నదేఽస్తతో లీయతే.”

(తీర్థలవారు)

మనము వ్యాధి నసహించుకొని యారోగ్యము నపేక్షింతుము. వ్యాధికాక యారోగ్యమే మనకు స్వాభావిక మైయుండుట దీనికి కారణము. మనము కష్టమును గోరుకొనము. ఎల్లప్పుడును మనకు సుఖమే కావలయును. ఏమా? సుఖమునేకాని, కష్టమును వాంఛించుట మానవస్వభావము కాదు. సుఖమును బడయుట కెన్నెన్నో మార్గము లున్నవి. కాని మనపరమావధిమాత్ర మొక్కటే. దీనినినుజేంచి భేదాభిప్రాయ మెవ్వరికిని లేదు. కావున స్వాభావికముగా నాత్మ యానందమయము. మన మందఱమును నిర్మలానందమునే కోరుదుముకాని లవలేశమైనను దుఃఖము దరిఁ జేరుట కిష్టపడము. కాబట్టి యాత్మ దుఃఖరహితమైనదియు, స్వచ్ఛమై, యఖండమై యపారమైయుండు నానందముతో నిండి యుండునదియు నై యున్నది.

చావును కోరకుండుట మానవస్వభావము. మన మెప్పుడును జీవించియుండవలె ననియే యాశించు

చుండుము. కాబట్టి శాశ్వతత్వము సహజము కాని మృత్యువు కాదు. ఆర్మ ఆవృతమైనది శ్రీకృష్ణుని నానుఁదఃకూడి గీతలోనివిషయమునఁ దెప్పియున్నాడు. “నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే నతః. “పదార్థముకాని శక్తికాని యెన్నడును నశంప” యని వాత్సాత్యప్రకృతివాస్తవికత్వలహిత నంగీకరించి యున్నారు. కాబట్టి యాత్మకు నాద్యంతములు లేవు. అది సర్వదా ఉన్నదియే. దీనినే వేదాంతపరిభాషణలో ‘స’త్తని యందురు. మనము స్వనాన్వేషణతత్పరుల మగు చుండుటయు, దత్త్వానికి ధంగముకలిగినప్పుడు దుఃఖితుల మగుచుండుటయు నానందమున సంతర్భూతమై యున్నవి. దీనిచే నాత్మ జ్ఞానమయమేకాని యజ్ఞానావృతము కాదని రూఢి. శ్రీకృష్ణసరమాత్మ ‘అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం లేన మహ్యంతి జంతవః’ ‘లేమి మాదిత్యవన్జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్’ అని పలికి యున్నాడు. మబ్బుచేఁ గప్పబడిన సూర్యుఁడు మన కగోచరుడై, మబ్బులు విశిపోయినంతనే కనబడునట్లే యజ్ఞానము విరిగిపోవఁగానే జ్ఞానము ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. సర్వత్ర నిగూఢమగున్న యగ్నికాని, విద్యుత్తుకాని రాపాడుటచేతఁగాని, యేజేని మఱియొకసాధనము చేతఁగాని ప్రజ్వరిలఁజేయఁబడునట్లే, లేక శిల్ప మఁడు చిరకాలముననుండియుఁ దలపోయుచున్నవిగ్రహమును రాతిపలకలో సంతమమందే గుప్తమై యున్నదానిని మలఁచినట్లే యప్రత్యక్షమైయున్న వనజ్ఞానమును విద్యవలనఁ బ్రకాశింపఁజేయఁబడునని మనశాస్త్రములు ఖగోషించుచున్నవి. జ్ఞానము, కలపల నెచ్చట నుండియో మనలోనికిఁ బ్రవేశ పెట్టఁబడదు. అది లోన నుండియే బహిర్గత మగును. అది వెలినుండియే లోనఁ బ్రవేశపెట్టఁబడునెడల సన్నగిలి తద కంతరించును. నీటికిఁ గలిగింపఁబడిన వేడివివలనే యదయను స్థిరముగా నిలువదు. కావుననే బోధను విద్య యనిరి. ఆత్మ తొంపులేని జ్ఞానముతో నిండియున్నది. వేదాంతపరిభాషణలో దీనిని ‘చి’త్తని యందురు.

మానవుల మగు మనమే కాక చిన్నపైరుగుమాడఁ బారతంత్ర్యనిరహితమైన స్వతంత్రజీవితమునే పొందఁ జూచు ననుట మూఁడవ ముఖ్యవిషయము. ఇది ప్రపం

చమున సర్వత్ర సమగ్రాలమే. శాస్త్రంత్రయమేకాని దాస్యత యాత్మయొక్క స్వభావము కావని దీనివలన స్పష్టము. ఈ సంపర్కమున మన నెంతయధుభుత విషయమును గమనింపవలసియున్నది మునుందులమునా స్వతంత్రతకై యత్నించుచుండినవారగు మయ్యలు, బ్రతివాడును మరయాజ్ఞకు బద్ధుడు కావలెననియు, మన మాట ప్రకారము నడచుచుండుననియు నభిలషింతుము. దీని పర్యవసాన మేమనగా, భగవంతుడు చున్నాడో లేడో మనకు తెలియకపోయినను, భగవంతునిలో నున్న దివ్యశక్తిని బొందగోరుచున్నాము. కావున మనము సహజముగా నిజమైన దివ్యశక్తి సంపన్నులమే.

ఈపైని తర్కించిన విషయముల నన్నిటినిబట్టి చూచినచో బరమాత్మ జీవాత్మ జగత్తుల కేకత్వము స్థిర మని రూఢియగుచున్నది.

భగవంతుడు సర్వవ్యాపకుడైనచో సర్వము తానేయునుట నిశ్చయము. భాంశము మృత్తుతో జేయబడు ననుట సర్వజనవిదితము. మృత్తు భాంశములోని ప్రత్యేకపురుషుడు నున్నచోకాని కుమ్మరిమాత్ర మందు లేడు. అట్లే నూలు - బట్ట, బంగారము - నగలుహడను. కనుక సృష్టి భగవంతునిచేతగాక భగవంతునితో జేయబడియుండెనేని భగవంతుడు సర్వవ్యాపి కాగలడు; అనగా భగవంతుడు జగత్తునకు సహజానకారణమునుబట్టియే సర్వవ్యాపకుడుకాని, సహాయకారణమునుబట్టి కాదు. శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదుల వారు—

“సువర్ణాజ్ఞాయమానస్య సువర్ణస్య వినిశ్చితమ్,
బ్రహ్మణో జాయమానస్య బ్రహ్మస్య హి వినిశ్చితమ్”
అని చెప్పియున్నారు.

మైదుదాహరింపబడిన వాక్యము భగవంతుని సర్వవ్యాపకత్వమును జాటుచున్నది. ఈవిషయముల నన్నిటిని గాఢముగ మననముచేసినవారికి నద్వైతతత్త్వము నిస్సంశయముగ హృదయమున నాటుకొనును.

“ఓంపూర్ణమదః పూర్ణ మిదం పూర్ణ త్పూర్ణ ముదఃస్థితే,
పూర్ణస్య పూర్ణ మాదాయ పూర్ణ మేవావశ్యతే”

అనుశ్రుతివలన భగవంతుడు వివిధకీవులును జగత్తును వ్యక్తమైన తర్వాతమగూడ నభింధముగనే యుండునని పరిస్ఫుట మగుచున్నది. క్రమముగా, కుండ,

కున్నీ, నట్టి, సగ రూపమును బంపినప్పుడు మృత్తిక, దారువు, తంతువు, స్వర్ణము మొదలైనవి తమయథాస్థితిని విడిచిపెట్టుట సర్వజనవిదితము. అయినను మూలపదార్థమునకుండు లేటులేదు. వివర్తితమైనను నుండదు బింబ ప్రతిబింబవాదమును మనము విశ్వసించినచో యియ్యది సుసాధము.

పరిణామవాదసహితమే సరియైన నైనచో, ననగా భగవంతుడు వివిధవిస్తురూపములలో దాను వ్యక్తమై యుండెనేనియును, దత్త్యంతముగా వచ్చిన జగత్తు నిజమయ్యెనేనియును నామరూపములుగల యాయజ్ఞాతహేతుక తాకికజ్ఞాన మిజ్ఞాన మనియు, మాయ యనియు, భ్రమ యనియు నిరసింపబడియుండును. ఈయజ్ఞాననిర్మాతనాగమై కర్మ, యుపాసన, యోగా భ్యాసము, శుశ్రూష, తర్కము మొదలగు వివిధ మార్గములు నిర్ణయించుట కార్యమును గనుపింపదు. ఈ యంశముల నన్నిటిని సమగ్రముగ జర్పించి, మనము శాశ్వతుల మనియు, వికారరహితుల మనియు, బ్రబుద్ధుల మనియు, స్వతంత్రుల మనియు, సత్త్వసంపూర్ణ దివ్యప్రకృతిలో భాగస్వాముల మనియు, జ్ఞానానంద మయుల మనియు, దత్త్యసముద్భవుల మనియు, గాల క్రమమున దత్త్యమందే లీనమైపోవువార మనియు మనము నిర్ణయమునకు రాకతీరదు. తత్త్వమునకు మన మెంతదవ్వైన మన కంత తీవ్రమగు నశాంతి తప్పదు. కావున మనము గమ్యస్థానమును జేరుకొనుటకు మార్గమేదో పరికింతము. భగవద్గీతలో నర నారాయణులైన యర్జునునకును శ్రీకృష్ణపరమాత్మకును జెప్పబడిన సంబంధమునుబట్టి యీసమస్యను గడుసులభముగ జరిపగలిగింపవచ్చును. ప్రశాంతమును, ఆనందమునునైన నారాయణత్వమును బొందుటకై పార్థునివలె దుఃఖముగ్నుడై యున్న మానవుడు తనసర్వస్వమును శ్రీమన్నారాయణునకు సమర్పించి, తత్త్వసన్నతనే యర్థించుచు, నద్వైతభావమును విస్మరింపక భజింపుచుండు టొక్కటే మార్గము.

ఇట్లు నర నారాయణులకుగల యనుబంధమే జీవాత్మ పరమాత్మలకుండు జేహరినప్పుడు సంజయుండు వాకొన్న యీక్రిందివాక్య మమోఘమై సిద్ధింపగలదు.

“యత్ర యోగీశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో గమర్ధరః,
తత్ర శ్రీ ర్విజయో భూతి భృగ్వాసీతి ర్మతి ర్మను.”

రాధ పిలుపు

“సంకీర్త”

కొంచెము కొంచెమై పెదవికోసల మోసులువోపు నచ్చులు
దించిన కొమ్మకీర్తనలు నిల్చిన యాకడకంటిచూపు సా
రించి మసారహారపటలీ పరిభూషిత రాధకావధూ
కుంచితచేహవల్లి నువగుహసలో నొకమాసు నింపరా !

సీనురళిరవమ్ము విని సకడకున్ జనుదెంచి చూచినా
స్వామి ! యిదేమీ నాగళిము సన్నవడెన్ చెమరించె చేహగూఁ
నామిపినిర్గతాశ్రవులు జాలయి పారెను కల్లగల్లమున్
శ్రీమధురమ్ముగా పులకరించిన మృదుమాలతీగళిన్.

స్వామి ! పునఃపునారచితచంద్రకచాగు పురఃప్రసారిముల్
నామసమున్ హరించె పరిణల్లకలాపికలాప కైశిక
శ్రీమహాసీయతల్ సతులలేయెడదల్ హరియించుటన్విరా
పమి ఘటించు సేకు కిరురించుట సేవనియయ్యెనే ప్రభూ !

ఓయదావంశహాళి ! రుచిరోజ్జ్వలమీనంకతాక మెత్తిద
ర్పాయుతశింజీరవములన్ మదనాహ్వయుడేయు బాణముల్
సీయెద తాకి తూలిపడునేమొ సుమమ్ములపోల్కి — రాధకున్
తీయనిమంటలై యుసుగుతీయునురా జగదేకసుందరా !

శారదహంమిసీమధురచంద్రిక లిమ్ముగ నింబవాటికన్
తీరిచి మ్రుగ్గుశెట్టి నవసేతలమున్ మలుపచ్చిమృగ్యపున్
పేరుల నందగించె రజసీరమణీకచన క్తనూనక
శ్రీరమణీయమై పొలిచె శీతమయాలుడు పోడశాంశుడై.

లోకముకూడ మైమరపులో పులికించి రహస్యమాధిలో
తా కనుమూసుకొన్నది సితద్యుతికాంతుల ముక్కలాడి ల
జ్జాకలనన్ కనుల్ మొగిచి శార్వరియున్ నిదురించెచేమొ పే
వాకమునన్ ప్రమోదసుఖవార్నిధి క్రుంకిడి సోలిపోవుచున్.

ఎలపులు ముక్కురిందు రసవన్న నహృచ్చసకమ్ము సేకునై
 ఎలిపితి, త్రావి పొమ్ము నవసేదయాగుణశాలి ! ఆవలక
 వలచిన నుంపనోమరి రనంతయు నుండక యెండిపోవునో
 మొలచినకూర్చి కన్ను గవమూసిన నేమగునో జగత్ప్రభూ !
 సీలమనేచ్ఛవిచ్ఛటలు నిండిన సీహృదయమ్ము తొయికా
 జాలవ సరసాకృతికి జాలద ఈనిఖిలప్రపంచముక
 చాలని నాయలంతియు చారములక గొనుమీ పవిత్రపూ
 జాలసాక పుసూపగు సస్మదుదాత్తసమాధి మాధవా !

ద తమలు కదులుచున్నవా?

“తైమోసిన్” వాడుడు.

దంతవైద్యమున ప్రవీణుడగు డాక్టరు సి.యం.
 డేకాయ ఎల్. డి. ఎస్., (బ్రోచ్) గారి సిద్ధా
 తము ననుసరించి తయారుచేయబడినది.

కొంచెమువాడిన నెంటునే ఆద్యుత్తమైన గణు కప్పించును. దంతములను గుర్తించుకొనుటకు “బ్రష్” వైస
 గాని లేక క్రలి వివరముగాని కొంచెముద కొని వాడిన
 పండ్లపొడిపోవును. దంతములు చెరకుండునటుల కాపా
 కును. కఠినభ్రమగాను తెల్లగా నుంచును. నోటిదుర్వా
 స, చీము, దంతములవాపు మున్నగు లోపములనన్ని
 టిని తొలగించి, గొంతునాళములకు ఎట్టి బాధలేకందా
 చేయును.

దంత చికిత్సాయము:— సేవాశ్రమము బ్రోచ్
 ఎంటెట్టు:—

టి. యం. థామార్ అండ్ కంపెనీ,
 5 నుంకురామ పెట్టిసిధి, బార్నిలెక్, నుదరాను.

డాక్టరు డబ్లియు. సి. రాయ్స్
 (ఎల్. ఎం. ఎస్.) గారి

అమోఘమైన

ఉన్నాద చికిత్స

(60 యేండ్లక్రిందట స్థాపించబడినది.)

మరియు మూర్ఖులకు, నిద్రపట్టకపోవుట,
 వాడిబలతయమునకు బాగుగ పని చేయును.
 కొలసినచో వివరములు కలిగి పుస్తకము పంప
 బడును. డాక్టర్ రవీంద్రనాథ్ టాగూరుగా
 రిట్లు వ్రాయుచున్నారు. “నేను డాక్టర్
 డబ్లియు. సి. రాయ్ గారి ఉన్నాదచికిత్సను
 చాలకాలమునుండి యెరుగుదును. అది బాగుగ
 గుణమిచ్చుననియే నాకు తెలియవచ్చినది.”

చెల బుడ్డి 1 కి రు. 5/-

S. C. ROY & CO,
 Manufacturing Chemists,
 167/3, Cornwallis St. or 157-B, Utharmatola St.
 Tel:—“Dauphin” Calcutta Calcutta.

హిమాలయవైభవము :

కైలాసయాత్ర

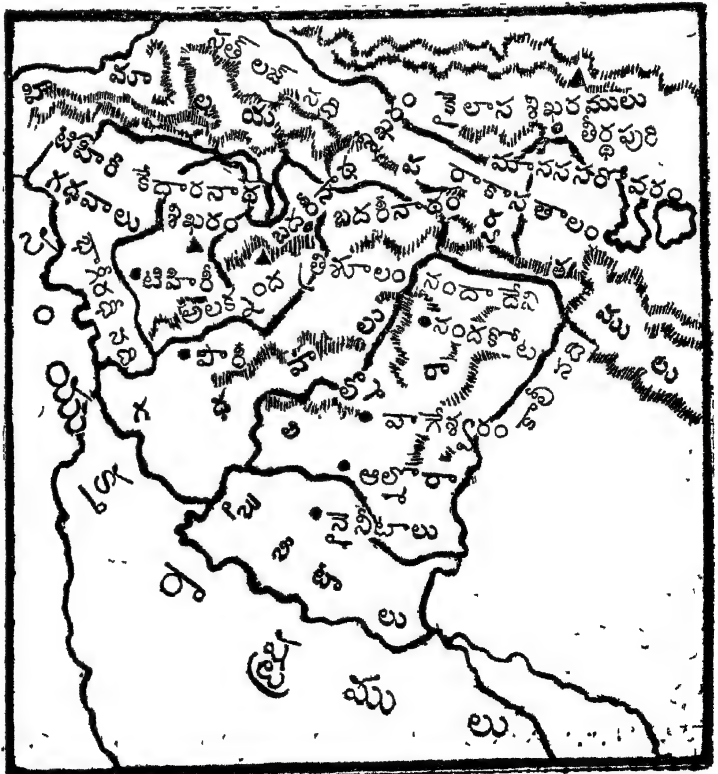
కొ. సత్యనారాయణ

హిమాలయములపై నెన్నియో పుణ్యక్షేత్రము లున్నవి. ప్రతివత్సరమును జనులెందరో యాత్రీర్థముల కరుగుచుందురేగాని యచ్చటి విషయములను మనకు దెలిపియుండలేదు. నే నిపుడు కైలాసపర్వతము మానససరస్సులగూర్చి కొన్ని విషయముల దెలుపదలచినాను.

కైలాసమునకు బలుమార్గములు కలవు. అన్నియు దుర్గమకాంతారములగుండను, దుష్టరమగు కనుమలమీదుగను కల వనుట సామాన్యవచనము. కాని ప్రకృతిసౌందర్యమచ్చటనే చూచితరింపవలెను.

కైలాసమున కాల్రోరా నుండి పోవుమార్గమే తేలిక. అచ్చటనుండి వాగేశ్వరము, తాకులా గ్రామముల దాటి సరయూతీరముననుసరించిదాని సుందర మర్మరధ్వనులు వీనుల విందు సలుపుచుండ ప్రయాణ మొనర్చవలెను. పిమ్మట కాప్ కోట, శ్యామాధురాలను దాటి రామగంగాతీరము నాశ్రయించి మనశ్శ్యావీ గడచి తేజమునకు పత్తుము. ఆల్మోరానుండి తేజమువరకు హిందూసభ్యత్వ, ఆర్య

జాతివర్ణరూపములు గనుపట్టును. ఆల్మోరా నుండి తేజమునకు గిరి మైళ్లు. ఆల్మోరా జిల్లాయంతటను భీరువులగు దుకాణదారులు, కుటిలసత్తిజ్ఞులు, దాస్యాపేక్షులు, దుర్బలులు నగు వ్యవసాయదాస్య వసీతురు. ఇక్కడ నుండి ఉద్యోగులు, సాహసులు, వ్యవసాయ ప్రియులు, దృఢకాయులు, శిక్షావిహీనులగు భటియాలు వసీతురు. ఇచ్చటనుండియే కుమాయూక్ పర్వతము లారంభించును. 'శ్వేతభవనము'లోనికి ప్రథమద్వార

మిదియే. ఇచ్చటికి సమీపముననే గోరీనది యొక్క అఖండ జలప్రపాత మున్నది. భయంకరమగు మంచుప్రవాహములు (Glaciers) షర్వతశిఖరములనుండి జారుచు వింతను, విభ్రాంతిని ఒకేచరి కలిగించును. తేజమునుండి గిర్గాం, పిమ్మిట మీలం. ఇది యానందకరమగు ప్రదేశము. మీలమునకు పడమర గఢవాల్ వైపున నందదేవీశిఖరములు ౨౫౦౫౦ అడుగుల యెత్తున నాకాశమును చుంబించుచుండును దీనికి ౨౦౦౦౦ అడుగుల యెత్తుకు తగ్గని పడునైదుమంది నెచ్చెలు లున్నారు. నందదేవికి దక్షిణమున క్రీశూలి ౨౩౦౦౦ అడుగుల యెత్తున నున్నది. వాయవ్యమున ౨౨౭౫౦ అడుగులయెత్తున నందికోటశిఖరము తన నవయోజనమును ప్రదర్శించుచుండును. మీలముచెంత హిమాలయ శ్వేతభవనమున ప్రసిద్ధమగు జలపాత మున్నది. దీని వేగమున రెండుమూడు పిండిమరలు పనిచేయుచున్నవి. ఇచ్చట లండన్ మిషనువారి చర్చియున్నది. వీరు భుటికూలతో జూన్ లో వచ్చి మరల సెప్టెంబరులో క్రిందికి పోదురు. నందదేవిషర్వతముపై విషవృక్షము లున్నవని ప్రతీతి గానజనులు అచటికి పోరు. ఇచ్చట మిషనరీపాతశాల యున్నది. గార్లవాల్ (గఢవాల్) దుర్గమషర్వతము లొకవైపునను, పంచచూలీషర్వతమాల మరొకదిక్కునను, కుంగరీ బింగరీ శిఖరములు వేరొకదిశను, భయంకరమయిన యగాధమగు గోరీనది వేరొకదిశను జేరి మీలంగ్రామమును శత్రువులనుండి కాచుచున్నవి. ఇచటివారు సంవత్సరమున నేడుమాసములు ఎండను చూడరు. కాని ఇచ్చట అరటలు, నారింజలు, ముల్లంగి,

బంగాళాదుంపలు, యజ్ఞస్థంభములు నర్మిల్లుచుండును. మీలమునకు పాపున గోరీనది గలమునుండి రెండుమైళ్ల కాని శాండియ మహాముని యాశ్రమ మున్నది. కడకు శ్వేతభవన ప్రవేశము.

సింహావలోకినము

౧౯౩౦౦ అడుగులయెత్తున నిలిచి పెనుకకు జూచిన నేమి కనుపట్టెను? చుట్టూరెక్కడా నిరువదిముప్పదిమైళ్లవరకు ప్రకృతినానాన్యమవర్ణసీయశోభతో దృష్టిగోచరింపదు. సర్వత్ర ఈశ్వరుని ఉక్త్యాప్తపభూతియొక్క యద్వితీయచిత్రము కనుపట్టెను. ఈ సింగ్లిపై నింతటిమనోహరమును, ఉజ్వలమును, ల ప్రతిమమును, రమణీయముఁ గుఱ్ఱము మరెచ్చటనైన గలదా? విశ్వకర్మకు నిశ్వగునితో సంభాషించ ననునగు నింతటిదేహిని ప్రదేశము మరెచట గాదు? ప్రభుగారు భానురశ్మి యీ కొండపై ప్రసరించుచున్నది యతాకికశోభ యేలేఖనమైనను నర్మిల్లసాన్యమా. “నశక్యతే వన్యైరుగిరం నాచ” యనిన కవికేసరివాక్యము లన్యముల? ఇట్టిప్రదేశముల కేతెంచి సన్నితదేశమందరములను స్థాపించి వారి భావినంతానమునకు యాత్రామాహాత్యమును బోధింపదలచిన యార్యుల ప్రజ్ఞావైదుష్యము లెంతని మున్నవలె! విషయపంకమున గుత్తుకబంటిగ మునిగియుండెడివ్యక్తు లీ ప్రదేశమున కొక్కతూరిమైన వచ్చి ఈశ్వరుని యతాకికశక్తిని గానమొనర్చునది కృతార్థులు కాజారు. ఇది తపోభూమియని వక్కాణించిన ప్రాచీన ఋషు లెంతటిసత్యవంతులు! చిత్రమును ధ్యానావస్థలో నుంచి ఏ కాగ్రతనవలం

బింఝజేయుట కింతకన్న నుత్కృష్ట ప్రదేశ మేమున్నది? చెంతనే నందదేవి సఖులతోగూడి సాభిమానముగ నిలిచి ప్రభుని గుణసంకీర్తనము చేయుచున్నది దాని కిం చుక్కరింద త్రిహూలి తన మూడుశిఖరముల తో నలరారుచున్నది. చెంతనే నందకోట ౨౨౫౩౦ అడుగుల యెత్తున భారతమాతకు జయగీతి పాడుచున్నది. నందదేవికి తూర్పుగ పంచచూలి తన ఐదుగురుసఖులతో కేళీకం దూకిము లాడుచున్నది. నందదేవికి పశ్చిమ మున కేదారము, బదరీనాథము మొదలగు ప్రసిద్ధశిఖరములు సీరాజన మొసంగుచు న్నవి. పూర్వు లిట్టితేత్రయాత్రలను నెల కొన్నినివో నిట్టిప్రకృతిరమణీయతనుండి మన నేత్రములు వంచించబడెడివే!

ఎన్నడు నిష్కామకర్మనిష్ఠులగు ఋషు లీతపోభూమి నలంకరించి మానవలోక కల్యాణమున కుపాయములను జింతించియుండిరో, ఎన్నడు బౌద్ధభిక్షువులు ధర్మప్రచారమునకై యిట్టికఠినమగు పర్వతముల దాటి పూజ్యులగు తమగురువుల సందేశమును తిబెత్తునకు గొనిపోయిరో! ఆహా! నాడు భారతవర్షమున కెంతకారవ ముండెనో, ఎంతయానంద ముండెనో ఎవడు పలుకును! కేవలము తమకర్తవ్య పాలనముకొరకే యిట్టికఠినమగు పర్వతముల దాటిపోయిన భారతీయు లెంతటినిచ్చుప టులు! ఎంతటి నిరీహులు! ఎంతటి సత్యవా దులు! ఎట్టిసాహసులు! ఏకధమైనవాణిజ్య లోభమునను కాదా, కుటిలసీతపాపల్యమున గాదా, రాజకీయముగ విజయపతాక నెత్తుటకు గాదు వారచటికి బోవుట. కాని యేది ప్రాణిజాతమున కభయహస్త మొసంగునో యానిస్పృహమగు ప్రేమకు వశిభూతు

లై వెడలియుండిరి. ఆర్యవీరుల యాదర్శ చరిత్రములు ప్రాతగిలి మరవబడిననుగూడ నీ హిమాలయములోని శ్వేతభవనమున వారి కీర్తి ప్రకాశముయొక్క ధ్వజము లిం కను యెగురుచున్నవి.

తిబెత్తునకు బోవుట చాలకష్టము కావు నను, అది మహాత్ము లుండెడి ప్రదేశ మను వాడుకచేతను, జను లెక్కువగ బోరు. ఇచ్చట నన్నిరకముల ఓషధులు నున్నవి. ధాతువు లున్నవి. బంగారు గను లున్నవి. ఉప్పు, వెలిగారము, సూరేకారము చాల దొరుకును. సరిస్సులు హెచ్చుగ నున్నవి. వీనిప్రకృతి రామణీయక మతుల్యము. సింధు, శతద్రువు, బ్రహ్మపుత్ర మొదలగు పెద్దనదు లిచ్చటనే పుట్టినవి. చలి జాస్తీ ఐదారుకంబళ్లు గప్పుకొనవలెను. ఇచ్చటి జనులు హుణీయేలు. వీ రొకచోట స్థిరముగ నుండరు; పశువులతో వసతులు గలచోట్లకు బోవుచుందురు.

కుంగరీ బింగరీ దాటిన కొన్ని మకాములకు పిమ్మట గుణవస్తీ, దమ యంతీనదులు గలవు. పిదప గ్యాచిమా మండియను పెద్దవర్తకస్థాన మున్నది. పిమ్మట తీర్థపురి యనునది. ఇచట చాల గుహలు గలవు. ఇచ్చటనే భస్మాసురుడు విష్ణువుచే మోసగింపబడి తనహస్తమునే శిరమున నిడుకొని భస్మమైపోయినది. ఈ భస్మమును యాత్రీకులు గొనిపోయి శరీరమున కలదు కొందురు. కైలాసమునుండి గలగలబారుచుం డెడి మూడు వాహినుల సంగమమున, శత ద్రువనదీతీరమున విశాలములును సుందరములు నగు పచ్చికబయళ్ల నడుమ కన్నులపండువుగ నీతీర్థపురి యలరారుచున్నది. తీర్థపురినుండి

కైలాసమునకు మూడురోజుల ప్రయాణము. త్రోవలలో పెద్దరాళ్లతో నిర్మించబడిన “డొంగే”లను మందిరములలో వసించ వలెను మార్గములు సరిగలేవు. అభ్యాసవశ మున బోవలసినదే. ఇచ్చట పచ్చి మొక్కలు గూడ మండును. ఈశ్వరమాయ.

పెమ్మట సింధునదీరము. ఈ సింధునది కైలాసంక్తిని బ్రద్దలుకొట్టుకొని పోవును.

కైలాసము

కైలాసపర్వతముచుట్టును గుహలుండును. నాలుగైదు మైళ్లపెమ్మట నొకమందిరమున్నది. పుస్తకాలయమున్నది. లామాలు, సన్న్యాసినులు రాత్రింబవళ్లు జపము చేయుచుందురు. కైలాసప్రదక్షిణము 33 మైళ్లు. మూడుమొదలు ఏడుదినములు పట్టును. మార్గమున అడవి పావురములు గలవు. ఈ మంచుకొండలలో నీశిట్టల నివాసము వింతగా నున్నది. రెండుజలపాతములున్నవి. మంచు కైలాసమునుండి ఈశ్వరుని అపార కృపారసమువలె అహర్నిశలు ప్రవహించుచుండును.

ఏ మాయతొకికదృశ్యము ! అనునమమగువెలుగు ! కైలాస మీశ్వరస్పష్టిలో నతొకికమగు చమత్కారము. ఎన్నియో శివాలయముల దర్శించితిని కాని యిట్టి ప్రాకృతికశివాలయమును జూచియెఱుంగను. భూమిపై మొట్టమొదటి శివాలయమునిగ్తాణమునకు గడంగిన శిల్పి హృదయఁటమున నీనైసర్గికశివాలయపుచిత్రమవశ్యముగ నుండియుండును. ప్రకృతి తననిర్మాణకౌశలమును, తనరచనాద్భుతిని, నసౌందర్యమునంతటిని మంచుతో కైలాసపర్వతనిర్మాణమున వ్యయ

పరచెను. ౨౩,౯౫౦ అడుగులయెత్తునున్న దీనిమహిమ నెన్న నెవరితరము ? ఈ ద్వీప దృష్టి భారతవర్షముపై ప్రసరింప జను చుండునామూర్తిల తమహృత్కృపలముగ నాకొన్నికొని “హా హర మహాహరే” అని కత్తిరించుచు ధన్యులగుచున్నామి. ఈ పర్వతస్థ విరిచిత్రకైలాసమందిర మెంతకాలము నిలిచియుండునో అంతవరకు స్వచ్ఛందభారతయును చీనా జపాను బాలురతోగూడి ప్రేమానికత్తుల ప్రియించుచు దీనికి ప్రసాదముచేయుచుండురు. కైలాసమునకు గర్భముగ బాని నానుకొని గౌరీహృదమున్నది. ఈ గుహకు పన్నెండుమాసములును మంచుతో గలసియుండిగౌరీశంకరులయనోభాగానురాగమును, అర్ధాంగత్వమును లోకమునకు బ్రకటింపుచుండును. కొంతదూర మరిగినపెమ్మట సెంగ గాకోగుహలో రామరావణుల పరివారముల విగ్రహములు గలవు. కైలాసముమీద నిండ్లవలె నేవియో గనుఁబట్టును. పైను దాని చుట్టు చారవలె నొకగీత గనుఁబట్టును. రావణుడెత్తినపుడు అది పడిన దందురు. కైలాసమునుండి సత్యైశ్వరి పడమరగను, బ్రహ్మపుత్ర తూర్పుగను బయలుదేరును. స్యాకోగుహకు సమీపమున కొన్నియుష్ణకుంఠములు కలవు. వానిలో తీర్థమాడినదో హోగములు నివారణయగును. ఇచటనే మాంధాత యజ్ఞము చేసినాడని చెప్పుదురు. మాంధాతతనస్సుచే మానసనరోవరము పుట్టె నందురు.

మానసనరోవరము

మానసనరోవరముతీరమున తోమ్మిది గుహలు గలవు. దానికి సమీపముననే రాక్షస తల (రాకాస తాల) మను మరొకనరోవరము గలదు. దీనితీరమున పడిపోయిన ధర్మశాల

యొక్కసన్నది. దీనినడుమ చిన్నలంకయొక్క
టున్నది. దానిపై రావణుడు తనసొసర్చి ఈ
శ్వరుని గాంచెనని ప్రతీతి కలదు. రెండు సరో
వరములకును మధ్యమారిము మూడుమైళ్లు.
అవి పన్నెండువత్సరముల కొకతూరి కలియు
నని చెప్పుదురు. దానికి తగిన స్థానముల
సలయేరొకటి రెంటిని కలుపుచున్నది. ఇట్టిది
మరొకటి ప్రపంచమున లేదని పలుకవచ్చును.
మానససరోవరము నుమారు 20 మైళ్లు
చుట్టుకొలత గలిగియుండును. నలుప్రక్కల
నుండి ఏడుచిన్ననదులు దానిలో బ్రవేశిం
చును. రాయచలు, చక్రవాకములు మొద
లగు వివిధవర్ణముల పక్షులు. నేల నంద
ముగ మధురధ్వనుల సలుపుచు నిర్మలమగు
నాజలము, స్వేచ్ఛాచిహారము సలుపుచుం
డును. పెద్దకలలుగల చిన్నచిన్న చేపలు
పలురంగులవి యలలవెంట తీరమునకు గొట్టు
కొనివచ్చును. యాత్రికులు వానినిగొనిపోయి
తమస్నేహితు భూతములగాలి సోకకుండునట్లు
ధూపములవేయుదురు. నిర్మలజలతరంగపూరి
తమగు నానరోవరపు రామణీయకముచు,
విశాలమును, మనోహరములు నగుపచ్చిక
బయళ్లను, ఆకాశచురితంబులగు కైలాస
శిఖరములను ద్రవ్యించు నాప్రకృతి వైచిత్ర్య
మును నర్జున నా కేమిశక్తిగలదు? సరోవర
ముచెంతనే వేడిసీటిమూట లుండుటచే
జలమంత శీతలముగ నుండక స్నానయోగ్య
ముగ నుండును. తరంగము లించుక పెద్దవిగనే
యుండును. తీరములయందు దట్టముగ దర్భ
పెరిగియున్నది. దృశ్యము మనోహరమై
యొక్కపరిచూచిన జీవితాంతమువరకు మర
పునకు రాకుండును. తూర్పుగా నిలిచి
చూచిన కుడియెడమల చాలదూరము శిథిల

మైన గోడవలె పర్వతశంకి ముట్టనల్లము
లుగ గనుపట్టును. దక్షిణమున మాంధాత
పర్వతశిఖరములు సరోవరజలమున
ప్రతిబింబించుచుండును. పూర్వతీరమున
పర్వతమాల కనుపట్టును. ఉత్తరమున
కైలాసము తన శిఖరములను చెలుబఱి
నిహరించుచుండును. సరోవరము చాలలోతు;
సిగ్గు నిర్మలముగా నుండును. దీని యధిత్య
కము 60000 లు. అచ్చట దొంగల
భయము గాన రాత్రికాలముల నుండుటకు
వీలు లేదు మానససరోవరమునకు కొన్ని
వైశ్ణవదూరములో, గౌరీ ఉదయూర్ అను
మూడు గుహ లున్నవి. వానిలోనే గణే
శుడు జననమందె నని పలుకుదురు.

పూర్వము నర్జునిన నందదేవి పర్వత
పాదమున చిన్నయే రొకటి కలదు. దానిని
వైశ్రవణి యందుదు. ఆవైశ్రవణి యష్టపట్ట
ణము చేసిన నుండు వైశ్రవణియే. ఆ నంద
దేవి ద్వారము నరకద్వారమే. వానిని
దాటిన స్వర్గమార్గమే. అచ్చటికి బోవు
మాటను తలచిననే శరీరము గగుర్పొడు
చును.

సమాప్తి

ఆశ్చర్య భావవాక్యక్తి నెంత కొనియాడ
గలము? కైలాసమే శివలింగ మయ్యెను,
అచ్చట బుట్టెడు సెలయేళ్లు జటాజూట
మయ్యెను. గంగ యా జటాజూటమునే
యలుకరించెను. త్రిశూలిపర్వతమాలయే
త్రిశూలము. కరగిన మంచుచే నేర్పడు
ర్పురులచే నలంకృతమైన కైలాసము నాగ
భూషణుడే. నిర్మానుష్యమై, శ్యామాయ
మానమగు శాద్వలములచే కన్నులపండు

వోయిర్చు నాకాననము దివ్యమగు నానంద కానన మేల కాకుండును? స్వచ్ఛమగు మంచుచే గప్పబడియుండుటచే ఈశ్వరుడు భస్మధారి యేల కాడు? నిరంతరము స్రవించెడు ప్రేమప్రవాహము నాబడు నుచుచే గప్పబడియుండు గౌరీకుండమును పార్శ్వమున గలిగియుండుటచే ఈశ్వరుడు అర్ధనారీశ్వరు డేల కాడు? అసుమై మన మా ప్రదేశము కరుగకుండినను పూర్వము మహాముఖు కా ప్రదేశములన్నియు కొట్టిన పిండియే. కాకున్న నా ప్రకృతివర్ణనాశక్తియు, భావోన్మేషము నెచ్చోనుండి కలిగెనందురు? కాళిదాసునకు కైలాసము నిజావాసమే.

దుర్గమకాంతారమయిన నేమి, దుష్సహహిమాలయమైన నేమి? రాక్షసులకు దేవతలువోలే మిషనరీలకు హిమాలయములు లోబడినవే. కైలాసపర్వతము రకు గల ముఖ్యపట్టణము లన్నిటిలో వారి చర్చి, పాఠశాలలు తప్పక పెంపొందుచున్నవి. అమాయకులగు నచ్చటి జనులు మిషనరీల దుండగములకు పాలగుచున్నారు.

ఇచ్చట స్త్రీలకు పాశ్చాత్యస్త్రీలకన్న నెక్కుడు స్వాతంత్ర్యము కలదు. “రంగ్ భంగ్” అను దురాచార మొకటి ప్రబలుచు న్నది. ఇది పాశ్చాత్యనాగరికతఫలితమనకతప్పదు. గ్రామములలో ప్రత్యేక మీస్వయంశర

ముంకు గృహము లుండును. రాత్రిపూట యువకులు తమ యుర్రాక్షతో నా “రింగ్ భంగ్” లేక (Club H. m. లో చేరి స్సంగార గీతముల బాడుచు మద్యపానము, ధూమపాన మొనర్చుచు, రాత్రియంతయు గడపి యువ యమున నింటికి చేకనుండు. ఇట్లినందులే మిషనరీలకు లోనై తమసంతానము సీగృహములకు బంపుదురు. యౌవనము, ఏకాంతము, మద్యపానము, స్వేచ్ఛము, రాత్రికాము — ఈకారణము లన్నిటిచే ఆర్యసభ్యతలోని సర్వోత్తమమైన పాతీనస్య ధర్మము ఈభటియాలలో సరిగ్గాపోవుచున్నది. దూర దేశమైనను మహాత్ములీదురాచారమును మాన్పించ యత్నింపవలెను.

కొన్ని ప్రదేశములలో గోరీ, కాలీదూలఖండమగులోతున సతివేగముగ బ్రవహించుచుండుటచే దాటుటకు వశములుగానందసనాస్కం కొండపైనుండి యీస్కంకొండపైకి త్రాటిముయలు గట్టబడియుండును. జనులు వీనికి దగిలించియుండు కడియమును నడుమునకువైచుకొని దాటిపోవుచుండురు. ఇట్టింత లెన్నియో గలవు. ప్రశ్నక్షముగ జూడవలెనేగాని ప్రకృతిసౌందర్యము నెంతనిష్ణేహము?

కర్తవీర!

కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు

౧

భరతధాత్రికపః, ఫలమ రూపయి వచ్చి
చీకటుల ముగ్ధిన, లోకాల దేర్పంగ
నడయాడుచున్నావటే
దాస్యంబు
నెడద్రోలు నున్నావటే ?

౨

కూడుగుడ్డయులేక, కుండుబీడ గతుల్
తలుపోసి శుభపోసి, పలుమించి వారలను
గాపాడదవినావా
కష్టాలు
రాపాడబూనినావా !

౩

పుస్తకము కత్తిగా, బూని పగతుర గెల్వ
శాంతిభేరికలు దిగంతాలు మ్రోగంగ
సమరాన లుంఘింతువా
విజయంబు
సాధించి చూసింతువా ?

౪

ఎండినయెడదలో, నెన్నెన్ని భావాలు
నిండి లోకాలకై, పండించె భాగ్యాలు
భావాలబరిణేయటరా ?
ఊదంబు
భాగ్యాలకుప్పయటరా ?

౫

మూడుముడు కలభాజ్జ, ముద్దులూరెడుభాజ్జ
మూడులోకాలను, మరిపించుచిరుభాజ్జ
స్వాతంత్ర్యఫలము గనురా!
ఓగాంధీ:
సర్వసౌఖ్యము లీనురా ?

౬

ఆనందరసము పెల్లవరించినమోము,
ఏవికారమ్ములకు, నెడమిని నగుమోము
భువన శాంతిని జాపెరా!
జనులలో
నవజీవముల నిల్పెరా !

౭

తల్లిదాస్యపుద్రాక్షు, తగదెంచుబాహువులు
మాకాటిచ్చిచ్చును. దాకుపెనుబాహువులు
అభయదానము జేసెరా!
ఆర్తులను
ఆదరింపగబూనెరా !

౮

విశ్వమంగళమునకు, వెలసియున్నావంచు
విశ్వాన శాంతిని, వెలుగజేసెదవంచు
నీకు జేజే పెట్టురా!
దీప్తిఫాలు
నీచరిత్రలు పాడుతా !

అఖిల భారత

రేడియో

ప్రేమను

వివరించు క్రాంతి

“హిస్

మాస్టర్స్

వాయిస్”

రేడియో

రిసీవరు

మాడల్

650. A. C.

50-100 వైట్స్

195 255 వోల్ట్స్

“HIS MASTER'S VOICE”

వెల రూ 500/-

★ ఈ రేడియో రిసీవరును అఖిల భారత రేడియో ప్రైవేటు లిమిటెడ్ 5 2000 మీటర్లలోని పర్యవేక్షకుల వార్తలను, సంగీతమును గూడ శుద్ధముగా విని పొందును.

ముఖ్య లక్షణములు

- వికాసమైన డిజైన్
- అతి సున్నితమైన పరికరములు
- ఆధునికమైన కేబుల్ ప్రసారము
- స్విచ్ ఆపయోగింపవలయును.

నేడే మా యనుమతిపొందిన రేడియో వ్యాపారియొద్ద ఈ మాడల్ ను, తదితరములను చూడుము.

ది గ్రామఫోన్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

45, పోస్ట్ బాక్స్

బెంగళూరు.

‘సూరన్న ప్రభావ తి’

పుట్టిన త్రి నా రాయణాచార్యులు

సూరన్న పెద్దనగారి మనుమరాలి మగడట. ఒకనాడు తాతగారు మనుమని చూచి “నాయనా! చల్లగా నొకపద్యమల్ల రా చూతము” అని తమాష కడిగిరట. సూరన్నయు గొంతు సవరించుకొని తిన్నగా బ్రారంభించినాడు. “తలక జొప్పడి యొప్పె నవ్వెను” అని కూనిరాగము మొదలిడినతోడనే యనుభవశాలి యగు పితామహుడు “చాలుచాలులే! నీరచనయు నీవు, మొదటనే నాలుగు విరుపులా” అని మూతి ముడిచెనట. సూరన్న రోషము దెచ్చుకొని మిగిలిన మూడుపాదములును, నొకడే సమాసమున పెళ్లబాదెనట. ఒకగాధ. మనకపులనుగుఱించి, యిట్టి కాళ్లులేనికథ లెన్నియో యున్నవి. అసలు, పెద్దన్న సూరన్నలకుసంబంధముండెనోలేదో, యున్న నది యేపాటిదో మన మెఱుగము. కాని, యీగాధ యొకవిశేషమునకై పుట్టియుండును. సూరన్నలైలి లలిత గంభీరము. మృదుమధురము. తిక్కన్నచాయలు సాధారణముగా గానిపించుచుండును. కొన్ని యెడల నప్పటపుసరకే దించినాడా యనియు సందేహము గలుగును. శ్రీనాథుని “ఘన ఘనా ఘనగర్భా నిర్ఘోషముల”బోలు రచనలును నరుదుగా దట్టును. పెద్దనసమాసములలో బినవీరభద్రుని మేలిమి యున్నది. పోతనతరువాత సంస్కృతపు సమాసముల నచ్చుకట్టుకు దిగి, నయమగుచాయ నిచ్చిన

కీతడే. పెద్దనలోని పనితనమే సూరనయందును గిరికొన్నది. మరల నింతలలితగంభీరములగు సమాసముల వాడినవారు లేరు. పెద్దన సమకాలికుడగు ముక్కుతిమ్మన కీవాసన కొద్దిగా నంటినది. చేమకూరవాడు వాడినచోట మధురముగనే యుండును. కాగా సూరన కవిత్వమును గురించియే యీగాధ నల్లియుందురు. అతని తెనుగులు వ్రజపుదునుకలు. తెనుగు సమాసములు నిడుదలుగా నేర్పరచి కూచిమంచి తిమ్మన వలె రసాభాసము జేయడు. మధురములై సన్నివేశమునకు సరిపోవు పూమొగ్గలవంటి తెనుగులే వాడును. సూరన్న సంస్కృత సమాసములు కంచుమ్రోతవలె విన నింపు గలిగించును. రాయని కవితయందువలె భావ నూతనత లేదు. ఆధర్మ మితనికి జాల తక్కువ. కాని, భావముల దన పలుకుపొందునగూర్చి తనకేయనిపించు చిత్రవిద్య యీతనిది. పండితుడుమాత్రమే గాడు, ప్రపంచ మెఱిగిన ప్రోడ. అనుభవశాలిమాత్రమే గాడు, అనుభవము నక్షరమూర్తితో జోడించి యానందించిన రసికుడు. అలంకారము, భరతశాస్త్రము తర్కమీమాంసలు, ధర్మశాస్త్రము అన్నిటికి జేయివేసినాడు. కలముబట్టినపు డన్నిటికి దొలగి నిలిచినాడు. నిజముగా గొప్ప సంస్కారము గలవాడు సూరన్న.

తక్కిన యుత్కృష్టగుణము లటుండ నితడు ముఖ్యముగా బాటించినది యాచితీ. పాత్రముల నాడించు సూత్రధారి యితడు. ఇతఁడు చెప్పినట్లు చూపించునట్లు, వేషము లాడుచుండును. ఆన దాటిన “కోగండ శిక్ష” తప్పదు. కొలిచిచూపిన తీత డాచితీ నన్ని వేశమును గానిసించినపు “డారా! పనితన”మని యాశ్చర్యము గలుగును. సూరన్న గొప్పమేధావియని యస్రయత్నముగా నాలుగులొట్టలు వేయవలసివచ్చును. నాకపు రాధీశ్వరుడగు దేవేంద్రుడు ద్వారకను దూరమునుండి చూచినాడు. చాలనాశ్చర్య కరముగా నున్నది. “అతని వేయికన్నులును జాలక వెలుగుపడినాడట”, కాని యాధీరో దాత్తచక్రవర్తి యొక్కసారి “శిరఃకంఠంబు” నేసినాడు. మనవంటిసామాన్యుడు గాడు గదా దేవేంద్రుడు - కొంచె మాశ్చర్య మైనవెంటనే గ్రుడ్లు మిణకరించి నాలు కల్లార్చి శరీరము కొయ్యబారి చెమటచే గుడ్డలు తడిసి బీభత్సమూర్తియగుటకు. ఆ రాజన మూర్తి శిరఃకంఠము - వేయిభావముల గూర్చుకొన్నది. “నిలింపవల్లభునిపెంపు పరికించిన” మాతలియు “కించి దుల్లసితలోచను” డైనాడట. ఈ రెంటిని పరీక్షించుపాతకు డాచితీనిర్వహణమునందు సూరనదృష్టి యెంత గంభీర మైనదో తేల్చుకొనవచ్చును. కవి స్వతంత్రించి పలుకుచోటులలోగూడ సూరన్నకు చాపల్యము తక్కువయే. కథో ద్వేగమున కడ్డుగలిగించి ఛీయనిపించు తెగ బారెడువర్ణన లెక్కడను జేసినవాడు గాడు. ఇంద్రుడు కృష్ణభగవానుని జూచి నపుడు మనకపుల సంప్రదాయము ననుసరించి—యొకయిరువదిస్తులిపద్యములు విసర

వలసియుండెను. కాని మహాకవియగు సూరన్న యనుచితశ్వమునకు పొక్కిలిదో ముందు కరిగెను. కృష్ణుని విజ్ఞానస్థానము గూడ మట్టనముగా లెంపించుములోన నేముగించినాడు. సమయము గొరకిన వాలు రా యని పీరానేనమెట్టి పాపినిగీతమున కవికి చాల తక్కువ. శుచియు, ప్రసన్నమున వర్ణించుఘట్టమునమాత్రము “దేవదత్త కవి” లెంచి వ్రాసినాడు— రసికతాలోలు: పద్య, పాపము! స్తనజఘనాదంగులొక వానిచిహవాడుగాడు. ఈ ప్రభావతీతమునను సూరన్న వర్ణించుకున్న ప్రద్యమునుడు పెక్కుకొలు కగునామరి!

కాగా - సూరన్నయొని పోలిక జీవుల కుండదగు, అవశ్యముగానుండు, మూచి చెడ్డలన్నియు గుదురుకొన్నది. విరిక “విలీనత”యను ధర్మము తక్కువ యని నాకు దోచును. ఆవేశము బొచిలి యెనుట పర స్పరవిరుద్ధములగు శక్తులు. ఆరెంటిని సమన్వయించుకొనువాడు మహాయోగి గానలెను. నాదృష్టి కొక్కతిక్కనయందాదస్య సితగుణ యం దీనమన్వయశక్తి యంతగా గానరాదు. సంస్కృతమునను జాలమంది కీ ధర్మము దక్కువ. ఆ “విలీనత” యనునట నక్కువగుటచేతనే - కొన్నిగభీరములు - గంభీరములగు ఘట్టములయందు హేతువాదము మొదలగు తేలికపనులు బయలుదేరును. పాత్రలు యెదుట నిలిచి వెక్కిరించిన ట్లుండును. ప్రద్యమునుడు విరహవేదనచే బారలుచున్నాడు. అతనిదృష్టికి నర్వము ప్రభావతీ మయముగ (3-౧౮) నున్నది. వానితో బాటు విలీనులమై మనమును వాపోవుచున్నాము. అట్టియెడ కవి మధ్య నిలిచి “నెఱ

యంగ నిదిసుమీ-యొకటిగోర వేటయొకటి
యగుట” యని హెచ్చరించి మనభావన కడ్డు
వైచి తట్టి లేపుచున్నాడు. ఈ ఘట్టముననే
సూరన్న తిక్కనమహాకవి ననుసరించి తీర్చిన
పద్య మొకటి గలదు. అ దిది. రెంటిని పరా
మర్శింతముగాక—

“తరుణి కెంకే లంచుఁ దమిఁ బట్టి కటకటా
చిగురాకె యిది యంచుఁ జిన్నవోయి
నలఁగిసాలిం ద్దంసు వెన నుటి వెల్లఁబో
పూగుట్టులే యంచుఁ బూలుపు దిటిఁగి
నెలువనయ్యెద యంచుఁ జేసఁచి యన్యో ప
రాగోదయమె యంచు రహి దొలంగి
రమణీవనలియుంచు రతికాంక్ష నొడిపి హా
గేటిమొత్తమె యంచుఁ జెల్లఁబాటి
యకట యనిమిత్తకృపఁ దాన యరుగుదెంచి
సీతవు నెఱవెడి హంసిలో హృదయ మిచ్చి
పలుకని కృతిఘ్ననకు నాకుఁ బ్రాప్త మననె
యట్టి నువతిసాం దనుచుఁ దానాత్మఁగుందు” (3-౨౧)

విరాటపర్యమున తిక్కన కీచకు ను
న్మాదిని జేసివైచి వానియవస్థ సీరితి వర్ణించి
నాడు—

“పూడిసూపినట్లైన వజ్జిఁ బట్ట సమకట్టి
పరికించి కానక బస్మరించు
మెలఁగినయట్లైన బలికింపఁదలఁచి ని
రూపించి లేమి స్రవణ వహించు
గవసినయట్లైన గొంగిలింపఁగడ గి
యూరని బొంకైన నలఁతనొందు
నొడఁబడ్డయట్లైన నమరి పైకొనఁ జూచి
చెన్నఁటియగుట నిశ్చేష్టఁ బూరయు
లలితవిధవిహారంగాలకు లతాంగి
ఎలసిసాలసినయట్లైన నెలమిఁ గలసి
యభిమతక్రీడ సలుపంగ నప్పళించి
చిదకి రిత్తబయ ల్గని విహ్వలించు” (౨-౩౦౧)

తిక్కనపద్య మమృతమధురముగ ను
న్నది. పాపాణముల గరఁగించుకత్తి ప్రత్య
క్షరమునను నిండి తొణికిసలాడుచున్నది.
అతడు భావమును నడపుటయందు పాటిం
చినక్రమము, మహత్తరమై గభీరమై అని
ర్వచనీయ మహిమావిశోభితమై పాఠకుని
హృదయపుస్తకమున మాసిపోని మదనాస్త్ర
మై నిలుచుచున్నది. సూరన్నపద్యమో -
వెక్కిరించిన ట్లున్నది. శాఖాచంక్రమణము
అక్రమము గిరికొన్నది. అంతకుమునుపు
మనకన్నుల గారిన కొంచెముకన్నీరును నీ
పరిహాస చిత్రముతో నిమిరిపోవును. ఇట్టి
వెన్నియో కలవు. మచ్చున కొకటిచూపితిని.
ఇక సీతనిపరమార్థమగు నొచితి నెంతవరకు
నాధించెను? ఇతని కళాపూర్ణోదయమున
కన్న - ప్రభావతీప్రద్యుమ్న మాచిత్యమున
నొకమెఱుగు దక్కువ. మొదటిదాన లేదు -
రెండవదాన లేదు—ముసలిముప్పన మూడవ
దాని కంటినది శాస్త్రపుదెవులు. బహుశః
వార్ధిక్యము రెండవబాల్యముగదా! అందు
కేనా యింతచాపల్య మణచుకొనలేకపోయి
నాడు? ఇతనిప్రభావతి సామాన్యరాలు
గాదు, శాస్త్రములు గాలించినది, అడుగడు
గున కొక మీమాంసాన్యాయము వల్లించని
దామెకు నిద్రరాదు! ప్రద్యుమ్నడు పడక
టింటి కాలస్యము జేసినాడు. అపు డెన్ని
యో సంశయము లామెహృదయము నాక్ర
మించినవి. అందులో నామె గౌరీపూజఁజేయు
నపుడు - కర్తృకర్మవ్యత్యాసము గలిగెగా
బోలు(3-౪౩)నను ననుమానమే పెద్దదై
కూర్చుండినది. శుచిముఖతో మాటాడుచు
“సఖ్యము స్తాపపదినముగదా” యని ధర్మ
శాస్త్రపుదస్త్రము విప్పినది. ఆమె గురువెవ

రో యెన్నియేండ్లవిద్యాభ్యాసమో - మనకు దెలియదు. ఏమో! భేవతల శాంబరీవిశేషము మన మెఱుగదగుదుమా?

అసలు ప్రభావతి పుట్టుకయందే కను కట్టువిద్య గలదు. గౌరీవరముననే యామె జనించెనట. ప్రద్యుమ్నునిపై “మోజు” పడుటకుగూడ, గౌరీదేవియే కారణము. చక్కనిమగని పెదకిన దాపెద్దముత్తైదువ. ఒకనాడట ప్రభావతి నిద్రపోయినదట. గౌరీదేవి స్వప్నమున సాక్షాత్కరింపకుండునా? రానే వచ్చినది. ప్రేమతో దల నిమిరి తా నది వరకు దయతో దాచుకొనివచ్చిన యొకవర్ణ చిత్రము నొసగి “బిడ్డా! ఈ చిత్రమున నున్నవాడు నీమగడు. వా డీపురినేలు” నని మాయమైనది. అదివరకు బిలువని పేరంటమున కాశ్చర్యపడుచుండిన ప్రభావతికి పెనిమిటిపేరు జేవిపోకినంతనే షరమానందమైనది. శివ మాయమైనది. చిత్రము మాత్రము మిగిలినది. అది నేరుగా భవానీదేవియే వ్రాసినదట. పైగా వేకువజామున గలిగిన కల గావున శీఘ్రఫలప్రదము, ఖండితము నని చెలికత్తై యాశీర్వదించినది. మన కేమియు కథాభాగము మిగిలించలేదు సూరన్న; అంతయు ముసుగులోననే ముగించినాడు.

చిత్రపటము జూచినతరువాత బ్రభావతికి విరహము గలుగకుండునా? కలుగకున్న మనకవు లుండనిత్తురా! అది లేకున్న ప్రబంధమే గాకపోయెను. ఆలంకారికులు గ్రరే గీచినారుగదా! పటము జూచినదిమొదలు - బట్టినది దయ్యము. “అత్యనంతల్ప వాచనాభిశేషవశంబున” చిత్రమును జూచి పలుపోకలు పోయినది. కందర్పరా

గము డిందుపడుట కుద్యానవసమునకు వచ్చినదట. వచ్చి యూరకున్నదా! ఊరి కున్న ప్రబంధము పూర్తియగునా? అని “నిజేశు” రూపమును జూచి కన్నులు గార్చినది. “అయ్యో వాని నానరసకు హాక పోయేనే” యని యాకాంక్షించినది. వానితో ననగిపెనగు భాగ్యమే బట్టెనువో - పుటి రసభావము లెట్లుండునో యని లొట్టులుపైచి నది. ఔరా! వలపు! ఆమెకు నాని యూహ పెరు దెలియదు. కులశీలము లెఱుగను. అసలు అట్టిపురుషు డున్నానో లేడో యను సందేహముగూడ (3-౪2) నామెకు లేకపోలేదు. అట్టివో పటమును చూచిన మిరు నిముసముననే కాకరి కాయవంటి పుంకలు చనుకెలకుల మొలచునా? ఎంత దానివ కాంతయైనను నింత తామసము దగినా? ఎంతటి యనభ్యమివర్ణసము. పాప మోమె యూర్చియూర్చి కాంతాశమున(?) భారలినదట. సూరన్న కీమాత్రము దెలియకుండానా? ఇటనాచిత్య మెంతపాడయినది! ప్రభావతి రాకొమరిత. చిననాటనుండియు వైభవమునే యనుభవించినది. ఆనాటి సౌందర్యవంతురాండ్రలో తొలుత నిలుచునది ప్రభావతి. రతిసౌ బగుకన్నప్రభావతీరూపసౌందర్యము ముమ్మడి యట. ఎట్లున్నను నామెచక్కనిది. వైభవము లతోవచ్చు నహంకృతి యుదాత్తత యామె కు రేఖగానైన నుండదా? అట్టియెడ కేవల చిత్రదర్శనముననే చిత్రము నస్పగించు వికల స్వాంతయా యామె? కన్నీరు గారినదట. శరీరము శుష్కించినదట. ఊర్మికలు కంకణములైనవట. చెక్కులు తెల్లవై యీడ్చుకొనిపోయినవట. ఏమియొయ్యారము! మగ వారిసో కోర్వరేమో ప్రబంధకాంతలు! ఎంత

యతిశయోక్తి యని యాలంకారికులు సేరు
దట్టినను నింతకికటతాండవము రసాభాసము
గాకుండునా? మనవారి కివి రసాభాసములు
గావుగాబోలు. ముక్కుకునూటిగా సడచిన
జాలును. నడుమ నెన్నివంకర లున్నను అ
న్నిటికిని మా^{క్}.

చివరలపులుగు శుచిముఖ వీరిపెనుకనే
యున్నది. వీరివాహ్యభి యంతయు జూచి
నది. ప్రభావతీసోలడము, రాగవల్లరి పట్ట
కొనడము, ఆమె హా యనడము, ఈమె
యయ్యో యనడము- పెద్ద గందరగోళముగ
నున్నది. ఇంకను నేమిజరుగునోయని యట్లే
కాచుకొన్నది. ప్రభావతీదేవి తనయవస్థ
యంతయు బనవినది. చిత్రపటములోని
వాడే నామగడగునని ప్రతినవట్టినది. ఇంత
వర కూరికుండిన శుచిముఖ యిక కార్యము
సాగ దని తిన్నగా రంగములోనికి దిగినది.
చిత్రమును బరిశీలించువడుచున వారికంట
బడినది. నిజముగా శుచిముఖ పరిమాద్యుత
స్మృతి. కవి తనదృష్టియంతయు శుచిముఖ
పాత్రమున నే లగ్నముగావించినాడు. తక్కిన
వంతు పసందుగా గుదురలేదు. వొడ్డిదారిబడి
నవి. చిత్రమును జూచినశుచిముఖ వెంటనే
ప్రసంగమునకు దిగక కొంత యాడువారి
బిగుమాసము జూపించినది. ప్రభావతీ రాగ
వల్లరు లూరికుందురా? ఆమెను మధ్యస్థ
మునకు బిలిచినారు. సిలువనిపేరంటము
గా దనుకొన్నది. తిన్నగా ప్రసంగము దిగి
చినది. తాను గుట్టు వెంటనే బయటబెట్ట
లేదు. చమత్కారముగా వారిమనసులలోని
కోరికను రాబట్టుకొన్నది. కడకు వాడు
ప్రద్యుమ్ను డనియు, వానికి రతియనుభార్య
యొకతె యీవరకే యున్నదనియు, యాదపు

డనియు విలాసమును బూర్తిగా నొసగినది.
పట్టు దొరకకముందే పరవళ్లు ద్రొక్కుచుండి
నది ప్రభావతి. ఇంతమాత్ర మవకాశము
దొరకిన నడుగవలెనా? చూడుడు. ప్రారం
భించినది యుపన్యాసము.

“అదతికి గుంబు లై తిరే నవ్యభు

గౌగిలింపగ నబ్బు కరములార!

చూయింతికి గుంబులై తిరే నతనివ

క్షోనిసిడన మబ్బు కుచములార!

చూలతంగికి జెక్కులై తిరే నారమ్య

శిలుచుంబన మబ్బు జెక్కులార!

యా నెలయెకు పీనులై తిరే నాకళా

విదుమంతనము లబ్బు పీఠులార!

యట్లు గానోచి కేల నాకైతి రకలు

యని నిజవయవంబుల కాత్మ వగచు

బాల్యమునక దన్ను రమణసాభాగ్యకలిత

యనిన సాముద్రికులమాట లరసి తిట్టు” (3-౧౦౫)

ఇంతకన్న ననవ్యభువర్ణన మేవ్రాత
గాడును వ్రాయలేదు. సూరన్న యుత్తమ
కివి. ఆత డెందులకో యీనికృష్టరచనకు
గడంగినాడు. అందులో నేమి హాయిగలదు?
ఓ చేతులారా! ఓపాదములారా! ఓ చెక్కు
లారా! ఓ పక్కలారా! అని యెవరైన
వాపోవుదురా? సామాన్య మనస్తత్వము
నకు గూడ భరింపరాని దీవ్రాత. అట్టియెడ
రాజకుమారితయు నుదాత్తయు నగుప్రభా
వతి యిట్టి తలతిక్కమాటలు పలుకనగునా?
అత్యంత మనుచిత మిది. ఈ గడబిడలో
దన్నుగన్న నాయనకుగూడ నాలుగుపూజా
నామములు వడ్డించినది (3-౧౦౭). ఇది
యెక్కడి పడుచుదనమురా దైవమా! ప్రపం
చమును దల్లకిందు గావించుచున్న దీయా
ర్భాటము!

ఆమెవిలాపమంతయు బూర్తియైనతరువాత, పండితురాలగు శుచిముఖ, శాస్త్రీయముగా (౪-౫౦) నోదార్చినది. కాని ప్రభావతీప్రద్యముల గలుపుట యెట్లు? అయ్యవారు ద్వారకలో-అమ్మవారు వజ్రపురిలో-ఎన్నాల్లీ విరహగీతికలు? శుచిముఖ యొకచక్కని యుపాయ మాలోచించిచెప్పినది. శుచిముఖ మహాపండితురాలని చెప్పి యెట్లులైనను దన్ను వజ్రనాభునెదుట బడనేయుమన్నది. ప్రభావతి “అచ్చా! బహద్ద”రని యాపనికి దానే యెప్పుకొన్నది. ఇంతే గాదునుడి. తొలిరతినాడు పానుపు తానే స్వయముగా నవరించినదట. చక్కని వారకాంత ప్రభావతి. శుచిముఖయు సీసంతోషవార్త నపుడే ప్రద్యమును కందజేసినది. ప్రభావతియు దిన్నగా నాయనగారికి శుచిముఖవృత్తాంతమును జెప్పినది. వాడును రాని మృన్నాడు. శుచిముఖ యసాధారణ మేధశ్శాలినిగదా! అతనితో భద్రనటుని వృత్తాంతమునుగూర్చియు, వానినాట్యమునుగూర్చియు విశేషముగ ముచ్చటించినది. వానిని బిలిపించి దేవరవా రనుగ్రహించవలెనని ప్రార్థించినది. రాక్షసేశ్వరుడు వల్లెయనినాడు.

ప్రద్యముడు గుట్టముపై గంతులేకనే యెగురువాడు. ప్రభావతికి చిత్రపట దర్శనమైనను కలదు. వాని కదియు లేదు. వానిది కేవలము వినుకలివలపు. “ఉపమాతి శయోక్తికామధేను”వగు శుచిముఖ వాని యెదుట ప్రభావతి సూరక తనివిదీర వర్ణించినది. దానితో జిట్టిదిరిగినాడు ప్రద్యముడు. ఎడదకంటిన వేదురుతో తలపిచ్చి యెత్తినది. చిలుకలను కొంగలను పిట్టలను

వజ్రపురప్రయాణమునకై యిగొనించినాడు. వజ్రనాభునితోడి యుద్ధము - ప్రభావతితోడి యుద్ధ మొకయెత్తుగా భావించినాడు. ఇట్టి వానిభావము లివి.

సి. “అమరారికరుల కుంభములు ప్రయ్యోగ ముల్ల
రమణిచిన్నలు సఖాత్ముల నొల్ల
సమదరాక్షసరృచి కంఠం లిలఁ గూల్పు
గాంత్రోణికి నూడిగొని పుల్ల
అనురెంద్రజయశంఖ మవనుపై ప్రేయింప
గామనికంఠంబు గొదిలిన
వజ్రనాభుని ధనుర్వాల్తులు గడఁగెన్
బహుతికనొమసండ్ల బహు లావన్య.”

ఇట్టివా డాలస్యమును చోచ్చినా? శుచిముఖ రాలేదేయని ఓస ముగియేడుగా గడుపుచున్నాడు. ఆమెయు వచ్చి సమయముగ గృష్ణునితో మాటలాడినది. గతసాంబులను దోడిచ్చి గోపాలు డనివినాడు. బసవేశ గార్య మెట్లుపరిణమించునోయని. నర్సి నుదారుగదా గోపాంగనావల్లభాడు! అతనికి పదునారువేలభార్యలట. వారందఱును స్నామికి “ఉడుగరలు”గా వచ్చినవారే. అంగరితో గాపుర మెట్టిట్టెనో యాననాడు. బ్రహ్మచారి! ప్రద్యముడును తాకుతీకుగా బ్రయాణమైనాడు. తండ్రికొడుకులకు సైగగు సైగ. శుచిముఖ వజ్రపురమునకు బ్రయాణించుత్రోవన పెండ్లికొడుకునకు సీతులుగరింపనది. భద్రవేషము తయారు. అంతఃపురము లోని ధియేటరులో ప్రదర్శనము. రాజుగారు రాణిగారు దయచేసినారు. ప్రభావతమ్మగారు హాజరు. ప్రద్యమునినాట్యము పరమాద్భుతముగా నున్నది. అందరు సంతసించినారు. రాజుగారు మూరెడు పెరిగినారు. ఆయాకు లో నాయకుడు ప్రభావతిపై నొకకడగంటి

చూపు వినరి చమత్కారముగా క్షమాపణ జెప్పకొన్నాడు. ప్రభావతిగారును దానిని చక్కగా “అడ్ మైను” చేసినారు. ఫేలో క్లీస్. అద రింటిదారి బట్టినారు.

ఇక మిగిలినది ముఖ్యనాటిక. ప్రభావతి పోకుగా నలంకరించుకొన్నది. చాల కులా సాగా నున్నదిగదా! పడకటిల్లు సవరించినది. వాసనాద్రవ్యములు పూలుగీలు స్వయముగా సేకరించినది. ఇంకను నాథుడు రాలేదు. ప్రొద్దువోపుటెట్లు? శుచీముఖ రాగవల్లరు లంతలనింతల లేదు. చంద్ర దూషణదులు ప్రారంభించినది. ఒకయరగంట గడుప వచ్చునుగదామరి. ప్రద్యుమ్ను డీమెతల లోనే తుమ్మెదమై యున్నాడు. వాడును మహా యుద్వేగములో నున్నాడు గదా! పాపము! ప్రబంధనియమ మడ్లు వచ్చినది. చంద్రదూషణదులు ముగియనిదే ప్రవేశించిన ప్రబంధస్థము పట్టదేయని ప్రాణములు బిగ బట్టి యట్లే నక్కినాడు. ప్రభావతికి వేసరిక నచ్చునరకు బద్యములు వినరినది. ఆమె మాత్రము నిలువక తిట్టగలదా? సుకు మారిగదా! కొంతనే పటి కలసి ‘ఇంటర్ వెల్’ గీసికొన్నది. “నమయము దొరికెరా! పద దేవుడా” యని నాయకుడు గప్పున దూకి నాడు. ఇంతనరకు దహతహలాడిన పిల్లి వంటి ప్రభావతి మగనిదర్శన మైనవెంటనే యుచ్చటసమంత్రము బరించినట్లు చర్రున లేచి యురికెనట! ఆయింతలోననే యలము కొన్నది మీరరాని మేరలేని సిగ్గు. ఔరా! యేమి యశాచిత్త్యము. సమయము మించి పోయె నని రాగవల్లరీ శుచీముఖులు వెంట దగిలినారు. ప్రభావతి యాడిగిలబడినది. ప్రార్థించినది, కంబముబట్టుకొని నిలిచినది.

తాను ముగ్ధ ననుకొన్నది పాపము! ఏమేమో నటించబోయినది. మహాచమత్కారిగదా యొక్కొక్కప్పుడు! కడకు శుచీముఖ చేయి పట్టి యీడ్చుకొనివచ్చినది. “సనుగు గం బానకు దిగించిన ట్లుండె”నట నావ్యాపారము. శుచీముఖ వధూవరుల చేతులగలపి “అయం ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు” అని చెలగి నవ్వినది. ప్రద్యుమ్నుని ప్రభావతిని వదలి సకియలు వెళ్ళినాను. మొదట సొసప్రవృ త్తియు లజ్జాలోలతయు గలప్రభావతి రాగ రాగ ప్రతివీరుడై నిలిచినది. ఆరాత్రియం తయు నేవిఘ్నమునులేక వారి కన్నెరికపు రతి చెలగినది. ప్రద్యుమ్నుడు భూవివర మేర్పరచినాడు. ప్రతిదినము రాకపోకలు జరుగుచుండినవి. ఇది చాలక, ప్రద్యుమ్నుడు తనతమ్ములకు గూడ ననుకూలములు గల్పించినాడట. ఔరా! యెంతచక్కని యశాచిత్త్యము!

ప్రద్యుమ్నుడు భూవివర మేర్పరచి నాడు గదా! ప్రతిదిన మావివరమార్గమున వచ్చుట, ‘ప్రజెంటు’ పలికిపోవుట-ఇట్లు కొన్ని దినములు జరిగినది. అమ్మగారికి దినదినము చీకటితప్పచిన్నెలు పరీక్షించుకొనుటయం దును, వింతవింతగా నలంకరించుకొనుటయం దును సరిపోయినది. గర్భముతయారైనది. చిన్నప్రద్యుమ్నుడు అచ్చుపోతలో నున్నా డు. గుసగుసలు-సనసనలు ప్రారంభమైనవి. ఈ వార్త బైట చిట్టినది. వజ్రనాభుడు మండి పడినాడు. ప్రద్యుమ్నుడు వజ్రనాభునకు “మదిచ్చ గైకొంటి నీకుమారితపోందు” అని సమాధాన మిచ్చినాడు. ఇది యెంత వరకు ధర్మమో నీతిమంతులు విచారించుదు గాత! ఇక ప్రభావతియూ, తనతండ్రిని సరకు

టకు దానే కరవాల మెత్తి యిచ్చినదట. వైగా బాగుగా నరకుడని యాశీర్వాదము. హేరా! హేచిత్తము. ప్రీహృదయ మింత శుష్కమైనదా! ఒక్కనిట్టార్పనకుగూడ గతి లేదయ్యెనా! అంత పెరివల పుండునా? నరకురాక్షసిగా నున్నదే ప్రభావతి! కన్న తండ్రిని నరకునపుడు కుల్లి కుములవలెనా- వెనుకనిలిచి తప్పటల జరచవలెనా? అస హ్యముగా నున్న దీఘట్టము. ప్రభావతియం దేగుణములును పరిపూర్తిగా లేవు. మీదు మిక్కిలి చెఱచినఘట్టము లెక్కువ. మొదటి నుండియు బోగముదానిచిన్నలే కనబడు చున్నవిగాని- “యప్పటము” రాజకాంతవలె లేదు. కలభాషిణివంటి మధురమూర్తిని

సృష్టించిన యమృతహస్తము ప్రభావతివంటి రాక్షసిని సృష్టించె ననుట సమ్మతమనినది గాదు. శుచిముఖీపాత్రపై సంపూర్ణదృష్టి యుంచినాడు రచయిత. తక్కినవాటిని జెఱచినాడు. నడుమనడుమ శాస్త్రపు ఊకదెబ్బలు. శుచిముఖవంటి నిత్యవర్చస్విని యెదుట-ప్రభావతి పరిహాసచిత్రముగ నున్నది. కలభాషిణి వారకాంతయైనను సీ యభి సారికకన్న నుత్తమురాలు.

సూరన మహాకవి. చరమదశయందు గవిత్వము ముదురుపాకమునబడె నంతే. పాపము! విందులు జేసినాడు. భక్త్యభోజ్యములు గడుపునిండ నాగరింజనేసి కడకు గొంటువక్కతాంబుల మిచ్చినాడు.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రేష్ఠమయిన సునాసనగల తల నూనె. మెదడుకు చల్లదనమును కలిగించి పెంట్లకలను అభివృద్ధి చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, కూడుపోటు, శిరో వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని పోగొట్టి కన్నులకు చలన నొసంగి

పెంట్లకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెండుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-కి రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

పి. జి. ఏ. అండు కంపెని,

ఆయుర్వేదసమాజం,

హెరి దేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

ఆధారసాయసశాల

మ్యూల, కృష్ణా

నవంబరు 1925

ప్రశస్తియర్హదృష్టములకు నిలయము. ఏమందుకావలసిననుమాకువ్రాయుడు. సమ్మకమైనవినింపగలవు.

ఆయుర్వేదభూషణ వేదూరి శంకరశాస్త్రి, ఎమ్.ఎం.సి.

CONSULTING PHYSICIAN

‘ఈ రాధేనా?’

యల్లాప్రగడ సీతాకుమారి

సాయంకాలం అయ్యేటప్పటికి రెసిడెన్సీచమను, గాలిమేతకు వచ్చినయువకులతోటి, ఆటలకు వచ్చిన పిల్లలతోటి కిక్కిరిసిపోతుంటుంది.

అందులో ముందువైపు స్కేటర్లలో రాజారావు హాచోని, అఖిలాంధ్రకిధక సమ్మేర్లనానికి పంపడానికి ఏమిటా రాధామా అని అలోచనచేస్తున్నాడు: “కథకు ఎన్నివిధాల చూచినా మంచి ‘ఫీసు’ దొరకడములేదు. అందులో టూకీగా రాకామాఅంటే పాఠకులు సందర్భాలు వివరంగాలేవు అంటారు. పోనీ వివరంగారాస్తే చాలా దీర్ఘంఅయింది మా కక్కర్లే దింటారు సంపాదకులు. మైగా చిన్నకథకు పాతవిషయా లేమీ పనికిరావు, కొత్తపోకడలు ఏం పోదాము? ప్రణయరంగా లేమన్నా తీసుకుందామా? అబ్బే, ప్రణయమంతా పాత పడిపోయింది. పోనీకర్న కాకర్మికసమస్యలో?—చెత్త. ఎందుకూ మనకర్నక కాకర్మికలేమో రహస్యలోలాగ చదువుకోరు. ఇతర్లు చదివినా కార్యం శూన్యం. ఏదో కాస్త చదువుకున్న ఆహ్వాల్లను తీసుకొని అవీ ఇవీ తగిలించిరాస్తే.. బాగానేఉంటుంది కాని ఇప్పటిస్త్రీలు ఊరుకోడంలేదు. మా తెలుగువాళ్ల గాబాలూ, ఇంట్లో కోతలూ, బయట సిరికితనమూ.. ఉహూ.. ఈ కుళ్లంతా పేపర్ల కెక్కిస్తే బయటివాళ్లు ఎగతాళిపట్టించరూ!! పోనీ మాయవకుల్లో.. ...”

ఆకస్మికంగా ఆతని ఆలోచనలకి అంతరాయం కలిగింది ఎదురుగా ఒక పదహారేళ్ల అమ్మాయి పమిట చెంగుతో కన్నీళ్లు తుడుచుకుంటూ నిలుచోని ఉంది. ఆమె చూడ్డానికి ఎక్కువసౌందర్యవతి కాదు. చామన చాయా, సామాన్యమైన పొడవూ, పల్చనిచెంపలూ, కొద్దిగా ముందుకు వాలినదురుకూ చూడ్డానికి చాలా సామాన్యంగా కనిపిస్తుంది. కాని ఆకళ్లు ఆకట్టు... అని రెండే ఆ అమ్మాయిని మనిషిని చెయ్యడానికి తోడ్ప

డ్డాయి. ఆ కళ్లుగూడా చాలాపెద్దవి కావు కాని నల్లగానూ, తీక్ష్ణంగానూ ఉండి ఒకవిధమైన వకీకరణ శక్తితో ప్రకాశిస్తూఉన్నాయి. జుట్టుమూడా ఓరుసుగానూ, వంకరలుగానూ ఉండి, ఆమెలోని ధృఢనిశ్చయాన్ని తెలియజేస్తున్నాయి.

రాజా ఆ అమ్మాయిని ముందుగా పలకరించడం ఎందుకని ఊరుకున్నాడు, కాని ఆమె మరికొంచెం సమీపానికి వచ్చి “క్షమించాలి, మీ పరిచయము లేకపోయినప్పటికీ, మీ వేషాన్నిబట్టి ఆంగ్లలేనని గ్రహించి మాట్లాడుతున్నాను. ప్రస్తుతము సేను కొంచెం ఇబ్బందితో ఉన్నాను. ఇప్పుడెవరయినా ఒక పురుషుడిసాయం కావలసివుంది. కనుక మీరేమయినా నాకు సాయం చెయ్యగలిగితే...” సగంలోనే అందుకొని రాజా “తప్పకుండా నా ప్రాణాల్నిచ్చేస్తాను. మీకు వచ్చిన ఆపద ఏమిటో చెప్పండి. ఆంగ్లలకు ఆంగ్లలు కాకపోతే మరెవరు తోడ్పడుతారు?” అంటూ పొంగిపోయ్యే ఆంగ్లోత్సాహంతో తొందరపెట్టాడు.

“కృతజ్ఞురాలిని, నా స్థితి అంతా ఇప్పుడు చెప్పాలంటే చాలాకాలం పడుతుంది. టూకీగా చెబుతాను. మావాళ్లు నన్ను ఇప్పుడొకపల్లెటూరిముసలివాడికిచ్చి పెళ్లిచెయ్యాలని చూస్తున్నారు. నా కది ఇష్టం లేక, ప్రస్తుత మామహూర్తం తప్పించాలని వీలయినంత వరకు ఒక వందరూపాయలవరకూ దొరికించుకొని ఇలా వచ్చాను. మీరు దయవంచి నన్ను ఒక సరక్షిత స్థానంలో జేరిస్తే కొన్నాళ్లండి మళ్లీవస్తాను... ఏమంటారు?”

“మీ ధైర్యానికి నా అభినందనాలూ. ఇలాంటి అసందర్భపు బలాత్కారవివాహాలను బలవంతంగా ఘోర్నుచేసి అయినా తప్పించాలని మా యువకుల ఉద్దేశం తప్పకుండా మీరు కోరినచోట మిమ్మల్ని దిగజేటివస్తాను.”

ఆ అమ్మాయి సంతృప్తనయనాలతో ‘అలాగైతే మనం పాదుసగరం వెళుదాము. ఈ రోజుల్లో అక్కడ కొంచెం చల్లగాపూడా ఉంటుందిట...’ అంటూ ఖిళిలోపోతున్న ఒకమనిషిని చూచి కొంచెం భయంతో ముఖం పక్కకు తిప్పకొని “చూచారా, ఆ ఎర్రకోటు మనిషి మాపక్క ఇంట్లోనే ఉంటాడు. మనల్ని చూచి

నట్లు మావాళ్లతో చెప్పడాఅంటే మళ్ళీ ప్రమాదంలో ఇరుక్కుపోతాము. సాధ్యమైతే త్వరగా మనం వెళ్లి పోతే మంచిది" అంది.

రాజాకూడా కొంచెం తవబడి, "మీరు ఇక్కడే చెట్లనాటిన కొంచెం నిలబడండి. నేను వెళ్లి ట్యాక్సీని తెస్తాను" అని గబగబా క్లాకుటవగద్గిరకు వెళ్లి ఐదు నిమిషాల్లో ఒకకారు తీసుకువచ్చాడు. ఇద్దరూ కట్టు బట్టలో అందులో ఎక్కినావోని కాచీనూడెం వేసుకు పోనియ్యన్నారు.

"ఇక్కడనుంచీ సౌకర్యంగా ఉండడానికి మీ పేరేమిటో చెప్పండి, నన్ను రాజారావు అంటారు" అన్నాడు రాజా.

ఆమె కొంచెం నెమ్మదిస్తున్న తొట్రుపాటుతో "రాధ అంటారు" అంది.

రైలు కదిలింతరువాత ఇద్దరూ సంభాషణలోకి దిగారు. "ఐతే మీవాళ్లు ఎందు కిస్తున్నారు కంటపెద్ద వాడికి?"

"ఏమీ లేదు, ఎక్కడ చూచినా పెద్దపెద్ద కట్నాలు కావలెననేవాళ్లే, పోనీ కాలేజీనూడెం క్లౌవ రన్నా కట్నం లేకుండా వప్పుకుంటారేమోనంటే, వాళ్లలేటు మరీ ఎక్కువగా ఉంది అభివృద్ధిపక్షంలో యువకు లెవరన్నా కుదురుతారేమోనంటే వాళ్లకి నా చదువూ, చక్కదనమూ సరిపోలేదు. ఏంచేస్తారు మరి."

"ఐతే మరి నీవు పారిపోయిమాత్రం ఏంలాభం?"

"ఏదో తొందరపడకుండా విచారిస్తే, ఎవరైనా సంస్కారబుద్ధి ఉన్నవాళ్లు దొరక్కపోతారాఅని... మీ రేంచేస్తున్నా రిప్పుడు?"

"ప్రస్తుతం ఖాళీగానే ఉన్నాను. ఈయేడే ఎమ్, ఏ, అయిపోయింది. మానాన్నగా రెక్కడిన్నా ఉద్యోగంలో ప్రవేశించమంటున్నారు. నాకేమో జర్మనీ వెళ్లి డాక్టరైటు తెచ్చుకుందామని ఉందికాని ఏదో అధికపుచిక్క లో అనుకూలపడ్డం లేదు."

"భిక్షుకా వివాహం అయిందనుకుంటాను."

"ఇంకా లేదుడీ, అదింతా ఓ రామాయణం. అసలు నాకు పెళ్లంటేనే ముందు ఆవోవికారం. అందులో నా ఉద్దేశాలకు తగిన ఆమె దొరక్కడం అంటే, కుండేటికొమ్ము సాధించడం మన్ననూట!"

"అలాగా, అయినా ఎలాటి హా లుండేవో.. ?

"అసలు నాకు మన తెలుగుపిల్లలంటేనే అసం తృప్తి; ఎక్కడైనా మగాడిమాట వినబడితే తుర్రున పారిపోవడం, ఏ సందర్భంలోనన్నా కాస్తేపు నలుగురు మగవాళ్లల్లో నుంచోవలిసివస్తే ఇక తొట్రు పాటు, పమిటెనర్దునూ, బెదుగుమాపులూ ఇంకాటి వాళ్లతో మన కేంరొమాన్సు దొరుకుతుంది? ఏదో సందర్భపడితే జర్మనీనుంచే.. "

"పోనీ, మంచిచదువులు చదివినవా ళ్లేవరూ దొరక్కలేదూ ఇక్కడే?..."

"ఇక్కడ ఒకటుంటే ఒకటుండవండి. చదువుంటే చక్కదనం ఉండకూ, రెండూ ఉంటే చిలాకిగా ఉండదు. మైద్రాబాదులోనే ఎన్నో సంబంధాలున్నాయి. నా కొక్కటి నచ్చలేదు. మా మేనమామ మాకురే ఓ అమ్మాయి ఉంది. చిన్నప్పు డొకసారి మాచాచు 'తోకఒకటి తక్కువగా' ఉంటుంది. మా వాళ్లంతా చేసుకోవన్నారు. కాని నేను ఒద్దుపొమ్మన్నాను. నాసంగతి విన్నారుకాదు, ఏదోకాస్త ఆంధ్రో ద్యమంటనీ, వైతాళికసమితిఅనీ, సమ్యేశనాలనీ... ఏదో ఒకఉద్యమం నడిపిస్తూ ఉండాలినిదే కాని ఊరికేఉండే ఘటం కాదు. ఇక తీరా చేసుకున్న తరువాత అవతలి మనిషిమాడా కాస్త మనకు సరిపాయ్యేటట్లుండా లెనా...!"

ఏదోవ్వేషమలో బం డాగింది ఎవరో తెలుగు వాళ్లే మొగుడూ పెల్లామూ పిల్లల్లో వచ్చి ఎక్కారు. రాజా కొంచెం సద్దుమార్చున్నాడు. రాధమాత్రం బెరుకులేకుండానే ఆవచ్చినవాళ్ల నడిగి ఒక చెంబు పుచ్చుకొని 'మాడండీ అక్కడ నల్లా ఉంది, మీరు కొంచెం తాగి నాకొంఁచెం తెచ్చిపెడుతారూ... ?' అంది.

రాజా నీళ్లు తీసుకువచ్చాడు. ఇంతలో రాధ అక్కడికి వచ్చిన పూర్తి, నేరూ కొనిఉంచించింది. ఇద్దరూ ఫలహారం మొదలెట్టారు.

రాజాల్లో ఆలోచనశక్తులు పరుగులు తున్నాయి, “పాపం ఎప్పుడు తిన్నానో, ఏమో..? ఏనా సుఖంలో ఇండాకటిదైనా కొంచెం తగ్గింది. ఇప్పుడు మనిషిలో కాస్త చురుకుడనవుతాడా కనిపిస్తున్నది, .. నేను కొత్తవాణ్ణి అయినా ఎవరికీ అనుమానం కలగకుండా ఉండడానికేమో, ఎంతో చనువుగా ఉంటున్నది ...? ఈమోక్షం”

పాదుసారంలో దిగి ఇద్దరూ బండిచేసుకొని వెళ్లి ఒక ఇంట్లో దిగి కావలసిన సామాన్లన్నీ కొద్దికొద్దిగా తెచ్చుకున్నారు.

మర్నాడు సాయంత్రం రాజా ప్రయాణం ఆయినాడు. కాని రాధ విచారంతో వేడుకుంది. “ఈకొత్త పూర్ణో నే నొక్కదాన్నీ .. ఇంకో రెండురోజులుంటే ... ఎట్లండే మావాళ్లు పెట్టిననుచూర్తం .. అదయిపోతే మళ్ళీ మనం ఇంటికి వెళ్లిపోవచ్చును.”

నిజంగా రాజాపూడా వెళ్లలేకపోయాడు. ఆరాత్రి రాజాహృదయంలో చిన్నకదలిక కలిగింది. రాధ నడత అతన్ని చాలా ఆకర్షించేస్తున్నది. ఆమెమాటల్లోనూ, నడతలోనూ, ఎక్కువఅనురాగమూ, పరిపూర్ణమైనజాగ్రత్త, సూక్ష్మమైన విధేయత, లోలుకాడుతూ కనిపించేవి. ఆమెఅంటే అతనికి ఒకవిధమైన ఆవృత్తభావం ఎక్కువైతూ ఉన్నది. పాపం. కష్టాల్లో ఉందికాదు, సానుభూతేమో... ఏమో... త్వరగా వెళ్లిపోతే బాగుండును.

నిద్ర లేచేటప్పటికి రాధ ఫలహారమూ, కాఫీ తయారుచేసింది. చిన్నవయస్కాని చాలా రుచిగా ఉన్నాయి. రాజా కొద్దికొద్దిగా సంతోషం వదిలిపెట్టి, అడిగి వేయించుకోడం మొదలుపెట్టాడు.

“పాపం నానుంచి మీకు చాలా కష్టం కలిగింది. అక్కడేనున్నా లొందరపనులున్నాయో ఏమో” అంది రాధ కాఫీ కలుపుతూ.

“అంత చెడిపోయేవరకేమీ లేవులేండి. వచ్చే క్రవారంనాడు కళకసమ్మేశనం ఉంది. దాని కందుకుంటే సరి. కష్టమూత్రం ఏముంది నాకు. నాలుగుఉపన్యాసాలిచ్చేకంటే, ఒక అబలను కష్టాల్లోంచి తప్పిస్తే మంచిదికాదా?”

గంభీరమయిన రాధమఖంలోనుంచి ఒక నిశ్వాసంతో కూడుకున్న మందహాసం బయటికి కొచ్చింది. “నిజంగా ఆ కష్టపమయంలో మీరు దొరికినందుకూ... మీలో ఇన్ని ఆదర్శకోదేశాలు ఉన్నందుకూ... ఆ భగవంతుడికి పదివేలనమచ్చారాలు.”

“అబ్బే, ఆట్టేపోగడకండి నాకు కష్టంగా ఉంటుంది. ఎలాగైనా మిమ్మల్ని నిర్విచారంగా ఇంటికి చేరిస్తే.....”

రాధ సంతృప్తహృదయంతో వంటకు వెళ్లిపోయింది.

సాయంకాలం రాజా అక్కడక్కడ తిరిగి ఇంటికి వచ్చేసరికి రాధ తలంటిపోసుకొని క్రిందటిరోజే తెప్పించిన ఔరంగాబాగు తెల్లపట్టుచీర కట్టుకొని ఉతికి ఆరచేసిన పెద్దపొలోకాలరుజంపరు వేసుకొని ఇంకా సామేమీ పెట్టుకోకుండానే లోపలివాకిట్లో పారిజాతం చెట్టుకింద చాపవేసుకొని జడ అల్లుకుంటూ హురున్నది. రాజాను చూడగానే లేచి స్వాగతనూచి కంఠాచిన్నమందహాసంతో “వూరుచూడడానికి వెళ్లారు కాబోలు, చాలానేపయింది. ఏమయినా విశేషం లున్నాయా ఇక్కడ చూడదగినవి?” అంటూ పలకరించింది.

రాజా కోటూ చేప్పలూ విప్పి వచ్చి కూచొని “ఆట్టేవిశేషం లేమీ లేవుకాని రెండమాడు ఫర్లాంగుల దూరంలోనే చిన్నగుట్ట ఒహటుంది. దానిమీద కూర్చొని చుట్టూఉన్న మబ్బల్ని, పొలాల్ని చూస్తూ ఉంటే బాగా సాయంకాలమైపోయిన సంగతే తెలిలేదు” అన్నాడు.

“ఎక్కడానికి బాగా వీలుగా ఉంటుందా?”

“ఫరవాలేదు. ఒకమోక్షరుగా ఉంటుంది కొంచెం కష్టంగానే. అయినా వైకిగనక వెళ్లితే... ఏదో మాలాటివాళ్ళకి కాస్త మనోహరమైన దృశ్యాలు కనిపిస్తాయి.”

“వంటయింది భోంచేద్దామా?”

ఆరాత్రి రాజాహృదయంలో పెద్దతుపాను రేగింది. “ఈ అమ్మాయి ఇదివరకు నేను భావస్వప్నాల్లో తిరిగిస్తున్నంత చక్కంది కాదుకాని ఎందుకో నన్ను ఆకర్షించివేస్తూన్నది. .... ఏమో, గృహిణిగా ఉండడానికి ఈ చక్కదనం చాలదా ఏమిటి?... బనా మనిషినడకలో మంచిచక్కదనం ఉంది. మాటలు చాలా పొంకంగానూ, పొడుపుగానూ వాడుతుంది.....
...వంట మహారుచిగా చేస్తుంది. సాయంత్రం చెవులకి, ముక్కులకిగూడా ఏమీ సామ్యము లేకుండా ఉంటే నిజంగా కళ్ళల్లోవున్న కాంతి, చెంపల్లోవున్న స్నిగ్ధ త్వరూ బయలుబడ్డాయి. ఈ ఆదాళ్లంతా సామ్యాలూ, పూలూ, రంగుచీరలూ వదిలిపెడితేనేకాని అసలు అంద మనేది వాళ్ళల్లో కొంచెమయినా ఉందా, లేదా, అనే విషయం లేలదు,... పైగా రాధకు నేనంటే ఎంతో ఇష్టంలాగా ఉన్నది. కాస్త బయటికి పోతేసరి. ఎంతో నేపయిం దంటుంది. కృతజ్ఞ తేమో..? కాకపోయినా కష్టాల్లోనుంచి తప్పించడానికి తీసుకువచ్చి ఇప్పు డిలా అనుకోడం...?”

సగంరా త్రయింది; రాజాకు నిద్ర రాలేదు. రాధకుగూడా బహుశా నిద్రరాకుండావచ్చు. లేచి రాధ పడుకున్న వరండావైపు వెళ్లి చూచాడు.

రాధ నిర్విచారంగా నిద్రపోతున్నది. ఏసుఖ స్వప్నం చూస్తున్నదో ఏమో, పెదవుల్లో చిన్నమంద హాసం, ముఖంలో సంతృప్తి, చెంపల్లో వికాసమూ తొలుకాడుతూ వున్నాయి.

నిశ్శబ్దంగా రాజా తనగదిలో కెళ్లి పడుకోని ఆలోచనల్లో మునిగిపోయినాడు.

మర్నాడుసాయంత్రం రాధచేసిన క్యాజేజీ పకోడీలు ఫలహారంచేస్తూ రాజా “మాడాలని ఉంటే, ఇవ్వాలే నువుగూడా రా, రాధా! నిన్నటికొండ చూచి వద్దాము. చిన్న దేవాలయంకూడా ఒక టుంది అక్కడ, నీకు దేవుడు కావాలెనంటే” అన్నాడు.

ఇద్దరూ కాఫీ ముగించి బయలుదేరారు. ఆ ఎగుడు తిగుడు కొండరాళ్లను, రాధకూడా అశాయసంగానూ,

ఉత్సాహంగానూ పమిట బిగించి ఎక్కతూఉంటే రాజాకళ్లు కొత్తఆశల్లో నిండిపోతున్నాయి. రేగిపోతూ ఉన్న ఆమెజుట్టూ, జారిపోతున్న ఆమెపూలూ, అలిసి పోతున్న ఆమెముఖమూ రాజాభావాలను తేలగొడు తున్నాయి. ఆమెతో ఎక్కలేక అడుగుకుక్కి తినే వెనకబడిపోతూవచ్చాడు

ఇక పైకి పోలేక ఇద్దరూ పడమటివైపున ఉన్న ఒకసమప్రదేశాని కూర్చున్నారు. అక్కడనుంచి చూస్తే చాలా మారందాకా పరుచుకొనివున్న వరిచుట్లు పచ్చి సుగంధిలాగా కానిపిస్తున్నాయి. అక్కడక్కడ కాపువాళ్లు స్త్రీపురుషభేదం లేకుండా కలిసి పాటలు పాడుకుంటూ పనిచేసుకుంటున్నారు. ఉంప డానికి కొంచెం మారంలోనే వున్నా పంటకేరువు చూడానికి కొండకిందనే ఉన్నట్లుండి నిర్మలంగా ఉండడంచేత రంగురంగుల పశ్చిమాకాశాన్నీ, అస్త మించబోతున్న రక్తనూరుగిణీ ప్రతిఫలించేస్తున్న... ఆ నిండుచేలల్లో గాలిపిల్లలు హృద్యంగా ఈలపాటలు పాడుతున్నాయి.

ఆయాసంచేత కొంచెం తీవ్రంగావస్తూన్న నిశ్వాసాలతో రాధ “చాలా హాయిగావున్నదండీ ఇక్కడ. మీరు చెప్పినమాటల్నిబట్టి ఏవో భావకవులకేగాని నాలాటివాళ్ల కేమీ బాగుండదేమో ననుకున్నాను. కాని తీరా వచ్చి ఈ దృశ్యాల్ని చూస్తుంటే చెప్పలే సంత తృప్తి, హాయి కలుగుతూ ఉన్నాయి” అని సంభాషణ ప్రారంభించింది.

“నేనూ ఆలాగే అనుకున్నానునుమంసే మొదట్లో. ఆ తెల్లనిమేఘాలన్నీ కరుణకట్టి పాలసముద్రం ఇదేనా అనిపిస్తున్నాయి” అన్నాడు రాజా, రాధలో కూడా కొద్దిగా కళాపిపాస ఉన్నందుకు సంతృప్తి జెందుతూ.

“ఐతే రాధా, మరి మీవూరు వెళ్లడం ఎప్పుడూ?”

“వెళ్లాలి మరి త్వరగానే, డబ్బుకూడా అయి పోతున్నది.”

“వెళ్లితే మరి మీవాళ్లు ఏమీ అనకుండా ఉ్టారు కంటారా?”

“అవిషయం తలుచుకోడానికే భయానకంగా ఉంది. కోప్పడుతారని నాకు పెద్దభయంగా లేదుగాని మళ్ళీ అబంధతనికే ఇచ్చే ప్రయత్నం చేస్తారని దిగులుగా ఉంది”

పాపం రాగకళ్లు మళ్ళీ మొవటిరోజున లాశే దిగులుతో నిండిపోయాయి. రాజాశృదయం నీరయి పోయింది. తను రాధను వివాహం చేసుకుంటే ఇక చిక్కేమీ ఉండదుకాని తన మహదాశయా లన్నీనో? ...రాగ కురూసే కాదు, తెలివితక్కువదీ కాదు. మైగా తనమనసును ఎక్కువగా గుంజుకుంటూఉన్నది కూడా నూ...ఇంతకూ రాధ తన్నా ఉద్దేశంతో చూస్తున్నదో లేదో...? ఆమె ఏ ఐ. సి యస్. ఆఫీసర్ని చేసుకుందా మనుకుంటున్నదో!” రాధ ఇతనిశృదయ పరివర్తనాన్ని ఎంతవరకు కనిపెట్టుతున్నదో ఏమోగాని ముఖంలోమాత్రం ఏమీ కళ్ళోలం కనిపించడము లేదు.

వివరకు రాజా దౌర్వ్యం చేసి గొంతు సవరించుకొని చెప్పడానికి ఉపక్రమించాడు. “పోనీ రాధా! నీ కిష్టమేలే.. మీవాళ్లతో చెప్పి...నేనే...మరిమన వివాహం...నీ కిష్టమేనా...?”

రాధ ఆకస్మికంగా ‘మేకు’ తగిలినట్టుయిపోతుందనుకున్నాడు రాజా. కాని రాధ సామాన్యమైనముఖంతోనే కొంచెం నిరాశాకంఠంతో, “ఏంలాభం, మీకుమాత్రం జ్యోతి, రెండువేలా కట్నం మావాళ్లే కక్కడనుంచి తీసుకురాగలరు...?” అంది.

రాజా ఉద్వేగంతో “కట్న మెవరిక్కావాలి, పిల్ల నాకు అన్నివిధాలా సచ్చాలి. నాకళోపాసనకు తోడ్పడాలి అనిగానీ...అసలు నీకు నేను తగినవాణ్ణినో, కాదో...చూసుకో...” అన్నాడు.

కళవళపాటేమీలేకుండానే రాధ స్థిరస్వరంతో “ఇప్పటికైనా మీకు నేను అర్హురాలినని తోస్తే...?”

క్షణం ఆలస్యం చెయ్యకుండా రాజా ఆమెను తనవొళ్ళోకి తీసుకున్నాడు. విజయగర్వంతో రాధ వణికిపోయింది. గుండెలు ఆగిపోతాయేమోన్నంత

తీవ్రంగా కొట్టుకున్నాయి. కళ్లు ఉజ్రేకబాష్పలతో నిండిపోయాయి. రెండుచేతుల్తో రాజాతలను తనశృదయంలో చెర్చుకొని కంఠాన్ని పెనేసుకుపోయింది.

విజయస్వజంలాగా పంచమిదండరేఖ బయటకి వచ్చింది.

లేటికబడ్డశృంగాలతో ఇద్దరూ కిందికి దిగవచ్చారు.

ఆమర్నాదుసాయంత్రం మైదాబాదుస్తేషనులో, రాజా రాగతోగూడ దోటప్పటికి, ఎందుకొచ్చారో తెలియకాని వాళ్లవాళ్లంతా కనిపించారు. తనతండ్రి తమ్ముడూ ఇంకోపెద్దమనిషీ...తెలుగు తన మేనమామే...మరోయివకుడూ...అవును మేనమామ కొడుకే...మరికొందరూ తమపెట్టెద్దగరకే వచ్చారు. తనకోసమేనేమో...?

‘ఆశ్చర్యంతో చూస్తుంపగానే ఆమేనమామ దగ్గరకు వచ్చి, కొడుకుచేతులోని ‘చెంగేరీ’ అందుకొని, రెండుపూలహారాలు తీసి ఇద్దరిమెళ్లలో చెరొకటి వేసి, రాజాను గట్టిగా కావలించుకొని, “మారాజా! ఇప్పటికి దారికి వచ్చావా?” అని, రాధను దగ్గరకు తీసుకొని ఇప్పటికి నీపట్టు నెగ్గించుకున్నవా తల్లీ” అని బిజ్జగించి, “సరేగా ముహూర్తాని కండుకున్నారు” అన్నాడు.

రాజా విభ్రమంలో పడిపోయినాడు, “ఏమిటిది? తనమేనమామహతురేనా, ఈరాధ? ఈరాధనేనా, చిన్నప్పటినుంచీ ఎంతమంది చెప్పినా చేసుకోనని కూడున్నది!! రాధ చేసినపన్నాగమంతా అందరికీ తెలిసిందేనా!! రాధ ఎంతమేధావి!! నింజంగా ఈ రాధేతనచేతి నుంచి జారిపోయినట్టుయితే, తనంత నిర్భాగ్యుడు ఇంకోడుండడు!! విధాతకు కృతజ్ఞుణ్ణి”

రెండోనాటి సాయంత్రం రాజా వాకిట్లో ఈ జీచైట్లో కూచొని అఖిలాంధ్రకథక సమ్మేళనానికి పంపడానికి అఘటనాసంఘటితమైన తన వివాహాన్నే కథగా రాస్తున్నాడు.

వ ర్షా రం భ ము

గుట్టము వేంకటసుబ్రహ్మణ్యము

మానిని చూడు మింట దెలిమబ్బులప్రోవులు సుందరంబులై
భానుకరాంచలస్పృశవిభాసురవాసరలక్ష్మి నవ్వులై
జానుగ మానుసంపెగల జల్లలరాల్చు నూదాంబుధారలై
కానుగసీడలై కడకు గార్కొనె, సీవపువుం గగుర్కొనెన్.

పచ్చనివైరువైట యిలవైదలి కల్లలనాడ, జాజిపూ
లచ్చి మొగంబు విచ్చి తరళస్ఫురణంబుగ నాట్యమాడ, సీ
ర్వచ్చినపెన్న రంగనిస్తవంబు దివంబును సోకబాడ, దా
నిచ్చమెయిన్ వినోదిలు నిదే పవనుండు నిజాంతరాద్రిజై.

తడిసిననేలతావి, జలదస్ఫుటమైత్రిని వృక్షసంతతిన్
జడిగొనుపూలతావి, వరుసం బురసాధగవాక్షకోటి పె
ల్వడుపొగతావి, త్వద్వదనవారిజనిర్గత మూర్సుతావిలో
సుడియుచు నాయెదం గొలుపు సుందరి వేటొకతావి యిత్తటిన్.

చీకటిమొత్తముల్ క్షణము సించి మెఱుంగు రహింప, మానవా
లోకము విస్ఫురింప, మదిలో బరితోపము సందడింప, బెన్
ప్రేకము మ్రోయు నియ్యుఱుమువిన్కి దటాలున జీవరాశినిం
దాకుభయంబుదీటు ద్వరితంబుగ దైవకృపాభరంబునన్.

మన్నును మిన్ను నేకముగ మిక్కుటమై కురియంగ వర్ష, మా
సన్న యువాంగనాల్లిషణనంజనితాతిశయప్రమోద భా
గ్యోన్నతి లోకు లొప్పగ, గృహోదరి సీదరి నాదుకోర్కె లా
పన్నము తొనె, నీకనులవాచిక మింక ననుగ్రహింపుమా.

మబ్బులు కేశపాశముల, మంజుమతీ, కనులన్ మెఱుంగు మై,
నుబ్బు గగుర్పునన్ నవసుమోద్భవనీపవనంబు, దర్శనం
బబ్బని మిన్నుకొనున, రసాతిశయంబు నెదన్ ధరింతు పీ
వబ్బర మొప్ప వర్ష పరమాద్భుతి మానుషియయ్యెనోయనన్.

ప్రాచీన అరబ్ నివాసులు

హిందువులా?

శ్రీ జ్ఞానేంద్ర దేవ్ నూఫీ, మాల్వీఫాజిల్

ప్రాచీనకాలమున ప్రపంచమునందు సర్వత్ర ఆర్యసభ్యతయు, ఆర్యధర్మమును ప్రచారమునం దుండియుండె నని అనేక హిందూ విద్వాంసుల అభిప్రాయము. వర్తమాన అన్వేషణ యుగమున భిన్నభిన్న దేశములందు ఉపర్యక్తాభిప్రాయమును సమర్థింపగల వస్తువు లనేకములు ప్రాప్తించి యున్నవి.

అరబ్ దేశమునుగూర్చి పూర్వ కాలపు చరిత్రకారులు వ్రాసినదానినిబట్టి ఇస్లాము సతావిర్భావమునకు చాలకాలము పూర్వము ఆదేశమున సెమిటిక్ సభ్యత ఉండె ననియు, తదనుకూలమగు వారి ఏగ్ర హారాధనము ప్రాచీనకాలపు ఈజిప్టు, గ్రీసు దేశములందలి విగ్రహారాధనముతో సరి సమానమైనదిగ నుండెననియు విదితమగును. కాని ప్రాచీనకాలపు అరబ్ నివాసులు హిందూమతావలంబు లని రుజువుపరచగల యాధారములు కొన్ని నాకులభించియున్నవి.

ఉక్తదేశమందలి పురాతనకవులు వారి దేవతల విషయమునను, వారి ధార్మికాభిప్రాయముల విషయమునను లిఖించినవానిని అన్వేషించినచోమన దేశపువిగ్రహారాధనము నకు సంబంధించిన చిహ్నము లనేకములు దొరకగలవు. సెమిటిక్ సభ్యతనుండికాక

ఆర్యసభ్యతనుండి గ్రహింపబడినవిషయము లనేకములు ఆకాలపు అరబ్బులయందు ప్రచారములో నుండెను. ఆకాలపు అరబ్బులు పునర్జన్మము నమ్ముచుండిరి. “బమినల్ అరబే మన యతా అక్కదోతనా సుఖా” అనగా ప్రాచీన అరబ్బులు పునర్జన్మమును విశ్వసించుచుండి”రని ‘అల్మిలల్ బస్తల్’ నందు లిఖింపబడియున్నది.

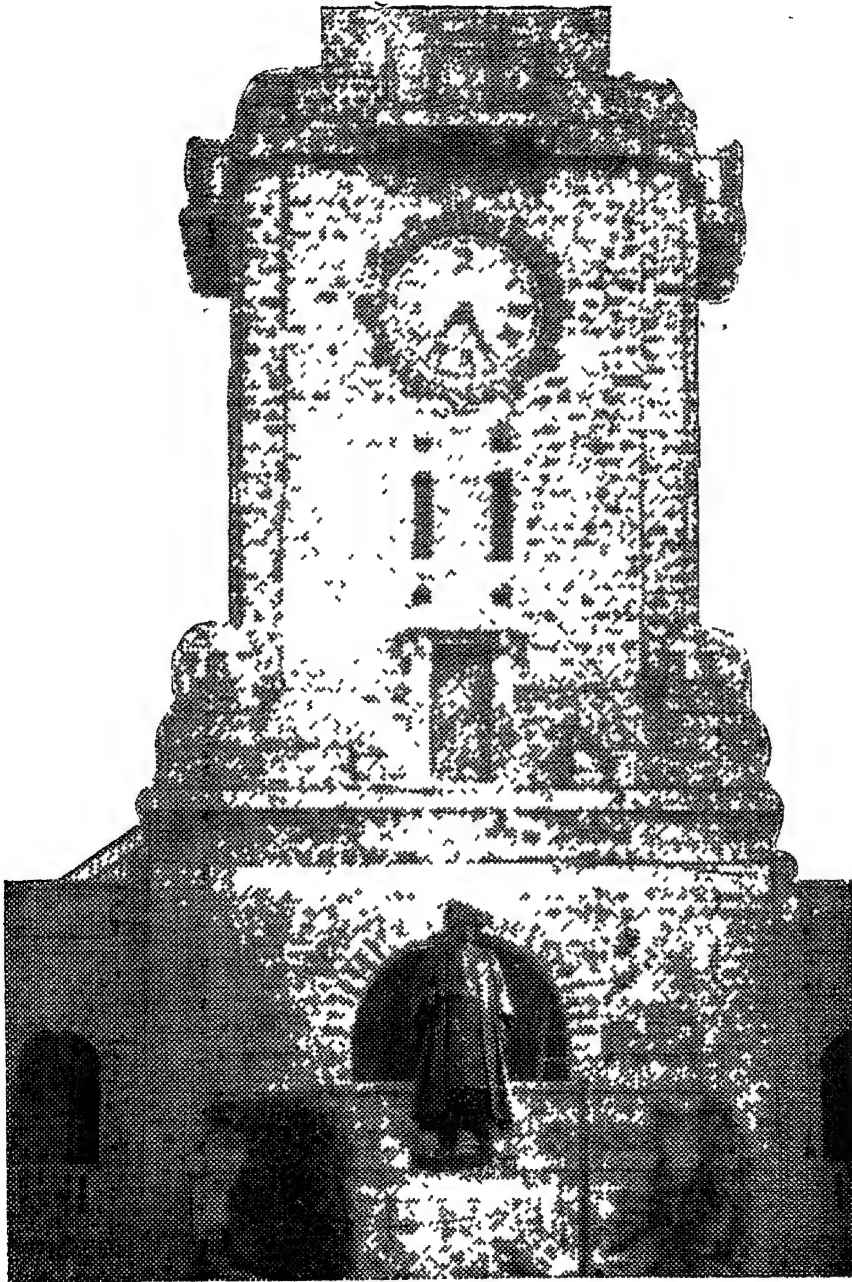
మక్కానగరమును హజరత్ మహమ్మద్ సాహబ్ జయించినపిదప నచటి ముఖ్యమందిరము (దేవాలయము)ను బగుల గొట్టి మసీదు నిర్మింపబడెనున్నకాలమున నందలిపెద్దవిగ్రహమును అచటిపూజారి తీసికొని పరుగెత్తివచ్చి భారతవర్షమున సోమనాథమందిరమున మరల స్థాపించె నని ‘తారిఖ్ ఫరిస్తా’ యనుగ్రంథమున వ్రాయబడినది. బాగుగ నవలోకించినచో ఆర్యసభ్యతతో సంబంధమును సిద్ధపరచగలవిషయము లనేకములు ఇస్లాముమతమునందు గూడ గలవు. మనమునల్మాక్ సోదరులు హజ్జ్ - మక్కాయాత్ర - నొనరింపబోవునమయమున మార్గమధ్యమం దొకవిధమైన ‘అహరాం’ అనుపేరుగల వస్తువిశేషమును ధరింతురు. దానిని ధరించియుండునంతకాలము ఏపశుపక్షినిగాని హింసింపరు. దీనివలన ఆర్యసభ్యతయందు ముఖ్యసిద్ధాంత

మగు అహింసయొక్క ప్రభావము కొంత వరకు మహామ్మద్ సాహబ్ మీద బడుట నిశ్చయము ; ఎందుచేతనన సెమిటికొనభ్యతయందు హింసాహింసలవిషయమున విచారము లేకపోవుట యటులుండ ఈశ్వరప్రసన్నతను సంపాదించుకొనుటకు హింస ఒక ముఖ్యసాధనముగ గణించబడినది. ఆర్యసభ్యతయొక్క ప్రభావము హజరత్ మహామ్మద్ సాహబ్ మీద సడియేయుండనియెడల అహింసాసిద్ధాంతమును అతడు స్వల్పకాలమునకుగూడ ఆమోదించియుండడు.

ముసల్మానుల ముఖ్యతీర్థమగు మక్కానగరమున నిర్మించబడిన మసీదుకు “మస్ జిదుల్ అహరాం” అని పేరు. దీనియందలి మధ్యాంగణమందు ఒక చతుష్కోణపుగది కలదు. దీనిని ‘బైతుల్లాహ్’ (ఈశ్వరగృహము) అందురు. దీనికే అభిముఖులై ముసల్మానులు నమాజుచేయుచుందురు. ‘బైతుల్లాహ్’యొక్క ఈశాన్యదిక్కునందు నేలనుండి మూడుఅడుగుల ఎత్తున ఒకపెద్దగూడు కలదు. దానియందు ముసల్మానుల కత్యంత విశ్రమమును, పూజనియమునైన సామాణము నెలకొల్పుబడి యున్నది. దీనిని ‘హజరుల్ అస్వద్’ లేక ‘సంగఅస్వద్’ అని పిలుచుచుందురు. దీనియెడల ముసల్మాన్ సోదరులకు అతిగాఢమైనశ్రద్ధ. దీనిని దాకినగాని లేక చుంబించినగాని జన్మమందలి సమస్తపాపములు నశింప నాపుణ్యాత్మునకు పరమాత్మ స్వర్గము సొనంగు నని వీరిదృఢవిశ్వాసము.

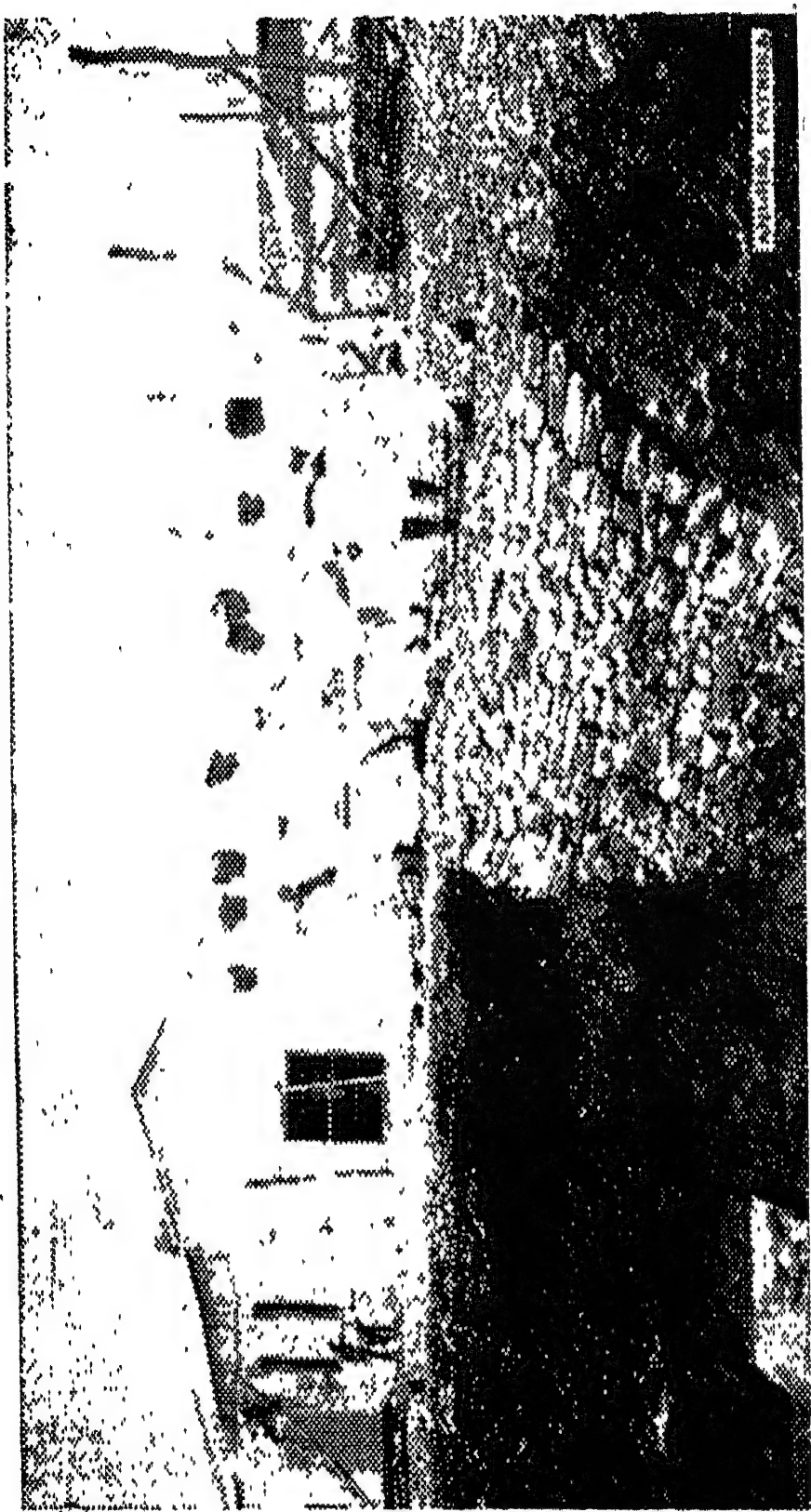
ఈసామాణ స్థాపనస్వరూపము సరాసరి శివలింగస్థాపనమును బోలియుండును. అడుగున ‘జలహరీ’ లేక ఉద్ధరిణి ఆకృతిగ గట్టబడి అందు మూర్తి స్థాపితమైయున్నది. ఆమూర్తి

సుమారు ౧౨ అంగుళముల పొడువును, సుమారు ౧, ౬ అంగుళముల గోళాకాగ స్థూల్యమును గలిగియుండును; జలహరిమధ్య నిలువున స్థాపితమైయున్నది. ఆర్యసంకల్పప్రాచీనకాలపు మూర్తిపూజకులు ఈస్థానమును మొదట నెట్లు కట్టించిరో అది నేటి పర్యంత మటులే యున్నదనునదియు, నా దేవిధమైన మార్పును గలుగలే గనునదియు ఇతిహాసప్రసిద్ధమైన విషయము. ముసల్మాన్ సర్దారులు కొందరు దీనియందు మార్పుచేయదలంచిరి కాని మహమ్మద్ సాహబ్ అట్లు చేయుటకు అనుమతిం లేదు. ఇగుచేత ప్రాచీన కాలమునందలి పూజకులు మహాదేవుని మూర్తివలె స్థాపించబడి నొకవిగ్రహమును సూజించుచుండి రని విదిత మగుచున్నది. ఈరెండువిషయముల నాధారములుగ గొనియే నేను అనంతరాస్వీషణకార్యమును భారంభించితిని. క్రీ. శ. ౧౯౨౩-వ సంవత్సరము మార్చిమాసమున ఈజిప్టునందలి కెయిరోనగరమునుండి ప్రకాశితమైన ‘అల్ హిలాల్’ నామక సమాచారపత్రికయందు, అజహర్ యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసరొకడు ఒక పద్యమును బ్రకటించెను. దీని అసలుకర్త ‘అబుల్ హకం’ అను ఊనామముగల ‘ఉమర్ - బిన్ - హసినె’ అనుసభ్యుడు — అరబ్ దేశ ప్రాచీనకవి. ఈయన ‘హజరత్ మహమ్మద్’యొక్క పితృవృషభార్మికమత భేదమువలన పితృవ్యభాతృజాలలో గొప్ప శత్రుత్వ ముండెను. ఈ హేతువుచేత మహమ్మదీయులు జ్ఞానజనకు డని యర్థమిచ్చు ‘అబుల్ హకం’ అనుఅతనిపేరును మార్చి మూర్ఖులకు, అజ్ఞానులకు దండియను నర్థమిచ్చు “అబుల్ జహల్” అని నామమునుబెట్టిరి. కాని

శ్రీ జయభరము మహారాజులుంగారి శిలావిగ్రహము

దీనిని మద్రాసు ఆర్ట్స్ & కలేజి ప్రిన్సిపాలుగారయిన శ్రీ దేవీప్రసాదరాయ చౌదరిగారు తయారుచేసిరి.
విశాఖపట్టణమున ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయపు వైస్చుకళాకాలయేదుట ఇది యిటీవలనే ప్రతిష్ఠింపబడినది.

చిత్తూరుజిల్లాలో క్రొత్తగా కనిపెట్టిన బంగారు గని
 శా|| టి. ప్రకాశంపంతులుగారు, శా|| బులుసు సాంబమూర్తిగారు మొదలగువారు అప్రజేశమును
 పరిశీలించుచున్నారు.

ఆయన మంచీకపి. మక్కానగరము నొక ప్రతీష్ఠితవిహ్వంసు. - సద్దాసులం దొక. ప్రాచీనహస్తలిఖిత ప్రకటితమైన యతని : న్యములు ' ఆల్ హాలాల్ ' నంది ప్రకటిత మయ్యెను. వానిలోని చెడుమూలముల ద్వముల నిండు పొందుపరిచెదను.

“కథా ఇబనేకా కకరా మిర యూమిర తవ అరెహ, ఓలూకన అమాతసుల హవా బరజక కమా” 1
తజకేరోహో ఊదన్న ఎలల వయే లిలబరా, బలకిమానా జాతల్లాహే యోమా తవ అరేహ. 2
బఅహాల్ లహో అజహూ అరిమిమన మహాదేహి, బమనా లీలా ఇలమదీనా మినహుమ వసీయత్తయా. 3
మఅస్సయలే అఖిలాక హానానన ఎల్లహుమ, నూనన అజాఅల సమ్మ గాబాల హింసా. 4
బ.హచీ కగూమా ఫీల్మకామిల్ హింశే, యకూనానా లాహజు ఫాఇన్నకూ తో వజ్జమా 5.

“ఎవని హృదయము కామవశభూత మై మృతి నొందునో, ఎవడు దుష్కార్యమును ముఖ్యముగ నెంచి దానిని గావించుటయే తనకర్తవ్యముగ దలంచునో, అట్టి పతితుడగు మానవుడు బాగుండునా? అట్టి యతడు బాగుండనెంచిన బాగుండగలడు. అతడు తన జీవితమునం దొక్క ధ్యాయ మైనను నిజమైన హృదయముతో మహాదేవుని ఉపాసన సలిపినయెడల ధర్మమార్గమం దెన్ని సోపానములు కలవో వాని నన్నింటిని దాటగలడు. మనుష్యునకు భారతవర్షయాత్రవలన సమస్తశుభకార్యములు ప్రాప్తము లగును. ఎందుచేత ననగా భారతీయులు ధర్మమార్గమును జూపుటయందు ఆవర్యక గురువులా. హే! ప్రభూ! ఎచటి కేగుటచే మానవుడు దుఃఖములనుండియు, క్షేణములనుండియు ముక్తుడగునో యట్టిభారతవర్షమును దర్శింప

గలుగు పెషిత ప్రాతఃకాల మెప్పుడు వచ్చును?”

క్రీ. శ. ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున కాక్టేంటినోపుల్ నగరమునుండి ఒక గ్రంథము ప్రకాశితమైనది. అని మాతృకయగు హస్తలిఖితగ్రంథమును ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున జెరూలేమ్ పట్టణమందలి ‘హమీ దియా’ పుస్తకాలయమున నాచియుంటిని. “ముసల్ము సుబూత ఫిల్ అహవాలున్ శ్వారా ఇలజహూద” యని యాగ్రంథము పేరు.

దీనిని లిఖించినయతడు ‘ఆస్మఈ’ అను కవి. అతడు హిరూ రషీద్ పాదుషాదర్బారు నందు ముఖ్యకవిగ నుండెను. ఆగ్రంథము రెండుభాగములు. అందు మొదటిభాగమున అరబ్ దేశపు ప్రాచీనకవులవృత్తాంతమును, రెండవభాగమున షహమ్మద్ సాహబ్ తరువాత ‘హిరూషీద్’ షర్యంతమైన కవుల చరిత్రమును లిఖించబడియున్నది. మక్కానగరమందలి యన్నింటికంటె పెద్దదగు మందిరమును సమస్త ఆరబ్బనివాసులు తమపూజ్య తీర్థస్థానముగ నమ్ముచుండెడివా రని ఆగ్రంథముయొక్క భూమిక (ప్రిత)యందు గలదు. సంవత్సరమున కొక్కమారు షర్వత్తుల అతమున అనట నొకగొప్పయుత్సవము జరుగుచుండెడిది. అందు వేలు, లక్షలకొలది అరబ్ వాసులు గుమికూడుచుండిరి. ‘ఓకాష్’ అని ఆయుత్సవముపేరు. ఆయనరిమును ౧౧ రిస్కరించుకొని ఒకగొప్ప కలసమ్మేళనమును ఇచ్చట జరుగుచుండెను. సర్వప్రథముడుగ దేలిన కవియొక్క కావ్యమును తామ్ర పత్రముమీద లిఖించి మందిరాభ్యంతరమున వ్రేలాడదీయుచుండిరి. అన్యకవులయొక్క,

అనగా రెండువర్షానుముమొదలుకొని దశమ స్థానమువరకు వచ్చుకవుల కవిత్వమును బాటెజ్జిమీదగాని, లేక మేకచర్మముమీద గాని వ్రాయించి మండిరపు వెలువలిగోడల మీద వ్రేలాడగట్టుచుండిరి. ఇట్లు ప్రతిసంవత్సరమును పదికావ్యము లీమందిరమునకు లభించుచుండెను. ఈ కారము అరబ్ సాహిత్యపు ఆమూల్యరత్నములు - వేల కొదిలక్షములుగ లీమందిరమున జెల్లింప బడుచుండెను. హ జ ర త్ మహమ్మద్ సాహబ్ నాయకత్వమున ముసల్మాన్ సేన ఈనగరమును యిచ్చినప్పుడు ఈ మందిరమును మసీదుగా మార్పుటకు అందలి విగ్రహమున్నియు బగులగొట్టబడినవి. ఈ తుపానులో నాకావ్యములును నష్టప్రాయములైనవి. కాని ముసల్మాను సేనయందు ఒకకవియు నుండెను 'హస్సాన్ - బిన్ - సాబిత' అని యతనిపేరు. అతని కీ కావ్యముల సర్వనాశము జూచి మహాదుఃఖము కలిగెను. అత డెట్లో యక్కడ నున్నవారి కన్నులగప్పి కొన్ని కావ్యములను దనవద్ద భద్ర పరచుకొనెను. చాలకాలము గతించినవెనుక ఆ కవియొక్క మూడవతరమున 'ముసలిమ్' అనునత డుదయించెను. ఇతడు దర్మద్రుడైనందున ఆ కాలమున బగదాద్ రాజ్యమునేలు పాదుషా హరూరషీద్ విద్యను, విద్వాంసులను జాలగ నాదరించువాడని విని తనతాత సంగ్రహారణియించిన కావ్యముల నన్నింటిని దీసికొని ఆ నగరమునకు బోయి 'అస్మఈ' కవి ద్వారా దర్బారునందు బ్రవేశించి పానిని పాదుషాకు సమర్పించెను. 'అస్మఈ' లేఖను సారము అవిః 'కావ్యములు. వానిలో 'లబీ-బిన్-అఖతబ్-బిన్-తురఫా'యనుకవిత్వముని మూడు

కావ్యములు తామ్రపత్రముపై చెక్కబడి యుండెను. ఈ సమాచార మంతయు ఉపర్యుక్త గ్రంథపీఠికయందే వ్రాయబడియుండినది. ఈగ్రంథమున కవివృత్తాంతము లారింభవైన వోట మొట్టమొదట 'లబీ-బిన్-అఖతబ్-బిన్-తురఫా'నామము కలదు. ఇతడు హజరత్ మహమ్మద్ సాహబునకు వెయ్యిసంవత్సరములు పూర్వపువాడని నిరూపింబడినది. ఇతడు 'ఓకాష్' ఊనపు కవినమ్మేళనములందు వరుసగ ఆరుసంవత్సరములర్యంతము పందెముగెలిచి ప్రథమస్థానమును ఆక్రమించియుండెననియు వ్రాయబడియున్నది.

క్రీ. శ. ౧౮౬౮-వ సంవత్సరమున టర్కీ-సుల్తానగు అబ్దుల్-హమీద్ సేరున నాజిమ్-పాషా జెరూసలేమ్-నగరమందు హమీదియాపుస్తకాలయమును స్థాపించియుండెను. నే నాట్టణమునకు బోయినపుడు ఆపుస్తకాలయాధ్యక్షుడగు సైయద్ జమాల్ హుసేనీ తోడ నా కమితమగు మైత్రి కలిగెను. నేను దిగినదియు సతనిగృహమందే. ఒకదినమున ఆయన తనవద్ద ప్రాచీనకాలపు తామ్రపత్రములమీద లిఖింపబడిన కావ్యములు కలవని, నన్ను వానిని జూడుమని యడుగుచు నొకరాగిరేకును దీసి నాయెదుట బెట్టెను. దాని పొడుగు సుమారు మూడుఅడుగులును, వెడల్పు ఒకటింబైపు అడుగును ఉండును. దానియడుగున సుమారు నాలుగుఅంగుళములఖాలీస్థలమున 'ఫజల్-బిన్-యాహియా' యొక్క ముద్ర వేయబడియుండెను. 'ఫజల్-బిన్-యాహియా' 'హరూరషీద్-పాదుషా' యొక్క మహామంత్రి. ఇందు ౧౨౮ కావ్యములుండెను. కవిపేరు 'లబీ-బిన్-అఖతబ్' అని మాత్ర ముండెను.

ఈ కావ్యములందు వర్ణింపబడిన యద్భుత విషయములును, వానివలన చెలియవచ్చు చమత్కారముంగొల్పు సమాచారములును ఇంతవర కే ఇతిహాసముచందుగాని సంకేతి తములైన కాలేదు. అందలి నాలుగైదువద్యముల నిం దుదాహరించెదను :

“అయా ముఖాదికల ఆరజా యోశయే నోహా మివల
[హిందే,
బ అరాన్ కల్లాహా మైంయోనజ్జేలా శికురున్న్. ౧
బహల్ల తజ్జలియశున ఐవకా సుచీ అబ అశున్న
[శికరా,
బహాజేహీ యోన్న జేయరరమీలా మివల హింద తున్న.
యమాన్ నల్లాహీ యా అహల్ల ఆరజే ఆలమీనా
[కల్లహూహ,
ఫత్తబేహీ శికరాతల్ వేదా హక్కున మలమ యోన
[జేలా తున్న. ౩
బహావా ఆలమస్సానూ బలయురూ మివల్లాహీ తన
[సేలక్,
ఫవరుమాయా అగ్గీయో ముత్తజే అనయోవశ్యేగో
[అఖ్ బాజున్. ౪
బఇస్మై నా హామా రిక అ రి నాసేహీవాక్ ఆఖూబ
[శున్న,
బఅస్నాత అలాహీదన వహాబా మఖ్ అస్తున. ౫

“హే ప్రభు తనజ్ఞానమును బ్రకాశింపజేసి యున్నాడు. సీవు ధన్యవు. ఏజ్యోతులవలన మా నేత్రములు ప్రకాశమానము లగుచున్నవో యా జ్ఞానకాంతుల భండారముల నాల్గింటిని ప్రభువు తనదూతం ద్వారా భారతవర్షము నందఁ వెలుగొంద లాగున జేసెను. మనుజులారా! మీరు మీకల్యాణము నభిలషింతు రేని కేదము? నాదరింపుడవి ప్రభువు ఆజ్ఞాన భండారము ద్వారా మాకుమాత్రమే కాదు; సమస్త ప్రాణిమాత్రులకు ఉపదేశము చేయు

చున్నాడు. సామయజస్సు లాజ్ఞాన భండారములు. సోదరులారా! మీరు మోక్షమును కల్యాణమును కోరెదరేని మీజీవితముల వాని కనుకూలముగ నుండులాగున దిద్దికొనుడు. ప్రపంచము సంతను, భౌత్యభావముతో బరికింపవలయు నని వానియందలి ఋక్కులు, అతరులు మనకు ఉపదేశము చేయుచున్నవి. ఇవియే మోక్షము నొసంగు సుఖకల్యాణమార్గములు.”

స్థానాభావమువలన నిపు డీక కావ్యముల చరిత్రమును వదలి కేవలము ఆర్థముమాత్రము కొన్నింటికి వ్రాసెదను. ఈ విషయమున త్వరలో నొకగ్రంథము ప్రకాశితముకానున్నది. దానివలన సమస్తస్మృత్యంతము పారకులకు విశదము కాగలదు. హజరత్ మహమ్మద్ సాహావ్ కంటే ౫౦౦ యేండ్లు పూర్వముం జిన ‘జరహమ్-లిక్ తా-ఈ’ అను నొక కవి లిఖించిన కవిత - చర్మముమీద వ్రాయబడినది - కాక్టేటినోపుల్ నందలి సుల్తానియా పుస్తకాలయమున నిప్పటికిని గలదు. అతడు వ్రాసినది చూడుడు :

“పాపాత్ములు పృథ్విని లోబరచుకొనుటచే ప్రపంచము పీడితమై, ధర్మము నష్టమై పాపము పెరిగిపోవునపు డంతయు భక్తుల నుద్ధరించుటకును, పాపుల దండించుటకును జన్మించెదనని స్వయముగ సీవు సీ గ్రంథమున వక్కాణించినవైవడి హే ప్రభూ! ప్రపంచకల్యాణము నిమిత్తము అనేకపర్యాయములు అవతారము నుధరించితివి. హే ప్రభూ! సీవు జన్మించిన నగరము ధన్యమైనది. గోవుల మేషికొనుచు బాలసఖులతో సీవానందము నందిన సీ క్రీడారంగ మగు మైదానము ధన్యమైనది. సీ శ్యామ

వర్ణముఖమును, నీ సుందరాకారమును తిలకించు ప్రతి మానవునకును సౌందర్యము మూర్తీభవించినట్లు తోచును. నీవు మురళీగాన మొనరింప తనయ మధుతారావము ఆకసమున ప్రతిధ్వను లీన స్త్రీలు గృహములందు నిలువరు. పురుషు లేకనిపాటులు చేయకు. గర్భస్థ శిశువులు పైతము ఆగుదును. స్త్రీలు తమ యెడయందలి బిడ్డలకు పాలిచ్చుటకూడ మరతురు. కటి నేవలగూడ నుజ్జగించి కతంగములవలె నీ ముఖచంద్రుని పైచుటకు తయారగుదురు. ప్రభూ! నీవు కీతాంబరమును గట్టి, మురళీహస్తాడవై, తలను మకుటమును, చెవులను కుండలములను దాల్చినరూపముతో నాకు దర్శన మొసంగుము. ప్రభూ! నీవు స్వర్గలోకపు అస్సరస నుద్ధరించితివి, కొండను ప్రేలితో నెత్తితివి. అదేవడువున నన్ను నుద్ధరింపుము.”

అరబ్ దేశపు మరియొక పూర్వకవి ‘నో మాక-బిక్-అదీ’ యనునతని కావ్యమును కాకాస్తేంటినోపుల్ సుల్తానియాపుస్తకాలయమున గలదు. అం దొకచోట

“విక్రమరాజు అతనికాలమున మంచి దాతయు, ధర్మాత్ముడవై యుండెను. అతని రాజ్యమున జన్మించి యతనిగర్భించిన జనులు ధన్యులు. మన మా కాలమున అవిద్యా మౌఖ్యములందు ముగ్ధియుంటిమి. కటిక వానిచేతులందు దూడలాగు మనము స్వార్థ పరులు, పాపండులు మొనలగువారి జాలముల దగులొనియుంటిమి. అట్టియెడ ధర్మాత్ము లిందరే లేంచి సత్యాసత్యజ్ఞానమును గలిగించి ధర్మము నుపదేశించిరి. ఈయన సురు ఎద్వాంసులు విక్రమాదిత్యప్రేషితులు, భారతసర్వమునుండి వచ్చిరి” అని వ్రాయబడియున్నది.

ఇంతవర కిట్టి కావ్యములు ౬౬ లభించినవి. నీవియన్నింటియందు నిట్టి చమత్కారమును గొలుపువార్తలే కలవు. ఈపున ప్రాచీన అరబ్ నివాసులు హిందూధర్మమును విశ్వసించు ఆర్యసభ్యతయొక్క అనుయాయులనుటయందు సందేహ మేమిక్కందు? ఈ ప్రాచీన కావ్యములే యందులకు సాక్షులు.

(అనువాదకుడు : వే. సు.)

శ్రీ నాగేశ్వరోదాహరణము

మండిపాక పాఠ్యతీర్థేశ్వరశాస్త్రి

శాస్త్రాలము

శ్రీనీలాచల శేషశైల కటక
శ్రీసీరసంజాతముల్
భూనాథ స్తవసయకావ్యరచనాం
భోధిప్రమోదప్రద
శ్రీనిత్యంబులు, నిష్కళంకములు, నాం
ధీకీర్తిచాంపితతుల్
నానాదేశములందుఁ గ్రమ్మి వెలుంగుకే
నాగేశ్వరోదాహరణమ్.

శాస్త్రాలము

శ్రీ నాగేశ్వరపాదసేవకుఁడు, కా
శీనాథవంశాంబుధి
శ్రీసహారకరుండు, సాధునికర
క్షేమంకరప్రాభవ
శ్రీనిత్యుండు, దయాశమాదిసుగుణ
శ్రీరాజితం డౌచు నా
శ్రీనాగేశ్వరుఁ డిగులనం తెలుఁగె నాం
ధీపూర్వపుణ్యంబునన్.

కళిక

మణియు భారతభూమిఁ గట్టిన
మాన్యు లందఱలో నమధుఁడు
మణుపు పుట్టంగరాని త్యాగము
మై ధరించిన మొదటిపాథుఁడు,

కలియుగంబున ననఁబడిన

కన్యలవాలిటి కామధేనువు,
తెలుంగువారల తెలివితేటలు
కీర్చిపేర్చిన రత్నసానువు ;
పరున మెన్నఁడుఁ బలుకఁజాలని
పలుకుమెత్తనిఁడనవుదోరము,
పరువులను గని యీపు లిచ్చెడు
బాగుమెచ్చుల కెల్లఁ దీరము ;

ఉత్కళిక

నీనజనములఁ బ్రోవ నేర్చెను,
మానిజనములఁ గాచి పేర్చెను ;
అడుగువారికి నన్న మిచ్చెను ;
బడుగువారికి బలముఁ దెచ్చెను ;
తెలుంగుదల్లిని గొల్చుధన్యుఁడు
తెలుంగుబిడ్డలఁ బ్రోచుమాన్యుఁడు
తెలుంగుఁ దమ్ములకును శరణ్యుఁడు,
తెలుంగుజనులకుఁ బ్రథమగణ్యుఁడు ;

ఉత్పలమాల

ఆంధ్రజనమ్ములార! భవ
దభ్యుదయంబునకై, నితాంతనీ
రంధ్రమహోద్యమంబు లను
రాగమనన్ బచరించువాని, పై
రంధ్రని బోలి యన్యుల గ
రమ్ము తిరమ్ముగఁ గొల్చిస్రక్కు మీ

యాంధ్రునిఁ బ్రోచుశక్తి నల

రారుమహాత్మునిఁ జింత నేయరే!

కళిక

మఱియు దీనులఁ బ్రోవనేర్చిన

మహిమగల యాదార్యవంతుని,

బిటుదుమగ లెఱుంగంగఁజాలని

పేరు గాంచిన యమశాంతుని,

తెలుఁగుసీమకుఁ బేరు తెచ్చిన

దిట్టదనమునఁ దగుదయాళుని,

తెలుఁగుమొఱ విని కరఁగుమనమునఁ

దేజ మొందిన త్యాగశీలుని.

ఉత్కళిక

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగువ్రాతలఁ

చెలువఁగలిగిన తెలుఁగునేతలఁ

తెలుఁగుసీమను విడిచి, దూరము

నిలిచి తెలుఁగున నిలిచి బీరము

తెలుఁగువారలు తెలుఁగుదనమున

వెలుఁగురీతులు వెలచి మనమున

తెలుఁగునేమము తలఁచువానిని

తెలుఁగునిలువున నలరువానిని.

శార్దూలము

నానాటన్ గృశియించె నాంధ్రకవితా

నారీవతంసంబు ; న

మౌనంబుం గడియించి, క్రమ్మర రహిం

సం గల్గి వెల్లొందె, గా

శ్రీనాథాన్వయవార్ధిశీతకరుచే,

శ్రీమద్యశఃకాయుచే

శ్రీనాగేశ్వరుచే, మహామహిముచే,

శ్రేయస్కరత్యాగిచే.

కళిక

మఱియుఁ గవులకు నెల్ల మనసువచ్చినయీవి,

గుఱుతుగల్గినయీవి, కోరియిచ్చి యీవి,

యమరించువానిచే, నలరించు వానిచే,

కమసీయమధురవాగ్గరిమగలవానిచే.

ఉత్కళిక

అమృతాంజనమొనర్చి, యమృతంబుచేకూర్చి

ఁసఁడికొండ కరంచి, ఁస వారి యొడి నించి,

యననైన కలిమిచే, సలరారుబలిమిచే,

తెలుఁగుతల్లి వెలింగె, ధీరుచేతఁ జెల్లంగె.

శార్దూలము

దేశోద్ధారకుడై, కళామహితుడై

ధీమంతుడై, శాంతుడై,

యాశాపూరితమే మహావ్రతముగా,

నాంధ్రప్రభావధిమై

గోశంబుల్ రచియింపఁజేసి, తమకో

రుల్ దీర్చియున్నట్టి నా

గేశాభిఖ్యనకై సమస్తవిబధుల్

గేల్దొయి సంధింపరే!

కళిక

మఱియును భారతిమహిమను భారత

మహిలో నిల్పిన మాన్యునకై

ఎఱిగినవారల నెఱిగి, మఱిగి, తన

యీవులఁ దనువువదాన్యునకై,

ఈవియె వ్రత మని యెదలో నెంచుచు,

నిచ్చుచు వగవని ధన్యునకై,

ఈవికి గనియె, తావికి జనియె,

యించినగురు సౌజన్యునకై;

ఉత్కళిక

ఆంధ్రులుకట్టిన చెన్నపురంబున
నాంద్రత శూన్యత నంద రయంబున
నాంద్రత త్రికను గొల్చి, జయంబున
నాంద్రత నల్చి నయంబున డంబున
నాంద్రులు కుతాహము పుట్టించిన,
ఆంధ్రులద్రవీభకు నతులత నించిన,
ఆంధ్రవ రేణ్యునకై, గణ్యునకై,
ఆంధ్రశరణ్యునకై, పుణ్యునకై.

శాస్త్రాలము

వాగర్థంబుల కూరిమిం దెలిసి, కా
వ్యంబుల్ రచింపంగ, వి
ద్యాగారంబగు నాంద్రత్రిక నమ
స్తాంధ్రాభికిం గూర్చి, సీ
రాగప్రాగ్రిమమై విమర్శనములన్
వ్రాయించె నేగేయుఁ డా
నాగేశాఖ్యకథాప్రపూర్ణునివలనం
ద్యాగంబు రాగిలైడున్.

కళిక

మఱియు భారతభూమి మనుపుధీరునివలన
చెఱ కేగి నేమంబు గుఱియుకూరునివలన
దప్పుతెలుఁగులఁజ్రేమఁదనుపుమహితునివలన
మవ్వంపునెయ్యెలు ముపునిహితునివలన,
ప్రత్యేకర్షానిర్మాణదీక్షునివలన,
సత్యవాక్యాలనాచరణదక్షునివలన,
విశ్వనిత్యాలయాభీష్టక్షునివలన,
శశ్వత్కళాపూర్ణచతురశిక్షునివలన;

ఉత్కళిక

యోగీశ్వరునివలన
హాగీశ్వరునివలన,

త్యాగేశ్వరునివలన,
నాగేశ్వరునివలన.

శాస్త్రాలము

శ్రీగారీశ్వరునాజ్ఞ భారతధరి
త్రీపూర్ణ కామాప్తికై
భోగానక్తిని వీడి, త్యాగమహిమం
బూర్ణంబుగాఁ జూపి, కా
రాగారంబునఁ గప్పముల్ గనిన ధైర్య
స్థైర్యచిన్ముక్తికిన్
నాగేశాగ్రణికిన్ నమస్తవిబుధా
నందానుసంధాయికిన్.

కళిక

మఱియునుభారతమహిళాసంతతి
మహిమను గాపాడినగుణికిన్
కొఱతలుగలిగిన కూరిమితమ్ముల
కొలఁదులునిలిపిన యగ్రణికిన్
దేశదేశముల నాంధ్రులమహిమను
దిప్పితిప్పి కాచినగుణికిన్
నాశ మెఱుంగని కీర్తి గడించిన
నవ్యమధురవాగ్ధోరణికిన్
ఖండంతరములనిడినయాంధ్రుల
కప్పము లరయునుదాదనకున్
పండితమండలిపై దయఁ జూపిన
భవ్యచార విహారునకున్
అమృతాంజనమను నద్భుతవస్తువు
నవనికిఁ దెచ్చిన వీరునకున్
అమరు లెఱుంగనియమృత మిచ్చి యఖి
లాంధ్రులఁ బ్రోచిన ధీరునకున్ ;

ఉత్పలము

చేతులు మోడ్చుడు నాగేశునకున్
ప్రీతిని నొప్పుడు నాగేశునకున్
చేతులు రీతులు నాగేశునకున్
భూతిగ నొసంగుడు నాగేశునకున్.

శాస్త్రాలము

శ్రీనిత్యంగియి యొప్పు బొంబయిపురిన్
శృంగారరూపంబుతో
నానాంధ్ర స్తవసేయవాక్యరచనా
నవ్యప్రభావంబుతో
దానాంధ్రంబునఁ బత్తికారచన సం
ధానించె నే భవ్యుఁ డా
శ్రీనాగేశ్వరునందుఁ జిత్తములు ని
త్పన్ నేటియాంధ్రాభికిన్.

కళిక

మఱియు నాంధ్రులప్రతిభ
మనుపుకావ్యనియందు,
కొఱలేని నిబ్బరము
కూర్చుదివ్యనియందు
భారతీప్రతిభ
ప్రకటనేవ్యనియందు,
భారతీయప్రేమ
భరణవ్యనియందు,

ఉత్పలము

సరమశాంతినియందు
సరసదాంతినియందు,
రాగశీలునియందు,
నాగేశ్వరునియందు ;

శాస్త్రాలము

సీవే తా నని, నిన్నె నమ్మె మదిలో,
సీచేత నత్కార్యముల్
వేవేల్ వెల్లంగజేసె; సకల సు
ర్పించెన్ మహేశ్వర్యముల్ ;
తానల్ సవలనన్ గ్రహించె; క్షణిక
ర్తల్ సీకుఁ గాన్యంగున్
సీవారై యొసంగంగజేసె; గుంపెన్
సీయందు, నాంధ్రీశ్వరీ !

చానకమాల

సముఁ డధికుండు లేడు పుర
శాసనుఁ డొక్కఁడు నక్క; చింతి
క్కము భవదీయవృద్ధికియి,
కాయము నాక్కును చాచివోసి, స
యమరత వెల్లజేయునమృ
తాంజనమున్ సృజించె నాంధ్రీ! స
వమలినమైన యాతనియు
దాహరణంబునఁ బ్రీతిఁ బొందుమీ.

ఉత్పలము

మండితమంజపాకకుల
మండన కామకవీశ్వరాగ్రపు
త్తుండు, లనత్కవిత్వపరి
త్రోషితరాజసభాంతరస్థ నత్
పండిత పార్వతీశకవి
పౌత్తుండువైతగు పార్వతీశ్వరా
ఖ్యుండు రచించె నాంధ్రకవి
కుంజరత్నప్రిగ సీయుదాహృతిన్.

స్వర్ణీయ శ్రీబారు రాజారావు పంతులుగారు

సంపాదక బంగారయ్య

౧

౧౯౩౭-వ సంవత్సరము ఏప్రిలు నెలకు పూర్వము శ్రీ బారు రాజారావు పంతులు గారిని నేను స్వయముగ నెరుగను. కాని వినుకలివలననే వారిని నాకు విశేష గౌరవ ముండెడిది.

శాసనసభకు కాంగ్రెసు తరపున అభ్యర్థిలను నిలువబెట్టుటలో బారు రాజారావు గారిని తప్పక నిలువబెట్టవలసిన దని మాయూరిలో ప్రముఖులు కొందరు వల్లభాయి షేటేలుగారికి మహాజరును బంపుచుండిరి. అప్పుడు నేనుకూడ సంతోషపూర్వకముగ నా కాగితమునకు సంతకము పెట్టితిని. సరి. తరువాత ఎన్నికలు వచ్చినవి. ప్రతికక్షుల కయినను రాజారావుగారిని నవవాదలు వేయుటలో వారీనడుమ నీదేశములోనే లేకుండిరనియు, వారికి తెనుగు సరిగా రాద

నియు ఏమేమో స్వల్పాంశములనే ఎత్తు కొనగలిగిరి. వారిగుణగణములనుగూర్చికాని త్యాగశీలమునుగూర్చికాని హృదయ పారి శుద్ధ్యమునుగూర్చికాని ఆక్షేపించుట కే మాత్రము నవకాశము లేకపోయినది.

ఎన్నికల కుపూర్వము పండిత జనహర్ లాలు నెహ్రూగారు మాయూరు దయచేసిరి. విశాలముగ నుండవలెనని యెంచికాబోలును మాయూరి కాంగ్రెసు కమిటీవారు వారికి పేషరుమిల్లులకు సంబంధించిన యొక జమీందారునింట బస నేర్పాటుగావించిరి. ఈ యేర్పాటును పిని నెహ్రూగారు “రాజారావు రాజమహేంద్రవరములోనేగదా వసించుచున్నది?” అని ప్రశ్నించిరట. “అవును”ని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. “అయితే బస నక్కడ నెందుల కేర్పాటు చేయలేదు?” అని వారు తిరుగ ప్రశ్నించిరట. “వారియింటిలో నిరుకుగ నుండునేమో - నదుపాయముగ

నుండదేమో యను సంకోచముచే చిట్లు చేయవలసివచ్చినది” అను జవాబువచ్చెనట. అందుపై జవహరులాలుగారు “ఏమాత్ర మవ కాశమున్నను నాకు జాలును. రాజారావు ‘నాయింటిలో బస వల్లపడ’ దనినదో జూచు కొందము. లేకున్న నే నాతనియింటనే బస చేయుటకు నిశ్చయించితిని” అని పలికిరట. తరువాత మాయీరుపురకును పరిచయము కలసిన వెనుక రాజారావుగా రీయుదంతమును గూర్చి ప్రసంగించుచు “ఇదిగో ఇపుడు మనము కూర్చుండిన ఈ గదిలోనే జవహర్ లాల్ జీ బసచేసెను” అని నుడివిరి.

తరువాత కొన్ని దినములకు సరోజినీ దేవి వచ్చెను. అప్పటికి ఎల్లెక్షనుదండయాత్ర తీవ్రముగ నడచుచుండెను. ఓటర్లను సందర్శించుటకయి పొరుగుూరు పోయియుండుటచే రాజారావుగారు నాడు సభలో లేరు. కాని ఆమె రాజారావుగారినిగూర్చి అత్యుక్తి యేమోయని శంకింపదగినంతగ స్తుతించెను. ఆ మాటలు కేవలము ఎల్లెక్షనునిమిత్తము చెప్పినట్లుగ లేక ఆమె హృదయాంతరాళము నుండి వెలువడిన ట్లుండెను.

“ఇంతటి మహనీయుడు మనయూరిలో వసించుట మనభాగ్యమే. ఈయనకు జయము సిద్ధించును గాక” అని యనేకుల హృదయ ములలోగారవభావములు వికసించుచుండెను. “ఏమియు వోట్లు రానేరావేమో! ఈ ప్రాంతముల వీరి నెవ్వరును ఎరుగరుకదా!” అని కాంగ్రెసువారు జడియుచున్నను తుదకు వారే ప్రథమస్థాన మాక్రమించుచు విజయ ముండుట తటస్థించెను. ఎల్లెక్షనులయినవెనుక వెంటనే యొకతరుణమున గాంధీగారు వీరికి సూదృచ్ఛికముగ నెదురుపడి “Rajarao, It

seems you topped the polls’ (రాజా రాహా! నీవు ప్రథమస్థాన మాక్రమించుచు విజయమందితివటనే!) అని యభినందింపిరట!

౨

నాకును పంతుల వారికిని సరిసయమేర్పడిన సన్నివేశములు కొంతవరకు విచిత్రము లే. శ్రీరామకృష్ణపరమహంస శతవార్షికోత్సవసందర్భమున మాచూరిలోనున్న రామ కృష్ణసేవాసమితివా రీయూరి నొక రామ కృష్ణమఠము స్థాపింపనెంచిరి. నే నాసమితి లో సభ్యుడను గాకున్నను దానికార్యదస్థి యగు నుచ్చి వెంకట్రావుగారు నాకు రామ కృష్ణపరమహంసపయి శారవ మాన్యు దని యెఱిగియుండుటచే రాజారావుగారిని తోడ్కొని నాయొద్దకు నచ్చిరి. రాజారావు గారికి రామకృష్ణపరమహంసపయి నున్న భక్తిప్రేత్తులకు మేర గోదా. అందుచే వారిరువురును గలసి రామకృష్ణమఠమునకు చందాలు ప్రోగుచేయుటకయి శ్రమవెంట రావలసినదిగ నన్ను కోరిరి. ఏనో కొన్ని కారణములు చెప్పి నేను నిరాకరించితిని.

తఱుకు శ్రీరామకృష్ణశతవార్షికోత్సవమున కధ్యక్షుడు కావలసివచ్చెను. తఱుకు పురవాసియగు కీ. శే. ద్రోణరాజు వేంకట రమణరావు పంతులుగారును, శ్రీ బారు రాజారావు పంతులుగారును నాయొద్దకు వచ్చి నన్ను దాని కధ్యక్షునిగ నుండవలసి నదిగ కోరిరి. “మతవిషయములలో మాటాడుటకు నా కధికారము లేదు” అని వారెంతచెప్పినను వినిపించుకొనక నేను మొండి పట్టు పట్టి నిరాకరించితిని,

పైరెండు నిరాకృతులును ఎవ్వరికైన నాగ్రహమును బుట్టించదగియున్నవి. కాని యవి రాజారావుపంతులుగారి కాగ్రహమునకు మా రనురాగ ముదయింపజేసెను.

వారును నేనును కలసి సంచరించినది ఒకసంవత్సరముమీద రెండుమాసములకంటె సధికకాలము కాదు. కాని ఈ స్వల్ప కాలములోనే కొన్ని జన్మములకు సరిపోయిన గాఢమైత్రిని మే మలవరచుకొంటిమి. ఎవ్వరితోనయిన ప్రసంగము వచ్చినపుడు “వీరు నాకు ఏకోదరులయిన సోదరునికంటెను అధికులు” అని వారు చెప్పుచుండగ విని నాలో నేను సిగ్గుపడుచుండువాడను.

వారు నాయెడ వర్ణించినయనురాగరసమును వర్ణించుటకు మాటలు చాలవు. నేను వారియెడ పెక్కుసారులు మృదువు దప్పి మోటుదన మనుకొనదగినంత కఠినముగ కూడ వర్ణించియుంటిని. వారు దానికొక్క పర్యాయమైనను కోపించుకొనుట గానను — అట్టియుగంతము లెన్నో ఇపుడు స్మరణకు వచ్చుచున్నను ఓరోక్షముగవైన వానిలో కొంతవరకు స్వోత్కర్ష యనివార్యమగుటచే వానిని వీడుచున్నాను. వారినిగూర్చి వ్రాయుటకు నాకున్న యధికారమును సూచించుటకయి ఈ మాత్రమయిన నుటంకింపవలసి వచ్చినది.

3

౧౯౧౮ మొదలుకొని ౧౯౩౪ వరకు కాబోలును వారు అఖిలభారతమహాసభకు కొంతకాలము సహాయకార్యదర్శిగను, మరి కొంతకాలము కార్యదర్శిగను ఉండిరి. ఈ యవకాశమును గ్రహరించుకొని గాంధీ,

జవహరలాలు, సుభాష్ చంద్రబోసు, మోతీ లాల్ నెహ్రూ, పటేలు, పండిత మదనమోహనమాలవ్యా మున్నగు మహాసయులతో వారికి పరిచయము లభించినది. కాంగ్రెసులో నుద్యోగములో నున్నంతకాలము నాయకుల కెల్ల వీరు తలలోనాలుకవలె మెలగుచు వారి యభిమానాదరములకు పాత్రు లగుచుండిరి. ఒకసందర్భమున మోతీ లాల్ నెహ్రూగారు “Rajarao is the power behind the throne” అని పలికిరిట. వీరి సామర్థ్యమును మెచ్చుకొనుచు జవహర్ లాలు మున్నగువారు వ్రాసిన ప్రశంసలు కాంగ్రెసు రిపోర్టులలో కాననగును.

“ఇంతమంది మహాపురుషులతో పరిచయ మున్నదిగదా- వారిస్వభావ సౌశీల్యాదలకు సంబంధించిన విశేషాంశముల నన్నిటిని క్రోడీకరించుచు నొక చక్కనిపుస్తకము వ్రాయరాదా?” అని ప్రస్తుతము నగసాపురములో న్యాయవాదిగనున్న శ్రీ భమిడిపాటి సత్యనారాయణ (బుల్లెన్న) గారు వీరిని పదే పదే ప్రోత్సహించుచుండిరి. సత్యనారాయణ గారిపట్ల నున్న యనురాగముచే నప్పటికి వీరు ‘సరే’యని తలయూపినను ఎప్పుడును గ్రంథరచనమున కుక్రమించినవారు కారు.

మోతీలాలు నెహ్రూగారితోడను, సి. ఆర్. దాసుగారితోడను వారి కుటుంబము లోనివానివలె సంచరించు చుండెడివారట. మే మిరువురమును కలసి కూర్చుండునపుడు తరచు నాయకులనుగూర్చి విశేషోదంతములను నుడువుచుండువారు. దాసుగారి దానమును, నెహ్రూల వైభవమును, మాలవ్యా గారి పవిత్రవర్తనమును నిరూపించుచు దేశ

మున కంతకును తెలిసినయుదంతములు గాక ప్రత్యేకము వీరికిమాత్రమే తెలిసిన యుదంతములు వీరినోట వినుచున్నపుడు ఎంతో యుత్సాహకరముగ నుండెడిది. మోతీలాల్ నైహూగారి కెవరితోడనో కాంగ్రెసువిషయ నిర్ధారకసభలో వివాదము తటస్థించినపుడు “భగవంతుడు వచ్చి నాలో తప్పున్నదని చెప్పినను తిరుగబడి నే నాతనితో సీదే తప్పుఅని వాదించగలశక్తి నా కున్న” దని గద్దించిరట. ఎంత యాత్మ విశ్వాసము! (నైహూగా రుపయోగించినమాటలనే హిందూస్థానిలో పే రుదాహరించుచుండువారు. నాకు హిందూస్థానీ రాకపోవుటచే వాని నిట పొందుపరుపలేకుండు నున్నాను). ఒక నాడు కలకత్తాలో బసచేసియుండగ సి. ఆర్. దాసుగారియొద్దకు యాచననిమిత్త మొక యడరిచితుడు వచ్చెనట. అంతట డ్రాయరు తీసి చేతికి వచ్చిననోట్లను అతని కిచ్చి రట. అందులో వందరూపాయల నోట్లెన్నియున్నవో పదిరూపాయలనోట్లెన్నియున్నవో లెక్కచూడనైన లేదట! మరియొక నాడు వీరు దాసుగారితో కలకత్తాలోనున్న రామకృష్ణమఠమునుగూర్చియు, అందున్న శ్రీరామకృష్ణపరమహంస శిష్యులనుగూర్చియు ముచ్చటించగ దాసుగారు మఠము నొకసారి సందర్శించవలెనను సంకల్పమును వ్యక్తపరచిరట. “ఇన్నిదినములనుండి మీ రీయూరిలోనుండి ఈమఠమునుగూర్చి వినకుండుట ఆశ్చర్యకరముగ నున్నదే” యని రాజారావుగారు పలుకగ “రాజారావు! మనము ఒకమనుష్యులలో లెక్కా?” అని దాసుగారు ప్రశ్నించిరట! ఏమి వినయము?

ఇట్టి వింకను అసంఖ్యాకములుగ పేర్కొనవచ్చును. ప్రకృతమున కివి చాలును.

౪

ఒకదృష్టితో జూచినచో - అంతకాలము వీరు కాంగ్రెసులో నుద్యోగ చెట్లు నిర్వహించగలిగిరాయని నాలో నే నాశ్చర్యపడుచుండువాడను. వీరిసామర్థ్యమును శంకించికాదు - వీరిస్వభావమును పురస్కరించుకొని. ఒకరికి లొంగియుండుట వీరిస్వభావములో లేదేమోయని నాయనుమానము. ఇటీవల నేను చూచినంతవరకు ఎవరితో మాటాడిననునరే ఆజ్ఞాపించినట్లు మాటాడువారుకాని అనునయించుట యెన్నడును గానము వీరికంటె తక్కువవారిశోడనే కాదు సమానులతోడను ఎక్కువవారితోడనుకూక అట్లే మాటాడువారు. ఇంకొకటి, లోపలనున్న యభిప్రాయమును ఎంత యప్రియమయినదానినయిననునరే మొగము ముందర బ్రద్దలుకొట్టి చెప్పవలసినదే కాని దాపరికము లేదు. అందరికంటెను జవహరుబాలునైహూగారితో వీరి కనుబంధము మెండగుటచే నైహూగారు “రాజారావు — సీవు ఇంతనిష్కలముగ వర్తించినచో చాలబాధ లున్నవినుమా” యని అనునయించువారట. అయితే మహాపురుషులమధ్య మెలగుట గనుక వారందరీని నిష్కలవృత్తికి మరింత మెచ్చుకొనువారు. అందుచే నక్కడ వీరిగుణగణము మిగుల రాణించెడిది.

ఇక్కడకు వచ్చి ఎలెక్షనులలో దిగిన వెనుకగూడ నిట్లే వీరు సంచరించుచుండువారు. ఏమాత్రము కృత్రిమముగాని కావట్య

ముగాని నహించెడివారు కారు. ఎవరికడ నైన కృత్రిమము కావల్యము నున్నవని అనుమానము తోచిన జాలును- వీరు వారితో గర్భనిచ్ఛేదకముగ మాటాడువారు. ఇందు వలన చిచ్చుటికొందగు ప్రముఖులకు వీరియ నాంతర్యమున నయిష్టత యుదయించియుండ వచ్చును ఈ గుణము పూర్ణముగ మంచి దని నేను వాదించును. ఒకరిచిగూర్చి నున కెట్టి యభిప్రాయ మున్నను అది వారిముఖము మీద చెప్పట ముంచిది కాకపోవచ్చును కాని అది పంతులవారిస్వభావము. మరియు ఎట్టివారినిన వీరు సులభముగ నమ్ముచుండువాడు. “ఈ చెప్పెడివారి కేమయిన స్వప్రయోజనపరత్వముండి చెప్పకూడదా?” అనుచిక్షణ ముండెడిది కాదు.

అయితే వారిచరిత్రము స్ఫటికశిల వంటిది. మనసా - వాచా-కర్మణా రామ బాణమువలె దానికున్నలక్ష్యశుద్ధి అద్భుతావహము. చెప్పేమాటకు చేనేచేతకు ఏమాత్రము వ్యత్యాస ముండదు. శాసనోల్లంఘనోద్యమమున వీరు జేయులుకు పోయివచ్చినారనుట సుప్రసిద్ధమే ! అంతేగాదు. ఎందుననుబొందకుంక నలువదియూరవసంవత్సరమున కాంగ్రెసు ఉద్యోగమునూడి వీరు విరమింపవలసిన పరిస్థితు లేర్పడినవి. దానికయి ఎన్నడును వీరు చింతించి యెరుగరు. ఇటీవల శాసనసభలో ప్రవేశించిన వెనుక, వెనుక కాంగ్రెసులో వీరికున్న యనుభవము నుపయోగించుకొనుటకయిన కాంగ్రెసుపక్ష నాయకులు పార్లమెంటరీ కెక్రటరీషదవి నొకదానిని వీరి కిచ్చెద రేమో యని దేశమున ననేకు లాశపడిరి. దానికి భిన్నముగ

పరిస్థితు లేర్పడినను కాంగ్రెసుపట్ల నున్న భక్తిప్రసత్తు లేమాత్రము వీరికి తగలేదు.

అన్నిటికంటెను వీరిలో నా కాశ్చర్యముగ గనవచ్చినది వీరై ర్యము. పెద్దకుటుంబము. ఇంకను పెండ్లి చేయవలసిన యావప్పిల్లలు - పదవుకొనుచున్న మగపిల్లలు నున్నారు. నిలువచేసిన సనము లేదు. ఋణము చేసి ఎల్లెడనులలో దిగవలసివచ్చినది. ఇట్టి పరిస్థితులలో నయినను ఎన్నడును వీరు భావిగతినిగూర్చి యాందోళనపడుట లేదు. ఎన్నడును ఆముఖారపించుచు చిరునవ్వులతో నలరారుచుండెడిది. ఎంతనేపు మాటాడినను హఠ్యరసపూర్ణముగ కులాసాగా మాటాడుటయేగాని వైస్యమునకు తా చిచ్చటలేదు. ఈవిషయమున వారిని నే నెంతో శోధించిచూచితిని. కాని యెన్నడును వారు నిరుత్సాహముతో మాటలాడినది లేదు. పెక్కురు దీనికి కారణము జ్యోతిషములో వీరికున్న ప్రబలవిశ్వాసమే యనియు, ఇంకను ఏదో పెద్దపదవి వచ్చునను నాశ యుండుటచే నంత యుత్సాహము వహించుచుండి రనియు నాతో ననుచుండు వారు.

కాని నాకు జూడగ భగవంతునియందు వీరి కున్న నమ్మకమే ఈ యుత్సాహమునకు కారణ మని తోచుచున్నది “పరిస్థితులు విషమముగ నున్నవే” యని అప్పుడప్పుడు నేను పలుకుచుండగ “ఏమియు భయము లేదు. అన్నిటికి “తాకూ” రున్నాడు” అని వారు ధైర్యము వహించుచుండిరి. “తాకూ” రనగ భగవంతు డని యర్థము. శ్రీరామ కృష్ణపరమహంసను గూర్చి బంగాళీదేశమున వారిభక్తులు “తాకూ” రని వ్యవహరింతురు.

౪

కలకత్తాలో వీరు యూనివర్సిటీవిద్య నభ్యసించిరి. ఆతరుణమున వీరికి శ్రీరామ కృష్ణమరమునందలిసన్న్యాసుల సాంగత్యము లభించెను. అప్పటికి రామకృష్ణుని భార్య బ్రదికియున్నది. పరమహంస శిష్యులలో వివేకానందుని తరువాత పేర్కొనదగిన బ్రహ్మానందస్వామి (రఖిలమహారాజు) మతాధిపతిగ నుండువాడు. రాజాగ్రావు పంతులు గారు సీ రిరువురను బాగుగ నెరుగుదురు. మొన్నటివరకు మతాధిపతిగనుండిన విజ్ఞానానందస్వామియు, వారికి పూర్వముండిన శివానందస్వామియుగూడ పంతులవారి సభికాదరముతో జూచుచుండిరి. కాంగ్రెసు వ్యాపారములనుండి తీరికయున్నపుడెల్ల, వీరు మరములో గడపుచుండిరి. అందుచే శ్రీరామ కృష్ణ పరమహంస భగవదవతారమని వీరికి గట్టినమ్మక ముండెను. ఈనమ్మకమే వీరిజీవితమునకు జీవగత్తయని చెప్పవచ్చును.

దానికితోడు వీరికి కొన్ని విలక్షణములయిన యనుభవములుకూడ కలిగి ఈనమ్మకమును మరింత దృఢపరచినవి. ఒకమాగు అల్ హాబాదులో నుండగ వీరికి జిగట విరేచనములు నెత్తురువిరేచనములు వెల్లుచుండినవట. ఒక్కొక్కప్పుడు పూర్ణముగ నెత్తురేపడుచుండెడిదట. ఆసమయమున జవహర్ లాల్ మున్నగు వీరిమిత్రులు వీరిజీవితమును గూర్చి నిరాశచేసికొనిరట. వీరుకూడ తమజీవితమునుగూర్చి నిరాశచేసికొనగ ఒకనాటి రాత్రి శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస దివ్యదర్శనము (Vision) లోన గనవచ్చి యభయహస్త మిచ్చెనట. అదిమొదలుకొని వ్యాధి నుల్లమొగము పట్టెనట! ఇట్లే ఇంకను ఎన్నో

యనుభవములను నిదర్శనములను వీరు వాక్రుచ్చు చుండువారు.

ఎవరిచిత్త సంస్కారమును మరిస్కరించుకొని వారు వీనిని నమ్మిన సమ్మనచ్చును; నమ్మకున్న మానవచ్చును కాని నీనివలన పంతులవారి హృదయ మెంత సరళమయినదియు, విశ్వాస మెంతదృఢమయినదియు విస్పష్టము గాకమానదు. పసిబాలురను గూర్చి పలుకుచు ఏనుక్రీస్తు “Of such is the kingdom of Heaven” అన్నాడు— రాజారావుగారుకూడ శిశువునలె మిగిలిన సరళస్వభావులు; పవిత్రవర్తనులు.

౫

జూన్ ౪-వతేదీని నేను హిందూసముజములో గూర్చుండియుండగ మరువాడనయినలుగాగు వచ్చి “రాజారావుగారు నిన్న రాత్రి ౧౨ గంటలు మొదలుకొని జ్వరముచే అరిమితముగ బాధపడుచున్నారీ” అని చెప్పిరి. ఇవి వేసంగిసెలవు లగుటచే నేను ఇంచుమించుగ ప్రతిదినము సాయంత్రాలము సమాజమునకు పోవుటకుముందు రాజారావు గారియింటిలో కాలక్షేపము చేయుచుండువాడను. అక్కడకు చయ నులుగారు కూడ వచ్చుచుండువారు - “అతిన్నహాపాశంకీ” యనినట్లు చయనులుగారికబురు వినగనే నాకు కంగారుతోచినది.

౫-వతేదీని రాజారావుగారిని చూడబోయితిని. అప్పటికే వారియవస్థ శ్రుతిమించి యుండవచ్చును. అంతలో నిద్ర - అంతలో జాగ్రదవస్థ-నినే మనవారు మగతగ్రమ్ముట యని పేర్కొందురు. కాని యానాడు వాగునాతో మామూలుగ మాటాడిరి. నామీద

చేయివైచి బుజ్జగించిరి. ఏమో కొన్ని హాస్యాస్పక్తులు కూడ పలికిరి. అయినను అప్పటికే వారి బాధ మిగుల దుర్భరముగ నుండెను. ఆ బాధను నేను చూడజాలకపోయితిని. ఒకటి రెండు గంటలు కూర్చుండి బలవంతముగ సెలవు పుచ్చుకొని యింటికి వచ్చితిని మరునాడు పోవుద మని యెంత ప్రయత్నించినను మనసు వెనుక కీడ్చినది. ఎవ్వరయిన బాధ కొంత తగ్గిన దని చెప్పవరకు పోగా దనుకొంటిని. ఆంధ్ర బాధ పడుచున్నను మరణము వారి కంత సమీపముగ నున్నదని నేనుకూడ అప్పటిలో ననుమానింపలేదు.

ఆ రోజును చేయగ చీము వచ్చినదని కబరు వచ్చినది. దానితో నాకు కంగారు. మరింత హెచ్చినది. ౯-వ తేదీ మధ్యాహ్నము ఒంటిగంటకు వారిని చూచితిని. ఆయా సమ హెచ్చుగ నున్నది. మొగము కళ్ళదప్పినది. పూర్ణముగ సంధించినది. వారు నన్నాసవాలు పట్టలేదు. “ఇక్కడకు మీరేలా గుస వచ్చితిరి?” అని యేమేమో యసంగతముగ మాటాడజొచ్చిరి. నేటివలకు వచ్చితిని. వారికుమారులు గోవిందుడు, కృష్ణుడు అనుబాలురు (మొదటివానికి పదునాల్గు, రెండవవానికి పదియేండ్లుండవచ్చును తండ్రి పగాకుమాటలకు నవ్వుచుండిరి. పాపము! వారెట్టియవస్థలో నున్నదియు వారికి తెలియదు. నాకు గుండె చెరువయినది. అక్కడ నిలువలేకపోయితిని. వారు తెలివిగ నున్నప్పుడు మాటాడుట కయిదవతేదీయే కడసారి. ఆరవతేదీనుండియు సంధి ప్రవేశించినది.

* * *

వారివియోగము నన్నిప్పుడు తెలుగుట్టినట్లుగ బాధపెట్టుచున్నది. నాకే యిట్లుండగ వారికుటుంబమున కెట్లుండవలెనో? చీమ; చితుకు; పెండ్లికాని చూడుపిల్లి లింకను పసివారు, మగపిల్లలయినను- పెద్దవాడు నాలుగవ ఫారము చదువుచున్నాడు. అన్నిటికంటెను హృదయవిదారకము జెబ్బది యేండ్ల వృద్ధురాలు- తల్లి జీవించియున్నది. “మాతల్లిగారి నెట్లయినను సుఖపెట్టుటయే నాజీవితమునకు పరమావధి” అని వారి నాతో ననుచుండువారు. జీవించినదినములలో మాతృదేవతను వారు కడు శ్రద్ధాభక్తులతో పూజించిరి.

వారింక పదిపండ్రెండుదినములకు పోయెద రనగ నొకనాడు మట్టమధ్యాహ్నము ౨ గంటలకు మాయింటికి వచ్చిరి. కొంత సేపు సద్గ్రంథకాలక్షేపము నడచినది. ఒకయోగిశరీర త్యాగమునుగూర్చి మేము ముచ్చటించుకొనుచుంటిమి. ఆ కస్తూర్తి గ పంతులవారు ధ్యాననిమగ్ను లయిరి. కొంత సేపటికి కనులు తెరచి “దిన్యదర్శనములో నా కొకమండుచున్న చితియు, దానిప్రక్కనే వేణు పూదుచున్న గోపాలుడును గోచరించిరి” అని పలికిరి. అప్పుడు నాకుగాని, వారికిగాని దానియర్థము బోధపడలేదు. ఇప్పుడు “దానియర్థ మిదియేకాబోలు” నని నేను పోల్చుకొనుచున్నాను. నాయూహ ఎంతవరకు సరియైనదో ఎవరు చెప్పగలరు? ఏమయినను వారికి నద్గతి తప్పదనుటకు వారి పరిశుద్ధజీవితమే నిస్సందేహమైన తార్కాణము.

మధురగీతి

బొడ్డు బాపిరాజు

సుప్రసన్న శరచ్చంద్రకాండశాంత
హృదయమును చీల్చుకొని ప్రవహించినచ్చు
మధురగీతిక ఏ రాగమయునిమురళి
తొనకిందా లేతగుండలోతులను దడుము.

ప్రసవయశోవతనిశ్వాసపరిమళముల
బరువుతో తూలిపడు గాలిబాటలందు
క్రిక్కిరిసిపోవు ఆమురళీస్వరమ్ము
మారుమోగెను వనధిగంభీర ఘోష.

విపులసికతాతలమ్ము, నిర్వేలసీల
సీరధి, సహస్రతారకాహారశోభి
తాంబరము, వేణుగీతారవంబు నన్ను
అమృతభావనాస్వప్నతీరముల దేల్చె !

కట్టెదుట లేచె నొకచిన్ని కారుమమ్ము
అది చెదర నిల్చె విశ్వమోహను డొకండు
అతడె కాబోలు నాయశోదార్భకుండు
తలను సింఘము, కెంకేల గలదు వంశి.

అబ్జసుందరనయనద్వయాంచలముల
విరియుదరహాసముల హాళిసింఘ మూగ
ఊగె నాలోని ప్రణయరసోజ్వలమ్ము
లైనభావపరంపర లానుపూర్వి.

కోమలతమాంతరుహిత శ్యామలమ్ము,
అమలయమునాసరిత్ప్రసంగాలు, సుమ
లతాలయమ్ములు, బృందాననాభిమ
శాద్వలము లొక్కొక్కటి సాక్షాత్కరించె.

ఏను గోపిక నయి చిరాభీష్టమును
కనుచు సమ్మావబాష్పవాహినుని మురిగి
హృదయసర్వస్వమును సమర్పించుకొనికు
కరములను మోడ్చుకొంటి శ్రీరారణచీమ.

ప్రాణవల్లభా శల్లగోపాలబాల
'కృష్ణకరవైవత మ్మృత కౌపురాలుకు
పెదవి పిల్లనగ్రోవి పంపిల్లిగూయ
నరుణతరుణాంగుళీకలాన్యకమ్ము నెరిపె.

జాలుగా, తేనెచాలుగా సాగిపోవు
ఆమధురగీతికాండవాహమ్ములోన
అంబునిధి, తారకలు, భూనభంగు లల్లలు
భవన మేనును లీన మైపోయినాము.

మృదుకరస్పర్శమూన కైపునదలుగనుం
కెదుట నఖి, పిమ్మట నగాధ మూదగి గంటి!
పొంగిపడి, సుల్లతేరిగి, తరంగలెల్లి
మనసులో ఘోషపెట్టు నామధురగీతి.

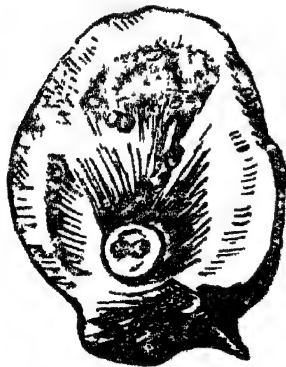
ఆణిముత్యము

చివుకుల రామావధాని

సముద్ర జలమందు ముత్యపుచిప్పలు నీటిపై తేలుచు స్వాతికార్తియందు పడు వా నై ఎవ రుచూచుచుండు ననియు, ఆవాన చినుకులు ఆచిప్పలందు కదలపు డవి మూసి కొని ఒడువెక్కి నీటిలో మునుగు ననియు, చిప్పలలో ఇమిడియున్న నీటిచుక్కలే ఆణి ముత్యము లగుననియు మనవా రందురు. మరియు ఫణిఫణములందును, ఏనుగు కుంభ స్థలములందును మేఘములందును, వరాహ దంష్ట్రలందును, శంఖములందును, వెదుళ్ల యందును కూడ ఆణిముత్యములు దొరకు నని మనవారి నమ్మకము. కాని, ముత్యపు చిప్పలందే ఆణిముత్యము లేర్పడు నని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది. ఎట్లనగా—

నత్తగుల్లలందు పురుగు లుండును. శంఖములందు పురుగులుండును. పిల్లలాడుకొను గవ్వలు సముద్రమందు దొరకును; ఇందు పురుగు లుండును.

మన ముషయోగించునట్టి ఆల్సిప్పలందు పురుగు లుండును. మరియుసముద్రపుగొడ్డున మన మెన్నియో గుల్లలను చూచుచుం

ఆ తృపుచిప్ప ముత్యములు

దుము; కొన్ని కోలగాన, కొన్నిగుండ్ర

ముగాను మరియు అనేక రూపములు గాను ఉండును ఇట్టిగుల్లలందు అనేకరికముల పురుగు లుండును. ఈపురుగుల కన్నిటికి అవి యుడునట్టి గుల్లలే యిట్ల; పురుగులు తమయిల్లను తమతో మోసికొనిపోవుచుండును. ఇట్లే ముత్యపు చిప్పలందును పురుగు లుండును. ఈపురుగును ముత్యపు చిప్పపురుగువము. ఒక్కొక్క పురుగునకు రెండువైపుల రెండుచిప్ప లుండును.

ముత్యపుపురుగున కేచిప్ప లెట్లు లభించును? పురుగు చర్యమునుండి 'కేల్నియమ్ కార్బోనేట్' (సున్నము సంబంధమగు పదార్థము) వెలువడి దానిరెండుప్రక్కల రెండు చిప్ప లేర్పడును. ఇవి వైశివదళయందే రేర్పడును. చిప్పలురెండును సన్నని కండరముల సహాయమున పురుగును అంటియుండును. మరియు నీచిప్పలు రెండును ఒక ప్రక్క మాంససహాయమున అంటియుండును. ఈకీలు మడతబండువంటిది. బండును ఆధారముచేసికొని తలుపు లెట్లు ఆడునో అట్లే చిప్పలు కదలును. అపాయసూచనలు అగపడినపుడు పురుగు తన చిప్పలు రెండిటిని తనవైపులాగి ముడుచుకొనును. ఇతరవేళల విప్పను.

ముత్యపుపురుగు సముద్రపు కెరటములకు ఇటు నటు త్రోయబడును కావున కెర

టములతోపాటు అదియు తిరుగవలసినవస్తువు. అందుచే నది ఒకవోట స్థిరముగానుండి ఆహారమును సంపాదించుకొనజాలదు. అట్లు కాకుండా దాని పాదమునుండి యొకవిధమగు జిగురుపదార్థము వెలువడును. సీరు తగిలిన తోడనే అది గట్టిపడి దారిమువలె నేర్పడును. అట్టిదారిముల సహాయమున పురుగు సీటియందలిరాళ్ల కంటియుండును. ఇచ్చవచ్చినపు డీదారిముల త్రెంచుకొని ముత్యపు పురుగు సంచరించును. ఇట్టిశక్తి కలిగియుండుటచేతనే కెరటములవలన ప్రపంచము ఇసుకలో ముత్యపుపురుగు కన్పింపజూచును.

ముత్య మెట్లుగును ?

పురుగు చర్మమునకును, గుల్లికును నడుమనున్న సందన ఇసుకరేణువులు ఒక్కొక్కప్పుడు చిక్కుపడి చెప్పలోనిరాయినలె దానిని బాధించును. చెప్పలో దూరిన రాతిని మనము బయటకుతీసి బాధనుండి విముక్తు మగుదుము. ముత్యపుపురుగు గన్ననో అట్లు తీయలేదు. బాధనుండి అట్లయెట్లు విముక్తిపొందును చర్మమునుండి 'కేస్సీయమ్ కార్బోనేట్' అను జిగురుపదార్థమును పొరలు పొరలుగా వదలి యిసుకరేణువును కప్పను. అప్పుడది క్రమేణ గుండ్రముగా నేర్పడును. ఇట్లేర్పడినపదార్థమే ఆణిముత్యము. పొరల సంఖ్యనుబట్టి ముత్యము చిన్నదిగాకాని పెద్దదిగాకాని ఉండును. మరియు ఇతరపురుగులు ఈ పురుగుమాంసమును భుజించుటకు దాని చర్మమందు దూరి బాధించుటయు కలదు. అట్టిపురుగులకు పరాన్నభక్తులు అనిపేరు; అనగా మానవులను ఆశ్రయించుకొని వారి తలబందుండి రక్తమును త్రాగునట్టి పేలవంటివి. అట్టిపురుగులబాధనుండి తప్పించుకొను

టకు ఆ పురుగుచుట్టు 'కేస్సీయమ్ కార్బోనేట్'ను కప్పను. ఆణిముత్యము లేర్పడు మార్గ మిది యొకటి. ఈ రెండువిధముల నేర్పడునని శ్రేష్ఠమైనవి. ముత్యము లేర్పడు మార్గ మింకొకటికూడ గలదు. ముత్యపు చిప్పకు ఒత్తిడితగిలినపుడు చిన్నచిన్న ముక్కలూడి పురుగుచర్మమునందా గ్రుచ్చుకొనును. అట్టిసమయమందా 'కేస్సీయమ్ కార్బోనేట్'ను చర్మమునుండి విడిచి యా ముక్కను కప్పను మంచిముత్యము లేర్పడు మార్గ మిది యొకటి కాని యిట్లేర్పడునట్టి ముత్యము, కోరిగాకాని గుండ్రముగాకాని ఉండును. ఇది శ్రేష్ఠమైనది కాదు.

జపాన్ దేశీయులు మంచిముత్యమును తయారు చేయుటకు ముత్యపుపురుగును పట్టి వానిశరీరమందు ఇతరపురుగునుగాని ఇసుకరేణువునుగాని గ్రుచ్చి పురుగును పట్టి వదలి అది కేరొకవోటికి పోకుండా వాలు పన్ని యూచెదరు. కొంతకాల మగునరికి పురుగులు 'కేస్సీయమ్ కార్బోనేట్'ను విడిచి శమకు బాధనొనగు పదార్థములను కప్పను. అప్పుడు వానిని పట్టి ముత్యములు తీయుదురు.

ఇక ఆణిముత్యము లెట్లు మనకు లభించునో యోచింతము. ముత్యపుపురుగులు కొంతకాలమైనపిమ్మట చనిపోవును. అప్పుడు ముత్యపుచిప్పలు సీటియడుగుభాగమున పడును. మానవు లిట్టిచిప్పను తీసి వాటియందలి ముత్యములను గ్రహించెదరు.

మనదేశమందు తూర్పుతీరమున సింహభద్రముమొదలు చెన్నపురి ప్రాంతమువరకు ముత్యపుచిప్పలు దొరకును. ఇందు హిందూ

దేశము సింహాళములకు నడుమనున్న పాక్ జలసంధియందు ముత్యపుచిప్పలు ఎల్లప్పుడును దొరకును. మన్నాడుసింధుశాఖయందును ఇవి దొరకును.

గంజామెజిల్లాలో శోణపురపు ఉష్ణపేటి యందుకూడ ముత్యపుచిప్పలు దొరకును. అచ్చటిజాలరులు ఈ చిప్పలను తీయుచుండురు.

మరియు కచ్చిసింధుశాఖయందును ముత్యపుచిప్పలు దొరకును. నవనగరపుమహారాజు వీటిని తీయుచుచుండును.

ముత్యములను గ్రహించినపిమ్మట చిప్పలను బొత్తములు చేయుటకును, చాకులకు పిల్లుగాను ఉపయోగింతురు. మరియు వాటిని అలంకారార్థము అనేకవిధములుగా నుపయోగింతురు. కొన్నికొన్ని ప్రదేశములందలి ముత్యపుచిప్పలు భోజనముచేయుటకు తగినంత పెద్దచాత్రలవలె నుండును

ముత్యములు కొన్ని పెద్దవి, కొన్ని నల్లపూసవలె చిన్నవిగా నుండును. చిన్న ముత్యమునే ముత్యపుచూరనుటయు గలదు. కొన్ని ముత్యములు కోలగా నుండును. మరికొన్ని గుండ్రముగా నుండును. ముత్యములన్నియు స్వోష్ణమగు శుభ్రవర్ణముతోగూడిన తెల్లనిరంగులవి ముత్యములు తళతళమెరయుచుండును. వీనికి ప్రాశస్త్యము వీని

తారళ్యమువలన కలుగుచున్నది. సముద్రపు నీటినుండి తీసిన ముత్యములకు రంధ్రములు గావించుదురు. అట్టి ముత్యములను బంగారుతీగెలకు గ్రుచ్చి హారములుగాను పలువిధముగాను ఇతర ఆభరణములుగాను ధరింపఁజేయుచుండుదురు. చిన్న ముత్యములను మందఁగానుపయోగింతురు.

బాగ్గు, వజ్రములవలెనే నీటియందుండు గుల్లలును ముత్యములును ఒకటే మూలద్రవ్యముయొక్క రూపాంతరములు. గుల్లను కాల్చినచో సున్నమగును. అట్లే ముత్యములను కాల్చినను సున్నమగును. పూర్వకాలమందు గొప్పగొప్పరాజులు ముక్తాచూర్ణమును తాంబూలమందుపయోగించుచుండెడివా రందురు. భగవద్రాధనమందు 'ముక్తాచూర్ణేన సంయుక్తమ్' అని చెప్పఁబడుటయు గలదు.

మన దేశమందు శ్రీ సామాన్యము బాంబాయిముత్యముల నాభరణములందు వాడుచుండును. బాంబాయినుండి ఈ ముత్యములు దిగుమతి యగుటచే వీనికి బాంబాయిముత్యము అని పేరు వచ్చినది. బాంబాయిముత్యములు గాజుతో తయారగును; వైపారగాజు. ఈగుండ్రని గాజుగుల్లలందు మైనమును కూర్చుదురు. పిమ్మట దారములను గ్రుచ్చుటకు అనువగుటలు రంధ్రములు చేయుదురు. ఈ ముత్యములు చాల చౌక.

మా అన్నగారి

వ కు ళ మా లి క

చదివిన తరువాత

చిలుకూరి నా రాయణ రావు

“పుచ్చమాలికగనే
పుట్టియుండనయేని,
పూబోణిగా నేను
పుట్టగల్గితినేని,
అక్షనినే వరియించి
ఆత్మవల్ల భూనిగా
కొగిలింతు తనీయ
కంత మే నేనేళ”

అని పాడినది వకుళ - మాలిక
అనిత రాలాపాల - మాలిక
కనికరము పుట్టగా - మాలిక
వినిపించె తన గీతి - మాలిక.

ఏమమ్మ, మాలికా!
యిత బేలపు నీవు,
ఇంత నిస్పృహ సీకు
నేమిటికి జనియించె!
ఎంతో జాణ వటంచు
నెంచియుండితి నిన్న
చెంతపని సీ నాథు
పంతమున గెలువంగ?
వాడిపోలేదు నీ
వన్నెసోయగ మింత,
వాసి తగ్గగలేదు
వలపు నెత్తావులును

నడలిపోలేదు నా
స్తవసూత్రబంధమ్ము,
బడలి యెడబడలేదు
పరువైన పుష్పాలు.
ఆడగలవా నాథు
సీడవై గోవేళ
పాడగలవా ప్రియుడి
క్రణయ మధుగాథలను
చూడగలవా ధీరు
సుమనోహరాకార
మేడ పోయిన నిల్వి
యిటు చూడు మరి పల్కి.

నాధు డేడకు పోయెనే ?—మాలికా !

సమ్మి నిన్నే పూనెనే.

ఎదపైని నీసోకు

గిలిగింతలుగ కదలి

పదనైన ముత్పులక

లుదయింపగా నవియు

ములుకులై గుండెలో

చలచల్లగా నాటి

మెలగి కెలకుచునుండ

నిలువగలడటె యతఁడు ?

నంగనాచివె యాదువే—మాలికా !

నీనాధు డెటు పోయెనే ?

పూబోణి వౌతావటే—మాలికా !

పూబోణివే కదవటే.

నీరూపు చూపించి

సీతావి వెదజల్లి

నీతాకు నెరయించి

నీపాట వినిపించి

నీతేనె లానించి

నీనాధు చొక్కించి

సంచేద్రదియంగులను

పర్వ యూగిస్తావు,

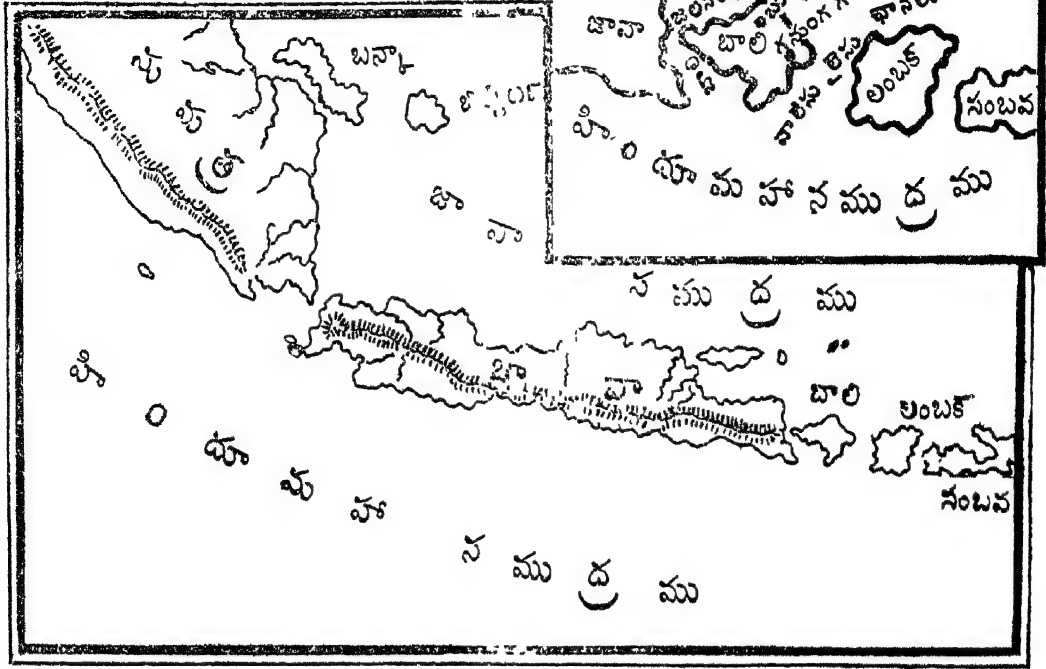
నీ కేమి కొడువయ్యెనే—మాలికా !

నీ యెమ్మె లిక చాలుకే.

బాలిద్వీపము

కే. వి. స్వామి

బాలిద్వీపమున నేటికిని జనులు శివుని పూజించుచున్నారు. నేటికిని 'బాలి' ద్వీప వాసులు హిందూమతమునే అవలంబించి యున్నారు. 'బాలి' ద్వీపమును 'బలి' ద్వీప మనియు న్యవహరించుట కలదు.

బాలిద్వీపముననుండి "మేజువాణీ" కట్టు బాలి నాట్యకత్తెలు, ఇటీవల కలకత్తా మొదలగు గొప్పపట్టణములందు నాట్యమునలుపుటకు వచ్చుచు పోవుచునున్నారు. బాలిద్వీప మెచ్చటిది? దీనికిని మన హిందూదేశమునకును గల అంకె యెద్ది? కొంచెము పరిశీలించెదము.

తూర్పుద్వీప సముదాయముల (East Indies)లో, పెద్దసుండాద్వీపములు (Large Sunda Islands), చిన్న సుండాద్వీపములు

(Lesser Sunda Islands), చేరినవి. బాలి (Bali), లంబక్ (Lombok), సంబవ (Sumbawa), ఫలోరిసు (Flores), టైమూరు (Timor) ద్వీపములు చేరి చిన్న సుండా ద్వీపము అనబడును. సుమత్రా (Sumatra), జావా (Java), బోర్నియో (Borneo), సెలెబెస్ (Celebes), బంకా (Banka), బిల్లిటన్ (Billiton) ద్వీపములు చేరి పెద్దసుండా ద్వీపము అని పిలువబడుచున్నవి.

బాలిద్వీపము జావాద్వీపమునకు తూర్పుగా నుండి బాలిజలసంధివలన వేరుచేయబడుచున్నది. బాలిద్వీపమునకుతూర్పుగా 'లంబక్' ద్వీప మున్నది. వాలేసులైన అను "ఘానలు" యీరెండు ద్వీపములను వేరుచేయుచున్నది. 'బాలి'కి దక్షిణమున హిందూ

మహాసముద్రమును, ఉత్తరమున జావా సముద్రమును కన్నవి.

బాలీ ద్వీపముయొక్క విస్తీర్ణము ౨,౦౯౫ చదరపుమైళ్లు. ఇది 'డచ్' (Dutch) వారి స్వాధీనములో నున్నది. సముద్రతీరమున నుండి లోనికి పోను పోను కొండలమయము; అగ్నిపర్వతములు నున్నవి. అందు ముఖ్యమైన అగ్నిపర్వతము (Volcan) 'గునుంగగుంగు' (Gununga gung) అని పిలువబడుచున్నది. దీనిమెత్తు ౧౦,౪౯౭ అడుగులు. బాలీ ద్వీపమునకు ముఖ్యకట్టణము "బ్యాలిలెంగు" (ul leng).

బాలీ ద్వీప మత్స్యశుంభలములోని వై నప్పటికిని, ఎక్కువైన అంత వేడిగా నుండు. దీని ఉష్ణము ౭౮° నుండి ౭౯° ల వరకే యున్నది. బలియంకు మూడునందొరకముంయిన తాటిచెట్లు కలవు. ఇందు వాజ్రమునకు సన్నివచ్చునవి, "నగ్గుతాడి" (Agro Palm), కల్లతాడి (Todd, Palm), చక్కెరతాడి (Sugar Palm). బంజెన నగ్గుతాడి ఒక్కటే ౭౫౦ పౌనుల నగ్గులియ్యము నియ్యగలదు. క్రూర వృక్షములలో, పులులు, బబ్టంగు (Banteng) లనబడు అడవిశువులు, ఖడ్గవృక్షములు, అడవిపండులు, మొసలి కానవచ్చును. లేళ్లకూడ కలవు.

బాలీ ద్వీపము చాలి అందమయినది. స్త్రీమరులో పోవు క్రొత్తవాగ్రు బాలీ ద్వీపమును తప్పక, దిగి చూడకుండా పోరు. బలియందు ప్రథమమున హిందూమతము ప్రబలినది, అవతల బౌద్ధమతము ప్రబలినది. క్రీ. శ. ౧౮౫౭ సం॥మున అరబ్బులు తూర్పు ద్వీపము

లందు బ్రవేశించి, మహమ్మదీయ మతమును బ్రవేశపెట్టిరి. ఈ ద్వీపముందు సముద్రతీరమున మహమ్మదీయ లున్నప్పటికినీ, నేటికిని యెక్కువమంది, హిందూమతముచే, అలంబించి యున్నారు. ఈ ద్వీపముదలి ౨౯ సంఖ్య కదిలక్షలు.

జావా ద్వీపవర్షమున "బోరో బుడర్" (Boro Budur) అను బ్రహ్మాండమయిన రాతిదేవాలయ శిథిలములు నేటికిని గలవు. అవి మన హిందూ దేవతలు కట్టినవే. దేవాలయమును కట్టిన గొల్ల మీది శిల్పపు వికసమువ్రాయ నలగదా. జావాయందు ప్రాంబనన్ (Pramb nan), తుమ్బంగ్ (Tumang) అను ప్రదేశములందు కూడ పెట్టి దేవాలయ శిథిలములు కానవచ్చుచున్నవి. అందుచే హిందూమత మీ తూర్పు ద్వీపములందు బెగుగా ప్రాకుటచే, అది సమీపముననుండు బాలీ ద్వీపముదలకూడ బాగా నాటకొని, నేటికిని నిలిచియున్నది.

బాలీ ద్వీపముందుండువారిని "బాలిసు" అని పిలిచెదరు. ఈ జనులు ముఖ్యముగా వ్యవసాయదారులు. వరి చిస్తా ముగావండించుచున్నారు. వరి నన్నమే, వారికి ముఖ్యమైన యాహారము. డచ్ గవర్నమెంటువారు, వీరిని చాలా ప్రాముఖ్యతకు చేర్చి తగినహారము చేయుచున్నారు. వీరిభాష 'బాలి సీసు'భాష. వరితరువాత ముఖ్యమైన పంటలు క్రొత్తి, కాఫీ, పంచదార, పొగాకులు.

బాలి సీసుమనుష్యులు ఆజాను బాహులు కారు, కొంచెము పొట్టివారు. బహు భృగ్ కాయులు. బాలి సీసు ఆడవాగ్రు అందమునకు ప్రపంచమందు పేరుపొందినారు. ఈ

ఆడవాండ్లు మనవారివలె చీర కట్టరు, దక్షిణాదివారి గూడకట్టును పోలియుండు “సరాంగు” (Sarang) అను లుంగీని నడుమునకు కట్టుదురు. పైన భుజముల క్రిందనుండి “స్లెండాంగు” (Slendang) అను రంగు వస్త్రమును చుట్టుకొందురు. నీదవారు ఒక్క సరాంగు మాత్రము ధరించి, స్లెండాంగు లేకయే తిరుగుదురు.

ఉంగరములు, కజియములు, తోడాలు బంగారముతో చేయబడినవి ధరింతురు మన వలెనే వారునూ, వింతవింత ఆకారములు కలిగిన రాగిడిచీల్లలను తలయందు ధరింతురు. వక్కను సున్నమును నమలి పెదవుల నెర్రగా జేసికొనుదురు. చేతిగోళ్లను గోరంట ఆకుచే యెర్రగా జేసికొనుటవలన పీడ, పిశాచములు వారిదగ్గరకు రావని వారి నమ్మిక.

‘బాలిసేను’ బాలివారికి నాటకములు, కోడిపందెములు, నాట్యము అన్న ఎక్కువ యిష్టము. టోపెంగ్ డలాంగ్ (Topeng Dalang) అనునది, ‘బాలి’వారికి చాల ప్రీతి

కరమగు ఆట. ఇది మన సినీనాటకమును పోలియుండును; తోలుబొమ్మలాటవలె ఉండును. కాని యిందు నటలు మంట్రాంతర, పాడరు. సిద్ధిమాస్రాము వేరొకనువిధముందు. దానికి తగినరీతిని నటలు భిన్నము చేయుదురు. ఇది ఆండ్లైయా దేశపు (“Pantomime”) “పాప్టో మైము” నలె నుండును.

బాలిస్వీము డచ్ వారియధీనమున నున్న ప్రాంతము, అందు కొంతభాగము, “నేటివ్స్” (Native chiefs) రాజులగుట వలన చున్నది. ఈ చిన్న రాజులు నాట్యములయ నటలను పోషించి, ఆనరించుచున్నాడు. ఈ నటులకు “స్రిపు” అని పేరు. మున్న మొన్నటివరకును యాస్రిపులు వారికి మును వీడి యితర శత్రువులకు ప్రేమితులగుట ధింపబడెను. కాని యుద్ధవిజయము వీరి, శత్రువులకు పోయి వారి నాట్యకళలుగను చూపించుచున్నాడు.

ఈ స్వీమునకు “బాలి” లేక, “పులి” ద్వీప మని పేరేల వచ్చెను?

కాంగ్రెసు చరిత్ర

(శ్రీ పట్టాభినీతారామయ్యగారి ఇంగ్లీషుగ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము)

ప్రతి 1-కి ధర రూ. 2 8 0

కొద్దిప్రతులుమాత్రమే యున్నవి. గాన ఆశాభంగము కలుగకుండుట్లు

తక్షణమే ఆర్డరులను పంపుకొనుడు.

వర్తకులకు, ఎక్కువప్రతులను తీసుకొనువారికి ప్రత్యేకసదుపాయము గలదు. ఈప్రతులు ఆంధ్రప్రతిక ఏజెంట్లు అందరివద్దను దొరకును.

మదరాసు ప్రభుత్వము:

విద్యాశాఖ వ్యయము

సి. వి. దీక్షితులు

ఈ సంవత్సరము మన రాష్ట్రము యొక్క బడ్జెటునుగూర్చిన సాధారణ చర్చ లో ప్రధానమంత్రి మాటలాడుచు హిందూ దేశమునందలి పెద్దరాష్ట్రములలో క్లెయిన్ మన రాష్ట్రమునందే విద్యావిషయకమగు వ్యయము అధికముగా నుండుట కొనియాడదగు విషయ మని సూచించియుండెను. కావున వివిధరాష్ట్రములలో విద్యాశాఖకగు వ్యయము, ఆసామ్ము లభించుచున్న మార్గములు, ఆయాతరగతుల విద్యకు (అనగా ప్రాథమిక, మాధ్యమిక, ఉన్నతవిద్యలకు) ఈసామ్ము ఏకీకరించిన వ్యయ మగుచున్నదియు పోల్చిచూచి, వ్యయము విషయముననేగాక ఫలితములందుగూడ మన రాష్ట్రము మిగిలినరాష్ట్రములకంటె ముందంజ వైచినదా లేదా యను విషయము తరిచి చూచుటవలన కొంత ప్రయోజన ముండకపోదు.

వైనచెప్పిన పెద్దరాష్ట్రములు నాలుగు: మదరాసు, బొంబాయి, బెంగాలు, సంయుక్త రాష్ట్రములు.

ఈక్రింది పట్టికలో విద్యావిషయమై ప్రతిరాష్ట్రమునందును వివిధ ఆధారములనుండియును ఖర్చుపెట్టబడిన సామ్ము యొక్క మొత్తము ఈయబడినది. విద్యాశాఖ వ్యయమందు సుమారు గత ౧౫ సంవత్సరములనుండియు కలుగుచున్న మార్పులను తెలిసుకొనుటకు వీలగునట్లు ఈ పట్టిక యందు మూడు సంవత్సరముల వ్యయము ఈయబడినది. ఇందు ౧౯౨౦-౨౧-వ సంవత్సరము మాంటుషర్డ్ సర్క్యులేషన్ములు ప్రారంభమగుటకు ముందున్నస్థితిని సూచించును; ౧౯౨౨-౨౩-వ సంవత్సరము, సంస్కరణములు అమలులోనికి వచ్చినపిదప వివిధరాష్ట్రములును కేంద్రప్రభుత్వము వారికి చెల్లించవలసిన కప్పములు (మెట్రనులివాడ్లు నుబట్టి) మాపుచేయబడిన పిదప నున్నస్థితిని తెలుపును; ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరము ఆర్థికదురవస్థ ప్రారంభించినపిదప నున్నస్థితి కుదాహరణము.

(1) విద్యాశాఖకయిన మొత్తమువ్యయము (లక్షలరూపాయలలో)

సంవత్సరము	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రములు
1920 - 21	319	268	309	242
1927 - 28	479	391	415	354
1933 - 34	540	398	423	370

(2) వివిధరాష్ట్రములలోని కనసంఖ్య (లక్షలలో)

సంవత్సరము	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రములు
1921	428	198	467	454
1931	467	219	501	484

(3) తల 1 కి విద్యావ్యయము (రూపాయలలో)

సంవత్సరము	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రములు
1921	0-12	1-5	0-11	0-9
1924	1-2	1-18	0-18	0-12

పై వివరములనుబట్టి తేలున దేమనగా ౧౯౨౦-౨౧-వ సంవత్సరముకంటె ౧౯౨౨-౨౩-వ సంవత్సరమున మదరాసులో ౧౬౦ లక్షలరూపాయలు (అనగా నూటికి ౫౦ వంతున) విద్యాశాఖకు వ్యయము పెరిగినది. ౧౯౨౨-౨౩-వ సంవత్సరముకంటె ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరమున ౬౦ లక్షలు (అనగా నూటికి ౪౦ వంతున) వ్యయము పెరిగినది. మొత్తముమీద ౧౯౨౦-౨౧ మొదలు ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరము నాటికి మదరాసులో విద్యాశాఖవ్యయము నూటికి ౬౯ చొప్పున పెరిగినది. ఇక బొంబాయిలోనన్ననో ౧౯౨౨-౨౩-వ సంవత్సరమునాటికి ఈవ్యయము నూటికి ౪౯ చొప్పునను, అటుపిమ్మట నూటికి రెండుచొప్పునను మాత్రమే పెరిగినది. ఇట్లే బెంగాలులో మొదటిలో నూటికి ౪౪ పాళ్లును, పిదప నూటికి రెండుపాళ్లును, సంయుక్తరాష్ట్రములలో మొదటిభాగమున నూటికి ౩౪ పాళ్లును, రెండవభాగమున నూటికి ౫ పాళ్లును వ్యయము పెరిగినది. అన్ని రాష్ట్రములలో కూడ ఈ కాలమున, అనగా సంస్కరణములు అమలులోనికి వచ్చినపిదప విద్యాశాఖా వ్యయము అభివృద్ధి అయినది. అందునను మొదటిలో ఈ అభివృద్ధి అధికముగానుండుట నహజము; కాని ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరమునాటికి ఈ అభివృద్ధి అగిపోయిన దనియే చెప్పవలెను. ఏమనగా అధికమాంద్యము తలసూఫిస్తపిదప వ్యయ మధికమగుటకు సావకాశములేదు. ప్రతిరాష్ట్రమును వ్యయము మీదను జనసంఖ్యనుబట్టి యుండవలెను.

తగ్గించుమార్గముచే అవలంబించవలసినదనినది; రాబడి తగ్గిపోయినది.

ఒక్కమొత్తమువ్యయమునుబట్టి చూతుమేమి మదరాసు భుత్వమే మిగిలిస్తే భూత్వములకంటె విద్యావిషయమున అధికముగా వెచ్చించుచున్నదని చెప్పకయ్యదు. ఇక పైన ఈయబడిన మూడవవర్గమున బట్టి ఒక్కంటికి ఎంతసొమ్ము ఖర్చుగుచున్నదను విషయమును గమనింతుమేమి ౧౯౨౦-౨౧ స్పష్టమగును. ఈ విషయమున ౧౯౨౦-౨౧-వ సంవత్సరమునకును, ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరమునకును వివరము లీయబడినవి. జనాభానుబట్టి తలఒక్కంటికి వ్యయము బొంబాయిలో అధికముగా నున్నది; మదరాసులో అంతకంటె తక్కువ; అటుపిమ్మట బెంగాలును, తుదను సంయుక్తరాష్ట్రములును లెక్కకువచ్చును. ఈ సంఖ్యలను మనము గేజు వేరుదృష్ట్యలతో చూడవచ్చును. ఒకవిధముగా ఆలోచించినయెడల మదరాసుకంటె బొంబాయిలోనే విద్యాశాఖకై ఎక్కువ సొమ్ము ఖర్చుగుచున్నది. ౧౯౩౩-౩౪ లో మనము తలఒక్కంటికి రూ. ౧-౨-౦ ఖర్చుపెట్టగా బొంబాయిలో రూ. ౧-౩-౦ ఖర్చుపెట్టినారు. కేవలము మొత్తమునుమాత్రమే తీసుకొని జనాభాను గణుతింపనియెడల మదరాసుకే అగ్రస్థానము లభించును; కాని అట్లుచేయుట సరియనితోచదు. ఖర్చు ఎక్కువ

వైన ౧.వ శట్టికలో పెద్దరాష్ట్రములు నాలుగింటిలోను ఆయాసంస్థలములలో విద్యాశాఖకై ఎంతద్రవ్యము ఖర్చుచున్నదో చూచితిమి. ఆ మొత్తములలో కేవలము ప్రభుత్వముచే పెచ్చింపబడుచున్న మొత్తమే గాక, ఇతర బాపతులనుండి విద్యాశాఖకు వచ్చుచున్న రాబడులుకూడ చేరియున్నవి. అవి ఏవనగా — స్థానికసంస్థలు (అనగా లోకలుబోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు మొదలైనవి); జీతములు (అనగా పాఠశాలలో విద్యార్థుల

నుండి కైకొనబడుసొమ్ము; ఇతరజిల్లరబాపతులు (వీనియందు: ప్రజాబాహుళ్యముచే విద్యావిషయమున చేయబడుచున్న వ్యయము చేగును). వై బాపతులనుండి విద్యాశాఖకై ఎంత ఎంత సొమ్ము ఖర్చుచున్నదో తెలుసుకొనిన నేగాని, ప్రభుత్వము ప్రతీసంవత్సరమును ఎంతసొమ్ము వ్యయ మొనర్చుచున్నదో తెలియదు. ఈ క్రింద శట్టికలో ఆ వివరము లీయబడినవి; ఇందు రూపాయలు లక్షలలో చూపబడినవి.

సంవత్సరము	1920 - 21				1927 - 28				1933 - 34			
బాపతు	పరిరక్షణ	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్తరాష్ట్రములు	పరిరక్షణ	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్తరాష్ట్రములు	పరిరక్షణ	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్తరాష్ట్రములు
ప్రభుత్వము	142	149	109	105	224	201	1౯0	205	246	176	185	198
స్థానిక సంస్థలు	87	41	16	44	65	69	25	45	77	77	84	48
జీతములు	71	88	135	24	90	69	171	౯3	96	92	187	74
ఇతర బాపతులు	69	85	49	౯8	100	౯2	69	౯0	121	౯3	68	51
మొత్తము	319	263	309	242	479	391	415	3౯4	౯40	398	424	371

గీనివిబట్టి తేలున దేమన మదరాసు, బొంబాయి, సంయుక్తరాష్ట్రములలో విద్యాశాఖ కగు వ్యయములో ఎక్కువ భాగమును ప్రభుత్వమును స్థానికసంస్థలను వహించు

చుండగా ఒక్క బెంగాలులో మాత్రము విద్యార్థులవలన వచ్చు జీతములే చాల పెద్ద మొత్తములుగా నున్నవి. మదరాసులో ప్రభుత్వమును, స్థానికసంస్థలను విద్యావిష

యమై చేయు ఖర్చు ౧౯౨౦-౨౧-వ సంవత్సరమున నూటికి ౫౬ పాళ్లయి యుండగా ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరమున ౬౦ పాళ్ల వరకును పెరిగినది. ఇట్టి హెచ్చుదల సంయుక్తరాష్ట్రములలోగూడ కాన్పించుచున్నది. కాని బాంబాయిలోమాత్రము ఈ రెండుబాహతుల వ్యయమును కలిపి ౧౯౨౦-౨౧-వ సంవత్సరములో నూటికి ౭౩ పాళ్లయియుండగా ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరమున ౬౪ పాళ్ల వరకును పడిపోయినది. అయితే జీతములవలని రాబడిమాత్రము మంచి అభివృద్ధి చూపినది. ఒక్క బెంగాలులోమాత్రము ఈ రెండుబాహతులును కలిపి ౧౯౨౦-౨౧ లోను, ౧౯౩౩-౩౪ లోను నూరింట నలుబది పాళ్లచొప్పుననే నిలబడినది. ఈసందర్భమున ముఖ్యముగా గమనించదగు విషయ మేమనగా ౧౯౨౦-౨౧ మొదలు ౧౯౩౩-౩౪ వరకు గల కాలములో జీతములవలని ఆదాయము మదరాసులో సరియగు అభివృద్ధిని చూపలేదు. బాంబాయిలోను, సంయుక్తరాష్ట్రములలోను జీతములవలని ఆదాయము రెట్టింపుకంటెకూడ ఎక్కువైనది. బెంగాలులో నూరింట ముప్పదియూగుపాళ్లు అధికమైనది కాని మదరాసులో హెచ్చుదల మిగిలిన రాష్ట్రములలోకంటె తక్కువగా నున్నది; ౧౯౨౦-౨౧ లో జీతములవలని రాబడి ౭౧ లక్షలు, ౧౯౩౩-౩౪ లో ౯౬ లక్షలు; అనగా వృద్ధి నూరింట ౩౫ పాళ్లుమాత్రమే. ఇందులకు కారణములు రెండని చెప్పవచ్చును; ఒకటి మాధ్యమికవిద్యయు, ఉన్నతవిద్యయు మదరాసులో మిగిలినరాష్ట్రములలో పొంది

నంత యభివృద్ధి పొందకుండుట, రెండవది మదరాసులో ప్రాథమికవిద్య కగు ఖర్చు అధికమగుటయు, దానికితోడు ప్రాథమిక విద్యను ఎల్లరికను అందుబాటులో నుంచు తలంపుతో ప్రైమరీ స్కూళ్లలో పిల్లలదగ్గరనుండి జీతములు వసూలు చేయుట మానుటయును; బెంగాలులో జీతములవలని రాబడి హెచ్చుగా నుండుట కొకముఖ్యకారణ మున్నది. అప్పుట మాధ్యమికవిద్యయు, ఉన్నతవిద్యయు విశేష వ్యాప్తి నొందుటచేత ప్రైవేట్ గతులలోను కళాశాలలోను చదువుకొనుచారి సంఖ్య అధికముగా నున్నది. ప్రైమరీ స్కూళ్ల జీతములకంటె ప్రైవేట్ గతిపాఠశాలలోను కళాశాలలలోను జీతములు మిక్కిలి ఎక్కువగుటచే బెంగాలులో జీతములవలన ఎక్కువరాబడి వచ్చుచున్నది. సంయుక్త రాష్ట్రములలోకూడ జీతములవలని రాబడి హెచ్చుగా నుండుట కిదియే కారణము.

ఇంతవరకును విద్యాశాఖవిషయమున ఏయేబాహతులనుగిది ఎంతెంత రాబడి వచ్చుచున్నదో చూచితిమి. ఇప్పుడు విద్యాశాఖ కగు వ్యయములో ఏయేరకమువిద్యకై ఎంత సొమ్ము ఖర్చగుచున్నదో చూచుట మంచిది. విద్యాశాఖకగు వ్యయము రెండువిధములైనది; బోధననిమిత్త మగుఖర్చు, పరిపాలన కగుఖర్చు. ఈ రెండింటిలోను బోధనకగు ఖర్చే ప్రధానమైనది. విద్యాబోధన కగు ఖర్చును మూడువిధములుగా విభజించవచ్చును. మనదేశమున గరపబడువిద్య మూడు రకములైనది: ప్రాథమికవిద్య, మాధ్యమిక విద్య; ఉన్నతవిద్య. ఎలిమెంటరీస్కూళ్లలో అయిదవతరగతివరకును గరపబడు విద్య

ప్రాథమికవిద్య. అటుపిమ్మట మిడిల్స్కూల్స్ లోను హైస్కూల్స్ లోను స్కూలుఫైవలు వరకును నేర్పబడుచది మాధ్యమికవిద్య, కళాశాలలో నేర్పబడుచది ఉన్నతవిద్య. ఈ

మూడిటిక్రిందను పెద్దరాష్ట్రములు నాలు గింటిలోను ఎంతెంతవాఁము వ్యయమగు చున్నదియు ఈక్రిందివట్టిక తెలుపును. ఇందు రూపాయలు లక్షలలో చూడబడినవి.

స వత్సరము	1920 - 21				1927 - 28				1930 - 31			
బాపకు	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రములు	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రములు	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రములు
ఉన్నత విద్య	71	12	27	16	25	18	37	25	29	23	36	32
మాధ్యమిక విద్య	17	49	105	55	93	79	137	78	109	88	154	98
ప్రాథమిక విద్య	68	127	52	51	189	198	75	86	234	199	80	93

దీనినిబట్టి కొన్ని విశేషములు తెలుసుకొన దగును. మదరాసులో ౧౯౨౦-౨౧ - ౧౯౩౩-౩౪ సంవత్సరములమధ్య కళాశాల లపై వ్యయము నూటికి ౭౧ పాళ్లును, సెకం డరీ స్కూల్స్ కగు వ్యయము ౭౦ పాళ్లును, ప్రైమరీ ద్య కగువ్యయము ౧౨ పాళ్లును హెచ్చినది. దీనినిబట్టికూడ మదరాసు ప్రభు త్వము ప్రైమరీవిద్య విషయమున ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపుచున్న దనుట స్పష్టము ౧౯౨౦-౨౧ లో మదరాసులో కళాశాలలు, సెకండ్రీస్కూల్లు, ప్రైమరీస్కూల్లు వివికగు వ్యయము ౧: ౪: ౭ వరుసలో నుండగా ౧౯౩౩-౩౪-వ సంవత్సరమున ౧: ౪: ౮ వరుసగా మారినది. బొంబాయిలో ఈమూ డింటిలోను హెచ్చుదల నూరింట ౯౨, ౮౦,

౫౭ పాళ్లు అయియున్నది; కావున బొంబాయిలో ప్రైమరీవిద్యకంటె మిగిలినవాని వి యమై ఎక్కువశ్రద్ధ తీసుకొనబడినదని చెప్ప నగును. బెంగాలులోను, సంయుక్తరాష్ట్రము లలోను ప్రత్యేకముగా గమనించదగిన మా ర్పేదియును కానరాద: ఇంకొకసంగతి ఏమ నగా మదరాసులోనున్న, బొంబాయిలో నున్న ఎక్కువసొమ్ము ప్రాథమికవిద్యకై వ్యయమగుచుండగా, బెంగాలులో ఎక్కువ సొమ్ము మాధ్యమికవిద్యకై ఖర్చుపెట్టబడు చున్నది. సంయుక్తరాష్ట్రములో ప్రైమరీ సెకండ్రీ విద్యకు మొత్తముమీద సమాన ముగానే వ్యయమగుచున్నది. ఈనాలుగు రాష్ట్రములలోను కళాశాలలకును సెకండ్రీ స్కూల్స్ కును అగువ్యయమునందు బెంగాలు

అగ్రస్థానమును నిహించుచున్నది ప్రైవేట్ విద్యుచ్ఛయమున మదరాసు అగ్రస్థానమున నున్నది. ఈ ఒక్కటిబట్టి మాత్రమే చూచినట్లయిన మరరాసులోను, బొంబయి లోను నిరీక్షరితను పోగొట్టటకై గట్టి ప్రయత్నము జరుగుచున్నట్లు తెలుసుగును. ఆకారము చేతనే ప్రైవేట్ విద్యుత్ ఎక్కువ సొమ్ము ఖర్చుచేయబడుచున్నది. బెంగాలు లోను, సంయుక్తరాష్ట్రములలోను ఉన్నత విద్యకై జరుగుచున్న వ్యయము నిరీక్షింప విద్యాసాతులసంఖ్యను హెచ్చించుటకు కా

రణమగుచున్నదా యను సందేహమున కెక మియవచ్చును.

కాని ఈసందర్భమున ఇంకొక విషయము గమనించవలసి యున్నది. వ్యయము యొక్క ప్రయోజనము ఫలితమును బట్టి చూడవలసి యున్నది. ఫలితమును బట్టి చూడకు మార్గములు రెండు; పిదప గరిష్టము చున్నవారిసంఖ్య, అందుకు తలబెక్కుటి కగు ఖర్చు. ఈక్రిందిట్టికలో ఆపరిమితి లీయబడినది. పిదప నేర్చుకొనువారిసంఖ్య వేలలోను, తలబెక్కుటి కగువ్యయము రూపాయలలోను చూడబడినది.

సంవత్సరము	1920 - 21				1927 - 28				1933 - 34			
భాష	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రము	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రము	మదరాసు	బొంబాయి	బెంగాలు	సంయుక్త రాష్ట్రము
కళాశాల	8	5	20	5	13	7	23	10	12	11	25	15
తల 1 - కి	218	240	135	320	-	-	-	-	238	219	143	218
మార్గము	170	76	360	111	188	109	422	172	208	104	463	232
తల 1 - కి	40	65	29	50	-	-	-	-	52	66	33	42
ప్రాముఖ్యము	1494	807	1437	848	2356	1022	1839	1157	2715	1169	2286	1239
తల 1 - కి	7	16	4	6	-	-	-	-	9	17	3	7

పై వివరములను పట్టి నిద్యగరపుట బెంగాలులో చౌకయుచు, మదరాసులోను బాంబాయిలోను ప్రియమును అవి తేలుచున్నది. ఏరకము విద్యలో చూచినను బెంగాలులో తల ౧ టి కగుఖర్చు చాల తక్కువగా నున్నది. మదరాసులో ప్రాథమిక విద్యకు తల ౧ టి కగుఖర్చు బెంగాలులో అగుఖర్చు కంటె మూడింతలు జాస్తిగా నున్నది; సాయుక్త రాష్ట్రములలో అగు దానికి ౩ రెట్లుగు చున్నది (బాంబాయిలో అగు వ్యయములో సగముమాత్రమే యగుచున్న దనికూడ చెప్పవలెను). బెంగాలులో ప్రైవేట్ స్కూళ్లలోని ఉపాధ్యాయులు చాలమంది బ్రాయినింగు కానివారిగుటచేత వారి జీములు తక్కువగా నుండుట సహజమే. అయినను చదువుకొను ప్రతిస్థితివాని పరయమునను బెంగాలులోకంటె మనకు మూడురెట్లు ఖర్చగుటకు అది తగినంత కారణముగా గన్పట్టను.

వ్యయ మెక్కువయగుచున్నను అందులకు తగిన ఫలితములు కన్పట్టించునట్లయిన ఖర్చు హెచ్చుగా నున్నదని చింతింపవలసిన యుండదు. హెచ్చువ్యయము విద్య శక్తిగా కరవబడుటకు జరుగు ప్రయత్నము వైనను లేక సామూహిక వ్యయవగుట వైనను సూచించవచ్చును. మనరాష్ట్రములో ఎంచుచేత వ్యయ మధికముగా నున్నదియు కనిపెట్టవలెను. మదరాసులో ప్రాథమికవిద్య నేర్చుకొను ప్రతి ౧౩ గురకున్న ఒక్కడు మాత్రమే మాధ్యమిక విద్య నేర్చుకొనుచున్నాడు బాంబాయిలో తొమ్మిదింట ఒకడున్ను, బెంగాలులోను సంయుక్త రాష్ట్రములలోను అయిదింట ఒకడున్ను

మాధ్యమిక విద్య నేర్చుకొనుచున్నాడు. దీనిని బట్టి మదరాసులో ఎక్కువరేజి పోచుచున్నదని చెప్పవచ్చును; ఏనుక ప్రైవేట్ స్కూళ్లలో చదువువారిలో కొద్దిమందిమాత్రమే సెకండరీ స్కూళ్లలో ప్రవేశించుచున్నాను. ఒకతరగతినుండి ఇంకొకతరగతికి పోవువారిసంఖ్య గమనింతుమేని రేజి పోవుచున్నసంగతి ఇంకను స్పష్టమగును. మన మింతవామ్ము ఖర్చు చేయుచున్నను ప్రైవేట్ రిగతుల బాలురకు విద్యయం చెక్కునయభివృద్ధి కలిగినలేక పోవుచు-టిమవియ నుకొనవలసి వచ్చుచున్నది. ప్రైవేట్ స్కూళ్లలో బాలుగు నేర్చుకొనునది చాల తక్కువ. కొంచెము చదవను నారాను అభ్యసించును; కాని గణితజ్ఞాన వంశగా కురచును. వారు నేర్చినది శాస్త్రదము కావలెనేని ప్రైవేట్ తరగతులలోని వారు సగమునకువైగా ప్రైవేట్ రిగతులలో ప్రవేశించవలెను; లేదా మన ప్రైవేట్ స్కూళ్లలో ప్రస్తుతము నేర్పబడుచున్న చదువు ఎక్కువ కట్టుదిట్టముగా నుండి ఇప్పటికంటె ఎక్కువ ప్రయోజనము కలదిగావైనను అయియుండవలెను. ఈవిషయమును బాగుగా పరిశీలించి వ్యయమునందన్న రద్దు శక్తిచే, విద్య యొక్క ప్రయోజనమును హెచ్చించుటకు గట్టియత్నము చేయవలసియున్నది. తల ౧ టి కగు ఖర్చును మనము శక్తింపగలిగినట్లయిన ఇప్పుడు ఖర్చుగుచున్న సామూహిక ప్రాథమికవిద్యకు ఇంకను ఎక్కువ వ్యాప్తి సేయగలిగినవార మగుదుము.

పైన ఈయబడిన వివిధములైన వివరములనుబట్టి తేలున దేమన; మాంటుఫర్డు సంస్కరణములకు పిదప విద్యాశాఖ మంత్రుల చేతిలోనికి వచ్చుటచే విద్యావ్యాప్తికి మంచి

అనకాశము లభించెను. అప్పుటినుండియు మదరాసులో నిరక్షరతను పోగొట్టటకై ప్రాథమిక విద్యవిషయమున ఎక్కువశ్రద్ధ తీసుకొనబడుచున్నది. ఇది ప్రశంసనీయమగు విషయమే. కాని ఒక్కవిషయమున మా ప్రముఖమైన జాగ్రత్తగా ఆలోచించి లోపమును సవరించుకొనవలెను. మదరాసులో ప్రాథమికవిద్య విషయమున ఖర్చు ఎక్కువగు చుండుటకాక రద్దకూడ విస్తారముగా నున్న ట్లగఁడుచున్నది. ప్రాథమికవిద్యకు తల ౧ టి కగుఖర్చు ఎక్కువగా నుండుటే గాక ప్రైవేటీస్కూళ్లనుండి ప్రైతరగతులకు పోవువారిసంఖ్యకూడ తక్కువగా నున్నది. కాబట్టి ప్రాథమికవిద్యకు సంబంధించినంత వరకు విద్యాక్రమము, వ్యయము - ఈ రెండింటినిగూడ ఎక్కువ జాగ్రత్తగా పరిశీలించి ప్రైవేట్ థికారులు కట్టుదిట్టము చేయవలెను. ఇప్పుడు ఖర్చుగుచున్న సాముతోనే అధిక సంఖ్యాకులకు ప్రాథమికవిద్య కరవుటకును, చాలవోట్ల ప్రాథమికవిద్య తప్పనిసరి చేయుటకును అవకాశములున్నట్లుతోచుచున్నది. ఒకతరగతినుండి ప్రైతరగతికి పోవునప్పుడు విద్యాస్థలసంఖ్య అంతగా తగ్గిపోకుండునట్లు విద్యాధికారులు జాగ్రత్తపడవలెను. ప్రజాసమ్మతమగు ప్రభుత్వము ఈమధ్య అధికారములోనికి వచ్చుటచే విద్యావిషయమున ఎక్కువశ్రద్ధ చూపబడునని ఎంచవచ్చును.

ప ర్య వ సా న ము

(౧) జనాభానుబట్టి చూచినట్లయిన బొంబాయిలో తల ౧ టికి ఖర్చుపెట్టబడుచున్నంత విద్యావిషయమై మదరాసులో ఖర్చు పెట్టబడుటలేదు. స్కూలుముగిసిన విద్యాశాఖావ్యయము మిగిలిన రాష్ట్రములలోకంటె అధికముగా నున్నను జనాభానుబట్టి చూచినయెడల మన మింకను ఎక్కువ సాము వ్యయముచేయవలసినట్లు కనపట్టుచున్నది.

(౨) విద్యాశాఖ వ్యయములో, లెండునను ప్రాథమికవిద్య విషయమున గిద్దె పిద్దెటకు గట్టిప్రయత్నము చేయవలసియున్నది.

(౩) ప్రాథమికవిద్యయొక్క ప్రయోజనమధికముగా నుండుటకును, ప్రైవేటీస్కూళ్లనుండి ఎక్కువమంది ప్రైతరగతులలో చేరుటకును యత్నించవలెను.

(౪) ప్రాథమికవిద్యకు మదరాసులో ఎక్కువసాము వ్యయమగుచుండుట గర్హితమగు విషయమేకాని అట్లని ఉన్నతవిద్యకు ఖర్చును తగ్గించి ఆవిషయమున అనావరమా చూపకుండు జాగ్రత్తపడవలెను. ప్రాథమికవిద్య వృద్ధిచేయుట ఎంతఅవసరమో ఉన్నతవిద్యను మంచిస్థితిలో నుంచుటకూడ అంత అవసరము. పనిలేని విద్యావంతులసంఖ్య తగ్గించవలెనని ఉన్నతవిద్యయందు దాదాపు ఐదు చూపుటకంటె ఉన్నతవిద్యయొక్క పద్ధతిని మార్చి పాఠశాలవిద్య నేర్పుటకు మార్గముల నన్వేషించవలెను.

ఆంధ్రదేశమువైకి దక్షిణాదిబ్యాంకుల దండయాత్ర

దోర్బల శోభనాద్రి శాస్త్రి

ఆంధ్రదేశంలో సుమారు పదిహేను ఏళ్లకిందట బ్యాంకులంటే ఏమిటో జనసామాన్యానికి తెలియదు. అక్కడక్కడ ఇంపీరియలు బ్యాంకు బ్రాంచీలు వుండేవి. కాని వాటిప్రాంతాలకు ఎవ్వరూ వెళ్లేవారు కారు. కారణం ఏమిటంటే వాటియాజమాన్యం దొరలచేతుల్లో వుండేదని కాదు (క్యాపిటలిస్టుల మనవాళ్లే వుండేవాళ్లు). అప్పు కావలసినా సామాన్యులకు అప్పు పుట్టేదిగాదు. డబ్బుకలవారు ప్రోనోట్లపైన అప్పు లివ్వడమేగాని బ్యాంకులలో దాచుకోవడం ఎరగరు. అప్పులకోసం వర్తకులు మూత్రమే బ్యాంకులకు వెళ్లేవారు. గొప్ప గొప్ప గవర్నమెంటు వుద్యోగస్థులు 'గవర్నమెంటు బ్యాంకు' అనేనమమృతంతో నైతేనేం, వారికుండే ఇతర సౌకర్యాలవల్లనైతేనేం, తమడబ్బును ఇంపీరియల్ బ్యాంకులోనే దాచుకుంటూ వుండేవారు. కాబట్టి దొరలకీ, గొప్ప గవర్నమెంటు వుద్యోగస్థులకీ, అప్పులు కావలసిన పెద్దపెద్ద వర్తకులకీ ఇంపీరియలు బ్యాంకు వారు కావలసిన సదుపాయాలు చేసేవారుగాని జన సామాన్యానికి అందుబాటులో వుండేవారు గారు.

ఇట్టి సందర్భాల్లో సహకారోద్యమం ప్రారంభమైంది. ప్రతిపక్షాల్లోనూ, పట్టణంలోనూ కో-ఆపరేటివు బ్యాంకులు వెలిశాయి. ఇవి గవర్నమెంటువారి ఆధ్వర్యంలో వుండి, అందువల్ల ధన సహాయం బాగా వుండడంచేత వ్యవసాయదార్లకు అప్పులు ఇవ్వడం విరివిగాజరిగింది. కాని యీ బ్యాంకులమేనేని 'మెంటు, వ్యవహారంలో అనుభవం లేనివారిచేతుల్లోను, లేదా కేవలం అప్పులు కావలసినవారి చేతుల్లోను పడవల్ల డబ్బున్నూ వ్యవహారజ్ఞానమున్నూ కలవారు ఈ ఉద్యమంలో చేరకుండా దూరంగా ఉండిపోయారు. కాబట్టి పట్నవాసాల్లో ఇంపీరియలు బ్యాంకుల మోస్త

రుగానే పల్లెలలో కో-ఆపరేటివు బ్యాంకులు మాత్రా కేవలం అప్పులు ఇచ్చే సంస్థలు అయినవి. కొంతమంది గవర్నమెంటు ఉద్యోగులు అక్కడక్కడ పట్నవాసాల్లో తమడబ్బును ఎక్కవవడ్డీ ఇస్తారు కాబట్టి ఇంపీరియలు బ్యాంకుకుబదులు వీటిలోనే వేసుకునేవారు

దోర్బల శోభనాద్రి శాస్త్రి గారు

పర్యవసానం ఏమిటంటే, డబ్బున్నవారు ఈ బ్యాంకులలో డబ్బును దాచుకోడానికి అలవాటుపడనూ లేదు; ప్రోనోట్లమీదా తణఖాలమీదా అప్పు లివ్వడం మాననూలేదు.

ఈ కారణాలవల్ల ఆంధ్రదేశంలో బ్యాంకులంటే అప్పులుపుట్టే ఆఫీసు లనేతప్ప డబ్బు దాచుకునే సంస్థలన్న అభిప్రాయం కలగడానికి అవకాశం కనిపిస్తోలేక

పోయింది. ఇట్టి పరిస్థితుల్లో చెన్నరాజధానిలో పెద్ద సంస్థయైనటువంటి ఇండియను బ్యాంకువారు ౧౯౨౭ సంవత్సరంలో నుంటూరులోనూ ఆనుట్టు ప్రక్కలవున్న పట్టణాల్లోనూ బ్రాంచీలను పెట్టి లక్షలకొద్దీ డబ్బును వర్తకులకూ వ్యవసాయదార్లకూ అప్పలిచ్చారు. అంతే కాని డిపాజిట్లను ఆకర్షించడానికి ప్రయత్నంచేయలేదు. వీరిని చూసి హిందూస్థాన్ బ్యాంకువారుకూడా బెజవాడలో బ్రాంచిపెట్టి అదేపంథా తొక్కారుగాని డిపాజిట్లసంగతి వారూ ఆలోచించలేదు. అందువల్ల బ్యాంకు లంటే అప్పలిచ్చే సంస్థలుమాత్రమే అన్న అభిప్రాయం దృఢపడ్డది.

బ్యాంకులనేవి తమ స్వంతధనంతో వ్యాపారం చేసే సంస్థలు కావు. ఇతరులసామ్రాజ్యం డిపాజిట్లుగా వున్నకొని, ఆడిపాజిట్లమీద ఇచ్చేవడ్డీకంటే ఎక్కువ వడ్డీకి అప్పు లిచ్చి లాభం సంపాదించి వాటాదార్లకు పంచి పెట్టేవి.

ఇంగ్లీషులుబ్యాంకువారు గవర్నమెంటు, మునిసిపాలిటీలు, జిల్లాబోర్డుల బాపతు సామ్రాజ్య వడ్డీలేకుండాగాని, స్వల్పవడ్డీతోగాని తమవద్ద డిపాజిట్లుగా వుంచుకొని అప్పులిచ్చేవారు. కో ఆపరేటివు బ్యాంకులు తమ డిపాజిట్లలో విశేషభాగం మద్రాసులోవున్న కేంద్రసంస్థయైన ప్రావిన్షియలు కో ఆపరేటివు బ్యాంకు ద్వారా తెచ్చుకొనేవి. ఇండియనుబ్యాంకు, హిందూస్థానుబ్యాంకులు దక్షిణాదియించి వచ్చే తమ డిపాజిట్లను లాభకరంగా అక్కడవనియోగపర్చడానికి తగిన అవకాశాలు లేక మనదేశానికి తెచ్చి, మనకు అప్పులిచ్చి లాభాలు సంపాదించి, ఆలాభాలను తమవాటాదార్లకు పంచిపెట్టుకునేవి.

ఆంధ్రదేశానికల్లా వీరికోరినట్లు ఒక్కసంస్థ మాత్రం వుండేది ౧౯౨౩ లో ఆంధ్రబ్యాంకును బందరులో స్థాపించారు. లక్షరూపాయలు మూలధనం; అయిదారులక్షల రూపాయలు డిపాజిట్లు; డిపాజిట్లపైన అర్ధరూపాయి వడ్డీ; అప్పులపైన మూడుపాపలాలు; ఈమాత్రం వ్యాపారంతోనే వాటాదార్లకు సాలుకు నూటికి ౧౨ రూపాయల చొప్పున విదు సంవత్సరాలు లాభాలు అవిచ్చిన్నంగా పంచిపెట్టారు.

ఆంధ్రదేశంలో బందరుగాంటి పట్టణంలో ఒక చిన్న సంస్థకు లేవగిసి ఇంత చిన్నవయస్సుగా మునుపవత్సరాలు వ్యాపారం జరిపినప్పుడు ప్రతిపట్టణంలోనూ ఒక చిన్న బ్యాంకు లేవవలసిందే. కాని బందరుం లే ప్రావిన్సు దేశంలో కొంచెనిరసన; కొంతనిర్లక్ష్యం. బందరువాడు కొత్తిదారులను తొక్కగిలం అని అనిపి, మన ఆనుమానం; తొక్కినా కొనసాగించలేదని అనిపి.

౧౯౩౦-వ సంవత్సరంలో భాన్యపురం లో ఒక గావడిపోవడం, రైలు కుంగిపోవడం, భూములపై గులు పూర్తిగాతగ్గడం, బుణదాతలు అవారంగా నష్టపడడం సంభవించింది. దేశకాలపరిస్థితులు మారేదాకా డిబ్బాకు ఇతరులకు అప్పలివ్వడంకంటే బ్యాంకుల్లో దాచుకోవడమే శ్రేయస్కరమని అందరి తోచింది. అప్పుల్లో తణఖాదస్తావేజాలమీద కొంత వ్యామోహం పెరిగి గాని రామస్థ్య అములులోకివచ్చిన బుణఖాదస్తావేజాతోటి ఆవ్యామోహం నిర్మూలమైంది. అందువల్ల డిబ్బావాడు కోడానికి బుణదారలదృష్టి బ్యాంకులపై ముగ్ధం.

ఆంధ్రబ్యాంకువారు ౧౯౨౯లో తమ కార్యకర్తల దృష్టిని వదిలివేసి ఆంధ్రదేశమంతా తమ ప్రాంతాలను వ్యాపింపచేద్దామనే వుద్దేశంతో ప్రద్రమిలలో కాశీ నాడలో బ్రాంచీని స్థాపించారు; ౧౯౩౪ నెలలకం వచ్చేసరికి మొత్తంమీద ఆరు శాఖీసులతో నవీనస్థాపనమీద ఇంగ్లీషులుబ్యాంకుతో సాటిగా వ్యవహారం సాగింపి. ప్రతిచోటా కేరూ ప్రతిపా సంపాదించారు.

కాని ఆంధ్రబ్యాంకు వంటి సంస్థ బహుసంవత్సరాలు ద్వివిజయంగా పనిచేసే ఆతిథ్య ప్రాంతాల బ్రాంచీలు పెట్టి ఇంగ్లీషులు బ్యాంకులతో పోటీగా పని చేస్తూవుంటే ౧౯౩౦ సంవత్సరం తగవచ్చు, కాలమాన పరిస్థితులు మారి బ్యాంకులలో డిబ్బా దాచుకోవడం వుత్తిమమని అందరకూ తోచినప్పుడైనా మనవాళ్లు ఈబ్యాంకులో డిపాజిట్లు వేసేయడంలేదు. అందుకు కారణం కేవలం బందరుమీద నిరసనభావం మాత్రమే కాదు. మనవాళ్లకి మనవాళ్లమీద నమ్మకం లేకపోవడమే ముఖ్యమైన కారణం. ఈవిషయమై ఇంటింటికి తిరిగి ప్రచారంచేసినా, ఉపన్యాస నేదీకలనుండి ఉద్బోధించినా, పత్రికలలో మాటిమాటికి ప్రచురించినా

ఏమీ లాభం లేకపోయింది. ఆంధ్ర బ్యాంకియొక్క అభివృద్ధి చీను — గంగాయాత్రలాంటి దయిపోయింది.

మనవాళ్లకి దూరపు కొండలు చాలానునువు. హిందూపత్రికలో ముఖపత్రం (front page) మీద అడ్వర్టైజ్మెంటు వేయించటం; ఫెడరల్ ట్రేడు తాలమీద ఆదాయవ్యయపట్టికలను ప్రచురించి చిన్న పుస్తకాలుగా కుట్టించి వాస్తవికతా ఇంజనీరింగ్ పంపించడం; బ్రోకర్లు, వార్తాపత్రికలు, ఔరువాంకిళ్లు మొదలైనవారి యోగ్యతాపత్రాలను ప్రతిచోటా ప్రదర్శించడం — ఇత్యాది పనులు చేసే ఇతర బ్యాంకులంటే తాహతుగలవనిన్నీ, నమ్మకగ్గవనిన్నీ మనవాళ్ల కోరిక. ఇవే అసలైన బ్యాంకుల్లో, ఈమాత్రమైనా హంగామా చేయలేనివి బ్యాంకులనిపించుకోవని భ్రమ. అంతే కాని రోజురోజూ కల్లెడుట కనపడే డైరెక్టర్లు, లోతు పాతులు క్షణంలో తెలుసుకోడానికి అవకాశాలన్నటువంటి వ్యాపారమా, 'రా' అంటే వెంటనే ఇంటికి పరుగెత్తుకునివచ్చి కావలసిన బ్యాంకు పనులను సవరించగా చేసిపెట్టే ఆఫీసునబ్బందీ కలిగినటువంటి తెలుగు బ్యాంకు అంటే నచ్చదు. దూరంగా వుండి ఏ సంగతులూ తెలియకపోవడమే మన వాళ్లకు నమ్మకాని. గౌరవానికి ముఖ్య కారణం.

ఆర్భత్తునాటు కంపెనీ దివాలానుసరించి నా చిన్నతనంలో విపరీతంగా చెప్పుకుంటూ వుండేవారు. బందరు ఉప్పెనైనా ప్రతియేడూ దీపావళి నాడు జ్ఞాపకం వస్తూవుంటుందిగాని ఆర్భత్తునాటు సంగతి మాత్రం యెన్నడూ జ్ఞాపకం వస్తూన్నట్లు కనపడదు. కుక్కగొడుగుల్లాగ బ్యాంకులు ౧౯౩౦-వ వంతర్సరం సరిమిలాను ప్రతిచోటా బయలుదేరాయి. అవి ఎక్కడివో, ఎట్లా పనిచేస్తున్నాయో తెలుసుకోటానికి వార్తాపత్రికల్లో వున్న ప్రచురణలద్వారా తప్ప వేరేసాధనం లేదు. కేవలం డిపాజిట్లను ఆకర్షించడానికిగాను డబ్బిచ్చి వేయించబడిన ప్రచురణలు ఆ బ్యాంకుల యొక్క నిజస్థితిని యెంతవరకు వెల్లడిస్తాయో మన మూహించుకోవచ్చును. కాని ౧౯౩౦ సం॥రం దరిమిలాను వచ్చిన ద్రవ్యసమస్యలవల్ల మహామహావారు అనేకమంది దివాలా తీశారుగాని బ్యాంకులేవీ పడిపోలేదు. కాబట్టి బ్యాంకు

అనే పదంలోనే ఏదో వొకమహత్తు వుండని మనవాళ్లు వ్యామోహపడ్డారంటే అబ్బవ్యంలేదు. అందుచేత ఏ బ్యాంకులు ఆర్భాటం యెక్కువ చేస్తూ, వడ్డీ యెక్కువ ఇచ్చేవో వాటినే ఆసరించేవారు మనవాళ్లు. ఆంధ్ర బ్యాంకు లాటి సామాన్యపు సంస్థ వారి కంటికి ఆకడికాదు.

ఈ సంవత్సరంలో డిపాజిట్లపైన వడ్డీరేటును బ్యాంకువారు చేసినబట్టి నిర్ణయిస్తారు అన్నది ముఖ్యంగా తెలుసుకోవలసిన విషయం. ఇదివరలో బ్యాంకులంటే డిపాజిట్లు తక్కువ వడ్డీకి వున్నవని, అప్పులు ఎక్కువ వడ్డీకి ఇచ్చి, లాభాలుగడించే సంస్థలు అని చెప్పివున్నాను. కాబట్టి అప్పులపైన వడ్డీవడ్డీబట్టి డిపాజిట్లపైన నిర్ణయ మవుతుంది. అప్పుతీసుకునేవారు ఎక్కువ డబ్బు చివుకగా వారికి అక్కడ తీసుకుంటారు. వారికి దేశాభిమానంతో సంబంధంలేదు. కులమతవిచక్షణలు వుండవు. ఈ చూలోచనలన్నీ పెట్టుకుంటే వర్తకంసాగుదు. ప్రతిబ్యాంకువారు అప్పు లిచ్చేటప్పుడు అసలుసొమ్ము బాగ్రల్ల ముందు చూసుకుంటారు. వడ్డీ కిట్టుబాటుసంగతి రెండోపక్షం. ఇంసరి యలుబ్యాంకువారు డిపాజిట్లపైన నూటికి సవత్సరానికి వడ్డీ రు ౧౨-౦౦ యిస్తారు. గవర్నమెంటువారి సొమ్ము మీద వడ్డీ యివ్వనక్కరలేదు వారికి. ఇంత చౌకగా డిపాజిట్లు సంపాదించడానికి అవకాశం హిందూ దేశపు బ్యాంకులలో చేసికే లేదు. కాబట్టి మీరు ఇవ్వగలిగినంత చౌకవడ్డీకి మరే బ్యాంకువారూ అప్పు లివ్వలేరు. అయితే ఇంసరియలుబ్యాంకువారి వడ్డీరేటు చేని మీద ఆధారపడివుండేది ఆలోచించాలి.

బ్యాంకురేటు అనేది ప్రతిదేశంలోనూ అమలులో వుంటుందన్న సంగతి చాలామందికి తెలిసినవిషయమే. మనదేశంలో ఈ రేటును నిర్ణయించే ప్రచురించేవారు రిజర్వ్ బ్యాంకువారు. ఈ రేటుయొక్క తత్వం యేమింటంటే, గవర్నమెంటువారు కరెన్సీనోట్లను చలామణీచేసే అధికారం రిజర్వ్ బ్యాంకువారి కిచ్చి సరియైన హామీపైన ఇతర బ్యాంకులకు ఎంత అప్పు కావలినై అంత అప్పు మంజూరుచేసేటందుకు అధికారం ఇచ్చారు. ఈ అప్పులపైన వడ్డీరేటు డబ్బు

అవసరాన్నిబట్టి నిర్ణయించుకో మన్నారు. రిజర్వు బ్యాంకివారు ఇట్లా నిర్ణయించేదే బ్యాంకురేటు. దీన్ని వారు ప్రచురంచేస్తూ వుంటారు. దీనిపై ఆధారపడి ఇతర బ్యాంకులవారు తా మిచ్చే అప్పలపైన వడ్డీరేటును నిర్ణయించుకుంటారు.

ప్రస్తుతం బ్యాంకురేటు సంవత్సరానికి నూటికి 3 రూపాయలు. బ్యాంకులకు అప్పు కావాలంటే ఈరేటున ఇవ్వవలసి వుంటుంది కాబట్టి సామాన్యంగా తా మిచ్చే అప్పలపైన ఇంతకంటే కొద్దోగాపో మెచ్చురేటు చార్జీ చెయ్యక తప్పదు. కాని పైన చెప్పినట్లు ఇంపీరి యలు బ్యాంకువారు గవర్నమెంటు సామ్మవల్లనైతే నేం, తమకుగల పరపతివల్లనైతేనేం తమ డిపాజిట్లను సగటున రూపాయవడ్డీకి సంపాదిస్తున్నారు. అందువల్ల దీనిపైకి స్వల్పలాభంచేసుకొని బ్యాంకురేటు కంటే తక్కువరేటుకుకూడా అప్పలిచ్చేటందుకు సమర్థత కలిగివున్నారు. అందువల్లనే డబ్బు చేతినిండా వున్న రోజుల్లో నూటికి సంవత్సరానికి రూపాయిన్నర వడ్డీకూడా అప్పు లివ్వడం కద్దు. డబ్బు వత్తిడి రోజుల్లో, అనగా క్విర్టీరోజుల్లో (busy season) బ్యాంకునుంచి అప్పతీసుకోవలసిన అవసరంచచ్చేటప్పు టికి తామే రిజర్వు బ్యాంకురేటుకంటే కనీసం నూటికి అర్ధరూపాయ ఎక్కువ, అనగా నూటికి రు. 3-౦-౦ చొప్పున చార్జీ చెయ్యడం తప్పదు.

ఈ విధంగా చాలాస్వల్పవడ్డీ రేటున అప్పులు పుట్టడానికి అవకాశం వున్నప్పుడు బ్యాంకువారి నిబంధనల ప్రకారం హామీయివ్వగల ప్రతి ఆసామిన్నీ తక్కువ రేటున అప్పు దొరికేవోటికి వెడతాడుగాని దేశాభిమానాన్నిగురించి ఆలోచించడు. తక్కువ వడ్డీకి అప్పు పుట్టనివాడే ఇతర బ్యాంకులకు వెళ్లి ఎక్కువవడ్డీ ఇస్తాడు. ఎక్కువవడ్డీ ఇచ్చే ఆసామీ సరియైన హామీ యివ్వలేడన్నమాట; అనగా రెండోరకం వ్యాపారం. అటువంటివానిని చేపట్టే బ్యాంకువారు ఎక్కువవడ్డీ రేటును సంపాదిస్తారు. గాని ఇరు చేసే వ్యాపారం అంత ఘరానా పద్ధు కాదు. వాడు డిపాజిట్లమీద ఎక్కువ వడ్డీరేటు ఇచ్చారంటే ఆశ్చర్యం లేదు. కాని అటువంటి బ్యాంకులో డిపాజిట్లు చేసేవారు వడ్డీ

ఎక్కువ వచ్చిందని ఆట్రే సంతోషించవలసిన పని వుండదు.

ఆయితే అప్పలపైన వడ్డీరేట్లలో ఒక బ్యాంకుకి ఇంకొక బ్యాంకుకి స్వల్పభేదాలు వున్నప్పుడు అప్పులు తీసుకొనే వాళ్లు కాస్త ఎక్కువవడ్డీ యివ్వటానికి సందేహించక పోవచ్చును. ఇందుకు వుదాహరణంగా ధాన్యంమీద అప్పులు తీసుకుందాం. ఒక క్లొక్లో ధాన్యంమీద ఒక బ్యాంకువారు నయ్యిరూపాయల అప్పు నాలుగురూపాయల వడ్డీకి ఇస్తారని అనుకోండి. రెండో బ్యాంకువారూ అదే మొత్తం ఇస్తారని వడ్డీ మూత్రం ౪-౦-౦ రూపాయలు చార్జీ చేస్తూ మంటాడు. రెండో బ్యాంకువారు ఇంటికివచ్చి డబ్బుఇస్తారు. మచ్చులు తీసుకోడానికి వాళ్ళూ ఇస్తారు. అగర్ రాత్రి వెళ్లి నా విసుకోగారు. సాయిలాఫాయిలాగా వచ్చిస్తారు. మొదటి బ్యాంకువారు చొరల్లాగ ఇట్టి సొక్క ర్యాలు ఏవీ చేయకపోతే వక్క అగ్గరూపాయవడ్డీ ఎక్కువైనా రెండో బ్యాంకుకు వర్తకులు పక్కవన్ను. ఇట్లా వెళ్లినమాత్రాన, వడ్డీ యొక్క విచ్చాగన్నంత మాత్రాన వైనజెప్పిన మాదిరి రెండోరకం పద్ధుకా దిని; — కాని ఆకొట్లోవున్న సరుకుమీదనే ౧౨.౦౦ రూపాయ లిస్తారని రెండో బ్యాంకుకు వెళ్లితే ఆరెండో బ్యాంకువారు ఎంతవడ్డీ చార్జీ చేసినప్పటికీనీ తీసివేతరకంగానే చూడవలసివుంటుంది. చిన్నరకం వర్తకులు అప్పు ఎక్కువపుడుతుందిగా అని వడ్డీ ఇంకా ఎక్కువైనా లక్ష్యం చెయ్యరు. అంతకంటే చిన్నరకంవారు తాము సరుకుకు గాను వెచ్చించినసామ్యంతా ఇంచుమించు అప్పుపుట్టేటటువంటి బ్యాంకు వుంటే అక్కడికే వెడతారు. అటువంటివాళ్లు ఎంత వడ్డీరేటైనా లక్ష్యం చెయ్యరు. అంతకంటే మరీ చిన్నరకంవారు సరకులేకుండానే వీలైతే అప్పుతీసుకొని నూటికి ౧౨ రూపాయలవడ్డీ అయినా ఇవ్వడానికి సిద్ధంగా వుంటారు.

ఈవిధంగా ఆపులిచ్చేటందుకు అనేకవిధాలు. ఒక్కొక్కవిధానానికి ఒక్కొక్క వడ్డీరేటు అమలులో వుంటుంది. పైనచెప్పిన ప్రకారం ఆరేటుమీద ఆధారపడి డిపాజిట్లపై రేటు నిర్ణయ మవుతుంది. ఎంత

ఎక్కువరేటు డిపాజిట్లపై నిస్తే అంతనాసిరకం వ్యాపారం చేయవలసివస్తుంది. అందువల్లనే డిపాజిట్లపై ఎక్కువరేటు వచ్చిందికదా అని అట్లా ఇచ్చే బ్యాంకుల్లో డిపాజిట్లు చెయ్యడం యుక్తమైనపనికాదని ఇది వరకే చెప్పివున్నాను.

పత్రికల్లో వేసే ప్రచురణ మాస్తే సంవత్సరానికి నూటికి ౩ రూపాయల నుంచి ౬ రూపాయల వరకూ వడ్డీ ఇచ్చే బ్యాంకులు కనపడతాయి. బ్యాంకురేటు ప్రస్తుతం ౩ రూపాయలు వుంది; అంటే రిజర్వుబ్యాంకు వారు ఇతర బ్యాంకులకు గవర్నమెంటు పత్రాదుల హామీపైన ఆరేటున ఆప్పు లిచ్చేటందుకు సిద్ధంగా వున్నారన్నమాట. సరియైన హామీవుంటే ఇంచుమించు ౩ రూపాయలరేటున అప్పుపుట్టడానికి అవకాశం వున్నప్పుడు కొన్ని బ్యాంకులు ఇంతకంటే ఎక్కువరేటు డిపాజిట్లపై ఇస్తారంటే వారు చేసేవ్యాపారం ఎటు వంటిదై యుంటుందో ఊహించుకోవచ్చును

ఇందులో యింకొకచిన్న రహస్యంకూడా వుంది. ఈ బ్యాంకులు పేపర్లలో వేసేదానికంటే బేరంచేసే వాళ్లకు ఎక్కువ రే టివ్వడం కద్దు. నాఅనుభవంలో ఈ రకపు బ్యాంకుల్లో వకటి నేనడిగాను కాబట్టి, ప్రచురించే ౪ రూపాయల రేటుకంటే వక్కొమ్మిడి ఎక్కువ ఇవ్వము అన్నారు. వారే రహస్యంగా ౭ రూపాయల వడ్డీతో సొమ్ము పుచ్చుకొన్న బాపతు డిపాజిట్లు రక్షిదును వకదానిని దరిమిలాను నేను కల్లారా చూశాను. అంతేకాకుండా మొదటిసారి డబ్బు వేసేటప్పుడు కొంచెంబెట్టుచేస్తారగాని నాయదా వచ్చినప్పుడు డబ్బు తీసుకొనిపోతామంటే ఎక్కువరే టివ్వడం మామూలు.

ఈసంగతికూడా చెప్పడం ఎందుకంటే పేపర్లలో ప్రచురించే రేటుమీదనే ఆధారపడి ఈరేటు తక్కువగా వుంది కాబట్టి వకవేళ ఈబ్యాంకు నుంచిదే కదా అని కొంత అపోహ కలగవచ్చును. అందుకని బ్యాంకుయొక్క నిజపరిస్థితులు తెలుసుకోవాలంటే దాని ఆదాయ, వ్యయపట్టికను (balance sheet) జాగ్రత్తగా పరిశీలించాలి. ఈపరిశీలన సులభముగా

అవగాహన అయ్యేది కాదు. అందువల్ల దీనినిగురించి మరొకప్పుడు విపులంగా వ్రాస్తాను.

౧౯౩౪ లో రిజర్వు బ్యాంకును స్థాపించారు. దీన్ని స్థాపించడంలో వుడ్డేశం ఏమిటంటే, ఇతర బ్యాంకులతో పోల్చి చేయకుండా వాటికి అవసరంవచ్చినప్పుడు సహాయంచేస్తూ వాటివ్యవహారాలను ఒకకంట కనిపెడుతూ వుండాలని. అందుకుగాను ఏవో కొన్ని నిబంధనలుకూడా పెట్టారు. పెద్దబ్యాంకులను అన్నింటినీ తమ ఆదీనంలోకి తీసుకున్నారు. దేశంలో చిన్న బ్యాంకులు అనేకం వున్నాయి వక్కొత్తవివాన్మారు సంస్థానంలోనే మొత్తం ౨౩% బ్యాంకులు వున్నాయి! కోయంబత్తూరుపట్నంలో సుమారు నూరు బ్యాంకులున్నాయి!! వీటి నన్నిటిని తమ అంశమంచు కోవడం అలవిగాని పని కాబట్టి విదులక్షలకు తగ్గని మూలగనంల బ్యాంకు లన్నిటిని తమ పెహ్యాలలో చేర్చుకున్నారు రిజర్వుబ్యాంకువారు.

ఆంధ్రదేశంలో అన్నిటికంటే మొదట స్థాపించబడి కొంత ప్రాముఖ్యానికి వచ్చినటువంటి ఆంధ్ర బ్యాంకు మూలగనం విదులక్షలకు తక్కువ కావడంవల్ల రిజర్వుబ్యాంకువారు తమపెహ్యాలలో దీనిని చేర్చుకోలేదు. రాబోయే ఆంధ్రరాష్ట్రానికి వక్కొ పెహ్యాల బ్యాంకు అయినా లేకపోవడం గొప్ప కొరతగా వుంటుంది. రాష్ట్రంతోబాటు పెహ్యాల బ్యాంకులుకూడా వాటంతట అవేవస్తాయి అని అనుకోవడం కేవలం ద్రుమ. దక్షిణాదిని సుమారు పది పెహ్యాల బ్యాంకులు వున్నాయి. రిజర్వు బ్యాంకువారు మర బ్యాంకులో పెద్దా చిన్నా వినిక్షణ చేశారు. ఆలేక్కప్రకారం తెలుగుదేశంలో వక్కొ పెద్ద బ్యాంకు అయినా లేకపోవడం ఆంధ్రులకు చాలా న్యూనతగా వుంది. ఇది మనం ముఖ్యముగా గమనించవలసిన విషయం. ఇందునుగురించి తన ప్రయత్నాలు చేయడం అత్యవసరం.

ఈలోపుగా మారపు కొండల నునుపు చూసి మాత్రం భ్రమపడహడదు ఇతరదేశాల్లో చిన్న చిన్న బ్యాంకు లనేకం వుండగా ఆంధ్రదేశం అంతా నెదికి చూసినా ఇట్టి చిన్న బ్యాంకులైనా అరడజను లేవు. ఉన్నవాటిని పెహ్యాల బ్యాంకులుగా చేయవచ్చును;

లేకపోతే పెహ్యలు బ్యాంకు హోదాగలవాటిని కొత్తగా పెట్టవచ్చును. ప్రతిపట్టణంలోనూ చిన్న చిన్న బ్యాంకులను లేవదీయవచ్చును. ఋణాల చట్టం వచ్చిన తరువాత ప్రైవేటుగా ప్రోత్సహించినా తణఖాల మీదా అప్పటివ్వడం ఆపాయకరమైనదని అందరికీ తెలిసింది. డిబ్బుగలవారు బ్యాంకుమూలంగా లావా రేవీలు పెట్టుకుంటే ఇదివరకుపక్క కట్టలకు గురికారు.

అంతేగాని, ఎక్కడో మారాన వుండి మంచిచెడ్డలను తెలుసుకోడానికి అవకాశంలేకుండా కేవలం పేపర్లలో వున్న శ్రకటనలను ఒట్ట నగం ఎరుకతో ఎక్కువ వడ్డీకి ఆశపడడంనూత్రం కేవలం పొగపాటు.

నక్షాచాది బ్యాంకుల దంపగుత్రను అడ్డుకో దానికి వేరే సాధనంలేదు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శగ(గనేరియా)వ్యాధికిని కొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాపధము గోనోకిల్లర్ (రిజిష్టరు)

కుత్రిముములు చూచి మోసపోకుడు. "కోడి" మార్కు గమనింపుడు.

ఈ యాపధము ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయదేశాపధములను పుచ్చుకొనినను గుణముకలుగనియెడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్సినులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కుయెండ్లనుండియున్నను లేక కొత్తగా కలిగినను ఏదకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గోనోకిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మాత్రము ఝాకిగా వేడలును. మాత్రముపోవునున్న పుడు కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మాత్రనాశమునందలివాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి

(గోనోకోకసు)వలన మాత్రముబొట్టుగా పడుట, మేనురోగమువలన మాత్రద్వారమునుండిపోవు తెలుపు, మాత్రద్వారముయొక్కవాపు, మాత్రద్వారముయొక్కచుట్టువుండు పోకయొక్కవాపు, మాత్రాశయముయొక్కవాపు లేక మాత్రతియొక్కవాపు, నరములజుబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గోనోకిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము(పెమును)పోవు, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. ఖగిదు 50 మాత్రలుగల సీసారు. కి-0-0. కుత్రిముములు చూచి భ్రమజెంచవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. పి. పి. చార్జ్ ప్రత్యేకము అద్రును:—డాక్టరు డి. యన్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents.—DADHA & Co., 52, Naniappa Naick St., P. T. Madras

ఎంతకాలము?

పెనుమర్తి రామానాథు

౧

ఏ సుముహూర్తమందుననో యీ వరువెంచి సువర్ణ పాదవి
న్యాసముతోడ, నాగృహము సంత పునీతము జేతు నంచు నే
నాసల ముగ్ధిపోయి ప్రణయార్ద్రహృదంతరసీమయందు నీ
క్షై సఖి! దాచియుంచితీ సుఖంబులప్రోవులు భావనామణుల్ !

౨

ఆరని తృష్ణతో నహరహంబును నీ స్మరణంబు జేయుచున్
కోరిక లెల్ల దాచుకొని గోప్యముగా నెదలోన, వేదనా
భారముతోడ జీవితపు బాటలలో నడయాడుచుంటి, నిన్
జేరి సుఖించు టెన్నఁచొ యశేష మహాన్నతభాగ్యసంపదన్.

౩

జీవిత మెల్ల నీకొరకు చేయుచునున్న మహాతపస్సు! నె
త్తావులు గ్రుమ్మరించు సుమదామము నై భవదీయ కైశిక
స్థావర మాసజేతు, ప్రమదమ్మున నీవపువున్ స్పృశింపగా
నీ విరహార్తి నోర్చి హృదయేశ్వరి! యేతఁ మాచరించెదన్!

౪

ఆస యొకండె జీవితము సంతను కాచుచునుండె నేడు, నే
నో? సకలమ్ము నీ వనుచు నూహలమేడలు గట్టి గాలిలో,
వాసరముల్ నెలల్ తుదకు వత్సరముల్ గతియించిపోవ నే
మే సఖి! యెంతకాలము నిరీక్షణలో కృశియింపగావలెన్!

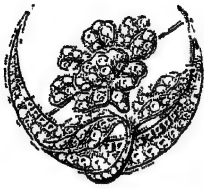
ఆభరణములను
కొనుటయందు నిజముగా

ఇంద్రజాల మేదియు లేదు.

మాడన్ డిజైనులు

|| ఏ సగల దుకాణములలో నైనను నమ్మకము, నీతి, పేరుప్రఖ్యాతులు
నుస్థితము, విశ్వాసము మొదలైనవి తృప్తికరమైన కొనుగోలుకు
యథార్థదోహదములుగా నుండగలవు. - - - - -

మీరు వీరితో లావాదేవీలు జరిపినచో

అది సులభముగాను

నష్టకముగాను నుండును

అశ్చుతమైన పనితనము.

సురాజ్ మల్లు

“మీ విశ్వాసమునకు పాత్రులైన
సగలవర్తకులు”

డైమండ్ మర్చంట్సు

313, యెన్స్లనేడ్

మదరాసు.

1895 నుండి, అనగా 40 యేండ్లపైగా, ఇండియాలోను, బర్మాలోను దానికి
సాటిలేని పేరుప్రఖ్యాతులు కలవు—వారి ఒకే ధరపద్ధతి—అందరికి ఒకే నిర్ణీతమైన
ఖరీదు—మిమ్ముల నాకర్షించగలదు. నాణ్యదనములోను, తృప్తిలోను వారి
గృహంతో స్థిరపడుచున్నది. మీ ప్రక్కయింటివా రెంత చెల్లించుచున్నారో
మీరు గూడ అంతే యిచ్చుచున్నారు. కాబట్టి మీరు పోష్టువ్వారాగాని, స్వయం
ముగాగాని నమ్మకముగా లావాదేవీలు జరుపవచ్చును. - - - - -

పోష్టువ్వారా
ఆర్డరు చేయుడు

పోష్టల్ ఆర్డరు నమ్మ
కముగాను, బాగుగాను
అమలు జరుపబడును.

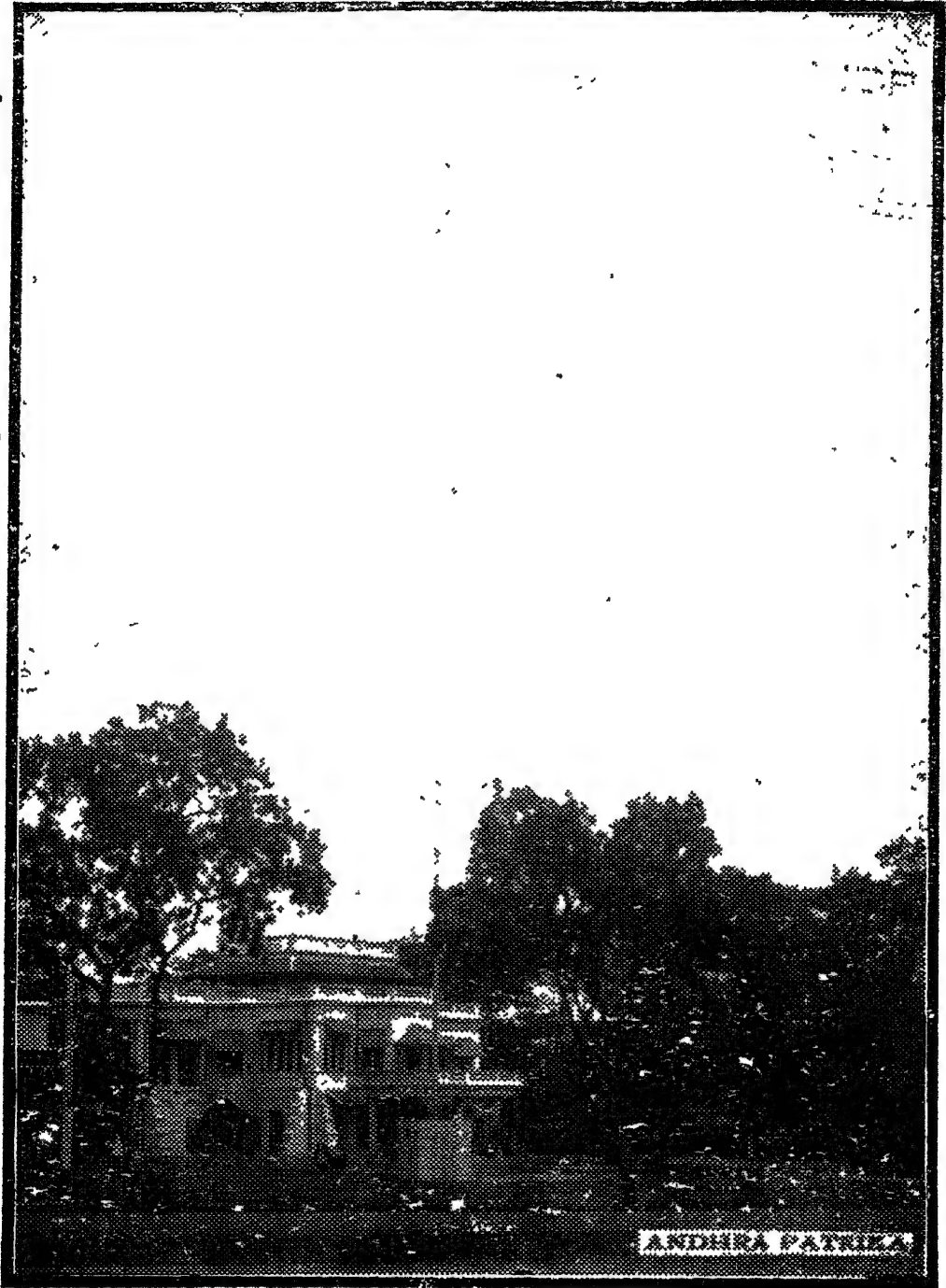

359, కాల్యాదేవోడ్, బొంబాయి.

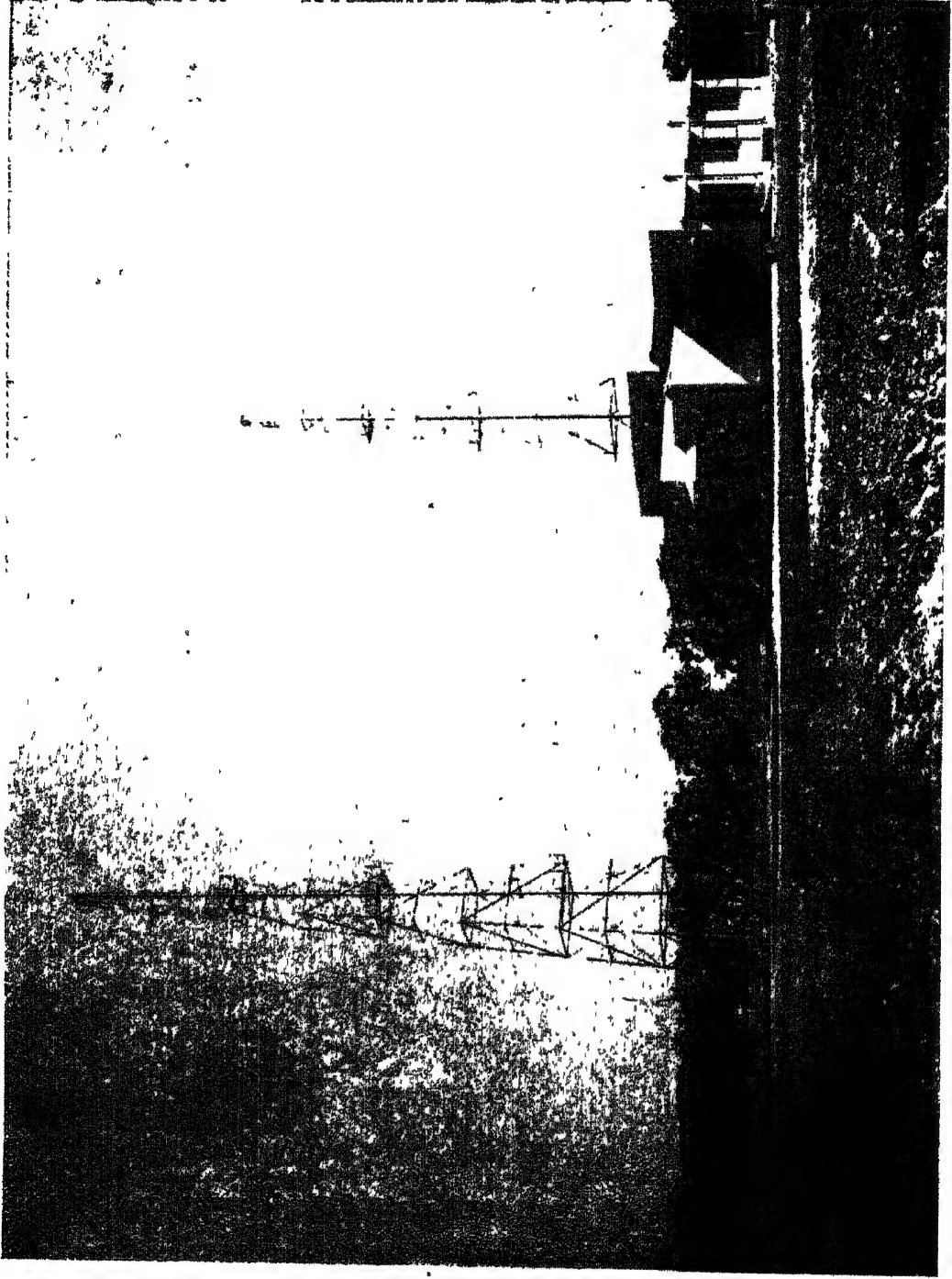
క్రొత్తకల్పనలు.

134, మొగల్ స్త్రీట్, రంగూన్.

భారతి - బహుధాన్య సంఘ ఆషాఢమాసము]

మద్రాసు, ఎగ్మూరులో కొత్తగా నెలకొల్పిన 'రేడియో' ప్రచార కేంద్రము
కడచిన నెల 16-వ తేదీనుండి ఇచట రేడియో ప్రచారము సాగుచున్నది.

చుద్రాసు గిండిలో కొత్తగా కట్టిన లఘుతరంగవిద్యుద్వాహినియంత్రభవనము ; విద్యుత్ వ్యాపిని శిఖరములను పటములో చూడవగును.

అమృరాజ విజయాదిత్యుని తాండికొండదానశాసనము

భావరాజు వేంకటకృష్ణారావు

ఇది చాళుక్యులగునా డాంధ్రదేశమునందు వర్ధిల్లిన శైవమతచరిత్రమునుగూర్చి నూతనవిషయములను దెలుపు మిక్కిలి యుపయోగకరమైన శాసనము. ఈ దానశాసనము లిక్కింపబడిన రాగిరేకులు కడు చిత్రముగా లభించెను. ఆవృత్తాంత మిది. గుంటూరు తాలూకా తాడికొండగ్రామమునకు సమీపమున ఒరవకల్లు అను చిన్నగ్రామము కలదు. ఆగ్రామమునకు పశ్చిమముగా సుమారు ౨౫౦ అడుగులు యెత్తుగల నల్లరాతికొండ యొకటి కలదు. దానికి జేర్చి యొక పెద్ద బండరాయి కలదు. ఆరాతికి చుట్టుప్రక్కల చాలమేర పాటిమట్టి గలదు. ఆ ఒరవకల్లుగ్రామమున క్రైస్తవ మతదీక్షగొన్న మాల, మాదిగ కుటుంబములు పెక్కుగలవు. అట్టివారిలో మాదిగకులస్థుడైన చిల్ల సత్యానందమనువాని కొకనికి ఇచ్చటికి సుమారు పాతికసంవత్సరములకుపూర్వము అచ్చట బండరాతిప్రక్కను ఇంటికి గోడలు కట్టుకొనుటకై పాటిమట్టిని శ్రవ్యుకొను చుండుగా అయిదుమూరలలోతున ఒక మట్టిశాన కనుపించెనట! అందు అయిదురేకులు గుదిగా కడియముందు చేర్చబడిన యీ దానశాసనమున, మరికొన్ని చిన్నరేకులు గల గురులున్న భద్రపటుపబడియుండి యీతనికి లభించెను. ఆచిన్నరేకుల గురులును, పెద్దరేకుల గుదిలోని కడపటిరేకును ఎక్కువ యుపయోగకరమైనవి కావని యెవరో యీతనికి దెలిసినకారణమున వాటిని ఆతడమ్ముకొన్నాడు. వాటిగతి ఏమయినదో ఆనందము ఇప్పుడు స్పష్టముగా జెప్పడు. పిమ్మట కొంతకాల మయిన తరువాత శాసనపురేకులు దొరికినసంగతియును, కొన్నిరేకుల నాతడు అమ్ముకొనినట్లును ఇంకేమియో

ధనము దొరికినట్లును కులస్థులకు దెలియుటతోడనే కొండ తాతని భయపెట్టిరి. మిగిలియున్న నాలుగు రెకులవలన తన కేమైనయాపద వాటిల్లగలదని ఆతడు భయపడి వాటిని భద్రముగా నొకమూట గట్టి చంక బెట్టుకొని ఒకనాటియర్ధరాత్రున నెవరితో చెప్పకుండు తద్దానిసమీపమున మతప్రచారము నిమిత్తము వేంచేసియున్న క్రైస్తవమతాచార్యుడైన రెవరెండు రాక్టరు ఐజాక్ కెన్నడేగారిని సందర్శింపబోయెను. అది ౧౯౧౪-వ సంవత్సరము డిశెంబరు నెల. ఆవిషయ రీతో సత్యానందము తనకథ నంతయు సవిస్తరముగా జెప్పి, అధికారులవల్ల తాను శిక్షకు బాల్పడకుండు జేయుమని రక్షింపుమని భీతుడై ప్రార్థించెను. తనకు శాసనపురేకులు దొరికినతావును జూపింపగలననియు, నచ్చట భూమిలో సుమారు ౫, ౬ గజములు ఆబండ రాయిప్రక్కను శ్రవ్యునయెడల చిత్రములయిన వస్తువులు విశేషముగా దొరకగల వనియు సత్యానందము చెప్పెను. రెవరెండు రాక్టరు కెన్నడేగారు అంతయు విన్నపిదప సత్యానందమునకు ఆభయహస్త మిచ్చి ఆతని కడనున్న నాలుగురేకులను దీసుకొని పంపివేసిరి. పిమ్మట నారాగిరేకులను గవర్నమెంటు అసిస్టెంటు ఆర్కియాలజికలు నూపరెంటుగారయిన స్వర్ణీయులు హూసకోట కృష్ణశాస్త్రిగారికి బంపిరి. ఆ శాసనపురేకులు ౧౯౧౪-౧౫ సంవత్సరపు ఎస్కెగ్రాఫికలు రిపోర్టులో ౧౧-వ నెంబరు తామ్రశాసనముగా గుర్తింపబడెను¹. నాటినుండి దీనివిషయము కమగొన్నవారు లేకపోయిరి. ఇటీవల సీరాగిరేకులను పరీక్షించి, వాటిపైగల అసంపూర్ణశాసనమును నింగ్లీషున బ్రకటించి

1. Madras Epigraphical Report for 1914-15, pp. 90 ff.

తినె. ఈ శాసన మాండ్రదేశ చరిత్రకు మిక్కిలి యుపయోగకరమైన దగుటచేత నాండ్రమున నిపుడు ప్రకటించుచున్నాను.

ప్రస్తుతము మనకు లభించిన నాలుగురేకులలో మొదటిరేకుపై రెండవ (లోపల) ప్రక్కను, మిగిలిన మూడురేకులపైన రెండుప్రక్కలను వ్రాత కలదు. ఈ రాగిరేకు లించుమించుగా ౧౧ అంగుళములు పొడువును ౫ అంగుళములు వెడల్పును గలిగియున్నవి. మొదటిరేకు రెండవపైపై ౯ పంక్తులును, మిగిలిన రేకులపై ఒక్కొక్కపై పున పదేసిపంక్తులును వ్రాత గలదు. మొత్తముమీద మనకు లభించిన శాసనముందు ౬౯ పంక్తులవ్రాత గలదు. శాసనము అసంపూర్తిగనే మనకు లభించినదని చెప్పవలయును. శాసనపురేకులు కడుభద్రముగా దాచిపెట్టబడియుండుటచేత, వ్రాత ఏమాత్రము కూడ చెడియుండలేదు. శాసనపులిపి ప్రాచీనకాలపు తెలుగు. సుండకత్తునందు అక్షరములు మిక్కిలి మనోహరముగా వ్రాయబడినవి. అక్షర పరిణామశాస్త్రమునుబట్టి ఈశాసనలిపి ౧౦-వ శతాబ్దము నాటి దని గుర్తింపవచ్చును. కాని యందు కొన్ని ప్రాచీనఅక్షరరూపములుగూడ కనుపించుచున్నవి. ఉదాహరణము: అచ్చులలో అ, ఆలు. ఇక నకారపొల్లనకును (పంక్తులు ౧౦, ౨౦, ౨౮,) మకారపొల్లనకును (పంక్తులు ౧౧, ౧౬, ౨౧, ౩౧) ప్రత్యేకసంజ్ఞలు కలవు; కాని తకారపొల్లన కట్టి ప్రత్యేకగుర్తు ఏమియును లేదు. తకారపొల్లును నూచించుటకు లేఖరి 'క' వ్రాసి దానిమీద విరామమును జూపినాడు (పంక్తి ౭). గుణింతమందు ఓ, ఔలకు భేదము గాన్పింపదు. సందర్భానుసారముగ వాటిని చదువుకొనవలసినదే. నడుమ నొక్కమాటతప్ప శాసనభాషయంతయు సంస్కృతము. దత్తగ్రామముయొక్క సరిహద్దులుమాత్రము దేశభాషయందున్నవి. కట్టకడపటను మాములువ్యాసగీతములు

విడిచిపెట్టినచో శాసనమునందు ౧౯-శ్లోకములు గలవు. శాసనము గద్యపద్యాత్మకముగా నున్నది. మధ్యమధ్య శ్లోకములతో, గద్యతో శాసనము హృదయంగమముగ రచింపబడినది. కవనము విద్వాంసుడును, కవియు, మహారాజునకు గురువర్యుడు సగు విద్యేశ్వరపండితునిది. శాసనమును లేఖరి మిక్కిలి సాగసుగా రేకులపై చెక్కినాడు. వర్ణవిన్యాసక్రమమునందు లేఖరి ఓవ్యయంతో నారంభమునుపదములు వచ్చునపుడు తత్పూర్వము వచ్చిన విసర్గను ఉపధ్యాసీయముగ వ్రాసినాడు. ఆసర్గను చదువరి ౫-వ పంక్తిలో గాంచిగలడు.

శాసనవిషయములు :

ఈశాసనము పూర్వచాళుక్యన్వయతిలకుడగు విజయాదిత్యోపరనామ్మడగు రెండవ లేక ఇమ్మడి అమ్మరాజుది. ఈమహారాజునకు రాజమహేంద్రుడని బిరుదము గలదు. 'సమస్తభువనాళ'యుడని కులకమాగతిమైన షేరు గలదు. ఇతడు మహారాజు; అధిరాజపరమేశ్వరుడు, పరమభట్టారకుడు; పరమమాహేశ్వరుడు. సార్వభౌమ పదవితో నేకచ్ఛత్రాధిపత్యము వహించి సకలాండ్రభూమిని నీరాజపరమేశ్వరుడు క్రి. శ. ౯౪౫ డిశంబరు నెల మొదలుకొని క్రి. శ. ౯౭౦ మార్చి నెలవఱకును, ౨౫ శకవర్షములు పాలించెను. ఇతడు సింహాసనమెక్కునాటికి పండెండెండ వయసువాడు. ఇతని మహిమ యెట్టిదోగాని ఎనిమిదవయేట యావరాజ్యపట్టమునకు నభిషిక్తుడయ్యెను³. ఈ మహారాజాధిరాజు ఒకవిధముగా నాగర్భక్త్రమంతుడని చెప్పవచ్చును ఇతని శాసనములన్నియు నేకగ్రీవముగ ప్రజాసురాగమును బడసి తనకంటె జ్యేష్ఠుడైన సవతి అన్నగారుండగనే పండెండవయేట ఆండ్రమహిష్ఠలికి పట్టభద్రుడయ్యెనని తెలుపుచున్నవి. ఆమాడు రాజ్యాంగపరిస్థితులు దేశమున నెట్లుండెనో తెలుసుకోవలయుట ఆధా

2. Ep. Ind., Vol. XXIII, part. V, p. 161 ff.

3. "స యావరాజ్యేష్టపమేభిషిక్తోద్విషత్క సంవత్సరపట్టభద్రః" అని వేములూరుపాడు శాసనము తెలుపుచున్నది — Ep. Ind., Vol. XVIII, p. 226-225, ౧౩-వ శ్లోకము.

రము లేదు. ఇతనియన్న యితనిపై తిరుగబాటు గావించి పక తమ్ముని రాజ్యపాలనమునకు సమ్మతించియుండుట చూడ ఇతడు మహాసమర్థుడై యియుండువలయునని తోచుచున్నది. అదియునుగాక నది అన్నదమ్ములకు గల పరస్పరానురాగమును వేల్చిచేయుచున్నది

ఇమ్ముడి అమృతరాజు కరితురగాగమశాస్త్రములను పూర్తిగా నభ్యసించి కాశలము సాధించినాడు. ధరాధిపవిద్యయందు తీర్ణుడు. వివిధాయుధకోవిదుడు. మహాయుధములందు అనేక రిపుసమాహములను స్వయముగా నిర్ణించి మేటియోధాగ్రేయము. కవిగాయకులకు కల్పతిరువు. ద్వజ, ముని, దీన, అనాధ, బంధుజనులకు కామధేయవు. యాచకగణమునకు చింతమణి. అవనీశముణులలో ద్యుమణిరవింకంటివాడు. మహారాజాధిరాజు, రాజసరమేశ్వరుడు, పరమభట్టారకుడు; పరమమహేశ్వరుడు. ఉమాసమానాకృతిగల లోకమహాదేవీ మహేశ్వరమూర్తియైన రాజభీమపరనామ్మ డను ఇమ్ముడి చాళుక్యభీమునికి కలిగిన కుమారుడు. కుమారస్వామితో సరిపోల్చదగిన సుందరమూర్తి. జలజాతపత్ర, చామర, కలశ, అంకుశలక్షణములు గల కరచరణములు గల రాజశిఖామణి. బలిష్ఠములైన ఆజానుబాహువులు గలవాడు. గిరింద్రునితో సమమైన విశాలవక్షస్థలమువాడు. కపాటములవంటి బాహువులుగలవాడు. ఇతని పట్టాభిషేకవృత్తాంతము శ్లోకరూపమున శాసనములందీవిధముగా నిర్ణయపరిచియున్నది :-

శ్లో. గిరిరసవసుసంఖ్యాజ్ఞేశకసమయేంద్రకీర్ణమానేఽస్మిన్
కృష్ణత్రయోదశిదనే భృగువారే మైత్రసత్కరే.

ధనుషి రవో మటలక్ష్మీ ద్వాదశవక్షేతు జన్మనః
పట్టం యోధా దుదయగిరిన్ద్రోరివ లోకానురాగాయ.

గిరి=2, రస=౬, వసు=౮ - అనగా శకవరుషములు ౮౬2 కాగా మార్గశిరమాసమున బహుళత్రయోదశి శుక్రవారమునాడు అనూరాధానక్షత్రమందు చంద్రుడుండగా ధనుస్సునందు రవి యుండగా కుంభలగ్నమందు, ఉదయగిరిపై ఉదయించు బాలభాస్కరునివలె లోకానురాగముతోరకు పట్టభద్రుడయ్యెనని పీటి తాత్పర్యము. ఈ శకవర్షములకు జూసరిధివారములకును

సరియైన ఇంగ్లీషులేది క్రీ. శ. ౯౮౫ సంవత్సరము 210. బరు ౫-వ లేది శుక్రవారముననున్నది.

శాసనము శివపరిమైన మంగళి శ్లోకముతో ప్రారంభమగుచున్నది. శాసనమును రెండుభాగాలుగా విభజింపవచ్చును. మూడవభాగము మాత్రమేమైన కలదేమోయని సంశయము కలుగును. ౬౯-వ పంక్తిలో శాసనము ఆసంపూర్తిగా తెగిపోవుటబట్టి యాయమాన కలుగుచున్నది. మొదటిభాగమున ౧ మొదలు ౫౧-వ పంక్తివరకు చాళుక్యావ్యయము వర్ణింపబడినది. ఇది రాజవాలక్యవంశముయొక్క ప్రశస్తియందు గద్యము మొదలగువాటితో ప్రారంభింపబడినది. పిమ్మట వేంగీచాళుక్య రాజవంశమునకు మూలపురుషుడైన కుబ్జవిష్ణువర్ధనును మొదలుకొని అమ్మరాజ విజయాదిత్యుని వరకుగల రాజులందరు వరుసగా వర్ణింపబడినారు. తరువాత దానవిషయము పూర్తిగా తెలుపబడినది. దత్తగ్రామములు, వాటి సీమావధులును చెప్పబడినవి. ౫౧-వ పంక్తి మొదలుకొని ౬౫ వరకును రెండవభాగము. ఇందు ప్రసిద్ధులైన కాలముఖ-పాశుపతమునీశ్వరుల అన్వయపరంపర వర్ణింపబడినది. ఈశాసనముయొక్క విశేషము ఈ వైవాచార్యసంతతి వర్ణనయందే కలదు.

శాసనము మొదటి భాగమునందు శాసనోద్దేశము తెలుపబడినది. విజయవాటేగరమున (అనగా నిప్పటి బెజవాడ) పూర్వము చాళుక్యులతిలకుడును సమస్తభువనాశ్రయ బిరుదాంచితమనగు నరేంద్రమృగరాజ విజయాదిత్యమహారాజు (ఇతడు క్రీ. శ. ౮౦౮ మొ. ౮౪2 వరకు ౪౦ ఏండ్లు ఆంధ్రభూమినేలెను) తన పేరట సమస్త భువనాశ్రయమని దేవాలయము కట్టించి యందు ఉమామహేశ్వరుని బ్రతిష్ఠించెను. ఆ దేవాలయము శిథిలము కాజొచ్చెను. ఆసమస్తభువనాశ్రయ దేవాలయమును తిరిగి కట్టుటకును, అచ్చటి మహాదేవునికి నిత్యము బలి నివేదనాదులు జరుగుటకును, తపస్సులు భుజించుట కొకసత్రము బెట్టుటకును, దేవాలయమునకు సున్నము మొదలగునవి చేయించుచు బాగుచేయించుచుండుటకును అమృతరాజు తనప్రజల ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధికిరకు అల్పవృత్తితో ఉత్తరాయణ పుణ్యకాల

మందు గుడ్లకండేలువాటి విషయములోని తాండికొండ గ్రామమును, దానితోపాటు అమ్మలపూండి, ఆసులపట్టు, గొల్లపూండి గ్రామములను ఏవిధమయిన పన్నులచాధయు లేకుండ దేవభోగముగా నొనర్చి, ఉదకపూర్వకముగా ధారవోసెను. ఆదానవిషయమును ఆవిషయ నివాసులయిన రాష్ట్రాకూట ప్రముఖులకును కుటుంబినుల (రైతులు)కును ఆజ్ఞాపించెను. తనయాజ్ఞను పాలించుటకు కటకనాయకుని ఆజ్ఞప్తిగా నియమించెను. దాన మివ్వబడిన తాండికొండకు నీమావధులు శాసనమందు నీరీతిగా తెలుపబడెను. తూర్పు తూండేలు; ఆగ్నేయము గారలగుట్ట; దక్షిణము లామున యుత్తరంబున బూరుగు (చెట్టు); నైరుతి ఒడ్డుగుట్ట, పడుమట చయిత (చైత్యం?) తటాకము; వాయవ్యము భీమసముద్ర మను తటాకము; ఉత్తరము ఎనుకతాలు; ఈశాన్యము రేగడుగుట్ట.

దానమియ్యబడినకాలము శాసనమందు స్పష్టముగా దెలుపబడలేదు. కాని యొకవిధముగా దానకాలము, శాసనకాలమును శాసనవిషయములనుబట్టి నిర్ణయింపవచ్చును. శాసనమును రాగిరేకులమీద కెక్కించినలేఖరి శాసనభాగములోని కొన్ని పంక్తులను విడిచి పెట్టి, కొంత తప్పుగా వ్రాసినట్లు కనబడుచున్నది. దానమియ్యబడిన శకవరుషములు దెలుపునపుడు తొలు పాటుపడి అమృరాజుయొక్క పట్టాభిషేకముహూర్తమును దానితో కలిపినాడు; అనగా, దానమిచ్చిన శకవరుషములు మనసులో నుంచుకొని అమృరాజు పట్టాభిషేకముహూర్తమును దెలిపియుండెను. చూడుడు, 30 మొదలుకొని 32వఱకు పంక్తులను. శకవరుషములు నభ వసు వసు, అనగా (నభ=0 వసు=౪, వసు=౯) ౮౦౦శకవర్ష మగుచున్నది. అమృరాజు రాజ్యాభిషిక్తుడయినది శకవరుషములు ౮౬౭. అప్పటి కొమహారాజునకు ౧౨వీండ్లు వసుస్కుండెను. శకము ౮౮౦నాటికి పాతికేం ధ్లుండెను. అదియునుగాక దానము ఉత్త

రాయణసంక్రమణనిమిత్తమున జేయబడినట్లు శాసనమందున్నది. శాసనమందు కొన్ని పంక్తులు వదలివేయబడినట్లును, దానము శకము ౮౮౦సంవత్సరమున, ఉత్తిరాయణపుణ్యకాలమున జేయబడినట్లును ఇందువలన నూహింప అవకాశ మేర్పడుచున్నది. ఈయాహమరియొక్కయంశమునుబట్టిగూడ బలపడుచున్నది. అమ్మరాజ-విజయాదిత్యు డీదానమును ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలమునందు “అస్మద్దేశ సంతత్యాయురాకోగ్నైశ్వర్యాభివృద్ధిర్ధ” మని చేసియున్నాడు. సాధారణముగా దానశాసనములం దిట్టివచన మగపడదు. కావున యీ వచనమునకు విశేషార్థ ముండవచ్చును. ఈకారణమునుబట్టియే దానము శ. ౮౮౦ సంవత్సరమున నుత్తరాయణ పుణ్యకాలమందు చేయబడినట్లు ఊహింప వీలగుచున్నది. ఇంకను ప్రకటింపబడనట్టి దానార్ణవమహారాజుయొక్క మాంగల్లుదానశాసనమున¹ దొక చిత్రితాంశము దెలుపబడియున్నది. అం దిట్లున్నది:— (పంక్తులు ౨౨-౨౫.)

“నూను స్రస్యామృరాజ స్సర్వపతివిభవో + + +
బద్ధో ధర్మితీం రక్షన్నే కాదశాబ్దాం
జితరీపు మగమ త్కృష్ణకోపా త్కలింగాం
తస్య దైవమాతురః క్షౌం సకలజనముదే
వల్లవాం + + + ద్య కవి ద్వాణాన్యావే
శో వ్యవతి మనునయా దంకిదేవితనూజః॥”

“అతని (రాజభీముని) కుమారుడైన అమృరాజు - దేవేంద్రునిని భుజు - రాజ్యమునకు పట్టముగట్టుకొని పద కొండుసంవత్సరములు భూమిని రక్షించి, శత్రువులను జయించునుద్దేశముతో కృష్ణునిమీద కోపముబూని కళింగముపై దండెత్తిపోయెను. ఆసమయమున ఆరాజేంద్రుని సవతియన్నయ, అంకిదేవికుమారుడును, కవియునగు దానార్ణవేశుడు సకలజనులకు సమ్మోదముగనట్లుగా సకల మహీతలమును తమ్ముని యిష్టానుసారముగ పాలింప సాగెను” అని పైశ్లోకముల తాత్పర్యము.

4. C. P. No 11 of 1916—17. ఈ శాసనమునుండి యెత్తి వ్రాసినపైపంక్తులను నేను ఎపిగ్రాఫిక్లు డిపార్టుమెంటువారి యనుమతిచొప్పున ప్రకటించుచున్నాను. వా రిందుల కనుమతించినందులకు నేను కృతజ్ఞుడను.

ఇందు తెలుపబడిన కృష్ణుడు రాష్ట్రకూట చక్రవర్తియైన అకాలవర్ష - మాడవ కృష్ణరాజు. ఇతడు క్రీ. శ. ౯౩౦ మొదలుకొని ౯౬౭ వరకు పరిపాలించెను. కావున నితడు అమృరాజ విజయాదిత్యునికి సమకాలికుడు. మాడవకృష్ణరాజునకును అమృరాజ-విజయాదిత్యునికిని ప్రబలనైరము వర్ధిల్లెను. ఈ నైరము కులక్రమాగతమైనది. ముమ్మడి కృష్ణరాజు తనసామ్రాజ్యమును వృద్ధిచేయుటకు నీలలేకుండ ఇమ్మడి అమృరాజు ప్రక్కలో బల్లెమై యుండెను. ఆంధ్రేశ్వరు నెట్లయిన ఉచ్చాలించుటకు రాష్ట్రకూటచక్రవర్తి విశ్వప్రయత్నములు సలుపుచుండెను. అతని కపుడు మంచియదను దొరికెను. అమృరాజునకు దాయాదియైన బాదపుడు చిరకాలము ముమ్మడి కృష్ణరాజు నాశ్రయించి, వేంగీ మహారాజ్యసింహాసనమును అమృరాజుకడనుండి లాగుకొనుటకు సాహాయ్యముకోచెను. బాదపుడు, ఇమ్మడి యుద్ధముల్లని పెద్దకుమారుడు. యుద్ధముల్లని సంతతి మొదటినుండియు దాయాదనైరమును పెంచుకొని వర్ధిల్లినది. బాదప, అమృరాజ-విజయాదిత్యులనైరమును, వారికాలపు చరిత్రను స్వర్ణీయులైన కొమట్టాజు లక్ష్మణరావుగారు బాదపుని ఆరంభకాతామ్రశాసనమును బ్రకటించుసందర్భమున వ్రాసిన పీఠికయందు విపులముగా చర్చించి విశదీకరించి యున్నారు. బాదపుడు ముమ్మడి కృష్ణరాజును సాహాయ్యము కోరినరీతిగానే కళింగభూపతినిగూడ కోరియుండవచ్చును. చాళుక్యులకు రాష్ట్రకూటులకు నెట్లు చిరకాలము కులనైరము వర్ధిల్లెనో ఆరీతిగానే గాంగవంశజులైన కళింగదేశాధీశులకును చాళుక్యులకునుగూడ చిరకాలము ప్రబలనైరము సాగియుండెను. అమృరాజ-విజయాదిత్యుని తండ్రి కాలమున కళింగభూపతి యోటువడి దురభిమానమున మ్రగ్గుచుండవచ్చును. అమృరాజును పదమృతుని చేయుటకును, అతనికి దాయాదియు తనకు మిత్రుడునగు బాదపుడు వేంగీమహారాజ్యమున కభిషిక్తుడగుటకును అతడు సమయము నిరీక్షించుచుండవచ్చును. అట్టితరుణ మిపుడు తటస్థించెను. బాదపుడు ఒకవంక రాష్ట్రకూటచక్రవర్తిని,

మరియొకవైపున కళింగాధీశుని సాహాయ్య ముకేక్షించి యుండును. మువ్వరికిని తమతమ యశస్వము వీడేరునని మువ్వరు నేకమైరి. కృష్ణరాజు పెద్దస్వమును నడిపించుకొని, బాదపుని వేంగీసింహాసనముపై నభిషిక్తుజేసి, తనసామ్రాజ్యము పూర్వపశ్చిమముద్రిములు తాకునట్లు చేయుతలంపుతో కళింగముద్వారా వేంగిపై దండెత్తినచ్చెను. ఆ విపత్సమయమున అమృరాజు కృష్ణరాజుపై పగదీర్చుకొనుటకు రాజ్యభారము అన్నభుజములపై బెట్టి, పెద్దబలమును గూర్చుకొని తాను సైన్యాధీశుడై కళింగముపై జైత్రయాత్ర వెడలెను. వేంగిపై దండెత్తినచ్చుటకు కళింగముకంటె తెలిచిన కవాటము లేదు.

అమృరాజు దండెత్తిపోవునాటికి పదకొండేడులు ర్యామును పాలించెను; అనగా అతడు దండెత్తిపోయినది క్రీ. శ. ౯౭౦ సంవత్సరము గావలయును. అయేటనే దావార్ణపురి పతిపాలన మారంభమయ్యెను. అతనిపాలనము ఎంతకాలముసాగెనో స్పష్టముగ దెలియరాదుగాని క్రీ. శ. ౧౦౦ నాటికి అమృరాజు తిరిగి పదస్థుడై రాజ్యభారము పూనియుండె ననుటకు మనశాసనము సాధనమగుచున్నది. మనశాసనమునందు దానము “అస్మద్దేశసంతత్యాయురాగోగైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థః”మని తెలుపబడియుండుటచేత, మహాసంగ్రామానంతరము, అమృరాజు, తనప్రజలక్షేమము మనసునం దుంచుకొని యే సమస్తభువనాశ్రయ మను ఉమామహేశ్వరశివాలయమును తిరిగి నిర్మించుటకు తాండికొండను దేవభోగముజేసి ఉదకపూర్వకముగా ధారవోసెనని యూహించుట కవకాశముకలదు. కావున దానకాలము కళింగదండయాత్ర జరిగిన రెండేండ్లలోపుగా నుండవచ్చును. అమృరాజు కృష్ణభూపతిని సమిత్రబాంధవముగా పూర్తిగా నోడించి నిజరాజధానికి మరలివచ్చిన పిమ్మటనే మనదానశాసనము నిచ్చియుండవచ్చును. అట్లయినచో క్రీ. శ. ౧౦౦ సంవత్సరపు టుత్తరాయణ పుణ్యకాలము క్రీ. శ. ౯౫౦ సంవత్సరము డిశంబరు ౧౫-వ తేదీ యగుచున్నది. ఇదియే శాసనకాల మని నిర్ణయింపవచ్చును.

ఇక శాసనమందలి రెండవభాగమున కాలముఖ-
పాశుపతశివాచార్యుల సంతతి వర్ణింపబడినది. కాలముఖ
శివయోగుల కాంధ్రదేశమున ప్రాచీనకాలమునుండియు
ప్రసిద్ధి యొక్కవగా నుండినట్లు తోచును. కాలముఖ
శివయోగులు ప్రసిద్ధులును, మహామహిమసంపన్నులు
నగుటచేతగాబోలు రాజచాళుక్యవంశమునకు కలగరువు
తైరి. అదియుకూడ వారి మాహేశ్వరసిద్ధాంతము
లాంధ్రదేశమున విస్తారముగా వ్యాపించుటకు కారణ
ములై యుండవచ్చును. మన శాసనమునందు కాల
ముఖులవృత్తాంతము దెలుపబడినది. ప్రతియుగమునందు
గర్భము నశించినపుడు వైవధర్మముల నుపదేశించి సుజ
నుల ననుగ్రహించుటకు లకులీశునివంటి స్వయంభువు
లైన మునీశ్వరులు రుద్రాంశయందు అవతరించుచుందురు.
గర్భవధప్రదర్శనలయిన యా మునీశ్వరులకు శ్రుతులు
ప్రమాణములు. వాకే కాలముఖులు. వారందరు స్వయం
భువులయి నెలయును నీ ధరామండలి నేలు రాజులచే
పూజింపబడుచుందురు. అట్టి కాలముఖశివయోగులకు
సింహపర్వ దమువంటి స్థానములు పెక్కులు గలవు. ఆ
సింహపర్వ దమునకు చెందిన కాలముఖమాహేశ్వరులు
అమరనటేశ్వరాలయమువంటి — ఇదియే కృష్ణాతీరమున
అమరావతియందున్న అమరేశ్వరాలయము — ప్రసిద్ధ
దేవాయతనములందు నివాసమేర్పరచుకొని వైవధర్మము
లను బోధించుచుందురు. అట్టి కాలముఖసంతతియందు
అకశిపుపశుపతి యను మునిపుంగవు డొకఁడు జనించెను.
అతడు సుజల కాక పయః ఫలమూలకములచే తనగర్భకరీర
మును బోషించుకొనెను. అతనిశిష్యుడు ప్రభూతరాశి
పండితుడు.

అతడు సాక్షాద్గర్భావతారు డని ప్రసిద్ధి నొందెను.
అతనికి విద్యేశ్వర, వామేశ్వరు లను ఇద్దరు శిష్యు
లుండిరి. ఆప్రభూతరాశిపండితునికి, భువనరాశిమునియని
— భ్రాత—తమ్ముడొక డుండెను. 'భ్రాత'యని వర్ణించు

టలో నతడు ఆశ్రమస్వీకరణముచేత భ్రాత యయ్యెనో,
లేక తత్పూర్వమే సహోదరుడైయుండెనో ఎఱుక
పడదు. భువనరాశిమునికి పశుపతిప్రభూతరాశులను ఇద్దరు
శిష్యులుండిరి. పశుపతికి కాలముఖేంద్రుడని రెండవ పే
రుండెను. అతనికి 'పరహితవ్యసని'యని చిరుదముకూడ
నుండెను. కాలముఖేంద్రునిశిష్యుడు విద్యేశ్వరుడు.
సముద్రుడు సమస్తజలమును నెట్లు తనయం నుంచు
కొనినాడో యాతీగ విద్యేశ్వరుడు సకలవిద్యలను
తనయం దిమిడ్చుకొనినాడు. అందుచేత నాతనికి విద్యేశ్వ
రుడని అన్వర్థనామయ్యెను. అతడే అమృరాజు-విజ
యాదిత్యునికి దేశికుడు. అతనిశిష్యుడు ముమ్మడిప్రభూ
తరాశి. విద్యేశ్వరపండితుని ధర్మరాజ్యమునకు ముమ్మడి
ప్రభూతరాశి యావరాజ్యపట్టము గట్టుకొనెను.
ఆయావరాజ్యపట్ట మాతడు జగద్యాప్తమైన క్రితవల్ల
గడించుకొనెను. ఆ ప్రభూతరాశిమునిపుంగవుడు లోకో
పకారముచేయ దీక్ష గైకొనెను. త న్నాశ్రయించిన
ప్రజలకును, ప్రభువునకును అభీష్టముల నెరవేర్చు
చుండుటచేత ప్రభూతరాశి అన్వర్థనామ్ను డయ్యెను.

ముమ్మడి ప్రభూతరాశి గురునియాదేశానుసారముగ
గురుసన్నిధియం నుండి, ఒక దేవాలయమును, దానికి కేర్చి
శివయోగుల మతముకొరకు మూడంతస్తులుగల సౌధమును
కట్టించెను. ఆమతమునందు చిత్రములయిన చిత్రరవులను
వ్రాయించెను. అందులకై అమ్మభూపాలునివలన
పూర్వోదాహృతములయిన ఆమ్మలపూండి, ఆసువుల
పట్టు, గొల్ల పూండిగ్రామములను, నేయిమేకలను పరిగ్ర
హించెను. సమస్తభువనాశ్రయ దేవాయతనమునందు
నిత్యదీపారాధనకొరకును, సత్రము సాగించుటకును, మహా
దేవునికి నిత్యనై వేద్యములకొరకును, దేవాలయమునకు
సున్నము మొదలగునవి చేయించుటకును, నేయిమేకలు,
అని అసంపూర్తిగా శాసనము ఆగిపోయినది. శాసనమందు
దెలుపబడిన కాలముఖ-పాశుపతయోగులయొక్క సంతతి:

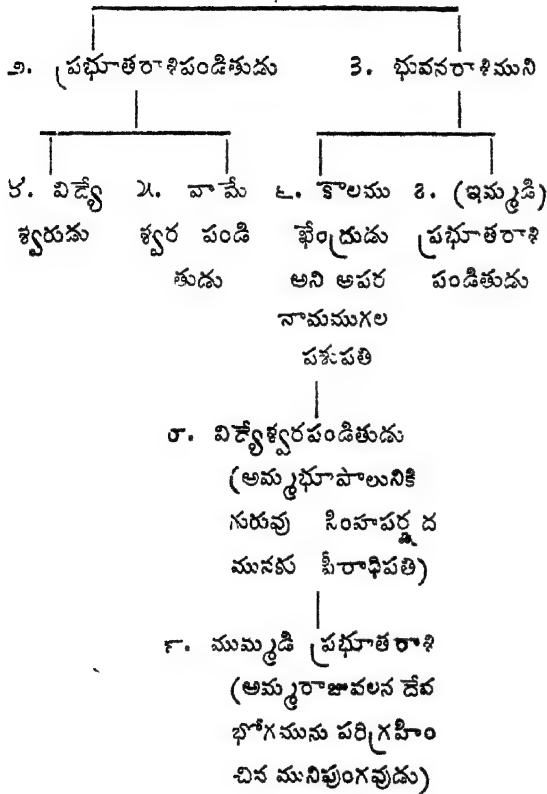
లకులీశ్వరుడు

*

*

*

౧. లకళిపు-పశుపతి

మనశాసనము రుద్రాంశసంభూతుడైన లకులీశ్వరుని శేర్మొనుటచేతను, ఆ మునీశ్వరుని యన్వయమున

కాలముఖశివయోగులు జనించి రని తెలుపుటచేతను, లకులీశ్వరుని గురించియు, కాలముఖులను గురించియు సంగ్రహముగా నిచ్చుట కొన్ని విషయములు చెప్పట యావశ్యక మగుచున్నది. లింగ, వాయుపురాణములు రుద్రుని యవతారములలో కడపటివాడు లకులీశ్వరుడని వాకొనుచున్నవి. అంతకుండు లకులీశ్వరునిగురించి విశేషము లేవియు దెలుపకున్నవి: కర్ణాటదేశమందును, లాట (ఘూర్జర) దేశమందును శివాలయములందలి శిలాశాసనములందు లకులీశునిశేరు తరచుగా గనబడుచున్నది. లాటదేశమునందు లకులీశుని శిలాప్రతిమలుగూడ పెక్కుచోట్ల గానబడుచున్నవి. ఈ లకులీశునిగురించి చరిత్రకారులకు చాలకాలమువఱకు నేమియు దెలియరాకుండెను.

లాటదేశమును పరిపాలించిన సారంగదేవుని కాలమునాటి చింత్రప్రశస్తి అను శిలాశాసనము⁵వలన లకులీ స్వీకృతరుద్రమూర్తియైన స్వయంభు వనియు, నతనికి, కుళిక, గార్గ్య, క్షారువ, మైత్రేయులను నల్వరు శిష్యు లుండి రనియు దెలియుచున్నది. ఈ వృత్తాంతమునే లింగ, వాయుపురాణములుగూడ దెలుపుచున్నవి. చింత్రప్రశస్తియందు లకులీశ్వరుని యవతారమిరితిగా వర్ణింపబడినది.

శ్లో॥ భట్టారక శ్రీలకులీశమూర్త్యాఽస్య
తపఃక్రియాకాండఫలప్రదాతా,
అవాతర ద్విశ్వమనుగ్రహీతుం
దేవః స్వయం బాలమృగాంకమాహిః॥ ౧౪.

5. ఈ శాసనము ౨౦ అంగుళములు పెడల్పును, ౪౨ అంగుళములు పొడవును గల నల్లరాతిపై చెక్కబడినది. ఇందు ౬౦ పంక్తులు గలవు. ఇది లోలత బడోదారాజ్యములో జేరిన సోరర్ జిల్లాలోని దేవపట్టణమున నున్నసోమనాథుని దేవాలయములో నుండెను. ఎప్పుడో, ఎట్లో ఇది పోర్చుగలు దేశమునకు గొనిపోబడెను. ఇపు డిది లిజ్ బన్ పట్టణమున మ్యూజియములో భద్రముగా నున్నది. ఇది మొదటిసారి ౧౭౯౦-వ సంవత్సరములో 'Murphy's Travel's in Portugal' అను పుస్తకమునందు ఆంగ్లానువాదముతో సో చార్ లెసు విల్కిన్సుచే ప్రచురింపబడెను. తరువాత ఎండర్ దీనిని ప్రచురించిరి. వారి వెవ్వరివిని సరియైన ఋద్ధపాఠములుగాక పోవుటచే సరియైనపాఠము తయారు చేసి, ఆంగ్లానువాదముతో జార్జ్ బూలరు పండితుడు కడసారి ఎస్క్రిగ్రాఫియా ఇండికా. సం. ౧౮౯౧, పుట. ౨౭౧ ఆదిగా ప్రకటించెను. ఈ ప్రశస్తి ౧౩-వ శతాబ్దమునాటిది. సారంగదేవుని కాలము ఇంచుమించుగా క్రీ. శ. ౧౨౭౪-౧౨౯౬ లగును.

అనుగ్రహీతుం చ చిరం విపుత్రకా
నులూకభూతా నభికాపతః పితః,
లలాటమువ్యాఘ్ర ఇవ లాలభూషణం
సమేత్య కారోహణ మధ్యవాస యః॥

అవతేరుశ్చత్వారః
పాశుపతవ్రతవిశేషచర్యాఢ్యం,
ఇహ కుశిక గాగ్గ్యా కారుష
మైత్రేయా ఇతి తదంతసదః॥ ౧౬.

తతస్తపస్వివాం తేషాం
చతుర్థాజాతి రుద్ధతా,
భువం విధూషయామాస
చతుర్ణ్యక్షవముద్రితాం॥ ౧౭.

తాత్పర్యము : బాలమృగాంకము తలపై దాల్చు నేల్చు, చుహాదేవుడు, తపస్సులకు ఫలప్రదాత, లోకము ననుగ్రహించుటకై లకులీశభట్టారకుడై యవతరించెను. పితృశాపవశమున చిరకాలము అపుత్రకుడైన ఉలూకు ననుగ్రహించుటకు లాటదేశమున కలంకారమైన కారోహణమున నివాస మేర్పరచుకొనెను. పాశుపతవ్రత చర్యను లోకమున వ్యాపింపజేయుటకు దానిని వరుసగా కుశిక గాగ్గ కారుష మైత్రేయులను నల్వరుశిష్యుల కుపదేశించెను. ఈసల్వరుసు నాలుగవ్యయములకు మూలపురుషులైరి.

లకులీశముని స్థాపించిన పాశుపతవ్రతమున కాది పీఠము లాటదేశమున కారోహణమునం దుండినట్లు ఈ చింత్రప్రశస్తివలననే తెలియుచున్నది. లాటదేశ మనగా నిప్పటి బరోడా (బజోడా) రాజ్యమునకు సరిపోవును. కారోహణగ్రామ మిప్పుడు కార్వాన్ అని బరస చున్నది. అది మియాగాం-దభాయ్ రైలుమార్గము మీద నున్నది. కార్వాన్ నకు లోతుత 'కాయారోహణ' మనియు, 'కాయవిరోహణ మనియు, మరియు 'కాయారహుకా' అనియు బేరు లుండినట్లు స్థలమాహాత్మ్యము దెలుపుచున్నది. ఉల్కాపురీ లేక అవాఖిల్ గ్రామమున నొకవిప్రునియింట శ్రీమన్మహాదేవుడు లోకము ననుగ్రహించుటకు లకులీశ్వరుడై యవతరించె ననియు, నామునిపుంగవుడు శివసాయుజ్యమును చెందిన తావు

కాయవిరోహణ మనియు నచ్చటిస్థలపురాణము దెలుపు చున్నది. లకులీశ్వరునకు నకులీశ్వరుడని నామాంతరము గూడ గలదు. లింగపురాణముందు నకులి యనియే గలదు. దీనికి కారణము ఆంగ్రమునందువలెనే, ఘూర్జరభాష యందు గూడ 'న' 'ల' లకు భేదము లేదు. 'ల' 'న' యగుటయు, 'న' 'ల' యగుటయు ఘూర్జరభాషాసంప్రదాయము. కాని 'లకులీశ' యనుపేరే ప్రాచీనతరమైన దని బూలరుపండితునియభిప్రాయము.

లకులీశుని పాశుపతవ్రతము వైవాగమములందును, సాయణాచార్యుని సర్వదర్శనసంగ్రహమునందును వివరింపబడియున్నది. లింగ, వాయుపురాణములు లకులీశ్వరు డుపదేశించిన పాశుపతయోగమును మాహేశ్వరయోగ మనికూడ జేర్చినచున్నవి. పాశుపతవ్రతము నందు పాశుపతయోగాభ్యాసమున శివయోగ మరణించు నపుడు తనప్రాణవాయువులను నాసికాపుటములనుండి విడువక బ్రహ్మరంధ్రమునుండి విడుచును. దానివలన కపాలము వ్రక్కలయి జీవములు జేహమును విడుచును.

లకులీశ్వరు డేకాలపువాడో నిర్ణయించుట కిప్పుడు కొన్ని ఆధారములు లభించినవి. చింత్రప్రశస్తియందు లకులీశుని రెండవశిష్యుడు గార్గ్యుడు లాటదేశమున పాశుపతపీఠమును స్థాపించినట్లు తెలుపబడినది. కాని యాచింత్రప్రశస్తియందు లకులి యేకాలపువాడో తెలుసుకొనుటకు సాధనములు లేవు. ఇప్పుడు మరియొకశాసనము ఉత్తరహిందూస్థానమున మధురాపట్టణమున లభించినది. అచ్చట రంకేశ్వర మహాదేవుని ఆలయమునకు సమీపమున చందుల్ మందుల్ బగిచీ అనుచోట సొక నూతిగోడకు స్థాపితము చేయబడి కల దొకగుప్తరాజుల కాలమునాటి ప్రాతేశిలాశాసనము. అందు మాహేశ్వరుడైన ఆర్య ఉడితాచార్యుడు తాను భగవానుడైన కుసునికి పదియవతరమువాడనియు, మరియు పరాశరునకు వాల్మీకీ తరమువాడనియు, భగవానుండగు ఉపమణిశ్వరునకు ప్రశిష్యుడనియు, భగవానుండగు కపిలమునీంద్రునకు శిష్యుడనియు, మరియు తాను గుప్తశకము ౬౧-వ సంవత్సరమున ఆషాఢ శుద్ధ పంచమినాడు, స్వపుణ్యాప్రాయన నిమిత్తముగ, గురువుల కీర్తికొరకు, గురువుల ప్రతిమతో

గూడిన ఉపవిశేష్యర, కుత్సేరలింగములను సుర్యాయ తనమున వేడు ప్రతిష్ఠించె ననియు నందు కలిగినాడు.

ఇందు కేర్కొనబడిన భగవానుని కుశికా చార్యుడు లకులీకుని యగ్రగమ్య పనులకు సంశయ మకల్పరలేదు. దానినిబట్టి జూడ ఆచార్య కుశికు డుత్తరాపమనందు మనురావట్టుకొని పేరును స్థాపించి లకులీశ్వరుని పాశుపతవ్రతమును లేక మాహేశ్వరయోగమును జనులకు అనుగ్రహించె నని తోచుచున్నది. లింగ, వాయుపురాణములందును, చంద్ర ప్రశస్తియందును చెబుపబడినవిషయముగా లకులీశ్వరుని నబ్దురుగమ్యులును నాలుగు అవ్యయములకు మూలపు రుషులైనట్లుగా స్పష్టపడుచున్నది. మనురాజానకాల ము సప్తశకమున నీయబడినది. అది రెండవచంద్రుని ప్ర చక్రవర్తికాలము. సప్తశకము ౬౧ సంవత్సరము శ్రీ.శ. ౩౮౦-౮౧కి సరిపోవుచున్నది. కావున సురుప్రతిమాలింగ ములు ప్రతిష్ఠించినది ౪౩గా శ్రీ. శ. ౩౯౦-౯౦|| జూను ౨౩-వలేదీ యగుచున్నది. ఈసంవత్సరమున ఆర్యఉ దితాచార్యుడు:- కుశికునకు పదియవతరమువాడు-జీవించి యుండెను. సగటున లిగమునకు ౨౫సంవత్సరముల దొప్పన లెక్కించిచూచిన భగవానుని కుశికునికాలము శ్రీ. శ. ౧౩౦సంవత్సరప్రాంత మగుచున్నది. ఆతనికి గురువైన లకులీశ్వరుడు ఇంచుమించుగా శ్రీ. శ. మొదటి శతాబ్దపు కడపటి భాగమునకు రెండవశతాబ్దాదిని జీవించియుండినట్లు నిర్ధారణ చేయవచ్చును.

ఇంతవఱకు దెలిసినదానినిబట్టి, కుశికుని సంతతి యుత్తరాపమనందును, గార్జ్యునిసంతతి లాటదేశము

నందును నా సతక్రతమును కేర్కొనబడిన లకులీ, వ్యా పింపజేసినట్లునిర్ణయింపవచ్చును. దక్షిణాపమనకర్ణాటాం ద్రదేశములందు పేరుమును స్థాపించినవారు కారుష, మై త్రేయులలో నెవరో యింకను నిర్ణీతము కాలేదు. ఆంధ్ర కర్ణాటదేశములందు మాహేశ్వరయోగమును లకులీసిద్ధాంతమును బోధించుచువచ్చిన కాలముఖిలు ప్రతులను ప్ర మాణముగా కైకొని వైశిష్ట్యాంతములను ప్రజలందు వ్యా పింపజేసియుండిరి. కాలముఖి - పాశుపతయోగీంద్రులు సాధారణముగా పురాణప్రసిద్ధదేవాలయములందు నివాస మేర్పరచుకొనుచుండిరి. ఆంధ్రదేశమున అమరవటేశ్వరాలయమును, కర్ణాటదేశమున దక్షిణకేదారేశ్వరాలయ మును వీరికి ప్రధానపీఠస్థానములు. అమరవటేశ్వరాల యము నేడు అమరేశ్వరాలయమని బరగుచున్నది గుంటూరు తాలూకా అమరావతియందున్నది. బళ్లగాన, లేక బరగామి అని పూర్వము పిలువబడుచుండిన బెల్లా మనందు దక్షిణకేదారేశ్వరుని దేవళ మున్నది. ఈకాల మునకైవులకు సింహపర్వదము శక్తిపర్వదము, సాలె యపర్వదము అనుపేర్లుగల పెక్కు సంఘములు గలవు. ఇనియన్నియు, ఒక్కొక్క 'అమ్మయ' మునకు చెంది నట్లు శాసనములవలన దెలియుచున్నది.

దక్షిణాపమన కాలముఖియోగీంద్రుల ప్రశంస తొలుత కర్ణాటదేశమున మైసూరు ప్రాంతమున గాన వచ్చుచున్నది. అచ్చట దొరకినట్టి శ్రీ.శ. ౮౧౦-వ సంవ త్సరమునాటి యొక తామ్రశాసనమునందు కాలముఖి- పాశుపతవ్రతులు కేర్కొనబడియున్నారు. తరు వాత ఆంధ్రదేశమున దొరకిన మనశాసనమందు గాన

6. సుర్యాయతన మనగా సురువులకేరట వారి ప్రతిమలతోగూడిన లింగములను వారి స్మారకచిహ్నముగ ప్రతిష్ఠింపబడిన గృహము. దానికే ప్రతిమాగృహమనిగూడ చెప్పవచ్చును.

7. ఇది దేవదత్త రామకృష్ణభండార్కరుగారియభిప్రాయము. నేనును ఈయభిప్రాయముతో నేకీభవింతును.

8. ఈయూహ దేవదత్తరామకృష్ణ భండార్కరుగారిమతము ననుసరించి చేసితిని. నారును లకులీకుని కీకాలమే నిర్ణయించుచున్నారు. మాడుడు. Ep. Ind., Vol. XXI, p. 7.; మరియు J. Bom. Br. A. S., Vol. XXII, p. 157. ఈకాలనిర్ణయమునే దాక్షురు ఫ్లీట్ గూడ సంగీకరించినాడు. J. R. A. S., 1907, p 424.

9. Mysore. Arch. Rep. for 1914, p. 29. ఈ విషయమును నాకు దయతో తెలిపిన శ్రీ యన్. లక్ష్మీనారాయణరావుగారికి నేను మిక్కిలికృతజ్ఞుడను.

వచ్చుచున్నారు. పిమ్మట తమిళదేశముపాండ్యరాజ్యమున విక్రమకేసరి కాలమునాటి కొడుంబాలూరు శిలాశాసనమున గాననగుచున్నారు 10. ఈ రెండును పదియవశతాబ్దమునాటివి. వీటి తరువాత బళ్లగామి శాసనములందు పదకొండు, పండ్రెండు, పదమూడు శతాబ్దములందు నారి ప్రశాసన గానవచ్చుచున్నది.

కొడుంబాలూరు శిలాశాసనమందు విద్యారాశి, తపోరాశి అను ఇగ్నోరకు శిష్యుడనని చెప్పకొనిన మల్లికార్జునకాగి యొకడు పేర్కొనబడియున్నాడు. అందు విక్రమకేసరిచహారా తన యిరువురిగాణల పేరును కెరియొకశివాలయమును, తన పేరును మరి యొకశివాలయమును మొత్తము నూడేశివాలయములను బ్రతిష్ఠించెనని తెలుపబడెను. విక్రమకేసరి తనయువను మల్లికార్జునశివాచార్యులకు నొక పెద్దమాయుని (బృహన్మతము) గట్టించెను. అనితవత్సరిను మామేశ్వరయోగులకు నిత్యము రోజుబదిమందికి మృష్టాన్నభోజనము పెట్టుటకు పదకొండు గ్రామములను దేవభోగముగా ధారవోసెను. ఆ శాసనము స్వర్గీయులైన రాయబహదూర్ వెల్వికుడి వెంకయ్యగారు పదియవశతాబ్దపు నడిమి కాలమునాటిదని నిర్ణయించితి 11. వారి నిర్ధారణమును ఆచార్య నీలకంఠశాస్త్రిగారుమాడ నంగీకరించియున్నారు 12. వీరి యభిప్రాయమునుబట్టి చూచిన మల్లికార్జునశివయోగి అమృతూపాలుని గురువులయిన విద్యేశ్వర ప్రభాతరాశులకు సమకాలికుడు గావచ్చునని తోచును. మల్లికార్జునయోగికి గురువులయిన విద్యారాశి తపోరాశులు పైనిచ్చిన వంశవృక్షములోని విద్యేశ్వర వామేశ్వరపండితు (౪, ౫ గురు) లగుదురాయని వారి సమకాలీనతనుబట్టి సంశయముకలుగుచున్నది. ఈసంశయ మే యభార్థముయినచో కాలముఖ-పాశుపతవ్రతమును,

లకులిసిద్ధాంతమును ఆంధ్రదేశమునుండి తమిళభూమికి వ్యాపించెనని యూహింపవచ్చును. కాలముఖులనుగూర్చి ప్రశంసచేయు శాసన మింకొటి కలదు. రామనాథపురంబిల్లా తిగుచ్చులి గ్రామశివారు పల్లిమదంగ్రామమున కాలనా స్వామిదేవాలయమునందు పూర్వ మొకప్పుడు కాలముఖులమర మొకటి యుండెను. అచ్చట నివసించిన శివయోగులు మహావ్రతాలని పిలువబడుచుండిరి¹³.

కన్నడదేశముందు కాలముఖపాశుపతవ్రతము పదకొండవశతాబ్దమున కాల న్యాపికి వచ్చినట్లు శాసనములవలన తెలియుచున్నది బల్లారింట్లా, మాడగల్లి తాలూకా మెరికెర్రెగ్రామమున ఉద్దిబసవన్నునికి కలను. అచ్చట మొదటి ఆహామల్ల సోమేశ్వరునికాలమునాటి రెండు శాసనములు గలవు అవి రెండును శ ౯ ౭ సంవత్సరమున కార్తిక ధృవార్జును సోమవారమునాడు (కీ. శ. ౧౦౮౫ సం॥ అక్టోబరు ౨౨-వ లేదీ) చంద్రగ్రహణిమిత్రమున లకులిశ పాశుపతవ్రతములయిన శివయోగులకొరకు చేయబడిన దానములను దెలుపుచున్నవి. ఇక్కడ పేర్కొనబడిన కాలముఖశివయోగులు శక్తిపర్వదమునకు చెందినవారని తెలుపబడిరి. శక్తిపర్వదమునకు సింహపర్వదమునకుగల తారతమ్య మెట్టిదో వారిసిద్ధాంతములు దెలుపుగ్రంథములు దొరకినగాని తెలుసుకొన పిలువబడు. ఈశక్తిపర్వదము మూవరకోణేయ సంతతిలోని దనియు, శక్తిపర్వదములో పర్వతావలి లేక పర్వతామ్నాయమని యొకశాఖ కల దనియు కన్నడదేశము లోని అబ్బలూరిశాసనములవల్లను, బళ్లగామిలో దక్షిణకేదారేశ్వరునిగుడియందలి శాసనములవల్లను తెలియుచున్నది¹⁴. మూవరకోణేయసంతతిని స్థాపించిన శివయోగి కాలముఖుడేయైనను, కాలముఖసిద్ధాంతములకు కొంచెము భిన్నములయిన సిద్ధాంతములను బోధించు

10. Madras Ep. Colln., No. 129 of 1907.

11. Madras Epigraphical Rep. 1908, para. 85, p. 76.

12. J. Or. Res., Vol. VII, p p. 1-12.

13. Ep. colln. No., 428 of 1914.

14. Ep. Ind., Vol. V, pp. 218-222.

నొక ప్రత్యేకసంతతిని స్థాపించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ మావరకోడేయసంతతిని స్థాపించిన ఆచార్యుడు కేదారశక్తియును యోగీంద్రుడు. ఇతనికాలము తెలియదు. ఇతడు బళ్లగామియందున్న పంచలింగేశ్వరుని గుడియందున్న కాలముఖమరమును విడిచివచ్చి యాయూరనే దక్షిణ కేదారేశ్వరుని బ్రతిష్ఠచేసి, యందొక మును కట్టించి యచ్చట మావరకోడేయసంతతికి కుటుంబమును స్థాపించెను. దానిపేరు కేదారమరము లేక కేదారస్థానము. దానికే కోటిమరమనిగూడ పేరుండెను.

బళ్లగామిలోని పంచలింగేశ్వరాలయమున నొక శాసనమందు కాలముఖపాశంపతవ్రతమును బోధించిన లకులీశ్వరు డీక్రిందివిధముగా వర్ణింపబడినాడు. 15. “సమస్తకర్కాది శాస్త్రపారావారపారగం, వాదిరుద్రం, వాదీభమస్తక నఖాస్సాటన కిశోరకేసరి, వాదిమహారణ్య దవదహనం, దుష్టవాదినిఘ్నర పటిష్ఠ శామూకలం, బౌద్ధాభిబజ్జబాముఖం, మిమాంసక ధాత్రీధర వజ్రం, లోకాయతమహాతరువిదాగణ్యకచం, సాంఖ్యహింద్రగుండ్రవై నశేయం, అద్వైతవాది భూజమరారం, అకలంక 16 త్రిపురదహన త్రిశేత్రం, వాదిఘరట్ట దిశాపట్టం, మాధవభట్టఘరట్టం, జ్ఞానానంద ముద్భుజనం, విశ్వానంద ప్రళయగ్రానలం, అభయ చంద్రకాలానలం, వాదిభసంహళభం, వాదిరాజముఖ ముద్రం, నయణందిశాపట్టం, నైయ్యాయిక సంరక్షణైకదక్షం, స్వపక్షపోషణ పరపక్షదూషణ పటుతర విరింనిం, వాగ్వహుమంహస్థానపదాత్మగం, వివేక నారాయణం, గమకమహేశ్వర సుపనయాసామరా పగాప్రవాహం, వ్యాఖ్యాన కేళీలంపట మనోహరసర సీరుహభృంగం, అవదాతకీర్తికధ్వజం, అమలినచరితం, ద్విష్టదర్పిణ్యపండితగళకాలపాశం, వాదిదిగంబర భూమకేతువాది రుంద్రగుణ నామాంకితప్రక్రమల్లకు లీశ్వరపండితాయ”.

సర్ రామకృష్ణగోపాలభండార్కరుపండితుడు “మహావ్రతుల”నుగూర్చి వ్రాయుసందర్భమున, కాపాలికులని, కాలముఖులని వ్యవహరింపబడుచుండిన శివయోగులే మహావ్రతులని నిర్వచించెను. విద్వాంసుడైన భండార్కరుని యభిప్రాయము సరియైనదిగాదనితోచుచున్నది. మహావ్రతులు కాలముఖులు కావచ్చునేమోగాని, కాపాలికులుమాత్రము కాజాలరు. కాలముఖులు వేటు, కాపాలికులు వేటు. ఉభయులసిద్ధాంతములును వేటువేటుగా నున్నట్లు తోచును. కాపాలికులసిద్ధాంతము లకులీశుని పాశపతసిద్ధాంతముకంటె ప్రాచీనతరమైనది. ఈరెండు సిద్ధాంతములయొక్క తారతమ్యమును విమర్శించి పండితులు మనకు తెలుపుటావశ్యకము.

దాన మివ్వబడిన గ్రామములనుగూర్చియు,వాటి సీమావధులనుగూర్చియు కొంత తెలుపవలసియున్నది. తాండీకొండగ్రామము నేటి తాడికొండ యనుటకు సందియ మావంతయు లేదు. కాని గొల్లపూండి తప్ప మిగిలిన అమృలపూండి, ఆనువులపట్టు గ్రామములను గుర్తింపవీలులేదు. గొల్లపూండి నేటికిని నిలచియున్నది. తాడికొండకు పదిపండ్లెండు మైళ్లదూరముననున్న అనుమర్లలూడియగ్రహారము పూర్వపు అమృలపూండి గావచ్చునాయని సంశయము కలుచుచున్నది.

తాండీకొండకు దక్షిణపుసీమగా చెప్పబడిన లాము నేటికిని గలదు. తాడికొండగ్రామ ముత్తరదిశను రెండు కొండల నానుకొనియున్నది. అం దొకటి యెనుకతాలు గావచ్చును. పడుమటిదిశను పెద్దతిటాక ముండినట్లు చిహ్నములు గానుపించుచున్నవి. అదియే సయిత లేక చైత్యతిటాకము గావచ్చును. ఆప్రాంతమున దొలుత బౌద్ధమును తరువాత వైష్ణవమును వర్ధిల్లినట్లు ఛాయలు కానుపించుచున్నవి. ఆతటాకపు తూర్పుటొడ్డను భీమలింగముదిబ్బయని యొక పెద్దనైదానము కలదు. అచ్చట శిథిలమయిన శివాలయమును, శివలింగములును గానవగును.

15. Mysore Inscriptions, p. 146.; Ep. Ind., Vol. X, p. 127.

16. ఈ అకలంకుడు ౮-వ శతాబ్దమువాడు. కాని యిచ్చట కైదుల సుద్దేశించి వ్రాయబడినపే రిది.

తాండ్రికొండారులు గుడ్లకండ్డేఱువాటివిషయములోని వని తెలియుచున్నది. తాండ్రికొండచుట్టును గలసీమయే పూర్వము గుడ్లకండ్డేఱువాడియని పిలువబడుచుండినట్లు దీనినిబట్టి మన మాహింసుకొనవచ్చును. గుడ్లకండ్డేఱువాడి యనగా గుడ్లు(గుడ్లు) లేక దేవాలయములు గల కండ్డేఱువాడియని యర్థము చెప్పవచ్చును. కండ్డేఱువాడి యనుకేరు ఒకప్పుడు ప్రసిద్ధమైయుండిన కండ్డేరు లేక కంఠేరువాడియండి వచ్చియుండువచ్చునని స్వగియులైన లక్ష్మణరావుగారు మొదలయినవారి యభిప్రాయము. అది సరియైనది గావచ్చును. అట్లయినచో నిప్పటి కంఠేరు గ్రామము పూర్వము కండ్డేఱువాటిక లేక కండ్డేఱువాడ అని పిలువబడుచుండవలయును.

మొదటి కండ్డేఱువాటి విషయము¹⁷ చాలా పెద్దదిగా నుండవలయును. ఇంచుమించుగా నది ఇప్పటి గుంటూరు జిల్లాలోని తూర్పుతాలూకాలకు కేరైయుండవచ్చును. కొంతకాలమునకు కండ్డేఱువాడివిషయము

రెండు మాడు చిన్నవిషయములుగా విభజింపబడి యుండవలయును. అందువలన ఉత్తరకండ్డేఱువాడి¹⁸ విషయ మనియు, ఈమనికండ్డేఱువాడి¹⁹ విషయ మనియు, గుడ్లకండ్డేఱువాటివిషయ మనియు జేర్లు శాసనములందు గానవచ్చుచున్నవి. ఉత్తరకండ్డేరుగాడి విషయము గుంటూరు తాలూకాలో ఉత్తరభాగమునకు వర్తింపనని తోచుచున్నది. గుడ్లకండ్డేఱువాడి అమరావతి తాడ్రికొండ మొదలగు గ్రామములు గల కృష్ణకు దక్షిణపుటాడు సీమకు జేరై యుండెను. ఈమనికండ్డేరు వాడివిషయము ఇప్పటి తెనాలితాలూకాలోని యుత్తరభాగము గావలయును. ఇదిగాక కొనకండ్రి వాడి²⁰ యని యింకొక విషయము కలదు. అది బెజవాడ చుట్టునుగల ప్రాంతమునకు చెందియుండినట్లు నన్నట్టును. కండ్డేఱువాడ ఇప్పటి గుంటూరు తాలూకాలోని కంఠేరుగ్రామ మయియుండినచో నది యొకప్పుడు ప్రసిద్ధమైన నగరమై యుండవలయును.

17. S. I. I., Vol. I, No. 86 (line 4); 3 No. 87 (line 21). మొదటి అమృరాజయొక్కయు, రెండవచాళుక్య ఛీమనియొక్కయు శాసనములందు కనబడుచున్నది. Ep. Ind., Vol. XVIII, p. 258 కూడ చూడుడు.

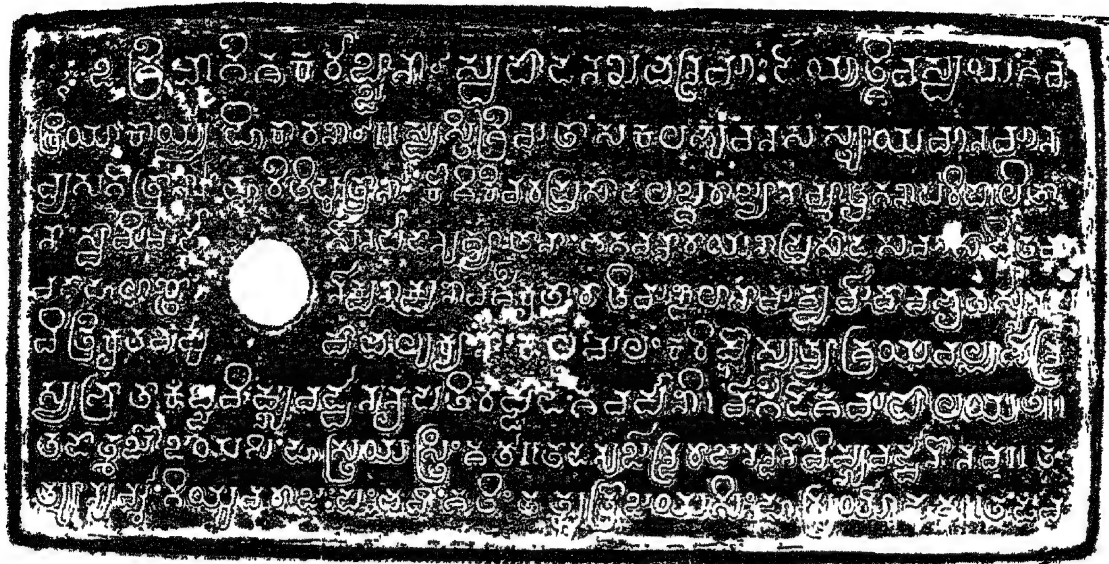
18. Ep. Ind, Vol. V, p. 127, text line 28; C. P. No. 1 of 1918-14.

19. South Ind., Ins., Vol. IV, No. 681.

20. South Ind., Ins., Vol. IV, Nos. 781. 781-A

శాసనము : మూలపాఠము¹

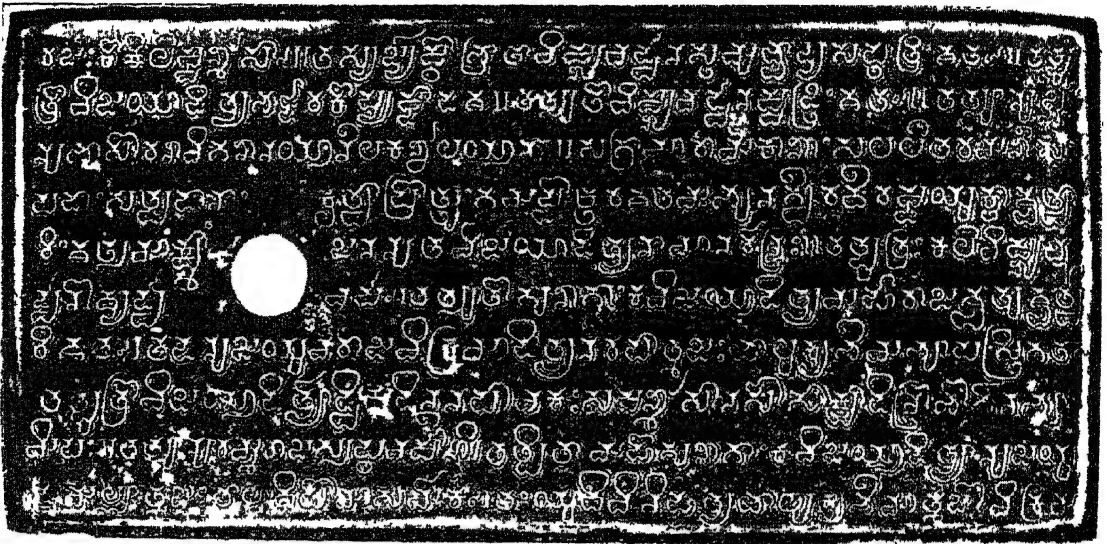
మొదటిరేకు : రెండవ వైపు

౧. ఏం [1*] శ్రీనాగేశకరాజ్ఞానామృత స్వపాద నఖచంద్రమాః [1*] దేయా త్వివస్వయం 4 శం వః
౨. క్రియాకాయ్యం హి కారణమ్ || [౧*] స్వస్తి [1*] శ్రీమతాం సకలభువన సంస్తూయమాన మాన -
౩. వ్యసనోత్రాణాం హితి పుత్రాణాం కాశీ వరప్రసాదలబ్ధరాజ్యానా మృత్యుగణపరిపాలితా -
౪. నాం స్వామిమహాసేనపాదామధ్యాతానాం భగవన్నారాయణ ప్రసాద సమాచారిత వ [ర *]
౫. వరాహాలాభ్యనేక్షణక్షణ వశీకృతారాతిముక్త్యానా మశ్వమేధావభృహస్మాన ప -
౬. విశ్రీకృతవపుసాం చాలుక్యానాం కులమలంకరిణ్యోస్సత్యాశ్రయవల్ల భేద్య -
౭. స్య భూతా కుష్టవిష్టువద్ధాన వృపతి రహ్మదశవమాణి 15 వేంగీదేశ మపాలయత్ ||
౮. తదాత్మజో జయసింహ ప్రయస్త్రింశత్ || తదమజేంద్ర రాజసద్దనో విష్ణువద్ధానో నవ || త -
౯. త్సూను మహంగియువరాజః పంచవంశతిం [1*] తత్సత్తో జయసింహ ప్రయోదశః || తదన -

1. నామ డాక్టరు యన్. పి. చక్రవర్తిగారు పంపించిన సిరాబింబములనుండి తీయబడినది.
2. అనుష్టుప్ శ్లోకము.
3. 'జ్ఞానాం' అని చదువుడు.
4. 'స్వయం' అని చదువుడు.
5. ఈశురు అనవసరము.

రెండవ రేకు : మొదటివైపు

౧౦. రజః శోక్తిలి వ్లక్ష్యాసాన్ || తస్య జ్యేష్ఠా భ్రాతా విష్ణువర్ధనస్తమచ్ఛాట్య సప్తత్రింశతః || తత్స-
 ౧౧. త్రో విజయాదిత్యభట్టారణ్యోష్ఠాద్య || తస్మతో విష్ణువర్ధన వ్లక్ష్యింశతః || రతస్సాను బృహ-
 ౧౨. నుభాసో రణవిగణనయా నీలకణ్ఠాలయనాం || 7 సగ్రామ రామకాణాం సలితరమణీ సం-
 ౧౩. పదాం సత్పదానాం[*] కృత్వా ప్రోక్షంగ మప్యేతరశత మభున గ్వీరధీ రప్తయక్తా[*]శ్చత్వా-
 ౧౪. రింశత్సహం డ్కం జనసుత విజయాదిత్యనామా చరేన్ద్రః || ౮ తస్మత్త్ర కలివిష్ణవ-
 ౧౫. ధ్వజో ధృద్ధవహమ్ | తస్మతో గుణగాంకవిజయాదిత్య మహారాజ శ్చశుశ్చత్వా-
 ౧౬. రింశతమ్ | తదనుజ యువరాజ విక్రమాదిత్య నరపాత్యజః చాలక్యభీమధూప శ్రీంశతమ్[*]
 ౧౭. కితస్మతో విజయాదిత్యో ద్విమనీషనపావకః స వక్ష్యాశా నసా సాక్షా శ్చిన్ద్రో భోజన భూ-
 ౧౮. మిషః || ౩* తత్సాను రమ్మరాజ స్సప్తపాణి | తత్పితామహో గుణగాంకవిజయాదిత్యుజ యు-
 ౧౯. ధ్వజాత్మజః తాలాధిపో మాస మేకమ్ | తం యుధి వివిహత్య చాలక్యభీమాత్మజో విక్రమా-

6. సగ్రావృత్తము.

7. ఈసర్దు అనవసరము.

8. శ్లోకము అనుష్టుప్.

రండవరేకు : రండవదైపు

౨౦. నిత్యః అరినికరతిమిరనినః రః ద్విజదీనానాభివృద్ధి రేకాదశమాసాన్ | 9తిత స్తాలపరాజన్య-
 ౨౧. సాను సానృతవాక్పృథుః| ముద్ధనుల్లభగాదీశ సప్తపమాణ్యపాద్భువమ్||౪*| 10నిష్ఠాత్యాజ్ఞానసన్ని-
 ౨౨. భో జపదా త్త నిర్గమయ్యోన్మతా వైగాహదా నిసభానులీనభగణాకారా నివిధా యేతరాన్|*|
 ౨౩. వశ్రీష్ఠోజిత నాక మమృతృపతే భ్రాతా కనీయా స్థువం ధీమో ధీమపరాక్రమ స్సమభునక్ సంవ-
 ౨౪. తస్మా ద్వాదశ || ౫*| 11తన్య మహేశ్వరమాత్మి=12రుమాసమానాకృతేః|13కుమారాభః|*| లోక-
 ౨౫. మహాదేవ్యాః ఘిలు య స్సమభుత దమ్మరాజాన్యః|| ౬*| 14జలజాతపత్రి చామరక-
 ౨౬. లశాంకుశ లక్షణాంక కరచరణతలః|*| లసదాజాన్యవలంఘిత భుజయుగసర్పిణో నీవృ-
 ౨౭. సాహారన్యః || ౭*| వివిధ ధరాధిపవిన్యో వివిధాయుగోవిన్యో వివీనారికులః| కరితురగాగమ-
 ౨౮. కుశలో హరచరణాంభోజయుగలమధుపః శ్రీమాన్| ౮*| 15కవిగాయకకల్పతరు. ద్విజముని దీ-
 ౨౯. నానృజనసుగభిః|*| గూచకగణచింతామణి రవనీశమణి మృకహోమహాసాద్యుమభిః||16*|

9. శ్లోకము అనుష్టుభ్.
 10. వృత్తము శార్దూలవిక్రీడితము.
 11. ఆర్యావృత్తము.
 12. 'మూర్తే' అని చదువుడు.
 13. ఈగుర్తు అసవరము.
 14. ఈశ్లోకమును, తరువాతిది ఆర్యావృత్తములు.
 15. శ్లోకము ఆర్యగీతి.
 16. "ద్యుమణిః" అని చదువుడు.

మూడవరేకు: మొదటివైపు

30. 17వ భ వసు వసు సంఖ్యాజ్ఞే శకసమయే మార్గశీర్ష మాసేస్మిన్ [1*] కృష్ణత్రయోదశే ది -
31. సే భృగువారే మైత్రనక్షత్రే [11*౧౦] 18వ నక్షత్ర రహు ఘటలగ్నే బృహదశ వషేషు జన్మనః పట్టా మో
32. ధా రుదయ 19వ రేష్టో రవిమవ లోకామరాగాయ || [౧౧*] 20యస్మిన్ శాసతి నృసతో పరిపక్వానే -
33. క [సస్య *] సంపచ్చాతీ | సతత పయోధేను రభిన్నికరితి రపరుగ్నిరస్తవోఽఽ దేశః || [౧౨*]
21యస్మి న్యైజతి షీతి -
34. పే బ(హి*) రుద్యానావలోకనార్థం భీతాః | తద్విద్యేశాధీశాదికన్తి మణి కనక హయ గజే -
35. స్త్రీప్రతతిం 22 || [౧3*] 23యో రూపేణ మనోజం విభవేన మహేష్ట్ర మహిమకర మురుమహసా
36. (1) హర మరీపుర ద్ర*హసేన న్య24కువ్యో న్యాతి వితత దిగవని కీర్తిః || [౧4*] స పకలరిపునృపతిమకు-
37. టతటఘటిత మణిగణ మధుకరనికర పరిచుంబిత చరణ సరసి(సీ)రుహ యుగలో2
38. యుగలోచన పడకమలవిలసన్తధుపాయమానో మానోన్నతో (స)తోద్ధత స్సమస్త భి-
39. వనాశ్రయ శ్రీ విజయాదిత్య మహారాజాధిరాజఃరమేశ్వరః పరమ భట్టారకః పరమ-

17, 18. ఆర్యావృత్తములు.

19. "చౌధాదుదయ" అని చదువుడు.

20. ఆర్యగీతిశ్లోకము; "యస్మిన్ శాసతి" అని చదువవలయును.

21. ఆర్యగీతి శ్లోకము.

22. "పదాతీన్" అని చదువుడు.

23. ఆర్యగీతి శ్లోకము.

24. "న్యకువ్యో" అని చదువుడు.

మూడవరేకు : రెండవ వైపు

౪౦. మాహేశ్వరః || గుర్లకణ్డేవ్వాఁడవిషయనివాసిన్ రాష్ట్రసామ్రాజముఖా మ్మటుంబెనః స -
౪౧. మాహూయే త్థమాజ్ఞాపయతి విదితిమస్తు వః || విజయవాట్యాం చాలుక్య కులతిల
౪౨. క సమస్తభవనాశ్రయ విజయాదిత్యనరేంద్ర మృగరాజ ప్రతిహాపితాయ నమస్త -
- ౪౩ భువనాశ్రయ నామ చేవాలయ నివాసాయ ఉమామహేశ్వరాయ ఉత్తరాయణ నిమి
౪౪. త్త అన్మదేశ న స్త త్యాయురారోఽవైశ్వర్యాభివృద్ధ్యర్థం తద్దేవాలయ ఖం
౪౫. ణ్డ స్ఫుటిత నవకర్పక బలినివేద్యాతోద్య సత్రసవత్తనాథ్థం చ || 25 అల్ప -
౪౬. వృత్తితమా ఆలూన విక్రణ్డం పునణ్డం 26 కర్తవ్యం సవ్యకరపరిహారేణ దేవ(భో)గీ(కృ)
౪౭. 27 తోదకపూర్వకం తాండీకొండనామగ్రామః అమ్మలపూణ్డి గొల్లపూణ్డి ఆనువులపట్టు నా
౪౮. మాదిసమేతో స్తాభి ద్దత్త ఇతి || అస్య స గ్రామస్యాటిక28 స్వావసయః || పూర్వవతః తూ -
౪౯. ణ్డేటు || ఆగ్నేయతః గారలగట్ట || దక్షిణతి [ః*] లామున యు త్తరంబున బూరుగు || నైరృత్యతః

25. ఈగుర్లు అనవసరము.

26. 'పుననకవీ' అని చదువుడు.

27. 'కృత్యోదక' అని చదువుడు.

28. 'సగ్రామటికస్య' అని కాబోలును అసలుపాతము.

నాల్గవరేకు : మొదటివైపు

౫౦. ఒడ్డగుట్ట || పశ్చిమతః 29 నయితనామతటాతకమ్ || వాయవ్యతః భీమసనుద్రనా-
 ౫౧. మతటాక[మ్||*] ఉత్తరతః ఎమకటాలు || ఈశానతః రేగడుగుట్ట || 30 యుశేయుగే | 31
 ౫౨. స్వీకృతద్రుమాత్తయో మునీశ్వరాః శ్రీరమలీశ్వరాదయః | బహువ రత్రానుగృహీతసజ్జనాః | 32
 ౫౩. స్వయంభువో ధర్మకపధప్రదక్షిణః || [౧౫*] తదన్వయే కాలముఖా శ్శుతిముఖ్యా స్వయంభువో భువి
 ౫౪. భూభృతా మభివద్వ్యాః* త త్సింహపర్వదస్తే స్థానస్యాస్యాధిపతయ 33 ఇహ హితచ-
 ౫౫. రితాః తేషా మమరవచేశ్వరా ద్యశేకపురాణ దేవాయతన నివాసి[నాం] కాలముఖా
 ౫౬. నాం సంతత || 34 లకశిపు న్నిఖిలాగమ పారదృక్ పశుపతి మ్మూనిపాపి పతిశ్శ్రియః || సుజ-
 ౫౭. లకాకపయః ఫలమూలకై విష్ణోహిత ధర్మకశరీర వివర్ధనః || [౧౬*] యస్తస్మనేశ్శిష్యః* ప్రభూత
 - రాశి న్నామ-
 ౫౮. పణ్డిత స్సామేధర్మకవతారః* తచ్చిష్యా విద్యేశ్వర వామేశ్వరా|| తత్ప్రభూతరాశి35 భ్రాతృ
 భువనరా-
 ౫౯. శిమునే శ్శిష్యా పశుపతిః* ప్రభూతరాశిశ్చ|కాలముఖేస్తాద్యపరనామా|36 తచ్చిష్యః పశుపతిః పర-

29. 'వైత్య'యొక్క రూపాంతరమేమో 'చయిత' అనునది?
 30. వంశస్థవృత్తము.
 31. ఈగుర్తు అనవసరము.
 32. ఈగుర్తు అనవసరము.
 33. °పరహిత ° అని చదువుడు.
 34. ద్రుతవిలంబితవృత్తము.
 35. °రాశే భ్రాతృ ° అని చదువుడు.
 36. ఈగుర్తు అనవసరము.

నాల్గవ రేఖ : ౮౦వ వైపు

౬౦. హితకన్య. సి. తద్భవో యశ్చ [*] 37వ వ్యా ద్విద్యేశ్వరో నామకర్తమనృత్తకన్య ౭౦ నవకవిద్యా
స్సమా-
౬౧. స్త్రీ యథాంబూని మహాంబుధిః || [౧౭*] 38తత్త్వ-త్తిలక్ష్యో య్యుక్తవరాజ ఏకోఽన్యనేకభావోప
కృతావనేక చ
౬౨. నామక. శేవలమర్థక తిశ్చ ప్రభూతగాలిః ప్రభురాత్రానాన్ || [౧౮*] ౩౯యోగవిద్యుక్తా [*] 39౭లా
౬౩. సమా. శేవలం మృగం చ త్రిభూమిం చిత్రిత మత్ర కృత్య | గ్రామ్యయా శ్రీ ఆనూహా-
౬౪. ప్రం ప్రభుతాః ప్లకభతే స్వ భూసాత్ || [౧౯*] ఆప్యోపరి చ శేవనా ధా కర్తవ్య | యా కనో
౬౫. తి న సుచిత్తి మ్మోహోపాతతై ల్లికప్యశే | ఉక్తం చ 40స్వనత్రం సగుత్రం నా నాహితే త చ
౬౬. సద్ధామ్ | పప్తివ్యకమకసాప్రాని 41 విషా నాం జాయశే ప్రేమ || [౨౦*] ౪౧మక్త వ్యకసా నిత్రా
బహు
౬౭. శ్చానుసాలితా | యస్య యస్య యదా భూమిప్రస్య తస్య దాహాన్ || [౨౧*] 42నానస్య (రేదే)
౬౮. నాస్య దాతా స్యా దమ్మభూమిః | విద్యేశ్వరో గును కర్తా శ్చైవ కటకనాయకః || [౨౨*]
అస్య పమ-
౬౯. ప్రభవనాశ్ర గూర్ణి వేణాలయస్య దీపసుధాకమృతానత్రనిశేవ్యనిమిత్తమహా-43

37. అనుష్టుప్ శ్లోకము.

38. ఉపజాతి శ్లోకము.

39. శ్లోకము ఉపజాతి.

40. శ్లోకము అనుష్టుప్.

41. పప్తివకసాప్రాణి అని చదువుడు.

42. అనుష్టుప్ శ్లోకము.

43. ఇక్కడనుంచి కావము పోయినది. పోయిన ౫-వ
శ్లోకుపై తరువాతిభాగ ముండువచ్చును.

[ఈ కావనపు దిమ్మలు తరువారచేయుటకు
ప్రతిబింబములను ఎక్కిగ్రాఫి నూపరెంటుగారకు శ్రీ. సి.
ఆర్. కృష్ణమాచార్యులుగారు దయతో నొసంగిరి.]

ఉ ప శ్రీ

పి. గణపతిశాస్త్రి

హృజ్జాజదశాంతి !

హే ఉషోరథశాంతి !

దీనదుర్దినశాల,

తెరచి ర మ్మివేళ !

జీవనదిశాంగణము,

చైతన్యతరళితము !

వాయువసనాంచలము

వకుళదరసురభిళము !

ఈనవోదయవేళ,

ఏయరుణలోకాల,

మందారవర్షాలా,

మానయనములరాలు !

కాంతికల్లోలికల

కనులు కల్లలై తేలు !

మృదుసుఖాందోళికల,

హృదయతంత్రులు సోలు !

దూరశంఖస్వన మొ !

తూర్యమంగళరవ మొ !

ఏదో ! మాబ్రదుకులో,

నూదు నేపిలుపులో !

చంచలవిలాసిసీ !

సౌందర్యబర్హిణీ !

ఓ హృదయవల్లకీ !

ఓ ఉదయనర్తకీ !

రవితురగములహేష,

రథఘంటికల ఘోష,

నక్షత్రలఘులు మ్రోయ !

సుప్తవిహగము లెగయ !

తెరచి ర మ్మివేళ,

దీనదుర్దినశాల !

హే ఉషశ్రీకాంతి !

హృదపారవిశ్రాంతి !

‘సినారియో’

యకో, ఒగన్నాథ్

ఈ మధ్యను అనేకసినీమా కంపెనీలు రిజిస్టరు అవుతున్నాయి, ధనము పోగుచేస్తున్నాయి; వాటిలో కొన్ని త్వరలో ఫిల్ములు కూడా తీస్తున్నాయి కాని ప్రతికంపెనీకూడా రిజిస్టరు అయినా, కాక మరొకవిధంగా లేవడీయబడినా ఎదుర్కోవలసిన సమస్య-ఏకథ తీస్తామా అని ఈ విషయం ఎంత ముఖ్యమయినదో చాలామంది గుర్తించటం లేదు; ఎందుచేతనంటే సాధారణంగా ఏఫిల్ముతీసినా నష్టంరాదుగదా ఆసనమృతంనల్ల; ఆలాగుననే బొత్తిగా అనభ్యంగాను, అసహ్యంగాను ఉన్న ఏ ఒకటిరెండు ఫిల్ములవిషయములోనో తప్ప నష్టం రాకపోవడంచేతనూ.

కాని ప్రతికంపెనీకూడా, ఈ కథను, ఏరుకోవడంలో 50 వేలో, లక్షవరకూనో రూపాయలు ఖర్చుపెట్టడానికి మూలము కథయేగదా అని గుర్తిస్తే ఈ రోజుల్లో జరుగుతున్నట్లు అర్థములేని కథలు ఏరుకోవడం జరగదు.

అమెరికా, రష్యా మొదలయినదేశాలలో సినీమాకోసమే కథలు వ్రాస్తారు. ప్రతి పెద్దస్టూడియో వారికి ‘సినారియో డిపార్టుమెంటు’ అని ఒకటి ఉండి, అందులో సంపాదకులు సహాయసంపాదకులు మొదలయిన సిబ్బందితో వారికి వచ్చినకథలు అన్నీ చదవడం, వాటిలో నచ్చినవాటిని కావలసిన మార్పులు చేయమని కథకులకి పంపి, ఫిల్ము

లు తీయడానికి హక్కులు వారివద్దనుంచి కొనుక్కోవడం జరుగుతోంది. ఈ దేశములో ఇంకా ఎవరూ స్వకపోలకస్పృహమగు కథలు కావాలని అడగటంలేదు. అధవా అడగగా వస్తే ఆవి అక్కర్లేగని పంపినకర్తలకి త్రిప్పివేసి ఆకథనే పేర్లు మార్చి వోదీచేయటం జరిగి కాపీరైటుకోసము కోర్టులనెట తిరగటం ఎరకూ వస్తోంది.

ఈ రిక్రమలో, ఒక ఆదర్శము గలిగి, ఖ్యాతి ధనము సంపాదించుకోవాలని ఉన్న ప్రతివారూకూడా గమనించవలసిన విషయాలు రెండు. మొదటిది సినీమాకు కావలసిన కథలు సినీమాకొరకు వ్రాయబడిన వయితేనే ఉత్తమోత్తమమయినవని. రెండవది, ఏవైనా ఇదివరలో ప్రజారంజకములని పేరు పొందిన నవలలూ, నాటకాలూ, విదేశపు ఫిల్ముకథలూ మొదలయిన వాటినుంచి దేశకాలపరిస్థితులకు సరిపోయినట్లు మార్చి అనుసరించి నట్టయితే ఆ అనుసరణము అనుభవజ్ఞులచే చేయబడినదా లేదా అని.

సినీమాకొరకే వ్రాయబడిన కథలలో రెండుతరహా లుండవచ్చును. ఒకటి: కేవలమూ కథయొక్క నారాంశమే ప్రధానముగా గలిగి తదనుకూలముగా నటీనటులను ఏరుకొనుట; స్టూడియో ఏర్పాటులు జరుపదగినవి. రెండు: ఇదివరకే యుండుకొన్న ఏదో గుణవిశేషము గలిగిన నటీనటులు

కొరకుగాని, ఇతరవిధముగా అందుబాటులో నున్న సాకర్యములకు తగినట్లుగాని క్రొత్త కథలు వ్రాసుకొనుట. దీని కుదాహరణము: క్వీన్ మేరీ (Queen Mary) అన్నవోడ చాలాదినములు హార్బరులో ఉండునని తెలిసి ఎమ్. జి. ఎమ్. వారు పెద్ద ఓడమీద చాలా నీనులు గలకథ ఒకటి కల్పించుకోవటం ; కుస్తీ పోటీలు తీసే అవకాశము దొరికితే దాన్ని ప్రాముఖ్యంగా పెట్టుకొని ఒకకథ వ్రాసుకోవడం.

ఇక కథవ్రాయడంలో ఉన్న దశలను (Stages, గురించి.

ప్రతికథా కూడా, స్వకల్పితమయినా అనుసరణమయినా మొదట 'సి న స్సిస్' (Synopsis) గా అంటే సంగ్రహంగా చిన్న పిల్లలకు చెప్పినట్లు వ్రాసుకోవడం. ఆతరువాత 'ట్రీట్ మెంట్' (Treatment)-అంటే నీనులవరసని, సిసిమాలో కనిపించవలసిన నీనులవరసని-వ్రాసుకోవటం. ఇది వ్రాసేవానికి మంచిసిసిమాలు చూచి ఆకథాధోరణి గమనించటం, సిసిమాతీయడంలో ఉన్న ప్రతివిషయము స్వయంగా అనుభవ ముండటం అవసరం. అటువంటివారు లేనప్పుడు అనుభవమున్న డైరెక్టరుతోటికూడా కలిసి ఈనీనులక్రమము నిర్ణయించుకోవలసి ఉంటుంది కథకుడు. ఈదశలోనే కథకి సగము జీవము వస్తుంది. ప్రతిసీనుయొక్క భావము, రసము ఆసీనుయొక్క ముఖ్య అంశము అంటే కథకు ఏవిధముగా ఈసీను తోడ్పడుతుంది అని నిర్ణయించి ఆభావము ఆరసము వృద్ధిచేయటానికి సంకల్పించుకోవటం జరుగుతుంది కనుక ఒకొకప్పుడు డైరెక్టరుగాని, కవిగాని ఈ సమయంలోనే, ముఖ్యమయిన

సంవాదములు(dialogues)కాని 'టెక్నికల్', 'డైరెక్షనల్ హింట్స్', (Technical & Directional hints) కాని వ్రాసుకొన వచ్చును. ఇంతేగాక, ఏయేసీనులో ఏమేమి 'ఎక్షన్' (Action) ఉంటుందో, ఎచ్చటెచ్చట పద్యములుగాని పాటలుగాని అవసరమో తేలి పోతుంది. అంతేగాక మొత్తము ఫిలిముకం తకీ ఎన్ని సెట్టింగులు కావాలో, ఎన్ని దుస్తులమార్పులు కావాలో ప్రతిపాత్రకు నిర్ధారణ అవుతుంది. ఈ నిర్ధారణనుబట్టే మిగిలిన విషయాలు తేల్చుకోవాలి. ఏయే పాత్రకి ఎటువంటి సటీనటులు కావాలో, మొదలయినవి నిర్ణయించడంలోను, స్టూడియో (అదైకు తీసికొనేవారు) మాట్లాడుకొనేటప్పుడుకూడా ముందుగా కథ నిశ్చయించుకొని ఆకథకి ఈ 'ట్రీట్ మెంట్' (Treatment) వ్రాసుకొంటేనేగాని ఏవిషయమూ నిష్కర్షగా మాట్లాడుకోవటానికి వీలుండదు.

ఆదర్శప్రాయమైన పద్ధతి ఏమిటంటే ఇంతవరకూ అల్లినకథని అనుభవజ్ఞులయిన నలుగురు తర్కించటం, ఏమైనా అభిప్రాయ భేదాలుంటే. ఇట్టి సమావేశానికే 'స్క్రిప్ట్ కాన్ఫరెన్సు' (Script conference) అని పేరు. పేరెన్నికగన్న పెద్దపెద్దడైరెక్టరుకూడా ఈతర్కాలవల్లకొన్ని ఉపయోగకరమయిన సలహాలు వచ్చునని వ్రాశారు.

దానితరువాత ఎక్కువవని లేఖకుడిది. ఆయా సీనులయొక్క ముఖ్యోద్దేశము, మరవకుండా ప్రతిపాత్రనీ పోషిస్తూ సంవాదము(dialogue) వ్రాయటం. ఈసందర్భంలో లేఖకుడు (ఇతనిని కవి అనటంలేదు, ప్రత్యేకముగా; మంచిలేఖకుడు కవి అయిఉండవచ్చు

కాకపోవచ్చు) ఎట్టివాడయి ఉండాలో విచారించాలి.

సిసీమాకు కథలు బాగా వ్రాయడానికి విశరీతమయిన శక్తి ఒకటి ఉండాలి — ఫిల్మ్ తీసేటప్పుడు సందర్భాలు ఎట్లా వుంటాయో, వాటి కనుగుణంగా ఉండాలంటే, వ్రాసిన సంవాదాలు ఎలా ఉండాలో తెలియటమే; గాన, సిసీమా అనేది చలనచిత్రమని, చలనమే దానికి జీవమని, భాషప్రకటనకి కావలసినంత అవకాశము ఉండాలనే వ్రాసిన సీనులో గుర్తించటమేకాక లేఖకుడు భాష, సమాసాలు, యతిప్రాసలు వగైరాలతో మనసుని నింపుకోక కేవలము అది చలనచిత్రమని భావించుకొని ప్రతిమాటా అనుభవించి వ్రాయాలి. దానికోసమూ అతను ఈ రిశ్రమయొక్క వివరాలు (details) తెలిసికోవడానికితోడు మంచి నటుడుకూడా అయి వుండాలి, అధమపక్షము మానసికంగా; అంటే తాను వ్రాసే కథలోని ప్రతిభావమూ, రసమూ అనుభవించగలిగి ఉండాలి. ఈ చలనచిత్రాలని ఊహించుకోగలగటమే (Thinking in terms of pictures) ప్రాధమిక నిబంధన సిసీమాకి కథలు వ్రాయాలని పూనుకునే ప్రతివాడికీ.

ఇక కథ వ్రాయటంలో మూడవదశ ఇది - పాత్రలయొక్క సంవాదాలు పూర్తి చేయటం.

ఇది అయినతరువాతనే నటీనటులని కుదుర్చుకోవటం మంచిది. ప్రతివ్యక్తికీకూడా ఇదిగో ఈపాత్ర ధరించవలసిఉంటుంది, ఇలా వేషమువేయాలి, ఇలా ప్రవేషగాని, బిచ్చమెత్తుకోవటంగాని, వింజామర వేయటంగాని

చేయవలసిఉంటుంది అని నిష్కర్షగా చెప్పి ఒప్పించి నటీనటులని తీసుకొనివస్తే ప్రస్తుతము మనరాష్ట్రపు కంపెనీలలో వచ్చే తగాదాలలో నూటికి తొంభై రానడానికే అవకాశముండదు. ఇక నటీనటుల-సమావేశము అయినతరువాత వారివారి సమర్థతనుబట్టి అవసరమయినచోట్ల వ్రాయవలసిన పాటలను పద్యములను వ్రాసికోవాలి. ఏ సందర్భాని (Situation) కై నా ఒకపాట అని నిర్ణయించుకుంటే దానికి సరిపోయినమట్టులు అరడజను ఉండవచ్చు. వాటిలో, ఆ పాత్రధారిన్ని, మ్యూజికల్ డైరెక్టరున్నా, డైరెక్టరున్నా కలిసి ఏది అనుకూలమని అంగీకరిస్తే ఆ మట్టునిబట్టిపాట వ్రాయించవచ్చు. దానివల్ల అత్యంతసౌకర్యమున్నది కంపెనీకి నటకులకూకూడాను.

ఈవిధంగా తయారయిన ‘సి నా రి యో’ (Scenario) నిబట్టి రిహార్సల్సు జరిపించాలి.

ఈ రిహార్సల్సుని నడుపుతూ డైరెక్టరు (మన రాష్ట్రంలో) ‘షూటింగ్ స్క్రిప్ట్’ (Shooting script)-అంటే ఏయేసంవాదము, ఏయే సంఘటన (incident) కెమెరా ఎంతదూరంగా పెట్టి తీయాలో, ఎవట ఏ శబ్దము, ఏ వాయిద్యము ఉండాలో వ్రాసుకొంటాడు.

ఈ ‘షూటింగ్ స్క్రిప్ట్’ (Shooting Script) చేతిలోవుంటే, ప్రస్తుతము అదిలేకుండా మూడురోజులు చెనే ‘షూటింగు’ ఒకరోజులో జరుగుతుంది.

కనుక సిసీమాకి కథ వ్రాయడమంటే వ్రాయటంలో ఉన్న ఈ వివిధమయిన దశలూ, వాటిఅవసరమూ గ్రహించి, మంచి సిసీమాలు చూసి వాటిలోని భావాలూ అవి

వ్రాసినవారి ఉద్దేశాలూ గ్రహించి, అధమ పక్షము ఒకసంవత్సరమయినా ప్రతిరోజూ పనిచేసి స్టూడియోలో అనుభవము సంపాదించాలి; అన్నిటికంటే ముఖ్యముగా, లేఖకుడు తాను వ్రాయదలచుకున్న కథనంతా, కంప్యూటరుకొని సీసీమాలాగా బొమ్మలుగా భావనచేసి వాటిని మాట్లాడించే శక్తి కలిగి ఉంటేనేతప్ప సినారియో వ్రాయడం ఉత్తమ స్థితికి రాదు. ప్రొడ్యూసర్లు, పెట్టుబడిదార్లు గూడా తాము ఖర్చుపెట్టబోయే ధనాని కంటకీ కథయే పునాది అని గుర్తించి తగిన శ్రద్ధ తీసుకోకపోతే తమ ధనమంతా బూడిదలో పోసిన పన్నీ రవవచ్చని వారు గుర్తించటం అవసరం. కథను వ్రాసే వారిని ఏరుకోవటమే కాక, కథను ఏరుకోవటంలోకూడా మనరాష్ట్రపు ప్రొడ్యూసర్లు విదేశీయులవద్దనుంచి ఈ మార్గము నేర్చు

కోవటం మంచిది. ఏదైనా 'సినారియో డిపార్ట్ మెంటు' (scenario Department)కి వ్రాసి గాని, లేక వారికినచ్చిన లేఖకులకు వ్రాసిగాని, తమకు కావలసినది పౌరాణికమో చారిత్రికమో సాంఘికమో తెలియపరస్తూ ఎవరైనా వ్రాసినకథ యింటే ఆ అనుభవజ్ఞులు వ్రాసిన వాటిలో గాని వారికి నచ్చినకథను మర్యాదగా వారినద్ద ఫిల్ముహక్కులు కొనుక్కొని తీసికొంటే ధనమూ కాలమూకూడా కలిసి రావడమేగాక, ఫిల్ములు ఇప్పటికంటే చాలా బాగుపడతాయి.

ఈ ఉద్దేశములతో మొదటి 'సినారియో డిపార్ట్ మెంటు' (Scenario department) మద్రాసులో ఐకటి త్వరలో స్థాపిస్తారని తెలియపస్తోంది. ప్రొడ్యూసర్లకు అందరికీ ఇది కొంత చేయూతగా ఉండవచ్చును.

కట్టు అడ్డగీతగా గీచుకొండనవ మెందుకో? అచ్చులో తలకట్టుగానే నిర్మించితే వచ్చే బాధకమేమో తెలియ లేదు. అదీగాక ఈవిషయంలో మరొక్కసంజేహం కలుగుచున్నది. అడ్డగీతనుగీయుట తీసివేయుట వ్రాతలో సాధ్యంగాని, యంత్రంలో విశిష్టంగానే అక్షరస్వరూపం తయారుచేయవలయును! ఎవయెవల తలకట్టు - అనగా అడ్డగీతతో గూడిన రూపమొక్కటి, వాల్కాత్రవ్యంజకమైన, అడ్డగీతలేని రూపమొక్కటి, అని ప్రతియొక్క హల్లునకు రెండురూపములు నిర్మించవలసియుంటుంది. దీనివల్ల హల్లులవిషయం పరిశ్రమ ఇబ్బడియగుచున్నది. అక్షరసంఖ్య మాసిం చేబపుడు ఒక్కొక్క హల్లు కొక్కరూపమే చెప్పినను, అచ్చో గూడిన అక్షరస్వరూపప్రదర్శనంలో అకారవిశిష్ట రూపంగానే వ్రాసిమాపినారు. అందువల్ల వారియచి ప్రాయం స్పష్టంగా తెలియలేదు.

వారి అభిప్రాయ మేరేతిగా నున్నా, అక్షరస్వరూపం వాల్కాత్ర మంగీకరించడం, మిగిలిన అచ్చులు అదికినట్టే తలకట్టుగూడా - అది తలకట్టేగాని, అడ్డగీతేగాని - ప్రత్యేకసంజ్ఞగా ప్రక్కన్నే అతకడం యుక్తమని తోస్తుంది.

“ఈ తెలుగులిసి హద్దులలోనగి, మఱగి యుంవక సుంద్రసుంద్రముగా దొర్లిదొర్లి, అనంతమైన బ్రహ్మస్వరూపమును బొంది, ఇంపులు నింప నారంభించింది” అన్నారు. దీనిబిందుస్వరూపమే దీనికి సౌందర్యం చేయవలసింది. అలాంటప్పుడు సాఃయమైనంతవరకు దానిబిందుత్వానికి హాని కల్పించరాదు. కాన, వస్తు అక్షరాలు తెలుపుటకు ప్రత్యేకముగా సంజ్ఞ నంగీకరించునపుడు, “Δ” ఇట్టి సంజ్ఞకన్నా, ఒక్కటి గుపునే అంగీకరించుట అందం. హల్లుప్రక్కన “ః.” ఈ విధముగ అంగీకరించవలయు క్తం. ఇది మధ్యలోనుండుడమే విరామచిహ్నమునకన్న భేదకము. మన తెలుగులో ‘ధ, ధలకు భేదము తెలియజేయుటకు, నాగరమున ‘ః (క), ః (క) ల క భేదము తెలియజేయుటకును ఈ మక్కనే వాడుచున్నారు. కాన ‘క, ఖ’, మొదలైనవాటికి భేదము తెలుపుటకు ఆత్రికోణముకన్న ఈ ‘ః’ బిందువు బాగుండునని నాకు తోస్తుంది.

ఇక నేను ముందు చెప్పినట్లు అచ్చుగుర్తులకు భాషాంతరాలకు పోకుండా తెలుగులోనే షట్ట: పర్యాకాతుందో చూతాము.

తలకట్టువిషయం ముందే చెప్పినాను, “ః” ఇట్లా వ్రాయవలెనని. ఇక దీర్ఘం, దీర్ఘం కన్నడంలో ఇట్లా “ః” ఉండన్నారు. దాన్నే తీసుకొమ్మన్నారు. కాని తెలుగులో అకారసంజ్ఞ “ః” ఇది, దీనినేకొంచెం సవరించి “—” ఇట్లా చేసుకుంటే సరిపోతుంది. “కా” వ్రాయవలెనంటే “కా—” ఇట్లు వ్రాయవలె. ఇత్య, ఉత్యములు వారూ తెలుగులోనే తీసుకున్నారు. వాటికి దీర్ఘంతీయవలసివచ్చే కన్నడదీర్ఘం వివచి, తెలుగుదీర్ఘం తీయమంటాను. ఋత్వాని వల్లునుడి వారు వివచించి చెప్పుకోవలె. “కృ” అంటే “కృ” - ఇట్లున్నమాట. ఋత్వానికి తెలుగులో ప్రసిద్ధమైన “=” ఈ గుర్తునే పెట్టుకొనేది. అట్లే ఒత్వానికి “=” ఈ గుర్తు. వీట్లకు దీర్ఘం కావాలంటే పైపాటే. ఐత్వానికి వారు చెప్పినట్టే, “ఐ” కారావయమైన “=” ఈ గుర్తు సరిపోతుంది. ఔకారానికి ప్రత్యేకంగా “=” ఈ గుర్తు నంగీకరించండి

ఇవన్నీ మామూలుగా తెలుగులోనుండేనే. ప్రత్యేకించి ప్రక్కన వ్రాయవలె సంస్కారం. భాషాంతర సంజ్ఞలకన్నా ఆంధ్రులకు వారిభాషలోని సంజ్ఞలే విశేషమునలేకుండా సులభంగా తెలుసుకోవచ్చు. ఇది సౌలభ్యం. ఆంధ్రత్వం. ఇతరులనాశ్రయించేవని లేక పోవడం.

దీనుంచీ అచ్చుకట్టాలకు వారు ఏడుగుర్తులు చూపితే, నేను తొమ్మిది చూపినట్టయింది. ఒకటి వారు చెప్పని వల్లునుడి “ృ” పోగా ఒక్కటే ఎక్కువన్నమాట. ఇది ఔత్వవిహీనం. వారి వ్రాతప్రకారం “కా” అని వ్రాయవలసియుంటే, “కాః” ఇట్లా వ్రాయవలె. దీనికి మూడుకిల్లొత్తవలె నన్నమాట. ఇప్పుడు “కా” ఇట్లా రెండే. అట్లానే ఒత్వానికి మూడుగుర్తులు “కొః” ఇట్లా వ్రాయవలసియుండేది. ఇప్పుడు “కొ” ఇంటేచాలు. ఏత్వదీర్ఘానికి వారు “డె” ఈ గుర్తు నంగీకరించినందుకు, నేను దాన్ని ముందు నిర్ణ

యించిన “ఐ” ఈ ఎత్వ, దీర్ఘములతో సరిపుచ్చి వారు అంగీకరించని ఒత్వం “ఐ” అంగీకరించినందుకు లెక్క సరిపోయింది. కాన, ఈ సంజ్ఞలో వారు చెప్పినవాటి కన్నా అధికమైనది ఒక్కటే. దానికి యీ ఆంధ్ర త్యాభిమానమే గాకుండా మరొక్క ప్రయోజనం గూడా ఉంది; చూడండి.

వారు చెప్పినవాటికంటే అచ్చుల్లో “ఐ, ఔ” లు ఎక్కువ చేసుకోవలెనేగాని, అయి, అవులతోనే సరిపొదు అని రాసియుంటి. ఆ రెంటిని చేర్చుకుంటే అచ్చులు విధిలేక ఐదుగాక, ఏడుగావలసి వస్తుందిగాదా! నేను చెప్పిన “ఐత్వ ఔత్వ” సంజ్ఞలు “ఐ, ఔ” అంగీకరించినామంటే, అచ్చుల్లో కొత్తగా రెండు చేర్చుకోకుండా, ఐదింటితోనే సరిపుచ్చుకోవచ్చునని తోస్తుంది.

మనము “ఔ” వ్రాయవలె నంటే “ఓ” వ్రాసి దానికి “ఐ” ఈ గుర్తు పైన అతుకుతూన్నాము. అట్లనే “ఐ” కావాలంటే “ఐ” వ్రాసి, పైన “ఐ” ఈ గుర్తును. ఎ, ఒ లను అచ్చుల్లో అంగీకరించే ఉన్నాము. వాటికి పైగుర్తులు పక్కన అతికితే “ఐ, ఔ” లు సిద్ధించును.

ఐతే వారు చెప్పినదాంట్లోనూ, నేను చెప్పినదాంట్లోనూ హల్లులపై కొన్ని దీర్ఘాచ్చులు రావాలంటే మూడుకీళ్లు వత్తందే పని జరగదు. వత్తక్షరాలైతే నాల్గు వత్తవలసిందే.

అదీగాక, ఈ లిపిసంస్కారం నుంచీ అక్షర స్వరూపాన్ని హల్మాత్రంగా నిర్ణయించిందానివల్ల ఇంత వరకు తలకట్టులేకున్నా “అ” కారవిశిష్టంగా ఎంచుబడు తూండే “జ, బ, ల” వంటి అక్షరాలహ్కాడా, పక్కన తలకట్టు పెట్టవలసివస్తుంది. లేకుంటే “వల్కలం” అనేటప్పుడు, ఆమధ్య లకారాన్నే హల్స్వరూపంగా ఎంచుకుంటాము, గనుక, కడపటి లకారం పక్కన తలకట్టు తప్పక పెట్టవలసియుంటుంది. అప్పుడు ‘వల్కలం’ అనేది “వల్కలం” అని వ్రాయవలసియుంటుంది. అట్లనే మిగిలిన తలకట్టులేని అక్షరాలకు చూచుకోవలె. ఈ అవస్థ తా సమానం. అందును పడవలసిందే.

కష్టం లో సుఖముంది. సుఖం లో కష్టముంది. వీటికి అవినాభావసంబంధం. అక్షరసంక్షేపానికోసరం ప్రత్యేకంగా అచ్చులను విడదీసినందువల్ల యీ క్షేపం లభిస్తుంది. కానీ ఇది యంత్రంలోనేగా! చేత్తో వ్రాసే వాండ్లు మామూలుగానే వ్రాయవచ్చును. దాంట్లో ఆక్షేపణేం కేదు. అచ్చులిపి వేరు, వ్రాతలిపి వేరు అని రెండులిపులు నేర్వవలసియుంటుంది. ఇందునుంచీనే “ఖత్తువ్రాత నశించునే యని కొంది రాక్షేసింపదగును” అనే శ్రీ హరిసర్వోత్తమరావుగారి ఆక్షేపణా లేదు, ‘అది ఎన్నడో నశించింది. దాని కేవలమిది నేడనే, సమాధానమూ లేదు. రెండులిపులు నేర్చేది కష్టమంటారా? నాల్గరకాల A B C D లు నేర్చుకునే వాండ్లకేమి కష్టమంటాను సంస్కారమైనవాటిలో గూడ తెలుగుగుర్తులేగాదా!

ఇంక వారిసంస్కారానికీ నా సంస్కారానికీ భేదం కనుపరచి విరమిస్తాను. వత్తునకు త్రికోణాకారం తీసి చుక్క పెట్టమన్నాను. ‘ర’ కు తలకట్టు తీసేస్తే సున్నకు భేదం లేలేందుకుగూడా ఆ చుక్కనే పెట్టమంటాను, ‘ఐ’ ఇట్లు. వట్టునుడిగుర్తు విడిచింది చేర్చమన్నాను. అచ్చుగుర్తులు తెలుగులే పెట్టమన్నాను. దాంతో “ఐ, ఔ” లుగూడా సిద్ధిస్తాయన్నాను. తలకట్టుమాత్రం పక్క నిమ్మన్నాను. మిగిలినవి వారు చూపినట్టే. అచ్చుగుణితాలు ఒక్క కాకుమాత్రం వ్రాసి చూపుతాను.

క (క), క (కా), క (కి), క (కు), క (కూ), క (కై), క (కే), క (కై), క (కై) క (కొ), క (కో), క (కా), క (కృ).

ఎట్లా చేసినా యంత్రాన్ని నిర్మించ దలచుకొన్నపుడు గద్యపద్యాలకు రెంటికీ తగినట్టు తయారు చేయడం యుక్తం.

కుంటిమద్ది శేషశర్మ

అనలపతాకం

పురిపండా అప్పలస్వామి

అనలపతాకం అనలపతాకం

అంబరవీధుల మెరసింది

కాంచనగంగా ధవళశిఖరిపై

రక్త కిరణాలు విరిసాయి.

బానిసలారా! వంచితలారా!

గొలుసులు త్రేపుకు లేనంజీ

జయజయజయజయ జయధ్వనులతో

కరములు చాచి మ్రొక్కండి.

అనలపతాకం అనలపతాకం

అనంతసీమల సాగింది

సాగరవేలా సైకతభూముల

ఝంఝావనం రేగింది.

అశ్రులు తుడిచి అనలం నించి

అతలవితలములు చూడండి

విషణ్ణహృదయం వికీర్ణ కాయం

బలివేదికపై నిలవండి.

అనలపతాకం అనలపతాకం

అజస్ర మజస్ర మెగిరింది

తా గాగ్రహములు కరుణాంగణమున

సప్రజకవాటం సగిలింది.

బానిసలారా! లేనంజీ

భైరవిమూత్రం చదువండి.

ఆకలిప్రాణం, వ్యాకులజీవం—

ప్రళయం ప్రణవం పాడండి.

అనలపతాకం అనలపతాకం

అనలం గరళం క్రక్కింది

ఉరుములు మెరుములు ఉల్కాపాతం

ధరిత్రి గడగడ వణకింది.

బానిసలారా! వంచితలారా!

ప్రస్తరదైవం విడువండి

మంటలు! మంటలు!! ధరిత్రిని డా

మంటలనొట్టం సలుపండి.

అనలపతాకం అనలపతాకం

అంబరవీధుల మెరసింది

కాంచనగంగా ధవళశిఖరిపై

రక్తకిరణాలు విరిసాయి.

విమర్శనము

SPECIMENS OF SANSKRIT DRAMATIC POEMS

(లేఖకుడు: వి. శ్రీరామమూర్తిగారు, యమ్. ఏ.,
యల్. టి., నర్సరావుపేట. ప్రకాశకులు:—
పి. శ్రీనివాసరావుగారు, శర్వాణీప్రెస్. నర్సరావుపేట. గూం పేజీలు. నెల ఒక రూపాయి.)

ప్రఖ్యాత నాటకకర్తలు వ్రాసిన సంస్కృత నాటకములలోని కొన్ని యంకముల కిది అంగ్లానువాదము. ఇందులో భాస, శూద్రక, కాళిదాస, శ్రీహర్ష, భవభూతి, విశాఖదత్త, భట్టనారాయణులు వ్రాసిన ప్రతిష్ఠా, మృచ్ఛికటికా, శకుంతలా, ప్రేమదర్శికా, ఉత్తరరామచరిత్ర, ముద్రారాక్షస, వేణీసంహార నాటకములలోనుండి ఒక్కొక్కయంకమును గైకొని శ్రీరామమూర్తిగారు ఆంగ్లములోనికి అనువాదము గావించిరి. సంస్కృతము తెలియని, ఆంగ్లము తెలిసిన వారలకు సంస్కృత నాటకములలోగల సౌందర్యమును గనుపరచువలయు ననియే వీరి సంకల్పము. కావుననే “Our classical writers” అను పేరుతో సంస్కృత నాటకకారుల ఆశయములను గురించియు, వారి ఆదర్శములను గురించియు నొక చిన్నవ్యాసమును ఆంగ్లప్రవేశి మాస పత్రికలో ప్రచురించగా దానిని చదివిన మిత్రులు కొందరు దానికి ఉదాహరణభూతముగ నుండులాగు నేమైన వ్రాయుడని యడుగుటచే తా మీ యనువాదముల సమూహ్యతమని గ్రంథముమొదటిలోనే వీరు వ్రాసుకొనిరి. దీనివలన గ్రంథకారుని అభిలాష చాలవరకు నీడేరవచ్చును. కావలసినవారు పై యద్రైసుకు వ్రాసినచో గ్రంథములను బడయగలరు.

శిరోమణికథలు

[రచయిత: శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణి; ప్రకటనకర్తలు — సమృద్ధి, పోస్టుబాక్సు ౨౫౧, మద్రాసు. వెల ఆరు అణాలు]

ఇది శ్రీనివాసశిరోమణిగారి కథలలో నాలుగుకథల సంపుటి. పదేళ్లనుంచీ కథారచయితలలో శ్రీనివాస శిరోమణిగారుకూడా ఒక ఉత్తమస్థానాన్ని సంపాదించు

కున్నారు. వీరికథలలో కొన్ని పంచవటి అనేపేరుతో ఇదివరకు ఒకసంపుటిగా వెలువడ్డాయి. ఇప్పుడు యీ పుస్తకం రెండోసంపుటి అన్నమాట—

దీనిలో నాలుగుకథలున్నాయి: యోగ్యత, తాత, కామధేను, చదువుకున్న మాతురు. కథలునాలుగుమాడూ వివాహసమస్యకు సంబంధించినవే. అయితే ఒక్కొక్క కథలో, ఒక్కొక్కతరహా మనస్తత్వాలు నిరూపింపబడ్డాయి. బ్రాహ్మణజాతియువకుడు, కైస్తవస్త్రీని వివాహం చేసుకోవడం యోగ్యత అనేకథ. ఈ కథ తక్కిన వాటన్నిటికన్న పెద్దది. చదువుకొన్నప్పటికీ, సంస్కార ఆశయాలు వున్నప్పటికీ, నిత్యజీవితంలో సంస్కారమూ, పరిశుభ్రతా మొదలైనవి ఆజన్మ సిద్ధాలుగా వుండాలిగాని, తెచ్చిపెట్టుకుంటే రావని నిరూపించడానికి, శిరోమణిగారు ప్రయత్నించినట్టు యీ కథవల్ల తోస్తుంది. ఇది ఎట్లున్నా కథను పూర్తి చెయ్యడమూ, నడవడమూకూడా, ఆరంభించడంలో వున్నంత స్వాభావికంగా లేదు. సంభాషణలుకూడా ధారాళంగా, గబగబా సాగలేదు.

రెండోకథ చాలామంచికథ. తనయిష్టానికి వ్యతిరేకంగా వివాహంచేసుకున్న కుమారుడివివాద ఆమరణాంతమూ పగబూనినప్పటికీ మనమణి చూస్తే చూడడంతోనే పొందే ప్రేమతో హృదయానికి అడ్డుకున్న తాత కథ ఇది. తాత మనస్తత్వాన్నీ, కోడలి మనస్తత్వాన్నీ చాలా స్వాభావికంగా చిత్రించారు శిరోమణిగారు.

మూడోకథ కామధేనులో, వివాహంచేసుకోడానికి రూపయావనభాగ్యాలనుకాక, కేవలమూ అభిమాన, ఆదరణ, ఆప్యాయాలను మాత్రం ప్రధానంగా తీసుకున్న క్రిష్టియను దంపతులను శిరోమణిగారు చక్కగా చిత్రించారు.

నాలుగోకథ ‘చదువుకున్న మాతురు!’. భర్తలను ఎన్నుకోవడంలో చదువుకున్న అమ్మాయిలు చూపే విమర్శను యీకథలో బాగా చూపారుకాని, చదువుకున్న అమ్మాయిఅభిరుచికి తగినభర్తను లేకుండాచేశారు

కర్షకులు— అలాటి ఉదాహరణలు మనసంఘటితంలో
అక్కడక్కడ వున్నాయికూడాను.

కర్షకులు నాలుగూ చదవవలసినవే. వర్ణన బాగా
చెయ్యడంలోను, కర్షకు తాపీగా నడవడంలోనూ శ్రీని
వాసశిరోమణిగారికి మంచి చాకచక్యం వుంది. ఆచాక
చక్యం యీ కర్షలలోకూడా ఎ.త మాత్రమూ తరుస
పడలేదు.

—క. స.

స్తోత్రరత్నావళి (ప్రథమభాగము)

[ప్రకాశకులు : రాతు బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.
నెల రు 0—6—0 లు.]

భగవత్సేవాతత్పరుల కత్యంతోప యుక్తముగా
నుండునట్లు శ్రీశేదూనూరి గంగాధరంగారును, శ్రీపాను
గంటి కీమశంకరమూర్తిగారును వీటిని సమకూర్చి
యున్నారు. ఇందు శివస్తోత్రములును, విష్ణుస్తోత్రము
లునుకూడ నున్నవి.

భక్తితత్వ సుధాలహరి

[కర్త : ముత్య చిన సుబ్బారాయుడుగారు,
పాలకొల్లు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. నెల రు 0-10-0లు.]

గ్రంథకర్తగారు తత్వవిషయమునుగురించి దేఖి
స్తోత్ర రూపముగజెప్పిన పద్యము లిందు ౧౨౮ వరకు
గలవు. తత్వజిజ్ఞాసువుల కిది యొక్కొక్క నుపకరించ
గలదు. ధారాళమయిన కవనము. మచ్చుకు :

ఏకాంతంబున నిల్చి సర్వగత ది
వైశిక స్వరూపంబు, లో
నేకాగ్రత్యముచేత గాంచి, సత
తం బిద్ధాని సర్వత్ర నా
యాకర్షణంబులగాంచు, చక్రియత నా
హోద ప్రపూర్ణాత్ముడై
లోకంబుదు వనించు టాగమవిధుల్
బోధించుగా ఈశ్వరీ.

రామలింగేశ్వర .

[కర్త : తరువర్తి సూర్యనారాయణ చ—
గారు, పాలకొ, తణుకుతాలూకా, పశ్చిమగోదావరి
జిల్లా. నెల 0—2—0 అణాలు.]

రామలింగేశ్వరా! ఆనుమకుటముతో వ్రాసిన
శతక మిది. భక్తిరసప్రసానము. ఇందలిపద్యములు గ్రంథ
కర్తకుల దేశభక్తిని వెల్లడించుచున్నవి. మచ్చుకు

“పరధూమిశులు” రత్నగర్భయని
ఓంపాదింపఁగా జూనుచుం
దిరి యీదేశము వెట్టులూ, కరె
స్సీమాత్రమే యిచ్చిబం
గరుముగ్రల్ గొనిపోవుచుండి
రిబులంగావించు చుండంగ శం
కర! నీపుత్రుల బ్రోవరావొకా,
పరాకా? రామలింగేశ్వరా!

శ్రీబుధు శాస్త్రము

[గ్రంథకర్త : శేదూనూరి గంగాధరంగారు.
ప్రకాశకులు : కొండపల్లి పీఠవెంకయ్య, శ్రీ
సత్యనారాయణ బుక్కుడిపో, రాజమండ్రి.]

‘ఆర్తవ విషయమై తిశ్శారనక్షత్రయోగకర్త
లగ్నవస్త్రు ఓండుఫలాని’ ఫలితములనుగూర్చి అనేక
గ్రంథములను పరికించి గ్రంథకర్తగారు దీనిని రచించి
నారు. ఇందు రజస్వలాఫలనిర్ణయము, శాంతి, నిషే
కము, స్త్రీ సాముద్రికము మొదలయిన విషయములను
గురించి తెలుపు విభాగములు కలవు.

ప్రబోధ చింతామణి

[కర్త : కుప్పా సూర్య నారాయణగారు, కో
ఆపరేటివ్ నూపరువైజరు, ముంజులూరు. నెల
0—2—0 అణాలు.]

ఇందలి వన్నియు కేయములు. “సహకారమనగా
కేవలము అప్పలిచ్చు వ్యాపారము కా దనియు, పవిత్ర
మయినమత మనియు” గ్రంథకర్త అభిప్రాయము.
“ఈకేయములు సహకార ఉద్యమ వ్యాప్తికి తోడ్పడ
గలవని” గ్రంథకర్తతోపాటు మేమును ఆశించు
చున్నాము.

గ్రంథ స్వీకారము

హిందువులపండుగలు :— కర్త : సురవరము ప్ర
తాపరెడ్డిగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్., త్రూప్ బజారు,
హైదరాబాదు, డక్కన్. [నెల ౧-౦-౧ రు.]

‘పారిస్ కమ్యూన్’ :— కర్త : వి. వి. రెనిక్.
అనువాదకులు : మహీధర జగన్మోహనరావు
గారు, ‘విశ్వసాహిత్యమాల’లోని ౧౩-వ ప్రచు
రణము; ముంగండ్, అంబాశీపేట పోస్టు,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా. [నెల ౬ అణాలు.]

‘రెనిక్ ఉపదేశాలు’ :— కర్త : పామిదత్తు.
అనువాదకులు : రామమోహన్ గారు. ఇది ‘విశ్వ
సాహిత్యమాల’లోని ౧౨-వ ప్రచురణము. [నెల
౬ అణాలు.] ముంగండ్, అంబాశీపేట పోస్టు,
తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

‘భారతీయనాగరికతా విస్తరణము’ :— కర్త :
మాశేమండ రామారావుగారు, ప్రకాశకులు :
వేంకటరామ అండ్ కో., ఏలూరు. [నెల ౮
అణాలు.]

‘కర్న కా!’ :— కర్త : ఉభయభాషా ప్రవీణ, కొండవీటి
నెంకయ్యగారు, విప్లవ, కోనూరుపోస్టు, సత్తెన
పల్లి తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా.

‘శ్రీభగవద్గీత’ :— శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వర
రావు పంతులుగారి టీకాతాత్పర్య విశేషవివర
ణసాంరాశములతో ప్రకటితమయినది. ప్రకాశ
కులు : ఆంధ్రగ్రంథమాల, ౭, తంజుశెట్టిపీఠి,
చెన్నపురి [నెల రూపాయి.]

‘అనర్థ రాఘవము’ :— కర్త : సత్యవోలు కామే
శ్వరరాయకవిగారు. గ్రంథము వలయువారు
సత్యవోలు లక్ష్మీనారాయణరావుగారికి కాకి
నాడకు వ్రాయవలెను. [నెల ౧ రూపాయి.]

‘శ్రీ భాగవతము’ :— శ్రీ వ్యాసమహర్షి కృత
సంస్కృత భాగవతానుసారము, (రెండవసంపు

టము) ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు—
గ్రంథకర్త : సంపన్నుడుంబ సింగరాచార్యులు
గారు. శ్రీ భాగవతగ్రంథముంబలి, జగ్గయ్య
పేట, కృష్ణాజిల్లా [నెల రు. ౨-౦-౧ లు.]

కన్నడదబావులు (కన్నడము) :— బెంగళూరు,
కర్నాటక సాహిత్య పరిషత్తువారిచే ప్రకటి
తము, శ్రీ కృష్ణరాజేంద్ర పరిషత్తుందిరము,
చామరాజపేట, బెంగళూరు: [నెల ౧ రూ.]

బుద్ధగీతావళి (కన్నడము) :— కర్త : శ్రీ ఎస్.
నరసింహ శాస్త్రిగారు, విశ్వబుద్ధసంఘ, బెంగ
ళూరుసిటి.

భారతదేశమున బ్రిటీషు రాజ్యతంత్రము :—
గ్రంథకర్త : దిగవల్లి వేంకట శివరావుగారు,
బెజవాడ, [నెల రు. ౧-౪-౦.]

నైఘూ చరిత్రము :— గ్రంథకర్త : కొమాండూరి
శంకొపాచార్యులుగారు, కాకినాడ. [నెల రు.
౦-౯-౦ లు.]

‘అన్నా’ :— కర్త : క్లె న్యూక్రాంజు అనుజర్మను
సామ్యవాది. అనువాదకులు : అశ్వినీమూరదత్తు
గారు, [నెల అర్ధరూపాయి]. వలయువారు,
దర్భా శ్రీ రామమూర్తిగారు, న్యూస్ ఏజెం
టు, భీమవరం, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా అని
వ్రాయవలెను

‘ఈశ్వర సేవకులు’ : (ఖాన్ అబ్దుల్ గఫూర్
ఖాన్; డా. ఖాన్ సాహేబుసోదరులు) :—
కర్త : మహాదేవదేశాయి : అనువాదకులు కొత్త
సత్యనారాయణచౌదరిగారు, నిడుబ్రోలు, గుం
టూరుజిల్లా. [నెల రు. 0-8-0 లు]

‘భ్రమప్రమాదప్రహసనము’ (Comedy of
Errors)— షేక్స్పియరు మహాకవి విరచిత
ము.—అనువాదకులు : శ్రీ కూచి నరసింహము
గారు [నెల, రు. 0-10-0 లు.]

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.

౧౯౩౮

సంపుటము ౧౫, సందిక ౮

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల భారతి (1938 సం అగస్టునెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా వూర్తి యగుచున్నది తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందామాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ ప్రతికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యెద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1938 సం నెవ్వెంబరు 10-వ తేదిని రూప 6—4—0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము గావున తా మెప్పటివలెనే ప్రతికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి నిగైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకి ప్రతిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

A 2, 7 B 8, 9, 23 II 33, 34, 35. J 4. L 15. M 8 N 14.
P 19, 20, 22, 43, 49. R 48. S 16, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 145, 148,
149. T 1. V 21, 22.

విషయ సూచిక

ఉయ్యాలతాళ్లు	...	...	
భావపరిశీలనము	...	విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౧౨౯
స్మృతి	...	కోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౧౩౨
పూర్వ మాండ్ర దేశమున	...	కంచుపూరి రామభద్రరావుగారు	౧౩౪
బానిసవ్యాపార ముండెనా ?	...	...	
వీడుకోలు	...	డాక్టరు నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు	౧౩౯
దోమరాజా !	...	స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు	౧౪౫
చిట్టితల్లి	...	భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౧౪౭
కచ - దేవయాని	...	కొండేపూడి సుబ్బారావుగారు	౧౫౧
నాగరాజుగారి ' సవకవి '	...	' ఆల్ ఇండియా రేడియో ' వారి నాటకము	౧౫౩
న్నేహము	...	ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౧౬౯
సిగ్గు - బిడియమూ	...	గుత్తి వేంకటసుబ్బాస్వామిగారు	౧౭౪
వరప్రసాదం	...	చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు	౧౭౫
స్త్రీలకులేఖలు : ౨.	...	కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు	౧౮౩
సామ్యవాదము	...	...	
నాన్యః పంథా	...	కొచ్చెర్ల కోట సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౧౮౭
నీలగిరిశిఖరాగ్రపార్శ్వప్రదేశ	...	మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రిగారు	౧౯౭
విహారసం దేశము	...	...	
		శ్రీ పితాపురము యువరాజుగారు	౨౦౨

వ్యవసాయదార్లు - మాహుకారులు	...	...
తిమ్మరాజు సత్యనారాయణరావుగారు	...	౨౦౫
విరహపీణ	...	...
తల్లావజ్జల కృత్తివాసతీధులుగారు	...	౨౧౨
ఈజిప్టునుల ఐక్యం - ఇండి	...	...
యనుల వైవిధ్యం	...	...
వేలాల సుశ్యాంరావుగారు	...	౨౧౩
దొరలవైఖరిలో మార్పు	...	...
దిగవల్లి వేంకటేశ్వరావుగారు	...	౨౧౮
రేడియో ఇండ్రజాలము	...	...
ఆనందరావుగారు	...	౨౨౩
రాజనోలు శాసనము	...	...
ఒంగోలు వేంకటరంగయ్యగారు	...	౨౩౭
అనుమానము	...	...
ఆత్మని చూర్వనారాయణమూర్తిగారు	...	౨౫౦
పుస్తకసమీక్ష	...	...
...	...	౨౫౧

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రము : తానాజీమాలుసురే.

చిత్రకారుడు : గోపాలకృష్ణగోఖలేగారు

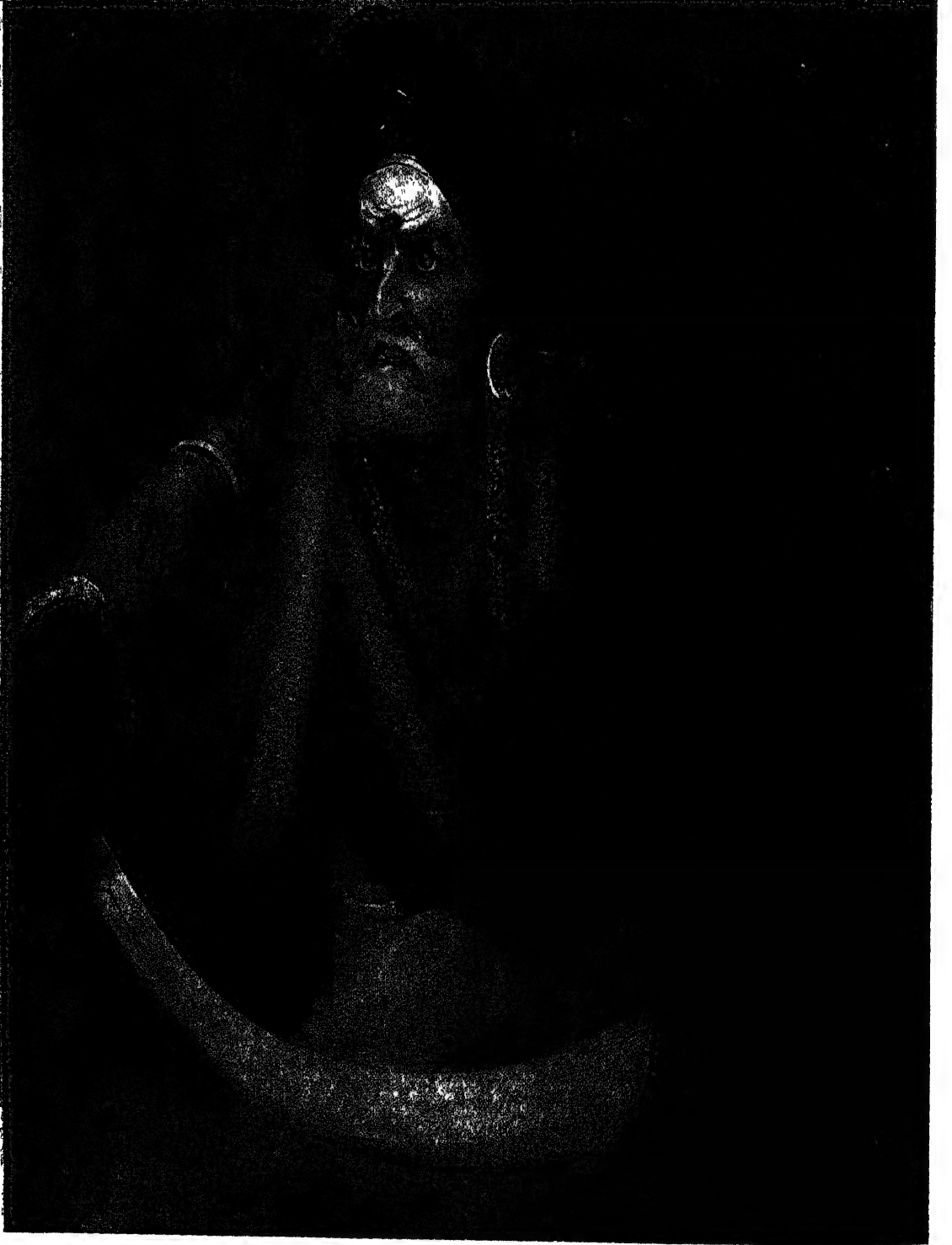
వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. వ్యాసరచన రంజకంగా ఉండాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వినరాలూ లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్లు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్లు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయడం రెండుసంచికలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించి, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించి ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచేదృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనం కావాలి. మన ఉద్యమాలూ, మనదేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్లు చూడవలసివచ్చును. వ్యాసకర్తలకు మనవి. — భా. సం.

భా ర తి - బహుధాన్య సం॥ శ్రావణమాసము

తానాజీ మాలుసురే

సంపు. ౧౫

బహుధాన్య, శ్రావణమాసము (ఆగష్టు 1938)

సంఖ్య ౮

ఉయ్యాలత్రాళ్లు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

ఇవి యేమి మోపులే
 ఇవి యేమి మోపులే
 బండ్లపై నెచ్చటికి బంపింతురే
 ఎడ్ల మెడలను గంట
 ఎడ్ల కనులను గంత
 లెచ్చటికి తోలుకొని యేగింతురే
 లమ్మ, నీ గోల నీ
 దడిగినదిచెప్పవే
 ఎచ్చటికి తోలుకొని యేగింతురే
 బండ్లపై నెచ్చటికి బంపింతురే.

మనకెందు కామాట
 మనకెందు కాజోలి
 బండ్లపై నెచ్చటికి బంపింతురో
 ఊరుకోరా తండ్రి
 ఊరుకోరా బాబు
 ఎచ్చటికి దోలుకొని యేగింతురో
 ఎవరైన వినిపోదు
 రెవరైన కనిపోదు
 రెచ్చటికి దోలుకొని యేగింతురో
 బండ్లపై నెచ్చటికి బంపింతురో.

ఎవరైన విన్నచో
 ఎవరైన కన్నచో
 కొంపమీదికి వచ్చి కూర్చుండునా
 అవి యేమి మోపులని
 అవి యెటకు బోవునని
 అడిగినంతనకూడ నపరాధమా

పెదవి కదిపిన తప్పొ
 యెదియు నడిగిన తప్పొ
 కొంపమీదికి వచ్చి కూర్చుండునా
 అడిగినంతనకూడ నపరాధమా.

ఉయ్యాల త్రాళ్లోయి
 ఉయ్యాల త్రాళ్లోయి
 కొంపమీదికి వచ్చి కూర్చుండునోయ్
 త్రాళ్లు కట్టలు కట్టి
 తరలించుచున్నారు
 అడుగు టద్దియుగూడ నపరాధమోయ్
 అమ్మవా రుత్సవము
 లాపివేశా రోయ్
 కొంపమీదికి వచ్చి కూర్చుండునోయ్
 అడుగు టద్దియుగూడ నపరాధమోయ్.

అమ్మవా రుత్సవము
 లాపివేయుట యేల
 అమ్మ మాన్యపు పంట లయిపోయెనా !
 ఎడ్ల మెడలను గంట
 లేల కట్టిరి తల్లి

మ్రోత దిక్కులయందు మ్రోగించదా
 ఎడ్ల కన్నుల గంత
 లేల కట్టిరి తల్లి
 అమ్మ మాన్యపు పంట లయిపోయెనా
 మ్రోత దిక్కులయందు మ్రోగించదా.

ఎచటి మాన్యపు పంట
 లచటనే తినివేసి
 రమ్మ మాన్యపుపంట లయిపోయెనోయ్
 ఎడ్లగంటల మ్రోత
 లేమొ పండినయట్లు
 మ్రోత దిక్కులయందు మ్రోగింతురోయ్
 ఎడ్ల గంతలు కట్టి
 యింత తిననీయరోయ్
 అమ్మ మాన్యపుపంట లయిపోయెనోయ్
 మ్రోతదిక్కులయందు మ్రోగింతురోయ్.

పూజారులునుగూడ
 పోవుచున్నారమ్మ
 సరి దొంగతన మింత సాగింతురా
 వెట్టి నాయకు లట్లు
 వెంట నేగెద రమ్మ
 అంత నిర్భయముగా నాడింతురా
 అమ్మవా రుత్సవము
 లాపియే వేసినా
 సరి దొంగతన మింత సాగింతురా
 అంత నిర్భయముగా నాడింతురా.

అది యొక్క యెత్తోయి
 ఆది యొక్క యొడుపోయి
 సరి దొంగతన మట్లె సాగింతురోయ్.
 అందఱను కట్టుకొని
 ఆటలాడెద రోయ్
 అంత నిర్భయముగా నాడింతురోయ్
 అమ్మవా రుత్సవము
 లవి జరుగుచున్నట్లె
 సరి దొంగతన మట్లె సాగింతురోయ్
 అంత నిర్భయముగా నాడింతురోయ్.

త్రాళ్లనడుమ తుపాకీ
 దాచినా రో తండ్రి
 అడ్డ మేగిన కాల్తు రో నాయనా
 త్రాళ్లనడుమను మండు
 దాచినా రో బాబు
 అది యింతలో బేల్తు రో నాయనా
 పూజారులను త్రావ
 బోసినా రో తండ్రి
 అడ్డ మేగిన గాల్తు రో నాయనా
 అది యింతలో బేల్తు రో నాయనా.

ఎడ్ల నాపెదనమ్మ
 ఎడ్ల తోలెదనమ్మ
 ఎవ రడ్డమయి వత్తురో చూతునే
 ఎడ్ల గంతలు విప్పి
 ఎడ్ల పొలముల తోలి
 ఎల్లరను సదలింపగా పోదునే
 అమ్మవారుత్సవము
 లవి మరల జరిగింతు
 ఎవ తడ్డమయివత్తురో చూతునే
 ఎల్లరను సదలింపగా పోదునే.

నేను చచ్చిన నేమి
 నీకడుపు చల్లగా
 ఉన్న నెప్పటికైన నొడ్డెక్కిదా?
 ఒకరి తరువాతగా
 నొక్కరము మే మెల్ల
 అడ్డుపెట్టుచు బండి యూగింతుమే.
 ఇపుడు కాకుంటేను
 ఏనాటికైననూ
 అమ్మవా రుత్సవము లాడింతుమే
 యుదరి ఉయ్యాల త్రా ళ్లూగింతుమే.

భావ పరిశీలనము

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

కన్నుల నాకర్షించు ఉత్కృష్ట వస్తువులను, మనసుల నలరించు ఉదాత్తభావములును ఆనందాత్మకములైనవి. కాని ఆనందామృతమును గని క్రోలజాలు వారెందఱో ఉండరు. సుధాస్పష్టి గావించిన జగదీశుడు ప్రమోదభరితమగు స్కందైనను దాని నొరులు మక్కువమెయి గుట్కలువేసినపుడే స్వీయస్పష్టి సార్థకమైనవని యిరి భావబంధురమైన సృత్యము సలుపును. ఆత్మప్రకాశ మొనరించుకొనుతఱి తా నందు సంతసము కంటె తన స్పష్టి మనుష్యహృదయమున స్వాగత మంది నపు డీత డంచుపరితోషము పెక్కుమడుంగులు ఘనతరమైనది.

స్వర్ణకిరణములకు జిజ్ఞాసువులు జోహో రనినపుడును, పండువెన్నెలకు కవిచికోరములు కన్నుల్ గొనపుడును, వీరి గుణగ్రహణశక్తికతన, అనుభవసామర్థ్యమువలన తన రచనయు సార్థకమైన దని ఈత డెంచును. పరప్రమోదమును కాంక్షించువాడేయయ్యు, ఇనియే తన పరమాశయ మని యూహించి, పరకియశక్తి ననుసరించి, తనశక్తిని కుటుచ గావించి, వారిప్రశంసను పడయ నీత డభిలషింపడు.

మూర్ఖులు మాధ్యమునే శ్రేమింతురు. కలువ వర్తచులు కలువమునే కాంక్షింతురు. తమ మనసులకు వచ్చినవానినిగాక అన్యములను—అని మహోత్కృష్టములే కానిండు—వీరు కోరరు. ఇట్లని స్పష్టికర్త కలువమును స్పష్టించి, వీరిప్రమోదము నవలోకించి తులుకడు. త్రాగుబోతులు కలరని యీతడు తన కలశమందలి యమృతమును నేలపాలు చేసి, సుర నందు వోసి అభాగులకు పంచియిచ్చుటకై కల్లుపాకలకడ విడియువా?

ఎట్టికట్టిడియిక్కిట్టులందైనను ఉత్కృష్టాశయ మునకు బన్నము వాటిలరారు. ఆత్మకును ఈయాశయ

మునకును సన్నిహిత సంబంధము కలదు కావున, దీనికి కలిగిన భంగపాటులలో తన తలవంపును చూచి అది మిసల వందురును

ఉదారాశయము గుఱుతింపలేనిమానవుడు ఆనందము నందడు. ఆనందించువారి నెఱుగడు. ఆత్మానందమునకును, పరప్రమోదస్పష్టికిని అనివార్యముగ అక్కతొనది ఆత్మజ్ఞానము. ఆత్మజ్ఞాన, ఆత్మానందముల నందినవాడే ఆవిర్భవస్పష్టి గావింపగలడు. ఈమాటికిని అమివా భావ సంబంధము కలదు. “ Self-knowledge and Self-realisation lead to sovereign power ” అని వచించిన ఆంగ్ల మహాకవి హృదయమహోదధియందెట్టి భావజలచరములు చలించినవో!

జిజ్ఞాసానలమును మనసున రవుల్కొలిపి, ఎంతో తప సాసరించియే ఎవండుగాని విజ్ఞాని కాగలడు. లక్ష్మీప్రసన్నత పలుర్వరు చేసరును. ఇంట శయింపక విపణిలో శ్రమించు వ్యక్తి స్వీయకీరితమున నాణెములు ప్రతిస్వనించుట వినజాలును. వాణీప్రసన్నత ఎవ్వరికో కాని లభింపదు. విపణినుండి తరలి జిజ్ఞాసువు గభీర ప్రశాంతిలో మానసమును, (కాసారమున హంసను వదలులీల) విడువవలెను. సరస్వతిచేతి వీణెనును ఈతని గుండియకును తొలిభవమున దగ్గటి చుట్టరికము చేతుటి యుండవలెను. ఇట్టి విష్యుమువలన వీణాతంత్రియనుండి రాలు మధురగీతికా పరంపరకును వీని హృదయస్పందమునకును నెయ్యియు కలుగును. నెయ్యింపు స్పర్శ ఎట్టివో ఎఱుగరా? తన కిరణజాలముచే శ్రేమజాలము నల్లి జాబిల్లి గభీరసింఘువు నాకర్షించుకొనదా? సుధాంశు సంగ్లేషము నాశించియేకదా మహోద్వేగమున మహోదధి ఉద్వేగము లేచును మంజులకళాస్పర్శకతన, అధ్యాత్మికమైన నెయ్యిమెరిగిన అదృష్టవంతునిహృదయము, కృష్ణ సంగ్లేషమున తన్మయానంద మందు ప్రజనారివడువున,

పరమప్రమోద మంది విమలగాంధర్వపీచికలను బహుళ మానసములపై విహరింప బుత్తెంచును. కడుపు లోని కడలి నిండు కెరటాలతో వాక్కులం దుట్టుతలూనును. ఈతడు సృష్టింపకావ్యమును పరి శోధించితిమేని, అది యక్షరములం దవతరించిన సత్య లోక మని గుర్తించును. వాణీకారుణ్యము నందినవాని జీవితమున నెట్టిప్రభావము ప్రకటితమగుచుండునో యూ హింపును. ఈరీతి తప సానరించిన మతొకవ్యక్తియే ఈ ప్రభావమును గుర్తించి ఆనందించగలడు. భావ బాంధవ్యము వెలసినపుడే ఈతని నాతడును, ఆతని నీత డును గుర్తించును; అప్పుడే అవార్యబాంధవ్యమున పీరు మెలంగెదరు. ఈశ్వరస్వాదయము కైలాసము, విష్ణు స్వాదయము వైకుంఠము. కైలాస వైకుంఠముల భావ బాంధవ్యమువలననే శివకేశవులకు మైత్రికలిగెను. వీరిలో నొకరిని కవి యనుచు, రెండవవానిని విమర్శకు డనుచు. ఆతడే ఈత డని, ఈతడే ఆత డని వచించినను వచింపుడు. వీరిరువురును ఆంతరంగికమైన చుట్టటిక మున్నది. ఈ చుట్టటిక మెందు లేదో ఆకవి కీతడు విమర్శకుడు కాడు; ఈ విమర్శకున కాతడు కవియును కాను.

ఒండొరులసఖ్యము నపేక్షించువారే యయ్యు, అది చేపటునకు పీరు సత్తువకు సంకెలలు కట్టరు. ఈ శక్తి గుండెయందు కైదీయై యుండును.

జగదీశునిమనసున నుదయించిన ఉజ్జ్వలభావమే దిగ్విలయమున దినమణియై తేజరిల్లును. ప్రతిభకు అని వార్యమైనది ఆత్మప్రకాశము. తన గుండెలోని సుగంధ మును వ్యక్తీరించియే గులాబి తెప్పిరిలును. చిరతపఃఫల మైన మాధుర్యమును తన చిన్నికుత్తుకనుండి వెలారిం చియే కోయిల డెంచును నానంద మందును.

అర్ధశక్వరీసమయమున శాంతియుతమై, కాముదీ స్నాతమై, గంధబంధురమై, మధుమయమైన వనస్థలి కలకంఠకుసును శీతాంశుల ప్రతిభకు ఆటపందిరి యగు చుండును. అడవి గాదిన వెన్నెల వ్యర్థమైన దని వచిం చుట విందుము. ఎడారిలోని పూవు ఒంటరిబ్రదు కీడ్చి కడలేటు నని వాకొనుట విచుచుండును. అడవి యని వెన్నెల అందుండి వెడలి పోదు. ఎడారియని ఇందుండి పూవు రెక్కలు కట్టుకొని ఎంచేని

ఎగసిపోదు. ఆపరమాకలోని గూడు పీడి, ప్రకటన ప్రచారములలో మనసుంచి కోయిల పట్టణాలలో పాచి కచేరి చేయుదు. తమ మనసులకు వచ్చిన తావలమున, తమ ప్రకృతి కనుకూలమైన నెలవున తమ గుండెలను విప్పి, తమప్రజ్ఞను ప్రకాశ మొనరించి ఆత్మానంద మున నివి యోలబాడును. వ్యక్తమైన కీనిశక్తి వ్యర్థ మైనదని తలపరాదు. అడవిలోని మోడులును, ఎడారి లోని వాలుకాకణములును ఈశక్తిని గురుతింపక పోయిన నేమి? వరమందు వెలచిన వెన్నెలలో జల క్షీడ లాడని కాకులు పెక్కు లన్న నేమి? వెన్నెల వాకకై కుత్తుక లాడ్డు రథాంగములు వనస్థలిపై స్రుక్కిళ్లు మ్రొంగుటలేదా? సౌరభ మాధు ర్యములను వశమొనరించుకొని, గాలిదిండులు ఫణము లెత్తి యాడుచుండవా? బజారుల బడి పోవువారును, కచేరులలో కాలక్షేపము చేయువారును, చిత్తమువచ్చి నట్లు సమయసంహారమును సలుపువారును ఎందఱెందఱో ఉన్నాగు. ఉన్న నేమి? సౌందర్యసౌరభమాధుర్య ముల పిపాస దీర్చికొన నువ్విళ్లూరు కవికుమారుండును, ఆనందవృష్టికై ఆత్మనొడ్డు ఋషిపుంగవుండును, తని వార వీని నంది బహుమీలకు, బహుళయుగములకును పంచియిచ్చెదరు. కాలక్రమమున నీవార వీని కోయిల యును, పూవును, రేయింపయును ద్విగుణీకృతమైన ప్రమోదమును పడయును.

ఈసత్యము మహారచయితలయెడలకూడ జెల్లు నని తెలుపుట నాయాశయము. వాల్మీకివ్యాసుల దృష్టాంతములనే పరికింపుడు. తమకావ్యములను సృష్టిం చుటకు మున్న వీనిపై పూలుచల్లువారిని కనుటకై నగర పీఠులందు వీ రల్లాడలేదు. మునిమానసములందు నుద యించి, ఆశ్రమములం దొప్పిన ఆరణ్యకములు ఆరణ్య ములందే అడగి మడగియుండెనా?

అభివృద్ధిపథమున కదలిపోవుట ప్రతిభ-ప్రధాన లక్షణము. ఈపయన మాతృప్రకాశమున గలదు. ఈ భావయాత్ర యెట్టిదో గమనింపవలెననిన, మనుష్యప్ర జ్ఞయొక్క పుట్టుపూర్వోత్తరములను పరిశోధించుట పాడి. ఈ పరిశోధన మాంతరంగికదృష్టికే శక్యము. శైశవమునుండి కవి కావించు పజనపరీక్రమ పర్యా

లోచన పరిశీలనములును, మనన నిదిధ్యాసనములును వీని చూడ్కి నాకర్షించిన ఉజ్జ్వలదృష్టాంతములుమాత్రమే యీతనిప్రజ్ఞకు హేతువు లాయెనని ఊహింపరాదు. ఇట్టి వైజ్ఞానికఘట్టములు పూర్వభవములం దెన్నోయుండును. కారణచూత్రము పెక్కుపుట్టువులతో తెగునట్టిది కాదు. దీని ననుసరించియే ఆంతరంగికగమన ముండును.

బహుజన్మసంచితవిజ్ఞానానుభవములు కడలియడుగునగల మానికములట్లు మానసమున నడంగియుండును. ఆత్మసలుపు మజిలీలకు సంబంధించిన విపులోదంతము దివ్యసంక్షిప్తలేఖనమున హృదయమున నంకితమై యుండును. ఉద్ధృతాకములందును, అధోలోకములందును, ఐష్వర్యే అనంతభవనములందును కడచిన మజిలీ లవి !

భవనభవనములనుండి యీరీతి యాత్ర సాగించుచు వచ్చు తపస్వి తమోబద్ధుడు కాజాలడు; మొద్దుపలె పడియుండిలేడు. గుండెలోని మరలు చలించుచుండ నింజను నిలిచియుండునా? వివోదమున కాలమును నెట్టించుటకు తపస్విస్వాంత మియ్యకొనడు.

ఒక్కచూడ్కిని చుక్కలందును, వేటొక్కచూడ్కిని ఆంతరంగస్థ దివ్యసామగ్రియందును నిగిడించి, స్వీయశీవితమందలి భావిపంథ నీతడు నిర్ణయించును. ఒక్కొక్కపు డీతడు తన శరీరమును వీడి అనంతవిశ్వమున విహరించునని వచింతును. వేటొక్కప్పుడు లోగల మున్నీట మునుంగునని వాకొందును.

అమృతజీవియైన ఆత్మ అనంతకాలమున సలిపిన యాత్రను కనులు మూసికొని, ఏకాంతమున నీతడు సింహావలోకన మొనరించునపుడు (దిగ్విలయమున కవ్వలనుండి చూడ్కిలోనికి చివలున గంతువేసి, ఆంతర్నిత మగు బంగారుతక్కువలె) ఒక్కొక్క యద్భుతాంశ మొలని యాంతరంగికదృష్టితో మిన్న సీనును ఉదయాద్రిపై స్వర్ణ దుర్గిత కలయెత్తినంతన కులాయమునుండి తటాకము తూరుపున కగయు పులుగువలె, వీని యాత్మ వితాంగ ముపుడు హృదయనందనమున నెగయును. తరువాతిదృశ్యమునకై తడయును. అది తోచినంతన నృత్య మొనరించును. అది యగపడనితటి ముగులు పొగులును. ఈతని యంతరంగమున నెట్టి చిత్రభేదము జరుగుచుండునో తలపోయుడు.

చిరతప మొనరించిన పిదప దివ్యగృహ్యసంపర్యన మైనంత, భక్తిపరవసమై ఈ తపస్వి ఉపాస్య దేవత - చరణసర్వోబములను స్పృశించి తాను భృంగియై, వాని యందలి మరందమున జొచ్చి, దానిని గ్రోలి కవితా ర్ఘ్యంశులు సలుపును. .. అద్దమందు తోచిన రూపము పెక్కుమడుంగులు కాంతిమంతమై యుండువడువున, తలపున తగ్గొత్తిన ఉజ్జ్వలరూప ముజ్జ్వలతమ మగును. పట్టరాని యుద్వేగ మపుడు హృదయనిభృతమున మద్భవించును. దీనిని ప్రకాశము గావించినగాని ఈతం దాంతరంగికశాంతి నందజాలదు కదా ! ఉద్వేగ భరమునకు సరిపడు మాట లేతని కవసీలగ లభింపవు. తనవాంఛ దెలుపలేని బాలకునివలె నీత డెంతో వాపోవును. దివ్యశక్తి మాతృశక్తిని బోలునది. కవిజింభకుని ఆంతరంగిక యావేదన మెఱిగిన దివ్యశక్తి మిన్న కొనియుండిదు. ఆతని రసనమున కల్పారవ్యప్రభావ మొసంగును. హృదయస్థభావబ్రహ్మాండ మపుడు త్వరముగాని యక్షరమాలయందు వెల్వడును. అక్షరములందే కాదు, నృత్తగీతములందును నిది ప్రకాశమగును. ముద్దుకృష్ణుడు శ్రీ చైతన్యుని హృదయప్రదమున, నెన్నిమడుగుల యందమంది జలక్రీడలు సలిపినాడో ! ఆత్మప్రకాశమునకై గౌరంగుడు వాపోయినాడు. పదపడి దివ్యావేశము నందినాడు; లోని నృత్తగీతము లతో లయ గలిపి తాను నృత్యము సలిపినాడు. ఇట్లు శ్రీచైతన్యడు కాగలిగినవాడే కపింద్రు డని సేను నొక్కి వక్కాణింతును.

మనుష్యుడు రక్తమాంసముల ముద్దుమాత్రము కాడని, ఐహిక శీవిత మీ ముద్ద దొరలు రాజమాన్యము కాదని, అనంత భవనములను దంఢగ్రచ్చుకొనిన అని ర్వాచ్య ఆధ్యాత్మిక శక్తి ఈముద్దయందు వసించుచున్నదని, దీనిని తొంగియైన చూడక ముద్దకు సంబంధించిన పెనగులాటయందే జీవితము కడపువాడు మనుషుడే కాడని, ప్రతిభావంతు డిట్టి మానవుడు కాడని, రక్త మాంసముల ముద్దకు కృశింపనిచ్చియైన నిమిషనిమిషము అంతరంగపీడియందు నవ్యదృశ్యముల నవలోకించి, హృదయస్థ మహోజ్జ్వల సీమాంకురమునకు జేజీలు పాడువాడని, ఈపాటయే ఈతని రచనమగునని పాఠకులు గ్రహించియే యుండుట.

ఆంతరంగిక భావ బాంధవ్యము గలవాడే, ఈ రచనలోని అతిలోక సౌందర్యమును గుర్తించి మిగుల నలరి, దానిని సృష్టించిన ప్రతిభావంతునకు ప్రణమిల్లును.

ఆచర్య విమర్శకుడు కవి వాక్కును అవలీలగ దృష్టిచుండి కదలనీయడు.

దాడిమిఫలమును తెఱచితిమేని, రతనములు పోయి గింజలు జలజలరాలును. అల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనిన లతాలయ మును కదలించితిమేని, చుక్కచినుకులు పోయి పూలు ఒడిలో రాలును. మంచుతెఱ కదలినంతన కనకమరీచులు కనులపండు వొనరించుచు పాడుపుగొండుపై చిట్టిగంతు లేయును. అందకత్తె అలరినంతన ఎఱ్ఱనివా తెరచుండి మల్లెలుపాలు నవ్వులు రాలును. కవివాక్కును విమర్శకుడు వాడిచూడ్కిచే కదలించినంతన, కనగురుభావ రత్నము లందుండి జలజల రాలి, బంగారుబరణిపోలు వాని గుండెను నింశించును.

సాహితీబదిరికాశ్రమమున నరనారాయణులై తపసుసలిపినవారే ప్రత్యక్షకురుక్షేత్రమున నొండొరులను గుఱుతించి యొండొరుల బాహుని కృష్ణార్జును లయ్యెదరు. ఇట్టి నేస్త్రును పాసగుట యరిది. ఒకరి నొకరు బాహుజాలని ప్రేమికులలీల, నొండొరుల గవడేని భక్తుడును, భగవంతుడునుభంగి కవియును, విమర్శకుడును (ఎంతకాలమో తెలుపలేము) వేరై యుండురు. కొంత

కాలము కవిపై పడునవి వాడితూపులుకాని అనురాగంపు జూపులు కావు; ముండ్లుగాని పూవులు కావు.

కవితారణ్యమున ప్రవేశించి కిచ్చకిచ్చలాడుచు పల్కు రుండురు. అందలి సాగసు చూచి చురియువా రెందఱో యుండరు. కాలము కడచినపిదప సౌందర్యా న్వేషి అచ్చో జేరి, తాను కలహంసయై అందలి పద్మా కరమున ప్రవేశించి ఆనందవీచికలందు మునుంగును.

పూవునకు సమీరుడు తోడుపడునడువున, సాగ పైసకై తకు సద్విమర్శనము తోడగును.

సద్విమర్శనమునకు ఆవశ్యకమైనది సమానప్రతి భయే కాదు; విజ్ఞానదృష్టిచూత్రమే కాదు*; విశాల దృష్టియు ననివార్యమైనది. శీనిలో నేది కొఱవడినను విమర్శనమునకు ముసలము కలుగును.

విజ్ఞానము బహుశాఖలు కలది. తాను విమర్శింప నెంచిన విజ్ఞానశాఖలో నిండుపాండితిని పడయుట విమర్శకుని ప్రధానకర్తవ్యము. ఇట్టి పాండితి నందినచు ఈతనియభిరుచి వేరై యుండరాదు.

టాల్ స్టాయ్ మహావిద్వాంసుడే! కాని, ఈతడు షేక్స్ పియరును ప్రశంసింపజాలకపోయెను. “షేమ్ లెక్” మహానాటకమునుగుఱించి తీవ్రమైన ప్రతిహేలాభి ప్రాయమును వ్యక్తీకరించినాడు. భిన్నప్రకృతులు భిన్న రచనలనే మెచ్చుకొనును.

* చూపుగల కన్ను కావలెననినాడుగదా కార్లెల్.

హృదయస్థభావసామగ్రి ననుసరించియే దృష్టియు నుండును. రవిహృదయము తేజఃపూరితమైనది కావుననే, రవి దృక్కులు ప్రభాకలితకిరణము లయ్యెను. హోమగుండమున గూడిన నిప్పులు భస్మమునుకొలది, కీలికీలలు (పడగలై తియాడు పాములవలె) దివిదెస నెగయును. గుండెలోనిశక్తి ఉజ్జ్వలముగుకొలది కంటిలోని చూడ్కి కాంతిమంతమగును. సూర్యకిరణమును విభజించిచూచితిమేని సూర్యకేంద్రులన్నియు నందు కేంద్రీక రింపబడియుంట గనుగొందుము. విజ్ఞానిచూడ్కిని విభజించితిమేని అతని ప్రతిభావృద్ధి ఎట్టిదో, వాని హృదయవిభూతి ఎట్టిదో, మేధాసంపద ఎట్టిదో, ఆంతరంగికభాగ్య మెట్టిదో గ్రహింతుము.

విమర్శకునివిజ్ఞానము మూడుతెఱగులు కలదై యుండవలె నందును. పరిశీలనమునకై నిలిచినవిషయ మందు పూర్ణపాండితి తొలుత నక్కతైనది విషయవిభాగ మొనరించి, కారణకార్యసంబంధము కని సత్య మును గుర్తించుటకు వలసిన తార్కికజ్ఞానము తక్కువకానిదై యుండవలెను. కావ్యహృదయములను గుఱు తించుటకు నవసరమైన సౌందర్యజ్ఞానము మనసున నిండియుండవలెను. Logic ను Aesthetics ను ఎఱుగని వాడు (పూజాగృహమున చొరగూడని పశువువలె) పవిత్రసాహితీమందిరమున ప్రవేశింపరాదు. ఇతడు చొర వలసినది కట్టెలయంగడి లేక బొగ్గులదుకాణము.

వికాలదృష్టి లోపమయ్యేనేని, హృదయమున నీర్వాణలము రవుల్కానును. ఏకైకవిజ్ఞానాంగణమున కృషిసలుపువారిలో తఱచుగ నీసు పాపసూపుముడును, తక్కువ సత్తువగలవారియందును, తనుతలదాటిన శిరో మణి యొకండు సమ్మానపరంపర పత్రమునుండు వెనుక బడికొరకొరలాడువారియందును అసూయ మిక్కుటమై యుండును. పగచే (దీని కనేక కారణము లుండువచ్చును) మనసును కలుషిత మొనరిండుకొనువారియందును ప్రతి భావంతని ప్రతిపక్షుల నలరించి స్వార్థమును తనుప నెంచువారియందును, ఈ జాడ్యము ప్రబలమై యుం డును. సహృదయుడును, దుర్విమర్శనమున నాటిలేటిని దుర్మతుల తూపులను కెక్కినేయనివాడును, తన విమర్శ నమును సత్యముపై సద్భావముపై నిలిపినవాడును, దైర్ఘ్యమును ఆత్మవిశ్వాసమును గలవాడును, ఉత్తమసా హిత్యాశయముల నారాధించు మహావిజ్ఞానియుమాత్ర మే సమకాలికులను మెచ్చగలడు. ఇట్టి మహాపురుషుడు గోచరించుట యరిది. కావుననే “ఏగతి రచియించిరేని సమకాలమువారలు మెచ్చలేకదా!” అని చామసూర కవి పలికినాడు. షేక్స్పియరునుహాకవి నెందఱు సమ కాలికులు వెక్కిరించిరికారు? “వన్నెవన్నెల యెఱుకల దాల్చినకాకి” యనికదా గ్రీక్ పలికినాడు. కీట్సును సం హరించినది, ‘బ్లాక్వుడ్ మేగజిన్’ (Black Wood Magazine) అని వచించినవారున్నారు. వర్డ్స్ వర్త్ మహాకవినిగుఱి చి మెకాలే తన డైరీలో “He is a rat, a humbug, a bore” అని వ్రాసి యుండెను. కాలిదాసు షేక్స్పియరులను గుర్తించిన మహాకవి గెటే! ఇరువది యాఱవయేటనే దివి జేరకున్న యెడల కీట్సు రెండవ షేక్స్పియరు కావాలి యుండు నని వచించినవాడు మేథూ ఆర్ నాల్డ్. ఆంగ్ల పద్యములలో సర్వోత్కృష్టస్థానము నందిన ‘పేరడైజ్ లాస్ట్’ (Paradise Lost) ను ముద్రించినవారు దానిని కొద్ది మాపుతో చూచిరి. మిల్టన్ కవిచంద్రునకు శాంత ఆయ బెల్లమును పెట్టిరి, అంతియే! స్కాట్ ప్రశంస నందిన కేక్-అస్టిక్ గ్రంథములు పొందిన మూల్య మెంత? రషింద్రునికథలలో చక్కనైన దానిని కీ. శే. జగదీశ చంద్రబోసు ఒక సుప్రసిద్ధపత్రికకు పంపగా పనికిమాలిన

దని యెంచి దానిని సంపాదకమహాశయుడు తిరిగి పంపి వేసినాడు. బహుశదృష్టాంతములను షేర్మోనుట కింకు చోటు లేదు. సమకాలికులలో హృదయ ప్రార్థకముగ మెచ్చగలవారి కనుగొనవలెననిన, స్వరాష్ట్రమునుండి, స్వదేశమునుండి తరలిపోవలెనేమో యని ఒక్కొక్కపుడు అపోహపడుచుండును. ఒక్కయంశమును విద్యాగ్నులైన పరితలు మది నిశీకొందురుగాక! స్వాతివాననుబోలు కవి ప్రతిభ ముత్తైపుఁప్పవంటి హృదయమునే స్పృశింప వలెను. కుండపెంతుపై స్వాతినిచ్చు లెన్నిపశిననేమి? ముచిముత్తైములంబోలు తలపులు కుండపెంతునకు సహ పాతియైన మనసున నె ట్లుదయించును?

మానససరోవరమున రాజహంస లుదయించునని, మురికిగుంటలో దోమలు పుట్టునని యెఱుగమా? నాయ నలారా! కమలాకరము హృదయమందుగలవారును, క్రుళ్లుగోయి గుండెయందు గలవారును మానవులందు గలరునుడీ!

దుష్టచిత్తుడు పాలవెల్లింబోలురచనము నెట్లు మెచ్చును? విష్ణువువలె నందు వెలయు దివ్యభావము నెట్లు గుర్తించును? “పండి బురద మెచ్చు పన్నీరు మెచ్చు నా?” “Throwing pearls before swine” అను ప్రసిద్ధవచనము ఆంగ్లమున గలదు. ముత్యాలసరములం బోలు భావములు మానవరూపులుగల వరాహములవలన పడయునాదర మెట్టిదో యీ వచనము దృష్టాంతీక రించుచున్నది. మురికిగుంటలో వసంతము బోస ప్రశం సకై గట్టుపై గూర్చుండువా డెట్టివాడు?

విమర్శనమునకు తగినరచనలు కొన్ని మాత్ర ముం డును. ఆవంజిలో నరవంతుగుణమును, గుమ్మడికాయకు పదిరెట్లైనదోషమును గుండెయందడికొనిన గ్రంథము లోనికి తొంగి చూడనక్కఱలేదు. ఉదరగోళమున వివకుంభము నిడికొని ఇ దెంతకాలము నిలుచును? కా టికై కాలుచాపుకొనిన దుష్టగ్రంథమును పరిక్షించుటకు భాషాభివక్తులు పూనుకొనరాదు. గొనము మిన్నయై యున్నపుడు నెరగులను మృదువచనములతో షేర్మోన దగును. అపియమైనసత్యము ప్రియవాక్కులందే ప్రకా శముకావలెను.

దోషముల నెంచుటే తమ జీవితపరమావధియని, తమ ప్రధానకర్తవ్యమని ఎంచువారు కొందఱుండురు. పెద్దవారిగొడికే వీరు చేతులు పోనిట్లురు. గొప్పవారిని వెక్కిరించియే యశస్వీలకులు కావలెనని వీ రాశపడుచుండురు. వీరిసందే క్రుళ్లుకొయ్యి; వీరిమాపు వంకరైనది; వీరిపల్కు పంకిలమయమై, దుర్లంభబంధురమై యుండును. చంద్రుని గూచి బింబమువలీ మచ్చును మాత్రము వీరు పేర్కొందురు. సూర్యునందలి నల్లమక్కలను కనుగొనుటకే వీరు శ్రమింతురు. తేజోమూర్తి ప్రత్యక్షమైనపుడు ముఖవికాసము నుపలక్షింపక, గిట్టున వాని వెనుక కరిగి అందలి పుట్టుమచ్చలను, కురుపుమచ్చలను వెదకి 'ఇశీ!' యని తిట్టిపోయుదురు. సులబితోచినపుడు కంటకముచుగుఱించి జానుస్సాగర్భితమైన ఉపన్యాస మొనగెదరు.

తిప్పలు వెతకుచో కాకిదాస మయ్యారాధికపులుకు, హోమరు షేక్స్పియరులును, రామకృష్ణులును మఱి మునిముఖ్యులును ఎందు తప్పించుకొని పోగలరు? తమ యభిప్రాయములకు, తమ సిద్ధాంతములకు ఆధారముగ పేడను ముందే తమప్రాంగణమున దుర్మకులు ప్రోగొనరించుకొందురు. 'లాజిక్' (Logic) ను పాతిపెట్టి 'సోఫిస్ట్రీ' (Sophistry) మెడకు

జేగంటగట్టెదరు. వీరిచేతి కలమునకును, కసాయి చేతికత్తికిని ఎంతో వియ్యముండును. గ్రంథకర్తల బ్రదుకులందు చిచ్చునుట్టించు పాపాత్ములు వీరు. వీరు, నికులగుచో, పలుకుబడిగలవా రగుచో, నిరంతరాయముగ తమపని నిర్వహించుకొని తమ పట్టువాగాలందు తురాయిచొనిపి వికృతచృత్యము సలిపెడివరు. సంఘమునకు వీరిజాతి (క్రైస్తవులలో కాపురముండు క్రైమి జాతివంటిదే యిది) చేయుచెఱుపు చెప్పరానిది. ఎ త పాపమో చూడుడు. ఈ పాపులను గుర్తించువా రెందఱో ఉండరు. ఉన్న యల్పసంఖ్యాకులలో కొందఱు జడలువలన నాత్మరక్షణమునకై మూలకు తొలగి పోదురు. ఆ నేకులు విచక్షణత కెఱుగనివారే! దుర్విమర్శన సద్విమర్శనల సత్యసత్యములను, అదర్శరచనా నూత్రములను ఎందఱెఱుంగుదురు? "Mankind is a flock of sheep" అనినాడు క్విన్సెంటిన్ మహాశయుడు. పలువు రజ్ఞానులై జ్ఞానులను హింసింతు రని జే. యస్. మిల్ ఎన్నో దృష్టాంతములను పేర్కొని నాడు. "To be great is to be misunderstood" అని మహావిజ్ఞాని ఎమర్సన్ పైథాగరస్, సాక్రేజీస్, జీసస్, లూథర్, కోపర్నికస్, గలీలియో, న్యూటన్ ప్రభృతులకు లభించిన అత్యాచారము నుల్లేఖించినాడు.

స్మృతి

కందుకూరి రామభద్రరావు

రసికత నెఱుంగలేని లేఁబ్రాయమందు
చెక్కిలిని గీటి చిఱునవ్వు సిగ్గువార
మృదుల సుమదశంబులఁబోలు పెదవు లంటి
ముద్దుగొనినావు చూడ్కులు మోహరించి.

హేమకంకణకింకిణు లేమొ పలుక
ధ్వనిప్రధానమ్ముగా బాహువల్లరులను
నా భుజమ్ములఁ బెన్నవైచినావు; కాని
వెలవెలంబోయి నే నల్లె నిలచినాను.

పరిసరమ్ముల నిశ్శబ్దపరత దెలియ
నురుకుచాభోగ మొగసిపో నూర్చి నీవు
కదలిపోవఁగ రూక్షపీక్షణముఁ బఱపి
చరణమంజీరరవళి నన్ బరిహసించె.

స్మృతిపథాంకితములు నీవిచేష్టితముల
మధురమథనంబు నేఁడు నెమ్మదిని రేఁగు,
ఉజ్జ్వలంబయిపోవు నే నూర్చుకొలఁది,
నిర్మలంబాను కన్నీరు నించుకొలఁది.

అందుకోలేని యమృత సౌఖ్యనుభూతి
కఱ్ఱుసాచుచుఁ దిరుగాడ వెట్టివోలె
ఎడద పిండ్డి మాధురి యెలుఁగు దాల్చు
వనులు పులకింప, సెలయేఱు ధ్వనులు నింప.

పూర్వమాంధ్రదేశమున

బానిసవ్యాపార ముండెనా?

‘లెంక’యన్న నర్థమేమి?

డాక్టరు నేలటూరి వేంకటరమణయ్య

ప్రకృతిము వ్యవహారమున నంతరించిపోయి, గ్రంథస్థములుమాత్రమేయైన కొన్ని ప్రాత తెలుగుపదములవలన కొన్ని చరిత్రవిశేషములు బైలుపడుట కలదు. ఇట్టిపదములలో లెంక యొకటి. దీనివలన ఆంధ్రదేశమున పూర్వము బానిసవ్యాపార ముండెనో లేదో తెలిసికొనుటకు కొంతపిలగునని తోచుచున్నది.

‘లెంక’యన్నపదము క్రీ. శ. ౧౩, ౧౪-వ శతాబ్దములయందు వ్యవహారభాషలో ప్రచారమున నుండితరువాత కాలక్రమమున మత్స్యమైనది. ఈపదము అప్పటి వాఙ్మయమున తరుచుగ గానవచ్చుచున్నది. మఱియును కాకతియుగ శాసనములయందు లెంకాంకితులగు పురుషు లనేకులు పేర్కొనబడియున్నారు. ఉ : మాచయలెంక, సోమయలెంక, జుట్టయలెంక ఇత్యాది.

‘లెంక’ యనుమాట కర్థమేమి? భటుడు, సేవకుడు అని నిఘంటుకారు లర్థనిర్వచనము గావించియున్నారు కాని ఈయర్థము ‘లెంక’ శబ్దస్వభావమును విశదము చేయదు. ‘లెంక’కు భృత్యుడు, భటుడను సామాన్యార్థము వచ్చించిన దానివిశిష్టార్థము వెల్లడికాదు. కావున ‘లెంక’ శబ్దార్థవిచారము కొంత యవసర మగుచున్నది. ఈశబ్ద ముత్పన్న మగుటచేత తదర్థమును నిర్ణయించుటకు దగినసాధనములు ప్రాచీన ప్రయోగములే. ప్రాచీనగ్రంథములయందు లభ్యములగు ప్రయోగముల మూలమున దీని వాస్తవార్థమును గ్రహించవలసియున్నది.

‘లెంకగ నేలుకోగలదులే మగనిం దరితీపుచేసి’ అనుప్రయోగ మొకటి విజయవిలాసము (౩; ౩౪)లో గానవచ్చుచున్నది. కాని ఈ ప్రయోగము లెంక శబ్దార్థనిర్ణయమునకు అంతగా ననుకూలించదు. ‘ఏలుకొను’ అనుక్రియ లెంకకు భృత్యు డనునర్థమును సూచించుచున్నది. ‘ఏలుకొను’ క్రియకు కర్త ‘సారసలోచన’ లేక ‘సుభద్ర’యని తెచ్చిపెట్టికొనవలయును. ‘ఏలుకొనుట’చేత సారసలోచన లేక సుభద్ర ప్రభిష్ఠి. ‘మగడు’ ఈక్రియకు కర్మ. ఏలబడినవాఁడు మగడు- అగుటచేత అతడు సారసలోచనయధికారమునకు లొంగినవాడు, పనివాడు, సేవకుడు. లెంకశబ్దమునకు రామాభ్యుదయమునందు ప్రయోగాంతర మొకటి గాన్పించుచున్నది.

క. అవసర మక్కటలం గై

దువుకర్ణములందు వేట తోటలయందుకా

దవులైన పాతలెంకల

మవుటకొ మముఁ జూడు మోపినపు డెప్పుడైనకా.

ఈప్రయోగము లెంకార్థనిర్ణయమున కత్యంతోపయుక్తమైనది. ఇందువల్ల అవసరము, అక్కట, కైదువు కర్ణము, వేట, తోటలయందు లెంకలు ప్రభువునకు దవులై నెరవేర్చు సేవాస్వభావము కొంత తెలియుచున్నది.

౧. ‘అవసరము’ అనగా ‘వేళ’, ‘కురియుట’ ‘మంత్రవిశేషము’ అను మాడర్థములను శబ్దరత్నాకరకారులు వ్రాసినారు. సూర్యారాయమున ఇంకను కొన్ని యర్థము లగపడుచున్నవి. అందు ముఖ్యమైనది ‘కాశ్య

చిత్రసమయము'. 'అవసరమువారు' అను మాటక్రింద 'సమయము నెఱింగించువారు', 'రాజద్వారపాలకులు' అనురెండుఅర్థములు గాన్పించుచున్నవి. కావున లెంకలు రాజమందిరంబున వసించుచు రాజానకు సమయోచిత కార్యముల నెఱింగించెడివా రని మనసు గ్రహించ వచ్చును.

అవసరమువారు రాజద్వారసాలకు లని సూర్య రాయనిఘంటుకారులు వ్రాసిరి. ఇది తప్ప. 'అవసర ములవారు' 'ద్వారపాలకులు' గారు. ద్వారపాలకులు వాకిటివారు. అవసరములవారును, వాకిటివారును యిది గమలపారేయైనను వారి నియమితకృత్యములు వేర్వేరు. ఈవిషయము తిరువెంగళనాథుని ఈక్రింది ద్విపదల వల్ల తెల్లమగుచున్నది.

నీకు లోకములోని నృపులకుఁ బోలి
వాకిటి కావలివారి కట్టవయ్యె
యొకమంత్రి కూజ్జయ్యె యొకయసరము
యొకరాయసము యెద్దియును నొల్ల వెపుడు.

—పర. ఆ, 3.

ఇచ్చట తిరువెంగళనాథుడు వాకిటి కావలి వారిని, అవసరమువారిని వేర్వేరుగ బేర్కొనియుంట చేత అవసరములవారు ద్వారపాలకులు గా రనుట స్పష్టము. 'అవసర' మన 'వేళ' యని బ. సీతారామా చార్యులు అర్థము వ్రాసి రని చెప్పియుంటిమిగదా. ఇది ఈమాటకు ముఖ్యార్థము. పూర్వము మన హిందూ రాజులు వా రొనర్చవలయు దినకృత్యములయం దొక్కొక్కదానిని జేయుటకును నొకకాలమును నిర్ణయించు కొని యానిర్ణీతకాలక్రమమున దమదినవర్తన సదుపు చుండువారు (చూ. ఆముక్త : ఆ, ౪). ఒక్కొక్కకార్య మును జేయుటకు నిర్ణయించినవేళ యాసన్నమైనపుడు దానిని వీలినఘానికి దెబ్బపుటకై కొండ టూడిగము వారు నియమితులై యుండెడివారు. చూడుడు.

జననాథుఁ డపుడు మజ్జనభోజనాదు
లొనరించి నగరిలో నొకకొంత తడవు
పవళించియుండి యుష్పవడమై శంత
నవసరంబులవార లపుడు కొల్వనకు
వేళయడెత్తి నటంచు విన్నవించుటయు.

—పర. ఆ 3.

నవలాలిత యావసులగు

నవలాలింతురంబున నెదిలి జేవా

యవధారు జలకమున కిది

యవసర ముటయు నతండు నగిగృహిత్తో.

—సాం. ౨-32.

రయమున నిట్లు రానవసరం, అని చదురే

కొలువనే

౪ యనుచుఁ దెల్ప యుక్తవిధు, లక సముగంబునఁ జేరి

కానుకల్

శయములఁ గూర్చి నమ్రు లయి, చక్రగుం గొడ గాంచి

యుంచి తత్

ప్రియముల నర్హ పీఠముల, శ్రీకరణల వసించి రత్తితో॥

—లక్ష్మీ. స్క ౫ : 2.

పై సుదాహృతి పద్యములవల్ల అవసరములవారు ప్రభువునకు దినకృత్యములు నడపుటకు తత్తెడుచిత్ర కాలంబులను దెల్పుటయేగాక గజదర్శనార్థమై వచ్చు వారలకు రాజు గాంచువేళ యెద్ది నూ, రాజాశ్రమల కొలువువేళ యెప్పుడో దెల్పుచుండువా రని వ్యక్తమగు చున్నది. తత్కారణమున వాకిటివారు (ద్వారపాల కులు) అవసరమువారిని అడిగి తగువేళల నెఱింగి రాజ దర్శనార్థ మేతెంచినవారిని నగరిలోనికి విడిచెడివారు.

వారలఁ జూచి తద్ద్వారపాలకులు

కేలి డండముల వాకిటి నడ్డగించి

నేల గుప్పన నూది నిలు నిలుం డనుచు

గుడిచి మూపులవారు కొలలు పూన్చి

బెడర నూరక రుగిపించి యిట్లనిరి.

అవసరంబులవారి నడుగక పతికి

నవసరం బిపు డెద్ది యని మనంబునను

అరయక యెప్పుడైన నపుడె లోఁ జొన్చి

యరిగెద రేమని యనవచ్చు మిమ్ము.

—పర. ఆ. 3.

అవసరములవారి నడిగిన, వారు అవసరమో కాదో తెల్పెడివారలు.

సీ పాడగనవచ్చు నాపుల వేళ గాదంచు

నవసరంబులవార లడ్డగింప

—కువ. ౪, ౧౦౧.

మఱియును రాజు అంతిపురమునం దున్నప్పడు గాజదర్బనార్థము గొప్పవా రెవ్వరేని వచ్చినను, రాజు నకు తక్షణ మెటుక పటవలసిన విషయము లుండిన నరసి సోయి రాజునకు నివేదించవలసిన బాధ్య యుగూడ అవసరములవారియం దుండెను.

“విచ్చేసియుండి రావృత్తంత మెల్ల నచ్చట నవసరం బరయు చేడియలు ఇరవొంద నీకార్య మెఱిగింపకున్న వరునిచే వడి నాజ్ఞ వచ్చు బొమ్మయను.”

—పర. ఆ, ౩.

కావున రామాభ్యుదయమున జెప్పినరీతిని లెంకలు రాజునువర్తులై, నిర్ణీతక్రమమున నాత డొసర్చు వలసిన నిత్యకృత్యముల అవసరములను దెల్పుచు నుండెడివారు.

(౨) ఇక లెంక లొసర్చు కార్యములలో రెండవదియగు ‘అక్కట’ యన నేమియో విచారించ వలసియున్నది. దీనికి శబ్దరత్నాకరమున ‘అపేక్ష’, ‘అవశ్యకార్యము’ అను రెండర్థములు చెప్పబడియున్నవి. సూర్యారాయనిఘంటుకారులు ‘కొఱత (లోటు), ఇబ్బంది (కష్టము), అవశ్యకకార్యము (కావలసినపని; అవశ్యకత; అవసరము), అపేక్ష (కోరిక), పూజ్యుల యందలి యనురాగము అను పెక్కర్థములను జెప్పి యున్నారు. రామాభ్యుదయపద్యములోని ‘అక్కట’ కిం దేయర్థము సరిపోవునో విచారించవలసియున్నది. సూర్యారాయమున జెప్పబడిన యర్థములలో నొక్కటి యగు ‘అవసరము’ను పైజెప్పబడిన యవసరమును సమానార్థకములు గావు. ఇచ్చట ‘అవసరము’నకు ‘అవశ్యకత’ యని యర్థము. ఈయర్థమున నీపదము ఆధునికభాషయందే వాడబడుచున్నది. ప్రాచీనప్రయోగములు కానరావు. ‘అక్కట’కు ఈసందర్భమున ‘అవశ్యకత’ యనునదియే తగిన యర్థము; అనగా లెంకలు రాజునకు ‘అవశ్యక’ సమయములయందు నడుముకట్టి పనిసేయువారు. కాని, అట్టి యావశ్యకత ఎట్టిదియో తెలిసికొనుటకు తగినంత యాధారము లేదు. భావిపతికోధనవల్ల దాని స్వభావము జైలుపదవచ్చును.

మఱియు రామాభ్యుదయమున జెప్పబడిన లెంకల ఇతరకృత్యములగు ‘అయుంకష్టము (యుద్ధము), వేట, తోట(వనవిహారము)లు గూర్చి విస్తరించి వలసిన యవసరము లేదు. ఈకృత్యములు పులిస గ్రాహ్యములు.

ఇంతవఱకును లెంకలు స్వకృత్యములగు నొసర్చుకార్యములను సాధ్యమైనంతవఱకును నిరూపించి తిని. ఇక సంఘమునందు లెంకలస్థాన పెద్దయో, వారికి జెల్లుచుండిన మర్యాద యెట్టిదియో కనుగొన ప్రయత్నము సల్పెదను. ఈవిషయమై పాల్కురికి సోమన దన పండితారాధ్యక్షరీత్రయందు కొంత చెల్పి యున్నాడు :

మహి ధవళేశు నామయ్యగా రంద
సహజైకలింగనిస్థావృత్తి నడువఁ
దనతోడి లెంకలు గని యసహ్యమునఁ
జని యుదయావనీశ్వర నీగు పెద్ద
లెంక నామన మిమ్ము లెక్క సేయండు
కొంకక పెట్టించుకొనియు మీతమ్ము
పారింగచైయచ భక్తుండ ననుచు

* * *

లెంక నామన భక్తి బింకంబు లుడుగు
కొంకకు మీసారెకును దప్పవట్టు
రా యింద కో తమ్ము రతి నొల్లవేని
మాయొడలో మాకిమ్ము మాటలే లనుడు.

ఈద్విపదలవలన లెంకనుగూర్చి మూడువిషయములు వ్యక్తపడుచున్నవి.

(౧) లెంక స్వతంత్రజీవి గాడు. వానికి దన దేహముపైగూడ నధికారము లేదు. అతడు అంగవిక్రయ మొనర్చుకొనుటవలన (చూ. క్రింద) అతనిదేహము విలిచిన యొడయని సా మ్మగుచున్నది. అందువల్ల నాతడు పరాధీనుడుగాని స్వాధీనుడు గాడు.

(౨) తత్కారణమున నొడయ దెట్టికార్యము నొసర్చువలెనని కోరినను సమ్మతించవలయును. ‘రా, యింద, కో తమ్ము’ యన్ననూ కొనవలయును. నిగ్రహించరాదు.

(3) ఒడయడు విల్చి పుచ్చుకొనిన లెంకని శరీరమును ఒడయ డేమేరియు జేయ నచ్చును. 'మాయొడలో మా కిమ్ము' అని తర్జిం కొనవచ్చును.

ఈపైనుడివిన విశేషములవలన పూర్వము మన దేశమున మనుష్యుల నమ్మటయు, కొనుటయు జరుగు చుండె ననియు, అట్టి బానిసలకు 'లెంక' యనుపద ము చెల్లుచుండె ననియు విశదమగుచున్నది.

కాని లెంక యొనర్చు సర్వకర్మలకును నొడ యడు పతిగూ? ఐహికకర్మల కాతడు పతి యని యందఱును ఒప్పుకొనిరి. దీనిపట్ల సంజేహమునకు నడయు లేదు. ఆముష్మిక కర్మలకునుగూడ పతియా అనువిషయము వివాదగ్రస్తము. ఆముష్మికకర్మలపై నొడయని కథికారము లే దని వాదించి వీరశైవులు దప్పించుకొన బ్రయత్నమునల్పిరి. వీరశైవవాదమును పాల్కురికి సోమన ఇట్లు విశదపఱచు చున్నాడు :

అమ్మహీనుడు నామ రమ్మని పిలిచి
కొ మ్మిచ్చటన యందుఁ దమ్మ నెట్టుడును
తమ్మ భూమిఁగొయ్యెద్దఁ పారవైచి
వర పర ధ్యానపూర్వక భస్మలిప్త
కరతలం డగుచు గ్రుక్కక పతిఁ జూచి
తగవగు సేవకధర్మంబు దలఁప
యొగిఁ దమ్మకైన చె యొగ్గనెక్కాక
దళునె కేవలభక్తిధర్మంబుఁ దలఁప
మొగి ప్రసాదేతరంబునకుఁ జేనాఁప
నర్పింపఁగారాదు హరున కీతమ్మ
యర్పితేతరవస్తు వది కొనరాదు
చోళవాళికిఁ గాక ట్లోణీతలేశ

వేళవాళికిఁ గర్తవే యెట్లు లనిన
స్వార్థజంగమపూజనార్థ మియర్థ
మర్థసంఘటనార్థ మది నీదు సేవ
అరణ్య దక్షిణార్థ మంగవిక్రయము
ధరణీశ యటుగాక దనశరీరంబు
నమ్మినవాడగా కాచారనియతి
నమ్మినవాడనే యనవుడు నృపతి.

—పండితారాధ్య.

ఇందువల్ల 'సేవక'ధర్మము భక్తిధర్మముతో విఘటించి నప్పుడు భక్తిధర్మమే యంగీకార్యము అని వీరశైవుల వాదమునుట తెల్లము. ఒడయడు లెంకని వృత్తిధర్మ మున కధికారి కాని మతధర్మమునకు గాదు. ఈయర్థ మునే సోమనాధుడు

చోళవాళికిఁ గాక ట్లోణీతలేశ
వేళవాళికిఁ గర్తవే యెట్లు లనిన,

అనుద్విపదయందు బొందుపఱచినాడు. 'చోళ పాళి', 'వేళపాళి' అను పదముల యర్థమును మొదట నిశ్చయించినగాని, వీరశైవుల వాదములోని ధర్మ నూత్నము లేటకాజాలదు.

ఈపదార్థవిచారమును పెక్కుపండితులు గావించియున్నారు. కి. శే., కే. వి. లక్ష్మణరావుగారు 'చోళ పాళి'యనగా 'చోళరాజ్యము; వేళపాళి యనగా 'కాలుని రాజ్యము' అని వ్యాఖ్యానము వ్రాసిరి ఇది సరియైన యర్థము కాదు. ఏలన?

- (౧) ఉదయావనీకు డే లి న రాజ్యమునకు 'చోళపాళి' అని పే రుండినట్లు నిదర్శన మెచ్చటను గానరాదు.
- (౨) మఱియు నీమాటలను బసవపురాణమున చొడల బాచయ్య చరిత్రయందు సోమన మరల వాడియున్నాడు.

'ఇప్పరదైవంబు లిండ్లకు నితని
సేల రావనవచ్చునే? పతి వీవు
చోళవాళికిఁగాక వేళవాళికిని.'

ఉదయావనీకుడును బాచయ్యయు సమకాలి కులు. వారిద్దరు సేకకాలమున నొక్కదేశముపై నధికారము సల్పుట పొసగదు. కావున లక్ష్మణ రావుగారు చెప్పినయర్థము సరిపడదు. ఇంటే కాదు పండితారాధ్యచరిత్రలోని ధవళేశ నామయ్య వృత్తాంతము సంతటిని జదివిన 'చోళవాళికి' 'చోళదేశ' మనునర్థము సందర్భోచితము కాదని తోచకపోదు. ఇంక, వేళ పాళికి కాలుని రాజ్య మనునర్థ ముపశస్తము. కాలుని రాజ్యమునుగూర్చి ప్రస్తావించవలసిన యవసర మిచ్చట కాన్పించదు. మహామహాపాధ్యాయ కి. శే. ఆర్. నరసిం

హాచార్యులవారు కర్ణాటకగ్రంథములయందలి ప్రయోగములను జర్పించి 'చోళదపాళి'కి 'ఋణము', 'విశ్వాసు' అను రెండర్థములను నిర్ణయించినారు. దానిమీదట బ్ర. శ్రీ. వే. ప్రభాకరశాస్త్రిలవారు తమ బసవపురాణ శీతక (౧౧౩-వ పుట)యందు ఇట్లు వ్రాసియున్నారు.

“ఈ ప్రయోగములఁ జూడఁగా నా కిట్లర్థము తోచుచున్నది. చోళవాళి = జొన్నలకయిన నిర్ణయము. వేళవాళి = జీవితకాలముచేతన నిర్ణయము; అనగా, 'జీతము (తిండికిజొన్నలు) ఇచ్చినందులకుఁ జేయవలసిన నేవకే నీ వధికారివి'గాని, జీవితకాలవిధానమున కెల్ల నీ వధికారివి గావు. వాళి = వతసు, ఏర్పాటు, నిర్ణయము. కన్నడమున 'చోళదపాళి'యని యుండుటచేత నది షష్ఠీ సమాసము. ఆకాలమున రాజనేవకులకు జీతము జొన్న లిచ్చుచుండి రనుటకు నన్నిచోడని ప్రయోగము,

మును మిడి వైరివాహినుల ముట్టి.....

జొన్నలు చొన్న ఋణంబు నీవరుకొ.”

—శుమా. ౧౧.

'చోళవాళి'కి ప్రభాకరశాస్త్రిలవారు చెప్పిన యర్థము చాలవఱకును సంగీకరింపదగినదే; కాని జొన్న లాకాలమున రాజనేవకుల కందఱికిని జీత మిచ్చుచుండి రనుట విచారణీయమే. చోడల బాచయ్య బిజ్జలుని కొట్టరువుపై నధికారి. అట్టివాడుగూడ జొన్నలు జీతముగ కొనుచుండె ననుట విశ్వసించదగినదిగా దోచదు. జొన్నలే జీతమని యర్థముచేసుకొనవలసిన యవసరమును లేదు. ఇచ్చట జొన్న లనగా భుక్తి, 'వానికూడు దిని', 'వాని యుప్పు దిని' యనుచోట్ల 'కూడు' 'ఉప్పు'ల కెట్టియర్థమో యట్టియర్థమే జొన్నలకును చెల్లగలను; అనగా ప్రభువుసాము ననుభవించుటనల్ల పడినఋణము అని సామాన్యమైన యర్థమును జెప్పకొనవచ్చును.

'వేళపాళి'కి లక్ష్మణరావుగారుగాని, ప్రభాకర శాస్త్రిలవారుగాని చెప్పినయర్థము లంగీకరింపదగినవి

కావు. పాళి అనగా పాడి, ధర్మము. చోళవాళి = రాజసామును దిని ఋణపడిన మునుడు. అఋణ విముక్తి నందుటకై యనుష్ఠించవలసిన ధర్మము; లేక నడవడికపద్ధతి.

వేళ = సమయము = సిద్ధాంతము = ఆచారము.

వేళపాళి = సమయధర్మము; అనగా, చోళవాళికి = నేవాధర్మమునకు నీ వధిపతి యౌదువు. (ఇచ్చట, 'తగవగు నేవకధర్మంబు దలంప' అను సోమనవాక్యమును స్మరణయందుచుకొనవలయును.) వేళవాళికి = సమయధర్మమునకు నీ వెట్లధిపతివి కాగలవు అని పై సుదాహరించిన ద్విపద కర్థము. 'వేళవాళి'నే సోమనాథుడు 'భక్తిధర్మము' అని 'తగునె కేవల భక్తిధర్మంబుఁ దలంప' అను ద్విపదయందు తెల్పియున్నాడు. 'వేళవాళి'కి సమయధర్మమే సరియైన యర్థమని ఈక్రింది ద్విపదలో సోమనాథుడే సూచించియున్నాడు.

ధరణీశ యటుగాక దనశరీరంబు

నమ్మినవాడఁగా కాచారనియతి

యమ్మినవాడనే ?... ..

'వేళ' యనగా మతాచారము లేక సిద్ధాంతము అనుటకు తెనుగునందు ప్రయోగాంతరము లేక పోయినను కన్నడమునందు లేకపోలేదు. జీవసంబోధన యను ప్రాచీన (౧౨-వ శతాబ్దము) జైన చంపూగ్రంథమున నీక్రింది ప్రయోగము గాన్పించుచున్నది.

“ఎనె కాలిభద్ర నిం తెందం-మనము నొడంబడిసదె వేళె గొండొడం ; తమన నొడంబడిసదె తపం గొండొడం దోషం పుట్టనొ డేగెయ్య లక్ష్మం” ఎనె. (మన సాప్పనిది మతాచారమునందు నమ్మికె పుట్టును. అట్లే దేహము అనుకూలము కానిది తపస్సుచక్కగ నడవదు అని దీని తాత్పర్యము) — [జీవసంబోధన, వాతప్రతి, పుట ౫౮ *]

* 'వేళ' శబ్దార్థచర్చా సందర్భమున, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ కన్నడ జూనియర్ లెక్చరరుగు మన్మథులు హెచ్. శేష అయ్యంగారు తమయొద్దనున్న జీవంధర చరిత్రలోని పై ప్రయోగమును నాకు తెలియఁజూచి వ్రాసియిచ్చిరి. వారికి కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములను సమర్పించుచున్నాను.

కావున, లెంకల వృత్తిస్థలమునకు వారి యొడ
యడు పతికాని సమయధర్మమునకు కా డని వీరశైవులు
వాదించిరి; కాని యందులకు వీరశైవేతరు లాడంబడి
నట్లు కానరాదు.

ఇట్లు లెంకలు వరపుడులైనను వారిస్థితి దుర్భర
మైనది కాదు. వారు తమయొడియల యాచ్ఛిప్తము
దిన్న నేమి, మఱి యంతికంఠై నీచపుబరు లానర్చిన
నేమి, శక్తి సామర్థ్యములు గలవా రైనయెడ రాజ్య
మున చున్నతపవపు లాక్రమించుకొనుటకు అడ్డంకి యుం
డెడిది కాదు. లెంకలు

‘తమ్ములు దిశవారు త మ్మిచ్చువారు
నమ్మిన మంత్రులై నడచెడివారు’

ఆని సోమనాథు డీవిషయమును విశదీకరించియున్నాడు.
కావున వీరి కెట్టిపదవి నందుటకైనను నర్హత కలదు.
రాజమందిరమున నున్నతపదవులయం దున్న లెంకలను
కొరవి గోపరాజు డేర్పొనియున్నాడు.

‘నిజకోశగృహస్థితుఁ డైనలెంక’ (సిం. ద్వా.
౧౧ : ౮౭)

‘అర్థగృహస్థితుఁ డైనలెంక’ (౧౧ : ౯౨)
గృహాధ్యక్షుఁ డైనలెంక (౧౨ : ౧౧)

ఇట్లు లెంకలు రాచనగరి పెత్తనకార్య
ములయందు నియోగించబడుచుండిరి. రాచనగరిని
రాజ్యము బోలి పాలించవలసిన యవసర ముండెడిది.
అట్టి యవసరమును రాజు లెంకలమూలముగ దీర్చు
కొనెడివాడు. ఇట్లు ఉన్నతపదవులలో నియోగింప
బడుటవల్లనే లెంకలు బాహుత్తర నియోగములలో
జేర్పబడిరి.

‘హితులు భృత్యులు పురోహితులును రాజ
గుతులు బంధిరులు రాహుతులు లెంకలును
ననువీర లాదిగా నఖిలనియోగ
మును గొల్వ నృపతి.....’

—పండి. ప్రక, ౩.

మఱియును బసవపురాణమున సోమనాథు డీని

యోగులను నరువదివగలవారి నెన్ను గు వారిలో లెంక
లనుగూడ జేర్చినాడు.

‘లెంక దా మంచయ్య లీల మీనగరి
సుంకిడు సుంకేకు బంకయ్యగారు’

కాకతీయరాజులకాలమున నగరి పెత్తనముననే
గాక రాజ్యపాలనయందు నియుక్తులై యుండిన లెంకలు
కొందఱు శాసనములయందు డేర్పొనబడి యున్నారు.
మఱియు రాష్ట్రసంరక్షణార్థము ప్రతాపరుద్రుడు నియ
మించిన డెబ్బడేడ్లరునాయకులలో పెక్కుండు లెంక
నామధారు లగపడుచున్నారు. వీ రెవ్వ రనిన, (౧)
అన్నమడేవునిలెంక, (౨) యుట్టి (జుట్టయ) లెంక, (౩)
గోపులెంక, (౪) మాచర్ల నాగులెంక, (౫) కాట మల్లు
లెంక, (౬) మంతు గున్న లెంక, (౭) పారువార బ్రహ్మలెంక,
(౮) ఉండ విల్లులెంక, (౯) దిట్ట కాములెంక, (౧౦) డేగ
లన్నులెంక, (౧౧) పశిగెము పోచులెంక, (౧౨) బట్ట
మాచులెంక, (౧౩) ఉగ్రాహిలెంక. వీరియందు (౨)
కడపలోల్లా శాసనములయందును, (౧౦) హైద్రాబాదు
శాసనములందును, (౧౧) గుంటూరుజిల్లా శాసనములయం
దును బేర్పొనబడియున్నారు.

‘మీ పెద్దలెంక’ యని పండితారాధ్యచరిత్రయం
దుండుటచేత నగరిలోని లెంకల నందఱు నొకపరిపాటిగ
జేర్చి వారి శక్తిసామర్థ్యములను, బుద్ధికౌశల్యములను నను
సరించి పరిపాటియందు వారికి తగుస్థానమును నిర్ణయించు
చుండి రని తోచుచున్నది. లెంకలు వివాహము చేసు
కొనవచ్చును. ఇతరులవలె వారును భార్యలతో గాపుర
మొనర్చి సంతానప్రాప్తి బడయవచ్చును. కాకతీయ
ప్రతాపరుద్రునికాలమున గండికోట దుర్గాధ్యక్షుడై
తత్త్వాంతభూమినేలిన గొంకారెడ్డి యొకలెంకనిపుత్రుడు.
ఇతని తండ్రిచేరు జుట్టయలెంక.

లెంకసంతతివారు లెంకలా స్వతంత్రులా? లెం
కలు స్వతంత్రులవలె ఆస్తినిర్ణయించి తమసంతతికి జెంద
జేయవచ్చునా? అనువిషయములు విచారణీయములే;
కాని వానినిగూర్చి చర్చించుటకు దగినసామగ్రి ఇంకను
లభించినదికాదు. భావిపరిశోధనమూలమున వానిని
గూర్చి కొంత జేలియవచ్చును.

వీ డు కో లు

సాహితీ రుక్మిణమ్మ

ఓనమాలు మొదలుగాగ నొక్కబడికె
శ్రీకొ చుక్కకొ పోవుచుఁ జిత్తమలరఁ
దెలిసికోరాని నిద్దంపుఁ జెలిమితోడఁ
గలిసియుంటిమి నాన్గవ క్లాసువరకు.

మధురగళములఁ బాతముల్ చదువుకొనుచు
రాగహృదయాల గురుమందిరమ్ము వీడి
చనెడువేళల మముఁ గాంచి జనము పలుకు
మోదమునఁ, జంద్రచంద్రికా మూర్తులనుచు.

వరుస నాన్గవతరగతి వచ్చుసరికి
మాయ మర్మము లెఱుఁగనిమాయెడఁదల
వలపు మొలకలు తలచూపె, బంటనేల
నాట నిలిచిన పరువంపు నారువోలె.

అప్పుడు నానేత్రములలోన నతఁడు, నతని
కనులలో నేను, మఱియు నామనసె యతఁడు
నాతనిమనస్సులో నేను, వైకృత మంది
యర్థిమై మెలఁగితిమి వాగర్థములటు.

* * *

ముగ్ధభావైకవేద్యమై ముద మెలర్ప
నరుగుదెంచెను మెల్లగా నట్లతదియ;
నాఁ డనంతనియతిఁ బసుపాడి, నిదుర
నిరుపమ నితాంత సుస్వప్న నిధులఁ గంటి.

మలయపవమానగానమ్ము, పులుగుగముల
కలకలమ్ములు, కొదమకోకిలరుతమ్ము,

పశ్చిమాశను జాబిల్లి పలవరింత
హృదయముకుళము విదళింప నిదురలేచి,
ఆప్రశాంతనిశీధనిర్యాణవేళ
శారదాంబాదిప్రియవయస్యలను గూడి
ఆడుకొని యేగి పాడితి నతనివీధి
భావగర్భిత మొక్క ప్రభాతగీతి.

అటుల నెన్నియో పాడుచు నాడుకొంచు
కనులురెండును వీఁపునఁ గట్టివైచి
ఊలికల నూఁగ నుద్యానపాళి కంత
మందమందయానమ్మున మరలినాను.

ఇద్దఱిద్దఱే రాగానుబద్ధ లగుచు
ఊలికల నూఁగి లోఁదోటఁ బూలుకోయఁ
జెలియ లెల్లరు నేఁగిరి, చిన్నవోయి
అలరుపూఁదోట కనులుగా నిలిచినాను.

పాలిపోయెడు వెన్నెలబయలునందు
తీఁగెలా నీడ వెనుముందు సాగె - సాగి,
కనులు గప్పెను; వెచ్చనికరయుగమ్ము
నరయఁగల్గితి పరిచితహస్త మగుట.

ప్రేమ నిండాఁర సాక్షాత్కరించె నతఁడు
చేతికిం జేయిఁ జేరిచి సిగ్గుమీఱ
విరియఁబూసిన మాలతీవీధిలోనఁ
గూరుచున్నాము మూగగాఁ గొంతనేపు.

“లేతమనంబులం దడఁగి

లేచినకోరిక లెల్లఁ దీర నీ

రాతిరి లోకమే మఱచి

రాగగళమ్ముల ప్రేమగీతికా
వ్రాతము పాడుకొందము స్ర
భౌతపు మందసమీరణశ్రుతిన్
ఊతగ మేళవించుకొని

యూయెలనూగుచు రమ్ము నెచ్చెల్లీ!”

అనిన ప్రియతముమాట లాహ్లాద మెనఁగ
నతనియురమున వక్షమ్ము నదిమి చేరి
రాచుకోఁ జరణాలు తారాపధాన
ఊల నూగితి హాయిగా కాల మెఱుంగ.

చిత్త మానందమోహవీచికలఁ దేల,
తనువు పులకించి పరవశత్వమ్ము జెంద,
ఆత్మలో నాత్మ యొక్కట వైక్యమంద,
వలపుకంతాన నేమేమొ పలికినాము.

చీల్చినారము తిమిరంపుజలుగుతెరలఁ,
గాంచినారము దివ్యమాగ్నాల వెలుగు,
నందినారము శాశ్వతానందపదవిఁ,
దలఁచినారము భావి సద్ధర్మగరిమ.

అరసినారము జీవంపుటాశ, లపుడె
కర్ణముల సోకెఁ జెలుల యాగమనరవళి
పరిమళము లీను వరవనస్పతులతోడ
వీడుకో లిచ్చెఁ దూర్పున వేగుఁజుక్క.

* * *

“ సెలవు - దయచేయు -

మఱవకు - చిన్నవాడ ! ”

సెలవు - దయచేయు -

మఱవకు - చిన్నదాన ! ”

దోమరాజా!

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

దోమలమాట చెబుతా! పక్షికిలాగ రెక్కలు
రెండు ఏనుక్కిమల్లే తొండం ఒకటి భగవంతుడు కట్ట
బెట్టాడూ! పండితులంతా విధించెడి ఏకమై ఏనుగుతో
జోడించి సమాసించారూ! వృత్తిరహితదీపా లాచ్చి
వహ్నిశలభ న్యాయాన్ని రద్దుచేస్తున్నాయి! మునిసి
పాలిటిలు జనయొక్క నీటియిబ్బంది గమనించి జనా
నికి ఇన్ని నీళ్లు వదులుకుని, తద్వారా పగటివేళకూడా
పనికలిపించాయి! ఇవతల వాళ్లకి — దానిమొహం
ఈడా — చెముడనేది ఉందో లేదో కాస్త కను
క్కిడమేనా లేకుండా అడ్డంపడి చెవులుకొరకడం
సహజంగా చేతవునూ! ఇహ, దోమలు మిడిసిపడ్డాయి
అంటే, వింటేమిటి విడ్డూర్యమేమిటి నామొహం!
ఇంత కనూ మిమన్నప్పుడు వాటిని మిడిసేనాపడకుండా
చావమన్నారా ఏమిటి! వాటి ప్రయోజకత్వానికి
సాయం అవి ఏమూలో పడి ఉండకూడదూ అని కొం
దరు కోప్పడేది. కాని అది వర్ధిల్లకోపం. మూలాధారంగా
ఉండే పదార్థాలు న్యాయకం కాకమానవు. పోనీ అం
దుకు ఒప్పుకో వచ్చుగాని, రాత్రింబగళ్లు నిద్రలేకుండా
(అహారం లే కేం రోగం, బోలెడుంది!) వీటిని అనవసర
సంచార ప్రచారాలు సాగించమని వీడ్చినవాడెవ
డయ్యా, అని కొందరిప్రశ్న. కాని, ఏం చెప్పగలం?
ఎవరికి ఎంతముట్టలో అంతా ముడిలేగాని ఊరుకోరు
మరి. మానవజాతి తమరికి బాకీఉన్న తిట్లూ చెంపపెట్లూ
ఆకాపైసల్లో వసులుచేసు గోవాలని దోమల వీడువు
గావును! అదీకాక, చేతుల్ని రెక్కలు అనికూడా
పిలుస్తూంటారని గావును మానవులే ఎగిరిపడేవాళ్లుంటూ
న్నప్పుడు దోమలు ఆగుతాయా, వాటిని ఎవరేనా ఆప
గలమా! అన్నట్టు, మానవుల్ని చెవులట్టుకుని అడించ
గలంగదా అని ఈదోమలకి ఎంతగర్వం అనుకున్నారు,
అని రేవెట్టి రొదగా చెబుతూన్నా మనం వాటిని విసిరి
కొడతాంగాని! ఇంకోటిట! అవతల శివుణ్ణి ఇవతల

దోమల్ని పెట్టి తూస్తేటా, ముల్లు దోమలవేసే చూపు
తుందిట! ఎందుకంటేటా, శివుడు పుణ్యాత్మునికి
మాత్రం, కాశీమరణం లభించినవారికిమాత్రం, వుడి
చెవిలోమాత్రం, తారకోపదేశం తీరుబడినిబట్టి చేస్తే
చేస్తాడట, లేకపోతే లేదుట! కాని, దోమలో! చివ
రికి దురాత్ములై నాసరే, అకాశీఅయినాసరే, మరణం
లభించకపోయినాసరే, వుడి ఎడమా లేకుండా, చెవి
అయినాసరే కాకపోయినాసరే, రాత్రి రెండోర్భాం
వేళయినాసరే - అవసరాన్నిబట్టి అప్పట్లో మరీభారీగా -
అత్యంతకోపదేశం కాకపోతే లెక్కేమిటన్నాను -
తారకం అంటేలాగు గీరకోపదేశం చేస్తేగాని సర్దణి
ఊరుకోవుట!! పోనీ ఇదంతాకుడా సత్యమేనని ఒప్పు
కుని ఇదవుదాంతంటే మన్ని అచెక్కడ ఊరుకోనిస్తా
యీ, వెట్టిమాటా! దోమలకి గాంధర్వంలో ప్రవేశంఉం
డడంవల్ల మానవులకి మరీ చావొచ్చిపడింది. అయ్యా,
నమ్మతారో లేదో, ఎల్లాగైతే మచీ ఆ అఖండగానం
తమదేఅంటూ అవి ప్రకటించుకునే ప్రత్యేకపు బడాయి
ఎన్ని పుట్లనుకున్నారు, వీటి బడాయి తంపటెయ్యా!
దోమలకి పుట్టుకతోటే తాండవం ఉందిగనక, దోమ
గానాన్ని ఏదో మామూలు పక్షిగానంకింద జమకట్టి
పారెయ్యక, మాంచి యక్షగానంలాంటి నాటకవిశేషం
అని, జనం ఒప్పుకుతీరక ఏం జేస్తారో చూస్తాంగా అని
కొందరు దోమగానవిమర్శకులు చెనకహంకుచేసి వీట్లకి
హుషారీ ఇస్తున్నారు. పోనీ, విమర్శకులు ఏం జెయ్య
గలవ్, ఏ ఒకదానికీ స్థిరత్వంగాని, ఏ రెండింటికీ సమ
త్వంగాని, ఏ మూడింటికీ సాపత్యంగాని ఉండకపోడం
సహజంగదా అని, గానప్రియులై నా రాయల్లా మాట్లాడ
కురుకోకూడదూ, మనం బతిగిపోదుం!! వాళ్లు ఈ
విషయంలో మరీ పుణ్యంకట్టుకున్నారు. దోమగానం
మిక్కిలి ఉత్కృష్టంఅని వారు చచ్చుతేగోసి చెప్పి
దాన్ని ఊహూ తెగపొగుడుతుండడం అల్లా ఉండ

గా, పైపెచ్చు ప్రతినీత్యమూ దోమనామస్మరణేనా చేస్తే పరానికేనా నయం అని తమలో తమరు ఒక రహస్య తీర్మానం చేసుకున్నారు. అందుకనే, ఈ రహస్యం తెలిసినవాళ్లంతా పాడేటప్పుడు తానవగైరా మిమ కల్పించుకున్న, ఉత్తపుణ్యానికికూడా, “తద్దనోంద, దోందోంద దోంద, దో ఒ ఒ ఒ దో ఒ ఒ ఒందో” అంటూ స్వప్నంగా దోమాంకితనారం వినపడనిస్తారు. ఈ సంగతి మరి దోమలు ఏ రేడియోలో పసికట్టాయో మరీ కేట్రేగిపోయి, గాయకులే తమగానం మెచ్చింతర వాత ముచులు లెక్కేమిటనిచేప్పేసి, మానవులు కోరక పోయినాసరే, వద్దు పొమ్మన్నాసరే, మానకుండా, మానవులకి కోలీయేనా టిక్కెట్టు ఖర్చులేని గానకళ దేశకాలపాత్ర వివక్షతలులేకుండా విరివిగా ప్రసాదిస్తున్నాయి.

ఇంత అసంఖ్యాకంగా సృష్టింపబడ్డజంతువు వ్యర్థం అయిఉండదు, దీనిప్రయోజనం ఏమిటాఅని కొందరు దీర్ఘాలోచనలో ఉన్నారు. వెనక పాం కరిచిన ఒకమనిషిని దోమలుమూగేసరికి అతడు నిద్రించి లేచి కూచున్నట్టు కూచున్నాడట. దీనిపైజా వెనకటికంటే పెరిగిందనిన్నీ కేవలం పిచ్చిగంతపరిమాణం కొద్దికాలం లోనే పొందుతుండనిన్నీ కొందరు నూచించి, ఏ ఆహారం-రక్తంకాక-దానికి స్వప్నేస్తేనే అది యింకా విజృంభిస్తుందో చూస్తున్నారు. బస్తీలన్నింటిలోనూ ఈ జంతువు దండిగా పుట్టివెరగడానికి సక్రమమైన ఏర్పాట్లు చేస్తుంటారు. అంచేత ఓ బస్తీకి మరోబస్తీకి ఛేతిబంతి, కాలిబంతి, వాలిబంతి, కర్రబంతి, తడికబంతిపోటీలు జరిగించినట్లే దోమబంతిపోటీలుపెట్టాలని కొందరు సెల విచ్చారు. బస్తీదోమ, మురుగుదోమ, నాటదోమ, లంకదోమ, ముడదోమ — వగైరా దోమనికేమిలపట్టిలూ తయారుచేసి పంపిస్తే, వాటిల్లో మిక్కిలి పొడుగుపట్టికి గొప్ప బహుమతి ఇస్తాం అని ఒకప్రతికలో ప్రకటించడంవల్ల, ఆప్రతిక పులికతా సమూహంగా అమ్ముడై పోయింది. కోడిపర్లదాలులాగ దోమపందాలుకూడా వెనకేఉన్నట్టు ఒకశాసనంలో ఉన్న భావకి తన ఆర్థ మునిన్నీ, తక్కినఆర్థాలు తీసేవాళ్లకి ఆలోచన నిండు పొందనిన్నీ ఒకరు అనుకుంటున్నారు. కిటికీమైరా

లకి కటకటాలు వేయించడం నిద్దరకిపడ్డ కశే బరాల్ని దోమలు బయటికి మోసెయ్యకుండా ఉండడానికి అని ఒకాయన ఈ మధ్య నొక్కి వాదించి ఇంగ్లీషులో ఆగ్రహించాడు. ఎర్రస్వభావం ఈ జంతువుకి ఉందిగనక, కొద్దికాలం దీన్ని తరిఫీయకు గాని చేస్తే, ఖర్చులేని విమానం — ‘కే’ యిస్తే పరిగెత్తే శకటంలాంటిది — తయారు కాకపోతుండా అని ఒక జపానీయుడు ఏకతలపోస్తున్నాడట! వేటలు అనేవి హిందూ సాంప్రదాయంలో చాలా ఉన్నాయనిన్నీ, దోమవేటలోకుడా ఆరేరే ఖండాంతరాల్లో మెప్పులుపొందిన హిందూరా జకుమారులు ఉండేవారనిన్నీ చదువుకున్నవాళ్లు చెబుతుంటారు. వెనకే, తత్తుల్యలు ఇవ్వకూ ఉండచ్చు, దోమతెర్లు కట్టుకున్నవాళ్లు, లోపలజేరి, ఒకటి అరా దోమలనిమిత్తం రాష్ట్ర కలహంలో ఉంటూంటే, తెరలుకట్టుకోడానికి తడిలేని వాళ్లు లోకక్షేమంనిమిత్తం మహాదోమ సంగ్రామంలో పనికొచ్చే బహిరంగపు దోమవేట అభ్యున్నాంటారు. పల్లెటూర్నించి బస్తీకి చుట్టం రావడం, అతనికి దోమ తెర స్వప్నే కాకపోడం జరిగితే, అతడు యథాశక్తిగా వేట చేర్చుకుంటాడు. దోమలూ నల్లులూ కొత్తమనుషుల్ని నిమిషంలో పోలుస్తాయి. కుక్కల్లాగ అవికూడా పసకడతాయెమో! రోజూ మనం కూర్చుంటూన్న పడకకుచ్చీమీది నల్లులు మన్నికుట్టవ్; అంటే మనం స్వంతరక్తం ధారపోసి వాటిని పెంచుతున్నాం గనక మనయందు విశ్వాసం, అని కొంద రన్నారు. రక్తం మద్దే గనక, రక్తస్పర్శ ఉండబట్టి పీడన మాస్తాయని కొంద రన్నారు. కాని, పరాయివాడు వచ్చి, ‘అమృత్యు’ అంటూ సర్దుకోబోయేసరికి వాడికి వెంటనే అర్ఘ్యమిస్తాయి. దోమలభోరణీ అల్లాంటిదే. అప్పు డాపరాయివాడు ‘మీరు ఈ బాధ ఎల్లా భరిస్తున్నారండీ’ అంటాడు. ‘అబ్బే, నన్నేమీ చెయ్యవండీ!’ అంటాం మనం.

ఒకసారి ఒకబస్తీ స్నేహితుడింటికి ఆరుగురు వెళ్లారు. ఇద్దరికి దోమతెర స్వప్నే అయింది. కడంనలుగురూ మర్యాదకోసం ఇవతల చిక్కడ్డారు. చుట్టు పక్కల అడివి ఎడేనా రేగిందో ఏమో ఆలోచన దోమల పటాలు చాలా వచ్చాయట. వస్తూనే తెర ఇవతల

చిక్కడ నలుగున్నీ తణిచి ప్రారంభించాయి. కూచో నివ్వవ్, నుంచో నివ్వవ్, చెన్ను వాల్చనివ్వవ్, కుసుకో నిస్తాయా !! పీల్లల్లో చిన్నప్పణ్ణించీ ఉక్కురోవగాడు ఒకడున్నాడు. అతణ్ణి కొన్నొచ్చి కేటాయంపుగా పట్టుకున్నాయి. ఎవరైనా దోమలు ఆవహిస్తే ఓపట్టాన్ని వదలవ్ - నడిచినా, పరిగెత్తినా, వాహనం ఎక్కినా సరే వదలవ్! గంగలో దిగాలిగాని గత్యంతరంలేదు. రోకలి పుచ్చుకు దంచినట్టు పడిలేస్తూ అతనికెత్తిమీద ఓ ఇరవైయో ముప్పైయో సమావేశించి, మనిషిని దిగదుడుపుకింక కట్టి ప్రదక్షిణాలు ప్రారంభించాయి. అతడు పట్టు బిగించి వాటికేసి మాస్తూ వీలైనంత వడిగా ఇటూఅటూ పరుగు ప్రారంభించాడు. దోమతెరలో వాళ్లు, కళ్లుమూసుకునే ఉండి, 'అబ్బా! ఏముటోయ్! అల్లరీ! పరాయిసాఖ్యం బొత్తిగా కిట్ట దేమిటోయ్, నీకూ!' అని కేకేశారు. దాంతో అతని రోషానికి కారం రాసినట్టయింది. 'సరే లెండోయ్' అని, అతను కూర్చుని పుస్తకంతీసి చదవడం మొదలెట్టాడు. కీసీడని జేరి దోమలు అతనిపీపు లగాయిస్తున్నాయి. కడంవాళ్లు, 'దీపం ఊడేస్తే దోమలు తగ్గతాయి, దీపం తీసెయ్,' అన్నారు. ఎల్లాఅయితేం అతడు చదువుకోడానికి వీలేకుండా దీపం దిగదీశారు. గదంతా చీకటి వెల్తురూ ఎదీకాకుండా అయి, అతనికి కేవలం సంధ్యై నట్టయింది. ఈ దోసందులో ఒకదోమ రైంయ్యిమని గానంచేస్తూ విమానంలాగ అతని చెవిమీదుగా పోయి, అతని ముక్కుమీద నాలింది. అతను ఆసమయంలో తనకాలిమీద వాలబోతున్న మరొకదోమని గమనిస్తున్నాడు. తక్షణం ముక్కుమీదిది కుట్టింది. దాన్ని సాగదీసి కొట్టబోయేసరికి, తనముక్కు ఊడిపడేటంత దెబ్బ చెల్లిన తనకే తగలగా, అదోమ మెత్తగా లేచి కబా కటిగా చక్కాపోయింది. అది ఎగిరి ఎక్కడ కెడు తుందో అని దాన్నే చూస్తూ అతడు నడవడంలో — గదంతా ముసుగుముసుగుగా ఉండికాదూ! — పడు కున్నవాళ్ల కంఠాలు తొక్కుడు. 'నిన్ను తగలె య్యోయ్' అంటూ వాళ్లు కేకలూ తిట్లతో లేచి దీపం హెచ్చుచేశారు. అది గోడమీద వాలింది. మెల్లిగా, శబ్దం చెయ్యకుండా, మాట్లాడవద్దని కడంవాళ్లకి సంజ్ఞలు

చేస్తూ, అతడు వెళ్లి దాన్ని ఒక్కచెంపకొడు తీశాడు. అతిసున్నితంగా దానితీసి దోమ పారిపోయింది. అతనికి దోమతోపాటు వేళ్లుహడా స్వాధీనంకాకుండా పోయాయి. 'అబ్బబ్బ' అని బాధపడుతూహడా అతడు దాన్ని వదలేదు. ఈలోపుగా బోలెడుదోమలు అతని నెత్తెక్కి తాండవిస్తున్నాయి — ఇంతి ఘటంలేదు ఇల్లెక్కి పిండికొట్టిందినికాదూ, దోమసామెతా! — అలను ఇందాకటిదోమని ఒక్కదాన్నే పట్టుకున్నాడు. అది అతనికి అందకుండా దూలందగ్గరికి ఎగిరింది అతను ఎగ్లెక ఊరుకుని, ఈమాటు చెప్పలు కొనుక్కునే ప్పుడు, దోమవేటలోహడా ఉపయోగపడేలాగు స్పృంగుచెప్పలు కొనుక్కోవా లనుకున్నాడు. దాని కేచీ చూస్తూ, కింహూర్చుని పుస్తకం విప్పి ఎదురుకుండా పెట్టుకున్నాడు. ఏమరుపాటుగా దానిగమనం కనిపెట్టే ఊహతో బుర్ర వంచి చదవడం అభినయించాడు. కాని, అది ఏవేళుకీ ఎప్పడు ఉదాయస్తుందో అని పక్క బెదురు తోనే ఉన్నాడు. పాపం, అది కదిలి, దిగి, అతని చుట్టూ ఒక్కపెద్దసున్నాచుట్టి, పుస్తకంమీద ఒక వేపున వాలింది. అతనికి కొంచెం విజయందక్కేలాగ కన పడింది. 'నా అంతవాణ్ణి నవ్వు నెగ్గతావా! అయిందిలే నీపని!' అని అత ననుకున్నాడు. మళ్లీ 'పిచ్చిగమీద బ్రహ్మాస్త్రం' అన్నట్టు 'దీనిమీదా నాశార్యం, పోనీ దీన్ని శ్రమిద్దాం' అనుకున్నాడు. ఇంతలో పాడై పోయిన వేళ్లమాట జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఇక పుస్తకం తప్పన మూసెయ్యడంతడుపు, దోమ పైసలా అన్న మాటే అనుకున్నాడు. అయితేం, పుస్తకంయొక్క రెండుఅట్టలూ పుచ్చుగోదానికి వెళ్లడంలో కుడిచెయ్యి ఎడందానికంటే ఏ అరలిస్తో ముందు వెళ్లడంవల్లగావును పుస్తకం కొంచెం కదిలి, దోమ మళ్లీ దారెట్టింది. తపేలు మని శబ్దం అయ్యేసరికి కునికిపాట్లుపడేవాళ్లూ తెరలో వాళ్లూ ఏ బాంబు ఫేలిందో ఏ తుపాకీ పెట్టి ఇతను కొట్టు గున్నాడో అని కంగారుపడి ఇతణ్ణి పట్టుగోదానికి నెట్టారు. అతడుమాత్రం చేతులు జోడించి, నిలబడి, కళ్లు మూసుకుని ఈక్రిందిమాటలు పఠించగా తక్కినవాళ్లు నిర్ఘాంతపడి విన్నారు —

"శ్రీమన్మహాదోమ! నీమట్టడం మండ నే నోడిపోయాను. నెగ్గింది నువ్వేను ఓ దోమరాజా యటంచుం నినున్ పెద్ద చేతుం, బలే, భేషు, వాయించు కర్ణపేయంబుల నీగానముల్ వర్ణనల్ నేతు, నిన్ గూర్చి హారతుల్ వెల్లింతు, సాయంత్ర మినామసంక్తనల్ జేసి నీనివ్య చారిత్రముల్ పాడి ఏ బాడిలో నీవు మున్ పుట్టిలేనేమి నీ అప్రపత్వంబు రాత్రించరత్వంబునం జేసి నిన్ గూడ దైతేయవర్గంబునం జేర్చి ఆ బ్రహ్మ యంబ్రహ్మ మాకంటె మీజాతి వైజాతిగా జేసెకాబోలు! ఆమధ్య ఈమధ్య రాజ్యాలు చేసే మహాచక్రవర్తుల్ని రాజాధిరాజుల్ని సింహాసనంమించి మానవుల్ దింపారు, పంపారు,

చంపారు! కాని, యేమానవుల్ గాని నిన్ నెగ్గుటలో విన్నడవ్, కన్నడవ్!! నీకొక్క కైవారముం జేతు, నీకోప మింకన్ తమాయించు, నీ వెట్లు వాంఛించెదో యట్లై నారక్తముం తోడి నీరెక్కలన్ సిక్తంబు గావించుకోగాని, అంతంతర క్తంబు సీల్చేసి వైపెచ్చు నా ఒంటి మీదన్ మలేరియావంటివో వ్యాధులం దెచ్చి పాణేసి పోబోతుమీ, నీమ చాలాను పుణ్యంబు లుండున్. ఇదే స్వీకరించాలి నాదండమున్ చనున్ నెగ్గి నీప్రజ్ఞ చూచే ప్రపంచానికిన్ జాతినా వికన్ నన్ను మన్నించి రక్షించు శ్రీదోమరాజా! నమస్తే నమస్తే నమః."

— * —

చిట్టితల్లి*

కొండేపూడి సుబ్బారావు

[పరిచయము : మానవజీవితములో సౌందర్యానికి గల ప్రాధాన్యము నిరూపించుటే, చిట్టితల్లికావ్యా శయము. భావనకు దివ్యమైన ఆనందము కలుగజేసే కళారాధననే, సౌందర్యపూజగా చిట్టితల్లి ఎంచుకున్నది.

‘చిట్టితల్లి’ పూర్వపు తెలుగురాజుకూతురు మానవులు నిర్మించుకున్న కృత్రిమజీవితములో నామెకు సౌఖ్యము లేకపోయినది. అందుననే, ప్రకృతిసౌందర్యము వెల్లివిరిసే అడవిలోనే చిట్టితల్లి అడుతూ, పాడుతూ ఉండేది. సంగీత, సాహిత్య, నృత్యములు చిట్టితల్లి చిన్ననాడే అభ్యసించింది. సౌందర్యపూజ ఆమె ప్రభుకుబాట. కళారాధన నిత్యకృత్యము.

ఒకనాటి పండువేన్నెల్లో, వసంతసురభీశనైన అడవిదారులలో చిట్టితల్లి మనసుతీరా గానము, నృత్యము చేసినది. ఆరసానుభూతిలో గలిగిన ఆనందము పట్టలేక, ఇంటికిపోయి నిద్రలో తాను స్వీయము నిగా భావించుకున్న కళామూర్తినీ, సౌందర్యరాశినీ చూచినది. అతనినే తనకు దగ్గజగా తీసికొనినది. అంతలో నామె కళాతపసులు పండినవి. ఇవి చిట్టితల్లికావ్యవస్తువు. కొం. సు.]

చిట్టితల్లి గానము

చిట్టితల్లిపాట చెవుల సోకినయంత
చిట్టితల్లిమాట చెవుల మ్రోగినయంత
అడవిలో జరియించు నఖిలజీవులుగూడ
నొక క్రొత్తలోకమున నుండిన ఘోషపు.

ఈమధురగాంధర్వ మీమ్మదులగానమ్ము
నీనూతనానంద మీనవ్యజీవనము
లేలోకములనుండి ఈభూమిపై నిపుడు
అవతరించెనోయని, అనిపించె నందఱకు.

వలపలరు రాణియై, కలల కల్యాణియై
పలుకుగీర్వాణియై చలియించు వీణయై
చిట్టితల్లిపాడ, చిగురించి కుసుమించి
పొలుపుమారినయడవి పులకించి మైమరచె.

చిట్టితల్లిపాట చెవులార వినుటకే
తాచుపాములులేచి తలలెత్తి నిలిచినవి
గాలిపడుచులుకూడ కదలుటే మానినవి
పులుగుజంటలు ఎగిరి పోవకే యాగినవి.

చిట్టితల్లిమృదుశ్రీగానమధురిమలు
అడవిపైపై నాడు నాకులటు కదలినవి
అభిపై కెగసిపడు నలలవలె దొరలినవి
పైరగాలికి నూగు వైరువలె సాగినవి.

కలతనిదురలకలలు కరగిపోయినయటుల,
పులుగుజంటలతేనె వలపుటూరెడి పాట
తొలిప్రాద్దు తెమ్మెరల కలసిపోయినయటుల,
అడివిబాటలపాట లల్లుకొని మ్రోగినవి.

పూడేనియల సోన పొంగి పొరలినయటుల
చదలేటి కెరటాలు సాగిపోయినయటుల

* [ఇది యొక పెద్దకావ్యము. ఇందు చిట్టితల్లిగానమే కాక చిట్టితల్లినృత్యము, చిట్టితల్లిస్వప్నము మొదలయిన విభాగములు కలవు. —భా. సం.]

పన్నీటి సెలయేళ్లు పరుపులెత్తినయటుల
గానవాహిని కదలి కాననము నిండినది.
తలిరుటాకుల గాలి ధ్వని చేసినటులుగా
సన్నతీ గెలవేణ సవరించినటులుగా
పసిడికిన్నెర మీటి పలికించినటులుగా
మ్రోగిపోయెను గానరుతు లాయరణ్యమున.
ఏపూర్వపుణ్యాలొ ఏసుకృతచయమ్మొ
ఏకశాతపసులో ఏపసిడిపూజలో
ఫలియింపకున్న నెవ్వరికైన గలుగునే
ఈమహాగానముల్ సృష్టింపగా శక్తి.
గాలియే లేని ఆకాశమధ్యమురీతి
అలలు పై కెగయని అభిగర్భముభంగి
పాటమానినవేళ పరమప్రశాంతమై
ఆకుకదలక యడవి అల్లె నిలుచునియుండె.
తమ్మికోలకులలోన తమిజొక్కు హంసివలె
చదలపై వెలుగొందు జాబిల్లి రేకవలె
నల్లమబ్బులపైని నటియించు మెఱపువలె
అడవిలో నేకతమ పొడగట్టినది చిట్టి.

ఆమె నడచినచోటు లామె తిరిగినయడవి
పసరుచివురులతోడ ప్రసవగంధముతోడ
పుడమిపై స్వర్గంబు పొలుపారసృష్టించి
మధుమాస సౌందర్య మయమై వికాసించె.

ఆమెవిలాసంబు లామెసౌందర్యముల్
కన్నవారికె కాదు విన్నవారికిసూడ
నీకన్నెయందంబు లెచ్చటను లేవనుచు
నద్భుతాశ్చర్యమ్ము లానహిల్లగజేయు.

చిట్టితల్లి పాడి చిన్నారి నడకతో
ఏటిదరి వాహ్యళి కేగుచుండెడివేళ
పసపు పండించె నా పశ్చిమాకాశమ్ము
తరుణ మాధుర్య సౌందర్యమ్ము లెగబోసి.

మాధుర్య మెగజమ్మి ప్రకృతి నవ్వి నలడవి
లావణ్యవాసంత లక్ష్మీపూసిన వనము
సౌందర్యకాంతిచ్చటా స్పృశితమై వెలుగొందె
నవజీవన ప్రభా నాట్యంబులను చిల్కి.

ఇంతలో నొకక్రొత్త యింపు పొంపిరివోవ
దూరదూరములందు, తూర్పుకొండలపైని
పదునాడుకళలతో పండువెన్నెలతోడ
చలువ జాబిలిపూవు వెలుగులో విరిసినది.

క చ - దే వ యా ని

[ఆల్ ఇండియా రేడియోవారు ఆంగ్లమహాభారతమునందలి కచ-దేవయానికము నాటకముగా వ్రాసి జూలై నెల ౮-వ తేదీని 'బ్రాడ్ కాస్ట్' చేసియున్నాడు. ఆ నాటకమును ఆల్ ఇండియా రేడియో వారి అనుమతితో ఇందు ప్రకటించుచున్నాము.---పా. ౧౦.]

ప్రస్తావన

కథకుడు (పాడతూ ప్రవేశము)

“శ్రీమచ్ఛకుమారము

భామణి మనుమార్గ రాజకంకిరవ దై

ర్యామరధరణీధర ధర

ణీమండున ధర్మనిరత నిత్యాభ్యుదయా.

మనుజాధిప వృషపర్వుం

డమదానవపతికి శుక్రం దాచార్యుం దై

యానిమిషవిరోధులకుం బ్రియ

మొనరించుచు వివిధవిధినయోపాయములకె.

దేవాసురరణమున గత

శ్రీవిషు లగు ససురవరులఁ జెచ్చెర మృతం

జీవని యనువిద్యుం బున

రీవులఁగాఁ బ్రతిదినంబుం జేయుచు నుండెకె.

“దాని నెఱింగి దేవతలెల్ల నతిభీతులై యగుదుల
నోర్వనోపక శక్రవలన మృతసంజీవని వహసి లేనోపు
నట్టి మహాసత్త్వం దైవ్యం డగునో యని విచారించి
బృహస్పతిపుత్రుండయిన కచునికడకుం జని యిట్లనిరి.

“పోరను మృతసంజీవని

కారణమున నిహతు లయ్యుం గా రసురవరుల్

వారల నోర్వంగ మన కతి

భారము దుర్వాపరీక్షబలయుతు లగుటకె.

మనపక్షంబుననా ని

ద్వమజలచే నిహతు లయ్యుం దగ మృతసంజీ

వనిలేమిఁజేసి యమసా

దవసున కరుగుదురు పీర్యదర్శితు లయ్యుకె.

కావున మృతసంజీవని

దేవలయును శక్రవలన ధృతిఁ బహసి తప

శ్రీనిధన దానిబలమున

గావంగా వలయు సురనికాయబలంబుకె.”

(తె ర)

మొదటి దృశ్యము

దేవ లోకము

[బృహస్పతి పూజచేస్తూ వుంటాడు. మంత్ర
పుష్పం చదువుతాడు. గంట మోగిస్తాడు]

బృహస్పతి

శ్రీ విష్ణుపాదోదకం పావనం శుభం...

(ప్రవేశము : కచుడు)

కచుడు

తండ్రీ! నమస్కరిస్తున్నాను. నాకు సెలవా?

బృహస్పతి

నాయనా! కచా! వెళ్లివస్తావా? మీ అమ్మతో చెప్పావా? ఆమె నిన్ను వదలి యోల్లా వుంటుందో? అందులో రాక్షసుల దగ్గరకు వెళుతున్నావు. ఆమెకు చాలా బెంగగా వుంటుంది.

కచుడు

తండ్రీ! శుక్రాచార్యులవారు మనకు క్రొత్తవారు కారే!

బృహస్పతి

కారు కారు; అంతే కాదు. వారికి మన మీద చాలా ఆప్యాయంకూడాను.

కాని, నీవు వెళ్లేపని అతికష్టమైంది. వారితోనే వుండి, పూర్తిగా వారిదయ సంపాదించి వారివిద్య తెలుసుకోవాలి.

కచుడు

మరి వేరుమార్గంలేదా?

బృహస్పతి

లేదు! లేదు! మృతసంజీవనే కావాలి. అది నీవే తేవాలి...నాయనా! జాగ్రత్త...శుక్రులు వేరు - రాక్షసులు వేరు. అసురులకి మంచి చెడ్డలభేదం లేదు.

కచుడు

నా కేమిభయం?

బృహస్పతి

అల్లా అనకూడదు. ఎంత ధైర్యవంతుడైనా తన జాగ్రత్తలో తాను ఉండాలి. సరే వెళ్లిరా. కార్యం చక్క-బెట్టుకురా...ఆ...ఇదుగో చూడు. శుక్రాచార్యుల కూతురు దేవయాని వుంది. బుద్ధిమంతురాలు. ఎంతో చదువుకుందికూడాను. ఆమె అంటే తండ్రీకి అపరిమితమైన ప్రేమ — సరే వెళ్లిరా.

(తర)

రెండవదృశ్యము

[శుక్రాచార్యుని ఆశ్రమము. తోటమధ్య మంటపంలో దేవయాని వీణ వాయిస్తూ ఉంటుంది. అంత కంతకు రాగోద్దీపన హాతుంది.]

(ప్రవేశము : శుక్రుడు)

శుక్రుడు

ఓహోహో! కన్నతల్లీ! ఏమి, యీ ఉత్సాహం!...ఎన్నడూ లేని యీ ఉద్రేకం!...నీముఖంలో ఎంతకాంతి! — అమ్మా!

దేవయాని

(వీణ ఆపి) నాన్నగారూ! నేను చెప్పలేకుండావున్నాను. నాకే తెలియటంలేదు. నా హృదయం వొకవింత ఆశతో, వొక అద్భుతమైన ఆనందంతో నిండిపోతోంది — నాకే కాదు...ప్రొద్దున్న గంగిగోవును పాలు పితకడానికి వెళ్లినప్పుడు దూడ ఎన్ని కేరింతలాడిందనుకున్నారు! తోటలో చిలకలన్నీ కూడా ఎక్కడలేని క్రొత్తమాటలూ ఘా

ట్లాడడం మొదలు పెట్టాయి. అదుగో! వినండి. ఆ కోయిల ఎల్లా కూస్తోందో! అదుగో! ఆ మామిడి చెట్టుమీదనుంచి.

శుక్రుడు

అవును. అవును. అయితే — ఆవచ్చే క్రొత్తమనిషి ఎవరో — ఆ — ఆశ్చర్యం — అచ్చంగా మాబృహస్పతి చిన్నప్పడు అల్లాగే వుండేవాడు. ఆపొడుగు, ఆనడకతీరు, ఆ అందం, అంతా బృహస్పతిదే... ఈ వేపే వస్తున్నాడు.

(ప్రవేశము : క చుడు)

కచుడు

ఆచార్య! నమస్కారములు. నేను బృహస్పతి కుమారుడను. నన్ను కచు డంటారు.

శుక్రుడు

ఓయి! సీవా! — అనుకున్నాను సుమా! ఏమిసుదినం! ఏమిసుదినం! మీ తండ్రి దేవగురువూ, మావదినెగారు తారా — అమ్మాయి! దేవయానీ! తారకొడు కితడు — అందరూ డేవమా? నాయనా!

కచుడు

తమదయవల్ల.

శుక్రుడు

దేవయానీ! అల్లా వూరకున్నావేం? సాక్షాత్తు దేవగురువే మనకుటీరానికి వచ్చాడు. ఏవీ, కాళ్లు కడుక్కోడానికి స్నానం - చెరకు పానకం ...

(దేవయానీ లోపలికి వెళుతుంది)

శుక్రుడు

నాయనా! మాదేవయానిని నువ్వు ఎరగవు. ఎప్పుడో చాలా చిన్నతనంలో

చూచివుంటావు. ఎన్నటిమాట! ఈమధ్య కలుసుకోవాలి లేవు... అయితే, ఎంత వరకు చదువుకున్నావు? నాయనా! — నిన్ను అడగటమేమిటి? అన్ని విద్యలూ వచ్చేవుంటాయి. బృహస్పతికుమారుడికి లోపేమిటి? — దేవయానికూడా అన్ని శాస్త్రాలూ చదువుకుంది సుమా!

కచుడు

ఆచార్య! నేను ఆట్టే చదువుకోలేదు. నిజానికి మీదగ్గర విద్య అభ్యసించాలనే వచ్చాను.

శుక్రుడు

ఆ! ఆ! బృహస్పతి కుమారుడికి నేను విద్య నేర్పాలా? — సరే! ఇది మీ తండ్రికి నామీద వుండే గౌరవం కాని వేరే కాదు. రా! నాయనా! రా! ఇదే మీ యిల్లనుకో.

(ప్రవేశము: దేవయానీ అర్ఘ్యపాద్యాలతో, చెరుకు పానకంతో)

దేవయానీ! — తెచ్చావూ! — అమ్మాయి! — నువ్వు యితనితో చిన్నప్పడు ఆడుకున్నావు. ఎన్నేళ్లైందో. — సీకూ అతనికీకూడా జ్ఞాపకం లేదు. ఇప్పుడు నీ సహపాతిగా వచ్చాడు. ఇదిగో! అన్ని విద్యల్లోనూ నువ్వు అతనికంటే ఎక్కువ కావాలిసుమా! హవ్వాహ్వా!

దేవయాని

నా కేం వచ్చు?

(తెర)

మూడవ దృశ్యము

[సక్రాచార్యుని ఆశ్రమము — పొగడతోటలో వొక
మూల — కచుడు వొక్కడు హొచ్చని
ఆలోచిస్తూ వుంటాడు.]

(ప్రవేశము. దేవయాని)

దేవయాని

(రోజుకుంటూ) దొంగ! ఇక్క-
డున్నావా? సీకోసము తోటంతా వెతికాను.
(జాళిగా) ముట్లు గుచ్చుకున్నాయికూడాను.

కచుడు

దేవయానీ! క్షమించు. నీకు చాలా
శ్రమ యిచ్చాను.

దేవయాని

క్షమించడాని కేముంది? మొన్న నేను
నిన్ను తోటంతా తిప్పలేదా? — అయితే
నువ్వు నన్ను తప్పించుకు తిరుగుతావే?—

కచుడు

లేదు, దేవయానీ! లేదు.

దేవయాని

అబద్ధ మాడకు. నేను పారిజాతపు
పువ్వులకోసం పారిజాతవనంలోనికి వెళితే
నువ్వు పొగడపువ్వులకోసం పొగడతోట
లోకి వెళ్లే? నేను గంగరేగుపండ్లు కోయ
డానికి వెళితే నీవు మామిడిచెట్లక్రిందకు
వెళ్లే? ?

కచుడు

దేవయానీ! దేవయానీ! నువ్వు పూరికే
అనుకుంటున్నావు.

దేవయాని

కాదు. కాదు. ఏదో వుంది. చెప్పవూ?

కచుడు

దేవయానీ!... దేవయానీ!...

దేవయాని

కచా! — చెప్ప — చెప్ప.

కచుడు

(నిట్టూర్చి) ఏమీలేదు. — గురువు
గారిని చూడడానికి వచ్చిన ఋషులు వెళ్లి
పోయామా?

దేవయాని

ఇంకా లేదు... కాని యిప్పుడు వారి
మాటెందుకు? నువ్వు ఏదో చెప్పవచ్చా
వు, చెప్పరామా?

కచుడు

ఏమీలేదు... నేను నిన్నరాత్రి కల
గన్నాను. — ఇలాంటిదే పెద్దతోటట. ఇంత
కంటే సుందరమైనది.

దేవయాని

ఇంతకంటే సుందరమైనతోట లున్నా
యా?

కచుడు

లేవు! లేవు! అయినా, వున్నాయే
మో — ఊహాప్రపంచంలో... ఏమైతేనేం,
ఆతోటలోకి వెళ్లేసరికి ఎక్కడలేని సుగంధం
వెల్లివిరిసిపోయింది. 'ఈవాసన యెక్కడనుంచి
చెప్పా' అని అనుకుంటూ వుండగా ఒక
ప్రక్కన పెద్దనంపెంగపొద కనబడ్డది. పెద్ద
పొద! పైకొమ్మమీద నేను యెప్పుడూ
చూడని పెద్దనంపెంగపూవు ఒకటి గాలికి
ఇటూ అటూ ఉయ్యాల లూగుతోంది—
వొలిపుతిరిగిన కాడమీద. అప్పుడు అమాం
తంగా ఆపువ్వును కోసుకోవాలనీ, ఆ

పువ్వుచు జిహ్వతీరా అనుభవించాలనీ పెరి
కోరికపుట్టి యెగిరాను. కాని యింత నేపూ
కనడని ముల్లు నాచేతిని చద్రున చీరాయి.

దేవయాని

అయ్యో! పాపము! ఏదీ సీచెయ్యి?
యెంత బాధ కలిగిందో? రక్తం వచ్చి
దేమో?

కచుడు

దేవయాని! కలలో ముల్లకే యింత
ఆదుర్దా?

దేవయాని

కలలో పువ్వుకే యింత ఆదుర్దా అయి
తే, కలలో ముల్లను చూచి భయపడ
కూడదూ?

కచుడు

సరిహాసమా? కాని నేను మల్లా
ప్రయత్నం చేశాను. మల్లా ముల్లు అడ్డం
వచ్చాయి. ఈసారి వొకటి కాదు, ముండ్ల
కంప అంతా నన్నావరించింది. నేను భయ
పడిపోయాను.

దేవయాని

తర్వాత?

కచుడు

తర్వాత యేమి వుందీ? ఇంటి కొచ్చే
శాను. — నా గ్రంథాలూ — నేనూను.

దేవయాని

అవును. నీకు గ్రంథాలంటే చాలా
యిష్టం. అసలు నీకు మనుష్యులకంటే
పుస్తకాలే యిష్టం.

అయితే ఒకవేళ ఆపువ్వే — గాలికి
ముచిక వీడి — నీచేతిలోనే పడితే యేం
చేస్తావు?

కచుడు

అవీ ఆలోచించాను. కాని, నేను
భరించలే ననుకుంటాను. ఆసుగంధం నన్ను
ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తుంది. నేను అర్హుణ్ణి కాను
కూడా. పుష్పాన్ని దూరాన్నుంచి చూచి
ఆనందించాలి, కాని అనుభవించే అదృష్టం
నావంటివానికి లేదు.

దేవయాని

కచా! కచా! అల్లా అంటావేం? సీకంటే
సురూపి యెవరు? సీకంటే ఎక్కువ బుద్ధి
మంతు డెవరు? — ఎన్నిసారు లనుకున్నావు,
నాన్నగారు నిన్ను మెచ్చుకొన్నది? నీవు
వచ్చాక యీ ఆశ్రమమే మారిపోయిం
దన్నారు. శిశిరవాసరాలలో వసంతం వచ్చిన
ట్లయిం దన్నారు. — కాని, కచా! కచా!
నీవు యిక్కడ స్వేచ్ఛగా వుండడం లేదు.
ఎన్నాళ్లయినా యింకా క్రొత్తవానిలాగే
ప్రవర్తిస్తావు. ఇంత చనువుగా వున్నా,
ఉన్నట్టుండి పూర్తిగా సరాయివాడవులా
అయిపోతావు. నీకోసం, సీసంతోషంకోసం
యత్నించే మమ్మల్ని ఎంతో దూరం చేసి
వేస్తావు. నిన్ను అర్థంచేసుకోవడమే కష్టంగా
ఉంది. — ఇదంతా నీది కాదూ? మా విద్య
లన్నీ నీ వయ్యాయి. నీవు మావాడవు కాజాల
కున్నావు.

కచుడు

దేవయానీ! అన్నీవున్నా అనుభవించ
డానికి అదృష్టం ఉండాలి. మీ అందరి అను
రాగానికీ నేను తగను. ఈ తీయని భావాలు
నాకు అంతకంతకు నిరాశ కల్పిస్తాయి,
కాని సంతృప్తిని కలగనియ్యవు. దేవయానీ!
నన్ను చూస్తే నీకు అనన్యాయంకూడా వేస్తుం
దేమో.

దేవయాని

నాలుగవ దృశ్యము

ఎన్నటికీ కాదు. నీవు ఎల్లా వర్తించినా నాకు నీమీద గాఢమైన ఆపేక్ష మారదు. కచా! కచా! ఆనాడు చెట్ల సందులోంచి బృహస్పతి వెలుగుతో నీవు యీ ఆశ్రమంలో ప్రవేశించినప్పటినుంచీ నాలో అమిత ఆనందం ప్రబలిపోయింది అసలు నువ్వు రాకముందే నాహృదయం చంద్రకరణాలను అందుకో బోయే సముద్రకరటాలలాగ త్రుళ్లింత లాడింది. ఆవేకువను ఎంత గొప్పగా వీణ వాయిండా ననుకున్నావు! నావేళ్లు వేళ్లు కావస్వడు — వీణ మహతిఅయిపోయింది!... కచా! కచా! నాటికీ నేటికీ నీవు నన్ను పూర్తిగా ఆవరించివేశావు.

కచుడు

దేవయానీ! దేవయానీ!

దేవయాని

నువ్వు ఒక్కనిమిషం నాదగ్గరలేకపోతే నాకు ఏమీ తోచదు. నీకు నామీద ప్రేమ లేదని నాకు తెలుసు. ఏవేవో యితర ఆలోచనలతో నిండివున్న నీ హృదయంలో నాకు స్థానం లేదనికూడా తెలుసు. కాని కచా! కచా! ఎన్నటికైనా — ఎప్పటికైనా —

కచుడు

దేవయానీ! దేవయానీ!!

(తెర)

కథకుడు :

(ప్రవేశించి)

“అంతః గొన్నిదినంబులకు వెండియు నొక్క నాడు.

“అడవికిఁ బువ్వులు దేరఁగ

వడి నరిగిన కడునిఁ జంపి వానిని దమనాల్

పొడవు పెడఁ గాల్చి సురతోఁ

దడయక యబ్బాది కుక్రుఁ ద్రావించి రొగిన్.

“అంతనాదిప్యం డెస్తగిరిశిఖరగతుం డెగుడు మగిడి హోమధేయపు లింటికి వచ్చిన వానితోడన కచుండు రాకున్న.

“వాడిమయాభిముల్ గలుగు

వాఁడపరాంబుధిఁ గ్రుంకె ధేయపుల్

నేఁ డిట వచ్చె నేకతమ

నిష్ఠమెయిన్ ద్రగ నగ్నిహోత్రసుల్

పోడిగ వేల్వఁగాఁబడియెఁ

బ్రౌద్దును బోయెఁ గడుండుసేనిమున్

రాఁడు వనంబులోన మృగ

రాక్షసపన్నగభాష నొంచెనో.

“అని దేవయాని దనమనంబున మలమల మటుం గుచుంబోయి తండ్రి కిట్లనియె.

“మతి లోకోత్తరుఁడైన యంగిరసుమ

నృం డాశ్రితుం డా బృహ

స్పతికిం బుత్తుఁడు మీకు శిష్యులు సురూ

పబ్రహ్మచర్యాశ్రమ

వ్రతసంపన్నుఁ డకారణంబ దమజ

వ్యాపాదితుం డైన న

చ్యుతధర్మజ్ఞ మహాత్మ య క్కచున కే

శోకింప కెట్లుండుదున్.

“వానిం జూచి కాని కుడువనొల్లనని దేవయాని యేడ్చుచున్నఁ జెద్దయుం బ్రౌద్దునకుఁ బ్రసన్నుడై కుక్రుండు దన యొగదృష్టిం జూచి లోకాలోకపర్యంత భువనాంతరంబునఁ గచుం గానక సురాసమ్మిశ్రభస్మ

మయుండై తన యుదరంబున చున్న యక్కచుం గని సుర
నేసినదోమంబును ననురులవలన నైనయపకారంబును
నెఱింగి.

“మొదలికెక్కు జన్మములఁ బుణ్యకర్మముల్
పరగఁ బెక్కునేసి పడయఁబడిన
యట్టి యెఱుక జనుల కాక్షణమాత్రన
చెఱుచు మద్యనేవ నేయ నగుకె.
భూసురు లాదిగఁ గలజను
లీసుర నేమివిరేని నిడి మొదలుగఁ బా
పాసక్తిఁ బతితు లగుదురు
చేసితి మగ్నాద దీనిఁ జేకొనుచు జనుల్.

“అని శ్రుండు సురాపానంబు మహాపాతకంబు
గా శసించి తనయుదరంబున చున్న కచు నప్పుడ సంజీవి
తుం జేసిన నంద యుండి కచుండు శ్రువ కట్టనియె.

“తనువును శీవము సత్త్వం
బును బాణితి నీప్రసాద మున నీయుదరం
బనసూ వెలువడునార్ద్రం
బొసరింపుము నాకు భూసురోత్తమ దయతోకె.

“అనిన నాయుదరంబు భేదిల్లినంగాని యిమ్ముని
కుమారుండు వెలువడనేరం డుదరభేదనంబున మూర్ఛి
తుండ నయిననన్ను సంజీవీతుం జేయవలయు నని
శ్రుండు కచునకు సంజీవని నుపదేశించిన.

ఉదరభేదముగఱునున న
భృదితుండై నిర్లమించె బునకుతుండు కచుం
డుదగ్గా దివక్రముఖునున
చునితుం డగు పూర్ణహిమమయూఖుండ పోలెకె.

“అంత :

విగతశీవుండై సకియున్న వేదమూర్తి
యతనిచేత సంజీవీతుండై వెలింగె
దనుజమంత్రి యుచ్చారణదతుచేత
నభిహితం బగు శబ్దంబు నట్లపోలె.

“ఇట్లతిప్రయత్నంబున గచుండు శుక్రవలన సం
జీవని వడసి పెద్దకాలం బుండి యొక్కనాడు శుక్ర
చేత ననుజ్ఞాతుం డయి దేవలోకంబునకుం బోవుచుండి
దేవయాని కతిప్రియ పూర్వకంబుగాఁ జెప్పిన.

(తెర)

అయిదవ దృశ్యము

ప్రకౌచార్యుని ఆశ్రమం వెలుపలి క్షాంతము. కచుండు
ప్రయాణానికి సిద్ధమై వుండును. తొంపర తొం
పరగా స్నానం చేసి దేవయాని, చేతికి లాంగుని
తలకట్టును ముడివేసుకుంటూ ప్రవేశిస్తుంది.]

దేవయాని

కచా! కచా! నువ్వు ఎట్లా వెళుతావు
ఇక్కణ్ణుంచి? — అసలు నువ్వు ఎందుకు
వెళ్లావ్? ఇక్కడే వుండరాదా?

కచుడు

దేవయానీ! పెరిదానా! నాయన
గార్ని, మా అమ్మను చూచి ఎన్నేళ్లయింది?

దేవయాని

అబ్బ! చంటిబిడ్డవా? అమ్మను విడిచి
వుండలేరా? ఎప్పుడూ అమ్మే కావాలి? అంత
కంటె ముఖ్యమైనవా రండరా?

కచుడు

దేవగురువుకి నాకొత్తవిద్యలు చూపించి
ధన్యుణ్ణి కావాలి.

దేవయాని

బృహస్పతికి అప్పుడే తెలుసుగా —
నువ్వు మహావిద్యావంతుడ వని. కచా!
కచా! వద్ద, నువ్వు వెళ్లోద్ద. మనం
కట్టిన క్రొత్తమామిడింటలు చిగర్చవైనా
చిగర్చలేదు. మనం పండిలివేసిన మల్లెతీగ
ఎంత అద్భుతంగా అల్లుకుపోయింది! కాని
పూవులు పూయొద్దూ? — ఆ పువ్వు లన్నీ
దండ గ్రుచ్చి నీ మెల్లో వేస్తేగాని నాకు
తోచదు.

కచుడు

దేవయానీ! మల్లెతీగలు ఎప్పుడూ అల్లుకుపోతూనే వుంటాయి. సమయం వచ్చి నప్పుడు పువ్వులు పూస్తాయి. అయినా ఎన్ని సార్లు సీవు నామెల్లో పూలదండలు వెయ్య లేదా? — నాకు సెలవియ్యుచా?

దేవయాని

కచా! కచా! మన మిద్దరంప్రాప్తా వున్న కావ్యం మొదటిసర్గమైనా పూర్తి కాలేదే? శ్లోకాలు ఎంత బాగున్నాయి! నామనస్సులో ఎన్నెన్నో ఊహ లున్నాయి. ఈ కావ్యం పూర్తి అయ్యేసరికి యెంత అద్భుతంగా వుంటుందో! నాన్నగారు సంతోషంతో వుప్పొంగిపోతారు.

కచుడు

దేవయానీ! ప్రొద్దెక్కుతోంది. నాకు సెల వియ్యుచా?

దేవయాని

సెలవు? సెల విచ్చేదాన్ని నేనా? చూచుకో, సీహృదయంలో చూచుకో! పుస్తకాల దొంతరలమధ్య అణగిపోయిన సీ అనుభవపరంపరలను వొక్కసారి పైకి కనపడసి. అవి యేమంటున్నాయి? అవి సెలవిస్తాయా? చూడు — నువ్వు యిక్కడకు వచ్చిన క్రొత్తలో మనము సెల యేటిదగ్గరకు వెళ్లాము — జ్ఞాపకం ఉందా? అవతలివొడ్డుకు వెళ్లాలని, నేను ప్రవాహాన్ని దాటలేకపోతే, నువ్వు నన్ను ఎత్తుకు తీసుకువెళ్లేలే? — ఏరుదాటినాక కూడా నేను దిగనంటే నువ్వు నవ్వావు — జ్ఞాపకం లేదా? కచా! కచా! కొంచెము జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో — మన జంటహృదయాలను

తనలో కలుపుకున్న సెలయేరు సీద్రయాణానికి సెలవిస్తుందా? అదుగో మోత విన బడుతూనే వుంది — ‘వొడ్డు - వెళ్లొడ్డు - వొడ్డు - వెళ్లొడ్డు’ అంటూనే వుంది. కచా! కచా! నాకచా!!

కచుడు

దేవయానీ! నీవే అన్నావు — గ్రంథ పరంపరలమధ్య కూరుకుపోయాయి నా తీయని అనుభవాలు — అని. ఎందు కిప్పుడు వాటికి వెలుతు రిచ్చి బాధిస్తావు? అవి అల్లా అణిగిపోయి వుండడమే మంచిది.

దేవయాని

వెరివాడా! ప్రేమస్వభావం తెలియని వాడవులా మాట్లాడతావు. సీవు యెంత తెలివికలవాడవైనా — సాక్షాత్తు బృహస్పతి పుత్రుడవైనా, దేవదూతవైనా నిజాన్ని దాచగలవోయీ? నాకు తెలియ దనుకున్నావా? ఆవేళ, సంపెంగపువ్వుకల వట్టి కల అనుకుంటానా నేను? కాని, కంట కాలుమాత్రము సీ పిరికిమనస్సులో వున్నాయిగాని నిజంగా లేవు. — కచా! కచా! నిజం చెపుతున్నాను. సీవు వసంతకుమారుడిలాగ యీ ఆశ్రమంలో ప్రవేశించినప్పటినుంచీ నేను సీలో లీనమైపోయాను. సీకు కాళ్లు కడుక్కోడానికి సీ ల్లిచ్చి, సీచేతికి చెరకుపానక మందిచ్చినప్పుడే నేను సీదాన వైపోయాను. అయితే సీవు నావాడవు అవుతావో కావో అనే భయం అప్పుడే తలెత్తింది. సీకళ్లలో వింతచూ వుంది. “నేను యీప్రపంచంలో లేను. నాదంతా ఆకాశగమనమే” అంటూ వుంటుంది నీదృష్టి. కాని, ... ఆనాడు, వేణువతి వొడ్డున వొక్కడవూ కూర్చోని

చంద్రోదయంకేసి చూస్తూవున్నసివు, నేను
రాగానే చకితుడ వైపోయినది నాకు తెలుసు.
లేత చంద్రకిరణాలు ప్రతిఘటిస్తున్న సీకస్పటి
చుక్కలను నన్ను కొంగుతో వొత్తనిచ్చి
నపుడు నాప్రేమ వృథా కాదని, ప్రకృతివిడ్డల
మైన మనము వాకరికోసం వాకరం వున్నా
మనీ అనుకున్నాను. అల్లాగే ఆ ఆశనే దో
హదం చేసుకొస్తున్నాను. కచా! కచా!
చువ్వు వెళ్తానంటున్నావు. ఎల్లా వెళ్లగలవు?
అసలు నన్ను విడిచి ఉంటాననడానికే సీకు
నో రెల్లా వచ్చింది?

కచుడు

దేవయానీ! నేను చెప్పలే-నేను అదృష్ట
హీనుణ్ణి అని. నాకు దేవకార్యం ముఖ్యం.
గురువుగారున్నా, నీవున్నా దేవయానీ!
నాకు చూపిన అనురాగాన్ని నేను ఎన్నడూ
మరువలేను. మీరు చూపిన వాత్సల్యము,
అనేకపర్యాయాలు నన్ను స్వర్గాన్ని, దేవ
గురువును, మా అమ్మనుకూడా మరపింప
జేసేది. కాని, నేను యీ మహానందానికి
నోచుకోలేదు. దేవయానీ! దేవయానీ!
వెళుతున్నా...

(జిళ్లబోవును)

దేవయాని

అయ్యో! వెళ్లడం అంతసులభమై
పోయిందా? మన మిద్దరమూ కలసి విహ
రించిన యీతోటలు సీకు అడవు లైపోయా
యా? ఇచ్చటగాలే సీకు భారమైపోయిందా?
కచా! నీవు ప్రయాణముమీద వున్నావని
యెల్లా తెలిసిందో ఆశ్రమంలో ఉండే అంద
రకూ ఎంత బెంగగా ఉందో చూశావా?
బోదులకు సీళ్లు పెట్టే తోటమాలి కూతురు,

జ్యోతి ఏడుస్తూ వచ్చి అన్నది: “అత్తగారు!
అత్తగారు! చిన్నయ్యగారు ‘చావెత్త’ అని.
— అదుగో, చూడు! ఆరాతిగుట్టమీద
నుంచి సీకేసే చూస్తోంది. నిర్మలప్రాద్భుతమిది
దూడలు పాలుతాగడం మానివేశాయి; —
ఆవులు నెనురువేయడంలేదు. మనం పెంచిన
లేడిపిల్లకు నేను లేత గరికచిగుచ్చు తినించ
బోతే, చిగుళ్లను అందుకోక బెదరుచూపు
లతో చూరికే నాముఖంకేసి చూసింది —
కన్నీరు కారుస్తూ.

కచుడు

దేవయానీ!

దేవయాని

పంచవన్నె చిలకలు రెక్కలు ముడుచు
కొని మూల మూలల దాక్కున్నాయి.
వెల్లి పరికరిస్తే దీనంగా ‘అక్కా! అక్కా!’
అంటున్నాయి. చమత్కారపు మాటలన్నీ
మరచిపోయాయి... కచా! కచా! కచ
మయమైపోయిన యీ ప్రదేశాన్ని ఎల్లా వద
ల్చావోయీ?

చూడు, సీకు అంతగా చూడాలనుంటే
మీ నాన్నను, మా అత్తను తార ను
ఇక్కడికే రప్పిస్తాను. — నేను చెపితే వద్ద
నరు నాన్నగారు; స్వయంగా వెల్లి తీసుకొ
స్తారు వారిని. —

కచుడు

దేవయానీ! అది కాదు. నేను వెళ్లక
తప్పదు. నేను ఇక్కడకు వాక ప్రత్యేక
కార్యముమీద వచ్చాను. ఆ పని నెరవేర్చక
తప్పదు.

దేవయాని

ఏమీ? దేవకార్యమే ముఖ్యమా?—
అయితే, యీ సవత్సరా లన్న అబద్ధా
లేనా? — నీ వినయం అంతా వొక్క దేవ
కార్యసిద్ధికొరకేనా? — అయ్యో! నాకచా!
ఇంతేనా? — నీవు వట్టిబడిపిల్లవాడి వనుకో
లేదు. చదివినన్నట్లు చదువుకొని, ఆట
విడుపురోజు రాగానే పుస్తకాలు చంకబెట్టు
కొని యింటి మొగమయ్యే శిష్యుడవేనా?

ఓయీ — నీకు హృదయం లేదూ?
స్వప్తిలో వుండే అపూర్వవైభవాలని చూచి
తన్మయుడ వైపోతూవుండేవాడవు. అదంతా
యేమైపోయింది?

కచుడు

దేవయానీ! నిజం చెప్పావు! నాకు
హృదయమే లేదు.

దేవయాని

కచా! కచా! కోపమా? నేను అనా
లని అనలేదు. నీకా హృదయం లేకపోవడ
ము? నీకే హృదయం లేకపోతే, నందనవనా
నికి సాందర్యమే లేదు! మెరుపుతీగల్లో
వెలుతురే లేదు! నవతుషారంలో చల్లదనమే
లేదు! నీకు హృదయమున్నదీ లేనిదీ నాకు
తెలియదూ?

నీ అనుభవా లన్నీ నా అనుభవాలుగా
చేసుకున్న నాకు తెలుసు; సర్వమూ నీకళ్ల
తో చూడడానికి అలవాటుపడ్డ నాకు తెలుసు.
ఇన్నాళ్లూ నీవు పీల్చేగాలిసే పీలుస్తూ మై
మరచి పోతూవున్న నాకు తెలుసు; కచా!
కచా! ఈరోజున మనము వేణువతిలో
స్నానానికి వెళ్తున్నామనుకున్నాము. ఎన్నా
ళ్లయిందో ఆవేపు వెళ్లి. రా! రా!

కచుడు

దేవయానీ! నన్ను త్నమించాలి. ఇంక
ఆలస్యము చేయలేను. దయవుంచు.

దేవయాని

దయ! దయ! ఎవరిమీద దయ? —
లేత తీగలతో విలసిల్లుతూవున్న తోటను
ధ్వంసము చేస్తున్నావు. పూలదొంతరలను
త్రొక్కివేస్తున్నావు. — దయ నీకా? —
నాకా? నీవులేని యీ ప్రదేశంలో నా కిం
కేముంది? కచా! కచా! నీవు కనబడని
నిమిషము నేను జీవింపగలనా? చకోర
పక్షిలాగ నీకనుచూపులే ఆహారంగా బ్ర
తుకుతూవున్న నాకు ఇంక ప్రాణ మే? ?

కచుడు

దేవయానీ! వద్దు వద్దు. పాపాణమును
ద్రవింపజేయవద్దు. —

దేవయాని

పాపాణమా? అవును — పాపాణమే.
కాని పాపాణానికైనా వొకప్పుడు దివ్య
స్త్రీరూపం దాల్చుగలశక్తి వుంది. నీకు
స్త్రీరూపాన్ని రూపుమాపేశక్తి వుంది.
కిరాతకుడవు! — దేవదూతా! ఎంతదని
చేశావు! పట్టపగలు పంచభూతాలుసాక్షిగా,
సూర్యచంద్రులుసాక్షిగా యెంతదొంగతనం
చేశావు! — సరే! వెళ్లు, వెళ్లు! సంపాదిం
చావుగా గొప్పవిద్య! ఇది నీవు యెల్లా విని
యోగిస్తావో చూస్తాను. మోసము చేసి
నేర్చుకున్న చదువు నీకు ఉపయోగపడదు
సుమా!

కమడు

దేవయానీ! దేవయానీ! ఏమన్నావు... ఆయ్యో! ఆయ్యో! సీ వాక్యాలు అమోఘాలు ... — కాని నాకు కాక పోయినా నావద్ద నేర్చుకున్న వారితైనా యీ విద్య పనిచేస్తుంది.

దేవయానీ

వెళ్లు! వెళ్లు! అగుతావే? దొంగవు. ఇక్కడి నిర్మలవాయువును మలినం చేయ్యకు — కిరాతకుడవు వెళ్లు! వెళ్లు! ఇంకా వెళ్లనే?

(కమడు త్వరగా స్లిప్ షాపును)

దేవయానీ

... .. అమ్మా! అమ్మా!

(మార్చు)

(తెర)

అంబ దృశ్యము

[దేవలోకము, బృహస్పతి మార్పొని గ్రంథాలు చూస్తూవుంటాడు. కమడు విచయంతో నిలుచుని వుంటాడు.]

బృహస్పతి

అబ్బయీ! వచ్చావా? శుక్రాచార్యులు సీకు దయతో సెలవిచ్చారా? అక్కడ ఆశ్రమవాసు లందరూ ఊనుమేనా? ... దేవయానీ —

కమడు

ఆచార్యులు ... అనుగ్రహించారు.

బృహస్పతి

నచా! ఏన్నా యీ యీ సవాసము? ఎన్నా చంద్రగతిగానయ్యా యిన్నాళ్లు? — సీమాట ఆస్పదస్వడు నింటూచే పున్నాను. రాక్షసులు సీకు ఆవాయంచెయ్యడం, పూజ్యులు శుక్రులు మాకు పుత్రదానంచెయ్యడం విని చూడమమనస్సు మనస్సులోలేదు. సీకోసం విమించు విమించు చిరీషిస్తుంది. ... — తామరికొలనుకు సీళ్ల క్షేణట్టుంది.

నాయనా! దేవతలు సీరాకనుగురించి ఎంతో ఆనందంతో వున్నారు! ఇంక దేవాసురయుద్ధంలో ఇంద్రుని కేమీ భయంలేదు.

బృహస్పతి కొడు కనిపించుకున్నావు ఇన్నాళ్లు, ఇంక నేను సగర్వంగా కమని తొడిగి సచిపించుకుంటా. తండ్రీ! దేవలోకానికి యంతగౌరవం తెచ్చావోయి!

కమడు

నాన్న గారూ! ఊమించాలి. మీ ప్రశంసకు నేను తగను. మీ ఆజ్ఞను పూర్తిగా నెరవేర్చలేకపోయాను. — నిర్భాగ్యుణ్ణి.

బృహస్పతి

ఏం? ఏం? మృతసంజీవవిద్య సంపాదించావుగా? శుక్రాచార్యులే మనఃపూర్తిగా సీకు ఆవిద్యను అనుగ్రహించారుగా?

కమడు

అవును. కాని, నాదురదృష్టంవల్ల యీ విద్య నాకు పనిచేయదు. ఇతరులకి ఉపదేశించగలను. ఇతరుల కది పనిచేయును.

బృహస్పతి

కచా! కచా! ఏమైంది?

కచుడు

తండ్రీ! నేను మీనద్ద సెలవు పుచ్చు
కున్నప్పుడు మీరు సందేహిస్తూ, సందే
హిస్తూ చెప్పారు — శుక్రనికుమార్తె చేవ
యాని — హుఁ — దేవయాన్ని గురించి. —

బృహస్పతి

(నిట్టార్చి) అయితే?

కచుడు

ఆమె నన్ను ప్రేమించింది.

బృహస్పతి

ఆఁ.

కచుడు

నేను ఆమెప్రేమను నిరాకరించాను.

బృహస్పతి

ఊఁ, — —.

కచుడు

ఆమెకు కోపం వచ్చింది. నన్ను శపిం
చింది — ఈనిద్య నాకు పనిచేయదని.

బృహస్పతి

ఏమిటి? ముక్కుపచ్చలారని పిల్ల
నిన్ను శపించిందా? ఏమి సాహసం! అవు
ను! రాక్షసుల సాహసము!

కచుడు

తండ్రీ! ఆమె మహనీయురాలు. ఆమెను
గురించి అల్లా అనరాదు.

బృహస్పతి

అయితే నువ్వు ఆమెకు లోబడ్డ సన్ని
మాట.

కచుడు

నేను ఆమెకు లోబడలేదు.

బృహస్పతి

నీవు ఆమెను ప్రేమించావా?

కచుడు

(హానము)

బృహస్పతి

చెప్పనేమి?

కచుడు

(చురుల నొనము)

బృహస్పతి

చెప్పకలేదు. నీవు చెప్పకుండా ఆమె
ఆకర్షణకు లోంగిపోయింది — అట్లాంటి
వాడవు వారి ఆశ్రమాన్ని ఎక్కడ నివసించి
రాగలిగావో ఆశ్చర్యంగా న్నుంది.

కచుడు

తండ్రీ! బృహస్పతి గుమాగుడికి దేవ
కార్యం ముగ్యు మనిపించింది.

బృహస్పతి

సంతోషము! కాని మొట్టమొదట
అల్లా తోచలేదా? మొక్కన వందలకి
పోతే చెట్టయ్యాక పొంగుతుందా?

కచుడు

ప్రయత్నించాను. కాని ఆమెప్రేమ
అపారమైంది. ఆమె అనురాగము ముగ్ధో
కాలను ఆవరించే మహాత్మ్య కలది. ఆమె
హృదయం పరమపవిత్రమైనది.

బృహస్పతి

ఏమి పవిత్రం! — కాని ని న్నన
వలసిం దేమిటి? యువతీయువకులు అనేక
సంవత్సరాలు కలసిమెలసి వుండి నిష్ఠతో
వుంటూ రని వెరినమ్మకము వున్న మమ్మల్ని
అనాలి.

కచుడు

తండ్రీ! మీ పాదముల నాన చెపు
తున్నాను: నానిష్ఠకేమాత్రం లోపంగాలేదు.

బృహస్పతి

రాకేమి? ఏకాగ్రత లేకపోవడమే
లోపం. మనం వెళ్లి నడచేయిటి; మనం చేయ
వలసిన ప్రయత్నమేమిటి? దీనికంతా జ్ఞానం
కావాలి, నాయనా! జ్ఞానం కావాలి. అహం
చంపుకోవాలి. — అందులో సీపు వెళ్లినపని
యెంత ముఖ్యమైంది? మరోవ్యాపకానికి
తావేదీ? జగన్మోహినినయినానరే సకండ్లతో
చూడకూడదు. విశ్వమోహనమైన ప్రేమ
గానానికికూడా సీకు చెప్పులండకూడదు. అవి
నిత్యమా? అవి శాశ్వతమా? నీవిద్య
శాశ్వతము. అనితరదుర్లభమైనవిద్య సీ
చేతిలోవుంటే యెంత ధన్యత! ఎంత
ధన్యత!!

కచుడు

తండ్రీ! విశ్వమోహనమైన ప్రేమకు
కూడా స్థానమే లేదా?

బృహస్పతి

అమాటకేం! ఈసందర్భంలో కావలసి
నది జ్ఞానం. జ్ఞానచక్షువే వుంటే సీకు కనబడ్డ
మెత్తదన మంతా అనిత్యమని సీకు తెలిసే
వుండును. జ్ఞానచక్షువే వుంటే యింతవరకు

వచ్చివుండదు! — సరే. మీ అమ్మ వచ్చిన
ట్టుంది. వెళ్లి చూడు.

(తెర)

ఏదవ దృశ్యము

[దేవలోకము: బృహస్పతి ఆశ్రమం. కుమారం
లోపలి నడవలో ఒక పక్కన తార కచునికోసం
నిరీక్షిస్తూవుంటుంది.]

(ప్రవేశం: కచుకు — మొదట ఆమెకు చూడకు)

కచుడు

జ్ఞానచక్షువు! జ్ఞానచక్షువు! నిజంగా
జ్ఞానచక్షువే వుంటే యీయుద్ధా లెందుకు?
ఈ మోస మెందుకు? శత్రువులకు శుశ్రూష
చేసి వారివిద్య సంపాదించడ మెందుకు?

జ్ఞానమే పరమార్థమట! ప్రేమ అబద్ధ
మట... అబ్బ!

ఎందుకోసము యీ జ్ఞానం? — ఒక్క
హృదయాన్ని పీల్చి పిప్పిచేసిన ఈమృతసంజీ
వనీవిద్య ఎంతమంది దేవతలను రక్షిస్తే
యేమిలాభము? — దేవయానీ! దేవయానీ!

తార

నాయనా! కచా!

కచుడు

అమ్మా! అమ్మా! నువ్వు యిక్క
డున్నా వని తెలియదు. నిన్ను చూడలేదు.

తార

తండ్రీ! అయితే యేం? నా కంతా తెలుసు. — అసలు మొట్టమొదట నిన్ను అక్కడకు పంపినపుడే తెలుసు — యిదేదో హృదయాలతో చెల్లాట మవుతుందని నే నెరుగుదును.

కచుడు

అయితే, యెందుకు ఆపావుకాదు?

తార

నాయనా! మనకంటే దేవకార్యము ముఖ్యం. ఈ గొప్పనిషయాలలో మనసుఖము ఆలోచించుకోకూడదు.

కచుడు

మనసుఖము ఆలోచించుకోకూడదు సరే. కాని ఏపాపమూ ఎరుగని మరోవ్యక్తిని, ఆముగ్ధహృదయాన్ని — అమ్మా! దేవయానిని, ఈ సందిగ్ధస్థితిలోకి తీసుకురావడం యేం న్యాయం? అమ్మా! తలుచుకుంటే గుండె చెరు వవుతుంది. శుక్రాచార్యులు, ఆ అమ్మాయి, అక్కడివారంతా నాయందు చూపిన దయ జన్మలో యెక్కడా నేను రుచి చూడలేదు.

ప్రాద్దున్నేదోసిలినిండా పారిజాతపుష్పాలు తెచ్చి నన్ను లేపేది. నా సాక్షిని కాని ఆరగించేది కాదు. పాఠాలలోకూడా నేను శ్లోకంలో మొదటిపాదం వల్లినైతే కాని దాన్ని చదివేదికాదు. పడుకోబోయేటప్పుడు కూడా — అమ్మా!

తార

అవును, తండ్రీ! అవును. నాకు తెలుసు.

కచుడు

పడుకోబోయేటప్పుడుకూడా నేను నర్సర నుండి గోదో పురాతనపు కథ చెప్పుతూ నుంటేనే కాని నిద్రపోగోదకాదు. వట్టిశోకం. కాని, అమ్మా! ఆ బేలహృదయంలో ఎంత అగాధమైన ప్రేమసముద్రం ప్రవాహముకున్నావు? స్వప్తిఅంతలోను నున్న ప్రేమభావము వొక యెత్తు — దేవయాని చూపులలో నున్న ఆర్ద్రత్వం వొకయెత్తు.

తార

అవును. ఇప్పుడే కాదు. పసిపాపంలో కూడా ఆమెకు ఏమీద ఆప్యాయంలే. 'బావ' — నిన్ను బావ, బావ అనేది — 'బావ' కంచంలోకాని అన్నం తినేసినట్లు. ఏమైనా పండ్లు, ఫలాలు దొరికితే ముందుగా నాకిచ్చేది. మీ రిద్దరూ కలిసి చిలుకా గోరింకల్లాగ ఆడుకుంటూనుంటే నే ననుకొనేదాన్ని — 'ఎన్నటికైనా దేవయాని నా కోడలవుతుందని.' కాని తండ్రీ! మన ఊహలు నేను; జరిగేవిధానం వేరు. గాలిలో ఎన్ని మేడలైనా కట్టవచ్చు. కాని క్రియకు శాస్త్రాలు, ఆచారాలు, సంప్రదాయాలు వీనిని ఎవరు దాటగలరు? బోపల యెన్నిభావాలున్నా, రక్తం యెంతవేడితో వుడికిపోతూ ఉన్నా, మన విధ్యుక్తధర్మాన్ని నెరవేర్చక తప్పదు.

కచుడు

అమ్మా! పుట్టుకతో వచ్చినసహృదయత్వాన్ని చంపివేయవలసినదేనా?

తార

చంపివేయడమేకాదు తండ్రీ! పునర్జన్మ లేకుండాకూడా చెయ్యాలి. అందాకా యెం

దుకు? ఇంత తెలిసిన మీతండ్రిగారుకూడా నే నెప్పుడైనా రవ్వంత పరధ్యానంగా వుంటే 'యేమి పూర్వస్మృతా?' అంటారు!

నాయనా! కచా! కార్యసాధకులకు సున్నితభావాలతో ఉని లేదు..... సీపు అన్నీ మరచిపోవాలి.

కచుడు

అమ్మా! మరచిపోవాలా? ఎల్లా మరచి పోగలను? అమ్మా! నాచిన్నతనంలో నా చెలికాడు విసరిన చిన్ని బొమ్మరాయి నుడుట తగిలి ఒకచుక్క రక్తం స్రవించినపుడు సీపు పడిన ఆదుర్దా నేను మరవగలనా — సీపు మరవగలవా?

తార

లేను తండ్రి! మరవలేను. ఆనాడు నాకు తెలిసింది సీపు నాకు ప్రాణముకంటే ప్రాణ మని.

కచుడు

అమ్మా! అల్లాంటిది, యిప్పుడు తన సర్వస్వాన్ని నాకు అర్పణచేసి, తన ప్రేమ సామ్రాజ్యానికి పట్టము గట్టి, యిన్నేళ్లు నా తోడుసీడయి వర్తించిన బంగారు బొమ్మ ను నిరసించి, లేతగులాబిరేకలను పాదాలక్రింద రాచివేసిన నేను, ఆమెప్రేమను, ఆమెదయను, ఆమె లావణ్యాన్ని, ఆమె ఉత్సాహాన్ని, ఆమె నిరాశను, ఆమె నిరుపేదరికాన్ని ఎల్లా మరవను? తల్లీ!

అమ్మా! అయితే వొకటి చెపుతా! — నేను బుద్ధిపూర్వకంగా ఆమెప్రేమను అభి

వృద్ధిచేయలేదు. మొదటిరోజున ఆమె తీయనిగొంతు నన్ను ఆహ్వానించినప్పుడు నేను సామవేదపుపాఠాలతో నాచెవులు మూసుకున్నాను. అపురూపమైన ఆమెలావణ్యము నాకండ్ల యెదుట తాండవమాడినా నేను కన్నులుండికూడా గ్రుడ్డివానిలాగ వర్తించాను. ఎన్నిసార్లు, ఎన్నిసార్లు ఆమె ప్రేమచుంబనాన్ని నిరాకరించాను!

తార

తండ్రి! నీ మనోనిబ్బరానికి నేను గర్వ పడుతున్నాను.

కచుడు

అమ్మా! ఆ ప్రేమను మరల్పాలని అబద్ధాలాడాను కాని ఆమెను గడ్డిపోచతో సమానంగా చూచినట్టు కనబడ్డూ, అనిర్వచనీయమైన ఆప్రేమ అణుమాత్రము తగ్గలేదు. తల్లీ! తల్లీ! మహత్తరమైన ఆప్రేమ యీ నిర్భాగ్యునిమీదనే నిలవాలా?

తార

నాయనా! ప్రేమప్రవాహాన్ని సీపు కాదు, సీకంటే గొప్పవారుకూడా అరికట్టలేరు. అంతే కాదు, ప్రేమ జ్యోతివంటిది. మనము శలభములము. రెక్కలు కాల్చుకొని జ్యోతిలోపడి ఆహు తైపోవలసిందే!

కచుడు

అమ్మా! అంతేనా?

(తార)

ఎనిమిదవ దృశ్యము

[మనకనీకటి. కనుకు దీనంగా ప్రవేశిస్తాడు]

“ఈనడికిరేయి వెన్నెలయెడ చలించు
పిలు పెనో ‘నాసఖా’ యని వేగిరించు
అనలమై కాల్చి నిశ్శబ్దమున కలంచి
పరువు తెత్తించు కడల నా బ్రతుకు నిపుడు !

“ఎన్నిమారులు సవరించుకొన్న మాపు
తొలగవేమో యలమునేమో నెలమె గాన
చెదరునే చెదరి చెదరి చెలియకురులు
జాలిగా నీలమేఘనిక్వాసములటు !

“నాకొరకె చాచు సఖికంఠనాళమందు
మ్రోగక చలించి చెరవడ్డ మూగి బాహు

నిటు నిలుచు నన్ను ఆదాపూట గూల ; కనుకె
సలుక వేరక నికె కికి పగులు నేల !

“అయ్యనా ! [ప్రేమనీ] విశాగాన్వితమునై
ఈనిధిధాన, నాన్మౌడ గూన, నిలకె
లూర్ణిమాన ప్రమాదాని - స్వేదన !
ఈయెడదనోర కాలిపోయినా నేను,

“ప్రాణాన్ని, నీకునుగల్గెదామని నీవు
కట కలలు రాల్చ ! కలుగదు కలనానెల్ల,
వేగిపో దిట నీకయి నీలు రేలు
బ్రతుకు బ్రతుకెల్ల నిక్కనేత్ర యన గా !”

(తుర)

నాగరాజు గారి 'నవకవి'

ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

ఆధునికాంధ్రసారస్వతంలోకి, హాలా హాలలాగు కొత్తగా అడుగుపెట్టింది 'నవకవి' అనే ఏకాంక నాటిక.*

దీన్ని నేటిసారస్వతులలో కొందరు పెరుగుపాటుతోనూ, కొందరు తిరుగుబాటుతోనూ చూస్తున్నారు.

కవయిత బుద్ధవరపు నాగరాజు బి. ఏ. గారు ఇంతవరకూ ఆంధ్రలోకానికి అంతగా పరిచితులు కారు.

నేడు ఎట్టిసాహిత్యసత్తా సంపాదించుకుండా బుకాయించి వైకి వచ్చే కొందరు యువకులవలె గాక ఎన్నో సారస్వతమర్మములను పరిశీలించియున్నా ఇంకా ఏదో జిజ్ఞాసతో తల పై కెత్తడానికి సందేహించే తరగతివాడీ నాటికారచయిత.

ఈయన ఆంగ్లాంధ్రవాఙ్మయాల విజ్ఞానపుమేరలలో అడుగుపెట్టి తరచి చూచిన యువకుడు. ప్రాచీన అర్వాచీన భేదాల పెనుగులాటల్లో దిగక ఉపాదేయమును ఆదరబుద్ధితో గ్రహించే పక్షవృద్ధుడయ్యెను.

శ్రీనాథ రామకృష్ణాది ప్రాచీనాంధ్రకవులకు సుపరిచితుడు. ప్రసిద్ధనవకవులలో కొందరికి పరమస్నిగ్ధుడు.

ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టుని చేతి నుండి వచ్చింది నాటిక. దీనిని ఒకసారి తిరగ వేసినవారు సులభంగా స్థూలదృష్టితో శుక్లపక్షాదిగణంలో చేర్చివేస్తారు. పెంట నే నవ్యసాహిత్యప్రతిపక్షులు దీన్ని ఆదరించనూ చూస్తారు. కాని—

వివేచనతోగూడిన సూక్ష్మబుద్ధి ఉపయోగిస్తే దీని పరమప్రయోజనం బోధపడుతుంది.

సుమారు పాదశతాబ్దికి పూర్వం పుట్టివంగ, ఆంధ్రేయాది సుప్రసిద్ధసారస్వతాల సహకారంతో సర్వతోముఖవికాసానికి ఆర్రులుచాచే నవ్యాంధ్రసాహిత్యంపట్ల ఎవరో వికృతబుద్ధులు తప్ప సహృదయ సారస్వతులెవ్వరూ విముఖులుగా వుండరు. అట్టి సాహిత్యనిర్మాతల ప్రతిభను శంకించే సంశయాత్ములున్ను తరచు లేరు. కాని కొందరు యువకులు భాషాశక్తిగాని భావనాశక్తిగాని లేకుండా కొన్ని చిల్లరలక్షణాలవల్ల నవకవి వేషాలువేసి సత్యనవ్యకవుల విచిత్రాదర్శాల లోతులు తెలియక వాటిని గుడ్డిగా అనుకరించి నవ్యసాహిత్యపీఠానికి తిరనిశ్శంకం ఆపాదిస్తున్నారు. తెలియనివారు వీరిని చూచి వీరి దోషాల నన్నిటిని యావన్నవ్యసాహి

* నాటిక అనేమాటను ఔపచారికంగా ఇక్కడనేను వాడుతున్నాను. అసలు నాటికాలక్షణం వేరుగావుంది.

† ౧. 'శుక్లపక్షం', ౨. 'నేటికాలపు కవిత్వం', ౩. 'చాకిరేవు', ౪. 'సాహిత్యకల—ఇది యాకృతిగణం'.

త్యానికిన్న జమకడుపున్నాను. కనుక ఇప్పుడు నవ్యసాహిత్యక్రేయస్యా-ని అయిన చాడు “అంగవ్రాతములో చిక్కినకుడు కష్టపొందిన ఖండించి శేషాంగక్రేయక రిపి నెయ్యిచేయి” రెండోరకం నవకన్యాను (ఇప్పటివారిలో వీరి సంఖ్య ఎక్కువ) తీర్చుగా నిమగ్నచి మొగిటివారి ఉన్న స్థితికి రిపి చేయగలిగి వుంది.

నాగరాజుగారి ప్రయత్నం ఇటువంటిది. ఈయన నాటికతుది నిచ్చిన వివృతిలోని మాట లివి :

“ఇతనికి (రామానికి) వారి (నవ కవుల) అలవాట్లనూ నోవభావాలు మూలమే పట్టుబడి, వారలసరచుకొన్న అనమానకని త్వం లోపించింది. కవితావనంలో కొన్ని ఉగ్రవ్యాపూ లుంటాయి. కొన్ని శూద్ర జంతుకాలు గూడా పురిపోయాయి, వాని పెట్టికోడానికి. ఒకదానిది గంభీరారానము. ఒకదానిది పెరికూత.”

కనుక ఈ రచనకు హేతువు నవకన్యా మీది అనూయకాక ఒక న్యాయ్యమైన లక్ష్యం కారణం అని సమ్మతే నీనిని శంకి స్తూ చూడవలసిన అవసరంపోతుంది.

ఈ లక్ష్యసాధనకు ఇతడు తీసుకున్నది ఒక అవకాశవకనవకవి అవినేకప్రేమవ్యవ సాయం వస్తువు.

కథానాయకుడు రామం అనే నేటికా లపు యువకు డొకడు కొందరు నవకవులను — వారిపుస్తకాలను చూసి భ్రమసి, తన కున్న మిడిమిడిజ్ఞానాన్ని పురస్కరించుకొని కొత్తరకపు పలపుకవిత్వంలో పడ్డాడు. సరే— అందరిలాగనూ తనుగూడా ఒక ఆదర్శప్రేయ

సిని పురానుకోవలసి అయ్యింది కేవలంగా పున్న చక్క చిరువక్ర ముచిది ప్రాసించినగా నిర్వహించుకున్నాడు. దీని — ఇక జమా యిగాని పరిహాసాలు పాపం మొదలు పెట్టాలి.

మరి దురుక్షేప నరపుకొన్నట్లు చిన్న తనపువ్వానయాలో ఎత్తియాచీలు పెట్టుకో సంకల్పిల్లి రామం హంగామూ అంగగా గోన పరిమరున్నట్టు తోచెను. పెట్టి కళముందు ఇతనిదిరిగి పూన్ని సరిపాకు నామకొని — తన కన్ని పిథాయి గాని పరిశునుఃరించి పండు వంటి కాపుగా చేర్చున్నది.

రామం మాతాత్తుగా ఒకనర్స పురోజన ముగియగట్టి ఆమెభర్త తీసున్నాడు వారి తన ప్రణయావ్యవసాయ పుంగట శోభకురూపామని బైతాయుగచి ఎన్నో సిద్ధాంతరథ్యాంతాలు చేసి పరిహాసేత్తూ పూటాడు.

ఇంకట్లో ముగిభర్త పరశు సాక్షాత్తు పరశు రామం వ తారగ ప్రవేశిస్తాడు. రామం సత్యమైసకవి నిజమైనప్రేమికుడు కానట్టి ధీమడు కాని జపానురాముడు. పరశువాగ్ధా టికి ఆగలేక తప్పటడుగులుతేసి తిప్పిసట్టల్లం తిరిగి పిస్తోలుచూచి హాడిలి ఉడాయిస్తాడు. కథ అడ్డంగా తిరిగిపోతుంది.

ఈకథలో విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి ‘తల్లి లేనిపిల్లి’లోని విచ్చిత్తినిశేచం వుంది. విమర్శించదగ్గ కొన్ని సమస్యలను కావ్యవస్తువుగా తీసుకొన్నప్పుడు — వాటిని చక్కగా ఎత్తి చూడడంకోసం కొంచెం అతి శయకల్పన అవసరంగా వుంటుంది. తాత్కాలికంగా అట్టికల్పన అసహజంగా తోచినా

కావ్యకళాదృష్ట్యా అది చమత్కారపర్యవ
సాయియే అవుతుంది.

కనుక సత్యనారాయణగారి 'తల్లిలేని
పిల్ల'లోని కల్యాణినాయుడూ — వసుంధ
రాదులూ 'నవకవి'లోని రామం — మణి —
పరశూ కొంచెం అస్వాభావికస్వభావాలతో
కనిపిస్తున్నా — కొందరమనుష్యుల వివిధ
మనఃప్రవృత్తులను — అనేకసమస్యలనూ
తమలోకే చూపి ఒకవిశేషవ్యక్తిత్వాన్ని
నిరూపిస్తున్నారు.

పెద్దనాటకంకంటే ఏకాంకరూపకంలో
ఒకవిమర్శాస్పదసన్ని వేశాన్ని తీసుకుని బా
గా నిర్వహించడం చాలా కష్టం. నాగరాజు
గారు ఇట్టి క్లిష్టమైన పనికి పూనుకుని సాధ్య
మైనంతవరకూ నేర్పుగా నిర్వహించినా రని
చెప్పవచ్చు.

ఈ రూపికలోని పాత్రలు ఒకరిని మిం
చినవా రొకరు.

రామం సరియైన ఆంధ్రసారస్వతహృద
యం తెలియకుండా తెనుగుకవిత్వంలోకి
చొరబడ్డాడు. చెప్పదగ్గభావాలు తనకు లేక
పోగా ఇంగ్లీషుకవుల భావములను మెలికలు
తిప్పి తెనుగులో పెట్టి అన్నీ తనవే అంటాడు.
తరచు అతని తెనుగువాక్యాలు తెను
గులో కొమ్ములుతిరిగినవారికైనా ఆర్థం
కావు. ఇక తనప్రేయసి తనను నిజంగా ప్రేమి
స్తోందో లేదో తెలియనివాడు. పోనీ ఆధ్యా
త్మికప్రేమికు డందామన్నా సమయమైతే మని
షినే కోనే కక్కుర్తిమనిషి. పుస్తకాల్లో చది
విన ప్రేమకథలు నిత్యజీవితంలో ప్రవేశ
పెడితే అభిషంగాలు ఎదురుపడతా యను
కోని జడుడు.

మణి రామంకన్న మిన్న. తన బతుకు
తెలుపు బాగా ఎరిగినది. ఇట్లాంటి ఆశ్రితు
లను ఆటవస్తువులుగా ఉపయోగించి తుదకు
“గీతనూలిక లంచమిస్తే హృదయ మిస్తానా”
అన్నట్టు ఈనడించి జాగ్రత్త పడగలది. తన
అందానికీ — తెలివీకీ ముట్టతన వారిని బడా
యిగా యిష్టంపచ్చినట్టు తిప్పిగల మదనతి.

పరశు ఇద్దరినీ మించినవాడు. మంచి
హుషాగైనవాడు. భార్యను దేవతగా గాని,
దాసిగా గాని చూడక స్నేహితురాలుగా
చూడగలిగిన సంస్కారి. రామంవంటి వికా
రాదర్శకులను సునిశితతర్కంలోకి దించి
“జితాస్పృహ” అని పించగల చేవగలవాడు.

ఇట్టి క్రమక్రమ విశిష్టపాత్రలతో నాగ
రాజుగారి పాత్రాపోషణమొకువ ఒక మంచి
మేరకు పెట్టి చక్కని నిర్వహణమును సాధిం
చింది.

మహా కావ్యమునకు ఖండకావ్యం, నవ
లకు కథానిక ఉన్నట్లే విపులచిత్ర సన్ని వేశా
లతో రచించబడే మహారూపకాలకంటే
ఏకాంకరూపకం స్వచ్ఛరివన్రచన.

చమత్కారమైన ఒకసంఘటనను వస్తు
వుగా తీసుకొని అష్టనాట్యరసాలలో ఒకటి
మాళికం చేసి — ఒకేరంగంలో — ఒకటి రెండు
గంటల్లో ముగిసేటట్లు నిర్వహించడం ఏకాం
కకకు విశిష్ట లక్షణంగా చెప్పవచ్చు. వైగా నా
టకసామాన్యమైన ఘాతప్రతిఘాతములూ—
ఉక్తిచాతుర్యం ముఖ్యంగా వుండాలి.

ఇట్టివి ఆడడంకంటే చదవడానికి ఎక్కువ
బాగుంటాయి. సమస్యలు మాత్రమే ఆడ
గలవు.

‘ననకవి’ చక్కని ఏకాంకనాటకం. కథం
తా బక్కగంటలో — బక్కగదిలో — ము
గ్గురు పాత్రలతో హాస్యరసప్రధానంగా నడ
చింది.

రామం ప్రవేశం ఒకఆశతో ప్రారంభ
మై మణి తెలివైన తిరుగుబాటుతో ఒక
మథువునకు తిరిగిపోయింది. వరశు గొడ్డలి
పెట్టుతో అతని స్వభావమే హఠాత్తుగా
మారి సంసారిషక్షం అయిపోవడం నాటక
త్యానికి ఎంతో తోడ్పడింది.

రామం మణి, జరుపుతున్న వాదోప
వాద—తుపానులో, అసలు వరశు ప్రవేశమే
కన్నులు జిగాలుమనే ఒకమెరపు. ఇక్కడ
నుంచి కథకు ఒకచురుకూ, — సంభాషణకు
ఒక అపూర్వరుచీ,— రసాని కొక సమీ
పత్వం సిద్ధించాయి.

ఇందులో ముఖ్యంగా చెప్పదగ్గది కవి
ఉక్తిచాతుర్యం. వట్టి సంభాషణను చమ
త్కారవచనముఖరితం చెయ్యడంలో ఈయన
సిద్ధహస్తుడు.

రామం — ప్రపంచాని కసలు మూలం అహం
కదా.

మణి — కాదు— అహం— నాకేరు money
“ధనమూల మిదం జగత్” అన్నారు కదూ.

...

రామం — ఏ నాకేసి ఇంకా అలా బెదు
రుగా జేబుదొంగకేసి చూచినట్టు చూస్తున్నావు?

మణి — (చిరువత్సవో) ఏమీ లేదు. వాళ్ల
శళ్లల్లో వుండే చురుకులనం నీకళ్లలో ఉందనీ—

...

వరశు — ఏమంటావ్ ! మై మనీ —

మణి — ఏం మై సహ్నా — అయిందా --

...

రామం — మతమంటే ఈశ్వరునియందు దృఢ
విశ్వాసమండీ —

వరశు — ఓవర్ కోటండి ! ఈకాలంలో విశ్వా
సం ఎవరికండి — కుక్కలకే లేదు— —

ఇట్లా మాటలమీద మాటలను ఆడిం
చడం ఇతనికి బాగా పట్టుబడింది.

ఇతడు కవిత్వం-క్రేమ-వివాహబంధం-
ఘోషాపదధీ - ఏకపక్షీవ్రతం - దేవుళ్ళు -
గుళ్ళు - మతం — వీటినిగురించి నాటికలో
చేసిన చమత్కారతర్కం ముచ్చటగా
వుండి పాఠకుడి కొతుకాన్ని పువ్వులాగు విక
సింపజేస్తున్నది.

ఇందులోని ‘షా’గారి పేరడాక్కు —
ఉత్తరరామచరిత్ర పద్యోదాహరణాలూ —
రామకృష్ణకషమీది అభిమానం రచయిత
వివిగనంస్కారసత్తను చెప్పతూన్నవి.

ఈ నాటికను ప్రదర్శించడానికికూడా
కవి తగిన జాగ్రత్త తీసుకుని ఆద్యంతాలలో
రెండుపాటలూ, మధ్య రామానివిగా పద్యా
లును ఉంచినాడు.

ఈ పద్యాలూ — మొదటిపాటా రా
మానివి. పైకి చదవడానికి హాయిగానే
ఉన్నాయి. కాని అర్థవివేచన చేస్తే, ఎన్నో
అపశబ్దాలూ — అపక్రమాలూ — విజా
తీయభావాలూ — వుండి తాత్పర్యం మనక
మనకగా నీడలా తేలిపోతూ కనిపిస్తుంది.
ఇందులో కొన్ని సుప్రసిద్ధ అంగ్లకవి షెల్లీ
(shelly) పద్యాలకు పేరుచెప్పని తెనిగిం
పులు. చూడండి—

We look before and after
And pine for what is not
Our sincerest laughter
With some pain is fraught
Our sweetest songs are those
That tell of saddest thought
—'To A Skylark'

గీటికి నవకవితెనుగు (౪౩ పేజీ)—

“సుందునెమక లరసి మోదమ్ము నెడ జను
రాసరేయు మిస్సయైనవాని
కమలహాసములు వ్యధానూతములు గీత
ములు విసాదభావప్రారితములు.

“... .. Oh wind!
If winter comes can spring
be far behind?
—“Ode to the West Wind”

“ప్రాప్త హేమంతబాధానూప్తి జేయ
కాననే రాక విధవంతాగమమ్ము”

ఇంకా ఈషద్యాలలో “నాథదగ్ధము”
వంటి విచిత్రపదప్రయోగా లున్నాయి.
మొదటిపాటలో ఏమీ అందుబాటులోని
భావం కనిపించదు. కవి చెప్పితేనే తెలి
యాలి.

ఇందులో నవకవిప్రాతానుగుణముగా
ఇట్టిపద్యములు వ్రాసి అతని చాతుర్యశైలి
మును ధ్వనింపజేసి బొచిత్యవంతమైన మెల
కువను రచయిత చూపినాడు.

నాటికలో రామంప్రవేశం వర్ణంతో
ప్రారంభించడం, అతని నిర్గమనం వర్ణం
వెలిసిపోవడంతో జరగడం చూడగా ఇందు
లో నాటికీయమైన చక్కని వస్తుస్వని
వున్నది.

ఇట్లా నాటికను పూర్తిచేసి రెండవ పాట
కీయమైన విపులసమాలోచన చెప్పి కవి సక
హృదయాన్ని ప్రత్యక్షంగా చూపినాడు.
ఇందువల్ల వారకులపరిచయంకు మంచి సా
కర్శం ఏర్పడింది.

తొలియత్నమైనా నాగరాజుగారు అది
నుంచి అంతంవరకూ కుతుకమును కల్పిస్తూ
నాటికను వధురంగా నిర్వహించిచాలావి చెప్ప
వచ్చు.

కాని —

మణి — రామాల సంభాషణ ఎంత
చమత్కారంగా ఉన్నా నాట్యానికినుగుణం
గా లేదు.

వారి వాదాలలో కొన్ని విషయాలు
క్షోదక్షమంగా వుండక విమర్శనీయములుగా
కన్పిస్తున్నాయి. అక్షికాక నాటకసంభాష
ణలో అంత పారిభాషికచర్చ పెడితే కళ నిల
వడంకష్టం. మణి ప్రవేశంలో ఆవేదనగా ఆలో
చించడం — తీక్షణంగా గవాక్షంలోంచి చూ
డడం లేకపోతేనే బాగుంటుందని నాలభి
ప్రాయం.

ఇట్లా చినచిన్నలోపాలు కన్పించినా
మొత్తంమీద గుణప్రాచుర్యమూ — సుంద
రకావ్యత్వమూ ఇందులో వున్నవి.

పుస్తకపుకూర్పు — అచ్చాగూడ
మిక్కిలి ఆకర్షణీయములుగా వున్నాయి.

ఇకముందు శ్రీనాగరాజుగారు ఈనాటిక
లో నాటిన ప్రతిభాబీజములను పెంపొందించి
ఎన్నో ఉత్తమనాటకాలు వ్రాసి ఆంధ్రనాటక
రచయిత్రులేణిలో ఉత్తమస్థానాన్ని ఆక్ర
మించగలరని నమ్ముతున్నాను.

స్నేహము

గుఱ్ఱం వేంకటసుబ్రహ్మణ్యం

మిత్రపదప్రయోగ మనిమిత్తముగా నుపయుక్తమయ్యె నే
పాత్రమునందు, నిత్యవిధి ప్రాపుగ నిల్చును వేనిమైత్రి, వై
చిత్రీయక్రాలు వారములు సెల్లుకొలందియు, సౌహృదంబు సౌ
భ్రాత్రముమూర్తి తా నెవఁడు, భవ్యవిచారఁడ వీవుదక్కఁగఁ.

బాంధవ మున్నిగాదు, ప్రతివాసరముం గనుచున్ని గాదు, ని
ర్మంధరవర్త గాదు, రుచిరంబగు వాక్కును గాదు, బాల్యభా
వాంధత గాదు, కావన ని వన్నియు నారయ, నైన నిట్లు సీ
రంధ్రము స్నేహభాగ్య మలరంగ నెఱుంగఁ గతం బాకింతయుఁ.

వయసున వార యున్నది, స్వభావమునందున భేద మున్నదా
శయములమేరవేఱు, మఱిజాతకచర్చ విభిన్నమయ్యె, ను
ప్రియమగు సౌహృదంబునకుఁ బ్రేరణ మేమని పల్కువాఁడ, ని
శ్చయముగఁ బూర్వజన్మముల చాయలువో యివి యెల్లవారికిఁ.

ఎన్నిన్యథల్ పయింబడిన నించుక సహ్యములొను నీవు నా
సన్నిధి నున్నవేళ, నిక సౌఖ్యములో ద్విగుణీకృతంబులై
చెన్నెసలారు, నిర్వృతివిశేష మొకం డనుకూలమూలమై
యున్న యతొకికార్థముగ, నొద్దికనుద్దిగ తొకికార్థమై.

పరిచయముంగలాడ ప్రతిభాప్రతిభారవులైనవారితో,
గురుతరపూజ్యభావమునఁ గొందును వారి విశిష్టభావవై
ఖరి సిగ దాల్పగా, హృదయకంజము తాల్పుగ నీదు మెచ్చుకోల్
నిరతిశయప్రమోద మిడు నిచ్చలు సారకవిత్వచర్చలఁ.

కలిగియు భావపుష్కలత, కల్గి రసజ్ఞత, వాక్సహాయముం
గలిగి, యుపేక్షచేసెదవు కావ్యము నవ్య మొకండు నేయఁ, జా
పలమువినా మఱేగుణలవంబునులేని ననుం గడుంగుతూ
హలి నొనరించు పెందుల, కనల్పము జల్పము మెత్తురే జనుల్.

సిగ్గా - బిడియమా

చెళ్లపిళ్ల వేంకటకృష్ణాస్త్రి

సిగ్గా, బిడియమా అంటూ సర్వసామాన్యంగా వాడుకొనేదాన్ని గూర్చి కొంచెం వ్రాస్తాను. యీ రెండుమాటలూ పృథక్పృథక్ వాడుకుంటూ వున్నట్టు కనపడినా అర్థంమాత్రం వకటే. యీలాటివి చాలా శబ్దాలు పునరుక్తిప్రాయంగా కనపడేవి మన వాడుకలో వున్నాయి. మఱొకప్పుడు వాల్లపునరించి మాట్లాడుకుందాం. యీ సిగ్గబిడియాలను సంస్కృతభాషలో “శ్రీ” మొదలైన కొన్ని శబ్దాలతో వ్యవహరిస్తారు. అందులో—“శ్రీ” అనేది సాక్షాత్తూ పరదేవతాస్మితి కరమైన మంత్రవీజాక్షరం. ఆకారణంచేతే అనుకుంటాను, తద్వార్యమైన యీసిగ్గు పరదేవతాస్వరూపాల్లో దేవీభాగవతంలో చేర్చినట్టు తోస్తుంది. యీ సిగ్గు విశేషించి పాటించడం గొప్పగొప్పమర్యాదకుటుంబాలవారిలో కనపడుతుంది. స్త్రీలకు అన్ని భూషణాలకన్నా యీ సిగ్గనే యెక్కువభూషణంగా కవులు వాడివున్నారు. అనుభవంచేత చూచినా మన భారతీయులలో యీ సిగ్గు ఆలాటిభూషణంగానే కనపడుతుంది. దీన్ని వర్ణించి సంచరించేవాళ్లు మనదేశపు స్త్రీలలో వుండనేవుండరు సరికదా, పురుషులలో నున్నా వుండరు. కాని పురుషులు పాటించేస్తే వేటు, స్త్రీలు పాటించేస్తే వేటున్నా అని అందఱున్నూ యెఱిగిందే కనక విస్తరించేది లేదు. దీన్ని వదిలిపెట్టిన వ్యక్తి చేయరానిపని అంటూ వుండనేవుండదని అభియుక్తులు చెబుతారు.

“లజ్జా మేకాం పరిత్యజ్య త్రిలోకీవిజయా భవేత్”

అనేవాక్యాన్ని తఱును పండితులు వాడుతూ వుంటారు సిగ్గు వదిలిపెట్టినవాడు యీ లోకాన్ని మాత్రమే కాదు మూడులోకాలనీకూడా జయిస్తాడని దాని తాత్పర్యం. అంటే? వాడికి విధినిషేధా లంటూ

వుండవుకనక వాడు అన్నిటికీ సిద్ధపడతాడని వేలించి శ్లోకంలో—“విజయా” అని వుంలింగిద్దేశం చేసినా స్త్రీలకూడా అది సంబంధించవలసిందే. చొత్తిగా వీడతమలో వచ్చు స్త్రీలకూడా జరిగినంతలో యీ సిగ్గు ముఖ్యవిషయమల్లా వాటిస్తూనే వున్నాను. జరుగుతాటు యెక్కువగా వచ్చు గౌరవకుటుంబాలలో దీన్ని యెంత గౌరవిస్తారో చెప్పనే అక్కడలేదు. ఘోషావగయిరా మర్యాదల కన్నీటికి యీ సిగ్గే మౌలికం. అట్లని ఘోషానియమం లేనికుటుంబాలలో దీన్ని వాటించడం లేదనుకోవడానికి అవకాశం లేదు— “సలజ్జా గణికా నష్టా నిష్కణ్డేవ కులంగనా” అనేవాక్యం వల్ల వేశ్యలకు లజ్జ వుంటే వృత్తి, నాట్యాభినయాలు వగయిరా బాగా సాగవని అన్నాడేకాని వుండదని అనలేదు. కాబట్టి వాళ్లకుకూడా వున్నట్టే తేలుతూ వుంది. స్త్రీమాత్రసహజమైన దీన్ని వేశ్యలుమాత్రం వదలడం యెలాగ? యీ సిగ్గనేది పురుషసాన్నిధ్యంలో స్త్రీలకున్నూ, స్త్రీసాన్నిధ్యంలో పురుషులకున్నూ మాత్రమే కాదు; స్త్రీసాన్నిధ్యంలో స్త్రీలకున్నూ, పురుషసాన్నిధ్యంలో పురుషులకున్నూ కూడా వుంటుంది. అందఱందామటాలా వుండగా శీతబాధలేని వుష్ణదేశాల్లో మంచువేసంగిలో ఆపూటకు గతిలేని స్త్రీపురుషులద్గి అనుంచీ యేమాత్రమో వస్త్రధారణం చేయడానికి యీ సిగ్గే కారణం. సావిత్రి—“మన మనః గైకొన్నభర్త మానందగునే” అని అనడానికి కూడా కారణం యీసిగ్గే అనుకుంటాను. యితరులకు తనమనస్సులో వరించిన సత్యవంతునివిషయం తెలియక పోవచ్చునుగాని తన అంతరాత్మకు తెలియకుండా వుంటుందా? అనేదే యిక్కడ ముఖ్యాంశం. ఆపె లోకోత్తరయైన పరమపత్రివత కావడానికి యీ “శ్రీ” అనే మంత్రవీజాక్షరమే, అంటే దీన్ని మానసి

కంఠా పురశ్చర్య చేయడమే ముఖ్యకారణంగా భావించాలి. సీత త్రిలోకాధిపత్యాన్ని తృణీకరించిందహాడాయా సిగ్గుకు లోబడియ్యేచే కాని ప్ర్రేసహజమైన యా సిగ్గుకు పీడి రావణునితో పురుషుడికన్నా మిన్నగా ధిక్కరించి యేలా మాట్లాడిందంటారేమో? అదహాడా సిగ్గుకు కావాడుకోవడానికి చేసిన ప్రయత్నమేకాని ఆన్యం కాదు. ఆపె ఆప్సుడు మహావిపక్షులొకడా వుంది—“ఆపత్కలే నాస్తి మర్యాదా” అనే అధీయోక్తికి ఆప్సుడు ఆపెకు పుషాదేయం అయింది. అక్కడికి అడ్డుగా వక గడ్డిపక్షుడు మృగా పడేసింది. యా సిగ్గు లేకవావడంచేతనే రావణుడు పుత్రమిత్రకళత్రాదులతో నశించి పోవలొవచ్చింది. త్రిలోకీజిత సిగ్గుకు వదిలిపెడితే ఆవుతాం డిన్నమాటకు ప్రస్తుతవాక్యం పిరోధించిందంటారా? ఎందుకంటారు? అనరు. ఆమాట కర్ధం వేడిని యెఱుగనివా రెవరు? హాడులొకాలున్నా బాహుపరాక్రమంచేత జయించిన మహాయోధులగు రావణుడు తుదకు సిగ్గుమాలిన పనికి అగ్గమై కూకటివేళ్లతో నశించాడంటే వేతే చెప్పవలసిం దేమిటి? రావణుని సిగ్గుమాలినతనాన్ని వివరించు నక్కటలేదు. అయినా కొంచెం వివరిస్తాను. సీతకు మొదట తనయందు అనురాగం వుందో లేదో తెలియక—

శే-గీ. “బలవిహీనుని కన్యనిభార్య యంచు

దవకళత్రం బటుంచు భేదంబుగాని

సాగను గల డెల్లె దనచేతిసామ్రెక్కాక

బలము గలిగినవాని కేర్పాటు కలదె.”

అనే ముట్టితోపుపకబలాన్ని పురస్కరించుకొని బలాత్కారంగా, దొంగతనంగా తీసుకువచ్చినా తరవాత ఆపెచేష్టలనల్ల యథార్థం తెలిసింది కనక సిగ్గు కలవాడే అయితే రావణాసురుడు ఆపె సాంగత్యాన్ని అభిలషించేవాడే కాదు. అదిలేని మోట మొద్దున్నూపం కావడంచేతనే కుంకటివేళ్లతో నాశనం కావలసి వచ్చింది.

* * *

సిగ్గినేది తఱుకు కవులు శృంగార రసాంగంగామాత్రమే వర్ణిస్తూ వచ్చారు. కాని యే

రసమూ లేనివిషయాల్లోపూడా రీనిప్రసక్తి కనపడుతుంది. యెవరిచ్చితేనా నాలుగుడబ్బలు ఆప్సు తెచ్చుకుంటే ఆ ఆప్సు తీర్చేదాకా ఆ ఋణదాతమొఖం చూడడానికి సందేహించేవా డైందటో నా సిగ్గుతనం నాటికి వుండేవాళ్లు యిప్పుడున్నా వుంటారు. కాని క్రమంగా రూల్సులు ప్రబలినతిరువాత, స్లేడ్లు విస్తరించినతరువాత ఋణప్రదాత ఆప్సుగ గూర్చి కదిసితే వ టి రెండుసార్లు ‘ఆప్సుడిస్తాను, యిప్పుడిస్తా’ నంటూ బడలు చెప్పడమున్నూ, మూడోసారి అడిగేటప్పటికి కల్లెల్ల చేసి “కావలీస్తే దావా చేసుకో” అనేదగ్గటికివాత్రం వచ్చింది ప్రపంచం. కాని అప్సుకహడా కాలిదోషం పట్టిననోటుపూడా తీర్చినమహామభావులు కొందఱుండేవారు. బండరులో ధైరవఘ్రెస్సనారిగిన్నీ, నాకున్నా యిచ్చిపుచ్చుకోవడాలు వుండేవి. కాని యెన్నోసార్లు కాలిదోషం పట్టకమున్నా వుండేవి. కాని వా రెన్నడూ తుటాయించనే లేదు. ఆరోజుల్లో రనించిన గుంటూరిసీమలో “నోటుకు కాలిదోష మది నోటికి లేదు” అని వ్రాయడం పైసందర్భాన్నే గూఢంగా నూచిస్తుంది. యాలాటివారి కందటికి పరలోకభీతికంటే కూడా యిహలోకంలో కలిగే సిగ్గే ఆయాయోగ్యతకు ముఖ్యకారణ మనుకోవాలి. వక సంపన్నగృహస్థు నా చిన్నతనంలో దివాలా తీసి శ్రైంచీగ్రామం ప్రవేశించాడు. ఆవూల్లోనే నివాసంగా వుండేవాడు దివాలా తీసినా సంపన్నుడుగానే వుండేవాడు కాని తిలాస్త్రుకునిమాత్రం గలచరించినట్టు లేదు. అందఱున్నా ఆయన యింటికేరుతో ఆయన్ని వాడక యింటికేరుస్థానంలో—దివాలాపదాన్ని చేర్చి వాడకునేవారు. కొందఱు యెట్టయెదటపూడా ఆకేరుతోనే పిల్చేవారు. పాపం! యేమీ అనేవాడు కాదు. యెందటో అనాగలు ఆయనవద్ద వడ్డీలేనిపద్ధతినో, స్వల్పవడ్డీ యిచ్చేపద్ధతినో దాచుకున్నవాళ్లు ఇదేపోయా రని చెప్పుకునేవారు. కాని కలియగమవడంచేతనో యేమోకాని ఆ సంపన్న గృహస్థు దోసతోటలాగా అభివృద్ధిగానే వుండేవాడుగాని బాధిపూర్వకంగా చేసిన దుష్కృతఫలితాన్ని అనభరించినట్టుమాత్రం లేదు, కాని సిగ్గుతోనే సంచరించేవాడు. దీన్నిబట్టిమాస్తే “ఋణస్య దానస్య న కించిదంతరం”, కనక అప్సుతీర్చడం అనవసరంగా కన

పడుతుంది. యెక్కడో యీలాటివాడొకడుంటే వుండవచ్చుంటే గాని ఆగోసల్లో ఆసిస్ట్రు అంతతో నిల్చు నిచ్చేదికాదు. యేలాగో ఋణదాత కాల్లా, కడులూ పట్టుకొని తృణమో దుగ్గాతో యిచ్చి చాకే లేదనించు కొనేవలూ పూరుకోనిచ్చేదే కాదు. అందుచేత సిగ్నేడి ఋణాలు యెక్కడెప్పునివ్వని మహాసుగుణంగా మంచి జనుకట్టుకోవచ్చు ననుభవంబూ.

నాకు సుమారు సెలభైయేళ్లు వచ్చేనాటికి దివాలాలు విస్తరించాయి ఆగోసల్లో నేను బందరులో వుండేవాణ్ణి. సెలవులలో అప్పటి నివాసగ్రామ మవడంచేత దివాలా కోర్లకు శరణ్యంగా వుండే యానాం వెళ్లడం తటస్థించేది. అప్పుడు యింకో సంపన్నగృహస్థు చిన్నదివాలా తీసి యానాం ప్రవేశించాడు. చిన్నతనంలో నేనూ అతడూ నీలపల్లెనూగ్లోవక తేతరగతిలో ఎదువుకొన్న స్నేహాన్ని పట్టి నన్ను చూడడానికి వచ్చాడు పాపం. ఆ సమయంలోకి వక పెద్దజ్యోతిష్కుడు జాతకభాగంలో మంచి ప్రజ్ఞకలవాడను నాదగ్గో వున్నాడు. నేనూ ఆయనా జాతకవిషయాలు మాట్లాడుకుంటావున్నాం. ఆనా బాల్యప్పేహితుడు తనజాతికాన్ని కాగితంమీద వేసి ఆయనచేతి కిచ్చాడు. ఆయన కుండ పగలగొట్టినట్టు వున్నదన్నట్టు చెప్పడమే కాని బొత్తిగా లౌక్య మర్యాద పాటించేస్వభావం కలవాడు కాదు. ఆ కారణంచేత వున్నదన్నట్టుగా చెప్పడానికి మొదలెట్టాడు. ఆసీతి కొంచెం వివరిస్తాను. మొట్టమొదటే 'శ్రీమతే దేవదేవ్యై నమః' అన్నమాదిరిగా "నాయనా! నీ విచ్చినజాతకం యెవరిదోకాని యిది నిజమైన జాతకమే అయితే యీ జాతకుడు సంవత్సరంక్రితమే చచ్చిపోవలసి వుంటుంది నీవు పరీక్షకోసం నాచేతి కిచ్చినట్టు గోస్తుంది. యీలాటివని యెప్పుడుగాని చేయవ" దని మందలించాడు దానిమీద ఆ గృహస్థున్నాడుకదా "అయ్యో! యీ జాతకం నాదేవండి" అన్నాడు. 'నీదే అయితే నీ చెందుకు చచ్చిపోలేదో చెప్పవలసింది' దని జ్యోతిష్కుడు నిర్బంధించాడు. యిదేమిటా? అని నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. అతడు దివాలా తీసినట్టు నాకుగాని, జ్యోతిష్కుడికిగాని లేకనూ తెలియదు. అతనితో వచ్చిన వకమనిషి మెల్లి

గా నివాసముచకంగా యెక్కడెక్కడో వుండేది క్రితం యీలాటి చిక్కు వుండేదియో చెప్పలేదు. దానితో జ్యోతిష్కుడు "సిగ్నేడినే యింకొకప్పు మేలు" అంటూ చీవాట్లు కాయడం చేపట్టడం మొదలు పన్నగృహస్థు పాపం! యెంతో లబ్ధివాడు. నాకున్న యెంతో సిగ్నేడింక. జాతకరీతికి అంతలోపల కోపం. వచ్చిందేమో కాని స్వయంగా జాతకం చేతి కిచ్చి అది గడంచేత యేమీ అనలేకపోయాడు. యింతలోకి జ్యోతిష్కుడు ఫలాపేక్షకు సంబంధించినవాడు కాదుకదా. అందుచేత పృచ్ఛకుల అగ్రహము గ్రహాలతో ఆయనకు ఆవరణ లేదు.

* * *

యీజాతకభాగంలో పనిచేసేవారు ప్రజల ముందే చెపుతూవుంటారు. చెడ్డను చెప్పేయెడల గతించినవాన్ని మాత్రమే చెపుతూవుంటారుగాని భవిష్యత్తునుగూర్చి చెప్పరు. యెందుచేత? ఆలా చెప్పడంవల్ల అది నిజమే అయినా చెప్పించుకున్న వారివల్ల కలికాలాభం వుండదుకదా? వక పెద్దజమిందారు "కనా వచ్చి"సమీపంలో వుండి అనా లోగ్యంచేత చిక్కుపడుతూ కొండటికి జాతకాన్ని చూపిస్తే వారు వున్నయథార్థాన్నే చెపుతూవచ్చారు. యింకో పండితుడికి చూపడం తటస్థించింది. ఆ పండితుడు చాలా లౌక్యుడు. ఆయన గతంలో పండితులు చెప్పినవూటలన్నిటినీ "తోసేరా" జని "యీ జాతకుడికి యింకా రెండుదశలు ఆయుర్దాయం వుం"దంటూ చెప్పడంతో టట్టుగానే చాలా సంతోషించి దుశ్శాలువులూ, అర్థవేయిన్నూటపదార్థా యివ్వడం జరిగింది చి చి చెప్పకుంటారు. తరువాత యిదివఱలో యథార్థం చెప్పినపంకితులు ఆయన్ని నిలవతీసి "స్పష్టంగా మారకం కనపడుతూ వుంటే, రెండుదశలు ఆయుర్దాయం యేలా చెప్పారు మీ" రని అడిగేటప్పటికి ఆయన నవ్వి, "నాయనలారా! మీరు యథార్థమే చెప్పారు. దానివల్ల మీ కేలాభం కలిగింది? యిదన్నీ కాక, అన్ని భావాలకన్నా ఆయుర్భావం నిర్ణయించడం చాలా దుష్కరం. కాబట్టి దాన్నిగూర్చి "నాస్తిలం కీర్తయేత్" అని సమాధానం చెపుతూ, వకవేళ మీరు మారకకాలంగా అభిప్రాయపడ్డ 'టయిము' దాటితే

యిప్పుడు జరిగిన సమ్మానానికి మించినసమ్మానం నాకు మళ్లా జరుగుతుంది. దాటకపోతే ఆయన నన్ను “సరిగా చెప్పలేదేమి?” అని ప్రశ్నించడు. యిక ఆయనకు సంబంధించినవాళ్లు అమరుతా రచుకోవాలి. వారికి మీకు చెప్పిన జవాబే చెప్పవచ్చును” అంటూ చెప్పి నట్టు వినడం. సరే! విషయం విషయంతరంలోకి మారింది.

* * *

సిగ్గుచుగూర్చి మనం మాట్లాడుకుంటూ వున్నాం. శృంగారరసంలోనే కాకుండా యీసిగ్గుకు అవ్యక్తమా ప్రసక్తి వుందని చెబుతూ యెన్నో రూట్లు అప్పగిచేయడానికి వున్నప్పడుమాడా యీసిగ్గు వాట్లను వుపయోగపడుచుకోనీయకపోవడంచేత కొందఱు యెట్లో క్రమప్రకారంగా ఋణవిముక్తిని పూర్వకాలం లో చేసుకొనేనా రని చెప్పినట్టయింది.

యింకా యీ సిగ్గుకు ప్రసక్తి కలది మఱొకటి వుంది. అగి యుద్ధం. ప్రాణాలయందు యెంతో తీసి వున్న వాళ్లుమాడా యిట్లోహుర్బుని వుంటే తమరిని ఆడవాళ్లు నవ్వుతారనే తాత్పర్యంతో యుద్ధరంగానికి వెళ్లి తోచినంత పనిచేసి ప్రాణాలు విడిచి నట్టు యెన్నో యితహాసాలుకనపడతాయి. యుద్ధరంగా న్నుంచి భయపడి యింటికి వచ్చినప్పడు ఖడ్గతిక్కిన్న గారిని కాబోలుకు వదలెనాడు—“మును రాఁగువార మైతిమి, వగపేటికి జలకమాడ వచ్చినవేళనొ” అని ఆడే పించినట్టున్నూ, దానితో సిగ్గుపడి యుద్ధరంగానికి వెళ్లి నట్టున్నూ వున్నయితహాసం అందఱూ యెఱిగించే. యెక్కడపడితే అక్కడ తినడానికిఁగాని, నోటికి వచ్చి నట్టలా మాట్లాడడానికిఁగాని యెందఱో సంశయించడం కూడా యితరకారణాలమాటాలా వుండఁగా సిగ్గుచేతనే అనుకోవడం యుక్తియుక్తంగా వుంటుంది. బాగా ఆలోచిస్తే మనం తినేపదార్థాలలో యేకాన్నింటిలోనో తప్ప బాహుళ్యంగా వుప్పు కలవడం యేలాటిదో ప్రవర్తనలో సిగ్గుకలవడమూ అలాటిదే. దీనివల్లనే అనేకులు సత్ప్రవర్తన కలవా రవుతూవున్నా రనుకోవచ్చును. మగవాళ్లకు సిగ్గుండకూడదనిన్నీ ఆడవాళ్లకే సిగ్గుండవల పిందనిన్నీ చెప్పేమాటలు సర్వసామాన్య మైనవిన్నీ శృంగారరసానికి సంబంధించినవిన్నీ అని చెప్పుకోవాలి.

క. ‘కాంతుఁ దువిత్తన్జఁ డైనను
గాంతకు సిగ్గుపడఁ జెల్లుఁగా కకటకటా!
కాంతుఁడు సిద్ధితొకఁడై
కాంతయు నట్టైన నెట్లు కాపుర మింకన్.’

అంటూ పింగళి నూరన్నగారు చెప్పినమాటవల్ల శృంగారంలోమాడా సిగ్గుకు కొన్నిసందర్భాలలో స్త్రీలనుమేతూ కొంత తగ్గించుకోవలసిందిగా కనపడు తుంది గాని యెంతో ప్రాణం మీదకి వస్తే తప్ప స్త్రీ సిగ్గు వదిలి మాట్లాడడం తటస్థంపడు. ఆలా మాట్లాడవలసేవస్తే యిక తరవాయంటూ వుండనే వుండదు. చూడండి శకుంతల భారతంలో దుష్యంతుఁడు తన్ను అనాదరించి అసత్యాలాపా లాడేసమయం లో యెలా మాట్లాడిందోను ! యీలాంటి వింకా యెన్నో వుదాహరణాలు స్త్రీలవిషయంలో సిగ్గు వదలుకున్నవి మాడవచ్చును. కాని యింతమాత్రంచేత ఆయాస్త్రీలు లజ్జాశూన్యరాండ్రతిరగతికి జను కారు. మొత్తం పురుషులుమాడా సిగ్గుకు పాటించేవారే అయినా స్త్రీలవల్లనే యీ సిగ్గు నిన్ను మొన్నటిదాకా బహు కుతూహలించి పాప .“లజ్జితుమసిలజ్జితే” అనిన్నీ, “సిగ్గుకు సిగ్గులే దిటులు చేసినపిమ్మట నుండవచ్చునే?” అనిన్నీ వాడుకొనే యిత్యాదు లిన్నీ స్త్రీలసిగ్గుకు సంబంధించి నవే. యెంతటి “బూతులబుంగ”లున్నూ ఆడనా ధ్లున్న చోట విశృంఖలంగా బూతు గూతలు రానీయరు. అల వాటుచొప్పున వస్తే చట్టన నాలుక కాయకొని పళ్ళా త్రాపాన్ని సూచిస్తారు.

నిమ్మజాతులలో ఆడవాళ్లు పలువురు బండుబూతులు వాడేవాళ్లున్నూ వుంటారు. కాని అవి బూతులని వాళ్లు యెఱిగరు. వాళ్లందఱూ నామమాత్రానికి ఆడవాళ్లే కాని, వస్తుతః మగవాళ్లే అనుకోవాలి. అందులోనూ సిగ్గా, బిడియమూ లేని మగవాళ్లనిమాడా అనుకోవాలి. తాటక, కూర్పగ్గు వగయిరాలు స్త్రీలని యెవ రనుకుంటారు? స్త్రీనిహ్ను లుమాత్రమే స్త్రీత్వాన్ని సమర్థించవు. పురుషుల విషయంకూడా యీలాగే. ఆ చిహ్నములను పోషించితగ్గ గుణాలలో ముఖ్యగుణం సిగ్గుబిడియూలు. అవి వదులు కొన్నతరువాత స్త్రీత్వం నట్టేటిలో కలిసినట్టే. స్త్రీకి

చిన్నతనంలోకూడా యేమోగాని, పెళ్లిమాట తల పెడితే యెంతో సిగ్గు పుట్టుకువస్తోంది. అది కొనితెచ్చుకునేది కాదు, సహజం. ఆపెళ్లి అనేది యేమేనా అశాస్త్రీయమేమో అంటే అట్టిది లేక మున్నూ కాదు. కాకపోయినా సిగ్గుభావ తప్పేదిలేదు. వొక్క స్వయంవరాలవిషయంలో దీనికి మిశ్రమాంశం యితే కనపడుతుందిగాని, దేవీభాగవతంలో సుదర్శనచరిత్రలో అతనిభార్య శశి కళ యీ మిశ్రమాంశపుమాదా అంగీకరించిందికాదు. పూర్వుల రచన లంటే బొత్తిగా యీసడించే నవనాగరికులకు వాల్లని వుదాహరిస్తే యేం లాభం?

యీ సిగ్గంతా స్త్రీలకు పురుషులే స్వార్థపరత్వంచేత కల్పించా రనేవాడున్నా యీకాలంలో వున్నారు. ఒకవిషయమేమిటి? అన్ని విషయాలల్లాగా యిప్పటివాడం పిడివాడమే. స్త్రీలు బహిష్టయినప్పుడు నాలుగురోజులు అస్పృశ్యులుగా వుండడానికి యెన్నో కారణాలు మనవారు ఆయుర్వేదాదులద్వారా కనిపెట్టి నిర్ణయించి వున్నారు. అగ్రవర్ణాలలో సర్వత్రా యీ ఆచారం యిప్పటికీ జరుగుతూనే వుంది. దేశభేదంచేత యీ అస్పృశ్యతలో కొంత తారతమ్యం వున్నా మొత్తం అందిఱూ దీన్ని పాటిస్తూనే వున్నారు. నిమ్న జాతులమాత్రం అగ్రజాతులతోపాటు బరుగుబాటు లేక తాత్కాలిక స్నానమో యేదో చేసి సరిపెట్టుకుంటూ వున్నారు. స్నానమే చేయడానికి కొన్ని పానులు ఖర్చుపెడితేనేకాని వీలుపడని యూరపుఖండంలో దీన్ని మనలాగ పాటిస్తూన్నారని చెప్పడానికి వీలుపడదు. దాన్ని వుదాహరణ పుచ్చుకుని యిప్పుడు యీ ఆచారాన్ని పాటించవద్దని చెప్పేవారెందఱో వున్నారు. యిదికూడా పురుషుల స్వార్థపరత్వంవల్ల కల్పితమైనట్టే వారి అభిప్రాయం. కట్టకడపటిజాతులకు దేవాలయప్రవేశం లేకుండా చేసిన గర్భశాస్త్రమే స్త్రీలకు రజస్సమయంలో అంటరాని తనాన్ని యేర్పాట్లు చేసిందిన్నీ. యిందులో వకటి స్వార్థపరత్వానికి వుదాహరించతగ్గ దైతే రెండోది యెందుకు కాకపోతుందో?

పూర్వులు చేసిన ఆయీ యేర్పాట్ల కన్నీంటికి బాహ్యకారణాలు చూపడం దుర్బటం.

ఆద్యాత్మికదృష్టితో ఆ యీ కట్టకడపటి దేశభేద కనపడుతుంది. అట్టయేర్పాట్లు సామెత్తే మాత్రంలో సర్వజ్ఞత్వాన్ని ప్రకటించే మనకు ఏమి ప్తానూ? గోపరింపనిమాత్రంచేత ఆ సామెత్తగుల కల్పన లని అలాగూ తోసికేసి లోకాన్ని మోడపుచ్చడం యొక్కం కాదు. కాని “అక్షేపస్త్రీల కేం లోపం వచ్చింది మనకి నవమాని?” కని కొందఱు నాచుగురాం ద్రు ఆమా కట్టుబాట్లను అతిక్రమించడం ఆనివార్యం అవుతూవుంది.

కించీలుగా వుండి సర్వజ్ఞుల మునుపనే కొందఱుపురుషులే యీఅతిక్రమణానికి ప్రోత్సాహకులు. అతిక్రమించినా హాని లేనిది కొన్ని వున్నాయి. స్త్రీలు మనదేశంలో కొంతకాలండాకా బాల్యంలో జడవేసుకొనేవారు. వ్యక్తరాం దైవశిష్యులు కొప్పు పెట్టుకొనేవారు. ఆ కొప్పుకూడా సంసారిణు లొకమాదిరిగా నున్నాయి, యితరస్త్రీలు వకమాదిరిగానున్నా పెట్టుకొనేవారు. యిటివల జడవేసుకొని దాన్ని చుట్టుకోవడం మొదలెట్టారు. కొన్నాళ్లు ఆ హయాం నడిచింది. యిటీవల మల్లా జాటుజడలు ప్రారంభించారు. ప్రస్తుతం అదే అనుల్లోవుంది. కొందఱు తమ ఆడపిల్లలకుపూర్వం మొగపిల్లలపద్ధతిగా గిరజాలుగా కత్తిరిస్తూ వున్నారు. యివికూడా పయికి కొంత విడ్డూరంగానే కనపడతాయిగాని పరలోకహాన్ని కలిగించతగ్గంత దురాచారాల కోటిలోకి రావు. యీలాంటిమాఱు లెన్నో యిప్పుడు తక్షణక్షణే అవతరించి నీటిబుడగల్లాగ అంతలోనే అంత రిస్తూవున్నాయి. యితరదేశసంపర్కంవల్ల యెన్నో వ్యాధులు యీ దేశానికి దిగుమతీఅయినట్టే ఆచారాలున్నూ అనుకోవాలి. అందులో యిహపరదూష్యులు వదులుకుని యితరాలు స్వీకరిస్తే బాగుండేది కాని ఆలా జరగడం లేదు. సర్వానికి సిద్ధ మవుతూవుంది ప్రపంచకం. మనదేశాచారాలనిమాత్రం యితర దేశాల వారు స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని అవలంబిస్తూవున్నట్టు లేదు. యెందుచేత? యిందులో విధినిషేధాలంటూ వుండడంచేతే అనుకోవాలి. యెవరో అమెరికా స్త్రీ మనదేశాచారాలన్నీ మంచివి కావంటూ ఒక పుస్తకం వ్రాసి దని మనదేశంలో వుండే నాయకు లందఱూ

యెంతో పరితాపపడ్డారు పడి పూరుకోలేదు, ఇంకన గ్రంథాలు కూడా వ్రాసే యెదురుపడ్డారు. సరే సంతోషిద్దాం గాని మనదేశంలో అనాదిగా అలంకారభూతం గా వున్న సిద్ధాంతములు స్త్రీలకే కాక పురుషులకు కూడా లేకుండా చేసే ప్రయత్నాలు మనవారే చేశాభివృద్ధి కంటూ చేస్తూవున్నారు. పూరికే చేయడం మాత్రమే కాదు; కంఠపాఠాల్లా, పిల్లలు కూడా పాఠ్యము చేసి తద్వారా ఏడుపడా కలిగిస్తూ వున్నారు. ఫలితం యేమో పరిణమించినా వుద్దేశం దేశాభివృద్ధి కని చేసేది కనక దానికిన్నీ సంతోషిద్దాం. వారి దృష్టిలో వృథాగా ప్రజానాశకమైన బాణాసంచాకాల్పులను పెళ్లిళ్లు వ్యయరాలలో జరగకుండా చేదామనే వుద్దేశం యెందుకు కలగలేదో? అనుకుంటాను.

* * *

సుమారు నాలుగేళ్ల నాడు యీ బాణాసంచాను నిర్మించే వకవర్తకుని మేడ విశాఖ పట్నంలో బాణాసంచా అంటుకొని దానిలో వున్న జనంతో “సహేంద్రతక్షకాయ స్వాహా” గా ఆహుతి అయింది. ప్రతిసంవత్సరము యీలాటి విపత్తు లెన్నో జరుగుతూ వున్నాయి. దీపావళిపండుగ జరిగిన మఱునాడు ప్రతీ ఆస్పత్రినగ్గితా దీనివల్ల గాయపడ్డ జనం కనపడుతూనే వుంటారు. అసలు దీపావళిశబ్దానికి వున్న అర్థం నూనెతో భగవత్ప్రీతికరంగా దీపాలు పెట్టడమే కాని బాణాసంచాకాల్పు కానే కాదు. బ్రిటిషు వారి ప్రభుత్వం రాకలార్యం తాటాకు టపాకాయ లతోటిన్నీ కొద్దిగొప్ప మతాబాలతోటిన్నీ యీ వుత్సవం జరిగే దని వినడం. మాచిన్నతనం నాటికి తారాజు వ్వలున్నూ లంకాపురులున్నూ వెలిశాయి కాని బాంబులు బయలుదేరి లేదు. యిటీవల యివిహడా బయలుదేరితాయి. దేవతాపుత్సవాలుగాని పెళ్లిళ్లుగాని పిట్లకాల్పులు లేకుండా జరగడం మంటే చాలా మౌనతగా చూస్తూ వున్నారు. యజమానికి యిట్టం లేకపోయినా వచ్చినదట్టాలలో వారేనా చేతి వట్టు పెట్టుకొని యీ బాణాసంచాను సప్లయ చేసి తీరుతారు. నాచిన్నతనంలో యానాంలూ శ్రీమన్యం వారింట వకవివాహంలో యీకాల్పువల్ల చూడడానికి వచ్చినవకమనుష్యుడి కళ్లు పోయినాయి. మనిషిమాత్రం

బ్రతికాడు “చావుతప్పి కన్ను లొట్టపోవడం”-యెన్ని యీలాటివి యిటీవల జరిగాయో వివరించి గ్రామవలసే వస్తే గ్రంథం చాలా పెరుగుతుంది. ముప్పాసాననిషేధంకంటేహడా యీబాణాసంచా కాల్పుగొప్పం మొట్టమొదట చేయడమిదిగా నాకు కనపడుతుంది. యేకొంచెంగానో లైసెన్సు మూలకంగా వచ్చే బడి తగ్గినా మద్యపాననిషేధంవల్ల వచ్చే నష్టయిశి నష్టం కూడా దీనివల్ల గవ్వ మొంటుకు వుంటుంది అనుకుంటాను. మనకాంగ్రెసుమంత్రులు కులాచారాలహా, ఏవశాస్త్ర మర్యాదలహా భంగించేరూట్లు కొన్ని ప్రబుత్వహాని కంటూ చేస్తూనే వున్నారు. యీ వారిచృష్టికంగా యెందుకు పడిందికాదో అనుకుంటాను. గయ్యూలగా తప్ప యీబాపతు వాడరానికి ఆవకాశం లేకుండా వకబిల్లు పెడితే దీన్ని యెదురుపనేనాగు అంతగా వుండరు. యెందటికో అకారణంగా సంఘటించే విపత్తు యీ నిల్లువల్ల తొలగుతుంది. యీ నిషేధం యేధర్మశాస్త్రాన్ని కాని యేసదాచారాన్ని కాని భంగించేదికాదు. యిది యెందుకో నిగపరాధులమకూడా విపత్తులో ముందుతూవున్న గుర్వ్యసనం. “రామాయణంలో పిడకలవేట్లాట” అన్నట్టు ప్రసక్తిగాని ప్రసక్తిగా యీ సిగ్నా బిషియం ఆనేన్యాసంలో యీ బాణాసంచా కాల్పుగొడవ యెందుకు వచ్చింది దంటే, మొన్నరాత్రి సుమారు పదింటలవేళ ఆకాశంమీద లేతమున్నూ మబ్బులేకుండానే వకపురుము వినపడింది. దీని క్రూరణ మేమిగా వుంటుందని చెప్పించాను కాని నిష్కర్షగా లేలిందికాదు. మర్నాడు రాజమండ్రిలో జరుగుతూవున్న షాహుకారు గృహంలో జరిగే పెండ్లిలో అతివైరూపాయాల వలగల శకబాంబువల్ల యిరవై తొమ్మిండుగురు గాయపడ్డట్టున్నూ, అందులో తొమ్మిండుగురు తల్లాలమంసే మరణించినట్టున్నూ, ఆ మరణించినవారిలో వకరితల యొక్కడ పడిందీ తెలియనే తెలియనట్టున్నూ, వొక బ్రాహ్మణ కుటుంబాని కాల్వదొరికితే తండ్రి దాన్ని మల్లం అలికించుకొనే వుద్దేశంతో చేతపట్టుకొని దుఃఖిస్తూ తిరుగుతూ వున్నట్టున్నూ, తక్కిన యిరవైమందిన్నీ ఆస్పత్రిలో వున్నట్టున్నూ యెవరో చెప్పకుంటూవుంటే విన్నట్టు మామూడో చిరంజీవి చెప్పగా వినాను.

యందులో యేకాంతమో మోక్షము తగ్గులే వుండా వస్తున్నది. పశువులే జరిగే పెళ్లెమిటి, యీ “స్త్రీగర్వపు గాళ్లెమిటి” అని తోచి యీవాగ్ధ్యంబోనే దీన్ని సుపించి చెందుమాటలు వ్రాసి యీ మతాచారాన్ని తొలగిస్తే బాగుంటుందేమో అని మంత్రులకు జ్ఞాపకం చెబావని యందులో ప్రసక్తిలేని ప్రసక్తిగా దీన్ని యిటికించాను. యిటివల యీ సగోరదృశ్యాన్ని మంచినవారు చెప్పినమాటలు బొత్తిగా వివరేకపోయారు.

యెప్పుడో ప్రపంచయుద్ధం వస్తే యీకర్కం చీనా తోపాటు మనదేశానికూడా వస్తుందేమో అనుకుంటే అప్పటిదాకా యెందుకు? యెప్పుడే వచ్చిందిన్నట్టు మెన్నటిరాత్రి రాజమండ్రీవ్యవస్థం బుజువు చేస్తావుంది. యీదిక్కుమాలిన బాణాసంచా లేనంతమాత్రంచేత పెళ్లికి వచ్చేలోటు లేకనున్నా కనపడదు. సిగ్గుసిగ్గు చెప్పి నృత్యగీతాలు కొందఱు పెళ్లిళ్లలో పెట్టడం మానేశారు. వృథావ్యయ మని చెప్పి సదస్యాలు మానుకున్నారు. కర్చుకునేటని చెప్పి పాంచరాత్రవివాహాలు మానుకున్నారు. యింకా యెన్నో పూర్వలు ఆచరించే ఆచారాలు తగ్గించుకున్నారు. కాని వున్నంత శక్తిలోనే అంతో యంతో బాణాసంచాకాల్పంటూ లేకుండా యేమహాచాందసులయిళ్లలో జరిగే పెళ్లిళ్లు కూడా నూటికి తొంభైదొమ్మిది జరగడమే లేదు. పైని మానుకున్నట్లు వుదాహరించినవాట్లలో అంతో యంతో మంగళసంపాదకత్వం వుండిగాని యీ బాణాసంచాలో అట్టిది లేకనున్నా వున్నట్టు లేదు. ఆపత్తు అందటికి స్పష్టంగా కనపడుతూనే వుంది. దీపావళినాటితో పాటు పెండ్లిండ్లలోపూడా దీన్ని మానిపించే ప్రయత్నం జరిగితే బాగుండును. దీపావళిపండుగనాడు బాలకులకు సంతోష పెట్టడానికి యిటివల విదేశాలనుంచి వస్తూవున్న కాకరపూవొత్తులు వగయిరాలకు అనుమతి యిస్తే అంత చిక్కు లే దనుకుంటాను. యిది మానిపించడం ఆవశ్యక మని తోచేయెడల మఱికొందఱుపూడా వ్యాసకర్తలు వారివారి సమృత్తిని చూపవలసిందనిన్నీ, అన్యథా తోస్తే అన్యథాగానే వారివారి అభిప్రాయాన్ని తెలపవలసిందనిన్నీ అభ్యర్థిస్తాను. దీనివల్ల యిదివఱలో మన భారతజాతికి వున్న సిగ్గుబిడియాలు పోవడంగాని,

లేని సీగ్నాగీతాలు రావడంగా లేదు. సీగ్నాగీతాల నా చాందసబాధికి తోచింది కాదు. సీగ్నాగీతాల వ్రాతాడు. యీచాందసం యింకా చాందసం పెట్టిన సుచ్చారాలమాడిరిగా నెగ్గుచున్నావని సీగ్నాగీతాల వ్యవస్థకూడా లేదని నాకు తోచింది. సీగ్నాగీతాల బాణాసంచా ముచ్చట యింకావకే కాక చెండ్లకొమ్మలూ, పెండ్లిపూచురీతికూడా మోసంతోనే వేళ్ళు చుగివా! అలా వారిమట్టుకు బ్రావరాజే అడుకుండా, యెవరి పెళ్లిలో యీలాటి అమంగళం జరుగుతో ఆదంపతుల భిదివ్యతాళాలాన్ని గూర్చి చూయించవలసి వుంటుందా వుండదా? సీగ్నాగీతాలలో యిట్టి ఆపత్తులకు చోటివ్యవహారే ప్రజలలో వుండే సాధ్యతకేదా తర్కం? ఇట్టి ప్రజలే ప్రపంచంలో నూటికి తొంభైవంతు బంటారు. యిట్టి ప్రజల కంటే దివ్యజ్ఞానం కలిగించడాని కంటూ యెందుచో యెన్నో ప్రయత్నాలు చేసి చుడకు వారి కీమతాన్ని యావత్తూ దానికి ధారపోసి కృతార్థులు కాలేక పోయినట్టు గ్రంథాలు ఘోషిస్తూవున్నాయి. ఘోషించినా చేతనై సంతోహం యత్నం చేయడం పరిజ్ఞాతలకు కర్తవ్యమే. అందుచేత పరిజ్ఞాతలు యత్నిస్తూ వుండవలసిందే. కాని ఆ ప్రయత్నంలో పూర్వీకులు చేసిన యేర్పాట్లను గూర్చిపూడా తఱచితఱచీ కాని చట్టన వాట్లను మార్చుకూడదు.

అందులోనున్నా యితరవిషయాలనూ పేరూ వున్నా వివాహాది ప్రధానవిషయాలు మఱీ ఆలోచించి కాని మార్చుకూడదు. అందటికి స్వయంవరాధికార ముంటేమాత్రం అది సెలవేటడం యేలా? యీమధ్య వకసభలో వకాయన వుపన్యసిస్తూ హరిజనులకూ యితర వర్ణస్థులకూ వివాహాలుకూడా జరగడం ఆవశ్యక మని వుపన్యసించినట్టు చదివాను. వకప్రక్కనేమో వేదాధికారంకోసం ద్విజేతరులు ప్రయత్నిస్తూ మళ్లా యీ ప్రయత్న మేమిటి? యెవరికి తోచినట్టుల్లా వారు తోవలు తొక్కుతూవున్నారు. స్త్రీలు చేసే సభలలో పురుషులు సర్వధా తమకు అపకారం చేసివున్నారని తేల్చడమే కాని మఱొకటి కనపడదు. వొకవేళ అర్థాత్మా ఆమాకాలాల్లో నివృత్తపాతబుద్ధితో చేసిన

భర్తృనిర్ణయాలు కొందఱికి యిట్టివల బాధకాలుగా పరిణమిస్తే సరిగిరిమించాయేమో కాని నిర్ణేతలు మాత్రం పక్షపాతులు కారకుల గ్రువము. యిప్పుడు లోకోపకారబుద్ధితో మహాత్మునియంతటి నిస్పృహుఁడు చేసే భర్తృనిర్ణయాలు కొందఱికి బాధకాలుగా ఉండుటం లేదా? ఆలాగే అనుకోవాలి.

* * *

అప్పటివారు యెంతసేపు ఆలోచించినా స్త్రీజాతికి ముఖ్యంగా సహజంగా వుండే సిగ్గు విడియాలకు లోపం రాకుండా వుండే కట్టుబాట్లు చేసేనట్టు తోస్తుంది. అనులోమవివాహలేకావాలనేదానిలోనూ యీ అర్థమే యిమిడివుంది. ఘోషాలోకూడా యిదే యిమిడివుంది యిప్పుడు స్త్రీలైతే స్వయంగా ఆనిర్ణయాలు వదులుకోవాలని కుతూహలపడ్డట్టు లేకుండాని కొందఱు సంస్కర్తలు అదేపనిగా పత్రికలలో వ్రాస్తూవుండడం చూచి యేకొందఱో స్త్రీలుకూడా వారిధోరణిని అనుసరిస్తూ వున్నారు. అనుసరించేవారు నూటికి పదిమందేనా వుండకపోయినా పత్రికలలో పెద్దచేసి ప్రచురించడంవల్ల వాళ్ళే యెక్కువగా వున్నట్టు లోకానికి తోస్తుంది. ఆసంస్కర్తలుకూడా కొందఱు విడాకుల చట్టాన్ని యితర శేషస్థలతోపాటుగా యేవగించుకుంటూకూడా వ్రాస్తూనే వున్నారు. వారికి నమ్మకం రించవలసివున్నది.

సంసార మ నే ది క ప్ప ల త క్కి డి. యెన్నిపుపాయాలు చూపినా యేదోవకలోటు వుంటూనేవుంటుంది. ఆలాటిలోటు లేకుండా చేసే దట్టావక్క యథాలాభసంతుష్టే. ఆ సంతృప్తిని కలిగించేదట్టావక్కజ్ఞానమే. పోతరాజుగారేమో,

క. “వ్యాప్తిం జెందక వగవక,
ప్రాప్తంబగు లేకమేని పదివేలనుచక,
దృష్టిక జెందనిమనుజుఁడు,
సప్తద్వీపములనైనఁ జక్కం బడునే?”

అనిచెప్పి తదనుకూలంగా కాలం గడుపుకున్నా జరిగింది. శ్రీనాథుఁడు—కా. అక్షయ్యంబుగ సాంపరాయనీలెలుంగాధీశ! కన్తూరికా భిక్షాదానము నేయు” మంటూ కన్తూరిదగ్గిఱనుంచి భిక్షించినా కాలం జరి

గింది. ఆయనసిగ్గుతనాన్ని అనేకులు అనేకవిధాల పొగడి కీర్తిస్తూవున్నారు. శ్రీనాథుణ్ణి కవితారచనా విషయంలో యెంతో రించినా యీ విషయంలో పోతరాజుగారివే హక్కు. ఆలాటిప్రవర్తన అందిటికే అలవడుతుందా? అనేశ్రశ్నకు జవాబుచెప్పడం కష్టం, “రామాదివ ద్వర్తితవ్యం, న రావణాదివత్” అనికదా పెద్దలయాడేశము. అందఱును రామునివలె వర్తింపఁ గలరనేనా వారితాత్పర్యం? నేర్చుకోవలసిన గుణాలు ఆలాటివి కాని యితరాలు కావని తెల్పడమే వారి వుద్దేశం. యితరగుణాలు వాటంతట అవే అలవడతాయి. అందుకే—“లోకే వ్యవాయామిష మద్యసేవా జంతోస్తు నిత్యాః” అని యెత్తికొని, “వ్యవస్థి సత్ర” అని పరిసమాప్తి చేశారు ఋషులు. ఆవ్యవస్థ యెంత చక్కఁగా చేయాలో అంతచక్కఁగానూ చేశారు. ఆ చేయడంలో స్త్రీలతోపాటు పురుషులనుకూడా కట్టుబాటుచేశారు. కాని పురుషులకు బహుభార్యత్వాన్ని మాత్రం అంగీకరించారు. స్త్రీలకు బహుభర్తృత్వాన్ని సమ్మతించారు కారు. అది పరంబోమాట దేవుఁ డెఱుఁగుమగాని యిహానికే యెంతో హేయంగా వారికి కనపడింది. ఆ కనపడడం సిగ్గుకు సంబంధించినదేకాని వేఱుకాదు. ఆసిగ్గునూళ్ళే దేవమంత్రబీజాక్షర మనిన్నీ, సాక్షాత్పరదేవతారూపాలలో ఆది వక్రమిన్నీ సేమ దీనిలో వ్రాసింది. పురుషులకంటేకూడా ఆ బీజాక్షరజపం స్త్రీలే చేసి నిలవఁదగ్గవారు. కొందఱు దానివిషయంలో అతిక్రమించినా యింకా యెందఱో దాన్ని ఆవలంబించి యీ భరతఖండమర్యాదను నిలుపుతారనే నా నిశ్చయం. పూర్వమాత్రం అందఱూ దాన్ని కాపాడినట్టు చెప్పఁగలమా? అప్పుడు ఆలాటివారికి సంఘంలో స్థానం వుండేదికాదు. యిప్పుడో? దాన్ని సంపాదించుకొన్నట్టువుతుంది. అంటేకాని దానికి మంత్రబీజాక్షరత్వం యెప్పుడూ నిశ్చేవుంటుంది. యెంత వ్రాసినా యింతే. కొన్నాళ్లకు మల్లా వెనకటిరీతికి ప్రపంచకస్థితి మాటికే మాటుతుండేమా? యిప్పటిమార్పు లేవిగాని చిరస్థాయులుగా వుండేట్టు తోచదు. సర్వే జనాస్సుఖినోభవంతు. “హ్రీంకారరూపిణ్యై నమః” స్తుతి.

వరప్రసాదం

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

కాశరానికి వచ్చిన నన్నెండ్రొక్కరిగాని కనకమ్మగారికి సంతానం లేకపోయింది. ఆ సత్యనారాయణస్వామివారి కటాక్షం కలగబట్టే అంత అలస్యంగానైనా ఆకొరత తీరింది.

నరసింహంగారూ కనకమ్మగారూ పిల్లల కోసం వాచిపోయినారు. చాలాకాలంగా కాశరంచేస్తూ పిల్లలు కలగకపోతే ఏదంపతులైనా సంతానంకోసం వాచిపోవచ్చును. ఇతరులు పిల్లలకోసం తపించటంలోనూ కనకమ్మ నరసింహంగార్లు తపించటంలోనూ చాలా వ్యత్యాసం ఉంది.

కనకమ్మగారికి పట్టిఉండినదిగు లేమంటే సంతానం కలగకపోవటం తన స్త్రీత్వానికే అవమానకరంగా ఉండినట్టు భావించిందామె. అందరూ పిల్లల్ని కంటున్నప్పుడు తను కనకపోవటం సాటి ఆడవాళ్లలో తనకు అవమానకరమైనవిషయం కాదా మరి?

“కొందరికి కడుపులైనా పోతై!” అంటూఉండేదామె. ఆవాక్యంలో అపారమైన అర్థం కనిపిస్తుంది నాకు. ఆవాక్యంమీద ఎంతపెద్ద గ్రంథమైనా రాయవచ్చు ననుకుంటాను. “అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా” అనే ముక్క తలుచుకుంటే మాస్వాములవారు ఎట్లా ఉద్రేకపూరితులౌతారో, కనకమ్మగారి మాటలు తలుచుకుని నేను అంత తన్న

యట్టే అచ్చతాను. కాని అనేకకారణాలవల్ల కనకమ్మగారన్న వాక్యంలో ఉన్న విషేధ భావాలను పరితల కుశాగ్రాద్ధికి వదలి పై కథ కుసక్రమించుతాను.

పోతే నరసింహంగారికిన్నీ కొరతగానే ఉండింది పిల్లలు లేకపోవటమనేది. కొందరు పిల్లలకు బొమ్మలు ఎట్లా కావాలో కొందరు పెద్దలకు కూడా పిల్లలు అట్లాగే కావాలి— ఆడుకోవటానికి. నరసింహంగారు ప్రాణం గల బొమ్మలకోసం కలవరించాడు.

ఎట్లాగైతే నేం కాశరానికి వచ్చిన పుష్కరానికి కనకమ్మగారికి నెలతప్పింది. నలుగురూ సంతోషించారు. నరసింహయ్యగారి ఉత్సాహం చూసి నలుగురాడవాట్లా నవ్వుకోలేక ఇదయినారుకూడాను.

ఒకనాడు కనకమ్మగారికి వింతకల వచ్చింది. ఆవిడకు నామాలవాడు కలలో కనిపించి “నాదయవల్ల నీకు మగపిల్లవాడు పుడితే నా పేరు పెట్టుకుంటావా?” అని అడిగాడు. మర్నాడు భార్యాభర్త లిద్దరూ కూడబలుక్కుని మగపిల్లవాడే కలగాలి కాని తప్పకుండా ఆస్వామిపేరు పెట్టుకుండా మనుకున్నారు. ఆసాయంకాలమే కనకమ్మగారు బయట ఉండింది!

“మే మంటే వెంకటేశ్వరస్వామికికూడా వేళాకోళ మయిందిగదా!” అని విలపించింది కనకమ్మ ఎడంగా కూర్చుని.

అనేకమంది దేవత యుండటంకూడా ఒకందుకు మంచిదే నటాను. ఆంధ్రదేశాని కంతకూ ఒక్క వెంకటేశ్వరస్వామి ఉంటే ఆ దంపతుల గతి ఏమై ఉండును! డాక్టర్లలో పరస్పరం ఉండే ఈర్ష్య దేవతలలో కూడా ఉండి ఉంటుంది. నరసింహంగారికి సంతానం ప్రసాదించటం వెంకటేశ్వరస్వామి న్ని ఎప్పుడైతే కాకపోయిందో అప్పుడు (శ్రీ) సత్యనారాయణస్వామివారు వెంటనే కనపడటాన్ని నరసింహంగారింటికి పంపారు. కనుక ఆ పంపటం ఎవరో పంపినట్టే వచ్చాడు. ఆయన వస్తూవస్తూనే నరసింహంగారి ఇంటి లోపలి అరుగుమీద కూర్చుని వేదోక్తంగా ఆశీర్వాదించాడు గృహస్థును. ఆతరవాత కనకమ్మగారిని చూసి “అంతా ఊమంగా ఉన్నారా, తల్లీ?” అన్నాడు. ఆతరవాత “కాస్తస్నానంచేసి సంధ్యావందనం చేసుకుంటాను. నుయ్యి ఎక్కడ?” అని అడిగి ఆ కార్య కలాపంలో పడిపోయినాడు.

మళ్లీ భార్యభర్త లిద్దరూ కూడ బలుక్కుని “ఈయన ఎవరో దేవుడల్లే వచ్చాడు. భోజనానికి ఉండిపోమ్మందాం!” అనుకున్నారు.

“సత్యనారాయణవ్రతం చేసుకోండి. మీకు పిల్లలు ఎట్లా కలగరో చూస్తాను!” అన్న డ్రాబ్రాహ్మణు భోజనాలప్పుడు.

నరసింహంగారూ, కనకమ్మగారూ సత్య నారాయణవ్రతం చేసుకున్న తరవాత సంవత్సరం వెళ్లకపూర్వమే కనకమ్మగారికి మళ్లీ నెలతప్పింది. ఈసారి కనకమ్మగారికి గర్భం నిలిచిందికూడాను. కాని అతొమ్మిది నెలలూ పోషకాలు సంతానవాగ్దాన ఉన్న

మనిషికి ఉచితమైనవికావు. ఆవిడకు నేవిల్లే సరిపడలేదు.

అన్నితత్వాల్లా ఒకటిగా ఉండవు. కొందరికి జబ్బేరాదు. అసలుజబ్బురావటమూ, రాకపోవటమూ, వచ్చినారవాత అది త్వరగా నయం కావటమూ, కాకపోవటమూ డాక్టరుచేతిలోకంటే మనచేతిలోనే ఎక్కువ ఉంటుంది. ఒక్కరోజు జ్వరంతో ముంచాని కంటుకుపోయినవా ఖైన్నాడు. నాలుగైదు లంఘనాలు చేసికూడా పైకి కనిపించనివారున్నారు. ఒక్కపూట భోజనం మానేసి బిక్కుమొహం వేసేవాళ్లే ఉన్నారు. ఎవరో మైతేనేం? కనకమ్మగారు కేసలమూ వేచిల్ల తోనే పీను గయిపోయింది.

ఆతరవాత నెలలు గడిచినకొద్దీ ఆవిడనన ప్రారంభించింది: “ఏంకడుపు లమ్మా? చక్కు మాలిన కడుపులూ!...కడుపులు రాకుండా పిల్లలు పుట్టరాదూ?” అని. అదివరకల్లా కడుపుతో ఉండినవాళ్లను చూసి అసూయ పడ్డ కనకమ్మ ఇప్పుడు ఊరికే ఉన్నవాళ్లను చూసి అసూయపడ్డది. అనేకమంది కడుపుతో ఉండి కళకళలాడేవారు. తను ఏప్రాసల్లే ఉండటం దేనికో ఆవిడకు అర్థం కాలేదు. అట్లా ఉండకపోవటం తనపొర పాటే అయిఉండవచ్చునన్న అనుమానం ఆవిడకు తట్టింది, కాని అది ఎవరూ నిరూపించ లేరని తెలుసుకుని ఆవిడ నిశ్చింతగా ఉండింది. (ఇంకొకరు నిరూపించలేనంతకాల మూ తప్పులు చెయ్యటానికిగాని, అశక్త తతో ఉండటానికిగాని ఎవరి కభ్యంతరం ఉంటుంది?)

ఏడోనెల గర్భిణిగా ఉండగా కనకమ్మ గారికి అగ్నిపరీక్షగా ఆవిడఅన్నా, అన్న

భార్య, అన్న అత్తగారు ఏదోవిమిద తమయింటికి వచ్చారు. కనకమ్మ పోకడలు చూసి ఆవిడ అన్న అత్తగారు “ఇదేమిటమ్మా, కనకమ్మ తల్లీ? ఇలా అయితే నేను ఏది హేను మంది నెలామోశానూ?” అని సీతులు వ్రారంభించింది. అది చాలనట్టు కనకమ్మగారి వదినెగారు కూడా ఆరునెలల గర్భిణిగా ఉండింది. ఆవిడ మొహాన ఎప్పుడూ సంతోషమూ చిగునవ్వు తాండవిస్తూ ఉండేవి. తన అన్న ఆ భార్యని పువ్వుల్లోపెట్టి చూచుకోవటం చూస్తే కనకమ్మవల్లు భగ్గున మండింది. ఆముగ్గురూ తమయింటో ఉన్న రెండు దినాలకాలంలోనూ చూడవచ్చిన అమ్మలక్కలంతా తనవదినెగారి ఆరునెలల గర్భాన్ని చూసి ఏమి మురిశారు! ఏడునెలల గర్భిణి తన మొహాన ఏమొద్దులూ లేవు!... సకాలానికి కనకమ్మగారు మగపిల్లవాణ్ణి కన్నది. ఆ కుర్రవాడికి రేపు బారసాల అనగా నరసింహంగారి కలలో సత్యనారాయణమూర్తివారు ప్రత్యక్షమై “నా అనుగ్రహంవల్ల పుట్టిన యీ పిల్లవాడికి నాపేరు పెట్టుకో” అని సలహా ఇచ్చారు.

అప్రకారమే నరసింహంగారు బియ్యంలో “సత్యనారాయణ వరప్రసాదు” అని రాశాడు. ఆయన ఆపేరు రాశాడో లేదో తెల్లచేతుల్లో ఉన్న గుడ్డు ఒక్క కేక పెట్టి నిశ్చలంగా ఉండిపోయినాడు. అందరూ గొల్లుమన్నారు. ఈ గలభాలో ఒక పూర్వసువాసినికి పూని ఆవిడ కేకలువేయటం మొదలు పెట్టింది. వెంకటేశ్వరస్వామి ఏదో అంటున్నాడని అందరూ సావధానులై విన్నారు. వెంకటేశ్వరస్వామికి చాలాకోపం వచ్చింది. తనపేరు పెట్టుకుంటా మని వాగ్దానం చేసి

ఏమిటి “నరసింహాయి” ఉద్దేశం? ఇప్పటికైనా పిల్లవాడికి తనపేరు పెడరాడ? తను ఏంచేసే? చూస్తాడా?

మరి వెంకటేశ్వరస్వామి ప్రత్యక్షమేవుడు. ఇతరులకు వాగ్దానాలు చేసి తప్పువర్తనగాని వెంకటేశ్వరస్వామితో కురుడు. కోర్టుకు ఈడ్చేరకం!

సరే, నలుగురూచేరి పిల్లవాడిపేరు వెంకటనారాయణ అని ఒప్పుకునేవరకూ పిల్లవాడు ఏడన చేలేదు!...

ఇద్దరు దేవతల దయవల్ల భూమిమీద ఓడి ఆ ఇద్దరిపేర్లూ తనపేరు చేసుకున్న ఆ కుర్రవాడు ఎంతగొప్పజాతకుడో అని అందరికీ అనుమానం రావచ్చును. ఒక ప్రవక్షాదు రాసిన జాతకులలో అతను చాలా గొప్ప జాతకుడని మళ్లీ మళ్లీ చెప్పబడిఉంది.

ఉదాహరణకు ఆయుర్భాషం అనే ఘట్టంలో ఈవిధంగా ఉంది —

“ఆయుష్ష్యాః షతియైన చంద్రుడు (గ్రామ్యంగా “చంద్రుడు” అని రాసినా తప్పులేదు!) పంచమకోణమునందు యున్నందున కారకుడు సుఖస్థాన స్థితియందు యున్నందున యీ జాతకునికి పరమాయుధ్దాయము యున్నది” అని మనకు సులభంగా అర్థమయేటందుకు “దీర్ఘాయుర్యో నాక్ భవతి” అని సంస్కృతంలో ఉంది.

ఆవిధంగానే “అన్యజాతకస్య ధనాభావః” అనే ఘట్టంలోకూడా డబ్బును గురించీ దనకాన్ని గురించీ చాలా విశేషంగానే చెప్పబడి ఉంది.

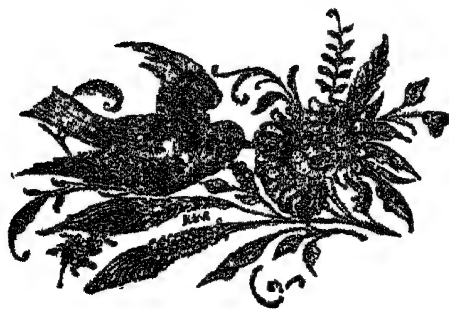
ముందుముందు కుర్రవా డేమవుతాడో గాని ఇప్పటిమటుకు వాడిసంగతి నా కేమీ బాగాలేదు — ఇంకొకరిగొడవ నాకెందుకు?

వాడికి రెండునెలలు వెళ్లింది లగాయతు ఈసాటివరకూ వాడితల్లిదండ్రులు ఎవరి మటుకు వారు వాణ్ణి తనవాణ్ణి చెయ్యాలని ఒకరొకరితో మొరంగా పోట్లాడుతున్నారు. వాణ్ణి ఆ ఇద్దరూ చెరొక రెక్కా పట్టుకుని చెరొకవైపు లాగినా వాడి కంత అపకారం జరగకపోను.

వాడు తండ్రిపోలిక అని అంటే తల్లికి మాట. తల్లిపోలిక అంటే తండ్రికి కోపం. తండ్రిమాట వింటే వాణ్ణి తల్లి కొడుతుంది. తల్లిమాట వింటే తండ్రి తిడతాడు. వాణ్ణి తల్లి కొడితే తండ్రి సముదాయస్తాడు. తండ్రి తిడితే తల్లి ఓదార్చుతుంది. భార్యభర్త లిద్దరిలో ఏఒకరు వాణ్ణి ఏంచేసినా రెండో వారు పోట్లాటకు వస్తారు.

ఈ ఇద్దరిమధ్యా వెంకటనారాయణకు ప్రవర్తన అనేదానికి సూత్రం తెలియకుండా పోయింది. ఏది చేస్తే ఎవరు తప్పుపడతారో,

ఎవరు తప్పుపట్టటగకంటే ఎవరు తప్పుపట్టటంలో ఎక్కువవ్యాయం ఉందో తెలియక వాడు వట్టివాజమ్మగా తయారయినాడు. వాడికి ఆవగించుత ఆత్మవిశ్వాసంకూడా లేదు. తను ఏదిచేసినా తప్పువుతుందని వాడికి తెలుసును — సాధారణంగా అవుతుంది కూడానూ! వాడు తన్నుతాను మరిచి పోలేని జబ్బుతో బాధపడుతూ ఉండటం నేను గమనించాను. వాణ్ణి పలకరిస్తే సమాధానం చెప్పటానికి భయపడతాడు. రెండేళ్ల రాల సమాధానం చెప్పవలసివస్తే లంతకన్న చిన్నది ఒకఅక్షరం సమాధానం ఏమైనా ఉంటేమోనని ఆలోచించటం ప్రారంభిస్తాడు. తనసాటివాళ్లతోకూడా వాడు నిశ్చింతగా నవ్వలేడు. ఎవరన్నా తను మాట్లాడటం వింటున్నారని తెలిస్తే మతిపోయి మాట తడబడుతుంది. ఎవరన్నా చూస్తుండగా వాడు సరిగా నడవనైనాలేడు లోకమంతా తన మీద సానుభూతి లేని విమర్శకులతో నిండి ఉందని నమ్మినవాడల్లే కనిపిస్తాడు. పాపం, వాడు నవ్వినా మూతి ఒకపక్కకు తోసుకు పోతుంది!

స్త్రీలకు లేఖలు: ౨.

సామ్యవాదము

కొచ్చెర్లకోట సత్యనారాయణమూర్తి

సోదరీ !

మొన్నటి నా లేఖను నీవు కడవరకూ చదివియే ఉండువు. ఆడవాళ్లు చదువుకుంటూ రని గ్రంథాలు వ్రాయడం, అవి మాయింట నీళ్లు కామట కుపయోగ పడడం మామూలు. ఈ లేఖలు మాత్రా అందుకే వుపయోగపడతాయేమో నే నెరిగను.

“సోషలిజము” (సామ్యవాదము) అంటే మన కొకవిధమైన భయ మేర్పడింది. రాజమహేంద్రవరం షేరుచెప్పగానే వీరేశలింగంపంతులూ, విజవావివాహాలూ జ్ఞాపకం వచ్చినట్టే “సోషలిజము” షేరు చెప్పగానే తమ్యాచేమూ, నీదసాదల తిగబాట్లూ, కుట్రలూ, దొర్ల న్యాలూ, తుపాకులకొల్పలూ, నిగాయుధులైన ఆడ వాళ్ల స్థిల శవాలూ, నెత్తురుకొలవలూ జ్ఞాపకం వస్తాయి. మన పొటకజనంకూడా ఆవిధంగానే తిరగబడి మనతలలు బద్దలుకొట్టవచ్చునన్న భయం అనేకులకు వుంది. మన “సోషలిజ్టు”లలో (సామ్యవాదులలో) చాలా మందికి రష్యాదేశంలో మోస్తరుగా మనదేశంలోకూడా నెత్తురువరదలను కళ్లచూస్తేనేగాని దేశానికి మోక్షం రాదన్న నమ్మకం లేకపోలేదు. ఒకకథ చెప్పతాను విను.

పూర్వం వకదేశంలో వకవూరు కాలిపోయింది. అందులో వకపందిరిల్ల కాలిపోవడం తటస్థించింది. కాలి వేడిగావున్న ఆపందిరిల్లపైన వకబుద్ధిమంతుడు పొర పాటున వేలుపెట్టి, వేడిని చల్లార్చుకోడానికి ఆవేలిని తననోటిలో పెట్టుకున్నాడు. అది చాలా రుచిగా వుండడంచేత పూరివా రందరూకూడా అదేవిధంగా పంది మాంసం రుచిచూడసాగారు. వూరిని తగలబెట్టి,

అందులో పందిని కాల్చి, దానిపైన వేళ్లుంచి, స్కోల్లో పెట్టుకుంటే రుచిగా వుంటుంది అచ్చటి బుద్ధిమంతు లందరూ గ్రహించి చుట్టుపక్కలవున్న వూళ్లను తగలబెట్టి పందిమాంసమును ఆవిధంగా రుచి చూడడం మొదలుపెట్టారు. కిక్కురు కొంతకాలానికి వూళ్లను తగలబెట్టి నక్కరలేకుండా పందినిమాత్రం కాల్చితిన్నా రుచిగానే వుంటుంది గ్రహించారు.

రష్యానుగురించి చిలుకపలుకు లుపవ్యసించే మన సోషలిజ్టులకక్కూడా ఈవిధంగానే వుంది. రష్యాదేశమే పుణ్యభూమి అనీ, మాస్కోనగరమే కాశీ, రామేశ్వరం, జగన్నాథములనీ వాదించే సోషలిజ్టులతోటి, భగవంతు డనీ, భూతదయ అనీ, మానవక్రమేమనీ మనస్సులో ఏకో శాస్త్రీ లేకపోయినా విగ్రహారాధన పనికిరాదని గాలితో పోట్లాడే బ్రహ్మసమాజపు పాదరీలతోటి మనకు పని లేదు.

సామ్యవాదం ప్రారంభమైన కొత్తలో ఐకోపా ఖండ మంతటా యుద్ధాలూ, విప్లవాలూ సర్వసా మాన్యంగా వుండడంవల్ల యీ వుద్యమంకూడా చాలా దేశాలలో అదేధోరణిని అభివృద్ధిచెందడం తటస్థించింది. పైగా ఏదేశంలోనైనా ధనికులు తమహక్కులనూ ఆస్తులనూ కాపాడుకోడానికి కొంత దొర్లన్యం ప్రయోగించక మానరు. అది ఎంతవరకు సాగుతుంది, ఎంతవరకు తప్పకుండా అనుప్రసృలకు సమాధానం ఒక్కొక్కదేశాని కొక్కొక్కతీరుగా వుంది. అందునుగురించి ప్రతిదేశంలోనూ సమృద్ధయలు తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నారు. ప్రస్తుతం మన మాలోచించవలసినవిషయం సామ్యవాదముయొక్క తత్త్వం. అంతేకాని సామ్య

వాదం అమలులోకిరావడానికి వకరి నొకరు చంపుకోవడం ఎంతవరకు అవసరం అని కాను.

ఏటేటా దేశంలో ఉత్పత్తి అయ్యే ససంపదను ఏవిధంగా పంచాలి? మన కెంత వుండాలి? మన పక్కయింటిచారి కెంత వుండాలి?

“ఈ విషయాలనుగురించి మన మిష్టమ కౌత్తగా ఆలోచించవలసిన అవసరం ఏమిటి? తరతరాలనుంచీ వస్తూవున్న ఏర్పాట్లూ, దొరతనంవారి చిట్టాలూ, నిబంధనలూ లేవా? పైగా ఆలోచించడానికి మన మెవరం? మన కెందు కిగొవ అంతా?” అని నీ వడగవచ్చును.

సంఘము, సంఘంతోపాటు అందున్న ప్రతి సంస్థా ఏటేటా మారిపోతున్నాయి; మనకు తెలియకుండానే, మనం అనుకోకుండానే, మన కళ్ళయెదుటనే మారిపోతున్నాయి. చిటిపెల్లవాడు మనకు తెలియకుండా మన కళ్ళయెదుటనే యెత్తూ, లావుగా ఎదుగుతున్నాడు. వాడి చొక్కాలు ఏటేటా విప్పించి కట్టించి చివరకు చాలక పొరవేస్తున్నాను. అల్లాగే సంఘంలో వున్న ప్రతిసంస్థనూ ఎప్పటికప్పుడు మారుస్తూనే వున్నాము. ఒక్క వివాహంవిషయమై ఆలోచించు. ఆటు హాడవిజ్ఞాన కారదా, రాక్షసు దేశముఖులు మొదలు, ఇటు నుడిపాటి వెంకటచలం వరకూ ఆ కట్టుబాటును ఎందరు ఎన్ని విధాల లాగి, తుంపి, చించి చేదించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారో చూడు! ఈజమిందారీలు ఎప్పుడూ ఈవిధంగా వుండినవి కాదు. ఈవర్తకవ్యాపారాలు ఎప్పుడూ ఈవిధంగా ఇరిగిననిన్నీ కాదు. ఆదాయపువన్ను, ఉప్పుపన్ను, నీటి పన్ను— ఇవి కడదిన ౬౦, ౭౦ ఏళ్ళలో అనేకసార్లు మెచ్చినవి, తగ్గినవి, తిరిగి మెచ్చినవి. ౮౦ ఏళ్ళకు పూర్వం ఇంగ్లాండులో విలియం మ్యామార్షి ఆనువాడు “సంఘంలో వున్న తారతమ్యాలను సరిచేయడం పన్ను వుద్దేశం కాదు” అని చెప్పియున్నాడు. ఈవాడు పన్నులపేర భాగ్యవంతులవద్దనుంచి అధికంగా ధనం సమూలంచేపి బీదసాదల ఉపయోగార్థం వెచ్చించడానికి మనం ఆయివాటుపడుతున్నాము. **కాబట్టి ఆదివాదం తర్వాత సమూలం వచ్చేటట్టే**

సంఘంలో వున్న ప్రతిసంస్థా యధాప్రకారంగా యేమార్పులూ లేకుండా యేటేటా జరిగిపోతూవుండని మన మనుకోవడం పొరపాటు. మనతాతలరోజులవలె మన రోజులు లేవు. మనరోజులవలె మన మనమలరోజులుండవు. మన ప్రయత్నంతో నిమిత్తం లేకుండానే మార్పులు వస్తున్నాయి. వాటిని ఆపడానికి మనతరం కాదు. ఆ మార్పులు ఏవిధంగా వస్తే బాగుంటుంది? అన్నదే మన మాలోచించగలిగిన విషయం. (ఈ సూత్రం నీవు బాగా గ్రహిస్తే సామ్యవాదతిత్వం గులువుగా బోధపడుతుంది.)

ఇతిరవిషయాలతోపాటు ససంపదయొక్క విభజననుగురించికూడా అభిప్రాయాలు మారుతున్నాయి. ప్రస్తుతం అమలులోవున్న యేర్పాట్లు అన్యాయమైనవనీ, అనర్థవాయకాలనీ, అసత్యప్రకారాలనీ అనేకులు మొరపెడుతున్నారు. అందునుగురించి ఎవరికి వారు ఆలోచించడం అవసర మవుతోంది. ప్రజల భావాల ప్రకారం రాజ్యాంగవిధానం నడిచేసోాలు సమీక్షించాయి. నిన్నటి రాజద్రోహులు నేడు దేశపరిపాలకులౌతున్నారు. “నాకెందు కిగొడవల”ని నిర్లక్ష్యం చూపడానికి కిది తరుణం కాదు. నీయిల్లు, పొలము, తిండి, బట్టి — వీటినిగురించిన సమస్యలనేకము సరిష్కార మవుతూవున్న రోజు లివి. వీటినిగురించి నీవు తగినంత శ్రద్ధను చూపకపోవడంచేత స్వార్థపరులు నిన్ను జోకొట్టి నిద్రపుచ్చి రాజ్యాంగవ్యవహారాలను తమకు లాభించేటట్లు దిద్దుకొంటున్నారు. వారు తమబాగును మాయకుంటారు గాని నీబాగును చూడరు. ఈయల్లరులలో తుదకు నీవం లేమియును మిగులకపోవచ్చును. నీయెరుకలో యెంతమంది స్త్రీలు మూడంతస్తుల మేడల నుండి పేదరికమునకు దిగలేదు? వారుకూడా మొదట నీవలేనే “ఈ బీదసాదల గొడవలు నా కెందుకు?” అని నిర్లక్ష్యము చూపినవారే! సోషలిస్టు లంటే అసహ్యించుకొన్నవారే! మొదటిలోనే వారికి సహనము దూరదృష్టి వుంటే చివర కిగతి వారికి తప్పియుండును గదా! కాబట్టి “నా కెందు కి గొడవ”లని నిర్లక్ష్యం పనికిరాదు.

ఈ వీధినున్న రామమ్మగారికి చాలుకు వెయ్యి బస్తాలు భావ్యం రాబడి ఒక్కడే కొడుకు, బిచ్చలేదు. కష్టపడవలసి అవసరం లేకుండా కాలిమీద కాలు వేసుకుని హద్దుంటే కాలం గడిచిపోతూవుంది. ఆపిని నున్న వెంకమ్మ చేదవితంతువు. ఎనమందుగురు పిల్లలు. మొగుడు రోగంతో ముంచుపట్టినాడు. రోజుకు పావలా హలిపనివల్ల సంచారం జరుగుతోంది. ఈ రోజురాటుచు మార్పుడం వెంకమ్మ కిష్టమేగాని రామమ్మ కిష్టంలేదు. ఇష్టం లేకపోయినా ఈమెపైకం కొద్దిగానో గొప్పగానో ఆమెకు ఏవోరూపకంగా ముడుతూనే వుంది. రామమ్మకుగాని, ఆమెకొడుకుకిగాని రోడ్లతో పని లేదు; కాలిబాట చాలు నంటుంది. తనకొడుకు వక్కడి కోసం వీధిబడి అక్కరలేదు ప్రైవేటుమేష్టరును పెట్టి చదువు పెప్పించుకుంటుంది. రాత్రిల్ల వీధిలో దీపాలు ఆమె కక్కరలేదు. ఇంటిచాకలిచేత కాగడావేయించు కుని వెనుతుంది. మునిసిపల్ నాకర్లు, యూనియన్ బోర్డు నాకర్లు, పూల్లో చేనే చాకిరీ అంతా ఆమె తన మట్టుకు తాను సొంతనాకర్లచేతనే చేయించుకుంటుంది. వెంకమ్మ కాలాపాడులేదు. వీధిబడి, రోడ్లు, వీధులలో దీపాలు, వీధులను తుడిచేవాళ్లు, పోలీసువాళ్లు — వాళ్లందరినహాయం ఆమెకు కావాలి; గాని వాళ్లకు జీతాలివ్వగల త్రాణ ఆమెకు లేదు. కాబట్టి హాళ్లకు జీతాలివ్వడానికి రామమ్మవద్దనుంచి పన్నుపేర కొంతద్రవ్యం వసూలు చేసి వెంకమ్మసౌకర్యంకోసం ఖర్చు పెడుతున్నాం. అంతే కాదు, రామమ్మవద్ద వెంకమ్మ ఋణం చేసి తీర్చుకోలేకపోవడంచేత వడ్డీని కొట్టివేస్తున్నాము. కాని వెంకమ్మదరిద్రం అంతటితో తీరడంలేదు. కాబట్టి అటువంటి వ్యత్యాసాలను తొలగించడానికి ఇంకేమైనా ఏర్పాట్లు చెయ్యకతప్పదు. ఏవిధంగా చేస్తే బాగుంటుంది?

బెర్నార్డు మె అనునతడు ఏడువిధాలైన ఏర్పాట్లను సూచించాడు.

౧. ఎవరు శ్రమపడి ఉత్పత్తిచేసే ధనం వారిదే. ఇది న్యాయమేకాని యెవ రెంతమొత్తం ఉత్పత్తిచేస్తున్నారో తెలుసుకోవడం మెట్లా? మన కళ్లయెదుట వున్న సరుకులకు మదింపు కట్టవచ్చును. కాని నేవ

కుబుచేసే కేవల విలక్షణతను అనివేక్షించి, ఏమేదనకాలాన్నిపట్టి పెట్టడం వల్లనే న్యాయంకాదు. పొరులో సరిచేతే కుదించివేసికీ బోలెడు నష్టం గతాలు : పెద్దవినిను బోలెడు సమకం లయామలు; పెద్దవాళ్లకు ఏమిదో వెయ్యి రూపాయలు; పిల్లవాడికి ౨, ౩ సంవత్సరాల నాట్యానికి మాత్రం ఎరువేలరూపాయలు. కాని ప్లీజరు, డాక్టరు, సినిమాట - షీళ్లు చాలాకాలం శ్రమచడి విద్యలు చంపాడించడం, వాగు గొరించే మొత్తాలను బోలెడు అనిగాని, గుండుకూలి అనిగాని లెక్కచేయడం న్యాయంకాదు. అంతేమారు పోవడం మెందుకు? సాధ్యమైనచో ఇంట్లో చాకిరీతో ముగిసి లేతేయిల్లావీధికి ; ఏడుకట్టించి యెట్లా? “అది చేసే దానీపని కింత; వంటపని కింత; పిల్లలను మానినందు కింత; వైపులు చక్క పెట్టించు కింత; ఇతరపరిచర్య కింత” అని మనం లెక్క పెట్టడం లేదు. కాని కేకంబోవున్న ధనసంపదను విభజించేప్పుడు ఇల్లాలిపనిని ప్రశ్నకంగా లెక్క పెట్టాలి. అట్లా చెయ్యకపోవడం చేతనే “బతికి నన్నాళ్లా మే మెంతకత్తుపడ్డాం తిండి గుడ్డా తప్ప మా కేమీ వుండడంలేదు. మార్కెట్లలో శక్తులు తగ్గడంతోమే మాబ్రతుకులు ఇతరుల దయాధర్మ భిక్షాలవినా ఆధారపడి వుంటున్నాయి. సంసారిం బాగుకోసమని మా రక్షప్రాణాలు భాగపోసినా చివరకు మాకు మనుషర్లకైనా గతిలేకుండావుంది. మాకు ప్రశ్నకం ఆస్తి వుండేతీరాల్సి” అని ఆశంసులు పోట్లాడుతున్నారు. అది వేరేకథ.

పర్యవసానం ఏమిటంటే ఎవరికి వారు ఉత్పత్తి చేసే సరుకులయొక్కగాని, వ్యయముచేసే కాలము యొక్కగాని విలువనుబట్టి ధనసంపదను విభజించడం అసాధ్యమైనపని.

౨. ఎవరి అర్హతకు తగినట్లు వారికి అన్నది రెండవ పద్ధతి. సత్ప్రవర్తన కలిగి శ్రద్ధగా, పాదుపుగా, దుర్గుణాలేమీ లేకుండా వట్లు వంచి పని చేసుకొనే వాళ్లకే విశ్వరూ మనిషీ, అసత్యము, సోమరితనము, త్రాగుడు, జూదము, దుబారాఖర్చు మొదలైన దుర్గు

జాలున్నవాళ్లకు విశ్వర్య ముండ దనిన్నీ జాతక చక్రం సరిగా నడుస్తూవున్న అదృష్టవంతుల వాదన. యోగ్యతనుబట్టి విశ్వర్యమైతే లోకంలో అయోగ్యతకు ప్దాన మేది? దుర్మార్గతకు దుర్మితికి అగత్య మేది? సన్మార్గులు దరిద్రులుగాను, దుర్మార్గులు విశ్వర్యవంతులుగాను ఎందు కుంటున్నారు? పైగా సత్ప్రవర్తనకు ఫల మైశ్వర్యమైతే పుట్టుకతోనే యీతారతమ్యం లేందు కుండా? కొందరు ఆగర్భ శ్రీమంతు లే? మరికొందరు ఆగర్భదరిద్రు లే? ఎన్నితరాలవర కీలెక్క? ఎవ రెంత ధనానికి అర్హు లో నిర్ణయించడ మెట్లా? బడిపంతులికి నెలకు పదిరూపాయ లిస్తున్నాము. సినిమానటికి కక్క ప్రదర్శనానికి పదివేలరూపాయ లిస్తున్నాము. “ఎంతమంది బడిపంతుళ్లు వక్క సినిమానటికి సమా నము?” అను నోటిలెక్కకు బదులు చెప్పడమెట్లా? అర్హతనుబట్టి ధనవిభజన చేయడం అసాధ్యమైనపని. ప్రయత్నించి లాభంలేదు.

3. ఎవరిచేతికి అందినది వారిది అన్నది మూడవ పదతి. అందరకూ సమానంగా తెలివి లేటలూ బలమూ వుంటే అందరకూ సమానమైన ఆవకాశాలు వుంటాయి. ఎవరికీ లోపం జరగదు. కాని అది సాధ్యమా? సిల్లులమోస్తరుగా పోట్లాడుతూ ఎంత కాలం జీవించడం?

కాని ప్రపంచనాటకం కొంతవరకు ఈపదతుల మీదనే నడుస్తూవుంది. దొంగతనం చేస్తే రాజదండన వుంది గాని తప్పతినికలూ, హెచ్చుగరలు, కల్తీనరు కులతో మోసంచేసే సాహుకారుకు ఏ ఆటంకమూ లేదు. వ్యవహారసరళిలో నోరున్నవారు నోరు లేని వారిని నిరాటంకంగా మోసాలుచేస్తున్నారు. వాటిని అరికట్టడానికి కొంతవరకు ప్రయత్నాలు చేస్తున్నాము.

మొత్తంమీద అరాజకాన్ని కూడా వకపదతిగా అంగీకరించడం భావ్యం కాదు. కాబట్టివదిలివేద్దాము.

౪. కొద్దిమంది పెద్దమనుష్యులకు విశ్వర్యమూ, అధికారమూ, అధికృత యిచ్చి వారి ఉన్నతపదవులను

నిలబెట్టడానికి వారికి విస్తారమైన ఆదాయాలను, వారికింద పనిచేయడానికి మనిషిసిబ్బందిని ఏర్పాటు చేయడం నాల్గవపదతి. ప్రపంచచరిత్రలో ప్రతిదేశం లోను సంఘనిర్మాణం ఈపదతులమీద జరపడానికి అనేకసార్లు ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అందువల్ల అనేకలాభాలు చూపుతున్నారు. ఉన్నతవిద్య, జ్ఞానము, పరిపాలనాదక్షత, కులగౌరవము, మర్యాద మొదలైన సుగుణాలతో శోభిస్తూ దేశం యొక్క సత్పరిపాలనకు కుశిభుజాలై యుండి, వాఙ్మయము, కళ, శాస్త్రము, వేదాంతము, మతము మొదలగు విజ్ఞానశాఖలకు పోషకులై సత్ప్రవర్తనకు, నాగరికతకు, ఉన్నతభావాలకు, నిష్కలంక శీవితానికి ఆదర్శప్రాయులైన యీతరగతివారు దేశానికి అమూల్యాలంకారాలనీ, అంతకంటె ముఖ్యమైన విషయం, వారిసాంతభుర్బులు పోను అధికంగా ద్రవ్యం వారివద్ద పోగవుతుంది కాబట్టి ఆమొత్త మంతా దేశాభివృద్ధికి మూలధనంగా వినియోగపడుతుందనిన్నీ వాసిస్తున్నారు. అదంతా నిజమే. వారి వల్ల దేశానికి ఈలాభా లన్నీ సమకూరుతాయి. వారిని తీసివేసి చరివిశ్వర్యాలను బీదసాదలకు పంచి పెట్టినా బీదవారి దరిద్రం తీరుతుం దనుకోడానికి వీలులేదు. పైగా ధనం కూడబెట్టే తరగతి ఉండుదు. కాబట్టి దేశంలో మూలధనం తగ్గతుంది. ఇంతకాలం అనేకులకు పనిపాటలను కల్పించి పోషించిన దివాణాలుండవు.

కాని యీవిధానంలో మేళ్లకన్న కిళ్లకన్నగా కనపడుతున్నాయి. పైగా అనుకున్నలాభాలు దేశానికి సమకూరడం లేదు. ప్రజలహా వారికి సంబంధం లేకపోవడంవల్ల ప్రజలభావాలను వారు గుర్తెరుగ జాలకున్నారు. అందుచేత వారిపరిపాలన ప్రజారంజకం కావడానికి బదులు అందుకు వ్యతిరేకమవుతోంది. వారిపెట్టుపోతలూ పోషణలూ తగ్గినాయి. తాము వనూలు చేసుకోనేచోట్ల నిర్దోషిణ్యం చూపిస్తున్నారు. తమఆటపాటలమీద, తిండిమీద, ఆడంబరాలమీద విశేషద్రవ్యం వెచ్చిస్తున్నారు. వారు చేసే విధ్యాభ్యాస భహుస్వల్పం. అట్లో

త్వత్తికోసం వినియోగపడవలసిన తమ అర్థనూ, మనుష్యబలనూ నిరర్థకమైన సాంతచాకికోసం వినియోగపడుతున్నాయి. పాతకాలలలో తమ లోపాలను కప్పిపుచ్చి గొప్పలను వర్ణించే చదువులను చెప్పించి విద్యలను పాడుచేస్తున్నారు. వారి కోసం సంఘం నిర్మింపబడిందిగాని సంఘంకోసం వారు నిర్మింపబడియుండలేదు. ఇక వారు చేయవలసిన పరిపాలనాకార్యక్రమ మంతా చట్టనిర్మాణభలు, మునిసిపాలిటీలు, జిల్లాబోర్డులు, సీవిలు క్రిమినలు కోర్టులు మొదలగు రాజ్యాంగశాఖలపై బడినది. పట్టణము లభివృద్ధిచెంది, పల్లెలప్రాముఖ్యము తీయించిన కొద్దీ వీరి ప్రభావం కూడా తీయిస్తోంది. ప్రభుత్వోద్యోగుల అధికారం పెంచుటచేత ఈ తరగతి వారితో వారి ప్రజలకు అవసరం తగ్గతోంది. ఇక వారు దూరపుపట్నాలలో కాపురా లుండడంతో వారి అధికారం అసలే పోతోంది. “మేము చెమటూడ్చి సంపాదించి యిచ్చినపైకాన్ని వీరు పట్నాలలో యేల వెచ్చించవలెను?” అని వారి ప్రజలు మొరపెత్తుతున్నారు. పైగా వీరు మూలధనం మాడబెట్టి దేశీయపరిశ్రమలను పోషించడం కూడా జరగడంలేదు. దుబారాఖర్చులను చేయగలిగినంత చేసి మిగిలినమొత్తాన్ని విదేశీకంపెనీలలో వేస్తున్నారు. జీవనానికి వృత్తులులేకుండా ప్రజలు బాధపడుతూవుంటే యీ ధనికులు లక్షలకొద్దీ ద్రవ్యాన్ని యేటేటా విదేశాల కంపుతున్నారు. ఇక దేశీయసంస్థలు యెట్లా అభివృద్ధిచెందుతాయి? “విదేశీయులకంపెనీలలోను, బ్యాంకులలోను ధనం వుంచితే అందువల్ల లభించేవడ్డీలవల్ల మనదేశానికే లాభం కలుగుతోంది” అని వాదించే బుద్ధిమంతులు కూడా వున్నారు. పైగా ఆవడ్డీపైకమైనా మన దేశంలో ఖర్చుఅవుతోందా? “స్వదేశీవ్రతము” పేర ప్రజలందరూ విరగబడి స్వదేశీమరలబట్టలు కొంటే ఆమరల ప్రాప్రయిటర్లు ఆపైకాన్ని ప్యారిసునగరంలో క్రైంచిదేశపు సౌఖ్యానికికోసం వెచ్చించడం లేదా? వారికి వీరికి భేదమేమిటి? దేశంలో వృత్తులు, పరిశ్రమలు, ఫ్యాక్టరీలు, కళలు, వేదాంతము, శాస్త్రము — ఇవి అన్నీ దేశమంతా మే!

కొట్టి యీ విశ్వవ్యవస్థలనూ, వారి విశ్వవ్యవస్థలనూ నమ్మువని మన సంపదలలో చాలా ఆవాసాలున్నాయి. ప్రపంచవ్యవస్థలు, వాణిజ్యవ్యవస్థలు, విశ్వవ్యవస్థల పరిస్థితులు, వాణిజ్యవ్యవస్థల వారీపై ఆధారపడియున్న ప్రజలకర్షణలు నాటి జనసామాన్యం చిక్కులలో పడిపోతారు.

౫. వృత్తులనుబట్టి ప్రజలను విభించి వృత్తికి తగిన ప్రతిఫలం ముట్టజెప్పడం ఐదవపద్ధతి. ఇది ప్రస్తుతం కొంతవరకు జరుగుతోందిగాని వృత్తుల ఎక్కువ తక్కువలను నిర్ణయించడం సులభంకాదు వంట బ్రాహ్మణికివున్న ఆదాయం ఒకేపంచులికి లేదు. కాఫీహోటలు అధికారికాదాయం రాక్షసుకి లేదు. దుకాణదారుకాదాయం విచ్చాన్ శిరోనుణికి లేదు. రైల్వేస్టేషనులో హాటీకున్న ఆదాయం విశ్వవిద్యాలయపు పట్టభద్రునికి లేదు. అక్షరజ్ఞానములేని ధాన్యంవర్తకుడు లక్షాధికారి అవుతున్నాడు. మహా పండితునికి తిండి లేదు.

దేశవాంఛ లందరికీ సమానమే. లేదా అవి వీడవారికే యెక్కువ. ఆదాయములలోనూత్రం తారతమ్యాలెందుకు? కొంతవరకు అవి మనం తెచ్చిపెట్టినవి కావు. ఎవరికి దొరికింది వాళ్లు చేతనైనవిధంగా సంపాదించుకొంటున్నారు దానికి ఒకనియమం నిబంధన లేవు. పైగా పెద్దరైతు తాలూకాజవానుకు జంకుతాడు. పెద్దమహాకారు ఇన్ కమ్టాక్సు గురూస్తాను గౌరవిస్తాడు. కాబట్టి అధికారానికి, ఆదాయానికి సంబంధం లేదు. వృత్తులనుబట్టి ఆదాయాలను నిర్ణయించడం సులభసాధ్యం కాదు.

౬. ఉన్న పరిస్థితులను ఉన్నట్లు వదిలివేయడం మరొకపద్ధతి.

ఉన్నది ఉన్నట్లు వదిలివేయడం చాలా సులభం కాబట్టిచాలామందికిష్టం. మార్పంటే కొడవ; భయం. కాని యిదియే సులువైన శిధిమా? సులువైన నా సాధ్యమా? ఇంట్లో ఎక్కడి వస్తువును అక్కడ వదిలినంత మాత్రాన బూజుపట్టకుండా, దుమ్ముపడకుండా, చెదపట్టకుండా అక్కడనే వుంటుందా? పోయినా

పడుకున్నాల్లి పొయ్యిలో వుంటుందా? ఇంకో నిముషాని కది పాలకుండుకోసమని ఉట్టిమీది కెగ రదా? కన్నంలో వున్న ఎలుక కన్నంలోనే వుంటుందా? ఇంకోనిముషాని కది ధాన్యంబస్తాలకు చిల్లుపెట్టదా?

ఎక్కడిదాని నక్కడి వదలడంలోనే చిక్కులున్నాయి. ముందుగా జాగ్రత్తపడి మానుకోవడంలోనే చిక్కులు తగ్గుతాయి. ఈమధ్య మనదేశంలో ఇన్ని గొడవలు బయలుదేరడానికి కారణ వేమిటి? అందరికీ సంబంధించిన విషయాలు కాబట్టి ఎవ్వరపీ కావనుకొని అందరూ నిర్లక్ష్యంగా వదిలివేయడమే. రైతు తన పొలంవంక పక్షిల్లు చూడకపోతే బలమైన తీగలు దొంగలు పొదిలు మల్ల కంపలు విషపురుగులు పొలమంతా పెనవేయవా? వేళ్లు లోతుగా పాతుకు పోయిన తర్వాత ఆ అడివిని కొట్టడం ఎంత కష్టమైన పని? ఎవరికివారు యీ గొడవలు మా కెందుకని నిర్లక్ష్యం చూపడంవల్ల దేశానికి కలిగే ఆనర్థకాలమయిదివరకే వర్ణించివున్నాను అందరి బాగుకోసం వినియోగపడవలసిన ద్రవ్యం కొద్దిమంది దుబారా ఖర్చులకోసం వ్యయమవుతోంది. అందరి బాగుకోసం వినియోగపడవలసిన మనుష్యబలం ధనికుల గుమ్మల ముందు కాపలాకాయడానికీ, వారికి ఆర్థంలేని, నిరర్థకమైన చాకిరీచేయడానికీ వ్యయపడుతోంది.

కాని యెల్లకాలం ఇట్లాగే కదలకుండా, మెడలకుండా, తొణకకుండా వెడుతుందా? ఒకలక్షమంది ఆజ్ఞానలూ లంచగొండులూ అస్వతంత్రులూ అయిన వోటల్లు రంగుపెట్టెలో తమవోటును పడవేసినంత మాత్రాన కాలచక్రం ఆగుతుందా? ఆగదు. ముమ్మాటికీ ఆగదు.

ఏకే మనం మార్పులకు బొత్తిగా అలవాటుపడడం లేదని చెప్పడానికి వీలులేదు. కొంతవరకు ఆలవాటు పడుతున్నాము. కాని ఏవిధంగా? ఎంతవరకు? “ఈవేళ విశేషా లేమిటి?” అని వార్తా పత్రికలు చదివేటంతవరకు; ఆనగా? గోదావరీనది కడిగి ప్రవహిస్తూవుంటే పొడ్డున కూర్చుని ఆపవా

హాన్ని చూస్తూవుండడం కాదు; డమానుతాడు తెగి ప్రవాహవేగంలో పడవ కొట్టుకొనిపోతూవుంటే, “మన మేమి చెయ్యగలం?” అని చేష్టలుమాని సోమరితనంగా మాస్తూ పడవలో హుద్దుని వుండడం.

ప్రజల వ్యవహారాలలో పనిపాట్లలో గనార్జన విధాలలో ఎంత తక్కువగా కలగకేసుకొంటే, ఎవరి గొడవలను వారికి ఎంత వదిలివేస్తే అందరూ అంత మంచిదని దొరతనమువారూ ప్రజలూమాడా మొన్నటిదాకా నమ్మతూ వుండేవారు. కాని అందువల్ల అనేక అనర్థకాలు పుట్టాయి. ఆపద్ధతి బొత్తిగా నిష్ప్రయోజనమని లేలంది. ఎవరో కొద్దిసాటి స్వార్థపరులైన అదృష్టవంతులూ విశ్వర్యవంతులూ తప్ప జనబాహుగ్యానికి ఆపద్ధతిమీద నమ్మకం బొత్తిగా నశించింది.

2. ఇక మిగిలినది సామ్యవాదము.

సామ్యవాదుల ఉద్దేశాలలో వీడవారి దరిద్రబాధను నివారణచేయడం ముఖ్యమైనది. ధనికుల సౌఖ్యంగా వున్నారనిగాని దరిద్రులు అసౌఖ్యంగా వున్నారనిగాని చెప్పడానికి వీలు లేదు. కాని మనం నిత్యమూ చూసే దరిద్రు మనస్సుకుగాని శరీరానికిగాని ఆనందంగాని సౌఖ్యంగాని ఇచ్చేది కాదు. ఈదరిద్రు మనోదారుధ్యాన్ని శరీరదారుధ్యాన్ని చంపి వేస్తుంది. అసభ్రతకు అనారోగ్యానికి పుట్టిల్లు. సంఘంలో వున్న దుర్గుణాలు అంటువ్యాధులు చాలవరకు దరిద్రులనుండి బయలుదేరుతాయి. దరిద్ర బాధవల్ల వకఆందమైన యువతి పశువువృత్తికి దిగి తే సంఘంలో అంటురోగాలు వ్యాపించడంలో ఆశ్చర్యంలేదు. జూదము, దొంగతనము మొదలగు వ్యసనాలసంగతి, కలరా మొదలగు అంటురోగాలసంగతి కూడా యింకే. పైగా, ధనం ధనికులకు చేకరిటట్టే దరిద్రం దరిద్రులను చేరి దేశ మంతటిసీ దిగలాగుతుంది. ప్రజలలో దరిద్రబాధ పెచ్చడం దేశానికంతకీ సంభవించే విపత్తులలో వక్కటని చెప్పొద్దు మా అభిప్రాయము. ప్రజలందరూ ధనికులవడానికి పాకులాడడమే. పోరాడడమే అభివ

ద్వికి సూచకమనీ, పేదరికమే దండింపదగిన శిక్ష అనీ అతని యుద్దేశము.

దరిద్ర మనేవ్యాధి దేశంలో వ్యాపించి వున్నప్పుడు, ప్రజలు దరిద్రులవడానికి అవకాశాలు విరివిగా వున్నప్పుడు ఆవ్యాధి మన యింటి కెప్పుడు వచ్చునో చెప్పలేము. బీదసాదలతో సంబంధం లేకుండా ముడిగా పూరికి దూరంగా ఇల్లు కట్టుకుని వున్నంతమాత్రాన ఆ బాధ మనకు తప్పనని చెప్పలేము. ఇతరులకోసమని త్రోవలో గోతిని తవ్వి వుంచితే ఎప్పుడో వకప్పుడు మనం కూడా ఆగోతిలో పడకతప్పదు. ఎన్నో మర్యాదగల కుటుంబాలు దరిద్రమనే గోతిలో పడుతూ వుండగా మన కుటుంబమాత్రం తప్పించుకుంటుందని నమ్మక మేమిటి?

“వాడికి వళ్లు వంగనందుకు తగినశిక్ష అయిందేలే! వాణ్ణి ముప్పి ఎత్తుకోనీ, మనకేం?” అని చిర్రుక్కుంగా తోసివెయ్యవద్దు. తాగుమోతైనాసరే, జూదగాడైనాసరే, సోమరిపోతైనాసరే, దుర్మార్గుడైనాసరే, దుబారాఖర్చు చేసేవాడైనాసరే, ఇంకేదైనా శిక్షను విధించుగాని దరిద్రమనే శిక్షనుమాత్రం విధించకు. దరిద్రం దేశాని కంతకూ సంబంధించినవ్యాధి. అది దేశాని కంతకూ సుష్టువ తేస్తుంది. అందుచేతనే సామ్యవాదులు ముప్పియెత్తుకునే వృత్తిని అంగీకరించరు ముప్పి యిచ్చినవాడినీ పుచ్చుకున్నవాడినీకూడా క్రిందికి దిగలాగుతుంది. ముప్పి గౌరవమైన వృత్తి అనడంలో మనం దరిద్రాన్ని, సోమరితనాన్ని గౌరవిస్తున్నాము. అందుచేత ఎందరో తోడిమానవులు ఆత్మగౌరవాన్ని చంపుకుని పవిత్రమైన మానవజన్మను నీచపరచి దరిద్రానికి దిగుతున్నారు. ధనికులు దేవుడికళ్లను గప్పి యీ దరిద్రుల ద్వారా చవుకగా స్వర్గానికి టిక్కెట్లను కొనుక్కుంటున్నారు. ముప్పిని వేసేవారికిగాని, గ్రహించేవారికిగాని “కృష్ణార్పణ”మనే భావం ఎక్కడా లేదు.

ఇక “నీవు ఏదేశంలోనో దరిద్రులసంగతి వ్రాస్తున్నావు. ఏ తృప్తకంలోనో రష్యానుగురించిగాని, అమెరికానుగురించిగాని, ఆఫ్రికానుగురించిగాని చదివి ఆపాఠాలు చిలకపలుకులలాగ నాకు అప్పగిస్తున్నావు. మన

దేశంలో పేదరిక మింత తీవ్రంగా వుందా?” అని నీ వడగవచ్చును. అందుకు సమాధానం యీ క్రింది అంకెలే చెప్పగలవు. ఇంతవరకూ నిన్ను అంకెలతో భయపెట్టి లేదుగాని ఇప్పుడు తప్పలేదు. మైగా మనదేశమే దరిద్రానికి పుట్టిల్లే యుండగా రష్యాదేశంవరకూ బోవడమెందుకు? మనవృత్తంతం మనకు చాలును. కాబట్టి మనదేశాన్ని గురించి కొన్ని సంగతులను ఉదాహరిస్తాను:—

౧. ౧౮౮౦-వ సంవత్సరంలో కరవుల కమిషనువారు “వ్యవసాయంతప్ప వేరే వృత్తిలేనివారిసంఖ్య వ్యవసాయానికి కావలసినవారిసంఖ్యకంటె చాలా అధికంగా వుంది” అని వ్రాసివున్నారు. నాటినుంచి నేటి వరకు వ్యవసాయం తప్ప వేరే వృత్తిలేనివారిసంఖ్య క్రమంగా హెచ్చుతోంది:—

౧౮౮౧ లో నూటికి ౫౮ మంది వ్యవసాయ వృత్తిలో వుండేది.

౧౮౯౧	,,	౬౧.౦౬	,,
౧౯౦౧	,,	౬౬.౦౫	,,
౧౯౨౧	,,	౭౧.౦౬	,,

ఈ మధ్య ఏర్పాటుచేయబడిన వ్యవసాయపు రాయలు కమిషనువా రీసంఖ్య ౭౩.౯ వరకు హెచ్చినదని వ్రాసినారు. ఐరోపాఖండంలో వ్యవసాయ వృత్తివీరద ఆధారపడివున్నవారిసంఖ్య తగ్గుతోంది. ఫ్రాంసుదేశంలో ౧౮౭౬ - ౧౯౨౧ సంవత్సరాలలోగా యీసంఖ్య నూటికి ౬౭.౬ నుండి ౫౩.౬ కు తగ్గినది. జర్మనీలో ౧౮౭౫ - ౧౯౧౯ సంవత్సరాలలో ౬౧ నుండి ౩౭.౮ వరకు తగ్గినది. ఇంగ్లాండు వేల్సుదేశాలలో ౧౮౭౧ - ౧౯౨౧ సంవత్సరాలలో ౩౮.౨ నుండి ౨౦.౭ వరకు తగ్గినది. డెన్మార్కుదేశంలో ౧౮౮౦ - ౧౯౨౧ సంవత్సరాలలోగా నూటికి ౭౧ నుండి ౫౭ వరకు తగ్గినది.

వాణిజ్య, పరిశ్రమలలోకన్న వ్యవసాయంలో ఆదాయం బహుస్వల్ప మనినీ, తక్కువ ఆదాయం వచ్చేవృత్తికి ఎక్కువమంది ప్రజలు మూగడం దరిద్రం హెచ్చడం నూచిస్తుందనినీ శండితులంగీకరించారు.

౨. సాంతభూమి లేకుండా వ్యవసాయమీద ఆధార పడివుండే పనివాళ్ల సంఖ్య హెచ్చుతోంది. ౧౯౨౧ జనాభా లెక్కల ప్రకారం నూర్గురు వ్యవసాయ దారులలో ౨౯.౧ మంది సాంతభూములులేని పని వాళ్లు. ౧౯౩౧ జనాభా లెక్కల ప్రకారం యీ సంఖ్య ౪౦.౭ వరకు హెచ్చినది. ప్రస్తుతం యీ సంఖ్య ౩౩ అని అంచనా వేయబడినది.

౩. వ్యవసాయం చేయడానికి భూమి లేకకాదు. మొత్తం భూమిలో నూరు ఎకరాలకు ౩౪.౨ యెకరాలలో మాత్రమే వ్యవసాయం జరుగుతోంది. ౩౫.౨ యెకరాలు వ్యవసాయానికి అందుబాటులో లేవు. మిగతా ౩౦.౬ యెకరాలు భూమి వ్యవసాయానికి తీవున్నది. కాని వ్యవసాయం జరగవలెదు.

౪. సాగు అయ్యే భూమి వివరీతంగా చిన్న చిన్న చీలికలైపోతోంది. డాక్టరు హోర్ట్ మన్ అనునతడు ఒక గ్రామములో సంగమము పరీక్షచేసి వ్రాసిన దేమంటే: ౧౭౭౧ లో ఒక్కొక్క పొలం విస్తీర్ణం దామాషాయిని ౪౦ ఎకరాలు వుండేది. ౧౯౧౫ లో ఒక్కొక్క పొలం యొక్క దామాషాయి విస్తీర్ణం ౭ ఎకరాల మాత్రమే. కడచిన ౬౦, ౭౦ ఏళ్లలో పొలాల విస్తీర్ణం చాలమట్టుకు తగ్గినమాట స్పష్టం బ్రిటిషు పరిపాలనకు పూర్వం, బ్రిటిషు పరిపాలన వచ్చినకొద్దలలో ఒక్కొక్క పొలం దామాషాయి విస్తీర్ణం ౯, ౧౦ ఎకరాలకు పైన వుండేది. ౨ ఎకరాలకు తక్కువ పొలాలు వుండేవి కాదు. ఇప్పుడు పొలాల సంఖ్య రెట్టింపుకన్న హెచ్చింది. నూటికి ౮౦ పొలాలు ౧౦ యెకరాలకు తక్కువ విస్తీర్ణం వున్నవి. నూటికి ౬౦ పొలాలు ౫ ఎకరాలకు తక్కువ విస్తీర్ణం కలవి.

సంయుక్త పరగణాలలో వ్యవసాయదారు వక్రంట్టికి దామాషాయిని ౨.౫ యెకరాల భూమి మాత్రము కలదు. బంగాళాదేశంలో దామాషాయిని తల వక్రంట్టికి ౩.౧ యెకరాలు మాత్రమే; అస్సాము లో ౩ యెకరాలు మాత్రమే; బీహారు, ఒరిస్సాలలో ౩.౫ యెకరాలు మాత్రమే; మద్రాసులో ౪.౯ యెకరాలు మాత్రమే; మధ్య పరగణాలలో ౮.౫

యెకరాలు; పంజాబులో ౯.౨ యెకరాలు; బొంబాయిలో ౧౨.౨ యెకరాలు.

“ఎగ్రికల్చరల్ జర్నల్ ఆఫ్ ఇండియా” (Agricultural Journal of India) అనే వ్యవసాయపు పత్రిక ౧౯౨౬-వ సంవత్సరానికి సంబంధించిన యీ క్రింది సంఖ్యలను ప్రకటించింది.

బ్రిటిషు ఇండియా అంతటిలో ౧౦౦ పొలాలకు ౨౩ పొలాలు ౧ ఎకరము లేక అంతకులోపు విస్తీర్ణం కలవి

౩౩	,,	౧ మొదలు ౫ యెకరాలు	,,
౨౦	,,	౫ మొదలు ౧౦ యెకరాలు	,,
౨౪	,,	౧౦ యెకరాల పై విస్తీర్ణము	,,

౧౦౦

అనగా నూటికి ౭౬ పొలాలు ౧౦ యెకరాల కన్న తక్కువ విస్తీర్ణం కలవి. అందులో ౧౫.౪ పొలాలు ఒక యెకరం కన్న తక్కువ విస్తీర్ణం కలవి.

బొంబాయిరాజధానిలో, ఖర్చులు పోసు ఒక వ్యవసాయదారు అతని కుటుంబము జీవించడానికి ౪౦, ౫౦ ఎకరాలు మెరకభూమి, పొలంలో ఒక నయ్యి, ఒక ఇల్లా వుండాలి; మెరక ప్రదేశాలలో ౩౦ ఎకరాల భూమి చాలదు అని కీటింగ్ దొర అభిప్రాయం. సంయుక్త పరగణాలలో ౩౦ యెకరాలు ఒక కుటుంబం పోషించడానికి చాల వని జవస్సుదొర వ్రాసినాడు. ఒక వ్యవసాయదారుడు, అతని ఐదుగురు పిల్లలు, భార్యగల సంసారం ౧౪ యెకరాలు సాగుచేసి అప్పులు లేకుండా జీవించలేరు అని డాక్టరు లూకసుదొర.

౫. బ్రిటిషు ఇండియాలో దామాషాయిని యెకరానికి ౨.౫ రూపాయల పంట పండుతుంది. జపాను దేశంలో యెకరానికి ౧౫౦ రూపాయలకు తక్కువ పంట (—సర్ మో. విక్టోర్ వ్యుగారు).

౬. “భారతదేశ ప్రజల దామాషాయి ఆదాయము : వివిధ అంచనాలు.

ఎవరి అంచనా?	ఏ సం. రమున	డా. ఆదా.
		మనిషి గికి
		సాలుకు రూ.
దాదాభాయినౌరోజీ	౧౮౭౦	౨౦-౦-౦
బార్బర	౧౮౮౨	౨౭-౦-౦
డిగ్బి	౧౮౯౮-౯౯	౧౮-౦-౦
కర్జునుప్రభువు	౧౯౦౦	౩౦-౦-౦
డిగ్బి	౧౯౦౦	౧౭-౪-౦
అట్కిన్సన్	౧౮౭౫	౨౫-౦-౦
,,	౧౮౯౫	౩౪-౦-౦
,,	౧౯౧౧	౫౦-౦-౦
వాషియా, బోషీలు	౧౯౧౩-౧౪	౪౪-౫-౬
షా, ఖాంబటాలు	౧౯౨౧	౬౭-౦-౬
మక్రాసు	౧౯౨౧	౧౦౭-౦-౦
,,	౧౯౨౨	౧౧౬-౦-౦
సర్ విశ్వేశ్వరయ్య	౧౯౩౧	౮౦-౦-౦
* * *		

ఇటీవల ౧౯౩౧లో వ్యాంకింగ విచారణ సంఘము వారు భారత దేశములోని కర్షకులదామాషా ఆదాయము ఎంతవెచ్చు మదింపువేసినను సాలుకు తల గికి రూ ౪౨-౦-౦ రూపాయలకన్న లేదని నిర్ణయించినారు. అందువలన మన దేశములో తల గికి దామాషాయి ఆదాయము రోజు గికి రూ ౦-౧-౭లు”(!!!) (— దిగవల్లి వెంకటేశ్వరరావు : “భారతదేశమున బ్రిటిషు రాజ్యతంత్రము” నుండి.)

౭. “ఇండియాలో నూటికి ౩౦ మంది వ్యవసాయ దార్లకు వ్యవసాయవృత్తిలో ఏమీ లాభం మిగలడం లేదు. ఆదాయంకన్న వ్యవసాయపుఖర్చులు, పన్ను అధికంగా వున్నాయి.”—(‘అగ్రేరియన్ ప్రాబ్లమ్’ అను కాంగ్రెసు పక్షపు ప్రచురణము, ౧౯౩౭.)

౮. పంజాబులో ౨౭ పొలాలలో మొత్తం పంటలో నూటికి దామాషాయిని ౧౮ పాళ్లు వ్యవసాయం చేసినవాడివి. మిగత ౮౨ పాళ్లు భూస్వామి తీసుకుంటున్నాడు.

౯. పంజాబులో కొన్ని జిల్లాలలో సాంతభూమివున్న నేత్యులను నికరాదాయము, యకరానికి :

౧౯౨౮-౨౯ లో ౧౯౨౯-౩౦ లో ౧౯౩౦-౩౧ లో
రూ. ౩౨-౮-౪ ౨౦-౧-౩ ౧-౧౦-౩

౧౦. ౧౯౩౦ లో కెంట్రలు బోర్డింగ్ విచారణ సంఘంవారు, బ్రిటిషు యిండియాలో గ్రామాలలో ప్రజల ఋణాలమొత్తం ౯౦౦ కోట్లు వున్నాయని అని మదింపువేసినారు. ప్రస్తుతం ఇండియావెంట్రా నీకి పల్లెటూళ్లలో ఋణాలు ౧౬౦౦ కోట్లరూపాయలని నిర్ణయించారు. వడ్డీరేట్లు నాలుగు నూటికి ౧౨ మొదలు ౨౪ రూపాయలు; కొన్నిచోట్ల రూ. ౩౬ మొదలు రూ. ౪౮ వరకుపూడా వున్నాయి.

౧౧. మేజరుజనరలు మెగా అను ఇండియను మెడికలు సర్వీసుయొక్క డైరెక్టరు, జనరలు ప్రత్యేక విచారణ చేసి వ్రాసిన కేసునగా:

ఇండియామొత్తంలో నూటికి ౩౯మంది బాగా ఆహారం వున్నవాళ్లు; ౪౧ మంది ఆహారం సరిగా లేనివాళ్లు; ౨౦ మంది బహుస్వల్పఆహారం వున్నవాళ్లు. (౧) ప్రజలు తినేఆహారము చాలా తక్కువ: (౨) దామాషాయిని జీవితముపరిమితి ఉంచవలసిన దానిలో సగమే; (౩) ఐదుగ్రామాల కొక్క గ్రామంచొప్పన పడేళ్లకొకసారి కరువులూ తిండి లేకపోవడం సంభవిస్తున్నాయి; (౪) మరణాల సంఖ్య పెచ్చుగా వున్నప్పటికీ జననాలసంఖ్య అధికముగా వుంది. పంటసరఫరా ఉత్పత్తి అడేరేటున హెచ్చుకపోవడంవల్ల ప్రజల జవసత్వము ఇంకా తగ్గిపోక తప్పదు.

౧౨. “వివిధదేశములలో సాలుకు మనుష్యునికి వచ్చు దామాషాయి ఆదాయము - కొన్ని అంచనాలు - రూపాయల్లో.

దేశము	సంవత్సరము	రూపాయలు
అమెరికా	౧౯౨౪	౩౩౨౮
బ్రిటిషుదీవులు	,,	౧౪౫౬
జర్మనీ	,,	౫౭౦
ఫ్రాన్సు	,,	౬౦౩
కనడా	,,	౧౫౧౧
ఆస్ట్రేలియా	,,	౧౪౩౧

జపాను ౧౯౨౪ రు. ౨౦౫ దేశము
ఇండియా ,, ౮౦”(!!!)

మాలివానివేతనంకన్న పెద్దఉద్యోగికి ఎన్ని రెట్లు అధికము?

(—దిగవల్లి శివరావుగారి గ్రంథమునుండి)

౧౩. పన్నుల భారము.

౧౯౨౩-౨౪ లెక్కలు

పన్ను పేరు	భీమికులపైన	బీదలపైన
	కోట్ల రూపాయలు	
సుంకములు	౨౦	౨౧
భూమిపన్ను, నీటితీరువ	౨౦ ౬	౨౧ ౬
ఆదాయముపన్ను	౨౦	—
అబ్కారీ పన్ను	—	౨౦
ఉప్పుపన్ను	౧ ౬	౨ ౬
అడవులు, రిజర్వేషను	౨	౫
స్టాంపులు	౬ ౬	౬ ౬
రైల్వే	౩ ౩	౬౦
తపాలా ఆఫీసులు	౫	౫ ౬
మునిసిపల్లు పన్నులు	౩	౧౦
జిల్లాబోర్డు	—	౧౦

కోట్ల రూ. ౧౧౧ ౬ ౧౬.౭

ఇట్లు భీమికులకన్న బీదలు ౫౬ క్కె కోట్ల రూపాయలు అధికపుపన్ను భరించుచున్నారు” !!!

(—దిగవల్లి శివరావుగారి గ్రంథమునుండి)

౧౪. వంగరాష్ట్రపు ఆరోగ్యశాఖవారు ఆరాష్ట్రమును గురించి ౧౯౨౭-౨౮ సంవత్సరపు రిపోర్టులో ఇట్లు వ్రాసి యున్నారు.

“బంగాళారాష్ట్రములోమాత్రం ఏటేటా ౧౫ లక్షలమంది ప్రజలు చనిపోతున్నారు....వంగదేశపు కర్షకు లిప్పుడు తినే ఆహారంమీద ఎలుకలైనా ఐదు వారాలకంటె ఎక్కువకాలం జీవించలేవు...”(!!!)

౧౫. మాలివానికి పెద్దఉద్యోగికి వచ్చువేతనంలో తారతమ్యము:

ఇంగ్లండు, సాగ్లండు, వేల్స్	౧ కి	౩౦ రెట్లు
కెనడా	౧ కి	౧౦ ,,
అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రాలు	౧ కి	౯ ,,
జర్మనీ	౧ కి	౧౩ ,,
జపాను	౧ కి	౧౩ ,,
ఇండియా	౧ కి	౨౦౦౦ రెట్లు (!!!)

(—దిగవల్లి శివరావుగారి గ్రంథమునుండి)

౧౬. సర్ మోత, గుంజం విశ్వేశ్వరయ్యగారి బంగారపు పలుకులు

‘దరిద్రాన్ని సహించి పూరుకోవాలి’ అన్న సిద్ధాంతం మనం తప్పించుకోవలసిన ఏదైనా అపాదా లలో వకటి. ప్రస్తుతం మన జనాభాలో అపరిమిత సంఖ్యాకులు దరిద్రపు పరిమితికన్న హింసగా జీవిస్తున్నారు. సంఘంలో వున్న ప్రతివ్యక్తి జీవించడానికి ఇంతకన్నతక్కువమొత్తం సరిపోతు’ అనివక కనిపిస్తు ప్రమాణాన్ని నిర్ణయించి, పనిచేయగల ప్రతివ్యక్తి అంతకుతక్కువ గాకుండా సంపాదించుకోడానికితగిన వృత్తులను ఏర్పాటు చేయడం చాలా అవసరము. యూరపు అమెరికా దేశాలలో, మాలిషియా అంగులో నూ ఫ్యాక్టరీలలో మాలిషియా, ‘వేతనము ఇంతకన్న తగ్గగూడదు’ అని వక పరిమితి ఏర్పాటుచేయబడి వుంది. ఆ స్త్రీలీయా దేశంలో “వక వ్యక్తి జీవించడానికి కనీసం ఇంతమొత్తం అవసరం” అని కనిష్ఠప్రమాణం అంగీకరింపబడి వుంది. హిందూదేశపు నాయకులు చేయవలసిన సంస్కారాలలో ఇది ముఖ్యమైనది. ఇప్పుడు ప్రతిజిల్లాలోనూ ఏర్పాటుకాబోయే ఎక నామికు కాన్సిల్లు ఇందుకు సహాయంచేగూలి.”

‘ఎకనామికు కాన్సిలు’ అంటే ప్రతిజిల్లాలోను కలెక్టరుగారి నాశ్రయించుకొని తిరిగే పెద్దమనుష్యుల సభ అనిన్నీ, పెరుగుతోటహారలో పెరుగు లేనట్టే, నేతిబీరకాయలో నెయ్యి లేనట్టే ‘ఎకనామికు కాన్సిలు వారు’ చేస్తూవున్న ఎకానమిలు ఏమీ లేవనిన్నీ నీవూ నేనూ ఎరుగుదుముకదా!

(సశేషము)

నాన్యః పంథా

రామకృష్ణకావ్యే

‘ నేను వాడి పీక నులిమేశాను -

‘ నేనే చంపింది. నమ్ముతావా, లేదా-

—నమ్ముదామా...అప్పటికే మూఢా కాళంలో ఉన్నాడు. ఎన్ని సీసాలో ఖాళీ అయినవి, కాని ఆకళేబరం ఇక అంతైనా భరాయింతుకుచేట్టట్టు ఉంది. మాటఎక్కడో సముద్రం అట్టడుగునుంచి వస్తూన్నట్టుంది. దానికి విలువ ఏమిటి ?

—నమ్మకపోదామా...అతడికి త్రాగు డు తల కెక్కినకొద్దీ, నిదానం హెచ్చుతుంది. ...మెదడు పూర్ణంగా వికసించి నబబుగా పని చేయ మొదలుపెడుతుంది...కాని, ఏమో...

అప్పటికి అరడజనుసార్లన్నా, నామీద ఈవాక్యం ప్రయోగించాడు. నాకు ఎటు అనడానికి పాలుపోవడం లేదు. చూపులు అప్పగించి కూర్చుని ... ఎదట, ఎప్పుడో చల్లారి తెరకగట్టుకుపోయిన టీవంకనైనా చూడకుండా, అతడు రెట్టించినపుడల్లా కొత్త ఖంగారు పుట్టి ఉలికిపడుతూ ‘ ఇలా వచ్చిందేమా భగవంతుడా ’ అని మనసులో అనుకుంటూ ఉన్నాను.

నిండుకుండ్ జారి క్రిందపడినట్టుగా ... పట్టించిన మధురసం ఇముడక, ఉన్న పోటనే భల్లమన్నాడు ... తెల్లకు, తెల్లకు...

నేనూ మరో వెయిటరూ, సాయంపట్టి, పైన గదిలోకి చేర్చాము. ఒళ్లు తెలిసినతరు

వాత, ఓపబ్బానికి సత్తువ చేసుకుని, లేచి, దిండ్లమీద ఒరిగి కూర్చుని కాఫీ త్రాగి... సిగరెట్లు, డమ్ము కొకటిగా, అయిదు నిమిషాలు ఊదేసి...అప్పటికి బాగా తేరుకుని... సోసామీద నావక్కను సద్దుకున్నాడు. ఇక గ్రంథంలోకి దిగుతున్నాం.....అని నాకు వెంటనే అనిపించింది.

‘ సేపు నమ్మపు కాదూ ? ’ ఒక్కొక్క మాట ఒక్కొక్కస్థాయిలో ... గుణించుకు పోయే ఊతంతో, నన్ను జవాబుకు మొగ మాటపెడుతూ నొక్కులుగా ఉచ్చరించాడు. నేను అప్పటికే ఏమీ అనలేకపోయినాను. ఆతనికి మతి పూర్తిగా పోయిందేమో నని దిగులూ, భయం పూర్తిగా కమ్మేసి ఊపిరి సలుపసేయడంలేదు.

‘ అవునులే...నమ్మపు. నాకు తెలుసును లే, సీవే కాదు, మనవా డెవడైనా ఇంతే... స్నేహితులం కాదుటోయ్, ఒకరిమీద ఒకరం ఈగవ్రాలనిస్తామా? స్నేహమైనాక...ప్రాణమైనా...ఊ...ఈస్నేహమే వాడి ప్రాణం తీయించింది.

‘ నే నిలా ఎందుకు అయినానో గ్రహించావా వాడిమూలానే : ఇదివరకన్నావా... సరదాకు త్రాగాను : ఇవాళ...సరదా ఇహ నుంచీ చచ్చిపోవాలని...నాగొప్ప హృదయం ...ఇతరుల కష్టాలు సహించలేని దొడ్డతనం

...వీటిమీద ఈశ్రావణ నోటితో ఖండించి
...ఉమ్మేయాలని. ఏ సిగరెట్ ?'

ఒకటి చేతికి యిచ్చి కేసు ఆలనికె అందు
బాటులో ఉంచి, నేను కొంచెం ఎడంగా
జరిగాను. ఒకసందర్భం చెప్పడం, ఒకగుక్క
పొగలాగడం, ఇలా ఆసాంతమూ నడిచింది...
చూపుల్లోకాని. ఫోటోలోకాని ఉద్వేగం...
నరాల దడదడ తప్ప...నిబ్బరము మాలిన
తూలుడు అగుపించడం లేదు. అందువల్ల,
చెప్పేది వినడానికి...నమ్మినా నమ్మకపోయినా
...ఇకమీద నా కేమీ తెవరు కలగలేదు.

‘వా డింత ఛండాలు డాతాడని’...
గుండెలు క్రుల్లించుకుంటాడని నేను ఎన్నడూ
అనుకోలేదోయ్.....పన్నీరు బూడిదరాసి
మీద ఎన్నికడవలు కుమ్మరించినా... ఎందు
కులే, ఎవరి ననవలసినపనేముంది ?... సరే
లే...అనలు అరవీశె, ఉపోద్ఘాతం ఆరువీశె
లూ అవుతూందే...ఓహో—

‘నేను దాసును చూసేటప్పటికి వాడి
మనసు మండి మారణహోమ మైపోయి
ఉన్నాడు : లోకంకోసం...మధ్యమధ్య తన
కోసం...పద్యాలలో ఏడ్చి ఏడ్చి...తరుక్కు
పోయిన మనసుముక్క లన్నీ దేశంమీద
విసిరివేసి .....కొవ్వొత్తి ఆరిపోయేముందు
గులేబులాగా ఉన్నా డంటే...చదివి తల
లూపి భేష్ భేష్ అన్న ఒక రండాకొడు
కన్నా...బతిమాలి, తెప్పించుకుని ఉల్కగా
అచ్చువేసుకున్న ఒక్క ఎడిటర్ అన్నా
...ఆలాటి రత్నాలు వెదజల్లుతూన్న వాడు
ఏమైనాడో, తినడానికి తిండి ఉందో లేదో...
అని ఎన్నడన్నా కనుక్కున్న పాపాన
పోయినాడా ?

‘చూసేటప్పటి కల్లా నాకు కళ్ల వెంట
నెత్తురుచుక్కలు రాలినాయోయ్. దేవతలు
వరాలిచ్చే ఉద్యోగాల లోంచి రిటైరై...ఉప
కార వేతనాలు పుచ్చుకుంటూన్నారు
కాదూ...ఈపచ్చికలిలో దేవుడల్లే నేను వాని
పాలిటికి కనబడదా మనుకున్నాను. ఆ
అహంకారమే ఇంత ముంచింది.

‘పక్కాకవికి ఉండే పొగరుమోతు
తన మంతా ఝుళిపించి...నన్నూ, నే చేయ
బోయే సహాయాన్నీ గడ్డిపోచక్రిందదులిపేశా
డే మొదట ! ఆ మూర్ఖపుష్టు, వాడు విడవ
కుండా...లోంగిపోకుండా ఉన్నా...బాగుండే
దే...నాకోసం కాదు...లోకంకోసం నా
యేడుపు.

‘కలలోనైనా ఉట్టిమీదకు ఎక్కించ
కూడని పుణ్య - నిర్యాగభూమిని...కళ్లు
తెరుచుకుని ఒక్కమాటుగా ఆకాశంలోకి
ఎగురవేశాను. పడింది...నేను చేతులార చేసిన
పాపంతోడి అవ్వీ...బద్దలైంది.

‘ ఏం కావాలో...ఆతడు కోరుకోకుం
డానే అన్నీ యిచ్చానోయ్. దారిద్ర్యమనేది
వాడికి ఆమడ దూరంలోనైనా కాలుపెట్ట
వీలులేకుండా చేశానోయ్. ఇంతవరదాకా
చిల్లర రత్నాలు దొరికినగనిలో ఇక ప్రతి
వేటుకూ తగిలేది కోహినూనే ననుకున్నా
నోయ్...

‘నందదేవీ శిఖరానికి ఎక్కడానికి
జర్మను పండితులు ప్రయత్నం చేద్దా మని
వచ్చారని ప్రతికలో చదివి...నేనూ వాళ్లలో
కలుద్దామని వెళ్లిపోయినాను...అన్నికష్టాలూ
పడి...ఏమీ సాధించలేక, ఆరునెల్లకు వా
ళ్లు...హతమారిగా మిగిలినవాళ్లు...ఓడ
ఎక్కారు. నేనూ యిటిముఖం పట్టాను.

‘వచ్చిన మర్నాడు, దాసును వెద-
క్కుంటూ...వాడుంటూన్నయిల్లు కనుక్కుని
పోయినాను. నాపిలుపు అంది, నాకరు నచ్చి,
లోపలకు తీసుకువెళ్లి...‘అయ్యగానికి చెప్పి
వస్తానని వెళ్లాడు. దగ్గరగా ఉన్నవాలు
కుర్చీలో కూలబడి...గది అమరిక చూసి,
మురుస్తూ ‘మనవాడు ఇంకా ఫ్యాలోనే
ఉన్నాడు కదా...డబ్బుకు కొదవలేదాయెను
...ప్రాసినపద్యాలు...సంపుటలుగా...ఎంత
అందంగా అచ్చువేయించాడో...నాకు ఆన-
న్నీ యిస్తాడుకాబోలును, ఎన్నాళ్ళి కు కనబడ్డ
నని నన్ను అమాంతం కాగలించుకుంటాడు
కాబోలును, కొన్నాళ్లదాకా ఆక్కడే తన
వద్దనే ఉండమని బలవంతంచేసి, నిలిపివేసు
కుంటాడు కాబోలును...ఆలాగైతే ఎంత
కులాసాగా కాలక్షేపం అవుతుండఁబడవేళ్...
ఎవరన్నా ప్రేయసి ఏర్పడిందేమో...అంతవా
డు కోరాలిగాని...అసలు అందాకా ఆక్కడే
దు, ఆతని పేరువిని...రచనలు చూసి...నేనంటే
నేనని...ఎదరెందరు రావణుని కోటగుమ్మం
లోకి దివ్యసుందరులులాగ పడికాపులుగా
ఉండరు?...నేనుండటం ఆశ్చర్యంలో...ఆతనికి
అభ్యంతరంగా ఉంటుందేమో...అయినా...

‘— ఇన్ని కలలతో దాసు లోకానికి వస్తాడా అని ఎదురు కాచుకుని... గుమ్మానికి ఉన్న కట్టెనీరింగులు చిరుగాలికి రవంత గల గలమనినప్పు డల్లా... ఆతడే వచ్చాడని భావనలో నుంచి మేల్కొంటూ—’

—తలుపు టకటక మంది : ‘కమిన్’
అనిపించుకుని వెయిటర్ వచ్చి కాఫీకప్పులు,
గోడదగ్గరగానున్న టీ పామ్ మాయెదటికి లా
గి, మీద ఉంచాడు. త్రాగుతూండగా, టిన్ను
అరిచుతో మీట వెనుకకు నెట్టి గోరువాటం

నాక్కో గొర్రె మనిషి అని చెప్పి దొంగలె... కాని
చాలా పట్టుకున్నాకెట్టో... పట్టుకున్నాకె... పట్టు
కు... చాలాసేగ కెట్టో తుకుకున్నాము 'నాక్కో
తోనే...' వెయిలూ నాజులొంది నాకి
పూలను తీసి కుప్పలు కుప్పలు వెళ్లిపోయా
ము... అతడు అక్కడ మంటమోడుగా నా
మొగంపెరిచి చూసి 'నాకు, ఎదికిరాని నంటే
పరిమరాత... అని పొగ భగభగ మని
పించాడు.

— 'వచ్చాడు; దాసు, అరగంటకీ...
దర్శనం ప్రసాదించాడు. మనం అంతనర
దాకా గాలిలో కట్టిన పైకి స్నేహం అన్న
ఒక్కమారు పునాదులంటూ కదిలి...

‘ ఎలా ఉన్నా కనుకున్నావ్...పుల్ల
హవుతాం...పుల్లహవుతామ్’ అని కథ...
అని రీత. చంద్రవిష్ణులు కల్లుమాత్రం.. కర్ర
కొనకు కట్టిక మందారమొగ్గులులాగా...

‘ఒంటరిగా దయచేశాడ ? పుదుచ్చేరి నీతానామవిగ్రహం లుంటాయి చూశావా... వీడి భజంమీద తల వాలుకుని... పద్మినీ జాతిదానికన్నా సీరిసిందిపోయిన వాడి నడుముచుట్టూ... ఒక చెయ్యి మలుపుకుని... చీకటిపడగానే క్రికెట్లో ఏసందులో చూసి నా మనకు తగులుతూంటారే చిల్లర శ్రీ మహాలక్ష్మలు... అదొక తె...’

‘చూశాడు... వేయబోయే అడుగు
ఎత్తి కలాగే ఉంచి భగీరథుడులా... చూ
శాడు... చూశాడు.

‘ఆపిశాచం, కోరమొగంవేసి కళ్లు చీకి
లించింది... ఇద్దరూ అక్కడనుంచి ఒక శీ
ఘ్రిలింపు... మాటలు పెగలని విరగబడటం -

‘దాసూ’

‘ ఏం...దుకోయ్ వాసూ!’

‘ అందాకా ఎక్కిం’

‘సం-ద- దేవిదాకా...మల్లా... ది.గి.ంద
...ఇహిహియ్’

‘—ఇదీ...మా సంభాషణ...విశాచా
లు తరుముకు వస్తూన్నట్టుగా... ప్రాణం
గుప్పటలోకి తెచ్చుకుని బయటకు ఒక్క
ఉరుకు ఉరికాను.

‘ ఆ ఇహిహిలు’ నాకు స్పృహతప్పే
దాకా చెవులల్లో గింగురుమంటూనేఉన్నవి:
ఒక్కమీదనుంచి లేచి కాలు క్రిందపెట్టే
టప్పటికి పదిహేనురోజు లైంది. కాని, అంత
టితోనైనా ఈదేహికి బుద్ధి వచ్చిందా ?

‘ సీరసం వదలకుండానే...మల్లా వాడి
కోసం...పడుతూ లేస్తూనే పోయినాను...
కాని...వాడు ఆయిల్లు వదిలేశాడు. ఏమై
నాడో ఇరుగూ పొరుగూ ఎవరిని విచారం
చినా తెలియదన్న వారే. వెదికాను...పట్టణం
అంతా గాలించగా, చివరకు ఓమూడు
మూల, ఎక్కడో అధ్యాన్నపు అడివిలో,
ఓపెణక కూలిపోయిన వసారాలో, చొక్కా
అయినా లేకుండా చింకిచామీద రెల్లు
పుడకలాగా కొట్టుకుంటూ పడి ఉన్నాడు.

—‘ చూసి నేను వెనక్కు తగ్గాను.
దాసు లేచివచ్చి నామీద తూలి కాగలించు
కుని వెక్కి-వెక్కి ఏడవటం మొదలుపెట్టాడు.
నాకు తలతిరిగిపోయింది... అనునయంగా...
చేతితో వీపు నిమిరాను...ఏం మిగిలాడు...
ఎముకలైనా గుప్పెడయేటట్టులేవు! అయినా
ఇప్పటికైనా షరవా లేదు. చేసిన దంతా
తప్పని తెలుసుకుంటే, ఇదే పశ్చాత్తాప
మైతే...నీరు అంటి పచ్చి నిలవాలికాని...

ఎంత మోక్షైతేమాత్రం... ఎంతలో చిగిర్చి
పువ్వులు ఘుమాయిస్తుంది...దోహదం మన
చేతులో...

—‘ అప్పటికీ మసబుద్ది గడ్డి తింటూనే
ఉందోయ్. అంతా అబద్ధం : నేననుకున్న
దంతా శుద్ధతప్ప. ఆ పగలమారి ఏప్పు
లెందు కనుకున్నావ్ ? రంభకు సాక్షాత్తూ
సినతల్లికూతురు, ఆ...ఉండే, ఆలోకైక
మోహిని...వీడిమూటాములైతోగూడా మ
రొకడితో రై లెక్కి ఉడాయించేసింది. అందు
కోసం...ఈ కన్నీళ్లన్నీ...దాన్ని చూడం
...దానితో కలసి ఉండం బ్రతకలేడు...
కవిత్యం లేదు...లేదు, కవి నని అసలు వాడికి
జ్ఞానకమే లేదు.

—‘ నవనాడులూ క్రుంగిపోయి...లేచా
ను. నాకాళ్లు పట్టుకుని వదలడే... ..దాన్ని
ఏలాగైనా వెదకి చేను తీసుకువచ్చి...ఇక
ఆపైమాటలు వినిపించుకోకుండా... డబ్బు
ఏమన్నా యివ్వమన్నదానికిమాత్రం, రేపు
వస్తానని ఓకేక వెనుకకు విసిరివేసి అటు
తిరిగిచూడకుండా వచ్చేశాను.

‘ రెండు దినాలదాకా, ఆ చాయలకు
పోలేదు. పోదలచుకోలేదు. మనసు సలా
సలా మరిగిపోతూంది. పరిశరివిధాల ఆలో
చనలు పోయినవి. ఆ వీడకలలోంచి దూసుకు
పోయి... మల్లా హిమాలయాల్లో పడదా
మనుకున్నాను. కాని...

— ‘వెళ్లాను. అప్పటికే ఉసురు లోడి
పోయి చీమలుపట్టి ఉండవలసిన దేహం...
ఇంకా ప్రాణజ్యోతిని కొండ ఎక్కనీకుండా
ఎలా అంటిపట్టుకుని ఉన్నదో... దాసును
లేచి రమ్మన్నాను. ‘ఎక్కడికి’...అని ప్రాణ

లేనందువల్ల ఓసనచదివినట్లు ఎగుడుదిగుడు స్వరంతో...మాట ఊదాడు. 'స్వస్థానిక' అన్నాను'...విషంగా.

లేని ఆసలు...లేనిసత్తువ, తెప్పించుకుని నావెంట బయలుదేరాడు : ఓవలల్లా మహా రాజులలాగా గడిపాం. అంటే వాడు, కడు పుకు వెక్కసమయేదాకా తిని...పొల్లవచ్చే టట్టుగా త్రాగుతూంటే .. నేను... ఇంకా ఇంకా అని పురికొల్పుతూ...

'చీకటి పడినతరువాత మాంచి బందోబ స్తయిన సీమాటిని... అనుకున్నదాని కిబ్బడి ధర యిచ్చి...ఆగదిలోకి...సింహాన్నిలాగా వదిలాను...ఎక్కిల్లా ...నవ్వులూ ... బస లూ...అన్నీ ఆ ప్రళయ - శోభనపు గది లోంచి...తెల్ల వార్షావింటూ...గుమ్మందగ్గిర ...కంటిలో పత్తులు వేసుకుని, కునుకకుండా కావలా కూర్చున్నాను.

'చీకట్లు విచ్చుతూండగా...శలుపులు నెట్టుకుని లోపలికి వెళ్లాను...చెల్లాచెదరుగా ...ఇద్దరూ ఒకరినరసను ఒకరు యుద్ధభూమి లాగా ఉన్న పక్కమీద పడి ఉన్నారు... వాడికి శ్వాస ఇంకా ఆడుతూనేఉంది...

'ఎండుపుల్లను ఫెళుక్కు మనిపించి నట్టుగా...వాడిగొంతు నులిమేశాను. ఆ రవంత గొరగొర...దాని గుర్రహోరులో కలిసిపోయింది...ఈ నిశ్శబ్దపు...అలజడికే అది మేలుకుని...చూసి గ్రహించి...ఒకపొల్లుకేక వేసుకుంటూ...లేచి...దాడాయించింది.

'ప్రొద్దునుంచీ...ఆగది వదలినప్పటి నుంచీ...దోవాతెన్నూ అనకుండా'...తిరుగు

తూండగా...నీ కిడుం...నీ...నీ... నుంచీ సీమలో క్షి...నీ...నీ...నీ... సమయానికే ఉడిగి...నీ...నీ...నీ... నేలే...

'నేను...ఇక ఎవరి పేర నోరుమొలు వలచుకోలేదు. లోకం ఎసుకుకుంటే నా కేం...

'నేను చేసింది నామనసుకు సచ్చిందా లేదా.. ఆయ్యవారిని చేయజూగా...కోతి... కొండముచ్చగా మారింది...వాడిచేహాన్ని సుఖపెడదామని...మితమాలిన ఎరువుచేసి... మనసును కుల్లించాను...ఆక్కరికువచ్చి... వెలుగుజండా...దేవదేశాల ప్రస్థవలసిన... మహాకవి...నా వర్తనపుధర్మగుణంమూ లాన...ఇంత పసికీమాలినవాడైపోయినాడు ...అసలే ఎడారిగా ఉన్న మన కావ్యక్షేత్రం లో ... మరోమోడుకూడా ఎంచుకూ... పూలమొక్కకు పురుగు అంటించినవాడే... కుళ్ల గించివేయడం...ధర్మం.

'సబ బవునా కాదా...నక్కతి... సజావుగా ఉండక...మస్కాకొట్టినప్పడు... ఎదురుతిరిగి దానికన్నముందు మనం...దాని విశ్వనేత్రాల్లో దుమ్ముకొట్టి... సంహార కార్యం అంటూ వచ్చేటప్పటికి...నీకు తీసి పోయేవాడిని కానేవో...అనిచూపించడం... తొత్రమవునా కాదా ?

'సీవు... ఏమంటావ్ ?'

— ఆమాట చెవిని పడి... నా ఆలో చనలు నుడి తీరగడం... వడి తగ్గకమందే ...పోలీసులు వచ్చారు.

నీలగిరి శిఖరాగ్ర పార్శ్వప్రదేశ విహార సందేశము

శ్రీ పితాపురము యువరాజుగారు

శిఖరీశేఖరములు చెరలాట లాడుచుఁ
జెలిమిలోఁ గలియుచోఁ బలుకులాడె;
ఆమాట లావాడ నాలింప నానాఁడు
మనసాడఁ గాలాడ మనలినాడ
మబ్బులే మఱుంగు మాటుగా మాయమై
యుఱుములో మెఱుపులో నొదిగికొనుచు
గాలిలో వానలో పోలుచుఁ దూలుచు
శిఖరులచెంతకుఁ జేరినాడ
దేవభాషను వాడి దివ్యవాక్కుల నవి
యారీతి నేమేమె యెఱుకఁజెడిచె

“చెల్లెలా! చూచితే చిఱుత యీమనుజుండు
చెప్పచేతల మీఱి తప్పనడచు
జ్ఞానమే శూన్యము, ధ్యానమే పూజ్యము
తప్పలో యొప్పలో తలఁపలేడు
సర్వస్వతంత్రుడై సాటి నా కెయ్యడ
నని పిచ్చిపను లెన్నో యాచరించు.”

“అక్క! నీ కింతటియాశ్చర్య మేలనే
యీనాఁడె వింటిమే యిట్టిచర్య
యీదివ్యలోకంబు నిన్నివిధంబుల
దగ్గంబుచేసిన దానవుండు
మనుజుడే కాడటే మఱియెవ్వ రీస్మప్తి
సీఁనుల్ నేయఁగా నిచ్చగింతు ?”

“వేయనీ! వింటివే ప్రియురాలుఁబ్రియుఁడును
వలపులకలలలోఁ జెలఁగునపుడు
రాలను ఱువ్వచు అంపాలఁ గోయుచు
రట్టునేయుదురు భూరాక్షసులును”

“ప్రాణవల్లభ! నేను బలుమాఱు చూచితి
పాపిష్ఠమనుజుండు పాకరుఁడు
సత్యమే నచ్చు; దసత్యమే నిత్యము
వానికి నచ్చెడి వద్దనంబు”

“అగ్రజా! యాలింపు మాక్రందమున మ్రగి
సంసారములు వినాశంబు నందె
జాయాపతుల సాధుచరితంబులును మాత్ర
పితృపుత్రవాత్సల్యగతులు సెడియె
సోదరసోదరీసుహృదయత్వంబులు
సంబంధిబాంధవసఖ్యములును
క్షీణించి క్షీణించి క్షీణిత నొండఁగా
మిశ్రత్య మెచ్చట మిగులునోయి!

“తమ్ముడా! దేశాలు ధరణిఖండాలును
తెరలి తబ్బిబ్బలై తిరిగిపోవ
రణభేరిమోతలో రక్తాలరంగులోఁ
బిల్లలపీనుఁగుల్ తల్లిరొదలు
కూరప్రవాహాలఁ గొట్టుకపోవఁగాఁ
గన్నీరు, కరుణయు, గలఁకలేక

గంభీరగానంబు గర్వాంధుఁ డగుచును
గానంబు చేయఁగాఁ గార్యకర్త
శాంతియు దాంతియు సౌఖ్యము సఖ్యము
భూలోకమును వీడిపోయె నేమొ”

“మిత్రమా! యీరీతి మిధ్యలో మిడుకుచు
గ్రూరమానవు మహాఘోరకృతులఁ
గ్రుడ్లుచుఁ గుండచుఁ గ్రుంగిపోవుచు నెట్లు
మానవాసీకము మసలఁగలుగు?”

“ఏమానో ప్రియసఖా! యెవనికిఁ దెలియును?
ఈ పాదలోకాన నేమి యగునొ?”

అంతలో నగరాజు నట్టహాసము చేసి
స్తనితస్వరింబున సంప్రదించె.

“అత్మీయవరులార! యవధారు శ్రద్ధతో
నోర్వఁగా నా కింక నోర్చి లేదు.
భూలోకమును దుఃఖభూయిష్ఠముగఁ జేయు
మానవు లింకను మనఁగరాదు
క్రూరకార్యము లెల్లఁ గ్రుంగిపోవునుగాక!
క్రూరసంస్థలు నేలఁ గూలుఁగాక!
సత్యస్వరూపమే జయము నొందునుగాక!
ప్రేమస్వరూపమే వెలయుఁగాక!
సత్యధర్మైకవిజయవిలాసమునకు
వలయు నసత్యవిధ్వంసనంబు
కాంచఁగలరు మీరు గర్వితమానవ
భంజనంబును నేడె, భయము వదలు”

పైన్యాధిపతి యంత పైన్యంబులను గాంచి
ప్రభుఁ జూచి యిట్లని పలుకఁదొడఁగె.

“జయము మహారాజ! జయము మహారాజ!
జయము మీసేనకు జయము తమకు

మనసానువుల హృపుమాపుమఁ గులికెను
మానవుఁ జేనాఁడు మహిసిహృషి
భీకరమారుతి భేదలు మ్రోయుచి
మేఘధూమంతులు మిగులఁజేసి
వడి నేకధారగా వర్షింపఁజేయుచి
నడగండ్లవాచలు దొడరఁజేసి
మొఱుపుమంటలతోడ నుఱుమును నెఱిఁచి
పిడుగులఁ బెక్కిరిటి పెడలఁజేసి
భూకంఠమున నెల్ల పుడమిని గూలించి
ప్రళయాగ్నిజిహ్వలఁ బరఁగఁజేసి
కడటమానవమారకంబైన యజ్ఞంబు
మాప్రభూ! చేయుము మహిమ చూపి”

వృద్ధఁ డగునమాత్యవ(?)రుఁ డంతఁ జింతించి
ప్రభునితో మెల్లఁగాఁ బలుకఁదొడఁగె

“రాజేంద్ర! విను భవద్రాభ్యకార్యంబుల
మంత్రంబు చెప్పట మాకుఁ గార్య
మది నిని యటుమీఁద నానతి యొనఁగుము
శిరసావహించెద శిఖరిరాజ!

కలదు మీకును శక్తి కల్లోలమును జేసి
ముల్లోకములు నేడు ముంచుటకును
గలదు మీకును బుద్ధి కార్య మకార్యంబుఁ
దెలిసి భేద మెఱింగి తెలియఁజెప్ప
నాపల్కు లాలించి నాకోర్కి మన్నించి
కడఁగుఁడు మీకార్యకరణమునకు

దుర్మార్గమానవు దుశ్చేష్టితము లింక
భరియింప నేరికి వలను గాదు
అట్లయ్యె నగరాజ! యాలోచనమునేయఁ
గర్తవ్య మేదియో కానరాదు

దుందుభిధ్వనులతో దుర్వారదుస్సహ
 దోర్బలసైన్యసందోహములను
 దుష్టమానవజాతిఁ దునుమాడఁ బంపువో
 భూలోక మెల్లను బుగ్గి యగును
 సైన్యప్రవాహదుస్సహవేగమున నిట్టె
 సమసిపోవును సర్వసంఘములును
 దుర్మార్గమానవనిర్మూలనములోన
 సన్మార్గవర్తులు సత్యపరులు
 ప్రేమైకజీవనమల్ విశ్వసేవకులును
 నిర్దోషులునుగూడ నిలువకుండ
 నాశనమొందువో న్యాయభంగం బగు
 ధర్మము కా దది ధర్మవేది !
 బహుముఖంబులఁ బొంగి బ్రహ్మపుత్రునది
 పార్శ్వభాగస్థితప్రాణికోటి
 వాసి పాటింపక పటదలోఁ బడవైచి
 పొరలుచుఁ బోయెడిపోల్కి సీదు
 సైన్యంబు సర్వనాశంబు గావించదే ?
 బాగు కా దది మహాభాగ! వినుము”
 ఆవాక్య మాలించి యూనుడుల్ పాటించి
 యా లోచనము చేసి యనియెఁ బ్రభుఁడు
 “సత్యము వచియించి సచివోత్తమా! సీవు
 న్యాయమే సూచించినాడ వయ్య!

కాని, యోమిత్రమా ! కర్తవ్య మెయ్యెది ?
 క్రూరమానవు నెట్లు కూల్పవలయు ? ”

“నాప్రభూ ! చెప్పఁగా నాకును దెలియదు
 దేవుఁడే సర్వమ్ము దిద్దవలయు. ”

ఆనాఁడె యాషాఢ మాదిదివసమును
 మేఘాలకా నాఁడె మెఱుపువిందు
 నగరాజునకు నాఁడె నవవర్ష కాంతతో
 నవరసనాట్యము నవ్యకళలు
 నాశుభసమయాన నాప్రాంతములయందు
 మానవుండను నేను మసలరాదు
 తెలియక నే నటఁ దిరుగుచు నుండఁగా
 మారుత సేవకవీగుఁ డొకఁడు

బిరబిర నేతెంచి గిరగిర ననుఁ ద్రిప్పి
 వినరివై చెను వినువీధి కిట్టె
 భూలోక మప్పడు పొంగరంబుగ నుండ
 నేలోక మేదియో యెఱుక పోయె
 సూర్యుఁడు చంద్రుఁడు చుక్కలు నొక్కటై
 చీకట్లు వెలుగులు నేకమయ్యె
 నారీతి నొక్కింత యాకాశమార్గాన
 తిరుగాడి వసుధపైఁ దిరిగి పడితి
 నాయాట తిలకించి నాపాటు పరికించి
 నవ్వెను గుహలోని నాగకన్య.

ఆశ్చర్య మేముంది? ఆదాయమా స్వల్పం; మరొక జీవనోపాధి కనపడదు; కుటుంబ భారమా పెరుగుతూఉంది. కార్యాలూ, కలాపాలూ తప్పవు. వర్షాధార మయినచోట్ల, పంటలు పండని సమయాలలో, ఏయిక్కట్లయినా వచ్చినపుడు గత్యంతర మేమిటి? అంతేకాదు; సాధారణంగా పెట్టవలసిన వ్యవసాయపు ఖర్చులకుపైతము తిండికేనా చాలని ఆదాయంలోనుండి రై తేమి మిగిల్చి పెట్టుబడి పెట్టగలడు? ఒకసారి అప్పు తెచ్చిన తర్వాత ఇంక ఆజన్మాంతమూ అప్పే. షాహుకారుకి ఇయ్యవలసిన దారుణపు వడ్డీ రేట్లతో ఋణవిముక్తి యెల్లా కలుగుతుంది? భూములధరలు, సరుకులధరలు తగ్గిపోవడం లో ఈఋణభారం తడిసి మోపెడైపోతుంది. ఈభారము నెల్లానైనా తప్పిస్తేగాని రైతులకు తరణోపాయం లేకపోయింది. గత్యంతరం లేక కాంగ్రెసుప్రభుత్వంవారు రైతుల ఋణ బాధ నివారించడానికి కొంత సదుపాయం చేస్తూ ఒకశాసనం నిర్మించినసంగతి అందరికీ తెలిసినదే. అందువలన ఋణగ్రస్తులై పోయిన రైతులకు కొంత ఋణభారం తగ్గి కొందరయినా బయట పడుటకు అవకాశం కలిగింది.

కాని, ఇంతమాత్రం చేత రైతుకష్టాలు గట్టెక్కలేదు. ఋణమనేది ఒకసారి తగ్గించినా, తీసేసినా పోయేది కాదు. మొదలంటూ ఋణగ్రస్తతకు గల కారణాలను నాశనం చేస్తేగాని పోదు. తిరిగి కొలదికాలంలోనే బ్రహ్మచెముడుడొంకవలె బయలుదేరుతుంది. ఈ కారణాలు వేరే యేమీలేవు. వ్యవసాయ పరిశ్రమను సప్తకారణంగా చేసి, వ్యవసాయ దారుని దారిద్ర్యబాధలో ముంచి ఉంచుటకు

కారణాలన్నీ వైన చెప్పినవే. ప్రభుత్వంవారు, ప్రజలూ కలిసి పట్టదలతో ప్రయత్నించి వ్యవసాయములో సర్వతోముఖాభివృద్ధి కలిగిస్తేనేగాని ఋణబాధ నిజంగా నివారించబడదు.

ఈ ప్రయత్నాలన్నీ అలా ఉండగా, ప్రస్తుతము రైతులపరిస్థితుల నభివృద్ధి చేయుటకు ప్రభుత్వంవారు చేయగలిగిన కార్యాలెన్నో ఉన్నాయి. అందులో ఒకటి యేమిటంటే, రైతునకు అవసరం వచ్చినప్పుడు సక్రమపద్ధతులమీద తక్కువవడ్డీకి అప్పులభించేలాగున సదుపాయం కలిగించడం.

“అప్పిచ్చువాడు, వైద్యుడు, నెప్పుడు నెడ తెగక పాటునేఱును, ద్విజుడుకా, చొప్పడినయూర నుండుము, చొప్పడకున్నట్టియూరు చొరకుము సుమతీ”

అని వ్రాయడంలో సుమతీశతకకర్త ఆలోచనాపూర్వకంగానో కాదోగాని, అప్పిచ్చువారిని మిగిలిన అన్ని సదుపాయాలకంటే కూడా, మొదటే పేర్కొన్నాడు. ఈ సదుపాయాన్ని సక్రమపద్ధతులవై కలిగించడానికే సహకారోద్యమం బయలుదేరింది. ప్రస్తుత మీ ఉద్యమం అనేక లోటుపాట్లతో నిండి ఉన్నా, ఎప్పటికైనా ఈ ఉద్యమం ద్వారానే రైతుకు కావలసిన ధనసహాయం, వ్యవసాయాభివృద్ధికూడా లభించగలవు. ఈ ఉద్యమాన్ని గుఱించి సవిస్తరంగా చర్చించడానికి ఇక్కడ అవకాశం చాలదు.

ఇప్పటి కప్పుడే దాదాపు ముప్పై నాల్గు సంవత్సరాలై బయలుదేరి, ప్రభుత్వ సహాయంతో, ప్రజాభిమానంతో, అనేక

మంచి నాయకుల తోడ్పాటుతో పనిచేస్తూ ఉన్నప్పటికీ సహకారోద్యమం బహుస్వల్ప సంఖ్యాకులకే ఉపయోగించగలిగింది. ఇప్పటికికూడా వ్యవసాయదారులకు కావలసిన అప్పులలో చాలాభాగము షాహుకార్లే ఇస్తున్నారు. అందువలన, ఇంకా చాలా కాలంవరకుకూడా షాహుకార్ల వ్యాపారం, సహాయం రైతుల కవసరం. అనాదినుండి వస్తూన్న షాహుకార్లు ఒకరోజులో పోయే వారు కారు. వారు పోయినందువల్ల రైతుకు కావలసిన ధనసదుపాయం దొగకకపోవడమే గాని, మరోప్రయోజనం లేదు.

ఇటువంటి పరిస్థితులలో, షాహుకార్ల వ్యాపారపద్ధతులను మార్చి, కట్టుదిట్టము చేసి, వారికిని రైతులకునుగల సంబంధం పరస్పరోపయోగకరంగా ఉండేలాగున చేయడం ప్రభుత్వంవారి విధ్యుత్కర్తవ్యమై ఉంది.

షాహుకార్లు అనేకరకాలుగా ఉన్నారు. వడ్డీవ్యాపారమే వృత్తిగా జీవించేవారు కొందరు,—మార్కెట్టిలలాంటివారు. ఇంక వర్తకము, వ్యాపారము, మొదలయినవి చేస్తూ అప్పలిచ్చేవారు కొందఱు. వ్యవసాయదారులుగా ఉండి వడ్డీవ్యాపారం చేసేవారు మరొక తరహా. వీరు మనరాష్ట్రంలోను, పంజాబులోను విరివిగా ఉన్నారు. వీరుకాక ఇతర వృత్తులు చేసుకుంటూ (స్ట్రీడరీలలాంటివి) మిగుల్చుకున్న డబ్బు అప్పలిచ్చేవారు, తమ దగ్గర కూడబెట్టుకొన్న స్వల్పధనం వడ్డీకిచ్చి, అందువల్ల జీవించే వితంతువుల్లాంటివారు, మిత్రులకు బంధువులకు అప్పులు, చేబదుళ్లు ఇచ్చేవారు ఉన్నారు. ఇంక, దేశదేశాలు తిరుగుతూ పేదప్రజలకు చిన్నచిన్న అప్పులు, ధనరూపకంగానో, వస్తురూపకంగానో

యిచ్చి, దుడిచి నాబట్టకొనే వారు, వర్తకులూ ఉన్నారు.

సాధారణంగా రైతులు షాహుకార్ల నుండే అప్పుతెచ్చుకుంటారు. ఇందువల్ల వారి కనేకనదువాయా లున్నాయి. అడగగానే డబ్బు అవసరానికి వస్తుంది. బోలెడంత ప్రత్రముగాని, అలస్యముగాని అవసరంలేదు. షాహుకారుకు గ్రామస్థుల అందరినీ కిక్కిరిస్తూ బాగా తెలుస్తూయి గనుక, చిన్న అప్పులకు హామికూడా అవసరం ఉండదు. అనేకపరంబులలో షాహుకారు రైతుకు సలహాదారుగానుండి సహాయం చేయడంకూడా కలదు. అవసరమైన సమయంలో అడగగానే పెద్ద ప్రత్ర మేమీ లేకుండా అప్పిచ్చేయుటదాత యెడల ఎందరో పేదరైతులు కృతజ్ఞులుగా ఉండడం అందరికీ తెలిసినవిషయమే. షాహుకార్లలో ఉదారస్వభావంగలవా రెందరో ఉన్నారు.

కాని, సాధారణముగా, షాహుకార్ల పద్ధతులు రైతులకు నాశనకరంగా ఉంటాయి. షాహుకారు తనలాభమే చూసుకుంటాడు గాని, రైతుశ్రేయస్సు చూడడు. సరియైన లెక్కలుండవు. అక్షరజ్ఞానమైనా లేనిరైతుకు అసలెంతో, వడ్డీయెంతో, ఎంతయిచ్చాడో, ఎంత యివ్వాలో ఏమీతెలియదు. షాహుకా రెంత చెబితే అంతే. ఇంక వడ్డీరేట్లూ? సాధారణంగా నూటికి ౧౨ కి తక్కువ కాకుండా నూటికి ౭౫, ౧౦౦ వరకూకూడా ఉంటాయి. దీనికిసాయం కాంపౌండు వడ్డీయే సాధారణంగా అమలులో ఉంటుంది. అతి స్వల్పకాలంలోనే వడ్డీ అసలుకంటె యెక్కువయిపోయి పాపంలాగ పెరిగిపోతుంది. కొన్ని సందర్భాలలో ఇచ్చినమొత్తంకంటె,

యెక్కువకు నోటు వ్రాయించుకోవడం, వడ్డీ ముందుగానే యిచ్చేడబ్బలోనుంచి మినహాయించుకోవడం, ఇటువంటివన్నీ ఉంటాయి.

ఇంక వర్తకం చేస్తూ వడ్డీవ్యాపారంచేసే షాహుకారు సాధారణంగా రైతుపండించే సుటమీద కన్ను వేసి ఆస్పిస్తాడు. పంట పండించిన తర్వాత, తనకే అమ్మాలి. అమ్మడంలోనూ తనయిష్టం వచ్చిన ధరలకే. రైతుకి పండించడంలోను, అమ్ముకోడంలోనుకూడా స్వతంత్రం కాస్తా పోతుంది.

మనరాజధానిలో భూస్వాములుగాను, న్యవసాయదారులుగాను ఉండి వడ్డీవ్యాపారం చేసేవారెక్కువ. తనుకూడా రైతేకదా. రైతులకష్టాలు ఇటువంటి షాహుకారుకు తెలియవా అనుకోవచ్చు. తెలిసి, ఉదార భావంతో వ్యాపారం చేసేవారూ ఉన్నారు. కాని అధికసంఖ్యాకులు ఇతర రకాల షాహుకార్లకంటెను కఠినంగా ఉంటారు. కారణ మేమిటంటే, వీరిదృష్టి ధనంమీద కంటెకూడా భూమిమీదనే ఎక్కువగా ఉంటుంది. తనకి కలిసివచ్చేదీ లేక ఫలవంతమైనదుపాయాలు గల భూఖండమేదైనా కనిపించిందా, దాన్ని ఎలాగైనా స్వాధీనం చేసికోవాలనేకాంక్ష కలుగుతుంది. అప్పిచ్చిన తర్వాత షాహుకారు తిరిగియిమ్మని అడగనే అడగడు. అది అల్లా పెరిగిపోతూనే ఉంటుంది. తీర్చివేస్తానన్నా తొందరలేదనో, మంచి రోజు కాదనో, ఏదోవిధంగా జరిపివేస్తాడు. చేతిలో ఉన్నడబ్బు కాస్తా ఖర్చయిపోయిన తర్వాత యింకతీర్చేది యేముంది? ఈ విధంగా అప్పుకి ఆస్తికి సరిపోయేలాగ పెరగనిచ్చి, ఆస్తి వశపాటుచుకోవడం ఈరకపు షాహుకార్లవిధానము. ముందుగానే క్రయదస్తా

వేజు వ్రాయించుకుని అప్పు తీర్చివేసిన తరువాత దస్తావేజు తిరిగి యిచ్చివేయడంకూడా కొన్నిచోట్ల కలదు.

పఠానులు, వర్తకులు మొదలైన దేశ ద్రిమ్మరి షాహుకార్ల వ్యాపారపద్ధతులు మరి ఘోరంగా ఉంటాయి. వీరు పేదరైతులకు, కూలీలకు, నౌకర్లు మొదలయినవారికి అప్పులిస్తారు. ఇచ్చేవి చిన్నఅప్పులే - ధనరూపకంగానో, లేక బట్టలు మొదలయిన వస్తువుల రూపకంగానో; వడ్డీరేట్లుమాత్రం అతిదారుణంగా ఉంటాయి. నూటికి ౫౦-కి తక్కువ సాధారణంగా ఉండదు. తిరిగి వసూలుచేయడంలో కొట్టి వసూలుచేయడంకూడా కలదని చెబుతారు.

షాహుకార్లు వసూలుచేసే దారుణం అయిన వడ్డీరేట్లు తగ్గించడానికి, వారు అవలంబించే పద్ధతులను సక్రమంగా ఉంచడానికి, వారి జలుంవలన రైతులు బానిసలయిపోకుండా రక్షించడానికి ప్రభుత్వముగాని, సంఘముగాని వారిని అదుపాజ్ఞలలో ఉంచవలసిన అవసరం ఉంది. ఈ అవసరం అన్ని దేశాల్లోను అనాదినుండి తెలిసినదే. ధర్మ శాస్త్రాలు కొన్నినిబంధనలు విధించే ఉన్నాయి. కాని ఆధునికకాలంలో పూర్వమున్నంతరక్షణ లేకపోయింది రైతుకు. పూర్వము షాహుకారు గ్రామస్థుల సదభిప్రాయానికి, సాంఘికనియమాలకి లోబడి ఉండవలసిన అవసరం ఉండేది. ఇప్పుడుది అంతా అవసరంలేదు. షాహుకారును రక్షించడానికి కోర్టులు, లాకోర్టులు ఉన్నాయి. పోలీసువారున్నారు. అతడు సంఘాభిప్రాయాన్ని గురించి లెక్కచేయవలసిన అవసరంలేదు.

తప్పంతా షాహుకారుడేకాదు; కొంత వరకు వైతులుకూడా షాహుకారు అవలంబించే పద్ధతులకి కారణభూతులే. అదనుచూసికొని, ఇచ్చినసొమ్ము ఎగబెట్టదలచినవారు, ఎగబెట్టేవారు ఎందరో కలరు. ఇచ్చినా కోర్టుల కెక్కించి, బోలెడంత ఖర్చు పెట్టించి, డిక్రీ పొందినా ఆస్తి స్వాధీనం కావేయక ముప్పతిప్పలూ పెట్టి మూడుచెరువుల నీళ్లూ త్రాగించేవారూ ఉన్నారు. ఇట్టి కష్టనష్టాలన్నిటికీ సర్దుకోడానికిగాను షాహుకారు రాబట్టగలిగినదోట వేలవేసి బోలెడంత వడ్డీ, అసలు రాబట్టుతాడు. అందుకనే ఎక్కువ వడ్డీరేట్లు. బ్రిటిషు పరిపాలనలో భూమియందు వ్యక్తులకుగల హక్కులు చట్టములమూలమున స్పష్టంగా ఏర్పడబడడంచేతను క్రమంగా సీటిసదుపాయాలు, ప్రయాణసౌకర్యాలు మొదలైనవానివలన భూములవిలువ హెచ్చుటచేతను, వ్యవసాయదారునకు భూమితణఖామీద బాగా అప్పుపుట్టుటకు అవకాశం కలిగింది. ఈయవకాశాన్ని అవసరానవసరాలతో నిమిత్తం లేకుండా తెచ్చిన అప్పు వ్యాపారానికి ప్రయోజనకారిగా ఉండాలిగాని ఊరికే తినివేయడానికి ఉపయోగించరా దనేదృష్టి లేకుండా వ్యవసాయదాడు విచ్చలవిడిగా ఉపయోగించి అధోగతిపా లయిపోయారు.

ఇప్పుడు మనరాష్ట్రంలో ఋణగ్రస్తులకు సదుపాయం కలిగిస్తూ కొన్ని సందర్భాల్లో వడ్డీ పూర్తిగా కొట్టివేస్తూ, కొన్ని అప్పుల విషయంలో వడ్డీరేటును నూటికి ౫ తగ్గిస్తూ, ఇకముందు కూడా ౧౦౦ కి ఆరుంబాతిక కంటే వడ్డీ మించరాదని నిర్ణయించేస్తూ, అసలీఫాయిదాలు కలిసి అసలుకు చెల్లించుకంటే దాట

రాదనే ద్విగుణమాత్రాన్ని తగ్గించే ప్రావ్యవసాయదారుల ఋణవిమోక్షనా చర్యలు అమలులోనికి నచ్చినది. ఇందుచే భూదానాలే ఇతరరాష్ట్రాలలోకూడా ఏర్పడుటవలన కొంతకాలమునుండి షాహుకార్లకు కష్టం గలిగి ఇదివరకంత విరివిగా వారు వ్యాపారం చేయడంలేదు.

అయితే నేమి, ఇంకా చాలాకాలంవరకూ షాహుకారుచర్యయం లేనిదే వ్యవసాయదారు జీవించలేడు. పరిశ్రమలు, పర్లకమూ మొదలైనవాటిలో పెట్టుబడికి పెరివిగా అవకాశం కలిగేవరకూ షాహుకారు తనడబ్బును వ్యవసాయదారులకు అప్పజేయక మరేమీ చేసుకోలేడు. అందుకని వైతు, షాహుకారు - ఇద్దరి క్రేయస్పృహకూ కావలసినదేమిటంటే, ఈయద్దరి సంబంధమూ పరస్పరాభివృద్ధికరంగా ఉండేలాగున ఏర్పాటు చేయడం. అందుకని షాహుకార్ల వ్యాపార పద్ధతులు సక్రమంగా ఉండేలాగున నియమిస్తూ రాష్ట్రీయప్రభుత్వాలు చట్టాలు నిర్మించవలసి ఉన్నది.

ఈచట్టములలో ముఖ్యమైనది, షాహుకార్లంతా లైసెన్సులు పొందవలె నన్న నియమం. ప్రతిషాహుకారు తాను వడ్డీ వ్యాపారం చేసే వాడని రిజిష్టరు చేయించుకోవాలి. అందుకని కలెక్టరువద్దనో, తహశీల్దారువద్దనో లైసెన్సు పొందాలి. ప్రభుత్వంవారు నియమించిన పద్ధతిప్రకారం తనదగ్గర అప్పు తీసికొన్న ప్రతివారిపేరిట సక్రమమయిన లెక్కలు వేసి ఉంచాలి. ఆ లెక్కలు ఆరునెలలకో లేక సంవత్సరానికో ఒకసారి వేసి ఋణస్థునికి తెలియజేయాలి. తనకు చెల్లించిన ప్రతిమొత్తానికీ స్పష్టముగా

రక్షిండు ఇవ్వాలి. ప్రభుత్వంవారు నియమించిన వడ్డీరేటుకంటే ఎక్కువవడ్డీ విధించరాదు. మామూలుగా షాహుకార్లు చేసే తికమక లేవి చేసినా, రిజిస్ట్రేషను పోతుంది; శిక్షకూడా పడుతుంది. రిజిస్టరుచేయించుకోకుండా వ్యాపారంచేసేవారికి రావలసిన అప్పులకు, లేక సరిమైనలెక్కలూ ఆపీ ఉంచని అప్పులకు కోర్టువారు డిక్రీ లివ్వరు. ఈవిధంగా వడ్డీవ్యాపారం బ్యాంకులు, సహకార సంఘములు మొదలయినవానిలోవలెనే సక్రమం అయిన వ్యాపారంగా ఏర్పడుతుంది. ఇటువంటి శాసనాల అవసరాన్ని గురించి రిజర్వుబ్యాంకువారు తాము వ్యవసాయదారులకు ధనసదుపాయాన్ని గురించి వ్రాసిన నివేదికలో ఇలా వ్రాశారు :

“గ్రామంయొక్క ఆర్థికనిర్మాణంలో షాహుకారు చేస్తున్న పని నిస్సందేహముగా చాలా అవసర మయినది. ఆతనివ్యాపారాన్ని సక్రమపద్ధతులలో ఉండేలాగున నియమించడం ఇదివరకే యెన్నడో జరిగియుండవలసినది. ”

ఇటువంటి నియమాలవలన షాహుకార్లకు యిబ్బంది కలిగి వ్యాపారం తగ్గించేయరా అని అడుగవచ్చును. కొంతవరకు అలా తగ్గడమూ మంచిదే. అప్పు చేసి బ్రతకడం మానేసి, ఆదాయంలో ఖర్చులు సరిపెట్టుకోడం రైతులకు కొంతయినా అలవాటవుతుంది. అదికాక, ఈ నియమాలవలన మోసంచేసే ఉద్దేశాలులేని షాహుకారు కేమీ నష్టములేదు. ఇట్టిశాసనాలనుగురించి రిజర్వుబ్యాంకువారు తమనివేదికలో ఇలా వ్రాశారు :

“అటువంటి శాసనాలు, షాహుకారు కొన్ని సక్రమపద్ధతుల నవలంబించాలని మాత్రం నియమిస్తాయి. బాకీదారుయొక్క అవసరమును, అజ్ఞానమును ఉపయోగించుకుని షాహుకారు అతనికి అన్యాయం చేయకుండా ఉండాలనియే వాటి ఉద్దేశము. విద్యావంతులయిన ప్రజలతో వ్యాపారంచేసే కంపెనీలు, బ్యాంకులు, భీమాకంపెనీలు మొదలయినవన్నీ శాసనబద్ధములుగా ఉండగా, చదువురాని రైతులతో వ్యాపారంచేసే షాహుకార్లుమాత్రం తప్పించుకుపోవా అని చూడడాని కేమీ హేతువు లేదు. కనుక, సబబయిన శాసనాలద్వారా వడ్డీవ్యాపారం క్రమబద్ధము చేయాలనీ, అందరు షాహుకార్లు నిర్బంధంగా రిజిస్టరుచేయించుకోవా లనీ మాఉద్దేశము. అంతేకాక, ఈ శాసనాలలో నియమాలని దాటినందుకు విధించే శిక్షలసంగతి అటుంచి, షాహుకార్ల లెక్కలను తగ్గిచేయించడాని కొక విధానం ఏర్పాటుచేయాలని మాసలహా. ఇందువలన మోసపుపద్ధతులు మిగిలిన శిక్షలవలనకంటే కూడా పూర్తిగా నిర్మూలం కాగలవు. వడ్డీ వ్యాపార మీరీతిని సక్రమ మైతే, షాహుకార్ల లెక్కలపుస్తకాలు చూసి ఋణగ్రస్తత ఎవరిలో ఎంతవరకూ వ్యాపించియున్నదో సరిగా తెలుసుకోడానికి వీలవుతుంది; అప్పుడు దాన్ని నిర్మూలించడానికి తగినసాధనా లేవో ఆలోచించడం ఇప్పటికంటే సులభము, ఉపయోగకరము అవుతుంది.”

ఇప్పుడు బాగా సంపాదిస్తూ కూడా ఆదాయపుపన్ను తప్పించుకొనే షాహుకార్లుంటే వా రందరినుండి పన్ను రాబట్టడానికి కూడా వీలవుతుంది.

ఈనియమాలవలన రైతుకి లాభంకాని షాహుకారు కేమి ప్రయోజనం? అని అడగవచ్చును. ముఖ్యమైన ప్రయోజన మేమంటే, షాహుకారు చేసేవ్యాపారం నలుగురిచేత, ప్రభుత్వంవారిచేత న్యాయమైన వ్యాపారముగా పరిగణింపబడుతుందిగాని, దోపిడీవ్యాపారంగా పరిగణింపడదు. మొన్నటి ఋణబాధానివారణశాసనంలో చూడండి — బ్యాంకులు, సహకారసంఘాలు మొదలయినవి నష్టపోలేదు. షాహుకారు నష్టపోయినాడు. ఇటువంటి విచక్షణకు ఇకముందు అవకాశం ఉండదు. న్యాయమైన వ్యాపారం చేసే షాహుకారు కేమీ నష్టం ఉండదు. ప్రభుత్వంవారి రక్షణకూడా ఉంటుంది.

అంతేకాదు; షాహుకార్లకు బ్యాంకులతో సంబంధము కలిగించి రిజర్వుబ్యాంకువారు అవసరమయిన సందర్భాలలో వ్యవసాయదారులకొరకు ధనసదుపాయం చేయడానికి వీలవుతుంది. షాహుకార్లు రైతులకు పంటలహామీమీద అప్పు లిస్తే, అందుకు కావలసినధనం బ్యాంకులు సర్దుబాటు చేయవచ్చు. బ్యాంకుల కవసరమయితే, ఇటువంటి షాహుకార్ల ద్వారా పత్రముల హామీమీద రిజర్వుబ్యాంకువారు తక్కువరేట్లకు అప్పులియ్యవచ్చును. ఈ విధముగా షాహుకార్లకు రిజర్వుబ్యాంకుద్వారా తక్కువ వడ్డీలకు ధనసదుపాయం కలిగి విరివైన వ్యాపారానికి అవకాశం కలుగవచ్చు. ఇటువంటి సంబంధము యేర్పరచడానికి రిజర్వుబ్యాంకువారు బ్యాంకులతో అప్పుడే సంప్రతిస్తున్నారు.

మైన చెప్పినటువంటి శాసనాలు అప్పుడే బాంబాయి రాజధానిలోను, పంజాబ్ లోను, ఏర్పడినవి. కొలదిరోజులక్రితమే హైదరాబాదులోకూడా ఒక శాసనం నిర్మించారు. ఋణగ్రస్తులకు సహాయం చేయడంలో ముందంజవేసిన మద్రాసు ప్రభుత్వంవారుకూడా త్వరలో ఇటువంటి శాసనం నిర్మించాలి.

“శాసనం చేసినంతమాత్రాన యేమయినట్లు? షాహుకారు బలవంతుడు, బాకీదారు బలహీనుడు. అందువలన శాసననియమాలను చులకనగా దాటేసే యేర్పాట్లు షాహుకారు చేసుకోలేడా? వడ్డీరేటు నూటికి ఆరుంబాతిక కంటే ఎక్కువ ఉండరాదంటే, అసలు మొత్తమే ఎక్కువ వ్రాయించుకోలేడా?” అని అడగవచ్చును. నిజమే. కాని శాసన మేర్పరిస్తే దాన్ని ఉపయోగించుకొనే బాధ్యత ప్రజలది. కాలక్రమేణా అదే అమలులోనికి వస్తుంది. ఈసందర్భంలో ‘రాయల్ అగ్రికల్చరల్ కమిషన్’ వారు చెప్పిన యీ కిందివాక్యములు గమనించదగినవి.

“అజ్ఞానమువలన కాని, దుర్వ్యయమువలనగాని, తన్నుతానే నాశనం చేసుకోడానికి నిశ్చయించుకొన్న రైతును, ఎంతటి సానుభూతితోను, ఎంతప్రజ్ఞతోను నిర్మించిన శాసనము లయినా కాపాడజాలవు. అట్టి సందర్భాలలో, షాహుకారుచేసే కుతంత్రాలకు, బాకీదారుని నిర్లక్ష్యానికి రెండే అమోఘాషధా లున్నాయి — విద్యాభివృద్ధి, సత్స్వభావాభివృద్ధి.”

వి ర హ వీణ

తల్లావజ్ఞుల కృత్తివాన తీర్థలు

౧

చీకట్లో నిన్ను వెతుక్కొంటూ మిఱుగురు దీపంతో రగిలిన ఆశతో వేణువనవీధి కలయ వెతికినాను. మాయనిమల్లెదండ నాకబరీభరంలోంచి తీసి, ఒక్కొక్కపువ్వు నేను వెళ్లే తోవలో వేస్తూవచ్చాను. ఉషస్సురేకులతో వికసించాక మల్లెపువ్వుల వరస చూసి గొల్లపడుచులు ముసిముసిన వ్వులు నవ్వుకొంటారు. 'రాత్రి ఎవరో అభిసారిక ఈదారినే వెళ్లింది' అనుకొంటారు.

౨

వసంతం కోకిలకాకలీమధురవంతో, రత్నకాంతుల మధువుతో, కన్నులు చెదిరే రంగురంగుల పువ్వులతో, పరిమళాలతో విరిసింది.

నాకు కలతనిద్ర. మృణాలనాళ బాహు పాశాలతో నిన్ను తనివితీర కాగలించు కొన్నట్టు కలవచ్చింది. నా కేశపాశములో చిక్కుకొని వేలాడుతున్న జాజిదండ్రి నువ్వు నవరించినట్టు తోచింది. నా స్తనపట్టకంమీద

చందనం జల్లువలె చిలకరించినట్టు తోచింది. తనువు కడిమివలె పులకలతో నిరిసింది.

కలతనిద్ర యధార్థమువలె తలచాను. పక్కనొత్తిగిల్లితే నువ్వు కనపడవు! నా దొంగా పారిపోయావా? నన్ను మోసగిస్తావా? వ్రజాంగనలను మోసంచేసినట్టే నన్ను నీమాయలో పడేశావోయి!

౩

చేలగట్టున మనిషిఎత్తున గడ్డి పెరిగింది. మలయమారుతము సీతో దాగుడుమూత లాడుతూ దట్టమైనగడ్డిలో మృదుస్వనం చేస్తున్నది.

౪

ఏచెట్టు ఏచేను ఏతోవ చూసినా ఎందుకో కనిపెట్టుకొన్నట్టు ఉంటవి. ఆకుల జొంపములో పిట్టలు ఏవో అవ్యక్తాలాపాలు చేస్తుంటవి.

ఆకులురాల్చిన మోడైనతరువు చేతులెత్తి ఎదురుచూస్తూ ఆశతో ఉన్నది.

(—'విరహవీణ' నుండి)

ఈజిప్టునుల విక్రం—

ఇండియనుల వైవిధ్యం

వేలాల సుబ్బారావు

ఇండియాలో హిందూ - ముసల్మానుల సఖ్యంకోసం రెండు పార్టీలవారి నాయకులూ కలిసి ఇటీవల సలుపుతూవచ్చిన ప్రయత్నాలన్నీ విఫలమైనట్లు ఇటీవల పత్రికలలో వెలువడిన వార్తలవల్ల విశదమవుతుఉంది. హైందవులంతా కలిసి యేకమైనారని విన గలిగే శుభదినం ఇంకా ఎంతదూరాన వుందో తెలియదు. అది ఇంకా వెనక్కిపోతూ నెత్తిమీది పడదాను ఇంకా ముందుకే లాక్కింటన్నట్టుంది ముఖంకన్పించకుండా.

బ్రిటిష్ వారు ఒకవేపున భారతవర్షాన్ని ఆక్రమించుకొంటూ తోడుతోడనే మరో వేపు దాన్ని స్థిరంగా నిలుపుకోడానికి గావలసిన కట్టుదిట్టాలన్నింటినీ చేసుకొంటూనే వచ్చారు. ఈదిగ్బంధనాలు ఇండియాకు నాలుగూలలా ఏర్పడుతూవచ్చాయి. వాటియన్నింటిలో సూర్యజకాలువనిర్మాణమూ, ఈజిప్టు ఆక్రమణమూ రెండూ మరింత ముఖ్యంగా గణించదగినవి. అంతకుపూర్వం ఎంతకాలాన్నుంచో కనిపెట్టుకొని వున్నప్పటికీ ఈజిప్టును హరించగలశుభదినం ౧౮౮౨లో లభించింది బ్రిటిష్ వారికి. అంతవరకూ ఈజిప్టు టర్కీ సామ్రాజ్యానికి చెందిన సామంతరాజ్యం. ౧౮౮౨ తరువాతనూడా ఆంగ్లేయులు దాన్ని నామకార్థం టర్కీ సుల్తాను ఆధీనంలోనే వుండి ఆపలైన

ఆయువుపట్లనుమాత్రం తమ చేతుల్లోనే వుంచుకొని నాటకం జరిగిస్తూ వచ్చారు. జర్మనీ యుద్ధారంభంవరకూ ఈనాటకం నిరాటంకంగా సాగుతూవచ్చింది. కాని తర్వాత టర్కీ జర్మనీపక్షం అవలంబించడంచేత ఒక్కపెట్టున టర్కీ సంబంధపు త్రాళ్లను తెగగొట్టి ఆంగ్లేయులు ఈజిప్టును తమ సరిక్షణం క్రిందికే తీసుకొన్నారు. ఈజిప్టు ఇంగ్లాండుల సంఘర్షణాని కిదే ఆరంభం. అదిమొదలు ఈజిప్టునులు నిద్రాహారాలు మానుకొని మొండికి దిగి, ప్రాణాలను లెక్కగొనక ప్రయత్నించి ఏదో వకవిధమైన స్వాతంత్ర్యం లభించే వరకు వదిలారు కారు తమ పట్టుదలను. చివరకు బ్రిటిష్ సింహానికి పంజా వెనుకకు లాక్కోక తప్పింది కాదు. కాని మన ఇండియా? దీనికి బ్రిటిష్ వారికీ ౧౮౫౭-వ సంవత్సరానికి ముందటినుంచే ఆరంభమైంది ఘర్షణ. ఇప్పటికీ ఘర్షణ ఘర్షణగానే వున్నది. స్వాతంత్ర్యం లాక్కోడానికి ఎన్ని నడవకాశాలో లభించాయి. అన్నీ వ్యర్థంగానే పోయినాయి. కారణం ఏమిటి? ఒక్కఅర్ధశతాబ్దిలో ఈజిప్టుకు ఏదోవకవిధమైన స్వాతంత్ర్యం లభించడం ఏమిటి? అంతకంటే ముందునుంచీ తన్నుకొంటున్నా మన వల్లత్రాళ్లు ఇంకా టైగరుండా మరింత బిగుసుకోవడం ఏమిటి?

మొదట వ్రాసిన వే ఈ గెండింటికి కారణాలు— ఈజిప్టునుల ఐక్యం; ఇండియనుల వైవిధ్యం.

ఇండియాలో అనేకమతా లున్నాయి. ఒక్కొక్కమతంలో అనేకశాఖలు. వాటి యన్నింటిలో హిందూ ముసల్మానుమతాలు రెండూ మిక్కిలి ప్రధానమైనవని అందరికీ తెలుసు. ఈజిప్టులోనూ అనేకమతాలవారూ జాతులవారూ ఉన్నారు వా రందరిలో ముసల్మానులూ కాపులూ ముఖ్యులు— ఇక్కడి హిందూ ముసల్మానులను సరిపోలిన వారు. ఈజిప్టులోని మొత్తం జనసంఖ్య ౧,౨౬, ౮,౦౦౦. ఆండులో ౧,౧౬,౨౪, ౦౦౦ మంది ముసల్మానులు. ౮,౫౬,౦౦౦ మంది కాపులు. ౧,౦౮,౦౦౦ మంది ఇతర క్రైస్తవులు. ౬౦,౦౦౦ మంది యూదులు. ౪౨,౦౦౦ మంది ప్రొటెస్టెంట్లు. ఇంత కంటెనూ హిససంఖ్యల్లో సిరియనులు, ఆంగ్లే యులు, పరాసులు, లెవెంటైనులు, షర్మీయ నులు, గ్రీకులు, ఇటాలియనులు, తురుష్కు లు లోనగు జాతులవారు కలరు.

ఇక్కడి హిందూ ముసల్మానులవిష యమై అందరికీ తెలిసేవుంది. ఈజిప్టులోని ముసల్మానులునూ ఇక్కడి మససోదరులవంటి వారే. కాపులనుగురించి వే రొకసందర్భం లో సవిస్తరంగా వ్రాయాలి; కాని సంగ్రహం గా తెలపాలంటే వీరు క్రైస్తవుల్లోని వకతెగ వారు. క్రీస్తుపూర్వంలో ఉండిన ఈజిప్టునుల సంతతివారు. ఉత్తరఈజిప్టులో కొంచెం ఎక్కు వగా ఉన్నప్పటికీ మొత్తంమీద దేశమం తటా వ్యాపించివున్నారు. ఖండఖండంతరా ల్లోని ఆదిమజాతులవారివలె ఈజిప్టునులునూ ఆదిలో ఒకవిధమైన మూర్తులను పూజిస్తూ ఉండేవారు. క్రీస్తు జన్మించినతరువాత కాల

క్రమాన్ని అందరూ ఆమతం పుచ్చుకొన్నా రు. క్రీ. శ. ౩౨౨ - ౩౪౧ లో ఓమరుఖలీఫా నేనానుల్లో వొకడైన అమ్ ఈజిప్టును జయించేటంతవరకూ అక్కడివా ల్లందరూ క్రైస్తవులే. మొదలు ఈకాపులకూ ముసల్మా నలకూ తగాదా లేమీ వుండేవి కావు. మీదుమిక్కిలి తమదేశాన్ని అంతఃర్యంతం పీడిస్తూవున్న రోమనుపాలకులను వెడల గొట్టేటందుకు కాపులు ముసల్మానులకే సహ యంచేస్తూవచ్చారు. కాని కొంతకాలం గడ చినపిదప ఈన్నేహసంబంధం తెగింది. ఇండి యాలోలాగే అక్కడా మతకలహాలు అనేక రూపాలతో ఆవిర్భవించాయి. అంతటితో ఇష్టంమీద కొందరూ, బలవంతంమీద కొం దరూ, స్వాధ్ధానికి కొందరూ, పరాధ్ధానికి కొందరూ, నయాన కొందరూ, భయాన కొందరూ కాపులు ఇస్లాంమతం స్వీకరించారు. ఇట్లా కొన్ని శతాబ్దాలు గడిచేసరికి అదివరకు అధికసంఖ్యాకులుగా వున్న కాపులు అల్ప సంఖ్యాకులుగా పరిణమించారు. ముసల్మా నులసంఖ్య విఠరీతంగా పెరిగిపోయింది. అధిక సంఖ్యాకుల చేతుల్లో అల్పసంఖ్యాకులకు భరింప నలవికాని కష్టాలూ, యాతనలూ కలుగుతూవచ్చాయి. ఇటువంటిశుభావకా శాలకు వెదకుతూవున్న బ్రిటిష్దొరలు సరీగ్గా సమయంలో వలవేసి ఈజిప్టునులను పట్టుకొన్నారు. అందువల్ల అదివరకు ముస ల్మాన్ — కాపుల్లో జరుగుతూవచ్చిన పోరా టాలు తగ్గాయి. క్రమంగా ఒకవిధమైనజాతీయ భావాలు అంకురించి వృద్ధిని పొందాయి. ఉభయలూతమలోగల దోషాలను గుర్తించు కొన్నారు. అదిమొదలు వారిప్రపర్రనాల్లో పరివర్తనా లేర్పడ్డాయి. జాతీయపక్షం వెల

సింది. ఈ జాతీయపక్షంవారికి టర్కీయాని పత్యం అక్కరలేదు; బ్రిటిష్ వారి సంరక్షణమూ అక్కరలేదు. ఈజిప్టుస్వాతంత్ర్యమొక్కటే వారికి కావలసింది. ఈ జాతీయుల ముఖ్యనాయకుడు జిగ్మల్ పాషా. ఇతడు ఈజిప్టులో జన్మించినవాడు. ఆల్ హాజారు (ఈజిప్టు విశ్వవిద్యాలయం) విద్యార్థి. కొన్నాళ్లు విద్యామంత్రిగా, కొన్నాళ్లు న్యాయశాఖామంత్రిగా పనిచేశాడు. ఈజిప్టును స్వాతంత్ర్యం చేయడాని కితడు ఎన్నిప్రయత్నాలనో సలిపాడు. ఏవిధానా కార్యాలని చించి కాదు. చివరకు తన దేశాధివాసులైన అన్ని మతాలవారికీ, అంద లోనూ ప్రధానంగా ముసల్మాన్— కాట్టులకు సఖ్యం కుదిరితేనే తప్ప మరోమార్గాన నది లభించేది కాదని నిశ్చయపరచుకొన్నాడు. తదనుసారం జాతీయభావాలు కలవారి నందరనూ పోగుచేసి మీదవచించిన జాతీయవర్గాన్ని నిర్మించాడు. ఈవర్గీయులకు ముసల్మానసీ, కాట్టులసీ, యూదులసీ విభేదం లేదు. ఈజిప్టు అధివాసి అయితే చాలు. అందరూ వొక్కటే. జర్మనీ యుద్ధం ఆరంభమైన తరువాత ఏకారణం చేత నైతేనేమి ఈజిప్టును లండనూ మిత్రమండలివారికే తోడ్పడుతూవచ్చారు. 1917 లో ఆర్మిస్టేస్ అయింతరువాత విల్సన్ నియమాలప్రకారం కొన్ని చిన్న రాజ్యాలవారికి స్వాతంత్ర్యం లభించింది. కాని ఈజిప్టు కేమిదొరికింది కాదు. అది మొదలుకొని ఈజిప్టు స్వాతంత్ర్యతాసంగం ప్రపంచం డరూపం దాల్చింది. కాని జాతీయవాదుల్లోనూ మితవాదులనీ, అతివాదులనీ రెండుపార్టీ లేర్పడ్డాయి. ఇందు మొదటి పక్షంవారు బ్రిటిష్ సంరక్షణక్రింద వుండి వా ర్భేదించిన రాజ్య

ప్రణాళికను స్వీకరించాలని చెప్పేవారు. కాని జిగ్మల్ పాషా పక్షపు అతివాదుల కది కట్టదు. విరికి కావలసింది సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యం. ఆల్ హాజారు విద్యార్థిలేకాదు, అందలి ప్రాధేనస్థ కూడా జిగ్మల్ పాషీలో చేరి దేశ మంతటా జాతీయప్రచారం నాగించారు. పారిసులో శాంతిసమావేశం జరుగుతూవున్న రోజుల్లో అక్కడికి పోయి తమకోర్కెలను తెలుపుకోడానికి అనుమతి నియ్యవలసిందని జిగ్మల్ పాషీ వారు కోరగా అప్పు డక్కడ హై కమిషనరుగా ఉండిన సర్ ఆర్. వింగేటు సిఫార్సు చేసినప్పటికీ హోము డిపార్టుమెంటు వారు అంగీకరించారు కాదు. అంతటినూచి జాతీయ సమారంభాలు మహా తీవ్రమైనాయి అందు వల్ల 1919 సం. మార్చి నెలలో జిగ్మల్ ను, మరికొందరను అరెస్టుచేసి మార్చి 21వీకి సంపించారు సర్కారువారు. దానితో మరింత ప్రజ్వరిల్లింది జాతీయవాదుల ప్రచారాగ్ని. పాలకపాలితులకు కలిగిన పోరాటాల్లో ఎందరు దేశభక్తులు స్వాహా అయినారో తెలియదు. పాలకులతరపున ఆర్డినెన్సులే కాదు, కర్ఫ్యూ ఆర్డర్లే కాదు, మార్షల్ లాలే కాదు ఎన్నో వెలిశాయి, దేశభక్తుల ఉద్రేకసమారంభాలను చంపేసే సాధనోపాయాలు. ఇక్కడ ఈజిప్టులో జాతీయోద్యమాలను అడగదొక్కుతూ, ఒక ప్రక్క బ్రిటిష్ రాజనీతివేత్తలు సర్ ఆర్. వింగేటును లండనుకు రావించి అతనితో నచటి స్థితిగతులను గురించి సంప్రతించారు. ఈజిప్టు నేనలూ, పోలీసువర్గాల ప్రభుత్వపక్ష మూని పనిచేయడంవల్ల ఎట్లాగయితేనేమి కొంత కాలానికి అల్లరులు కొంచెం తగ్గాయి. కాని జాతీయవాదుల్లో ఆవేశం పెరుగుతూనే

పోయింది. పిదప అల్లెకాబీ అనునతడు మై
కమీషనరుగా వచ్చి దేశమందలి నిర్బంధ
విధానాలను చాలవరకు తొలగించాడు.
శాంతిని స్థాపించాలని ప్రయత్నం చేస్తూ
జగ్గుల్ మున్నగువారిని విడుదల చేయిం
చాడు. వా రక్కడనుండే పారిసుకు బోయి
తమ దేశీయులపై వాదించవలెనని తల
పోసి పెళ్ళారు కాని అప్పుడు వారి నక్కడ
బలుకఁచినవారే లేరు. ఈ జిప్టులో
ఈ జాతీయోద్యమాలమూలంగా కొంతఫలం
కలగలే దనడానికి వీల్లేదు. ఈజిప్టులోని
ఛరిస్థితు లన్నింటిని విచారించి తెలియఁపరచ
వలసిం దని మిల్నరుకమీషను నియోగిం
చారు పాలకులు. ఆ కమీషనువారు వెం
టనే వచ్చి విచారించినట్లయితే ఛరిస్థితు
లెట్లు ఉండేవో చెప్పటకు వీల్లేదు కాని
కమిటీవారు రావడంలో ఆలస్యం జరిగింది.
పారిసులోని ప్రయత్నాలు సఫలం కాలేదని
తెలియడంతోతే ఈజిప్టులో జాతీయుల
కార్యాలు మరల పూర్వరూపంవహించాయి.
ఖిలాఫత్తు రోజుల్లో ఇక్కడ ఇండియాలో
హిందూ ముసల్మాను లేకమై ఏకశరీరంగా
ప్రవర్తించినలాగు కాపులూ, ముసల్మాను
లూ అనే భేదం మరచి వారిచర్చిలోకి
వీరూ, వీరిమనీదుల్లోకి పారూ నిరాటంకంగా
జొరబడి జనులకు ఐక్యమునుగురించి నూరిపో
శారు. తర్వాత కొన్నాళ్లకు మిల్నరుకమిటీ
వారు వచ్చేసరికి వారికి ఇక్కడ సైమనుకమీ
షనువారికి జరిగిన మర్యాదలే జరిగాయి.
కాని ఏదోవిధంగా రిపోర్టును తయారుచేసు
కొని పోయారు కమిటీవారు. అటుతరువాత
పాలకులు ఈజిప్టును తమ సంరక్షణనుంచి
తొలగిస్తూ స్వాతంత్ర్యం ఇస్తున్నామని

సంయుక్తనిర్వాచనపద్ధతిమీద ఒక క్రొత్త
రాజ్యాంగవిధానాన్ని ప్రసాదించారు. కాని
ఈజిప్టును జాతీయవాదుల కిది రుచించలేదు.
దానిమీద మళ్లీ వాదవివాదాలు చెలరే
గాయి. ఆపద్ధతిని స్వీకరించినయెడల తమ
దేశం రెండుగా చీలుటకు అవకాశం గలదని,
దానిద్వారా స్వాతంత్ర్యం ఎప్పటికీ లభింప
దనీ జాతీయవాదులు దానిని తిరగొట్టారు.
అటుపిమ్మట జాతీయు లందరూ కలిసి తమ
కేలాటి రాజ్యాంగవిధానం కావాలో ఛరి
ష్కరించుకొని చిత్తును వ్రాసి సర్కారు
వారికి పంపారు — దాన్ని అంగీకరించవలసిం
దని కోరుతూ. ఈప్రయత్నం లన్నీ ముమ్మ
రంగా జరుగుతూవున్న సమయంలోనే జగ్గుల్
పాషా కీర్తిశేషు డవడం సంభవించింది. ఈ
దేశభక్తునిమృతికి దేశీయులు మహాకరుణం
గా విలపించారు. అంతవరకూ జాతీయాభి
ప్రాయాలను గలిగివుండీకూడా స్వల్పభేదాల
మూలంగా దూరంగా వుండిన దేశభక్తు లె
దరో ముందుకు వచ్చి అంతవరకూ పనిచేయు
చున్నవారితో చేతులు గలుపుకొని సంపూ
ర్ణస్వాతంత్ర్యంకోసం దేశహాలను అర్పిస్తామని
ప్రతిజ్ఞలను చేశారు. బ్రిటిష్ వారు అప్పుడు
దేశీయుల్లో కలిగిన జాగృతిని గ్రహించారు
బాగా. జాతీయభావాలను అణగద్రొక్క
డానికి చేయవలసిన ప్రయోగాలన్నీ అది
వరకే విఫలమైనందుననూ జాతి మత విభేదా
లను కట్టిపెట్టి అందరూ వక్కపై కోరు
కొన్నందుననూ వీరు తయారుచేసిపంపుకొన్న
చిత్తుచట్టాన్ని స్వీకరించారు దొరలు. దానిని
అంగీకరించక తప్పింది కాదు. ఇట్లు ఈజిప్టును
ఐక్యం ఫలించింది చివరకు. అది మొదలు నేటి
వరకు అదే పదతిమిద. దానినిచాలా

సాగుతూవస్తూంది. ఇదాద్యమూలంగా ఇప్పుడు కాపులకు అల్పసంఖ్యకపద్ధతిద్వారా రావలసిన స్థానాలకంటె ఎక్కువస్థానాలు దొరుకుతున్నాయి. దేశ మంతటా అక్కడక్కడ వ్యాపించివున్నప్పటికీ ముసల్మానులే వీరిని అసెంబ్లీలకు మెంబర్లుగా నిలిపి తాము వాణిక్యోట్లను ఇస్తున్నారు. ఈజాతీయభావం అందరిలోనూ వ్యాపించడంచేత అదివరకు జరుగుతూవుండే మతకలహాలు బొత్తిగా రూపుమాళాయి. కాపులకంటెగూడ అల్పసంఖ్యలోఉన్న జాతులవారికి ఇప్పుడు అసెంబ్లీలోనే కాదు, ఈజిప్టును నాతీయపార్లమెంటులోపైతం స్థానాలు దొరుకుతున్నాయి.

ఇట్టిజాతీయైక్యమే ఈజిప్టుకు ఇంతత్వరలో స్వాతంత్ర్యం లభించడానికి కారణం.

ఈసంగతులన్నీ ఇండియాలోని హిందూ ముసల్మానులకు దెలియక కాదు. కాని స్వార్థంచేతనో, మరియేకారణంచేతనో ఇక్కడివారింకా మతం అనే ఘోషిస్తున్నారు. జిన్నా-బోసు-గాంధీగారల సంప్రదింపులు బంగ్లాదేశానికి ఇదే హేతువు. అఖిల భారతవర్షవర్జితమన్వరాజ్యసంఘం వారు పైతం ఈమతంపట్టింపులనే పట్టుకొని పెనగులాడుతున్నారు కాని ఇండియనుల జాతీయైక్యమునకు పాటుపడడం లేదు.

ఇవన్నీ ఇట్లావుండగా మూర్ఖిదాబాదు నవాబుగారి ప్రకటనానుసారం ఢిల్లీయందు జాతీయముస్లిముల సమావేశం కానున్నట్లు తెలుస్తుంది. మన జాతీయైక్యానికి అందు చేయబోయే తీర్మానాలే నిదానాలు కావాలి. అందులకు పరాశక్తి అనుగ్రహించుగాత.

దొరల వైఖరిలో మార్పు

దిగవల్లి వేంకట శివరావు

[ఇంగ్లీషువారు మొట్టమొదట మనదేశములో వర్తకము చేసికొనుటకు ఒకకంపెనీని ఏర్పాటుచేసికొని వచ్చిననాటినుండి అధికారము సంపాదించి యీ దేశమునకు ప్రభువు లసవతికు వారివైఖరిలో ఎట్టి మార్పు వచ్చెనో గ్రీయుత దిగవల్లి వేంకట శివరావుగారు హృదయంగమముగ ఈ వ్యాసమున వర్ణించి యున్నారు. ఇది వారు రచించుచున్న 'భారతదేశమున బ్రిటీషురాజ్యతంత్రము' అను గ్రంథము రెండవ సంపుటమునండిలి ఒక ప్రకరణము.—భా. సం.]

ఆంగ్లేయు లీదేశమునకు మొట్టమొదట వర్తకము చేయుటకొరకు వచ్చినరోజులలో సీదేశాధీశు డగు మొగలుచక్రవర్తిపట్లను, ఆయనసామంతులపట్లను చాల భయభక్తులతోను, అతివినయముతోను ప్రవర్తించుచుండుటయెగాక, ఈదేశములోని హిందూ మహమ్మదీయ జనసామాన్యముపట్లగూడా చాలా మర్యాదతో ప్రవర్తించుచుండిరి. హిందూ మహమ్మదీయచారవ్యవహారములయెడల నెంతో సహనబుద్ధి చూపుచుండిరి. ఆంగ్లేయుల కీదేశమున పలుకుబడి హెచ్చి రాజ్యాధిపత్యము చేజిక్కి బలవంతులైన కొలదియు వీరివైఖరిలో గొప్పమార్పు కలుగ సాగెను. చక్రవర్తిని, నవాబులను, రాజులను గౌరవించుట పోయి తృణీకరించుటయు, ప్రజలను మర్యాదచేయుట పోయి నీచముగ జూచుటయు ప్రారంభమయ్యెను. ఈమార్పు చాలాచిత్రమైన పరిణామము. ఆంగ్లేయవర్తక కంపెనీపరిపాలనమున విలియం పెంటింకు గవర్నరుజనరలగునాటికి, అనగా ౧౮౨౮ నాటికిగూడ ఆంగ్లేయ వర్తకకంపెనీ ప్రభు

పెట్టలేదు. పూర్వాచారములను పూర్తిగా తృణీకరించుట ప్రారంభింపలేదు. మతసహనము చూపుట కంపెనీవారివిధి యని తలచి హిందూ - మహమ్మదీయులు తమ తమ మతాచారములనుబట్టి జరుపు ఉత్సవములందు కంపెనీవారు ఆంగ్లేయోద్యోగులు హాజరుగా నుండునట్లు ఉత్తర్వులు చేసిరి. ౧౮౩౦ నాటికి హిందూ - మహమ్మదీయుల పండుగులకు కంపెనీప్రభుత్వము సెలవిచ్చుచుండెను. ఆనాటి కింకను ఆదివారములు సెలవుదినములుగా లేవు. ఆదివారమునాడు గూడ ప్రభుత్వకార్యాలయములు పనిచేయుచుండెను. ఆనాటి కింకను న్యాయస్థానమున ఇంగ్లీషుభాష వాడుకలో లేదు; ఫారశీ భాషయే వాడబడుచుండెను. వర్షముతువు ప్రారంభసమయమున పూర్వాచారప్రకార మాంగ్లేయపరిపాలకోద్యోగులకూడా కొబ్బరికాయ కొట్టవలసియుండిరి. పూర్వము క్రొత్తగా వచ్చిన ఆంగ్లేయోద్యోగులు జిల్లాలోనుండు హిందూ-మహమ్మదీయప్రముఖుల నెల్లరను దర్శించి మర్యాదచేయుట ఆచారముగా నుండెను. అపద్ధతి ౧౮౩౦ నాటికి

పోయి మనవారే ఆంగ్లేయోద్యోగులను దర్శించి మర్యాదచేయుపద్ధతి ప్రారంభమయ్యెను. అంతేకాదు. వారి కాంగ్లేయోద్యోగులు దర్శనమిచ్చుటయె యొకగొప్పగౌరవముగ పరిగణింపబడసాగెను. తెల్లయధికారులను దర్శించుటకు పోవు హిందూ - మహమ్మదీయ పెద్దమనుష్యులు తమమర్యాదను, స్థితిగతులనుగూర్చిన నిదర్శనపత్రములు తీసికొనిపోవలసియుండిరి. తెల్లవారిలోకూడ నొకవిధమగు జాత్యహంకారము, గర్వము ప్రారంభమైనది. ఎంతగొప్పవాడైనను భారతీయుని “నేటివు” అని నీచముగ పిలుచుట, నీచముగజూచుట మొదలిడిరి. భారతీయులకు తెల్లవారన్న భయమొకటి కలుగసాగెను. తెల్లవారియెదుట కూర్చుండుటకుగూడ భారతీయులు సాహసించలేకుండిరి. కలకత్తాలో ప్రతియాంగ్లేయునకు తనకు ప్రతిభారతీయుడు సలాముచేయవలె ననుభావము ప్రబలినది. విలియం బెంటింకు చాలా నిగర్విమై భారతీయులను తెల్లవారితో సమానముగా చూడసాగెను. తన భవనమున జేయువిందులకు సమ్మానములకు ఆంగ్లేయులతోపాటు భారతీయులు కూడా గుఱ్ఱపుబండ్లక్కిరావచ్చునని శాసించెను. ఇది తెల్లవారికి అగౌరవకరముగా తోచెను. తెల్లవారి నతడవమానించుచున్నాడని కోపించిరి. ఆంగ్లేయకంపెనీ అధికారులును, వారితాబేదారులును మొదటిరోజులలో భారతదేశమున చక్రవర్తికిని, నవాబులకును సాగిలబడి మ్రొక్కుచు ఎంతో భయభక్తులతో పూర్వపుమర్యాదలనెల్ల పాటించుచుండిరి. కంపెనీదైర్యము మొదలు గవర్నరువరకును తమలేఖలందు చక్రవర్తియొక్కయు, నవా

బులయొక్కయు విరుదావళిని వర్ణించి మర్యాదవాచకములను వ్రాయుచుండిరి. హామర్లిక్ రాజుకు పాశ్చాత్యుడు నాగిలబడి మ్రొక్కుట, జహంగీరుకాలమున సర్ తామస్ రో చేసిన జోహారులనుగూర్చిన చిత్రరూపులెన్నో కలవు. 1701లో కలకత్తా వెలియంకోట ప్రెసిడెంటు వంగరాష్ట్రమునవాబున కలివెనయముగా దాసోహము చేసి “ఏలిసవారి సేవకే అంకితముచేసిన నాప్రాణములను తమపాదములకడ నుంచుచున్నా”నని వ్రాసెను. ఇతడే రెండేండ్లకు తరువాత షహుక్ షయ్యరుచక్రవర్తికి వ్రాయుచు “ఏలిసవారి సేవకుడును, అత్యల్పమైన ఇసుకరేణువునునగు తూర్పు ఇండియాకంపెనీ ప్రెసిడెంటు జాన్ రస్సెల్ తననుదుటిని నేలమైన మోపి చేయుమనవి” అని వ్రాసి సాష్టాంగప్రణామముచేయుటను సూచించినాడు (చూడుడు: తాంప్సన్ కెట్ రాగార్ల బిటీష్ పరిపాలన). పూర్వము ఆంగ్లేయ గవర్నర్లు అధికారులు మొగలుచక్రవర్తిని దర్శించునప్పుడేగాక నవాబులను, సామంతరాజులను దర్శించునప్పుడుగూడ అమూల్యమైన బహుమతులను రొక్కపు నజర్లను సమర్పించుచుండిరి. గవర్నరులుకూడా చక్రవర్తియెదుట నిలిచియుండవలసినదేగాని కూర్చుండుటకు వీలులేదు. వారన్ హేస్టింగ్సు గవర్నరుజనరులుగా నున్నప్పుడు ఢిల్లీచక్రవర్తి ఏనుగులంబారిలో కూర్చుండగా నీ వారన్ హేస్టింగ్సు ఆయనవెనుకనే కూర్చుండవలసివచ్చెను! 1793లో హేస్టింగ్సు గవర్నరుజనరలగునప్పటి కాంగ్లేయుల పలుకుబడియు బలమును హెచ్చుటవలనను, చక్రవర్తి ఇంకను బలహీనుడై మహారాష్ట్రుల చేతిలో నుండుటవలనను చక్రవర్తి హేస్టింగ్సు

నొకమారు రమ్మని కోరినప్పుడు పోవుట కెంతో జాగుచేసి తుదకు చక్రవర్తితో సమానముగా కుర్చీలో కూర్చుండగలిగెను. డాల్ హౌసీ ప్రభువు ౧౮౮౪లో ఢిల్లీకి వెళ్లి నప్పుడు చక్రవర్తిని దర్శించుటయే తనకు పరువుతక్కువ యని మానివేసి చక్రవర్తికి సవాలులకు చూడవలసిన మర్యాదలను పూర్తిగా తీసివేసెను.

తూర్పు ఇండియా వర్తక కంపెనీవారి నొకరులును గవర్నరులును మన మొగలాయి చక్రవర్తికి సవాలులకు రాజులకు అడుగులకు మడుగులొత్తురోజులు పోయి వారే రాజాధి రాజులై మన రాజులచేతనే గౌరవము లందు రోజులు వచ్చినవి. తూర్పు ఇండియా కంపెనీ పరిపాలన అంత మొది భారత దేశము అంగ్ల రాజమకుటముక్రిందికి వచ్చునాటికి వచ్చిన మార్పునుగూర్చి ౧౮౭౩ వరకు గవర్నరు జనరలుగ నుండిన డాల్ హౌసీ ప్రభువు ఇంగ్లాండునుండి వ్రాసిన లేఖవలన తెలియగలదు.

౨ డిశంబరు ౧౮౭౭ తేదిన డాల్ హౌసీ ఇంగ్లాండునుండి యిట్లు వ్రాసెను :

“... .. ప్రభుమందిరములలో తూర్పు యిండియా కంపెనీవారు ఢిల్లీ రాజులకు తమ ప్రభువులుగాను, తాము వారివలన వంగరాష్ట్రపు పన్నులు వసూలు హక్కు పుచ్చుకొనినట్లును గమనించి చరించిరి. మొదటి గవర్నరుజనరలైన వారన్ హేస్టింగ్సు ఢిల్లీ రాజులతో నేను కేక్రినప్పుడు తా నారాజులకు మార్పుండెను! మా నాయన గారి కాలములో కూడ పెద్దయద్యోగులను, పెద్దరాజులను మాడబోయినప్పుడు రొక్కరూపమున నజరులను సమర్పించుచుండిరి. గవర్నరుజనరలు తన యర్హతను సహింపకాగెను. ఎట్టి కేలకు హేస్టింగ్సు ప్రభువు ఢిల్లీ రాజులతో సమానముగ కుర్చీలో కూర్చుండుటవరకు సమాన గౌరవమును పొందెను. ౧౮౪౮

లో నేను ఢిల్లీకి వెళ్లినప్పుడు రాజును దర్శించుటగాని, రాజుగరుకు వెళ్లుటగాని చేయలేదు. కుశలప్రశ్నముల నుత్తరప్రత్యుత్తరములమాలమున సాగించితిని. ఈ గౌరవము నెల్ల సీరాజు తదనంతరము తుడిచివేసిప నెంచితిని. కోర్టువారు అభ్యంతర పెట్టుటవలన అది చేయలేదు కాని ఈ పంబముల నెల్ల వదిలి గవర్నరుజనరలును సమానునిగ గౌరవించువరకును యువరాజును నేను రాజుగ నంగీకరింపక పంతము నెగ్గించుకొంటిని.”

తూర్పు ఇండియా వర్తక కంపెనీవారి తరపున నీ దేశములో నుద్యోగములు చేయ వచ్చిన ఆంగ్లేయుల జీవితవిధానమునందును. వారి మర్యాదలయందును చాలా మార్పులు కలుగసాగెను ప్రారంభములో సీ దేశమునకు వచ్చినవారెల్లరు నొకరిని జూచి ఇంకొక రెంత స్వల్పకాలములో నెంత హెచ్చుధన మార్జించి పొవుదమా యను త దేశధ్యానముతో పనిచేయుచు సొంత వ్యాపారములు చేసి లంచములు పుచ్చుకొని భారతీయులను పంచించి బాధించి ధనమార్జించుచు నీమకు పోయి సవాలులవలె జీవించుచుండిరి. హిందూ దేశమున నుద్యోగము చేయుటకు ఒడంబడిక ప్రములు వ్రాసి నేటి ఐ.సి.యస్. ఉద్యోగులకు పూర్వ లనదగిన “కవనెంటుడ్ సివిలు సర్విస్” లోని ఆంగ్లేయోద్యోగులు ఇంగ్లాండునుండి ఈ దేశమునకు వచ్చునప్పటికి సాధారణముగా పదునేడేండ్లైన నిండని యువకులుగ నుండిరి. వీరికి ప్రపంచానుభవము లేదు, ఎట్టి తర్ఫీదును లేదు, దేశ భాషలు, ఆచారవ్యవహారములు తెలియవు. భారత దేశమునుండి ప్రజల ధనము దోచుకొనివచ్చి నీమలో మహారాజులవలె సుఖముగా జీవించువారి యదృష్టమును జూచి నీమనుండి వచ్చు ప్రతియద్యోగియు తాను కూడ అట్టి భాగ్యభోగ్యములు పొందుటకు

వీలు కలదుకదా యని యుద్వేగపూరితముగా నున్నాను. తెల్లవా రెల్లరు పైనికులో లేదా ఆధికారులలో యని ప్రజలు భయపడుచుండిన ఆ రోజులలో కంపెనీలుకుబడిని, అధికారమును పురస్కరించుకొని నిరంకుశముగా ప్రవర్తించుటకు ప్రజలను భయపెట్టి సులభముగా లంచములు గైకొనుటకుగల అమితమైన అనకాశములు, భార్యాబిడ్డలుగాని సంసారములుగాని లేకుండా ఈ దూర దేశములో చాలరోజు లుండవలసివచ్చుట, తమదేశ శీతోష్ణస్థితికి భిన్నముగా నుండు ఈ దేశపరిస్థితులు ఈయవకులను ఆత్మీయరితముగనే సుఖిలోలురుగను, సోమరిపోతులుగను జేసివైచుచుండెను. వీరిలో చాలమంది సురాపానమున, వ్యభిచారమున మునిగియుండిరి. అనేకులు దేశీయవారకాంతల నుంచుకొనుచుండిరి. వెల్లెస్తీ గవర్నరుజనరలుగా నున్నప్పుడు కంపెనీవారి సివిలుసర్విసు ఉద్యోగుల కొకపాఠశాల నేర్పరుడలగుగా కంపెనీ డైరెక్టర్లు మాన్పించిరి. అందువలన వీరిలో నెట్టిసంస్కారమును కలుగలేదు. ఈ ఉద్యోగులు చాలమంది లంచగొండులై అమిత ధనము నార్జించి విచ్చలవిడిగా ఖర్చుపెట్టుచు తమ నేటివు డంపుడుకర్తైలకు పుట్టిన యూరేషియను పిల్లలతో సంసారసాగరము సీదుచు భారతీయుల కులాచారములను అలవాటు చేసికొనుచుండిరి. తక్కిన ఆంగ్లేయులుగూడ వీరిని జూచి ఈక్రొత్తజీవితవిధానమున కలవాటుపడసాగిరి. ఏబంగాళీబాబునో, నవాబునో దబ్బయిచియో వండించియో ఎరువు శీచ్యుకొన్న గుట్టుపుబండ్లలోను, పల్లకులలోను ఈ ఆంగ్లేయులూరేగుచుండగా వీరి ముందువెనుకల నల్లనేవకులు

కవిషంధైర్యముగ వీరి సేవాదానిని నిర్ణయము, కేటలుకేయదు సంగతిచుండిరి. ఆ రోజులలో ఆంగ్లేయుల ప్రవిధానము కేటలకన్న కల్పనకన్నకన్నయకానిదముగ నుండెను. ఆంగ్లేయులకు రావలసిన సీమసరకులమిశ్రమముగ నుండెను. సాచాయిబుట్టు, దుస్తులు, నాటకము జీకెట్లు మొదలు ఇంటి అద్దెలవరకును కేటికన్న చాలా హెచ్చునామ్మ ఖర్చుచేయవలసియుండెను. ఆహారవిహారములకు, నిరీక్షములకు పెద్ద యుద్యోగులు చేయకట్లే చిన్నయుద్యోగుల స్త్రీలు, ఇతర ఆంగ్లేయులుకూడా ఖర్చుచేయుట ప్రారంభించుచుండిరి. నిత ధనమైనను చాలకుండెను. ప్రజలను పీడించి పుచ్చుకున్న లంచములు చాలక అనేకమంది అప్పలపాలై ఋణదాతల చేతులలోనుండి వెలువడలేక సీమకు పోవుటకు గూడ వీలులేకుండ నుండిరి. ఈదుబారా తనమువలనను, దుర్వ్యసనములవలనను ఆంగ్లేయులలో అనేకులు దుర్మార్గములు చేయుచు తాము పాడగుటయేగాక ఇతరులనుగూడ పాడుచేయుచుండిరి.

భారతదేశమున కంపెనీవారు తమవరిపాలన ప్రారంభించినప్పు డిదేశీయుల మతాచారవ్యవహారములతో జోక్యము కలిగించుకొన మనియు, అన్నిమతములపట్లను సహనభావము కలిగియుండు మనియు, దేశీయులను క్రైస్తవమతములో కలుపుకొను ప్రయత్నములు చేయ మనియు వాగ్దానము చేసియుండిరి కాని త్వరలోనే క్రైస్తవమతపక్షపాతము చూపసాగిరి. ౧౮౩౩లో కంపెనీవారికి క్రొత్తపట్టా ఇవ్వబడినప్పుడు క్రైస్తవమతశాఖ ఖర్చులక్రింద సాలుకు ౨౦ లక్షలరూపాయలు

భారతదేశాదాయముపైన భారమువేయబడెను. కంపెనీవారు మిషనరీలను ప్రోత్సహించిరి. ౧౮౪౦ నాటికి పక్షపాతము తీవ్రమయ్యెను.

మద్రాసులో కంపెనీప్రభుత్వకార్యదర్శియగు “తామస్”గారు క్రైస్తవులైనవారికి మాత్రమే ఉద్యోగము లివ్వసాగెను. చెన్నపట్టణమున నొకసాదరుకోర్టుజడ్జి దొరతనమునారు సూచించినట్లుగా క్రైస్తవమతాచార్యులకు సాయము చేయక తనకు న్యాయమని తోచినట్లుగానే ప్రసర్తించినందు కాయన పనిని తీసివేసిరి! ఆయనను హిందువులు గౌరవించి సభ చేయగా ఆయన ఆసభలో నొకమహాప్రస్థానమును గావించి నాటి ప్రభుత్వవిధానమునందు క్రైస్తవమతాచార్యులకు గల విశేషము పలుకుబడిని, అందువలన జరుగు అన్యాయములను బహిరంగపరచెను. చాలమంది జడ్జీలు మతాచార్యులకీలు బామ్మలై యుండిరి. మదరాసు సాదరుకోర్టు జడ్జి “సర్ విలియం బర్బన్” అనునాయన బహిరంగముగానే మతాచార్యులపైన అభిమానమును చూపుచు ఆయభిమానమును తనచర్యలలో నెల్లడించుటయెగాక న్యాయ

పీఠమున కూర్చున్నప్పుడు హిందువులకు స్వయముగా క్రైస్తవమతబోధను తానే చేయసాగెను. చెంగల్ పట్టు జిల్లాజడ్జి యొకడు ఒకదినమున వ్యాజ్యములను విచారించుట మాని తనకోర్టుభవనమునందు ఒకక్రైస్తవమతబోధకునిచేత నుపన్యాస మిప్పించెను. దేశములోని వివిధజాతులవారిని, మతములవారిని క్రైస్తవమతమున గలుపుకొనుటకు మిషనరీలు విశ్వప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. మిషనరీలు బలవంతము చేసినట్లును, ఒత్తిడిచేసినట్లును నిదర్శనములు కలవు. శ్రీరాజా రామమోహనరాయలనుగూడ క్రైస్తవమతమున చేరువని క్రైస్తవమిషనరీలు బలవంతముచేసినట్లు ఆయనదరిత్రలో కలదు. పాఠశాలలందు బైబిలును ప్రవేశపెట్టుటకు మిషనరీలు ప్రయత్నింపసాగిరి. బాలురు బైబిలు చదువునట్లు చేయుటకు, ప్రపంచజ్ఞానమును పరీక్షించు నెఱ్ఱమున పరీక్షకులు బాలురను బైబిలుకథలనుగూర్చి ప్రశ్నింపసాగిరి. క్రైస్తవమతమున జేరిన హిందువుల ఆస్తి హక్కులు పోతవలన క్రైస్తవమత ప్రచారమునకు భంగకరముగ నున్నందున మిషనరీలు ఆనిబంధనను తీసివేయుటకు శాసనము చేయింపదలచిరి.

రేడియో ఇంద్రజాలము

దూరాననుండి మనము పాటలను, ప్రసంగాలను ఎట్లు వినుగలము?

ఆనందరావు

౧

ఒక పొలములో పనిచేసే కొనుచున్న హరివాహు గట్టిగా వేసినహాత ఒక పావుమైలుదూరము సరిగా వినపడుకదా?

రేడియోమాలముగా లండన్ నగరములో మాటలాడినమాటలు ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండు దేశములలో వినబడుచున్నవి. దక్షిణాఫ్రికానున పలికినపలుకులు న్యూయార్కునగరములో వినపడుచున్నవి. ఎక్కడ లండన్? ఎక్కడ ఆస్ట్రేలియా? ప్రపంచము యొక్క చుట్టుకొలత ఇరువదియైదువేలమైళ్లు; లండన్-ఆస్ట్రేలియా ఖండములమధ్య దూరము పది పండ్రెండువేల మైళ్లుండును. ఐదే నేమి? లండనుపురమున ప్రతిస్థింపబడిన బ్రిటిష్ బ్రాడ్ కాస్టింగ్ స్టేషనులో (British Broadcasting Station) నుండినవారు పలికిన పలుకులు, పాడినపాటలు, ఇచ్చిన మహోపన్యాసములు తూచాతప్పకుండా ఆస్ట్రేలియా ఖండపుతూర్పుతీరమున నున్న పట్టణముల వాస్తవ్యులు ముఖాముఖిని వినినట్లే స్పష్టముగా వినగలుగుచున్నారు. ఉత్తర ధ్రువప్రాంతములను పరిశీలించవలసిన మాక్రిలన్ దొరగారు, దక్షిణాఫ్రికానున పరిశీలించవలసిన బైర్డుదొరగారు రేడియోలో తెలిపిన వార్తలను విశేషములను, న్యూయార్కులో నొకకంపెనీవారు ఎప్పటికప్పుడే విని వెంట వెంటనే ప్రకటించుచుండిరి. భూమండలమున నెచర్చట నిలిచి రేడియోమాలముగా నేమి మాటలాడినను, వానిని పరిగ్రహించుట కనుకలమైన సాధనము లుండిన పక్షమున మన మదియెల్ల చక్కగా వినగలుగుచున్నాము.

ఈ శాంతముకూడ ఆలస్యములేక వినచున్నాము. దూరము నశించినది. ఖండంతరవాసులతో ముఖాముఖి సంభాషణము చేయగలుగు చున్నాము.

ఏమి యీ విశ్రాంతి తీరలేక! ప్రపంచము కావలసిన పలుకులు ఉద్గరింపబడుచోటికిని, అవి వినుబడుచోటికిని మధ్య సరాసరిగా తీరలు విచ్ఛేదమున్న పక్షమున ఆతీరల పెంబిదేహాయి ఆపలుకులు వినుబడినవనుకొందమన్నను అట్టతీరల సంపూర్ణమైన ఆతీరంబు పట్టణములమధ్యను లేకే! ఏమి ప్రపంచమంద్రజాలము!

రామచంద్రాచారి ప్రవాహమునకు దిండుమందిరి ఒకానొక యింటిండు—వొగ, దున్నె, పొయ్యి, ఆకు, మెఱుపు మొదలగువానితో కూడుకొనెన—మేఘము ద్వారా—అలకొపట్టణమునందున్న తన ప్రయాణానికి సందేశ మందెనని కాళిదాసు వ్రాసియున్నాడు. అక, నిజమైనయెడల చది యొక గొప్ప విద్వంసమునకు సంజేహము లేదు.

అంతకంటె విద్వంసము, నిజమునైన విషయము — రేడియో.

ఆశీరము, సద్భాష్యులను మరగణముల వర్ణించిన ఆకాశమార్గమును సాగనముగా చేరికొని నేటి వైజ్ఞానికులు దూరమును చంకి, ప్రపంచమున నెచ్చట నున్న వారైనను, ఏఖండంతరవాసులతోనైనను ఎట్టయెదుటనున్నట్లే సంభాషించుటకు ప్రత్యక్షముగా ఏర్పాట్లు చేసినారు. వక్తల వాచికదోషములు, యాసలతోకూడ స్వచ్ఛముగా వాగిపలుకులు వందలు—వేలు—మైళ్లు దూరమందున్న వారికి వినపడుచున్నవి.

నేటి అద్భుతము లన్నింటిలో మహాద్భుతమని ప్రశంసింపబడుచున్న యీరేడియో చరిత్రమును సంగ్రహముగానైనను తెలిసికొనుట మిక్కిలి యావశ్యకము కావున నావిషయమునుగూర్చి కొన్ని పంక్తులు వ్రాయుచున్నాను.

౨

రేడియో చరిత్ర

మాడువందల సంవత్సరములక్రిందనే, హాలండు దేశస్థుడైన హైజన్స్ (Huygens) పండితుడు ఆకాశ మార్గమున తరంగములు నడుపుట సాధ్యమగునని యొశించెను.

౧౮౬౭ సంవత్సరములో (Maxwell) మాక్స్ వెల్ అను ఆంగ్ల పండితుడు గణితశాస్త్రోత్తా ఆట్టి తరంగములు నడుపుట సాధ్యమని నిరూపించెను.

౧౮౮౭ లో హెర్ట్జ్ (Hertz) అను జర్మను పరిశోధకుడు తీగలసాయ ముక్కలచేత అట్టి తరంగములు వ్యాపింపగలవని యుజువుచేసెను. టెలిగ్రాఫ్ లో వాడుచున్న తీగలవంటి తీగల అవసరములేకుండ దూరప్రదేశములకు వార్తలంపుటయు, దూరదేశముల వార్తలు వినుటయు సాధ్యమగునని ప్రజ్ఞానికులు యొశించుచుండిరి.

మార్కోనీ (Marconi) అను ఇటాలియన్ ప్రజ్ఞాని కుడు తీగెసాయ మవసరము లేకయే వార్తలంపు విధానము కనిపెట్టెను. ౧౮౯౭ లో తీగె లేకయే రెండుమైళ్ల దూరమువఱకు వార్తలు నడిచెను. ౧౮౯౮ లో ౧౨ మైళ్ల వఱకు తంతిరహితములైన వార్తలు చేరెను. ౧౯౦౧ లో రెండువేల మైళ్లవఱకు తంతిలేనివార్తలు నెలవగలిగెను. ఆసంవత్సరములోనే మార్కోనీదొర ఇంగ్లండులోని పోర్ట్లాస్థానమునుండి న్యూఫౌండులాండు (New found-land) లోని సెయింట్ జాన్ స్టేషనునకు అట్టివార్తలు పంపగలిగెను. ౧౯౦౨ నాటికి ఇంకను దూరమునందున్నవారితో తంతిరహితముగ మాటలాడుట సాధ్యమయ్యెను.

౧౯౦౪ — ౧౯౦౮ సంవత్సరములలో జరిగిన యువోయుద్ధ దినములలో నీమరశ్రవణము మిక్కిలి పెంపునకు వచ్చెను.

౧౯౧౫ సంవత్సరం సెప్టెంబర్ ఇరువది తొమ్మిదవ తేదీని అమెరికన్ టెలిఫోన్ అండ్ టెలిగ్రాఫ్ కంపెనీవారి ప్రెసిడెంటు వెయిల్ దొరగారు, న్యూ

యార్కు పబ్లికనులోనున్న తమ ఆఫీసుగదిలోనుండి, అక్కడకు ౨,౫౦౦ మైళ్ల దూరమున పడమటగానున్న కాన్ ఫ్రాన్సిస్కో (San Francisco) నగరమునకుండిన కాన్ఫ్రాన్సిస్కో ఇట్లు పలుకరించి మాట్లాడెను

“హ్యూ - కాన్ఫ్రాన్సిస్కో - నేను - మాట్లాడుచున్నాను - వెయిల్”. ఈమాటలు కాన్ఫ్రాన్సిస్కోకి చక్కగా వినబడినవి. అంతేకాదు; వారున్న తావులకు తీగల సంపర్కము లేదు. “బలే-మంచి బాగున్నది - అద్భుతముగా వున్నది” అని కాన్ఫ్రాన్సిస్కో జవాబుచ్చెను. ఈయుభయుల సంభాషణలు వారిచుట్టూ వారికేకాక, న్యూయార్కుకు ౨,౩౦౦ మైళ్ల దూరమందున్న కాన్ సాన్ డియో (San Diego) పురమునను, దక్షిణమున ౨,౧౦౦ మైళ్లదూరముననున్న పెనామా పురమునను, అక్కడకు ౫,౦౦౦ మైళ్లదూరమున పసిఫిక్ మహాసముద్రముననున్న ‘హానోలులు’లో వున్న ముల్కెడ్విపమునందును మాత్రమే స్వచ్ఛముగా వినబడెను.

౧౯౧౫ సంవత్సరము అక్టోబరు ఇరువదివ తేదీనాడు అమెరికన్ టెలిఫోన్ కంపెనీవారి ముఖ్యులు ప్రాముదేశమునకు ముఖ్యపట్టణమైన పారిస్ నగరము నందున్న ఈ ఫెల్ మహాగోపురముమీదనున్నవారితో స్పష్టముగా మాటలాడిరి. మానవుని వాక్కు మహాసముద్రమున గడిచి ఘంఠాంతరవాసుల చెవులబడుట కిదియే మొదటిసారి యని నెప్పబడుచున్నది.

మై మార్కోనీవబిశి ప్రదేశములకు సరాసరి తీగలసంపర్కము లేకనే సంభాషణలు నడిచినవి. తీగలులేకుండ దూరదేశములతో సంభాషణలు జరుపుక్రమమునకు తంతిరహిత (Wireless) పద్ధతి యని పేరు వచ్చెను. ఈవిధానము విద్యుత్తరంగాలిచే సాధ్యమగుటచే దీనికే రేడియో (Radio) అనిపూడ పేరువచ్చినది. ఈ రెండును భేద మనుకొని కొంతకాలము కలవరపడిరి. కాని ౧౯౧౨-వ సంవత్సరములో నానాజాతిసమితివారు తంతిరహితము, రేడియో (Wireless, Radio) అను పదములు సమానార్థకములే; భిన్నార్థకములు కావని నిర్ణయించి స్పష్టముచేసి కలవర ముగిసిరి.

అనంతాకాశమున వ్యాపించు మానవుని కంఠ స్వరమును, పట్టి, శ్రోతల కందిచ్చు నదృశ్యతత్త్వముల సాధనములు ప్రపంచ మంతటను ముఖ్యస్థానములలో

ప్రతిష్ఠింపబడింది. ఇంగ్లండుదేశములో పదిలక్షలకు పైగా 'రేడియో రిసీవరు పెట్టు' లున్నవి. ఇతరదేశములలో హైస్కూలు విద్యార్థులు ఎవరి 'రిసీవరు'—ప్రణాసాధనమును వారే ప్రతిష్ఠించుకొగలుగుచున్నారు. ఒకొక్క ముగ్గురొక్కరొక్కరు 'బ్రాడ్ కాస్టింగ్' ట్రేషనులు కలకొల్పి అచ్చట కాలనిర్ణయపట్టిక ప్రకారము వార్తాశ్రవణము, వాతావరణస్థితి, విద్యాంశుల ఉపన్యాసములు, గాయకుల గానము, మంత్రప్రంగవుల మహోపన్యాసములు, మొదలగునవి చెదవల్లు ఏర్పాటు చేయుచున్నారు. 'బ్రాడ్ కాస్టింగ్' అను పదమునకు 'వెదజల్లుట' అని అర్థము. ఉపన్యాసాదు లిచ్చు వెదజల్లుటకు ప. లం పను బ్రాడ్ కాస్టింగ్ ట్రేషనులో గుర్తించబడు వాక్యములను ఇంగ్లండు దేశములో వారే పది, పందెండు లక్షల జనులు వినుచుందురు. వందలకొలది మైళ్లదూరమున నున్న స్టేషనులలోను, పల్లెలలోను నివసించు వారయ్యును, వారందరును ఒకరిలోనో—ఒకహాలులోనో—ఒకసభలోనో సమావేశమైపట్లు, ఒకేసారి, ఒకే తీరున, శబ్దన్యాసవస్తానమునందలి వాగ్వినిశేషములను విని గూనందించి ప్రయోజనము నొందుచున్నారు. ఒక గాయకుడు తన గాన సూక్ష్మతలను వివిధపట్టణవాసులను ఒకేసారి గ్రోలనిచ్చుచున్నాడు. ఒకవిద్వాంసుడు తన ఉపన్యాసమును తిలయెడుటలేని శ్రోతలకు బహులక్షలకు వినిపించుచున్నాడు. ముద్రణావసరము లేక ముఖ్యవార్తలు ఏనాటి వానాడీ దేశమంతటను వ్యాపించుచున్నవి. గాలి, వాన, మంచు మొదలగు వాతావరణ విశేషములు ఎప్పటికప్పుడీ తెలియనగుచున్నవి. వాయువిమానములకు ముగ్గురుగా ఆ వివరము లవసరము. వెనుక అమెరికాలో గాలివాన రేగి, టెలిగ్రాఫ్ స్తంభములు పడిపోయి వానపొడిచి మిసిసిపి-మిజోరి నదులు మహోపద్రవము కలిగించినపుడు, అచటి ప్రజల దురవస్థ యువజనుల రేడియోమాలముగా ప్రభుత్వము వారికిని, ఇతర ప్రాంతవాసులకును తెలిసి సత్వరముగా వారికి సాయముచేయుట సాగ్యమైనది.

విరోధమేగాక, బహువిధముల మన నిత్యజీవనములో సత్యంతోపకారియైన రేడియోవిధానమును హిందూదేశములోనూ ప్రవేశపెట్టు డని ప్రభుత్వము

వారిని బహువిధముల ప్రోత్సహించుచున్నది. వారు బానిస మొదలగు దౌర్జన్యపట్టణములను విడిచిపెట్టినందున ప్రవేశపెట్టుటకు గాని యింకా స్వల్పములను పట్టించి. నేటికి, అనగా 1936-37-38-39-40-41 నాటికి ధరత దేశమున నెలవచ్చు టెల్లిఫోన్ విశాళ స్టేషని చోదకస్థానమున (Broad-casting Station, ప్రతిష్ఠించే ప్రభుత్వమునాడు గానాదుల ప్రాంతములకు సౌకర్యముల చేర్చుటచేసినారు. ప్రయాణికులకు (Receiving Sets) కల—యెదురు టెల్లిఫోన్ విశాళ చోదకస్థానము (Broad-casting Station) నందలి శబ్దనిశేషములను విని ఆనందించుచున్నారు.

ఎక్కడ ముద్రా! ఎక్కడ విద్యుత్తు! మెయిలుబంకిలో కుమారు ఇరువదిగంటలు ప్రయాణము సాగించినగాని ఆపట్టణముల మధ్యనున్న యెడల ఇరువది మైళ్లదూరము వచ్చుచేయు. కాని ముద్రాను ప్రచారస్థానమునుండి వెదలిన వార్తలు, విశేషములు వాతావరణపరిస్థితులు, వాణ్యగీతములు, మనీషావంతుల మహోపన్యాసములు, సచివోత్తముల సరవప్రకరణములు—అన్నియు అచ్చట గూర్చుంటే వినిపిస్తే—విజయనగరములోనూ విని ఆనందించుచున్నారు.

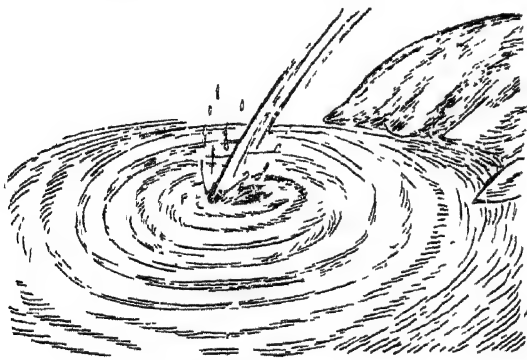
ఇది యెట్లు సాధ్యమగుచున్నది? ఏర్పాచరించుముల నాధారము చేకొని చెప్పవచ్చునుమండి వార్తా విశేషములు వెదవల్లుచున్నారు? ఏ యుపాయమును పన్ని వాని నన్నిటిని మనరాజధానిలో విని, ప్రాంతములవారు వినగలుగుచున్నారు? ఈశంకలను తెలిసికొనుటకు మరను నీటిలో పుట్టి వ్యాపించుచెరుటములను గూర్చి కొన్ని వివరములను తెలిసికొనుట ఆవసరము. ఈ వివరములు పరిస్థుటమైనగాని రేడియో విషయము లేమియు నవగాహన కాజాలవు. కావున జలతరంగములనుగూర్చి కొంచెము ప్రసంగింతము.

3

నీటి కెరటములు

నిర్మలముగ ప్రశాంతముగనున్న యొక చెరువు నీటిలోనికి ఒకరాయి వినసినప్పుడు 'బాళక్కు' మని

నీరు పై కెగయును ; తోడినే చిన్న కెరటములు పుట్టి నాలుగు దిక్కులను వ్యాపించి, ఒడ్డు చేరి విడుచును. ఇందువలన తరంగములు ఎట్లు ఉత్పత్తియగుచో, ఎట్లు వ్యాపించునో మనకు స్పష్టమగుచున్నది. నీటికి రాతిదెబ్బ తగిలినపుడు, ఆరాతితో సంపర్కమునొందిన నీటిమీదు వులు తమకు తగిలినదెబ్బను సమీపముననున్న జల కణములకు అందచేయును ; ఆకణములు వాని సమీప ముననున్న ఉదకమీదువులకును, అవి తమ పరిసరమున నున్న సలిలాణువులకును తాము గ్రహించిన దెబ్బను అందిచ్చి స్వస్థలమున నుండజూచును. ఇట్లు కిలాపాతము వలన కలిగిన జలదోళిను ఒండొంటి సమీపముననున్న జలకణములకు అంచీలద్వారా వ్యాపించి తరంగరూప మున చెలువునీటిపై కనబడుచు నాలుగుదిక్కులకును వెడలుచుండును. చూ. ౧-వ చిత్రము.

౧-వ చిత్రము.

చెరువునీటిలో రాయిపడినపుడుపుట్టిన అలలు

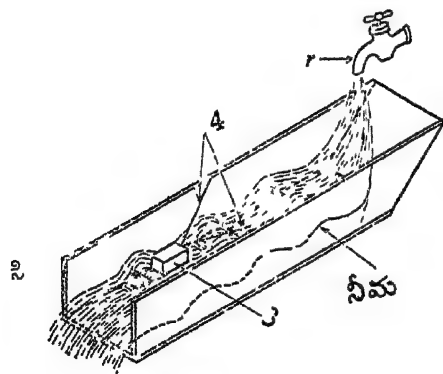
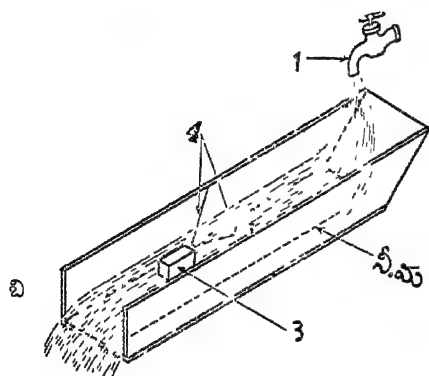
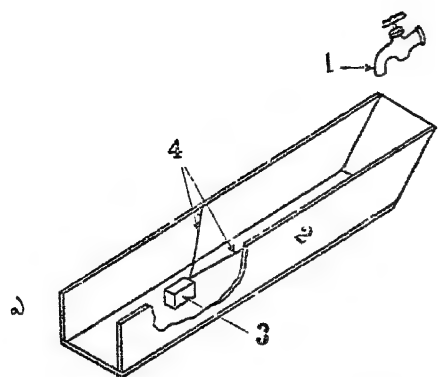
ఇక్కడ గమనించవలసిన విశేష మేమనగా : చెలువుమధ్యమండి, రాతిదెబ్బ తగిలిన ఒకొక్క జల కణము తనకు తగిలినదెబ్బకు తాను చలించి తన సమీప స్థములైన జలకణముల కా దెబ్బ నందిచ్చి తాను మును పుండినచోటనే ఉండిపోజూచునుగాని తానే స్వయ ముగా దూరము గడచిపోయి చెలువుఒడ్డును చేరు కొనదు. ఈ యంశము స్పష్టముగా తెలియుటకు రెండుమూడు ఉదాహరణములను యోజింతము. ఒక డొక్కరాయి విసరినపుడు ఆరాయి సరాసరిగా పోయి యెదుట నున్నదానికి తగులును. ఫిరంగి ప్రేలినపుడు అందునుండి వెడలినగుండు తిన్నగా పోగలిగినంత దూ రము పోయి గురికి తగిలి ప్రేలును. మనము పోస్తుచేసిన

ఉత్తరము ఎన్నెనో గ్రామములు, పట్టణములు గడిచి పోయిపోయి గమ్యస్థానము చేరుకొనును. ఈ వస్తువులు తానుండిన స్థలము విడిచిపెట్టి, సరాసరి ప్రయాణము సాగించి హారస్థల మను స్వయముగా తామేచేరుకొనును. తరంగగమన మట్టిది కాదు. తరంగములలో ఆణువులు తాము అందుకొనినదెబ్బను సమీపాణువుల కందిచ్చి తా మున్నచోటనే ఉండిపోజూచును; కనుక అవి అటు నిటు చలించుటలో ఆలలరూపము వ్యక్త మగుచుండును.

మరొక ఉదాహరణము చూడవచ్చును. ఒక జేనెదెత్తునకు పైగా పెడిన పచ్చనిచేనిపై గాలి వీచిన పుడు అందలిమొక్కల ఉపరిభాగమున గోచరించు తరంగవ్యాప్తి మీదు గమనించి యుండుట. పొలము లోని మొక్కలు పొలములోనున్నచోటనే నిలిచియుం డియు, గాలితాకున తరంగగమనము చూపుచు నేత్రో త్వనగు చేయుచుండును.

జలతరంగములనుగూర్చి స్పష్టమైన అభిప్రాయ ములు పొందుట మనస్సులలో ఏర్పడినపక్షమున విద్యుత్తరంగములను ప్రేరేపించువిధమున, రేగి బహుమార ముపోయిన తరంగములను గ్రహించువిధమును చక్కగా బోధపడగలవు. ఆవిద్యుత్తరంగముల మూలముననే మనకు దూరశ్రవణము సాధ్యమగుచున్నది. ఈ క్రమము రేట తెల్లమగుటకు నీటిలో సదుపాయముగా కెరటములను ఎట్లు పుట్టింపగలమో, ఏవిధమున వ్యాపింపచేయగలమో అక్రమము బాగుగా తెలిసికొనవలెను. మిగియు ఆతరంగ ముల కధను మనకు విస్పష్టముగా తెలియచెప్ప రిసీవర్ (Receiver), అనగా పరిగ్రహసాధనములను ఎట్లు ఉప యోగించుకోవలెనో బాగుగా తెలిసికొనుటయు ముఖ్య మే. ఈక్రింద వివరింపబడిన ప్రయోగమువలన జలతరం గములు ఉత్పత్తిచేయుట, వ్యాపింపచేయుట, వాని యుదంతము గ్రహించుట అను నీముఖ్య విషయములు విస్పష్టము కాగలవు.

ప్రక్క (౨-వ) పటములో నీటితోతైల బొమ్మల మూ డున్నవి. నిడుపాటి తొట్టై యొక్కటే; గాని చేర్వేరు సందర్భములు మూడు ఆలోచించవలసియున్నవి. దున మూడుబొమ్మలను వేసి చూపించుచున్నాను.

౧-వ చిత్రము.

நீதி மூலம்

మీది పటము (ఎ) తొట్టెను తెచ్చి ఒక
కుళాయిమాతి (సీ) క్రింద నుంచినాము. తొట్టె అంచు
లకు దారములు (క) కట్టి వాని కొక బెండుముక్క
(3) నుడివేసినాము. కుళాయి మాతిమీది వర
బిగించి యుంచినాము. నీరేమియు పారుటలేదు.

మధ్యపటము (బి)—ఇపుడు కుళాయిమర సడల్ప్లీ
నీరు పూర్తిగా వదలినాము. ధారకట్టి నీరు తొట్టెలో

[illegible]

అనుచును (2) — ఈ ముఠాలో నిశేష
నున్నది. ఇక్కడ నీరు పక్కాగా ప్రవహించుచున్నట్లు
లేదు. కుయియియికి వదులుచేయుచు, నిండుచు ప్రతి
కుయియియి త్రెళ్ళును మార్పును కలపించుచున్నాము.
అందుచేత కుయియియికి వెలుగు నీటిపరమాణువు
పక్షేపమున నిలుకడగా పోయి, అనుక్షణము మారు
చున్నది. ఇది పట్టించుకొని ఎక్కువదీసి వెలు
చున్నది; ఇది పట్టించుకొని ఎక్కువదీసి వెలు
చున్నది. ఇట్లు, ఇది వదులుచేయుచు, దీనించుచు
అందుచేత కుయియియియియి నీరు పూర్ణముగా
పెరిగినది: నీటి హరుపల వ్రాత్తిగా అభివృద్ధి.
అనుక్షణము మారుచున్న సరసాణముకలదై, కుయి
యియియియి వెలుగునీరు, దిగువతోట్టిలోపడి అందున్న
నీటిని కలచుచున్నది. అందువలన తొట్టెలోని నీరు,
మధ్యపటములో నీటివలె నిలుకడగా ప్రవహించునీరదు.
క్షణాంతములో పలువి; అలచలింపు స్వభావముగలదై
అక్షుసపటమున తొట్టెలోనీరు తరంగరూపమున ప్రవ
హించుచున్నది. బెండుముక్క అ కెరటములమీద
లేలి యాదుచుండును. తరంగ నాంచల్యమును సరిగా
అనుసరించుచు బెండుముక్క అల ఉపరిభాగమున
మీదికి లేలుచు, అ కెరటము దిగువకు బోయిపిమ్మట,
తరువాతి కెరటము తెగులకముందు, ఆ రెండింటిమధ్య
నేర్పడిన పల్లమునకు దిగుచు, పిమ్మటవచ్చు కెరట
ముతో దానిశిథిలమునకు లేచుచు — ఇట్లు ఎక్కువ,
దిగుచు బెండుముక్క నీటి యుపరిభాగమున ఆడు
చున్నట్లు తోచును.

ఇదే మరొకవిధమున తెలియనగును. లోతులేని ఒక చెఱువుమధ్య నొక బాల్కును నిలువబడియున్నాడు. వానిచేతిలో నీటిని కలచుటకు అనుకూలమైన సాధనమున్నది. సాధన మనగా మరేమీ కాదు : సన్నగ, నిలు

నీలమున్ను కట్టించి దానికడుగున నొకచక్ర మువర్చబడి యున్నది. ఒకచరహా కవ్యపుకట్ట. మనయిండ్లలో కెక్కిన వాయిదాతోడు జొంబాయిలో మీదికిని క్రిందికిని ఆడించు పిచ్చివేళంటికి.

కవ్యపు కట్టను బాలుపు నీటిలో పెట్టి, బాలుదు పెట్టగా మీదకును క్రిందకును ఆడించినపుడు కట్టపునీటిలో అలలు పుట్టుచున్నవి. కొంచెముదూరములో ఒక బెండుముక్కనో, కార్కుముక్కనో నీటిలో వేయుదును.

అది యీ అలలపై తేలియాడుచుండును. బాలుడు కవ్యపుకట్టను కడిగి పుల్ల కెరటము పుట్టుచున్నది. ఆడించుచు నుంచునపుడు వరుసగా నెన్నెన్నో కెరటములు పుట్టి వ్యాపించుచుండును. మొదటపుట్టిన కెరటమును తరువాతి కెరటము చెంటాడుచున్నట్లు తోపగలదు. ఇట్లు కలగుటచేత చెఱువుమధ్యనున్న నీరు ఉన్నచోటు విడిచి స్వయంబుగా ప్రయాణము సాగించి ఒడ్డు చేరుకొనుట లేదు. నీరు ఉన్నచోటనే ఉండిపోగలుగుచున్నది. చలించుచు నుంచునకుబోయి ఒడ్డుచేరుకొనునవి కెరటములే. నీటిమీద బెండుముక్కను తేలవైచి అలలవరుసలు పుట్టించినపుడు ఆ బెండుముక్క అలలతో కూడ చలనము నొందుచుండును. ఎగయు కెరటముతో నది మీదికి లేచి తాని శిఖరమున కెక్కి, అది వెడలి పోయినతోడనే పల్లమునకు దిగును; ఇట్లు ఎక్కుచు దిగుచు, లేచుచు దునుకుచు చలించుచుండును గాని బెండు చెఱువుబిడ్డనకు పోదు.

బాలుడు కవ్యమును తాసిగా, నెమ్మదిగా ఆడించుచున్నపుడు పుట్టుకెరటములు ఒకదాని కొకటి దూరమున నుండునుండును. ఇట్టితరంగములను దీర్ఘతరంగములు (Long waves) అందురు

క్రిందిపటమును చూడుడు :

3-వ చిత్రము, ౧.

దీర్ఘ తరంగములు

బాలుడు కవ్యమును తోరుగా ఆడించినపుడు కెరటములు ఒకదానివెంబడి నొకటి అధికసంఖ్యలుగా గబగబ బయలుదేరును. వానిని హ్రస్వతరంగములు (Short waves) అందురు (చూ. 3-వ చిత్రము, ౨).

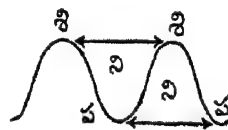

3-వ చిత్రము, ౨.

హ్రస్వ తరంగములు

దీర్ఘతరంగములకు కెరటపునిశివి (wave length) హెచ్చుగా నుండును. హ్రస్వ తరంగముల కెరటపునిశివి తక్కువగా నుండును.

ఒకదానివెంబడినే వచ్చు మరొక కెరటమును గమనింతము. ఆ రెండు కెరటముల శిఖర ముల మధ్యదూరమునకు కెరటపునిశివి యని వేరు. ఆ రెండు కెరటముల పల్లములమధ్య దూరమునూడ నంతే యుండుటచేత పల్లములమధ్యదూరమైనను కెరటపునిశివి యగును (చూ. 3-వ చిత్రము, 3.)

3-వ చిత్రము, 3.

కెరటపు నిశివి

శి-శి—కెరటపు శిఖరములు (Crests).

ప-ప—కెరటముల మధ్య పల్లములు (troughs).

ని-ని—కెరటపు నిశివి (Wave length).

కెరటపు నిశివి అధికమైనపుడు ఒకక్షణములో వెడలు తరంగముల సంఖ్య తక్కువగా నుండును; అనగా తఱచుదనము తక్కువగా నుండును (low frequency). కెరటపు నిశివి తగ్గినపుడు ఒకక్షణములో వెడలు తరంగముల సంఖ్య — తఱచుదనము — హెచ్చుగా నుండును (High frequency).

౪

జలతరంగములు — విద్యుత్తరంగములు

నీటిమీద పుట్టించి వ్యాపింపజేయగల అలలసంగతులు కొన్ని మేని తెలిసికొంటిమి. నీటిని, నీటిఅలలను మనము

కనుటతో మానగలము. కాని మనగుట్టును ఆశరింపుకొని యున్నను, మనకనుటకు కానరావంత సూక్ష్మములైన తరంగనిశేషములు పెక్కు లున్నవి. కెరటపునిడివి హెచ్చుగాగల తరంగనిశేషములచుకూడ మనకన్నులు చూడజాలవు శబ్దతరంగములు మనకనుటకు గానావు నీటిమీద జలతరంగములవలెనే శబ్దతరంగములు గాలిలో పుట్టి వ్యాపించుచున్నవి. శబ్దము క్షణమునకు సుమారు పదునొకండువందల అడుగుల త్వరతో వెడలుచుండును. ప్రకాశము (Light), ఉష్ణము (Heat), విద్యుత్తు (Electricity) అవి వీని సంబంధమైన తరంగములు నిత్యమును మనచుట్టును వ్యాపించుచున్నవి. కెరటములు కెరటములు అతినూత్నములు. క్షణమునకు లక్షయొను బదియారువేల మైళ్లు వ్యాపించుచుండును. ఆకెరటము లను మనకన్నులు కొంతవఱకే గ్రహింపగలవు. ఉష్ణ తరంగములు అంతకంటె పెద్దవి. అయినను మనకు కన బడవు. విద్యుత్తరంగముల కెరటపునిడివి బహుసూక్ష్మముకావచ్చును; లేదా ఇరువది మైళ్లుండవచ్చును; లేదా ఈమధ్య నేపరిమాణమైన కలిగియుండవచ్చును. ఈవిద్యుత్తరంగములు మనచుట్టును ఆకాశమున నదృశ్యములై అనంతవ్యాప్తి కలిగియున్నవి. కెరటపునిడివియందు భేదముతిస్స ప్రకాశతరంగమునకును, ఉష్ణతరంగము నకును, విద్యుత్తరంగమునకును వేరుభేదము లేదు. అవి యన్నియు నొక్కరీతినే వ్యాపించి పోవుచుండును. జెటువులు మొదలగు జలాశయములలో నీరు ఉన్నట్లే విద్యుద్దీప్యము గాలిలోను ఆకాశమునందును వ్యాపించి యున్నది.

మనచుట్టును గల వాయుమండలముందును, మహాకా
శమునందును వ్యాప్తమైన విద్యుద్ద్రోవ్యమును కలచి విద్యు
త్తరంగములను పుట్టించి నలుముఖముల వ్యాపింపజేయు
టకును, ఆతరంగములద్వారా సంజ్ఞలు, మాటలు, మోటలు,
ఉపన్యాసములు మొదలగువానిని నేలనాలుగు
చెరగులకును పంపుటకును ఏర్పాట్లు చేయబడినవి. ఇట్లు
మహాకాశమున నలుదిక్కులకును చెదిరి వ్యాపించు తరం
గులను పట్టి శబ్దముక్రింద మార్చి వినోదించుటకు,
వార్తలు వినుటకు, ఇతరవిధముల ఆవసరమైన కార్య
జాలముల సాధించుటకును వైజ్ఞానికులు శ్వాఘ్నులైన

సాక్షాత్తులను నిర్మించినారు. అందుచేత అందుకే
అక్కడ. అక్కడ. అక్కడ. అక్కడ. అక్కడ. అక్కడ. అక్కడ. అక్కడ.
నిలబడు

కూయిచూచిక్రిచి కెట్టేర నడుచుట నొప్పై
(అ-క ప్రేమ) నుకూచ్చి మరల కా-ంతమా, అ-గను
చెల్చు నుకూచియు, మా-నియు తరంగముల తిత్తున్
స్థానములు, ఇరుకుండి కదలిచి తరంగములు మారమగా
సా-హాయి వ్యాప్తమగును. ఆ తరంగములను గ్రహిం
మచు నా-తో లేమచు పడుచు తరంగంబుదర్శనమును
మనకు వ్యక్తముచేయునది జెండుచుక్క. జలతరంగ
ములకు కుళాయిమూతిమరగిడి జన్మస్థానము - చోట
కము (Transmitter); జెండుచుక్క తరంగ
ములను పరిగ్రహించుస్థానము (Receiver)-గ్రాహకము.
కుళాయిమూతికి మీదనున్న మరగిడి విప్లవ వింది
పనినియుంచినంతసేపు జలములేదు; తరంగములు లేవు.
వ్యాప్తిలేదు. ఇప్పుడు చోడనస్థానము (Transmitting
station) పనిలో లేదు.

కుక్కాయిపిక్కి సడల్చి నీరు ఒకేవిధముగా ప్రవహింపజేసినపుడును తరంగములు లేవు; నీరు సరాసరి ప్రవహించిపోవుచున్నది. బెండు నీటిపై కేలియున్నది. కెరటములు లేనందున వానినిగూర్చి బెండు తెలియచెప్పు విశేషములు లేవు.

చూడవచ్చారి కు, యిప్పిడిని మూయుచు, తెర
చుచు ప్రతిక్షణము—క్షణాంశములో కుళాయి మూతి
నుండి వెడలు నీటిపరిమాణమును మార్చి చేయుచున్నాము.
తొట్టెలో ప్రవహించు నీటిపై ఆలలు పుట్టుచున్నవి.
మరపిడి నేర్పుగా తెరచుచు, మూయుచు నీగు వదలుచు
వచ్చితేనేని, కోరిన కెనటపునిడివికల ఆలలను,—ఒక్క
క్షణములో నెన్ని కొవలయునన్న అన్ని ఆలలను—పుట్టెం
చి, తొట్టెనీటిలో వ్యాపింపజేయగలము. ఆ కెనటము
లను గ్రహించి, వానితోపాటు లేచుచు, పడుచు వాని
నిడివిని (wave length), తరచుదనమును (frequency),
వ్యాప్తిని మనకు విశదముజేయునది బెండుముక్క
ఇదే తరంగగ్రాహి. ఇది 'రిసీవింగ్ స్టేషన్' (Re-
ceiving Station.)—విద్యుత్తరంగములను అందుకొని
మనకు ఎరిగించు తావువంటిది.

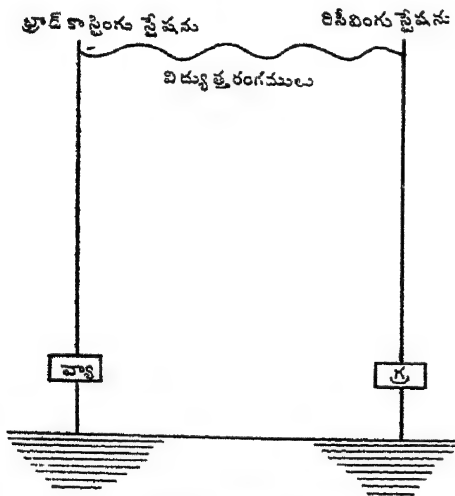
కాంతి ప్రసారము నిలుచుండి, నీటిలో కొంతవఱకు కవ్వమును ముంచియుండి, మీదికిని క్రిందికిని ఆకించుచు నెఱుపునీటిలో కెరటములు పుట్టించి నలుదిక్కులను వ్యాపింపజేయు బాలుని మరొకమారు స్మరింతము.

౪-వ చిత్రము, ౧.

జల తరంగములు.

వానిచేతిలో మీదికిని క్రిందికిని ఆడు కవ్వపుకట్టవంటిదే వ్యాపకస్థానము (Broadcasting Station). ఇటు నుండి నలుదిక్కులకు వెదజల్లబడు విశేషములను గ్రహించు బెండుముక్కయే 'రిసీవింగ్ స్టేషన్' (Receiving Station). దిగువ చిత్రము చూడుడు.

౪-వ చిత్రము, ౨.

వ్యా — తరంగములను పుట్టించి వ్యాపింప జేయు స్థానము (Transmitting station).

గ్ర — తరంగములను గ్రహించు స్థానము (Receiving station)

ఎలక్ట్రాన్లు

“విశ్వమంతయు మహావిద్యుత్తరంగాలి విలసి శంబు.”

నీటిలో జలతరంగములవలెనే విద్యుత్తరంగములు ఆకాశమున వ్యాపింపగలవని పైని తెలిసికొంటిమి. విద్యుత్తరంగా నేమి? ఆ తరంగములు గాలిలో నెట్లున్నవి? ఆ తరంగము నెట్లు ఉత్పత్తియగును? వానినెట్లు గ్రహించవచ్చును? అను విషయములు తెలిసికోవలెను. విద్యుత్తరంగా నేమో మనకు స్పష్టముగా తెలియదు. అది రెండువిధములుగా వ్యక్తమగుచున్నది — ౧. పాజిటివ్ (Positive); ౨. నెగెటివ్ (Negative). భేదజ్ఞానము కొఱకు మనము 'పాజిటివ్' విద్యుత్తును “ధనవిద్యుత్” త్తనియు, 'నెగెటివ్' విద్యుత్తును 'ఋణవిద్యుత్' త్తనియు వ్యవహరింతము. ఈ రెండింటికిని పరస్పరాకర్షణము మెండు. ధన విద్యుత్తుతో కూడిన మేఘము ఋణవిద్యుత్తుతో కూడిన మేఘమును సమీపించుచు మెఱుపులతో పిడుగులు పడును. ఋణవిద్యుత్తుయొక్క శక్తియు- సూక్ష్మతమరేబలునకు 'ఎలక్ట్రాన్' (electron) అని పేరు. ఈ యెలక్ట్రాన్ యొక్క పరిమాణమెంతో, దీని లోగల విద్యుత్సంపద ఎంతో అవన్నియు శాస్త్రజేతలు పరిశోధించి తెలిసికొనినారు. ఒక్క గ్రాముకు సుమారు ౧౧౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦, ౦౦౦ ఎలక్ట్రాన్లు తూగును. ౧౧ కి గ్రాములు సుమారు ౧ తులముగను. దీనినిబట్టి చూడగా ఎలక్ట్రాన్ ఎంతనూక్కుమైన విద్యుత్లేశమో విశదము కాగలదు.

రాయపడిన నీటిలో జలతరంగములు పుట్టి వ్యాపించునట్లే గాలిలోను ఆకాశములోను ఎలక్ట్రాన్లు సంచరించునపుడు అవి ఆపరిసరాకాశమున విద్యుత్తరంగములను పుట్టింపగలవు.

ఆకాశ మనగా నేమో, అం దేమేమి యున్నవో స్పష్టముగా తెలిపి ఋణపుచేసినవారు లేరు. పై'ందవ గణములు గగన మనగా శూన్యము, సున్న (౦), అందేమి యుండదు. అని శూన్యసంఖ్యకు పర్యాయపదముగా ఆకాశపదమును వాడుచున్నారు. నిశ్చయముగా అందేమియు లేవో ఉన్నదో, ఉన్న పక్షమున నందలి పదార్థ మెట్టిదో ఆసంగతులు మనకు స్పష్టముగా తెలియవు. దురూహ్యమైనంత దూరమున గల సత్కృతములను దాటి ఆవలకునూడ ఆకాశము వ్యాపించియున్నదని మన మాహించుచున్నాము. ఆకాశమున విద్యుత్తరంగములు

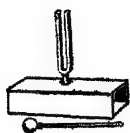
వ్యాపింపగలుగుట నిశ్చయము. కదిలుమహాయోగి శ్రుతి ఎల్లప్పుడును ఇందు విద్యుత్తరంగములను పుట్టించగలడు. కనుక ఎల్లప్పుడు రాటులు పాతి గాని, ఎల్లప్పుడు స్తంభములు కట్టిగాని, ఉన్నతస్థానముల ప్రతిష్ఠించి, దాని శిఖరములమధ్య లోహపు తీగ కట్టి, ఆ తీగలోనికి విద్యుత్ప్రవాహమును, ఎల్లప్పుడును నడలించినపక్షమున ఆకాశమునందు విద్యుత్తరంగములను వ్యాపింపజేయగలము. ఈ తీగను 'వీరియల్' అని పేరు బాలునిచేతి కవ్వము చేటువునీటిని కలచివేటు ఈ తీగనుండి నడలు ఎల్లప్పుడు ఆకాశమును కలచి విద్యుత్తరంగములను జనింపజేయును. ఈతరంగములు నలుదిక్కులకు వ్యాపించును. ఇది చోదరస్థానమునందలి 'యోరియల్'.

దానికి ఎన్నో వందల మైళ్లదూరమున మరొక ఊరిలో ఎల్లప్పుడు స్తంభముల శిఖరముల మధ్య నొక తీగ కట్టిబడిన దనుకొందము. ఆతీగలోని ఎల్లప్పుడులు చెటువులో బెండుముక్కవలెనే — చోదరస్థానము నుండి నడలు విద్యుత్తరంగములను గ్రహించి దిగువ శిబ్బగాహులకు పట్టి ఇయ్యగలవు.

విశాలాకాశము దెగువులో నీటివంటిది. నీటిలో జలతరంగములు పుట్టించి వ్యాపింపజేయగలిగినంత సులభముగానే ఆకాశమున విద్యుత్తరంగములను పుట్టించి నలుదిక్కులకు వ్యాపింపజేయవచ్చును.

II

ఏకస్పందన - స్వ రెక్కము

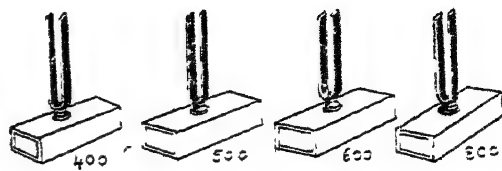
1-వ చిత్రము.

కంపన పంగ.

ఇదిగో! ఈ ప్రక్క చిత్రము చూడుడు. అందు పంగనామమువలె నుండి ఒక పెట్టె మాత్రమే నిలిచిన లోహపుకడ్డీ ఒకటి కనబడుచున్నది. దానిని దేనితోనైన కొట్టినపుడు దానిపంగలు చలింపి, ముందు వెనుకలకు అతివేగ కంపన పంగ. ముతో కంపించుచుండును. ఆ కంపన ములవలన శబ్దతరంగములు పుట్టిగాలిలో వ్యాపించుచున్నవి. అది ఈణమునకు 400 సార్లు కంపించగలదు. కావున మందస్వరముమాత్రము విననగుచున్నది. ఇట్టి పంగతరంగములను ఇంగ్లీషులో 'ట్యూనింగ్

ఫోర్స్' (Tuning forks - స్వరరేఖలు) అనెదరు.

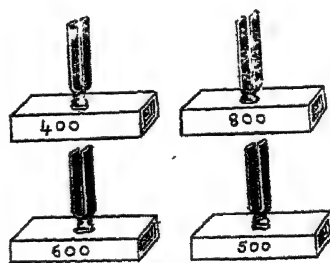
వానిలో పరిమాణభేదములును. కంపన శక్తి ములును 40 పంగ లనేకవిధములుగా నుండును.

2-వ చిత్రము.

పై చిత్రములో కరుణ నాలుగు వర్గాలున్నవి. అందు మొదటిది ఈణమునకు, నాలుగు వందల సార్లు పరిస్పరించగలదు. రెండవది కంపనమునకు ఐదువందలసార్లు కంపించగలదు; మూడవది ఆరువందల సార్లును, నాలుగవది ఏనిమిదివందల సార్లును కంపింపగలవు.

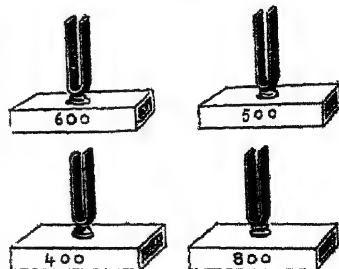
ఈ క్రమముననే కంపింపగల మరెనాలుగు 'ఫోర్స్' లను సంహరించి గదిలో మారముగా 2-వ చిత్రములోవలె చెండుగుంపులుగా పెట్టుదము. అందు ఒకొక్కదానినే కొట్టి నాదము పుట్టించి మనము వినగలము.

మొదటి గుంపు లో ఈణమునకు 400 సార్లు పరిస్పరించి పంగను రబ్బరును తీతో కొట్టి చూడము. కొట్టగానే మందస్వరమున శబ్దము వివచ్చుచున్నది.

2-వ చిత్రము : (మొదటి గుంపు).

ఆపంగను చేతితో తాకినంతనే దాని కంపనములు కట్టిపోయినవి; దాని శబ్దమును అంతరించినది. కాని ఏమి యీచిత్రము? రెండవగుంపులో ఏపంగ మనము తాక

(రెండవ గుంపు).

లేదు. ఐనను ౪౦౦ గడ్డల పంగ కంపించుచున్నది; శబ్దించుచున్నది. అదియేల కంపించవలెను? ఏల శబ్దించవలెను? ఈవ్యాధి యెట్లు సాధ్యమైనది?

మొదటిగుంపులో ౪౦౦-పంగ మనము కొట్టి చప్పుడు అది కంపించి శబ్దతరంగములను గదిలో నాలుగు ప్రక్కలకు వ్యాపింపజేసెనది. అతరంగములు ఆగదిలో నున్న రెండుగుంపుల పంగలమీదను పడినవి. తక్కిన పంగలను కదల్చుచున్నట్లు కనబడకున్నను, ఆతరంగములు రెండవగుంపులో '౪౦౦-పంగ'ను మాత్రము పిడి, చలించజేసి, శబ్దంపజేయకలిగినవి. ఎందుచేత?

౫౦౦-పంగలు, ౬౦౦-పంగలు, ౮౦౦-పంగలు కూడ, మొదటిగుంపులోని ౪౦౦-పంగ జనింపజేసిన కంపనములకు కదలినవి. తరంగముల సుత్పత్తిచేసినవి. కాని ఆ తరంగముల కదలికకును, ౪౦౦- పంగ జనింపజేసిన తరంగములకును కలయిక కుదరలేదు. అన్నియు నొక్కక్రమమున పోలేదు. ఒకదాని కొకటి పరస్పరము ఎదురై పోలిసిపోయినవి; కాని ఒంటొంటితో మేళ వింపలేకపోయినవి. ఒట్టుపదరక, ప్రతికలియక ఒకదాని కొకటి ఎదురై తరంగగమనమునకు ముఖ్యలక్షణమైన నిమోన్నతత్వము - ఎగుడుగుడులు - లేక సమగతిచెంది అవి సమసిపోయినవి. ఆతరంగములు లేవు; శబ్దమును లేదు.

మొదటిగుంపులో ౪౦౦- పంగ కంపించి జనింపజేసిన తరంగములకును, వానిచే చలించజేయబడిన రెండవ గుంపులోని ౪౦౦- పంగయొక్క పరిస్పందనముచే క్రొత్తగా జనించిన తరంగములకును జట్టు కుడిరినది; కత్తు కలిసినది; శ్రుతి ఏకమైనది. స్వరైక్యము సాధ్యమైనది. రెండుగుంపులలో ౪౦౦- పంగలమాత్రము ఏక స్వరముతో శబ్దించుచున్నవి. మొదటిగుంపులోని పంగను తాకి, కంపనములు మాన్పించినను, రెండవగుంపులోని పంగయొక్క కంపనముల కాటంక మేమియు లేనందున నది కంపించుచు శబ్దించుచు నున్నది.

ఇదేవిధముగా రేడియోతరంగవ్యాప్తిలోకూడ ఏకవిధమైన స్పందనము సమకూడినగాని, కత్తుకలిసినగాని దూరశ్రవణము సాధ్యము కాదు. శబ్దచోదనస్థానమునుండి

వెలువడు విద్యుత్తరంగముల శిఖరములనడుము గల కెరటపు నిడివిని గమనించి, శబ్దము నందుకొనుతావున నదే నిడివిగల విద్యుత్తరంగములను గ్రహించుటకు ఏర్పాట్లుండవలెను. చోదన, ప్రతిగ్రహస్థానములయందు విద్యుత్తిరంగములు ఏకస్పందనముగలవిగా నుండవలెను. అట్లు లేనిపక్షమున భేన్నభిన్నస్థానములనుండి వెడలు విద్యుత్తరంగములు అన్యోన్యము తో పైడిజాలవు; పరస్పరము వృద్ధిపొందించుకొజాలవు. స్పందనైక్యము కుదరక తరంగములు నిమోన్నతస్థానములై సమగతి చెంది సమసిపోవును. అపుడు దూరశ్రవణము సాధ్యముకాదు. శబ్దచోదనస్థానమునను, శబ్దగ్రహస్థానమునను ఒకే కెరటపు నిడివిగల తరంగము లుత్పత్తియైనగాని స్పందనైక్యమును, స్వరైక్యమును కుదరవు.

కొబట్టి ఏవోతరంగములు ఏలూనననో పుట్టించి సంతమాత్రముచేత దూరశ్రవణకార్యము సఫలము కానేరదు. ఒక్కొక్కచోదనస్థానమునకు నిర్ణీతమైన కెరటపు నిడివిగల విద్యుత్తరంగములనే జనింపజేసి వ్యాపింపజేయుచుండవలెను.

విద్యుత్తరంగముల కెరటపునిడివి మీటరుకొలతలలో తెలియజేయుట ఆచారముగా నున్నది. మీటరు అను కొలత ప్రాస్సుజేశపుది. మీటరుపొడుగు ౩౯.౩౭౦౨౯ అంగుళములు; గజము అనిగా ముప్పది యారంగుళములు. గజముకంటె మీటరు చూడఅంగుళముల చిల్లర ఎక్కువ పొడుగుగా నుండును.

చెన్నపట్టణమున మొన్న నూతనముగా స్థాపింపబడిన చోదనస్థానమునుండి వెడలు విద్యుత్తరంగముల కెరటపునిడివి ౨౦౧ (రెండువందల పదునొకండు) మీటర్లు. ఇది చాలా హ్రస్వతరంగములు; ఏలననగా, కలకత్తా చోదనస్థానపు కెరటపునిడివి ౩౭౦.౪ మీటర్లు.

లక్నో — ౨౯౪ మీటర్లు.

లాహోరు — ౨౭౬ మీటర్లు.

బొంబాయి — ౨౪౪ మీటర్లు.

కొబట్టి శబ్దగ్రహణ స్థానములలో (Receiving stations) నున్నవారు ఎక్కడి శబ్దవిశేషములు వినగోరుదురో అక్కడనుండి వెడలు విద్యుత్తరంగాళి

యొక్క కెంటపునిడివితో సమమైన కెరబులు రిజిస్టరుల విద్యుత్తరంగములను గ్రహించునట్లు తమసాధనములను సరచేసుకొనిననేతప్ప స్పందనైక్యము కుదరక, స్వరైక్యము చెడి మారశ్రవణమునందు విఫలు లగుదురు.

2

‘ఫ్లెమింగ్ వాల్వ్’ (FLEMING VALVE)

కోరికకెరబులు నిడివిగల విద్యుత్తరంగములను పుట్టించి శబ్దవ్యాపక గామించుటకును, అట్లు వ్యాపించు చున్న తరంగములను పట్టి తొంటి శబ్దములను గ్రహించుటకును ఎలెక్ట్రోనులనబడు ‘ఋణవిద్యుత్తు’ లేకములు ముఖ్యసాధనము లని తెలిసికొనితిమి. ఎలెక్ట్రనులకు విశిష్టములైన కొన్ని లక్షణము లున్నవి. అవి అతిమాత్కుములు. ఎలెక్ట్రనుల ప్రవాహమే విద్యుత్ ప్రవాహము. ‘జెమినీ’లనబడు ‘విద్యుత్ ఘటము’లనుండి తీగలద్వారా ప్రవహించునపు డీ ఎలెక్ట్రనులు వడిగా పోతవు. చల్లగాను డు తీగలనుండి ఎలెక్ట్రనులు వెడల జాలవు. శ్వేతోష్ణమునందిన సన్నతీగలనుండి (White-hot filaments) అవి స్వేచ్ఛగా వెడలిపోతవు. గాలిని పూర్తిగా వెడలించి ధూమ్రముగా చేయబడిన నాళికల (గొట్టముల)లో (Vacuum tubes) అవి తుణుమునకు ఎన్నో వేలమైళ్లు పోగలవు. సహితీయములైన ఎలెక్ట్రనులు ఒండొంటికిదూరముగా పోవునుగాని యొకదాని నొకటి ఆకర్షించుకొనవు. ఈ యంశముల నాధారము చేసికొని ఫ్లెమింగ్ (Fleming) దొరగారు వాల్వ్ (Valve) అనబడు ఒకవిచిత్రమైన గాజుగొట్టము (నాళిక) ను నిర్మించిరి. ఆ గొట్టము మూలముగా ప్రచారికస్థానము నందును, శబ్దమును గ్రహించుస్థానమునందునుకూడ కంపనములలోను, స్వరములోను కలయిక, వికలము కలుగజేయుటకు అవకాశ మేర్పడినది.

గాలి పూర్తిగా తీసివేయబడిన యొకగొట్టములో ‘ఫిలమెంట్’ అనబడు సన్నని లోహపుతీరు నొకటియు, దానినిచుట్టి లోహపుతీరు ఒకటియు ఆమర్పబడియుండును. తీరునకును (Plate), ‘ఫిలమెంట్’ నకును మధ్య ‘గ్రిడ్’ (Grid) అనువలవలెనుండు తీగ యొకటి యుండును. ఇన్నిటితోకూడిన ఈగొట్టమునకే

— నాళిక ‘ఫ్లెమింగ్ వాల్వ్’ (Fleming Valve) అనెదే.

‘ఫిలమెంట్’ అనెదేమిదో విశదపరిచి— హము ప్రసరింపజేసినపుడు అది శక్తి, కాంతి, సూర్యుని గ్రహించు శక్తిలన్నియును కల్గినది. అప్పుడు ఆతెంతువునకి ఎలెక్ట్రోనులు శ్వేచ్ఛగా పోలి పోగలవు. ఎక్కువ శక్తికలిగిన విద్యుత్తుగల (High Tension Battery) యొక్క నాళికలను నాళిక (గొట్టము)లోని తీరు (Plate), ఋణాగ్రమునకు ‘ఫిలమెంట్’ను కలిపియుండును. అందువల్ల తెగకాంతి ఫిలమెంట్నుండి పోయి ఎలెక్ట్రోనుల కెరబే ఆకర్షింపబడును. ఫిలమెంట్నుండి తీరుమీదికిపోవు ఎలెక్ట్రోనుల సంఖ్యను తగ్గించుచు, హెచ్చించుచు ‘గ్రిడ్’ కనబడును వలె ఉపయోగపడును. తీరునకును, ఫిలమెంట్కును ఏరియల్ తీతో సంపర్కము కలుపుటవలన, నాళికలో ఎలెక్ట్రోనుల వైకి పరిసరమునకు విలకలుండును. ఇందువలనను విద్యుత్తరంగములను బాట్టించి విశాలాకాశమున వానిని వ్యాపింపజేయుటకును, మూలమున నున్న చోదనస్థానమునుండి వచ్చు విద్యుత్తరంగములను గ్రహించుటకును, వానిశక్తిని వృద్ధి చేయుటకును మాడ ఈసాధనము మిక్కిలి అనుకూలముగా నుండును. శబ్ద గ్రాహు లున్నచోట, ఇట్టి గొట్టములు మూడు వాని, ప్రవాహబలము వృద్ధిచేసి చవ్యముగా మారశ్రవణము గావించుటయు కలదు.

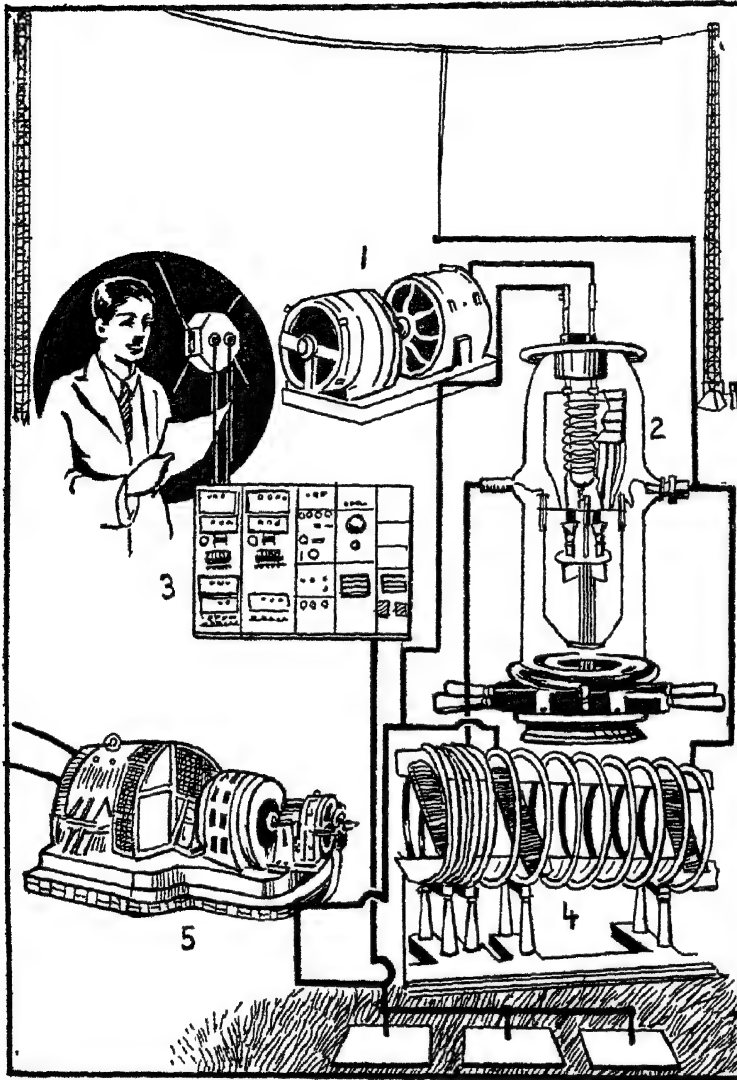
౩

శబ్దమును సంచే విధము

ఈ ప్రక్క (౨ - ౪) చిత్రములో అత్యంత సాధమయిన శబ్దప్రసారమును మనము చూచుచున్నాము.

శబ్దము కలిగినప్పుడు గాలిలో ఒకవిధమయిన కదలిక పుట్టును. అట్టి కదలిక నెకనుకు ఎన్నిసార్లు కలుగునో దానిని ఆ శబ్దముయొక్క తరచుదనము (Frequency) అనెదరు. మాటలాడువానిగాని, పాడువానిగాని శబ్దమువల్ల ‘మైక్రోఫోను’లో విద్యుత్సంబంధమయిన కదలికలు - స్పందనములు - పుట్టును. ‘మైక్రో

మనుష్యవాక్కును ఆకాశములో పంపేవిధము

౧ - వ చిత్రము.

1. 'ఫిలమెంట్ జనరేటర్' — (Filament generators - 'ఫిలమెంట్'ను ఉష్ణపరిచే బాటర్లీ).
2. 'ట్రాన్స్మిటింగ్ వాల్వ్' - (Transmitting valve - చోదన నాళిక)
3. 'మైక్రోఫోన్' - (Microphone - మాతృక స్వనిత్రాహి).
4. 'ఏరియల్ ట్యూనింగ్ కాయిల్' - (Aerial tuning coil).
5. 'హెచ్. టి. జనరేటర్' — (H. T. Generator - విద్యుచ్ఛక్తిని పుట్టించే సాధనము).

ఫోను' వల్ల కలుగు ఈ విద్యుత్సంబంధ మయిన కదలిక లకుకూడ ఈ శబ్దమే కారణము కాబట్టి వాటికికూడ ఈతరచుదనమే యుండును. ఇటువంటి కదలికలను - స్పందనములను - 'ఏరియల్' తీగను అందజేసినయెడల ఆకాశములో విద్యుత్తరంగాలు పుట్టును. వీటి కెరటపు నిడివి సుమారు ౨౦ మొదలు ౨,౦౦౦ మైళ్లవరకు ఉండును. ఇంత దీర్ఘములైన కెరటములను ఆకాశములో ఎక్కువదూరము వ్యాపించునట్లు చేయలేము. కాబట్టి ఇంతకంటె చాల పొట్టి కెరటములను - కెరటపు నిడివి చాల తక్కువ గలవాటిని — పుట్టించి,

వాటి సాయముతో ఆ దీర్ఘతరంగాలను శబ్దచోదనస్థానమునుండి ఆకాశములో ఎంతదూరమునకైన ప్రసరింపజేయవచ్చును.

'మైక్రోఫోను'నుండి వచ్చు విద్యుత్సంబంధమైన కంపనములు - కదలికలు - చాల హీనముగా ఉండును గనుక వాటిని 'మైక్రోఫోను అంప్లి ఫయర్' అనుసాధనమువల్ల బలపరిచి, వాటిని 'చోదకనాళిక'ల (Valves of the transmitter)వద్దకు పంపెదరు. వాటికి ఈ నాళికల(valves)లో పుట్టే హెచ్చుతరచుదనము గల స్పందనములతో - కదలికలతో - సంపర్కము

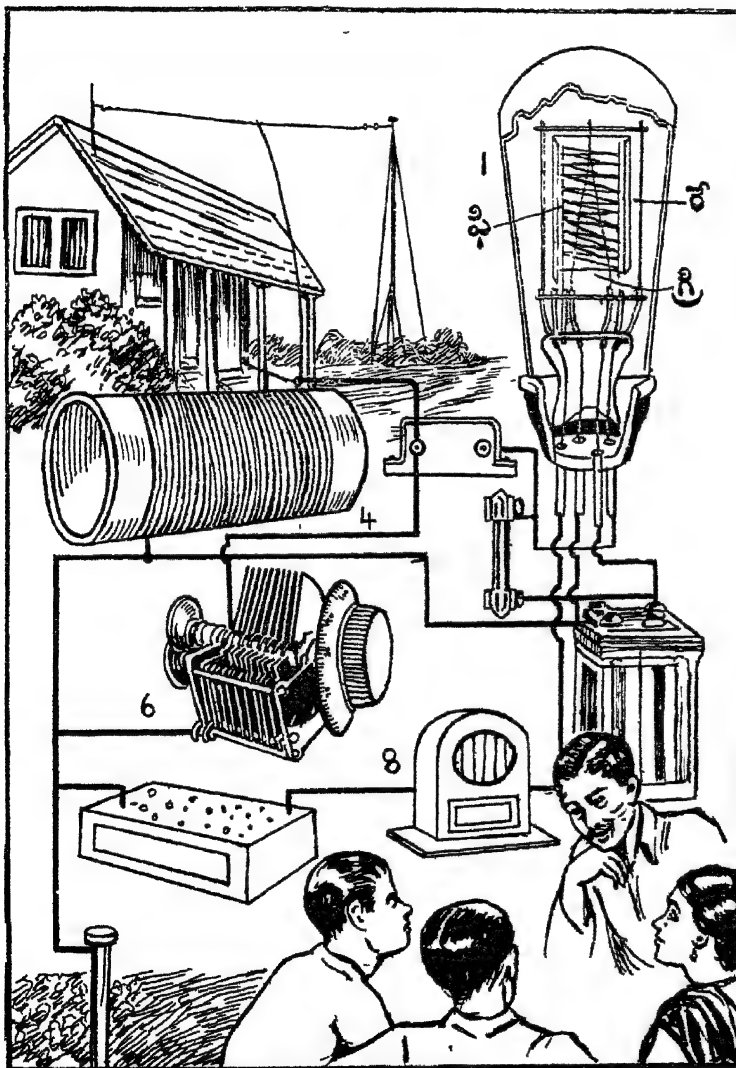
కలిసి, 'సీరియల్ ట్యూనింగ్ కాయిల్' ద్వారా 'సీరియల్' తీగకు పంపెదరు. ఈ హెన్రీకరణమునకు కదలికలవల్ల ఆకాశములో పుట్టిన కెరటముల నిడివి సుమారు ౧౫ మొదలు ౫౦౦ మీటర్ల దాకా ఉండును. ఈ కెరటపు నిడివే శబ్దవోదనస్థానము (Transmitting Station) యొక్క ప్రత్యేకత; అనగా, ఒక్కొక్క

ట్యూనింగ్ కాయిల్, 'సీరియల్ కండ్లెస్సర్' అను వాగములనుండి కంపనముల — స్వంపనముల — రేడు విద్యుదావధారములను పుడును.

శబ్దమును గ్రహించే విధము.

ఆకాశములో సంపదించే విద్యుత్తులను లను మరల మనకు వ్యాప్తము చేయించే విధము.

మనుష్యవాక్కును గ్రహించేవిధము

కొంత వివరము.

1. 'రీసీవింగ్ వాల్వ్' — Receiving valve — పరిగ్రహణ వాల్వ్; (శబ్దము).
2. ఫి — 'ఫిలమెంటు'.
3. రే — 'రేట్టు' (రేడు).
4. 'సీరియల్ కాయిల్' — (Aerial Coil).
5. ట్ — 'ట్యూనింగ్' తీగ.
6. 'ట్యూనింగ్ కండ్లెస్సర్' — (Tuning Condenser)
7. 'మైక్రోఫోన్ అంప్లిఫయర్' (Microphone amplifier — స్వ-వివరణ మాత్రమే గానీ).
8. 'టాడ్ స్పీకర్' — (Loud speaker)

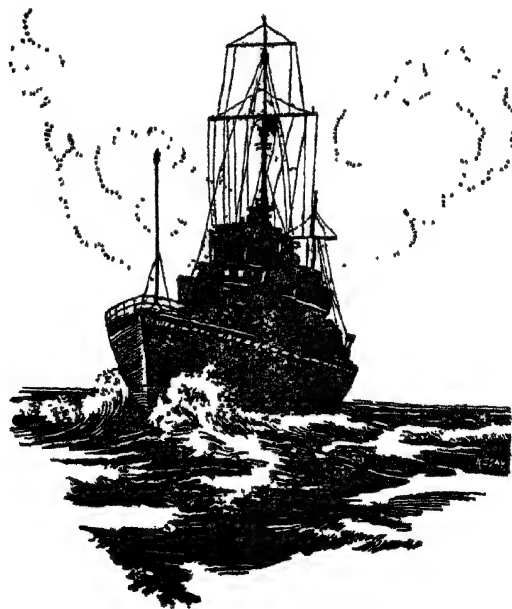
వోదనస్థానమునకు కెరటపు నిడివి ఒక్కొక్కతీరుగా నిర్దిష్టమయియుండును. ఈ కెరటములనే 'వాహకతరంగాలు' (Carrier waves) అనెదరు. 'సీరియల్

వోదన స్థానము (Transmitting station) కలిగే ధ్వనిని గ్రహించుటకు ఉపయోగించు సాధనమును 'రీసీవింగ్ సెట్' అనెదరు. ఈసాధనములో ముఖ్య

మయిన విభాగములు నాలుగుంటున్నవి. అవి యేవన,
(౧) 'పీరియల్ కాంటైన్'; (౨) 'ట్యూనింగ్ కండ్స్
ట్యూన్'; (౩) వాల్వలు (నాళికలు; గొట్టములు -
Valves); (౪) 'పాడ్ స్ప్రింగ్'.

మనము 'రిసీవింగ్ కేబుల్' కెట్టుకొనే స్థలము
నకు దగ్గరగా ఎత్తయిన కెండు స్తంభముల కొనలకు కట్టి
పైకటా యుండును. దీనినే 'పీరియల్' అందురు. ఆకా
శములో సంచరించు విద్యుత్తరంగాలును ఈతీగె
గ్రహించి విద్యుత్కంపనములరూపముగా 'రిసీవింగ్
కేబుల్' లోనికి ఇంకొక తీగెద్వారా పంపును. ఈ కం
పనములు తక్కువ తరచుదనముగలవి, కెచ్చుతరచు
దనము గలవి అని కెంగురకములైనవి కలసియుండు
నని మనకు తెలియును. ఏ వ్యాపనస్థానమునుండి మనము
సంకేతమునుగాని, ప్రసంగమునుగాని వినగోరుదుమో
ఆస్థానమునకు నిశ్చితమైన కెరటపునిశివికి 'ట్యూనింగ్
కండ్స్' ను సక్రమముగా సరిచేసికొనవలసియుండును. ఆవిధ
ముగా సక్రమముగా సరిచేసికొన్నయెడల ఆస్థానమునుండి వచ్చే

తరంగాలనుమాత్రమే మన కెట్టు గ్రహించును. ఈ
'పీరియల్ కాంటైన్' నుండి వచ్చే స్పందనములు - కంప
నములు - కొన్ని 'వాల్వ'ల (గొట్టముల) మూలముగా
బలపడి 'షిప్ టెక్ట్ రోవాల్వ' అను మరియొక గొట్టముతో
ప్రవేశించును. ఈ 'వాల్వ' (గొట్టము) తక్కువ తరచు
దనము గల స్పందనములను - శబ్దసంబంధమైన స్పందనము
లను - మాత్రమే గ్రహించి వాటిని వృద్ధిపరచును. వాటిని
ఈవిధముగా మరికొన్ని 'వాల్వ'ల (గొట్టముల) ద్వారా
ఇంకను వృద్ధిపరచుచున్నది. ఈ వృద్ధి పరుపబడిన స్పంద
నములు 'పాడ్ స్ప్రింగ్' (మాటలను గట్టిగా వినపడునట్లు
చేయు సాధనము) వల్ల తిరిగి శబ్దరూపమును పొంది
మనకు వినపడును. స్వనిచ్చోదనస్థానము (Transmitting
station) లోని శబ్దమే విద్యుత్సంబంధమైన స్పందన
ములుగాను, తిరువాత తరంగాలుగాను, మరిల స్పం
దనములుగాను మారి తుదకు 'పాడ్ స్ప్రింగ్' లోనుండి
శబ్దరూపముగా వినబడును. కాబట్టి అక్కడి పాట
కాని, ప్రసంగముకాని ఏవిధమయిన సూక్ష్మ లేకుండ
ఇక్కడ వినగలుగుచున్నాము.

రాజవోలు శాసనము

ఒంగోలు పేంకటరంగయ్య

రాజవోలు నెల్లూరుజిల్లా ఆత్మహారు తాలూకాలో ఆత్మహారు వింజమూరు రస్తాలో ఆత్మహారికి ఏడుమైళ్లలో నున్నది. ఇప్పుడిది యొకసామాన్యమగు సర్కారుగ్రామముగ నున్నది, ఆగ్రహారము కాదు. దాదాపు 1800 మంది జనమున్నారు. సర్కారుకొలు దాదాపు రు. ౨200 లుగ నున్నది. ఈ శాసనములో చెప్పబడిన ఎల్లలును తలాంకితములగు చిహ్నములును (topographical details) దానికి సరిపోవుచున్నవి. మరియు గ్రామమునకు దానముచేసిన ప్రతాపరుద్రగజపతి తన దివ్యైత్రయాత్రలో సంగమను జ్యేష్ఠమున పినాకినీ నదియందు ఒకానొక దుర్మతిసంవత్సర వైశాఖ చంద్ర పూర్ణమా సోమవారమునాటి సోమోపరాగకాలమున స్నానముచేసి శ్రీసంగమేశ్వరస్వామివారి సన్నిధిని ఈ దానము చేసినటులు శాసనమున కలదు. ఇత్యేవ మాది అంతర్గత బహిర్గత నిదర్శనములవలన నిది నెల్లూరు జిల్లాలోని రాజవోలు అనియె నిర్ణయింపవలయును. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో నొకరాజవోలున్నది. శాసనగతమగు రాజవోలు రాజమహేంద్రవరము లలోనిది కాదనియును చెప్పవచ్చును.

శాసనపు లేఖలు :

ఈ శాసనము దశసరియగు మాడు రాగిరేకులలో అయిదుపొరటలపై నున్నది. ఈమాడురేకులును రథాకారముగ నున్నవి. ఒక్కొక్కరేకును పొడవుననుండి ఖైరాగ్రమువరకు నడికొలత ౧౧౮ అంగుళముల ఎత్తున్నది. పార్శ్వభుజ మొక్కొక్కటియు ౯ మొదిలు ౯౮ అంగుళము లున్నది. అక్కడనుండి రేకు నడికొత్తువరకు ఏటవాలుగ నుండు భుజ మొక్కొక్కటి ౪ లేక ౪౮ అంగుళముల పొడవున నున్నది.

రేకులు ఈ ప్రక్క చూపిన యాకృతి గలిగి యున్నవి. ఖైరతలముననుండు వర్తలము రేకులు హార్పియుండు రాగికడియము మార్పుటకు వేయబడిన రంధ్రము.

ఈ మాడురేకులును ౮ అంగుళము మందముగల రాగికడియమునకు హర్పబడియున్నవి. ఈ కడియము మూడు లోమిడియంగుళముల చుట్టుకొలతయూ, రెండున్నర వ్యాసమును కలిగియున్నది. దీనియొక్క రెండుకొనలును ఇత్తడిపొడితో యతికింపబడియున్నవి. రాగిరేకుల నచ్చొత్తిండుటకు వీలుగనుండుటకై సాంతదారుల యనుమతిమీద ౪-౪-3౦దిన ఆకడియమును అతుకుకడ నేను కోయించితిని. ఈ కడియముమీద ఒక సుద్రుని రాగిదిమ్మె యున్నది. దీనివ్యాసము ౧౮ అంగుళమున్నది. ఈ దిమ్మెమీద రెండు బంతులుగల వ్రాత యొకటి యున్నది. శాసనాంతమునను నిట్టి యక్షరము లే గలవుగాని అవి రెండుబంతులుగాక ఒకబంతుగినే యున్నవి. వీనిలో ఒకటిరెండు నాగరలిపియందలి మకార, లకారముల పోలినవి తప్ప మిగిలినవి దురూహ్యములుగ నుండ వానిని తెలియగోరి పలువుర బ్రాధించి తిని. ఇప్పుడు ఒరిస్సారాష్ట్రమున జేర్చబడిన జయపుర వాస్తవ్యులు శ్రీ గొడవర్తి రామదాసుపంతులు, బి. ఏ., యం. ఆర్. ఏ. యస్ గారు వీని పరిశీలించి అవి “శ్రీమాయి జయమంగళం” అనియు, అవి ఓడ్ర జ్యేష్ఠాక్షరలో వ్రాయబడిన నాగరాక్షరము లనియు తెలిపిరి. ఈ దిమ్మెమీద వ్రాతయం దింకొకవిశేషమును గలదు. ఈ దిమ్మె దానమిచ్చిన ప్రభువర్త్యుని ముద్రకగ నున్నది. ముద్రలలోని యక్షరములు సాధారణముగ అచ్చుఅక్షరములవలె తలక్రిందుగను, అపసవ్యముగను నుండును. లక్కమీదగాని, లేక కాటుకపూసిగాని యొత్తయెడల సవ్యముగ కనుపడగలవు. రాజముద్రా

శాసనమునకు ఈ దిమ్యైమియందు అక్షరములును ఇటులె తలక్రిందుగను, అవసరముగ నున్నవి. ముద్రించినవివర “శ్రీమాయి” అనుబంతి క్రిందిగను, “జయమంగళం” అనుబంతి పైనిదిగను చెక్కబడియున్నవి. శాసనాంతమున నుండునవి చేవాలస్థానమున నున్నందున ఇవి తలక్రిందులు గాకయున్నవి.

బహుశః అక్షరముల జెక్కినశిల్పిపారపాటువలన ఈ దిమ్యైమియందు, శాసనాంతమునను “శ్రీమాయి జయమంగళం” అను నక్షరములలో “గ” కారము తప్పిపోయినది. ఉత్కలగజపతులు శ్రీదుర్గాదేవిని ముఖ్యముగా నారాధించుచుండినవారనియు, వీరి శాసనాదులలో ఈ దేవతాస్తవము ముఖ్యముగ నుండుననియు, ఆ దుర్గాదేవిని “మాయి” (జగన్మాత) అని సంబోధించుట గలదనియు ప్రాక్తనపరిశోధనదక్షులు శ్రీ రామదాసుపంతులుగారే తెలిపిరి.

శాసనముయొక్క మూడురేఖలలో మొదటిరేఖ మొదటిపొరటయం దేమియు లేదు. శాసనము రెండవ పొరటయం ది ప్రారంభ ముచున్నది. రెండవపొరటయందలి శిఖరభాగమున అర్ధచంద్రరేఖయు, సూర్యబింబమును నక్షత్రచిహ్నములుగ సకేంద్రములగు మూడు వర్తలములుగల రెండుచక్రకారములును గలవు. ఇవి ఈ శాసనగతదానమున కాచంద్రత రాస్థాయిత్యసూచకములుగ నుండుగలవు.

వీని క్రింద “శ్రీమాన్వరాహదేవో జయతి” యని ఇష్టదేవతాప్రశంస గలదు. వైవాక్యము రెండు పల్లవులపై నున్నది. “శ్రీమాన్వరాహ” వరకు నొకవాక్యమును మిగిలిన యక్షరములు రెండవవాక్యముగను నున్నవి. మొదటిబంతిలోని “శ్రీమాన్” అను నక్షరములు చక్కగ దెలియుచున్నవిగాని “వరాహ” స్థానమున నుండునవి నుగమములు కావు. “శ్రీమాన్వ” అనుటలో నకారమునకు వకారసంయోగమును క్షిప్తముగ నూహింపనగునుగాని ఆవల “రా” స్థానమునను “హ” స్థానమునను నుండు అంకములు కష్టసాధ్యములుగ నున్నవి. “రా” స్థానమున నుండునది ౫ ఇటులున్నది. ఇది సాధారణముగ గకారమగును. ఇక హకారస్థానమున

నుండు చిహ్నము గ ఇటు లున్నది. ఈ చిహ్నమున ఎడమపై పునసుండు చంద్రవంకను క్రిందికి ఏటవాలుగ పొడిగించిన “హ” కార మాహ్యము కాగలదు.

శాసనముండు అయిదుపొరటలలో మొదటిదానిపై ఇరువది రెండుబంతులును, రెండవదానిపై ఇరువది యారును, మూడవదానిపై ఇరువదిమూడును, నాల్గవదానిపై ఇరువదియైదును, అయిదవదానిపై పందొమ్మిదియు గలవు. చేవాలస్థానమున నుండు నక్షరముల నూకబంతిగ గ్రహించిన ఈ కడపటిపొరటపై ఇరువది యును.

పొరటలమీద పుటసంఖ్య కానరాదు. రెండవరేఖ మొదటి పొరటయొక్క పైభాగమున ౨ ఈ చిహ్నమున్నది. ఇది యరభమున రెండు అగును. ఒకపర్యాయముగ తెలుగంకెలలోని రెండవ యంకెయు కావచ్చునని మన్నింపనగును. ఈరేఖయొక్క రెండవప్రక్కనగాని, మూడవ రేఖమీదగాని యెట్టియంకెయును లేదు. మొదటిపొరటపై సూర్యచంద్రాదు లుండుటచే నది మొదటిదని యనుక్తముగ తెలియగలదు. రెండవరేఖయొక్క మొదటిపొరటమీద ౨ (రెండు) వేసినయెడల దీనివెనుకప్రక్క స్వతస్సిద్ధముగ మూడవజేరి కాగలదనియు, ఈ విధమున రెండుమూడుపేజీలు ఏర్పడినంతట ఒకరు చెప్పకనే మూడవరేఖన నుండునవి నాలుగైదుపొరటలనియు నుకరముగ నూహింపనగు ననతలంపుతో రెండవరేఖ మొదటి పొరటమీద ౨ (రెండు) వేసి ప్రయత్న బాహుళ్యము (economy of effect) ఎందుకని మిగిలినవి తెలుపబడలేదనుకొనతగునా? లేక ఈ శాసనలేఖనశిల్పి అరవ వాడై మొదటిపొరటమీద సూర్య చంద్రు లుండుటచేత నచట నింకేమియును చెక్కవలనులేక రెండవరేఖ మొదటిప్రక్క ౨ గుర్తు చెక్కియుండునా? తెలుగువారు ఏమివ్రాసినను శ్రీకారము మొదట వ్రాయుదురుకదా. అటులే యరవవారు తమ వ్రాతలప్రారంభమున ౨ చిహ్నమును పెట్టుటగలదు. దీనిని వారు సిల్లారిసుడి (శిల్లీ) యందురు. సిల్లారి (పుల్లెయార్) పార్వతీదేవి ముద్దులకొమరుడు-వినాయకుడు, ఈ చిహ్న మా

పిల్లారినుడియే యగునేని ఈ శాసనమునకు వ్రావిడిస్పర్శ నూహింప నలవియగును.

శా స న లి పి :

ఈ శాసనమంతయు నాగరాక్షరముల నున్నది. లిపి విజయనగరశాసనములలిపికంటె యర్వాచీనముగ నున్నది. అక్షరములు మంచికుదిరికయు అమరికయు గల్గి యున్నవి. సాధారణముగ నిందు అక్షరశ్లేషము లేదు. అర్థ, అన్వయశ్లేషము లున్నచోటమాడ అక్షరములు చక్కగనే తెలియుచున్నవి. ఉదాహరణములు :

- (1) ౧—౪, ౫ యద్దత్తవేలాకపమోంబుభిభ్యః
ప్రజానురాగ ఘోరత్నగభాణః.
- (౨) ౨ — ౬. చలాయభూతుః కలకెవనస్యాః.
- (3) ౨—౧౩. యిచామి సప్తాణావమేఘబాయా
మవాప్తసవకస్యానకాభిముప్తః.

పైన ఉదాహరించిన మొదటివాక్యములో “ప్రజానురాగ ఘోరత్నగభాణః” అను మాటలను “ప్రజానురాగ ఖిలరత్నగభాణః” అని మార్పుకోవచ్చును. కొన్నిచోట్ల వర్ణక్రమదుష్టములను వాక్యములచే నర్థము దురూహ్యముగ కనుపడుచున్నది. ఉదాహరణము :

(1) ౧—౧౧, ౧౨ ధత్తవానః పచోటాక్యా వంశే జాతాయ ధీమతే ।

ఇందు “ధత్తవానః” అను పదమునకు “పచోటాక్యా” యను పదమునకు అర్థము కుదురదు. ఈరెండు మాటలను కలిపి ఈ క్రిందివిధముగ చదివినయెడల ఇవి సుబోధము లగుచున్నవి :

“ధత్తవా నప్పచోటాక్యా...”

అనగ, అప్పచోట అనుపేరుగల వంశజాతునికి దానమిచ్చెను అనుఅర్థము సాధ్యము కాగలదు ఇప్పటి కిని ఈరాజవోలు గ్రామమునందును, అండదండ గ్రామ ములందును “అప్పచోడు” అను ఇంటిపేరుగల వల నాటిబ్రాహ్మణులు లున్నారు. ఆ యింటిపేరిటివారె యిప్పటికిని రాజవోలు పురోహితు లనియు తెలియు చున్నది. “ధత్తవాక్” అనుటకు “ధత్తవాక్” అని అక్షరభేదము కలిగియుండవచ్చును. శాసనమూల మాత్ర

కలో ‘ధత్తవా నప్పచోటాక్యా’ అనియుండును. మూలవాక్యముల నొకడు ‘నప్పచోటాక్యా’ అనియుండును. అవ్యుత్పన్నము వినుచు వ్రాయుచో “ధత్తవా నప్పచోటాక్యా” యని వ్రాసియుండును. వ్రాసినదాని ప్రకారము పోగర నడచినది. ‘ధత్తవా నప్పచోటాక్యా’ యని యుచ్చరించుటకు ‘ధత్తవానః పచోటాక్యా’ యని అనియే క్రమాలగ్న మగుటకును వాచవిశేషము లేదు. “రాముః” అని యొకడు చెప్పి సామాన్యపరు మరియొకని దాని వ్రాయమనిన “రామహా” అని వ్రాయుట ఆశాస్త్రీయమయిన ఎరుకగాని శ్రవణేంద్రియ వ్యాపారమున కంతదోషము కాదు. అక్షరముల నేర్చు కొను నొకపిల్లవానికి ఆవును జూపి దానిచేరు వ్రాయ మనగ “ఆఉ” అని వ్రాసినాడు. “ప్ర”కార, “ఉ”కార భేదోచ్ఛారణము అజ్ఞేయముగానిచెవికి చెగులలేదు. ఇటులనే “ధత్తవా నప్పచోట” అనచి “ధత్తవానః పచోట” అని వ్రాయనకానిమార్పువ్రాతలో పడియుండు వచ్చును. “ధత్తవానః పచోటాక్యా వంశే జాతాయ...” అనుదానినే సాగుపాఠముగ గ్రహించిన “పచోటాక్యా”వలము ఏదేశమున ఏజాతివారిలో కలదో అధూతసంప్లముగ వెదకుచుండవలసియుండును.

(౨) ౨—౧౬ లో ఈవాక్య మున్నది :

“ప్రతాపావనినాశామ్య చ్చక్రకాంతారమోజశా”. శాసనకవి “ప్రతాపవహ్నినా శామ్య చ్చక్రకాంతార మోజశా” అని వ్రాసియుండును. “చ్ఛక్ర”, “మోజశా” అనుతత్వల నిరాదరణచేయవచ్చును. “వహ్ని నా”కు “వనినా” యని వ్రాయుట విచిత్రముగ నున్నది. ఇచటను శ్లోకము నొకడు చెప్పచుండగ అక్షరముల జెక్కినవాడు తన చెవికి పడినటుల చెక్కియుండును.

ఇక చిల్లరతత్వలకు మితిలేదు. పలుమారు ‘ఘ’ స్థానమున ‘ఘ’ వాడబడియున్నది. ధ ధ ల శ స ల వ్యత్యయము సర్వసాధారణము. ౧-౯; ౧-౨౨— ఇత్యాదులందు ‘స్వ’ స్థానమున ‘ష్వ’ యున్నది. ఇట్లు వర్ణక్రమ స్థానిత్యము లున్నను వీనినెల్ల పాఠకులు సవ రించుకొనగలరు. దుస్సాధములు కావు.

శాసనములోని నాగరాక్షరములు బొంబాయి నాగరాక్షరముల పోలిక కలిగియున్నవి. అన్నియు

సాధారణముగ వాడుకలోనుండువానివలెనే యున్నవి. ఒకానొకచోట చెక్కడపుపనివాని ఉరవళ్లచేత మెరవళ్లచేత కొంచెము భిన్నములుగ నగపడినను కెమ్మదిగ జూచిన స్వస్వరూపము తెలియగలదు.

ఒక్కయక్షురమే వేటువేటుతీరుల వ్రాయబడినది. ఇందుకుదాహరణముగ మూలమున గ, జ, ధ, ఫ లు చూపబడును. ఉ, ఛ, ల కొమ్ముల వేటువేటుతీరుల గలవు. ఘ, ణ యక్షురములు వింతగ నున్నవి.

అకార ప్రాస్య దీర్ఘములు, సడి నడిదీర్ఘములు కొమ్ము కొమ్ముదీర్ఘములు, ఏత్వ, ఐత్వ, ఔత్వములు విచ్ఛలబడిన ఒకదాని స్థానమున నింకొకటి యుండును. చదువరి ఇట్లే స్వల్ప వ్యతిక్రమముల సులభముగ కనుగొనవచ్చును. చదువుటకును అర్థమునకును తిరుగబడునది మొదటిపాఠటలో చెంప బంతియొకటి యగపడుచున్నది.

శాసనభాష, రచన :

- (౧) తత్ర భూదానశాసనక్రమః (౧ - ౧౫)
- (౨) తత్ర విగ్నేశ్వరస్తుతిః (౧ - ౧౫)
- (౩) బ్రహ్మస్తుతిః (౧ - ౧౭)
- (౪) నూర్యస్తుతిః (౧ - ౧౯)
- (౫) ఆష్టభోగస్వామ్యానీ (౩ - ౧౧)
- (౬) నిధినిక్షేప జలపాపాణ ఆక్షీణాగామి
- (౭) సిద్ధసాధ్యాదినిర్ణయైః సార్థం (౩ - ౧౨, ౧౩)
- (౮) గ్రామాష్టకోణనిర్ణయః (౩ - ౧౩)

ఇత్యాది నూచనవాక్యములతప్ప మిగిలిన శాసనభాగ మంతయు శ్లోకబద్ధమైనటుల కనుపడుచున్నది. శ్లోకసంఖ్యగాని, పక్ష్యసంఖ్యగాని వేయబడియుండలేదు. ఈ యచ్చున వేయబడియుండు అంకెలు పాతకసౌకర్యముకొరకు నాచే వేయబడినవై యున్నవి. కొన్నికొన్నిశ్లోకములు అర్థశ్లోకములుగను, అసంపూర్తిగను ఉన్నటుల తోచుచున్నది. ఉదాహరణము :

పొరట బంతి

౧ - ౧౪ నారాయణాభిధానాయ
నన్నంభట్టాయ చ స్వతః ।

- ౨ - ౧౯ నానాదిగంతభూపాలైః
అపిశతం రత్నభూషణం ।
- ౫ - ౧౦, ౧౧ శ్రీరాజమాంబాపురాష్టదిక్షు
యేకోనత్రీంశభిలాశాసనాని ।
- ౫ - ౧౨ ఇమానిశిమచింపూని
కథితాని పురాతనైః ।

అర్థశ్లోకములతో కలసి అన్నియు నలువదియైని మిదిగ నున్నవి. వీనిలో అధికసంఖ్య అనుష్టుభశ్లోకములు. ఇవిగాక ఉపజాతులు (ఇంద్రవజ్రో పేంద్రవజములు), రసోద్ధతా, ద్రుతవిశంబితములు, శార్దూలములును, ఇంద్రవంశములు, పంచచామరమును గలవు. తేలిక (శీర్షి) ప్రామాదికములై కొన్నికొన్ని ప్రస్తారములకు కుదురుట లేదు. ఉదాహరణము : పొరట క, బంతులు ౧౪-౧౭.

తమనుపశ్చిమే మేచకభూతశే శాసనంయుతర దిక్తటభూమిషు ।

ప్రస్తవ ఆరవేడు చిరువేల్లయోః సంగమనేపుర సిమ్మ సుఖోణకే ॥

దీనినిప్రస్తరింపవలయుననిన దుర్బటముగ నున్నది. దీనిని సవరణచేయతగినంతవరకు చేసినయెడల ఇటులుండు నేమోయని భ్రమకలుగుచున్నది.

తదను పశ్చిమమేచకభూతశే
శాసనముతర దిక్తట భూమిషు ।
ప్రస్తరఆరవే డుచ్చిరు వేల్లయో
సంగమనేపుర సిమ్మ సు ఖోణకే॥

ఇది ద్రుతవిశంబితవృత్తమని మొదటిపాదము వలన (న. భ. భ. ర.) స్ఫురించుచున్నది. రెండు మూడు నాలుగు పాదములలోని మొదట నగణము లేదు. వ్రాయసకాని గంటమో అగసాలవాని పోగరయో ఈదుర్బలికి కారణము, ఒక్కొక్కమారు కవియే ఛందో భంగము నోర్యజాలక యక్షురలోపముల జేసినట్లును కనుపడుచున్నది. ఇందు కీక్రింది మనోహరమగు పంచచామరము సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది.

కులాల పుష్కరాయనే శిలోచయే పురస్తతః
ప్రధాకునామధేయకా సమానశిమ్మిదక్షిణే

పునోటిమపశ్చిమే ను రాజరాజమాంబికా
పురా దు(గి)చిభీమసంధికాశిఖిలేఖనం॥

౫, ౩—౧౦.

ఈశ్లోక ప్రస్తుతపాదమున “శిఖిచ్చయే” యను టకు బదులు “శిఖిచ్చయే” యని పడినది. ద్వితీయ కారము వ్రాసిన వ్యాకరణమున కునుహలముగ నుండును గాని ద్వితీయము లేకున్నను ఛందోభంగము లేదు. ఇటు లనే రెండవ పాదమునందలి “శిమ్మి” స్థానమున - “నీమ్మి” యని వ్రాసిన శబ్దసౌష్ఠ్యము సిద్ధించుచున్నదేగాని ఛంద స్సవనకు లోపము లేదు. ఇక కవియొక్క చమత్కారము మూడు నాలుగు పాదములందు చూడవలయును. మూడవ పాదములోని మొదటిమాటయగు “పునోటి” యనునది యొక గ్రామనామము. ఆయూరిపేరు “పునుగోడు.” “పునుగోడు” అని వ్రాసిన ఒకయక్షర మెక్కువ యగుచున్నది. “పునోడు” అని వ్రాసిన మొదటి యక్షరము గురువు అగును. దీనివలన ఛందోభంగము సంభవించును. అటులనే ఆపాదముననే “సురాజరాజ” యనుచోట “శ్రీరాజరాజ” యని యున్న రమ్యతరముగ నుండును కాబోలును. “సు” ను “శ్రీ” జేసినయెడల శ్రీశబ్ద మికారాంత మగునను భీతిచే “సు” అని పనిపడి వ్రాసియుండ వచ్చును. ఇక నాల్గవపాదము “భీమ” శబ్దము ‘నామైక దేశగ్రహణే’ నామగ్రహణవ్యాయమున సాధింపఁగలిగి యున్నది. “భీమ” అను రెండవక్షరములు “భీమవరం” అను శబ్దమునకు పర్యాయముగ నున్నవి. “భీమవరం” అని వ్రాసిన శ్లోకము నడువదు. అందుచేత “భీమ” శబ్దము భీమవరమునకు సంక్షేప రూపముగ చెప్పబడినది. ఇట్టికష్టముల జూచియే కాబోలు “అపిమామం మమం కుర్యా చ్ఛందోభంగం న కారయేత్” అని ప్రాచీను లుద్ఘోషించినది. వ్రాయసకాని అస్తవ్యస్తములు శిల్పి యొక్క అవ్యుత్పన్నతలు కాసనకవిపై బెట్టుట న్యాయ్యము కాదు. లేఖక శిల్పక స్థానిత్యముల పరిష్కారము

గించుకొనినయెడల కాసనకావ్యము రచనయు ప్రాశస్త్యముగను, క్లాఘ్యముగను చచ్చుటకు లోపగలదు.

రాజనామకావ్యము లోని గుర్తింపు :

రాజనామకావ్యమునకు కాసనమున పెప్పబడి యుండు ఎల్లలందు తూర్పుహస్త అను వాచానుశ్రుతి మిగిలిన వన్నియు కరివోవుచున్నవి. తూర్పుహస్త యను పామూరు ఇప్పుడు లేదు. ఏకాక్షరమునకో కొన్నికాటా బ్దములకు నుండు కరివారందరు కరిని వదిలి లేచి బోయిన ట్లున్నది. కాపురములచేక నాగుబడితెలకు మాత్రము గ్రామముక్రింద యుండునదియు కాదు. ఇట్లుండుదానిని బేచిరాగ్¹ గ్రామ మందురు. ఇది అట్టిదని కాదు. దీనినామరూపము లిప్పుడు లేవు. ఆ గ్రామనివేళనములు, కెత్తములు, నాగుబడిభూములు, అడవులు, కంచెలు - అన్నియు రాజనామకావ్యము తూర్పుననుండు అనుమనముద్రము, అనుమనముద్రంపేట అను గ్రామముల పరికట్టులో చేరిపోయిన వని కొందరు వయోవృద్ధులు చెప్పెదరు. పామూ రొకటి యొకకాల మున నుండి ఈవల అస్తంగతమయిన దనుటకు ఆయింటి పేరుగల కరణాల కుటుంబములు, పెట్టి, తలారులును గలరు. ఈ పామూరుగాక కనిగిరిసమీపమున పూర్వమున కాళహస్తిసంస్థానమునకు చేరియుండిన పామూ రొకటి ఇప్పటికిని వెలయుచున్నది. అది రాజనామకావ్యమునకు మూడామడలదూరమున నున్నది. కాసనకావ్యము పామూరు అది కాదు.

ఇతరదిక్కులవాద్దులు కాసనమున నీ క్రిందివిగ నున్నవి. ఆగ్నేయమున పునుగోడు, దక్షిణమున పైడిపాడు, నైరుతిదిశయందు చిరువెళ్ల, పశ్చిమమున ఆరవేడు, వాయవ్యమున భూపగుంట, ఉత్తరమున భీమవరము, ఈశాన్యమున పందిపాడు, - ఇవన్నియు ఇప్పటికిని గలవు. అయితే యిప్పటి సర్కారు వాద్దులప్రకారము దక్షిణమున పునుగోడు చిరువెళ్ల గ్రామములమధ్య నవీనగరు అను శ్రోత్రియమొకటి

1. బేచిరాగ్ అనగ అవయవార్థము దీపములేనిది. అర్థాత్ దీపము పెట్టుకొని కాపురము చేయు వారు లేనిది (Deserted Village).

కొంతవరకు తగులుచున్న దనియును, ఉత్తరము నను పండిపాటికిని రాజవోలునకు నడుమ కొంత వరకు హబ్బీపురము అను శ్రోత్రియగ్రామముకంటె తగులుచున్న దనియును తెలియుచున్నది. ఈ నదీనగ రున్న హబ్బీపురమున్న ఉదయగిరిలో తురకలప్రభుత్వ మేర్పడుటకుముందు లేవు. మరియు ౧౮౬౧ ప్రాంత ముల జరిగిన ఇనామతి నెటిలుమెంటునందును ఈరెండు శ్రోత్రియములు అనాదిశ్రోత్రియములుగా గణింప బడక దర్మిల్లా పుట్టినట్లుగా తీర్మానింపబడిన వనియు తెలియుచున్నది. కాబట్టి ఈనాడు దక్షిణమున నదీ నగరమును ఉత్తరమున కొంతవరకు హబ్బీపురమును ఉండుటచే శాసనప్రామాణ్యమునకు భంగము కలుగ జాలదు. ఈశ్రోత్త శ్రోత్రియము లిట్లుండగ గవనర్యెంటు వారు ప్రకటించిన రీసర్విల్లానులోనివాద్దులును, తూర్పున తప్ప మిగిలిన దిశలందు ప్రాతహద్దులును ప్రారంభ శ్రోత్త శ్రోత్రియమును కలిసియున్నవి. తూర్పున అనుమనముద్రం పేట పునుగోడు; దక్షిణమున నదీనగరం శ్రోత్రియము, చవుట భీమవరము; పడమట బోయిల్ల చిరు వేళ్ల, ఆరవీడు. ఉత్తరమున దూబగుంట, చవుట భీమ వరము. ఈ హద్దులలోని చవుటభీమవరమే శాసనమున భీమవర మనబడినది. ఇందలి బోయిల్ల చిరువెళ్ల యే శాసనమున చిరువొళ్ల యనబడినది. సర్కారుహద్దులలో నొకవిశేష మున్నది. ఇది యథార్థమో విచిత్రమోగాని చవుట భీమవరము రాజవోలునకు దక్షిణమున, ఉత్తర మునకూడ చూపబడియున్నది! సర్కారుప్రాస తప్పన నెవరికి శక్యము?

శాసనమున తొలుత ఈ గ్రామమున కెనిమిది దిక్కులనుండు ఇతర గ్రామముల వరుసగ జెప్పినతరువాత గ్రామములోని ప్రసిద్ధములగు గుర్తులు (topographical notes) - తలచిహ్నములు జెప్పబడి, ఆవల గ్రామావరణ సీమానిర్ణయమునకై వేయబడినరాళ్లు (demarcation stones) తూర్పునండి వరుసగా చెప్పబడియున్నవి. గ్రామమున కెనిమిదిమూలనుండు గ్రామములపేర్లు వైన వివరింపబడియున్నవి. గ్రామమునకు ప్రత్యేకముగ గుర్తులు కొలేగిన తలచిహ్నములు నాలుగు చెప్పబడి యున్నవి: (౧) గ్రామస్య దక్షిణే కైలః (ఇది యున్నది);

(౨) ఉత్తరే పుష్కరం స్మృతం (ఈ చెరువును ఉన్నది); (౩) పశ్చిమే నందివాపి స్యాత్ (ఈవావి లేదు. వావిపట్టున నందు లున్నది); (౪) ఆగ్నేయాంతు శివాలయాః (ఇవి శిశిలమై యున్నవి).

గ్రామావరణసీమానిర్ణయమునకై ఇరువదితొమ్మిది రాళ్లు శాసనచిహ్నములతోటి స్థాపించినట్లును ౫ - ౧౦, ౧౧ వలన తెలియుచున్నది - "శ్రీ రాజమాంబా పురాష్టదిక్షు | ఏకోనత్రింశచ్చిలాశాసనాని". ఈ ఇరువది తొమ్మిదింటిలో (౧) కొన్ని ముయ్యెలరాళ్లు, అనగా గ్రామములకూడలిలో ముయ్యెలలో వేయబడినవి; (౨) కొన్ని మూలరాళ్లు, అనగా సరివాద్దు చెప్పకొనిపోవు టలో చాయగా ఋజురేఖవలె నడువక ఎచటైన నుని తిరిగినయెడల అచట నా కునితిరుగుమూలను తెలుపు టకై వేయబడినవి - మూలరాళ్లు. వీని వర్ణించుటలో కోటి కోణ ఇత్యాదిశబ్దము లుండును. వైరెండువిధముల గాక చూడవచ్చురాళ్లు చాలురాళ్లు. ముయ్యెలరాతి కొక యుదాహరణము :-

ప్రాగ్భగే పునుగోటిసీమనికపై చించాతరూణాం పురః శ్రీమద్ధమశిలావిలేఖనం" ౩ - ౨౦.

“మూలరాతి కొక యుదాహరణము:-

తస్యా దక్షిణకోటికోణ నిహితా శ్రీమచ్ఛ్రీమిసన్నిధౌ శ్రీమత్ప్రస్తర శాసనం. - ౩ - ౨౧, ౨౨. చాలురాలు:-

తస్య పశ్చిమతటాకసన్నిధౌ ప్రస్తరస్తదను రాజతే శుభః | తస్య దక్షిణశిలామయే భువి శాసనం.

౪ - ౬, ౭.

ఈఇరువది తొమ్మిదిరాళ్లును ఇపుడు ఆయాస్థాన ములలో నున్నవియో లేవో చెప్పగలవారు లేరు. ఉన్నను యేమియు ప్రయోజన ముండజాలదు. కేవల శాసన యథార్థసిద్ధికొరకు వీని చూడవలసినదే.

రాచటికపువిషయములు; దాత-ప్రతిగ్రహీతః

రాచటికపుజోలి ఈశాసనమున కొలదిగ గలదు. ఈగ్రామదానముతో సంబంధపడినవా రొకరా యిద్దరు ప్రతాపరుద్రులాయని సందియముగ నున్నది. ఇద్దరగు నెడల ఓరుగంటి కాకతీయ ప్రభువర్మడగు ప్రతాపరుద్ర

జొకడును, రెండవవాడు ఉత్కలాధీశుడును ప్రతాప రుద్రగజపతియును కావలయును. ఓగగల్లు, కాకతీయ శబ్దము లీ శాసనమున నగపడవు. పుట ౧, బంతి ౧౦ లో “ముమ్మటియా¹తనూద్భవాః” యని యుండుటచే ఈముమ్మటి (ముమ్మడి) కాకతీయ ప్రతాపరుద్రునితల్లి యగు నెడల కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని ప్రస్తావము ఆనుమేయము కాతగును. ఈముమ్మటిశబ్ద మాయమపర్యాయము కానిచో పరిశేషమున నొక్క ప్రతాపరుద్రుడే మిగులుచున్నాడు. ఈతని ఐక్యవివాయమున సంక్షేపమే లేదు. ఈతని పితృసీతామనానామము లిందున్నవి (పొరట ౨, బంకులు ౨ మొదలు ౧౬ వరకు) చూడుడు.

కసిలేడు
|
పురుషోత్తముడు
|
ప్రతాపరుద్రుడు

వీరల భార్యలపేళ్లు శాసనమున లేవు. వీరిది నూర్యవంశము. వీరి గజపతిత్వమున కాధారముగ నూచనలు అందందు గలవు.—

ఈ యిద్దరు ప్రతాపరుద్రులనడుమ దాదాపు ఇన్నురేండ్లపడమున్నది. కాకతీయుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౨౯౫ - ౧౩౨౬ అని ఆంధ్రచరిత్రవ్యవస్థాపకులు — శ్రీ చిలుమూరు వీరభద్రరావుగారు నిర్ణయించి యున్నారు. ఔత్కలప్రతాపుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౨౯౬ లేక ౧౨౯౭ మొదలు ౧౩౨౯ లేక ౧౩౩౦ వరకని దేశచరిత్రలవలన తెలియగలదు. ఇంతకాల

వ్యవధిగల యిద్దరురాజుల కిక్కడ నెట్లు సంబంధపడగలరని ప్రశ్నించవచ్చును. అందుకు నామనీ వీరు :

వీరింత నీగ్రామమును ఓగగంజి ప్రతాప రుద్రుడు శ్రీవత్సగోత్రోద్భవుడగు అప్పగోటి నారాయణభట్టు అను నామాంతరముగల నన్నంభట్టునకును సహిరణ్యోదకముగ దాన మిచ్చియుండును (౧-౧౦, ౧౨). ఈ ప్రతిగ్రహీత్యవంశమును అందు గలగు.

చరసింహ
|
నన్నంభట్టు
|
సేమ (సామభట్టు)

నారాయణాభిధానుడు నన్నంభట్టు - (౧-౧౧-౧౨).

కాలగతిచేతచైనసేమి ప్రతిగ్రహీత్యసంతతి విచ్ఛేదమున నైనసేమి, ఇతరచైవిక రాజకములచేత నైన సేమి ఈదానము నిరాగమమై (Devoid of documentary evidence) భిలమై యుత్పన్నదశ జేసి యుండవచ్చును. అయితే పరంపరాగత ప్రమాణ్యుతిపథమున నిది యొకపూర్వగాఁగ నిలిచియుండును. ఇట్టి దాని నెట్టులయిన యుద్ధరింపజేసికొనవలయు నను కోరిక ప్రథమగ్రహీత్యదాయాదివర్గమునకు కలిగి యుండుట ఆసంభావ్యము కాదు. ఇట్టిస్థితిలో చైవికముగ ప్రథమదాతసనామకుడు కౌత్కల ప్రతాపరుద్ర గజపతి దిక్ష్వాత్రయాత్ర వెదలి ఈరాజవోలుప్రాంతములకు వచ్చినపుడు ప్రథమప్రతిగ్రహీత్య సనామకుడు సగోత్రుడు-దాయాది-తద్వృత్తిశేషభోక్త-రెండవప్రతి

1. కాకతీయ ప్రతాపరుద్రునికి దాహిత్రదాయరీతిగ ఓరుగంటిసామ్రాజ్యము లభించియుండుట ప్రతాపరుద్రీయాది యుద్ధరింథములవలన ప్రసిద్ధమయియున్నది. ఆకారణముచే నాతనితల్లి పే రిందు స్మరింపబడియుండగలదు. “కాస ల్యానీ త్వరిథమజననీ దేవకీ చ ద్వితీయా | విష్ణో రాతా తదనుమహితా ముమ్మడంబా త్వతీయా | య త్రైతాయాం రఘుపతే రభూత్ ద్వాపకేశారిరాసీత్ | త్రాతుం ట్రిణీం స జయతి కతా వీరరుద్రావతారః || —ప్రతాపరుద్రీయము, నాయకప్రకరణము.

2. ఇట్టివాని నిప్పటి యంగలభావసమ్మతిత స్మార్తపరిభాషయందు ‘రివర్సనర్’ అనియో, ‘రిమెం థర్మానా’ అనియో యంధురుకాబోలు.

గ్రహిత అనేకభూజేవసహితుడై ఈగజపతికడ కేగి స్త్రోత్రముజేసి భారతకర్త నంతటివాడవని పొగడి ప్రాక్త నదానచరిత్రము లెఱుపుకొని ఈ పునర్దానమును దాన శాసనపురస్కరముగ పొందియుండును. ఈయూహ కాధారములు పొరట ౨, పంక్తులు ౧ మొదలు ౧౩ వర కును గలవు. ఇందలి స్లోకములకు అవ్యయము సుబోధము గాకపోయినను వానియొక్క సారాంశము ఈయూహను స్ఫుటముగ జూపుచున్నది. ఈరెండవ నన్నయ తాను ప్రథమ నన్నంభట్టు దాయాది ననియు, “తద్వృత్తిశేష భోక్త” ననియు చెప్పకొనినట్లు అందున్నది. అంతట ప్రతాపరుద్రగజపతి ఆమోదించి ఈ తామ్రశాసనము నిచ్చినట్లును చెప్పబడియున్నది (౨ - ౯, ౧౦, ౧౧ బంతులు).

మొదటిదానము హిరణ్యోదకపూర్వకమాత్ర మనియు, ఈరెండవదానము తామ్రశాసనపూర్వక మనియు నూహింపవలసియగుచున్నదని నామనవి. — అట్లుగాక ద్వితీతాబ్దవ్యవధిగల యిద్దరు ప్రతాపరుద్రుల ప్రశంస యిందు లే దనియు, దాన మిచ్చినది ఉత్కల ప్రతాపరుద్ర గజపతిమహారాజే ననియు, నన్నంభట్టులు ఇద్దరు కా రనియు, ఒక్కరే యనియు-ఇత్యాదిపక్షము సిద్ధమగు నెడల నాయూహ ఎట్లయిన గెలువవలయునని పట్టులేదు. ఈ పూర్వపక్షమున కొకడు స్థరమగు కష్టము గలడు. “తద్గోత్రజస్త్వ¹ దాయాదః² సోమాభట్టసుతోపరః — నన్నయాఘృస్తు తద్వృత్తిశేష భోక్తనిరంతరం” ఇత్యాది పొరట ౨, బంతులు ౫, ౬, ౭ లలోని మాటలకు సమన్వయము కావలసియుండును. తచ్చబ్ద ప్రయో గముచ, “తద్గోత్రజ”, “తద్వృత్తిశేషభోక్త” యనుటయు పూర్వవ ర్తియైన యింకొక నన్నంభట్టువున కాకాంక్ష జూపు చున్నవని నామనవి.

మనదేశమున ముఖ్యముగ హిందువులలో పూర్వ పుతరములవారి పేళ్లు వెనుకటితరములవారికి పెట్టుట ప్రసిద్ధివిషయము. అట్లుంటచే పూర్వ మెన్ని తరముల క్రిందనో యుండిన సోమభట్టు అను

వేరు తరువాతి తరములలో వచ్చుటయు, ఈతనికి నారాయణబట్టు అను నామాంతరముగల నన్నంభట్టు అనుకున్నారు డుండుటయు అసంభవవిషయ ములు కావు. కాబట్టి నాయూహ సమంజసమగునేని పూర్వము కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుడు నన్నంభట్టువు నకు హిరణ్యోదకపూర్వకముగ జేసినదానమును తెరు వాత ఇన్నూరేండ్లకు ప్రతాపరుద్రగజపతి ఇష్టమన స్సుతో నద్దరించి అనుపాలనముచేసి పునర్దానముగ ఈ శాసనపురస్కరముగ ఇచ్చియుండును. ‘దానపాలనయో ర్మధ్యే దానా చ్ఛేయోమనుపాలనం, దానా త్స్వేగ్గ మవాప్నోతి పాలనా దయ్యతం పదం’ అను స్యృతి వాక్యప్రమాణమునుబట్టి ఈప్రాచీనదాన ముద్ధరింపబడి స్థిరపరుపబడియుండును (regrant and confir- mation). ఇప్పటి గవర్నమెంటువారును ఇనామతి నెట్లుమెంటులో చేసిన దిదియేదా, దానసత్రమో, ఏబదియేండ్లకు పైబడిన అనుభవమో యేర్పడినయెడల అట్టి యినాములను ప్రాయికముగ స్థిరపరచుచు వచ్చి నారు.

గ్రామనామము :

ఈ గ్రామము దానమిబడునప్పటికే దీనికి “రాజ వోలు” అను పేరుండినయెడల అపే రెట్లు కలిగినదియు విచారింపవలసియున్నది. కిరాతులపల్లెట కొన్ని యుం డినట్లును వానిలో నీ రాజవోలు “శోభనమన్విత”మై యుండినదనియు ౧ — ౯, ౧౦ బంతులవలన తెలియు చున్నది. “కిరాతానాం గ్రామతికామాధ్యే శోభనమ నివృతః|రాజవోలుచుహాగ్రామే...” ఈకిరాత గ్రామమునే “నిసాదబృందనిలయై” యని ౨ — ౨౨ లో వర్ణింపబడి యున్నది. కిరాతజాతులకును రాజ్యములు గ్రామము లుండినవియాయని యాశ్చర్యపడనక్కర లేదు. వాల్మీకి రామాయణమునందలి అయోధ్యాకాండ సర్గ ౫౦, శ్లో. ౩౨ త్తి యందు నిసాదుడగు గుహుడు రాజుగ వర్ణింపు బడియున్నాడు: “తత్ర రాజా గుహో నామ,.... నిసాదజాత్యో బలవాక్ స్థపతిశ్చేతి విశ్రుతః” అని

1. ఈ శ్లోకములోని మాటలక్రిందిగీతలు మూలమున లేవు. అవి నాచే గేయబడినవి.

యున్నది. ఏకలవ్యుడు “హిరణ్య, న్యుంపను నెఱుకు రాకొడుకని భారతమున ఆదిపర్వ పంచమాశ్వాసమున నున్నది. మఱియు స్వరోచికి “హక్కయెఱుకు నేను నక్కకొమ్ము నిట్టగొరజందు కాకక యిచ్చినట్లు మనుచిరిత్రమున ౪ - ౧౩న మాహనగును. నెల్లూరుజిల్లా కందుకూరుతాలూకాలో వర్ధిల్లుచుండు చండిరాజులు బోయవారని నామక గలదు. అనియు నివియు నేల, ఈరాజవంశమునైనైర్వతిదివయందుండు “వీరువొల్లకల” అనుగ్రామ మి నాటికిని “బోయిళ్ల చిరువెళ్ల” యని పిలువబడుచున్నది. ఇందుచే ఈరాజవంశములోనగు కొన్ని గ్రామములు ఒకచిన్న బోయసంస్థానమునకు జెంది యుండును. ఆసంస్థానమునకు రాజవంశే రాజధాని స్థానముగ నుండును. అందుచేతనే పొరట ౧, పంక్తి ౯ లో యిది “శోభనమన్విక” అని వర్ణింపబడియున్నది. మరియు ౨ - ౨౨ “ప్రజావర్ధనీ” యనియు, “నిత్యానంద నిసాదబృంద” నిలయే”¹ యనియు భూషింపబడియున్నది. ఇదియుగాక రాజవంశ (రాజప్రోలు) అనుటచేతనే ఇది ఆ చిన్నసంస్థానమున ప్రధానగ్రామ మయినట్లును, ఊహింపవచ్చును. ఈ గ్రామమునకు ప్రతాప రుద్రగజపతి “శ్రీ రాజాంబాపురము” అనునభిధేయము నిచ్చినాడు (౨ - ౨౩). ఈ నూతన నామకరణకాలమునకే ఆ గ్రామమునకు “రాజవంశ” అనుపేరుండుటచే కిరాతుల రాజధానిగనైన ఉండువచ్చును; లేక పై ౧౩-౧౪ పుటలలో నూహించినటులు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రునిచే నాక్రమింపబడినందున రాజవంశ (రాజప్రోలు) అను పేరుదనామము కల్గియుండువచ్చును. ఈయూహ కింకాక నూలుపోదయు శాసనాంతిమభాగమున కావచ్చుచున్నది. పొరట ౫, పంక్తులు ౩, ౯, ౧౦ లలో “శ్రీ రాజాంబాపుర” ప్రస్తావము కలిగియుండియు ఆపొరటయందే ౧౩, - ౧౪ పంక్తులలో నవశ్యముగ ఈ గ్రామమునకు “ప్రతాప రుద్రాధ్యక్షపురాగ్రహార” నామ ముండినటులు స్ఫురింపజేయు నీక్రిందివాక్యము లున్నవి:

“నింజారహిత పరివారకీర్తియు “ప్రతాప రుద్రాధ్యక్షపురాగ్రహార” గోష్ఠాదనుత్రం యచి గంహ శేష్య, ప్రయాణి గోరం చ కంఠ పాటి”

ఇం గుల్లేర్లంపబడిన ప్రతాపరుద్ర - ఉచ్చిల గొప్పతిరో యగుండు రెండుపంక్తులకు వైచ శ్రీ రాజాంబాపురము చెప్పియుండి తెటాలువలననేదగును అగ్రహారమునకు వెట్టుకొనుట సమంజసముగ నుండుట దలి మనవిజేయ నగుచున్నది. ఈ పొరటలలో ౩, ౯, ౧౦ పంక్తులలోననేగాక ౧ - ౯, ౨ - ౨౩, ౪ - ౨౧ లలోకూడ శ్రీ రాజాంబాపురమన్నది. ఇన్ని స్థానాల్లో శ్రీ రాజాంబాపురం చెప్పబడి, కట్టకడపట “ప్రతాపరుద్రాధ్యక్షపురేగ్రహారే” అనుటకు ప్రబలమైనకారణ ముండును. ఆయనాని కాపే రుండుటయే ఆ ప్రబలమైన కారణముగ నుండును. ఆ ప్రతాపరుద్రుడు కాకతీయునిగనే యుండవచ్చును.

ఈ గ్రామమును శ్రీ రాజాంబాపురమునుటకు కారణమగు నా గొప్పస్త్రీ యెవరో ఈ శాసనము వలన తెలియదు.

శాసనకాలము :

శాసనకాలనిర్ణయమున కిందు రెండు ఆధారము లగవడుచున్నవి. మొదటిది పొరట ౧, బంతులు ౧, ౨, ౩, ౪ లలో నున్నది. రెండవది పొరట ౨, బంతులు ౨౫, ౨౬ లలోనను, పొరట ౩, బంతు ౧లోనను ఉన్నది. వీనిలో మొదటిదానిలో రెండవబంతులో కొన్ని యక్షరములు తెలియలేదు. తెలియనినాని కిట్లు... సర్దుపెట్టి ఆబంతులు ఇచట వ్రాయబడుచున్నవి.

(౧) స్వస్తి శ్రీవిజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకాబ్దాః...

(౨) .....శ్లేయం నుణలేశవభానునా | తత్ర దుర్బతినామా.

1. “నిత్యానంద నిసాదబృంద” యనుటలో ఇచట ఛలోక్తి యేమియు నూహింపబడనక్కరలేదని మనవి.
2. “రుద్రాధ్యక్ష” యనుపదమును “రుద్రాధ్యక్ష” యని సవరించుకొనవలయును. దీని క్రిందిగీత నేను గీచితిని.

(౩) ద్వై రాధాపూజామసంయుతే | సోమవార
యుతా సోమగ్రహోపేతా.

(౪) హస్తప్రదా—

ఈ వాక్యములంటి “సుణలేఖనభానునా”
యను సంకేతము అన్వయము కాలేదు.

రెండవయుల్లేఖి మిటు లున్నది.

పొరట ౨, బంతి ౨౫ :

“శాకాద్వై సుణ లోచన నార్కసహితే సంవసరే
దుమకతో | రాహుగ్రస్తవిధై బహుప్రక

పొరట ౩, బంతి ౧ :

టితో వై శాఘమానే ముదా దత్తం” |

ఈ రెండు ఉల్లేఖములు ఒకటే కాలమును సూచింపుచున్నట్లు కనుపడుచున్నది. “సుణలేఖన భానునా” యను నక్షరములకు “సుణలోచన భానునా” యని పఠించినయెడల ఇదియు, “సుణలోచన నార్కసహిత” యు శకవర్షంబు ౧౨౨౩ను ఇచ్చుచున్నది. సుణ. = ౩, లోచన = ౨, భాను లేక అర్క = ౧౨. “అంకానాం వామతోగతిః” అని యున్నందున యంకెలను కడపటి నుండి మొదలిడి త్రిప్పి జెప్పిన ౧౨౨౩ అగును. దీనికి ౭౦ జేర్చిన క్రీస్తుశకసంవత్సరము ఏర్పడుచున్నది. శాలి వాహనశకము ౧౨౨౩నకు సరిపోవు క్రీస్తుశకసంవత్సరము ౧౩౦౧ అని తేలుచున్నది.

మాయల్ గారి ‘హిందూ దేశముందలి చంద్రగ్రహణములు’ (Lunar Eclipses in India) అను గ్రంథమును బట్టియు, స్వామికణ్ణుపిళ్లై గారి ‘ఇండియన్ క్రొనాలజీ’ (Indian Chronology) అను గ్రంథమునుబట్టియు క్రీ. శ. ౧౩౦౧ ప్లవ యగుచున్నది. ప్లవ వై శాఖపూర్ణిమ నాడు చంద్రగ్రహణమైనట్లు యా గ్రంథములవలన తెలియలేదు. సంవత్సర మాస తిథులు స్పష్టముగ చెప్పబడియున్నందున వానిబట్టిమాడగ క్రీ. శ. ౧౫౦౧ గ నుండవచ్చునని తోచుచున్నది. క్రీ. శ. ౧౫౦౧ శక వర్షంబులు ౧౪౨౩ అగుచున్నది. ప్రభవాది వృత్తిసంవత్సరపరిగణనమునకు అది దుర్మతి యగుచున్నది. ఆ దుర్మతి వై శాఖశుద్ధ పూర్ణిమా సోమవారము సోమగ్రహోపేత మయినట్లును పై గ్రంథములవలన తెలియుచున్నది.

క్రీ. శ. ౧౩౦౧ కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని రాజ్య కాలమున క్రీ. శ. ౧౨౯౫ - ౧౩౨౬ లో నంతర్భూత మగుచున్నది కాన ప్రతాపరుద్రగజపతికాలమున కన్వయింపదు. ఈ విషయస్థితిలో “సుణ లోచన భానునా”, “సుణ లోచన నార్కసహిత” అనుసంకేతముల సమర్థన మెట్లు కుదురునో చూడవలయును ఈశాసన మత్యంతముగ వర్ణక్రమచుట్టును యుండు పారికోత్తములు కనుగొనగలరు. ఇటులుండుటచే “సుణ లోచన భానునా”, “సుణలోచన నార్కసహిత” యను నక్షరములందె పొర పొట్లుండవచ్చునని గ్రహించి, “భానునా” యనుపదమును “భానవాః” యనియు, “లోచన నార్క సహిత” యనుదానిని “లోచన నార్కసహిత” యనియు చదువుకొనిన సంవత్సరములు సరిపడునట్లు లున్నది. “భానవ” శబ్దమును “ఆర్కి” శబ్దమును మనుగణపర్యాయముగ నన్వయించుకొనిన మనుసంఖ్య పదునాలుగుగుటచే “సుణ లోచన భానవాః”, సుణ లోచన నార్కసహిత” యనునవి ౧౪౨౩ కాగలవు (సుణ = ౩, లోచన = ౨, భానవాః లేక ఆర్కి = ౧౪). మనువునకు సూర్యపుత్రత్వము ప్రసిద్ధ విషయము. వాల్మీకిరామాయణ బాలకాండ, సర్గ ౭౦, శ్లో. ౧౮ యందు దశరథవంశకధనమున “వివస్వాక్ కాశ్యపా జ్జత్వే మను రై వస్వత స్మృతః” అని యున్నది. శాలివాహనశకవర్షంబులు ౧౪౨౩ ను క్రీస్తుశకమునకు పరివర్తించిన (౧౪౨౩ + ౭౦) - లభ్యము ౧౫౦౧. పైన చెప్పిన గ్రంథములలోని గణితపట్టికలవలన క్రీ. శ. ౧౫౦౧ దుర్మతి యగుటయేగాక ఆచైశాఖ శుద్ధపూర్ణిమ సోమోపరాగయంత సోమవారమును అగుచున్నది.

పైసమర్పకము అంగీకార్య మగునేని మనుశ్లబ్దమున కెచటైన పదునాలుగునకు పర్యాయముగ ప్రయోగమున్నదా యని విచారింపగ బృహజ్ఞాతకమున నొకప్రయోగమును, కాలామృతమున నొకప్రయోగమును లభించినవి. అందు బృహజ్ఞాతకమున సంజ్ఞాధ్యాయము, శ్లో. ౧౩ :

“అజవృషభమృగాంగనాకుశీరార్ధువవణిజౌచ
దివాకరాదితుంగా : దశశిఖి మమయ్యక్తి ధీంద్రియాం
వై శ్రీనివక వింశతిభిశ్చ తే స్థానాః”,

ఇందు ఇరువదియెనిమిదియగు సంఖ్య కావలసి గ్రంథకర్త మనుయుక్ అని ప్రయోగించియున్నాడు. మనుయుక్ అనగా మనుయుగళము, అనగా లెంకు పడునాల్గులు

కాలామృత పంచమబిందు శ్లో॥ ౧౮౨ :

“విఘ్నేశశ్చ చతుర్దశీన నవమీ షష్ఠ్యష్టమీ ద్వాదశీ | నాగాస్తత్వచతుర్దశాంక మను నిక్షాప్త్య క్రమాద్రోగదాః”.

ఇందు మనుశబ్దము పడునాల్గులు అనువర్థమున ప్రయోగింపబడినది. ప్రాయశ్చముగ నీ యంకసంకేతములు శ్లోతివగ్రంథములందే యుపయోగింపబడుచున్నవి. “భానవ”, “ఆర్తి” యను పత్రమును కొలచిగ నిష్టసాధ్య మనియె తోపగలదు.

పైనిధమన కాలనిర్ణయము ఒప్పిదమననెడల నీ దానశాసనము ప్రతాపరుద్రగజపతికాలమున పుట్టినటు లేర్పడి, కాకతీయ ప్రతాపరుద్రు డంతకుముందు హిరణ్యోదకపూర్వకమాత్రముగ జేసినదానమును గజపతి యూర్జితపరచి పరిపాలించిన దగును. శాసనపురస్కరముగ జేసినదానమునకును సహిరణ్యోదకక్రియ జరిగియుండవలయు ననియు, కాకతీయునిది హిరణ్యోదక పూర్వకమాత్ర మనియు, ప్రతాపరుద్రగజపతిజేసినది శాసనపురస్కర మనియు, భేదము కల్పించుట దుర్బలవాద మనియు ఆక్షేపించునెడల ఈ భేదము శాసన పంక్తులయందే కనపడుచున్న దని వినయపూర్వకమున ప్రత్యుత్తరము.

శాసనకాలనిర్ణయవిషయమున మైయాహ లెవ్వియు తృప్తికరములగు సమర్థకములు కానియెడల దైవజ్ఞులును, సాంవత్సరికులును నగు ప్రాజ్ఞవరేణ్యులెవ్వరయిన గుణ లోచన నార్కసహితయగు దుర్మతి నామాబ్ధి వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమను “సోమవారయత” గను, “సోమగ్రహోపేత”గను సాధించి పాతకుల కుపకరింతురని నిరీక్షించుచుండెద. అట్లుచుగాక ఏవిధముచేత

వైశాఖ ఉదాహృతశక్వాదములను సోమవారయతయు, సోమవారసోమయ ను చుట్టకై ప్రాబల్యముతో సమన్వయము కలుపియెడల శాసనములోని కాలము తప్పుగ నుండవలయును ; లేదా నా వారము తప్పుగ నుండవచ్చును. అదియు విడియు, కావ్యముల ఈ శాసనమే మాటలేఖ్యముగ నుండవలయును. రాజవోలు అను జేరును నాధకముజేయుటకై ఎవరైన యిట్టి మంతుడు ఈ శాసనప్రబంధమును కల్పించియుండవలయు. ఈయనాహి కాధారమగువిషయ మొకటి గలదు. ఎద్దియన ఈ గ్రామ మెపుడుగాని ఆగ్రహారముగ నుండినదను జనశ్రుతి యున్నటుల తెలియరాద.

హుటలేఖ్య ముసాహసము అంత చురుకైన చెయతగిదియూ యుక్తియు గలదు. ప్రతాపరుద్ర గజపతిచరిత్రమును చూచియెడల క్రీ. శ. ౧౨౯౯ మొదలు ౧౩౦౦, ౧౩౦౨, ౧౩౦౩, ౧౩౦౬, ౧౩౦౯-౧౦, ౧౩౧౧, ౧౩౧౩, ౧౩౧౯ మధ్య భాగమువరకును ఆయన అంద దుజేసిన దానాదులును, విక్రమములును సప్రమాణములుగ నిరూపింపబాలు సాసనము లున్నటుల రూఢియగుచున్నది. చరిత్రాంకితములగు ననేకనిదర్శనములతో గూడిన నీప్రతాపరుద్రగజపతి విషయమున నిట్టి గుండగపు సాహసము ప్రయత్నింపబడియుండునా యనియు మోచింపవలసి యున్నది. శాసనాంతమునకు కడియపు దిమ్మెమీదను నుండు హస్తాక్షరప్రాయములై చేవ్రాలవంటి బలముగల లేఖనములు సృష్టింపబడి యుండవచ్చునని శలచుటయు మితిమీరిన తెంపుగ నుండును. విద్యానగరశాసనములందును కట్టకడపట దాత చేవ్రా లుండవలసిన స్థానమున “శ్రీవిరూపాక్ష” యనుస్మరణ యుండును. ఇటులనే మరికొన్నిటిలో ‘శ్రీ వెంకటేశ’, ‘శ్రీరామ’ ఇత్యాది దేవతానామస్మరణలతో శాసనమూర్తి జేయబడియున్నది.

గజపతుల ఓరుదావలి వెలిచర్ల శాసనమున! నిటు లున్నది:

1. వెలిచర్లశాసనము ౧౯౩౬ న ఆగష్టు చుండు Journal of the Andhra Historical (April, 1938) యందును ప్రకటింపబడియున్నది.

భారతీయందును, రాజమహేంద్రమున ప్రకటింపబడు Research Society, Vol. XI, Parts 1 & 2,

ప్రేమద్రాజాధిరాజేంద్రపంచగౌడానాధినాయక;
 కీర్తకేచార; మహాగోవిందలూంఘన; విద్యాసిధి; పాంక
 నాంజినోద(చాక్క?) మంజులనాయక; త్రిభువన
 లోహరముల్ల, రాజబాహు - ఇత్యౌచి.

ఇది యెవ్వనియు ఈశాసనమున లేవు. ఉండ్ర
 కొండ ప్రస్తావమున లేదు. మరియు వెలిచర్ల శాసనాం
 తమున గజపతుల రాచరికపు చిహ్నములను ఖడ్గము
 యొక్కయు, కింకముయొక్కయు చూపుతు లున్నవి.
 రాజబాహు రాసనమున నిలియు లేవు. ఈరిక్తములకు
 కారణము లీ టుండవచ్చును. వెలిచర్లశాసనకాలము
 శ్రీ. శ. ౧౫౧౦. రాజబాహు శాసనమున మాహింపబడిన
 శ్రీ. శ. ౧౫౧౦ సరియగునని అప్పటి కింకను ఈగజపతి
 జైత్రయాత్రావిజృంభణములలో ముగ్గుడైయుండి
 పూర్తి నిలుకడగలిగిన రాజ్యభారంధర్యమున కుపక్ర
 మింపలేదు కాబోలును. పై కారణమే యన్వయించ
 వలసి యుండును.

మరియు వెలిచర్ల శాసనమునను ఈ శాసనమునను
 వినాయకప్రార్థన యున్నది. వంశమూలపురుషుడు
 సూర్యనిప్రార్థన యున్నది. భూధర్త లభికముగ స్తుతిం
 చు ఆదివరాహస్తోత్రము వెలిచర్ల శాసనమున నద్భుత
 మను శార్దూలముపై నున్నది. రాజబాహునం దిది “శ్రీ
 మాస్వరాహాదేవో జయతి” యను నొక్కవాక్యమున
 ముగిసినది.

దానమిచ్చినచోటు :

ఈశాసనము పుట్టిన పవిత్రక్షేత్రమున సంగము
 గ్రామము నెల్లారుజిల్లా ఆత్మకూరు తాలూకాలో
 ఉత్తర పినాకినీరమున నున్నది. ఇది వైవక్షేత్రము.
 ఇందు వెలిసియుండు అర్చనతారమునకు శ్రీ సంగ
 మేశ్వరస్వామి యనిపేరు. ఇచట ప్రతిసంవత్సరము
 నను మేషసంక్రమణప్రవేశమునకు బ్రహ్మోత్సవము
 జరుగును. మేషసంక్రమణప్రయత్నమున నుత్సవకలా
 పమునకు ‘సంగం పూనిక’ యని లోకవాడుకపేరు
 కలదు. ప్రతాపరుద్రగజపతి మహారాజు పూర్వోదా
 హృత దుర్మతిశామ సంవత్సర వైశాఖశుద్ధ పూర్ణిమ -
 సోమవారయుత సోమోపరాగపర్యమున నిచట

“దక్షిణత్రయాత్రాసమయే సంగమేశ్వరసన్నిధా
 న్నాతం పినాకినీనద్యాం భూదాన మకరో
 న్ముదా”. ౨—౨౦—౨౬.

ఉదయగిరి దుర్గము :

ఉదయగిరి ఏకాలముననుండి ప్రసిద్ధికెక్కినదియో
 నిర్ణయింపవలెనులేదు. విజయనగరసామ్రాజ్య మూలపురు
 షుడు సంగము ఏకాలమునమాత్ర ప్రఖ్యాతమై యుండి
 నది విజయనగరసామ్రాజ్యమున నిది రాజప్రతినిధి స్థాన
 ముగ నుండినది. కాలక్రమమున దీని గజపతివంశరాజులు
 లోబరచుకొని ఇచటనుండి కొంతరాజ్య మేలుచుం
 డిరి. వీరిని కృష్ణ కేవరాయ లోడించి లిరిమివేసెను.
 ఈ ప్రళంస ఆసుక్తమాల్యదలో ప్రమాత్వాంతమునను
 ద్వితీయాశ్వాసాంతమునను గలదు. ప్రమాత్వాసాంత
 పద్యము.

“ఇది కర్ణాటసర్వాధిపతిభుజాహేలాకలభేధరా
 దుదయోద్విధర తత్పితృవృత్తత నవ్యోపాయనోష్ఠీ
 మర...”

ఇభరాడుదయోద్విధర — ఇభరాడ్ గజపతియైన
 ప్రతాపరుద్రునియొక్క, ఉదయ ఉద్విధర ఉదయగిరి
 దుర్గమందు ..

ద్వితీయాశ్వాసాంతపద్యము:—

“ఇది భూమండనకొండపిటిగరణీభృద్ధర్గ పూర్వాద్రిభా
 స్వదిభేశాత్మజ వీరభద్ర.....”

పూర్వాద్రి ఉదయగిరి (దుర్గము)యందును,
 భాస్వర్ ప్రకాశముగల, ఇభేశ ఆత్మజ గజపతి కుమా
 రుడైన, వీరభద్ర వీరభద్రప్రాతునియొక్క.....

ఈమూలవాక్యములును వ్యాఖ్యానవాక్యము
 లును మహాపాధ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ వేదము వెంకట
 రాయ శాస్త్రిలవారి ప్రతిలోనుండి గ్రహింపబడినవి.

(ఈ రెండు పద్యములందు కృష్ణదేవరాయలు
 గజపతి నోడించిన విషయమును గలదు.

ఈ యుదయగిరికి రాజ్యాంగతంత్రప్రాశస్త్య
 ముండినందుననే నిది యనేకశాసనములలో ప్రధాన
 క్షేత్రముగ గణింపబడుచు దాతవ్యగ్రామస్థానమునకు

దీనసుండి దిశ్చిర్యము చేయబడుచుండినది. ఇందుకు దాహరణ మీ రాజవోలు శాసనమున నిటు లున్నది :-

“శ్రీ పీఠరుద్రదేవోయం గజరా డ్విభవోతమః,
నరసింహప్రతాపేన ఉదయాచలభూమిభు,
లక్ష్మణవిభవాన్మత్యా దుదయాచలపూర్వతః,
కిరాతానాం గ్రామతికామాధ్యే శోభనమన్వితః,
రాజవోలు మహాగ్రామే.....”

—పాఠట ౧ — ౨, ౩, ౪, ౫, ౧౦.

మరియు,

ప్రత్యోతోదయభూధరేంద్రనగరీ ప్రాచ్యాం...

—పాఠట ౨ — ౨౧.

ఈ రాజవోలు ఉదయగిరికి దాదాపు మూడూడు మైలదూరమున నున్నను రాజధానియగు ఉదయగిరి ప్రశంసించబడియున్నది. పారంపర్యముగ పూర్వకాలపు రాజవంశముల కియుదయగిరి ముఖ్యమగుటకు కారణము దీని నైశ్చరికస్థితివలన నేర్పడినటు లున్నది. ఇది తూర్పుకనుమల సోలుపులో చేరినదైనను దానికి కొన్ని మైళ్లదూరమున తటాలున చోక్రప్రక్కకు పొదుచుకొని వచ్చి తనంతట తాను మొలచిలేచిన టున్నది. ఒకకాలమున నీ దుర్గమునకు పదిమూడుకోట లుండిన వనియు, వానిలో నెనిమిది కొండ పైభాగమునను, అయిదు అడుగుభాగమునను ఉండినవి అనియు తెలియుచున్నది.¹ నాటికిని, నేటికిని దీనికి ఉదయగిరిదుర్గ మని పేరు.

ప్రతిపదనములు :

ఈ శాసనము వెల్లుబికినది లెచ్చి కెడ్డెవారెం శ్రీ దొడ్లవారిసంస్థానమునకు సంబంధించి లెచ్చి రెడ్డె పాలెమునకు రెండుపగాడుమైళ్లలో పుత్తరకుచుండు ఎడ్లచెరువులో పనిచేయుచుండిన పీఠి కేవల గౌడ్లకు ఆనేక సంవత్సరములక్రింద చొరికి పనికిరాని పీఠుకలప సామానుల గుట్టలో ఎప్పుడో పడిపోయినది. ఇది ఆ గొప్పకుటుంబమున సేతరమున ప్రసిద్ధులుగ నుండునట్టి యు, అతీతమద్రాసు శాసనసంపాదక కాలమునం దుం దధ్యక్షులుగ నుండినట్టియు రాజమాచ్య రాజమూత శ్రీ బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డె, పి. ఏ., పి. పి. ఇగారి కెటులనో తెలియవచ్చి నారెనుండి వారిఆక్రతులును పండితులును పారాణికులునును శ్రీమాన్ ఉదయగిరి అనంతాచార్యులవారికి రాగా వారివలన గడచిన ఫిబ్రవరి ౨౭ల ప్రతిపదనములలో నాయొద్ద చేరినది. దీనిలో తెలియని యక్షరములకును, యంశములకును ఇతరులసహాయము బొందితిని. కొన్ని యంశములగుర్చి శ్రీ జయపురసంస్థానా దీక్షలును, సంస్కృతాంధ్రకవిపండితులును, విమర్శకులును బహుశ్రుతులనును శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమచేవనర్క మహారాజులుంగారిని ప్రార్థింపగ వారచరించి వారికి తెలిసినవానిని డెలిపి మరొకొన్నిటివిషయమై వారియభిమతులు జయపురపాస్త్రపులు మహారాజశ్రీ గొడవర్తి రామదాసు, పి. ఏ, యం. ఆర్. ఏ. యస్ గారిని ప్రేరణజేసి వారివలన డెలిపించిరి. వీరి కందరికిని కృతజ్ఞతాపూర్వకములగు ప్రతిపదనముల నర్పించెద. *

— * —

1. డాక్టరు మెక్లీనుగారు ప్రకటించిన *Manual of Administration in the Madras Presidency*, Vol. III చూడుడు.

* [శాసనమూలము దిమ్మెలతోసహా సెప్టెంబరుసంచికలో ప్రకటింపబడును. భా. సం.]

అనుమానం - కసి

అత్తిలి సూర్యనారాయణమూర్తి

౧

అది పెనుభూతం - దానికళ్లు
పచ్చన్న, దానిమొఖం ఎర్రన
దానిహృదయం నల్లన -
దానికి ఆత్మ లేదు.

౨

ఆభూతం రాత్రిళ్ల స్వడు
ఒంటిగా ఉన్నస్వడు -
ప్రత్యక్షమై నిన్ను
ఆవరిస్తూంటుంది.

౩

అది నిన్ను దొంగని చేస్తుంది
దోషాలు చూస్తావు
లోకం కాళరాత్రి
దానిలో తారాడే దొంగవు

౪

అగ్నిరగిలినట్లు —
జ్వాలలై, ప్రేమని, విశ్వాసాన్ని
ఆనందాన్ని దహించి
మాడుస్తుంది. —

పుస్తక సమీక్ష

శ్రీ భగవద్గీత

[శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి పంతుల వారి టీక; ప్రకాశకులు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుచెట్టిబీధి, మద్రాసు. వెల ఒక రూపాయ.]

భగవంతుడు మార్మరూపమున క్షీరవారాళి మధించి యమృతమును దేవతలకు ప్రసాదించెను. శ్రీ కృష్ణరూపమున సకలవేదవారాళిని మధించి గీతామృతమును మానవలోకమునకు ప్రసాదించెను.

సాంసారిక తాపములచే పరిష్టానములగు మానవుల జీవకుసుమములకు గీత యమృతవృష్టి.

పరస్పర సంఘర్షణములేకుండా చతుర్విధ పురుషార్థ సాధనములను పుష్కలముగా సుకుమారముగా బోధించుటలో గీత యద్వితీయము.

గీతల యుపదేశతత్వసారమును పరిపక్వాంతఃకరణముతో గ్రోలుదుమేని సర్వజాతులకు, సర్వమతములకు, సర్వకాల సర్వావస్థలయందు స్వస్వసముగా ఫలమును ప్రసాదించునది యొకగీతయేయని యెలుగెత్తి చాటవచ్చును.

మహాసముద్రమున నానాజాతిరత్నరాసులవలె గీతలయందు ననంత భావరాసులు లీనములై వెలయుచున్నవి. మనప్రాచీన మహాపురుషులు గీతాసాగరమున మునింగి తమశక్తికొలది భావరత్నములను నేకరించి లోకమున వెలయించిరి. అందు శ్రీశంకర రామానుజ మధ్వాచార్యులు ప్రధానస్థానము నలంకరించిరి. వారికి పూర్వమందును, పరమందును, పలువురు పండితులు భావ్యములను, వ్యాఖ్యలను టీకలను, విమర్శనములను రచించి ధన్యులయిరి. కాని వారు విహిక దృష్టిని విడచి కేవల పారమార్థికదృష్టితోనే గీతలను పరికించిరి. ఇటీవల లోకమాన్య తిలకుగారు నిష్కామ కర్మయోగపరముగా గొప్పవ్యాఖ్యను రచించి యుభయలోకకల్యాణమునకును నొకగీతయందే సరస

సమన్వయమును జూపి ధన్యవాదములను బలికిరి. ఇంక మహాత్ముడు ఆనాసక్తియోగపరముగా వ్యాఖ్య రచించి ధన్యుడయ్యె. గీతాసాగరమును మధింపని మహావ్యక్తి యొకటియు భారతఖండమున గానరాదు. పరమ పురుషార్థమును ప్రతిపాదించుటలో ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలకుగాని నవీనవ్యాఖ్యాతలకుగాని విప్రతిపత్తి యెఱుమాత్రము లేదు. అట్టి పరమపురుషార్థమునకు భంగము లేకుండ విహికమును ప్రతిపాదించుటలోనే మతభేదము లేర్పడినవి. అట్టి మతభేదములు గీతోపాసకులకు వారి వారి వాసనానరూపముగా సాహాయ్యమొనరించి కృత కృత్యములయినవి.

ప్రకృతమున శ్రీ నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు తమ కామరూపిగా నామరజాంతము నభివృద్ధిక్షతో గీతల నుపాసించిరి. తాము గ్రహించినసారమున కను రూపముగానే తమజీవితయాత్రను అస్థిలితముగా గడిపిరి. భగవంతుడు వారికి కారాగారమందు విశ్రాంతిని ప్రసాదించినతోడనే తమ యాశయములను ప్రకటింప నొకటికను రచించిరి. ఆ గ్రంథమే యిది. ఇందు ప్రతిశ్లోకమునకు సులభతైలినీ ప్రతిపదార్థమును, తాత్పర్యమును వ్రాసిరి. శ్రీ శంకర రామానుజ మధ్వాచార్యులకు ఏయే తావులయందు నభిప్రాయభేదములు గలిగినవో వానిని సంగ్రహముగా తేటతెలుగున జూపిరి.

అన్నియధ్యాయముల యాద్యంతములయందు నా యధ్యాయముల సముదితార్థమును విస్తృతముగా వ్రాసిరి. అక్షరాస్యులగు తెలుగువారందరికి గీతార్థము సుబోధమగుపద్ధతిని పంతులువారిటిక నెలసినదనుట స్వభావోక్తియే.

ఈ టీకయందు పంతులువాగు గ్రహించినదియు త్రికరణశుద్ధిగా నాచరించినదియునగు సారాంశ మెద్దియని మన ముహింపవలసియున్నది.

అభ్యుదయమునకు మూలాధారమగు తన విజ్ఞానమును మానవుడు విశ్వకల్యాణమునకు వినియోగించుటయే గీతాపరమార్థమని పెక్కుతావులయందు వారు

నెలువరించిరి. ఈ పరమాధ్యమును వాగు తమ జీవితములో
మగ్గురంకముగా జూపి యిధీతిబోధాచరణ ప్రచారణ
ములచే పరమగ్రంథములయిరి.

కర్మము ప్రార్థిగా విడుచుటకాని, పూర్ణముగా
కర్మ నాచరించుటకాని, యెవరికిని శక్యముకాదనియు,
మనయర్థము, కామము, హింస, భోగము, పశుత్వము,
మున్నగువానిని త్యాగము అహింస, సత్యము, శాంతి,
రిత్యత, బ్రహ్మత్వముగా పరిమింపజేయుటయే సర్వ
మతముల ముఖ్యశయ మనియును, జీవత్వము మాన
వత్వమును, మానవత్వము బ్రహ్మత్వమును పొందు
విధమును సులభముగా గీతయొక్కటియే బోధించుచున్న
దనియు విపులముగా జర్చించి వ్రాసిరి. తన సర్వశక్తు
లను, తన సర్వసంపదను, తన సర్వవిజ్ఞానమును లోక
కల్యాణమునకై సర్వకాలసర్వావస్థలయందు సర్వదా
వినియోగించినగాని జీవునకు మానవత్వమే సిద్ధింప
దనియు, మానవత్వములేక బ్రహ్మత్వము అత్యంత
దుర్లభ మనియు పంతులవా రుపదేశించిరి. వారిజీవితము
అంతా పరిపూర్ణ మానవత్వమున కాదర్శభూతమైన
దనుటలో నేరికిని విప్రతిపత్తి లేదు. పంతులవారు తమ
జీవితకాలమందే సంపూర్ణ మానవత్వమును బొంది తన్మా
లమున బ్రహ్మత్వమును బడసిరి.

అట్టి మహాపురుషుడు అనుభవపూర్వకముగా
రచించి ప్రసాదించిన గీతావ్యాఖ్యను సమగ్రముగా
వాస్తవికంగా యాంధ్రులు మానవత్వమును, బ్రహ్మత్వ
మును బడయుదురుగాక యని విన్నవించును.

వాసా సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

శ్రీ భా గ వ త ము

శ్రీ వ్యాసమహర్షి కృత సంస్కృత భాగవ
తానుసారము; వీకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు
(రెండవ సంపుటము).

[గ్రంథకర్త: - శతావధాని సంపన్నుడుంబ
సింగరాచార్యులుగారు; రాయల్ ప్రెస్. ౨౧౧ +
౬౮ + ౧౬ పుటలు; ప్రకాశకులు: శ్రీ భాగ
వత్ గ్రంథముండలి, జగ్గయ్యపేట, కృష్ణాజిల్లా;

లేక ఆంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, మారీసుపేట,
తెనాలి; నెల రు. ౨-౦-౦.]

భారతీయులకు భారత, భాగవత, రామాయణ
ములు ప్రధానగ్రంథములు; అవి ప్రపంచములోని నాగ
రకభావ లన్నింటిలోనికీని పరివర్తితములు; సంస్కృత
మున రచింపబడిన యా గ్రంథత్రయమునకు ప్రాచీనాం
ధ్రకవు లొనరించిన పరివర్తనములు పెక్కిండ్లక్రింద
టనే నెలువడినవి.

సహస్రార్జునకు బూర్వము నెలువడిన మూల
గ్రంథము లిప్పటివఱకును అట్లే యున్నవని చెప్ప
లేము; తమ రచనలకు, ఆశయములకును ప్రచారమును,
గౌరవమును కోరిన కొందఱు పండితకవులు మూల
గ్రంథములను చాలవఱకు పెంచిరి. కావుననే పయి
గ్రంథములం దందందు చర్చితచర్చణము, సమన్వయా
ననుమాల్యము కన్పించుచుండును; ప్రాచీనాంధ్రకవు
లట్టి విషయములను పరిశీలించి సర్వజనగ్రాహ్యములగు
నట్లు, సంగ్రహింపిరి, కావ్యభక్తిని పయి గ్రంథములను
తెలిసిందిరి. కావున వారి గ్రంథములయందు కొన్ని
యెడల బెంపును, కొన్నియెడల కుదించును కానవచ్చు
చుండును. జనసామాన్యమునకు దుర్గాహ్యములను తలం
పుతో ప్రాచీనకవులు కొన్ని శాస్త్రసర్పలను, క్షిప్ర
విషయములను ఆంధ్రీకరింపక విడిచిరి.

మూలగ్రంథముల యథాస్థితిని తెలుగువా రెఱుగ
వలెననిన యథామూలానువాదములే ఆవశ్యకము లని
తలచి ఆధునికాంధ్రపండితకవులు పయి మహాగ్రంథ
ములకు యథామూలానువాదముల నొనరింప దొర
కొనిరి; గోపీనాథునివారు, వావిలికొలనువారు, జన
మంచివారును రామాయణము నాంధ్రీకరించిరి, శ్రీ
పాదవారు భారతమును తెలిగించిరి; కాని ఇంతవఱ
కును భాగవతమునకు మాత్రము యథామూలానువాదము
వెలువడలేదు; ఆకొఱత నీప్పడు శ్రీ సంపన్నుడుంబ
సింగరాచార్యులుగారు తీర్చుచున్నారు. వీరి రచనలో
ఇదివఱకు ప్రథమ, ద్వితీయస్కంధములు గల తొలి
సంపుటము వెలువడినది; ఇది వీకాదశ, ద్వాదశస్కంధ
ములు గల మలి సంపుటము.

రామాయణ ముదికావ్యము ; అది రసమయము, నీతిబోధకమును. భారతము పంచమవేదము ; అది మహా ప్రతిపాదకము, ధర్మతత్త్వ బోధకమును. భాగవతము వేదాంతశాస్త్ర ప్రతిపాదకము ; నివృత్తిమార్గ బోధకము. లెక్కలేని కథ లిందున్నను అన్నిటియందును - మొదటి నుండి నుదివఱకును అంతరార్థముగ వేదాంత మిమిడి యున్నది. కావుననే భాగవత మందఱికిని అర్థము కాదు ; అందును ఏకాదశ, ద్వాదశస్కంధములు కొఱకరాని కొయ్యలు ; ఇంచుమించుగ ఆ స్కంధద్వయము శ్రీ కృష్ణుడు ధృతవ్రుసకు జేయు పరతత్త్వోపదేశముతో నిండియున్నది.

పయి స్కంధద్వయమును తొలుతి తెలిగించిన నెలిగండల నారయ్య పయి విషయములను లెస్సగ వివరింపక విడిచెను ; అతని తెలిగింపు 'తత్త్వఘట్టములందు గాని, కథాంశములందు గాని మూలముకంటెను బెక్కు చోట్ల జాల న్యూనముగా' నున్నది. మూలాభిప్రాయములను తూ, చాలు తప్పకుండ తెలుగున తెలుపదలచిన శ్రీ సింగరాచార్యులుగారు నారయ నలువది రెండు పుటలలో ముగించిన గ్రంథమును ఇన్నూటడెబ్బది తొమ్మిది పుటలలో విపులీకరించి యున్నారు. పరతత్త్వవివేకమును బడయగోరువారికి నారయగ్రంథము కంటె శ్రీ ఆచార్యులవారి అనువాదము బహుశాకారకము. యథామూలానువాదముతో తృప్తిపడక శ్రీ ఆచార్యులవారు 'అనుబంధము'న క్లిష్టపద్యముల సమన్వయపద్ధతిని, విశేషార్థములను వివరించి జిజ్ఞాసువులకు చాల మే లానగూర్చిరి.

శ్రీ ఆచార్యులవారి గ్రంథము యథామూలముగ అనూదిత మగుటచే అందుండు పద్ధతినే ఇందును కొన్ని చర్చితచర్చణపద్ధతి నుండవచ్చును. అట్టి పద్ధతి కథాంశములపట్టుల కొంత విసువును కలిగించును ; ఈ స్కంధద్వయమున ప్రధానమగునది పరతత్త్వనిరూపణము కాన, చర్చితచర్చణపద్ధతి యిచట విషయము మల భావగాహన మగుట కనుకూలించును ; అని దోషము క్రింద లెక్కకు రాదు.

శ్రీ సింగరాచార్యులుగారు పెక్కిండులనుండియు సారస్వతనేవ చేయుచున్నవారు ; శతావధానులు ;

ఆంగ్లేయజ్ఞులందును, వేదాంతాస్త్రములందును త్యము గడించి భాగవతాంశికరణమునకు వాక్కునాకలయినవారు ; వీరి కైలి నులదము : కవి సర్వకవి : కవిత్వపక్షి ప్రాచీనసంప్రదాయము ననుసరించి, పూర్వకవులను తలపించుచున్నది.

శ్రీ ఆచార్యులుగారు తలపెట్టిన కార్యము గొప్పది ; అది సర్వజనామోదకరము. భాషాభివృద్ధులు వారి గ్రంథములను గౌరవించి, వారి ప్రయత్నము అచిరకాలములో సాకల్యముగ ఫలసిద్ధిని పొందుటకు సాయపడుదురుగాక !

బు. నెం. ర.

జానకిప్రేమ మొదలైన చిన్నకథలు

[గ్రంథకర్త : టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు గారు ; ప్రకాశకులు - టేకుమళ్ల విశ్వనాథగారు, రాజమహేంద్రవరం. నెల అయిదు అణాలు.]

సారస్వతం అంతలో చిన్నకథలకు ఒక ప్రత్యేక స్థానం ఉంది. తక్కిన సారస్వత భాగాలలో కథావస్తువును చాలా ప్రాముఖ్యం ఉంది. కాని చిన్నకథలలో మాత్రం అది లేదు. మామూలుగా మనం ప్రపంచంలో చూస్తూ అనుభవిస్తూ ఉన్న ఒక ఘట్టాన్ని అనుసరించి కథకుడు ఒక చిన్నకథ అల్లుతాడు. అందులో నీతిబోధనకోసంకాని, తనహంశిత్య ప్రకర్ష కోసం గాని ప్రయత్నించకుండా అతిమాత్కుంగాను సహజంగాను కథను చెప్పతాడు. కాని ఆ చెప్పడంలోనే నేర్పు ఉంది. ఈ చిన్నకథలకు వ్రాయడం మన తెలుగు వారు ఈ మధ్యనే మొదలుపెట్టి ఉండడంచేత ఇంకా ఈ సారస్వతవిభాగం ఉన్నతస్థితికి రాలేదు. ఈ రచనలో కృషిచేస్తూ ఉన్నవారిలో శ్రీ కామేశ్వరరావు గారు ఒకరు.

'జానకిప్రేమ మొదలైన చిన్నకథలు' ఆనే ఈపుస్తకంలో కూర్చినకథలు వీరి సామర్థ్యాన్ని చూపుతున్నాయి. వీటిలో ముఖ్యంగా నన్ను ఆకర్షించిన కథలు 'ప్రసాదరావు పెల్లి చూపులు', 'ల జంట', 'వడ్డి అనుమానంమనిషి'. వీటిలో కథావస్తువు అతిస్వల్పం.

కాని ఆ క ల నిర్వచనంలో వారు చూపిన పైపుణ్యము ఆ క లకి వీరము యిచ్చింది. అతి సహజంగా చిత్రింప బడ్డ ఆ క లలోని వాక్యము మనం ప్రపంచంలో ఎన్నో సాగు చూసి ఉంటాం. తమ చాలా పుష్పవాణ్ణి అని అనుకొనే పెద్ద కొడుకు తను పెద్దాడబోయే పిల్లకు కను చూపు చెంట్రుకలలో కూడా పెచ్చుత్తన ఉండకూడ దని కోరడం చాలా సహజం. అటువంటివాడే చివరికి పప్పులో కాలుచెయ్యడంకూడా తట్టిస్తుంది. చివర మాత్రం ప్రసాదరావు వ్రాసిన ఉత్తరం అమలాపురం పెళ్లబుప్పటికి ఆ పిల్లకి పెళ్లి స్థిరపడి ఉంటే కృతి యింకా అందం వచ్చే నేమో. 'ఆజంట' యొక్క నాధారణక్రేమ, ఆన్యోన్యంకల అజీవనం, 'నా'కు అనూయ కలిగించిందంటే అందులో ఆశ్చర్యం ఏమీలేదు. ఆయినా సహవాసంవల్లనూ ఆదర్శం వల్లనూ మనదంపతులకూడా మారడం సహజంగానే ఉంది. ఈ కథలోని చివరిపేజీలోని దానీగా, తీసివేస్తే కథకు ఏమీ లోపంరాదు సరికదా, దాని అందం ఇంకా ఇనుముపింఛేదేమో.

‘వత్తి అనుమానం:మనిషి’ని చిత్రించడంలో కామేశ్వరరావుగారు చాలానేర్పు చూపించారు.

మిగిలినకథలలో తర్వాత చెప్పవలసినవి ‘తంజా వూరు స్నేహితుడు’, ‘సుబ్రహ్మణ్యం దెయ్యం’, ‘పోయిన ఫోటో’లు.

కామేశ్వర - వుగారిది చక్కనితైలి. దానినిగురించి వేరే చెప్పడ మెందుకు, వారే వ్రాశారు వారి ‘మతి నుడి’లో ఇట్లా: “ఈగ్రంథంలోని తైలి వ్యావహారిక రచనని ప్రారంభించేవారు అనుసరించి లాభం పొంద వచ్చునని నా నిష్పాక్షిక అభిప్రాయం”. మొత్తంమీద ఈ ‘జానకిక్రేమ- కథలు’ హృదయరంజకంగా ఉన్నాయి. ఇవి అందరూ చదివి ఆనందించ వలసినవి.

‘వీ’

ఫాహియా భారతవర్షయాత్ర

[కర్త:— వేలూరి సత్యనారాయణగారు, బి. ఎ. డి. యల్; వలయువారు గ్రంథకర్తకు భీమ వరం అని వ్రాసికొనవలయును. వెల ౧-౮-౦]

ఈ గ్రం.ము విజ్ఞానచంద్రికా గ్రం మంఠలి ప్రచురణము. ఆంగ్లచరిత్ర వాఙ్మయమున ప్రశంసల గడించిన గ్రం.ము. పదునైదువందలయేండ్లక్రిందట బౌద్ధపవిత్ర గ్రంథ సంపాదనకై, వై నానుండి ఒంట రియై భారతవర్ష మునకు చనుదెంచిన ఫాహియాన్ అను ఒకానొక బౌద్ధ పరివ్రాజకుని, ప్రయాణకథ యీగ్రంథ మందలి కథాంశము. నాటి భారతభూమియందలి, రాజ్యాంగ, మత సాంఘిక వ్యవస్థలు, ప్రజల ఆచార, శీల, వర్తనములు, పారిశ్రామిక జీవనము, మున్నగు చరిత్రాంశములన్నియు ఇందు కన్నులకు గట్టినట్లు చిత్రింపబడినవి. మతవిషయములందు ఆనాడు, ఆచార్యసత్యము నధిష్టించి, మతవ్యాపారము లలో బౌద్ధలోకమునకెల్ల శాసనకర్తయై, ప్రఖ్యాతిగడించిన నాటి భారతీవర్ష మెట్లుండెనో తెల్పిన ఫాహియాన్ భారతప్రజలకు చిరస్మగణీయుడు. భారతీవర్ష మును జేరుటకు ఫాహియాను మార్గమున పడినయిడుములు, అతని సముద్రయాన వృత్తాంతము నవలవలె చదువరుల నాకర్షించుచున్నవి. వినుపు జనింపకుండ చరిత్ర విషయముల నాకర్షవంతముగ చిత్రకారుని ప్రతిమవలె చిత్రించుటలో గ్రంథకర్తకు అపారమగు నేర్పు గలదు. తైలి, సరళమై, ధారాళమై, సజీవమై, మధురమై కేసెల గురిపించుచున్నది. ప్రాచీనకాలపు భారత వర్షచరిత్ర విషయముల తెలిసికొనగోరు ఆంగ్లసోదరులెల్లరు చదువవలసిన గ్రంథము.

‘ఆ’

ఆంధ్ర చరిత్ర

[కర్త:— వేలూరి సత్యనారాయణ గారు, బి. ఏ., బి. యల్. దీనిని గ్రంథకర్తకు భీమవరం వ్రాసిన బహయగలరు. వెల 1-4-0.]

గ్రంథకర్త ఆంధ్రలోకమునకు చిరపరిచితులగు వేలూరి సత్యనారాయణగారు. వీరి చరిత్రరచనా కౌశలము ఆంధ్రులకు క్రొత్త గాదు. రవి యస్తమింపని బ్రిటిషు సామ్రాజ్య మహాసాధకునకు, శంకుస్థాపన చేసిన ట్యూడరువంశజుల చరిత్రభాగ మిందు ప్రస్తరింపబడినది. ఆంధ్రచరిత్రములోని కెల్ల ట్యూడరుల చరిత్ర

భాషను మిగుల ప్రఖ్యాతమైనది. ఆంగ్లచరిత్రరంగమున వీరి చరిత్రభాగ మొకయొత్తు, తక్కిన చరిత్రమంతయు నొకయొత్తు. ఆంగ్లచరిత్రమున వీరి కార్యకలాపములకు ఒక విధమున ప్రశ్నోత్తర గలదు. ట్యూడరుల నిరంకుశ వర్తనము, నాటి మతకలహములు, పరమతసేవనము, మతాంతరుల ప్రారంభింపట, యుద్ధకలాపములు, సముద్రయానములు విచిత్రచార్యములు మున్నగు చరిత్రాంశములు బాగుగ చిత్రింపబడినవి. మోరు, క్రొన్యరు, మొదలగు ఆంగ్లనైషికుల చిత్రవర్ణలు, గుభిరప్రియగు మేరీరాజ్జి రక్తపిపాస మున్నగు ఘట్టములు చెదిరిన ఒకటలు జలదరించును. కైలి గంభీరముగ మృదువుగ రసవంతముగ నున్నది.

‘అ’

లెనిన్ ఉపదేశాలు

[అనువాదకులు: రామమోహన్; ప్రకాశకులు: విశ్వసాహిత్యమాల, ముంగంక, (via) అంబాశీపేట, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వెల ఆరు అణాలు.]

ఇది విశ్వసాహిత్యమాలవారి పన్నెండవ కుసుమం. రాజకీయాలను గురించి ఆంధ్రులకు తెలిసిన పుస్తకాలు లేవు. అలాంటప్పుడు విశ్వసాహిత్యమాలవారు వివిధరాజకీయవిషయాలను గురించి గ్రంథాలను ప్రకటించి చాలానేవ చేస్తున్నారు. ‘నిరుడు మే ఇరవైన ఒకటి, ఈయేడు ఏప్రిలును పందొమ్మిదిన ఒకటి’ విశ్వసాహిత్యమాల వారి పుస్తకాలు ప్రభుత్వంవారిచేత నిషేధింపబడ్డాయికూడాను.

లెనిన్ ఉపదేశాలు పావీదత్తు వ్రాసిన గ్రంథానికి అనువాదం. లెనిన్ ఉపదేశాలకు చక్కని వ్యాఖ్యానంతో పావీదత్తు వ్రాసిన గ్రంథాన్ని మంచిధారాశ్రమైన కైలిలో రామమోహన్ గారు అనువదించారు. ఇలాటి గ్రంథాలు ప్రస్తుతం చాలా అవసరం.

‘చక్రవర్తి’

పారిసు కమ్యూన్

[అనువాదకులు: సువామి బ్రహ్మచారి-కామగారు. ప్రకాశకులు: విశ్వసాహిత్యమాల, ముంగంక, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. వెల ఆరు అణాలు.]

రష్యాలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వాన్ని అలెగ్జాండర్, రష్యాభ్యాని విధాని డెనిస్ వ్రాసిన గ్రంథానికి ఇది అనువాదం.

1871 లో ఫ్రాంసుదేశంలో పారిస్ కమ్యూన్ ప్రభుత్వం వెలకొని రెండువలల పరిపాలనలో ఉన్న మాత్రం రాజ్యంచేరింది. రష్యానాక విప్లవకారుల చేతులలో నిలిచిపోయింది. మొట్టమొదట ఆంగ్లానికి వచ్చిన కమ్యూనిస్టు పరిపాలన ఇదే. రష్యాలో కమ్యూనిస్టుపరిపాలనను స్థాపించిన డెనిస్, యా ప్రభుత్వాన్ని గురించి ఏమి చెప్పడానికో ప్రతిపాదా డెనిస్కోవలసిన విషయం. డెనిస్ వ్రాసిన గ్రంథానికి చక్కగ అనువాదంచేసి తెలుగులో ప్రకటించినందులకు అంతర్జాతీయ రాజకీయాలేగాక, మార్క్సిస్టులూ వున్న మన రాజకీయాలను గురించి చదువుకునే వాళ్లు కూడా, విశ్వసాహిత్యమాలవారికి కృతజ్ఞత చూపవలసిందే.

‘చక్రవర్తి’

చిత్ర

[చిన్న నాటిక. శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూరుగారు ఇంగ్లీషున రచించినదాని కిది అనువాదము. అనువాదకులు: కందుకూరి రామభద్రరావుగారు; శ్రీ పితాపురం రాజావారి కళాశాల పత్రికలో మొదట ప్రకటితమై, విడిగా తీయబడినది.]

మణిపూరుపురమునకు ప్రభువైన చిత్రవాహనుని మాతురు చిత్రాంగదకు అర్జునుడు తీర్థయాత్రాకాలమున వివాహముయిన విషయమును చిత్రమయిన ఢక్కిని శ్రీ రవీంద్రనాథ్ ఠాకూరుగారు ఆంగ్లమున ఒకనాటికగా రచించినారు.

వసంతుడు, మన్మథుడు, చిత్ర (చిత్రాంగది), అర్జునుడు అనువారు ఇందువచ్చు పాత్రలు. పరమేశ్వరవర

మున చిత్రవాహుని వంశమున అతనిపూర్వులకు పారం పర్యముగ పుత్రులే కలుగదు వచ్చి కాని యతనికి మా త్రము చిత్రాంగదపుట్టినది. అయినను తండ్రి ఆమెను కొనువకులై చూచుకొని ఆమెకు పురుషోచిత విద్యలు నేర్పి పురుషునిగ జెంచెను. ఆమెకు భద్రుడ ప్రకృతి యలవడినది. ఆమెలో లలనాసహజములైన సౌందర్య, లాలిత్యములు లుప్తములైనవి.

ఒకమారు తెర్లికుడైన యర్జునునికిని వేటనుండి తిరిగివచ్చు చిత్రకును వనమున సమావేశము కలిగినది. ఆ మహాపురుషుడు తన హృదయసీమ నారాధించు దేవ తామూర్తి యర్జును డని తెలిసి చిత్ర మరల స్త్రీరూప మున ఆతనిని గలిసికొని యాతని పాణిగ్రహణము కోరును ; కాని తాను బ్రహ్మచర్య మవలంబించితినిని చెప్పి ఆమెను అతడు నిరాకరించును. అంత నామె వసంత, మన్మథుల నారాధించి, వారివలన దివ్యసౌం దర్య, వసంత సుమళోభలను వరముగ పొంది తుద కర్జు నుని మోహింపజేయును.

ఈ ప్రణయగాఢ నద్భుతమైనరీతిని శ్రీ రవీంద్ర నాథరామారుగారు రచించినారు. అనువాదమున మూలమునందలి అందము రాదని యందురుకాని యది యీ అనువాదమువిషయమునమాత్రము నిక్కము కాదు. రామభద్రరావుగారు మూలములోని భావము సౌందర్యము చెడకుండ నక్కనిరచన సాగించి దీనిని వెలయించిరి. శ్రీ రవీంద్రులవారి భావములలోని గొప్ప దనము, వారిరచనలోని వైరువ్యము, పదములతో చిత్రములకు రచించుటలో వారికిగలసేర్పు దీనినిబట్టి ఆంగ్లవిద్యాగంఢములేనివారు కొంతవరకు తెలిసికొన వచ్చును.

‘మ’

గ్రంథ స్వీకారము

అహల్యా సంక్రందనము :— కర్త : సముఖము వేంకటకృష్ణపు నాయకుడు ప్రకాశకులు : శృంగారకావ్య గ్రంథమండలి, మచిలీపట్టణము.

శాంతినికేతనము :— డాక్టరు శ్రీ రవీంద్రనాథ రామారుగారి ధర్మోపదేశములు — వంగభాషా మాతృకకు అనువాదము : ప్రథమభాగము. అను వాదకులు—ఆకురాతి శ్రీ కృష్ణమూర్తి చలమయ్యగారు. ప్రకాశకులు : ఆకురాతి చలమయ్య గారు, నూపరిం పెండెంటు, శాంతికుటీరము, పితాపురము, తూర్పు గోదావరిజిల్లా. వెల రెపరు ఖైండు, రు. ౧-౮-౦; క్యాలికోబయిండు, రు. ౨-౦-౦.

గాంధీచరిత్రము : సిద్ధాంతములు :— కర్త : కొమాండూరి శతకోపాచార్యులుగారు, ఎం. ఏ , బి. ఎల్., కాకినాడ. వెల ఎనిమిదణాలు.

మౌందవధర్మ పోలీలు :— కర్త : సురవరం ప్రతా పరెడ్డిగారు ; ఇది దేశోద్ధారక గ్రంథమాలలోని మొదటి కుసుము. ప్రకాశకులు : దేశోద్ధారక గ్రంథమాల, నెం. 2844, ఇమాంబావి వీధి, సికందరాబాదు. వెల సభ్యులకు నాలుగణాలు ; ఇతరులకు ఆరణాలు.

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

జి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.

౧౯౩౮

సంపుటము ౧౫, సంచిక ౯

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల భారతి (1988 సం నెవ్వెంబరునెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందామాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ ప్రతికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యెద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1988 సం అక్టోబరు 10-వ తేదిని రూ. 6—4—0 లకు వి. పి పంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే ప్రతికయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకి ప్రతిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నాపుదుము.

A 1, 11. H 37, 38, 39, 40, 41, 42 62. J 5. K 13. L 8. M 10. N 15.
P 23, 24. R 24, 25, 26, 27, 35, S 5, 7, 77, 80, 81, 85. V 24.

విషయ సూచిక

స్వప్న శకలము	...	...	...	272
“మన” తెలుగు	...	...	...	273
ఆవేశ	...	...	...	273
నాటికాకర్త : డాక్టర్	...	...	...	273
నారాయణరావుగారు	...	...	...	273
శిలాప్రతిమ	...	...	...	273
కవిహృది	...	...	...	273
కుమారసంభవములోని	...	...	...	273
కొన్ని అపవాదములు	...	...	...	273
శ్రీరమణమహర్షి	...	...	...	273
పూజారి	...	...	...	273
పూజాశిరీషాలు	...	...	...	273
ముసురు రేయి	...	...	...	273
గాయలు. సూరన, భట్టమూర్తి -	...	...	...	273
వీరలకవితా తారతమ్యము	...	...	...	273
వడ్డెవర్ : ఆతనికవిత్వము	...	...	...	273
యుద్ధం రానున్నదా?	...	...	...	273
ఫోటో	...	...	...	273

తీయని బాధ	...	...	“సుకుమార్”	3౨౯
సాంత్వనము	...	...	కొంగూరు పీఠరాఘవాచార్యులు గారు	3౪౦
బియ్యపుధర-				
ఎందుకు పడిపోయింది ?	...	...	నరసింహ దేవర సుందరరామశాస్త్రిగారు	3౪౧
స్త్రీలకు లేఖలు : 3.				
మన సంఘవ్యత్యయములు	...	...	కొచ్చెర్ల కోట సత్యనారాయణమూర్తిగారు	3౪౫
పండిత రాయలసూక్తులు	...	...	మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	3౫౪
గ్రామపరిశ్రమలు	...	...	తిమ్మరాజు సత్యనారాయణరావు గారు	3౫౫
ప్రాగైతిహాసిక ప్రపంచం - పురాణగాథలు	...	...	వేలాల సుబ్బారావుగారు	౩౬౫
రాజవోలు శాసనము మూలము	...	...	సింగోలు వేంకటరంగయ్యగారు	3౬౯
ఆంధ్రాభ్యుదయము	...	...		3౮౧
జీ. శే. నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు :	...	...		3౮3
పుస్తకసమీక్ష	...	...		3౮౪

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రము : విద్యాభ్యాసము;
 చిత్రకారుడు : వేణుల వేంకటశాస్త్రిగారు
 సాధారణచిత్రము : శాంతినికేతనము.

విద్యాభ్యాసము

సంపు. ౧౫ బహుధాన్య, భాద్రపదమాసము (సెప్టెంబరు 1938) సంఖ్య ౫

స్వప్న శ క ల ము

అంకితము : సుభద్రకు]

["సంపత్"]

[ఒకొక్కప్పుడు హృదయ మంతః ప్రబోధమునకు సంస్పృశించి, పవిత్రావేశములో సదైక్త మవుతుంది. కాని—బాహ్య హేతువులు, తమచున్నట్లే ప్రైకొని ఆచూకేమును, క్షుణ్ణికంగా, స్వప్నశకలంగా మార్చి వేస్తాయి. ఆకారటము దాటిపోయినతర్వాత మనసు నగ్నంగా నిలిచిపోతాము.]

నన్ను విభావరీవిషమనాటకరంగమునుండి 'లేచి ర'
మృన్నది యెవ్వరో వినుతురా —? అల తారకపంక్తిలో దరో
త్పన్ననిశాప్రశాంతమున దాగి, రహోమధురప్రసన్న సం
పన్నతగీతికాచరణమాధురులే వినిపింతు రెవ్వరో—.

ఈదరమైన లేయెద చలింపగ మీనెఱిపిపాటలో
జేదు లిముద్దురా! ఇరులు చీరని రేలకు, ప్రేమజీవనా
వేదనకు, ముహుశ్చలదవేద్య సుధామధురోహకు, ఉప
శ్రీదరహాసరేఖలకు జీవితమే తృప్తగా మిగిల్చినా.

జీకటు లేలికొన్నవి నిశీథములో జగమంత స్వేచ్ఛగా
నాకు విభావరీచికిరనాట్యములే కనిపించు; లేవు స్వ
ర్లోకధుసీపృషత్సుఖిలోలుషకౌముదు, లార్ద్రభావనా
లోకవిహారముల్ వలపులోతులు, సేవితసుప్రభాతముల్.

ఆరవి వేదనాభరవిషానలకీల మగిడ్చి, స్వప్నశృం
గారవనీవసంతముల గమ్మని నిద్దురలం గలంచి, న
న్నారక శోకపెట్టి 'మధువో! మధువో!' యని రాపువడ్డ నా
సీరవశుష్కకంఠమున నింపును లోకము కాలకూటమున్.

సంజగులాచికెంపులనందలు మాపులువడ్డ ఈతమః
పుంజములో ధ్వనింప దిట పూర్వయశస్సుకుమారతామనో
రంజకజీవితాంకము; పురోదయరాగరసప్రసక్తి పు
ష్పాంజలితోడ నాంది యిడునంచు ధ్వనించునె శూన్యవీధులన్ ?

అలసినభావముల్ కనుల నద్దిన నిద్దురలో శమించె; వె
న్నెలచిటుపెల్లు లీప్రణయిసీకృపణాత్మకు లేవు; నిద్దురల్
కలచిన ఈరహోవిరహకంఠము నాయెడలోనె సన్నగా
పలికిన దేమొ స్వప్నమధువాటికలో దలుపూడ్చి తీయగా !

“మన” తెలుగు

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

[౬-౮-౧౯౩౮ తారీఖున తెలుగుదేశంలో ప్రసిద్ధి చెందిన రాజమండ్రి గౌతమీగ్రంథాలయపు ౪౦-వ వార్షికోత్సవ సందర్భంలో ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు యొక్క అధ్యర్థప్రతినిధిగా చెంపవారి ఉంటూ దేశ దేశాంతరాల్లో ప్రఖ్యాతులైన శ్రీకృష్ణమంచి రామలింగా రెడ్డిగారి అధ్యక్షతకింద జరిగినసభలో ఈ ప్రసంగం చాలావరకు అయింది. ప్రసంగం ‘మన తెలుగు’ యొక్క స్థితిగతులగురించి. ‘మన’ అనేపాట మనభాషలోనే ఉందిట. మనమతంబాగే మనభాషకుడా చాలా సమిష్టికంటుంబం చెప్పేదాల్లో తెలుగుభాషయొక్క విశేషాలుగనక మీకు స్ఫురణకొస్తే అది ‘మన’ తెలుగువే అనిన్నీ, లోపాలుగాని కనపడితే ఆవి ‘నా’ తెలుగుననిన్నీ అనుకోండి. ఇది నాహృదయంలో ఉండడంచేత మీ నెలపుప్రకారం పైకి నేను చెప్పగంటూన్న బాధేకాని ఉపనేశంఅనిమాత్రం మీరు ఎంచుకండి. ఉపదేశం చెయ్యడానికి నాకు అర్హత లేదు. అసలు దేశంలో బలం ఉంటేగాని ఉపదేశం లోనూ బలం ఉండదు.]

భాష అంటే సంస్కారంపొందిన ధ్వని. భాషలు ధ్వనులు. భాషలగురించి చెలరేగే వాడప్రతివాడం కోలాహలం. ఒక దేశాన్నించి మరోదేశానికి మానవులు ఏవర్తకు నెపంమీదో ప్రయాణాలు మానసంతకాలం భాషలకి సంపర్కం మానదు. సరిహద్దుల్లో బహు భాషాసంపర్కం తప్పదు. సంపర్కం ఉండడంతోటే సంబంధం, సాంగత్యం, సాంకర్యం, సంఘట్టన మొదలైనవాటిల్లో ఏదేనా ఏర్పడవచ్చు. కొత్తమనుషుల్ని మననెత్తి నెక్కించుకోడానికి మనం ఒప్పుకుని వాళ్ల భాష మననెత్తిమీదిది కాదనుకోడం అజ్ఞానం. ఇట్లాంటిసందర్భాల్లో మెత్తమెత్తనివాళ్లని గట్టివాళ్లు కంతం నోక్కి దవడకుద్ది చేస్తూంటారు. ఆమెత్తవాళ్లు

ఒక్కొక్క చెంపకాయే రాస్తూప్రకారం తింటూ, ‘ఈమాటు కొట్టుమరి మాస్తానూ!’ అంటూండడం, ఇట్లా కోరినప్పుడు ఉరుకుంటే బాగుంటుందా అని చెప్పేసి గట్టివాళ్లు వెనకటికంటే ముదిరకం చెంపకాయీ ప్లీస్ ని లాగుతూండడం కద్దు. ఆమెత్తనివాళ్లు తవస్థితిని పట్టికెత్త తమవారధికర్మానికి ముడెట్టుగుని నిక్కబడ్డగా ఆగట్టివాళ్లని చావతిట్టుకుంటూండడం. తెలుగుసంగితిహడా ఇట్లా అయిపోయింది. దేశ యాంధ్రం అనేది తెలుగువాళ్లలో లక్షకోటికి తెలియొచ్చు. అట్లాంటి తెలుగులో కొండుమాడుగ్రంథాలూ ఎరుగును, సకీవులై ఉన్నవాళ్లలో ఇద్దరుమగ్గురుపైగా రచయితల్నీ ఎరుగుదుం. కానీ, నూటికి నూరుమంది పైచిలుకు మాట్లాడేతెలుగు కలగాపులగమే. ఈపులగంలో సంస్కృతం, పార్సీ, ఇంగ్లీషుమాత్రం జోరుగా పడ్డాయి. తెలుగుయొక్క మెత్తననంపల్లే ఇన్నిన్నీ భాషలపదాలూ బానిసల్లాగ హృదయంనాటేలాగ తెలుగులో గుచ్చుకుపోయిఉన్నాయి. తెలుగుశక్తిరంలో వాటిని నిల్చిఉంపనిస్తే అవి నెలలుచేసి ప్రాణంతీచేస్తాయని కొందరూ, లేక వాటిని పైకి లాగివారేస్తే వెంటనే ప్రాణపోకటఅని కొందరూ! అప్పట్లో సంస్కృతాని కున్న మన్ననబట్టి, సంస్కృతాన్ని పరిపూర్ణంగా తెలుగులిపిలో రాచడానికుండే విలువబట్టి, తెలుగువాళ్లకి ఇహపరసాననాలైన కాస్త్రాలు సంస్కృతంలో ఉండబట్టి, ఎన్నో సంస్కృతపదాలు ఆవళంగానే తెలుగు పోయాయి. తెలుగులోంచి వాటిని ఇప్పుడు తీసెయ్యడం ఎట్లా? తురకరాజ్యకాలంలో వేదం, అలంకారం, ఆభరణాల, కచేరీల, కౌలుఖిత్తులులాంటివాటికి సంబంధించినపదాలు వందలాదిగా తెలుగు పోయాయి. వాటిని ఇప్పుడు చెడవాడుకోడం ఎట్లా? అట్లానే కుంకినీ రాజ్యం జొరబడ్డదిగాయతు ఇంగ్లీషువాళ్లు ఏదో దీవితావసరం అనిపించే నూతనసౌకర్యం — స్ప్రీమరు,

రోడ్డు, పోస్టు, టెలిగ్రాఫు, ఎలెక్ట్రిక్ (అనేచాలామంది తెలుగువాళ్లు అనగ్రులు) నీళ్లపైపు, కాఫీహాలులు, మిల్లులు, సైకిల్, మోటారు, ఎయిరోప్లేను, గ్రామోఫోను, సినిమా, టాకీ, రేడియో, ఇకముందు టెలివిజన్, యాగ్లోగ్లేన్ లాంటిది తెచ్చి తెలుగువాళ్లలో పారేస్తాండడం, ఒక్కొక్కపట్టు ఓచాతిగేసి ఇంగ్లీషు మాటలు మనకళ్లముందు తెలుగుపోతూండడం ఎరుగుదుం. వీటిని ఇప్పుడు అప్రయత్నంగా బగ్గో కెల్లి ఇంగ్లీషు చదివిఉండవని తెలుగువారంతాకూడా వాడతారు. తెలుగుసంభాషణలోకి ఆరేతిగా ఎక్కి పైటాయించిన ఇంగ్లీషుమాటల్ని ఇప్పుడెలా తీసేయడం? మచ్చుచూడడం అంటే మాటలే! ఏకర్మంవల్లో ఒకేమహాప్రవాహంలో మునుష్యులు పడ్డప్పుడు, వాలుకేసి మొఖం పెట్టినవాళ్లనీ ఎదరకేసి మొఖం పెట్టి గుంజుకునేవాళ్లనీ ఉభయుల్నీ కూడా అప్రవాహం వాలుకేసే ఈడ్చుకుపోయి గిరవపెడుతుంది, ఎటొచ్చీ వాలుకేసి తిరిగినవాళ్లు కాస్త సజావుగా పడతారు, ఎదరకేసి తిరిగినవాళ్లు వెల్లగిత్తులా పడతారు.....

ఆమీదట ఒకటి జరిగింది. కేవలం తెలుగుకాకుండా మరొకభాషగాని విషయంగాని బాగా తెలిసి ఉంటేతప్ప ఉద్యోగం వబ్బూలేని ఒకతెలుగువాణ్ణి ఆంధ్రేతరులూ ఆంధ్రాలూకూడా ఒకపండితమాస్రుణ్ణిగా నేనా కట్టడం మానేశారు. లోకంలో చాలామంది గొప్పవాళ్లకి తెలుగు రాకపోబట్టి, తమరికినూ తెలుగురాకుండాపోయి రాదని తమరు చెబుతూంటేగాని తెలుగువాళ్లలో గొప్ప సంపాదించడానికి వీల్లేదని కొందరు తెలుగువాళ్లకి నమ్మకం కలిగిందా అనిపిస్తుంది. కాలక్రమాన్ని 'విద్య' అన్నా, 'సదువు' అన్నా, 'పాండిత్యం' అన్నా ఆదివి సంస్కృతంలోనేఅనిన్నీ పదపడి ఇప్పట్లో ఇంగ్లీషులోనేఅనిన్నీ అనుకునేటంత వ్యామోహం తెలుగువాళ్లలో ప్రబలింది. పురాతన విజ్ఞానం గరించినదవడంచేత సంస్కృతానికి జ్ఞానులు మొదటివోటు ఇచ్చారు పిదపవచ్చిన రాజకీయ పరివర్తనంవల్ల పార్సీకి మోజు ఉండేది — "దేవతాభాషల తీరు లేమియు గావు, పారసీకోర్తులు ప్రణతికెక్కు" అని తిమ్మకవి దుఃఖించాడు. దరిమిలూని ఇంగ్లీషు వెలిసింది. మొదట్లో గుమాస్తాగిరివిషయంలో అవసరమై,

నేటివరకూ అది అట్లానే ఉండగా, అక్కణ్ణించి, లోకంలో వ్యవహరించే విషయంలో, నవీనవిజ్ఞానాభివృద్ధి గమనించేవిషయంలో, నవ్యప్రపంచరాజకీయ పరిస్థితులరేగేవిషయంలో, వేదశాస్త్రాల్లో ఏమందో చెప్పిన దొర్లపుస్తకాలు చదువుకోడం విషయంలో, నూతన శాస్త్రపరిశోధనలవల్ల లేలిన సారాంశాలప్రయోగంవల్ల మానవులయొక్క ఐహికసౌఖ్యాభివృద్ధికి తోడ్పడే అపూర్వసాధనోపాయాలు అవగాహన చేసుకుని లాభం తీయడం విషయంలో, ఇంగ్లీషు ప్రాణావసరం అయి పోయిందని చాలామంది ఒప్పుకుంటారు. అందుకని, దేశావసరమైన పూర్వపుసంగతులు యావత్తూ సంస్కృతంలో ఉండడంవల్ల అవి నేర్చుకోడానికి తెలుగు అక్కర్లేనట్టే, నేటిప్రపంచం తెలుగుగోడానికి తెలుగు అక్కర్లేదు కాదు — ఎంతమాత్రం చాలదు ఇంగ్లీషుంటే, అందుకూ మరోఅందుకూ మరోఅందుకూ కూడా నయం. ఒకవేళ నేటి సశీవప్రపంచాన్ని గురించి రాసిన గ్రంథాలు తెలుగు ఉన్నా, అందులో కొత్తవి అని పామరులు అనుకునేసంగతులు ఇంగ్లీషులోంచో మరో పరభాషలోంచో వెళ్ళి, పైనులేక చెప్పకో అనువదించి, కుదించి, దించి, అనుగరించి, అనుకరించి తింటూఉడ్డబాపకు పోయా అని నిరసన. 'తెలుగులో అపూర్వమేదావంతులు చేసినస్వతంత్ర రచన మనం నేర్చుకుని మన్నించతగ్గది లేదు' అని ప్రతీ గొప్పతెలుగువాడికి విశ్వాసం. తాను తక్కిన తెలుగు మూకకంటె గొప్పవాడనడంచేతనే అల్లాంటి విశ్వాసం కుదుర్చుకోగలిగానని వాడిపోహ. సనాతనత్వం, దేవత్వం, సర్వతోముఖత్వం కలిగిఉండడంవల్ల సంస్కృతాన్ని వదలలేని తెలుగువాళ్లున్నారు. సంస్కృతం నేర్చి ఆభాషలో కావ్యాలు రాస్తే తీరిపోనా, అట్లా ఎంచేతో చెయ్యక, తెలుగులో గ్రంథాలు రాస్తూ నల్లేరువీడ బండి అన్నట్టు అసలే నామరూపాలు లేకుండా అణగారిపోతున్న తెలుగుమీదికి సంస్కృత రథం తోలుకొచ్చి తెలుగువాళ్లని పచ్చడిచేసే తెలుగు వాళ్లూ ఉన్నారు. దర్జా, హోదా, తబాయింపు, ఉద్యోగార్జన, గొప్పవాళ్లతో సహవాసం తద్వారా స్వలాభంలాంటివాటికి వీలుండడంవల్ల బోట్లైరు ఇంగ్లీషుముక్కులు వదలేని తెలుగువాళ్లున్నారు. దర్జా

కోసం ఓజిల్లాబోర్డుమెంబరు (ఆయన్ని బోర్డుమెంబరు అంటేగాని ఆయనకి కోసంవచ్చేది!) “నేను మొన్న మైదాసు వెళ్లినప్పుడు ఆంజినీలుహోటల్లో భోజనం చేశాను. అక్కడ లిప్టన్ అరణ్యమెంటు బాగుంది” అన్నాడు. తరవాత వాకబుచేస్తే — ఆంజినీలుంటే డి. గూంజిలిస్ ట, లిప్టన్ అంటే లెట్రిక్ ట. పల్లెటూ శల్లో వోతూ ఇంగ్లీషు మాట్లాడి అక్కడి ‘వైకుంఠ’ చేత దణ్ణం తెట్టించునని చాకిరిచెయింతుననే తెలుగువాళ్లున్నారు కారుచడిపేవాళ్లు తమరికి పది పన్నెండు వర్గక్రమం తెలియని ఇంగ్లీషుమాటలు వచ్చుననేగా మరు ఘొల్లీ పసుపుల్లీ సమంగా పోయించడం! ఎండి సుష్కించిపోయిన పురాతనపు ఇంగ్లీషుసరుకు — రెండుమాడువందలవీళ్ల నాటిది — వీటి కెదురీది పిక్క వేసి నేర్చి ఉద్యోగాలుచేసే అస్మదాదుల్ని తమరు ఎరగనే ఎరుగుదురు. గౌరవానికి లోటునేభయంచేత తెలుగుయాసతో ఇంగ్లీషుమాట్లాడి జనాన్నిమాడా ఎరుగుదుం “దేర్ భారూ, ఐ వెన్టూ! వాట్! వెన్తోన్లీ ఐ వెన్టూ! యా నీడ్నాటు క్రైయ్యా ఐ వెడ్డు” మాదిరిగా. ఇంగ్లీషునుప్టి బాగా కిడుతుందని గావున కొందరు ఈమధ్య ఇంగ్లీషులో ఎత్తుతున్నారు. అక్కణ్ణించి, తెలుగులో క్రియలేకపోబట్టి, క్రియలన్నీ, ఇంగ్లీషులోనే జరిపే తెలుగువాళ్లు లేస్తాచ్చారు — మాట్లాడం నడవడం, కోప్పడం, తినడం, ఏడవడం, పశ్యన్ వగైరా అన్నీ. పెళ్లానికి ఇంగ్లీషు రాదు, వదిలెయ్! తల్లి దండ్రులకి ఇంగ్లీషు రాదు, పాతెయ్! భంట్లోతుల్ని? ఇంగ్లీషు రాకపోతే తీసెయ్. తెలుగువాళ్లల్లో విద్యాధికులైన గొప్పవాళ్లతో ప్రసంగిస్తే ఈకింద యిచ్చిన నమోనాసమాధానాలు లాంటివి వినిపిస్తాయి:

ప్రశ్న — సంస్కృతంమాట ఏమిటి?

జవాబు — బతికున్నవాళ్ల కెందుమా! ఒకవేళ చచ్చి స్వర్గానికిడతే దేవుడితో సంభాషించచ్చు!

ప్ర — ఇంగ్లీషు?

జ — అట్లా అన్నారు, ఆల్ రైట్! బానిసల మైన మనమే కాదు, కొమ్ములుతిరిగినవాళ్లునుడా ఇది నేర్చుకుంటున్నారు. ఇంగ్లీషుని ప్రపంచభాషచెయ్య

గానికి ఇంగ్లండు—స్ట్రాస్ బుర్గ్ కడ కట్ట, మొదలవాలు ఇంగ్లీషుని బల్లించి తీసి, వాల్లదోకే నడకలో ఇంగ్లీషు గ్రంథాలన్నీ పారాయించి రాస్తాన్నాటి. ఎందుకయి?

ప్ర — పోయి?

జ — అచ్చా! అందులో చూచావ్, మహా ఉన్నాయి. అయిదే? లీల నాట రాక.

ప్ర — వాని తెలుగు?

జ — !! తెలుగుమీద చిప్ప! నాదోక గాడి కేమి బుంటుంది అందులో! వ్రేల్!

ప్ర — తెలుగుపుక్తుకాలు?

జ — తర్జుమా, రెవ్యూబుడింగ్, తక్కురగం. నామరసస్థి వింటుగాగాని, ఆహారం గాగాని, స్వయంగా గాని, ఆఖరికి చిరితింకిగాగాని ఉండేకేనా లేదు.

ప్ర — తెలుగులో వాతరచన?

జ — మురుగు! విజ్ఞానశూన్యం. వైగా అమత అదివరకే సంస్కృతంలో అంతకంటె చుయ్యంగా ఉండే సినబాపతుట!

ప్ర — తెలుగులో కొత్తరచన?

జ — అగమ్యం, సంకరం, అభ్యుం, నీరసం.

ప్ర — చదివి చూశావా?

జ — కిట్టదు. అందుకనే చదవను. చదవకుండా చెప్పడంమాత్రం కళ కాదా?

ప్ర — తెలుగులో పాతచిత్రకళ?

జ — అంతా ఇంగ్లీషు. అందులో పురాణ స్త్రీలుమాడా ధోరసానుబానే ఉంటారు.

ప్ర — కొత్తచిత్రకళ?

జ — బాబూ ఇది బెంగాలీఫక్కి. అన్నీ “భావబామ్మలు.”

ప్ర — తెలుగులో పాతపాటలు?

జ — ఇప్పటి మూర్ఖులూ వెనకటిస్త్రీలూ విన గానికోసం.

ప్ర — కొత్తవాటలు?

జ — గంధర్వ, వ్యాస, — ఇమితేవన్, ఒక్కత్యాగయ్యవినా — అతడేనా అరవజేశంలో ఉన్నా మగవక. అతకికేనా తెలుగు బాగారాను.

ప్ర — తెలుగు ఫిల్ములు?

జ — చుంచె ఒక్కటి లేదు. నిశ్శబ్దంగా ఉండే సినిమాలోకి వచ్చిన తెలుగువారు లేదు ఇప్పుడు సశబ్దంగా ఉండే ట్యాక్స్లో ముందు బాక్స్ తరవాత ముక్కుగాని తెలుగుజనుడు లేదు.

ప్ర — తెలుగు పత్రికలు?

జ — కొన్ని ఇంగ్లీషునాటికి పత్రికలు. కొన్ని ఆమేకితలు. కొన్ని ప్రచారమాత్రాలు.

ప్ర — తెలుగుయంత్రపరిశ్రమలు?

జ — పేపరుమిల్లు, బట్టలమిల్లువగైరా. కొన్నింటిలో తెలుగు లేదు, శక్తివన వాటిలో పరిశ్రమే లేదు.

ప్ర — తెలుగువాళ్ల విదేశవర్తకం?

జ — అది సాగుతూండేది అన్యభాషాపరిచయంవల్లే. తెలుగువల్ల కాదు.

ప్ర — తెలుగు పరిపతి సంఘాలు?

జ — కొన్ని నరపతి సంఘాలు, కొన్ని తిరపతి సంఘాలు.

ప్ర — తెలుగుప్రజల ధనాలయాలు?

జ — కొన్ని సుప్రజాలయాలు, కొన్ని స్వప్రజాలయాలు, కొన్ని లయాలు.

ప్ర — తెలుగులో ఫీమాలు?

జ — కొన్ని హేమాలు, కొన్ని కామాలు.

ప్ర — తెలుగు నాయకులు?

జ — కొందరే, చాలామంది వినాయకులు.

ప్ర — తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం?

జ — అదంతా తెలుగుది కాదు.

ప్ర — అయితే?

జ — అప్పునూ మహా! అదీ మెగ్రాస్ ఇమితేవన్! పరిశుల కార్ఖానా!

ప్ర — కొత్తకాఖ లున్నాయే!

జ — ఇంకా ఉండాలి. తెలుగువారి.

ప్ర — ఓ బుద్ధిగాలిగదా. అంతా తెలుగులే అన్యదేశాల్లో మనపట్టాలు సాగవేమో!

జ — అన్యదేశాలు వెళ్లవేద్దు!

ప్ర — పోనీ తెలుగురాష్ట్రం?

జ — అట్టెట్టే! ఆగాలి! సారాష్ట్రం!

విచారించేస్తే సుస్కృతం దేవలోకభాష. ఇంగ్లీషు భూలోకభాష. ఉర్దూ యోధలోకభాష. 'ఉర్దూ' అంటే యోధులు విడిసేస్థలం అని ఆర్థం యుద్ధానికి పురికొల్పేసమయంలో వివిధభాషల యోధులకి ఉర్దూభాషలోనే హెచ్చరికోపన్యాసం ఇస్తూంటారని చెబుతారు. మరి తెలుగో! ఇది ప్రస్తుతం గొప్పతెలుగువాళ్లపట్ల పనికిమాలిందిలాగ ఉన్న భాష. మహాఅంటే దీన్ని గానభాష అనచ్చు. అందుకనే ఆరవలు తెలుగుకీర్తనూ జావళీలూ నేర్చి తెలుగువాళ్లకి శ్రవణానందంచేసి సామ్యుచేసుకుంటారు. వీటివల్ల వాళ్ల కొచ్చే ఆదాయం చూస్తే 'ఆరవలు తెలుగుపాటలు అర్థంచేసుకోలేదు' అని విచారించేవాళ్లు అర్థంచూడకుండా పోతున్నారన్నమాట. ఈమధ్య తెలుగువాళ్లు అరవల్ని ఎవో అన్నారని అరవలంతా ఏకమై — ఎందెందులో ఎవరెవరు ఏకమైనా అసలు మెచ్చుతగ్గదే! — ముందుముందు తమరు చేసే పాటకచేరిల్లో త్యాగయ్యకీర్తన పాడడం మానేయ్యదల్చుకున్నారని వదంతి. అదే నీజమైతే, వాళ్లు త్యజించేది త్యాగయ్యని గనక అందరూ సరిగ్గా (త్యాగయ్య - త్యాగయ్యర్ - త్యాగయ్యెస్ట్ నూత్రప్రకారం) త్యాగయ్యద్దలయి ఉరుకుంటారు.

ఏతావాతా, తెలుగులో విద్య నేర్చినవాడికి తక్కిన తెలుగువాడికి మానసికంగా చాలా దూరం అయిపోయింది. కేవలతెలుగువాడికి ఉండే భావాలూ

అప్రేక్షాపూర్వకముగా అసంతృప్తి భావాలూ అప్రేక్షాపూర్వకముగా కావలి విద్యాధికుడైన తెలుగువాడు అనుకునేకర్మం తెలుగుదేశానికి పట్టింది అందుకని అప్రేక్షాపూర్వకముగా తెలుగువాడూ అంటే మానసికంగా ఇంగ్లీషుభాషలోనో, సంస్కృతభాషలోనో, ఉర్దూభాషలోనో — తెలుగుతప్ప మరొకభాషలో — ఆలోచన కానిప్పునునే తెలుగువాడు అని తెలుస్తోంది. కాబట్టి, తెలుగు విద్యాధికుడికి స్వంతానికి తెలుగు అవసరం లేదు. స్నేహితులు కలిసినప్పుడు గొప్ప తెలుగువాళ్లు తెలుగులో మాట్లాడుతారు. ఘనైశ్వరి ఇంగ్లీషు చేతకాక — పరభాష పరభాషేమరీ — అంగులోనూ మాట్లాడుకోలేదు. అది యిదీ ఎదీకాని “ఎంగ్లీషు”లో ముచ్చటించుకుంటారు. కొందరు గాంధీర్థ్యంకోసం; కొందరు వ్యవసాయంలో కోపంవచ్చి; కొందరు తీరా తెలుగులే ప్రతిపక్షం వల్లవాడూ ‘ఇదిబ్రా! అబ్బాయి తెలివీ!’ అని తన సంగతి కనిపెట్టేస్తాడేమో అని; కొందరికి అలవాటు; కొందరికి నైసర్గికం; కొందరు తమ అవ్యభాషాభావానికి తెలుగులో — తనతెలుగులో — పదాలు అసలేలేక; కొందరు వాగీ అవసరంలేక; కొందరు తమరికి వచ్చినా మెచ్చేవాళ్లు లేరనే దుఃఖాద్దీ! బజారు చెయ్యడానికి గొప్ప తెలుగువాడు ఇల్లనే ఇల్లడు గనక తెలుగు అక్కర్లేదు. వెళ్లినా ఓరుగల్లు తెలుగు మాటలు ఎక్కితొక్కినా! గొప్ప తెలుగువాడు తెలుగు టాకీ బాగుండదని ముందే తెలుసుకుని దానికి వెళ్లడు. అందుకని టాకీ విషయంలో ‘హిందీ’గాని, ‘ఇంగ్లీషు’గాని రావాలి, చాలు. అరవం వచ్చినా చాలు. అరవ త్యాగరాజుఫిల్ముకి తెలుగుదేశంలోనే చుట్టూ ఎక్కువ వచ్చిందని ఆఫీసునారు అన్నారన్నారు. కాఫీల యానికి వెడితే ఉపాధి సాంబార్లాంటి అరవం, అరకమ్ అరస్టోలాంటి ఇంగ్లీషు చాలు తెలుగు అక్కర్లేదు. కోర్టులో కొంతవరకు సంభాషణ తెలుగుని జరుగుతుందిగాని, అది ఆంగ్లంలో వెడితేగాని తెలుగుఫిర్యాద్ హృదయబాధ న్యాయసూక్తిగారితల కెక్కదు. ధర్మశాస్త్రం అటు సంస్కృతంలోనూ ఇటు ఇంగ్లీషులోనూ ఉంది. ఇదమిత్యంతాని న్యాయం తేల్చడానికి తెలుగువాళ్లకి తెలుగు అవసరం లేదు. అందుకనే న్యాయం తేల్చలేరు, ఓపట్టాన్ని తేల్చాడడు. ఆస్తి

మల్లో సంస్కృతం, ఇంగ్లీషువాక ముందుకు గూఢంగా ఉండాలి స్వతంత్రమైనా. అలాగే తప్ప తెలుగు లేకుండా, ఈనాడు ఇంగ్లీషులో తరుగుగా, ఉపన్యాసంపై తెలుగులోనే ఉండాలి మహాకష్టపట్టకున్నాడు. కాక ఇంగ్లీషులో కొందరు ఇంగ్లీషులోనే ముందుగా “తెలుగు దీని తెలుగు, యూ మప్! మప్!” అని చక్కచేసి తెలుగువాడు ఉంటుంటారు. ఇక ఇంగ్లీషు తెలుగు! ఇంగ్లీషులోనే గిరి. గుమాస్తాల్ని తెలుగుచేసేమిత్యం ప్రభుత్వం వాళ్లు తమరభాషనే చేబట్టు. మరిచేదికాదుగా తెలుగు ఒకవిషయం. వాళ్లగర్భనూ అని, అని ఇంగ్లీషులో వికాసం భాషగానో తెలుగు ఉండాలిగనకగాని, లేకపోతే చాలామంది తెలుగువాళ్లు తెలుగు అకాదేమీ మాడకుండా పెరిగిఉండేవాళ్లు. ఎవక ఇంగ్లీషు తెలుగుతప్ప కడవిషయాలన్నీ ఇంగ్లీషునే. కొంతకాలానికి బట్ట తెలుగుమీదా. ఇప్పుడు తెలుగు మరొకపట్టువాకా నిర్మంపించారు. అయినా తెలుగుస్థితి అలాగే ఉంది. అక్కడ తెలుగుస్థితి మధ్యమాస్తే దేశంలో తెలుగు యొక్కస్థితి సరిగా బోధపడుతుంది. అట్టి, అందుకు పుణ్యంకట్టున్నవాళ్లు, వాళ్లవాటాయా: అదోపెద్ద గాన.

ఇంత అభ్యాసంగా తెలుగుస్థితి ఉంటుండగా కొంతకాలంనించినాందీరునించినాగానూ జరుగుతోంది. ఇన్నికోట్ల తెలుగుజనంలోనూ — స్త్రీ పురుష బాల వృద్ధ పండిత పామరుల్లోనూ — ఎన్నిలక్షలమంది ఎవరెవరు హిందీలో ఏమాత్రం హిందీత్యం ఎన్నేతల్లో నేర్చి అందులో ఎంతమంది పరిపాలకవర్గంలో ఉద్యోగాలు సంపాదించి తెలుగుదేశాన్ని, దాంలోపాటు తక్కిన హిందూదేశాన్ని ఎన్ని అంగులు పైకి లేపదీస్తారో అనేది చూడవలసినవిషయం. కొన్నివందల ఏళ్లనించి తెలుగువాళ్లకి ఇంగ్లీషు రాజభాష. పాట్లకోసం కొందరు తెలుగువాళ్లు పుస్తకమాత్రం అయిన పాతఇంగ్లీషు నేర్చారు. ఈపాతదినుసేనా తెలిసినవాళ్లు ఇప్పటికీ మొత్తంమీద వెయ్యోవంతు ఉండరు. గట్టుమీద ఈత నేర్చుకున్నట్టు తెలుగుదేశంలో ఉండి ఇంగ్లీషుచదవడానికి ఇన్నే నేళ్లు పడుతోందిగాని, అక్కడికే వెళ్లేనే

ఓరొందు మాదు చూచాల్లో కావలసినవన్ని ఇంగ్లీషు నిదుగులు కొల్లుకురావచ్చు. కొప్పనా పాపాలపై ఆశతో తెలుగువాడు ఆస్తేనా అమ్మి నేటివరకూ దొరికినంత ఇంగ్లీషు చదువుకుంటున్నాడు. తెలుగువాళ్లలో ప్రతీ చాడూ ఇంగ్లీషు చదవాలనిగాని, చదివితే తమరికి ఉద్దరింపనిగాని, చదవకపోతే తమరికి అరిష్టం అనిగాని, ఇంగ్లీషువాళ్లు చెప్పాలేదు, ఏకవాలేదు. ఇంగ్లీషు సారస్వత చరిత్రలో ఇంగ్లీషుపంశివలైన తెలుగువాళ్ల కేర్లు ఎక్కుతాయని నమ్మడానికి వీలు కనిపించదు. తెలుగుతండ్రులే కోరుకుని, తమసంతానం పాలితులైన తెలుగువాళ్లలో చిక్కడిసొకుండా పాలవులైన ఇంగ్లీషు వాళ్లవర్గంలో జేరిపో లాభనూ, గొప్పాదాఅని నాళ్లకి ఇంగ్లీషు చెప్పించారు. అట్లాంటివాళ్లకినూడా ఇంకా బాగా మొహంమొత్తలేదు. అలానే హిందీనూ. చావ గొట్టి ఏదీ చదివించలేం. చావగొట్టినా తల్లిభాష రాని వాళ్లకి చెప్పినా పరభాష రాదు. అందుకని, ఏమీ అక్కలేదు, మీదపెడితేసరి, తప్పకుండా వస్తుంది. రావడమే కాదు, ఇది మాభాషే మేం వదలం అంటారు. కాని, ఒకబరువు ఇంకా మీద ఉండగానే మరోటిపెట్టడం అధర్మం. అయితే, చిన్నప్పణ్ణించీ తెలుగువాడికి హిందీలాంటిది చెప్పకపోతే వాడు తల్లి భాషలో కాస్త కుదురుకుంటాడుగనక, తరవాత తరవాత ఇంకోభాషలోకి స్వత్వం చంపుకుని మారడు. అందుకని, ఉన్నపాలతోటే తెలుగు వాడికి పరభాష చెబితే, పరభాష తనదే అనుకోడం తన తల్లి భాషని నిరసింపడం, పరమతం పరజ్ఞానం వగైరా బాగున్నా యనుకోడం తన అసలుమతం అసలుజ్ఞానం నాశిగకం అనుకోడం, పరదేశం తనదనుకోవడం తనదేశం మట్టి అనుకోడం వాడికి సహజం అయిపోయి, వాడు మరి తెలుగు తెలుగుంటూ నీడవడు. ఇంగ్లీషుభాష విషయంలో ఇల్లా అయింది! మరోదానికీ ఇల్లానే జరగవచ్చు! అక్షరాస్యులైన తెలుగుజనంలో చాలామంది 'హ' గుణింతం, 'త' వత్తూ తెలియక 'హ' 'త' క్రేణిలో చేరివచ్చాల్లం ఉంటూంటే 'హిందీ' వచ్చి వీళ్లనోటపడి ఏమి హింస పడుతుందో గదా అని దిగులు. హిందీ ఒకవిధమైన ప్రాకృతం —

వ్యావహారిక సంస్కృతం, సంస్కృతానికి చాడు. అట్లాంటివ్వడు చాడుని పట్టుకుని కేపుట్లాడ్డం ఎందుకు? దేశభాషల కన్నింటికీ తల్లివేరైన ఆ అసలు వస్తువు సంస్కృతమే అన్నిచోట్లా నిర్బంధంగా చదివిన నలి వొదిలిపోతుంది అని కొందరి నమ్మకం. సంస్కృతమే వస్తే హిందీ, మందీ, ఉన్నగీ, లేందీ అన్నీ కూడా వచ్చేస్తాయని. "అనుగోప్తులు కలహము లందును నెలయున్" అంటాడు అప్పకవి. కాని, సంస్కృతానికి ఒక ఆక్షేపణ ఉంటున్నది. అది ప్రస్తుత రాజకీయాధికారం ఉన్నవాళ్లకి వచ్చునో రాదోట. అయితేమాత్రం? రాజకీయపనగాల్సి బట్టి కొన్ని ఇతర భాషలు నేర్చి తీరవలసినట్టే, ప్రజలభాషనూడా పరిపాలకులు నేర్పాలి. అంతేగాని పరిపాలకుడి భాష ప్రజల్లో ప్రతివాడికీ యుగం తిరిగినా రాదు, రానక్కలేదు. కాబట్టి ఇతరభాషల గురించి భయపడడం అనవసరం. ఏస్థానం తెలుగుకిచ్చి తెలుగుయొక్క అపరిమితమైన వాడకం తెలుగువాళ్లందరికీ తప్పని సరి అయే సందర్భాలు ఏవేవి కలిగినై యుక్తమో మొదట మానుకోడం తెలుగు వాళ్ల ధర్మం. అప్పుడు తెలుగులోనే వివిధ సంస్థల నిమిత్తం వివిధ పరిభాషలు ఏర్పడాలి— తెలుగుమతగ్రంథాల్లో పరిభాష, తెలుగు జ్యోతిషాది గ్రంథాల్లో పరిభాష, తెలుగు న్యాయస్థానాల్లో పరిభాష, తెలుగు రాజకీయంలో పరిభాష, తెలుగు పాఠశాలల్లో పరిభాష — ఈరీతిగా. అక్కణ్ణించి ఇన్నిన్ని శాఖల్లోనూ వాడుతూండే తెలుగు, నిత్య కృత్యాలకి ఉపచరించే పామరుల తెలుగు వ్యత్యాసంగా ఉండడం, పారిభాషిక పదాల్లోంచి కొన్నిచ్చి సంభాషణలో పడడం, సంభాషణలోంచి కొన్నిపదాలు నెల్లి ప్రత్యేకస్పష్టార్థాల్లో పారిభాషిక పదాలుగా నెలవడం, ఇల్లా ఇచ్చివుచ్చుగోడాలు జరగడం, ఉభయతారకంగా అది పరిణమించడం, తెలుగు దేశంయొక్క జ్ఞానం క్రమంగా ఒక్కొక్క మైమెట్టే ఎక్కడం సంభరించవచ్చు. అందుకని ముందు నా తెలుగుకి, నాభాషకి నేను నా స్వాధ్యయంలో ఉచిత స్థానం ఇస్తాను. నేను తెలుగుని గౌరవిస్తాను, మన్నిస్తాను, ఆరాధించి నేటిస్తాను.

౧. నినునేరింపగ నాపద ల్పొడమనీ
 నిత్యోత్సవం బబ్బనీ
 జనమాత్రం దననీ మహాశ్శు దననీ,
 సంసారమోహంబు పై
 కొననీ, జ్ఞానము గల్గనీ, గ్రహగతుల్
 గుందింపనీ, మేలు వ
 చ్చిన రానీ యవి నాకు భూమణము లో
 శ్రీకాళహస్తీశ్వరా.

అని ధూర్జటిదిక్కు తెచ్చుకుని ‘శ్రీమాంధ్ర
 భాషేశ్వరీ’ అనుకుంటాను. నేను తెలుగు వాడతాను,
 ఉపయోగిస్తాను, పలుకుతాను. ప్రాణహానివగైరా
 తెచ్చే వ్యవహారాటంకం కలిగేటప్పుడు రెండోపక్షంగా
 ఇతరభాషలు — వాట్లకి తలవంపులు రానీకుండా —
 నేరుస్తాను. అందానికీ, అలంకారానికీమాడా వాటిని
 తెచ్చుకుంటాను, నాయిష్టం అయితే. అయితేనేం?
 నాతెలుగు నాతల్లిభాష, నాతల్లిహృదయం, నాతల్లి
 మనస్సు, నాతల్లి. నాతల్లిని నేను మన్నించడంవల్ల
 నాకు లాభమా, నష్టమా నేను తర్కించును. నేను
 జంతువుల్లో జను అయిపోకుండా ప్రప్రళయంలో
 నా జిహ్వలో స్రవణించి, నాముఖతా వైకొచ్చి,
 తద్వారా నాజన్మ సార్థకపరిచిన ఏ తెలుగుభాష
 అయితే ఉందో, ఆ తెలుగుతల్లిని నేను — ఈజన్మ
 ఎల్లానూ చాలదు పరభాషాదత్తం అయిందిగనక, —
 ఎన్నిజన్మలెత్తి నేవినై ఆవిడబుణం తీరుకుంకోకదా
 అని ఆదుర్దాపడుతుంటానుగాని, దీన్ని నేవిస్తూకూచుం
 టే నాకు కిట్టుకుండా కిట్టదాఅని బేరంచేస్తూ అహో
 రించును. గొప్పవ్వలైన నాతెలుగువా శ్లేవశ్లేనా నా
 తెలుగు వినిపించుకోకపోతే నేను బాధపడను. ఎప్పటి
 కేనా తెలుగుకి అర్హత, అవసరం, గణ్యత, గౌరవం
 వస్తాయని విశ్వసిస్తాను. తెలుగున ఆలోచించి, తెలుగు
 జనాన్ని జ్ఞాపకంఉంచుకుని తెలుగుహృదయంనించి
 అభిప్రాయం తెలుగులో చెబితే తెలుగుజనం ఆలకించి
 తీరతారు అనేధైర్యంతో ఉంటాను. అప్పుడు వాళ్లకి
 మాడా నాకు కలిగినచిత్తవృత్తిలాంటిది కలిగితీరుతుందని
 భావిస్తాను. స్వతంత్రచన తెలుగులోలేదని చెప్పేవాళ్లు
 అంతమాట అనవలసినఅర్హులు కారని తలుస్తాను. సం

స్కృతవిజ్ఞానవారం ఆంధ్రభాషగ్రంథిన్నానా కుచ్చ
 మే మనకి అందచేసిన నన్నయ తిక్కనాదుల్ని క్షేపికి
 తెచ్చుకుని, భగవంతుణ్ణి ప్రవ్యసంగా చూసి మనసుల్లా
 గాడా అనిపించే వాతన్నని తల్లునీ, సంస్కృత
 వాణితో చెట్టాపట్టులుపట్టింది తెలుగుతల్లిని చూవత్తు
 తెలుగునాటా దివ్యజయంగా పాడేంపించిన శ్రీనాగశ్శి
 స్మరించి, మాడువనజన్మల్లో ఒకేవాత్రయొక్క అను
 భవాలు రాయగలిగిన సూరన్నని, బ్రహ్మ సరస్వతుల
 పవిత్రశృంగారచేష్టలు వర్ణించి ఎక్కడికి పూర్తియిన
 చేష్టలు అక్కడికి రుచ్చెత్తి ప్రహృతేత చిటికి
 కగా చెప్పించి సరస్వతీచేత కృతి ఆర్థంచెప్పించి
 కవిబ్రహ్మ సంకల్పించింది అక్షరాలా భూమియిన జరు
 గుతుందని చూపించిన సూరన్నని, చిలవ - వెన్నెల -
 అందం - సౌరభం - కోమలత - మధురత్వం అనేవి
 తెలుగుతల్లికి లక్షణాలని ఇన్నిలక్షణాలూగల మాటల్లో
 అనేసినసూరన్నని, ముందుకి ఒకభాషలోనూ వెనక్కి
 మరోభాషలోనూ ఏకకాలమంచే నడవగలిగిన సూర
 న్నని, నవ్యతాస్రూపిజ్ఞాతలు ఇంతవరకు ఇంకా కని
 పెట్టలేకుండాఉన్న అస్ఫుతాలు నెనకే ఊహించేసిన
 సూరన్నని మరీమరీ స్మరించి, అతిసుభువుగా ఆపార
 విహితాకాముష్మికజ్ఞానం ఆటవెలదిసుఖతా పలికింపించిన
 వేమన్నని నెనురికి తెచ్చుకుని, తెలుగుయొక్క గౌరవ
 ప్రతిష్ఠలు ఎక్కడెక్కడపోతాయో — అన్యభాషావారం
 అయి తెలుగు తనస్వత్వాన్ని ఎక్కడ పోగొట్టుకుం
 టుందో - తెలుగులో కామధేయపుట్టాంటి పదాలు
 ఎక్కడ వట్టిపోతాయో - ఏచిన్న తెలుగుపదం ఎక్కడ
 ఉండడంవల్ల జీవిస్తుందో — ఏపదాలు ఏక్రమంలో
 సర్దుకొని మార్చినవాణ్ణి నేర్చినవాణ్ణిమాడా ఉభయలూ
 అనుకోని భావందగ్గరికి ఎగరదీసుకుపోగలవో - రక
 రకాలనవీనవిజ్ఞానాన్ని తెలుగులో ఎల్లా పాకించడమో,
 తెలుగుజిహ్వ పెట్టిపుట్టడాన్ని ఏమేమిటిఅనేసి సఫలం
 చేసుకోవాలో — అంటూ తెలుగుగురించి తెగతా
 పత్రయ పడిపోతూ ఇహంలో మెప్పుమాటగాని డబ్బు
 మాటగాని పరంలో మోక్షాశగాని తెలుగువల్ల ఉండవు
 అని అనుభవంలో తెలిసీమాడా, కాళ్లట్టుకు ఈడ్చే
 న్నాన్నా మారట్టుగు వేళ్లాడుతూ, తెలుగులోనే జీవినా,
 తెలుగే వాడుతూ, తమరిచిత్తవృత్తులకి తెలుగే

తాదాశ్చ్యం ఆరోపించుచుని తెలుగులోనే ఆలోచిస్తూ తమరిహృదయనాశాలమిదిన్నొక్కలు తెలుగువల్లే కలిగాయి అనుకుని తమరి పెదిమిలు తెలుగు అనడానికే దేవుడు చేశాడనుకుని, తెలుగుభాషాసంప్రదాయాన్ని ఇన్నాళ్ల నించీ నిలబెట్టుకుంటూవచ్చిన తెలుగుఅధ్యాపకు లందరికీ తెలుగుపండితులందరికీ తెలుగురచయితలందరికీ — అంతకంటె ముందు ఇతరులై పుట్టినా నోదరులైన బ్రాహ్మణ, గౌతమీవంశీవాళ్లకీ — నమస్కారంచేసి, ఒక్కక్షణం ఆగి, వెనక్కిచూచి, మరీ ప్రత్యేకంగా,

తెలు గదేల యన్న దేశంబు దెలు గేను
తెలుగువల్లభుండ, దెలు గొకండ
యెల్లనృపులు గొలువ యెఱుగవే బాసాడి
దేశభావలందు దెలుగులెస్స

అనే మృదువైనమాటలు గంభీరమైనభావంతో అనగలిగిన “సాహితీసమరాంగణసార్వభౌము”డైన శ్రీకృష్ణదేవరాయల్ని సవినయంగా తల్చుకుని, ఎంత చెడ్డా నేటివరకూ తెలుగుని యథాశక్తిగా నేర్చినా నేర్చకపోయినా పోషించుకొన్నాన్న తెలుగురాజుల్ని పెద్చుకుని,

తెలుగుదేశం స్వతంత్రతయి దేశంలోఉండే గొప్పసంస్థల్లో తెలుగు విస్తరించి, తెలుగువాళ్లల్లో గొప్పవాళ్లు తెలుగుని లేవనెత్తి, దాన్ని మొదటవిధిగా హృదయంలోనూ, వీలైతే కంఠంలోనూ, అధమం శిరస్సుమీదా పెట్టుకున్నప్పుడే తెలుగుయొక్క ప్రతిభా, తెలుగుయొక్క వ్యక్తిత్వం, తెలుగుయొక్క జీవం సిద్ధిస్తాయని ఆశిస్తాను.

ఆ వే థ

శ్రీ దేశరాజు వేంకటరమణారావు

అది లతాంతనితాంతశాంతాంతరంగి
కోదయమునందు పాలక్రియ్యూటలోన
గతినగండశిలారేఖ కరగి, కరగి
జగమునల్లు పురాతనాజాతవేళ.

హరిణకైశోరముల యదృచ్ఛాంచలముల
విహగవీణాస్వనప్రియావహములందు
నమృతరసవీచికల సముద్యమముజొన్ని
విస్తృతనిశ్శబ్దహృదుల గావించువేళ.

తుహినధారావికార నిస్తులగభీర
లీనకల్యాణగానవిధాన మెఱిగి
వటముపాలాశపాలి సంభావ్యగతి స్పృ
శించి శాంతగీతము లాలపించువేళ.

—నా ‘ఏలాలత’ నుండి,

శిలా ప్రతిమ

చింతా దీక్షితులు

౧

“త్యాగం అంటే ఏమిటా?” అన్నాను ధైరవశాస్తులుగారితో.

ధైరవశాస్తులుగారు అప్పుడే భోజనముచేసి అంగాస్త్రముతో చేతులు తుడుచుకొంటూ వచ్చి అరుగుమీద కూర్చున్నారు. రాత్రి ఎనిమిదిగంటలయింది. ఆసమయానికి ఆచుట్టు పట్ల కాపురమున్న నేనూ యితరగృహస్థులూ ధైరవశాస్తులుగారి అరుగుమీద చేరి పిచ్చాపాటీచెప్పకోవడం అలవాటు. ధైరవశాస్తులుగారికి కథలంటే మహాసరదా. ఏద్రశ్న అడిగినా ఆద్రశ్నకు సమాధానంగా ఒకకథ చెప్పతూఉంటారు.

“త్యాగం అంటేనా?” అని శాస్తులుగారు ఒకమారు త్రేన్సి, కడుపు సవరించుకొని, అంగాస్త్రం నడుంచూట్టూ తిప్పి మోకాళ్లకింద కట్టి పర్యంకబంధం చేసుకొని ‘త్యాగం అంటేనా?’ అన్నారు.

“చిత్తం, త్యాగం అంటే తమ రేమిసెలవిస్తావో వినాలని వున్నది శాస్తులుగారూ!” అన్నాను.

“భగవద్గీతలలో త్యాగం అన్నప్పుడు సర్వ కర్మఫలత్యాగమే త్యాగముగా ఎన్నుకోవలసిఉంటుందని చెప్పబడ్డది. అట్టిత్యాగమున్నూ సత్త్వ రజస్తమోగుణాల ననుస

రించి ముచ్చిధముగా ఉంటుంది అని చెప్పబడ్డది. కాని కరిమిలాను త్యాగార్థము అనేకవిధాలగా మారింది. త్యాగానికి ప్రాధాన్యము ఈవి. ఋషితో సమానమైన కాదాసుగాచుకూడా “త్యాగాయ సంభృతా ధానాం” అన్నారు. అతనికి మొత్తమూత్రమూ త్యాగంలేదన్నా, త్యాగబుద్ధి లేదన్నా లోకములో, ఈవిలేనివాడు అనేఅర్థమునే చేసుకొంటారు.

ఇది ఇలా ఉండగా ఈకాలములో ఆత్మ త్యాగమనేమాట తరుచుగా వాడుతున్నారు. దీని కర్థము దేహత్యాగమనే; అనగా ఉదాత్తమైన కార్యాన్ని ద్వేషించి తనప్రాణములను విసిచివెట్టడమే. ఆత్మత్యాగమనే మాటలో ఆత్మకు దేహమనే అర్థం చెప్పాలి. ఎందువల్లనంటే ఆత్మ అనేదానికి త్యాగమంటా ఉండదుకదా. ఆత్మ త్యజించేదీ కాదు త్యజించబడేదీకాదు” అని శాస్తులుగారు పొడుంకాయకోసం యిలా అటూ వెతుక్కోవడం మొదలుపెట్టారు. కథ చెప్పడానికి బదులు వాక్యార్థంచేస్తున్నారు, అడ్డుద్రశ్న వేస్తేనేగాని ఈథోరణి తగ్గదని అన్నానుగదా—“శాస్తులుగారూ! ప్రాచీన కాలంలోనైతేనేమి, ఈకాలంలోనైతేనేమి ఉత్కృష్టమైన త్యాగంచేసినవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు గదండీ?”

శాస్తులుగారు పొడుంపట్టు పట్టకొని, “తొందరపడకు, విశ్వం, తొందరపడకూ; వస్తున్నాగా — అయితే ఈత్యాగమున్నూ అనేకవిధాలగా ఉంటుంది. మనవిశ్వం చెప్పి నట్లు గొప్పగొప్పత్యాగాలు చేసినవాళ్లు పూర్వమందూ ఇష్టపడకూడా ఉన్నారు. అజమహారాజు, రఘుమహారాజు, శ్రీరామ చంద్రులవారూ, శ్రీకృష్ణచంద్రులవారూ —”
“అయితే శాస్తులుగారూ — వీరు వీరు చేసినటువంటి త్యాగాలు —”

“తొందరపడకయ్యా. విశ్వం — చెప్పవచ్చిన మాట ఏమిటంటే — మహాపురుషులైతే నేమి, స్త్రీలైతేనేమి, పూర్వకాలమం దైతే నేమి, యీకాలమం దైతేనేమి చేసినత్యాగాలు అనేకవిధములుగా ఉండుకుంటున్నవి. శ్రీకృష్ణచంద్రులవారిని సత్యభామాఅమ్మవారు నారదులవారికి దానముచెయ్యడమనేది బహు ఉత్కృష్టమైన త్యాగమని పించుకుంటుంది. మరిన్ని మరణించిన భర్తలతోపాటు సహగమనము చెయ్యడము అనే దేహత్యాగము ఏదైతేగలదో అదిన్నీ భర్తప్రేమ పరమావధిగాగలది అయినప్పటికిన్ని అమ్మవారి త్యాగముతో సరితూగదు.

ఇది యిలా ఉండగా — శైవసంప్రదాయ దీక్షితులైన భల్లాణమహారాజులుంగారు జంగమరూపమున అతిథిగా వచ్చిన శ్రీమహేశ్వరులవారి భోగార్థమై నిజధర్మపత్నిని త్యాగముచెయ్యడమనేది శైవులలో భక్తిపారమును తెలియజేస్తుంది.”

“అయితే శాస్తులుగారూ! ఇట్టిత్యాగము శైవులలోనేగాకుండా మనలోకూడా ఉన్నట్లు భారతము చెప్పుచున్నదిగదా —”

“అతిథి నిను గోరెచేనియు మతి గింకిరిపడక యోలమానగొనక నీ వతనికి సవర్యసలు పుము” అన్నాడుగదా.”

“అవును, ఆమాట నిజమే, అతిథి అభ్యాగతులు విష్ణుపుత్రో సమానులని ప్రమాణవాక్యము లున్నవికాబట్టిస్తే, మనదేహప్రాణమానములు భగవంతునివేకాబట్టిస్తే యిట్టిత్యాగమున్నూ భల్లాణచక్రవర్తి త్యాగమువంటిదే అవుతుంది.

మరిన్ని దేశక్షేమముకోసము యోధులున్నూ, దేవతాప్రీతికోసం ప్రాకృతభక్తులున్నూ ఎట్టిత్యాగమైనా చేస్తారు.

అన్నికాలాలలోను ఎక్కువగా చేయబడే త్యాగం స్త్రీప్రేమకోసంఅని మీకు తెలిసే ఉంటుంది.

అన్నిత్యాగాలకంటే అత్యుత్తమమైన త్యాగం ఏమిటంటే — ముక్తికోసం స్వస్వసంగపరిత్యాగం చేసే సన్నాహిది. ఏలనంటే —”

“దీని కేదైన కథ ఉన్నదా శాస్తులుగారూ?” అన్నాను, ఉండబట్టలేక.

కథమాటకు వస్తే — కథా ఉన్నది! — దీనికి కాదు గాని — అయితే వినండి చెబతాను.

౨

సుమారు యిప్పటికి రెండువందల ఏళ్ల క్రితం సంగతి.

ఆకాలంలో రాఘవరాజుగత్తర అని ప్రజలు భయంతో చెప్పుకుంటూ ఉండేవారు. మొన్న మొన్నటిదాకా వీరాపురంలో ముసలివాళ్లుకూడా ఒకమారు ఈరాఘవరాజును తలుచుకొని భీతావళు లవుతూ

వుండేవారు. రాఘవరాజు అనే ధైర్యశాలి ఏకులంవాడో తెలియదు. ఏడారివాడో తెలియదు, కాని తనవంటి ధైర్యసాహసాలు కలిగినటువంటిన్నీ, తనవలె బలాభ్యులైనటువంటిన్నీ జట్టిలను యాభైమందిని పోగుజేసి కొని అదునుచూచి గ్రామాలమీద పడి దోచుకొంటూ వుండేవాడు. ఆకాలపు రాజులకు అట్టి దోపిళ్లు తెలియనే తెలిసేవికావు. ఒకవేళ తెలిసినా వాళ్లు ఏమీ చేయలేక పోయేవారు. ఏలసంటారా — దొరతనము వారి సిబ్బంది ఒకతట్టునుంచి వస్తే రాఘవరాజు మురాయింకోతట్టుకు పారిపోయేది.

నానాటి కీరాఘవరాజుతోందర ఎక్కువై పోతోంది. ఏవిధంగానైనా యితగాడిని రాజపైన్యముచేత పట్టిదొమన్నా అతగాడి నివాసము కొండలలో.

కొండలలో ఒకకోట కట్టుకొని ఆకోటలో తానూ తనసహచరులూమాత్రము ఉంటూండేవారు. వారికి కుటుంబాలున్నవో లేవో, ఒకవేళ ఉంటే అవి ఎక్కడ ఉంచబడ్డవో ఎవరికీ తెలియదు.

ఈరాఘవరాజుతోందర తట్టుకోవడం చుట్టు పట్టులనున్న గ్రామాలకు చాలాకష్టమౌతూ ఉన్నది. ఉన్నధనమూ, బట్టలూ, జవాహరీ భోషాణాలలో దాచుకొన్నా లాభం లేకుండాఉంటున్నది. పెరళ్లల్లో పాతినా లాభములేకుండాఉంటున్నది. కోటలవంటి యిళ్లల్లో కాపురముండే మోతుబద్ల చేతికిచ్చి దాచిపెట్టమన్నా లాభములేకుండా ఉంటున్నది.

ధనము పోతేపాయె. అతగాడు పెట్టేబాధలు సహించడం బహుకష్టంగా ఉండడంవల్ల

గ్రామస్థులకు ఏమిచేయడానికి తోచలేదు. తాము సర్దులు చెల్లిస్తున్నప్పటికీ, తా మెన్నిమాకులో మొదలెట్టకొన్నప్పటి కిన్ని తమ ఏలిక ఏమీ చెయ్యలేకుండా ఉన్నాడు. అతగాడిని అవి లాభం లేదు కదా! ఇక చేయవలసిం దేమిటి?

అయితే గ్రామాలలో ఉండే పెద్దలందరూ సమావేశమయ్యారు. కర్తవ్య మాలోచించారు. తమ యేలికకు పన్ను లిచ్చేబడులు ఈ రాఘవరాజుకే ఏలేబా సన్నులు చెల్లిస్తూ ఆయన్నే తమయేలికగా ఏర్పాటు చేసుకొంటే తమకు ఇంత ధన సప్తమున్నా ఉండదు. బాధలున్నా ఉండవు. క్లేశము న్నూ ఉండదు.

అయితే అందుకు రాఘవరాజు సమ్మతిస్తాడా? దేశాలు దోచుకొనే దొంగ అనిపించు కోవడంకన్న గ్రామాలనుండి సన్నులు వసూలుచేసుకొంటూ, అందుకు ప్రతిఫలంగా గ్రామస్థులను రక్షించుకొంటూ, రాజదీహ్నుములు ధరించి ఏలిక అని అనిపించుకోవడముకు అతడు సమ్మతించడా?

ఈయేర్పాటులో మరిన్ని మరివక చిక్కు ఉన్నది. అదేమిటంటే తమ్ము యితర కున్నా పాలిస్తూన్న ఏలిక, తమకు పన్నులు చెల్లించడం లేదనే కారణంవల్ల ఈ గ్రామాలమీదికి దండెత్తివచ్చి ధ్వంసము చేస్తే అప్పుడు చెయ్యవలసిన దేమిటి? ఈరాఘవరాజు గత్తరకన్న ఆయేలిక దండయాత్ర బహుక్రూరముగా ఉండవచ్చు. చెప్పరాని బాధలు అప్పుడూ అనుభవించవలసిఉండవచ్చు. ధనప్రాణమానముల కప్పడునూ అపాయము కలుగవచ్చు. అయితే నీనికి ఉపాయమేమిటి?

తమ యేలిక తమ్ము శిశింపవలె ననేక్రోధముతో ఒకవేళ దండెత్తివస్తే తమ గ్రామాలను కాపాడే బాధ్యత రాఘవరాజు వహించవలసిఉంటుందనిపిస్తే, అట్టిబాధ్యత వహించేషత్తుమందే అతగాడికి తాము పన్నులు చెల్లించవలసి ఉంటుందనిపిస్తే వారు నిర్ణయంచేసుకొన్నారు.

అందుకొరకై రాఘవరాజుతో రాయబారులు నడపడమునకై గ్రామస్థులలో కొందరు పెద్దలు ఏర్పాటైనారు. ఈరాయబారము బహుప్రమాదకరమైన కార్యము. ఏమంటారా? తా నెంతసాహసవంతుడైనా, ఎన్ని ఊళ్లు తాను నిగాఘాటంగా దోచుకొంటా ఉన్నా, తన కెంతబలగం ఉన్నా రాఘవరాజు నిరంతరమూ భయముతోటే మెలగుతూఉండేవాడు. ఏమూలనుంచి ఏసైన్యము వచ్చిపడుతుందో, తనపై కసితీర్చుకోవడానికి గ్రామస్థులు ఎట్టికుట్రలు పన్నుతున్నారో, ఏచెట్టునైనక ఏశత్రు వున్నాడో, ఎక్కడ గొయ్యో, ఎక్కడ నుయ్యో — అని అతగాడిభయం.

ఈరాయబారకార్యాన్ని ఆతడు కుట్రగా భావించి రాయబారులనందరినీ ఆతడు చంపివెయ్యవచ్చు. లేదా వారి నాకొండలలో బంధించవచ్చు. వారిని చిత్రవధ చేయవచ్చు. ఏమిచేసినా చేయదగ్గవాడేగదా!

ఇట్టిసందర్భంలో రాయబారం నడపడలచుకొన్న గ్రామపెద్దలు ప్రాణాలకు తెగించియే ఈకార్యానికి పూనుకొన్నారని వేరే చెప్పనవసరంలేదుగదా!

ఆటవికులవల్లనూ, చారులవల్లనూ గ్రామస్థులు రాఘవరాజుకోట, కొండలలో

ఎక్కడ వుండేపీ తెలుసుకొన్నారు రాయబారులు భత్యాలు మూటకట్టకొని ప్రయాణం సాగించారు. గుట్టలు దాటారు, సెలయేళ్లు దాటారు. కొండలు దాటారు. ఎక్కడా మనిషిచలికిడి లేదు. జంతువులూ లేవు పక్షులుమాత్రం అక్కడక్కడ దృగ్గోచర మయ్యేవి.

నిధారిణగా రాఘవరాజుకోట యిక్కడ వున్నదని తెలుసుకు చుప్పేవా రెవరూ లేరు. స్వతంత్రముగా తెలుసుకొనే ప్రయత్నములు విఫలమౌతున్నవి. అనాటిసాయంకాలం ఒక కొంపప్రక్కనే విశ్రమించవలె ననుకొన్నారు. అక్కడ సీరు ఉన్నది. విశ్రమించానికి ఎత్తైన బండలున్నవి. మృగభయము ఉంటుందనే అనుమానం తోస్తే నెగళ్లు పెరిగించుకోవా లనుకొన్నారు. ఈవిధంగా ఆలోచించుకొంటూ మూటలు దిగువుకొంటూ ఉంటే — పదిమందిసాహసులు ఎక్కడి నుంచో వచ్చి వాళ్లని బాధించారు. వాళ్లు మొలల్లో కతారులు దోపుకొన్నారు. చేతుల్లో కత్తు లున్నవి. గిరజాలూళ్లు, చల్లాడాలు తోడుకొన్నారు. వాళ్లు మాట్లాడలేదు. రాయబారులచేతులు వెనుకకు విరిచికట్టివేశారు. కళ్లు కనిపించకుండా గట్టిగా గుడ్డలతో విగించారు. వాళ్ల మూటలు వాళ్ల భుజాలకు మళ్ళీ కట్టివేసి వాళ్లను నడిపించుకుపోయారు.

రాయబారులకు సగము ప్రాణాలు పోయినవి. కాళ్లతో తడుముకొంటూ, రాళ్లూ, పేళ్లూ పాదములకు తగిలినప్పుడు తూలుతూ పడుతూ, కొమ్మలు మొహాలకు తగిలినప్పుడు బుర్ర వంచుతూ నెమ్మదిగా నడుస్తూ పోయారు. ఎప్పటికి ఈబాధ అంతమౌతుందో

తెలియలేదు. తాళ్లుపట్టుకు వాళ్లు నడి పించుకు పోతూనే ఉన్నారు. వీళ్లు వాళ్ల ననుసరించి పోతూనే ఉన్నారు.

“ఎవరు నాయనా, మీరు? నిరపరాధులను మమ్ము యీచిభముగా యేల బంధిస్తారీ? మావల్ల వచ్చిన అపరాధమేమిటి?” మమ్మల్ని యిట్లా చేయడంవల్ల మీకు వచ్చే లాభం ఏమిటి? అని అన్నాడు రాయబారులలో ఒక్కడు.

సమాధానం లేదు.

సూర్యుడస్తమించాడో లేదో తెలియదు. ఎండుకూకులు చప్పుడుతప్ప మరే శబ్దమూ వినిపడడం లేదు.

నెమ్మదిగా నడిచి వెళ్లితూ ఉండగా ముందు నడిచేవాళ్లు ఆగినట్లు రాయబారులకు తోచింది. వాళ్లూ ఆగారు. వాళ్లను ఎత్తి గాడిదల మీద వేసి కట్టిపెట్టినట్లు వాళ్లు గుర్తించారు. గాడిదలు ఎంతసేపో నడచినవి. ఏదిక్కుగా నడచినవో ఎంతదూరము నడచినవో వాళ్లకు అనుపానులు చిక్కలేదు. ఎప్పటికీ యీ యాత్ర అంతమునకు వస్తుందో వాళ్లకు గోచరించలేదు.

* * *

చేతులకట్లు విప్పారు. కళ్లకట్లు విప్పారు. చేతులు స్వాధీనమునకు రాలేదు. మొద్దు బారినవి. అంతా చికటిమయం. నిలబడ్డ వోటనే నిలబడిపోయారు.

కొంతసేపైనతర్వాత వాళ్లకు ఒక కొండ వంటి పదార్థం కనిపించింది. నిదానంగా చూడగా అది కొండలమధ్య కట్టిన యిల్లని వాళ్లు గుర్తించారు. ఆయింట్లోకి

రాయబారులను వాళ్లు తీసుకుపోయారు. అక్కడ వాళ్లను వదలి వెళ్లిపోయారు. విస్మయము, భయము, ఆశ, విరాళంమధ్య ఊగులాడుతూ వాళ్లు ఆరాత్రి ఆకొండ యింట్లో కలతనిద్రపోయారు.

తెల్లవారింది, అడవిపక్షులు కిలకిలలాడు చున్నవి. వాళ్లు కళ్లునులుముకు లేచారు. కాల్యకృత్యాలు తీర్చుకొన్నారు. కర్తవ్యం ఆలోచిస్తూఉండగా ఇద్దరు ఆజానుబాహులు వచ్చి వాళ్లను రమ్మని పైగచేశారు. రాఘవ రాజునమఠానికి తీసుకుపోయారు. అది కొండగుహ అయినప్పటికీ చాలా విశాలంగా ఉన్నది. మంచములు, పరుపులు, దిండ్లు, పీకిదోనలు వగైరాసామానులు గుహనిండా ఉన్నవి. రాఘవరాజు ఒకపరుపుమీద దిండు నానుకు కూర్చున్నాడు. ఆజాను బాహువు. వర్చస్వి.

రాయబారులు చేతులు జోడించి ఎదుట నిలువబడ్డారు. వారిలో నాయకుడు ముందుకువచ్చి యీరీతిగా విన్నవించుకొన్నాడు. “మహాప్రభూ! తమకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతము; తమసాహసపరాక్రమములు అర్జునుణ్ణి మరపునకు తెస్తవి. తమహృదయము దయార్థము. మహాప్రభూ! మేము తమదర్శనం చేసుకొని తమతో ఒక్కమాట మనవిచేసుకోవలెనని వస్తూఉండగా ఈపుణ్యాత్ములెవరో తమనమఠానికి మమ్మల్ని తీసుకువచ్చారు. వెదుకబోయినతీగ కాళ్లకే తగిలింది. ఆడబోయినతీగ మెదులైనది. శకునములు మంచివైనవి. తాము ఉదారులు. మా కార్యము నిమిషాన్ని కాకపోదు మహారాజా!”

“ఎవరు మీరు? ఏమిటి మీ కార్యం?”

“తాము పాలించే గ్రామాలలో నివసించే బీదగ్రామస్థులము మేము, మహారాజా!”

“మేము ఎట్టి గ్రామములూ పాలించడం లేదే?”

“తమరు పాలించడానికి సమర్థులై ఉండినా, సాహసవిక్రమాన్యులై ఉండినా, రాజసీతిపారంగతులై ఉండినా ఎందువల్లనో యధాక్రమంగా గ్రామాలను పాలించక పోవడం యదార్థమే కావచ్చు, మహారాజా! కాని మేము మాత్రము - యాభై గ్రామముల కాపురస్థులము, మీకు సమీపమందుండే గ్రామాలలో నివాసం చేస్తూన్నవాల్లము, తమరినే ధర్మప్రభువులనుగా ఎంచుకొంటూ తమరే మాయేలికగా భావించుకొంటూ ఉన్నాము, మహారాజా! కాబట్టి తమరు మాకు ఏలికగా ఉండి, మావల్ల తాము పన్నులు గ్రహిస్తూ, మమ్మల్ని రక్షించేభారం వహించరా మహాప్రభూ?”

“అందుకా మీరు వస్తా?”

“చిత్తము, మహాప్రభూ!”

“మీయేలికకు పన్నులు చెల్లించకుంటే అతనివల్ల మీకు ఉష్ణద్రవము సంభవించదా?”

“తమరి అండ జేరిన మాకు ఎట్టిఉష్ణద్రవాలూ సంభవించవని మాధైర్యం. తమరు నిజముగా విజృంభిస్తే తమరాక్రమమును ఎవ్వరు తట్టుకోగలుగుతారు, ధర్మప్రభూ!”

రాఘవరాజు వారు చెప్పినమాట లన్నీ విన్నాడు. తన సహచరులతో ప్రసంగించాడు. ఇటువంటి తరుణం పోగొట్టుకోవడం

మంచిది కా దనుకొన్నాడు. ఈ రాయబారి ములో మోసము లేదని తేల్చుకోవడమునకున్నూ, గ్రామస్థుల సద్భావమును పరీక్షించడమునకున్నూ, తాను ఏలిక అయ్యే పక్షమందు తన పదవిని దృఢపరుచుకోవడమునకున్నూ కొన్ని పరతులు ఏర్పాటు చేశాడు. ఆ పరతులప్రకారం వారు నడచే పక్షమందు తాను వారి ఏలికగా ఉండి ఎట్టి ప్రమాదములూ గ్రామములకు రాకుండా కాపాడతానని చెప్పాడు. తక్షణం యాభై గ్రామాలవారు తనకు ఆయేటికన్నులు చెల్లించడం మొదటి పరతు. గ్రామములలోఉండే పురుషులలో యుక్తవయస్సు వచ్చినవాళ్లందరూ తనవద్ద తరిభీతుపొంది ఆవసరమైనప్పుడు తనకు యుద్ధకార్యములలో సహాయము చేయాలి.

ప్రాకారము, బురుజులు, కందకము మొదలైనవాటితో అతనికి ఒకకోట అనువైన తావున గ్రామస్థులే కట్టించవలెను.

ప్రతిగ్రామమునకున్నూ ప్రాకారములు, బురుజులు, కందకములు ఆగ్రామస్థులే కట్టుకోవలెను.

ఈపరతులు రాయబారులు వప్పుకొన్నారు. రాయబారులను గౌరవించి, బహూకరించి, కొంతవరకూ తనమనుష్యులను తోడుయిచ్చి వారిని సాగనంపించాడు రాఘవరాజు.

౪

రాఘవరాజుకు మొదటిదభా పన్నులు చెల్లినవి. గ్రామస్థులు సద్భావముతో ప్రవర్తిస్తున్నారని అతడు గ్రహించాడు. తాను తనఅనుచరులతో తనస్వాధీనమం దుండే గ్రామాల నన్నింటినీ చూచినాడు. గ్రామ

స్థలను పుగొల్పి ప్రతిగ్రామమునూ ఒక చిన్నకోటగా మార్చివేసినాడు. అన్నిగ్రామములలోను గరిడీ లేర్పాటుచేసినాడు. యుద్ధపరికరాలు చేయించినాడు. యుక్తవయస్సు గల పురుషులందరినీ కూర్చి సైన్యము తయారుచేశాడు.

అన్ని గ్రామాదులకూ అందుబాటుగా ఉండగలందులకున్నూ, రక్షణగా ఉండగలందులకున్నూ, తాను తనప్రజలు కొందరితో నివసించగలందులకున్నూ ఒకకోట కట్టడానికి అనువైన స్థలము నిర్ణయము చేశాడు.

కంటకబాధ తీరినందుకు ప్రజలు సంతోషించారు కాని తమ మొదటి యేలికనుండి ఎట్టి చిక్కులు వస్తూనో అని భయపడుతున్నారు. ఆభయమున్నూ రాఘవరాజు ఓర్చినాడు. ఆపలికతో తాను రాయబారాలు నడిపాడు. కష్టము కొంత తాను క్రమముగా చెల్లించడానికి వప్పకొన్నాడు. తాను సామంతరాజుగా ఉండుటకు అంగీకరించమని కోరాడు. యాభైగ్రామములవారూ తనచెప్పుచేతులలో ఉండుటకు అంగీకరించారనిస్తే, తనద్వారా వారిసేవ పలిక పొందవచ్చుననిస్తే నచ్చచెప్పాడు. ఇట్టిశరణము పోగొట్టుకొంటే ధన, ప్రాణముల కపార నష్టము సంభవించగలవనికూడా సూచించాడు. ఎన్నడూ సక్రమముగా పన్నులు వసూలుకాని కారణముచేత ఆయేలిక యీ యేర్పాటులకు వప్పకొన్నాడు. గ్రామస్థులు సంతోషించారు.

* * *

“అయితే ఖైరవశాస్తులుగారూ—ఈకథలో త్యాగమనేది ఆరాయబారులు చేసినట్లయినా రాఘవరాజు చేసినట్లా మీ అభిప్రాయమేమిటి?” అన్నాను. వేళ అతిక్రమిస్తోంది. కళ్లు బరువెక్కుతున్నాయి. ఎంతకీ కథ ముగియడంలేదు.

“మళ్ళీ తొందరపడుతున్నావూ, పిళ్ళవం? జరిగినకథలో లేదు త్యాగం. ముందు వస్తోంది—కథ కావచ్చిందిలే—” అన్నారు ఖైరవ శాస్తులుగారు.

“చిత్తం — కాసియండి.”

* * *

గీ

పూర్వకాలాల్లో రాజులకు కోట కట్టవలసి వస్తే అది నరబలిలేకుండా జరిగేదికాదు. కోటకు సాభాగ్యము, దేశమునకు కల్యాణము యీ నరబలివల్లనే చేకూరగలవని ఆనాటిసమ్మతం. రాఘవరాజుకోట చురుకుగా తయారవుతోంది. ప్రాకారాలు లేచినవి. కొంతవరకు కందకములు తవ్వడమైనది. కందకములకు సీరు కొండసెలలనుంచి తీసికొని వచ్చుటకు కాలవలు తవ్వతున్నారు. మూడు దిక్కులా మూడుబురుజులు తయారైనవి. నాగ్గవదిక్కున బురుజు కట్టవలసి ఉన్నది. అక్కడే, అది కట్టుటకు ముందుగానే నరబలికూడా జరగవలసిఉన్నది. నరబలికోస మని బలవంతాన మనుష్యులను తీసుకురావడం ఆనాటి ఆచారము కాదు. ఐచ్ఛికముగా ధైర్యోత్సాహములతో ఎవ్వరైనా అట్టి బలికి సంసిద్ధులు కావచ్చు. అట్టి బలిలో ఆధైర్యవంతులు దేశసేవ చూడవచ్చు. అట్టి బలిలో వారు మోక్షము చూడవచ్చు. దేహమును బలియిచ్చినంతనే, దేశ కల్యాణము. ధర్మస్థాపన, మోక్షము కలుగునని నమ్మకమున్నప్పుడు దేహాభిమానులు

కానివారు యిట్టి సరబలి కియ్యకొందురంటే ఆశ్చర్య మేమిటి? ఇట్టి ఆశయములకే ఎందరీ కాములలో దేహత్యాగం చెయ్యడంలేదు? నాగవజురుజు కట్టి ప్రాకారము పూర్తిచేయవలసియున్నది. బురుజుకు పునాదులు సరదేహముమీదనే ఉండవలెను.

సరబలికి ముహూర్త మేర్పాటునది. బురుజుకు పునాదులకొరకై పెద్దగొయ్యి తవ్వినారు. ఆగోతిలో ముత్తైదువులు సనుహకుంఖం చల్లినారు. పెద్దలూ పిన్నలూ స్త్రీలూ పురుషులూ ఆ బలగోపాలమూ ఆగోతిలో — శల్లో, బట్టలో, నాణెములలో, సనుహో కుంఖమో, పువ్వులలో ఏదోనకటి వేస్తూవచ్చారు. ముత్తైదువులు మంగళహారతి పట్టెములు పట్టుకొని గోతికి కొంతదూరముగా నిలబడ్డారు. మేళ తాళాలవాళ్లు వారికి ముందుగా నిలబడ్డారు. గోతిచుట్టూ వీరపురుషులు పునాదిరాళ్లగగ్గిర నిలబడ్డారు.

ముహూర్తం సమీపిస్తోంది. ఎవరు సరబలికి ఆముహూర్తకాలానిః సరిగా వచ్చి ఆగోతిలో దూకుతారో తెలియడంలేదు. వ్యక్తగోతాసహలై అశేషజనమూ కనిపెట్టి చూస్తూ ఉన్నారు. వారిఉత్సాహములో భయమూ, జాలీ, ధర్మబుద్ధి తాండవమాడుచున్నవి.

ముహూర్తం సమీపిస్తూన్నది.

దూరమున ఒక చక్కని స్త్రీ కన్నులనుండి బాష్పములు జారుచున్నది. సనుపు రాసు కొన్న మొహమైనప్పటికీ వెల్లడనము కనిపిస్తోంది. ఆవిడ కెదురుగా నిలబడ్డా డొకపురుషుడు. కండలు తిరిగిన శరీరం. ఆమె ఆ శరీరానికి సనుపు కలిపిన మంచిగంధం పూసింది. ఆపురుషుని మెడలో మందారపుష్ప

మాల వేసింది. ఆత మె చేతులు పట్టుకున్నాడు. దిగులు పడవద్దని అతని కళ్లు ఆమెతో చెప్పినవి.

ఆమె ఆశవిభార్య! అతడు బలియగుటకు — దేగడేమమునకై, ధర్మమునకై బలి అగుటకు ఆమె సమ్మతించింది. కపసారిమాటు ఆమె నడచు చూచాడు. తల తిప్పికొన్నాడు. ఆమె చేతులు వదలినాడు. స్కారము చేస్తూ గోతివైపు అతడు దుమికినాడు.

ఆమె అక్కడనే నిలిచియున్నది. ఆమెదృష్టి అతనిమీదనే నిలిచియున్నది. ఆమెకు రెప్పపాటు పడలేదు. దేహము కదలలేదు. స్కీటూరశబ్దము ప్రజలు విన్నారు. ఒక్కమారు అతనికేసి చూచాడు — “హరిహర శంభో” — ఒక్కమారు కోరిగొంతుకలలోనుంచి బయలుపెడలింది. తూర్వనాదాలు చెలరేగినవి. స్త్రీలూ పురుషులూ అతని మెల్లీ పుష్పమాలలు వేస్తున్నాడు అతనికి కొత్తబట్టలు కట్టుతున్నాడు. ముత్తైదువులు కర్పూరాలు వెలిగించి మంగళహారతులు పాడ మొదలుపెట్టారు.

ఆమె అక్కడనే నిలిచియున్నది. ఆమెదృష్టి అతనిమీదనే నిలిచియున్నది. ఆమెకు రెప్పపాటు పడలేదు. దేహము కదలలేదు.

వీరహుంకారాలు, తూర్వనాదాలు, హరస్మరణలు, మంగళహారతులు — ఈ ఘోషలో ఆవీరపురుషుడు “శరీభో” అని ఉచ్చిస్తూ స్వరముతో ఆర్చి ఒక్కగంతు వేసి గోతిలోకి దుమికాడు సరిగా ముహూర్తకాలముకు. చుట్టూ నిలిచిన పురుషులు పునాదిరాళ్లు గోతిలోకి తోళారు. వాద్యఘోష మిన్ను ముట్టుతున్నది. రాళ్లతో గోయి

నిండింది. “హర, హర, శంభో” దిక్కులు నిండింది.

ప్రజలింటిముఖము పట్టారు. ఋతుజు కట్టుటకు పనివాళ్లు అప్పుడే పూనుకొన్నారు. క్రమ క్రమంగా జనసమృద్ధి తగ్గింది. కాని —

ఆమె అక్కడనే నిలిచియున్నది. ఆమెకు రెప్పపాటు పడలేదు. దేహము కదలలేదు.

రాఘవరాజు నరబలిచూచాడు. ప్రజల ఉత్సాహము చూచాడు. ఆవీరుని ధైర్యసాహసాలు మెచ్చుకొన్నాడు. ప్రజలు యిండ్లకు వెళ్లడం చూచాడు. అందరూ యింటికిపోయినా ఒకస్త్రీ మాత్రం కదలక మెదలక ఒక్కవోట నిలబడిఉండడం ఆతడు గ్రహించాడు. కారణము తెలుసుకొందామని ఆస్త్రీని సమీపించాడు. అతడామెను చూచాడు. ఆమె అతన్ని చూడలేదు. పలకరించాడు. మాటాడలేదు. భయపడి తిరిగి వెళ్లిపోయాడు. ఆరాతి అక్కడ కాకలాడించాడు. మర్నాడు మళ్లీ వచ్చి చూచాడు. అక్కడ స్త్రీనిగ్రహం లేదు. స్త్రీప్రతిమ ఉన్నది. అక్కడ ఆమె నిలిచియున్నతావుననే; ఆమెకళ్లే; ఆమెదేహమే; ఆమెముఖమే; ఆమెయే.

ఆమె అక్కడనే నిలిచియున్నట్లున్నది. ఆమె దృష్టి అతనిమీదనే నిలిచియున్నట్లున్నది. ఆమెకు రెప్పపాటు లేదు.

ఒక్క కలికాలఖండములో, ఒక్క సతి, ఒక్కనాటిలో, శిలాప్రతిమగా మారి తన సతీత్వమును ఘనీభవించజేసింది.

ఆనాటినుండి ఆశిలాప్రతిమను ప్రజలు పూజిస్తూ ఉండేవారు.

రాఘవపాలెం జమిందారుగారి కోటదగ్గర యీ శిలాప్రతిమ నేడుకూడా మనము చూడవచ్చు. కాని మన మది శిల్పి మలిచిన విగ్రహ మనుకుంటాము.

రాఘవపాలెంజమిందారుగారు రాఘవరాజుగారి సంతతివారేఅని చెప్పకుంటారు. ఈ మధ్య వారికి “రాజా” అనేబిడురు దొంగతనమువారిచేర్చిరి వదంతి.

* * *

“అయితే భైరవశాస్త్రులుగారూ — అతగాడు చేసినత్యాగం సాత్విక రాజస తామసాల్లో ఏదిగా నెన్నుకోవలసిఉంటుందండీ” అన్నాను లేచి.

“అబ్బాయి, విశ్వం, అతగాడు చేసిన త్యాగం గొప్పదైనా అంతకన్నా గొప్ప త్యాగం చేసిన అతనిభార్యసంగతి ఎత్తుకోవేమి?”

“చిత్తం. ఆమాట నిజమే. — ఇక సెలవిప్పిస్తారా?”

“మంచిది. త్యాగ మన్నప్పుడు అంతకు మించినత్యాగ మెక్కడా నాకు కనిపించలేదునుమా!”

“చిత్తం సెలవు.”

క వి హ్మ ది

కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు

రాజాధిరాజశౌర్యకుటీరకోటీర
ముక్తామణిద్యుతికా మునిగి తేలి,
ఘనతరద్రవిణాధికారదూరక్షోజి
హీర్వాభిమానంబు సీసడించి,
దుర్వారదారిద్ర్యదుఃఖిర్ముఖువాత
బలవద్ధతుల నెల్ల జలుకబుచ్చి,
నిబిడశార్వరఘటాకబళితప్రజ్ఞావి
కన్వరజ్యోతినిగ గలుగఁ జేసి,
దివిజకవిగుండియలుగూడ దిగ్గురనఁగ
నలుప నేరిచి యాత్మవిశ్వాసపుష్టి
నుబికి, యేపారి, పొంగారు నో కనీంద్ర!
హృదయమా! యిదె నా నమస్కృతిశతమ్ము.

కమనీయరమణీయకళ్యాణపల్యాణ
భూరిరాసులు కుష్పఁగూర లయ్యె,
నాహవానాహతోత్సాహసాహసులైనఁ
గుక్కివడి కుసుళ్లుగూలనయ్యె,
భాషాదరిద్రాణపాషాణనిద్రాణ
శతచిత్తములును బల్చనగ నయ్యె,
నవసాహితీతటిన్నవనటీపటలంబు
మొలిచి గొండిలియాట లలవరించె,
నతఁడు చేసాచి, యడిగిన యట్టి చోట,
నతఁడు వేసారి, కినిసిన యట్టి గడియ,
నతఁడు హృదయమ్ము విన్పించి నట్టి యెడల,
నతఁడు పరికించి నడచిన యట్టి బాట.

బమ్మెరవారింట భారతీదేవి తాఁ
బనికత్తెగా నొప్పుకొనిననాఁడు,
భీమన్న యాకు విప్పిన సవ్వడికి గంగు
కుందేటిపిల్లయై క్రుంగునాఁడు,
అవచి కప్పలి జోగు లల కన్వరపుఁ దిప్ప
లేడునీవులనుండి యెత్తునాఁడు,
చనుబాల రంగరించిన శౌర్యరస ముగ్గు
వెట్టి బిడ్డలఁ దల్లి పెంచునాఁడు,
ఆంధ్రకవిరాజు ధాటికి నాగ లేక
కంచు ధక్కలుగూడఁ జెక్క లగునాఁడు;
హరువు మెఱసిన కవిహృదయమ్మ యిదియె
భక్తి నొనఁగెడు నా నమోవాకశశము.

చికిలి చేసిన బాకు చివరతోఁ దులఁదూఁగెఁ
బైఁడిగంటపు జగా పనితనమ్ము,
చక్రవర్తుల భుజాస్థలితోఁ జెలిమి చేసె
నాకు నట్టిన వాని యందలమ్ము,
అభియాతినిశితసాయకముతో జోడయ్యెఁ
బడఁతి దిద్దిన చిన్ని పసపుముద్ద,
క్రొందమ్మి చూలి పల్కులతోడ నుద్దించెఁ
గవిగాఁడు పల్కిన కనరు నుడులు,
అట్టి పుణ్యదినమ్ముల యనుభవముల,
నా మహాపురుషుల జీవితాంశములను,
దలఁచికొన్నంత మేనెల్లఁ బులకరించు,
సురిగిపోయిన ప్రాణముల్ దిరిగివచ్చు.

కుమారసంభవములోని కొన్ని అపపాఠములు

యస్. వెంకటరమణయ్య

సాహిత్యము

కుమారసంభవమున కొన్ని యెడల నపపాఠములు గానవచ్చెడివి. ఇందు కొన్నింటికి ముద్రాపకులు కారకులు. మఱికొన్నింటికి వ్రాతప్రతివ్రాయసగాండ్లు కారకులు. అపపాఠము లేకారణమున గ్రంథమునకు బ్రాకి నను, వానిమూలమున గ్రంథము పెక్కు తావులయందు దురవగాహముగనున్నది. ఈయపపాఠములను దిద్దుకొన్న సేగాని పెక్కు పద్యములకు ఆస్వయము కుదురదు. కవిభావము తెల్లముగాదు. ఈక్రింద నట్టియపపాఠములను కొన్నిటి నుదాహరించుచున్నాను. వీటిని దిద్దునప్పుడు సాధ్యమైనంతమట్టుకు వ్రాతప్రతిపాఠమును త్రోసిపుచ్చుక నానినే సరియైనపాఠముగ నంగీకరించి తన్మూలమున పద్యముయొక్క వాస్తవార్థమును గ్రహింప బ్రయత్నించు సల్పితిని¹.

౧. దక్షగర్భరస్వంసమున రుద్రగణముల కోడిపాఠిని యష్టదిక్పాలురసాటును వర్ణించుచు నన్నెచోడుడు వరుణునిగూర్చి ఇట్లు వ్రాసియున్నాడు.

గీ. ఉరుతరాగ్ధీసుఁ డయ్యును నోడిపాఠె
వరుణుఁ డలుగుచు నుడికె దేవాంగుఁగోలె
గలుము లెడలైన నేమియు నిలువ వసుట
దగుభయాతురుడై నోరఁ దడియలేక.

—కుమా, ౨-౨౦౩.

ఇది ముద్రితపాఠము. ఇందు పద్యము రెండవ పాదమును జూడుడు. వరుణుడు అలుగుచు దేవాంగువోలె నుడికెను. 'దేవాం' గనగా ఉడుము అని కవి

గారు అర్థము వ్రాసియున్నారు. వరుణుడు అలుగుచు ఉడుమువలె నుడికెను. అలుగును నుడికె ననుటచేత 'ఉడుకు' శబ్దమునకు 'తాపము జెందు' అని యర్థము చేసుకొనవలసి యున్నది. అయితే, 'ఉడుము'తో వరుణుని నుపమించుటకు కారణ మగపడదు. 'ఉడుము' లకు గోపముతో నేడ్చుట స్వభావమా? ఉడుముకాస్త్రవేత్త లీవిషయమును నిర్ణయించవలసియున్నది. వ్రాతప్రతియందు 'దేవాం' అన్నమాట లేదు.

'వరుణుం డలంగుచు నుడికె వాంగువోలె' అని యం గున్నది. ఇచ్చటిమాట 'వాంగు' (వాఁగు) కాని 'దేవాంగు' కాదు. 'వాఁగు' అనగా 'సెలయేటు'. మొదటిపాదమును దిలికించిన 'వాగు' శబ్దప్రయోగమునకు గారణము బోధపడగలదు. వరుణుడు ఉరుతరాగ్ధీసుడు. అట్లు 'వాటు', అనగా ప్రవహించుస్వభావముగలవి కావు. పాతెడుస్వభావము లేని యబ్బులకు నాగు డయ్యును వరుణుడు ఆర్తగ్వని నేయుచు (ఘోషించుచు) వాగువలె పాతెను (ప్రవహించెను). కావున నీ పద్యద్వితీయపాద మిట్లండి యుండును.

'వరుణుం డలంగుచు నుడికెడువాంగువోలె.'²

౨. ఈశ్వరుడు పెండ్లికి తరలి యోషధీప్రస్తపురమునకు బోగా హిమవంతు డొనర్చిన మహాత్మ్యమును వర్ణించుపట్టు నీక్రిందిపద్య మిట్లు ముద్రితగ్రంథమున గానవచ్చుచున్నది.

1. ఈయపపాఠములను దిద్దునందగ్ధమున కుమారసంభవపరిష్కర్తలగు శ్రీ మా. రామకృష్ణకవిగారి సాయమును బడసితిని. కొన్ని పట్ల వారు నూచించిన దిద్దుపాట్ల నంగీకరించితిని. ఓషికతో చర్చించి పలుమారు నాసం దేహములను బాసినందుకు వారియెడ గృతజ్ఞుడను.

గీ. అష్టరమున వణిగను లాపణములఁ
గలయఁ బచరించియున్న నిగ్ధలిగరత్న
రాసు లాపై నుమావరురాక కర్ణి
వలయ నెత్తిన వలపుదీవియలవోలె.

—కుమా, ౮ - ౪౪.

ఇందు చితుర్థపాదమున ‘వలపుదీవియల’ యా
చిత్రము విచారణీయము. ‘వలపు’ అనుమాటకు వాసన,
కోరిక, కామము అనునూహార్థములు శబ్దరత్నాకరమున
గానబడుచున్నవి. వీనియం దేయర్థమును నిచ్చుట సరి
పోదు. ‘వలపుదీవియ’లను వారము తప్ప. రత్నరాసు
లను బచరించి దీవియ లెత్తిన ట్లొనర్చినవారు వణిగనులు.
వణిగను లన పురుషు లనియే యర్థముచేసికొనవలయును.
వారి శివునిపై భక్తి గలుగవచ్చును. వలపునకు నెడము
లేదు. మఱి, వ్రాతప్రతి వారము భీన్నము. అందు
‘రాగదీవియ’ లున్నవి. ‘రాగ’మన వర్ణము. రత్నములు
తొమ్మిదితెగలవి. ఒక్కొక్కతెగకును వన్నె వేరు.
రాగదీవియ లనుటచే రంగులదీపములని కవిగౌరవము.
ఉత్సవావసరములయందు వన్నెవన్నెదీపముల నెత్తుట
సామాన్యముగదా. కావున ‘రాగదీవియలు’ అనుపాఠ మే
సరియైనది.

3. హరువీర్యభారమును మోయజాలక డిగ్గ
జాతిన వియద్దంగను వర్ణించుపద్యము ముద్రితప్రతియం
దిట్లు గానవచ్చుచున్నది.

క. హరువీర్యము దాల్చంగఁ గడు
భరమై వడి నడుమ డిగ్గబడి కడల శ్లం
బరము దెస నిల్చి పొల్చును
సురవాహిని బాలుఁ డున్న జోలెలవోలెకా,
—కుమా, ౧౦ - 3౭౮.

“కడలశ్ల” = తరంగసమూహములు” అని రామ
కృష్ణకవిగారు అర్థమును వ్రాసిరి. శబ్దవిచ్ఛిత్తి కడలు +
అశ్ల : ‘అడి’ శబ్దమునకు బహువచనము ‘అశ్లు, అడు
లు, అళులు, అళ్లు’ అని.

ఇచ్చట సురవాహినినడుమ డిగ్గబడుటకును,
కడలశ్లు అంబరముదెస నిల్చి పొల్చుటకును సంబంధ
మేమి? అట్లుండుటవలన సురవాహిని బాలు డున్న

జోలెవలె నట్లాయెను? ‘కడలశ్లు’ అనుమాటయు కవి
భావమును మరుసపాదముచున్నది. వ్రాతప్రతియంగు
‘కడలశ్లు’ అనుమాట లేదు. అందు ‘కడపశ్లు’ అని
యున్నది. ‘కడపశ్లు’ ‘కడపల’కు బహువచనము.
కడపల అనగా కొన లేక కుడిభాగము, అంత్యము.
ఈమాటను తిక్కనసోమయాగారు ప్రయోగించి
యున్నారు.

చ. ఎడఁ గొలిచోని వేగకల

రేఁదైరి సొంపున నంతికంట

కడపముదంబుపేర్చి రతి

కోర్కులు కొమ్మలునోవ నెప్పు

వ్వఁ నలఁ కీరినట్టుల ని

భుండును వారిజప్రసేతయందు

గడపలలేని కేలితిమ

కంబున నుల్లము లుల్లసిల్లఁగాఁ

—నిర్వ. ఉచ్ఛ్ర, ౮ - ౨3.

పై కుమారసంభవ పద్యమున ‘గడపశ్లు’ అను
నదియే సరియైన నిక్కనిపించును. ‘కడలశ్లు’ని మార్చ
వలసిన యవసరము లేదు.

హరువీర్యభారముచే వియస్థంగాప్రవాహము
మధ్యమున డిగ్గబడినది; అనగా, క్రిందివైపునకు గ్రంగి
నది. కొనలు రెండును అంబరమున నిలిచినవి. అమర
గంగావాహిని యొక్క కొనలు, అనగా నాద్యంతములు
అకాశమున నంటుకొనియుండగా మధ్యభాగము హరు
వీర్యభారముచే నధోముఖముగ జాతినది. బాలురకై
కట్టుజోలె రెండుకొనలు దూలమునతో లేక చట్టు
కొమ్మతో కట్టబడియుండ మధ్యభాగము క్రిందికి వ్రేలు
చుండును. కావుననే హరువీర్యభారముచే నడుమ డిగ్గ
బడిన సురవాహిని బాలుడున్న జోలెతో బోల్పబడినది.
‘కడల’శ్లను ‘కడప’శ్లని దిద్ది చదువుకొన్న పద్య
మునకు అన్వయము చక్కగా కుదురును.

౪. తారకుమ దేవదూతను శిశింపదలకొన
హక్ర డతని వారించుచు నిట్లు పల్కెను.

క. వీం డేమి సేయుఁ బంచిన

వాం డుండఁగ నిక్కమునకు వధ్యుండుగా నా

ఖండలుండు గాక యేలిన

వాండుండగ నేమి నేయు పరికర మనిలోక.

—కుమా, ౧౦ - ౫౨౦.

ప్రాతప్రతియందు తృతీయ చతుర్థపాదము లిట్లు లేవు—

ఆ | ఖండలుండుగాక యేలిన

వాండుండగ నేమి నేయు పరికర మనిలోక.

‘పరికరము’ అనునది ‘పరిశరము’ అని యుండవలయును. ‘ఏయు’ క్రియా శరప్రయోగమును సూచించుచున్నది; కావున,

‘యేలిన | వాడుండగ నేమి నేయు పరిశర మనిలోక’ అనుట యొప్పును. విలుకాడు బాణమును శత్రులపై నేసినట్లు, ఇంద్రుడు, దూతను తాతకాసురుని కడ కంపెను. దూత బాణమువంటివాడు. తనంతట వచ్చినవాడు గాడు. వానిని శిక్షించుట పైదగిలినబాణమును విడుచుటనువోలె నిష్ప్రయోజనమైనపని. కావున, వానిని వదిలి వాని సంపిన ఇంద్రుని శిక్షించుట తగవు అని తాత్పర్యము.

౫. మఱియు, కుమారుని పీటయందలివీరుల విరుడువాక్యములను వర్ణించుపట్టున నీ క్రిందికంద మగ పడుచున్నది.

క. .... చుఁ జూగియు

నే ననియ తలంచు లోభి యెప్పుడు ననికిక

జా ననియె తలంచు పీరుడుఁ

జా ననియ తలంచుఁ బంద సరియె ల్లుగునో.

—కుమా, ౧౧ - ౬౧౭

ఈ పద్యమున నష్టభాగమును ఉద్ధరించి పద్యమును పూర్తిచేయవచ్చును. ఇందు చాగి, లోభి, పీరుడు, పంద పీరినలుగురి తలపులు సమానములు. అవి యెట్లు సమానమగును? అని కవి పృచ్చించుచున్నాడు. మఱియు పీరుడును పందయు ‘జానని తలంచెదరు’ అని వారితలంపులను కవి యెఱుకపఱచుచున్నాడు. తక్కిన ఇద్దరితలంపులను నట్టివిగానే యుండవలయును. ఇంతే కాదు; ద్వితీయ తృతీయ చతుర్థపాదములకు ‘ననియ తలచు’ అనుపదము సామాన్యము. ప్రథమపాదమందలి క్రియాపదమునకు గడపటియక్షరము ‘చ’ అని నష్టశేషమైన పాదభాగమువల్ల దలియుచున్నది. కావున ప్రథమపాదమందలి క్రియాపదమునైతము ‘తలచు’

అనుట నిశ్చయము. క్రిందిమామూడిములయందును ‘ననియ(యె) తల(ం)చు’ అని యుండునట్లే ఇచ్చుటను ‘ననియ తలచు’ అని యుండునట్లు యొప్పును పై జెప్పిన నలుగురితలంపును సామాన్యమగుటచే వారు నలుగురును ‘చాననియ’ తలతురని యనుకొనుట యసమంజసము గాదు. కావున పద్య మిట్లుండువలయును.

క. చాననియ తలంచుఁ జూగియుఁ

జా ననియె తలంచు లోభి; చనునపు ననికిక

జా ననియె తలంచు పీరుడుఁ

జా ననియ తలంచు పంద సరియె ల్లుగునో.

౬. దేవదానవయాధ్యున శరహతి డెసినసరిములు భువిపై ద్రెట్లినరీతిని చోమి డీ క్రిందిపద్యమున వర్ణించుచున్నాడు:

క. ఎగయు నిరంబులు నధమున

కొనిఁ గ్రమ్మెడు రక్తజలము లాలుకుచు భువిపై

మగుడఁ బడుఁ జూడఁ గడురం

గుగ నోలినరాటనమున గుండలువోలెక.

—కుమా, ౧౧ - ౭౩౭.

ఈపద్యములోని ‘రాటనము’ ‘గుండలు’ అను మాటలకు రామకృష్ణకవిగారు ‘రసముతీయు యంత్రము’, ‘త్రిప్పెడు పైగుండు’ అని టీక వ్రాసియున్నారు. కాని, తిరుగుడుగుండుతో గూడిన రసము తీయుయంత్రమునకును శరహతి బుడమిని వ్రాలు శిరంబులకును నెట్టి పోలిక గలదో తెల్పరైరి. ప్రాతప్రతియందు చతుర్థపాద మిట్లున్నది.

రం | గుగ నోలిన రాటనమున గుండలువోలెక.

‘రాటనము’ తప్పు; రాటన మనియే సవరించవలయును. సవరణచేసి చతుర్థపాదము నిట్లు పఠించవలయును.

రం | గుగ నోలిన రాటనమున గుండలువోలెక.

రాటనము = నూతినుండి నీటిని తోడెడు చక్రము. కుండలు త్రాటికి గట్టి చక్రమున కనుసంధించి యుండును. చక్రము తిరుగగా కుండలు వరుసగా నూతి నీటిలో మునిగి, జలభరితములై చక్రముగ పైకి, చక్రోపరిభాగమునకు వచ్చినపుడు నీటిని బయట గుమ్మరించును. అట్లే శరహతి ద్రెస్సినశిరములు వరుసగా మొదట పై కెగసి, రాటనబద్ధములైన కుండలు జలమును గుమ్మరించినరీతిని రక్తమును కార్చుచు క్రిందబడును.

శ్రీరమణమహర్షి

పి. గణపతిశాస్త్రి

౧

ఓ యుగవల్లీ చిరదిన
శ్రీప్రభుల్లమనుజముకుళ !
ఓ పృథివీగళిత శాంత
స్వప్నోకోద్యానవకుళ !
ఓ అరుణాచల శిఖరాం
చలన్మత్యద్దివ్యదీప్తి !
ఓ అరుణేశ్వర దేవళ
ఘంటాగంభీరమూర్తి !

౨

పదనినాద పతదహీన
మానవసామ్రాజ్యభవన,
మాయాబద్ధాంచితకర,
కాలదివ్యలాస్యేంద్రిర,
క్షుభితన్మత్తగతుల మాని,
స్తిమితనయనముద్ర బూని
నిశ్చల నీరాజనమున
నిలిచెను నీ నమ్ముఖమున !
నీరాజనసంప్రభుల్ల
హారమాక్తికసుమమ్ముల !

౩

కాలస్త్రీపదహతములు
గోళవహ్ని కందుకములు,

చిరయుగ శతసహస్రముల
విరతిరహిత గతిశతముల
దిరిగి, తిరిగి, తిరిగి, తిరిగి,
చరణకిరణశాంతి నాగి,
నిల్పె నీనమాధి దివ్య
దీపావళి సాంధ్యవేళ
నీ యనంతవిశ్వ కేహ
దేహళికాదీపమాల !

౪

కుపితఃస్నగోర్ధ్వఫణా
కులజహ్వచంచలములు
సాయంప్రజ్వలితారుణ
సంధ్యాహోమాగ్నిశిఖలు,
భవన్నయన దేవళ గ
ర్భాలయశాంతాంతరాళ
వేదికలం దరుణకాంతి
దీపిక లర్పించువేళ,
గోవులచల కర్ణమ్ముల,
నిర్నిమేష నీలాక్షుల,
నీ దృగంతరాళ విశ్వ
నీరవ జీవితరహస్య
మరసి, యరసి, కనుగొలుకుల
గురియును ప్రమోదాశ్రుల ;
నోరుల జారిన నెమరుల

తృణకణములు మెల్లమెల్ల,
మందమందనిశ్వాస వి
మలవాత నిహతుల రాల !

౫

స్వప్రశాంతనయనయుగళ
నిశ్చల సీలాంచలముల
నీలినిదురతెర మెలమెల
మెలకువ తొలగించువేళ,
సుప్రభాత లక్ష్మీనయ
నస్రవేళ హర్షవేళ,
పిచుకలు “కలకల” రవముల,
“తురుతురు” మను నునురెక్కల,
చివురుల “తళతళ” మెరపుల,
జారుపసిడి వరివెన్నుల
ఝరుపు లిడును ; భవదుటజ
ప్రాంగణమున పాపలవలె !
అమరాంజలిహర్ష గళిత
మౌవవర్ష ధారలవలె !

౬

సాయంప్రాతస్సంధ్యల
సర్వాశ్రమ వృక్షరాజి,
ఛాయాసాష్టాంగనమ
స్కృతి నొనర్చు మానపూజ ;
పూర్వపశ్చిమాశాంతర
సర్వదేశశిష్యసమితి,
నిలుచు విస్మృతాత్మాంతర
వినమితోత్తమాంగవినతి !
మహారాజరాజసుతులు,

మహితక్షుజ్జ్వాలాస్తలు,
నీకరుణాశ్రమగభీర
నిశ్చలకాసారాంతర
జలముల, నిశ్శబ్దగతుల
నిలుతురు చిరుమీనులవలె !

౭

లేదు నీకు జీవనదీ
చరమారుణ మరణసంధ్య !
లేదు నీకు రోగజరా
భైరవ నరలోకరధ్య !
యాతనాజలూకలచిర
పీతగళద్రుధిరధార,
దూరాశా బహువిహంగ
మారవశ్రుతాశ్రుధార,
నీరవళోకము లోకము
నిలిచెను క్రీసేడవిధము !
భవదున్నత మహాశ్శిఖర
భయనమర్పితాలోకము !

౮

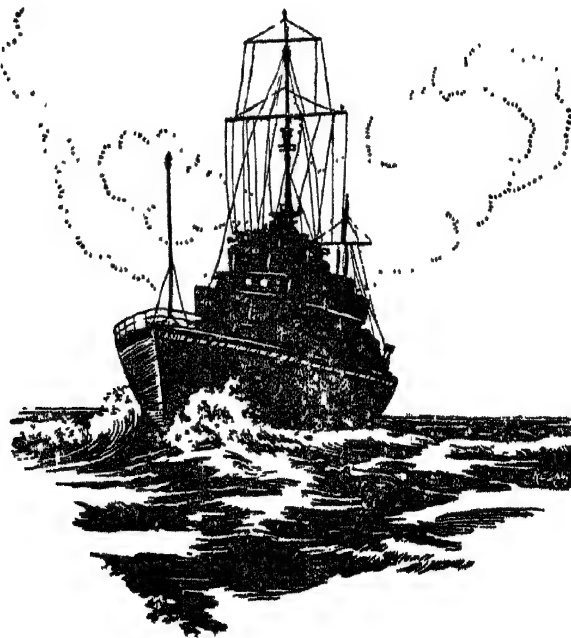
ఏ నవలోకమున మధుర
పుణ్యతూర్యనాదలవమొ !
మానవలోకమున జనుల
వీనులబడి మ్రోయు నేడు !
తారాతారాంతరగత
తమోయవనికాంతరమున !
విద్యుచ్ఛలకేతులలిత
వియదుచ్ఛరథాంతరమున !

౯

జగదర్థ వతీరకలుప
 సుఖదుఃఖితరంగఘోష,
 మత్తవివిధమతభీషణ
 భేరివాదన ఘోషణ,
 అంతరహిత శాంతిహీన
 లోకాన్వేషణరోదన,
 భవ “దాత్మవిచార” నవ్య
 భవ్య శంఖనాదహతికి,
 శాంతసుప్తవిశాల ని
 శ్శబ్దతాంబరమున మునిగి,
 ఆనందమహోదయోత్స
 వాహ్వీనమే మ్రోయునేమొ!!

౧౦

సశ్చిమదిగ్భవనాంగణ
 భయదయుద్ధ భేరిధ్వని,
 పూర్వదిక్కుటీరోదర
 నరిద్రక్షుధార్తధ్వని,
 కలచు మాహృదర్థవాల
 భయబడబానలజ్వాల;
 లోకశోక భారవినత
 నయనకరుణబాష్పవర్షి!
 భారతచిరపుణ్యఫలిత!
 ఓ రమణా! ఓమహర్షి!
 నీ మహాదోంకారదివ్య
 హైమవల్లకినినదము,
 మామనుష్యలోకాగధగు
 హాముఖమున వర్షింపుమా!

పూజారి

బి. రంగరావు

ఇందలిపాత్రలు

౧. పూజారి.
౨. స్త్రీ.
౩. మాధవుడు — పూజారిచాకరు.
౪. సబ్ ఇన్స్పెక్టరు.
౫. పోలీసు జవాను.
౬. గంగ — పూజారి విలేంజుపోదరి.

దృశ్యం

[పూజారిఇంట్లో ఒకగది. అందులో ఆశంబరమైన వస్తువు లేనీ లేవు. తూర్పుదిక్కుకట్టి, పడమటిదిక్కుకట్టి, చెండువాకి ఘున్నవి. ఒకకిటికిగూడా వుంది. కిటికీ సమీపంలో ఒకచాప వేసివుంది. దానిపక్కనకొన్నిపుస్తకాలూ వ్రాతపరికరాలూ వున్నవి. ఒకమూల చెండి దీప స్తంభం వుంది. గూట్లో చురురుదీపం వెలుగుతూ వుంటుంది. గంగా మాధవులు కనబడతారు. మాధవు దొకమూల ఇనుపపాయియిమిద హల్వా తయారుచేస్తూ వుంటాడు.]

గంగ — మాధనా! హల్వా ఇంకా తయారుకానట్టుండే?

మాధ — చిత్తం

గంగ — నీచిత్తం వివిశిపోనా? అటు చూడు. పాయియి బాగా మండవం లేదు.

మాధ — మీరేగడుక్కి! పాయియి రాజేసిందీ?

గంగ — మాటకి మాట ఎదురుచెప్పవం బాగా నేర్చుకునిపోగావు. మొద్దునెధవవు.

మాధ — చిత్తం. చిత్తం.

గంగ — సగంరాత్రి కావొచ్చింది. బయట మొహంమీద కొడిచే కానరావడం లేదు. చలి విపరీతంగా వుంది. అన్నగా రింకా రాజేదు. ఎక్కడికి వెళ్లిందిగూడా తెలియదు. నాకు భయమేస్తోందిరా!

మాధ — చిత్తం.

గంగ — అన్నగారు వెళ్లేటప్పుడు నాతో ఏమయినా చెప్పునున్నారా?

మాధ — లేదండీ!

గంగ — మరి తా నెక్కడికివెళ్లేదీ నీతో చెప్పలేదా?

మాధ — చెప్పారండీ!

గంగ — (చేతులు త్రిప్పుతూ హాస్యంగా) అయితే, తా మాసంగతి ఇంతవరకూ నాతో చెప్పారకా లేమండీ?

మాధ — అధికప్రసంగం చెయ్యవొద్దని మీ రీవువయం నన్ను మందలించారు. అందువల్ల ఏసంగతికాని మీ రకగనికే చెప్పగూడదుమనుషులు.

గంగ — (మాధవుకి చెవిపట్టుకుని) అలాఅయితే ఇప్పుడడుగుతున్నాను చెప్ప. ఊ...తొరగా.

మాధ — (విశిషించుకుని) హఠాత్తుకు గూడ్డానికి వెళ్లాను.

గంగ — ఎందుమా?

మాధ — 'మీఅమ్మ జీహ్వతి ఎలావు' దని అయ్యగా రీవేళ నన్నుకిగారు. నేను ఎంతమాత్రం బాగా లేదని చెప్పాను. ఆహా! వినడంతకప్పుగా అయ్యగారు బయల్దేరారు

గంగ — అయ్యగారిసంగతి తెలిసివుండేగూడా అలా ఎందుకు చెప్పారీ? బాగుందని చెప్పగూడదా?

మాధ — హల్వా తయారుయిందండీ.

గంగ — దించిచెయ్యకుండా ఇంకామాస్తా వెందుకురా? గాడిదా! (మాధవుడు హల్వాపాత్రను దించ

దానికి ప్రయత్నిస్తాడు.) ఉంగండు అలా కాదు; కింద పడేస్తావు. జాగ్రత్త. నేనే దించేస్తాను. నీవు చెల్ల ఆ పన్నీర్లుగిడ్డి ఇలా పట్టుకునిరా.

మాధ— (తెటవలాయిస్తూ) ఆ స. గాబునాడు.

గంగ— సరేగానా డేమిటి? నీ మొహం. నీ అవివేకా నికితోడు చెనుడునూడా సంప్రాప్త మయినట్టుంది.

మాధ— పన్నీర్లుగిడ్డి అమృతమయిందండీ!

గంగ— అమృత మేమిటి? నీవు మతిపోవోంది

మాధ— అయ్యగా నీమధ్యాహ్నం పన్నీర్లుగిడ్డి నాచేతి కిచ్చి సరాబు పాపయ్యకు విక్రయించున్నారు. నేను విక్రయించి, డబ్బు తెచ్చి అయ్యగారి కిచ్చాను.

గంగ— నీలాగే మీ అయ్యగారునూడా వోట్టి . . మీ అయ్యగారికి ఇప్పుడు డబ్బుతో ఏమంత అవసరమెచ్చిందీ?

మాధ— డబ్బు అవసరం అయ్యగారికి కాదండీ! మా ముసలియండకి.

గంగ— రోగంతో చస్తాన్న ముసలియండకి డబ్బెందుకురా?

మాధ— పాలుమాలడంవల్ల ఈమామనెల్లనుంగీ ఇంటి బాడుగ ఇచ్చుకోలేక అవస్థపడుతోంది మాఅమ్మ. నిన్నటిరోజు ఇంటియజమాని ఆవిడు ఇల్లు పెళ్ల కొట్టడానికి తయారుపడ్డాడు. ఆసంగతి అయ్యగారి కెలాగో తెలిసి ఈవార డబ్బు పట్టుకుని వెళ్లారు.

గంగ— వల్లమాలిన పరోపకారం? సంసారమంతా కొల్లబెడుతున్నాడు. ఇంగ్లొవున్న డబ్బే గాకుండా కుర్చీలూ— బల్లలూ— మేజాలూ మాయమయినవి. ఇప్పుడు పాత్రసామానుకి వొం తొచ్చినట్టుంది. నాడబ్బుకొస్తా లేక పోతే ఈపాటికి అయ్యగారిబండారం బయట బడివుండేది. ఇలా భర్త పెడితే అదిమాత్రం

ఎన్నా క్లుంట్టుందీ? అయ్యో! గేనుడా! మా కెంబడురవస్థ తన్నుపెట్టా గిడ్డి! (ఏనుడుంబి) మాధ— (చేతులు నలుపుకుంటూ) నా కింగతి తెలిసి వుంటే.. . . . .

గంగ— చలిస్తే ఏడ్చేవాడివికాబోలు! నిన్ను చూస్తే నాకు అరికాలిమంట నెత్తిపక్కలోంది. షా. ఇక్కడినుండి. ఆసునచేతులు కల కుక్కనిరా, స్లిపంక గజేవంటలా నున్నావు.

మాధ— చిల్లం. చిల్లం.

[మాధువాకిలిపైను పుట్టతొక. మాజాని లోపలికి వస్తాడు.]

మాజా— ఇక్కడ ఎంతవచ్చిగా వుంటే! బయట గలిగాలిలో తిరిగి నేగాని లోపలకు ఈ డబ్బు దనంబోని ఆనందం అనుభవించలేను

[గంగ అన్నదుస్తులు నిప్పలానికి సాయపడుతుంది. మాధవుడు తెలవొంతుకుని నిలబడతాడు.]

గంగా! నీ విందాకా ఏకో మాకభేస్తున్నావు మాధవు డేవీ! తప్పచేమనేదాగనూ?

గంగ— లేదు. లేదు. కాని.....

మాజా— మాధనా! నీ చింటికి పట్టు. మీఅమ్మకి కాస్త నశంగా వు డి. డాప్టగు నీచ్చి ప్రతి దినం చికిత్సచేసేలాగ ఏర్పాటు చేగాను. తొగ గా వెల్లిపో. మీఅమ్మ నీకోసం కానుకుని వుంటుంది.

[మాధవుడు పళ్లెదానికి తలుపుతీస్తాడు చలి గాలి జోరుగా లోపలికి కొడుగుంది.]

మాజా— మాధనా! కాస్త ఆస. ఈశాలువ కప్పకో. చలిగాలి వివరీతంగా వుంది.

గంగ — దున్నపోతులా నున్నాడు. వాడికి చలీలేదు. గిలీలేదు. ఇ దంతా నీసిచ్చి. కాకపోతే...

మాజా — డెల్లీ! ఊరుకో. బయటికి నల్లనినీకు చలి ధాక ఎలా తెలుస్తుందీ?—మాధనా! అలా సందే హిస్తా వెందుమా? ఇదుగో! ఈశాలువ తీసుకో (ఇస్తాడు). ఇంక ఒక్కవరుగున వెళ్లు.

[మాధవుడు వెల్లిపోతాడు.]

గంగ — అన్నగూర్! నీమూలంగా నాకు మనస్థిమితం లేకుండా పోతోంది. ఈ మాల్వా తిను. ఇప్పటికే చల్లారిపోయింది. ఇంకా కాస్తే పుంటే బొత్తిగా చల్లారిపోతుంది (వేళా కోశంగా) చల్లారిపోతుంటే? నీకు చెడ్డవస్తువులుగూడా మంచిదిగానే కనబడుతూవుంటవి.

పూజా — (మాల్వా తింటూ) మాల్వా చాలా రుచిగా వుంది చెప్పి!

గంగ — మాధవుశిల్పికి జబ్బుగా వుండవచ్చు. అయితే మట్టుకు అవిడకు ఈచీకల్లో, ఈచలిగాలిలో నీవు నెల్లవలసినంత తీవ్రంగా వుండవనే నానమ్మకం. నీచేత వ్రాశిగించేయించుకోడానికి ప్రతిబక్కరూ ఇలాగే గోగం అభినయిస్తోంటారు. అందులో ఒక్కరుగూడా నీ ఆరోగ్యాన్ని సరించి ఆలోచించగ. వాడులోకం.

పూజా — గంగా! నీకు నామీద చాలా క్రేమ, అందుకే అలా మాట్లాడుతున్నావు.

గంగ — నేనే లేకుంటే నీగతి ఈపాటి కేమైవుండేదో? పాడుబడ్డ కొంపల్లో చావడానికి సిద్ధంగావున్న ముసలిముండలకి నేవచేసుకుంటూ లోకుల నెక్కిరింపులకు లోకువయ్యేవాడివి. నీ కేం తెలుస్తుంది సుసంచరిగతి? ఏవో కొకరుచీ — పుట్టై కొక్కగిద్దీ.

పూజా — నెక్కిరించేవాళ్లు అనుభవిస్తారు. నా కేం లోటుగనకా?

గంగ — ఈవేదాంతం నాకు సరిపడదు. ఇంకా కొద్ది గోలులు ఇలా జరిగే ఇంట్లో చిల్లిగవ్వగూడా మిగులదు. నీ పిపిచ్చిచేష్టలు ఎంతెక్విరగా మాకు కుంటే అంత మీలు.

పూజా — ఆలోచించకుండా మాట్లాడుతున్నావు. తోడి మానవులకి నేను చేస్తోన్న ఉపకారం అతిథ్యం.

గంగ — అయితే, ఒకనైపు పరాయివాళ్లకి వుపకారం చేస్తూ, మరొకనైపు నీవంటే పంచప్రాణాలన్నీ చేస్తావు ఉడికించడం న్యాయమా అన్నయ్యా?

పూజా — (లేస్తూ) నేను నీకు కష్టంకలిగిస్తున్నానా? అలాఅయితే నీవు మాకు సయ్యగానికి కారణం నామీద కోపంచేతనే కాబోలు? నత్త్యం చెబుతున్నాను. నీమెత్తనిమనస్సుకి కష్టంకలిగించే వుద్దేశం నా కెప్పటికీ లేదు. నీవలా అనడంవల్ల నాకు ఏమివస్తోంది చెప్పి!

గంగ — నీ కేడ్పు వస్తే నామా వస్తుం దన్నగూర్! హార్చ్ మాల్వా చల్లారిపోతోంది.

పూజా — (హర్చ్ తింటూ) మరి నీకష్టానికి కారణమేమిటో చెప్పావుకావు.

గంగ — చెబితేమాత్రం లాభ మేమిట నీవు బాసపడతావన్న నమ్మకం బొత్తిగా లేనప్పుడూ? మర్యాదన్న పొరుగింటికి ప్లాన్ లేదో, అప్పుడే పన్నీరు బడ్డని బజార్లో ఆమ్మించావు.

పూజా — అవును. వాపం, నీ వాపన్నీరు బడ్డని మాకు కుని చాలా సురీపొడ్యేదానివి

గంగ — మురిసిపోనామరీ? నాదగ్గర వుండేవస్తువుల్లో కల్లా అందమయిందీ, భరిదుగలదీ అది ఒకాటే.

పూజా — పన్నీరు ఇంకోబడ్డేలో పోన కోగూపెనూ? చెప్పి!

గంగ — అలాఅయితే లేపటినుండి భోజనపాత్రలేకుండా నేలమీద గోంచెయ్యవచ్చు. అకాలంగాడా కలిసివస్తోందిలే, తొందరపడకు.

పూజా — నీకు విచారం కలిగించినందుకు నన్ను త్తమించాలి.

గంగ — మాట్లాడు. ఇంకా మాట్లాడు. ఈవాగ్ పన్నీరు బడ్డే, కేపు మల్లి అవసరంవస్తే ఆ దీపస్తంభ చూ - నీ వ్యవహారం చూస్తే వొళ్లుతుండుతుంది.

పూజా — కాదు ఆ దీపస్తంభాన్ని అమ్మడానికి పీలు లేదు.

గంగ — ఎందుకు లేమా? అది ఇంకొకరి ఇంటిబాడుగ చెల్లించడానికి పనికొస్తుంది.

పూజా — మంచిమాట. అమ్మ చనిపోయేసమయంలో జ్ఞాపకార్థంగా ఆ దీపస్తంభం నా కిచ్చింది.

అందువల్ల దాన్ని సాధ్యమయినంతవరకూ ఇలాగే వుంచాలని నా వుద్దేశం. అయితే, ప్రపంచమంతాకోరే ఇలాటి విలువగలవస్తువును మన ఒక్కరిసాత్తుగానే భావించడం తప్పనుకుంటాను.

గంగ— అన్నయ్యా! నీవు నా హృదయాన్ని ముక్కలు ముక్కలు చేసేస్తున్నావు. (కోరికపెరిగిపోతూ) ఇంక నీమాటలు చాలించు. నిద్ర వస్తోంది. చెల్లి పండుకుంటాను. (అలమరుకు తాళం తగిలించి తిరిగి వచ్చి) వెళ్తున్నా. వచ్చివుంటావో లేదో మెచ్చుగా మేలుకోవద్దు. ఆరోగ్యం చెడుతుంది. ఇప్పటికే సగమైపోయావు. (వెళ్తుంది.)

లూజా— (కిటికీ దగ్గరికి వెళ్లి చాపమీదవున్న పుస్తకాల్లో ఒకటి తీసుకుని దీపస్తంభానికేసి చూస్తూ) చెల్లి బాగానే చెప్పింది. ఈ దీపస్తంభం తప్పకుండా ఇంకొకరిబాడుగ చెల్లించడానికి పనికొస్తుంది.

[దీపపువ్వు తిని కొంచెం మెగదోస్తాడు. పక్క ఇంట్లోగడియారం పన్నెండుగంటలుకొడుతుంది. పూజారి పుస్తకం చదువుతూవుంటాడు. ఖైదీ మెల్లగాగదిలో ప్రవేశించి వెనుకవైపునుండి లూజారిని పట్టుకుంటాడు.]

ఖైదీ— జాగ్రత్త! గోలచేకావాలే బుట్టు చిరుకపాడుస్తాను. (మొట్టో బాగు తీసి చేత బట్టుకుంటాను.)

లూజా— నేను చదువుకుంటూవుండడం కల్లారా చూసి కూడా మీ రిలా అనడం సబబుగా లేదు.

ఖైదీ— (కొస్త పీసస్వరంతో) నా కిప్పుడు భోజనం కావాలి. మూడురోజులనుండి పస్తు. ఒకటే పస్తు. తొరగా భోజనం తీసుకునిరా, లేకుంటే.....

లూజా— (నెమ్మదిగా) అయ్యా! తొందరపడకండి. మీ కిక్కడ కావలసినంతభోజనం దొరుకుతుంది. అలమరుతాళపుచెవి నాచెల్లెదగ్గర వుంది. వుండండి. తేస్తాను (లేస్తాడు.)

ఖైదీ— అక్కరిలేదు. హోస్పి. నీవలలో పడడానికి నేను ఏట్టను కాను. నీవు తాళం చెవికోసం వెళ్లడానికి కారణం నాకు తెలుసు. ఇంట్లోవాళ్లును లేపడాని కీఆపాయంలేని ఉపాయం పన్నుతున్నావు. నా కిప్పుకు కావలసింది తాళం చెవిగాదు. భోజనం కావాలి. అయ్యా! ఆకలి వ్రజటకం నాపేగుల్ని కొరికివేస్తోంది.

లూజా— (తిసలో) గంగ అలమరుకు తాళం వెయ్యకుండావుంటే ఇప్పుడెంతో సముదాయించిగావుండేది. (వైకి) అయ్యా! భయపడకండి. ఈ ఇంట్లో నేనూ, నాచెల్లెలూలిప్ప మరెవ్వరూ లేరు.

ఖైదీ— నిన్నెలా నవ్వుకుం ?

లూజా— ఇదేసంగతి మీతో ఇంతకుముందు చెప్పాను. ఇప్పుడు మళ్లీ చెబుతున్నాను.

ఖైదీ— (గ్రాబారిస్తూ అదేపనిగా చూస్తూడు) ఎందిది. మోసంచేసి ఆయమహతల్ని వంటబెట్టుకుని వస్తేమాత్రం ఈబాకు నీనల్లనుండెను పెకలిస్తుంది. జాగ్రత్త!

లూజా— మీరు మాటిమాటికి సంచనాపడవలసిన అవసరంలేదు. గంగా! గంగా!

గంగ— (లోపలినుండి) అన్నయ్యా!

లూజా— ఎవడో తిరి పెగాడు దోవతిప్పి వచ్చాడు. ఆకలితో అల్లాడిపోతున్నాడు. ఇలా వచ్చి భోజనం పెడితే నీకు చాలా పుణ్యం వుంటుంది.

గంగ— ఈ అర్ధరాత్రివేళకూడా ఈవిచ్చగాళ్ల బాధేనా? నా కేగాత్రి నిద్రసాయ్యో అదృష్టం లేనట్టుంది.

లూజా— ఏం చెయ్యాలో? వేళగానివేళ. ఇంకొక్కలానికి పామ్మనడానికిగూడా వీలేదు.

గంగ— సరే వస్తున్నా. (గదిలోకి వచ్చి దొంగచేతి లోవుండే బాకు చూసి భయంతో కొస్త వన క్కితస్థుతుంది.)

లూజా— భయపడకు చెల్లీ! మీరికి మనమంటే నమ్మకం లేదు. అందుకోసం... (చిరునవ్వు నవ్వును.)

గంగ — నాకు భయమేస్తోంది. (మెల్ల గా) అన్నయ్యా!
అడివిమృగంలాగ వీడు మనల్ని ఇలా ముట్టడిం
చాడేం ?

ఖైదీ — తొందరగా కానివ్వండి. లేకుంటే మీ ఇద్దర్నీ
చంపేస్తాను.

పూజా — గంగా! అలనూరు తాళపు చెవి నాచేతి కిచ్చి
వెళ్లు.

[గంగ తాళపుచెవి ఇచ్చి తనగదికి వెళ్ళబోతుంది.]

ఖైదీ — ఆరు నేను వెళ్లిపోయేవరకూ, మీ ఇద్దరూ
ఈగదిలోనే వుండాలి. నాఉత్తర్వు లేనిదే
అడుగు అవతల పెట్టగూడదు.

గంగ — (పూజారిని పు మూస్తుంది.)

పూజా — అలాఅయితే వీరికి భోజనం కొట్టించి, వచ్చి
చాలానే పయింది.

[గంగ పొవేసి విడుదల అన్నం వొడ్డిస్తుంది.]

ఖైదీ భోంచేయ్యడానికి కూర్చుంటాడు.]

ఖైదీ — ఇలాటిభోజనం జైల్లో ఎప్పుడూ దొరకదు.

పూజా — జైల్లోనా?

ఖైదీ — (చప్పలన్నం కలిసి పెద్దచుద్దుచేస్తూ) అవును.
జైలంటే ఏమరుకున్నా? (తలుపుకేసి
చూస్తూ) అరిలుపు అలా తెరిచివుంచావేం?
ఎవరైనా రావడానికా? (అన్నంచేత్తోనే వెళ్లి
తలుపుమూసి వస్తాడు.)

పూజా — చిత్తం. మీబోటివారైతే వరైనా రావాలనే
వుద్దేశంతోనే ఆతలుపు నిత్యం తెరిచివుంచడం
అలవాటు.

ఖైదీ — అలాగా? అయితే ఇప్పుడది మూయబడ్డది.

పూజా — (నిట్టూర్పు విడిచి) ఈనలజైవల్లలో ఇది
మొదటిసారి.

[ఖైదీ తొందరగా భోంచేస్తాడు. ఆతొందరలో కొన్ని మెతుకులు కిందపడతాయి.]

గంగ — ఇల్లంతా అశుభ్రం చేసేస్తున్నాడు. వెగవ!

[పూజారి కిందపడ్డ మెతుకులన్నీ ఏరి ఒక
పక్కన పెడతాడు.]

ఖైదీ — నీకు గొంగలంటే కియలేమా?

పూజా — లేదండీ! వాగంటే నా కెంతోషయ్య.

ఖైదీ — దయ? వ్వా! వ్వా! వ్వా! (నీళ్లు తాగి చేతులు
కడుక్కుంటాడు.) మంచిది. గొంగలంటే
దయ! వ్వా! వ్వా! (ఉల్కిపడి) నీకే లేమిటి?

పూజా — పూజారి.

ఖైదీ — పూజారి? వ్వా! వ్వా! నీవు పూజారివి నేను
దొంగను.

పూజా — మీ రిప్పటినుండీ అలా వుండని నా
నమ్మకం. గంగా! నీవు వెళ్లిపో. వీరు నీకు
సెలవిస్తా రనుకుంటాను

గంగ — నీవు వీటితో ఒంటరిగా...

పూజా — ఘరవాలేదు. వీరితో కొంచెం మాట్లాడవలసి
వుంది.

ఖైదీ — (ఆవులీస్తూ) పొమ్మంటే అలామాస్తా నంగు
మా? మొద్దా! వెళ్లిపో. నేను పూజారితో
ఏకాంతంగా మాట్లాడాలి

పూజా — వెళ్లవచ్చు! (తలుపు తెరుస్తాడు. గంగ ఏవో
కొణుక్కుంటూ తనగదికి వెళ్లుతుంది.)

ఖైదీ — (జోరుగా) నే నెవ్వరో నీకు తెలుసునా?

పూజా — తెలుసు. కొంతమందికి దుఃఖం కలిగించిన
వ్యక్తివి.

ఖైదీ — దుఃఖం? (సంభ్రమంతో) వ్వా! వ్వా! అది కేవలం
పాతిగా. అప్పుడు నేను మానవుణ్ణి. ఇప్పుడు
గంగాలవ సంఖ్యనునాత్రమే. తొమ్మిదిసంవ
త్సరాల సరకవాసం నాఆత్మను హరించింది.

పూజా — సరక మెలా వుంటుందో చెప్పండి. వింటాను.

ఖైదీ — ఎందుకూ? (సందేహంతో) నీవు పోలీసువాళ్లకి
పత్రా ఇవ్వదలచుకున్నట్టుంది.

పూజా — అబ్బే! పోలీసువాళ్లకి నే నేమీ చెప్పను.
సరకంసంగతి చెప్పడానికి మీమనస్సుకి కష్టంగా
వుంటే తాత్కాలికంగా వదలిపెట్టండి. కాని,
సరకంలో ప్రవేశించడానికి మునుపు మీస్థితి
ఎలావుండేదో చెప్పడాని కేమీ అభ్యంతరం
వుండదనుకుంటాను.

శైలీ—నే నిష్ఠా కాసంగతి చాలామట్టుకు మరిచి పోయాను. అప్పుడు నా కొకచిన్నగుడిసె వుండేది. మట్టా హిరగాయలతీగెలు ప్రాకి వుండేవవల్ల అది ఎంతో మనోహరంగా వుండేది. అందులో ఒకనూల, బహుశా, అది నా పెళ్లాం రోగంకో మంచంమీద పడివున్న ఫల మహకుంటాను. (ఆలోచించి) ఆ.. జ్ఞప్తి కొచ్చింది. నా పెళ్లాం రోగి. నేను నేడవాణ్ణి కావలెవల్ల ఆదికి సత్యవానాదులు జరిపే థిలో నేను, అందువల్ల ఆదివజ్రమును దిరి పోయింది. అదంతా మాసి నాకు ప్రాణంమీద గోతివుట్టేసింది. ఒకరోజు తెగించి అంగుళ్యో కొన్ని ఆహారవస్తువులు చోరీచేశాను. (నీడు స్తాను. లూబారి శైలీకిన్నీళ్లు పుడుస్తాడు). అంగడివారు నన్ను పోలీసుగార్ల కప్పించాడు. నేను చోరీచేసినకారణం వాళ్లకి తెలియజెప్పాను. వాళ్లు వినిపించుకోకుండా నన్ను కోర్టు కెక్కించారు. కోర్టులోగూడా సత్యం చెప్పాను. తత్ఫలితంగా నాకు పదసంవత్సరాలు కఠినశిక్ష లభించింది. (కొక్కతూ) జైల్లో కాలిబెట్టిన మూడోనాడే నా పెళ్లాం చనిపోయిందని తెలిసింది. (ఆవేశంతో) విచారించేదిక్కడ లేకపోవడంవల్ల పురుషులపకి చచ్చిందట నా పెళ్లాం (మళ్లీ నీడుస్తాను).

పూజా—మీకక్క చాలా జాలికరంగా వుంది. నరకం సంగతి ఇంతకంటే హృదయ విదారకంగా వుంటుందనుకుంటాను.

శైలీ—అవును. అక్కడ నన్ను అడివిమృగంలాగ బంధించేవారు. కుక్కను కొట్టినట్టు కొరడాతో కొట్టేవారు. ఉడికిఉడకని అన్నమూ, పురుగులుపడ్డ గంజీ నా కాహారంగా ఇచ్చేవారు. తత్ఫలితంగా నేనూ, నా ఆత్మా వేరైపోయాను. ఒకరోజు యమమాతలు మామూలుమేరకు తమ మృగాన్ని బంధించడం ఎలాగో మరిచిపోగారు. మృగం తిప్పించుకుని బయటబడింది. అది స్వా

తంత్ర్యం పాదుస్వాతంత్ర్యం ఆకలితో అల్లాడి చావడానికీ స్వాతంత్ర్యం

పూజా—ఆకలితో చావడానికా?

శైలీ—అవును. నరకంలో వున్నంతసేపే వాళ్లు అన్నం బెడతారు. బయటి కొత్తేమాత్రం ఆకలితో చావడంతప్ప వేరే గత్యంతరం చూపించరు. అంతే గాదు. బయటికి రావడంతప్పగా వాళ్లు నన్ను వేటాడుతోన్నారు. మూలమూలకీ తరిమి వేస్తున్నారు. ఇప్పుడు నాకు టిరులేగు. పేరు లేదు. పబ్బు లేదు. శూలినాలి చేసుకుందామంటే శరీరంలో తగిన శక్తిగూడా లేదు. పోనీ, తిరిగి వెళ్తుకుని బ్రదుకుదామంటే బయట తిరగడానికి వీలేదు. ఇదీ నరకగా. ససండుగా లేనా? (నీళ్లగాసు ఖాళీచేస్తాడు.)

పూజా—అయ్యో! మీకు దుఃఖం ఎక్కువగా కలిగిన మాట వాస్తవమే. అయినే ఆశమాత్రం వొడలకండి! నేనును మేలుచేస్తాడు.

శైలీ—ఆశ! ఆశ! హ్లా! హ్లా! హ్లా! (అట్టహాసం చేస్తాడు.)

పూజా—చాలా పొద్దుపోయింది. ఆ గదిలో మీపాక సిద్ధంగా వుంది.

శైలీ—అక్కరలేదు. నేనిక్కడే ఆ చాపమీద పండుకుంటాను.

పూజా—అలాఅయినే కష్టమోడానికి దుప్పటి తెస్తాను. చలిగా వుంది.

శైలీ—సరేగాని ఇక్కడి కెవరయినా వస్తే నాగతి ఏం కావాలి?

పూజా—ఇక్కడి కెవరూ రాదు ఒకవేళ వచ్చినా, మీరు నాన్నే గొంతులని చెబుతాను.

శైలీ—పూజారి..... నేనే నీకు. బలే బాగుంది.

పూజా—మీ రింక నిర్భయంగా నిద్రపోవచ్చు. దుప్పటి తెస్తాను (వెళ్లుతాడు.)

[శైలీ చాపమీద పండుకుని పూజారి వల్లనవై పే చూస్తూవుంటాడు. అలా చూడటంలో అతని దృష్టి దీపస్తంభంమీద పడుతుంది. లేచి నలుమూలలూ చూసి దీపస్తంభం చేతబట్టుకుంటాడు.]

భైదీ — చాలా బరువుగా వుంది. వెండికై వుంటుంది.

[బయట పూజారి అడుగులశబ్దం అవుతుంది.

తొందరలో భైదీ చేతిలోవున్న దీపస్తంభాన్ని జారవిడుస్తాడు. పూజారి లోపలికి వస్తాడు.]

పూజా — (జరిగిం దంతా గ్రహించి) ఈదీపస్తంభాన్ని మీరు చాలా మెచ్చుకున్నట్లుంది. అది మీమె ప్పుకు తగిందే కాని, ఈచిన్న ఇంట్లో మాత్రం వుండలేగింది కాదు. మాతల్లిజ్ఞాపకచిహ్నం కాబట్టి దీన్ని ఇలా వుంచవలసివచ్చింది. మీ కింకా నిద్ర రాలేమీ?

భైదీ — నిద్ర? హ్లా! హ్లా! మోసగాడా! నాతో నీ వింత మంచిగా ప్రవర్తించడానికి కారణం నాకు తెలియకపోలేదు.

పూజా — లేనిపోని శంకలు పెట్టుకోకుండా కాస్తేవు నిద్రపోండి.

భైదీ — నీవు నన్ను పూర్తిగా మార్చివెయ్యాలని చూస్తున్నావు. అది నాధ్యంగానిపని. నాకు పుణ్యధర్మాల్తో పనిలేదు. ప్రపంచమంటే నాకు చెడ్డే అసహ్యం.

పూజా — అయితే, ప్రపంచం మిమ్మల్ని అసహ్యించుకొనడం లేదు.

భైదీ — కాదు. కాదు. నీవు నాకొరకు చాపేతద్ద - దయ - వినయం - స్నేహం అన్న నిరుపయోగం. కేవల మొకపిశాచికిగోసం నీ వీతిమూల్యవస్తువుల్ని దుర్వ్యయం చేస్తున్నావు.

పూజా — క్షమించండి. దేముడి సీతికొరకు, కర్తవ్యం కొరకు, తోడిమానవునికొరకు ఇలా చెయ్యవలసివచ్చింది.

భైదీ — నీ ధర్మప్రసంగాలతో నాకు పనిలేదు. నీ గదికి వెళ్లి పండుకో. నే నొంటరిగా వుంటాళి.

పూజా — చిత్తం

భైదీ — (తటపటాయిస్తూ) అయితే, ఈ గదిలోకి ఎవరూ రారని దృఢంగా చెప్పగలవా?

పూజా — ఆసంగతి ఇంతకుముందే చెప్పాను మీరు స్వయంగా తలుపు మూసుకున్నారగూడాను.

భైదీ — తలుపును పరీక్షించి వచ్చి పూజారిచేతిలో వున్న దుప్పటి తీసుకుని నీ వింక వాచివచ్చు.

పూజా — మంచిది (హాతాడు).

భైదీ — (మళ్ళీ తలుపులోపలిభాగం పరీక్షించి) ఇట్లంటేదు. ఎవరైనా వచ్చారంటే తప్పకుండా పుట్టిముచుకుంది. ఆ దీపస్తంభాన్ని ఇంకోసారి బాగాచూడాలి. (దీపస్తంభాన్ని పైకెత్తిపట్టుకుని, తిప్పి తిప్పి చూస్తూ) వందకి తక్కువచెయ్యదు. పూజాచిత్తిల్లి జ్ఞాపకచిహ్నమట ఇది. అయితే, నన్ను తైలుకు పంపేటప్పుడు నా వాడుకోకం నాశిల్లినిగురించి ఆలోచించింది కాదు. ఈ పూజారిగూడా ఆలోచంలా వాడే. (ఆలోచించి) అలా అనడానికి వీలేదు. ఇతడు కాస్త మంచివాడిలాగే కనబడతాడు. నాలో ఏదో మార్పు కలిగినట్టుంది. కాకపోతే, పూజారిమంచితనం నాకెలా బోధపడుతుందీ? ఇప్పుడామంచితనాలతో నాకు పనిలేదు. నాకు కావలసిందల్లా ఈ దీపస్తంభ మొక్కటే. దీన్ని తొరగా తీసుకునివెళ్లాలి. తెల్లవారేవరకూ ఇక్కడ వుంటే మళ్ళీ అతనివుపదేశాలు వినవలసివస్తుంది. అప్పుడు నాస్వాసయం ఎలా మారుతుందో నాకే తెలియకుండావుంది.

[దీపస్తంభాన్ని దుప్పట్లో చుట్టి చంకలో పెట్టుకుంటాడు. తర్వాత మెల్లగా అడుగులు వేసుకుంటూ వెళ్లిపోతాడు. కిటికీ తెరిచినచప్పు వుంటుంది.]

గంగ — (లోపలినుండి) ఎవరదీ? ఎవరు? పలుకలేం? (గదిలోకి వచ్చి) ఇక్కడ ఎవరూ లేక? (దీపస్తంభం వుండినస్థలానికేసి చూసి) అమ్మయ్యా! కొంప మునిగింది. — అన్నయ్యా! నీనిద్ర నీళ్ల పాలుగానూ, లేవవేం?

[ప్రవేశం : పూజారి]

పూజా — అమ్మయ్యా! అలా మాకలేస్తున్నా వెందుమా?

గంగ — మాకలేస్తున్నా నా చస్తున్నానా? ఆ దొంగముండాకొడుకు దీపస్తంభంతోగూడా పరారీ అయినాడు.

పూజా— (నిట్టూర్పు విడిచి) ఊరుకో అతడలాటివాడు కాదు. ఏనో పొర నాలు జరిగివుంటుంది.

గంగ— ఇంకా పొర బాటేనా? నీ ఇల్లు బంగారం గానూ వెళ్లి పోవీను స్టేషన్ లో రిపోర్టు చెయ్యి.

పూజా— ఇందులో అతడి తప్పేమీలేదు. అతడికి ఆశ చూపించింది నేనే.

గంగ— ఆశా లేదు. గీతా లేదు. వొట్టి దొంగముండా కొనిపోతు. వాణ్ని చూసే చూడకముందే నేనా సంగతి గ్రహించాను. అన్నయ్యా! కదలవే? అయితే నేనే వెళ్లి రిపోర్టు చేస్తాను. (గంగ పోబోతుంది. పూజారి ఆపుతాడు.)

పూజా— మళ్ళీ అతిన్నీ నరకానికి పంపడమా? అది అంత ప్రయోజనకారి గాదు. అతడికి విధించ వలసిన శిక్ష వేరేవుంది. అది చాలా కఠినమయిన శిక్ష. — అయ్యా! దేవుడా! (రెండు చేతులతో తల పట్టుకుంటాడు.)

గంగ— నీ తెలివి తెల్ల వారినట్టే వుంది. సాత్తు పోగొట్టుకోవడమే గాకుండా రిపోర్టు చెయ్యడానికి గూడా చేతగాక కబుర్లు చెబుతున్నావు. నీతో ఒక్క పనీ గాదు. నేనే వెళ్లుతాను.

పూజా— గంగా! ఆను. ఆదీప స్తంభం మొదట నాది. తర్వాత అతనిది. దాని ఆవసరం నాకంటే అతినికే హెచ్చుగా వుండవచ్చు. ఇందులో రిపోర్టు చెయ్యవలసిన ప్రవర్తన మేముందీ?

గంగ— ఏడ్చినట్టే... ..

[బయట తలుపు తట్టిన శబ్దం.]

పూజా— ఎవరు వారు? నిరభయతరంగా లోపలికి రావచ్చు.

[సబ్ ఇన్స్ పెక్టరు జవానుతో గూడా గది లోకి వస్తాడు. వాళ్ల మధ్య ఖైదీ వుంటాడు. ఇన్స్ పెక్టరు చేతిలో దీప స్తంభం వుంటుంది.]

గంగ— (సంతోషంతో) ఆ. దొరికిపోయాడు. దొంగ ముండా కొడుకు వీణ్ని ఎలా పట్టుకున్నారండీశి.

సబ్— వీడు రోడ్డునెంబడి సమస్య సర్దుడం చూసి అనుమానం మీది అరెస్టు చేశాను. తర్వాతి వీడు పూరూ, శేరూ గారిగా కౌన్సిలేకపోవడం వల్ల నా అనుమానం మరింత బలపడింది అదిగాక వీడి తావున ఈ నెండిన స్తంభం వొకటి గొరికింది. (గంగ దీప స్తంభం తీసుకుని మైట చేరుకుతో నడుస్తోంది.) ఈ దీప స్తంభం పూజారి గారిదని పూర్ణోవాళ్లు చెప్పడం వల్ల వీణ్ని ఇక్కడికి లాసుకుచ్చాను. మాంట్రేస్. తప్పకుండా వీడు అవుతుంది.

[పూజారి ఖైదీలు సగస్సగం చూసుకుంటారు ఖైదీ దాపుల్లో ఉన్న వనబహుళి.]

పూజా— ఈ సమంతా నా కేవీ అధికారం లేదు. ఇతరు నా స్నేహితుడు.

సబ్— మీ స్నేహితుడా? నిజనా?

పూజా— అవునండీ! నిజంగా నా స్నేహితి. ఇతడు రాత్రి మా ఇంట్లో ఫోంచేశాడు. ఆ దీప స్తంభాన్ని నేనే ఇతనికిచ్చి బహూకరించాను.

సబ్— (అసనమృతంగా) ఈ దీప స్తంభాన్ని మీరే ఇతనికి బహూకారమిచ్చాగా? మీ మాటలు ఒహూకార్యంగా వున్నవి.

పూజా— పూజారి ఎస్సగో ఆ బద్ధమహిళ.

సబ్— ఉవ్వొగధర్మంకాబట్టి అలా అడగాను, ఈమించింది. మీ సంగతి నాకు బాగా తెలిసేవుంది.

పూజా— అలా అయితే అతిన్నీ విడిచిపెట్టండి.

సబ్— వీడి పూరూ శేరూ తలినేవరకూ అలా కయ్యడానికి వీలేదు.

పూజా— నేను పూచీ ఇస్తాను.

సబ్— అక్కరలేదు. కేవలం మీ మాటల సమ్మతం గొడవీణ్ని విడిచిపెడుతున్నాను. మళ్ళీ ఏదైనా తంటా చేశాడంటే మీ దాకా వస్తుంది. బాగ్త.

పూజా— ధరవాలేదు.

[ఇన్స్ పెక్టరూ, జవానూ వెళ్లిపోతారు. కొంత సేపటివరకందరూ నిశ్శబ్దంగా వుంటారు.]

ఫైదీ— (కలనుండి మేలుకున్నవాడిలాగ) ఆరీపస్తం భాన్ని మీనే నా కిచ్చామని ఆయమకుతతో పన్నుకడమా? ఎంతగొప్పలనం?

గంగ— (దీపస్తంభాన్ని రెండుచేతులతో గట్టిగా గొన్ను కానించుకొని) దొంగభడవా! తిన్న ఇంటికి వాసా పంచేరికం నీది. కాకపోతే, నా ఇంట్లో అన్నం తిని మాకే గ్రోహించేస్తావా? అన్నయ్యకు కోసంనొస్తుండిని ఇంచాకా వూరు కున్నాను. లేకుంటే ఇన్స్పెక్టరుతో వున్నది వున్నట్టుగా చెప్పి నీతాడు తెంచేదాన్ని.

పూజా— యే! కోప్పడకు తెల్ల నాగుజాను కావస్తోంది. వెళ్లి సంకుకో.

గంగ— నేను వెళ్లను. ఈదొంగమండలాడివగ్గర నిన్నొంటిగా విడిచివెళ్లడానికి నామన సాప్పడం లేదు.

పూజా— (తీవ్రంగా) నే నొంటరిగానే వుండాలి. అది నా ఇష్టం.

గంగ— అంత కాదుమాడడంలే వెళ్లిపోతాను. అయితే ఈదీపస్తంభంమాత్రం నాతో వుండాలి.

పూజా— (మరింత తీవ్రంగా) వీలేదు. ఆదీపస్తంభం నాది. అది ఇక్కడే వుండితీరాలి

గంగ— (నిర్లక్ష్యంగా) అలా ఎంతమాత్రమూ జరగదు.

పూజా— (అధికారస్వరంతో) గంగా! నీకు పెద్దవాళ్ల మీద బాధిగా గౌరవం లేనట్టుంది.

[గంగ దీపస్తంభాన్ని యథాస్థానంలో వుంచి విస విస వెళ్లిపోతుంది.]

ఫైదీ— (స్వితో) నే నింకా చావకుండా బ్రతికివుండడం నాకే ఆశ్చర్యంగా వుంది.

పూజా— ఇప్పుడేనా కాసేపు నిద్రపోండి.

ఫైదీ— నా కంట అదృష్టం లేదు. నే నీరాత్రే పొందుచ్చేనికి వెళ్లాలి. అది గొప్పపుణ్యఫలం. ఈనరకమాతలందులో ప్రవేశించడానికి వీలేదు. అక్కడ నేను నిర్భయంగా తిరగవొచ్చు. మేకపోతును వ్రేలాడగట్టినట్టున్న ఈచీకటి— ఎముకల్ని కొరికివేస్తాన్న ఈచీకటి నాప్రయాణా

నికి తగినశకునాలు. బయలుదేరడానికి గుండు మీరు నన్ను ఆశీర్వదించండి. మీ ఆశీర్వాద బలం నాకు దారితోడుగా వుంటుంది.

[ఫైదీ తలవంచుతాడు. పూజారి తనకుడి చేత్తో ఫైదీతలను స్పృశించి ఆశీర్వదిస్తాడు.]

ఫైదీ— (ఏదో చెప్పబోతాడు. మాట పెగలదు. పూజారికాళ్ళమీద బడతాడు.) అయ్యా! సెలవు. (తలుపునైపు పోతాడు.)

పూజా— కాస్త ఆగండి. మీసాస్త్రు నిక్కడే వదలి పెట్టి వెళ్లుకున్నారు.

ఫైదీ— (ఆశ్చర్యంతో) నే నీదీపస్తంభం తీసుకోనాలి మీకోరికగాబోలు?

పూజా— అవును. ఇది మీకు తప్పకుండా పనికొస్తుంది తీసుకోండి. (ఇస్తాడు) ఈ ఇంటికి వెనుకనైపు కాస్తమూరంలో ఒక అశివరస్త్రా వుంది. ఆరస్త్రానుండా వెళ్లితే, మీకు పోలీసు వాళ్ల కంటబడకుండా గమ్యస్థానం చేరగలరు. వెళ్లండి.

ఫైదీ— (మళ్లీ పూజారికాళ్లబడి లేచి) నే నింతవరకూ అశివిమ్మగంటాగ సంచరించాను. అయితే మీరు మీప్రవర్తనవల్ల నాలో మళ్లీ మానవత్వాన్ని స్థాపించగలిగారు. నే నిప్పుడు పూర్తిగా మానవుడనైపోయాను.

[పూజారి దొడ్డివాకిలి తెరుస్తాడు. ఫైదీ వాకిట్లో నిలబడుతాడు.]

పూజా— (ఫైదీవీపు తట్టి) అయ్యా! ఈశరీరం పరమేశ్వరుని నివాసస్థానం అన్నసంగతి సదా జ్ఞాపకంవుంచుకోండి.

ఫైదీ— (ఆశ్చర్యంతో) శరీరం పరమేశ్వరుని నివాసస్థానం.. సరే! జ్ఞాపక ముంచుకుంటాను. (వెళ్లుతాడు.)

[పూజారి తలుపు మాసి పూజాగృహంలోకి వెళ్లిపోతాడు.]

(తెర)

(హిందీ నుండి.)

పూజాశిరీషాలు

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు

౧

ఆ సుందరిని నేను ప్రేమించాను.

ఆమెను ప్రేమించకపోతే, ఆమెను చూచి నష్టపడల్లా నాకునుపు పులకలు చేరుతుం చెందుకు? నా ఆశయాలు ప్రాగ్ధా పాడుపు పున్నుల్లాగ వికసిస్తా యెందుకు?

ఆమెవి విశాలనేత్రాలు. ఆకర్షణతాలు. ఆమెచెక్కిళ్లలో మానియివుట్లు నవనవ లాడుతాయి. ఆమె లొంగిలిరెప్పలందు నీలికాంతులు విశాలమైన స్వచ్ఛాకా శంలో నల్లనిమేఘాలు నర్తించినట్లు పరు గులిడతాయి.

ఆ కారుమేఘాల్లో ఆనందతటిల్ల తలు నాట్య మాడ్చి లేదు నేటిదినాలు. ఏ యస్పష్ట కేదనో కుంచుకుని కుంచుకుని నిశ్చసిస్తుం ది. నా నవనీతహృదయం నిలువలేదు ఆ యస్పష్టవేదనా నీరవాక్రోశానికి. ఆ నిరాశా నిశ్వాసాల్లో ఆశాసారభాలు నాప్రేమపుష్పం పిరజిమ్మగలదా? నా సానుభూతిపరిప్లుతప్రణయాన్ని ఆదుఃఖ పూరిత హృదయాని కెట్లందియ్యగలను?

౨

సాయంసంధ్యని గుబురుగుబురు చిరుచీకట్ల చెరగుల నొత్తిగించి మిసిమివెన్నెలలలో ఉదయించు అర్ధచంద్రుని చలువలతో లేచిన నా బాల్యజీవితం నేడు ఏ యింద

జాల వశాన్నో సాతనరూపం బాల్చింది. ఇంజీంతలుగ బెరిగి ఉదయగిరి మంటప మున మూర్తీభవించు ప్రచండారణ సూర్యాశంకువలె తీర్థమగుచున్న నా ప్రేమతృప్తి ఉస్థోష్ణముగ ఋణినించు చున్నది. ప్రథమసంధ్యాయన నికను చీల్చుకుని యువనోదయకిరణములు తీగలుసాగు దినము గిని.

కైశోరి జీవితాంగణమున సనంతవిజయశంఖ విరావాలు ఆ కమలినీకోరికాన్ని కట్లు నిచ్చమని ఆదేశిస్తాయి. నిద్రించే ఆమె ప్రణయసరోజముకుళము ఏనో నిశ్వాస సారభాలతో గేకులు పిగుస్తోంది. సగము తెరచుకున్న ఆ గవళనేత్రాల్లో ఏనో వేదనాశ్రువు లింకను ఆరలేదు. వాపు మధువుల నింతింశలో ఆమెదరసికాసిపు తృప్తితబీవితాన ఊరింపవా నాప్రణయ సూర్య తగుణ కిరణ చుంబనములు!

౩

ఈ వసంతప్రశాంత ప్రభాతకాంతుల్లో ఆమె సుకోమలగాత్రాన ఆకుపచ్చని చేలాం చలములు చిగురుజెండావలె రెపరెప లాడుతున్నవి. సుకుమారభంగిమాన్ని వెలార్చి నిల్చిన ఆమెకు శ్రుతిపుటముల సోకి కోకిలకూజితము లానందసందేశ ముల ననుపుతున్నవి. కాని ఆమె విశ్రాంతనేత్రాల్లో ఇంకను వెరగుచూపు

లేవో విహ్వల పూర్వస్మృతులనే ప్రతి
ఫలిస్తున్నవి. విస్మయ సందేహ లేవో
ఇంకను వ్యధిత పూర్వానుభవాలను
విస్మృత దుస్స్వప్నరాశిలో విలువము
కానియలేదు.

కారుణ్యమూర్తి యగు ఆసువర్ణ లావణ్య
విగ్రహాన్ని నా ప్రణయవిలసిత నవ
యశావనాంగణంలో పూజాశిరీషాల
సర్పించి పునరుద్ధరించుకోలేనా?

౪

కనికరము లేని ప్రపంచకంలో కష్టనిష్ఠుర
ముల కోర్వలేని ఆ బాలిక కారుకహృద
యము కై శోరమునందె దుఃఖాశుపూరిత
మైంది.

చిగురుటాస లేవైనను సాగనిన పీవితవాతా
య న ములంద తలనూపబోయినను
నిశ్వాస శీతవాతోద్ధతికి ఆ సుకుమార
ద్వారములు మూసికొనిపోవును. శారద
చంద్రికామధుతుషారము లామెపివిత
ప్రాంగణమున నడవి గానిన వెన్నెలయే
ఇంత కాలమును.

ఏ శుభోజ్జ్వల తారకాకిరణరేఖయైనను ఆ
దరనిమిలిత సీలనేత్రాల్లో లేవెలుగుల
సీనినను అంతలోననే ఏ యదానదైన్యా
ద్వైశుబిందువో చూపుదారుల నరికట్టి
ఊహలోకమును శూన్యతలో బంధించి
వేయును.

నా విరహోచ్ఛలిత ప్రణయవార్తలు వసంత
విహంగ కలకూజితములలో, సెలయేటి
కలకల నిస్వనములలో, చివురుటాకుల
మిసిమి గుసగుసలలో ఆమె యశావన

ప్రకారము సంతి కల్గెదల నెంత చెడరే
రెక్కలార్చినను, ఆ సీరవార్త రహస్య
జీవితాంతరంగమున నూత్నాశాస్రచలన
మంకురింకుండునా?

నా గాఢస్నేహప్రపూర్ణప్రణయవార్త లామె
యమాయికాజ్ఞాత శోకజీవిత విషాద
తంత్రుల నే వినూత్నానంద ప్రశాంతా
లావణములనో మేలుకొల్పవా?

౫

నా ప్రణయసిపాసితహృదయం సానుభూతి
సందేశాల్ని తెలితే కాంతుల్లో, తారా
కిరణక్షణములలో, మలయమారుతస్వ
ర్ణనమాధుర్యంలో తనకోసమే పుండ్రెంచు
చున్నట్లామె విస్వప్రముగా పోల్చుకొ
న్నదో లేదో? కానివో పులకించిన
ఆమె చేహవల్లి ఇంకను పూర్ణవికసిత
హాసపుష్పముల మొలకలీనచేల? ఇంకను
ఆ యస్పష్టావగుంరనమున సాందర్యశో
భను గుప్తమునేయు లేలనో? ఆస్వచ్ఛ
చంద్రబింబానన మింకను సీలకుంతల
జలదాచ్ఛాదితమై బాష్పార్ద్రమై యున్న
దేల?

ఈ కైశోర ప్రణయినిశోకమూర్తి కీ ప్రేమ
ప్రవాసినికి నా ఆహ్వానగీతిక లానందా
మోదలేశమునైనను ప్రేరేచి ఊరార్ప
వా? నాపూజాశిరీషమాలిక లామెతుభిత
వత్సోభాగము నలంకరించి ప్రశాంత
సౌరభస్వర్ణతో ఎలుకాడనేరవా నా
రహస్యస్నేహవేళమును, నా ప్రగాఢ
ప్రేమరహస్యములను, నా యగాధ
సానుభూతి ప్రమాణములను?

౬

ఆమె విద్యావతి.

ఆమె ముఖవర్చస్సులో వేదాలపెలుగులు.
ఆమె లేపలుకులలో సరస్వతీదేవి విషం
చీ విమల గానామృతము. ఆమెజీవితమే
ప్రభావిభాసితము.

ఆమెను ప్రేమించనిదే ఆ యిగాధ హృదం
తరములోని నిరుపమానామూల్యరత్న
సంపత్తి ఎట్లు నాకు దృగ్గోచరమగును ?

తెలతెలవాగు తొలినంజపెలుగుల మరుగు
పరుచు మంచుతెరను నాచూపు లెట్లు
చొరిబారి శోకాచ్ఛాదితమై మాటువడ్డ
ఆమె సౌందర్యోదయమును పొడగాంచ
గల్గును ? ఆ సుందరినే నేను ప్రేమించి
తిని — ఆమె విద్యావతి.

ఆ ప్రేమప్రవాసినియే ఆ వెదకాడుహృద
యము నాకర్పించినది. ఆమె శోకావృణ
వతి.

౭

నా మరుగుకోరిక లా శిరీష బాలను తాకినం
తనే కరగిపోవునేమో కోమలకుసుమ
ము ! నా వేడినిట్టూర్పు లా పేశలదళాల
నంటి హరించునా ?

నా పిలుపుతొందర లామెముగ్ధముకుళితజీవి
తము నొక్కుమ్మడి రేచి విభ్రాంతిగొల్పు
నేమో !

నిష్ఠురలోకమునకు వెర పొంది కుంచుకొని
పోయిన ఆమె భీతహరిణజీవిత మింతలో
తెరచినకన్నుల నా వినూత్న యావనో
త్సుకాహ్వనము మిరుమిట్లుగొల్పి తిరిగి
మూతపెట్టునా ?

మలయమారుతములే ఆమె సలలితప్రియ
జీవితమును మేలుకొల్పుగాత, శాంతకా
మున కాంతులే ఆమెశోకవిదారితభీలము
నకు విశ్రాంతి నొసంగుగాత, చిగురు
చేలాంచలముతో స్రవించు మ్లానాశ్రు
వుల నొత్తి ఈ వసంతప్రకృతిలతాంగియే
ఆమెపూవు తెరచనను లొలించి పోషిం
చునుగాత !

౮

యావసమును యావస మే! ఆకర్షించునో?
ఆత్మల నాత్మ లేల కలుపుకొనునో ?

ఇంత విభేదభూయిష్టమైన ఈ విశ్వప్రకృ
తిలో ఏకత్వ మెట్లు నిరూపించునో ?

చీకటా! శోకాంశహృదయమున పెలు
గులూ, పెలుగుల సమ్మోద బీవాంతర
మన విషాదచ్ఛాయలూ, ఛాయానిభృ
తమైన ప్రకృతి వర్ణశాఖల్లో విశ్రాంతము
నినాట్యాలూ, నాట్యమాడు శోభన
ముతుకామిసీ నేత్రముల తొలకరించు
ప్రవాసవిశ్లేష వేదనాశ్రువులూ — ఇన్ని
యు విశాలకాలగగనాంతమున భూస్వ
ర్లోకముల నెల్లకాలము నొక్క చిగురు
టాసతోనో, ఒక్క చిరుశనిట్టూర్పు
తోనో బంధించి ఐక్యము ఘటించును
గదా !

౯

ప్రణయవీక్షణములలో ప్రణయ వీక్షణము
లెట్లు మిళితమైపోవునో ! ఒక చొరవ
చూపు, ఒక విరహసంరంభమూ మరి
యొక వెరగుటెడద, మరియొక ముగ్ధ
సమ్రవిభ్రాంత సౌందర్యశోభకోస మేల

వలచుకొనునో, ఎట్లు వశపరచుకొనునో?
 ఏ యజ్ఞేయ సూక్ష్మరహస్య మీ నరనారీ
 హృదయముల నొదిగి దాగున్నదో!
 ఏ యగాధాగోచరామృతబిందు వీ గుం
 డెలలో పొంచిపొంచి ప్రణయోన్మాద
 సంకులమై పొంగిపొంగి ప్రవాహిల్లునో!
 ఏ పూర్వపరిచయస్మృతు లీ మానవజీవ

చైతన్యకేంద్రమున మిగులుకుమిగులుమని
 వెలిగి, 'నాకు సీవే! నీకు నేనే! మన
 మనంతప్రేమైకజీవుల'మని ప్రణయప్రమా
 ణముల పెల్లించి, యశావనపథముల నానం
 దాలోకమును ప్రసారించి, ప్రేమికుల
 నాకర్షించునో, కోరికల కైక్యము సమ
 కూర్చునో?

ముసురు రేయి

దామెర రాజగోపాలరావు

ఒక్కచుక్కేని లేని మహోగ్ర రోష
 భీషణధ్వంత దుర్గాంత విజనరజని,
 కానిపించె నేడు మహాశ్మశానవాటి
 కాకుటిలకరోరస్థలి గంఠమెత్తి,
 భర్తృమరణవ్యధాకులస్వాంతయైన
 కరము శోకించు శాకినీతరుణికరణి.

కాళిగళకరాళవ్యాళపాళికావి
 లోలవిలయకీలాభీలమాలికలగు
 నాలుకలు సాచి, భూనభోంతముల మ్రింగు
 నటుల నికటులపటలి యటమటించె.

నిరుపమశుభాక్షుభితకంఠీరవమ్ము,
 క్రూరగంభీర ఘోరకాంతారవీధిఁ
 గ్రోధవశత రహోగుహాకుహరవితతి
 పగిలిపోవంగ గర్జించుభంగి, నింగి
 భోరుభోరున సీరేయి బొబ్బలిడును.

మూగవోయినగతి మానముద్ర దాల్చి,
 వృక్షములు రాక్షసులభాతి భీతి గొలువ,
 నిలచియున్నవి చింపిరితలలు వాల్చి;

ఈ ముసురు రేయి గాంచి నా యెడ చలించె!

రాయలు, సూరన, భట్టుమూర్తి

చీరల కవితాతారతమ్యము

‘కృష్ణ కు మార్తి’

[ఇది శ్రీయుత కృష్ణమంచి రామలింగారెడ్డిగారి ఆధిపత్యమున జూలై ౧౯౬౨-వ తేదీనాడు రాణ్యహేం ద్రవరమున జరగిన శ్రీగౌతమీగ్రంథాలయ రజతోత్సవసందర్భమున చదివిన యుపన్యాసము. దీనికి శ్రీమతి బత్తుల కామాక్షమ్మగారు స్వల్ప పతకమును బహుమానముగ నిచ్చిరి.—భా. సం.]

“విశ్వశ్రేయః కావ్యమ్”—కావ్య మేదియైనను, నద్దానిభలిత మేనో యొకప్రపంచశ్రేయమును ధ్వనించు చునే యుండివలెను సాంఘికవీర్యవ్యోధకములు కాని కావ్యముల నుత్తమశ్రేణినుండి లూర్చులు నిర్దాక్షిణ్యముగ నవల ద్రోసిపైచిరి. అగుట దత్తావ్యకర్త మహామహుడు “రసమయుడైనకని విశ్వశ్రేయము నెట్లు సాధింపగలడు” అనునది నెట్టిప్రశ్నము. ఉత్తమ శ్రేణికి జెందిన రచన, అది యెంత రససంభరిత మైనను, నందు చాయగ విశ్వశ్రేయము తానంత తాను స్వనించుచు నెయ్యించును.

కవి : కవిత్వము

కవి రసమయుడై, ఆనందమయమును ప్రకృతిని దనయందు ప్రతిఫలింపజేసికొని యాప్రకృతియందే ఆత్మ సాక్షాత్కారమందిన యోగించందమున నానందమున ముగ్ధులు నెట్టుచుండును. అట్లు తాను ప్రకృతి సౌందర్య పీయూష ముత్తుడై పడియుండుటేకాక, తన కా ప్రకృతి సమలలోకముచే గల్గు నిసర్గపారవశ్య సుధను గావ్యరూపమున బాంకులకు పైత మందించి వారికిని దల్లీనత ఘటించువాడే దక్షు డగుకవి. వారే “రససిద్ధాః కవీశ్వరాః” అను నుడికి అన్వర్థతనుభవించురు.

ఇట్టికవులు — భావనాకవులు, కల్పనాకవులు, చిత్రకవులు నని ముత్తైగలుగ నుందురు. ఈ మూగుర కును మనుజునందు మానవత్వమువలె, కవిత్వ మను కళాధర్మము సామాన్యముగనే యుండును. ఇట్లు, క్షీర,

గుళ, శర్కరాదులలో మాధుర్య మనుభవ్యము సమానమై యైనను, అందు రుచిభేద ముండునట్లే, ఈకవుల కవిత్వమునందును వైశిష్ట్యము పెండుకొనియుండును. కవిత్వమును, చిత్రకళ గానము మున్నగువానివలెనే, లూర్చజన్మ సంస్కారమున నణ్ణుచుండును. కావుననే ‘ముఖే ముఖే సరస్వతీ’ యనునట్లు, ఒక్కొక్క కవికావ్య మొక్కొక్కతీరున నుండును. వ్యక్తిగుణములయందలి యీప్యసక్త్యము తెల్సినపుడే, వారి గూఢిక్యానాధిక్యములు ప్రగురమై స్థిరపడును.

పైబేర్కొనిన కవిత్వమునందు కవితాగర్భ మొకటేయైనను తిత్తుస్రీకుల, లక్షగుణములును నేత్ర భాసించుచుండును. కావున, మున్ముం నాకవితాగుణముల భిన్నతను బర్యలోకించిన, నద్దానింబట్టి తదాశ్రయాలగు కవులకు పృథక్త్వము గల్పించినట్లే యగును.

ఆ కవిత్వములయందు బ్రామికము భావనా కవిత్వము : — కవి రామణీయకప్రకృతిని జూచి గూఢాసౌందర్యమున ముగ్ధుడై, తనయనుభూతిని నిరాశంబరముగ యథాస్థితిని బ్రదర్శించి, పాతకుల బృదయములను అప్రయత్నముగ, బలాత్కార మొకింతయేని లేకుండ లోగొనును. కవియున్న దున్నట్లు వర్ణించి వస్తువుయొక్క సహజస్థితిని బ్రదర్శించుటచే, నీకవిత యం దేమాత్రిమును కల్పనకు బ్రాధాన్య ముండును. మొత్తముపై కావ్యమున నొకించుక కల్పన యున్నను, అది ఖండి ఖండమై యొక్కడి ఒక్కడి నంతి మహాపురుషుడును. జొట, నయ్యది యప్రధానమేయని దెప్పవల

యును. దీనియందు నిరలంకారభూషితయగు కవితా కన్యయొక్క సహజసౌందర్యము ప్రస్ఫుటమగును.

ఇక రెండవది కల్పనాకవిత్యము:— ఇందు కవి తనయనుభూతిని — ఈ యనుభవము భావనావిశిష్ట ముట మటువగూడనిది. వీలనని, మనయన భావింప నిది యనుభవమే కాదుగదా — స్వయం ప్రతిభచే మెఱుంగుట దిద్ది పొరకునకు గనబరచును. కల్పనా కవిత్యమున వస్తుప్రత్యక్షీకరణశక్తి ప్రధానముగ నుండును. వస్తుస్వాభావికస్థితి నెఱుంగనివారికి మాటలచేగాని, రచనచేగాని తద్వస్తుప్రత్యక్షమును ఘటించుటయందు ఒకింత యతిశయోక్తి (కల్పన) చొచ్చినగాని, యావ స్తువుయొక్క యథాస్థితి యూహల కంద దనునాత్మమే యీకవిత్యమునకు భూలకారణము. అట్టియొడ సహజ త్యముకన్న సౌందర్య మినుమడించునటు నిక్కము. కావున నిందు కవితాకన్య యూహకారినిషలు నేర్చిన రాయంచ. అగుటచే బాలకుని మానస మికవిత్యము నకే హెచ్చుగ నాకన్నితమగును.

మూడవది చిత్రకవిత్యము:— ఇది కేవల మానవర కవిత్యము; డమరుకవాద్యమునట్టిది. యమకాద్యలంకారభూయిష్టమై యుండును. ఇం దుత్తిమకవితా లక్షణములగు భావన, కల్పన యనునవి సాధారణముగ లోపించునందురు. అంతలోతుగ విమర్శించుటకంటె, వాని కంత ప్రాధాన్య ముండదుటతో తృప్తి నంద వచ్చును. కాని సమగ్రమగు కవిహస్తమున నివియు బాతకుని దృష్టినిొందింపవచ్చును. భూషణాధిక్యముచే నిందు కలితాకన్యయొక్క సహజసౌందర్యము ముసుగు వడును. ఇది లోక మెఱింగినసత్యమే.

ఇక మూటిని మాత్రప్రాయముగ నిర్వచింతును. భావనాకవిత్యము తనపై బడినభూతినినైతము రాల్చుకొనలేని ముగ్ధఆరణ్యక సుమము.

కల్పనాకవిత్యము పోషితోద్భావమందలి మెఱుంగుట తురంగలించు గుండెరగుమము.

చిత్రకవిత్యము కేవల మానవకల్పితమై, కల్పిత వర్ణసంయుతమై, చూపులకు బ్రకృతిపుష్పసౌందర్య మును మించుసౌందర్యమును బ్రదర్శించు కృత్రిమప్రళుప్తము.

ఇక గుఱువుందు భావనాకవితా పరిమితము. భావనాకవితా బేర్కొనగ నె, నానైపు తిక్కనా ర్యుడు కం క్లరిమిమానుచున్నాడు. వాని కొక నను స్కారము. మానసికప్రవృత్తివికరణమునందేమి, భావ నాది యితరలక్షణములందేమి మాతము బ్రహ్మయే. వివను నాత్మప్రీతికొక కొక్కవిషయమును జెప్పి, యాతనినుండి నెలవ్వుకొంగును. ఉన్యోగపర్చిమున:

చ. “అంతలు నేనెవ్వనడచి

యక్కట సంజయుచేత కెప్పి పు

తైంతురె, యిట్టియూరలు మ

దిం బ్రెయచుండి యుధిష్ఠిగుండు దా

నంతన యూతు లేగురకు

నైదు సుయోధిగుఁ జిచ్చునొక్కొ యీ

కంతక్కపావిహారమతి

నాతడు నొంచునె యన్నదమ్ములన్.”

అనుపద్యమున క్రౌపది కెట్లు సాక్షాత్కరింప జేసెనో విజ్ఞు లెఱుంగుదురుగాక.

రాయలు

ఆటుపిమ్మట నాయెట్టయెటుట రాయలు బొడ గట్టినవాడు. ఆ గుత్తహల్యదారచయిత, రాయలమహా శియుడు — ప్రబంధయుగమున — ఈతని బేర్కొ నగనె, తోదోననె యింకొకవిషయమును దోచు చున్నది. ‘ఆముక్తమాల్యద సారస్వతప్రపంచమున బలము సంపాదించుకొని, కాలు నిలువదొక్కుకొన దలచినవానికి సాముగరిజీలయట్టి’ దని. ఈతడు భావనాప్రధానముగ కైత జెప్పినాడు. కైలి నారి కేళపాకముకంటెను నొకవాసి బిసినైనదే. రచన మొత్తముపై గిట్టుపదసూయిష్టము. ఈతనిభావన లతి నూత్నములు, ప్రపంచానుభవప్రకటనసమర్థములునై యున్నవి. ఈ రచనాశిష్టతయు, భావనాప్రగాఢ తయునే యీతనికావ్యమునకు బంచకావ్యములలో స్థాన మిప్పించినవి. భావనాప్రధానమయ్య గావ్య మున నడుమనడుమ కల్పన లేకపోలేదు. ఆ కల్పనల అర్థమైనవెనుక, మంజులమనోహరములే. కాని మొదట నవియు నతిప్రగాఢములే అగుట గంటకచ్చన్నమగు

హాపమునందలి స్వాగుజలములవలె నున్నవి. ఎంతకాలమున నుడిగాళ్ళులను వర్షించు

“దవధూనుంపుడమంబులలో చమరస

ద్రవ్యంబు బంకేజబాం

ధవభానుప్రతతుల్ హరింపఁ గుయి

వెట్ట న్నెట్లుకూనోరుకూ

పవితానంబనఁ జూడఁ జూడఁ బుడమి

స్వాటిల్లి పైనిప్పై

యవసం బంచుల నాడఁగా నెగనె

వాత్యాళి న్రజశ్చక్రముల్.”

పద్యమునందు కల్పన యతిసుందరమయ్యు, బద్యముయొక్క రచనాకౌశిల్యముచే నది యొక్కడనో చూల్లుచు నుండిపోయినది. ఇంగ్లీషురానివా రింగ్లాండు వెల్లి నోళ్లు వెళ్లెదగుచుకొని చూచి వచ్చినట్లే యీకావ్యము సామాన్యభాషాజ్ఞానులకు కొరుకువడకుండుట కిదియే కారణము.

‘సకలసంపత్సమేతుడై, కడుపున జల్ల కదిలకుండునట్లు, కాలుపై కాలువైచుకొనియుండు మహాసామ్రాజ్యాధిపతీయగు కృష్ణదేవరాయల కింత ప్రకృతి పరిశీలనము, ప్రపంచానభవము నెక్కడనుండి యుద్భవించిరా బాబూ’ అని యుక్తుపై వ్రేలువైచుకొని యబ్బురంపడదగిన ఘట్టము లీతనికావ్యమున జాలఁగ గలవు. ఎండకాలమున భూమివీటలలో దాగుకొనిన బొమ్మదాయలను దినుబకకులమును వర్షించిన

“మోటగు మోలనెల్ల మును

మ్రుంగి క్రమంబుననైన యెండపె

స్పీటిక నెంబఁ దోచుదొగ

వేణుఁబడి న్నొడుపై చెలంగఁగా

ద్రోటిక కర్దమద్రవము

తోన నశించిన బొమ్మదాయడా

తూటకులమ్ములం దినె బ

కోటకులమ్ము జలహదంబులన్”

అనుపద్యమును, ఆనందరఘముననె మాశ్చర్యపాకభక్షణచే గల్గినకనరును సాంస్కృతికతల యవకులు కొబ్బరినీరు ద్రావి బోకార్చుకొందురు” అని వర్ణించిన “తారుణ్యాతిగ మాతనూత్న...” అనుపద్యమును నతని

ప్రకృతిపరిశీలనను, బ్రపంచానుభవ సునకును సాక్ష్యములై యున్నవి.

ఈతనిపై లీయం గొక్కపైనివ్వి ముసదుమిన్నది. అది యేనన, నీతడు వర్ణనలసట్టుచు నతిగాఢముగ కల్పనలను, అతిక్లిష్టముగ రచనను బహరించినను, కథాసరణినింత రచనాకౌశిల్య మగపడెడు. చూడుడు - ‘తన్నె రాకడకు బొమ్మని కలఁగో గనపడి గూనతిచ్చిన ఘడు, నిష్ఠుచిష్టడు భగవంతున కిడిన నాధానము - “గృహసమ్మగ్ధనమో, జలహరణమో, సర్వంకికావననామో.. నృహగీ నాదియు లేల లేల, యితరుల్ నీలీలకుం బాత్రిసుల్” అను పద్యమును.

గ్రీష్మ పురవర్షనాదికలు జూని యీకవి కల్పనాకవి యగుట; కాని కల్పనకంఠే నీతనిభావనయొ విశిష్టము, ఆధికము నగుట నీతని భావనాకవియే. ఇంకను నీత యుపనూచి అథాగతార్థములని యొక్కవగ వ్రేమించెను. అవియైనను భావనకు గోడు నూని ననెకాని, భావనను మించలేదు.

రాయలు రాజ్యపాలనమంగువలె గవితాసామ్రాజ్యమునందును నిరంకుశ విహారియు నై, గంగ్రాస్త్యేషులగు లాక్షణికులకు జేతీరిండుగ బని కల్పించినాడు. ‘గంగను కా నె’, ‘ఇట్టతాడువం టితివ’ ఇట్టి నన్నేని యాశీర్వి క్రింద నెత్తిమాపవచ్చును.

ఇంతియకాక, సంస్కృతమునను యునను గూడ మూలమున్న నింగెనింతపదములను దీసి బూజుదుల్పివాని కప్రయుక్తత్వకోమముగా నొక పుష్పము గట్టుకొన్నాడు. ‘శయపుంజాంబుజములు’, ‘విశంగాయలు’, ‘వైరుంజువిదలు’ మున్నగున విట్టివి.

ఈతని కావ్యద్యోనమునకు గాఢము తోట కాపరి. తోటకాపరి పగలెల్ల దోటను గొడ్డల్ల ద్రవ్వె గొప్పులు దీసి, పాడులు చేసి నీరు బారింది యనేక విధముల నప్తకష్టముల బడినగాని, గూతోటలోని మందమలయమారుతము ననభవింపలేడు.

సూరన

కల్పనాకవిత్వమునకు పట్టభద్రుడు సూరనార్యుడు. ఈతనికవిత కల్పనాప్రధానమైనదేకాని,

కల్పనతో బాటు భావనయు గ్రుమ్ములాడినది. ఈతని కల్పన యఖండమైనది. అది కావ్యమం దంతటను నలమి కొనిపోయినది. కథావస్తువే కల్పితమైనది. తిక్కనకు గల విశిష్టధర్మముల మాటిలో బ్రహ్మమమున శ్రీ నాథాదులు భావనను బుంజుకొనగా, పోతన భక్తిరసమును బుణికికొని పోతరింపగా, నీత డాతనికల్పనా శక్తిని గుత్తగ నైకొని యం దాతని మించెనుగూడ. పూర్వోక్తమగు నాముక్తమాల్యదయందు కల్పన ఏకదేశ వర్తినీ. ఈతనికల్పన యఖండమైనది. ఈకల్పనాశక్తి యీతనిలో నొడ్డుదాకి, యీతనికి వాఙ్మయరంగమున బ్రణ్యేకమగు గడ్డ నిశినది. కైలి మృదుపదగుంఢితమగు ద్రాక్షపాకము. రచన జాతీయము జాలువారుజేట తెలుగు. భావనయు నతిస్పృహద్యుతైనది. రసతాదాత్మ్యమీతని ప్రధానకావ్యములయం దంతటను గాన్పించుచున్నది. అందును గళాపూర్ణోదయమనం దెన్నితావుల నేని యగపడుచున్నది. కలభాషిణి ఊయెల నూసటను వర్ణించిన మణికంధరుని

“తమి బూడిదగలఁ దూఁగుటయ్యెలలఁ బం
తాలాడుదుం దూఁగు నా
కొమరుంబ్రాయపు గబ్బిరుబ్బెతలయం
ఘ్రుల్ చక్కఁగాఁ జాగి మిం
టిమొగంబై చినుదెంచుతీవిఁ గనుఁగొం
జే దివ్యమానీంద్ర నా
కమ్మగీనేతలమీఁద కయ్యమునకుం
గాల్దామలాఁ గొప్పెడిన్ ”

అనుపద్యమును దానినెంటనె “బళిరా సత్కవి వాడు...” అని నారదు డందుకొంటాయు సుముఖాసత్తి ముదుఁగలిరూపమును వర్ణించు “పసిమి పోనెండిన కసవు బుట్టయుఁబోలె నర నెండ్రుకలనొప్పళిరమువలన...” అను పద్యమును ఈతని భావనాప్రధానమగు కల్పనాకవిత్వ చతుత్కృతికి మచ్చుగ జూపితిని.

అండే, “భావజూడు వెల్లి పోయిన పాడుమేడ పగిది” నను నుపమ ఉచితస్థానపతితమై, లేటయైన భావలో నుండి “ఉపమా కాళిదాసస్య” అను నుడిని జ్ఞప్తి కెలయించుచున్నది. నిజమున కీ విషయమున

నాచిన సోమనాథుని ముందు జ్యోత్స్నావలయును. హరివరకుల యుద్ధ సందర్భమున, “నరకు జేసినయ సుక్త,

“అరచందురు డెందములోఁ

జోరఁబారి వణంకు తోకచుక్కయపోలెన్ ;

హరినిటలతలమును దాకి యల్లలనాడెన్.”

అను నొక్క యుపమయే చాలు నీ సత్యము నుద్ఘాటించుటకు.

“నావృషిః కురుతే కావ్యం” మృదు నుడి యీతనియొడ నన్వర్థ మగుచున్నది. ఈ కవి రంం ఏండ్లకు జరుగబోవు ప్రపంచపరిణామ గు సర్వత్రముగ దన పొత్తమున జోన్య గు జెప్పినాడు. ఈతని సృష్టించిన నాయిక, కలభాషిణి సామాన్య లోకమునకె కానికావ్య ప్రపంచమున నెందును గవ్వబడు అక్కోమన గావ్యమున బ్రతినాయికయు చుత్తమలక్షణ లక్షిత, యున్నత వంశసంజాతి; అట్లే నాయకుడు సర్వసమగ్రసంపన్నుడూ, మహోన్నతవంశసంభూతుడు నై యుండవలెను. నూత్నత భాసింప సౌందర్య మమృతవడకున్నను శాస్త్ర మర్యాద నతిక్రమింపక అష్టాదశ వర్ణనల నేకరువుపెట్టవలెను. ఈతడు మహాస్వతంత్రుడు, రసపరతంత్రుడును నగుట, నానియముల నధఃకరించి, తనకాలమునకు బరిపాటియై, ప్రజాభేరుచి నందిన ప్రబంధ నాయికల దిరస్కరించి, సామాన్యవేశ్య నుత్తమనాయికగ గల్పించి, విరహాదికముపట్ల యా నాయికయొ ప్ర బంధనాయికలకన్న మిన్న యని నిరూపింపగల్గినాడు. పవిత్రప్రణయ మనునది ప్రభువుల సామేయకాక, ప్రజల స్వత్వము నగు నని యెలుగెత్తి చాటినాడు. ఇట్టి సంఘటనము సంస్కృత వాఙ్మయమున మృచ్చికాటికమున నగపడుచున్నది. ఇది యప్పటి తనకాలమునాటి ప్రజకు గిట్టదు. కాని యంతకు నాల్గవందలయేండ్లు గడచన్న యాధునికయుగమున కిది సరిపోవుచున్నది కళయన్న నేమి (“What is art”) అనుపాత్రమును రచించిన టాల్స్టాయి (‘Tolstoy’) అనునాంగ్లకవి ‘కవు లందఱు ధన వంతులకవిత్వమునే వ్రాసిరి’ కాని, సాంఘిక స్థితిని బ్రధానముగ జేసికొని యొక్కరును జీత్రంప రైరి” అని వ్రాసినాడట. నూరన యీయవచనీయము

నుండి ముక్తుడైనాడు. తనకృత్యముందు సంఘముతో నైక్యమంది సంఘము నుజ్జీవింపజేసినాడు.

ప్రప్రథమమున బాత్రప్రవేశాదికముననె, నాట కపుసూచన లగపడుచున్న వనియు, నింక నితరవిషయము లెన్నో కల వనియు లోతుగ విమర్శించుట యప్రస్తుతకన మగును.

కాని యొక్క విషయము చెప్పక తప్పదు. సూరన ఇళువు పెద్ద పెద్దచర్చలు జేసి తలలు బద్దలు చేసికొనియు, నిదమిథిమృని నిర్ణయించితేకపోయిన ప్రణయపం, ల నన్నిటి నపుడే తనగ్రంథమున బ్రదర్శించియున్నాడు. సరస్వతీ చతుర్భుజుల ప్రణయము సృష్టికౌణిమై యుదాత్తమై విలసిల్లినది. సుముఖానస్తీ శాశీసులక్రేమ పామరజనసామాన్యమై, ప్రాపంచికతీ నెఱుకపొంది నది. రంభా నలహబరులప్రణయము ప్రపంచమున బ్రణయ మొక్కటిదక్క వేటొండు లేదనుటను స్థిరపరచుచు, విషయాంతరవిగళితమును రూపు దాల్చి నిల్చినది.

ఇక కలభాషిణిప్రణయము స్వచ్ఛమైనయది. పవిత్రమైనయది. కాని మణికంఠరవిషయకముగ ప్రణయ ప్రణయము ఫలమందుటకు వ్యవధి యధికమాటగా బోలు నాపె చాలకాలము వేచియు నిక నోర్వలేక తొందరపడి మణిరూపుం గాంచి గాజుపూసను వలచి నది. ఇయ్యది సామాన్యమానవప్రకృతి. లోకమున నిట్టి సంఘటనలు నిత్యము మనకండ్లయెదుట వేసవవేలు జరుగుచునేయుండును. కాని యది 'యతివ్యవధి నైపని విశుద్ధప్రణయతృప్తకు దాహశాంతి' యని యెవరోకాని యూహింపలేరు. ఊహించినను నట్టి ప్రణయముగల స్త్రీని మనఃలార్యకముగ తీమించి, యుత్తమప్రబంధమున నాయికగ దిద్దుట కొప్పు విశాలవ్యాదయముగల వారై యుండరు. అట్టిసత్యమును సూరన యతిగంభీరముగ బయలుపెట్టెను. అందులకే 'రవి గాంచనిచో గవి కాంచునేకదా' యనుచుండురు. అందును నుత్తమ వంశసంజాతయగు నాయిక కిట్టిలక్షణము లంకించుట నాకాలపుప్రజ బొత్తుగ హర్షింపదు. కావుననే ప్రజాభావనకు విరుద్ధమయ్యు, తననాయికను వేశ్యను జేసి కొనెను. అట్లు జేసికొనియు, రసికలోకముచే ధన్య

నాదముల జేకొనినాడు. ఇది యంతయు గల్పనా ప్రాభవము, కల్పనాపటిష్ఠత కాదోటు ?

ఈతడును నర్థాలంకారులనే యెక్కుడుగ నుపయోగించెను.

“విలసితపీచికాయతర

విస్తరితవింబవిషయమృన్ మహా

సలనిధి లక్ష్మపార్వ్యకేతన

చక్రపయిన్ జెయిం ఎ యోగ్యుడ

గృహ 'నాట' లక్ష్మి గర్భలెగు

లన్నియు నోగ్గుల పుచ్చకాయగా

వలయు, వింపెతంబు రస

వత్పరిశ్రామిషుసూరనంబునె.”

యన్నిగు సద్యము లెన్నేని దానికి నిమగ్ననిరూతి ములై యున్నవి.

ఇట్లేతడు కావ్యరచనా విషయమున సాగ్యమైనవివక్షలు స్వస్థింతి, యుగ్మక సంఘస్రవా నామున నొక్కయిగ్మదీవార లెదురీదినాడు. మతనికవిత్వమున, భావనకు గల్పనకును పైలి పొందువడి, యూ రెండును ధర్మాత్మములనగలె గలన మెలన గూర్చినవి.

ఈతని కావ్యోద్యానమునకు ఎ గురుడు ఆనందమునంతయు స్వచ్ఛమెయు నుగ్రగింస నామ్మగర్జన యజనూని.

భట్టుమూర్తి

మిగిలినవాడు చిత్రకవి :— అతడు మూర్తికవి. ఇం దీతడు స్థిరపాదుడు. తలగు సారస్వతము నంతయు గాలించినను నీకళయం దీలని మించిన వారెంతోకరు గాన్పింపరు. ఇతని ననుకరించినవారి కావ్యము లన్నియు 'పిల్లవనసురిత్రము'లే కదా! ఈత డన్ననో అసాధ్యుడు. “ప్రాయశో యమకే చిత్రే రసపుష్టి ర్న విద్యతే” అను నభియ్యుక్తికి కొక్క జలాంజలి యొసగెను. శయ్య కదళిపాకము. కల్పన విస్తృతమైనదే. ఐననేమాయె అది యఖండము కాదు. భావనాబలమును కవికి మిగులగ గలదు. అందులకే చిత్రకవిత్వమయ్యు, ప్రజాహృదయము చూరగొని

చిత్రకవిశ్రేణికి బ్రజాపతీయయ్యెను. ఈకవికి శ్లేష అప్రయత్న సాధ్యము. తలచినది, వలచినది, కన్నది, విన్నది సర్వమును శ్లేషయే. వలచని ముక్తుకొన్నను, ఆతినిమటలు వ్యంగ్యభంగినె యుండును. అంత సులభ సాధ్యముకనుకనే రచన క్షిప్రనియములతో నీహ్వర లేదు. శ్లేషకవిత్వమున కితరకవు లెన్నియో పాట్లు బతిరి. ఎన్నియో నియముల నుల్లంఘించిరి. వాని కపనాదనూత్రముల బన్నించుకొనిరి. “శ్లేషే ససెందు నిర్వింకోష్వి కుత్రచి స్మృతనమ్ (మతమ్)” ఇత్యాదు లన్నియు వారిలోపమును సమర్పించుటకు బుట్టినవే. ఈత డవి యన్నియు సాధారణముగ గంట జూడ లేదనియే నెప్పవలెను. “సవివృత్తి నెన్నాన్లు బచరిం నెనో తీర్థసంగన మిచటి హంసప్రజంబు” యున్నగు నవి యీతనిశ్లేష కుదాహరణములు. కొన్నిపద్యము లీతనిశ్లేష కుదాహరణులని మాపుట హాస్వాస్పదమే. ఏలనన, ఈతనికావ్యమే శ్లేష కుదాహరణము. ఉద్యాన వనవర్ణనయందలి ‘పరిమితప్రవాళనవపట్టపటస్వజ మాతనూతన...’ యున్నగు పద్యములు భావనకును, గిరికజలక్రీడను వర్ణించు

కరముల చూపు లూఁడుకొని

కన్నెలు చిన్నులబంటి నొంటారుల్

బరిగని నిల్వ: దత్పరిధి

ప్రాంశుద్వంగం కలాపపూరితాం

తరమయ పొచ్చి భావభవ

దైవత భావిత హేమమంభసం

భరిత మృతాశ మండలిత

పద్మయయ స్థవమండలం బనన్”

అనుపద్యము కల్పనాశక్తికి దార్కాణముగను నొసగవచ్చును.

ఈతనికవిత్వము దొకవింతయోగుణము కాన్పించుచున్నది. ద్యంధ్యచిత్రణమువలె, నీతనికవిత్వ శీర్షచిత్రములచే శీత్రితమైనది. జడములగు సక్తిమతీ

కోలాహలము మానవులనుగా శీత్రించెను. ఇదియే ద్యంధ్యచిత్రణము. ఇది యంత్యమువలె గమనై పుణితో, సమర్థతతో నిర్వహింపబడినది. ఒక్క పద్యముననె, యొక్కపదముననె యొకప్రక్క స్త్రీయు, నింకొకప్రక్క ననియు గన్నులకట్టిన ట్లగపము చుందురు. శ్లేష యంతగ నీతనికి వశ్యమైనది. దీనియందీతడు కృతార్థుడు. కేవలము శ్లేషయేకాక భావన, కల్పన యను సుత్తుకవితాలక్షణములను మంబ, కావ్యము రక్తికట్టి పండితులమోల ‘బనీ’ యనిపించుకొన్నది. రవివర్మ గంగాపాతమున నిట్టిచిత్రణమే మాపసెందియు శీత్రింపలేక, శివజటాజూటముపై నడిపాతమును, దానిపై స్త్రీమూర్తియగు గంగను శీత్రించి వదిలివైచెను.

ఇంకను గాటముగ దరచి చూచుచో, భావనా బలము, కల్పనాశక్తియే యెక్కువగ గన్పట్టుచున్నది. ఏమందురా — కథ మొదల చాల పొట్టిది. ఒకవేలెడంతకధను దీసికొని, యారాశ్వాసముల ప్రబంధము నల్లెను. అంతయు నూహగానము. ఎంత కల్పనాశక్తి యున్నను దానిని మ్రొగి, జముంచి వైకి గనబడినది శ్లేషమాత్రమే. కావుననే చిత్రకవి యయ్యెను. చిత్ర కవియయ్య మెప్పులొన్న యీకవి ధన్యుడు.

ఈతనికైతయం దనేకములగు ననుసృతులు కలవందురు. కాని యిది యీతని యొక్కనిదోషమే కాదు. ఈయనుకరణ మనుమహామారి వాల్మీకి, హామరుల దక్క, తక్కిన యందఱకవుల నావరించినది. అంగ్ర వాఙ్మయమునందు నేపదుగురోత్ప, మిగిలినవారందఱు నీతారిని బడినవారే. మూలానుకరణములేనిదే నూత్న సృష్టి పొడమదను టొకకళారహస్యము. అనుకరణ మున్నను, శైలీసాహచర్యముచే నది సొంతముగ భాసించు టీకవివిధగతమ వెలికి గనబరచుచున్నది.

ఈతని కావ్యోద్యానమున పాఠకులు యజమాన నియంత్రుడగు వారామావేక్షకుడు

వర్డ్స్ వర్డ్స్: అతని కవిత్వము

మొహమ్మద్ ఖాసింఖాన్

ఆంగ్లేయకవిత్వచరిత్రమున ఎందొమ్మిదవశతాబ్దము వనతమువంటిది. ఆంగ్లవాఙ్మయమున కీకాలమున అపూర్వవికాసము కలిగెను. వర్డ్స్ వర్త్, కూల్క్రిస్ట్, కీట్స్, షెల్లీ, బైరన్, లీహంట్, లాంబ్ మున్నగు ఆంగ్లసాహిత్యదిగ్గజము లీ కాలమువారు. ఇదునెనిమిదవశతాబ్దము ఆంగ్లవాఙ్మయచరిత్రమున మనప్రబంధయుగమువంటిది. ఆశతాబ్దారంభమున అలెగ్జాండర్ పోప్ అను ఒక మహాపండితకవి భాషాచమత్కృతియే ప్రధానముగ నెన్నోకావ్యము లల్లెను. ఆ కావ్యములే నాటికవులకు ఆదర్శప్రాయము లాయెను. వారిభాషవలెనే భావములుకూడ కృతకములు. ఛందస్సర్వరూపములలో వైవిధ్యము గాని, సౌలభ్యముగాని లేకుండెను. ప్రకృతి సౌందర్యమును పూర్వకావ్యములను చదివి వర్ణించుటయగాని చూచి చిత్రించుపద్ధతి లేదు. శబ్దసామగ్రియు, అలంకారసంచయమును పోతపోసిన అచ్చులు. పాండిత్యప్రకర్షయే నాటికవిత్వోద్దేశము. కవిత్వవస్తువునకు అనుదినజీవితమునకు ఏసంబంధము లేకుండెను. కవితాభాష ఒక ఉన్నతకుల భాషయై ఉండెను.

ఈపరిస్థితి లొక సాహిత్యవిప్లవమును రగుల్కొల్పెను. ఈవిప్లవకారులు కవి నిరంకుశుడని వాదించిరి. కవితాభాష సామాన్య ప్రజాభాష కావలె ననిరి. కవితాకళ కేవలము పండితులసొత్తు కా దనిరి. గగనసంచా

గులగు దేవాదులు, సౌధవాసులు రాజపురుషులు, రాజకన్యలే కవితానస్తుప్రయంజదగ దనిరి. ఈవిప్లవమునకు నాయకుడు విలియం వర్డ్స్ వర్త్ కవిలిలకుడు.

విలియం వర్డ్స్ వర్త్ కవి ౧౭౭౨ - వ సంవత్సరములో జన్మించెను. ఎనిమిదేండ్ల ప్రాయముననే విలియం తల్లిని గోల్పోయెను. భార్యావియోగదూఃఖముచే విలియం తండ్రి జాన్ ఆరేండ్లపిదప మరణించెను. విలియమున కష్టము ఇదనాలుగేండ్లవయస్సు. అది విద్యార్థిదశ.

విలియం తన బాల్యమును హాక్ షెక్ పాఠశాలలో గడిపెను. ఇదనాలుగేండ్ల ప్రాయమునాటినుండియు పద్యముల వ్రాయసాగెను. పోప్ పండితుని అనుకరించుచు వ్రాసినపద్యము లెన్నో కలవు. బాల్యము నుండియే విలియం ప్రకృతి నారాధింపసాగినాడు. ఉదయభానుని చూచి ఉప్పొంగిపోవువాడు. పడమటికనుమల శిఖరములను చూచించు సాయంసూర్యుని చూచి ఆనందపరవశుడగువాడు. ప్రకృతియందలి బాహ్య సౌందర్యమే అతని నప్పు డాకర్షించినది. క్రమముగ అతడు ఈ సౌందర్యమునందలి పరమార్థము నరయసాగినాడు. ఈతత్త్వ చింతనమువలన అతనికి సృష్టిరహస్యము గోచరించినది.

విలియమునకు ప్రకృతి సజీవ. అత డామెతో మాట్లాడగలడు. ఆమె తనజీవిత

రహస్యము నాతనికి నివేదించుకొనును. ప్రకృతి యతనికి పరమగురువు.

తన హృదయమున ఈభావము లెట్లు శేక్స్పియర్ విలియం చెప్పికొనినాడు. చిన్నప్ప డొకనాడు విలియమ్ ఫలాహరణ మునకై ఒకడొంకిశీకణ్ణును తీసికొని పరిసరము లందున్న ఒకచిట్టడచి కేగెను. అక్కడ చెట్ల సీడల విశ్రమించుచు, క్రొంబూవులతో క్రీడించుచు, సెలయేళ్ల జూచి ఆనందించుచు ఒక ఫలభరితమగు వృక్షమును చేరి దానికొమ్మను వంచి ఒకరెమ్మను విరిచెను. నిశ్శబ్దముగ ఆరెమ్మ అతనికి లొంగిపోయెను. విలియమ్ హృదయము ఒక్కసారి చలించెను. తన మారణకర్మకు ఖిన్నుడాయెను. ప్రకృతి కూడ సజీవయే అని అతనికి స్పష్టముగ గోచరించెను.

సీరవ మహీజంక్తుల సీల నిర్మ
లాంబరపథాల గనినప్ప డంకురించు
నాయెద నదేలనో వేదనానుభూతి :

మృదఃహృదయవయి చరియింపుమీ ప్రియ
[సఖి!

ఈతరుచ్ఛాయలందు ; స్పృశింపవలతు
వేని కోమలాత్మవయి చేయుడుము, సకియ,
కానలంగూడ నొకయాత్మ కలదుగాన.

అని విలియం నాటి తన అనుభవమును చెప్పికొనినాడు.

ఇట్టిదే మరొక యనుభవము విలియమునకు కలిగినది. ఒక గ్రీష్మసాయంసమయమున అత డేకాంతముగ పరిసర సరోవరమున నొకావిహారము సేయబోయెను. నిర్మలమగు నీలాకాశము ; మినుమిన్నును తారకారాజి ; సరస్సున కావలియొడ్డున ఉన్నత

మగు నల్లని కొండకొమ్ము. నావ కొంతవరకు గడచెను. నక్షత్రముల నిరోధించుచు తన ముందు ప్రత్యక్షమైన యా గిరిశృంగ మాతని హృదయమును భయావేశములతో నించి వైచెను. నాటియనుభవమును వడ్డెవర్త ఇట్లు చెప్పికొనినాడు.

After I had seen
That spectacle, for many days, my brain
Worked with a dim and undetermined
sense
Of unknown modes of being ; o'er my
thoughts
There hung a darkness, call it solitude
Of blank desertion."

ఈ అనుభవములవలన వడ్డెవర్త దృక్పథము పూర్తిగ మారెను. అంతటితో అతడు ప్రకృతితో మాట్లాడ సాగినాడు.

2

౧౮౮౭ వ సంవత్సరములో వడ్డెవర్త పారశాలను విడిచి కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయమును ప్రవేశించెను. కాని అక్కడి జీవితమతనికి సరిపడలేదు. అక్కడి పాఠ్యప్రణాళిక యం దతనికి అభిరుచి లేకుండెను. ప్రఖ్యాత ఆంగ్లకవుల కావ్యముల నన్నిటిని అతడు శ్రద్ధతో చదువసాగినాడు. ఈకాలముననే మనకవికి యూరపుఖండసంచారము గావించు అవకాశము లభించెను. నాటి యూరపు స్వాతంత్ర్యోత్సాహముతో నిండియుండెను. రాజకీయ విప్లవముతోపాటు ఐరోపీయదేశములలో ఆర్థిక సాంఘిక పునర్నిర్మాణము జరుగుచుండెను. కాని ఆసంచారమునందలి

అనుభవమువలన మనకవిద్యకృషయం దేమియు మార్పు కలుగలేదు.

" I looked upon these things

As from a distance ; heard and saw and felt
Was touched, but with no intimate concern "

అని కవియే చెప్పికొనినాడు. అతనికి ప్రకృతియే గురువు; సర్వస్వము నదియే. సాంఘికరాజకీయప్రపంచములందలిమార్పులు అతని కంత గణనీయములు కావు. ప్రకృతి శోభయందలి భంగిమములే అతని నాకర్షించును.

నాలుగేండ్లకుపిదప మనకవి పట్టభద్రుడయెను. తరువాత ఏమి చేయవలెను అన్నప్రశ్నకు సరియగుసమాధానము దొరకలేదు. ఫ్రెంచిభాష నమగ్రముగ చేర్చుకొనవలె ననుపట్టుదలతో ఫ్రాంసు దేశమున కేగెను. ఈసారి ఫ్రెంచివిప్లవనూత్రముల నతడు బాగుగా అవగాహనముచేసికొని విప్లవమునెడ సానుభూతిని చూపసాగినాడు. ఫ్రాంసువిప్లవవాతావరణము అతనిని తనలోనికి లాగికొనినది. ఆవిప్లవరంగులూమారుతమున అతడు కొట్టుకొనిపోవలసినవాడు. దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్న దారిద్ర్యమును నశింపజేయవలె నన్నకోరిక అతనిని తీవ్రముగ కలతపెట్టసాగినది. దానికి విప్లవమే ప్రధానసాధనమని అతడు గ్రహించెను. నిరంకుశప్రభుత్వము నశించినగాని మానవజాతికి సౌఖ్యము లేదన్నవిషయ మాతనికి సుస్పష్టమాయెను. అతడు విప్లవయోధులలో కలియవలెనని సంకల్పించుకొనెను. ఇంతలో వర్షువర్షుబంధువు అతనిభావిజీవితము భగ్నమగు

చున్నదని భయపడసాగిరి. ఫ్రాన్సునుండి మరలి రమ్మని నిర్బంధపెట్టిరి.

వర్షువర్షు స్వదేశమునకు మరలకలేక పశ్చిమదికాను. అప్పుడు ఇంగ్లండులో ప్రభుచి విప్లవమునకు మిత్రులైన నాతికూల్యవాతావరణము వ్యాపించియుండెను. మనకవి విప్లవమును సమర్థించుచు వ్రాయసాగెను. షర్ట్ మంత్రి ఫ్రాన్సుతో యుద్ధమునకు గడగెను. వర్షునర్తహృదయమున కది యొకలెబ్బవలె తగిలెను. అతడు దేశభక్తిపరాయణుడే. కాని ఈరిస్థితులలో తనదేశము న్యాయమార్గమున లేదనువిషయ మతడు గ్రహించెను. బ్రిటనుకు పరాజయముకలిగినప్పుడు మనకవికి అపరిమిత మగుసంతోషము కలెను. కాని ఫ్రాన్సు తరువాత సామ్రాజ్యతత్త్వము ను సరించి ప్రపంచముపై దండెత్తిసాగెను. విప్లవ సిద్ధాంతము అతనికి ప్రియములేకాని ఫ్రాన్సు యెడమాత్ర మతనికి ఏవకలిగెను. నాటి రాజకీయ ఆర్థిక అల్లకల్లోలము అతనిహృదయమును కలతపెట్టసాగెను. ఇగమిస్థ మని అతడేదియు నిర్ణయించుకోజాలకపోయెను. అతని మనశ్శాంతి నశించెను.

ఇట్టిసందిగ్ధావస్థలో అతనిసోదరి డరోలి అతనికి శాంతిదాన మొసగెను. ఇదేసమయమున అతని కొక ఉపాస్యదేవికూడ బంధించెను. ఆమెయే మేరీ హాచిన్సన్. డరోలి అతనికి చతుశ్రోత్రముని నిచ్చెను. అతని హృదయము నుత్తేజితమొసర్చెను. మేరీ అతని కొక ఆనందప్రతిమ; సౌందర్యలక్ష్మి. వీరితో వర్షువర్షజీవితము మారిపోయెను.

3

ఇప్పుడు మనకవికి ఇరువదినాలుగేండ్లు. వర్షువర్షు రెండుకావ్యములను ప్రకటించెను.

అవి రెండును ప్రకృతికావ్యములే. మొదటిది 'సాయంవిహారము' (Evening walk); రెండవది 'వర్ణనములు' (Descriptive sketches). రెండుకావ్యములును నాటిన్ద్రతి ననుసరించి ద్విపదరూపముననే రచించబడెను. భాషకూడ కొంతవరకు ప్రాచీనకవుల అనుకరణమే. కాని భావములు నవీనములు. పురాతన కవులు ప్రకృతిని సమష్టిదృష్టితో చూచు వారు. మన కవినమయములవంటివి వారికి కొన్ని వాడుక లుండెను. ఆకవినమయములే వారిప్రకృతివర్ణనారచనమునకు సామగ్రి. వడ్డెనవర్త ప్రతివస్తువును జాగ్రత్తగా పరిశీలించువాడు. పైన చెప్పిన కావ్యములను గురించి వ్రాయుచు: "అందు వర్ణితమైన దృశ్యములలో నేను బాగుగా పరిశీలించని దేదియు లేదు. ఇప్పుడు నాడెట్టిదిమూడవ యేటకూడ ఆదృశ్యములను నేను చూచిన వేళయు ప్రదేశములనుకూడ చెప్పగలను" అని చెప్పికొనినాడు. "ప్రకృతిస్వరూపమున వైవిధ్య మున్న నిషయము నాకు తెలిసినంత మట్టికు ఏకాలమందాను ఏకవియు గ్రహించ నట్లున్నది. ఆకారత తీర్చవలెనని నా కోరిక" అని మరియొకదో అతడు వ్రాసినాడు.

వడ్డెనవర్త కీకావ్యములవలన కలిగిన ఆర్థికలాభ మేమియు లేదు. వాటి నెవ్వరు నాదరింపరైరి. వడ్డెనవర్తకు నిస్పృహ కలిగెను. ఏదేని ఒకపత్రిక నడుపవలెనని అతనికి కోరిక పొడమెను. అది ఫలించలేదు. అతని కేమిచేయుటకును తోచలేదు. కాల్యార్థి అను ఒకన్నేహితుడు క్షయవ్యాధిపీడితుడై అతనికి ౯౦౦ పౌండ్లిచ్చి స్వర్గవాసి యాయెను. వడ్డెనవర్తకు వితాజీవితము అవిచ్చిన్నముగ సాగుటకు అది సాధనభూత మగునని కాల్యార్థి

ఆశయము. అతని ఆశయము ఫలించెను. వడ్డెనవర్తకు సంసారతాపమునుండి చిరకాలము ముక్తినొసగిన దామిత్రునిత్యాగము.

"Calvert! It must not be unheard by them
Who may respect my name, that I to thee
Owed many years of early liberty."

అని వడ్డెనవర్త తన కృతజ్ఞతను తెలుపు కొనినాడు.

డాబ్బెట్స్ పైర్ లో రాన్ డౌన్ లాడ్జ్ యందు మనకవి తననివాస మేర్పరచు కొనెను. అతనిసోదరి డరోతికూడ అతనితో ఉండసాగెను. వడ్డెనవర్తకు చిత్తశాంతి కలిగెను. శాంతినమ్మధమగు అతనిజీవితము నకు మూలకారణము భగవంతునియందతనికి గల విశ్వాసమే. ఈ దుఃఖమయమానవ జీవితమున ఒకే ఆలంబన మున్నది. మన సుఖదుఃఖములకును, భాగ్యా భాగ్యములకును, కారకుడు అఖండదయాస్వరూపు డగు ఈశ్వరుడే అన్నదృఢ విశ్వాసము" అని వడ్డెనవర్త చెప్పికొనినాడు.

ప్రతిభాశాలియగు కూలిడ్జ్ ఒకప్పుడు వడ్డెనవర్తను దర్శించెను. అతడు విలియం జీవితపథమున ఒకనూతనజ్యోతి యాయెను. తరువాత వడ్డెనవర్త తన క్రొత్తన్నేహితునింటికి పోయి అక్కడికి సమీపముననున్న ఒకభవనము నద్దెకు తీసికొనెను. అక్కడ గడిపిన ఒక సంవత్సరము మనకవికి అమితానందమును చేకూర్చెను.

కూలిడ్జ్ సహవాస భాగ్యమువలన వడ్డెనవర్తకు మనోవికాసము కలిగెను. నిరంతరము వా రిద్దరును కవితాతత్వమును చర్చించు

చుచుండిరి. కవితాకళయందలి రెండువిషయములకు వారు అగ్రస్థాన మొసగిరి. ప్రకృతి సత్యమును పూర్తిగా అనుసరించి పాఠకుని అనుభూతిని రెచ్చగొట్టగల శక్తి కవిత కుండవలెనని; నిరంతరము రంగులను మార్చి భావములను చిత్రించి కవితకు నూతనత్వము కల్పించవలెనని. ఈ రెండుద్దేశముల ననుసరించి కొన్ని ఖండ కావ్యములను వ్రాయవలెనని వారు సంకల్పించిరి. సామాన్య జీవితమును కవితావస్తువుగా గ్రహించి వర్ణనార్త అనేక ఖండ కావ్యములను రచించెను. ఈ ఖండ కావ్యములు 'లిరికల్ బాలాడ్స్' (Lyrical Ballads) అను ఒక సంపుటమున ప్రకటింపబడెను.

ఈ సంపుటము ఆంగ్ల వాఙ్మయమున ఒక నూతనశక మారంభించినది. సామాన్య ప్రజాభాషయందు సామాన్యప్రజాభావములను కవితాచిత్రములుగ రచించుటయే వర్ణనార్త ఉద్దేశము. ప్రాథమిక మనోనురాగములు జానపద దశయందే స్వచ్ఛముగ నుండును. అప్పుడు వాటిని సులభముగ ఉహింపవచ్చును; శక్తియుతముగ చిత్రింపవచ్చును. జానపదజీవితము ఈ ప్రాథమికమనోనురాగములనుండియే అంకురించును — ఇవి వర్ణనార్త భావములు.

కవితాభాష సామాన్యప్రజాభాష కావలె నన్న భావము ననేకులు ఖండించిరి. విద్యాగంధములేని సామాన్యప్రజలు వ్యవహరించుభాష కవితాభాష కాకూడదని కూర్చి సహితము వాదించెను. మనదేశమున కూడ ఇట్టిభావము వ్యాపించినప్పుడు అనేకులు ప్రతిఘటించిరి. వర్ణనార్త భావ మెంత సమంజసముగ నున్నను ఆచరణయోగ్యము

మాత్రము కాజాలకపోయెను. కాని 'ప్రకృతికి మరలుడు' అన్న వర్ణనార్త సిలుపు స్వాతంత్ర్యశంఖధావన మయ్యెను. మానవ హృదయమే కవితావస్తువాయెను. వర్ణనార్త మనదేశమున నండుారి కవినలె నూతన సాహిత్య ప్రజాస్వామ్యమునకు ప్రభాతగీతమును పాడెను.

వర్ణనార్తకు ప్రకృతి ఉపన్యసేషం అని యింతకుముందే చెప్పియుంటిని. ప్రకృతియందటించియమగు ఒకమహాత్మ్యము నిండియున్నదనియు, ప్రకృతి అందుచే పరమగురువనియు అతనిమతము.

"One impulse from a vernal wood
May teach you more of man
Of moral evil and of good
Than all the sages can."

లాగ్న మార్గేవంటి విమర్శకులు ఈ మతమును కొంతవరకు ఖండించిరి. ప్రకృతి పరమగురు పెట్లగునని వారిప్రశ్న. ఆంగ్లలు ప్రకృతి నుపాసించిరి. ప్రకృతిసౌందర్యమున సత్యమును దర్శించిరి. సూర్యుడు వారికి సమస్తచరాచరాత్మకుఁగు జ్ఞానస్వరూపుడు. అతడు ప్రేయసి నభినందించుచునునవలె కాంతి మతియగు నుపస్సు పెనుదగిలి, దేవతలు నదా క్రీడించు ఆనందధామమున తనప్రకాశమును పంచిపెట్టుచున్నాడు. "ఆకాశము వాయువు, భూమి, అగ్ని, సదీనదములు, పర్వతములు అన్నియు సజీవములే; అన్నియు దివ్యస్వరూపములే; అన్నియు పరమేశ్వరుని విభూతులే. వర్ణనార్త ఇట్టిసత్యమునే దర్శించెను. వాస్తవికశాస్త్రములే విజ్ఞానసర్వస్వమని తలంచుపాశ్చాత్యులకు వర్ణనార్తప్రకృతితత్త్వము బాగుగా అవబో

భారతి - బహుధాన్య సం. భాద్రపదమాసము

శాంతి నికేతనము

భముకాక పొరు దానిని ప్రతిఘటించిరి. అతని సమర్థింపజూచిన హడ్స్ వర్త్ సండితుడుకూడ ఆతనిని సరిగ అర్థముచేసికొని లేడు.

Books ! it's a dull and endless strife
Come, hear the woodland linnet,
How sweet his music ! on my life
There is more of wisdom in it "

అను సద్యముపై వ్రాయుచు హడ్స్ వర్త్ పండితుడు

"Though his recoil from mere bookishness manifestly prompted him to a too emphatic and over-fanciful expression, I do not think he meant that nature teaches better than books the things which books teach."

అని చెప్పినాడు. సామాన్యులకు మరొక మార్గములేదు. సత్యద్రష్టలగు మహాకవుల భావములు సామాన్యులకు సులభ గ్రాహ్యములు కాకపోవుట వింతకాదు. వడ్స్ వర్త్ కేవలము కవికాడు. అతడు పౌండర్యానందములయందు బ్రహ్మమును గాంచిన ఋషివర్యుడు. కవి కీ దివ్యదృష్టియుండుటవలననే కాబోలు 'నాన్మషి: కురుతే కావ్యం' అని మన దేశమున కవికి ఋషిస్థానము నిచ్చినారు. మరొకమెట్టెక్కి "కవి ర్భ్రహ్మ కవి ర్విష్ణు: కవి ర్దేవో మహేశ్వర:" అని కవికి దివ్యత్వమునే ఆపాదించినారు.

౧౮౯౮-వ సంవత్సరములో వడ్స్ వర్త్ మేరీని పెండ్లాడెను. అతని జీవితములో ఆమె యొక క్రొత్త ఆనందజ్యోతిని వెలిగించెను. ఇరవదేండ్లు మనకవి అవిచ్చిన్నమగు ఆనందమయ జీవితమును గడిపెను.

౪

వడ్స్ వర్త్ స్వద్భు డగుచున్నకొలది ఆతని భావములుకూడ సలితములు కాజొచ్చెను. దేహదౌర్బల్యముతో హృదయ దౌర్బల్యముచు హెచ్చసాగెను. యావనమున పిన ను సమర్థించిన మన కవి ఇష్టము : విస్లవిస్తూత్రములను ఆచరణలో పెట్టిన నెపోలియనును ఖండించెను. అతని సరాజయ మాతని కానందదాయకమాయెను. అతని రాజకీయ తత్త్వము పూర్తిగ మారెను. ప్రజాపరిపాలనమునందేవ కలిగెను ; టోరీలలో అగ్రగణ్యుడాయెను. నాటినుండియు అతని కవితా ప్రతిభయు తగ్గజొచ్చెను. ౧౮౯౮నుండి అతని కవితాశక్తి తగ్గ నారంభించె నని లార్డు మార్లే అభిప్రాయము. దీని తరువాత ముప్పదేండ్లవరకు కావ్యము లల్లెను కాని అవి గణనీయములు కావు.

౧౮౯౮నుండి వడ్స్ వర్త్ జీవితమున విషాద మేఘములు క్రమమసాగెను. ఆ సంవత్సరమున అతని సోదరి డరోతి దురంత రోగ గ్రస్త యాయెను. నాలుగేండ్లకు పిదప అతని ప్రియమిత్రుడు కూలిడ్జ్ సరమపదించెను. మరి రెండేండ్లలోనే మేరీఅక్క సారా కాలగతి నొందెను వడ్స్ వర్త్ జీవితమునందలి ఆనందము సన్నగిలసాగెను. "సంప్రటముల నింపజాలు విషయ మున్నది, కాని దాని నాలపించు యశావసము లేదే" అని మనకవి ఖిన్ను డగుచుండెను. కోకిల యనిన అతని కైతో అభిమానము. అట్టి కోకిలగానము సయితము ఆనందించుటకు శక్తితగ్గెను. 'కోకిల ఎంత మధురముగ కూయుచున్నది!'

అని అతనిమిత్రుడు రెండుమూడుసార్లు తనని హెచ్చరించవలసి వచ్చెను.

"List - It was cuckoo - O with what
delight
Heard I that voice ' and catch it
now, though faint,
Far off and faint, and melting into air,
Yet not to be mistaken."

అని అప్పుడు వడ్డువర్తు తన అసహాయతను తెలిపికొనినాడు.

గీ

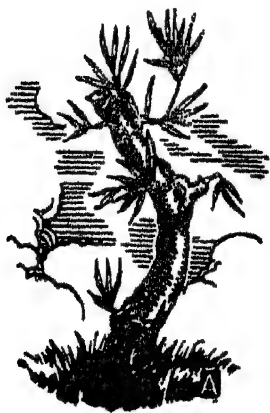
నూతనత్వము ఏదేశమునందైనను దూ
షింపబడుచునే యుండును. లార్డు జైన్టీ
ఆకాలపు సుక్రసిద్ధ విమర్శకుడు, వడ్డువర్తు
రచించిన ఏ కావ్యమునైనను అతడు పొగిడి
ఎఱుగడు. అతని కావ్యములు "అర్థములేని
వ్రాతలు అని తెగనాడెను. "ఇంతకన్న అధమ
కవిత్వము నే నెన్నడు చదివెయ్యండలేదు"
అని మరియొకచో వ్రాసెను. వడ్డువర్తు
ఈ దూషణల కించకంతయు చలించలేదు.
ఈ విమర్శనలను గుఱించి లేడీ బోమంట్

(Lady Beaumont) అను తన స్నేహితు
రానికి వ్రాయుచు

"Every great and original writer,
in proportion as he is great and original,
must himself create the taste by which
he is to be realised."

అని వ్రాసెను. ప్రతిభాశాలియగు కవి రుచు
లను చక్క-దిద్దునుగాని తనకాలపు రుచు
లకు సామాన్యనివలె లొంగడు. కరుణా
రసమే ప్రధానముగా కావ్యమును రచించి
తనకాలపు రుచులకు లొంగక క్రొత్తరూప
నూరించిన భవభూతిమహాకవి ఈ సత్య
మునే మనదేశమున చాటినాడు.

వడ్డువర్తు జీవితకాలముననే దేశమున
రుచులు మారసాగెను. అతని కవిత్వ యువ
కుల నాకర్షించెను. ౧౮౩౮లో డబ్ల్యూ. ఆక్స్
ఫర్డు విశ్వకళాశాలిండ్లు అతనిని గౌరవిం
చెను. వడ్డువర్తుకు సామాజ్య కవిత్యరంగవి
లభించెను. ఇట్టిగౌరవము నంది ౧౮౪౭లో
ఎనుబడేండ్లప్రాయమున ఈ మహాకవివర్యుడు
పరమపదము నొందెను.

యుద్ధం రానున్నదా?

మామిడిపూడి వేంకటరంగయ్య

౧

ప్రస్తుతము స్పెయిన్ దేశమునను నైనా దేశముండును కొంతకాలమునుండి యుద్ధములు జరుగుచున్నవి. స్పెయిన్ దేశములోని యుద్ధము ప్రజలలో నేర్పడి యుండు రెండుపక్షములవారిమధ్యన జరుగుచుండు అంతరికలహము. ఇందులో ఒకపక్షము ప్రజాప్రభుత్వ విధానమందును, హుళిపని తేసికొని జీవించు సామాన్య జనుల యోగక్షేమమందును విశ్వాసము కలిగి వాటికై కృషిచేయుచుండునది. రెండుసంవత్సరములకు పూర్వము యుద్ధ మారంభించుటకు కొంతముందు దేశమున జరిగిన ఎన్నికలలో ఈపక్షమువారు గెలిచిరి. అంగుచే దీనిలోని నాయకులు మంత్రివర్గముగ నేర్పడి, దేశప్రభుత్వమును కొనసాగించుచుండిరి. అప్పటికి అములులో నుండిన రాజ్యాంగచట్టము ననుసరించి ప్రభుత్వాధికారమును సంపాదించినందున ఈమంత్రివర్గమునకు చెందిన పక్షమువారికి ప్రభుత్వపక్షమువా గనుకేరు కలిగినది. వీరి నెదిరించుచుండు పక్షమునకు ఫ్రాంకో అనునేనాని నాయకుడుగ నున్నాడు. ప్రజాప్రభుత్వమున నమ్మకములేనివారును, ధనికుల లాభమును ఎక్కువగ కోరుచుండువారును, ప్రాచీన మతసంప్రదాయములందు గౌరవాభిమానములు ఎక్కువగ కలవారును ఫ్రాంకోపక్షమున చేరియున్నారు ఈరెండుసంవత్సరములలో దేశమందలి క్లిభాగమును ఫ్రాంకో వశపరచుకొనగలిగెను. ఇంతటివిజయ మితడు సంపాదించుటకు ఇతని స్వబలము కారణము కాదు; ప్రజలలో ఎక్కువభాగ మితనియందు సానుభూతి గలిగియున్నారని అనుకొనుటకు గాని, దాని మూలమున ఇతడు దేశములో చాలభాగమును వశపరచుకొనగలిగెనని అనుకొనుటకుగాని కారణములు లేవు. ఇతనిజయమున కంతకు జర్మనీ ఇటలీదేశముల ప్రభువులు చేయుచుండు సహాయ మే ప్రధానమగు కారణము. ఇతనినేనలో వేలకొలదిజర్మనులు ఇటాలియనులు చేరియున్నారు; ఇతని విమానదళములో నూటికి తొంబది

వరకు జర్మనీ ఇటాలియన్ విమానములే; ఇతని సైన్యమునకు కిక్కు గరిపుచుండునట్టియు, యుద్ధమునందు శాస్త్రసైపుణ్యము మాపుచుండునట్టియు ప్రముఖులు జర్మనీ ఇటలీదేశములనుండి వచ్చినవారే. బలవంతులగు విదేశప్రభువుల సహాయ ముండుటచేతనే ఫ్రాంకోకు ఇంతటివిజయము లభించెను. ప్రజాప్రభుత్వపక్షమువారికి జయము రాకుండుటకు విదేశములనుండి ఎక్కువ సహాయము వారికి లభింపకుండుటయే కారణము. రషియా వారును ఫ్రెంచివారును కొంత సహాయము చేయుచుండిరిగాని, ఫ్రాంకోకు లభించినసహాయముతో దీనిని పోల్చి చూచినయెడల ఇది చాల స్వల్పమైనదని చెప్పక తప్పదు.

విదేశసైనికు లనేకు లీరెండుపక్షముల చేరియుండుటచేతనే ఈయుద్ధమున కింతప్రాముఖ్యము వచ్చినది; అన్నిదేశములవారు ఈయుద్ధమునుగురించి ఎక్కువగ విమర్శించుచుండుటకును, ఇందు కలుగుచుండు జయాపజయముల విషయమున సంతోషమును కొండరును, విచారమును మరికొండరును వెల్లిబుచ్చుచుండుటకును ఇదియే కారణము. ఫ్రాంకోపక్షమువారు జయించినయెడల ఇటలీ జర్మనీ ప్రభువులు జయించి రనియు, రషియా ఫ్రెంచి ప్రభుత్వములవారు ఓడి రనియు చెప్పవలసియుండును. ఒకవైపున జర్మనీ, ఇటలీదేశములును, మరియొకవైపున రషియా ఫ్రెంచిదేశములును కలిసి, స్పెయిన్ లో ఈయుద్ధమును సాగించుచున్నవని చెప్పటలో అతిశయోక్తి ఎట్టిదియు లేదు. ఇదియే దీని ప్రధానలక్షణము. ఇందుచేతనే కాలక్రమమున ఇది ప్రపంచయుద్ధముగ పరిణమించునేమో అనుభయము అన్నిప్రభుత్వములవారికి కలుగుచున్నది.

వైనాలో జరుగుచుండు యుద్ధముగూడ కొంత వరకు ఇట్టిభయమునకు పాడు వగుచున్నది. స్థూలదృష్టితో చూచినయెడల ఇది వైనావారికిని, జపాను

వారికిని జరుగుచుండు యుద్ధముని కన్నడును. కాని కొంతవరకు రషియావారు చైనావారికి సహాయము చేయుచున్నారని చెప్పటకు ఊతువులు కలవు. జపాన్ వారికి పరిపూర్ణము జరుగు లభించుట రషియావారికిని, ఫ్రెంచివారికిని, ఇంగ్లీషువారికిని ఇష్టము లేదు. అట్టిజయము వారికి కలుగు నని తోచినపుడు రషియా, ఇంగ్లండు, ఫ్రాంసుదేశములవారు జపానుపైకి వెళ్లెదరేమో యనుఅనుమానము అనేకులమనస్సులందున్నది. స్పెయిన్, చైనాదేశములలోని యుద్ధములు ప్రస్తుతము స్థానికములుగ నున్నను, ప్రైకారణములవలన నివి ప్రపంచయుద్ధములుగ మారిన మారవచ్చునని అనుకొనుటకు అవకాశము కలుగుచున్నది.

ఒకప్రదేశమందుమాత్రము, లేక రెండుమాడు దేశములలోనివారికిమాత్రము జరుగుచుండుయుద్ధమునకు స్థానికయుద్ధ మనుపేరు తిగియున్నది. అట్లుగాక అనేక ప్రదేశములందును, అనేక దేశములలోనివారికిని ఏకకాలమున జరుగుయద్ధమును ప్రపంచయుద్ధ మని చెప్పవచ్చును. ౧౯౧౪ మొదలు ౧౯౧౮ వరకు జరిగిన యుద్ధమును ప్రపంచయుద్ధమని మనము వాడుచుండుట కిదియే కారణము.

౨

స్థానిక వేషమును గరించియుండు ప్రస్తుతిపు యుద్ధములు ప్రపంచయుద్ధముగ మారునా అనప్రశ్నకు ఈనాటి ప్రపంచపరిస్థితుల విమర్శయే తిగిన జవాబు. ఈవిమర్శవలన పరిస్థితులయొక్క ప్రధానలక్షణములు స్పష్టమగును.

ప్రపంచములోని భూభాగముయొక్క విస్తీర్ణము ౫,౧౧,౦౦,౦౦౦ (అయిదుకోట్ల పదికొండు లక్షల) చదరపుమైళ్లు. అందు ౪,౪౧,౦౦,౦౦౦ (నాలుగుకోట్ల నలభైఒకలక్షల) చదరపుమైళ్లు — అనగా నూటిలో ఎనిమిది అయిదువంతులు పాశ్చాత్యుల ఆధీనమందున్నది. ఐరోపాఖండవాసులగు పాశ్చాత్యులు కాలక్రమమున అమెరికా, ఓషినియా (ఆస్ట్రేలియా మొదలగు దేశములతో కూడినట్టిది), ఆఫ్రికాఖండముల నన్నిటిని వశపరచుకొనిరి; ఆసియాఖండములో నూ

టికి యాభై అరువంతులు వారియాధీనమందున్నది. ప్రపంచములో నింతభాగమును వారేలే దిగ్రమింగవలెను? ప్రాదేశములలోనివారు రండిగను చెతిగానివారై యుండువలసినదేనా? ఈపాశ్చాత్యవ్యాప్తి అంతయు ప్ర. ఆ. ౧౮౦౦ నాటినుండి విజృంభించినదయ్యెదరా? తిగిన ప్రయత్నముల గావించినయెడల ప్రాదేశములవారు మాట ఇట్టికార్యమును సాధింపజాలరా? అనుప్రశ్నలన్నియు ఆసియాఖండములో ఎక్కడల నిబివల కలవర పెట్టసాగెను. ఇట్టికలవరమును ఎక్కువగ పొందినవారు జపాన్ వారు కలవరముతోటిమాత్రము తృప్తిపెందక, తిగిన ఉత్సాహమున, పట్టుదలనూ, నిర్భయశక్తిని నూసి వారికి సమీపమున నుండిన గోళభాగముల కొన్నిటిని ఆక్రమించుకొనగలిగిరి. ౧౦ ౭౮ లో జపాన్ వారికి విదేశర జ్యమే లేదు; వారు ౧౮౪౮, ౧౮౫౫ మైళ్ల విస్తీర్ణముగల ఫ్యుజిమనుమాత్రమే చ లింగుచుండిరి. అప్పటినుండి వారు పాశ్చాత్యుల రక్షణి ననకరించి చైనాదేశమునుండి చాలభాగమును విడిచి, ఇప్పుడు సుమారు ౬,౨౦,౦౦౦ (ఆరులక్షల ఇరవైవేల) చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణముగల విదేశముల కధికారులుగ నున్నారు. కాని, ఇంతటితో వారికి సృష్టి కలుగలేదు. పాశ్చాత్యులలో బలకంఠులని పేరు గాంచిన ఇంగ్లీషువారు ఫ్రెంచివారు మొదలగువారు సంపాదించినదానికంటె గధికమున సామ్రాజ్యమును సంపాదించవలెనను ఆశ వారిని పట్టుకొనియున్నది. అందుచేత వారు రెల్లప్పుడు యుద్ధసన్నద్ధులై, ఇతరరాష్ట్రములను బలాత్కరించి, వశపరచుకొనుటలో అగర్భమేమియు లే దనువాదములో దిగియున్నారు. చైనాదేశముపైనమాత్రమేగాక, జావా మొదలగు ద్వీపములతో కూడిన డచ్చిసామ్రాజ్యముమీదను, రషియాలో చేరియుండు మెచోరియాపైనను, ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యములోని ఆస్ట్రేలియామీదను, ఫ్రెంచిసామ్రాజ్యములోని ఇండో—చైనాపైనను వారు కన్నువేసియున్నారు. చైనాలో వారిప్పుడు చేయుచుండుయుద్ధమున వారికి జయము కలిగినయెడల రషియా మొదలగు సామ్రాజ్యములకు వారిమూలమున తప్పక ముప్పు గలుగును. ఇట్టిసందర్భములో వారిప్రయత్నములను విఘా

తముచేయుటకు రషియావారును తక్కినవారును మ్రాను కొనకయుందురా? తగిన సమయమును నిరీక్షించి, జపాన్ పైకి వారు యుద్ధమునకు వెళ్లవలసినపరిస్థితులు తొలచి కాలమున లెప్పుక వచ్చును. అందుచేతనే, ఇప్పుడు చైనాలో జరుగుచుండు యుద్ధము ప్రపంచయుద్ధముగ మారు నని అనేకు లనుకొనుచున్నారు.

“జపాన్ వారు చైనావారిని జయించినంతమాత్ర మున మనకు కలుగునట్లు మేమిటి? ఇండియాను, బర్మాను, జావాను, ఆఫ్రికాలోని దేశములను మనము జయించి నట్లే వారు చైనాను జయింప ప్రయత్నించుచున్నారు. మన మేల నారి కడ్డుతగలవలెను? మనయదీనమందలి దేశ ములపైకి వారు రాకుం టనంతవరకు నా చేమిచేసిన మన కేమి?” అని ఇంగ్లీషువారును ఇతర పాశ్చాత్యులును తల చినయెడల జపాన్ మూలమున ప్రపంచయుద్ధము రాకపో వచ్చును. కాని, వా రెప్పుడైన ఇట్లుకొని, జపాన్ యెడల ఉదాసీనభావమును వహించురా? చైనాను స్వాధీనపరచుకొనినతర్వాత జపాన్ వారు తమపైకి దండెత్తునరను భయము వీ రందరికి కలగు. అట్టిప్రమా దము జరుగకముందే వారు తగినసర్వము తీసుకొనగలరు.

3

స్వాతంత్ర్య ఋనుభవించుచుండు పాశ్చాత్య దేశ ములు రెండురకములుగ నున్నవి. విదేశములపై అధి కారము గలిగి సామ్రాజ్యములను తమవశముం దుంచు కొనియుండు దేశములు కొన్ని. సామ్రాజ్యాధికారము లేని దేశములు మరికొన్ని. దేశములలో ననేకములు రెండవరకములో చేరియున్నవి. మొదటిరకములో చేరి సామ్రాజ్యముల ననుభవించుచుండు దేశములలో ముఖ్యము లైనవి: (1) ఇంగ్లండు, (2) ఫ్రాన్సు, (3) ఇటలీ, (4) హాలెండు, (5) బెల్జియం, (6) పోర్చుగల్, (7) స్పెయిన్, (8) యునైటెడ్ స్టేట్సు. ఒకప్పుడు రషియా దేశమునూడ కుతరగతిలో చేరియుండెను. కాని ఆ దేశములోని ప్రాతకాలపు రాజ్యాంగపద్ధతి మారి, సామ్యవాదానుసారముగ ప్రభుత్వము ఏర్పడి నది మొదలు సామ్రాజ్య మనుషేరు దానికి తగినది కాదని చెప్పవచ్చును. ఒక దేశమునకు లోబడి అనేక

దేశము లుండుటయే సామ్రాజ్యమునకు ప్రధానలక్షణము. ఇప్పటి రషియా యొక్క వైశాల్యము సుమారు ఎన్నభైరెండులక్షల చదరపుమైలైనను (అనగా 600 మిలియన్ చదరపుమైలులకు, ఇందులో ఒకప్రదేశమువారు అధికారము కలిగియుండుట, టక్కిన ప్రదేశముల లోనివారు వారికి లోబడియుండుట అనుపద్ధతి లేనందున రషియాను సామ్రాజ్యములలో చేర్చుట తగదు. పైన ఉదాహరించిన ఎరిమిని దేశములు మాత్రమే సామ్రాజ్యాధిపత్యమును వహించియున్నవి.

సామ్రాజ్యములేనిపాశ్చాత్య దేశములలో సామ్రాజ్యము నేవిధముగనైన సంపాదించవలెననెడి ఆశ ఒక జర్మనీకితప్ప మరి ఏదేశమునకును లేదు. తక్కిన దేశము లన్నియు తమ కన్నదానితో తృప్తిజెందియున్నవి. అవి అట్లుండుక విధిలేదు. విదేశముల జయించుటకు కొవలసిన బలముగాని, శక్తిసామర్థ్యములుగాని వాటికి లేవు. జర్మనీయొక్క స్థితి ఇట్టిది కాదు. ఐరోపాఖండ మందలి దేశములలో విస్తీర్ణమందును జనసంఖ్యయందును ప్రజల తెలివితేటలయందును నాయకుల నైపుణ్యమందును పేర్కొనదగినవాటిలో జర్మనీ ఒకటిగ నున్నది. గడిచిన ప్రపంచయుద్ధమునకు పూర్వము ఖండంతరము లందు కొన్ని దేశములు దీనియధీనమం దుండుటచే సామ్రాజ్యాధిపత్యము వహించినదేశములలో నిది చేరి యుండెను. ఆయుధముం దవజయము గాంచుటచేత, విదేశముల నన్నిటిని కోల్పోయి సామాన్యపు స్వతంత్ర దేశములలో నొక్కటిగ మారవలసివచ్చెను. కాని ఇట్లు సామాన్యమవలె జీవించియుండుట ఆదేశపునాయకు లెవ్వరికిని ఇష్టములేదు. ముఖ్యముగ గడిచిన అయిదుసం వత్సరములనుండి నిరంకుశాధికారము వహించియుండు హిట్లరుకు ఇట్టిదీనస్థితి ఎంతమాత్రమును నచ్చినది కాదు. ప్రపంచములోని జాతు లన్నిటిలో జర్మన్ జాతి అగ్ర జాతి అనియు, జర్మనుల నాగరికత ఉత్కృష్టమైన దనియు, ఇట్టివారు సామ్రాజ్యములేక తమదేశముతో తృప్తిపడవలసివచ్చుటకంటె అవమానకరమగు విషయము మరియొకటి యుండజాల దనియు, భరింపలేని ఈయవమానము పోగొట్టుకొనుటకు సామ్రాజ్యసంపాదనములే మార్గాంతరము లే దనియు అతని దృఢనిశ్చయము.

ఇటలీ దేశమునకు నియంతయగు ముసాలిని యొక్క ఆశయములుగూడ నిట్టివే. ఐరోపాగ్రంథపు ప్రాచీనచరిత్రలో అగ్రగణ్యులను గాంచినదేశము ఇటలీ దేశము. దీనికి రాజధానియగు రోమనగరవాసులు ఆయి దారువందల సంవత్సరములకాలము బహుళవిస్తీర్ణము గలిగి ఇప్పటి ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, స్పెయిన్, పోర్చుగల్, జర్మనీ, స్విట్జర్లాండు, హంకేరి, బాల్కన్ ద్వీపకల్పము లోనగు ఐరోపాగ్రంథములోని దేశములనే గాక ఈజిప్టుమొదలు మరాఠోవరకుగల ఉత్తరఆఫ్రికా లోని దేశములను ఆసియాగ్రంథపు పశ్చిమభాగములో చాలప్రదేశమును పరిపాలించియుండిరి. గోమకసామ్రాజ్యము జగద్విఖ్యాతములగు సామ్రాజ్యములలో నొక్కటి. అట్టి సామ్రాజ్యమును మరియొకమారు స్థాపించుట ఇటలీ దేశస్థుల సహజధర్మ మను దృఢవిశ్వాసము ముసాలినికి కలదు. ఇటలీకి ఇప్పుడు సామ్రాజ్యము లేకపోలేదు. ఈదేశముయొక్క విస్తీర్ణము ౧,౧౯,౦౦౦ చదరపుమైళ్లయినను, దీనియగ్గినమందు ప్రస్తుతము (అమెరికీయాతో కలిపి) పదమూడు లక్షల మైళ్ల విస్తీర్ణముగల సామ్రాజ్య మున్నది. కాని ఖ్రీస్తు కాలపు రోమనగరవైభవమునకును దీనికిని హస్తమశకాంతర భేదము కలదు. స్వతంత్రరాజ్యములలో పేరుప్రఖ్యలు లేనట్టియు, ౧౨,౦౦౦ చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణముగలిగినట్టియు జెలియం అను చిన్నదేశమునకు ౯,౪౦,౦౦౦ మైళ్ల సామ్రాజ్యమును; ౧౩,౦౦౦ మైళ్ళ విస్తీర్ణముగల హోలెండువశమున ఎనిమిదిలక్షలమైళ్ళ సామ్రాజ్యమును; ౩౬,౦౦౦ మైళ్ల విస్తీర్ణముగల పోర్చుగల్ దేశమునకు కూడ అంతటి సామ్రాజ్యమును; విదేశస్థుల సహాయము లేక అంతఃకలహమును అంతరింపజేసుకొనలేనట్టి 'స్పెయిన్' దేశమునకు ౧౩ లక్షలమైళ్ళ సామ్రాజ్యమును ఉండుటయు, నైనికబలమందును నౌకాదళమునను వాయువిమానములయందును అసమానముగు సంపదను గడించిన ఇటలీదేశపు గౌరవమునకు తగినంతటి సామ్రాజ్యము లేకపోవుటయు చూడ ప్రపంచములోని రాజ్యాంగపద్ధతులు తలక్రిందులుగ నున్నట్లే ముసాలినికి తోచుచున్నది. పౌరుషవంతులును బలవంతులును అగు ఇటాలియన్ల వంటివారికి సామ్రాజ్యసంస్థాపనము జన్మ హక్కు వంటిది.

అట్టిహక్కును స్థిరపరచుకొని దానివలన కలుగులాభమును అనుభవించ నిష్ప్రపదనియెడల సృష్టికర్త ఇటాలియనులను ఏముద్దేశముతో సృష్టించెనో ఆయుద్దేశమునకు భిన్నముగ వారు నడచుకొనిననా రగుదురు. కావున ఇటాలియన్ల ధర్మ మిదియే యని ప్రమాణి, తక్కినసంఖ్యయుల నన్నిటిని వదిలి, చేతగానిగాను పలుకు న్యా యాన్యాయవిచారమును లక్ష్యపెట్టక విదేశముల జయించుటకన్న వేరుఘనకార్యము లేదనుటయే గుసకొలీనియొక్క మతము. ఇట్లు జయింపఁగించి దేశములలో సుఖ్యులులైనవి మధ్యరాసనుచేతరముం గుండునవియే. ఈజిప్టు మొదలగు ఉత్తర ఆఫ్రికాలోని దేశములును పశ్చిమ ఆసియాలోని సిరియా, పార్షియా, అరేబియా, టర్కీ దేశములును ఎప్పటికైనా ఇటలీ వశపరచుకొనక తప్పదనియే అతని నమ్మకము.

సామ్రాజ్యమేదని నిర్ణయింపదేశమును, ఉన్న సామ్రాజ్యముతో తృప్తిపడక దాని పెక్కున వృద్ధిజేసుకొనవలయునని నిశ్చయించుకొనిన ఇటలీ జపాన్ దేశములును ప్రపంచయుద్ధము వచ్చుటకు కారణములై యున్నవి. ఇట్టియుద్ధమందు ఈ దేశములవారికి బయము కలిగిని గాని వీరిఆశయములు సెరవేరబాలవు. బలహీనులగు వారి కిట్టికోరిక లున్నయెడల ఎట్టిప్రమాదమును కలుగజాలదు. ఈమాడుదేశములును బలీషులులుగ నున్నవి. సాహసించి వాని నెదుర్కొన శక్తిగల ప్రభుత్వము లేకములు లేవు. అట్టిశక్తిగల ప్రభుత్వములు ప్రస్తుతము నాలుగున్నవి. ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, రషియా, యునైటెడ్ స్టేటుప్రభుత్వములే ఇవి. ప్రపంచయుద్ధము వచ్చునదీ, లేనిదీ వీరిచేతనిబట్టి యుండును. వీరు ఉదాసీనులై యుండినయెడల బహుములభముగ జర్మనీ వారును ఇటలీవారును తమకోర్కెల సరవేర్చుకొనగలిగియుందురు. 'రెండుమాడు నెలలలో గొప్పసామ్రాజ్యములు వీరివశ మగును. కాని, ఇంగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును ఉదాసీనులై యుందురా? లేక వీరి ప్రయత్నములను బహిరంగముగ అడ్డవరా? అడ్డుటకే వీరు నిశ్చయించుకొనినయెడల హిట్లరు ముసాలీలు తమప్రయత్నములనైన మానుకొనవలెను; లేక జపాన్ వారితో కలసి ప్రపంచయుద్ధమునకు పూనుకొనవలసి యుండును.

౮

౧౯౩౧-వ సంవత్సరము తర్వాత జరిగిన విషయములనుబట్టి ఇంగ్లీషువారును ఫ్రెంచివారును యుద్ధమనిన బెదిరుసున్నారనియు, ఎవరేమి చేసినను వారూరకుండునరనియు అనేకులు అభిప్రాయపడియున్నారు. ఇట్టి అభిప్రాయము వ్యాపించుటకు కారణములనేకములున్నవి. ప్రపంచములో ఒకరాజ్యమునకును మరియొకదానికిని వివాదము లేనైన కలిగినపుడు వాటిని రాజీనామాలుగ పరిష్కరించుటకు, వాటి సూలమున యుద్ధములు రాకుండజేయుటకును నానాబాధిసమితిని ౧౯౨౦ లో స్థాపించిరి. ఆసమితిలోని సభ్యులలో ముఖ్యులు ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, జపాన్ దేశములవారు కొంతకాల మైనతర్వాత జర్మనీ రషియా దేశములుకూడ అందులో చేరినవి. ౧౯౩౧-వ సంవత్సరమువరకు ఈసమితి ఏదో కొంత తృప్తికరముగ పనిచేసినను అది మొదలు చైతన్యహీనమై పరిహాసపాత్రమైంది కొంతకాలమునకు జపాన్ జర్మనీ ఇటలీ దేశములవారీసమితిని వదలి, సమితివరకులకు విరుద్ధముగ యుద్ధములు జేరియు, సైన్యముల బలపరచుకొనియు సమితిని అందలి సభ్యులను ఎంతమాత్రమును లక్ష్యపెట్టుట మానిరి సమితిస్థాపకము ముఖ్యకారకులు ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సులవారు. అట్టిసంస్థను ఎదిరించినవారిని శిక్షించలేకపోవుటయేగాక వారికార్యములను ప్రశంసించ సంస్కరించుటకూడ జరిగెను. జపాన్ వారు మంచూరియాను కబళించిరి; ఇంగ్లీషువారు, ఫ్రెంచివారు ఆఫ్ఘానిస్తానును చూచి సహించియుండిరేగాని సమితి సభ్యులలో నొకటియగు చైనాదేశమున కెట్టిసహాయమును చేయకపోయిరి. ఇటలీదేశము అబిసినియాను హరించెను; ఇది చాల అన్యాయమని ప్రగల్భములాడి, ఇటలీవాగిపై వ్యాపారసంబంధములగు ఆంక్షలు కొన్ని పెట్టుటకు వీరు కొంత ప్రయత్నము జేసిరిగాని, ఆవిషయమునగూడ పట్టుదలతో పనిజేయలేరైరి. సమితిని లక్ష్యపెట్టక హిట్లరు తన సైన్యములను వృద్ధిజేసికొనినను వీరు నోరు తెరవక ఊరకుండిరి. సమితిసభ్యులలో నొకటియగు స్పెయిన్ దేశపు ప్రభుత్వముపై తిరుగుబడిన ప్రాంతోకు సహాయముచేయుటకై జర్మనులు ఇటాలియనులు నేన

నేలు వచ్చుచుండినను వీరు ఆసైన్యముల నేవిధమునను నిరోధించలేరైరి. ఇట్లే ఆస్ట్రీయాదేశమును హిట్లరు వలె పరచుకొనినపుడు ఇంగ్లీషువారెమియు చేయుట కిష్టపడలేరైరి. ఇన్నిప్రమాదములు సంభవించుచుండినను వీటి నన్నిటిని చూచుచు ఆరహాయలవలె ఇంగ్లీషువారు ప్రవర్తించినందున ఇకమిదిటగూడ ఎక్కడ ఏమి జరిగినను వీరు తాటప్థ్యము వహించువారు అభిప్రాయము అనేకులలో వ్యాపించియున్నది.

కాని, కొనవరకు వీరు తాటప్థ్యమునే వహించి యుండురా? లేక హిట్లరు ముఠాలీనీలు హద్దుమీరు చున్నారని వారి చెడుగొనెదరా? ఈ ప్రశ్నలకు జపాను దెప్పట చాల కష్టము. ప్రస్తుతము ఇంగ్లండును పాలించుచుండు మంత్రివర్గమువారియొక్క ఉద్దేశము లెట్టివో అక్కడివారికికూడ స్పష్టముగబడలేదు. అట్టి సందర్భమున వారికిమిదట ఎట్లు ప్రవర్తించుకో నిశ్చయించుట ఎట్లు? అయినను ఈ సందర్భమున ముఖ్యములగు కొన్ని అంశములు గమనింపవలసియున్నది.

గడచిన నాలుగైదు సంవత్సరములనుండి ఇంగ్లీషువారు యుద్ధమనిన భయపడుటకును, తాటప్థ్యభావము వహించియుండుటకును కారణములు కొన్ని కలవు. ప్రపంచము దిదివరకు ఇంగ్లీషువారికిగల ఔన్నత్యమున కంతకును వారిచాకాబలమే కారణము. సముద్రముమీద వారి నెదిరించగలవా రెవ్వరును లేరైరి. శత్రువు లెవ్వరును ఇంగ్లండుపై దండెత్తినపుడు భయము వారికి లేకుండెను. సముద్రములను దాటినగాని ఖంఠాంతరములందు వారికి లోబడియుండు ఇండియా, ఈజిప్టు, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు దేశములపై బడుటకు శత్రువు లెవ్వరికిని సాధ్యమయ్యెడిది కాదు. కాని గడచిన ఇరవై సంవత్సరములలోను ఈ విషయమున మార్పు లనేకములు కలిగెను. ఇంగ్లీషు నౌకాబలముతో తులనాగగల నౌకాబలములు జపాన్ వారును, యునైటెడ్ స్టేట్సువారును తయారుగావించుకొనిరి. ఇటలీవారుగూడ తమనౌకాబలమును వృద్ధిచెసికొనగలిగిరి. ఈ కారణములచేత ఇంగ్లీషువారి నౌకాధిక్యముతగ్గుట సంభవించెను. ఇదిగాక యుద్ధమందలి జమాపజయములకు నౌకాబలముకంటె ఆకౌశవిమాన బలము ముఖ్యమైన ఆధారమయ్యెను. కాని విమానము

వృద్ధిచేసికొనుటయందు ఇంగ్లీషువారు తగిన శ్రద్ధను వహించలేదు. ఇటలీ, జర్మనీ, జపాన్ మొదలగు దేశములవారు నేలకొలది విమానములను తమరు చేసికొనియుండిరి. విద్యేయు తెన్నటికిని తమ దేశముపై దండెత్తి రాలే రను దృఢసమ్మతముగల ఇంగ్లీషువా విమానవృద్ధిని మాచి కొంగులు భయపెరిగిరి. బాంబులతో గూడి విమానములు పుష్కలములను లను, యుద్ధనౌకలను ఎంతకులభముగ నాశనము చేయగలిగియున్నవో స్పెయిన్ సైన్యాయుధముల నూలమున మనకు తెలియుచునేయున్నది. ఇంగ్లండువర్షముల నుండి శ్రీశ్రీపుకంటబడచని లండన్ మొదలగు ఇంగ్లీషు పట్టణములు వాయువిమానములకు మరియొక అత్యల్పకాలమున వినాశము గాంచునేమో యుభయును ఇంగ్లీషువారికి కలుగసాగెను. ఇట్లే ఇంగ్లండునకు ఇంకియాకును రాదారియును మధ్యసరాసముద్రమందలి ఇంగ్లీషు నౌకాబలమును ఇటాలియన్ల వాయువిమానములు అతిశ్రీఘ్రముగ నాశనముచేయుట కవకాశ మేర్పడెను. ఈసముద్రములోని ముఖ్యములగు ఇంగ్లీషునౌకాశ్రయములన్నియు ఇటలీకి చాల సమాపమందున్నవి సీత్రాబ్దు మాట్టా మొదలగు నౌకాశ్రయము లింతవరకు ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్యములో ప్రధానముయిన కోటలుగ నుండెను. వారి నౌకల రక్షణకొరకు ములభముగ జరుగచుండుట కిదియే కారణము. కాని విమానబలము ప్రాముఖ్యము గాంచినందున నౌకలయొక్కయు నౌకాశ్రయములయొక్కయు లాభము తగ్గనాగెను. జర్మనీ ఇటలీ దేశములు తయారుచేయుచున్నవి విమానములు తాము మాత్రా తయారుచేయగలిగినగాని వారితో యుద్ధము చేయుటకుబులు రా కీసశియించుటయే ఉత్తమమార్గమని ఇంగ్లీషువారు గుఱుకొనుటలో ఆశ్చర్య మేమియు లేదు. ప్రపంచపరిణామములో పుట్టుచుండు అద్భుతములు దురూహ్యములు. విమాననిర్మాణము అట్టి అద్భుతములలో నొకటి. సామ్రాజ్యమున కంతకును ఆంగ్లేయుల నౌకాబలమే ఆధారముగ నుండెను. నౌకాబలముచే శత్రువు లెవ్వరు నిదివరకు వీరి నెదుర్కొనలేకుండిరి. కాని సాగరాంతర మొకటి విమానరూపముగ ప్రపంచమున బయలుదేరుటచేత, నౌకాబలపు ఆధిక్యము అదృశ్య మగుచున్నది.

ఇంగ్లీషువారు యుద్ధమున వేనుదీయుటకు మరి కొన్ని కారణములు కలవు. గతయుద్ధముందు ఇంగ్లీషువారికి బయలు వచ్చుటకు గుఱుకొన్నట్లు, ఇంకియా, యునైటెడ్ ప్రేట్సు, జపాన్ మొదలగు దేశములు చేసిన సహాయమే ముఖ్యకారణము. ఇది వెంట యుద్ధమున మౌకాలములో ఏదేశముగాని ఇతరుల సహాయములేక గెలువజాలదు. ప్రపంచములో నాల్గవభాగము పరిపాలించుచుండు ఇంగ్లండుగూడ ఇట్టిస్థితియందే యున్నది. ఇంగ్లీషు జర్మనీలతో యుద్ధమునకు బ్రావకొనిన యెడల, గతయుద్ధముందు గెలుపు సహాయము చేసినవారందరూ ఇప్పటియుద్ధములో సహాయము చేయవలసిన అనుభవముమై ఇంగ్లీషుప్రభుత్వమువారికి సంపదము కలుగుచున్నది. జపాన్ వారి సహాయముచేయకపోవుట మాత్రమేగాక, శత్రుపక్షమున జీరి, వారి నౌకాదళముతో సింగపూరు మొదలగు నౌకాశ్రయముల స్వాధీనపరచుకొనెదరేమో! కనగా, బెర్లిన్ ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు దుమియియును మార్గమువలెగాక, ఇప్పుడు విదేశవ్యవహారములందు ఇంగ్లీషువారికి అనుచరులగుట కిష్టపడక, స్వతంత్రులైన నుచుకొనజూచుచున్నవి ఆదేశములు యూరపుఖండమున కెంతో దూరమందున్నవి. యూరపులోని రాజకీయవ్యవహారములలో జోక్యము కలుగజీరికొని తెల్లయు, తెల్లగొట్టాదేశిగా, ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశముల సద్గుణులగుటకై తాము యుద్ధముచేయుట వారి కిష్టములేదు. వారి సహాయములేక ఇంగ్లీషువారి నెంతకాలము యుద్ధము చేయగలరు? మరి, ఇంకియాయొక్క ప్రఖిరగూడ ఇప్పుడు మారియున్నదని నివరించి నెప్పవలసినది లేదు. గతయుద్ధముందు లక్షలకొలది సైనికుల సంపియు, కోట్ల కొలది ద్రవ్యము నిచ్చియు మనము ఇంగ్లండును, ఇంగ్లీషుసామ్రాజ్యమును నిలబెట్టుటకు కంకణము గట్టుకొంటిమి. దానికై మనకు కలిగిన ప్రతిఫలమేమి? ఇంగ్లీషువారి పక్కన మరియొకమహాసంగ్రామమున బ్రవేశించినయెడల, ఇంకియానుండి సహాయమేమైన వారికి రాగలదా? ఈవిషయమై వారికి ఎంతో అనుమానము కలదు. యునైటెడ్ ప్రేట్సువారు చేయుసహాయమును గురించికూడ ఇంగ్లీషువారి కిట్టి అనుమానమే కలదు. గతయుద్ధమున వారు ఇంగ్లీషువారి కెంతో సహాయము

చేరి. జగ్గనీ అవజయము గాంచుటచేత నిరంకుశ ప్రభుత్వము లదృశ్యము లగు ననియు, ప్రజాప్రభుత్వములు ప్రపంచమున దంతట వ్యాపించుననియు, కష్టపడి ఉత్పత్తిగావించిన ధన మంతయు ప్రజల సౌఖ్యము కొరకై వెచ్చింపబడునేగాని, యుద్ధములవలననున కొల్లకొలది ప్రాణుల నినాశమునకై వెచ్చింపబడదనియు, ప్రపంచశాంతి నెలకొను ననియు వారు నమ్మి యుండిరి. కాని ఇ దంతయు స్వప్నసహన మయ్యెను. యూరపుగుండము నిరంకుశప్రభుత్వములకు నెలవయ్యెను. అది ప్రజలచుండి ఎక్కడలేనిపన్నులను వసూలుచేసి, ఆద్రవ్యమునంతను ఖోరయన మారణశాసనముల సంగ్రహించుటకై గుర్చుపెట్టుచున్నది. తమదగ్గర తీసుకొనిన ఆస్థును చెల్లించుటకు ధనములేదని మొర పెట్టుకొనిన యూరపువారు యుద్ధసన్నాహమునకై అనంతముగ ధనమును గుర్చుపెట్టుచున్నారు. ఇట్టి విపరీతబాధల యూరపువారి వ్యవహారములలో తాము జోక్యము కలుగజేసికొనుటకంటె వెక్కిరియము మరియొకటి లేదనియే అమెరికన్లలో బహుసంఖ్యాకుల అభిప్రాయము. అందుచేత వారుగూడ ఇంగ్లీషువారికి సహాయముచేయు దుగను నమ్మకము తగ్గినది. ఇక మిగిలినది రషియాదేశ మొకటియే. కాని ఈదేశముతో మిక్కిలి సఖ్యముగ నుండుటకు ఇంగ్లీషుప్రభుత్వమువారికి ఇష్ట మున్నట్లు లేదు. రషియా రాజ్యాంగపద్ధతి సామ్యవాదానుసార మైనది. ఇంగ్లీషుప్రభుత్వమునా రన్ననో సామ్యవాద మును నిరసించువారు. ఇదిగాక, రషియా యొక్క సైన్యములు నాకాబలము విమానబలము మొదలగువాటిని గురించి యధార్థ మిది యని తెలియుటలేదు. కావున వారితో ఎక్కువసఖ్యము చేసికొనినను లాభ ముండు నేమోయని ఇంగ్లీషుప్రభుత్వమువారి అనుమానము.

పైన బేర్కొనిన పరిస్థితుల కారణముననే ఇంగ్లీషువారు గడచిన నాలుగైదు సంవత్సరములనుండియు జపాన్ ఇటలీ జర్మనీ ప్రభుత్వములవారు ఎంతటి దారుణకార్యముల జేసినను, ఒక్కొక్కప్పుడు తమ ఆసక్తియైనను తెలుపుటకుపూడ జంకి, అరణ్యవాసమునను అజ్ఞాతవాసమునను కాలముగడపుచుండిన పొండవులవలె ప్రవర్తించవలసినవచ్చెను. వీరిప్రవర్తన ఇకమిదటకూడ

ఇదేవిధముగ నుండునా? వీరి అజ్ఞాతవాసము ముగిసిన దని అనుకొనవచ్చునా? ఆశువిషయమును విమర్శించవలయున్నది.

గీ

ఇంగ్లీషుప్రజలలో కొందరును, ప్రజలను నాయకులలో కొందరును మంత్రివర్గమునా రచలించి చిన తాబడ్డ్యవిధానమును ఖండించుచున్నారు. ఈ విధానము దేశగౌరవమునకు హానికరమైన దనియు, యుద్ధముచేసి అవజయము గాంచుటవలన ఎంతటినష్టము సంభవించునో అంతటినష్టము ఇప్పటి చౌదాసీన్యము వలన సంభవించు ననియు, పౌరుషముతో శత్రువుల నెదుర్కొనుటయే ఉత్తమధర్మ మనియు, ఇటలీ జర్మనీల మరత్తుల కన్నిటికిని అంగీకరించి లొంగిపోవుట అట్లే యుల అనాదిసంప్రదాయములకు విరుద్ధ మనియు వీరభిప్రాయపడుచున్నారు. దీనిమూలమున మంత్రివర్గము యొక్క అభిప్రాయముగూడ త్వరలో మారునను నూచు నలు కనబడుచున్నవి.

గడచిన రెండుసంవత్సరములనుండి మంత్రివర్గము వారు రాబోవు ఉపద్రవముయొక్క స్వభావమును గుతైరిగి, యుద్ధసన్నాహమునకు మొదలిడి విశేషద్రవ్యమును ఖర్చుపెట్టుచున్నారు. ఆకాశవిమానముల సంఖ్య హెచ్చుచున్నది; క్రొత్తయుద్ధనౌకలు తయారగుచున్నవి; సైన్యములలో చేరుచుండువారుకూడ ఎక్కువగుచున్నారు. యుద్ధసమయమున కావలసియుండు పరికరములు ఆహారపదార్థములు లోనగునవి అధికముగ సంగ్రహింపబడుచున్నవి. యుద్ధమునకు సిద్ధులు కాకుండినందుననే మంత్రివర్గమువారు ముసాలీనీని సొల్తురును బెదరించలేకుండిరి. సమరసామగ్రి వృద్ధియగుచుండుట చేత అట్టిభయమును వదిలి కొంత ధైర్యముతో వర్తించుట కవకాశము కలుగుచున్నది.

యుద్ధ మనిన నిజముగ భయపడుటకు కారణము లనేకము లున్నవి. పూర్వకాలమున యుద్ధములు సంభవించినయెడల ఏకొద్దిమంది ప్రాణములతో నష్టము కలుగుచుం డెను. యుద్ధముచేయు సైనికులసంఖ్య కొన్ని వందలలో కొన్నివేలలో ఉండెడిది. ఇప్పుడన్ననో సైని

కులసంఖ్య లక్షలకొలదిగ నున్నది. ఇదిగాక సాయుధులు నిరాయుధులు అనువివక్ష చేయక, శాంతముగ జీవనముచేయుచుండు సామాన్యజనులపై బాంబుల ప్రయోగించియు, వారికి కౌవలసిన ఆహారపదార్థముల రాకుండజేసియు, వారిని నిర్మూలము చేసి దేశముం దింతటను అనవసరము ట్లోభము కలిగించుట ఇప్పటియుద్ధములకు లక్షణమయ్యెను. ఇట్టిసందర్భములలో ఏకతనహృదయుడోతప్ప తక్కినవా రందరును యుద్ధము రాకుండుటకై సర్వప్రయత్నములును చేయుచుందురు. నిరాయుధులగు పురుషులు, ఆబలలగు స్త్రీలు సిల్లలు మొదలగువారికి ఆకారణముగ నష్టము కలుగుననియే ఇంగ్లీషుమంత్రవర్గమువారింతవరకు యుద్ధమనిన వెనుదీయుచున్నారు. కాని పరిస్థితులు నానాటికి ప్రమాదకరము లగుచున్న వననమృతము కొంతవరకు వారియందుకూడ కలుగుచున్నది. వారితాటస్థ్యమునకు ప్రతిఫల మేమి?

అదిసీనియా ఇటలీయధీన మగుట, ఆకారణముచేత ఈజిప్టునందును ఏకప్రాంతములందును ఎఱిసముద్రమందును ఇంగ్లీషువారికి ప్రమాదము హెచ్చుట, స్పెయిక్ దేశమున ఇటలీ జర్మనీపైన్యములు చేరుట, వీరియధీనమందుండు విమానాశ్రయములు వృద్ధియగుట, దీనిమూలన మధ్యధరాసముద్రమునకు ప్రధాన ద్వారమగు జిబ్రాల్టరుకు ఉపద్రవము కలుగుట, దక్షిణ ఆఫ్రికాకు రాదారియగు అట్లాంటిక్ సముద్రమార్గమందుండు మెడీరియా, కానరీస్, అజోర్సు మొదలగు ద్వీపములలో జర్మనులు విమానాశ్రయముల నేర్పరచుకొని ఆమార్గమున నడుచు ఇంగ్లీషుసౌకల నడ్డగింపగలిగియుండుట, ఈ విధముగ ముఖ్యమైన మార్గములు శత్రువుల వశమగుటచేత మధ్యధరాసముద్రముమీదుగ రాకపోకలు దుస్సాధ్య మగుట, ముసాలినీమూలమున లిబియానుండి ఈజిప్టునకును పాలెస్టైన్ కును ప్రమాదము సంభవించుట, జర్మనీవారు శెకోస్లావేకియాపైకిగూడ దాడివెడలి, ఆరాష్ట్రమును భగ్నపరచి రుమేనియా బల్గేరియాలమీదుగ తూర్పు మధ్య ధరాసముద్రమును చేరుటకు ప్రయత్నించుట, మధ్యధరాసముద్రపు పశ్చిమ ద్వారమున ఫ్రాంకో, మధ్యన ఇటలీ, తూర్పున జర్మనీ

ఇటలీలు తమ అధికారమును స్థాపించి అచటినుండి తూర్పుదేశములపై తమసామ్రాజ్యమును వ్యాపింప జేయజూచుట, — ఇన్నిసలములతో గూడుకొనిన ఇంగ్లీషు మంత్రవర్గమువారి తాటస్థ్యము సామ్రాజ్యమునకు ప్రమాదము కలిగించుచున్నదని గ్రహింపవలసిన సమయము వచ్చినది.

౬

పై వివరణములో ఫ్రాంకునుగురించి విశేషముగ చెప్పియుండలేదు. కాని ప్రపంచయుద్ధము వచ్చునా అనువిషయములో ఇంగ్లీషువారి వైఖరి ఎంత ముగ్ధుమో ఫ్రెంచివారివైఖరికూడ అంత ముగ్ధుమే. ఫ్రెంచివారికిని జర్మనీవారికిని గలపైరము ఈనాటిది కాదు. అది అనేక శతాబ్దములనుండి వచ్చుచున్నది. ఫ్రెంచివారు బలవంతులుగ నుండినకాలములో అనేక పర్యాయములు జర్మనీపై దండెత్తియుండిరి. జర్మనీ ఉచ్చస్థితియందుండిననులలో జర్మనులుకూడ ఫ్రాన్సుపై దండెత్తియుండిరి. ఈవైరము సమసి పోయిన దని యనుకొనుటకు కారణములు గాన్పించుట లేదు; ఇది వృద్ధియగు అవకాశములే ఎక్కువగ కనుపడుచున్నవి. ఫ్రాంకునవారిసంఖ్య నాలుగుకోట్లు; జర్మనులసంఖ్య ఇప్పటికి ఏడుకోట్లు ఇరవైలక్షలు. శెకోస్లావేకియాలోని జర్మనులకూడ హిట్లరురాష్ట్రములోనికి వచ్చినయెడల ఈసంఖ్య మరియైప్పలక్షలవరకు పెరుగును. ఇదిగాక ఫ్రెంచివారి జనసంఖ్య హెచ్చుగుటలేదు. వారివివాహాచారములు, సంతాననిరోధపు ఏర్పాటులు లోనగువాటిమూలమున వారిసంఖ్య వృద్ధికాకుండ నున్నది. జర్మనులసంఖ్య అన్ననో ఏటేటికి వృద్ధియగుచున్నది. ఈకారణములచేత జర్మను లన్నను వారిరాష్ట్రమున్నను ఫ్రెంచివారి కంతో భయము కలుగుచున్నది. ఫ్రెంచివారి అదృష్టకాల మంతరించిన దనియు, వారు క్షీణదశయందుండువారనియు, వారిని సులభముగ నోడించి వారియధీనమందుండు సామ్రాజ్యమును వశపరచుకొనవచ్చుననియు జర్మనులనమృతము. ఇందు, ముసాలినీ వారికి తోడైయున్నాడు. ఫ్రెంచివారి సామ్రాజ్యము ఎక్కువగ ఉత్తరఆఫ్రికాలోను, ఇండోచైనాలోను ఉన్నది. ఉత్తరఆఫ్రికాలో ముసాలినీకి

గూడ కొంతరాజ్య ముండుటచేత, దానిసమీపమున నుండు శ్రేణిప్రదేశములను వశపరచుకొనినయెడల శత్రుభీతిలేక సుఖముగ నుండవచ్చుననెడి ఆశ అతనికి కలదు.

స్పెయిన్ లో జరుగుచుండు యుద్ధమువలన ఫ్రాన్సుకు ఎక్కువప్రమాదము కలుగనున్నది. ఇది వరలో ఫ్రాన్సుకు జర్మనీకి యుద్ధము సంభవించినపుడు శ్రేణిస్వైన్యము లన్నియు తూర్పుసరిహద్దులయందుండి జర్మనులతో యుద్ధముచేయ వీలుండెను. స్పెయినులో ఫ్రాంకోకు జయముకలిగినయెడల శ్రేణివారికి దక్షిణ సరిహద్దులలోగూడ తమస్వైన్యముల నిలుపవలసివచ్చును. స్పెయిన్ లోని విమానాశ్రయములనుండి శ్రేణిపట్టణములపై బాంబుల వేయుట సులభమగును. స్పెయినుకు తూర్పుననుండు ద్వీపములు ఇటాలియనుల వశమగుట చేత, అచటనుండి ఫ్రాన్సుయొక్క దక్షిణతీరమునకు ప్రమాదము కలుగుటయేగాక, ఆతీరమునుండి ఆఫ్రికాలోని తమరాష్ట్రములకు వెళ్లుట వారికి అసాధ్యమగును. ఇట్టిప్రమాదము సంభవించునని ఎరిగినవా రగుటచేతనే వారు తమచేతనై సంతవరకు ఫ్రాంకోకు జయము రాకుండ చూచుచున్నారు. ఫ్రాంకోవిజయ మనిన శ్రేణివారి పరాజయమును, వారిసామ్రాజ్యవిచ్ఛిన్నము అని చెప్పవలసియున్నది.

కాని, ఒంటరిగ వారు ఇటలీ జర్మనీలను ధిక్కరించి, స్పెయిన్ లోని ప్రభుత్వపక్షమునకు సహాయము చేయుటకు జంకుచున్నారు. ఇంగ్లీషువారి సహాయము లేక వా రెట్టియుద్ధములోనికి దిగి జయము సంపాదించుట సాధ్యముకాదు. ఇప్పటివరకు స్పెయిన్ విషయములో ఇంగ్లీషువారు వెనుదీయుచున్నందున శ్రేణి వారుగూడ వెనుదీయవలసియున్నది కాని మూడు వైపులనుండి ప్రవాహము కొట్టుకొని వచ్చుచుండ వారెల్లకాలము చైతన్యవిహీనులై యుండుట కిష్టపడెదరా?

అందుచేతనే వారు జర్మనీకి తూర్పుననుండు జెకోస్లావేకియాతోడను రషియాతోడను సంధి చేసి

కొనియున్నారు. ఈమూడు దేశములవారికిని జర్మనీ సామాన్యశత్రువు. జెకోస్లావేకియాలో యుద్వైప్లయము లక్షల జర్మను లున్నారు. జర్మను లందరిని ఏకరాష్ట్ర వాసులుగ జేయుటకు హిట్లరు పట్టుపట్టియున్నాడు. దీని ననుసరించియే అతడు ఆరుమాసములక్రిందట చీమ చిటుక్కుమనకుండ ఆస్ట్రియాను జర్మనీలో చేర్చెను. ఆస్ట్రియాలోనివా రందరును జర్మనులే. అప్పటినుండియు అతడు జెకోస్లావేకియాపై దండెత్తి, జర్మనులు నివసించుచుండు పట్టణము జర్మనీలో చేర్చుకొనునని అందరును భయపడుచున్నారు. కాని ఇట్టివి జరిగినయెడల తమన్నే హితులగు జెకోస్లావేకియావారికి సహాయముచేయుటకు తాము సంసిద్ధులుగ నున్నట్లు శ్రేణివారు ప్రకటించిరి. హిట్లరుయొక్క యుద్దేశము కొనసాగకుండుట కీప్రకటనయే కారణము. ఏనిమిషమున అతడు జెకోస్లావేకియాపైకి వెళ్లునో ఆనిమిషమున శ్రేణిస్వైన్యములు జర్మనీపైకి దండెత్తివెళ్లును. ఇది వారినిశ్చయము. దీనినుండి వారిని మరల్చుటకు ఎవరికిని సాధ్యము కాజాలదు.

అట్టి సందర్భములో ప్రపంచయుద్ధము ప్రారంభమైనదన్నమాటయే. జర్మనీకి సహాయముచేయుటకై ముసాలినీ శ్రేణివారిపై బడును. ఇంగ్లీషువారికిని, ఫ్రాన్సువారికిని జరిగియుండు ఒడంబడికలబట్టి ఇంగ్లీషువారు వారికి తప్పక సహాయముచేయుదురు. శ్రేణి వారికిని రషియావారికిని ఇట్టిఒడంబడికలే యుండుట వలన వారుగూడ ఈయుద్ధమున ప్రవేశింపవలసివచ్చును.

ఇ దంతయు నాలోచించియే శాంతిమార్గమున జెకోస్లావేకియాసమన్యకు పరిష్కరించుటకు ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువారు విశ్వప్రయత్నము చేయుచున్నారు. ఈప్రయత్నము సఫల మగునో కాదో చెప్పటకు వీలు లేకున్నది. విఫలమే అయినయెడల ప్రపంచయుద్ధము మన మనుకొనుదానికంటెను శీఘ్రముగ సంభవించును.

ఫోటో

శ్రీకృష్ణ కామేశ్వరరావు

మా పింతండి నాలాగగాక అన్నికళ్ళలా కాస్తా మాస్తో ఎరిగినవాడు. లలితకళలలో సన్నితమైన సౌందర్యం ఎరిగినవాడా ఆయనకవిత్యం చెప్పలేదు, బొమ్మలు గీయలేదు, సంగీతం మట్టుకు రవ్వంత హునిరాగాలు తీసేవాడు. నాకు కావలసింది ఇలాంటిమనిషే. తను మాడా ఏకనిత్యమో చెప్పే మాటుంటే, నాభండ్ కావాలి అన్నటంతగా మెచ్చుకుని ఉండడమే! నాకోసం ఆతను అలాగ ఉండవలసిందే అని నాకోరిక. స్వార్థం అటుంచి ఆయన ఏకభా వ్రాస్తే పరిశ్రమ కెయ్యకపోరానికి కారణం ఇలాగనిమాడా అనిపిస్తుంటుంది. అందుకే మోస్తరుగానే మా పింతండి అన్న తలోకాస్తా నేర్చుకున్నాడు. తాళాలు వాసచేస్తాడు. ఇంటితలుపుల, ద్వారబంధాలకీ చిన్నిచిన్న మరమ్మత్తులు చేస్తాడు. స్వంతతైలం చేసుకోగలడు. గడ్డలు కాస్తా ఇస్త్రీ చేస్తాడు. మనెటిలకీ చిన్నచిన్న మరమ్మత్తులు చేస్తాంటాడు. నాచేతి గడియారానికి ఆయిల్ చెయ్యడానికి ఆయనకే ఇస్తూన్నందువల్ల ప్రతిమాటుకి రూపాయి లాభం కట్టారా కనబడుతూనేఉంది, ఇంటికీ సరిసడ్ల బట్టలసబ్బులు చేస్తాడు. ఇప్పుడు రవ్వంత గ్రామాఫోను మెకానిజమ్ నేర్చుకుంటున్నాడు. మొన్ననే ఒక నేపీ హితుడిద్దరనుంచి గ్రామాఫోను తెచ్చి యజమానుడి అనుమతి లేకుండా ఆయంతాన్ని విప్పి, రవ్వంత నేర్చుకుంటున్నాడు. అన్నీ తలోకాస్తా నేర్చుకోడంలో ఉండే అభిరుచి ఏఒక్కటి వ్రాస్తే గా నేర్చుకోడంలో లేదు. ఉద్యోగం పనితర్వాత ఆయన శిశువరాల బాదులో మహబూబ్ కాతేబీలో (నిజానికి ఇది హైస్కూలుమాత్రమే) ఉపాధ్యాయుడు. ఆపని తర్వాత నేర్చుకునేవి ఇవన్నీను. ఏదయితేయేం నా పద్యాలి మెచ్చుకుంటాడు. నేను ముందుముందు గొప్పకవి నాతా నంటాడు. నా కదే చాలా.

ఉట్టి నే పికారుకని బయలుదేరి రైలు ఎక్కి మల్కాజుగిరిలో (మా కోరికి రెండు మైళ్ళ పైచిల్లర మారం ఉంది) దిగి, ఆకొండ ఈకొండ, ఆమెట్ట

ఈమెట్ట ఎక్కి దిగి, నానాన్ గా ఒక గోల నున్న నేను మరచిపోయి ఆగిపోయాను. ఎంత సుందరమైన దృశ్యం! ఎంత ఆకర్షకమయిన! ఎంత మోహనమయినది! కొండమీద చిన్ని ఏరువాలు ప్రవేశం. ఎరువని బండంగల్లు ఒక గానిమీద ఒకటి పెక్కుగా పీర్చి ఉన్నాయి. కుడిపక్కన చిల్లం పట్టు ఎరుని సగ్గల లోలో గుంటలాదులాన్నాయి. ఎడమపక్కన వానన్న కురిసిన నానికి కాలయేటిసాయి ఒకటి గానిచుకుని ఇసుకని చక్కని ముతలలు పంపిస్తుంది. గాలి నూయిగా వీస్తూంది. పచ్చనిపీర్చి ఒకటి వారకశ్యం పొంగిట్టబ్బు బాడుతూంది. కొంత సేపటికి నేను తప్పరిల్లి అక్కడి రవ్వంతనేపు మానుని, దృశ్యరసావాదన సురికొంత చేసి, విడవలేక విడవలేక ఆ గుంటాన్ని చూచి, మళ్ళీ మళ్ళీ వనక్కి తిరిగి చూస్తూ, ఖీకటిలో కనపడకపోగా కాళ్ళిద్దరుంటూ వైష్ణవ భక్తుని, నావులు వచ్చేవాను. ఇంటికీ వెళ్ళి వెళ్ళడంతోనే మా పింతండి ఆ దృశ్యం విషయమై ఉపన్యాస మిచ్చి ఆయాన్ని పోలేటట్లు చేశాను. ఆ దృశ్యాన్ని గూడాలని ఆయన సంతో ఉబలాటపడ్డాడు. అంతలో “అక్కం మనం ఫోటో తీయించుకోవాలి. దానిని నాటిదృశ్యం నిడు” అన్నాను తనయత్నంతో. మా పింతండి మాడా అప్పకుండా తీయించుకుందామని సరదాపడ్డాడు. “ఎల్లండి శనివారంనాడే ఆ పని జరిగాలి” అన్నాను కొంత ఉద్రేకం పెల్లడిచి, ఆయన ఒప్పుదలని ఆదుర్దానో చూస్తూ. ఆయన తెలి అడించాడు. మనో రెండునిమిషాలు పిరికి మాచుని లేచి, మాకు తక్కువరేటుకి చేసే ఫోటో గ్రాఫరుద్దరికి వెళ్లి అన్ని సంగతులూ తెలియజేసి, ఫోటో ఏర్పాటుచేశాను.

రెండురోజుల్లో శనివారం వచ్చింది. మా ప్రయత్నానికి రెండురోజులనుంచీ అడ్డు తగులుతున్నాడు, మా నాయనమ్మ (అరవై యేళ్ళ వితంతువు), మా పింతల్లీను. మా పింతల్లీ “అసలు ఇప్పుడు ఫోటో ఎందుకు? పిల్లలజేతలు కట్టాలి, మీ ఫీమాడబ్బు చెల్లించుకోవాలి,

నా నానునీల పోయింది చేయించుకోవాలి" అని మాసిం తండ్రితో అంది. పెట్టపిల్ల పెళ్లిమాట ఎత్తలేదు, ఈ కార్తాకి పెళ్లి అడ్డిపోదనికమాను. మామామ్మ "నాతా వళం అరిగిపోయింది. బంగారపుతీగతో కట్టించుకో వాలి. కృష్ణమూర్తివిగ్రహానికి మురుగులు చేయించాలి" అని అంది. "ఇవన్నీ బతికున్నంతకాలం ఉండేవే" అని మా పింతండ్రి ఒక్కనుక్కలో వాళ్లని నిరుత్తరుల్ని చేసేశాడు. నేను చేసినవ నేమిటంటే, వాళ్ల శివితానికి, వాళ్లజ్ఞానానికి పునఃపులజీవనానికి ఇసుమంతేనా కేదా లేదని ఉదాహరణలు పోగుజేసి బోధించుతామి, మొగాళ్లకంటే వాళ్లు ఎన్నో వంతులు తక్కువని రూఢి పరిచాను. చివరికి ఫాటో తప్పిందికాదు, ఆడవాళ్లు నోరు మూసుకున్నారు.

ఫాటోకని మస్తాబు అయ్యాం. మాబాబయ్య పికారు ఎములుజేరే దుస్తులు వేసుకున్నాడు, జరీఆందు పెద్దాపురం పట్టుకుండువా అడ్డంగా పింజపెట్టి ఒక కొసతో ముడివేసి, అది బుజాన్ని వేసుకొని, చేతికర్ర పట్టుకున్నాడు. నేను పంచ కైకిలకట్టు కట్టి, కంచం మెడలాల్చి తొడిగి, నాఎర్రటి మొహానికి గులాబీరంగు కండువా అందమని వల్లెవాటుగా వేసుకుని చేత్తో నాప ద్యాలపైలు — అట్టమీద గిట్టరేఖలు, హంసగలది — పట్టుకున్నాను. కళ్లకి మెల్ల్రేఖలు కళ్లజోడు తగిలించాను. మా పింతల్లి తలకి నిమ్మచూసే రాసుకుని మల్లె పువ్వులు సిగలో పెట్టుకుంది. కరాచీపట్టుచీర కట్టుకుని పొరుగింటావిడివాచీగొలుగు ఎరువుతెచ్చుకుంది. కాని మాపింతండ్రి ఇష్టపడకపోవడంవల్ల ఆ గొలుసు తిరిగీ వాళ్లకి ఇచ్చేసింది. ఆమె తన ఆడపిల్లలు మధురికీ మొగలీరేకులతో జడ అల్లి మంచినగడ్డలు కట్టింది. పెద్ద కొడుకు పట్టుకుండువా వేసుకున్నాడు. వాడితో నేను "ఒరే! భోజనానికి కాదురా, ఫాటోకి" అన్నాను. "నీహా తెలిసిందీ, ఇంకేం తెలివైనవాడివే" అన్నాడు. కొంచెంలా తప్పిపోయింది కాని నెత్తిమీద గపీమని ఐప్పు డవలసిందే, నేను చెయ్యి విసరడానికి. పెద్దవాడు వేసుకున్నాడని చిన్నవాడు కూడా పట్టుకుడ్డే ధరించాడు. మా నాయనమ్మ సఫేదు లాంటిపైనుగడ్డ కట్టుకొని, తావళం ఇవతల పడేసు

కుంది. దోమలోనే కనకంహారంకూడా జరిసిందామని ఇంక ఉప్పును పిండి, జంతిలెలు పట్టుకున్నాం. బండీ అవసరమనే సంగతి ఆడవాళ్లు తెలియకేకారు కాని ప్రకృతిసృష్టాల అందాన్ని ఆస్వాదించడానికి అటు వంటివి కుదరవని వాళ్లకి బోధపరిచాం. దానినిబట్టి దేని ఓపిక, నవ్వు తెచ్చుకుని బయలుదేరారు. మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట అయింది. మా బాబయ్య ఆగిరిపిల్లని ఎత్తుకుని పొడుగువేసుకున్నాడు. మాపిన్నమ్మ చెండోపిల్లని ఎత్తుకుంది. ఏడుస్తే ఎత్తుకుందాం చెండోవాణ్ణి అని మా మామ్మ కిరుకుంది మా పెద్దచెల్లెలు, దాని పెన్లెరమ్మ మా నమస్తున్నారు.

పట్టణం దాటి మల్కాబాగిరికి కాలిబాటపట్టాం. మా ఇద్దరి ఆనందం చెప్పలేనంత. "ఈ రాళ్లురప్పలదా రేమిటరా, ముల్లంటా" యని మా మామ్మ విసుగుంది. "నీ కేం తెలుసు చెప్పిపట్టు రా" అని నేను ధావత్తు చేశాను. "మీఖర్కం, పదండి" అంది ఆమె.

కొంతదూరం నడిచి మా బాబయ్యతో నేను "అల్ల ఆరాయి చూడు. ఎలాగ చెక్కినట్టుందో" అని ఒక కొండపై పు మాపించాను.

"జాను బాగుంది. దానిపక్కనే ఉన్న చెట్టు చూడు" అన్నాడు ఆయన.

"చెట్టు మరికొంచెం పెరిగంటే ఇంకా బాగుండును" అని ఆయనభావానికి మెరుగుపెట్టాను.

"నిజమే, అది ముల్లడొంక అయిపోయిందిగాని, మామ్మలుచెట్టుయితే ఇంకా బాగుండేదీ" అన్నా గాయన. ఇంతట్లో నాకాతికి మల్లుగుచ్చుకోగా దృష్టి నేలవైపు మళ్లింది. దారిపక్కని చిన్నతీగ పచ్చనిబిళ్ల పువ్వులు పూస్తూంది. "ఆహా! చూడు ఇది" అన్నాను తీగ చూపిస్తూ.

"బాగుందిరా" అని ఆయన చెండుపువ్వులు కోసి చింటిపిల్ల చెవిని పెట్టాడు. పెట్టిపెట్టడంలో ఆపిల్ల వాటిని నలిపేసి కింద పారేసింది. ఆడవాళ్లు, పిల్లలూ కార్తా వెనకపడ్డారు. మా పెద్దతమ్మడు మా ఇద్దరితోవచ్చి అడ్డప్రశ్నలు నెయ్యవలసిందేకాని వాడికి వాళ్లఅమ్మ దగ్గర ఎక్కువచేరిక. ఆవిడ వాణ్ణి ఎప్పుడూ చదువుకో

మనదు. మాసింతుండి అలాగకాదు. అంచేత వాడు ఆవిడతోఁజే వస్తున్నాడు. అందరూ వచ్చేవరకు ఆగి “మామ్మా! ఆచెట్టు చూడు గుండ్రాయిపక్కనుంచి ఎంతచక్కగా కనపడుతుందో! ఆకులు ఎలాగ తళతళలాడుతున్నాయో” అన్నాను. పక్కఇంటిదానిమీద నేరాలు చెప్పగుంటూన్న ఆడవాళ్లు నావాక్యాల తమ ధోరణి బంగం చేసినందుకు మనస్సుల్లో ఇదయారు. మా మామ్మ తలనత్తకుండా “ఎంతో బాగుందిలే” అంది. “నీకు కనబడిందా” అని వెలుకారంగా అన్నాను. “నీలాగు నన్నుపూడా కళ్లజోడు పెట్టుకో మన్నా వేమిట్రా” అంది. నాలోటుకి తలతిప్పి ఊరుకున్నాను. మాసింతుండి మాసింతల్లితో “నీకు కనబడిందా” అన్నాడు. “అదిగో అదేనా” అంది ఆవిడ, అసలు వస్తువుతప్ప తక్కినవన్నీ చూపిస్తూ. చివరికి ఆమె కంటికి అగపడచేశాం.

మబ్బువల్ల ఎండ పట్టూ విడుపుగా ఉంది. నెత్తి మరీ మాడడంలేదు. ఇంతకే గొడుగులు మాకు మొగాళ్లకున్నాయి. మొహం పైకి తిప్పి చూశాను. ఆకాశాన్ని అలలలాగ ఉన్న మేఘపుతునక కనబడింది. గూర్వరశ్మికి ఆగలేక కిందికి చూశాను. కింద ఎండిపోయిన సెలయేటియొక్క అలలలాటి ఇసుకపూర కనబడింది. సెలయేటిలో నీళ్లుంటే పై మేఘయొక్క ప్రతి బింబమే ఇది అని అనుకొనేవాణ్ణి కదా! ఈ సంఘటన విచిత్రమనిపించి మా పినతండ్రికి చూపించాను. ఆయనా చూసి సంతోషించాడు. పెద్దకొండమీద నీలాకాశంలో రాంబొందులు ఎగురుతున్నాయి. ఆ దృశ్యం అత్యనందకరంగా ఉంది. మా పినతండ్రికి చూపించగా, ఆయన అక్కడే నిలబడిపోయి తన్మయత్వంతో చూసి “ఆ కొండపైకి నీలిపిట్ట నయిపోయి రాంబొందులతో ఆడి, ఆకాశంలోకి ఎగిరి, కలిసిపోదామని ఉంది” అన్నాడు. ఆయనవాక్కులలోని కవితాస్వానికి నేను చకితుడనయి ఆ భావం నా పైలలో రాసుకున్నాను, ఆయన చూడకుండా. ఇంతట్లో మా పినతండ్రి దూరాన్ని నిలుచుని పాడుతూన్న చిన్న ఎర్రనీటియొక్క అందం చూడమన్నాడు. నేను చూడకుండానే ఆ పిట్ట ఎగిరిపోగా, అది ఎగురుతుండగా ఉండే సౌందర్యం చూశాను. మరికొంతదూరంలో మూడుకొండలు

లోపల ఆవరణగలిగి మూడువైపులా ఎత్తయిన గోడలలా గున్నాయి. వాటి చరియలమీద మేఘాలయొక్క నీడలు పడ్డాయి. నీడలు నడుస్తున్నాయి, పక్కన పెద్ద బండరాళ్ల నీడలున్నాయి. ఆ దృశ్యంయొక్క అందం ఇద్దరం చూసి బహు ఆనందించి, ఆడవాళ్లకి మాపిద్దామని ఆగాము. ఫర్లాంగు సనకబడి ఉన్న ఆడవాళ్లు నెమ్మదిగా మాదగ్గరికి వచ్చారు. ఇప్పుడు వాళ్ల సంభాషణ సూర్యగింటివార్లమీదనుంచి, మా పినతండ్రి వడ్డకుడి అప్పచెల్లెలిమీదికి మారింది. నేను పలకరించబోగా మా మామ్మ ముందరే “చూశాను” అంది. “ఏమిటి” అన్నాను నిర్భయంతో. ఇంతట్లో మా పినతండ్రి ఆ విషయంగురించి మా పినతల్లికి చెబుతుండడం చేత మా మామ్మ సరిగ్గానే జవాబుచెప్పి, “మేము ఇంక నడవలేమురా, ఎలాగవో అనియ్యండి” అంది. వాళ్ల మొహాలు ఎండచెబ్బి తిని చెమటపట్టాయి. పిల్లల్ని ఎస్తుకోవలసినస్తానిడడంచేత బొత్తిగా అలసి పోయారు. కాని “దిగ్గరికే వచ్చేవా”మని బొంకాను. ముందుకి నడక సాగించాం. ఎండధాన్యం, కొంత అలసటవల్ల, సౌందర్య భావావేశంవల్ల నేను బహుసన్నితమైన మనస్థితిలో ఉన్నాను. ఎక్కడినుంచి ఒకనీతాకోకచిలక రెక్క ఎగిరిపడింది. పసుపుపచ్చని రంగు మగ్గని నీలిచుట్టు, లోపల నెమలిఈకరంగుతో ఉన్న ఆ రెక్కని చూసి నేను మూర్ఛపోవలసిందేకాని రెక్క ఒకవైపుపగిలి ఉండడం నన్ను కడించింది. ఆ రెక్కని మాసింతండ్రికి చూపించి “ఇక్కడ ముక్క విరిగిపోకుండా ఉంటే ఎంతో బాగుండును” అన్నాను మా పినతండ్రి ఆ రెక్కనిచూసి ఆనందించాడు. పక్కనిఉన్న ఒకతీగె ఆకులు ఎండకి సోలిపోయిన్నాయి. ఆమెక్కనున్న నీలిపువ్వులు మా పినతండ్రి తీసి, వేడివాసనని ఆఘ్రాణించి, ఇష్టపడక, చూడమని మా పిన్నమ్మకి ఇచ్చాడు. ఆమె ఆపువ్వులు నీగలో పెట్టుకోబోయింది. ఆమెమొహంమీద వేల్చాడుతూన్న ముంగురులపాయి ఎంతో అంద మనిపించింది కాని ఆభావం అంతట్లోనే నాలో చచ్చింది. మా పినతండ్రిమాత్రం ఆమెవైపు ఒళ్లుమరిచి ఒక్కక్షణం చూసి, దృష్టి మరల్చుకున్నాడు. పిల్లలు “నడవలేం, ఎండగా ఉంద”ని గొడవచేస్తు

న్నారగాని తండ్రిదగ్గర గట్టిగా అనలేక లోపలే ఏడుస్తున్నారు. నేను చూసేమాడనట్టుగా ఊరుకున్నాను.

రెండుఫుల్లగుల దూరంలో చిన్నతోట కనబడింది. తోటచుట్టూ పెద్దగోడ ఉంది. మే మిద్దరం వేగిరం నడిచాం. దారిలో ఒకలోయలో కనబడ్డ ఒక గోరీరాతిని మా బాబయ్యో చూపించి “ఈ లోయ యొక్క సౌందర్యం చెప్పగలగలేదు” అని చెప్పి, మనస్సులో ఆరాతికి శాపనాగాలు పెట్టాను మా పింతండి ఒప్పుకున్నాడు.

తోటలోకి వెళ్లాం పెట్టినడలకి, చల్లనిగాలితో కలిసిన నారింజ, నిమ్మ, దబ్బ వాసనకి, ఒళ్లు అకళ మాతూంది. తోటలో వానిషిఅటికిడి ఎక్కడా లేదు. గొంతుక ఎండిపోతూండడంచేత కెట్టునున్న రెండు నారింజకాయలు పక్కనున్న గెడతో దులిపాను. దూరాన్ని చింతకెట్టుచూటుచుంచి ఒక గడ్డంమనిషి కాద్రాకారంతో దెయ్యంలాగ ఇవతలికి వచ్చాడు. వాణ్ణి దగ్గరికి రానిచ్చి శాంతపరిచేటప్పటికి తలప్రాణం తోక కొచ్చింది. కాయకి అణాచొప్పన వాడికి దాఖలుచేసి నోరు మూసుకున్నాం. వాడితో సంభాషణవల్ల తేలిన విషయ మేమిటంటే, ఆతోట ఒక నవాబుగారి దనీ, ఆయనకి ఉన్న ఆస్తిఅంతా ఈ ఎకరంతోటా, హైదరాబాదులో ఒకచిన్న సందులో ఉన్నదోసెడు పాత కొంపా అనీ, తనపెద్దకూతుళ్ల నిద్దరినీ హైదరాబాదు నిజాంగారికి మరికొంత రొక్కంసోపాటు నజరాణాగా ఇచ్చాడనీ, ఆనజరాణా ఇయ్యడంవల్ల ఈ నవాబుగారి కుటుంబం రాత్రిపూటమాత్రమే జొన్న అన్నం తింటున్నారనీ, ఆయన దగ్గర నిలుచుని తోటలోని చెట్ల కాయలు కోయిస్తాడనీ, అటుతర్వాత చెట్టుమీదేనా చెయ్యిచెయ్యకూడదనీ, బట్ట, బువ్వలేని నవాబుగారి గ్రహాలు ప్రస్తుతం మంచిఇళ్లలోనే ఉన్నట్టుగా నాబుద్ధికి తోచింది. ఎంచేతంటే ఇద్దరిపిల్లల్నిగాక వట్టిరొక్కమే నజరాణాగా చెల్లించి ఉంటే నవాబుగారు రెండు రోజుల కొకపూట భోం చెయ్యవలసి వచ్చేది. అలాగగాక ఇప్పుడు రోజుకి ఒక్కమాటేనా కూడు కళ్లతో చూస్తున్నాడు. ఇంతట్లో మావాళ్లు మమ్మల్ని కలుసుకున్నారు. తోటలోని నూతిదగ్గర కూచుని ఫలహారం

చేద్దామని వాళ్లదగ్గర మాట తీసుకొని విప్పగా, ఆవకాయముక్కలు మాత్రమే మిగిలి ఉన్నాయి. ఉప్పు సుపిండి, జంతుకలు పిల్లలు దారిలోనే భక్షించేశారు. చేనేదిలేక మే మిద్దరం చెరోనాలుగుముక్కలు తిని-మా పింతల్లిమాట జ్ఞాపకంలేదు - ఇన్ని నీళ్లు తాగి, కొంతబడలిక తీర్చుకున్నాం. ఈ ఫలహారంకంటే ముందు ఇద్దరం చెరోనారింజకాయ - మాపింతండి మూడోవంతుకాయ చంటిపిల్లకి పెట్టాడు - తినడం కొంత నిజమైన సత్తువ ఇవ్వడంచేత మళ్లా ప్రయాణం సాగించాం. మానాయనమ్మ తిట్లు ప్రారంభించింది, మమ్మల్ని కాదు ఫాటోని. ఇంకెంతదూరమని ఆపిడకి ధైర్యం చెప్పి బయలుదేరాం. ఎండ తగ్గింది, దానితో ఎండదెబ్బ తగ్గింది. అలసట వృద్ధి పొందినా సంతోషమే ఓపికగా నడిచాం. నేను అనుకున్నస్థలం చూపుమేర దూరంలో ఉంది. అక్కడ ఫాటోగ్రాఫరు, పక్కన కూలివాడు సిద్ధంగాఉన్నారు. గమ్యస్థానం సమీపించినందుకు అంతా పరమసంతోషం పొందాం. ఆస్థలంచేరాం. అడవాళ్లు నేలనిచతికలపడ్డారు. పిల్లలు నేలమీద పడుకున్నారు. “ఎండతగ్గిపోతూంది, ఆలస్యంచెయ్యడానికి వీలులేదు, అంతా అమర్చుకు మాచున్నాం” అని ఫాటోగ్రాఫరు కూలివాడు తొందర చేశారు. వాళ్లు ఇద్దరూ పువ్వులరంగల్లలా ఉన్నారు. ఫాటోగ్రాఫరు క్రాపింగులో ఒక్కచెంట్టుకేనా చెదరలేదు. రైలుమీద వచ్చాడు ఆయనగారు. మా పింతండి ప్రకృతిదృశ్యాన్ని చూసి బహు రమణీయమైనదని చెప్పి, అక్కడ ఫాటోతీయించుకోడం మన అదృష్టమని మెచ్చుకొని, అలసిపోవడంచేత తలవంచుకు కూచున్నాడు. నేను గొడుగుమీద ఆనుకుని కళ్లలో లేనిశీవం తెచ్చుకుని దృశ్యంవైపు చూసి ఆనందం పొందుతున్నాను. వెలుతురు తగ్గిపోతూందని ఫాటోగ్రాఫరు గొడవచెయ్యడంచేత అంతలేచి ఫాటోకి సిద్ధమయ్యాం. నేనూ, మా పింతండి నిలుచున్నాం. మా పింతండి చేతిలో పిల్ల ఉంది, చేతికర్ర కిందిపడేశాడు. మామధ్యని మాపెద్దచెల్లెలు, పెద్దతమ్మడు నిలుచున్నారు. మా పింతండికి ముందువైపు మాపింతల్లి రెండోపిల్లని తన ముందుపెట్టుకునికూచుంది. నాకు ముందువైపు మామామ్మ రెండోమనమణ్ణి తన ముందుచుకుని కూచుంది. మరొక్కనిమిమలా ఫాటో తీయ్యడం ముయిపోయింది,

యాత్ర పూర్తి అయినందుకు సంతోషించి, బయలుదేరి స్త్రీవనం చేరుకుని, బాలారం పాశంజనుమీద అరఘుశి యలో ఇంటికి వచ్చేశాం.

నేను చాలా తొందరపడ్డాను, వీలైతే ఆరాత్రే పూర్ణ చూద్దామని. కాని కుదరలేదు. మన్నటి సాయంత్రానికి ఫి-టోలే వచ్చేశాయి. ఫోటోని చూసి నిశ్చేష్టులయ్యాం. నేను నేనులాగ లేను. మహాకవిలాగ ఆకాశంవైపు ప్రశాంతంగా చూస్తూ నిలబడి ఫోటోలో పడదామని అనుకున్నాను. కాని - కాని ఫోటోలో మార్గాయాసమంటే నా మొహాన్నే ఉంది. మొహం ముగ్గు తలుపడిపోయి కనుమృదులు ముందుకి వచ్చి కళ్లు చిన్నవయి, అడుగుపెడిమిపైకివెళ్లి ఏడుపుకి సిద్ధమయినట్లుగా పడ్డాను. కాళ్ళూచేతులూ జవంలేక తోటహారకాడల్లాగ వేల్చాడుతున్నాయి. గొడుగుమీద భారంవేసి నిలుచున్నాను. వల్లెవాటువేసుకున్న కండువా అలుగుడారంగున పడింది. మాపింతండ్రో! ఆయన మొహం ఆతివిరాళుగా ఉంది. లేనిపోని ముడతలన్నీ చొక్కాని, కండువాని పడి అసహ్యంగా ఉంది. మా పింతండ్రోచేతిలో పిల్ల నీ రెండవైపు తిన్నగా చూడలేక మొహం వెనక్కి తిప్పే

సింది. అంచేత మొగలిశకుతో నిలకమాత్రం పడింది. మామయ్యనున్న పెద్దవాడి చొక్కాబొత్తలు టిడిపోయాయి. పైగా, వాడు నాలాల్చీ జేబులోని దొంగతనం చెయ్యబోతున్నట్లుగా పడ్డాడు. మా పెద్దచెల్లెలు నోగుతెరిచి పట్ల బైటపడిసి దేభ్యంలాగ పడింది. తలనంట్టుకలు రేగిపోయి తల పిచికలగూడులా గుంది. మాపింతల్లికాట్టు రేగిపోయింది, కళ్లు కింగికి నాల్చి అశోకంకింది సీతాఅమ్మవాదులాగ మానుంది. ఆమె ముంగున్నపిల్ల చింపిరితలతో ఓరగా చూస్తూ, రాళ్లేరుతుంది. మానాయనమృమొహం చుడుచుకుపోయింది. నోట్లో వేసుకున్న కెక్కపలుకు మునిపల్లనో నొక్కుతూ కోరిలాగు పడింది. ఆమెముంగున్న కుగ్రాడిబాబులనిద ఆమెచేతులు వెయ్యడంచేత ఏదో కాస్త తిన్నగా మాచున్నవాడు రాంబొందులాగ పడ్డాడు. నానాకంగానీ గాను ఉన్న ఈ ఫోటోలో మా నానకనున్న ప్రసృతిప్రశ్యం, నాపక్కని తియ్యడం మరిగిపోయి పెట్టినఫలహారపు గొట్టమూట, నాచేతిలో గొంగుగు బాగా పడ్డాయి. ఈఫోటోని చూసి పెద్దవాళ్లం అసహ్యించుకున్నాంగాని పిల్లలు తమలో తాము అందరికంటే నేను బాగాపడ్డానంటే నేను బాగాపడ్డానని గద్దలాడుతున్నారు.

మంచి బలిష్ఠమైనది.

65,000 మంది పాలిసీ హోల్డ్లర్లకు గల యిరువది అయిదు యేండ్ల సుండియూ నిరుపమానమైన నేప యొనర్చి గడించిన ప్రఖ్యాతియను పునాదిపై "నేప నల్" మిక్కిలి బలిష్ఠమగు నున్నది.

ధారాణమైన పాలిసీ నిబంధనలకు, క్లెయిముల ప్రభుపరిష్కరించునకు ఈ సంస్థ పేరు ప్రఖ్యాతి గడించినది. ఈ కంపెనీ పాలిసీ నిజమైన క్లెయిబక్ యని చెప్పవచ్చును. ఆర్థిక మాంద్యపు నిర్మల సుండి సందక్షింపగలదు.

నేపనల్ యిన్సూరెన్సు

కంపెనీ లిమిటెడ్.,

నేపనల్ యిన్సూరెన్సు బిల్డింగ్సు,

యెస్ ప్లస్ డ్, మదరాసు.

తెల్లకుష్టు బొల్లివ్యాధి

కొద్దికోసాలి డౌవధమును రుద్దినచో తెల్లకుష్టు బొల్లి ఘోరవ్యాధులు మొదలంబు నాశనమగున గాకీమోక, చైత్యము, కుశిచ్చితే వాటిని యీ డౌవ యు తిప్పక కుదుర్చును. గుణములేదని ఋజువు కీయువారికి రూ 500/- బహుమానమివ్వబడును. చలరు 2/-

సంతాన నిరోధము

సంతాన నిరోధమున కిది ఆమోఘమైనది. దీనిని గాడులు మానివేసినతోడనే సంతానము గల్గును, కలకు 2 లేక 3 గోజులు మంచును వాడుచుండి చలెను సం॥ రు చలరు 2/- గుణములేదని ఋజువు కీయువారికి రు 100/- బహుమానము. ఆరోగ్యమున కట్టి హాగలుగదు.

Vaidyaraj Akhil Kishore Ram

No 47 P. O. Katri Sarai (Gaya)

దంతములు కదులుచున్నవా?

‘తైమోసిన్’ వాడుడు.

దంతవైద్యమున ప్రఖ్యాతగు డాక్టరు సి.యం. జేకాయ ఎల్. డి. ఎస్., (బ్రోచ్) గారి సిద్ధా తము ననుసరించి తయారుచేయబడినది.

కొంచెమువాడిన పెంటనే అద్భుతమైన గణము కన్పించును. దంతములను కుభ్రపఱచుకొనుటకు “బ్రష్” వైన గాని లేక శ్రేణి చివరనుగాని కొంచెముంచుకొని వాడిన యెండ్లవాచిపోవును. దంతములం చెడకుండునటుల కాపాడును. పరిశుభ్రతగాను తెల్లగా నుంచును. నోటిదుర్వాసన, చీము, దంతిచ్ఛలవాపు మున్నగు లోపములనన్నిటిని తొలగించి, గొంతునాళములకు ఎట్టి బాధలేకుండా చేయును.

దంత చికిత్సలయము:— సేవాశ్రమము బ్రోచ్

ఫ్రెజెంటు:—

టి. యం. థాకూర్ లండ్ కంపెనీ,

5 నుంకురాను గెట్టిఫీడ్, జార్జిటౌన్, మదరాసు.

డాక్టరు డబ్లియం. సి. రాయ్స్
(ఎల్. ఎం. ఎస్.) గారి

ఆమోఘమైన

ఉన్నాద చికిత్స

(60 యేండ్లక్రిందట స్థాపించబడినది.)

మరియు మూర్ఖులకు, నిద్రపట్టకపోవుట, నాడీబలక్షయమునకు బాగుగ పని చేయును కొవలసినచో వివరములు కలిగి: పుస్తకము పంపబడును. డాక్టర్ రవీంద్రనాథ్ బాగురుగా రిట్లు వ్రాయుచున్నారు. “నేను డాక్టర్ డబ్లియం. సి. రాయ్ గారి ఉన్మానచికిత్సను చాలకాలమునుండి యెరుగుచును. అది బాగుగ గుణమిచ్చుననియే నాకు తెలియదచ్చినది”

చల బుడ్డి 1 కి రు. 5/-

S. C. ROY & CO.,

Manufacturing Chemists,

167/3, Cornwallis St or 157-B, Dharmatola St.
Tel. "Dauphin" Calcutta Calcutta.

గ్రీను దేశమునకు బద్ధవైరి

కొన్ని శతాబ్దములనుండి జ్ఞానమును సంపాదించి, మలేరియా వ్యాధి నివారణకు ఖరీదుగల మందులనే వాడుచున్నను ఈ వ్యాధి భయంకర వ్యాధిగానే నిలిచియున్నది. మానవులకు బద్ధవైరి గా నున్నది. పూర్వకాలమున అస్వస్థత కలిగినప్పుడెల్లా దేవునికి తమపై ఆగ్రహము కలిగినదని తలచుచుండెడివారు. మలేరియా వ్యాధివలన అత్యధికసంఖ్యాకులు మరణించుచుండిరి. మలేరియా వ్యాధి స్టేగువ్యాధిని మించినది.

పూర్వకాలమున ఈజిప్టు, పాలెస్టైన్ దేశీయులు మలేరియా వ్యాధివలన చాల బాధపడిరి. కాని ఇందు మరణించిన వారిసంఖ్యకంటె గ్రీను దేశమున మలేరియా వ్యాధివలన చనిపోయినవారిసంఖ్య అత్యధికము.

క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము రి శతాబ్దమున అటికాలోను, మున్యూరుగా ఎఫెస్సులోను మలేరియా వ్యాధివలన అత్యధికసంఖ్యాకులు చనిపోయిరి.

మందులకు పితామహుడైన హిప్పోక్రాటుసుగారికి మలేరియా వ్యాధిసంగతి బాగుగా తెలియును. పల్లవు ప్రాంతములలోను, లేమగాడుండు ప్రాంతములలోను, ఎండనేడిమి ఎక్కువగాఉండు ప్రదేశములలోను నివసించువారు దీర్ఘకాలము జీవింపరు. కల్మషమున్న నీటిని త్రాగుటవలన ఈమాదిరి వ్యాధులు తటస్థించునని వీరు అభిప్రాయమును వెల్లడించిరి.

2000 సం॥ గతించినతర్వాత నేడుగూడ గ్రీను దేశమున ఇంకా మలేరియా వ్యాధిబాస తగ్గలేదు. కాని ఈ వ్యాధివలన భయపడవలసిన అవసరములేదు. మలేరియా నివారణయగు క్విన్వైన్ ఉన్నది.

మలేరియా వ్యాధి చెలరేగినదినములో ప్రతివారు నిత్యము 6 గ్రాములవంతున, రోగులు 5-7 దినములు 15-20 గ్రాములవంతున నేవింపవలెనని వాతసమితి మలేరియా కమిషన్ వారు శిఫార్సు చేసియుండిరి వ్యాధి తిరుగజెట్టినదినములలోగూడ ఇదేమాదిరి చేయవలెను.

మలేరియా వ్యాధిని నిర్మూలించుటకు అనుకూలించు ఈమందుకు మనము కృతజ్ఞులము. కథలలో జరిగినరీతిగా నశించిన గ్రీను దేశీయులు ఈ మందు ప్రభావమువలన సజీవులు కావచ్చును.

M. No. 7.

ఆమాదిరి ఆరోగ్యముగా

నుండుము

కోల్పోయిన శక్తి తిరిగి సంపాదించుటకు ఒక బౌద్ధధర్మమునకుడు బుహీనత, చికాకుదనము, బడలిక ఆయాపాపములకు వాటినుండియి. కను బాధపడుతుంటుంటున్నా? కొద్దికాలము సేరించిన పిదప ఆనందము, సౌఖ్యము, ఆరోగ్యముకలుగుసాధనము సనటోజెన్ లో యున్న విధము కాస్త్రపరిశోధనవలన తెలియవచ్చెను. సనటోజెన్ సిఫారుసుచేసిన 25,000 మంది డాక్టరులు ప్రపంచముంతటను యీ విషయమును ధృవపరిచియున్నారు.

అన్ని బౌద్ధధర్మములకంటె మంచి రక్తపుష్టిని కలుగజేయుటకై బౌద్ధధర్మముగాన సనటోజెన్ నూతన రక్తపుష్టిని

కలుగజేయుక మానదు. అది

పురుషులకు, స్త్రీలకు, బిడ్డ

కు పురుషులకును తగినది.

శుభముమొదలు సనటోజెన్

పుచ్చకొన ప్రారంభింపుడు.

SANATOGEN

నిజమైన బుద్ధప్రవర్ధకౌషధము (3)

ప్రతి మందులగుకొణములోను స్టోరులోను దొరకును.

సనటోజెన్ చేయునప్పుడు తాకబడదు

మతవిశ్వాసములకు వస్తువులు శత్రువు.

తీయనిబాధ

“సుకుమా 5”

[ఇంసులో వచ్చేపాత్రలన్నీ కల్పితాలు]

ఒకానొక సుందరదృశ్యము, ఒకానొక దివ్యమంగళవిగ్రహము, ఒకానొకపిచ్చికల — తరువాత ఎన్నిసుందరదృశ్యాలు చూచినా, ఎన్ని దివ్య విగ్రహాలు కనపడ్డాయో, ఎన్ని వింతకలలు కన్నా, ఆ మొదటి దృశ్యమే, ఆ మొదటివిగ్రహమే, ఆ మొదటి పిచ్చికలే మరల మరల మనసులో అవతరిస్తూ ఉండడమే నిజమైన ప్రేమగురు — తీయనిబాధంటే.

* * *

నాకు నాలుగేళ్లప్పుడు మా అమ్మను గోదావరితల్లికి వప్పచెప్పి ఆరాత్రికి రాత్రే నది దాటివచ్చి శివరం వస్తున్నాము — రహదారిపడవలో. మాఘపౌర్ణిమ. వెన్నెలైనా, ఆకాశమంతా, ఎందుచేతనో, ఒక వింత ఊదారంగుతో నిండిఉంది. నక్షత్రాలు మెరిసిపోతున్నాయి. గాలి లేదు. సర్వమూ నిశ్శబ్దము. ఒకబృల్లంకలో సంపాదించిన ఊచబియ్యాన్ని రాల్చుకుంటూ పడవవాళ్లందరూ ఒకమూల కూర్చున్నారు — కిక్కురుమనకుండా. పడవనిండా జనమున్నా ఎవ్వరూ పలకడం లేదు. హాలులో నీపం మినుకుమినుకు మంటోంది.

అప్పుడు, లక్షకెరటాలమీద తేలిపోతూ ఉన్న చంద్రబింబంకేసి చూస్తూవున్న నా కళ్ల ఎదుట ఆకెరటాలమీద మాఅమ్మ కనబడింది :

జెల్లెని జరీచీర, బంగారపు వడ్డణము, చేతులకు వంకీలు, మెల్లో కంటె, కాసుల పేసు, చెవులకు బావిలీలు, ముక్కున అడ్డబాస, చెంబలకు చేర్చి దువ్విస నల్లని తలకట్టు, ఒంగైన కొప్పు, పెద్ద అరకాసంత కుంకుమబొట్టు, కప్పువేసిన నలువరస కొంచెం కనరుస్తూ చిరునవ్వుతో నన్ను చూచి “నాన్నా!” అని పిలచినట్టయింది. నేను “అమ్మ అడుగో!” అని కేకవేశాను. ప్రక్కనే ఉన్న మాచెల్లెలు బారుమంది. అప్పుడు మాతాతయ్య మమ్మల్ని యిద్దరినీ తిననందిట్లోకి తీసికొని దుఃఖాన్ని దిగమింగుకుంటూ, “పిల్లలు జడుసుకుంటున్నారు” అని మామీద దుప్పటీ కప్పాడు....

ముప్పదియేండ్లక్రితంమాట అది. కాని, అప్పటికీ యిప్పటికీ యెంతటి అదృతమైన సృష్టివైచిత్ర్యాలని చూచినా అఖండగోదావరికెరటాలలో అవతరించిన దృశ్యము జ్ఞప్తికి రాకమానదు. శివసముద్రపు కావేరీధారల్లోనూ, బాంబాయి సముద్రపుషికార్లలోనూ, ప్రయాగవద్ద యమునానదీ నౌకావిహారాలల్లోనూ, హృషీకేశంలోని అతినిర్మలమైన గంగానదీఅగాధపు లోతులలోనూ, ఆ మొదటిదృశ్యమే కనబడుతుంది.

తాజ్ మహల్ని చూచాను నాలుగైదుసార్లు. ఒకపర్యాయము మిక్కిలి ప్రేమించిన

ఒకవ్యక్తి నన్ను ఉద్దేశించే అభినయంతో
“చేతులార శృంగారము” పాడుతూ,

“అందమైన నిన్ను యురమున జేర్చి”

అన్నచోట నన్ను గబుక్కున తనహృద
యానికి చేర్చుకుంది! నేను ఆనందం భరింప
లేక కళ్లు మూసుకున్నాను. మల్లా ఆదృ
శ్యమే — అఖండగోదావరి, మా అమ్మ!

* * *

జీవితాదర్శమైన నా సౌందర్యరాశిని
నేను మొదట చూచినప్పుడు స్తంభితుడ
నైపోయాను. నాకోరికమీదనే ఆమెను చూ
చాను — కాని ఏమి మాట్లాడను? రెండవ
పర్యాయము కన్నెత్తి చూడ్డానికికూడా
భయమేసింది. ఆమెమాత్రము నిర్భయంగా
నన్ను పరిశీలించి చూచి నాలోతు కనిపె
డుతో ఉన్నట్లు గ్రహించాను — ఆ మొదటి
చూపు యిప్పటికీ మరవలేను...

తర్వాత అనేకవిషయాలు జరిగాయి —
మంచి చెడ్డా కూడాను. ఒక దివ్యనిమిషం
ఆమె నా వొల్లో తల పెట్టుకుని అనిర్వచ
నీయమైన ప్రేమదృక్కులతో నన్ను ముం
చెత్తింది; “నేను నీకు తగను” అని అంటూ
గద్దదికమై ఏడ్చింది.

చంద్రవంకను ప్రతిఫలింపజేస్తూ ఉన్న
ఆమె కన్నటిబాట్లను నేను పెదవులతో అతి
భక్తితో తుడిచాను — ఆరుచి యిప్పటికీ
యీ పెదవులను వదలలేదు —

ఆ దివ్యమంగళవిగ్రహాన్ని యిప్పటికీ
ఆరాధిస్తున్నాను —

ఆమెకు మాత్రము నేను లేనేలేను!

మోమున మోముఁ జేర్చి నిను

ముద్దిడు కోరిక లేదు, సీదు వ

తోమృదుశయ్యపైని శిరసున్

గెడవాలిచి ప్రేలు మల్లికా

దామసువాసనా మధుర

తల్పరికింఁగఁ గాంక్ష లేదు, నా

ప్రేమకు దారిఁ జూఁగ వ

రించితి.....!

అన్న కవిహృదయంప్రకారము ప్రేమ
పూర్తిగా అశరీర మైనదే.

* * *

తరువాత అనేక అనుభవా లొచ్చా
యి యీ జీవితంలోకి.

అందాన్నే ప్రధానంగా చూచుకుం
టూ గుజరాతులోను, కాశ్మీరంలోనూ, కల
కత్తాలోను, మధురలోను, మలబారులోనూ,
అనేకులను చూచాను - రూఢసుల్ని. కొంత
వరకు ఆకర్షించి యీ హృదయాన్ని వశం
చేసుకున్నారు. కాని తృప్తి యెందు
కుంటుంది? —

చివరకు ఒకానొక ప్రణయసంబంధానికి
లొంగినా దానికికూడా కారణం ఆ మొదటి
ఆదర్శంలోని ఏదో కళ ఒకటి ఈ వ్యక్తిలో
కనబడడం వల్లనే — కాని మరల మరల
ఎప్పటి ఆరాధనే; ఎప్పటి అన్వేషణే,
ఎప్పటి దాహమే.

అయితే యిన్ని ప్రేమసంబంధాలను
పెట్టుకోవడము ఏకాగ్రతకు లోఁం కాదా,
ఒకవిధమైన మానసికవ్యభిచారం కాదా
అంటే:

ప్రేమ సంగీతంవంటిది. అనేకరాగాలతో
కూడినది సంగీతం. నాకు సావేరిరాగం

చాలా యిష్టం. సావేరి వింటూఉంటే పర వశుడ వైపోయి యేడ్చివేస్తాను. కాని ఖైరవి రాగమూ యిష్టమే. “జయ జయ గోకుల బాల...” వింటూఉంటే నా కళ్లముందర గోపాలకృష్ణుడు తాండవమాడుతాడు. “శివ గీతాపరురాలను” వింటూఉంటే శివభక్తుడ వైపోతాను. గీనివల్ల నాకు ఏకాగ్రత లేద నడం న్యాయమా?

కళాపరిపూర్తికి యీరాగాలన్నీ తోడు కావాలి. యేమనోభావాని కనుగుణ్యంగా ఆరాగం కదలిస్తూ వుంటుంది. అన్నిటికంటే నన్ను ఎక్కువగా కదిలించేది సావేరి. కాని యితర రాగాలకుకూడా స్థానం ఉంది; గౌరవం వుంది.

భౌతికంలోకి దిగకుండా ఉన్నంతవరకు ఎందరిని ప్రేమిస్తే ఏమి? ఎన్నివిగ్రహాలను ఆరాధిస్తే యేమి? మానసికపూజకు కట్టుబా ట్లేమిటి?

ఈపూజ, యీ గౌరవము, ఒకమెట్టు దిగి అన్యోన్యభిలాషకోసం దేవుల్లాడడం మొదలుపెట్టినప్పుడే వస్తుంది చిక్కు.

కాని సంస్కారమంటే మనఆశయాలని మన్నులో పడకుండా కాచుకోవడమే. ఇది కష్టం కావచ్చు. తెలియనివారికి అమాను షంగాకూడా ఉండవచ్చు. కాని మనలోఉన్న మృగత్వాన్ని నశింపజేసి దేవత్వం ప్రసాదిం చేచే నిజమైనప్రేమ.

* * *

అంటే యిందాకటికవికి భౌతికమైన ప్రేమఅన్నా స్వర్ణన, చుంబన, ఆలింగనాది విలాసాలవిలువఅన్నా తెలియదనుకోకూడదు. అతనిజీవితంలో ఇవన్నీ అనుభవించే ఉండొ

చ్చు అతడు; ఒకప్పుడు పర్ణనాతీతమైన ఆనందాన్నికూడా పొందివుండవచ్చు వీనిద్వారా!

కాని కొంతసేపూ, కొన్నినాళ్లూ, కొన్ని యేండ్లూ, శరీరానికి ఉద్రేకం కలిగించి, రక్తాన్ని వేడిచేసి యింద్రియసౌఖ్యాల్ని యిచ్చిన యీవిలాసాలు అతనికి శాశ్వత మనిపించవు.

పైగా, అవి అతనిపరిణామంలో ఒక ప్పడు మిక్కిలి విలువకలవిగా కనబడబట్టే—

“మోమున మోముఁ జేర్చి

నిను ముద్దిడు కోరిక లేదు ”

అంటాడు.

“...ప్రేలు మల్లికాదామసువాననా

మధురత ల్పరికింపఁగఁ గాంక్ష లేదు—”

అంటాడు.

అవి ముఖ్యమైనా అతనికి ఆ “అప్రాప్త మనోహరి” తన “ప్రేమకు దారిచూపడమే” మరీముఖ్యము.

అయితే యిందులోకూడా ఒకలోపం వుంది:

నిజమైనప్రేమకు యింకొకరు దారి చూపడ మేమిటి? అప్రాప్తమనోహరి ఒక వేళ ప్రాప్తించినట్లయితే అతనిప్రేమకు దారి తెలిసినట్లా?

ఒకప్పుడు అట్టి విషయే జరిగితే అతని త్రోవకు నిరోధం కలుగుతుందికాని, ప్రేమ ప్రయాణము పైకి సాగదు. మనము కోరిన గగనకుసుమాలు మనచేతిలో పడితే అవి గగనకుసుమాలే కాకపోవచ్చును — ఎన్నెన్ని స్వర్ణవిగ్రహాలకు మంటికాళ్లు ఉండడం మనం చూడ్డంలేదు?

ప్రేమకు దాని చూడమని ఆమెను కోరడం పెరిగి. ప్రేమకు దాని ఉండనేస్తుంది: ఏకాంతనేడ — వివరణామూర్ఖుని — ఎడ బాటు భరింపలేనప్పుడు వేడినిట్టి నర్సులూ — బాష్పనలిలధారలు. ఆయితే యివన్నీ కూడా కొంతకొంతకు నరకపు ఏకారాలనే చెప్పాలి.

మనోహరిని వ్రాస్తూ ఉండే ఎందుకు? ఏనాడు సేపు నిర్మలహృదయంతో ఆమెను స్వయంరాణిగా చెప్పుకున్నావో అలాడే ఏ కామ లభించింది! నిజమైన ప్రేమకు అవతల వారి అంగీకారం కాని సహాయం కాని అవ సరమే లేదు. అ నుంటే ప్రేమ పరిపూర్తి చెందుతుంది దని కొందరి మతము — కాని అవి లేకుండానే నానాటి కఠినయిల్లి గొప్ప దయ్యే ప్రేమ నిజమైన ప్రేమ.

* * *

అయితే జనసామాన్యానికి మాత్రం పెద్ద పెద్ద ఆశయాలు పొసగవు. శారీరకమైన విలాసాలూ, తద్వారా ఆనందమూ, వివాహం, సంసారం, సంసార తాపత్రయాలూ — యివన్నీ జరగవలసినవే.

సంసారంలో ప్రేమ లేదనకూడదు. అద్భుతమైన ప్రేమ ఉండడానికి అవకాశాలున్నాయి. కాని యీ అవకాశాలు యిప్పటివరికి తులలో రాణింపవు.

నిజంగా భార్యాభర్తల స్నేహంకంటే గొప్ప స్నేహం లేదనవచ్చు. ఎంత అన్యోన్య ప్రేమ ఉన్నా, ఎంత త్యాగసంపత్తి ఉన్నా, ఎంతటి సమాన ఆశయాలు ఉన్నా, ఏమి త్ర ద్వయమున్నూ అద్భుతమైన దంపతుల అన్యోన్యానికి సాటి కారు.

కాని యిప్పుడు దేశంలో అమలులో నున్న వివాహాలలో అట్టి అన్యోన్యానికి ఏ లేదీ?

ఆమెకు పన్నెండేళ్లు — శారదాబిల్లు పుణ్యమా అని పద్నాలుగేళ్లు ఉన్నాయి; అతనికి ఏడవరేళ్లు పన్నెనిమిదో ఏళ్లు ఉన్నాయి. వీరి మనసుల్లో ఏమి భావాలు ఉన్నాయి?

ఇల్లి దండ్రులచాటున పెరిగేపిల్ల అయితే, ఆమెకు అప్పుడే భర్తను భక్తితోను, భయంతోను చూడడం, భర్త కోరినప్పుడు తన ఇరెరాన్ని అతని కర్పించడమూ, ఆతను సంవాదించి తెస్తూ ఉంటే ఆమె నుండి వెనుతూ ఉండడమూ, క్రమేణా పిల్లల్ని కనడమూ, వాళ్లని పెద్దవాళ్లను చేసి పెళ్లిళ్లు చేయడమూ, ఆస్తి, సగలు, భూమి నిలువచేసి ఎలుగురిలోనూ గౌరవంగా మనం ఉండమూ — ఇవీ ఆమె కోరికలు.

ఇక అతని విషయం. పెళ్లి అయ్యేసరికి ఆతను ఏటెన్ని సుఖంలోనో, సిగ్గుమాధోరణిలోనో, “బుద్ధిమంతుడైతే” షరీతు విషయాల్లోనో నిమగ్నుడై ఉంటాడు. సహచరుల ధర్మమా అని యిదివరకే సంసార సుఖములంటే ఒకవిధమైన భావ ముంటుంది అతని మనసులో.

దీనితో ప్రథమసమాగమవేళ మోటుగా ప్రవర్తించి ఆమెను బెదిరించి వేస్తో, బొత్తిగా రాయిలా ఉండి ఆమెకు విసువుగలిగిందో, యీ జన్మానికంతా ఆమెకు తన మీద అసహ్యం కలిగించుకుంటాడు; లేదా యిది మనవిధ్యుక్త ధర్మం కాబట్టి జరిగిపోవా అని, యీ సంసార చక్రంలో వారిద్దరూ బండి కట్టై తిరిగిపోవడం ఆరంభిస్తారు.

* * *

ఒకరిమనస్సులు ఒకరు అర్థంచేసుకుని, ఒకరిఆశయాలకు ఒకరు దోహదంచేస్తూ అభివృద్ధిఅయ్యే నికాయలు యెన్నివున్నాయి మనలో? లేనేలేవేమో!

అనేకులు భర్తలు తమభార్యలవిలువ తెలియకుండా ఉన్నవాళ్లని నేనెరుగుదును. అనేకులు భర్తలు తమభార్యలు దేదీప్యమానమైన అందంగలవారని ఎరగరు — వారికి ఆధోరణి లేదు. అనేకులు భర్తలు తమభార్యలకు అద్భుతమైన సంగీతజ్ఞానముందని ఎరుగనే ఎరుగరు!

* * *

ఒకనాడు మేము కొండల్లకు వెళ్లాలని ప్రయాణమయ్యాము. మాఅక్కయ్య అంది: “మాన్నేహితురా లుంది తీసుకువస్తాను” అని.

అలవాటుచొప్పున నేనన్నాను: “ఆమె అందంగా ఉంటుందా” అని. “నువ్వున్నావుగా మహాః నవమన్మథుడిలాగ” అంటూ నన్ను ప్రేతస్కోపుతో కొట్టి వారిపీఠికి కారు మళ్లించింది.

మేము రావడం కిటికీలోంచే చూచి కిటికీతలుపులు దబాలున వేసి ఆమె అంతర్ధానం అయిపోయింది. కాని నాదొంగకళ్లకు ఆమె దివ్యమైన దేహకాంతి, తీవ్రదృష్టిగల విశాలనేత్రాలూ, సాక్షాత్తూ సంపెంగపువ్వును అనుకరించే నాసికా నిజంగా ఎర్రని నాజూకైన పెదవులూ కనబడ్డాయి — “అక్కయ్యా ఆమెను ఎల్లాగేనా తీసుకురావాలి” అన్నాను.

ఆమె వచ్చింది. ఆమెను నాప్రక్కన కూర్చోపెడుతుండేమో మాఅక్కయ్య అను

కున్నాను. కాని వారిద్దరూ కలిసి వెనుక కూర్చున్నారు. — నాకామెను కరిచయామేనా చేయలేదు. కాని ఆమె ఏదేండ్లకుమార్తై — అచ్చంగా తల్లిపోలిక — “కారుమామయ్య” అంటూ నా ఒళ్లోకి ప్రాకింది. “హారుకో కనకం” అంది ఆమె. నేను కనకాన్ని మరి దగ్గరకు తీసుకున్నాను.

నా ముందు అడ్డం ఉండేబట్టి సరిపోయింది కాని లేకపోతే ఆనాటిప్రయాణము ఎల్లా నడిచేదో తెలియదు. ఒకటి రెండు రాయాలు అడ్డంలో ఉన్న నామొఖంకేసి ఆమె తదేకదృష్టితో చూడడం కనిపెట్టాను. ఆమె తల వంచుకుంది. మమ్మల్ని దగ్గరినీ పట్టుకుంది మాఅక్కయ్య!

త్రోవపొడుగునా వారెదో మాట్లాడుతున్నారు. ఆపూల్లో ఆడవాళ్లక్లబ్బులు, క్లబ్బు కీమె వెల్లెకపోవడమూ, ఎంతవెళ్లా లని ఉన్నా యింట్లో తెమలకపోవడమూ, యీ పూరొచ్చాక ఒక్కసినీమాఅయినా ఎరక్క పోవడం, వారిపుట్టిల్లు విశాఖపట్టణపుసాంపూ, వాల్తేరులో సముద్రపుటొడ్డున వారి బంగాళా, సింహాచలం అందం, ఆనంపెంగతోటలూ, గులాబీవనాల్లో, అత్తవారింటికి వచ్చేదాకా అన్నదమ్ములతోనూ వదినెలతోనూ ఆమె విహారంచెయ్యడం ఆమె చెప్పుతోంది ఉత్సాహంతో.

ఎందు కన్నానో నేను : “నేనుకూడా వెళ్లాలండి సింహాచలం చాలాసార్లు. అద్భుతంగా ఉంటుంది. ఆపోకచెట్లపక్కని చిన్నబోదె వుంది. ఆబోదెచుట్టూ మెట్టతామర గింజల్ని యేరి దండలుగా గుచ్చేవాళ్లం” అన్నాను.

అప్పుడంది మా అక్కయ్య “సత్యవతి! వీడు మాతమ్ముడు ‘సుకుమార’! చాలా కొంటేవాడు” అని. ఆమె నవ్వి నట్టు చూశాను.....

మా అక్కయ్యకు “బాటసీ” (వృక్ష శాస్త్రం) అంటే చాలా యిష్టం. కొండమీదికి వెళ్లాక తాను తెచ్చిన తడివట్టివేళ్లనంచీలో రకరకాల మొక్కల్ని, పువ్వుల్ని యేరి నింపు తోంది కనకంసహాయంతో. “మీరు పదండి వస్తాము” అంది మాతో. తప్పనిసరిగా మే మిద్దరమూ పక్కపక్కన నడవడం ఆరంభించాము. తీగలా ఊగిపోతూఉన్న ఆమె విగ్రహంనుంచి కళ్లు మరల్చుకోవడం నాకు దుస్సాధ్యమైంది.

పడమటికనుమ చేరాం. సూర్యుడు అప్పుడే యింటిముఖ మయ్యాడు. దట్టంగా కమ్మిన నీలమేఘాలసందునుంచి కిరణాలు దూరాన్నన్న కృష్ణపాయలను పెండిసెల యేళ్లుగా చేసేస్తున్నాయి. మాముందు ఆమె డలపర్యంతం దట్టమయిన పచ్చనిఅడవి. నది అవతలివాడ్లున కొండలు. బహురమ్యంగా ఉంది.

ఆమె అటుతేరి చూచి ఉత్సాహంతో “అదుగో వేదాద్రి! అదుగో అమరావతి” అన్నది.

“మీకు అమరావతి తెలుసునా?” అన్నాను.

“తెలియకే? — అక్కడ ఒకప్పుడు శార్థ స్తూపం ఉండేది ... నేను సారనాథ్ కూడా చూశాను.....ఆబూపర్వతంలోని జైనదేవాలయాలూ చూశాను.”

“ఇంకా?”

“ఇంకా చాలావోట్లు చూశాను — కాని—”

“కాని?”

“ఏమిలాభము? — అదోపూర్వజన్మ!”

నాకు ఆశ్చర్యంవేసింది. నేనుతప్ప నా కారులో యింత భూప్రదక్షిణంచేసినవాళ్లు లేరని నాగర్వం.

“చెప్పండి — నాకు నినాలని ఉంది” అన్నాను ఆత్రుతతో.

“దిల్వారాలో ఆ అద్భుతశిల్పాలని చూచి — చనిపోవా లనిపించింది.”

“ఎంతమాట!”

“అవును — అంతటి సుందరమైన విషయాలను చూశాక యింక జీవించడ మెందుకు?”

నాకు మరీఆశ్చర్యమైంది — ఒకానొకప్పుడు హంపీక్షేత్రంలో విరూపాక్షాలయం దగ్గర ఒకమందిరంలో మహావలయాకృతిని రాసక్రీడ చిత్రించి ఉండడం చూచాను. కృష్ణ కర్ణామృతములోని

శ్లో. అంగనా మంగనా మంతరే మాధవో
మాధవం మాధవం చాంతరే చాంగనా,
ఇథమాకల్పితే మండలే మధ్యగ
స్సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః.

అన్న వర్ణన ననుకరించి అద్భుతంగా చెక్కబడివుంది రాసక్రీడ. దానిని చూచి నేనున్నే హితునితో అన్నాను: “అబ్బ! ఏమి అందం! చచ్చిపోవాలని ఉందోయి” అని.

మరల యిన్నేళ్ళకు అదే భావము — అదృష్టమైన అందాన్ని చూచి అంతటితో అంతమైపోవాలని వెర్రిఉద్రేకం — మరల యీనాటికి యీమెవల్ల పన్నాను.

ఆమె మాటలు యికా వినాలని అని పించింది. ఒకవేళ పాడగలదేమో?

“మీకు సంగీతము యిష్టమా?”

ఆమె ఒకక్షణం ఆలోచించి “యిష్టమే — కాని పాడి కొన్నేళ్ళయింది.”

“ఏం — యిప్పుడు మానివేశారా?” మానము.

“ఈ దివ్యసమయములో కొంచెము పాడాలని లేదా?” ఆమె నాకేసి చూడ లేదు. మరల అడిగాను: “పాడరా — నే నడుగుతున్నాను కాబట్టి...” (ఏమిచొరవ!)

ఏమి ఆచూపు! జాలిఁడుతూ, జాలి చూపిస్తూ, జాలికోరుతూ, జాలిని కలిగిస్తూ నన్ను చకితుణ్ణి చేసింది.....ఆమె పెదపులు కదిలాయి:

“ఏమి పాడను?”

“ఏదయినా సరే — మీ యిష్టం వచ్చిన పాట.”

నేను కళ్లు మూసుకున్నాను...

తేనెసోనలు చింద నారభించినాయి:

“క్షీరసాగర శయనా — నను చింతల బెట్టవలెనా.....”

ఎంతసేపు పాడిందో ఆమె..... ఆప్రశాంతసమయంలో దేవతలు విహరించే వేళ, ఎంత స్వానుభవంతో ఎంత దీనంగా,

ఎంత మధురంగా, ఎంత జాలిగా ఆలాపించిందో ఆమె నేను చెప్పలేను.....

మాఅక్కయ్య మెప్పుడో వచ్చి మోకాళ్లమీదికి క్రుంగివున్న నాతలను తన మెత్తనిచేతులతో నిమిరుతూ “ఏమి టిడి” అని నాకన్నీటిని చూచింది.

కనకం తల్లిబళ్లో చేరి “అమ్మా! ఎందుకే ఏడుస్తున్నావు?” అన్నది.

మాఅక్కయ్య దొంగకోపంతో “చాలెండి — “సెంటిమెంటల్ ఫూల్సు!” పదండి చీకటిపడుతోంది” అని ఆమెను బహు నెమ్మదిగా లేవదీసింది. కాగలించుకుంది.

సూర్యుడు ఎర్రబారిన మొగంతో, “వెళ్లిపోతున్నారా? నేనూ వెడుతున్నాను” అన్నట్టు వేదాద్రివంకకు మరిగాడు — మేము యిల్లకు చేరుకున్నాము.

ఆరాత్రి ఆమెభర్త — వాసుదేవరావు ఆమెను కొట్టాట్ట!

* * *

తరవాత చెప్పింది మాఅక్కయ్య: వాసుదేవరావుగారు భార్య పోగా మరదల్ని సత్యవతిని పెళ్లాడాడనీ, సత్యవతి తండ్రి సర్వే యిలాకాలో గొప్ప ఉద్యోగం చేసి పింఛను పుచ్చుకొని, విశాఖపట్టణంలో కాపురముండేవాడనీ — కాలక్రమేణ కలకత్తా గుర్రపుపందాలలో ఆమె అన్నగారి ఆస్తి అంతా చాలవరకు పోయిందనీ, తండ్రి గతిం చాక సత్యవతికి ఈ అనుకోనిపెళ్లి, అతను చాలా మంచివాడైనా ఒంటెత్తుగుణం కలవాడనీ, ఎప్పుడూ తనవంతునలూ, రోడ్లూ, కంట్రాక్టరులే తప్ప వేరే వ్యాపకం లేనివాడనీ, దేశదేశాలలో మహావీరులతో వెలిగిన

ఆమెతోడైద్యారా ఆమెకి కలిగినవిద్య, కళా వ్యాసము, అన్నె బూడిదలో పోసినసన్నె రయినాయనీ, అతనికి రూపవతిన్నె, తనకంటె ఎక్కువసంస్కృతి అయిన భార్యలతో తగని అనుమానమనీ, ఆమె ఎవరితోనైనా, ఆమె వారితోగాని, మగవారితోగాని మనలితే పట్టలేనంత ఈర్ష్య కోరికము వస్తుందనీ, ఆమె కనకంమీద సంచిత్రాణాలాపెట్టుకొని ఎల్లాగో కాలం గడుపుకోదనీ యింకా ఏవేనో చెప్పండి మాఅక్కయ్య.

ఆరాత్రి నాకు నిద్దర లేదు. రెక్కల మీద ఆమెవద్దకు వెళ్లి ఆమెరెండుచేతులూ పట్టుకొని “అమ్మా! విచారకడవద్దు. నేనున్నాను మిమ్మల్ని పూర్తిగా అర్థం చేసుకోగలవాణ్ణి. మీలాగే బాధపడుతూ ఉన్నవాణ్ణి. మీలో ఉన్న నిరాశనూ, నిరుపేదరికాన్ని నేనూ అనుభవించాను. అనుభవలోకంలో మన మిద్దరమూ సహచరులము, స్నేహితులం” అని ఊరడించాలని ఎంతో అనుకున్నాను! కాని, ఏమిలాభము? ఆశలు గుర్రా లైతే, బిచ్చగాళ్లు కాతు లాతారు!

మాయిద్దరి మధ్యా సంఘనియమాలనే మహాకండకం ఉంది.....

నాటికీ నేటికీ నేను మళ్లా ఆమెను చూడలేదు... కనకం పుట్టినరోజుకుమాత్రం నాకు “కారుమామయ్యకు” అని పట్టు జేబు రుమాలు వస్తూవుంటుంది. దరిమిలాను “కారుమామయ్య” సుకుమార్ అయ్యాడు. ప్రతి శ్రావణశుద్ధపంచమికి సత్యవతీదేవి కుట్టిన సువర్ణాక్షరాలతో నేను ఎక్కడ వుంటే అక్కడికి పట్టురుమాలు క్షానుకగా

వస్తూ వుంటుంది - నా తడికళ్లను అద్దకోడానికి.

జవాబు ప్రాయాలని ప్రయత్నిస్తాను. “కాంక్ష మునుగుతుంది సుమా” అంటుంది మా అక్కయ్య - ఆమెకు సంఘపు మొట్టికాయలబాధ తెలుసును కాబట్టి.

సంఘమే కాదు. ఈర్ష్యాపిశాచం కూడా ను. “అమ్మపెట్టదు. అడుక్కు తిననీయదు” అన్నట్టు తా నామెకు ఆనందం యియ్యడు. యిచ్చే త్రోవలను నిరోధిస్తాడు. - భార్య అతనికి విలువగల ఒకవస్తువైందిగాని, ఆమె గౌరవానికి, తన స్నేహానికి, తన అనురాగానికి, ఒక్కొక్కప్పుడు తన భక్తికి నిలయమైన తేజస్వీహృదయం అని గుర్తెరగడు. మమకారంతో చూచుకుంటూ ఉన్న మడి మాన్యాలలో ఆమెకూడా ఒకరై. తనతోటలోని గులాబిపువ్వులను యితరులు తేరిపారజూస్తే కర్రపుచ్చుకునే తోటమాలిలాగ యితనున్నా ఎవరైనా తనభార్యలావణ్యాన్ని కన్నెత్తి చూచినా, ఆమె మృదుల సంభాషణవల్ల కొంత మనశ్శాంతిని పొందినా యితనికి కిట్టదు.

యిక వీరిద్దరిమధ్యా స్నేహం ఎల్లా కుదురుతుంది? పాపం అక్కడికీ ఆమె అనేక విధాల అనివార్యపకాలలో జోక్యం కలిగించుకొని అతను యింటికి వచ్చాక తిని కూర్చుని తమలపాకులను అందుకుంటూఉన్నప్పుడు మెల్లిగా అడుగుతుంది, ‘ఈవేళ ఆఫీసులో జరిగిన విషయాలు ఏమిటని. అతనికి చెప్పటానికి ఓపికేది? అడిగించుకోవా లనీ, కనకంసంగతి, కనకం ఎదుగుతో ఉన్న విషయం, కనకం చిన్నివృద్ధయంలోంచి

మొలకలెత్తుతూన్న చిన్నారిభావాలూ, ఆమె అల్లరి, అప్పుడే సంగీతంలో ఆమెచూపిస్తూ ఉన్న శ్రద్ధ, స్థానంపాటలను అచ్చంగా స్థానంలాగే పాడడం యివన్నీ అతనితో చెప్పాలని ఉంటుంది ఆమెకు. కాని అతనికి తిరికేది? ప్రక్కయింటికి కబురు పంపించి తెప్పించిన అర్ధణాపేషరులో జమ్మలమడుగు వృత్తాంతాలని చదువుతూ నిద్దర వచ్చే అతనికి ఈమెతో సల్లాపమే అక్కరలేదు. ....గురుపట్టి నిద్రపోతాడు. ఆమె ఒక సారి ప్రక్కదగ్గిరికి వెళ్లి కనకాన్ని తడిమి చూచుకొని కింద పడుతుండేమోనని ఈ వైపు ఆవైపు తలగడలను సరిచేసి వచ్చి పడుకుంటుంది. కాని, నిద్రవస్తేగా! మళ్లా లేచి వెళ్లి చల్లగాలిలో కొంచెం హాయి అనుభవించి పడకటింటిమూలను భద్రపరచిన వీణను తీసికొని శ్రుతులు సరిచేసుకొని యిష్టంవచ్చిన వర్ణమో, ఏదో పదమో పలికిస్తూ వీణతో చెప్పకుంటుంది తనభగ్ను హృదయపుగాధను.....

ఒకవేళ సుకుమారు ఆమెకళ్లకు కను పడతాడేమో!.....

* * *

భార్య తన స్వార్జితమైన చరాస్తీ, నిజంగా స్థిరాస్తీకూడాను అని అనుకుంటూన్న భర్తలేకాదు; అదేవిధంగా భర్తకూడా తమ ఆస్తి అనుకొనే భార్యలూ ఉన్నారు. వీరి విషయంలో సాధారణంగా ఈభావము ప్రేమోద్రేకంవల్ల వచ్చిందేమో? ఆర్థికంగా మాత్రం కాదు. మొట్టమొదటి చనువులను పూతగా తీసికొని వీరు భర్తను తమ అనుచరుణ్ణిగా చేసుకుంటారు. ఆమెమీద అపరిమితమైన ప్రేమవల్లో, సహజంగా యితనిలో

పున్న ప్రీతిజనమందలి గౌరవంవల్లో యితడు ఆమెను చాలచాల పెద్దచేసి అన్ని విధాలా ఆమెకు సంతోషం కలిగించాలనే చూస్తుంటాడు. ఏమి చేసినా ఆమెను కనుక్కోందే చేయడు. ఏ ఆనందం అనుభవించినా ఆమె కోపాటే అనుభవిస్తాడు.....

కాని ఏముహూర్తాన వస్తుందో శాంతినికేతనంనుంచి బెంగుళూరు వెడుతూ పూర్వ పరిచయంవల్ల బెంగాలీ అమ్మాయి రేణుక వీరింట్లోనే దిగాలా? రేణుక మన పార్వతికంటే ఎక్కువ అందంగా ఎందుకు ఉండాలి? పార్వతికంటే వేష భాషలలో ఎక్కువ నాజూకుగా ఉండడం రేణుక తప్పా? పూర్వం కొన్నియేండ్లు తనతో సహాధ్యాయుడై ఉన్న మోహన్ తో ఆమె చనువుగా ఉండడం ఆమెకు తప్పలా కనపడదు. అతను సోఫాలో కూచుంటే దబ్బున వెళ్లి అతని ప్రక్కనే కూచుంటుంది. అతను లేచి వెళ్లి యింకో కుర్చీలో కూచుంటే ఏం బాగుంటుంది? వారిద్దరిమధ్యా తాను కూర్చోవాలని ఎన్నిసార్లు ప్రయత్నం చేస్తుంది పార్వతి?

“ఈమధ్య వసంతోత్సవం చేశామోయ్ బోల్పూరులో. గురుదేవుడు నా నృత్యాన్ని చూచి ఆనందమయ్య ఉయాడు. ‘బిడ్డా! ధన్యరాలవు’ అని కొగలించుకున్నాడు” అంటుంది రేణుక.

ఆమెను నిదానించి చూచి, నృత్యము కోసమే సృష్టింపబడ్డ ఆమె అంగసౌష్ఠవానికి ఒక్క నిమిషము అతడు సంతోషించటమూ, ఆపొగడ్త అతని చూపులలో ప్రసరించడమూ పార్వతికి ఎల్లా కిడుతుంది?

సాయంత్రము బీచ్ కి వెళ్లాలని ముగ్గురు బయలుదేరతాను. కార్ లో ఎక్కబోయాడంటే కలెక్టరుగారిభార్య వచ్చి “పార్వతీ” అంటుంది. కలెక్టరుగారిభార్య కొంచెం పూర్వాచారం కలది. మోహన్ తో మాట్లాడదు. పార్వతి వెనక్కుండిపోతుంది. వారు వెళ్లాలా, నద్దా? — పో, ఆమె నిలబడి పోయిందని వారూ ఆగరాదూ? రేణుక రోజు రోజూ వస్తుదా? మల్లా ఎన్నాళ్ల కొస్తుందో యీవూరు? కలకత్తా ఆవేపున సముద్రం ఉండదు. మోహను భారమంతా డ్రైవరుమీద వేసి ఊరకుంటాడు. క్రొత్త దృశ్యాలని చూడాలని ఉన్న రేణుక ఉత్సాహం డ్రైవరుని కమ్మివేసి పార్వతి లేకుండానే బీచ్ సయాణం సాగుతుంది. ఎంత మంచి మోటారైనా ఏదో మర పాడవడం ఆశ్చర్యమా? రాకరాక వచ్చిన అతిథికోసం పార్వతి మరోగంట ఎక్కువసేపు భోంచెయ్యకుండా కనిపెట్టుకోవడంలో అంత గొప్పయిబ్బంది లేదు. కాని కలెక్టరుగారిభార్య పుణ్యమా అని రేణుక “తెయితక్కలబొమ్మ”యింది. దానికోసం కనిపెట్టుకోవడం కంటకమయి పోయింది పార్వతికి.

వా రిద్దరూ ఉత్సాహంతో మేడమెల్లెక్కి రావడం వింది. వారు హాలులో కొచ్చేసరికి పార్వతికి తలనొప్పి వస్తుంది.

“అయ్యో! యింతసేపూ యింట్లోనే ఉన్నారా? చల్లగాలి లేకపోతే తలనొప్పి రాదూ? యీకిటికీ తీయనా” అంటుంది రేణుక.

“వద్దండీ! చలేస్తోంది — మీ రెల్లి భోంచెయ్యండి” అంటుంది పార్వతి.

మోహనరా వేంచేస్తాడు? ‘అమృతాం జనం పట్టుకొచ్చి రాయనా’ అంటాడు. ఆమెకు కావలసింది ఈ అంజనం కాదు!

“ఏమీ వద్దు. మీ రిద్దరూ వెళ్లి భోంచెయ్యండి. షరమాన్నం చల్లారిపోయిందప్పడే” అంటూ అతనికేసి చూడనయినా చూడదు. ఎప్పుడో మధ్యాహ్నం తాగిన కాఫీ — యింక ఆమెను మరిబతిమాలలేక వా రిద్దరూ భోజనానికి వెడతాగు.

రోజూ అయిదు నిమిషాలలో భోంచేసి చెయ్యి కడుక్కునే మోహన్ అరగంట ఎందు కుండాలి భోజనందగ్గర? ప్రతివస్తువు మారు వడ్డించుకుంటున్నాడు. ఆమెకు మన వంటకా లన్నీ వర్జించి ఛేపుతూ యింకా యింకా రుచిచూడమని బలవంతం చేస్తున్నాడు! —

పార్వతి తన తలనొప్పిమాట మరచిపోయి రోజుకుంటూ వచ్చి “అవ్వగారూ! పెరుగెక్కడుందండీ” అంటూ వెండిగిన్నెలో పెరుగు తీసి కొని వారిని కనుక్కోకుండానే దబదబా వారిద్దరికీ వడ్డించి మెఱుపులాగ మళ్లీ పడక టింటిలోకి వచ్చేస్తుంది.

—వారిద్దరికీ తమలపాకుల్ని పంపిస్తుంది. మోహన్ వినేటట్టుగా “సుబ్బారాహా! డ్రైవరుని కారు తెమ్మను. అమ్మగారు రైలు కెళ్లాలి?” అంటుంది.

పాపము! రేణుక యింకా నాలుగైదు రోజు లుంటుండేమో, ఆమెవల్ల పార్వతి యింకా క్రొత్తవిషయాలను తెలుసుకుంటుండేమో, ఈపూల్లో కొందరికైనా వంగదేశపు కళంటే ఏమిటో, వారు మనకంటే ఎందుచేత గొప్పవారయారో చూపించాలని అనుకున్న

మోహను యిప్పుడు ఆమె ప్రయాణాన్ని ఎల్లా ఆగగలడు? రేణుకకూడా తన ప్రోగ్రాం ప్రకారము మోహనువద్ద నాలుగైదు రోజులు ఉండామని వచ్చినా యింకమీదట ఎల్లా వుంటుంది?

.....రైలు కదులుతూండగా అతని చేతుల్ని తనచేతుల్లోకి తీసుకుని రేణుక అంటుంది;

“నాకు తెలుసు...విచారించకు..... కాని, ఆమె సౌఖ్యాన్నే నీ సౌఖ్యంగా చూచుకో.”...

పార్వతీ మోహనులమధ్య అంకురించిన ఈ చిన్నగాలి ఈదరగాలై, హోరుగాలై, తుపానై, ఉప్పెనై, ప్రళయమై, వారిని శాశ్వతంగా విడదీసివేసింది. ఎవరిది తప్పు!

తప్పెవరి దైతే నేమి? వీరిద్దరూ వాకరి నొకరు అర్థం చేసుకోడానికి ప్రయత్నించక పోవడమే విచారకరం. ఆపేక్ష, అనురాగమూ వేరు, — ప్రేమ వేరు. ప్రేమలో స్నేహం వుంది. ప్రేమలో స్వార్థం యిసుమం తైనా లేదు. త్యాగస్వరూపమే ప్రేమ!

* * *

సీప్రియురాలిని చేతులార లోకపుప్రియురాలిని చేయగలిగినపుడే ధన్యుడవు!

“నీవెత హరింతు — సుఖమెల్ల నీకెయుంతు”

అన్నప్రియుడే గొప్పప్రియుడు.

యింతకూ నిజమైన ప్రేమ యేమిటంటే: భౌతికంకాని అశరీరమైన ఆశయారాధన.

మనం మిక్కిలి హృదయపూర్వకంగా ఆరాధిస్తూవున్న ఆశయాలు, మన నిజమైన

అనుభవాలపరిపూర్తి, మనము పైకి చెప్పడానికికూడా భయంలే గొప్పకోరికలు అన్ని మూర్తీభవించి ఒకదివ్యమంగళవైగహంలో “సగుణబ్రహ్మ”గా అవతరిస్తూఉంటాయి.

కాని, మన అజ్ఞానంనల్ల ఒకొక్కస్వప్నం వీనిని భూలోకానికి దిగలాగచూస్తాము — అప్పుడు అంటాడు కవి:

.....“ఔర! ప్రభాతజైలసా నూపలసీలపాళికల

నొత్తకయే న్రవియించు ఆహిమా నీరగాయనీగళవి

నిస్రుతమాధురి మంటి కిష్టురా? అని.

ఉత్తమకవి ఆదర్శప్రియుని - దృష్టిలో:

“ప్రేయసి సోయగమ్మునకు లేదు శరీరము; లేదు మేను నా తీయని ప్రేమకేని; కలదే యెడఁబా టిక మాకు!”.....

కాని, కొన్నికొన్ని గొప్ప ఉద్దేశాలను మనసులో జపించుకోవడం ఒకటి. వానిని అనుభవాలుగా చేసుకోవడం వకటి. ఒకొక్కమారు మన ఆశయాలు చాల దగ్గరగా అందుబాటులో ఉన్నట్టుంటాయి. ఎన్నోళ్ల నుంచో మనసులో చిత్రించుకున్న గుణపరంపరల నన్నిటిని, ఎన్నోళ్ల నుంచో హృదయంలో ఆరాధిస్తూఉన్న విలాసాలను అన్నిటిని ఆఖరికి ఒక న్యక్తిలో చూచా మనుకుంటాము. అన్వేషణ పూర్తి అయిందనుకుంటాము. కాని చివరికి ఏదో లోపం వుంటుంది.

ఎంతటి స్వర్ణవిగ్రహానికైనా, కాలిగోరికైనా ఆశాభంగము, భరింపరాని ఆశయభంగము !
మన్ను తగిలి వుంటుంది. అప్పుడే వస్తుంది ఆ స్థితిలోనే అంటాడు కవి:

“ ఏ మృగతృష్ణనో వలచి యేడ్చెదు; సీ దురదృష్టినీ
ప్రేమము సీయెడంద కొన రెక్కలకేనియు నందరాని స్వ
గ్రామృత నందనప్రసవ మయ్యెగదా! వెదకాడఁబోయె డే
లా మిహికా మృషా పథములం దని రందరు నవ్వులండుచున్.”

సాంత్వనము

కొండూరు వీర రాఘవాచార్యులు

తావు లెగజమ్ము నాపొన్నతరువుక్రింద
పాలగచ్చుటరుంగువై బవ్వళించి,
ప్రణయరాగాలు దీయు నో డడుచుస్పల్లి
ఏల శయనించినావు రానేలమోడ ?

జలుగుచిటునవ్వువెన్నెల ల్పించిపడెడి
వదనమున కోఁపూర్ణవైవర్ణ్య మేల,
తాండవించెడు? భామినీ! తలఁవొక్కొ,
తమము వర్షింపఁబోఁడు సుధామరీచి.

చీరవియోగార్తి ఖిన్నమా చిత్తసీమ
వలపుఁదేనియ లూర, మై పులకరింప,
ముగుద! బెట్టిద మీక్రొధముద్ర విడిచి
ఏది తిలకింపు మొకసారి ఇతనివైపు.

పండువెన్నెలరే లిరుల్ బ్రామికొన్న
కాళిరాత్రులయట్టులఁ గానుపించు,
అతివ! వలపులు జలుక రసార్ద్రాఫణితి
నొక్కమాటైన నీ వాడకుని జేసి.

సవరించుసుమోహమాసమయి, నిగుడు
ప్రేమముననైన వసివాడుహృదయ మబల !
ప్రియుని కక్కనపెట్టుని చిరుదువయిన
శ్రీగమైపోవు నిక నాలసింపె డని !

అలరుపొలతులమైఘాత లంటుకొన్న
అంగకమ్ముల నలసిల్లి సదగు సగదా
స్పల్లితెమ్మెరకాని పింపిల్ల కేని
కగుగదా హృద ? యంత నిష్కగుణమయ్యె?

అది శరన్నేకుడోలఁ దూఁగొడుసమ్మ
మధురమూర్తియు రోహిణీమాసనశికి
కలువపూగుత్తి సీనిశా కాంతచేతఁ
బంపు, ప్రేమోపదగ నీ్వకరింపు మనుచు.

ప్రణయినీ! మృదుమధురభావాలబరిఁ
హృదయ మెందులకే పిథానించుకొనెదు ?
అందు విరిసినపూలభోగ్యత్వమునకు

బియ్యపుధర - ఎందుకు పడిపోయింది?

ఎట్లా వెరుగుతుంది?

సరసింహ దేవర నుందర రామశాస్త్రి

కొంత కాలంనుంచి బియ్యపుధర మంద మవడంవల్ల దేశంలో చాలా ఆందోళన కలిగింది. మన వ్యవసాయదారులలో చాలామందికి బియ్యము, ఇతర కాయ ధాన్యాలు — వీటి వల్లనే గాబడిగనుక ఈ విధమయిన ఆందోళన కలగడం సహజమే. విడివిడిగా తీసుకొంటే ఈ రాష్ట్రంలో పండేపంట లన్నిటిలో బియ్యానిదే ఎక్కువపెద్దపంట. ఇది పండే భూమి విస్తీర్ణం దాదాపు కోటి ఎకరాలు, అంటే మన రాష్ట్రంలో సాగయ్యే మొత్తం భూమి అంతటిలోను ఇది నూటికి ఇరవై యెనిమిది చొప్పున ఉన్న దన్నమాట. ఇతర ధాన్యాలు పైరయ్యే భూమి మొత్తం విస్తీర్ణం దాదాపు కోటి ముప్పయిలక్షల యెకరాలు, అంటే మొత్తం విస్తీర్ణంలో నూటికి ముప్పయ్యారోవంతు. ఈ విషయాలనుబట్టే వ్యవసాయదారులు ఈ సరకులమీద ఎంత ఎక్కువగా ఆధారపడిఉంటున్నారో తెలుస్తుంది.

ఈ పక్క నిచ్చిన పట్టికలో ౧౯౧౮ 'మొదలు ౧౯౩౬ సంవత్సరాలలో ప్రతి 'ఇంపీరియల్ మిలుగు' తూకంగల బియ్యానికి సంవత్సరానికి దామాషాయిని ఎంతధర ఉంటూవచ్చిందో తెలుపబడింది. ఈ యంకెలన్నీ మద్రాసు గవర్నమెంటువారి 'నీజ్ అండ్ క్రాప్' నివేదికలనుండి తీసుకొన్నవి.

'ఇంపీరియల్ మిలుగు' అంటే ౮౨ ½ పౌనులుకు సమానం.

బియ్యంధర

సంవత్సరం	మిలుగుకు అణాలలో
౧౯౧౮	౧౨౨
౧౯౧౯	౧౪౪
౧౯౨౦	౧౨౦
౧౯౨౧	౧౧౭
౧౯౨౨	౧౦౯
౧౯౨౩	౧౧౧
౧౯౨౪	౧౨౫
౧౯౨౫	౧౧౪
౧౯౨౬	౧౧౮
౧౯౨౭	౧౧౯
౧౯౨౮	౧౧౦
౧౯౨౯	౯౯
౧౯౩౦	౭౫
౧౯౩౧	౬౭
౧౯౩౨	౬౦
౧౯౩౩	౫౦
౧౯౩౪	౬౦
౧౯౩౫	౬౨
౧౯౩౬	౬౦

ఈ పైపట్టికనుబట్టి బియ్యపుధర ౧౯౨౭ నుంచే పడిపోవడం ఆరంభించిందని తెలుస్తుంది. కాని ఈధర మొదటిమూడు సంవత్సరాలలోను మందంగా పడిపోయింది; ౧౯౩౦ తరువాత చాలా వడిగా పడిపోయింది. ధర బాగాపడిపోవడం ౧౯౩౩ లో. అటుతరువాత ధర కొంచెం పెరుగుతూ

వచ్చింది. కాని ఎంత పెరిగినా ధరలమందానికి పూర్వపురోజుల్లో ఉండేదానితో సమానమాత్రం కాలేదు. ఈ పెరగడమయినా ౧౯౩౩ నుంచి నిలిచిపోయింది.

ధరలు పడిపోవడానికి కారణాలు :

ధాన్యాలధరలు మందంగానే ఉంటూ రావడానికి చాలావరకు ౧౯౧౪-౧౯౧౮ యుద్ధము అనంతరం కలిగిన పరిస్థితులే కారణం. యుద్ధపురోజుల్లో ఆహారపదార్థాలు విపరీతంగా కావలసిన అవసరం ఏర్పడింది. అందువల్ల ధరలు బాగా పెరిగిపోయినవి. ఇందుమూలాన పంట ఎక్కువచేయడానికి ప్రోత్సాహం కలిగింది. దీనికి ఫలితంగా, ప్రపంచ మంతటాకూడా ఆహారపదార్థాలు పండించే భూమి విస్తీర్ణం బాగా పెరిగిపోయింది. గోదామలు పండించే భూమిలో మరవ్యవసాయపు పనిముట్లు వచ్చి, వాటిమూలంగా పంట హెచ్చడం, పంట పండించడంలో అయ్యే ఖర్చులు తగ్గడం జరిగింది. ఇక బియ్యం విషయంలో అమెరికా సంయుక్త రాజ్యాలలోను, దక్షిణ యూరోపు దేశాలలోను, ఇండో-చీనాలోను సాగుబడిభూమి వృద్ధిచేయడానికీ, అదివరకున్న భూమిలో అదివరకుకంటే ఎక్కువపంట పండించడానికీ ప్రయత్నాలు జరిగినవి. యుద్ధమయినప్పటి నుంచి ఇటలీ, స్పెయిను, కొరోలినాలలో బియ్యపుపంట మూడింతలు పెరిగిపోయింది. పంట అంత ఎక్కువగా పెరగడంమూలాన్ని ధరలు బాగా పడిపోయినవి.

ప్రత్యేక కారణాలు :

ఈ విధంగా యుద్ధానంతరం కలిగిన వ్యత్యయాలవల్లా ధరల మందంకాలంలో

అన్ని సరికులధరలూ సాధారణంగా పడిపోవడంవల్లా బియ్యానికి బాగా చెప్పబడింది. ఇవి అట్లా ఉండగా, బియ్యంపంటి సరికు యొక్క మామూలుధర (Normal Price) సామాన్యపుభూమిమీద దానిని పండించడాని కయ్యే పెట్టబడి ఖర్చులనుబట్టి నిర్ణయమవుతూఉంటుంది. కాని ఒకచేతం ఇతర దేశాన్నుంచి ఏ సరికువైనా ఎండు కొంత అననరంగా దిగుమతిచేసుకోవలసివచ్చినప్పుడు పైనిచెప్పినటువంటి పెట్టబడి ఖర్చులు ఆ సరికు ఎక్కడినుంచి దిగుమతి అవుతుందో ఆదేశంలో అయ్యేవే లెక్కలోకి తీసుకోవాలి.

ప్రతినందనస్మరము బర్మానుంచి మన మద్రాసుకి బియ్యం చాలా దిగుమతి అవుతున్న దన్ను సంగతి అందరికీ తెలిసినదినయమే. బియ్యం పండించడానికి బర్మాలో అయ్యే ఖర్చులు మద్రాసులో అయ్యేవాటి కంటే చాలా తక్కువ; ఎరిగుచేతనగంట బర్మాలో బియ్యం వస్తాడారంవల్ల సాగింద్యే ఫలవంతమయిన భూమిలో మద్రాసులో అట్టిభూమికి చెల్లించవలసినదానికంటే తక్కువ భూమినిస్తు చెల్లిస్తూ పండిస్తారు. ౧౯౩౪ లో బియ్యంపండే ఎకరంభూమికి ఖర్చులు ౧౦బా ఫ్రాంకిలో ౨౪ రూపాయ లయితే బర్మాలో ౧౩ రూపాయలే అయిందని అంచనా వేశారు.

ఇంతేకాకుండా, బియ్యాన్ని బర్మా నుంచి మద్రాసు చేరుపట్టణాలకు రవానా చేయడానికయ్యే ఓడకేపు ఖర్చులు మద్రాసు రాష్ట్రంలోనే ఒకచోటనుంచి ఇంకొకచోటికి సంపడానికయ్యే రైలుఖర్చులకంటే చాలా తక్కువ. ఓడకేపులవల్ల యూ

రోపుగోడుమపంటకు గిరాకీ తగ్గి అమెరికా పంటకు ఏవిధంగా గిరాకీ తగిలిందో ఆరీతిగానే వైదేశాలనుంచి వచ్చిన చౌకబియ్యం మద్రాసు బియ్యపుధరలను బర్మాధరల మట్టానికి కూలదోసినవి. మద్రాసురాష్ట్రంలోని ముఖ్యకేంద్రాలలోని బియ్యపుధరలు బర్మాధరలకు చాలా చేరికగా ఉంటున్నవనే విషయం కడచిన కొద్ది సంవత్సరాలలోను ధరలు అక్కడా ఇక్కడా ఎట్లా ఉన్నవో తెలుసుకొంటే బోధపడుతుంది. ఈక్రింద చూపిన పట్టిక సనుసరించి ధరలమందానికి పూర్వం బర్మా విదేశాలకు చేసిన ఎగుమతులు హిందూదేశం చేసినవాటికంటే దాదాపు రెండురెట్లు ఎక్కువగా ఉన్నట్లు మనం తెలుసుకొంటాము. కాని ౧౯౩౩ నుంచి బర్మా నుంచి విదేశాలకు అయ్యేయెగుమతులు కూడా స్తగిలించినవి. ఇటువంటి పరిస్థితులలో ఆ బర్మాసరకు మనహిందూదేశానికి వచ్చి పడిందంటే సహజమే, విపరీతంలేదు. ఈదిగు మతిసరకువల్ల మన హిందూదేశంలోని బియ్యపుధరలకు దెబ్బ తగిలింది.

బర్మానుంచి వేలటన్నుల తక్కువ ఎగుమతులు

విదేశాలకు హిందూదేశానికి

౧౯౨౬-౩౦ (దామాషాను నాలుగేండ్లలో)	౧౫,౨౪	౮,౫౫
౧౯౩౧	౨౦,౬౬	౧౦,౮౬
౧౯౩౨	౧౬,౫౭	౯,౩౬
౧౯౩౩	౧౫,౨౭	౧౬,౨౮
౧౯౩౪	౧౩,౯౯	౧౯,౭౮
౧౯౩౫	౧౨,౧౮	౧౫,౭౩
౧౯౩౬	౧౨,౩౦	౧౫,౩౪

అయితే, హిందూదేశంలో మొత్తం పండే బియ్యపుపంటలో బర్మానుంచి దిగు మతిఅయ్యే బియ్యం చాలా స్వల్పభాగమే

అనవచ్చు. అది నిజమేకాని గ్రామాలలో పండించే పంట అక్కడి ఖర్చుకి పోగా బజారులో అమ్మకానికి వచ్చే సరకుతో అంచనా వేసిచూస్తే దీనిభాగం ఎక్కువగానే ఉంటుంది. అదిగాక, ప్రక్కని సరకు కొద్దిగా ఉన్నప్పటికీ దాన్నిచౌకగా అమ్ముతూఉంటే మిగతా సరకు ధరలను పడగొట్టడానికి అదేచాలు.

ఇండో - చీనా, హిందూదేశపు ధరలు :

౧౯౩౩, ౧౯౩౪ లలో సయాము, ఇండో-చీనాలనుంచి అయ్యే బియ్యపుదిగు మతులలో అకస్మాత్తుగా పెరుగుదల కనిపించింది. హిందూదేశంలో బియ్యపుధర పడి పోవడానికి ఇదే కారణ మన్నారు కొందరు. ఈయనర్థకంతోలగడానికివిదేశాలనుంచివచ్చే బియ్యపుదిగుమతులమీద ౧౯౩౫ లో దిగు మతిపన్ను విధించారు. దీనికి ఫలితంగా ఆ మరుసటిసంవత్సరం మనదేశంలో బియ్యపు ధర కొంచెం హెచ్చింది కాని ఆతరువాతి సంవత్సరాలలో అది నిలబడలేదు. 'ఇండియా రెవ్యూ ఆఫ్ ఫ్రీడ్' వారు (హిందూదేశ వర్తక వ్యాపార పరిశీలకులు) ౧౯౩౫ లో బియ్యపుధర పెరగడానికి కారణం మన దిగుమతిపన్ను కాదనిన్నీ, హిందూదేశంలోను, బర్మాలోను బియ్యపుపంట తగ్గడమే కారణ మనిన్నీ చెప్పారు. కాని మనదేశంలో మళ్లీ ఎప్పటి మామూలుపంట పండేటప్పటికి విదేశాలకు బర్మాయెగుమతులు పడిపోవడం వల్ల మనధరలకు దెబ్బ తగిలింది.

పర్యవసానం :

పర్యవసానం ఏమిటంటే, ఈపైకారణాలన్నిటినిబట్టి చూస్తే ప్రస్తుతపరిస్థితులలో బర్మాబియ్యపుధరలు మందంగా ఉన్నంత

కాలం మద్రాసులో బియ్యపుధర పెరిగేటట్టు కనబడదు. విదేశాలకయ్యే యెగుమతులు పడిపోవడంవల్ల ఇంతలో బర్మాలో బియ్యపు ధర పెరుగుతుం దనడానికిన్నీ అనకాశం ఏమీ కనబడదు. మనం ఇక్కడి ధరలు పెరగడానికి ఎట్టిప్రయత్నాలు చేసినా బర్మా నుంచి వచ్చే బియ్యపుదిగుమతులను మన వశంలో ఉంచుకొంటేనేతప్ప ఆప్రయత్నాలు విఫలం కాకమానవు. రాజకీయంగా హిందూ దేశంనుంచి బర్మా విడిపోయినప్పటికీ అనేక కారణాలవల్ల షిన్నులు విధింపడానికి మనకు సాధ్యంకాదు. అందువల్ల మనదేశం లోకి బర్మాబియ్యం వచ్చిపడిపోకుండా ఆపు దల చేసేటందుకు 'కోటా' ఏర్పాట్లమీద

దిగుమతులను నియామకంచేయడం అప శ్యకం. మనదేశంలో పండినపంట చూచు కొని, దేశంలో ఎప్పటి కప్పుడు నింపడంలా ఉన్న సరికు చూచుకొని బర్మాబియ్యపు దండయాత్రను ఆపడానికే శాకుండా, ఇక్కడ సంభవించే ఎద్దడిని నివారించుకోడానికి కూడా తగినట్టు ఎంత బియ్యం దిగుమతి చేసుకోవలసిని అవసరం ఉంటుందో నిర్ణయించుకొని, అంతమ్మీకే దిగుమతిచేయ డానికి పర్మితులకు లైసెన్సు లిచ్చి, వాటిని వశంలో ఉంచుకోవాలి. ఇట్లు చేస్తేనేకాని ఇక్కడ ధాన్యపుధర పెరగడాని కనకాశం లేదు.

స్త్రీలకు లేఖలు: 3.

మన సంఘవ్యత్యములు.

సామ్యవాదుల ఆశయములు.

కొచ్చెర్లకోట సత్యనారాయణమూర్తి

సోదరీ,

నేటి పాశ్చాత్యనాగరికత తప్పదాదులు పట్టిందనీ, బీదసాదల రక్తపాతంతో యేర్పాటైన ప్రజాప్రభుత్వ విధానంలో అసలు అధికారమంతా ధనికుల పరమైనదనీ, ఆ అధికారాన్ని వారు మొత్తంమీద తమ స్వలాభంకోసం వినియోగించుకొంటున్నారనీ, ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యంలేని ప్రజాప్రభుత్వ విధానం ధనికులనే బాగుచేసిందనీ, అందువల్ల జేతంలోవున్న ధనసంపదను కొత్తసద్గుణలపై విభజింపవలసిన అవసరం యేర్పడిందనీ యిదివరలో వ్రాసివున్నాను. ప్రజలు పడేపాటును బట్టి, వారి నడవడినిబట్టి, పుట్టుకనుబట్టి, శక్తిసామర్థ్యాలనుబట్టి, వృత్తుల అవసరాన్నిబట్టి, ఉన్న దున్నట్లు వదిలివేసి — ధనం విభజనచేయడం అసాధ్యమని నిరూపించివున్నాను. ప్రజ లందరికీ సమానంగా, పక్షపాతాలు, వివక్షతలు లేకుండా తిండి, బట్టి, యిల్లూ వీటిని యేర్పాటుచేయడం, పనిపాటులతో సంబంధంలేకుండా అందరూ సమానంగా ధనసంపదను విభజించడం — యివే సులువైన పద్ధతులని నూచించివున్నాను.

ఈ విషయం ఇంకా కొంత విపులంగా వ్రాయవలసివుంది. ఎంత వ్రాసినా తనివితీరని విషయ మిది — ముందు మనలోపాలను మనం కొంతవరకైనా గుర్తించుకొగలిగితే వాటిని దిద్దేమార్గాలు క్రమంగా అనే స్ఫురిస్తాయి. అప్పుడు మనయిష్టం వచ్చిన గురువులను, పద్ధతులను యేర్పాటుచేసుకోవచ్చును. భూమిని పదును చేయడమే చాలా కష్టమైనపని. బుద్ధుడు, యేసుక్రీస్తు, లెనిన్, మహాత్మాగాంధీ మొదలగు మతప్రపక్షలు, సంఘ సంస్కర్తలు తమ జీవితాలను చాలవరకు భూమిని

పదునుచేసి పునాదులు వెయ్యడంలోనే గడిపివేయవలసి వచ్చింది. వారు చేయదలచుకొన్న పనిని పూర్తిగాచేయడానికి వారి జన్మలో అవకాశాలు బహుస్వల్పమైనాయి.

వర్ణాశ్రమధర్మాలు, మంత్రముహూనాటి కట్టుబాట్లు, సమిష్టికుటుంబపద్ధతులు మొదలైన కట్టుదిట్టా లిది వరకే నడలినాయి. ఇప్పట్లో వాటి పునరుద్ధరణను గురించి ఆలోచించనక్కరలేదు. పూర్వం వేదాంతులచే పొగడబడి, అడవులలో మహర్షులచేత అనుష్ఠింపబడిన షేదరికానికీ, మనం నిత్యమూ మనతూర్పుగూడేలలో చూచే షేదరికానికీ యేమీ సంబంధంలేదు. ఈ షేదరిక మంటే మన కందరహ అసహ్యమే. దేవుడిపేరు భూమి మీద చాటడానికి కంకణం కట్టుకున్న యెంతటి బ్రహ్మోపాసకుడైనా జమీందారుణ్ణి దీవిస్తాడుగాని, ఉద్యోగస్థుణ్ణి మన్నిస్తాడుగాని షేదచారివంక కన్నెత్తి చూడడు. తమ సనాతనధర్మాన్ని చూచుకుని గర్వపడే, ఖండంతరాలలో దానినిచాటించే హిందూవేదాంతులు, దాతలు, ప్రాఫెసర్లు చేస్తూవున్న నిర్వాక మేమిటి? వీరు ఒకవంకపాశ్చాత్యనాగరికతనులోభభూయిష్టమనీ, స్వాధీన పరత్వమయమనీ నిందిస్తున్నారు. “అత్యవత్ సర్వభూతాని” అని బోధించే తమ మతమే గొప్పదని ఉపన్యసిస్తున్నారు. ఇంకొకవంక తమసంఘంలోవున్న అరిషేదలు అన్ని విధాలా ఇంకా అధమస్థితిలోకి వచ్చేదాకా పూరుకొని అప్పుడు దానధర్మాలనిపేరుచెప్పి వాళ్లను చావనీ యకుండా బ్రదకనీయకుండావుంచి పురాణాలలో వర్ణించిన యమలోకపు బాధలను, కత్తిరికోతలను వాళ్ల యీ భూమివూదనే అనుభవించేటట్టుచేసి ఆనికృష్టల భుజాల

పైనుంచి స్వర్గానికి గెగరడానికి మాన్తున్నాడు. వాళ్లకు వేసవిలో గం పోయించి ముంగు జన్మలో తమకు దప్పిక బాధ లేకుండా చేసుకుంటున్నారు. హరనా బాబా భార్య కుసుమాదేవిని పూజించడానికి వందలు నేలు ఖర్చుచేసి, మొన్న బెజవాడలో కొందరు పౌరులు చేసినట్లు, ఆయన బట్టించువునీళ్లను తాగి తమ తలలపై చల్లుకొని ముంగుజన్మలకు మంచిగతులను మాటగట్టుకుంటున్నారు. రోగమూ, దరిద్రమూ పూర్వజన్మకృత వాపాలని వాదిస్తున్నారు. మాంసం వుంటేనే వడ్డి; పూర్వజన్మలో పెట్టిపుట్టి నేనే యాజన్మలో నిలిచి సాక్ష్యాలు. పూర్వజన్మలో పెట్టిపుట్టిన దరిగ్రులకు యాజన్మలో సుకృతాన్ని మాటగట్టుకోడానికి అవకాశాలు తక్కువ కాబట్టి ముంగుజన్మలో వారికి గతులుండవు; అనగా, యావద్దేవ్యాచారం జన్మాంబరాలకు సంబంధించినది; ఋణనిమోచన చట్టాలకు అతీతమైనది. “నీకర్మమిది; కిక్కురుమనకుండా పడివుండు” అని ప్రతిసత్త్వతిపురాణోపాఖ్యాని బోధిస్తున్నాయి. ప్రభువులు, పండితులు, నేదాంతులు, మహాత్ములు కలిసి పన్నిన యా మాయపన్నాగంలో, గూడుపురాణిలో నోరు మెదల్పడాని కవకాశ మేది?

పైగా ‘పురమే లేనివాడి కంఠపుర మెక్కడ’ అన్నట్లు నీవనమే దుర్భరంగావున్న దౌర్భాగ్యులకు అర్థకాస్త్రపుపండితులు వర్గించే “వాంఛ” లుంటాయా? తిండి, బట్టా లేనివారు తిరగబడరు. ఉన్నమట్టుకు ఆకు, అలము, బంద, బాడి మొదలైనవాటితో పొట్ట పోసుకుంటారు. అవీ లేనినాడు నోరు మెదల్పకుండా ప్రాణాలు విడుస్తారు. అట్టివారికి “ఐహికవాంఛలు చంపుకో; ముక్తి గలుగుతుంది” అని బోధించనక్కరలేదు. ఆకలిబాధ సగ మణిగినవారికే తిరుగుబాటు స్వభావం. కొన్ని కోరికలు, కొన్ని సాక్ష్యాలు, కొంత స్వతంత్రం అనుభవించినవారికే యింకా కావాలన్న కాంక్ష. నీవుద్యమమైనా వారిలోనే మొలకలెత్తుతుంది. “యాచన మా కులవృత్తి; మేము పనిచెయ్యము” అని గర్వపడే నీవులలో ఆత్మగౌరవమూ, ఔన్నత్యాభిలాష పొడచూపిననాడు సంఘంయొక్క పునాదులు కదిలాయని చెప్పకతప్పదు.

కాని ఆక కంతగుంటూ లేదు. కలిమిలేములు మనసునుబట్టి వుంటాయిగాని, విశ్వరూపముబట్టి వుండవు. కుటీరంలోని నిరుపేదకుండా సాగ్ధ్యం, సంతోషం ఉదయాస్తమానం చేయడానికీ సరి లేకుండా అవస్థపడుతూ, స్లిష్టపూ ఏనో కోరికతో సాగుతున్నావాడే విశ్వరూపములకు శోకపోవచ్చును. “వామహారాణ తనరాజ్యమును గురుక్షేత్రం హమదాసు పాదాలయొద్ద వుంచినా, ఆ చువానీయుడు తన యెప్పటి భిక్షాటనం మానలే దని భిక్షా విగానించెనట! ఐహికవాంఛలవిషయంలో ఎవరి కెంత కావాలో, ఎంత చాలునో యెవరు నిర్ణయించగలరు? దేశకాలపాత్రాదులనుబట్టి ఆనిర్ణయం నూగుతూవుంటుంది. కాబట్టి యెప్పటి కష్టం గుర్తించుకోవలసి ఉన్నది. సంపదను ప్రజలందరూ సమానంగా విభజించడం మొక్కలే సాగ్ధ్యమైన న్యాయమైన పద్ధతి. “ఏమిటి? అందరూ సమానంగా పండనూ?” అని నీవు ఆశ్చర్యపడివుంటావు. కాని ప్రస్తుతం ప్రతివిషయంలోనూ తారతమ్యాలు, వాటిగుప్పలితాలు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. వాటిని తలచుకుంటే అంతకన్న సమాన విభజనమే శ్రేష్ఠమని నీవు అంగీకరింపక తప్పదు. మానం చేసేఖర్చులో ఏది ముంగు, ఏది నీవక, ఏది అవసరం, ఏది అవసరం అన్నవినికూ గొత్తగా వర్ణించి, ప్రస్తుతపు కాలాన్ని అన్నివిధాలా ఆభివృద్ధిగలగమని కొందరు, మోటార్లు వాయువిమానాలు సమృద్ధి నని వచ్చాయి కాబట్టి స్త్రీకుమనయుగమని కొందరు వర్ణించి యున్నారు. స్ట్రీడ్స్ అను ఆంగ్లీషుసామ్యునాని యీకాలాన్ని దుబారాఖర్చుగ మనినీ, ప్రపంచ చరిత్రలో ఎన్నడూ యింత దుబారాఖర్చు జరిగియుండినట్లు కనపడ దనినీ చెప్పియున్నాడు. స్థిలస్థైర్యము గమనించకుండా తాను సింగారించుకొనే తిల్లిని చూచి హర్షిస్తామా? ఇంట్లోవాళ్లను మాడ్చి తనత్రాగుడుకు, నేపాలకు ధనము వెచ్చించే తండ్రిని మెచ్చుతామా? కాని సంఘమనే యీ పెద్దసంసారపు గొడవలు యంతకన్న అధోగతిలో వున్నాయి. ఒకయింట్లో పసి పిల్ల పాలకోసం యేడుస్తావుగది; ఇంకో యింట్లో నీమసారాయిలకోసం ధనం ఖర్చుఅవుతోంది. ఒక

యింట్లో నాలితో బాధపడుతున్నారు; ఇంకో యింట్లో దజ్జలకొద్దీ చొక్కాలు అనవసరంగా పెట్టెలలో పడి వున్నాయి. ఒకయింట్లో ముప్పొద్దులూ కుడువ మాడు లేక మాడుతున్నారు; మరొకయింట్లో వేళాపాళా మిఠీ లేకుండా తిని జీర్ణించుకోలేకుండా బాధపడుతున్నారు. మందులకు గతిలేకుండా రోగాలతో బాధపడుతున్న నోకయిల్లు; పెంపుడుకుక్కను పెంచడానికి ఒకసంసారాని కద్యేభిర్చుకంటే యెక్కువద్రవ్యం వెచ్చిస్తావున్న యిల్లు మరొకటి.

మనదేశంలో వకసంస్థానంలో, రైతులకుకంటే సంపన్నులైన కెక్కువసంరక్షణ జరుగుతోందనీ, మనుష్యులకోసంకంటే పెంపుడు కుక్కలకోసం వెళ్ళవలసిన భిక్షువులతోందనీ యీ మధ్య వకరు పెప్పినారు. బంగాళాదేశంలో మనుష్యులు తింటూవున్న తిండి తిని యెలకలై నా ఐదువారాలకన్న ఎక్కువకాలం జీవించవని అధికారు లొప్పుకున్నారు. రత్నాలకోసం, నీమసారాయిలకోసం, పైవేషాలకోసం, కేరుప్రతిఫలకోసం వేలు లక్షలరూపాయలు ఏటేటా ఖర్చుఅవుతున్నాయి.

ఇందుకు అజ్ఞాను లేమని సమాధానం చెబుతున్నారు? “ఆ కుక్కలను పెంచే ఆయనతిండ్రి, దజ్జలకొద్దీ కోట్లువున్న ఆయనతండ్రి, క్లబ్బులో నీమసారాయిలు తానే ఆయనతండ్రి, ఆ వజ్రాలకమ్మలు పెట్టుకునే ఆవిడమామగారూ, ధాన్యంవర్తకంలోను కల్లుగుకాణాలు వేలంపాటలలోను తూర్పుగూడెంలో రోడ్లకంట్రాక్టులలోను, హాస్పిటల్లలో తిండిగింజల కంట్రాక్టులలోను లక్షలకొద్దీ రూపాయలు సంపాదించిపెట్టిపోయారు. వాళ్లకేం? వాళ్లు మహారాజులు. ఆచింపిరి సుడ్డలవానితండ్రి తప్పతాగి ఉన్నదంతా అమ్ముకున్నాడు. ఆహులీవాడు యీ మధ్య ధాన్యంధరలు పడిపోయినప్పుడు వ్యవసాయంలో దెబ్బ తిని కూలిపనికి దిగాడు. వీళ్లకూ వాళ్లకూ సాపత్యమా?” అంటారు.

“ధాన్యం వర్తకం!” ఆహా! ఎంత మర్యాదైనమాట! ఎంత ఘరానావృత్తి! ఎంతటి పెద్దమనుష్యులు చేస్తూవున్నవ్యాపారం! అచ్చతెలుగులో ఆమాట

కర్దమేమిటి? “ఆబాలగోపాలం తినిబ్రలకవలసిన తిండి గింజలను ఒడ్డి జూదమాడిడం” అనిగదా! అది బాహుటంగా సాగడానికి అవకాశమిచ్చే అనుమతినిచ్చే పరిపాలనను, అర్థశాస్త్రాన్ని ఏమని వర్ణించాలి? “ధాన్యం ధరలు లేచాయి” అని ఎంత శాస్త్రాక్రంగా మాట్లాడుతున్నాము! అందువల్ల ఎన్ని వీడకొంపలు మాట్లాడెయో, అందుకు కారకు లెవరో, కారణా లేమిటో ఆరసి పాలించే ప్రభు వేడి? అవును! అగ్నిసాక్షిగా పెండ్లాడిన భార్యనే ఒడ్డి జూదమాడి ఓశిపోయిన చక్రవర్తులు జన్మించిన పుణ్యభూమి యిది! తిండిగింజ లొకలెక్కా? శేను తీవ్రంగా వ్రాస్తున్నానని అనుకోవద్దు. అట్టి దేశాన్ని గురించి బెర్నార్డు షా ఏమని వ్రాశాడో చూడు:

“దేశంలో వున్న పసిడిడ్డలకు చాలినన్ని పాలను ఏర్పాటుచెయడానికిమందు షాంపెన సారాయికోసం ధనం వెచ్చించేదేశం, చాలినంత ఆహారం లేకపోవడంచేత వేలకొద్దీ చంటిసిల్లి లేటేటా చెచ్చిపోతూవుంటే పెంపుడుకుక్కలకు రుచియైన ఆహారం వేయించడానికి ధనం వెచ్చించేదేశం, చాలా చెడుగా పరిపాలింపబడుతూవున్న, తెలివితక్కువ, బడాయికోరు, బుద్ధిలేని, అజ్ఞానపుడేశమని చెప్పాలి. అటువంటి దేశం తననిజస్థితిని తాను గుర్తించకుండా కప్పిపుచ్చాలని దేశంలో వున్న రత్నాలహారాలను, పెంపుడుకుక్కలను ఐవ్వర్వరికింప లేక పెట్టుకుంటూ, ఒక్కొక్క పెంపుడుకుక్క ఆరేక్షిల్లిలను పెట్టినప్పుడు దేశంలోవున్న భనసంపద ఆరురెట్లు మెచ్చిందని సంతోషిస్తూ, ఎంత అవస్థపడి ప్రయత్నంచేసినా, చివరకు చెడిపోక మానదు. ఒకజాతి బాగుపడడానికి మార్గం తనయింటిని చిక్కగా దిద్దుకోవడం వక్కలే; అనగా ఆజాతియొక్క భౌతికవాంఛలను వాటి వాటి అవసరాలనుబట్టి తీర్చడం, అవసరమైన వాంఛలు మార్తిగా తీరేదాకా పోకులకు చిత్తచపలతలకు పోకుండావుండడం.”

కుక్కలను, సుట్టాలను పెంచేవారిని తిట్టిలాభంలేదు. ఈజబ్బుకు అలు కారణ మేమిటి?

కొంతమందికి ఎక్కువధన ముండడం - అవసరమైనదాని కంటే ఎక్కువగా, ఎల్లా ఖర్చుపెట్టాలో తెలియ కుండా డబ్బు వుండడం. ధనికుడికి, దరిద్రుడికి సమానంగానే యిల్లా, వాకిలీ, తిండి, బట్టా కావాలి. ఇద్దరూ ఇట్లు కడతారు; తిండిగింజలు కొంటారు; బట్టలు కొంటారు. కాని దరిద్రుడు తాను కొన్నవస్తువులూ, కట్టించినయిల్లా చాలటంలేదని మొర పెడుతూ వుంటే, ధనికుడు పెద్దమేడ కట్టిస్తున్నాడు. కొత్త నగలు చేయిస్తున్నాడు. ఇంటినామావల ఖరీదు, బంగారంఖరీదు చెప్పిలేవేం? తన కేమిల్లా? ఎక్కువడబ్బు ఖర్చుపెడతాడు. పనివాళ్లకు ఎక్కువ జీతా లిస్తాడు. కాబట్టి వాళ్లందరూ అతను పురమా యించే పనులమీద పరుగులెత్తుతారు. పర్యవసాన మేమిటి? చీడవాళ్ల దరిద్రమూ, అవసరాలూ తీరటం లేదు. పనిపాటులన్నీ భాగ్యవంతులకోసమే వినియోగ మవుతున్నాయి. అధికసంఖ్యాకులకు పేదచారిసంగతి కనుక్కనేవాళ్లు లేరు. అల్పసంఖ్యాకులకు ధనికుల సౌఖ్యంకోసం అందరూ పాటుపడుతున్నారు. ఆటు వంటిసందర్భంలో భాగ్యవంతులు ప్రజలకు పనిపాటులు కల్పిస్తున్నారని చెప్పి లాభంలేదు. అందువల్ల సేకాని కుపయోగంలేదు. మనిషిని చంపినవాడు ఊరిదీనేనాడికి పని కల్పిస్తున్నాడు. వీగిలో ఆడుకునే పిల్లమీదకి మోటారుబండిని పోనిచ్చి చంపిన మోటారుమనిషి డాక్టరుకి, శవాన్ని మోసేవాళ్లకు, పురోహితుడికి, పోలీసుకు, మేజిస్ట్రేటుకు ఇటువంటివాళ్లందరూ పని గల్పిస్తున్నాడు.

“నిరర్థకమైన పనిపాటలను కల్పించడంలో ధనవంతులు ఖర్చుచేసే ధనం అందఱుమా వుపయోగపడేటట్టుగా విభజనఅయితే అందరికీ సరియైనవృత్తులు ఏర్పడతాయి. ప్రతి మనిషికి తిండికి, బట్టకు, కొంపమా లోటు తీరే దాకా మోటారుకార్లకోసం వ్యభిచారముల కోసం డబ్బు వ్యర్థంగా వినియోగపడదు. అందరికీ వుపయోగపడే వృత్తులను వదిలి సోమరి పోతులకు చాకిరీచేయడానికి మనుష్యులకు బీతాలు భిక్షాలు ఏర్పడివు. పైపటాటోపం,

సోమరితనం, దుశ్చారాఖిన్లు, నిరర్థక జీవనం ల్లు తాయి. చాలినంత తిండి, బట్ట, సరవళిప్రమోద యిల్లు, నిశ్చింత, నీతి, ఆరోగ్యం, నిజమైన విశ్వ రాశిభివృద్ధి యేర్పడాలి” (— పెర్నాంగు మా).

పనిపాటులు లేకుండా సోమరిలెందుగా కాలనే పంచెయడం, అల్లా వున్నందుకు టకేనారు, పిన్నంచే వారు లేకపోవడం - ఇది ధనికుల లక్షణము. వున్న సౌఖ్యాలలో ప్రధానమైనవి. భోజనాదులు గారికి స్థిరంగా యేర్పడాయి. అట్టివారిని మనం స్వపాఠని మన్నిస్తున్నాం. మనం వాగుకునే వస్తువులకు, చేయిం చుకునే సేవకు మనం మారువస్తువు లివ్వకుండాను, మారు సేవ చెయ్యకుండాను వుంటే అది గొంగుళి, అల్లా చేనేవాళ్లే దొంగలు. ఇతరవిధానైవ గొంగుళి నాలవతేనే ఇట్టి దొంగతనాలవల్ల కూడా హాని కలుగుతుంది. పదిగోల రూపాయలు పిత్రాగ్నితం వున్నవాడు ఇట్లు లగలతెట్ట నా, తలలు బద్దలుకొట్టనా, సగనాత్యలు చేసినా పూరు కంటున్నామా? కాని యంతకంటే ఎక్కువహానిని కలిగిస్తావున్న ధనికుల నిర్వాహకశక్తిని ఎదురే తనాన్ని విడిచకుండా పూరుకుంటున్నాడు. వారు కష్టపడి పనిచేయడం మర్యాదకు భంగమనీ, గొప్పవారు చేయగూడని పనిఅనీ మనస్థిలకునూ దా సేర్వకు న్నాం. శరీరకష్టంవల్ల దేశంలోవున్న ఆర్థికసంపదను వృద్ధిచేయడం సామాన్యులు, హుటిక గుడ్డమీ లేనివాళ్లు చేయవలసినపనిగాని ఘరానామహిమలు చేయదగిన పనిగా దంటున్నాము. “శ్రమపడిగలిగినది గందరూ శ్రమపడి పనిచేయాలి” అన్నది చట్టం లన్నిటిలోను ప్రధానమైనది. కాని మనపట్టాలన్నీ భాగ్యవంతులు ఏర్పాటుచేసినవి కాబట్టి అన్నిటికంటే ప్రధానమైన యీమాత్ర మందులో కనపడదు.

దుర్భరమైన యీ సోమరితనంవల్ల అన్నివిధాల హింసస్థితికి వచ్చినవారు ధనికులఅడంగులు. నిర్వాహక రత్నము, అనాగోగ్యము దురభిమానము ముద్రలైన జబ్బులన్నీ వారిని మిక్కిలి బాధిస్తున్నాయి. తమ శరీరాన్ని అలంకరించుకొని వర్ణవంధి పనిచేయకుండా కూచునివుండడం వారిదినచర్య. సామాన్యశ్రేణిలమోస్తరుగా తమసంసారాలను దిద్దుకోలేదు. పిల్లలను పెంచ

లేదు. మంటిగ్లను అసలే చక్కబెట్టుకోలేదు. చెమటూడ్చి పనిచేయడాని కలవాటుగాని, ఇష్టంగాని లేదు. అల్లా జీవించేవారిని చూస్తే నిరసన; నీచభావం. తమ మంటి పప్పువారు సామాన్య లందరిమోస్తరుగా పని చేయరు. పనిచేయనక్కరలేదు. కొన్ని జమీందారీ యిల్లలో రాణివాసస్త్రీలు నిత్యమూ నాకర్ల చేతనే అన్నపునుద్దలు చేయించుకుని తమనోళ్లలో వేయించుకుంటారట. నీయన్నము నీచేతితో నీవు తినుట కభిమాన పడేటంత విశ్వరూప నీ కెన్నడూ పట్టకుండునుగాక!

కాని యీమధ్య భూస్వాములు, ధనికులు కూడా కష్టపడి పనిచేస్తున్నారు! అందరితోపాటు వారు కూడా చట్టనిర్మాణసభలకు, స్థానికసంస్థలకు విశ్వనిద్యాలయసభలకు అభ్యర్థులుగా నిలిచి దేశ మంతటా డబ్బు విరళిమి సభలలో స్థానాలను బాహుటంగా కొంటున్నారు. మంత్రివర్గాలు నడుపుతున్నారు. 'రాజు తలచుకుంటే బిల్లులకు కొడవా?' అందరితోపాటు వాళ్ల యువకులుకూడా చదువుతున్నారు. ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు. వర్ణవంది పనిచేయనక్కరలేకుండా కర్రపెత్తనం చేయవలసిన వుద్యోగాలు వారికి గుర్త. ఈమంత్రివర్గాలనుగురించి, ఉద్యోగులనుగురించి బెర్నార్డ్ షా ఏమనివాణాడో చూడు :

“ప్రజలకు మహారాన్నిబట్టి ఆలోచిస్తే తమనూ రందరిమోస్తరుగానే వీరుసండా ఆట పాటలతోను వినోదాలతోను తమకాలం గడిపి, ప్రజలను పరిపాలించే పనిని, ప్రజల కష్టసుఖాలు తమకష్టసుఖాలు వకటిగా వుండి, సుప్తయిన జీతాలమీద పనిచేసే మంత్రులకు ఉద్యోగులకు వదిలివేస్తే ఇంతకంటే బాగా వుంటుంది.”

మతం ధనికులది; దేవాలయం ధనికులది; దేవత ధనికులది; పురోహితుడు ధనికులనాకరు; ఉద్యోగి ధనికులమనిషి; ఆత డమలుజరిపే చట్టాలు ధనికులవి; చట్ట నిర్మాణసభలు ధనికులవి; న్యాయస్థానాలు ధనికులవి; అచ్చటి న్యాయం ధనికులది; వర్తకవ్యాపారాలు ధనికులవి; చదువులబడులు ధనికులవి;

చదువు చెప్పేవారు ధనికుల మనుష్యులు; వారు చెప్పేవి ధనికులచదువులు; వార్తాపత్రికలు ధనికులవి; అంబలి వార్తలు ధనికులవి; అగ్రశాస్త్రం, రాజ్యాంగ శాస్త్రం, నితిశాస్త్రం, వైద్యశాస్త్రం, ఆరోగ్యశాస్త్రం మొదలైన శాస్త్రాలన్నీ ధనికులవి.

ఇందులో చిక్కేమిటంటే, అందరి లాభనష్టాలు కష్టసుఖాలు కొంతవరకు వక్కవిధంగానే వుంటాయి. భాగ్యవంతులు బీదవాళ్లు కొంతవరకు వక్కత్రాటి మీదనే నడుస్తారు. కొంతవరకు యిద్దరిదీ వక్కలే రస్తా. అందుచేత సమర్థులు, దారి తెలిసినవాళ్లు ముందు ననుస్తావున్నవాళ్లు, అసమర్థులకి, దారి తెలియనివాళ్లకి వెనకబడినవాళ్లకి దారిచూపడం సహజం; వెనుకబడిన వాళ్లు కళ్లు మూసుకొని వారి ననుసరిస్తూ, తమదారీ వారి దారీ యెచ్చట విడిపోతాయో, ముందు వెళ్లేవాళ్లు దొంగలో దొరలో, తెలుసుకోలేకపోవడంకూడా సహజమే. ఒకఉదాహరణ, రైల్వేలో అపాయాలు అందరకూ సామాన్యమే. వాటిని తప్పించడానికి చట్టాలు, నిబంధనలు, బోధనలు, సలహాలు — ఇవి అందరకూ లాభించేనే. కాని “రైల్వేలో పనిచేసేవాళ్లకు జీతాలెక్కువ చేసి, ఎక్కువ విక్రాంతి ఇస్తే రైల్వేలో ప్రమాదాలు తగ్గుతాయి. రైల్వేలో వచ్చే లాభాలన్నీ వాటాదార్లు పంచుకోవడంచేత నాకర్ల జీతాలు చాలా తక్కువగా వున్నాయి” అని చెప్పనీ; చెప్పినవాళ్లను “సోషలిస్టు”లనీ, “రష్యాడబ్బు తింటున్నవా”ళ్లనీ తిడతారు.

వైద్యశాస్త్రం: భాగ్యవంతుల కంపెనీలలో తయారైన ఖరీదైన మందులను అందరిచేతా కొనిపించడానికి. అగ్రశాస్త్రం: ధనికుల ఐశ్వర్యాలకు యేమాత్రం వత్తిడి కలిగినా, పనివాండ్రుశీతాలు యేమాత్రం పోచ్చినా దేశంలోవున్న మూలధనమూ ఐశ్వర్యాభివృద్ధి తగ్గిపోతాయనీ, బీదవాళ్లు సంతాననిరోధాలవల్ల పిల్లలను కనడం తగ్గిస్తే వాళ్లకష్టాలు తీరిపోతాయనీ బోధించడానికి. వార్తాపత్రికలు: వలకొద్దీ ఖర్చుపెడితేనేగాని పత్రిక నడవదు. అది బీదవారికి సాధ్యంకాదు. వ్యాపారంచేసే భాగ్యవంతులపక్ష మంటేనేగాని పత్రిక నడవదు. చదువులు: పరిసభ్రమైన యిష్టా, చాలినంత తిండి వుంటే బీదవాళ్ల రోగాలు పోతాయనీ, చేతినిండా సార్థకమైన

పనిపాటు లుంటే ధనికులలోగాలు పోతాయనీ బోధించే బడిపంతులుకి ఉద్యోగం దొరుకుతుందా? అతడికి యిక ముందుకూడా యెక్కడా వుద్యోగ మియ్యకూడదని నూకల్ల యినప్పైక్రవద్దనుంచి గెజెట్లో నోటిసు రాదా? తనరాజ్యంలోవున్న బహు లన్నిటిలోను 'ఓం హిరణ్యకశ్యపాయ నమః' అని ప్రార్థించాలనీ, 'విరోధిశాస్త్రాలు' నేర్వకూడవనీ శాసించిన హిరణ్య కశ్యపుణ్ణి నున నందించడం యెందుకు?

అయితే, వున్నవాళ్లే కాకుండా లేనివాళ్లుకూడా యీ పద్ధతులమీద యెందుకు తిరగబడరు? నిజమే! ఏసంస్కృతిలో, యేబాధలను అనుభవించేవాళ్లో ఏదో విషయమై యెప్పుడూ తిరగబడుతూనేవున్నారుగాని, అందరూ యేకమై యెన్నడూ తిరగబడలేదు. సామాన్యప్రజకు యిన్ని విషయాలకు సంబంధించిన సామాన్యపు సూత్రాలను గ్రహించేటంత వివేకం, దూరదృష్టి లేవు. ఎవరికి వారు ధనికు లిచ్చే స్వల్పదయాగ్రహణలతో తృప్తిపడేవారే. అల్పసంతోషులు. అందుకు చిన్నప్పటినుంచీ అలవాటుపడివున్నారు. కట్టుకోడానికి పాతగుడ్డ లిస్తేచాలు; తనకూ తనవాళ్లకు చిన్న చిన్న నాకరీ లిప్పిస్తేచాలు; ఎల్లావున్నా రని కనుక్కుంటేచాలు; భుభుభుకార్యాలలో తిండిపెట్టిస్తే చాలు; మంచికి, చెడ్డకి పాపలా, బేదా చేతులోపెడితే చాలు. పైగా ధనికులయిళ్లలో పండుగలకి, పంపాలకి ఎన్నికేడుకులు? — బాణసంచాలు, వుత్సవాలు, అన్నదానాలు! ఆ భూస్వామి గొప్పనుగురించి, యీ భూస్వామి సరదాలనుగుతించి, యింకో భూస్వామి విశ్వర్యాన్నిగుతించి వారు తమయిళ్లలో ఎన్నోళ్లు ముచ్చటించినా అంతవంటుందా దానికి? ఫలానావారికి నేనే సరుకులు సమైచేస్తాననీ, వారియింట్లో నేనే పనిచేస్తున్నాననీ, వారు ఫలానావారికి కాలవ లిప్పించారనీ, వారికొట్లోనో దివాణం లోనో మావాడు గుమాస్తాఅనీ చెప్పకోవడం గౌరవం. ఏమో! వున్నవాళ్ల అనుగ్రహం వుంటే ఎప్పటికీమి వస్తుందో, ఏమి లాభమో! ప్రతికలలోకూడా అట్టి వారి గొప్పనుగురించి చదవాలని వుంటుందిగాని, వారి ఫోటోలను చూడాలని వుంటుందిగాని విదేశీవయస్సు వచ్చేలోగానే చనిపోతూవున్న పిల్లలసంఖ్య ఇదివరకు

కన్నా హెచ్చించని వ్రాసే సేనల్లంటే తలనొప్పి. వాటినిచూడ బుద్ధివుట్టదు. అల్లా ఇద్దిపునేలే అప్పుడు తెలుస్తుంది - చక్కగా సింగారింసుకొనే వక్కాతడ దాని దుబారాఖర్చువలన దేశంలో పదిమంది చంటి పిల్లల పోషణకు డబ్బులేక వాటిప్రాణాలు పోయి యుండవచ్చునని. అందరూ స్త్రీలపూ ప్రేమైన బట్ట లుంటేనేగాని ఒకరిద్దరకు రవలగుడ్డు లుండరాదని అజ్ఞానురాండ్రకు తోచదు. అందరూ స్త్రీలూ ఏంపిరి గుడ్డలతో వున్నప్పుడే రవలగుడ్డు తినుకుండా పంలోనే వుంది అందం చందంఅని వారి అప్రసాయం. ఆ వింపిరిగుడ్డలవాళ్లన్నడైనా తిరిగిబడివచ్చుననిగాని, రవ్వలను కొనుక్కొనేవాళ్లు లేకపోవడంవల్ల వాటికి ఖరీదు రానిరోజులు రావచ్చుననిగాని, అందరూ సతక గుడ్డలు కట్టుకునేరోజులు వస్తాయనిగాని వారికి తోచదు. పోలీసువాళ్లున్నారుగా! ఏం భయం?

పాపం! మొన్ననే వకజునియందారుగారు అన్న చట "ఏం విడ్డూరం వచ్చింది! దివాణంనింద? పైగా లెన్నడేనా తిరగబడడం ఎరుగుదుమా?" అని!!! తిరుగబాటంటే అసూర్యంపశ్యయిన ఆయిల్లాటికి ఆశ్చర్యంవేసి వుంటుంది!!!

౧౮౮౯ లో గ్రెంజిన్రబ తమరొద్ద పొగగ బడి, బాస్టిలు డరసాలను వట్టుకొని, పైకిగను విడిచి చినప్పడు రాని తనమంత్రిని 'మనస్రబం తిగుగుబాటు చేస్తున్నారా?' అని అడిగాడుట! 'ఏమో! తిరుగు బాటు కాదు, నిస్లవం!' అని మంత్రి బహువిచ్చినా డట!

సామాన్య నీయేర్పాట్లను అంగీకరించి పూకులో దాని కింకోకారణంకూడా వుంది. ఏమో గ్రహాంతరి నారి అరాత్తుగా మనకుకూడా ఎక్కడినుంచైనా పాతికవేల రూపాయలు రాగూడదు? మొన్న అంబాగీశేట కమ్మ వారి అబ్బాయికి కలకత్తా గుర్రపుసంఘంలో పదివేల రూపాయలు రాలేమా! ఎవరు చూశాడు? కాడేపు వారి అబ్బాయి, వల్లూరినారి అబ్బాయి, ఇల్లూరివారి అబ్బాయి కలిక్చరుపరీక్షలు పాస్యసయినారు. నునవాడు మాడా నాలుగేళ్లలో ఆ పరీక్ష పాస్యనుకొనాడను? లేదా గుణుపురంతలాకా తానీట్టారు కొవచ్చును;

లేదా పౌరీకం సెనీలో సాతికరూపాయల గుమాస్తా గగ్గి దొరకవచ్చును.

సంఘమంతా ఇటువంటి సూదపు ఆలోచనలతో, అడియాసలతో, గాలిమేడలతో దుర్భరమైన జీవితపుబరువును మోస్తోంది. ఎంతమంది కి అశియాసలు సఫలమౌతున్నాయి? ఎన్నో వంతునుండి? మిగిలిన వారి గతియేమిటి? వాళ్ల తెలివితేటలు, శక్తిసామర్థ్యాలు బూడిదలోపోసిన పన్నీ కాతున్నాయి.

విశ్వరూపంలో వున్న ఈ యెక్కువతక్కువలవలన కలుగుతూవుండే అనర్థకాలనుగుఱించి ఇంకా ఎంతైనా వ్రాయవచ్చును. కాని, యీపాటికే నీకు నమ్మకం కుదిరివుండాలి. లేకపోతే నేనంటే నీకు ఇష్టం లేదన్నమాట.

ఆదాయ మందరకూ సమానంగా వుండడం అనుభవంలో కొంతవరకు మనం మాస్తూనేఉన్నాం. వ్యవసాయంలో వకనాటున వకవిధమైన పనిలోవున్న కూలీ లందరికీ ఒక్కటే కూలీ యిస్తున్నాం. వాళ్లలో ఎరటివాళ్లు, నల్లటివాళ్లు, హిందువులు, తురకలు, కిరస్తానీలు, తెలివైనవాళ్లు, తెలివితక్కువవాళ్లు, చురుకైనవాళ్లు, చెనకపడేవాళ్లు అందరూ వుంటారు. అల్లాగే గవర్నమెంటు వుద్యోగాలలో, కంపెనీలు, బ్యాంకులు, వర్తకవ్యాపారాలలో వకతరగతి మనుష్యులకు వకమొత్తం జీతం ఏర్పడివుంది. వాళ్లలో వకరిద్దరు తెలివితక్కువవాళ్లు డబ్బు పోగొట్టుకున్నా, వకరిద్దరు అదృష్టవంతులు మిగతావాళ్లను వెనుకకుదొక్కి పైకి వచ్చినా, సమానంగా జీతం పుచ్చుకుంటూవున్న వాళ్లలో లక్షాధికారి అనీ, శేడవాడనీ భేదా లుండవు.

మనషి? మనిషికి గుణాధిక్యతలో, తెలివితేటలలో శక్తిసామర్థ్యాలలో పనిపాటలలో ఎక్కువ తక్కువలు వ్యత్యాసాలు ఉండవచ్చును, ఇతరవిధములైన అర్హతలనుబట్టి కొద్దివారు గొప్పవారు అని భేదాలుండవచ్చును. గాని ధనాధిక్యతనుబట్టి యేర్పడివున్న విపరీతమైన యీ వ్యత్యాసాలు నశిస్తేనేగాని సంఘాన్ని దిగలాగుతూవున్న యీ కంటకాలు తొలగవని సామ్యవాదులవాదన.

ఎక్కువ తెలివితేటలూ నీతీ, న్యాయమూ, శ్రద్ధా, చురుకుదనమూ కావలసినచోట అధికంగా జీతాలివ్వాలనీ, ఆదాయంలో ఆధిక్యము వుంటేనేగాని నడవడిలో దౌస్త్త్యం మాపడానికి ప్రోత్సాహ ముండదనీ లోకం నమ్ముతోంది. కాని సామ్యవాదు లీవాదనను అంగీకరించరు. ఒకటోరకపువనికి ధనప్రోత్సాహ ముక్కురనే లేదనీ, అది వున్నప్రతిచోటా అట్టిపని జరగటమే లేదనీ, మానవస్వభావం అంత నీచమైనది కాదనీ, మానవస్వభావానికి ద్రవ్యాశ ఆరోగ్యవంతమైన ప్రోత్సాహమే కాదనీ, ఏకవకుండా వుండడానికి, బడిలోకి వెళ్లడానికి, చిన్నపిల్లకు కానీ లంచ మిచ్చినట్లుగానే కొందరికి యెక్కువ పబ్లిచ్చి సత్ప్రవర్తనను కొనడం అలవాటు చేయడంవల్ల ప్రజలందరకూ అనేకదుర్గుణాలు అలవాటు చేస్తున్నామనీ, సత్ప్రవర్తనయొక్క విలువనే చంపి వేస్తున్నామనీ, ఎంతటి స్వల్పకార్యాలకైనా ఎంతటి మహత్కార్యాలకైనా ఎట్టి నాకరీకైనా సహజమైన, ఉత్సాహం, శ్రద్ధాభక్తులు, ఆత్మగౌరవం, జనాపవాదంలే భయం, మొదలైన గుణాలుంటే పనులు జరుగుతాయికాని ద్రవ్యాశవల్ల కాదనీ, మొత్తానికి సంఘాన్ని నడుపుతున్నవి ఆగుణాలేకాని ద్రవ్యం కాదనీ, ఎన్నడూలేని ప్రాముఖ్యం డబ్బుకు ఇవ్వడంవల్లనే సంఘానికి చిక్కులన్నీ ప్రాప్తించాయనీ సామ్యవాదుల నమ్మకం. ఎంతబీదదైనా భార్య పాతివ్రత్యంచూపడం మగడిచ్చేలంచాని కాశపడి కాదు. ఎంత డబ్బిచ్చినా వేళ్ళ పతివ్రత కాదు. మహారాష్ట్రదేశచరిత్రలో నేతాజీ పాల్గారు, తానాశీ మాలుసు రేలవంటి నేవకులను శివాజీ ఎంత డబ్బిచ్చి కొనగలడు? ప్రపంచచరిత్రలో డబ్బువల్ల సాధింపబడిన మహత్కార్యాలకంటే ఉత్సాహము, అభిమానము, భక్తి, శ్రద్ధాదులవల్ల సాధింపబడిన మహత్కార్యాలే యెక్కువ కనపడుతున్నాయి.

డబ్బాశ లేకపోతే కొంతమంది అసలే పనిచేయరన్న భయం సామ్యవాదులకు లేదు. అందరికంటే తక్కువగా పనిచేసి అందరితో సమానంగా వాటాకు సిద్ధమయ్యే సోమరులుకూడా దొంగలే కాబట్టి యితరవిధాలైన దొంగలను శిక్షించినట్లే వారినికూడా శిక్షిస్తారు. "నేను మురికిగుడ్డలతోలే వుంటాను; నాకు శుభ్రమైన

యిల్లా వట్లూ తిండి అక్కరలేదు. నేను పనిమాత్రం చెయ్యను. ఏవో ముష్టిపైతుని బతుకుతాను" అని అన్నంతమాత్రాన వట్లవంగని మంగయ్యను వదిలి పెట్టరు. అందరూ సమానంగా శ్రమపడాలి. నేతనం పొందాలి, పట్నంగా వుండాలి. తనవంతుపని తాను చేసినతర్వాత యిష్టమువచ్చినంత సోమరితనంగా అతడు వుండవచ్చును.

అయితే వట్లవంగని మంగయ్యకు కోపం, సంఘంలో వున్నవాళ్లందరూ కలిసి తనను బలవంతంగా దరిద్రంలో వుంచారని కాదు. తనకి బాగుపడమనీ, పని చెయ్యవలసిందనీ నిర్బంధంచేస్తే కోపంవస్తుంది.

పాకీపని మొదలైన 'అసహ్యమైన' పనులు చెయ్యడానికి మనుష్యులు దొరకరని సామ్యవాదులంగీ కరించరు. అటువంటి వృత్తులలో పనిచేసేవాళ్లు అసహ్యంగా వుండవలసిన అవసరంలేదు. సినీమాలలోను రైళ్లలోను మనతో సమానంగా మార్పునేవాళ్లలో అటువంటివాళ్లను గుర్తించగలుగుతున్నామా? రాక్షసుల మంత్రసానులు రోగులకు చేసేచాకిరీని మనతల్లులు, భార్యలు, భర్తలుకూడా మనకు చేయడానికి అసహ్యించుకుంటారు. ఆవృత్తుల గౌరవ మేమైనా తగ్గిందా? రోగుల మలమూత్రాలను శవాలను పరిశుచీనే రాక్షసుని మనం అసహ్యించుకుంటున్నామా? పిల్లలను కనడం పెంచడం అసహ్యమైన పనులు కావు? పుట్టమైనవాళ్లు యేపనినైనా పుట్టంగా చేయవచ్చును పాకీపని మొదలైన వృత్తులలో అందరూ అసహ్యించుకోనేది ఆవృత్తులు కాదు. ఆపనివాళ్ల మాటలు, ప్రవర్తన, జీవనం, యిరుగుపొరుగులు. కలెక్టరు తనమోటారును నడుపుకోడానికి, ఇల్లాలు తనయింట్లో పనిచేసుకోడానికి అసహ్యించుకోరు. గాని కలెక్టరు మోటారుడ్రైవరు టోపిని, చొక్కాను వేసుకోడానికి, యిల్లాలు దాసిదాని, వంటదాని గుడ్డలను కట్టుకోడానికి అసహ్యించుకుంటారు. మాలమాదిగలు, పాకీవాళ్లు తిరగబడడం తమపనులను చెయ్యమని కాదు. సంఘం తమరిని నీచంగా చూస్తోందనీ, స్వల్పజీతా లిస్తోందనీ తిరగబడుతున్నారు.

అందరూ సమానంగాగాని, భిన్నభిన్నంగా సమానంగాగాని వేతనాలు ఇవ్వడాన్ని గురించి సామ్యవాదులలో అభిప్రాయభేదాలు ఉన్నాయి. అని చెప్పకాలసాత్రాదులనుబట్టి ఆనుభవంమీద ప్రస్తుతంగా నిశ్చయంచేయవలసిన విషయం. బ్లాగ్ గుంకా అనేక విషయాలనుగురించి సామ్యవాదుల ఉద్దేశాలలో అభిప్రాయభేదాలు కనపడుతున్నాయి. అని చెప్పగా అనుభవంమీద నిశ్చయంకావలసినదిగాని, ఇది నిశ్చయంయిప్పుడు ఖండితంగా చెప్పడానికి నీయంకం. ఈలోపుగా, యీ పుష్టిశాలలో చాలా బోధకులు ఉన్నాయనీ, గొంతెమ్మకోరికలనీ, నెరవేరి కావనీ, నానెట్టి మొట్టపన్నాలతో, పంపిణీలతో సామ్యవాదులు సంఘాన్ని గంగలో ముంచడానికే ప్రయత్నిస్తున్నారని విమర్శకులు హేళనచేస్తున్నారు. సామ్యవాదుల వద్ద మోటారుకా గ్లంటానూ? గదుపునండ్ల గంటానూ? కాకాభివృద్ధి, జ్ఞానాభివృద్ధి, శాస్త్రపునోద్యమం, పుంటానూ? పెళ్లి స్లంటానూ? — యీవిన్నో ప్రశ్నిస్తున్నాడు. "గుడిపాటి నంకటాచలం పెళ్లి స్లంకరలేదంటాడు. ఆయన 'సోషలిస్టు'. అందుకే 'సోషలిస్టు'లకు పెళ్లి స్లంకరలేదు" — యీవిధంగా స్వీకృతీకరిస్తున్నారు.

నదులకు ఆనకట్టలు కట్టించి సంకలనాలు తవ్వించి సముద్రపుపర మవుతూవున్న వర్షోదకాన్ని మరకపోలాలను సారవంతం చేయడానికి ఉపయోగపడుతున్నట్టే గ్రనికులపర మవుతూవున్న భవననాశానికి అడ్డుకట్టేర్పర్చి సంఘాని కంటిటికి ఉపయోగపడేట్టు చేయాలని సామ్యవాదులప్రయత్నం. ఒకనీడరు బాగుపడడం వల్ల పదిమంది నష్టపడడానికి వా గొప్పకోరు. అంతే కాదు. సంఘాభివృద్ధివల్ల కొందరికి భాగం కొందరికి నష్టం కలుగుతోంది. బెజవాడలో సమైక్యంపెనీ రావడంవల్ల ఏలూరులో కలెక్టరాఫీసు గావడంవల్ల, విశాఖపట్నంలో హాగర్బరు రావడంవల్ల, అన్నిపట్నాలలోను మునిసిపాలిటీవారు కొత్తగా కోడ్లు, ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు వేయించడంవల్ల ఆ ప్రాంతాలవున్న ఇంటిస్థుల ఖరీదులు పెచ్చి కొంతమంది లక్షలు సంపాదించారు. అమనిసిపాలిటీలోనే కొంపలులేనివాళ్లు లేవని యేడుస్తూ

వుంటే, అటువంటివాళ్ళదగ్గరనుంచికూడా యేదో పన్నుపేర డబ్బు లాగి ఆ డబ్బుతో మునిసిపాలిటీవాగు రోడ్లను వేయించి దీపాలు పెట్టిస్తే, అక్కడ ఖాళీస్థలాలు వున్న అదృష్టవంతులు యిదివరకు గణం రెండు అణాలుచేసే తమస్థలాన్ని గణం రెండురూపాయలుచొప్పున అమ్ముకొంటున్నారు. కట్టుకున్న సుడ్డుకుకూడా అమ్మించి దమ్మిడ్డలతోనూ నీచవారివద్ద వనూలుచేసిన పన్ను మొత్తంలోనుంచి తలవక 20 వేలు, లక్షచొప్పున విశాఖ పట్నపు హార్బరువద్ద వున్న పడేస సుకీసెలగల చూపావ మలకు క్రమమిచ్చారు. వారు ఏం కష్టపడ్డారని, సంఘాని కేమి వుపకారం చేశారని, ప్రతిఫలంగా వారి కాబట్టును ముట్టజెప్పడం?

అంతేకాదు, ఈసరికుల ప్రభుత్వంలో సార్థకంగా వినియోగపడే వక్కరూపాయికి పదిరూపాయలు దుబారాగా నిరర్థకంగా ఖర్చుఅవుతున్నాయి. భగవంతుడు, మనకు ప్రసాదించిన విశాలభూభాగాన్ని, అంతమైన ప్రకృతిసంపదను, మనుష్యసంపదను వినియోగించుచుకోలేక మహాసముద్ధిమస్య దరిద్రంతో మురిగి పోతున్నా, “ఇంత పెద్దదేశాన్ని, ఇంతమంది ప్రజలు ఎందుకు సగిప్టించావు, భగవంతుడా? జపాను ఇంగ్లాండుల మోస్తరుగా చిన్న దేశం చేయలేకపోయినానా?” అని మొరపెడుతున్నాము. “దేశం భాగ్యవంతమైనది; ప్రజలు మిక్కిలి నీడనాగు” అని దక్షిణసింహానేశాన్ని గురించి రాష్ట్ర స్థాపకులు అనుఅర్థశాస్త్రజ్ఞుడు వ్రాశాడు. మనదేశంలో వున్న భూమిలో మాడింట యింకా రెండువంశాలు సాగు, పంటలులేకుండా ఖాళీగా వుందని యిదివరకే వ్రాసివున్నాను — “జంగల్లో అన్నీ వున్నాయిగాని అట్లుడినోళ్ల శని వుంది” అన్నట్లు ఒక

వంక ఉపయోగపడవలసిన అపారమైన ప్రకృతి సంపద, ఇంకొకవంక నిరర్థకమైన దుబారాఖర్చు, మరోవంక అంశులేని దరిద్రం, — ఈ లోటుపాట్లను కనుక్కోగల, తీర్చగల నాగుడు లేకపోవడం — ఇక, సరికులు మనకు చేస్తూవున్న నిర్వాకం ఏమిటి?

ఈ లోపాలను దిద్దడము సామ్యవాదుల ఉద్దేశం. సంఘంలో యెవరికివారు స్వంత ఆస్తిని సంపాదించుకోరానినీ, దానిని యిష్టంవచ్చినవారి కిచ్చుకోరానినీ సామ్యవాదు లభ్యంతిరపెట్టరు. కాని అందువల్ల సంఘానికి హాని కలుగరాదు. నీ ఉపయోగంకోసం నీవు చేతికర్రను కొనుక్కోవచ్చును. నీయిష్టం వచ్చినవారికి దాని నిచ్చుకోవచ్చును. కాని దానిని చేతబట్టుకొని రోడ్డుమీద నీవు నడిచేటప్పుడు ఆ కర్రను నీయిష్టంవచ్చినట్లు త్రిప్పి, రోడ్డుమీద యింకెవరినీ నడవనీయకుండాచేయడానికి నీకధికారం లేదు. భూమి, వర్తకవ్యాపారాలు, పరిశ్రమలు మొదలైన అర్థోత్పత్తిమాగ్గాలు కొద్దిమంది స్వంత ఆస్తులుగా వుండడంవల్ల లాభాలకంటే నష్టాలే ఎక్కువ కనపడుతున్నాయి. చిన్నా, పెద్దా, అందరి బాగుకోసం వినియోగపడవలసిన సాధనాలు కొందరికే లాభిస్తున్నాయి. కాబట్టి వాటిని సంఘమే, ప్రభుత్వమే నడపాలి. వాటిని సంఘమే అభివృద్ధిజేసి ఆ లాభాలను సంఘమే పొందాలి. అందరూ బాగుపడాలి. ప్రభుత్వమువారు పోస్టాఫీసులను, రైల్వేను — నడుపుతోన్నట్లే, మునిసిపాలిటీవారు ఎలక్ట్రిక్ దీపాలను నీటికూడాయిలను నడుపుతున్నట్లే ఉమ్మడిగా అందరూ సంబంధించిన సంస్థలను ఉమ్మడిగా అందరిలాభంకోసం నడపాలి. —

— * —

పండితరాయలసూక్తులు

(నా తెలిగించినవి కొన్ని)

మల్లాది మూర్యనారాయణశాస్త్రి

సిరిగలవారి నానాడి

చేరన్త వారిముఖంబు చూడ వా
గరువపుమాటలుక విసన్త

కల్లప్రియంబులు నల్క వల్లనం
దరుణము చూచి మేయుదువు

త్రాగుదు హాయిగ నిద్రవోదా వో
హరిణమ! నాకు జెప్ప మహా

హా! యెన తేమితంబు చేసితో?

పెద్దవారికితఁ బెరిగిన మనుజుఁడు
గొప్పతనము గాంచి మెప్పువడయు,
సానాట్రకున్న జాతిర త్నంబైన
భూమినాథు మాళిఁ బొందనొక్క!

కుండ తగుపాటిసిటినిఁ గ్రోలుచుండ
దానికొడుకు సముద్రమంతయును జుట్టె
ధన్యమగు జన్మమెత్తిన తనయుఁ డెందుఁ
దండ్ర మించునుగాదె యుత్తిమగరిత్ర.

మానియన నొక్కచాతకమే నిజంబు
వసుధఁ గలకాల మయ్యది బ్రతుకుఁగాక
దాహమైనంత విడుచును దేహమైన
నోరు తెఱచి యాచించు బలారి నైన.

మంచివారిహితము మాటిమాటికి భంగ
పఱుపనేర్పకాఁడు పాపజాతి,
నిరపరాధు లైన నరులప్రాణంబులు
పాప నేర్పకలది పాపజాతి.

మంచివారను దూది రక్షించునట్టి
యగ్ని హోత్రండు పరుల దుఃఖాగ్నిశిఖల
నల్లఁ జల్లార్చునట్టి మహానిలుండు
వైనదుష్టుని వర్ణించునతఁడు కలఁడె?

దుర్జనుం డొనరించును దుష్కృతంబు
తత్ఫలము మంచివాని మార్గమునఁ బడును,

రావణుండు దొంగిలిగించ భూ ప్రపంచము
నంగుళికి బంధనగా నంప్రాప్తమయ్యె.

కొంతవడి కష్టపడి చేర్చుకొన్నవాని
చిత్తరువునందు మాట వ్రాసెదనొగొన
అవ్వి యేమైన ఘమఘమ మునునొక్కో?
భృంగముల నందు రెనము లభిగినునొక్కో?

నిన్ని వేదాస్తములు పఠించుచున్న
దుర్జనుండు గాంగవర్ణుఁడె సాధుత్వగింపెను,
అన్ని వేలేండ్లుగా స్మృతంబు మునుగి
మిడుకుమైనాకుఁ డిగ్బా మెట్టివానిన?

పరిమళము కలనటానును
గరువము పడఁచొకు మొప్పు నొప్పురి! పనుము
పరిమళ శైత్యశుచిత్యా
కరమై సుకుమారమైన ఘనపూర్ణిణి.

వానకొలుంగు నిత్యమూ? నొకడ నొకమ?
సీతినండ నీ కిల్ల నిలువఁబోసి

కాని, పాటిసి! నిజంగాగ్గిల్లమిందలి
చెట్లు కూల్చినపాఁదొని నిరమనుష్ఠి!

రేరాజుఁ జూడ నోడగని
నిగేజము జన్మ మెట్లు నిష్కలమగునో,
సారసము సొంపుచూడని

తైరవవిభుజన్మ మెట్లు కడు నిష్కలమి.

వెండికొండ పైఁడికొంపలు కొండలా?

అశ్రయించు చెట్లు లక్ష్మయుగాదు,
నరుగు వేషఁగూడఁ జందనమును నీయు
కొండ మలయ మునునొ కుఁగగజా.

మంచినేర్పరి వగుదువు చందరీక!
సీకు నరివారు లేరు భూలోకమగదా,
పండువెన్నెలఁ జెలఁగె దుత్పలినిగూడి
పద్మినిగూడి చెలఁగెదా పగటివేళ.

వలె ఏ గ్రామానికి కావలసిన వస్తువులు ఆ గ్రామంలోనే తయారయి స్వయంసంపూర్ణంగా ఉంటే ఈహింస, ఈయధాలూ ఇవన్నీ అవసరం లేవుగా? ఇంక — పారిశ్రామిక కేంద్రాల లేర్పడంవలన అనారోగ్యపరిస్థితులలో, క్రిక్కిరిసిపోయిన కొట్లలో అనేక కుటుంబాలు జీవించడంలాంటి అనర్థాలు గ్రామపరిశ్రమలలో పోతాయి. గ్రామపరిశ్రమలను వృద్ధిచేయడంవలన వైరులకు సహాయవృత్తు లేర్పడతాయి. వ్యవసాయంవల్ల వచ్చే ఆదాయానికి కొంచెము చేర్చుకోగలుగుతారు. ఇవికాక, ఇంకా గ్రామపరిశ్రమలలో తయారయ్యే వస్తువులు చక్కనివని, కౌశలీతమైనవని, ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధికి తగినవని, ఇంకా యేమేమో చెప్పి ఈ ఉద్యమానికి ప్రచారంచేస్తున్నారు. ఈ పరిశ్రమల ద్వారానే బాలురకు విద్య గరవవలసినది ఒక విధానం తయారుచేశారు.

ఇదంతా చూస్తే చాలా చక్కగానే కనబడుతుంది. ఇంకేముంది! ఈ గ్రామసంక్రమణవిధానం ఆమలులో పెడితే చాలు, ప్రపంచాన్ని సేదించుకుంటున్న ప్రధాన ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ సమస్యలన్నీ హఠాత్తుగా ఎగిరిపోతాయిన్నమాట! కాని, యానాదాలన్నీ బాగా తరచుచూస్తే ఇదింతా చెప్పేటంటే సులభమైనవిషయం కాదని తెలుస్తుంది.

ఒకానొకప్పుడు ప్రపంచ మంతటను, నున్న మొన్నటివరకు మనదేశంలోను, ఈ గ్రామపరిశ్రమలే వ్యాపించియుండేవి. అటువంటివి, ఎదుచేత క్షీణించినవి? ఇందుకు ప్రధాన కారణము అత్యంత శక్తిమంతములైన వస్తువులను స్వల్పభరిగితో తయారుచేసే యంత్రాలు బయలుదేరడమే. ఈ యంత్రాల పోటీకి నిలవలేక చేతి పనులు అన్నిదేశాలలోను కాలక్రమేణ క్షీణించిపోయాయి. యంత్రనిర్మాణంవలన ఇదివరలో ఎంతో వ్యయప్రయాసలతోగాని తయారుకొనివస్తువులు తక్కువ ఖర్చుతో త్వరగా లభ్యకొలది ఉత్పత్తిచేయడానికి వీలయినది. పేదవాళ్లకుమాడా చవుకయిన ఆహారపదార్థాలు, బట్టలు, దీపాలు, ప్రయాణసౌకర్యాలు, అందు బాటులోనికి వచ్చాయి. ధనవంతులుమాడా యెరుగని విద్యుద్దీపాలు, మోటారుకార్లు, అచ్చుపుస్తకాలు, పత్రికలు, గ్రామోఫోనులు, రేడియోలు సైతము ప్రజాసామా

న్యానికి అలవాటయిపోయాయి. ఈ సామాగ్రికామకాభివృద్ధి నంతటినీ చూచి తోస్తే, సమస్యలకు అవసరమయిన వస్తువుల సరలు సాధ్యమయిందన్న మరేమిలాభము? అనుమాలపరిస్థితులనుబట్టి ఒక్కొక్క ప్రాంతంలో ఒక్కొక్కపరిశ్రమ బాగా విస్తరించివున్నవి తయారుచేసి, వాటిని ఇతరస్థానాలకు ఎగుమతిచేస్తుంది. అక్కడనుండి ఆ ప్రాంతాలలో ప్రత్యేకంగా పాఠశాలల ఇతరపరిశ్రమలవస్తువులు తప్పించుకుంటారు. ఇటువంటి ప్రత్యేకీకృతి, సగర్వించోదయము లేక ప్రతి గ్రామంలోనూ అన్ని పరిశ్రమలూ స్వయంసంపూర్ణంగా యెగ్గిపెరిగెనంటే, సమస్య గూర్చి అట్లు వృధా అయిపోవడం, దీనివల్ల ఉత్పత్తిపడే మాత్రమే జరుగుతుంది. ఒకేమనిషిని అనేక కావాలని అన్ని వస్తువులూ తయారుచేసేవానింటే ఎందు సమంజసమో, ప్రతి గ్రామమూ స్వయంసంపూర్ణంగా ఉండాలంటేమాడా అంటే చక్కగానే ఉంటుంది.

పూర్వం గ్రామాల్లోని ఉండేవి కౌశలం, నీతి, నిజమే, ఉండేవి — ప్రమాణత, కార్యము, వైష్ణవ మొదలయినవి శాసనోపలలో. ఇప్పుడు లేవు, ఉండి వలసిన ఆవసరం లేదు. ఇతరపరిశ్రమలవస్తువుల సరకుకు! వ్యవసాయంలోనే ఆ సమస్యలు తలెత్తడం మొదలయినవి. పురులు తమకు కావలసిన అన్ని వస్తువులూ తమదేవాలలో పండించుకుంటుంటారు. తమ పరిస్థితులలో అన్నింటికంటే బాధకారియైనది సరకు పండించు ఇతరప్రాంతాలకు, ఇతరస్థానాలకు ఎగుమతిచేస్తున్నారు. ప్రత్తి, పొగాకు, సరకు, జననవార మొదలయినవి పండించే ప్రాంతాలలో అవన్నీ మానేసి కొంచెం వరి, కొంచెం ప్రత్తి, కొన్ని అవరదినమునూ, కొన్ని ఆముదాలు పండించుకోమంటే ఏర్పడు వింటామా? ఏమిలాభం వస్తుంది? ఈయుగంలో తిరిగి గ్రామాలలోనే స్వయంసంపూర్ణత్వం ప్రవేశపెట్టాలనేది అసంభవమైన కార్యక్రమము.

ఇంక, యంత్రాలూ ఫ్యాక్టరీలూ వీనినైతే 'కానిబిలిట్టు' విధానంవలన (అనగా, భవాభ్యుత్థి నపెట్టుబడిదారుల అధికారంవలన) కలిగి ఆసక్తులు నశించిపోతాయని అన్నది ఆలోచించాలి. యంత్రాలు పెట్టుబడిదారులది

కావడంచేత పరిశ్రమలలో తయారయ్యే సంపదంతా పెట్టుబడిదారులకే పోయి కూలీల కేమీ రావడంలేదని, యంత్రాలు తీసేస్తే కార్మికుడే యజమాని అవుతాడు గనుక లాభమంతా అతనికి చెందుతుందనీకదా, వాదం. యంత్రమంటే యేమిటి? అదికూడా ఒకసాధనము; పెద్దది, శక్తియుతమైనది. ఈసాధనంవలన అమితమైన సంపది తయారవుతోంది. ఇదంతా పెట్టుబడిదారులు గోచుకొని పోతున్నారంటే, అది సాధనంయొక్క తప్పా? కాదు; ఆతప్పు సంపదను పంచుకొనే విధానంలో ఉంది. ఈయంత్రాలన్నీ పెట్టుబడిదారుల ఆస్తులు కావడంలో ఉంది. ఇవి హరిజన్, పెట్టుబడిదారులు కోరికవల్ల కావడం, కార్మికులంతా కూటికిలేక మాడి పోవడం అనేవిపరితరస్థితి, దీనివలన వచ్చే సాంఘికసంఘర్షణలు సజీవిపోతాయి. సంఘనిర్మాణాన్ని మార్చడంవలన పోయేలనిర్ధాలుకాని, ఇవి యంత్రాలు తీసేస్తే పోయేవి కావు. యంత్రాలంతగా ఉపయోగించనిది, గామాలలో చిన్నరైతులచేత చిన్నచిన్న ధూళిండా లలో సాగింపబడుతున్నది, వ్యవసాయపరిశ్రమకు గమనించండి. ఇందులో సాంఘికసంఘర్షణ కేమయినా లోపనా? రైతులు, కూలీలు యజమానులచేత షాహుకార్లచేత పీడింపబడి నశించి పోతున్నారు. కాపిటలిస్టు విధానంయొక్క అన్యాయాన్ని స్పష్టంగా కనిపిస్తూనే ఉన్నాయి. పోనీ, చేనేతపరిశ్రమవంటి గృహపరిశ్రమలలో చూడండి. అక్కడా ఇవే పరిస్థితులు. పనివారంతా షాహుకార్లకు ఋణగ్రస్తులైయున్నారు. మగ్గాలు ముదలయిన పనిముట్లు షాహుకార్లవి. (లేదా, షాహుకారుకి తిణఖాలో ఉంటాయి). నూలు, భత్తాలువగైరాలకు షాహుకారే అడ్వాన్సు యివ్వాలి. దీనింతటి మీదా బోలెడంత వడ్డీ. షాహుకారుకి కావలసినరీతిని వస్తువులు తయారుచేసి, అతను నిర్ణయించే ధరలకు అతనికి అమ్ముకోవాలి. పనివాడికి మిగిలేది పొట్టికూటికయినా చాలని కూలియేగాని మరేమీ లేదు! ఈషాహుకారుదళారీలకు పూర్తిగా వశమై పోయిఉండుని గృహపరిశ్రమ ఒకటయినా లేదు. సహకార సంఘాలద్వారా ఈదళారీలను తొలగించడానికి చేసినప్రయత్నాలన్నీ విఫలమైనవి.

దీనివలన తేలేసారాంశ మేమి? షాహుకార్లు తమధనాన్ని యంత్రపరిశ్రమలలోగాని, గృహపరిశ్రమలలోగాని, వ్యవసాయంలోగాని, పెట్టుబడిపెట్టి లాభాలు లాగడానికి నావకాశ మున్నంతవరకు పరిస్థితు లొకలాకే ఉంటాయి. ఈపరిశ్రమలు చిన్నవా, పెద్దవా? యంత్రాలు గలవా, లేనివా, ఒకేవంటి కేంద్రీకరింపబడినవా, చెల్లాచెదురైయున్నవా అనే ప్రశ్నలతో నిమిత్తం లేదు. ధనాఘోషలకు కేదలకు, యజమానులకు కూలీలకుగల యీసంఘర్షణ ఉత్పత్తి సాధనాలను మార్చినంతమాత్రంచేత పోజాలదు. ఈతరగతుల పరస్పరసంబంధాలను సంఘశ్రేయస్సు కనుగుణంగా ఉండేలాగున ప్రభుత్వంవారే కట్టుదిట్టముచేయాలి; లేదా ఈసంఘవ్యవస్థ పోయి కొత్తసంఘ వ్యవస్థయినా రావాలి.

ఇక నిరుద్యోగంసంగతి యేమిటి? పెద్దపెద్ద యంత్రపరిశ్రమలలో వస్తువు లన్నిటినీ యంత్రాలే కొలిదిమంది కార్మికులసహాయంతో తయారుచేస్తాయి; అందువలన చాలామంది నిరుద్యోగులైపోతారు; అదే గ్రామపరిశ్రమలద్వారా జరిగితే యంత్రాలు చేసే పని తక్కువ, మనుష్యుల అవసరం యెక్కువా ఉండి చాలామందికి పని దొరుకుతుంది అని వాదిస్తున్నారు. ఇది లూర్తిగా నిజమే అయినయెడల, యంత్రాలన్నీ తీసేసి, చేతిపనులు స్థాపిస్తే అందరికీ కావలసినంతపని దొరకాలన్నమాట. మాటవరసకి — రైళ్లు తీసేసి, యెద్దుబండ్లు నడిపిస్తే ఎన్నిలక్షలమందికో ఉద్యోగాలు దొరకాలి! కాని, నిజంగా అల్లా జరుగుతుందా? రైల్వే లేకపోతే ఇంతమంది ప్రయాణం చేస్తారా? ఇన్నిసరకులు రవానా అవుతాయా? పెద్దపరిశ్రమలు తీసేస్తే అసలు జరిగే ఉత్పత్తియే అగ్గి పోతుంది. అందువలన నిరుద్యోగం హెచ్చుతుందని తగ్గదు.

ప్రాతపద్ధతులు పోయి కొత్తవి వచ్చినప్పుడెల్లా ఇదివరకు వృత్తులలో ఉన్నవారిపనులు పోకతప్పుదు. కాని, సంఘములోని సంపద, పనులు, ప్రజల ఆదాయాలు హెచ్చినకొలది ఈపనులు పోయినవారు కొత్తపనులలో చేరుతుంటారు. ఒకసారి కొత్తగా బయలుదేరిన పరిశ్రమలు, ఉద్యోగాలు పరికించిచూస్తే

ఎంతమంది ఈకొత్తపనులలో చేరియున్నారో తెలుస్తుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఈసర్దుబాటు సరిగా జరగక కొంతమంది నిరుద్యోగులుగానే ఉండిపోవడం ఏర్పడుతుంది. అది, సంఘవ్యవస్థలో ఇటువంటి సర్దుబాటు సక్రమముగా జరగడానికి తగిన యేర్పాట్లు లేకపోవడంవల్ల వచ్చే అస్థిమయం. ఒకపనిలో ఉన్నవా రెవరికి పని పోనీ పూడదు అంటే, పరిశ్రమలలో ఎన్నియంగాలకయినా అభివృద్ధిలేకుండా అల్లాగే ఉండిపోనా లన్నమాట. మనదేశంలో అల్లాగే ఉండేయోవల, మనపరిశ్రమలు ఎప్పటిలాగే ఉంటాయి ఇతరదేశాలవారు వృద్ధిచేసుకొని ఆసరుకులు తెచ్చి మనదేశంలో అమ్ముకుంటారు; పెద్దపరిశ్రమ లండన్లు, చిన్నపరిశ్రమల వస్తువులు కొనే వారుండరు; అందరూ తిరిగి వ్యవసాయంమీదనే పశిచీవించవలసివస్తే యేర్పడుతుంది. అందరికీ ఏదో “ఉద్యోగం” ఉంటుంది కాని, దానివలన వచ్చే “ఆదాయం” ఎందుకూ సరిపోదు.

ఉరికే యంత్రాగాలు తీసేసి చిన్నపరిశ్రమలు పెట్టినంతమాత్రాన నిరుద్యోగసమస్య పోయేది కాదు. అది చాలా క్లిష్టమైన సమస్య. సాంఘికవిధానంలోను, పరిశ్రమలను నడిపేపద్ధతులలోను, తీవ్రమైన మార్పులు వస్తేనేగాని తెమలేసమస్య కాదు.

మనదేశంలోని పారిశ్రామికకేంద్రాలలో కూడా కార్మికులకు సరియైన యిండ్లు, వసతులు లేకపోవడం, అతిఅవసాగ్యపరిస్థితులలో వారు జీవించవలసిరావడం, మొదలయిన అనర్థాలు బాగా వ్యాపించాయి. కాని ఇవి ఆధునికపరిశ్రమలతోపాటు ఉండవలసిన అవసర మేమీ లేదు. యజమానుల స్వార్థపరత్వమే దీనికి కారణం. పాశ్చాత్యదేశాలలో కొన్నిచోట్ల ఇట్టిఅనర్థాలు లేకుండా యజమానులే శ్రద్ధతీసికొన్న పరిశ్రమలూ ఉన్నాయి. ప్రభుత్వంవారు శ్రద్ధవహిస్తే ఇవి లేకుండా యేర్పాట్లు చేయవచ్చును.

పోనీ, కేంద్రీకరింపబడిన పెద్దపరిశ్రమలకంటే చిన్నపరిశ్రమలే కొన్నివిధాల మంచి వసుకుండాము. అయితే, ఇటువంటి చిన్నపరిశ్రమలను ప్రస్తుతపరిస్థితులలో స్థాపించి నెగ్గగలమా అని ఆలోచించాలి.

అటువంటి పరిశ్రమలనే పరినిగా స్థాపించే ఉత్పత్తిశక్తి బాగా తీసికొనిపోతుంది. వస్తువుల సృష్టి చాలా యెక్కువ అవుతుంది. యంత్రాలవలన అభివృద్ధి తింగా ఆధునికపద్ధతులపై ఆసాగుచేసే విధియేలు మనకుంటే చాలా తక్కువవరకు అమ్ముకొనిపోతాడు. మనవస్తువుల నెవరు కొంటారు? పోనీ చిన్నవస్తువులమీద మోస్తుగా సమ్మించే అవకాశమూ అంటే ఆ విధియేలే మనదేశానికి ఉన్న విలువైన స్థూల కొందరితో కలిసి సృష్టిచేయ కట్టి, పోయేగా పన్నులబాధ తప్పించుకొని ఆమ్ముకొంటాడు. పన్నులయి న్నూ ఏర్పడినకంటేనే తక్కువ ఉన్నాయి. అన్ని పెట్టెలు, జోర్లు, రిబ్బనులపై పన్నులు ఉంటాయి. వీరూ రాలు తరహాకు చేశారు. అలాకా నాన్నా పన్నులు ఉన్నాయి. ఇటువంటి ప్రయత్నాలూ చేయాలి. కొవలసిన రాజసేవలకాకాల ముందు లేదు. అప్పుడు కాగమే ఉండి ప్రభుత్వం ఏర్పాట్లుచేయ వలసిరాగా, పన్నులసేవకు లవలంబించడం, అమ్ముకొనిపోయే స్థూలంబం ఆవసరమే లేదు. శ్రద్ధచూడాలి అని ఆధునిక పరిశ్రమలనే స్థాపించి వారివలన ముందుకు కలిగిన అనర్థాలు ఏర్పడకుండా గాకుండా ఉత్పత్తి చేయ కోవచ్చు.

మనదేశంలోని ప్రభుత్వం తీసుకొని వారికి ముఖ్యంగా కొవలసినవి సృష్టిచేయాలి. “ఇది వ్యవస్థాపనలు, మిక్సింగ్”నే చేశారు, బాగా మనస్థిరము, చితితో చేసినవి, వీనిలో ఏకగమయుని పొందాలి” — ఇవి నీచెప్పి యేమిలాభం? ఏదాని? వచ్చే కొంతకాలం ఆదాయములోను అన్ని అవసరాలను తీర్చుకొనికొని యెళ్లాగో ఒకలాగ నీర్దుకోవాలి. అందుకనిగా చేతిపనులలో పనిచేసే పారిశ్రామికవర్గాలూ, తనముట్టుకు చవుకయిన యంత్రాలలో తనూ రయిన వస్తువులే కొంటాడు. చవుకనుండోపాటు సాగను, కొత్తరకాలు కలిపినా, ఇంక ఏదైనాకొరలేదు. జపాకొవస్తువుల ప్రాబల్యం ఎవరికి తెలియదు? బొమ్మలు, ఆటవస్తువులు; బట్టలు, టెక్స్టైల్స్; రబ్బరు వస్తువులు; ప్లాస్టిక్స్, సర్క్యూలు; ఒక టీముక అనేకరకాల చిత్రించినవస్తువులు మారుమూలల గ్రా

నాలలోనికి ఎలా చొచ్చుకొనిపోయాడో గూడండి! స్వయీ ఉద్యమం, రాజకీయ సంఘటనం, జపాన్ వస్తు బహిష్కరణంగాడా ప్రబలియున్న ఈ రోజుల్లోనే ఇలా ఉంటే ఇతిరసమహాలలో వేరే చెప్పవలెనా?

పరిశ్రమలు వృద్ధిలోనికి రావలెనంటే, ప్రజా సామాన్యాలకి తగినంత చౌకధరలకు వస్తువు లుత్పత్తి చేయాలి. చౌకవస్తువులు ఎంత త్వరగా వ్యాపిస్తున్నా యోదూ ండి — పైబిడ్డ వచ్చి తేకుబల్లలను సాగ నంపింది; ఇమిటేషన్ కోసం వచ్చి నిల్వవస్తువులను చాలాభాగం తొలగించింది. ఇలాగే మిగిలినవాటిలో కూడా ప్రస్తుత సాంఘికవిధానంలో, ఎవరిబాగు వారే చూసుకోవాలి ఇతరుల క్షేమంకోసం ఆలోచిస్తూ చూస్తుంటే తనయిక్కట్లు తీర్చేనా రెవరూ లేరు. అంగువలన, రకం చూసుకొని, అన్నిటికంటే ఏవస్తువు లు చివుకగా ఉంటే వాటినే ప్రతివాడూ కొంటాడు. ఇంతకుంటే గత్యంతర మేమి?

పెద్దపరిశ్రమలవలన హింసావిధానం యేర్పడు తుందనుక, గ్రామపరిశ్రమలనే అవలంబించవలసిన విధి గుర్తుకొని ఉన్నదని ప్రచారము వడవడే వెబుకు న్నాడు. పెద్దపరిశ్రమలవలన బోలెడిని సరుకులు తయారవుతాయి; వీటిని తయారు చేయడానికి ముడి పదార్థాలు కావాలి; వీటిని అయ్యుకోడానికి దేశాలు కావాలి. ఇందుకోసం దేశాలు దేశాలు యుద్ధాలకు దిగి, సామ్రాజ్యవాదం ప్రబలమై హింసావిధాన మేర్ప డుకుంది బ్రిటిషువారు సామ్రాజ్యా లేర్పరుసుకోడా నికి, ఇటలీ అటలీని గూను మింగివేయడాకి, జపాన్ చైనాలో చేసేనాగణిహోమానికి యిదే కారణం. అం దువలన పెద్దపరిశ్రమలు పనికిరావని వీరిచాదం.

దీని కంటటికి నిజంగా కారణ మేమిటి? పరిశ్ర మలు తయారుచేసే వస్తువులని అనుభవించడానికి ఆయా దేశాలలో ప్రజలు లేకనా? కార్మికులంతా దారిద్ర్య ములో ముగిసిపోతున్నారే! ఈయుద్ధాలకు, హింసకు, అన్నిటికి పెట్టుబడిదారుల స్వలాభాపేక్షయే కారణం. ప్రజల ఉపయోగం నిమిత్తమే వస్తువులను తయారు చేసేట్లయితే ఈహింసంతా అవసరమే లేదు. వస్తు

వు టెక్కువగా తయారయితే, తయారుచేసే కార్మి కులే, ప్రజలే, వాటిని యెక్కువగా అనుభవించవచ్చును. వాటిని కార్మికులకు రానీయక, ఇతరచోట్ల లాభసా టిగా అమ్మి కోటీశ్వరు లవుదామనేఉద్దేశంతో యజమా నులు సంచరించడంవలన ఈకల్లోలమంతా వస్తున్నది.

వైగా, ఇతరదేశాలన్నీ ఆధునిక పారిశ్రామిక విధానాన్ని అవలంబించి మీదబడిమింగుస్తున్నప్పుడు మనం చేతులు ముడుచుకొని పారిశ్రామికాభివృద్ధి లేకుం డా చూస్తుంటే జరిగే దేమిటి? అయ్యో, జపానువలె హింసకు దిగనూ అని ఆలోచిస్తే, చైనావలె హింసంతా మనమే అనుభవించవలసివస్తుంది. పారిశ్రామిక దేశాలన్నీ మనమీద పడి వీడించుకు తింటాయి. అహింస అంటే దుర్బలత్వం నీరసత్వం కాదు. బలవంతులైనాడా ఇత రులను హింసించకపోవడం. ఇంతకు - కొన్నితరాలవరకు మనం ఇతరదేశాలలో అయ్యుక్తినికొరలేదు, మనవస్తు వులవిడుదలకు మనచేశము చాలు. మనకు కావలసినముడి పదార్థాలు చాలావరకు మనదేశంలోనే దొరుకుతాయి.

ఆధునికయంత్రాగార పరిశ్రమలు మనదేశానికి తప్పవు. దేశంయొక్క పారిశ్రామికాభివృద్ధి ముందు ముందుకూడా ఈపరిశ్రమల వృద్ధిమీద చాలావరకు ఆధారపడిఉంటుంది. ఇటువంటిపరిశ్రమలు సరియైన ప్రణాళికప్రకారం అనువయన ప్రదేశాలలో స్థాపించి ప్రజలకు కావలసినవస్తువుల అతితక్కువభిరుద్ధితో తయారుచేయడానికి ప్రయత్నించాలి. పారిశ్రామికాభి వృద్ధి అంటే ఎంతసేపూ విదేశాలనుండి దిగుమతిఅయ్యే వస్తువులబదులు మక్కికి మక్కిగా తయారుచేయ డమే అనుకుంటారు. అంతేకాదు కావలసినది; విదేశాల నుండి వచ్చేవస్తువులకంటే అనేకరెట్లు అధికంగాతయారు చేయాలి. ప్రజల అవసరాలను బాగా పరిశీలించి, స్వతంత్రంగా ఆలోచించి, ఆ అవసరాలను తీర్చేవస్తు వులు తయారుచేయాలి. వీలయినంత త్వరలో యం త్రాలుకూడా ఇతరదేశాలనుంచి తెప్పించుకోవలసిన అవసరంలేకుండా మనదేశంలోనే తయారయ్యే ఏర్పా ట్లు చేసుకోవాలి. ఆవిధంగా పరిశ్రమలను స్థాపించిన ట్లయితే అనేకకోట్లప్రజలకు పరిశ్రమలలో పని దొరుకు తుంది, నిరుద్యోగం తొలగిపోతుంది.

అయితే, మనదేశంలో గ్రామపరిశ్రమలకు గల స్థాన పేమి? గ్రామపరిశ్రమలు నిజంగా మనదేశానికి చాలా ముఖ్యమైనవి. మనప్రజలలో పరిశ్రమలవలన శివించేవారు ౧౬౦ లక్షలమందిలో, ౧౫ లక్షలమంది మాత్రమే ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేసే కార్మికులు. దీన్ని బట్టి పారిశ్రామికప్రజలలో ఆత్యధికసంఖ్యాకులు చిన్నచిన్న గ్రామపరిశ్రమలవల్లనే బ్రతుకుతున్నారని తెలుస్తుంది. విస్తారమైన మనదేశంలో, పట్టణాలకు నూరిమైన పట్టణాలనే ప్రజలు చాలామంది నివసిస్తున్నప్పుడు, ఏగ్రామాని కాగ్రామానికి కావలసిన చేతిపనులు చేసే వస్త్రాంగి, కమ్మరి, కుమ్మరి వగైరా పనివారందరూ చాలా ఆవసరంకదా. ఇంకొక, అనేకపరిశ్రమలలో పెద్దఫ్యాక్టరీలు చిన్న ఫ్యాక్టరీలకూడా పనిచేస్తున్నట్లే, చిన్నగృహపరిశ్రమలకూడా పనిచేస్తుంటాయి. ఇందుకు ప్రత్యేకకారణం లుండవచ్చును. కొన్ని పరిశ్రమలలో పనివాడి పనితనం, జాగ్రత్త, కావలసినదీనిని తయారు చేయడం మొదలయినవి ముఖ్యంగా ఉంటాయి. నగలు, దంతపు పనులు, విలువగల సామానులు మొదలయినవి చేయడంలో చిన్నగృహపరిశ్రమలేయంత్రాగారాలకంటే బాగా పనిచేస్తాయి. చేనేతపరిశ్రమలాంటి కొన్ని పరిశ్రమలలో, యంత్రానికిగల శక్తి ఫ్యాక్టరీలకు లాభించగా, నేతవారు చాలా తక్కువవూలితోనే తృప్తిపడి తమ కుటుంబాలతో సహా పనిచేయడంవల్ల గృహపరిశ్రమ కూడా పోటీకి నిలువగలుగుతున్నది. ఒకానొకప్పుడు ప్రబలియున్న ప్రతిగృహపరిశ్రమనీ తిరిగి లేవదీస్తామంటే సాధ్యంకాదు; ఇప్పుడు నిలిచియున్న గృహపరిశ్రమలన్నీ నిలవలేకపోవచ్చుకూడా. కాని, ఇప్పుడున్న వాటిలో చాలా పరిశ్రమలు నిలవగలవు, పనిచేయగలవు. ఇంకా కొత్తవానికూడా పరిస్థితుల ననుసరించి స్థాపించి జయప్రదంగా నడపవచ్చు. అందువలన మనం చేయవలసిన దేమంటే, ప్రతిచిన్న పరిశ్రమనీ దాని ఆర్థికపరిస్థితులనుగురించి ఆలోచించకుండా లేవదీయాలని ప్రయత్నించక, ఏయేపరిశ్రమలు జయప్రదంగా నిలిచి పనిచేయగలవో బాగా పరిశీలించి వాటిని వృద్ధిచేసి బలపరచాలి. పెద్దపరిశ్రమలలో ఎల్లాగయితే విచక్షణ చూపి నిలవగలవని తోచిన కొన్ని పరిశ్రమలకే రక్షణ విధానం ఆవలంబించారో, అట్లాగే చిన్న పరిశ్రమలను

బలపరచడంలోకూడా కొంత విచక్షణ చూపించాలి. గ్రామపరిశ్రమకదా అని ప్రతిపరిశ్రమనీ లేవదీయాలని ప్రయత్నిస్తే, అసలు ఉద్యమమే హాస్యాస్పదమవుతుంది గాని మరొక ప్రయోజనం లేదు.

2

గ్రామపరిశ్రమలలో మూడురకాలున్నాయి. వ్యవసాయదారులు తమకు వ్యవసాయపు సమూహ లేనిరోజులలో సహాయవృత్తులుగా అవలంబించదగినవి మొదటి రకము. రెండోవి, గ్రామాలలోఉండే కమ్మరి, వస్త్రాంగి, కంసాలి, తెలుకులవారు మొదలయినవారు చేసేపనులు. గ్రామాలలోను, పట్టణాలలోను చిన్న పరిశ్రమలుగా యేర్పడి, వస్తువులను అక్కడనే ఉపయోగపడడానికి, ఇతరచోట్ల అమ్మకానికికూడా తయారుచేసే నేతపరిశ్రమలాంటివి మూడోతరహావి

మనదేశంలో వ్యవసాయదారులకు సంవత్సరమంతా పని ఉండదు. కొన్ని సెలలపాటు ఖాళీగా ఉండవలసివస్తుంది. ఈ ఖాళీరోజులనుగురించి అనేక అంచనాలున్నాయిగాని, రాయల్ అగ్రికల్చరల్ కమిషన్ వారు చెప్పినట్లు, రెండుమొదలు నాలుగు సెలల వరకు ఉంటాయని అనుకోవచ్చు. ఈరోజులలోకూడా కొన్ని యితరపను లంటూనే ఉంటాయి — యెరువు తోలడం, బట్ల కట్టడం, ఇట్లు సేయించుకోడం, పశువులను చూసుకోడం మొదలయినవి. మదరాసు బ్యాంకింగు విచారణసంఘమువారు, మెట్టప్రదేశాలలో తప్ప మిగిలినచోట్ల ఈ విశ్రాంతికాలం అంతగా ఉండదంటారు. పైగా, పాలేళ్లని పెట్టి పనిచేయించే పెద్దరయ్యకు గృహపరిశ్రమలంటే లెక్క చేయడనీ, ఇంక చిన్నరయ్యకుగాని ఇతర పరిశ్రమలకూడా అవలంబిస్తే అసలు వ్యవసాయం పాడుచేస్తాడనీ వారి అభిప్రాయం. వ్యవసాయ పరిశ్రమమీదనే చాలామంది ఆధారపడియుండడం, అందువలన అందరికీ తగినంతపని లేకపోవడం - ఈస్థితి వ్యవసాయాభివృద్ధివలన, ఇతరపరిశ్రమలలోనికి కొందరు ప్రజలు చేరి పోవడంవలన మారవలసినదేకాని, సహాయవృత్తులవలన కాబాల దని అగ్రికల్చరల్ కమిషన్ వారు, వాసి

యున్నారు. సహాయవృత్తులు కొన్ని చోట్ల కావలసినవే: కాని గ్రామంలోనే కొద్ది పెట్టుబడితో ప్రారంభించి, వ్యవసాయపు గోశాలలో మానేసి మిగిలిన గోశాలలో పనిచేయదగియుండు, లాభదాయకమైన పరిశ్రమలు దొరకడమే కష్టం.

పంపించిన వస్తువులను ఉపయోగానికి తయారు చేయడం - అనగా ధాన్యం దంపడం, ప్రత్తి విడదీయడం, నూనెతీయడం వగయిరాపనులు సహాయవృత్తులకు తగినవి. కాని, ఈపనులు చేసే బియ్యపుమగలు, పింకిమరలు, మొదలయినవి గ్రామాలలో కూడా ప్రాకిపోయినవి. దంపుడుబియ్యం ఆరోగ్యానికి చాలా అవసరమని గుర్తించి ప్రచారంచేస్తూ ఉండడంవలన బియ్యపు మరల ప్రాబల్యం కొంత తగ్గిపోవచ్చును. ఇంకా పాలు, నెన్న, నెయ్యి తయారుచేయడం, జాతిపశువులను పెంచు అమ్మడం, కోడిగుడ్లపరిశ్రమ, తేనెటీగలను పెంచడం, కూరగాయలు కాపించడం మొదలయినవి సహాయ వృత్తులుగా పనికివస్తాయి; వ్యవసాయంతో అవలంబించదగినవే. కాని పట్టణాల చుట్టుప్రక్కల తప్ప, తయారయిన వస్తువులు అమ్మకంకావడం కష్టము. రైలుభిర్లు బాగా తగ్గించి, దూరదేశాలలో కూడా అనుకూలమైన పరిస్థితు లేర్పరచే గాని యీ పరిశ్రమల వలన లాభము రాదు.

కాంగ్రెసువారు గట్టిగా ప్రోద్బలముచేస్తున్న సహాయవృత్తి నూలువడకడం. రాష్ట్రప్రభుత్వాల ప్రస్తుతి మీసవృత్తికి విరాళాలహూడా యిస్తున్నాయి. కాని, ఈపరిశ్రమ కాశ్యతంగా నిలిచేది కాదు. చేతితో నూలువడకడంవలన కలిగే ఉత్పత్తి మిల్లుల ఉత్పత్తితో పోల్చితే అతిస్వల్పం ప్రస్తుత మవలంబింపబడిన గోశాల 1-కి 0-3-0 కూలి ప్రకారం ఖద్దరుధరలు బాగా పెరిగిపోయినవి నేతబట్టల ధరలకంటె కూడా ఇవి చాలా యెక్కువ. రాజకీయ కారణాలవలన ఖద్దరు అమ్మకం హెచ్చు అవుతున్నది; కాని ధనవంతులు, మధ్యతరగతులవారు, పట్టణవాసులు మాత్రమే ఖద్దరు బట్టలు కొంటున్నారు.

“అయితే, రైతుకి ఖద్దరు కొనవలసిన అవసరమేమి? తనకి మరోపని యేమీ లేనప్పుడు నూలువడు

కొని నేయిండుకోలేదా? అని అనునవచ్చు. ఏమీ పని లేకపోయిన బాతాఖానీ నేస్తం కొనిపెట్టుకుంటు నూలువడుకొంటుంది. కాని, అందువలన రైతుని మిగిలేంత? నేతగాని కచ్చేకూలిమీద కొన్ని అత్యంత దారుణమైన తగురయినపంపించినానే ముందరే, అందు నిమిత్తం నూలువడుకుతూ కూర్చోనే ఉన్నారా? అత్యంత చిన్నపట్టు లెక్క పెడుతూ పెట్టు మిగిల్చే ప్రయత్నం చేసే కుంటే మిగల్చడానికి పద్ధతులు చాలా ఉన్నాయి — చుట్టలు కాల్చడం మానేయవచ్చు; బెన్సెక్కిడం మానేసి కాలినడకతో, బండిమీదనో, పడవమీదనో ప్రయాణంచేయవచ్చు; రెబ్బలాలలో నీ కిక్కుల లెక్కడం మానవచ్చు; కార్యాలలో ఎంతయినా నిర్బంధం తగ్గించవచ్చు; ఇలాంటివి చేసి లేవు? అందులో ఒకటియినా చేస్తున్నారా రైతు? అలాంటిప్పుడు, కొలది దబ్బులు మిగిల్చే నిమిత్తం రాబ్బం తిప్పుతూ కూర్చోమంటే ఏరైతుకి నచ్చుతుంది? తమ అవసరాలనిమిత్తం తాము ఖాళీసమయంలో నూలువడుకొంటే బాగానే ఉంది; కాని ఇది రైతులకు పెద్దలాభం కనపడని పని గనుక నచ్చదు. ఇంక పరిశ్రమగా తయారుచేసి అమ్మకం సాగించవలెనంటే ఇది ఎంతకాలమో నిలవ జాలదు — నేతబట్టలకంటె కూడా అనేకరెట్లు ఖరీదయిన ఖద్దరుబట్టలను సామాన్యప్రజల లెక్కడ కొనగలరు?

వ్యవసాయంతోపాటు చులకనగా సహకరించిన, లాభసాటివ్యాపారానికి వీలయినవి అయిన పాలు, నెయ్యి తయారుచేయడం, పశువులను పెంచి అమ్మడం మొదలయిన వృత్తులే సహాయవృత్తులుగా ప్రోత్సహించడానికి బాగా తగినవి. పట్టుపురుగులను పెంచి పట్టు నూలు తీయడంకూడా లాభకరమైన సహాయవృత్తియే. కాని, ఇమిటేషన్ పట్టు రావడంవలన అసలుపట్టువస్తువుల అమ్మకం బాగా తగ్గిపోయింది. ఈపరిశ్రమ లాభి కారిగా ఎన్నాళ్లు నడుస్తుందో చెప్పలేము.

ఇంక గ్రామాలలోని పనివారిసంగతి ఆలోచించాలి. ఏ గ్రామాని కాంగ్రామం స్వయంసంపూర్ణంగా ఉండేనోలలో ఈపనివారు గ్రామస్థులకు చాలా అవసరంగా ఉండేవారు. రోడ్లు, రైళ్లు, బండ్లు, బస్సులు వచ్చి దేశాన్నంతా ఒకటిగా చేసిన యీ రోజులలో

కర్మములు చేయించిపోయింది. విజేతలయింది, పట్ట
కాలలోని కర్మాగారాలలోంచి వచ్చేవస్తువులు పీరు
లనుగడచేవస్తువులను చూడవలసి తొలగించి
నేనాయి. కుమ్మరివాని కుంఠలకుహా అల్యామినియం
వస్తువులవాటి; మాదిగవాడు తగూరుచేనే చెప్పలకు
కంఠనీజోశ్లతోను, కాన్యావ జోశ్లతోను పోటి.

అయినప్పటికి ఈపనివా రింకా నిలవగలిగే
యన్నారు. ఇంత విస్తారమైన దేశంలో గ్రామాలలో
నీడో పని చేసలుతూనే వుంటుంది. ప్రతిచిన్నపని
తోనం పన్నానికి నాలేరుకదా! కొత్తపరిస్థితులకు తగి
నట్లు తమపద్ధతులు మార్చుకొని ఫ్యాక్టరీలలో తయార
యిన రేకులు, ఇనపకట్టలు, పైపుడో చెక్కలు,
మేకులు మొదలయిన సామానుల సుపయోగించి కొలాను
గుణ్యముగా వస్తువులను తయారుచేయవచ్చును. చిన్న
చిన్న యంత్రాలనుకూడా వాడుకచేయవచ్చు. విద్యు
చ్ఛక్తియే గ్రామాలకుకూడా శక్తియు అయి చివుకగా
దొరికితే దానివలన చిన్నయంత్రాలను నడిపి పనిచేయ
వచ్చు. ఈయంత్రాలు బాగుచేయడం, వ్యవసాయ
దారు లుపయోగించే పనిముట్లకు యంత్రాలకు కావల
సిన భాగాలు అమ్మడం మొదలయిన పనులుకూడా
చేయవచ్చు. వీరికి ముఖ్యంగా కావలసినవి నవీనయు
గానికి కావలసినట్లు వస్తువులను తయారుచేనే ఊహలు,
ఆలోచన, పారిశ్రామికవిద్య.

ఇంక మాడోతరహా గ్రామపరిశ్రమ లున్నాయి.
ఇవి గ్రామాలలోనే కాక చాలా పట్టణాలలోకూడా
వ్యాపించియున్నాయి. ఈపరిశ్రమలలో పనిచేసేవారు
తమయిండ్లలోగాని యజమానుల కారానాలలో
కూటికొని పనిచేస్తారు. సాధారణంగా 'గృహపరిశ్రమ'
లనుగురించి వ్యవహరించేవారు వీనినే ఉద్దేశించి మాట్లాడ
తారు. వీటన్నిటిలోనికి ముఖ్యమైనది చేనేతపరిశ్రమ.
ఇటువంటి వింకా చాలా ఉన్నాయి — ఇత్తడి,
రాగి, కంచుపాత్రల పరిశ్రమ; పలక, రాతిపని; కట్టి
పని; వెగురు, పేము, తాటాకు వగయిరాపనులు;
లక్కసామాను; జలతారుపరిశ్రమ; తివాసీనేత; దంతపు
పని; — ఇంకా యెన్నో ఉన్నాయి. ఒక్కమన
మదరాసురాజధానిలోనే ఇట్టిపరిశ్రమ లనేకములను

గురించి ప్రభుత్వంవారు పరిశోధనచేయించారు. ఈ పరి
శ్రమలలో కొన్ని అనేకచిక్కలను, మిల్లులతీవ్రమైన
పోటికి లోనైకూడా జయప్రదముగా పనిచేస్తున్నాయి.
ఇవి తప్పక నిలిచి వృద్ధిపొందగనవి. సూతనపద్ధతు
లవలంబించడం; తగినంత పెట్టుబడిసహాయం; ముఖ్య
ముగా, పెద్దపరిశ్రమలలోవలెనే కట్టుదిట్టమయిన వ్యా
పారనిర్మాణం — వీటిద్వారా ఈ పరిశ్రమలను చాలా
వృద్ధిచేయవచ్చును.

ఈ పరిశ్రమలకు ఉదాహరణగా చేనేతపరిశ్రమను
తీసుకోవచ్చును. ౧౯౨౮-వ సంవత్సరపు లెక్కల
ప్రకారం మన మదరాసురాజధానిలోనే ౨,౫౯,౫౮౧
మగ్గాలు పనిచేస్తున్నాయని అంచనావేయబడినది.
౧౯౩౫-వ సంవత్సరపు లెక్కల ప్రకారం,
౩౫,౦౦౦ లక్షలగజాల వస్త్రములు మిల్లులలో
తయారవుతుండగా, ౧౬,౦౦౦ లక్షలగజాలు (దాదాపు
మిల్లు బట్టలో సగం) చేతిమగ్గులపై తయార
వుతోంది. ఒక్క మన రాజధానిలోనే చూస్తే మిల్లు
లలో తయారయ్యే బట్టకంటే చేతిమగ్గులలో తయార
య్యేదే అనేకరెట్లెక్కువ. మిల్లులపోటీవలన బాధ
పడుతున్నా ఈపరిశ్రమ తీసిపోక ఉత్పత్తి యెక్కువ
చేస్తూ అనేకకుటుంబాలకు జీవనోపాధి కలిగిస్తోంది.
ఇట్లాగ ఈపరిశ్రమ నిలవడానికి నేతపనివారు తక్కువ
కూలికే పనిచేయడం, వారిమగ్గులు మొదలయిన పని
ముట్లకు అంతగా పెట్టుబడి అవసరంలేకపోవడం, పల్లె
టూరి ప్రజలకు కావలసిన ముతకబట్టలు, ప్రత్యేకరకపు
చీరలు, సన్ననివస్త్రాలు మొదలయినవి నేతపనిలోనే
తయారుకావడం, ఈవస్త్రాలమన్నిక మొదలయినవి
కారణాలు. ఇట్టిపరిశ్రమలు ఇంకా అభివృద్ధిలోనికి
రాకపోడానికి కారణా లీక్రిందివి:—

(౧) పెట్టుబడి చాలకపోవడం.

(౨) సామాన్య, దళిరీలు పనివారిని చేతిలో
సుంచుకొని లాభమంతా లాగినేయడం.

(౩) సామాన్యకారుకి పనివాడు ఋణగ్రస్తుడై, ఆ
ఋణాన్నుంచి తప్పించుకోలేక బానిసగా పడియుండి
ఆసామాన్యకారుకిష్టమయిన షరతులమీదనే పనిచేయడం

(౪) పనివారికి నడువు, పారిశ్రామికవిద్య లేక కొత్తపద్ధతుల నవలంబించలేకపోవడం.

(౫) త్రాగుదుమొదలయిన శురభ్యాచాలు.

(౬) ఉత్పత్తిచేసిన వస్తువులను అమ్ముకోడానికి తగిన యేర్పాట్లు లేకపోవడం.

(౭) పరిశ్రమలను లాభసాటిగా నడిపే వ్యాపార చక్రత లేకపోవడం.

మిగిలిన అన్ని చిక్కులకంటే అమృతపుచిట్ట యొక్కవది. ఉత్పత్తి యొక్కవచేయగలంకాని, లాభం వచ్చేలాగున ఈ వస్తువులను విడుదలచేయవద్దా? పని వారు తక్కువకొలికే సంతృప్తిపడడంవలన పరిశ్రమలు చిన్నవయినా తక్కువధరలకే వస్తువులు తయారుచేయ వచ్చు. కాని ఆవస్తువులన్నీ సరియైననాణ్యం ఉండే లాగున చూడడానికి, వాటిని ప్రకటించి ఏజంట్లు పెట్టి అమృత మయ్యేలాగున చూడడానికి, పనివారికి కావల సినసరుకులు, డబ్బు అడ్వాన్సు యివ్వడానికి (పెట్టు బడికి) చిన్నగృహపరిశ్రమలలో సదుపాయాలు లేవు. వీటన్నిటిలోను ఫ్యాక్టరీపరిశ్రమలకే సదుపాయము లున్నాయి. మదరాసు బ్యాంకింగు నిచారణసంఘమువారి క్రిందివిధముగా వ్రాశారు:—

“అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది అమృతపుసమస్య. ఎక్కడికక్కడనే ఉపయోగపడవలసిమిత్తయు ఉత్పత్తి యొక్కవచేసి ప్రయోజనం లేదు. పల్లెటూరిప్రజలకు కొలదిగానే నేతబట్టలు కావలసియుంటాయి. నేతపని వారు ఎక్కువగా ఉత్పత్తిచేసి ఇతర రోట్ల అమ్ముకో వాలంటే, సహకారపద్ధతులమీద విక్రయసంస్థలు స్థాపించి పనిచేయవచ్చు. కాని, అల్లగయితే ఉత్పత్తి చేసే వస్తువులు గ్యారంటీగా రకానికి రకం సరిపోయే విగా ఉండాలి, నాణ్యం తప్పకుండా ఉండాలి.”

అంటే యేమిటి? పనివారికి పెట్టుబడి పెట్టడానికి, వారు చేసేపనులు సక్రమంగా జరిగేలాగున చూడడానికి, నాణ్యం, రకం చెడిపోకుండా చూడడానికి, వస్తువుల నన్నిటిని చేర్చి ప్రచారంచేసి అమ్మించడానికి, బాధ్యతవహించి ఆజూయిషీ చేయడానికి ఒకసంస్థ కావలన్నమాట. ఎటువంటివస్తువులకు గిరాకీ

ఉంటుందో, ఎట్లాంటిరకాలు తయారుచేస్తే కొంటూలో గమనించి తెలుసుకొని అట్లాంటివే పనివారిచేత తయారు చేయించాలి. ఇవన్నీ చేసేపెద్దసంస్థలు లేనిచే పనిజరగదు. అటువంటిసంస్థ గనుకనే అల్లభారత చరఖాసంఘం భిద్దరుపరిశ్రమను చాగా నడపగలుగుతోంది. అట్టి సంస్థవలన వ్యాపారం ఎంతబాగా జరుగగలవో, ప్రతిదిన పట్నంలోను వ్యాపించి అమృతం పొగుస్తున్న “బాటా” వారి జోళ్ల వ్యాపారం చూస్తే తెలుస్తుంది.

కనుక, వస్తువుల ఉత్పత్తి గృహపరిశ్రమలవ్వారా జరిగినా, పెట్టుబడి, ఆజూయిషీ, అమృతం, ఇవన్నీ కేంద్రీకరించక పీలులేదు. ఇవన్నీ చేస్తున్నాడు కనుకనే సాహుకారు ఈ పరిశ్రమలలో స్వార్థాధికారి యైనాడు. ప్రభుత్వమువారిచే ఈ పరిశ్రమల పరిశోధనకు నియమింపబడిన ఆధికారి, “తట్టలూ బట్టలూ అల్లపంలాంటి బొత్తిగా చిన్నపనులలోతప్పితే మిగిలిన వానిలో సాహుకారు (దూరీ) లేకుండా పనిజరగదు” అని నిశ్చయంగా వ్రాసేవాడు.

ఈ పరిశ్రమల అభివృద్ధికి సహకార క్రయ విక్రయసంఘములు స్థాపించి వానిలో పనివారు రందరిని చేర్పించి అంతా కలిసి పనిచేసేలాగున చేయాలని అనేక మంది అభ్యుదయము. ప్రభుత్వమువారు తామితర విధాల (పారిశ్రామికపాఠశాలలు నడిపి, కొత్తిపద్ధతులు ప్రవర్పించి, సలహా లిచ్చి, పెట్టుబడికి అప్పు లిచ్చి) చేస్తున్న సహాయంకాక సహకారసంఘాలు వెలకొల్పి పనిచేయించడానికి చాలా ప్రయత్నాలు చేశారు, చేస్తున్నారు. కాని, ఈ సంఘాలేవీ ఇదివరలో సరిగా పనిచేయలేదు. చేనేతపరిశ్రమకొరకు ఇప్పుడు రాష్ట్రాని కంతటికి ఒక కేంద్ర సహకారసంఘం ఏర్పరచారు. ఈ సంఘానికి ఇండియాగవర్నమెంటువారిచ్చిన విరాళంలోనుండి ధన మిచ్చి, నేతపనివారి సహకార సంఘాల ద్వారా అనేకవిధాల పనివారికి సహాయంచేయాలని ఆలోచిస్తున్నారు.

ఇతరదేశాలు కొన్నిటిలో పారిశ్రామికముల సహకారసంఘాలుగా యేర్పడి పెట్టుబడిదారుల బాధనుండి తప్పించుకొని వృద్ధికొగిలినారు. కాని ఈ ఉద్యమం మనదేశములో సంతృప్తికరముగా పనిచేయ

జేదు. ఇందుకు కారణం అనేక మున్నాయి:— పని కారి హస్తత్వము, కారిద్రవ్యము, కురూశ, నేర్గడానికి ఆకాశగుళిచేని పరిశ్రమలతో ప్రయత్నంచేయడం, అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది, సంఘాలు స్థాపించినా వానిలో అనుభవజ్ఞులు, వ్యాపారపజ్ఞులు, విశ్వాస దాగులు అయిన కార్యనిర్వాహకులు లేకపోవడమే. సూక్తారసంఘంస్థాపించగానే వ్యాపారదక్షతవస్తుందా? ఇవెక్కాక, సూక్తారసంఘానికి పెట్టుబడి అప్పుద్వారా రావాలి. పరిశ్రమయొక్క పరిస్థితు లెలా ఉన్నా, ఈ అప్పుసొంప మొదటినుంచీ వడ్డీ చెల్లించుకోవాలి. ఇదే సూమారుకం పెనీలలో నయితే, లాభం వచ్చినతరువాత పెట్టుబడిదారునికి పంచిపెడతాడగాని మొదటినుంచీ వడ్డీ యిచ్చుకోవలసిన అవసరం ఉండదు.

కనుక, అనుభారత చరణాసంఘంవంటి వ్యాపార సంస్థలే నయము. ఒక్కొక్కప్రాంతాని కొకపారిశ్రామికసంస్థ అక్కడి కనువయిన పరిశ్రమల నిమిత్తమేర్పడి, ప్రజలనుండి వ్యూహద్యారా పెట్టుబడిసంపాదించవచ్చును. ప్రభుత్వంవారుహడా కొన్ని వాటాలు తీసుకోవచ్చు. ఈసంస్థలే, వస్తువులు తయారు చేయడం తప్ప మిగిలిన అన్నికార్యాలు — సరుకులు

అడ్వాన్సుచేయడం, సక్రమముగా పనిచేయించడం, తయారయినవస్తువులకు ప్రకటనచేసి అమ్మించడం మొదలయిన అన్నిపనులు చేయాలి. ఈసంస్థ లన్నిటికీ పరస్పరసంబంధ మేర్పడి, వీలయితే ఇతరప్రాంతాలకు, దేశాలకు ఎగుమతిచేయడాని కొకకేంద్రసంస్థ నేర్పరుపవచ్చును. ఇటువంటి పద్ధతులపై పూర్తిగా వ్యాపారసూత్రాల ననుసరించి, కట్టుదిట్టమయిన నిర్మాణం చేస్తేతప్ప, నిలువగలిగిన గృహపరిశ్రమలయినా తగినంత వృద్ధిలోనికి రాజాలవు.

మనరాజధానిలో అనేకసంవత్సరాలనుంచి పెద్ద పరిశ్రమలతోను, కార్మికసంఘాలతోను సంబంధముకలిగిన అనుభవజ్ఞులగు శ్రీ వి. వి. గిరిగారు పారిశ్రామిక శాఖామంత్రిగా ఉండడం మన అదృష్టవశాత్తు తటస్థించినది. వారు పెద్దపరిశ్రమలూ, చిన్నపరిశ్రమలూ చూడ సక్రమంగా స్థాపించాలనే ఉత్సాహముగలవారు. వారినాయకత్వముం దేశంలో పెద్ద, చిన్న పరిశ్రమలను సక్రమమయిన ఒక ప్రణాళిక ప్రకారం విరివిగా స్థాపించుటనుగూర్చి సమగ్రమయినవిచారణ జరిగి ఒక కార్యక్రమం త్వరలోనే ఆచరణలోనికి రాగల దని ఆశించవచ్చును.

వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. వ్యాసరచన రంజకంగా ఉండాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వినరాలూ లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్లు సులభంగాను, మనస్సును కదలా ఆకట్టేటట్లు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండుసంచికలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించి, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించి ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచేదృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనం కావాలి. మన ఉద్యమాలూ, మనదేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్లు చూడవలసిందని వ్యాసకర్తలకు మనవి.—భా. సం.

ప్రాగైతిహాసిక ప్రపంచం - పురాణగాథలు

వేలాల సుబ్బారావు

ప్రాగైతిహాసిక ప్రపంచం - పురాణగాథలు

ప్రాగైతిహాసిక రోమనులలో, గ్రీకులలో, బ్రిటిష్ దీవులతో సహా యూరోపుఖండవాసులలో, టర్కీ ఈజిప్టుల సమేతం పశ్చిమాశియానివాసులలో, భారతీయులలో ఒక విధమైన గాఢలంఘి, పురాణాలుగాతయూరై నాయి. మూడునాల్గువందల ఏండ్లక్రిందట యూరోపియనులు భూమి మీద బయలుదేరి వివిధ ఖండాల్లోని దేశాలనూ యుక్తితో శక్తితో వశపరచుకోడం మొదలిడిన నాటినుంచీ రకరకాల మొగాలనూ, రంగురంగుల దేశాలనూ, అచార వ్యవహారాలనూ, పనికింది వీనికన్నింటికీ ఏదైనా సంబంధం వుందా లేక యథావృష్టలేనా మనే జిజ్ఞాసతో పరిశోధనలు చేయడం ఆరంభించారు. ఆ పరిశోధనలకు ఫలితంగా కొంతకాలానికి “నవకలాయుగపు యూరోపియనులు (Neolithic Europeans), ఈజిప్షియనులమూలపురుషులు (Proto - Egyptians), సుమేరియనులు (Sumerians), దక్షిణపార్సీకులు (Southern Persians), ఆర్యమౌండవులూ — వీరందరిలో ఒకవిధమైన జాతిసంబంధం (Race kinship) ఉందని కొందరు మానవజాతి పరిశోధకులద్వారా తేలింది. కాని దీనిని ఇకముందెప్పుడు తిరుగులేని నిర్ణయపడమైన సిద్ధాంతమని అంగీకరించడానికి వీలేదు. ఇదివరకైనప్పటికీ, ఇప్పుడెపుతూవున్నవీ తీర్మానాలన్నీ చాలావరకు ఉహాజనితాలే. మొదలుమొదలు భాషాశాస్త్రాల్లో గన్పించిన సామ్యంవల్ల వారందరిలో జాతిసంబంధం వుందన్నారు. కొంతకాలం అదే సిద్ధాంతంగా వెలిగింది. అనంతరం శరీరరచనా, కపాలాధిష్ఠమాణాల పరిశోధకులు బయలుదేరి, ఉపర్యుక్త భాషాసామ్యవాదులను వెనక్కు నెట్టారు. కొంతకాలం వీరి యుక్తులూ, ప్రమాణాలూ రాజ్యం ఏలాయి. తర్వాత భూగర్భశాస్త్రవిదులూ, పురాతత్వశోధితులూ బయల్దేరారు. వీరు పై రెండు ప్రకారాలసిద్ధాంతాలకూ స్వస్తి చెప్పారు. వీరూ తీర్మానాలయితే చేశారుకాని, అవి ఇంతవరకూ అసం

పూర్తిగనే ఉన్నాయి. ఉపర్యుక్తజాతులలో వ్యాపించియున్న నాగరికత పడమటనుంచి తూర్పుదేశాలకు ప్రాకిందా, లేక తూర్పునుంచి పడమటికిపోయిందా అనే విషయం ఇంకా వాదవివాదాల్లోనే వుంది. ప్రపంచానికంతటికిసభ్యతాభిక్ష పెట్టినవారు రోమనులూ, గ్రీకులూ అని కొందరు. అక్కడికంటే ప్రాచీనమైన నాగరికత మెసపటోమియా ఈజిప్టులో గన్పించిందనీ అక్కడనుంచే అది ప్రపంచమంతటా వ్యాపించిందనీ మరికొందరు. అటుపిమ్మట మీదవచించిన ఈజిప్టు, మెసపటోమియాలతో తులతూగగల నాగరికతా చిహ్నాలు సింధునదీప్రాంతంలో వున్న మహాంజోదో రోలోనూ, పంజాబులోని హరప్పాద్వగరను, ఏషియా మైనరునందలి బోజ్ జేకోయివద్దను దొరికినందున సభ్యతాప్రసారవిషయంలో మరికొన్నిసందేహాలు పయికి వచ్చాయి. కాని ప్రస్తుతం ధనం, బలం గలవారిది నోరు. వా రేదంటే అదే సిద్ధాంతం. కావున పాశ్చాత్యుల పైసలాప్రకారం నాగరికత పడమటినుంచి తూర్పుకు ప్రసరించిందనే పాశ్చాత్యులను జూచి పూర్వీయులలోనూ కొందరు పరిశోధకులు బయలుదేరారు. వీరి కథనానుసారం సభ్యత తూర్పునుంచి పడమటకు ప్రసరించింది. కాని వీరి వాదనను నమ్మే డెవరు? అసలుపూర్వీయుల కి విషయంలో జోక్యం కలుగజేసుకోడానికి వారి కంతటి అర్హత ఎక్కడిదీ? ఈ జాతిసంబంధివిసంబంధి విషయాల్లోని వాదవివాదాలతో మనకంతగా ప్రసక్తిలేదు కాని వీరందరిలో ఒకవిధమైన పురాణగాథ లుండే వనమూత్రం నిర్వివాదం.

సృష్టి స్థితి లయ విషయాలు, దేవ దేవతల గాథలు, దివ్యపురుషుల చరిత్రలు, వీరపురుషుల కథలు, సందర్భానుసారంగా మరికొన్ని వృత్తాంతాలూ ఈ పురాణాల్లో వర్ణితాలై ఉన్నాయి. ఈ దేశాలలో పర

స్వరం కండలకొలచి మైన్ల వ్యవధానం ఉంది. అక్కడి భావలు వేరు. భార్యగవన ద్రవం వెయ్యి ఏండ్ల క్రిందటనే అయింది. కాని మా చేకాల్లోని వ్రాగై తిహాసిక రచనలైన పురాణాల్లో రచించబడినదే సేవతలచెత్తలందు ఒకవిధమైన సమావేశ ఆసనమూ వుంది. మన హిందూ దేశంలో మాత్రం ఇప్పటికీ ఆకాలపు పురాణాలు నామకయందే వున్నాయి. వానిలో భారత, భాగవత, రామాయణాలకున్న ప్రచారం మరి పేటికీ లేదు వాటిలో వర్ణితమైన దేవీ దేవతల దివ్యరూర్తులు ఇక్కడి దేవాలయాల్లో స్థాపితమై నిత్యం శాశ్వతమైన వేద పూజాపురస్కారాలను పొందుతూ వుంటాయి. వాని విషయంలో ఎక్కువ వ్రాయడం అనవసరం. ఇవి భారతీయుల కందరికీ తెలిసిన సంగతులే. పాశ్చాత్యుల పురాణాల్లోనూ దేవీ దేవతలకు తక్కువలేదు. క్రీస్తుపుట్టేటంతవరకూ ఇక్కడిలాగే అక్కడి దేవీదేవతలూ పూజోపచారాలు జరుగుతూ వచ్చాయి. అంతరం వాటి ప్రచారం క్రమంగా పోయింది. కాని అవి వారి పురాణాల్లోనుంచి రూపుమాని మాత్రం పోలేదు. మీదుమిక్కిలి వాటిలో ఆ దేవీదేవతల శార్యపరాక్రమ నాహసాదార్యమిది ఉత్తమగుణాలన్నీ వర్ణితమై వున్నాయి. ఆ పురాణాలన్నీ లాటిక్, గ్రీకు భాషల్లో వుండటంవల్ల ఆ భాషలు తెలియని దేశీయుల కందరికిగూడా అందుబాటులో వుండవలెననే కోరికతో వానిని దేశభాషల్లోనికి మార్చుకొన్నారు. అంతే గాక ప్రసిద్ధులైన దేశభాషాకవులనేకులు పురాణదేవీదేవతలను ముఖ్యపాత్రలనుగా గైకొని స్వతంత్రరీతి కావ్య నాటకాది గ్రంథాలెన్నింటినో వ్రాశారు. మార్తి పూజకు విరుద్ధమైన మతము నవలంబించి నప్పటికీ, దేవీ దేవతలందరూ 'పాగను' సంజాతులైనప్పటికీ తమ పూర్వీకులు సృష్టించినవాటిని హేయములని నిరసించక ఆయా దేశాలవారు తమ నిమిత్తం వదలిపెట్టిన అమూల్యములైన ధనరాసులనుగా గ్రహించి శౌరవిస్తూ వారియందలి ఉత్తమగుణాలను తమ నిత్యజీవితంలో అనుష్ఠింపజేసుకొంటూ వుంటారు. పెర్నియన్, హెర్మ్యూలిస్, జానక్ ఒడిస్సస్ ఇత్యాది పురాణవ్యక్తులవలె తామునూ శార్యధనాలూ, పరాక్రమవంశులూ, వీరులూ కావలెననే వీరి హార్దికమైన కోరిక. కావుననే భారతవర్షంలోని గుట్టు

గోపురాలవలెనూ, వానిలోని విగ్రహాలవలెనూ గాక పోయినప్పటికీ వీరు వీరి దేవీ దేవతలయొక్క చక్కని ప్రతిమలను చేయించి దేశాల్లోని ప్రధానస్థానములందును, విచిత్ర వస్తుప్రదర్శనశాలల్లోనూ స్థాపించుకొని యున్నారు. ఇక్కడి దేవాలయాల్లోని మూర్తులను చూచినప్పుడు ఆస్తికబుద్ధికలవారైనయెవల వారి మనస్సులలో శ్రద్ధా భక్తులూ, పూజ్యభావాలూ ఉదయించేలాగు అక్కడ ఆమూర్తులను (Statues) చూడటంతోటే వారి శార్యచైర్య పరాక్రమాలు చూపరుల హృదయాలలో రేకెత్తి విజృంభిస్తూఉంటాయి.

ఈపార్య, పాశ్చాత్యమూర్తులు దర్శకులను కృద్ధ చేదాంతులనుగాగాని, నితాంత శార్య పరాక్రమవంశులనుగాగాని చేయుటలో ఎంతవరకు సాయపడుతూ వుంటాయో ఆయా దేశాల్లోని వర్తమాన పరిస్థితులవలన చదువరులే గ్రహించుకోవాలి.

ఇక పశ్చిమాసియా ఖండంలోని పరిస్థితులు వేరు. హాలెన్డెండ్, ఏషియామైనర్, మెసపటోమియా, అరేబియా, అఫ్గానిస్తాన్, బలూచిస్తానులు గల ప్రదేశం పశ్చిమాసియా. దీనితోసహా టర్కీ, ఈజిప్టులు. ఈ భాగంలో ఇప్పుడు ముశ్లామాన్ మతం వ్యాపించివుంది. ఇంత గొప్పవైశాల్యంగల ఈ భూభాగంలో దేవీదేవతల మూర్తులుగాని తద్విషయక గ్రంథాలుగాని దొరకవు. అచ్చటి గ్రంథజాలం, విద్యా యావత్తూ కురాన్ పరీపుష ఇటీవల ఏర్పడిందే. అంతకు పూర్వమండిన గ్రంథజాలం యావత్తూ ప్రవక్తవారి యజ్ఞాన సారం రూపుమానిపోయింది గ్రంథజాలంలోనివిద్య కురాన్ పరీపుష అనుమాలంగా వుందా లేక ప్రతిమాలంగా వుందా అనే విశేషనే లేదు. అనుమాలంగా వున్నాసరే, ప్రతిమాలంగా వున్నాసరే ఆగ్రంథాలవసరంలేదని ఒకటే ఉత్తర్య. గ్రంథం కురానుకు అనుమాలంగా ఉంటే అదే కురానులో ఉన్నప్పుడు మళ్ళీ ఇంకో గ్రంథం ఎందుకు అనవసరంగా? ఇక ప్రతిమాలంగా ఉంటే దానిసంగతి అడుగనే అక్కర్లేదు. నెంటనే చించిపారేయవలసిందే. ఇట్టి విధానం అవలంబించినందువల్ల మహమ్మదీయ సంప్రదాయంగా వ్రాగై తిహాసికరచన మిగులనేలేదు. ఇక మూర్తులన్ననో

వానికి నితాంతనిషేధం. మహమ్మదులవారు మూర్తి పూజను, తద్విషయక గ్రంథాలనూ నిషేధించారు సతే, అంతకువందరెట్లు ఎక్కువకనినంగా ప్రతిమనిర్మాణాన్ని బహిష్కరించారు. దానిని నొకకళగా గ్రహించి వ్యవహరించుకొంటూ వున్నప్పటికీ కొంతకాలం గడచి పోయినతర్వాత తనదేశీయులు తన ఉద్దేశాలను, ఉప దేశాలనూ మరచిపోయి మళ్ళీ దేశాన్ని యావత్తూ మూర్తిపూజలో ముంచి ఎక్కడ నాశనంచేస్తారో ఆనే భయంచేత దానిని సమూలంగా బహిష్కరించారు. ప్రవక్తవారికి ఇటువంటి భయం కలగడానికి ప్రబలమైన పోతూవుమాడా ఉంది మహమ్మదులపైగంబరులపూర్వం ౯౯మందిపైగంబరులు అవతరించిపోయారు, మొట్టమొదటి పైగంబరు ఆదాం. మహమ్మదులవారు నూరోపైగంబరు, ఒక్కొక్క పైగంబరు అవతరించి సత్యమతప్రచారం కావించి రాయరప్పలను పూజించడం మాన్పించి ధర్మ సంస్థాపనం సలిపి పోతూవుండేవారు. కాని కొంతకాలం జరిగిపోయినపిదప జనులు వారిని మరచిపోవడం, అసత్య పూజల్లోకి దిగి మళ్ళీ వెనకటిస్థితికే రావడం, దేశమంతటా కల్లోలం వుట్టించడమాను. ఈ అధర్మం, అన్యాయం తొలగించి మళ్ళీ ధర్మసంస్థాపనం చేయడానికి ఇంకో పైగంబరు అవతరించవలసివస్తుండేది. ఈఆఖరు పైగంబరులవారు జన్మించబోతూ రసగా, అరేబియాదేశం యావత్తూ మహాభయంకరమైన, శోచనీయమైన స్థితికి వచ్చింది. లెక్కలేనన్ని తెగలు, ప్రతితెగకూ ప్రత్యేకపుదేవుళ్లు ఈ తెగలవారు పరస్పరం కల హించుకొని నిరంతరం దేశాన్ని రక్తపాతమయం చేసు కుంటూవచ్చారు. అందువల్ల శాంతి సుఖాలు ఆదేశంలో లేకుండా పోయినాయి. ఈ తెగలవారి కందరికీ మరల సఖ్యభావం కుదిర్చి, దేశంలో రక్తపాతం ఆనేది లేకుండా చేయాలనే దృఢమైన సంకల్పంతో, తమ పూర్వపు పైగంబరులలో వారు చేసిన కట్టుదిట్టాల్లో గల లోపాలను గవిపట్టి, అట్టివి తమయనంతరంమాడా జరగ కుండేలాను నియమాలుచేశారు మహమ్మదులవారు; ఏకేశ్వరోపాసన బోధించారు. కళావృద్ధికోసంగాని, ఉదరనిర్వాహకానికి వృత్తిగా పెట్టుకొనిగాని ప్రతిమ నిర్మాణం ఎంతమాత్రం పనికిరాదని శాసించారు. అందు

చేత పశ్చిమాసియాఖండం సమస్తం పైకి కనుపడేటంత వరకు దేవీ దేవతల విషయంలోగాని, రెవరెవరు బైచి మాన్యులిషయంలోగాని ఒక పెద్దపనిగా సరిది మించింది. ప్రస్తుతం కూడా మస్లిం మిర్జాకానిలు గల ధర్మగ్రంథాలుకొని, మసీదులున్న వేళని, మైనార్టీ గారాలు కొని ఈ పశ్చిమాసియా ఖాండంలో వుంచువు.

ఈ విషయాలన్నింటినీ దీర్ఘంగా నూర్చుంగా పర్యాలోకించి మానే ఆత్యంతప్రాసనకాలంలో ప్రపంచ మంతటా ఒకవిమైన మూర్తిబూ, మూర్తిపూజలూ ఏర్పడియున్నట్లునూ, వాటిలో లెక్కలేనన్ని యవకళ వకలు, దురాచారాలు, దుర్మార్గాలు జనించి లోకులను కలవరపరుస్తూ వుంటే వాటిని యావత్తూపడానికి ఎంద రో మహాసుభావులు ప్రయత్నించినట్లునూ, అందుమొట్ట మొదటి ప్రయత్నం అసలు భారత వర్షంలో వుట్టిన బుద్ధు నిది, రెండోది క్రైస్తవకావించినది. ఈ రెండింటి వల్లా తగినంత ప్రతిక్రియ గానరాక తన దేశీయులంకా విగ్రహాల్లోనూ, తెగల్లోనూ బడి కొట్టుకొంటూవుంటే మహమ్మదులవారు దానిని మహాతీవ్రంగా ప్రతిఘటించి పారదోలడానికి యత్నించినట్లు స్పష్టమవుతుంది. అం దుచేతనే వీరు అసలు ప్రతిమా నిర్మాణాన్నే నిషేధిం చారు. కాని ధూగర్భంలో ఏమున్నదీ ఎవరికి తెలు స్తుంది? అప్పటికీ పురాతత్వవేత్తల శ్రవణాల ప్రసం గమే లేదాయో. కాబట్టి పైగంబరులవారి విషయంలో ఎట్టి ఆజ్ఞలనుగాని ఇచ్చియుండలేదు. అస్తు.

ఆధునికయుగంలో యూరోపియను పురాతత్వ విదులు బైలుదేరి ఏషియామైనరులో, మెసపటోమి యాలో, బాబిలోన్ అస్సీరియాల్లో, అఫ్గానిస్తానంలో, ఈజిప్టులో చారిత్రకప్రదేశాలు శ్రవ్యటం ఆరంభించారు. తత్ఫలితంగా గ్రంథాలు, గ్రంథాలయాలు, దేవాలయా లు, ఆకాలపునాణేలు, శాసనాలేకాదు గ్రామాలు, నగ రాలునైతం ధూగర్భంలోనుంచి పైకి వస్తున్నాయి. వీటివల్ల అదిహాకున్న చరిత్రే మారిపోయింది. పాలప్ట యిన్, అస్సీరియా, మెసపటోమియాల్లో శ్రవణాలు కాకపూర్వం బైబిలులోని వ్రాతలన్నీ పుక్కిటి పురాణాలనీ, అందులోని పేళ్లన్నీ పిచ్చివాళ్ల కేకలనీ

అంటూవచ్చారు. కాని ఉపర్యుక్త ప్రదేశాల్లో వెల్వడిన వస్తుసముదాయం చూలాన్ని బైబిలువ్రాతలు సత్యమైన ఇతిహాసాలని విశ్వమైంది. ఈ గోప్తులోని నైలు నదీతీరం వెంట భూమిని త్రవ్వగా ఎన్ని గ్రామాలో బయటపడ్డాయి. మెసపటోమియానందలి యూగ్రోటోస్, టైగ్రిస్ నదీపరిసరాల్లో ఎన్నో గ్రామ నగరాలు వెలికివచ్చాయి. ఏషియా మైనరులో బోగాజ్ కోయి దగ్గర ప్రాజో - మహమ్మదీయయుగంలోని వస్తువులు మెసపటోమియాలో దొరికినవాటితో పోలికలుగలవి లభించాయి. మరియు నచట లభించిన శాసనాలవల్ల అక్కడి ప్రాచీనజాతులైన మిటన్నీలపూ ఆర్యులైనాంధ వులపూ సంబంధం వున్నట్లు తేలింది. వైదికయుగా నంతరం హిందూదేశంలో వర్ధిల్లిన పురాణరచనపూ, సుమే రిపూ, జేబిలోనియా, ఈజిప్టులో వెల్వడిన వ్రాతలపూ పోలిక లున్నట్లు దృష్టాంతాలు దొరికాయి. గ్రేటు బ్రిటన్, హిందూదేశ నివాసులలో ఆచారసామ్యం ఉండేదనేటందుకు నిదర్శనాలు దొరికాయి. ప్రాచీన కాలపుగ్రీసులో హిందూదేశంలో భర్తకార్యాలసామ్యం ఉండేదనడానికి తగినపరికరాలు లభించినాయి. ఈజిప్టు లోని హోరసుపూ, హిందూదేశంలోని ప్రజాపతికి జన్మ స్థాన సమానత్వం ఉంది. వీరిద్దరూ పద్మగర్భసంజాతులు. హిందూదేశపు పురాణాల్లో వర్ణింపబడిన రాజుల పేర్లలో కొన్ని పశ్చిమాసియాఖండపు శాసనాలలో గన్పడడంచేత వీరందరు ఆప్రాంతవాసులూ లేక భారతీయులాయని కొందరు సందేహపడవలసివచ్చింది. కొంత పురాణరచన ఆ పశ్చిమదేశంలోనే జరిగివుండవచ్చు నని కొందరి వాదన. కాని ఇంతవరకు ఇవి పాశ్చాత్యుల వ్రాహలే గాని సిద్ధాంతాలుమాత్రం కాదు.

మొత్తంమీద ఈ పురాణాల్లో రెండవకాల రచనలు గన్పిస్తున్నాయి. సహజం, జ్ఞానదాయకం, వివేచనాయుక్తం, న్యాయం, సయ్యక్తికం, యథార్థ

మైనరచన కొంత. అందులకు సరీగ్గా విపరీతమైనరచన కొంత. ఇంద్రుణ్ణి స్వర్గాధిపతిగా, సకలదేవతాపాలకు డుగా, ఐశ్వర్యవంతుడుగా, న్యాయపరిపాలకుడుగా, యజ్ఞయాగాదుల జేయించువాడుగా తత్ఫలిప్రదాతగా వ్రాస్తే అట్టిరచన సహజమూ, న్యాయోపేతమూ అయింది. కాని, అంతటి ఉచ్చపదాధికారమందున్న దేవతా చక్రవర్తిని హీనుణ్ణిగా, వ్యభిచారిగా, ఈర్ష్యాగ్రస్తు నిగా తయారుచేసి, అహల్యతో అనునితమైన పాండు కల్పించడం అసహజం, అన్యాయం, అయ్యక్తికం. ఇటులే గ్రీకుపురాణాల్లో జ్యూస్, షానోలనుగురించి న్యాయాన్యాయాలైన వ్రాత లున్నాయి. ప్రాచీను లిట్టిగ్రాతలను విమర్శించుక దేవతామూర్తులనే బుద్ధితో నేవిస్తూవచ్చారు. ఇప్పటికీ జులు వేరు. విమర్శకు లెక్కువ. కొలదిమందిమాత్రం వానిమీద గల అభి మానంచేత సమర్థిస్తున్నారు. వారిసమర్థనలు చాలవరకు న్యాయంగానే కనుపడుతాయి. అవీ ఆలోచించదగినవే, చూడండి. వేదాల్లో గల వైజ్ఞానికవిషయాలు పురాణ గాధలుగా మారినప్పుడు ఇట్టి అన్యభావికాలు ఏర్ప డుతూవుంటాయి. ఆ మాగాధలను చదువుకొనేటప్పుడు అందలి వైజ్ఞానిక సిద్ధాంతాలను మనస్సులో బెట్టుకొని చదివినయెడల అవి అన్యభావికంగా, అనుచితంగా గన్పించవు అని కొందరు. పురాణాల్లోని స్వభావసిద్ధా లైనవ్రాతలే అసలైన యథార్థరచనాలు; తక్కినవి హిందూమతవిరోధులైన బౌద్ధ, జైన, చార్వాక, వామ మార్గ శాక్తేయులచే కల్పింపబడి హిందువులకు అపకీర్తి దెచ్చుటకు, కళంకము నాపాదించుటకు పురాణాల్లో ప్రక్షిప్తముచేయబడినవి. వీటివల్ల వీని క్లిష్టి దుర్గతి సంభ వించినది అని మరికొందరు. వీడి ఎట్లున్ననూ గాధలందు అనేకపతనార్హములైన విషయములు కలవు. మనోహ రంగా కూడా వుంటాయి.

రాజవోలుశాసనము మూలము

ఒంగోలు వెంకటరంగయ్య

మొదటిరేకు : రెండవప్రక్క

శ్రీమాన్వరాహదేవో జమాతి

౧. స్వస్తి శ్రీవిజయాభ్యుదయశాలివాహనశకాబ్దాః ౧౧
౨. తమ ¹త్రయజ్ఞేయం గుణలేఖ భానునా ' తత్ర దుమకాచినామా
౩. బై రాధా పూజితమసంయుతే । సోమవారయుతా సోమగ్రహోపేతా
౪. శుభప్రదా ॥ తత్రపవాణీ సంగస్య సంగమేశ్వర సంనిధా ॥
౫. రాజాధిరాజశ్రీరాజాః నవకోతిధనుర్నరః² । కలబరగ³
౬. దేశకనాకర కనకగనామధీశ్వరః ॥ శ్రీవీరరుద్రదేవో⁴
౭. యంగజరాడ్విభవోతమః । నరసింహప్రతాపేనా ఉదయా⁵చ
౮. లభూమిషు ॥ లభ్యేష్టవిభవౌ నత్యా దుదయా⁶చెలపూవకతః
౯. కిరాతనాం గ్రామతికా మాధ్యే శోభనమన్నితః ॥ రాజవో⁷
౧౦. లు మహాగ్రామే ముంమటియాతనూద్యవాః ॥ గణికాద్యస్త⁸
౧౧. భోగానాం హిరణ్యోదకపూవకం ధతవానః⁹వోటాక్యా
౧౨. వంశే జాతాయ ధీమతే । నరసింహస్యానత్రోతు పాత్రాయ గు
౧౩. ణశాలినే । సవాభరశ్యచ తథా సేమభరసుతా
౧౪. యచ । నారాయణాభిధానాయ । నన్నభట్టాయ చ స్వతః ।
౧౫. తత్రభూదానశాసనక్రమః ॥ తత్ర విగ్నేశ్వరస్తుతిః ॥
౧౬. వందే గజేంద్రవదనం విఘ్ననాశన మవ్యయం ॥ స
౧౭. వందేవ శిరోరత్నం నీరాజిత పదద్వయం ॥ బ్రహ్మస్తుతిః ॥
౧౮. చతుర్ముకారవిందైస్స చతుర్వదానుపాలనం ॥ చరాచర
౧౯. జగద్వంద్యం బ్రహ్మణం ప్రణమా మ్యహం ॥ సూర్యస్తుతిః ॥ రాజీన
౨౦. రాజీవరచంచరీక ఝుంకారనివృత్తిత వంద్య కృత్యః ॥
౨౧. భూభుతటంతే తిలకామలంఘ్రిః జగత్ప్రదీపో భగవాం వి
౨౨. వస్వా ॥ తస్యాన్నయే భు మ్నహానీయకీర్తిక యిత్వాకునా

రెండవ రేకు : మొదటి ప్రక్క

౧. మాకులైలసారా ¹¹ యదీయబాహులవ
౨. లంబ్య భూమిభోగేంద్రభూమి శిథిలం చకార|
3. య స్యన్వయే భూకపిలేశరాజం కరేంద్రకణానిలకం
౪. పితారిః|| యద్దత్తవేలాకపయోంభుధిభ్యః ప్రజానురాగ
5. ఘిలరత్నగభాః|| యఘ్నోరభేరీరవదిణకణాః ప్రత్యర్థి
౬. భూపాః కటకా చలంతి|| చలాయభుక్ష¹² కటకేష్వన
2. స్యాః| యదియయాత్రాసు పురోగతానాం తురంగమాణాం ఖరపా
౪. పాటితాయాః భారేణభూమే రవనన్నమూధాః శేషోపి యస్తే న
౬. తి మాతనోతి హనుగ్రహః చీపురుషోతమస్య యదియ
౧౦. సూను జనకా దృభూవ|| ఆకారసామ్యా పురుషోతమస్య
౧౧. చెక్రే కుమారం పురుషోతమాక్యం|| పురుషోతమఖే¹³ద్రస్తు
౧౨. శత్రూణా మభిలంఘనం చెక్రే సర్వం మహాచక్రం ధమేణ
౧3. పరిపాలయంన్ను|| ¹⁴యిచామి సప్తాణావమేఘులాయా మవా
౧౪. వ్రసవః స్యాగుణాభిముప్తః|| భూపాలనాధకం పురుషో
౧5. తమస్య| తన్నో భవోభూ తరుణీందుమాలిః|| ప్రతాపరుద్ర
౧౬. భూపోయం ప్రతాపేనాక్రమం జగతు ప్రతాపవంనినా శా
౧౭. మ్య చ్యత్రుకాంతార మోజశా తతో భూదేవదేవాం చ్చా పాల
౧౮. య న్నవసీతలగ రరాజ హేలయా సాధకం ప్రతాపోదితభాస్క
౧౯. రా ¹⁵ననాదిగంతభూపాలైః అపితం రత్నభూషణం ద్విజైత్రయా
౨౦. త్రసమయే సంగమేశ్వరసంనిధౌ స్నాతః పినాకిసేనద్యాం
౨౧. భూదాన మకరో న్ముదా|| ప్రద్యోతోదయభూదరేంద్రనగరిం
౨౨. ప్రాఘ్యాం ప్రజావధకానీ నిత్యానందనిషాదభృందనిలయే
౨3. శ్రీపైడిపాడోతరే|| శ్రీరాజాబపురాభిధాగురుతరా
౨౪. మేఘా¹⁶నదీయోతరే దతావీరప్రతాపరుద్రవిభునా
౨5. ధాత్రీసురాణాం పురః| శాకాబ్దే గుణిలోచనాకః
౨౬. సహితే సంవళరే దుమకతో రాహుగ్రస్తవిధై బహుప్రవక

రెండవరేకు : రెండవప్రక్క

౧. టితో వైశాఖమాసే ముదా | దతం శ్రీ గజ
౨. రాట్పూతాపవిభవా శ్రీ వీరరుద్రేణ యతుః భూదేవా
3. త్సదాదాహరంతి నితరా మానందసంధుక్షితా | 17 శ్రీ
౪. వళగోత్రసంభూతో సోమాభటతనుదభవ | నారా
౫. యణో యజువేది చిత్తి¹⁸ చ్చధానుసాలకం || తద్గో
౬. త్రజస్తు దాహూదః సోమాభట్టసుతోవరః | సంన్నయాఘ్యస్తు
౭. తద్వితీ శేషభోక్త నిరంతరం || యిత్యేవం కథితై ప్రతా (౪)¹⁹
౮. విభవా శ్రీ వీరరుద్రేణ చ | సంతుష్ట్యై నితరాం ద్విజావలి
౯. పురా ఖణౌ ద్విజౌ భారతౌ | ఆమోదా దధ తాంమ్రశసనప
౧౦. రం సంగస్యాతఛనిధౌ ఆచెద్రాక మిదం భవత్వితీ ము
౧౧. దా సంభాషయామాసనహ²⁰ || అష్టభోగస్వామ్యా²¹ ||
౧౨. నిధినిక్షేపజలపామాణ అక్షిణాగామి సిద్ధ
౧3. సాధ్యాది నినయైః సాధకం || గ్రమాష్టకోణ నినయః |
౧౪. ప్రాగ్భాగే పా²² మురుగ్రమః ఆగ్నేయాం పునుగోడుకః !
౧౫. దక్షిణస్యాం వైడుపాడుః వైరుత్యా చీరునోల్లకః | పశ్చ
౧౬. మే ఆరవేడుస్యాత్ వాయవ్యాం ధూపగుంటకః | ఉతరే భిమ
౧౭. వరియాఘ్యః! ఈశాన్యాం పందిపాడుకః! గ్రామస్యా దక్ష
౧౮. శైవై లః | హుతరే పుష్కరం స్మృతం పస్పమే నందివా
౧౯. పీస్యాతు ఆగ్నేయాంతు శివాలయాః || గ్రామావరణ
౨౦. స్యా సిమానినయః || ప్రాగ్భాగే పునుగోటిశిమనిక |
౨౧. శ్రీ చీంచాతరూణాం పురః శిమధమ²³ సీలవిలేఖన
౨౨. మతో త దక్షిణే ప్రస్తరః తస్యా దక్షిణకోటికోణ
౨3. నిహితా శ్రీమఛెమీసంనిధై శ్రీమప్రస్తరశాశనం

మూడవరేకు: మొదటిప్రక్క

౧. చ నిఋరుజే శ్రీమఢిలా రాశీతె తస్యా దక్షిణ
౨. కోటికోణనిహితం శ్రీమఢిలాశాసనం తస్యాద
౩. షీణరోధసి ప్రరురుచే శ్రీప్రస్తరః సుందరః తస్యః
౪. పశ్చిమతః శివా²⁴యన్సహితే కూలే శిలాశాసనం తస్యా
౫. పశ్చిమకోటిభాగరుచిరే వల్మీక²⁵కూలేశిలా॥ త
౬. స్య పశ్చిమతటాకసంనిధౌ ప్రస్తర స్తదనురాజీ
౭. తే శుభః తస్య దక్షిణశిలామయే భువి శాసనం తదను
౮. పశ్చిమే స్మృతం వైడిపాడు పునుగోడు సంగమే శాసన
౯. భువి విజితతరః తస్య పశ్చిమవిడాల²⁶హ్రాదిని దక్షి
౧౦. ణే శివ ముదారశాసనం తస్య పశ్చిమతటాకదక్షి
౧౧. ణే వి²⁷క్షమూలనిహితం హిసననం తస్య పశ్చిమశిలో
౧౨. చ్చయోతరే ర²⁸క్తభూమివివరే విరాజితే॥ చిరువేల్ల
౧౩. వైడిపాః స్త సగమగ్రమశిమని క్రుష్ణా²⁹పాకఫ
౧౪. లాక్ష్మణే శోభతే ధమశాసనం తదను పశ్చిమమే³⁰చ
౧౫. కభూతరే శాసనం ముతరదిక్తటభూమిషు ప్రస్త
౧౬. ర ఆరవేడు చిరువేల్ల యోః సంగమనేపురసిమ్ని సు
౧౭. మేణ³¹కే॥ శాసన ముతరకూలవిరాజితే వల్మీకరా
౧౮. జిత శాసన ముతరే నయ్య³²క్రో విరాజిత ఊతరతః
౧౯. కులఉదంచిత ప్రస్తరఆదరతాః తస్యోతరే ³³చి
౨౦. త్రగువాసికాతటా ఆవావధుపా³⁴వడునామసంగమే
౨౧. శ్రీరాజమాంబాపురశిమనంన్నిధై శిలావిలేఘం త
౨౨. దను ప్రకిర్తిదం ॥ తస్యోతరే లతా³⁵చించాప్రాగ్భూ
౨౩. మై శాసనం పునః తస్యోతరో³⁶పవ ద్వాపినన్నిధై శా
౨౪. సనంస్మృతం ॥ తస్యోతరే రక్తధరీస్తు కుల్యాప్రరో
౨౫. (హ)³⁷విక్షుః పురతో శిలాతలం తత్పువభాగస్తటా

మూలపదేకు : రంశపస్త్రక్కి

౧. క సంనిధౌ నీప్రస్త రోమేయ ఉదారాన్య
౨. నా తత్పవక ఆశద్రతటాక సంనిధౌ ప్రశీభీమన
౩. ధూకపతటాకసంగమ శ్రీరాజమాంబాపురం నంబి
౪. ధై తత్పుర్వతో దా^{౩౯}సరివాపిశాసనం తత్పువకతః కంటూ^{౪౦}
౫. కవాపికాయాః ప్రాచ్యం విలేఘం తదనుక్రమేణ
౬. తత్పువకభాగే శిఖి^{౪౧}తింత్రిక ప్రాచ్యం విలేఘం తదనం
౭. పురస్తాత్ || కులాల^{౪౨}పుష్కరాయనేతలోచయే పురీ
౮. స్తతః ప్రథా^{౪౩}కునామధేయకాసమాసశిమ్న దత్తీ^{౪౪}
౯. పునో^{౪౫}తీ శిమపశ్చిమే సు రాజరాజమాంబికాపురా దు^{౪౬}(పి)
౧౦. చీ భీ^{౪౭}మసంధికాశిలావిలేఖనం || శ్రీరాజమాంబ
౧౧. పురా^{౪౮}ప్రదిక్షు యేకోనత్రింశఛిలాశాసనా^{౪౯}ని
౧౨. ఇమాని శిమచిహ్నాని కథితాని పురాతనై^{౫౦}
౧౩. చిన్హాదమూఖిః పరివారతస్మిన్ ప్రతా^{౫౧}రద్రా^{౫౨}
౧౪. ఘోయపురేగ్రహారే | గోష్పాదమాత్రం యది గంహారేచ్చ
౧౫. ప్రయాతి ఘోరం నరకం స పాపి || స్రతాః రుదదేవే
౧౬. న దతా త్తోణి మహిభుజా శ్రీవళగోత్రజాతా
౧౭. య భూసురాయ క్రుపాళునా || బ్రహ్మస్వహరణాఘ
౧౮. ద్యుః | క్షియంతే పుణ్యరాశయః | నివకంశో జాయతే క్షి
౧౯. ప్రం తస్మా జాగ్రత భోజనాః ||

శ్రీమాయజస మంగళం.

శాసన

ముద్రక

రాజనోలు శాసనము : అభోజ్ఞా పికలు.

1. పెండవ బంతిలో మొదటియగ్రంథముననుండి నిలువుగల్గవరకు సుగమము కాలేదు.
2. కాకతీయప్రతాపరుద్రునిరాజునకు “నవలక్ష్మి సమస్తరాధినాథుఁ” డను కీర్తి కలదు. నవకోటిగ్రంథరాశి పత్యమును కలదా? లేక ఈతని విల్లువకు ఖొమ్మిది అంచు బంజినవనిరా?
3. ప్రతాపరుద్రగజపతుల పిరుదులు సరస్వతీవిలాసము దున్నవనియు, చానిలో “శీరప్రగజపతి గౌడేశ్వర, నవకోటి కర్ణాట కలచరిగేశ్వర ఇత్యాదులు బున్నవనియు చరిత్రకోశకప్రకాంబులు ప్రకటించి రామ దాసు పంతులు, పి. పి., ఎమ్. ఆర్. పి. ఎస్ గారు తెలిపిరి. వారికి వందనముల నర్పించెద. హిందూ లా శాస్త్రము బాక - డి - మెయిన్ గారు లోనగువారు యెరిశున వ్రాసియున్న హిందూలా గ్రంథములందు ఈ “సరస్వతీ విలాసము” ప్రతాపరుద్రదేవకృతియని చెప్పెను హిందూలా మూలగ్రంథములలో దీని కేర్పియున్నారు.
4. నెల్లూరు జిల్లాలో ఉదయగిరి.
5. కుగ్రామము. గ్రామశబ్దముమీద అల్పార్థమున “టికన్” ప్రత్యయ మొగముచే “గ్రామటికా” యను రూపము స్థించునని వ్యాకరణజ్ఞులు చెప్పెదరు. ఈ రూపమునకు మమ్మిటభట్ట కావ్యప్రకాశికలో హనుమన్నాటకాంతర్గత మని యుదాహరింపబడిన ఈ వ్రది ప్లోకము నొకదాని జూపెదరు. ఈశబ్దము నిఘంటువులలో మృగ్యముగ నున్నది.
కావ్యప్రకాశికలో నిట్లున్నది:—
స్వకార్తో హ్యయమేవ మేయధిరయస్తత్రా ప్యసాతాపసః
సో ప్యత్రైవ నిహంతి రాక్షసకులం జీవ త్యహో రావణః
ధిగ్ధిక్చక్రజితం విబోధితవతా కిం కుంభకణేఽన వా.
స్వగ్గ్రామటికా విలుంజనవృథోహ్చానైః కి మేభే ర్భజైః
6. ఈశేరు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రునితిల్లిది (కావ్యాలంకారసంగ్రహమును ప్రతాపరుద్రీయమును చూడుడు).
7. గణికాద్యప్రభోగములు — ఇల్లు పగులు వస్త్రము ఆభరణము స్త్రీ గంధము తాంబూలము. అప్రభోగ స్వామ్యములు వేరుగ నున్నవి (3 — ౧౧, ౧౨, ౧౩ చూడుడు).
8. అప్పచోటివారు ఆంధ్రులు, వెలనాటివారు, శ్రీవత్ససగోత్రులు. ఇప్పటికిని ఆచట నున్నారు.
9. ఆంధ్రభారతప్రథమకవీయు, వాగనుశాసనుడును నగు “నన్నయ”శేరును నారాయణశబ్దవికృతిగ నుండునని యోచించున్నది. “నన్న”యనగ “చిన్న”యను నర్థము శబ్దరత్నాకరమున నున్నది. తత్త్వ మెట్టిదో?
10. ఇది పుటసంఖ్యయె యేక అరవవారువ్రాయు పిల్లారిసుడియె.
11. ఇచట సంస్కృతపు ‘డ’ గుర్తు ఉన్నది. దీనిప్రయోజనము తెలియలేదు.
12. ఈవాక్య మర్థముకాలేదు.
13. ఖేంద్ర = ఖా + ఇంద్ర = భూపతి. ఖా = భూమి. నానాధర్మ మాలలో ఏకాక్షరకాండ చూడుము.
14. ఈ వాక్యమున కర్థము కుదురలేదు.
15. ఈవాక్యమున కన్వయము కుదురలేదు.
16. మేఘానది = మల్పావగుఅని చాడుకశేరు. ఇది యున్నది.
17. ఈపూరటలోని 3 - 2 బంతులలోని మాటలవలన మొదట దానమును పొందిన నారాయణభట్టుఅను నన్నంభటువును, ఆరవబంతిలోని నన్నయాఖ్యుడు వేరు వేరు వ్యక్తులని నామనవి.
18. శ్రుతేశ్వాని యుండవచ్చును.
19. ఇచట నుండవలసిన “ప” అనునక్షరమున తప్పిపోయియుండును.
20. సహ = సః.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

ఇం జనీరింగు విద్య- పరిశోధన

భారతీయ విశ్వవిద్యాలయాలలో ఇంజనీరింగు (నాస్తు శాస్త్ర) శాఖలో సాధారణంగా పరిశోధన జరగటంలేదు. కాని పశ్చిమదేశాలలోని విశ్వవిద్యాలయాలలో ఇదొక సాధారణకృత్యమే. పరిశోధన ప్రత్యక్ష ఫలితం ఇవ్వడానికేకావంగా పశ్చిమదేశాలలో జరిగే అపారపరిశోధనలను జీర్ణంచేసుకొని, ఇంజనీరింగు విద్యలను సురించి ఎక్కువ స్పష్టమయినభావం కలిగించేటందుకు కూడా ఉపకరిస్తుంది.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో డాక్టరు కే. సి. చకో, బి. ఏ., డి. ఎస్. సి. (లండన్), ఎమ్. ఐ. ఇ. గారి ఆచార్యత్వమున ఇంజనీరింగులో పరిశోధన ప్రారంభమయింది. శ్రీయుత కానూరు లక్ష్మణరావు గారు ఇట్టి పరిశోధనకు పూనుకోవడానికి మొదటివారు. వీరు పరిశోధనకు తీసికొన్న విషయం నిర్మాణమున కుపకరించే పరికరాలలో కొత్తదీ, 'ఇరవైయవ శతాబ్దిలో కనిపెట్టిన గొప్పవస్తువు అయిన "రి ఇక్ ఫోర్డ్స్ కాంక్రీట్". ఈ పరిశోధనకు కావలసిన పరికరాలు మొదలైనవాటికైన ఖర్చులను వారి స్నేహితులూ, ముఖ్యంగా "ఇండియా అసోసియేటెడ్ సిమెంటు కంపెనీ లిమిటెడ్"వారూ ధౌదార్యంతో భరించారు. సంవత్సరంలోపున శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు పరిశోధన పూర్తిచేసి ఒక 'థెసిస్' (పరిశోధకవ్యాసము) తయారు చేసినారు. దీనిని పాశ్చాత్యపరిశోధక వాస్తుకళానిపుణులు ఆండ్రూస్, ఆస్కార్ ఫేబరు, చెట్టోలు చాలా మెచ్చుకొన్నారు.

ఇంజనీరింగులో పరిశోధన ఇంకా పెంపొందుతుందనీ, గవర్నమెంటువారున్న ప్రైవేటుసంఘాలన్న ఈవిషయంలో హిందూదేశంలో తగినంత అభివృద్ధి కలిగేవరకూ ప్రారంభదశలో ఈ పరిశోధనకు తోడ్పడుతారనీ ఆశ.

కే. లక్ష్మణరావుగారు, బి. ఇ., ఎం. ఎస్. సి.

వీరు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో ఇంజనీరింగులో మొట్టమొదటి ఎమ్. ఎస్. సి., డిగ్రీని పొందిన మొట్టమొదటి ఆంధ్రులు. వీరు 'డిప్లెక్షన్ ఇక్ రిఇక్ ఫోర్డ్స్ కాంక్రీట్ ప్రొక్చర్స్' అనే విషయాన్ని సురించి చివ్రాసిన పరిశోధకవ్యాసమును లండన్ లోని చాలా గొప్ప కన్సల్టింగ్ ఇంజనీరులైన ఇ. ఎస్. ఆండ్రూస్, ఎమ్. ఇన్స్ట్రా, సి. ఇ; డాక్టరు ఆస్కార్ ఫేబర్, డి. ఎస్. సి., ఎమ్. ఇన్స్ట్రా, సి. ఇ; చెట్టో, ఎమ్. ఎస్. సి., ఇన్స్ట్రా, సి. ఇ. అనేవారు పరీక్షచేసి, దానిని చాలా మెచ్చుకొని, ఎమ్. ఎస్. సి, డిగ్రీ నిచ్చి వారిని బహూకరించిరి.

ఈ ప్రారంభదశలో ఈ పరిశోధనపద్ధతులలో తర్ఫీతయి వచ్చేటందుకు కొందరిని ఇంగ్లాండుకు పంపడం కూడా చాలా అవసరం.

(శర్మ)

శ్రీమతి తేజీ వెంకటసుబ్బరావుగారు

ఈమె మదరాసు ఆర్ట్స్ కాలేజీలో ముగ్గురు లెక్చరర్లుగా ఉన్నప్పుడు ఈమె నాల్గో ముగ్గురు వెంకటసుబ్బరావుగారి సతీమణి. వీరు మదరాసులో నేనా సదనము అనుకున్న తప్పు ప్రవర్తనలను సమర్థించారు.

శ్రీమతి పుల్లె అన్నపూర్ణ దేవిగారు,
ఎన్. ఎస్. సి.

ఈమె శ్రీమతి పుల్లె శ్రీకంఠరావు, ఎమ్. ఎస్. సి. గారి సతీమణి. కాశీ విశ్వవిద్యాలయమున రసాయన శాస్త్రమున ఎమ్. ఎస్. సి. పరీక్షయందు తీర్థరాలగుట కీమయె మొదటిది.

వి. ఆర్. చిత్రాగారు

వీరు ఉత్తరసింహస్థానమునందలి కొన్ని పారిశ్రామిక సంస్థలను జూచి యచ్చటి పారిశ్రామిక విద్యా విషయకకృషిని తెలిసికొనివచ్చుటకుగాను మదరాసు ప్రభుత్వమువారిచే పంపబడిన మదరాసు చిత్రకళా శాల క్రాఫ్టుకాళి నూపరింపెడెంటుగారు. వీరు నీహారు, బెంగాలు, సంయుక్తరాష్ట్రములు, రాజపుత్ర స్థానము, మధ్యపరగణాలలోని కొన్ని ముఖ్యపారిశ్రామిక సంస్థలను జూచి రెండు నెలలలో తిరిగి వచ్చెదరు.

కీ. శే. నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు

శ్రీయుతులు నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు ఆకస్మికముగా దివంగతులయినారని విని చాలా విచారముపొందినాను — అమితదేశభిమానియైన పరిశోధకుని దేశము గోల్పోయినదే అని. కానైతే ఆయనది న్యాయవాదివృత్తి; గుంటూరుకిల్లా సర్పారావుపేట నివాసము. వకలువృత్తియందు ఆయనకు తగినంతతీరిక ఉండేదికాదు. అయినా దేశచరిత్రపరిశోధన అంటే ఆయనకు ప్రాణము. ఈ పరిశోధనసర్వమువల్లనే మూర్ఖత్వమై కలసింది. అది ఇప్పుడా? — చాలాపిండ్రయినది. అప్పటినుంచీ మేము తరచు కలుసుకొంటూనే వచ్చాము. ఆయన మద్రాసు వచ్చినప్పుడల్లా నన్ను కలుసుకోకుండా వెళ్లలేదు. కలుసుకొన్నప్పుడల్లా మాయిద్దరికి తీవ్రమయిన చర్చనూడా — ఏవోవిషయాలను గురించి — జరగకుండా ఉండలేదు. అయితే ఎంతటి చర్చ సంభవించినా, ఎంతటి తీవ్రాభిప్రాయభేదం కలిగినా మే మిద్దరమూ మిత్రులమే. నవ్వుతూ నవనీతమైన హృదయంతో తీవ్రవాదానంతరం నన్నునయించేవారు. నేనంటే వారికి అపరిమితమైన ప్రేమా, అభిమానమూ అని గ్రహించాను. ఆయన ఇక లేడంటే మనస్సుకి బాధగానే ఉంటోంది. ఎందువల్ల, పరిశోధకులు లేరనీకాదు, తక్కువయినారనీ కాదు; ఆయనవంటి పరిశోధకులు లేరని.

ఆయనపరిశోధనే వేరు; ఆయనదృష్టి వేరు. పాశ్చాత్యులైన ప్రాచ్యవిజ్ఞాన పరిశోధకులు వేసిన రహదారిబాట లున్నవి. వాటిలో పోయేవారే ఇప్పటిచరిత్ర పరిశోధకులలో చాలామంది. వాటి నతిక్రమించి పోవడాని కెవ్వరికి సాహసమూ లేదు; ఆదృష్టి లేదు. ‘మన భారతాన్ని నమ్మదగినవి కావు. మన కలియుగశకము ఇటీవల కల్పించినది. మన భారతయుద్ధము మనప్రాచీనులు చెప్పేటంత పూర్వకాలాన జరిగింది కాదు. ఆ మాటకువస్తే మనచేదములే చాలా ఇటీవలివి; క్రీస్తుశకానికి రెండుమాడువేలయేళ్ల క్రిందటివేమో మహాఅయితే.’ ఇప్పటిచరిత్ర పరిశోధకు లందరినీ ఇవే భావాలు. అలెగ్జాండరు దండయాత్రే మనచరిత్ర కాలం లెక్కించడానికి సరియైన పునాదిమైలురాయి. అంతకు పూర్వపుచరిత్ర భారతీయులకు లేదు. ఒక వేళ ఉందన్నా చాలావర కదంతా కల్పనే. అదంతా ఇదమితమని తేల్చరాని ప్రాగైతిహాసికయుగమే. ఇవన్నీ పాశ్చాత్యులసిద్ధాంతాలు. వారిబట్లీ చదివిన మననీ అవే సిద్ధాంతాలు. వీటిని ఎవరైనా కాదంటే వారు మనకు పరిహాసపాత్రులు. “ఇవన్నీ అపసిద్ధాం

తాలు, సరియైనవి కావు. మనశకములు. మనఇతిహాసములు పాశ్చాత్యుల బైబిలువాతలకం యెను దివ్యాస పాత్రములైనవి. కృష్ణనిర్వాణముతోనే కలియుగం ఆరంభమయింది. అది ఇటీవల కల్పితమయినశకం కాదు. మహాభారతయుద్ధం క్రీస్తుశకానికి మూడువేలెండ్లకు పూర్వం జరగినయుద్ధం. వేదములు మొదలైనవి అంతకు కొన్నివేలెండ్లకు పూర్వపువి” అని శ్రీ జగన్నాథరావు గారివాదము. ఈ వాదమును సమర్థించుకోవడానికి వారు మహాభారతయుద్ధకాలనిర్ణయమని ఇంగ్లీషులో ఒక పుస్తకం వ్రాశారు. ఇంకా వారిచాసిం పూర్తిగా అందులో ప్రదర్శింపబడనూ లేదు; సమర్థింపబడనూ లేదు. ఇంకా మరోగ్రంథం వ్రామా లనుకొంటూ ఉండగానే మృత్యువు వారిని తనపొట్టును బెట్టుకొంది. ఇటువంటివాదమువల్ల వారు చరిత్రపరిశోధకులు చాలమంది చృష్టిలో పరిహాసపాత్రులైనా, లోతుకు పోయి విషయాలు తరస్తూవచ్చినవారుమాత్రం వారి వాదాన్ని సావధానంగా చదివి యోజిస్తూ మాత్రం వస్తున్నారు. వారికి తెలుసు ఇప్పటి హిందూ దేశచారిత్రక కాలపరిగణనలో లోపం ఉన్నదని. అయితే, పరంపరగా తరాలనుంచి వస్తూన్న కొన్నిప్రధానభావాలు వారి నాకట్టి ఉంచడంవల్ల వారికి ఆబాటలోనుంచి తప్పకోవడము ఎట్లాగో తెలియడం లేదు. ఎక్కడికి తప్పకోవాలో తెలియడం లేదు. అందువల్ల వామా తికమకలాడుతున్నారు. అయినా వారిసంఘమే పెద్దదవడంచేత వారిమాటే చెల్లుబడి అవుతూవస్తోంది. కాని మహంజోదరో మొదలయిన ఇటీవలిపరిశోధనలు శ్రీజగన్నాథరావుగారివాదానికి బలాన్నీ, ఇతరులవాదాలకు సవరణలనూ ప్రతిపాదిస్తూ వున్నాయి. వీటి కెదురీదే ఆ సాహసుణ్ణి మరచి పోలేను.

ఎన్ని అభిప్రాయభేదా లున్నా, ఎన్ని విరుద్ధ సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించినా ఏ దృష్టితో చేసినాడు, నిర్మలమైన, నిష్కపటమయిన హృదయముతో చేసినాడా లేదా అన్నదే మన మాలోచించవలసినది. పని చేసేవారికి ఎవరికి తగినగౌరవం వారికి మన మిచ్చినప్పుడే మనగౌరవంనూడా పెచ్చుతుంది.

శ్రీ జగన్నాథరావుగారి కుటుంబాని కిందుమాలంగా నాసానుభూతిని తెలియజేసుకొంటున్నాను.

చుల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ.

పుస్తక సమీక్ష

భారతీయ నాగరికతావిస్తరణము

కర్త: డాక్టర్ జి. వి. రామారావుగారు,
ఎస్. సి. డి. హెచ్. డి. ఎ. ఇ. సి. డి
ప్రొఫెసర్, హైదరాబాదు,
సంకలనం: ప్రకాశము: సంకలనం
ఆంధ్ర కో., ఏలూరు. పుటలు ౧౭౬.
రూ ౨ ఆశాలు

విశ్వకవిశిష్యుడు —

“ప్రపంచభూత ఉదయతమగనే,
ప్రభునామరవ రసతపోవనే.”

ఆది భారతదేశపు అతి వ్రాసినతన, ఆధ్యాత్మికసాహిత్యము
పాడినాను. మనదేశ మొకప్పుడు ఆధ్యాత్మికసాహిత్యము
త్యమును వహించి, ఎన్నియోదేశాలను నాగరికత నేర్పి,
జీవితమార్గాలను బోధించి, అన్నిటికంటే మేటియై

కలుగొంది చని చెప్పటం మన కొకవంత కాతూహ
లాన్ని కలిగించుకొంటుంది. మన వర్తమానపరాధీనజీవితం
అంతటి గొప్పనాకాశాలను విన సాహసించుడు. ‘ప్రాచీ
నార్యులకును, నేటి క్రైస్తవజాతులకును నడుమ నీ
దేశముపై దండెత్తివచ్చిన ప్రతిజాతిని విజయమిచ్చి,
తమ స్వాతంత్ర్యమును గోలుపోవుచు, వారికి జోహా రొస
ర్చుచు, కొంత మవకాశము దొరకినప్పుడు కొలసికా
లము తలయెత్తుచు, మొత్తముమీద భారతీయులు సత్యా
నులకాలమస్వతంత్రజీవితమున కలవడిరి.....భారతీయ
నాగరికత భారతదేశపుసరిహద్దులను దాటలే దనియు,
నేటి ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు మున్నగు పాశ్చాత్యదేశీయుల
వలె భారతీయులప్రతిభ తమదేశము నెన్నడును దాటి
పోలేదనియు చెప్పే పాశ్చాత్యవిద్వాంసులనాకాశాలు
తూచాలు తప్పకుండా ఇంతవరకు ఒప్పుకుంటూ
వచ్చాం. కాని నేటి చారిత్రకపరిశోధకులకృషి ఈ

కాన్ థ రి డ యిన్

నూ నె

తలపై పొరలు పొరలుగా వచ్చు
చుండు చుండుకు దివ్యావధము.
వెంట్రుకలు రాలిపోవుట, చిన్న
తనములోనే నెరయుట దీనినివాడిన
నిలిచిపోవును. తలపై చర్మమునకు,
వెంట్రుకలకు చెందిన వివిధ
వ్యాధుల కిది మంచి గుణమొనం
గును.

BENGAL CHEMICAL AND PHARMACEUTICAL WORKS Ltd

CALCUTTA.

BOMBAY.

మదరాసు ఏజెంట్లు:—య. దేశాయిగౌండరు, 41, బందరువీధి, మదరాసు.

వాక్యాలన్నీ నిరాధారములని ఋజువుచేస్తున్నాయి. నానాటికి పరిశోధన హెచ్చినకొద్దీ అసలు స్వరూప మేమిటో బయటపడుతోంది. టిబెట్, వైనా, కొరియా, జపాన్, బర్మా, సయాం, కాంబోడియా, చంపా, మలయాద్వీపకల్పము మొదలగు దేశములందునివసింపవారి ఉనికి, వారి ఆచారవ్యవహారాలు, వారి రీతులు, విశ్వాసాలు, జీవితపద్ధతులు, అక్కడి దేవతలశక్తులు, ఉపాసనాపద్ధతులు ఈవిషయంలో ఎక్కువ సాయపడుతున్నాయి. "ధర్మమును మహాస్త్రిముచే మానవహృదయమును జయించుటే నిజమైన విజయము" అను ప్రబోధమును గ్రహించిన అశోకచక్రవర్తి కాలములో జాతభిక్షువులు ప్రపంచమంతట ఎన్నోకష్టముల కొర్రు జాతధర్మాన్ని బోధించారు. ౧౧-వ శతాబ్దంలో నాలందా విశ్వవిద్యాలయం పలువురు విదేశీయులకు జ్ఞానదాతయైనది. కేవలము జాతభిక్షువనే కాదు. ఈ దేశమువచ్చిన విదేశీయులు, ఇక్కడినుంచి వెళ్లిన మతప్రచారకులు తమ

తోపాటు ఇక్కడి శిల్పకళ, కవిత్వము, గానము, ఇక్కడి వాస్తవికతలను బట్టి గ్రహించుచున్నారు. ఈ విధంగా భారతదేశమే ఆహ్వానాంధకారంలో నుండి ఉన్న ప్రపంచానికి వ్యూహాన్ని కల్పించి వైనా, టిబెట్ మొదలైనదేశాల్లోనివారు మన దృష్టిని నుంచి శ్రద్ధతో పరిచినారు.

పరిశోధనకు సంబంధించిన వాస్తవము మన తెలుగులో ఇటీవల ప్రబలించడంత విరుద్ధంగా తయారుకాకపోవటం విచారకరం. పూర్వచరిత్రలే మానవజాతి మొక్కచోనిసాహసం, ఉత్తేజన, స్వాతంత్ర్యప్రియతలకు దోహదములు. చరిత్ర లేనిజాతి ముందుకు సాగలేదు. రామరావుగారిచే రచింపబడిన "భారతీయ నాగరికతా విస్తరణము" ఇంకా కొంచెముండి గీమార్గమున కాక ర్షించగల దని చెప్పుచున్నాము. ఇప్పటివరకే కళ్లు తెరచి, స్వాతంత్ర్యసంపాదనకునకై పోటుపడుచున్న భారతజాతికి తోచుచున్న చరిత్రలు కావాలి. ఇప్పటి

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును

శగ (గనరీయా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యోషధము

గో నో కిల్లర్ (రిజిస్టర్డ్)

కృత్రిమములు చూచి మోసపోకుడు. మందును ధరించేయునప్పుడు ప్యాకెట్టుపై గో నో కిల్లర్ పేరున్న, 'కొడి' మార్కు సీలునుగమనింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందులను కేరీయబైవర్సులను పుచ్చుకొనినను 'బెన్ బెన్ బెన్ బెన్' లను, యింజక్షన్లను వాక్సినులను వలననుగూడ లాభములేకపోయినయెడలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గో నో కిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు యెండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గో నో కిల్లరు లేవ్వక తుదుర్చును. మూత్రము ఝాకిగా వెళును. మూత్రముపోవుచున్నపుడు కలుగు మంట తగ్గిపోవును. మూత్రనాళమునందలి వాపు తీసిపోవును. శగవ్యాధి (గో నో కొకసు)వలన మూత్రము బొట్టుగాపడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారము నుండిపోవు తెలుపు, మూత్రద్వారముయొక్క వాపు, మూత్రద్వారముయొక్క చుట్టువుండు పోకయుండు వాపు, మూత్రాశయముయొక్క వాపు లేక మూత్ర తిత్తియొక్క వాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గో నో కిల్లరువలన తుదురును. పిర్యము (పెమను)పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన తుదురును. ధరించు 50 మాత్రలుగల సీసా రు. 2-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమజెందవలదు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. పి. పి. చార్జి ప్రత్యేకము.

అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.

Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras.

జేతం నిండుకాత్నానాం మాపకలుగుతుంది. పుస్తకం కొద్దిలో ఆకర్షణీయంగా ఉంది. ఆంధ్రపాఠకలోకం ఈ పుస్తకాన్ని ఆదరించి, గ్రంథకర్తకు తగిన ప్రోత్సానం చేస్తున్నాం.

యలనందిలి వెంకటేశ్వరరావు.

గ్రంథస్వీకారము

కవిత్వాగోష్ఠి (సంస్కృతము) :— కర్త : శతావధాని, కేమూరి నృసింహశాస్త్రిగారు ; గ్రంథములకు గ్రంథకర్తగారికి పాతగుంటూరుకు వ్రాయవలెను. వెల రూపాయి.

ప్రేమతపస్విని :— ఇది యొక తెలుగు సంకరావ్యయము కర్త ; బెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు. పుస్తకములకు గ్రంథకర్తగారికి, అనంతపురమండలము, కొత్తచెరువు పోస్టు, తలమర్లకు వ్రాయవలెను. వెల ఆరణాలు.

ఆవేదన :— ఇది హరిజనప్రబోధమునకు సంబంధించిన పద్యకావ్యసంపుట. కర్త : బహ్యు సూర్యనారాయణమూర్తిగారు. గ్రంథములు వలయువారు : బి. సుబ్బారావుగారికి, ౬౦ మేడక్స్ స్ట్రీట్, వేపేరి, మద్రాసుకు వ్రాయవలెను. వెల నాలుగణాలు (తపాలకూలికాక.)

తోరణము :— ఇది యొక ఖండకావ్యసంపుటి. కర్త : మధునాపంతుల సత్యనారాయణగారు. వలయువారు గ్రంథకర్తగారిపేర, కాకినాడ పోస్టు, పల్లెపాలెమునందలి ఆంధ్రభూమిరమునకు వ్రాయవలెను.

యువకధావళి :— ఇది యువప్రచురణములలో ఎనిమిదవది. శ్రీ సోరీస్, మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి, కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తి, కుటుంబ

రావు, పిల్లలమట్టి బాలకృష్ణశాస్త్రి, మొదలి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారల కృతులు గలవు. ప్రకాశకులు : యువకార్యాలయం, తెనాలి. వెల పాపూ.

నిశ్శస్త్రశరీరపరిశోధన :— ఇది ప్రకృతిప్రత్యక్ష సాధన గ్రంథములలోని నాలుగవగ్రంథము. నాడి, మాత్ర, చర్మాది పరీక్షలవలన “శరీరాంతరాళస్థితి తెలిసికొని, వ్యాధులను తప్పించుకొను సామర్థ్యజ్ఞానము కలుగజేయుట” యీ గ్రంథోద్దేశము. కర్త : బొట్లాప్రగడ సుందర నోపాలరావుగారు. గ్రంథమును గ్రంథకర్తగారి పేర రాజమహేంద్రవరమునకు వ్రాసిన బహయ గలరు.

లెప్పర్ క్యూర్

(రిజిస్టర్డు)

25 సం॥ల అనుభవంగల ఆదిసంస్థచేత యారు కాబడిన అద్వితీయ ఔషధరాజము.

లెప్పర్ క్యూర్!! గుణము అమోఘము!! వెల స్వల్పము!!

సకల మేహ - సుఖ - చర్మరోగాలపైన చక్కగా సంచేయునవి మా ఔషధాలని నిపుణులైన వైద్యులు అంగీకరించారు!

N.B.—అన్ని భావలలో గల మా కేట్లాగులకు నేడే వ్రాయండి.

అక్షి అండుకంపెని.

(రిజిస్టర్డు)

వాల్తేరి. ఆర్. యస్. పి. పి.

బ్రాంచీలు:— 22 బ్రాజ్ఝి, గాంధీనగరం, బెజవాడ. పో. బా. నెం. 187 మద్రాసు.

భారతి

న చి త్త, మా న వ తి, త్త

సంపాదకుడు

శి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.

దికాకర

సంపుటము ౧౫, సంవత్సరము ౧౮

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల భారతి (1988 సం. అక్టోబరు నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ వత్తికను సంపుచుందుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమానులగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1988 సం నవంబరు 10-వ తేదీని ధృవా 6—4—0 లకు వి. పి సంపుచున్నాము. గావున తా మెప్పటివలెనే వత్తికయు దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకీ వత్తిక ప్రస్తుత మనవసరముగ దొచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. సంపుట నాపుదుము.

A 10. B 14, 15. G 5. H 29, 43, 44, 48. J 2. K 16. M 5.
N 17 18. P 26, 27, 30. R 30, 31, 33. S 10, 18, 79, 83, 84, 85, 87,
88, 89, 90, 91, 92, 93. V 4.

చందాదారుల కొకపాచ్చరి

ఆంధ్రప్రదేశ్ముఖాని వివిధ ప్రదేశములందు ఆంధ్ర పత్రికను విక్రయించుచున్నవారు 1988 అక్టోబరు 1-న "న్యూస్ వెండర్స్" అను పేరుతో వ్యవహరింప బడుదురు. ఆంధ్రపత్రిక (దైనిక, వార) సంచికలు, (మాసపత్రిక) మున్నగునవి సదరు "న్యూస్ వెండర్స్" వారికి నిర్ణయించిన ఆయా ప్రదేశములందు తిబాధ్యతవిధ విక్రయించుటకు సంపూర్ణముగా అధికారము పొందియున్నారు. "ఆంధ్ర దైనికపత్రిక" పై అసగా శనివారపు పత్రికలతో సహావిడిపత్రిక 1-కి రూ. 0-1-0. న్యూస్-వెండర్లువున్న ప్రదేశముల పత్రికలు మాసవారీ చందా ప్రతి 1-కి రూ. 1-12-0 లు. మా కార్యాలయమునుండి నేరుగ పోస్టు ద్వారా పంపవలసిన పత్రికలకు మాసవారీ చందా ప్రతి 1-కి రూ. 2-0-0 లు.

విషయ సూచిక

నంది (అనుమకొండ)	...	...	అడివి రాఘవరావుగారు	352
నవరపాటలు	...	...	గిడుగు వెంకట సీతాపతిగారు	353
విమర్శనములోని కష్టసుఖములు	...	...	జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౪౦౬
కవి	...	...	శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు	౪౦౭
మూఢు నవ్యకావ్యాలు	...	...	కోలవెన్ను రామకోటిశ్వరరావుగారు	౪౦3
దివాక్షజీగారి ముసాఫరు	...	...	‘కరుణకుమార’	౪౦౯
సత్యాదేవి	...	...	భట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	౪౨2
ఉపహారము	...	...	గుట్ట వెంకట సుబ్రహ్మణ్యంగారు	౪3౪
ఆధునిక హిందీవాఙ్మయము	...	...	యలమంచిలి వెంకటేశ్వరరావుగారు	౪35
మాటలేనా !!	...	...	భమిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౪౪5
రూపాయిమారకముపై ప్రభుత్వవైఖరి	...	...	‘రావు’	౪5౦
హిందూదేశము : పారిశ్రామిక ఆవశ్యకత	...	...	శ్రీపాద గణపతిరావుగారు	౪5౯
ఏమి చేదాము?	...	...	డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	౪౬౪
ఎగరవెయ్యి తెలుగుజెండ్లు!	...	...	తెన్నేటి విశ్వనాథంగారు	౪౬2
ఫేడుకోలు	...	...	కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	౪౬5
‘మానాన్న’	...	...	సత్యవతిగారు	౪౬౯
రహస్సు	...	...	జామిర రాజగోపాలరావుగారు	౪౭౪

తొంగభద్ర ప్రోజెక్టు	...	...	
	గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు		౪౭౫
సబితాదేవి	...	...	
		‘సంపత్’	౪౮౪
సుందరి - మణి	...	...	
	డాక్టరు అప్పరాజు శేషగిరిరావుగారు		౪౮౫
జ్వాలాత్ రణము	...	...	
	శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు		౪౯౦
ప్రతి (‘లాంగ్ టేకింగ్ కాటక్’)	...	...	
	పి. హెచ్. రామరెడ్డిగారు		౪౯౧
గడ్డము : దానిపురాతనచారిత్రము	...	...	
	బి. వి. యల్. ప్రభాకర్ గారు		౪౯౫
పుస్తకసమీక్ష	...	...	౫౦౦

చిత్రములు

త్రివర్ణచిత్రము : శకుంతల.

చిత్రకారుడు : యస్. దుర్గారావుగారు.

౨౦-వ ఆంధ్రమహాసభ అధ్యక్షుడుల చిత్రములు.

...

...

సవరణ.

కడవివనెల భారతిలో ప్రకటితమైన ‘రాజవంశాశ్రయము మూలము 3 ౭౧-వ పుటలో ౧౧-వ పంక్తిలో ‘పురుషోతమభేంద్రస్తు’ అనుటకుబదులు ‘పురుషోతమభేంద్రస్తు’ అనియు, ఆధోజ్ఞాపికలక్షిక్తిక 18-వ దానిలో “భేంద్ర = భా + ఇంద్ర” అని “భా = భూమి” అనియుండుటకు బదులు “భేంద్ర = భా + ఇంద్ర” అని, “భా = భూమి” అనియు పొరపాటున పడినవి.

భా ర త - బహుధాన్య సం॥ ఆశ్వయుజమాసము

శ కుం త ల

సంపు. ౧౫

బహుధాన్య, ఆశ్వయుజమాసము (అక్టోబరు 1938)

సంఖ్య ౧౦

నంది

(అనుమకొండ)

అడివి రాఘవరావు

అలవడి నిత్యసాధనలయానుగుణమ్ములు సుస్వరమ్ములై
గలగలలాడు గజ్జయలు గంటలు మువ్వలుగాఁ జరించుచు
దెలుఁగుపొలాలఁ బచ్చిక మదిం గడుఁగూర్చిన తృప్తి సృత్య లీ
లలు మొలకెత్తి లోతలఁపులం బరమాణువు నూఁగఁగా వృషా.

గుద్రాత్మ మాతెన్లు ప్రొద్దు పితామహ పీఠాగ్రసంస్థితి వెడలి పొడిచె
నాతేజఁ దాల్చి శక్త్యాత్మ యమృత మొల్కు చల్లని తల్లిగా చందమామ
ఁంచభూతోద్భవుల్ భద్రభావస్థితుల్ కుజబుధగురుశుక్ర క్రూర శనులు
నావరణాతీత మావరణాంతర పరివర్తితాత్మము యరమతత్త్వ
మమరి హరిహరరూపమ్ము లాత్మతేజ, మొకటిగాఁ దెన్లుప్రొద్దులో నుభయపార్శ్వ
వర్తిగా దేవతాయజ్ఞవాటికబలె, దెనుఁగుహృదయాన నృత్యవేదిక తనరై.

తమశంఖవాద్యమ్ము త్వరఁ బరావహమున ఘంటానినాదమ్ముఁ గలుపుకొనుచు
తమవీణీయల వ్రాటు తారకాపదగతి మువ్వలరవళిని ముద్దుగొనుచు

తమమద్దెలలచాటు: తగిలి యావహమున చిలుతగజ్జలగతుల్ చేర్చుకొనుచు,
తమభావసంపద తారకాపదగతి తెలుగుజోదులకంటఁ గలుపుకొనుచు
విధవమగరిస గతులుగా సింగివెడలి, కెరిలియాడుచు కడలి పెందరఁగలట్లు
లచట నలాలు వజ్రాలు నిచట నగుచు, నమరి కొలువైరి స్వాముల కైనభటులు.

గంగెద్దుదాసులు కాకతితోడ్డు, దుర్జయకులజులు దొడ్డతనాల
ప్రోలమహా రాజు రుద్ర దేవుండు, గణపతి రుద్రాంబ ఘనకీర్తి గలరు
వీరప్రతాపుండు విశ్వంభరుండు, తమసైన్యములతోడఁ దద్దయు బత్తి
తమదొరసానులు దాసీలు రాఁగ, క్రమముగాఁ జనుదెంచి కాళ్లకు మ్రొక్కి
గిఱిచుట్టి చనుదెంచి మఱిమఱి మ్రొక్కి, తాముగా రాణులు తమనేర్పు మెఱయ
పసుపుఁ బారాణియుఁ బదపద్మములకు, నుదుటఁ గుంకుమబొట్టు నొప్పుగా దిద్ది
కంతాన కొమ్ముల కటి నురస్థులు, పూదండమొత్తాల పొలుపు రచించి
బంగారు 'సిగమోర' పట్టెడల్ గట్టి, తోరంపు బంగారు తొడుగులు తొడిగి
కొమ్ముల నడిమిని ఘోణీపతాక, నిలఁబెట్టి నిలువెల్లఁ బులకించి చూచి
మారేడుదళముల మంచివిభూతిఁ, బూజించి యెడఁదలోఁ బొంగులువాటి
అచ్చకప్పురమున హారతి పట్టి, కమ్మతేనియపుట్ట కాలువకట్టు
చక్కనిగొంతుల జయగీతి పాడి, పప్పు పచ్చిక మంచి ప్రత్తివిత్తులును
పండ్లు పాయసములు పానకమ్ములును, నైవేద్యములు పెట్టి నతిచేసి తొలఁగ
కలఁజోళ్లు 'సన్నాయి' కనకతప్పెటలు, భాంకారభేరీలు పటహనాదములు
నొక్కుమ్మడిసి రేఁగి యొరయ దిక్కులను, సీఁతమొత్త మ్రొత్తి యెలుఁగెత్తి మిగులఁ
"జయ జయ వృషభేశ! జయ నందిదేవ!, హేళివానుగ దేవ యితరసంహార!
జయ జయ శివలెంక! జయ జయ" యనుచు, పరుసల నినుఁ జుట్టి భటులును తేండ్లు
నాటకు నెడమిచ్చి యనుసరింపంగ, నడుగులో నడుగుగా ననుసరింపంగ
సర్వావధిగ్రాససత్త్వాతిశాయి, చిగురుపచ్చికమేపుచేవను పెంచి
త్రిపథగాంభఃపానదీప్త్యతిశాయి, నాటుతోగులయూట తేటను పెంచి
శారదాకృతపరిష్కారాతిశాయి, దొరసానిచేదీర్పు మెఱుఁగును పెంచి
ప్రమథసాంగత్యాతిప్రతిభాతిశాయి, తెన్గుజోదులజట్టుతేజును పెంచి
శ్రీశంభుసాన్నిధ్య సేవాతిశాయి, ప్రొద్దుముందర యూట మోదమ్ము పెంచి
పాలసంద్రపుటలల్ పై కెగసిపడు, నట్లుగా జనములు నట్టిట్లు లూఁగ
కొండకొమ్ముల గంగ గునిసియూఁగాడు, కలలుగా నూఁగ ప్రక్కల గంగఁజోలు

శ్రీకార మొంకార మేకాకృతివలె, మెలికలై తేక క్రొమ్మెఱుగుల సెనె
తనువెల్ల కుంచించి తనువెల్ల పెంచి, తనువెల్ల లయయాడి ఘగధగా మెఱుసి
ఒక్కయావృత్తిలో నొడుగులు పోవ, సంతత గడియెక్కి అంతత మెచ్చి.

తెలుగులయజ్ఞ వేది సముగీర్ణ హుతాశన దివ్యస్థితగా
వెలిగెను ప్రొద్దు; ధర్మపరివృత్తి సుదర్శనచక్రధారగా
వెలిగెను ప్రొద్దు; స్వామి అరవిచ్చిన చిచ్చుకంటిమంటగా
వెలిగెను ప్రొద్దు సర్వపృథివి బడి జ్యోతుల నాత్మ నించుచున్.

వేవెల్లు వెలుగారి విక్రమాదిత్యులు రూపం తమతేజ రోసినారు
కుంతలమ్ములు మాడి కోడాంక మెద గాడి గుండడు తనతేజు గోలుపోయె
నీయాత్మ వంచించి నేల నేలగ నెంచు విజ్ఞలుతేజమ్ము పేరడంగె
తైలపు గోవిందు దారుణప్రభ లెల్ల గుడివడి భక్తితో గోలువుచేసె
నెల్లభూములు షడ్మము లింత విచ్చి, కలకలలువోయి షడ్మజ కలితమంద
హాసభాసురముల్ శివతాతి సుందరమ్ములును మహానాట్యశరమ్ములు నెద.

పంత మింతింత గాఢబట్టి పాపత్రాడు
దేవదానవు లుమ్మడి త్రిష్వనపుడు
ఘర్ణితాంభోధితరం గల గుడ్లు తిరుగు
మందరమ్ముగ నృత్యసంపదలపోవ.

తెలుగుప్రతాపవహ్ని గడితేరి పొగల్విడి కుప్పెకట్టెనా
వెలిగెను ప్రొద్దు; ఘోణి తెలుపెక్కిన చిక్కని చుట్టుకోరలా
వెలిగెను ప్రొద్దు; రాజ్యషదవిం ఝళిపించిన ఖడ్గధారలా
వెలిగెను ప్రొద్దు సర్వపృథివి గడు జెల్లుచు దుర్నిరీక్ష్యమై.

భీమము చోడవంశశుచి పెట్టినపేరట బిట్టు మండ దా
నై మటుమాయ మయ్యె నెదురై కడువెల్గెడి తెల్లుప్రొద్దుకున్
తామరకన్న విచ్చి శివతాతిమనోజ్ఞము గాక చోడక
న్యామణి తానుగా తెనుగునాథుని పాదము లద్ది కొల్చెనున్.

దుమ్ముతుపాను లెత్తి పడదోలుచు గిట్టల కోరకొమ్ములన్
గుమ్ముచు జెల్లురేగి పిడుగుల్వడ, దావహుతాశనాగ్రరూ

క్షమ్ములు వాయువుల్ సుడులుగా సుడిక్రిష్టచు కుచ్చతోక, శ్వా
సమ్ముల నిష్ఠ లూఁచినతుషారము చిమ్ముచు తాండవించినన్.

సడిమిగడి దాఁటె తపనుండు నెడఁదలోన,
నెసరుమసలినరొద లెత్తె నెల్లనదులు
దీవికి నరిగాపుపోయెడిపావలు యుష్మ,
దప్రమేయమహానాట్యతైజసములు.

ఁడమటగాలి తోలి కడఁబట్టెను ప్రాణము తూర్పుసంద్రపుం
బాడవుల రాజుమూఁకలకు బుస్సనుముట్టిమ ఫేనపుంజముల్
సుడియుచు జల్లుగాఁ గురిసి చుక్కలు రాలినయట్లు ఁశ్చిముల్
మడిసిరి; దక్షిణోత్తరములం బడి చచ్చిరి తోఁకగాలులన్.

ఎల్లభూములు పద్మమ్ములెల్ల విచ్చి, కలకలలువోయి పద్మజ కలితమంద
హాసభాసురముల్ శివతాతిసుంద,రమ్ములును మహానాట్యపరమ్ములు నెద.

స్మరహరశిక్షణఁ బెరిఁగిన
పరమాద్యుతభావరాగవరలయగతి సుం
దరతలు మెరసినతరటులు
స్ఫురదభినవలీల పోయి చొక్కుచు మిగులన్.

తరతమభేదము ల్గొనని ధైర్యము నాఁగ జితేంద్రియత్వపుఁ
సిరి చెలువమ్ము నాఁగ రససిద్ధిపతాకము శిల్పశాస్త్రపుం
బరిణతి నాఁగ సుందరసభాముఖమై కనుమోడ్చి ఁడినఁ
పరమముమోదమై తెలుఁగుభావము రాగము నీక దక్కెనే.

తెలుఁగులు ద్వారబంధముల తీరిచి దిద్దిన పెద్దబూట్టుగా
పెలిఁగెను ప్రొద్దు; తెల్లపృథివీపతి యిట్టన లచ్చి చెక్కుగా
పెలిఁగెను ప్రొద్దు; కోరి యెడఁ బెంచిన వైవ పదాబ్జభక్తిగా
పెలిఁగెను ప్రొద్దు నర్వపృథివీస్థలి మోదము నాత్మ నించుచున్.

ఊఁచినశంఖమ్ము లూఁచినట్లే యందు పట్టినహస్తముల్ పట్టినట్లే
మీటినవీణియల్ మీటినట్లే యందు త్రిప్పినదృక్కులు త్రిప్పినట్లే

చాటినమద్దెలల్ చాటినట్లే యందు వంగిన భంగిమల్ వంగినట్లే
పాడినరాగమ్ము పాడినట్లే యందు పొందినకరణముల్ పొందినట్లే
తొణకి సంతోష మెడలద నీతోడివార, లచలమూర్తులు స్వాముల కైవభటులు
సచలమూర్తులు స్వాములు నచట నట్లే, నృత్యవేదిక దేవతానిలయ మయ్యె.

వేయిపెలుగులు సకల దిగ్విజయమంది,
తెనుగు నాటు జయస్తంభదీప్తి మెఱయు
నచలమూర్తులుగా ప్రౌఢు నచలమూర్తి
పరమసంతోషభారసంపన్నమూర్తి.

౨

మోడ్చు కను విచ్చి యల్లన మోఁకరించి
తనువు విదళించి పొంగించి ధరణిధూళి
కర్కశఖురాగ్రపాతదిగ్గమిఁ జేసి
ఉఱుము లుఱిమిన పెనురంకె లుఱవడింప.

ఇంటింటి మహాసేయవేదపఠనాహీనమ్ము మంత్రార్థమున్
ఘంటానాదము కామిసీగళగళన్మాధ్వీకసంగీతమున్
మింటిన్ పర్యత శృంగలంబి విరహమేయ ప్రతప్తాత్మకున్
జంఘా మేఘపుగర్జన సదుధ్వనికిన్ తానమ్ము పట్టెన్ వృషా!

వాకిట వాకిట న్మోదపు ప్రాద్విశఁ జూచి శ్రుతిప్రమోదనా
దాకలనాతినమ్రము బయల్ చెవు లోరగ నాలకించి పె
ల్లఁకట లేగలేయరపులం బాదుఁ గింతకు నింతగా భవ
చ్ఛి కని చేపె లో నెఱుక సిగ్గు విలాసము నింత కింతగా.

నీసంతానము పుంగవౌఘ మెదలో నీగర్జన ప్రభావజ్ఞగా
వాసగ్రాసము లిచ్చి మమ్ము బ్రతికింప నిత్యకృత్యమ్ముగాఁ
దా సాగారె బాలమ్ముకమ్మనియెడలద న్మేల్మిబంగారుగా
మోసెన్ వాసకసజ్జికాలలితసంభోగ్యమ్ము సౌభాగ్యమున్.

పాలవాఁగులా వెన్నెలపంటలా ప్ర
చలిత మమృతాబ్ధిలా అభిసారికాగ

వౌఘములు చారువంశీప్రభాతనినద
మధురతానీతగోపికామస్మణరుచుల.

ః చ్చనిమజ్జీని శచ్ఛము శృంగారరసవేది సత్కవిరచన గాఁగ
కడిసినకడుపులకగుభర్తయట వ్యభిచారిభావాలలో స్థాయి గాఁగ
నెదమైన తొలుఁబెయ్య లొదుఁగుమూఁపురమున వస్త్రాప్రహరిసంపదలు గాఁగ
మోమెత్తి ప్రోడావు మోము కప్పఁగ నర్థనారీశ్వరత్వసుందరత గాఁగ
సచ్చ మవ్వైత మొకట రూపై యనాది, హరిహరమ్మగు రూపమ్ము నవధరించి
అనుమకొండపాలాల ప్రత్యక్షమైన, తిక్కకవిపల్కు వెల్లులతేట యయ్యె.

* *

* *

* *

నాఁటికి నేఁటికిఁ తెనుఁగునాట భవత్కథ గంగిరెడ్డిదా
సాటలపాటల న్నడుపు సాధువు కన్నియ గంగిబెయ్య పెం
డ్లాటయు మంత్రయుక్తముఁ గళాపరిపూర్ణముఁ జేతు రాంధ్రు లీ
వేటికి రాఁడక భటులు నేటికి నేటికి స్వాములుక వృషా!

నాఁటికి నేఁటికిం దెనుఁగునాట గభస్తికి(?) చందమామ కే
లోటును కానుపించదు వెలుంగుల, నీగహరాజి యట్టులే,
కూటికి గుడ్డకేని తెలుఁగుల్ పరతంత్రులు, చూడ మొక్క నీ
యాటయ లోటుగా, కదలరా బసవా! బసవా! వృషాధిపా!

స వ ర పాటలు

గీ డు గు - వెంకట సీతా పతి

[వృక్షశాస్త్రజ్ఞుని దృష్టిలో పాదపములన్నీ ఒకటే. అశ్వత్థవృక్షములో ఆధిక్యము లేదు; సువ్వు మొక్కలో న్యూనతా లేదు. ఆ విధంగానే వైయోకరణుని దృష్టిలో ఒకభావ ఎక్కువా కాదు; మరియొక భావ తక్కువా కాదు. “వ్యాకరణము లేనిభావలూ” “లక్షణము లేనిభావలూ” అని అంటారు. అంటే, ఆ భావలకు ఇంకా ఎవరూ వ్యాకరణముగాని లక్షణముగాని చెప్పలేదని అర్థము; అంతేకాని, వ్యాకరణము లక్షణము అనేదేదీ ఆ భావలకు ఉండనే ఉండదని చెప్పగూడదు. ఆ యోగ్యత ప్రతిభావమూ ఉంటుంది.

సవరలు (కబరులు) గంజాం, విశాఖపట్టణంజిల్లాలలో మన్యప్రదేశములందలి అడవిజాతివారు. సవర భావ అర్థభావలకుగాని ద్రావిడభావలకుగాని సంబంధించినభావ కాదు. అయినా దానిలో భావల కుండ వలసినలక్షణము లన్నీ ఉన్నవి. కృదంతాలు, సన్నంతాలు, తద్ధితాలు, భావార్థకాలు మొదలయిన గూపాలు సులువుగా ఏర్పడడానికి సాధ్య మగునట్లుగా భాషాసామగ్రిగల భావ. అందుచేత, నూతనభావములతోపాటు నూతనపదరూపములు పరభాషాపదసాహాయ్య మక్కరలేకుండానే చేసుకొనుటకు సాధ్యమైనభావ. ఈ విషయ ములో ఇది తెలుగుభాషకు తగ్గిపో దని చెప్పగలము.]

సుశిక్షితుడైన గానకళావిశారదుని కంఠ స్వరముకంటెను ఎక్కువ మధురముగా ఉంటుంది కోవెలస్వరము. సకలశాస్త్ర విద్యా పారంగతుని ప్రౌఢవాక్కుకంటెను ఎక్కువ మనోహరంగా ఉంటుంది చిన్ని బాలకుల చిలుకపలుకులు. ఆవిధముగానే ముద్దు పలుకులతోను, భావసరలతతోను సవరల హృదయములను పల్లవింపజేస్తూ ఉంటుంది సవరపాటలు.

మాటలాడడం వచ్చినప్పటినుండీ పిల్లల లో కొందరికి పాటలు పాడడము సహజం గానే వస్తుంది. వారు తమ ముద్దుపలుకులతో తమ చిన్ని భావాలతో పాటలు కూర్చి పాడు కొంటూ ఉంటారు. ఒకసారి ఇద్దరు తెలుగు పిల్లలు — అయిదేండ్ల బాలుడు — ఆరేండ్ల బాలిక పాటవరుసను ఎట్లు సంభాషించు

కొన్నారో చూడండి.

“కమలా! కమలా! కమలాపండు”

“ఐతే నాదే”

“అబ్బా అబ్బా!”

నీ చెండు కైందీ? నీవు కొన్నావా?”

“నాపేరు పెట్టావు; నాపండు కాదూ?”

ఏదేశంలో అయినా, ఏభాషలో అయినా, వాఙ్మయచరిత్రయందలి మొదటిదశ ఇటు వంటిపాటలతోనే ప్రారంభిస్తుంది. క్రమంగా పాటలనుండి పద్యాలేర్పడుతవి. పాటలు రాగ తాళయుక్తంగా పాడుకొంటారు. పద్యాలు రాగయుక్తంగా పాడగలిగినా చదువుకొనుటకు సైతము చక్కగా ఉంటవి. వాటిలో లయ గుప్తంగా ఉంటుంది. కొంతకాలానికి గాని గద్యరచన ఏర్పడదు. శ్రద్ధతో పరిశీలించి చూస్తే ఈ వాఙ్మయచరిత్రపరిణామము ఎప్పటికప్పుడు ప్రతితరంలోను పిల్లల

పాటలు మొదలుకొని పెద్దల కవిత్వవరకు గోచర మవుతూ ఉంటుంది.

ఒక సవరణలలో నేను బస చేసిన యింట దాసిగా ఉన్న ఒక సవరదాని కూతురు, ఆశ్రేయ పిల్ల ఏడుమాసములు ఈడుగల తన చెల్లెలను జోగొట్టుతూ పాడు తూ ఉండెను :

ఏడువకు ఏడువకు నాచిటితిల్లీ
ఏడువకు ఏడువకు నామధునెల్లీ.
ఏడువకు ఏడువకు బంగారుపెడ్డా
ఏడువకు ఏడువకు మారాణిబిడ్డా. ఏడువకు.
ఏడువకు ఏడువకు చిన్నారిబిడ్డా
ఏడువకు ఏడువకు విహగములసూర్యుడా. ఏడువకు1.

అదివరకు బిగ్గరగా ఏడుస్తూఉండినబిడ్డ హీనస్వరంతో అప్పుడప్పుడు గునుస్తూ ఉండడం చూచి, పెద్దపిల్ల తన పాటవరుస కొద్దిగా మార్చి చెల్లెలను జోగొట్టుతూ ఉండెను.

ఊరుకో కనకమా పెద్దపులి వచ్చే
ఊరుకో సుందరీ పాము వచ్చిందీ.
ఊరుకో పద్మమా భూత విడ వచ్చే
ఊరుకో మధుకరీ దేవ తిడ వచ్చే2.

అంతవరకు నాగదిలో నేను చదువు కొంటున్నాను. అప్పుడే బయటకు వచ్చాను. నన్నుచూచి పెద్దపిల్ల కొంచెము సిగ్గుపడి

తనపాట నిలిపివేసినది. “కెనా గాయ్ కెనా గరొయ్ జోజమ్ తే” (పాడు అమ్మాయ్ పాడు; సిగ్గుపడకు) అని నా గదిలోనికి పోయినాను. ఆ వెంటనే ఆ బాలిక

ఊరుకో పెల్లెలా వాబు వస్తారు
ఊరుకో అమ్మాయి కోపగిస్తారు3

అని పాడినది. పైచరణలు అనుశ్రుతంగా వస్తూఉన్న వై నా ఈచరణంమాత్రం నన్ను ఉద్దేశించి అప్పటికప్పుడు ఆపిల్ల కల్పించి పాడినదే.

ఇటువంటి జోలపాటలు అనేకంగా ఉన్నవి.

కట్టెలకు నెళ్లండి బిడ్డలారా -
ఆకులకు నెళ్లండి బిడ్డలారా !
పెదురుకంజీకి పొండి బిడ్డలారా -
పుట్టకొక్కులు తెండి బిడ్డలారా !
కూలీకై నెళ్లండి బిడ్డలారా -
పనులకై నెళ్లండి బిడ్డలారా !
ఉప్పుకై నెళ్లండి బిడ్డలారా -
మిరెపలకు నెళ్లండి బిడ్డలారా !4

ఈ విధంగా గృహోపకరణాలూ గృహోపకృత్యాలూ పేర్కొంటూ ఎన్నెన్నో చరణాలు కల్పన చేస్తారు.

1. ఏడోజ్ ఏడోజ్ తోనాయ్ ఖేక్
ఏడోజ్ గూడోజ్ ఆయిఖేక్.
ఏడోజ్ ఏడోజ్ రన్నా ఓక్
ఏడోజ్ గూడోజ్ రాజీఓక్. ఏడోజ్.
ఏడోజ్ ఏడోజ్ లంగారీఓక్
ఏడోజ్ గూడోజ్ అర్రేసాఓక్. ఏడోజ్.

2. కడింబా సున్నారీ కినాక్ ఇరాయ్ శేక్
కడబ్బా లంగారీ జాడక్ ఇరాయ్ శేక్

కడింబా తడాతార్ కుల్బుక్ ఇరాయ్ శేక్
కడబ్బా అడక్ రాయ్ సోసుమ్ ఇరాయ్ శేక్

3. కడింబా ఆయిక్ బాబూక్ ఇరాయ్ తె
కడబ్బా తోనాఖో కఖోకఖోలక్షేక్

4. అబల్బా ఇర్బా ఓన్జీ - ఓలాబా ఇర్బా ఓన్జీ !
తబజ్బా ఇర్బా ఓన్జీ - బతీబా ఇర్బా ఓన్జీ !
బజ్బా ఇర్బా ఓన్జీ - కంబ్రాబా ఇర్బా ఓన్జీ !
బసిడ్బా ఇర్బా ఓన్జీ - మరిస్సాబా ఇర్బా ఓన్జీ !

మితండ్రి వచ్చాడు బిడ్డలారా -
 మీఅన్న వచ్చాడు బిడ్డలారా !
 పినతండ్రి వచ్చాడు బిడ్డలారా -
 పెత్తండ్రి వచ్చాడు బిడ్డలారా !5

ఈవిధంగా బంధువులపేర్లు చెప్పతూ
 కొన్ని చరణాలు పాడుతారు.

వడ్లునే దంచుతూ బిడ్డలారా !-
 రోకలీ తెండ్లోయ్ బిడ్డలారా !
 నిప్పు రాజగజేసి బిడ్డలారా -
 మండింపజేయండి బిడ్డలారా!
 సాయంత్ర మైనదో బిడ్డలారా -
 మాడు వండెదనోయి బిడ్డలారా!
 నాపిల్ల జేడ్చునో బిడ్డలారా -
 జోలె గట్టండోయి బిడ్డలారా!6

ఈ విధంగా వర్ణిస్తూ పాడి తల్లి తనపెద్ద
 పిల్ల వీపుకు నిద్రపోతూ ఉన్నచంటిబిడ్డను
 మూటకట్టినట్లుగా జోలెలో కట్టి వంటచేసు
 కోడానికి వెళ్తుంది. ఈపాటే దంపుళ్ల పాటగా
 కూడా పాడుతారు.

చంటిబిడ్డలకడుపుకాచే ఆచారము సవ
 రలలోపైతము కలదు. ఇంటి ఆడువారిలో
 పెద్దది - బిడ్డనాయనమ్మో, అమ్మమ్మో - కుం
 పటిసెగవై నూనె రాచుకొన్న తన అరచే

తులు ఉంచి బిడ్డకడుపు కాచుతూ పాడు
 తుంది:

ఎండ బాగా పెట్టవోయీ సూర్యుడా! ఈ -
² సవరబిడ్డకు - ³ కాచుకొంటానును బిడ్డకు
 ఎండ బాగా పెట్టవోయీ సూర్యుడా ఈ! -
² మనిషిబిడ్డకు ³ కాచుకొంటాననును బిడ్డకు7.

ఇందులో ప్రతిచరణమందున్న గల
 మొదటి భాగము తన రెండు అరచేతు
 లున్న నూనె రాచుకొని రాపాడుకొం
 టూను, రెండవ భాగము నిప్పుసెగవై పెడు
 తూను, మూడవ భాగము బిడ్డకడుపుమీద
 అరచేతులు పెట్టి కాచుతూనూ పాడుతారు.
 రెండవభాగమందున్న మాటలు మాత్రమే
 మార్పుతూ ఉంటారు: సవరబిడ్డకు, మనిషి
 బిడ్డకు, మెఱుపు బిడ్డకు, సాగసుబిడ్డకు,
 కాంతిబిడ్డకు మొదలైనవి.

అడవులలో ఉండే మృగాలు, పక్షులు,
 చెట్లుమొదలయినవాటిని గురించి సవరలలో
 పిల్లలకు పైతము అనేకవిషయాలు తెలుసును.
 మృగంకానీ పక్షికానీ, ఎవ్వడు ఏది ఏలాగు
 అరుస్తుందో చెప్పగలరు; ఆ అరుపు అనుకరిం
 చగలరు.

5. ఉఆనమ్ ఇరాయ్లేక్ ఓన్లి -
 కామానమ్ ఇరాయ్లేక్ ఓన్లి !
 రాడినమ్ ఇరాయ్లేక్ ఓన్లి -
 తాతానమ్ ఇరాయ్లేక్ ఓన్లి !

6. సరోన్ తత్డిక్తాయ్ ఓన్లి -
 ఓన్రియక్ పాజాయ్ ఓన్లి
 తొబిక్ ఎరెయ్ ఓన్లి -
 బజ్జాయ్ ఇమ్మత్తాయ్ ఓన్లి

ఒరుబై ఒజోలై ఓన్లి -
 కూదూనమ్ డిక్తాయ్ ఓన్లి
 ఓన్ఞాక్ ఏదాతె ఓన్లి -
 లక్కుల్లై ఇంబా ఓన్లి

7. దాగాదాగా ఉయ్యక్ - సోరాన్ అఓన్ -
³ ఇక్కుత్తెనాయ్ గామ్తె.
¹ దాగాదాగా ఉయ్యక్ - ² మండ్రాన్ అఓన్ -
³ ఇక్కుత్తెనాయ్ గామ్తె.

కోడిపుంజు సాధారణంగా 'కొక్కోర్ జమ్-కొక్కోర్ జమ్' అని అంటుందట. కొంచెం ఉమాగుగా ఉన్నప్పుడు 'కెక్కోర్ జమ్ - కెక్కోర్ జమ్ - కొక్కోర్ జమ్ - కొక్కోర్ జమ్ - కెక్కోర్ జమ్' అని అంటుందట. గద్ద తన పిల్లలను తన్నుకుపోవడానికి వస్తూ ఉన్నప్పుడు, కోడిపెట్ట 'కొబ్ కొబ్ కోబ్ కొకెరేబ్ - కొబ్ కొబ్ కొకెరేబ్' అని తనభయము, ఆతురపాటు తెలియజేస్తూ తన పిల్లలను పిలిచి రెక్కలు చాచి వాటిని చేరదీసుకొంటుంది; అప్పుడు పిల్లలు 'పియెబ్ - పియెబ్' అంటూ తల్లి రెక్కలక్రిందికి దూరుతవి. పక్షి కూత విని అది మగపిట్టదో ఆడు పిట్టదో పోల్చుకోగలరు. మగకోవెల 'కు ఉ కుఉ' అంటే, ఆడుకోవెల 'కుడుకుడు' అంటుందట. ఆడునెమలి 'వెకొజ్ వెకోజ్' అంటే, మగనెమలి 'మెకొజ్ మెకోజ్ - వెకొజ్ వెకోజ్ - మేబిజ్ మేబిజ్' అని అంటుందట. 'ఇ ఓ ఇో - ఇ ఓ ఇో' అని బ్ర్రె అరుపు సవరపిల్లలు చక్కగా అనుకరిస్తారు.

సాహచర్యంచేత తమకు మిత్రులయిన జంతువులకు, పక్షులకు తమ ఆటపాటలు కల్పించి సవరలు ఎట్లు పదాలు కూర్చుతారో చూడండి :

8. బలాయ్ గూరక్ జమ్తాయ్ గామ్మై కంగోజన్
కుక్ కుక్ కుక్
అబరీ పుజక్ జమ్తాయ్ గామ్మై కంగోజన్
కుక్ కుక్ కుక్

9. కుర్రీ! కుర్రీ! కుర్రీ!
గామ్మై గూతాయ్, గూతాయ్, గూతాయ్,
బుగోయ్ జా పోజ్, గంగా జా పోజ్,
సాజాపోజ్, సి త్తరీజాపోజ్

నల్ల జీడిపండు, తింటూ నంటుంది కమ్మసాలిపిట్ట
కుక్ కుక్ కుక్
కడుపునిండువరకు తింటూనంటుంది కమ్మసాలిపిట్ట
కుక్ కుక్ కుక్.

ఆ పిట్టలినే పండ్లపేర్లు ఒకొక్కటి నేర్పొంటూ ఒకొక్కచరిణం కూర్చి పాడుతారు. మరియొకపాట :

కుర్రీ కుర్రీ కుర్ కుర్ - కుర్రీ కుర్రీ కుర్ కుర్.
కుర్రీ! కుర్రీ! కుర్రీ! అంటూ
అంటూ నంటూ నంటూ
గంటెరేకానీ, గంటెరేకానీ,
సామరేకానీ, చోరేకానీ
తెస్తాన్ తెస్తాన్ తెస్తా నంటూ
అంటూ నంటూ నంటూ
కుర్రీ! కుర్రీ! కుర్రీ! అంటూ
అంటూ నంటూ నంటూ.

రాసురేకానీ జొన్నరేకానీ
మొలకపుట్టిందా? పుట్టినేలేగా?
తెస్తాన్ తెస్తాన్ తెస్తా నంటూ
అంటూ నంటూ నంటూ.

కుర్రీ కుర్రీ కుర్ కుర్ - కుర్రీ కుర్రీ కుర్ కుర్.

ఇది గువ్వపిట్ట పాట; దాని అరుపు 'కుర్రీ కుర్రీ కుర్ కుర్' గనుక దానిపేరు కుర్ కుర్ర (కుక్కురక్).

ఇజ్తాయ్, ఇజ్తాయ్, ఇజ్తాయ్
గామ్మై గూతాయ్, గూతాయ్, గూతాయ్.
కుర్రీ! కుర్రీ! కుర్రీ!
గామ్మై గూతాయ్, గూతాయ్, గూతాయ్
కుగోయ్ జా పోజ్, కంబుర్ జా పోజ్,
బుడేలేన్ పోజ్, ఎజ్జాపోజ్
ఇజ్తాయ్, ఇజ్తాయ్, ఇజ్తాయ్
గామ్మై గూతాయ్, గూతాయ్, గూతాయ్.

ంచతంత్రం కథలలోను, ఈసబ్ కథల
లోను ఉన్నట్లు జంతువులున్న పక్షులున్న
కలసిమెలసి వ్యవహరిస్తూ ఉండడము సవరల
కథలలోను, పాటలలోను ఉన్నది.

ముంగి దాల్చినది జన్ని వేమమును
ఉడుము మద్దెలను వాయించినదీ
ఉడుత పంచినది కల్లందరికిని
చెవులపిల్లి వాయించెను నేనువు
నెమలి చిన్న దొక తుమము పట్టుకొని
డిఘ్ జాబ్ డిఘ్ జాబ్ అని వాయించెను
ముంగి పట్టినది జన్ని తంబరను
డంబుజ్ డంబుజ్ అని వాయించెను
ఉడుము కొట్టినది లంబస్సర్ లుమ్
బైబై నంటూ వినిపించిచట.
చెవులపిల్లియట తిరోడొయ్ తిరోడొయ్
పర్కొయ్ యంటూ వేణు వూదెచట10.

సవరపిల్లలు ఆటలాడుకొంటూ పాడే
పాటలు అనేకంగా ఉన్నవి.

జాంబవంతునినాట్య మాడుకొందాము
హనుమంతునాట్యమును ఆడుకొందాము
జాంబవంతునిలాగు ప్రాకుదము మనము
హనుమంతులారునే ప్రాకుదము మనము11.

10. కింపడేబక్ కుడానక్ ఎత్నేలేక్
బసరక్ ఆలే డెబ్బిడేలేక్
గొండిజన్ ఆలే ఆలీన్ తితియేలేన్
పండేరక్ ఆలే పెస్సెడేలేన్,
మారాక్ ఆలే తుడుమక్ ఇమ్మె
డిఘ్ జాబ్ డిఘ్ జాబ్ గామ్మెడేలేన్
కింపడేబక్ ఆలే రసజన్ ఇమ్మె
డంబుజ్ డంబుజ్ గామ్మె రజేలేన్
బసరన్ ఆలే లంబస్సర్ లుమ్ బైబై గామ్మెడేలేన్
పండేరన్ ఆలే తిరుడొయ్ తిరుడొయ్
పర్కొయ్ గామ్మె పెడేలేన్.

11. కంబూడ్ తొజన్ తొజాయ్
కరూ తొజన్ తొజాయ్

ఈవిధంగా పులి, నెమలి మొదలయిన
జంతువులపేర్లు పక్షులపేర్లు వేర్వేర్వేర్వేర్
కొన్ని చరణాలుగూర్చి పాడుతారు; పిమ్మట
సంతోషమైనదా? వేడుకలు తీసేనా?
చుట్టురా తిరుగుదాం చుట్టురా తిరుగుదాం స్మితమని
తిరుగుదాం.

జాంబవంతునిలాగు పులిలాగు తిరుగుదాం
చుట్టురా తిరుగుదాం స్మితమని తిరుగుదాం12.

పిల్లలకు సహజమైన ఆటకలు మురిపించే
పులు సవరపిల్లలలోపైతము కనబడతవి.

ఎందుకు పిల్లా తిడుతూ ఉంటా
నెందుకు పిల్లా కొడుతూ ఉంటా? ?
తబాక్ సిక్ డేళం పోతానమ్మా
రగాడ్ సిక్ డేళం పోతా నమ్మా
ఎవ్వరి నమ్మా తిడతా వికనూ
ఎవ్వరి నమ్మా కొడతా వికనూ13.

కల్లు తాగని సవర నాకు కనబడలేదు.
ఆడవాళ్లు, మగవాళ్లు, పిల్లలు, పెద్దలు అందరూ
కొద్దిగానో గొప్పగానో ప్రాద్దస్తమానం
త్రాగుతూనే ఉంటారు. పూజలకు, పితృ

కంబూడ్ లామక్ లామా య్
కరూ లామక్ లామా య్.

12. బల్లొనా పోక్ డెలాయ్ ఇశికానాపోక్ డెలాయ్
గయ్యారాయ్ గయ్యారాయ్ పియ్యారాయ్
కంబూడ్ గయ్యారాక్ కిసాగయ్యారాన్
గయ్యారాయ్ పియ్యారాయ్

13. అమన్ రొయ్ మొనీ కళ్ళో కళ్ళో లక్షన్
అమన్ రొయ్ మొనీ తిడ్ తిడ్ లక్షన్
తబర్ సింగ్ డెసాథాన్ ఎర్రెరొయ్ లా
రగడ్ సింగ్ డెసా థాన్ ఎర్రెరొయ్ రా
బాలెకాలె ఒకిళ్ళో కళ్ళో కళ్ళో లక్షన్
బాలెకాలె ఒకిళ్ళో తిడ్ తిడ్ లక్షన్

కార్యాలకు కల్లు ముఖ్యము. చూడబోయిన
వారికి నైతము కల్లు మర్యాదగా ఇస్తారు.
సాధారణ దినములలో కూడా పొరుగుూరి
నుండి వచ్చినవారు దాహంగా ఉందంటే
కల్లుకుండు వారిముందర పెడతారు.

ఏయింట కల్లుగలదో
ఆయిల్లే రాజగృహము (ననగా నొప్పక)
ఏయింటను గల్లుంటుందో
ఆయిల్లొక యిల్లు నాక లవడగనుగదా14.

తప్పిత్రాగి తెలివికప్పి పడిపోవడం
మాత్రం తప్పగా భావిస్తారు. త్రాగుబోతు
తనము హేళన చేస్తూ పాడుతారు.

వరిబువ్వ నాకేల వద్దయ్యి వద్దు
చెరుకుసానక మేల వద్దయ్యి వద్దు
కల్లత్రాగుదు నేను కల్లు త్రాగుదును15.

హేళన చేసేవారికి త్రాగుబోతు
సాధారణంగా చెప్పే సమాధానము.

దినమెల్ల కప్టపడి దుక్కి దున్నాను
దున్ని దున్ని నేను అలిసిపోయాను
కల్లు త్రాగుదు నేను కల్లు త్రాగుదును16.

14. ఉఅనై అనూజ్ అలీన్ డికోతెక్
కని అనూజ్ రాబాన్ అనూజ్
ఉఅనై అనూజ్ అలీన్ అగాసా
కని అనూజ్ నూజ్ తెడ్ కరుజ్ తెడ్

15. పరజన్ ఖోక్ లుడాతెడ్
అకుడా ఖోక్ లుడాతెడ్
అలీన్ గాతాయ్ ఖోక్ అలీన్ గాతాయ్

16. కుడ్డుబడిన్నా ఖోక్ ఒర్రాయ్
ఒర్రె ఒర్రె ఖోక్ మంగాలిఖ్
అలీన్ గాతాయ్ ఖోక్ అలీన్ గాతాయ్

17. పిండిపాలక్ గలన్ గారే
తనోజ్ ఖోక్ తడాయ్ తే
తోజ్ తోజ్ తనోజ్ ఖోక్
జల్లాడే తనోజ్ ఖోక్॥

త్రాగి పడిపోయిన తనభర్తను చూచి
నిచారిస్తూ ఉన్న భార్యపాట :

ఈతకల్లు త్రాగి త్రాగి
నామగండు తెలివి తప్పే
నాట్యమాడి నామగండు
తెలివి తప్పే నామగండు17.

అడవిలో చిన్నవాడూ చిన్నదీ కలుసు
కొన్నప్పుడు వారు తమ అన్యోన్యప్రేమ
పాటలు పాడుతూ తెలియజేసుకొంటారు.

రావె చెలియా పాడుకొందాం
రావె చెలియా ఆడుకొందాం.
నేను మధువుడ నీవు మధుకరి
వామఘాకపు చెట్టుక్రిందను
పాడుకొందాం ఆడుకొందాం18

అని చిన్నవాడు పాడగానే,

రార సఖుడా పాడుకొందాం
రార సఖుడా ఆడుకొందాం
పాటపాడుతు ఆడుకొందాం
ఆటలాడుతు పాడుకొందాం
ఆమధుకపు చెట్టుక్రిందను
ఆడుకొందాం పాడుకొందాం19

అని చిన్నది పాడుతుంది.

18. జాబాగై అకెన్నా
జాబాగై అలొజ్బా
బుజ్ బుజ్ బుడ్ ఖోక్
అడక్ రాయ్ అమన్,
అబానేబ్ అజైతాన్
అకెన్నా అలొజ్బా॥

19. జాబాగై అకెన్నా
జాబాగై అలొజ్బా
కెన్లెకెన్లె అలొజ్బా
లొజ్లెలొజ్లె అకెన్నా
అబానేబ్ అజైతాన్
అకెన్నా అలొజ్బా

తేనెటీగలలో మగ ఆడు భేదములకు
సాధ్యకృం ఈ క్రిందిపాటలో కనబడుతుంది:

ఛీ! ఛీ! మధుకరి! సిగ్గు లేదటే?
పరిమళ ముండే తావు తెలుసునే?
మధురమైన నీ మధువు నిస్త్రీవా
నా పరిమళమును నీకు నిచ్చెదను
ఛీ! ఛీ! మధుఃపమ! సిగ్గు లేదురా?
మాధుర్యం గల తావు తెలుసునా?
నీ పరిమళమును నాకు నిస్త్రీవా
మధురమైన నా మధువు నిచ్చెదను²⁰.

వలపుపాటలు అనేకంగా ఉన్నవి. క్రొత్తపాటలు ప్రతిదినం పుడుతూనే ఉంటవి. వాటిలో మనోహరంగా ఉన్నవి పదేపదే పాడుతూ ఉండడంవల్ల అనుశ్రుతంగా వస్తూ సవరిల జ్ఞప్తిలో నిలిచి ఉంటవి. అందులో ఒకటి :

రావే రావే చెలియా!
రావే రావే సకియా!
చుట్టచుట్టగా పుట్టినగూఢో?
మట్టిచిగురొ నీదేహము యువతీ!
అని నిన్నందును చెలియా
నిను కొనియాడుదు సకియా!
వలపు పుట్టదే నాపై?
మనసు పుట్టదే నీహా?
సెమలిసింధమును బోలినదేహము
పాపటసింధము బోలినదేహము
గల యువకుడనే చెలియా!
కనవే న న్నోసకియా!

నను గ్రహియింపసె చెలియా!
నను గైకొనవే సకియా!
గోవుతోకవలె సుందరదేహము
బట్టెతోకవలె సుందరదేహము
గలయువతీ యని నిన్నే
కొనియాడుదు నో చెలియా!
అకటా అకటా చెలియా!
అకటా అకటా సకియా!
పెంమొగ మొందుకు పెట్టుకొందువే?
సెనుకకు తిరిగెద వెందుచేతనే?
పిలిచిన పలుకవె చెలియా!
మాటలాడవే సకియా!
ముసలివాడనా? చెలియా!
ముదుసలివైనెతి నె? సకియా
ఉడుతకుచ్చువలె పండిపోయెనా?
ముంగిబొచ్చువలె ముదిరి పండెనా?
సెరిసిపోయెనా చెలియా!
నాతల, గడ్డము? సకియా!
జోడు గూడుదము చెలియా!
జోడు గూడుదము సకియా!
కత్తెరతోకల మంగలిపిట్టలు,
గువ్వపిట్టలూ కూడినయల్లే
జోడు గూడుదము రావే!
యని నిను బిలుతును సకియా:
కొప్ప చూస్త్రీవా చెలియా!
ఎట్లు ముడిచితిన్ సకియా!
మంగలిపిట్టలు కట్టినగూడో
పిగిలిపిట్టలే కట్టినగూడో
అనవలెగాదే చెలియా!
ఏమందువో ఓసకియా!

20. ఇనీ! ఇనీ! అడక్ రాయ్ గడ్డాయ్ తెడ్ పా
ఉ ఆనై డిక్ సరుమ్ ఈతాగలం అమన్
తి ఇ ఇన్ గై అడక్ డా అజిడ్
డిక్ సరుమ్ ఇన్ తి త్తం తెనమన్.

ఇనీ! ఇనీ! బుక్ బుక్ బుడ్ గడ్డాయ్ తెడ్ పా
ఉ ఆనై అడక్ డా ఈతాగలం అమన్
తి ఇ ఇన్ గై డిక్ సరుమ్ అజిడ్
అడక్ డా ఇన్ తి త్తం తెనమన్.

కోపము వచ్చెనే ? చెలియా !

లజ్జ పొడమెనా ? సకియా !

చిగురుటాకువలె సిగ్గు పుట్టునట

జొన్న చిగురువలె లజ్జ పొడమునట

అవునా కాదా ? చెలియా !

అడుగుదు ని నోన్న సకియా ! 21

వలపులకాలంలో యువతీయువకులు
ఒకరి నొకరు పలుకరించుకోవడంకూడా పా
టలతోనే జరుగుతుంది.

వన్నెలాడీ ! వన్నెలాడీ !

వెలగపంపూ వన్నెలాడీ ! 22

అని యువకుడు యువతినీ పలుకరించగానే
యువతీ

వన్నెకాడా ! వన్నెకాడా !

అరటిపంపూ వన్నెకాడా ! 23

అని యువకునికి మారుపలుకుతుంది.

పెండ్లియైనతరువాతను, అత్తవారింటికి
పోయే చిన్నదానికి తల్లిదండ్రులు బుద్ధులు
చెప్పి దీవిస్తారు :

అత్తవారింటికి వెళ్లవే - నవ్వుకొంటూ నీవు వెళ్లవే!

మామగారింటికి వెళ్లవే - సంతోషమొందుతూ వెళ్లవే!

21. ఇష్టాయ్ ఇష్టాయ్ లా ఇ త్రోనాన్ !

ఇష్టాయ్ ఇష్టాయ్ లా ఇ బుఖ్ ముఖ్ !

కుయ్యకుయ్ ఓలన్ దోక్ డక్టోడీన్

తుబెర్ ఓలన్ దోక్ డక్టోడీన్ ఇగామ్

తం ఇసలో !

ఇరిసున్ పోక్లా అడ్డేయం ?

మొన్నానీ పోక్లా అడ్డేయం ?

సిరిబేడక్ దోక్ డక్టోడాన్

పాపాబేడక్ దోక్ డక్టోడాన్

ఇత్రోనాన్ ఇబాడీ !

ఇమా ఇమాలా ఇబుఖ్ ముఖ్ !

ఇమా ఇమాలా ఇత్రోనాన్ !

అలా తాబక్ దోక్ లంగారీ !

అలాబోడక్ దోక్ లంగారీ !

ఇగామతమ్ ఇత్రోనాన్ !

ఇనీన్ ఇనీన్ లా ఇబుఖ్ ముఖ్ !

ఇనీన్ ఇనీన్ లా ఇత్రోనాన్ !

ఇతేన్ ఆసన్ లా మోడేత్ తిఖ్ ?

ఇతేన్ ఆసన్ లా కండుత్ తిఖ్ ?

ఇత్రోనాన్ ! ఇగామమ్.

గొడేల్లిఖ్ పోక్లా ? ఇత్రోనాన్ !

గొడేల్లిఖ్ పోక్లా ? ఇబుఖ్ ముఖ్ !

గొండిజక్ దోక్లా ఇ త్రోలై బాన్ ?

తెంబేరక్ దోక్లా ఇ త్రోలై బాన్ ?

ఇగామతమ్ ఇత్రోనాన్ !

అబాడేనే లా ఇత్రోనాన్ !

అబాడేనేలా ఇబుఖ్ ముఖ్ !

కొరొంతాక్ దోక్లా బాడేనన్ ;

కుక్కురక్ దోక్లా బాడేనన్

ఇత్రోనాన్ ! ఇగామతమ్.

ఉభోక్ బా గొడిక్ అ డక్లన్

గిల్లెపో యాంతెగామైడకు ?

కొరొంతాక్ దోక్లా ఉయుబక్

లింకోడుక్ దోక్లా కుంపబన్

ఇగామతమ్ ఇత్రోనాన్ !

బనకరబ్ పోక్లా ఇడేతమ్ ?

గనన్ రొయ్ పోక్లా ఇడేతమ్ ?

బొలాయ్ ఓలక్ దోక్ గనకరొయ్,

కంబుర్ ఓలక్ దోక్ గనకరొయ్

ఇబాబా ఇగామతమ్.

22. లంగీబాయ్ ! లంగీబాయ్ !

కైతాగూర్ లంగీబాయ్ !

23. లంగామర్ ! లంగామర్ !

కింతేగూర్ లంగామర్ !

నీయత్త నీకమీద తల్లిగా- భావించిచూడవే హతురా!
నీ మామ నీకమీద తండ్రిగా భావించిచూడవే హతురా!
నీభర్తయికమీద రాజుగా-మీయింటి నేలచూసుండుగా!
ఆతనిల్లమాడవే నేడుగా-నిజముగా నీయిల్ల ఆయెగా!
నీకతడు రాజుగా ఉండునే-నీవతని రాణివైయుండవే!
అతనింటిపంటపై యుండవే-ఆతనింటి లచ్చిపై యుండవే24

తన అక్కను తోడ్చుకొని పోవుటకు
తనబావ వచ్చినప్పుడు తనఅక్కయెడల అత
డెట్లు ఆచరించవలెనో కొంచెం హాస్యరసం
తో అతని మరదలు చెప్పేమాటలు ఈక్రింద
నుదాహరించిన పాటలో కనబడతవి:

వడ్లు దలచు పనుల బెట్టి నొప్పింపకు నాసోదరి
వంటపెంట పనుల బెట్టి బాధించకు నాఅక్కను
పొయ్యి మంట బెట్టుమనుచు నొప్పింపకు నాసోదరి
కట్టెమోపు కొట్టుమనుచు బాధించకు నాఅక్కను
పెండ్లి వారి యింటికితే పంపింపుము నాసోదరి
నాట్యమాట మాతునంటే నెళ్లనిమ్ము నాయక్కను
చక్కగ తలచువుకొనగ హెచ్చరించు నాసోదరి
నాట్యమాడ వెళ్లునంటే నెళ్లనిమ్ము నాయక్కను25.

పిల్లకు ఇష్టంకాని పెండ్లిసైతము జరు

24. కిసార్ నూజన్ ఇక్బా మజిల్ హాజ్జె
కుఖార్ నూజన్ ఇక్బా ముజిల్ డాలె
కిసార్ నూజ్ యూజ్ నమ్ ఆంబి గలన్నా
కుఖార్ నూజ్ ఉఆనమ్ ఆంబి గలన్నా
తనోజ్ బానమ్ నూజ్ నమ్ అరాబాడేరె
అనూజన్ నమ్ నూజ్ నమ్ అబాడీన్ డేరె
అమక్ అనిక్ అరాబ్ బాయ్ డేలమ్
అమక్ అనిక్ అసిరీ బాయ్ డేలమ్.

25. తక్ తక్ డిక్ జా అబాఖ్ డోక్ తో నాఖ్ జా
డిఖ్ డిఖ్ నాజా అబాఖ్ డోక్ కాకిఖ్ జా
తుజల్ తోడ్ జా అబాఖ్ డోక్ తో నాఖ్ జా
అబల్ బాజా అబాఖ్ డోక్ కాకిఖ్ జా.
సిండుక్ నూజ్ బా బఖ్ యూ తో నాఖ్ జా

గుతూ ఊంటుంది. అత్తవారిల్లంటే గండంగా
జూచి భయపడిపోయే కోడండ్లున్నాడు.

చేపలను బట్టుకొను జాల రిడె వడ్డె
ఏడుస్తు నో యమ్మ ఏడుస్తును.
వలయ్యెగినా డిచటి జలములోపలను. ఏడుస్తు.
చేపలన్నీ యిచట కాచిరిపోయినవి. ఏడుస్తు.
నేనుమాత్రము వలను తలచుకొన్నాను. ఏడుస్తు.
నన్నుపట్టుకు నితడు వెడలిపోతాడు26. ఏడుస్తు.

పూర్వపరిచితుడై మొదట తనయందు
వలపు చూపి, పిమ్మట తన నెడబెట్టి మరల
కొంతకాలమునకు తనయింటికి వచ్చిన
కాంతునిపై తనకుగలకోపము ఎంత చేర్చుగా
నవరవనిత చూపిస్తుందో చూడండి :

ఏడుస్తూ నే నుంటే- నీవు నవ్వుతావుగా ?

నెళ్లవయ్య నెళ్లునెళ్లు
నాయింటికి నీవు రాకు-నెళ్లవయ్య నెళ్లునెళ్లు. ఏడుస్తూ.
నిన్ను నేను పిలువలేదు-నెళ్లవయ్య నెళ్లునెళ్లు. ఏడుస్తూ.
ఎందుకోసం వచ్చినావు-నెళ్లవయ్య నెళ్లునెళ్లు. ఏడుస్తూ.
నీ యింటను పనిలేదో-నెళ్లవయ్య నెళ్లునెళ్లు. ఏడుస్తూ.
నిన్ను నేను కోరలేదు-నెళ్లవయ్య చెబితివాడ27. ఏడుస్తూ.

గి' గి' తోక్ బా బఖ్ యూ కాకిఖ్ జా
పాపా ఊబా బఖ్ యూ తో నాఖ్ జా
తోక్ నేజ్ బాజా బఖ్ యూ కాకిఖ్ జా.

26. ఇమ్మో మరన్ ఇర్రాయ్
ఏడాతేనాయ్ యాక్ ఏడాతేనాయ్
గనేరన్ అనిన్ డాలేజన్ నెల్లె. ఏడాతే.
యెర్రేజీ ఆయోన్ సబ్బిఖ్ న్. ఏడాతే.
గనేరన్ ఖేకన గత్రెఖ్. ఏడాతే.
ఇమ్మోఖ్ అనియెర్రె. ఏడాతే.

27. ఏడాతేనాయి ఖేన్; మజిలైపోక్ అమన్ ?

యెరా యెరా యెరా

ఇడ్డోజాయ్ సుడోక్ ఖేన్ యెరా యెరా యెరా. ఏ.
అమన్ ఖేన్ అగ్గొడిజ్ మ యెరా యెరా యెరా. ఏ.

తన్నెడబాసిపోయిన భర్తరాకకై తహ
తహ లాడుతూ అతనిని వెదకి తోడ్చుకొని
రమ్మని తమ్మునితో చెప్పతూఉన్న విరహిణి
పాట ఏవిధంగా ఉంటుందో చూడండి :

త్వరపడవోయ్ ! తమ్ముడీ ! త్వరపడవోయ్ !
చూడో నాలుగో ఏండ్లు గడచినవి
నా ప్రియకాంతుని మాడనైతి నోయ్
అయిదుపంటలును చెల్లిపోవునోయ్
నా ప్రియకాంతుని మాడనైతి నోయ్. త్వర.

ఎందరో తండ్రులు ఎందరో అన్నలు
ఉంటే నేమిటి ఎవరికి కావాలి
నా మనోహరుడు ఇటు లేకుంటే
నా చెంతకు నతడిక రాకుంటే. త్వర.

సిరిసంపద లీక నెన్ని యుండనీ
ఉంటే నేమిటి; ఎవరికి కావాలి?
నా ప్రియకాంతుడు రాకుంటే నా
మనసు నిలువదోయ్ ఇక నీచోటను28.త్వర.

ఒక విరహిణి అడవిలో పనిచేసుకో
డానికి పోయి, ఏమీ తోచక అటు ఇటు
తిరుగుతూ తాను దుఃఖిస్తూఉన్నా అక్కడి
చెట్లూచేమలూ, పిట్టలూ, తుమ్మెదలూ
సరదాగా పాడుతూ ఉన్నట్లు భావించి

ఇలేనాసన్ అమక ఇర్రాయ్ యెరా యెరా యెరా. ఏ.
సుడిబ్బమ్ ఇలేజా బారా తెడేపా
యెరా యెరా యెరా. ఏ.

అమక ఇలేన్ లుడా తెడే ఏకల్లా! యెరా యెరా యెరా. ఏ.
28. బయానా డోజ్ ఉబ్బుళ్ బయానా డోజ్.

ఎన్నుం ఉంజి మిన్నుమ్ దేరే
తనోజ్బాళాన్ ఎర్లని ఇన్
మొల్లాయ్ మిన్నుమ్ బానళ్ మూలై
తనోజ్బాళాన్ ఎర్లని ఇన్. బయానా.

డోజ్ ఉ ఆ ఇలేన్ పజిళ్ కాకున్ ఇన్
డోలెన్ దేన్ జిలేన్నక్కారా

వాటిని పలుకరిస్తూ చెప్పేమాటలు ఈక్రింది
పాటలో సూచిస్తున్నాను.

ఏమి పాడెదవు ఏమి పల్కెదవు
దుఃఖముతో నే నేడుస్తుంటే.
ఆనందిస్తూ మామిడిచెట్టా!. ఏమి29.

ఈవిధంగా ఒక్కొక్కచెట్టుపేరో పిట్ట
పేరో చెప్పి చరణాలు కూర్చుతూ
పాడుతారు.

అత్తబాధ, మగనిబాధ పడలేని
పెండ్లముఘోష వర్ణిస్తూ ఒకపాట ఉన్నది.
అందులో

పులికొడుకు నామగడు
ఆడుపులీ నాయత్త
చిన్నయావును నేను30

అనే చరణాలు కలవు.

మగడు వల్లని పెండ్లము తనయావనం
పొగలగున, ఆవిరిలాగున వృధా అయిపో
తున్న దని, తాను మామిడి, ఈత, ఇప్ప,
కొబ్బరిపించెలు రాలి చెడినట్లే సశించిపో
తున్నానని ఏడుస్తుంది.

తనోజ్బాళాన్ అగాసాదేన్
మజ్బాళాన్ అనిల్లాయెండేన్. బయానా.
డజిళ్ ఎండ్రుమ్ డజిళ్ గండ్రా
డకోలెన్ దేన్ జిలేన్నక్కారా
తనోజ్బాళాన్ అనిల్లాయెండేన్
మన్నా సుళాన్ తెన్నె అడ్డేయే. బయానా.

29. ఇలేన్ కెత్తే ఇలేన్ గామ్మే
మలేదాలి ఇన్ మల్లాదాలి ఇన్.
మొట్టోదాలె ఉడానేబ్. ఇలేన్.

30. తనోజ్బాళాన్ అటేన్ - కిడ్
కినార్ ఇన్ అయాళ్ కిడ్
సన్నా సన్నా ఇన్ తణ్ణి ఇన్

ములలోను, ఈ దిక్కున చింతపండు అంగకిలోను, ఆనర్కున తాజముహులలోను, ఈవైపున గూడిన మాకుడులోను, ఆవైపున పూర్వచంద్రబింబములోను, ఈవలంకున రాబందులోను, ఆవలంకున రాజహంస లోను, ఈకెలంకున మురికిగుంటలోను, ఆకెలంకున హాససరోవరమందును గల వేర్వేరుతలంపుల నెఱిగిన నా హిందు తన మనసునకు వచ్చిన సుందరసృష్టి నే తనది గావించుకొని అనుహలశయ్యలో దానిని జేర్చి వికృతవస్తువులను వికృతచిహ్నాలకు వదిలివేయును. ఈవ్యక్తులు తమ చిత్తగులకును తా మెన్నుకొను వస్తు చిత్తములకును సరివకు కంపు గట్టు మాటలందే తమ తలపులను వ్యక్తీకరించుకొందురు.

కావున సాధారణపరిస్థితులయందు మాటనుబట్టి మానసికస్థితిని గుర్తింతుము. ఆమృతోత్పలు చెవిని బడి నపుడు వాని నుచ్చరించినవానిహృదయము కమలసన్నిభ మనియు, అరివింద మొందు వాని దృష్టి నాకర్షించి యుండు ననియు గ్రహింతుము. వెలుతీటు చుడవులు కవిపూత్రమరకు నగుబాటు దెచ్చునని గ్రహింతుము.

ఆత్మప్రకాశ మొనరించుకొనుట శాందర్యముయొక్క సహజలక్షణము. అహిమహిమయండి దౌష్ట్యమున కొడిగట్టుట కుత్సితముయొక్కస్వభావము. జగదీశుడు ఈడెన్ (Eden)లో నుండు ననియు, సాటన్ (Satan) హేడ్స్ (Hades)లో నుండు ననియు బైబిలు తెలుపుచున్నది. స్పర్థయున కూర్వదిక యంగును, సరకమునకు భూమిదనువను చోటు లొస గెతిమి. అడగెయుంచునది దిశవ నుండునడకదా ! దివ్యసౌందర్య మీశ్వరహృదయమున శీలమైయుండక బ్రహ్మాండమున నిండుకొనలేదా?.. మురికి కాలువలు బోతుల కన్నుల బడక నారంగములంగు దొంగలవలె మసలవా? వియన్నది గట్టులనొరళిరమునుండి మహోద్వేగమున నురలలేదా? ఉత్కృష్టభావ మెందును కైదీయై యుండునడక. ఇది పరార్థకీమి. మాత్సర్యమిచ్చిన దివ్య భావమైన శ్రీ కృష్ణుని కైదునందు నిలుపుటకు కంసు నకు శక్యమాయెనా? కవిప్రతిభ కృష్ణపరమాత్మునివలె అద్భుతచిత్త సాత్త్వికాశము గావించుకొనును సుడీ! ఇది ఎందు ప్రకాశ మగునో అందు బృందావన ముండుట తగ్గవని విశ్వసింపుడు.

క వి

శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తి

సగసానువులయందు నటియించు జలదాన
ప్రణయ వార్తాహరుఁ బడయఁగలవు
అహిమాంశుతీక్షణ కాపిరా వార్షిందు
వున జీవితచరిత్ర పొందఁ గలవు
అతిభయంకరతమోవృత్తిపెత్తవనసీమ
వీరులసత్కథ లేరఁగలవు
జాడయేని యెఱుంగఁజాలని వైధిల్య
ములఁ బూర్వవిభవముల్ తలఁపఁగలవు
శాస్త్రవేత్తల దూరదర్శనియు సూక్ష్మ
దర్శనియుఁ జూపలేని యత్యంతచిత్ర
వస్తుదర్శనమున కెటుం టియగ్రత
మొక్కటి సృజించుకొనినావొ ఓకపిండ!

సారామృదల్లవాహరంబుచే కుల్కి
యింపుగా పాడు కోయిలవెలంద
ఇనకరాలంకృతి నెనలేని సుఖముచే
తనివొంది వికసించు తమ్మిడడతి
తరుణసమీరగాత్రస్వర్ణసుఖమున
పులకించి చలియించు పూవుకన్నె
విహగగీతముల కువ్వెల్లారి లయగతి
పాటింపఁ గల సెలయేటిజోటి

ఎపుడు నిను వీడకుండ వసించునిట్టి
అమల చరితలు నెచ్చెలు లగుట నేమొ
హోయి, మాధుర్య, మామోద, మతులితమగు
ధారయున్ సీదు వాక్కున తాండవించు.

మూడు నవ్యకావ్యాలు

కొలవెన్ను రామకోటిశ్వరరావు

[ఈనడుమ చుద్రాసు, 'ఆల్ ఇండియా రేడియో' వైఫునుండి 'కల్యాణకింకిణి', 'వకుళసూరిక' 'దీపావళి', అనుమాడు నవ్యకావ్యములను గురించి శ్రీ కొలవెన్ను రామకోటిశ్వరరావుగారు 'బ్రాజ్ కౌన్స్' చేసిన పరిచయ ప్రసంగ మిది. — భా. సం.]

౧

ఈ సాయంత్రం మనం పరిశీలించే మూడుకావ్యాలూ గుంటూరునుండి నవ్య సాహిత్య పరిషత్తువారు ప్రచురించినవే. శుభంగా 'కల్యాణకింకిణి' అనే పద్యకావ్యాన్ని మొదట పరిచయం చేస్తాను. కవి మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు. ఇదివరకే 'మధుకీల'ను రచించాడు. ఇది రెండోకృతి. దీనికి 'కల్యాణకింకిణి, అని పేరు ఎందుకు వచ్చిందో ముందు పాసండి. 'శాంతినికేతనం'లో తనసహాధ్యాయీ, వైగా 'సుహృన్మణి, సహృదయుడూ' అయిన బెజవాడ గోపాల రెడ్డికి పెండ్లి కానుకగా దీనిని సమర్పించాడు. ఆ కృతినిమర్పణ జరిగినప్పుడు చూసినవారందరికీ చాలా ముచ్చటేసింది. అంకితమిస్తూ విశ్వేశ్వరరావు చదివిన పద్యాలలో మరో చమత్కారం చేశాడు. "ఏమయ్యా, గోపాలరెడ్డి! మీ ఆవిడ 'శాంతినికేతనం'లోనే చదువుకున్నది. ఆవిడ నిన్నే వరించింది. నా కావ్యకన్యకా సిపాత్తే కోరింది. కాని ఇబ్బంది లేదు. వీ రిద్దరూ కల భాషిణులే,

"చింతాక్రాంతక్షణముల
 శాంతసుధాలాప నిత్యసౌఖ్యమొసగుతా"

అని దీవించాడు. సవతులపోరు ఉండదద అభయమిచ్చాడు. పుస్తకంకూడా కల్యాణ మహోత్సవానికి తగినట్టే పసుపు అట్టమీ కుంకుమరంగు అక్షరాలు ముద్రించాడు. రాజపుత్రచిత్రాలలోనుంచి నేకరించి నాట్య సుందరుల బొమ్మనుకూడా ఎంతో అందంగా వేశాడు.

పాతికసంవత్సరాలనాడు శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి 'తృణకంకణము' తో ప్రారంభమైన నవ్యకవితాస్రవంతి ఎడతెరిపిలేకుండా ప్రవహిస్తూనే ఉన్నది. ఈ మధ్య రెండుమూడేళ్లక్రింద కొంచెము మందగించిదేమో అనిపించింది. ఏమంటే ప్రధానకవులైన ఒకరిద్దరిని గురువులుగా అంగీకరించి వారినే అనుకరిస్తూ అనేకమంది పిన్నకవులు వ్రాయడం పరిపాటి అయిపోయింది. "వారిలో ఉండే ప్రతిభా, భాషా ప్రభుత్వమూ వీరిలో లేకపోవడంచేత అంత కంతకు నవ్యకవిత్వము సీరసిస్తున్నదేమో! క్రొత్త పోకడలు లేవే! అంతా పాడినపాటగానే ఉన్నది!" అనుకున్నాము. కాని, శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు, పిలకా గణపతి శాస్త్రి, ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి, రుక్మిణీ నాథశాస్త్రి, విశ్వేశ్వరరావు రచించిన

కృతులు చూస్తే, మళ్ళీ ఆశ మొలకెత్తింది. వీరిలో నూతనత్వము భావంలోనూ, భాషలోనూకూడా పొడకట్టుతున్నది. ఆ కథా కలాపమంతా ఆటించి 'కల్యాణకిరీ' సంగతి చెబుతాను.

కవికి 'ఈలోకకోరయూత్రలో' తన జీవితాన్ని ఆవరించిన చీకట్లో, ఒకతేజస్వినీ రూపిణి, ఒకకాంతిమయి క్రొత్త వెలుగును విరజిమ్మింది. అంతటితో, తనలో నిగూఢమై ఉన్న శక్తులన్నీ మేల్కొన్నవి. పాపం! ఎన్నోదినాలు "అవసీతీరాలెల్ల వెదకివేసరి" నాడు - ఆమె "నవపల్లవకోమల పాద పద్మరజంకోసం". "హృదయంలో ఒంట రి"మై నిలబడి "ఏదో పదముల సవ్వడికై ఎదురు చూచి చూచి" అలసినాడు. అట్టి స్థితిలో, "అలపుగొన్న స్వప్నజీవితావరణం" మేలుకొలిపి, హృదయభవనంలో దీపం నిలిపింది ఆమె. ఆమె దివ్యంగా పాడగలదు. ఆమె పాట,

"మనసులో మనసులో
కలిసిపోయెను దీపకళికలో
కాంతిలా!"

ఆమెగానం వింటూ, ఆమెమ్రోల "నా గనర్పం పడగలాగు" అయిపోయినాడు. కాని ఉపాస్యదేవత ఎల్లప్పుడూ సమక్షంలోనే ఉంటుందా? తెరచాటవుతూ ఉంటుంది. అందుకనే,

"మినుమన్నులం చెల్లెడను వెదకునాయెడకు
దరిసెన మ్మాయనే! వరగాయనీసుణీ!
తరలిరావే తెరలచెర వీడి ఓరాణి!"

అని ప్రార్థిస్తాడు. ఆమె అనుగ్రహం వల్లనే తన కవితాలత పుష్పించింది; తన హృదయవీణ మ్రోగింది :

"ఏనాటి దీరత్ని శేటి
కానాసిత దివ్యవీణ!—
ఈనాటికి తెరని మీటి
తీవు బాల! నాబ్రతున"

అని ధన్యవాదాలు చేస్తాడు.

ఈ కావ్యంలో, కవి తనకు కలిగే ఆశ, నిరాశ, దివ్యములైన అనుభవాలు వర్ణించాడు. ఒకప్పుడు "లలితార్ద్రాశీవనద మింకు నొకో మరుభూమి" అని భయపడితాడు. ఒకప్పుడు,

"లోకముల్లో నవా
లోక మ్మదయమయ్యె!
లోక మ్మశిశి పాడు
మోకపి! ఓకపి!"

అని జయభేరి మ్రోగిస్తాడు.

"హృదయకేదారసీమ లందిప్పుపేను
సస్యసంపదలను రాశి సలిపి"

ఆమెకు ఉగాదికాన్కగా అందిస్తాడు. దానిని స్వీకరించడము భరమనితోస్తే, చివరకు తన ఆశీర్వాదమైనా గ్రహించమంటాడు. ఎటువంటి ఆశీర్వాదము?

"మలయగంధానిలముకన్న జలువ లాలయ
సుమసుకోమలును".

కావ్యానికి కడపటిభాగం "మోహిత వని" అతిరమ్యంగా ఉన్నది.

"ఆవియత్కన్య శత్రాం చలబిందు
వాకాశకుసుమే యగునేమొ రేపు!"

అన్న సంశయము ఉండనే ఉన్నది. కాని, వెంటనే,

"అస్వేషణమ్మనం దలసి వాడితివి,
అశిస్సులోయి నీ కగు వాత్సళాంతి!"

అన్న చల్లనివాక్యము వినిపడుతుంది. కవికి మన అందరి ఆశీస్సుకూడా అదే.

“ఎవరో ఒక కవికి సంబంధించిన ఈ అనుభవాలూ, ఈ విలాపాలూ కావ్యంగా ఎందుకు వ్రాయాలి? లోకానికి వీటితో ఏమి ప్రసక్తి?” అంటారేమో! అనుభవాలు లోకంలో అనేకమందికి వస్తూనే ఉన్నవి. కాని జీవితమనే సముద్రాన్ని మధించి, అందులో వెలువడే అమృతాన్నీ, హాలాహలాన్నీ సమంగా ఆస్వాదించి, ఆ అనుభవంవల్ల తాము తరించి, ఇతరులను తరింప చేయగల శక్తి కవులకే ఉన్నది. ఇంత చిన్న తనంలో, ఇంత ఉత్తమకావ్యం వ్రాసి ధన్యుడైన విశ్వేశ్వరరావు ఆంధ్రకవితాకన్యకు ఇంకా ఎన్ని అలంకారాలు దిద్దుతాడో! పోనుపోను, సమాసభూయిష్టమైన సంస్కృత శబ్దజాలాన్ని తగ్గించమనీ, పదముల రచనయొక్క సమ్మోహమునుండి తప్పించుకోమనీ కోరుతున్నాను.

౨

తరువాత శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారి ‘వకుళమాలిక’. శాస్త్రిగారు చాలా సంవత్సరాల క్రిందట ‘సాహితీ సమితి’ని స్థాపించి, ఇప్పటికీ సుప్రసిద్ధులైన కవులనూ రచయితలనూ చిన్ననాడే చేరదీసి, ప్రోత్సహించి, వారికృతులను ప్రకటించి, ఆంధ్రలోకానికి అఖండమైన సేవ చేశారు. అందుకనే, ఈ రచయితలంతా శాస్త్రిగారిని “అన్నగారూ!” అంటారు. అదే రూఢమైనది. వీరు స్వయంగా రచించిన కావ్యాలలో ‘హృదయేశ్వరి’ అనే ప్రేమగాథ పేరుమోసింది.

శబ్దాడంబరాలూ, కృత్రిమాలంకారాలూ, విపరీత వర్ణనలూ లేకుండా అక్షమైన వైలిలో, స్వచ్ఛమైన, అగాఢమైన ప్రేమను వర్ణించారు. ఇటీవల వీరు రచించిన వాటిలో ముఖ్యంగా చెప్పవలసినవి ‘సద్భావతీ చరణచారణ చక్రవర్తి’ అనేనాటికా, ఈ ‘వకుళమాలికా’. ‘వకుళ మాలిక’లోని ఇతివృత్తం ‘హృదయేశ్వరి’కి అనుబంధంగా ఉన్నది. నాయకుడు స్వయంగా తన అనుభవాలను చెప్పక, నాయిక తనకు ప్రేమచిహ్నంగా సమర్పించిన వకుళమాలికచేత చెప్పిస్తున్నాడు. ఉద్విగ్న హృదయాలప్రేమవలెనే, ఈ వకుళమాలిక సువాసన వీడకుండా ఎంతకాలమైనా పేటికలో ఉంటుంది. సీర్టీవమైన పూలదండకదా అనుకోకండి :

“ప్రాణ మండుటె కాదు
ప్రమదమో దుఃఖమో
కలుగుచుండును నాకు
కారణంబును బట్టి
* * *
ఎడనెడ స్వామి
యమృతహస్తము తాక
ఉదయమందును యావ
నోద్రేక మెదలొన”

అని చెప్పుతున్నది. నాయికా నాయకుల ప్రేమోదంతం ఈ మాలికకు తెలుసు. వారు ఒకరినొకరు సందర్శించి ప్రేమించుకోవడం కల్లారా చూసింది. తనకు జీవనదాత్రి అయిన నాయికనూ, స్వామి అయిన నాయకునీ సమానంగా ప్రేమిస్తున్నది.

“ఎంత చిక్కనిచుక్క
ఇందిరాలలితాంగి!
ఎంతకోమలహస్త
మిందిరా కన్యకది”

అని నాయికనుగూర్చి,

“పుష్పగణికా
పుష్పముంహనే
పుష్పగణికా
పుష్పగణికా
అనితే కరియిం
అర్చకని చనిగా
కానింకు కరియి
కం పే చేశా!”

అని నాయకుని హస్తే అనుకుంటుంది.

శ్రీకృష్ణ శాస్త్రిగారికి ఈ కావ్యాన్ని కృతికానిగా కవిగాడు “ప్రేమనగరానికి రాహు కళామై” అన్ననూత్తిని జ్ఞాపకంచేశారు. నిజమే ప్రేమనగరానికి మార్గము కనిన మైనదే.

నాయకుడు తన భగ్నహృదయాన్ని పదిలపరచుకొని, కథ జరిగినపిదప చాలా కాలానికి స్మృతిపథంలో మిగిలిన కొన్ని సన్నివేశాలనూ, ఘట్టాలనూ ప్రశాంతంగా తలుచుకుంటున్నట్టు కనపడుతుంది. కఠిన మార్గాన్ని అనుసరించేటప్పుడు చూపించే ఉద్వేగమూ, ఆందోళనూ, ఆశానిరాశల మధ్య నడిసముద్రపు తుపానులోవలె కొట్టు కోవడం ఇవన్నీ ఈ కావ్యంలో కనిపించవు. తైలిలోకూడా నెమ్మదీ, తూకమూ ఉన్నవి కాని, గాఢాంధకారంలో వెలుగుకై పరి తపించే ప్రేమయాత్రికుడి మాటలలోని ఆవేదనా, నిమోన్నతాలూ కనిపించవు. ఇందుకు ఒక్కటే సమాధానం. ఇది పుష్పమాలిక ఎన్నోళ్లకో చెప్పినకథ. నాయకుడు చెప్పడం లేదు.

అంతా ఆశాభంగమైంది. ఆకాశహర్యాల్ల లన్నీ కూలిపోయినవి. ఈ విధంగా కావ్యం పూర్తి కావడం రసాభాస మనుకుంటూ

దేమో? ప్రేమించడమే గొప్పసాధన. దాని ఫలితాలు ఏవిధంగా ఉంటున్నాయి? ఎవరు చెప్పగలరు? విన్నాండి వకుళమాలిక ఏమంటున్నదో?

“అమె స్వామికి లభ్య
యగుట కలలోవార్త!

అతి దామెచు మరచు

లన్నకలలో వార్త!”

మరపురాని ఈ ప్రేమవృత్తాంతమే చీవి తమాస్సాన్ని జ్యోతిర్మయం చేస్తుంది.

౩

ఇక శ్రీ వేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారి “దీపావళి”ని పరిశీలించుదాము. వీరు అష్టాదశాబ్దాల ప్రతికలలో ప్రకటిస్తూ వచ్చిన పద్యాలనూ, పాటలనూ మీలో చాలామంది చదివే ఉంటారు. సాహిత్యసభలలోనూ, విడిగానూ వారికృతులను హృదయంగమంగా చదివి వినిపిస్తే విన్నవారు కూడా ఉండవచ్చును. కాని సంపూర్ణంగా సర్వాంగ సుందరంగా, ఈనాటికి “దీపావళి” అనే కావ్యసంపుటం బయలుదేరింది. కవిగారి మిత్రులైన శ్రీ సూతక్కి రామశేషయ్యగారు కృతిపతులు.

ఈ కావ్యంలోని ఒక్కొక్కపుటనూ తిరగవేస్తుంటే, చదివినవాటినే మళ్లీ చదువుతుంటే చెప్పనలవికాని ఒక ఆవేదనా, ఆవేదననుమించిన ఆనందపారవశ్యమూ అనుభవించాను. నాలుగేళ్లక్రిందట శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతంగారూ, శ్రీ కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారూ కలిసి రచించిన “సౌందరనందం” చదివాను. ఇప్పుడు “దీపావళి” చదివాను. రెండూ గొప్పకావ్యాలే. ఒక కవి అన్నటు

“వేసవి మందులెండకు
చే యొక టడ్డుచేసికొని,
కెమ్మట లోడగ ముండ్లబాటలకొ
పోయెడు”

బాటసారులకు, ఈ “దీపావళి” కావ్యం చల్లి
గాలివలె, పుష్పసారభంవలె హాయి కొలుపు
తుంది. శాస్త్రిగారు సిద్ధహస్తులు.

‘జయగీతి’, ‘కాగడా’, ‘కాంక్ష’ దేశ
భక్తి ప్రబోధకములు. ప్రేమభిక్షకై ప్రియు
రాలిని అర్థించేగీతాలు కొన్ని ఉన్నవి.
‘యాత్ర’, ‘కృతజ్ఞత’, ‘నిరసనము’ ఇటు
వంటివే. ‘కృతజ్ఞత’లో

“అలరులకుబోలె నా హృదయమృతకును
జన్మమున కొక్కటే వికాసము సకీయ!”

అనీ, ‘నిరసనము’లో

“విరి సమయుటే ఘలమని యెరిగిహాస
చరి నేనయ బాడుమను బోవు కెరటమట్లు
ఘోర మరణాంతక మృత్యుకొనియుగూడ
వేగిపోవు నాబ్రదుకు నీప్రేమకొరకె”

అనీ జాలిగా చెప్పుతాడు. ఈ కృతు
లన్నీ ఎవరికి వాగు చదువుకొని ఆనందించ
వలసినవే.

తమ హృదయంలో అపారమైన ప్రేమ
జలధి ఉన్నదనీ, ఆప్రేమను ఎవరికి అర్పించ
డానికి ఉత్సాహాఙ్గినా అందరూ నిరాకరించే
వారేననీ, పొంగిపొరలిపోయే ఈ ప్రవాహ
మంతా అడవినికాసిన వెన్నెలవలె వృధా
కావలసిందేనా అనీ, నెలలు, సంవత్సరాల
తరబడి అహోరాత్రాలూ వ్యధనుపొందే
జీవులు లేరా? ఈకవి అట్టివాడే. ఈజీవిత
మంతా ప్రేమవిహీనమై మ్రోడువలె కనిపి
స్తుంది. విసిగి వేసారి, తెన్ను కానక, ఏదో
ఒక సుము హూర్తంలో, ఈ తోటి

మానవుల ప్రేమకై వాపోవడం వ్యర్థమనీ,
ప్రేమకంతా నిధానమైన ఆ పురుషోత్త
ముడికే ఈ ప్రేమను సమర్పించుదామనీ
నిశ్చయము కలుగుతుంది. ఆ నిశ్చయూచికి
రాలేనంతవరకూ, “ఇంతగా ప్రేమకై విల
పించే ఈ దుఃఖజీవికి శాంతి సమకూర్చే
వ్యక్తి - భగవంతుడే కాని, ఇంకొకరుకానీ -
చతుర్దశ భవనాలలోనూ ఎక్కడా లేనే
లేడా? ఉంటే ఎందుకు ఈ ఆర్తనాదాన్ని
వినడు?” అని ఆనేదన పొందగా పొందగా
చిట్టచివరకు తెంపు కలుగుతుంది. ఒక్క
తృటిలో మన హృదయంలోని ప్రేమను
విశ్వాన్నంతా ప్రేమించే ఆ ప్రేమనిధాన
మైన మహానాగరంలో లీనముచేస్తాము. ఇది
ఋరమభక్తులసాధన. శ్రీ సత్యనారాయణ
శాస్త్రిగారు ఈ సాధనచేశారేమో అన్నట్లు
కొన్నిచోట్ల వారి వాక్యాలవల్ల తోస్తు
న్నది. వారి మాటలనే వినండి :

“అశాంతి”లో

“దాగుణపు జీవితంపు టెడారిలోన
తీరని విషాద నే దారి తెన్నులేక
నేనె నాదుఃఖ బాష్పశోణితలహరుల
నే విసుగువేసటలచేక త్రావినాను.”

* * *

“కాని, మ్రోడైన నా యెడలోనిబరువు
దీర, నాబ్రతు మాపిరి దేరుకొనగ,
కనికరపుజాపు చిరునవ్వుతునకయైన
గటికికరవయ్యె బాసులోకాన నాకు.”

“ఏమగునో” అనేదానిలో,

“ప్రేమరత్న మిషేద కొదవునని
యీమహాభి లోతెరుగక వెడలితి
ఏమగునో యిక నాబ్రతుకు”.

“దీపావళినాడు”లో

“తే దక్షిణాంబులంబు దక్షిణ ముక్తే
యంకాంబులంబులంబులంబులంబు
కళాంకాంబులంబులంబులంబులంబు
కాంబులంబులంబులంబులంబులంబు.”

“దక్షిణాంబులంబు గాంబులంబులంబు
కళాంకాంబులంబులంబులంబులంబు”

“సముద్రకటాక్ష”లో

“దక్షిణాంబులంబులంబులంబులంబు
కళాంకాంబులంబులంబులంబులంబు”

“సుధాకరాంబులంబు”

“సీమహాదయ

చాంబులంబులంబులంబులంబులంబు

“కస్తూరి పాటలంబు”లో

“సాద రూపులంబులంబులంబులంబు
కళాంకాంబులంబులంబులంబులంబు”

“సాగింతు నాక్షేమ సాగరయాత్ర
తేలులంబులంబులంబులంబులంబు”

“పోయెది నాశాంతములకైనగాని
చేరెద సంభోధిపారములైనన,”

“బ్రతుకెల్ల కన్నుగా వెదుకాడుకొందు”

తరువాత “ఉత్కంఠ”లో నూతనానుభ

నం పొడనూపుతుంది.

“బ్రదుకు బ్రదుకెల్ల తీయని వలపు నింపి
వేదయుంటి నీరాక కీవేళ స్వామి”

“వలపు లూలికెడు, పూవులు వాడిపోయె
కనకపీఠిక హారతి కునుకుమండె

తమ్మిలేకుల సురటి పొంకమ్మ దొరగ
నొంటి నికనెంతనే పిటు లోర్తు స్వామి!”

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి

“హేమపాత్రల చందన మెండిపోయె
ద్వారములు మోయుచున్నవి హారములను”

ఆన్నపంక్తులు జ్ఞాపకము వస్తున్నవి. చివ
రకు “సోకోసమే” అనేదానిలో,

“కోసోకొనుమ యీ కోమలకుసుమము
కోరి విరిసె నీకోసమే స్వామి!”

అని అర్పణచేస్తాడు. ఆపైన మెట్టు
మెట్టుగా ఆనందధామము సమీపిస్తాడు.

“శరదుత్సవము”లో

“బ్రతినన్నాళ్ల కీ ముహూర్తమున విరిసె
దొలివలపు దొల్లు శీవమాధుర్యములు”

“నరకలాకపు శీకటితెరలవంటి
వెన్నినిశ లేగె నొక స్వప్నమేనిలేక
ఇంతసౌందర్య మింత ప్రకాంతిసౌఖ్య
మింతమాధుర్య మెట దాగె నింతవరకు.”

అటువై న,

“వలపులజోతి భావమృగ నెలుగ
దారికోసము పరితాపమేమిటికి
యెడలోని మూర్తితో నెడబాటు లేదు
తీయని బంధము తెగిపోవ రెపుడు.”

ఆన్న మహానత్యాన్ని గ్రహిస్తాడు.
“నేడు”లో,

“తిప్పిపోయిన స్వప్న సౌందర్యము
పారవైన చిరతరప్రణయమురళి
నెడకికొని వచ్చినట్లు లభించె నేడు”

“పాడుకొందును తాండవ మాడుకొందు
నాకుటీర మానందనందనము నేడు”

ఆ ఆనందములోనే శ్రీ శాస్త్రిగారిని
ఉండనిచ్చి, శలవుతీసుకుంటాను.

దివాజీగారి ముసాఫరు

‘కరుణకు మార్’

చెంచయ్య తనతండ్రి కొక్కడే కొడుకు. చాలా బీదసంసారం. గ్రామంలో శూద్ర ఇళ్ల పొరోహిత్యంతప్ప తండ్రికి మరొక జీవనాధారం లేదు. ఇట్లు నైనా తనకొడుకు నాలు గింగ్గీముముక్కలు చదువుకొని, ఏ చిన్నదో పెద్దదో సర్కారుఉద్యోగం చేస్తూ వుండగా చూచి ఆనందించాలని తండ్రి ఎంతో ముచ్చటపడ్డాడు. కాని చెంచయ్య ధర్మఫారం పూర్తిచేయడమే కష్టమైపోయింది. రెండుసార్లు తప్పి అతను మూడోసారి కష్టపడి చదివి ధర్మఫారిం పరీక్ష ప్యాసయినాడు. ఇక చదువు చెప్పించడం తండ్రికి కష్టమైనందున అతను స్కూలు విడిచిపెట్టి ఉద్యోగంకోసం ప్రయత్నించడం మొదలు పెట్టాడు కాని ఎక్కడాకూడా నౌకరీ దొరకలేదు. చదువే ఆట్టే లేదయ్యే; పైగా బ్రాహ్మణుడు. అందువల్ల సర్కారు నౌకరీకి ఆశ వదలుకొని ఏ ఎస్టేటుఇలాకా నౌకరీఅయినా సంపాదించుకొందామని కాళ్లు పడిపోయేటట్టు తిరిగితిరిగి వారిసీ వీరిసీ ఆశ్రయించి తుదకు దొడ్డిగుంట ఎస్టేటులో చేరిన కోణంగిరాణాలో నెలకు పదిపానురూపాయల జీతంమీద గుమాస్తాగా ప్రవేశించాడు. ఆరాణాలో పది పదకొండునెలలు పనిచేసినతర్వాత కాస్తో కూస్తో ఇంగ్లీషు చదువుకొన్నవాడవడం వల్లనూ, అంతకంటెనూ ఆశ్రయింపు బాగా చేతనవడంవల్లనూ అతనికి ఎస్టేటువారు ప్రమోషన్ ఇస్తూ నెల కిరవైరూపాయల

జీతంమీద ములుమూడిముతా గ్రామాలకు సముద్రారుగా వేశారు.

జమీందారీ ఇలాకాలో సముద్రారంటే రెవిన్యూ ఇన్స్పెక్టర్ నన్నమాట. చెంచయ్య ములుమూడిలో ఛార్జీ తీసుకొన్న నాలుగు నెలలకు ఎస్టేటుదివాజీగారు ఆగ్రామంలో మూడురోజులు మకాం చేయబోతున్నారని, జూన్లెల ఆరోతేది సాయంత్రం అయిదు గంటలకు గ్రామం విజయంచేస్తారని, వారి బసకు తగిన ఏర్పాట్లు చేస్తూ, గ్రామచావడి ముందు పందిరీ, వంటకు ప్రత్యేకం వసారా, మోటారు పెట్టుకోడానికి పెడ్డా, స్నానాల గది, పాయిఖానాదొడ్డి — వీటిని కట్టించి దివాజీగారికి తగిన సదుపాయాలు ఏర్పాటు చేయవలసిందని తాణాదారుదగ్గరనుంచి సముద్రారుకు జూన్లెల కి - వ తేది మధ్యాహ్నం రెండుగంటలకు తాళిదు వచ్చింది.

దివాజీగారు అంత అర్జంటుగా ఆ గ్రామం ఎందుకు మకాంచేస్తున్నారో చెంచయ్యకు తెలియదు. ఆయన సర్కారులో డిప్టీ కలెక్టరుగా ఉండి నిష్పలు కురిపించాడని ఆయనకు పెద్దపేరు. పేరు నారాయణరావు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు; మంచిముసద్దీ; వరదీసినకత్తి. సవ్యసాచివంటివాడు. సర్కారులో డిప్టీ కలెక్టరుగా ఉండంగా ఫిర్యాదికి ముద్దాయికీకూడా అనుకూలంగా — ఎటు బేరం మొగ్గితే అటు తనచిత్తం వచ్చినట్లు — ఒకకేసులోనే రెండు ఇడ్జిమెంట్లు తిప్పి

వ్రాయగల నేర్పు కలిగి రెండుచేతులతోనూ ఎడాపెడాకూడా సంపాదించిన చెయ్యి అని ఆయనగారికి ప్రతీతి. ఎట్టేటుపరిపాలనాపద్ధతిని చక్కబరచడానికి రాజుగారు ఈమధ్యనే ఆయనవిషయమై సర్కారులో స్వయంగా ప్రయత్నంచేసి, నెలకు ఎనిమిదివందల రూపాయల జీతంమీద ఏరి కోరి తెచ్చుకొన్న మనిషి. ఎట్టేటు అంతా సర్వాధికారాలతో ఆయనచేతిలో పెట్టి రాజుగారి తరఫనులమీద తిరుగుతున్నారు. ఆయన పీఠం అధిష్టించింది లగాయతు పిడుగులు కురిపిస్తున్నాడు. నిద్రపోతూఉన్న జమీన్దారీ తాబేదా ర్లందరికీ ఆయన పేరంటే సింహస్వప్నం అయింది. గడగడ లాడుతోంది ఎట్టేటంతా!

అట్లాంటి దివాన్జీగారు తన హెడ్ క్వార్టర్ల గ్రామంలో మూడురోజులు మకాం చేయబోతున్నారని సముద్ధారుపేర తాళిదువచ్చేవరకు అసలే కొత్తసేద్యం అయినందువల్ల చెంచయ్యకు గుండె బేజారయింది. దివాన్జీగారెక్కడ మకాంచేసినా రాజుగారికంటెకూడా అదనంగా సప్లయలూ, మర్యాదలూ జరగవలసివట్టన్నూ, ఏమాత్రం లోపం జరిగినా ఆయన సహించుకొనేకుటం కానట్టన్నూ, సర్కారులో ఉండంగా ఆయన ఆప్రకాశం జకుపుకొన్నట్టన్నూ — ఇట్లాంటిపుకారులు ఎన్నెన్నో అంతకు ముందే ఎట్టేటులో బతుకుబేరినవి.

చెంచయ్య కొత్తవాడు. ఇట్లాంటి మర్యాద లనుభవంలేదు. ఎప్పుడూ తాను చూడనూలేదు; చెయ్యనూలేదు. ఇంకా తన మజ్జీ గ్రామాధికార్లకూ, గ్రామాధికార్ల మజ్జీ తనకూ బాగా తెలియనేలేదు. ఒక ముఠా

కంతా అధికారికాబట్టి, దివాన్జీగారి సప్లయిష్యూటీ యావత్తూ సముద్ధారు నెత్తినే తోసి తాణాదారు ఎట్టేటు శిస్తుబకాయిలు వసూలుచేసే అర్హంటుపనిమీద దక్షిణపు పల్లెలలో తిరుగుతున్నాడు.

దివాన్జీగారి ముసాఫరుకు చేయవలసిన షనులు చాలా ఉన్నవి. పందిళ్లూ, పాకలూ వేయించడానికి ఎంతోసామాను కావలసిఉండే! మనుష్యులు కావలసిఉండే! డబ్బు కావలసిఉండే! ఆఫూరు మునసబు బలవంతుడే కాని వట్టి కొరకరాని కొయ్య. గవర్నమెంటు అధికార్ల నేకాని జమీన్దారీ అధికార్లంటే అతట్టు కన్నెత్తికూడా చూచే రకం కాదు అతడు. తన హెడ్ క్వార్టర్ల గ్రామానికి కొత్తగా సముద్ధారు వచ్చినాలుగునెల లయినప్పటికీ, గ్రామంలో ఉన్నాడా, తిన్నాడా, చేశాడా అని ఇంత వరకు ఆమునసబు విచారించిన పాపాన్ని పోలేదు. అతడు ఖాయంమునసబు కాదట కూడాను. అతని పెత్తండ్రి మనుమడు రిజిస్టర్లు మైనరుగా ఉంటే, అతనిమైనార్టీలో ఇతడు మైనరుతరపున వత్తాసిమునసబుగా పనిచేస్తున్నాడట. ఇప్పుడు ఖాయంమునసబు (ఫిల్లవాడు) మైనార్టీ తీరి మేజరయి ఇవ్వేలో రేపో తననొకరి తాను తన్నుకుపోవాలని ఉన్నాడట! అందువల్ల మునసబుకు నొకరి మీద నిర్లక్ష్య మైపోయింది. ఎంతసేపూ తన సేద్యమేమో, తన నాద్యమేమో, వ్యవహారాలేమో — వాటితోనే సరిపోతోంది కాని ఇక రెండోప్రమేయం అతగాడికి కాబట్టలేదు. అతగాడు నడుంకట్టి నిలబడితే తలపెట్టిన షనులన్నీ క్షణంలో కాగలవు; కాని సముద్ధారుగారి కింతవర కాయనదర్శనమే

లేకపోయె ! కరణం ఉన్నాడు కాని అతడు కొత్తవాడు. ఏడాదికిందటనే ఛార్జ్ తీసుకొన్నాడు. గ్రామంలో ఇంకా పలుకుబడి కలగలేదు.

దివాణాజీగారు రావడానికి ఇక రెండు రోజులే గడువుంది. ఈలోపల పందిళ్లు, పాకలు చాలా తయారుకావలసివుంది. సముద్రారు కేమీ పాలుపోకుండా ఉంది. కరణాన్ని పిలిపించి సంప్రతించాడు. “మునసబును పిలిపించి ఘట్టిగా చెప్పండి ! దివాణం వారి సామ్మూ తింటూ ఎవరికోసం చేస్తాడు నస్లయిలు — ఆయన అట్లా పై ఆటలాడుతూ ఉంటే మధ్య మీకూ నాకూ ఎందుకీ దొడ్లాట ? చెప్పి పంపండి ఆయనగారికి. ఆయన ఇల్లు కదలకపోతే రిపోర్టుచేయండి తాణాదారుగారికి” అన్నాడు కరణం.

కరణంవల్ల ఉపయోగం ఉండేట్లు కనపడలేదు సముద్రారుకు. అయినా అధికారుల సస్లయిడ్యూటీ మునసబుదే కాబట్టి “నే నొకపారి పిలుస్తున్నానని మునసబు నిట్లా పిలుచుకొనిరావోయి” అని తన జవానుని పంపాడు సముద్రారు. “మునసబుగారు మీరవచేసుకు నీరుకట్టిస్తున్నారు; ఇంటికాడలే”రని పోయిన జవాను చక్కావచ్చాడు. ఇక వ్యవహారం కాగితంమీదపెట్టి నడిపితేనే కాని వీల్లేదని వెంటనే

ములుమాడిముతా సముద్రారువద్దకుండి

ములుమాడి గ్రామమునసబుకు.

తా ఫీ దు

ఈనెల ౬ - వ తేది సాయంత్రం ఆరుగంటలకు శ్రీ శ్రీ శ్రీ దివాణాజీగారిగారు ఈ గ్రామానికి విజయం చేయబోతున్నారు. కాబట్టి ఈతాఫీదు చూపవలెంటునే మీరు నాయకులు హాజరై శ్రీపారి ముసాఫరులకు తోడు

యేర్పాట్లన్నీ చేయవలెను. అర్జంటు. ఇందుకు తప్పిక యెడల మీసంజాయిసీతో అవసరం లేకుండనే మీ మీద చర్య పుచ్చుకోవడ మవును.

(సం.) చెంచయ్య,

సముద్రారు.

అని ఒక తాళిదువ్రాసి మునసబు ఎక్కడ వుంటే అక్కడకు తీసుకువెళ్లి ఇచ్చిరమ్మని జవానుచేతి కిచ్చాడు.

“మునసబుగారు చదువుకొని, తాళిదు తీసుకోవడం లేదన్నా”రని జవాను వాఖసు వచ్చి సముద్రారుతో చెప్పాడు.

చెంచయ్యకు ఆగ్రహం ఒకవంకా, భయం ఒకవంకా బయలుదేరినవి. అధికారి యెడల మునసబుచేసిన అవిధేయతకు తాను పైవారికి రిపోర్టుచేస్తే చెయ్యవచ్చు. కాని ముందు దివాణాజీగారికి జరగవలసిన కర్మ కాండ యావత్తూ జరగవలె. అదిగాక, తీరా తిపోర్టుచేస్తే సంగతి దివాణాజీగారికి తెలిసి, ఒకముతాకు పముద్రారుగా ఉండి తా నింత మాత్రం సస్లయిలు చేయలేక మునసబుతో తగవుపెట్టుకొన్నాడని తనవిషయమై దివాణాజీగారు అపోహపడతారేమో అని చెంచయ్యకు జంకయింది. ఇక మునసబు ప్రస్తావన పెట్టుకొంటే అనలు వ్యవహారానికి చిక్కురావడమే కాకుండా, అతనితో అనవసరమయిన విరోధానికి కారణ మవుతుందని ఆప్రయత్నం విరమించుకొని, మునసబుకు వ్రాసిపంపిన తాళిదు చింపివేశాడు.

కరణాన్నీ, జవానునీ పిలిపించి, ‘ఏం చేద్దా మిప్పుడని చెంచయ్య వాల్లిద్దరినీ నలహా అడిగాడు. “చేనే ఠేముంది? ఆమునసబుమీద అళిపెట్టుకొంటే కార్యంలేదు. ఇక

మీకు తప్పేదికా దిది. గ్రామంలో నలుగురురైతులనూ పిలిచి వాళ్లదగ్గర తాటిదబ్బు లేమైనా ఎరువిస్తారేమో అడగండి. వాళ్ల వద్ద సామాను చిక్కితే చిక్కినట్టూ, చిక్కుకుంటే అసలు మినహాలోనైనా మనం పదితాళ్లు పడగొట్టించి పని జరిపించాలెకదా” అన్నారు కరణమూ, జవానూను. సరేనని గ్రామంలోని నలుగురు రైతులనూ పిలిపించి అడిగాడు సముద్దారు. “ఈపూరుకు మన సబు లేడా యేమిటి పంతులూ” అని ఒకరూ, “దివాణంసామ్మ తేరగా తింటూ, ఆయన గారు స్వంతపనులు చూచుకొంటూఉంటే, ఈపను లెవరుచేస్తా డనుకొన్నా డాపెద్ద మనిషి?” అని ఇంకొకరూ, “ఈమునసబు పనికిరాడని నిలుపుదల చేయించండి తమరు. నే నొక్కణ్ణే తెల్లవారేవరకు గ్రామంఅంతా పందిళ్లు వేయించి, సిద్ధంచేస్తానో లేదో చూతురుగాని” అని మరొకరూ సమాధానాలు చెప్పి ‘శలవుపుచ్చుకొంటాం’ అని దణ్ణంపెట్టి ఎవరిదారిన వారు వెళ్లారు.

చెంచయ్యకు గత్యంతరం తోచడం లేదు. రైతులవల్లకూడా జరిగేనహాయం కనిపించలేదు. దివాణజీగారు రాక్షసముండా వాడని వినికిడి. తలవెంట్రుకవాసికూడా మర్యాదలకు లోపం రాకూడదని అంతా అంటున్నారు. ఆయనగారు సర్కారులో పెద్ద అధికారాలు చెలాయించి వేరుపడ్డవాడనీ, రావడంతోనే ఆయనకు మెడలో పూలమాల వేసి, పండ్లూ, ఫలాలూ వ గైరాలు వాకిట్లోనే సమర్పించి ఎన్నో రాజోపచారాలు చేస్తేనేగాని అసలు మోటారే దిగడనీ, ఇట్లాంటివదంతులు చాలా బయలుదేరినవి. వ్యవహారానికి విఘ్నేశ్వరపూజ

వద్దనే విఘ్నం అయింది. ఆయనకు మనస్సులో భీతి ఎక్కువయింది. ఆరాత్రి తెల్లవాల్సూ ఆయనకు నిద్రపట్టలేదు.

తెల్లవారింది. మనిషి కొంత ధైర్యం తెచ్చుకొన్నాడు. మూడునెలలజీతం ఈ నష్టయిలకింద ఖర్చుపెట్టాలని నిశ్చయపరుచుకొన్నాడు. “పోసీ! అయితే అయింది. ఆదివాణజీగారుకూడా బ్రాహ్మణుడే కాని మాలవాడు కాడు కదా! ఒక బ్రాహ్మణ కార్యానికై ఖర్చుపెట్టానని అనుకొంటాను. అదైనా కలిసొస్తుంది.” అని ఒకవిధమైన తీర్మానానికి వచ్చి తెల్లవారి బారెడుపొద్దెక్కింగనే ఆగ్రామవెట్టివాళ్లను ముగ్గురినీ, ఇంకా ముగ్గురు కూలీలనూ పెట్టి మధ్యాహ్నానికి చెరువుకట్టమీద చెట్లలో పదితాడిచెట్లు పడగొట్టించి సాయంత్రానికి బద్దలుచెక్కించి, రెండుబళ్ల ఆకు కొట్టించి. మడతొక్కించాడు. చీకటిపడేవరకు సామాను యావత్తూ సిద్ధపరిపించాడు. ఆమరునాడు పదిమంది కూలీలను పెట్టించి, తాణాదారుగారి ఉత్తరువుప్రకారం పందిళ్లూ, పాకలూ యావత్తూ — ఒక పాతికరూపాయలు ఖర్చుపెట్టి తయారుచేయించాడు. ఆమరునాడు ఉదయాన్నే తన జవానుని సగరం పంపి దివాణజీగారికి ఒకటోరకమైన ఒక గులాబీ పూలమాలా, ఒక ‘బాఫే’, ఒకడజను ఆపిల్సూ, రెండుడజనులు కమలాలూ, ఒకటిన్నరడజను బత్తాయిలూ, నాలుగు దానిమ్మపండ్లూ — అంతా పదిరూపాయలు ఖర్చుపెట్టి అట్టహాసంగా బుట్టతో బుట్టడు తెప్పించాడు. సాయంత్రం అయిదుగంటలకు సర్వమూ తయారయింది. పొయ్యిలోకి కట్టెలూ, నీళ్లుపోసుకోను కొత్తకుండలూ, స్నానానికి

సీల్లా, కుమ్మల్లా, చాకల్లా తయారుగా వున్నారు. ఇక దివాణ్ జీగారు రావడమే తరువాయి.

ఇంతలో దివాణ్ జీగారి వంట బ్రహ్మణుడూ, సస్లయిజవానూ వంటసామాను తోనూ, దొరగారి కాంపుసామానుతోనూ ఒంటెద్దుబండిలో ముందుగా ములుమూడికి చేరుకొన్నారు. సస్లయిజవాను దొరగారికి చేయబడిన ఏర్పాట్లన్నీ తనిఖీచేసి, “అన్నీ బాగానే ఉన్నవి కాని వంటవసారామాత్రం వారి ఆఫీసుకు సమీపంలో ఉండడానికి ఏర్పాటు చేశాడు. సాగ తగిలితే దొరగారు కోడం చేస్తారు. అందువల్ల వంటకు మరొకచోట ఏర్పాటుచేయవలసిం” దని ఒక సవరణ తీసుకువచ్చాడు. దొరగారిదగ్గర ఖద్దున ఉండి, ముసాఫరులో వారితోకూడా తిరిగే సస్లయిజవాను ఉత్తరువు దొరగారి ఉత్తరువుతో సమానమైనదే! వేసిన వంటవసారా పెరికించి సాయంత్రములోపల మరొకచోట వేయించడానికి ఏలు లేక రెండుఫర్లాంగుల దూరంలో తూర్పువీధిన ఉన్న కరణంగారి యింటి దక్షిణపువసారాలో వంట కేర్పాటు చేసి, టిఫిన్ కారీయరులోపెట్టి దొరగారికి భోజనం తీసుకువెళ్లేటట్టు ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు. వంటసామాను యావత్తూ కరణంగారి ఇంటిదగ్గర చేర్పించి పొద్దుకూకినతరువాత వంటబ్రహ్మణుడు తన సామాను విప్పి వంటప్రయత్నంలో వున్నాడు.

దివాణ్ జీగారు ఏడుగంటలకు మోటారు కారులో వస్తారని జవాను సముద్దారుతో చెప్పి, ఆయన తెప్పించిన పూలమాలా, పండ్లూ చూచి చాలా బాగున్నవనీ, దొరగారు చాలా సంతోషిస్తారనీ మెచ్చు

కొన్నాడు. సముద్దారుకు సంతోషం అయి, “దొరగారి మెడలో ముందుగా పూలమాల వేసినతరువాత ‘బాఫే’ చేతిలో పెట్టవలెనా, లేక ముందు ‘బాఫే’ చేతి కిచ్చినతరువాత మెడలో మాల వేయవలెనా?” అని సస్లయిజవాను నడిగాడు.

“ముందు మెడలో మాలవేసిన తరువాతనే ‘బాఫే’ చేతిలో పెట్టం” డన్నాడు సస్లయిజవాను.

“సరే. అయితే దొరగారి కీమర్యాదలు మోటారులో ఉండంగనే చేయవలెనా లేక మోటారు దిగి చావడిలోకి వచ్చినతరువాత చెయ్యవచ్చునా?” అని తాను ఈ తంతు తెలియని కొత్తవాడవడంవల్ల పదిచోట్లా దొరగారితో తిరిగే సస్లయిజవానుని మళ్లా అడిగాడు.

“దొరగారికి మర్యాదలన్నీ మోటారులోనే జరిగించాలె. దిగినతరువాత చేస్తే బాగుండదు. కాబట్టి మోటారు రావడంతోనే మెడలో మాలవేసి, చేతికి ‘బాఫే’ ఇచ్చి, పండ్లబుట్టను మోటారులో పెట్టండి. వెనక డ్రయివరు వాటి నెత్తుకొని వస్తాడు” అని జవాను తెలియపరిచాడు.

“సరే. మనదొరగారిది ఇంగ్లీషుపద్ధతా లేక హిందూపద్ధతా” అని సముద్దారు మళ్లా ప్రశ్నించాడు.

“ఆబో! ఆయన ఇంగ్లీషువాళ్లకంటే ఇంగ్లీషుపద్ధతిలో ఉంటారు పంతులూ! దొరటోపీ, సూటూ, బూటూ — అంతా తెల్ల దొరమాదిరే. మోటారుకూడా స్వయంగానే నడుపుతారు. డ్రయివరు వెనుక ఊరి

కనే కూర్చోవలసిందే,” అని సస్లయిజవాను జవాబు చెప్పాడు.

సాయంత్రం ఏడుగంట లయింది. చీకటి పడింది. తలకు పాగా చుట్టుకొని, కోటు తొడుక్కొని ఎదురుతెన్నులు చూస్తున్నాడు సముద్దారు. గులాబిపూలదండ, పండ్లూ రెండుబుట్టలలో పెట్టుకొని, దివాణంవారు సస్లయిచ్చేసిన డవాలు తగిలించుకొని నడుముకు గుడ్డకట్టి నెత్తికి పాగాచుట్టి సముద్దారు గారి జవాను సిద్ధంగా ఉన్నాడు. కరణము కూడా తగురీతిని తయారుగా ఉన్నాడు. సస్లయిజవాను చేత లాంతరు పట్టుకొని వాండ్రుపక్కనే నిలబడి ఉన్నాడు. చీకటి దట్టమయింది. కొంచెం మబ్బు లేచింది. నక్షత్రాలు కనిపించడం లేదు. వెన్నెల ఇంకా కాలేదు. ఏడున్నర డాటింది, గ్రామ చావడిలో ఇంకోలాంతరు వెలిగించి బయట రోడ్డుమీద పైసిబ్బంది యావత్తూ మోటారు కెడురుఛూస్తూ నిలబడిఉంది.

ముససబు ఆతట్టుకూడా మెదలలేదు. సముద్దారుగారే స్వయంగా సస్లయిలు చూచుకొంటున్నాడని తెలిసి “నెత్తిన పాలు పోళ్ళాడు — మహారాజు” అని అనుకొంటున్నాడు. దివాణజీగారు వచ్చినపెంటనే తనకు టేలుపలసినదని వెట్టివాడితో చెప్పి, గ్రామ ముససబు భోజనం చేసుకొని చుట్ట కాల్చుకొంటూ తనయింటికాడనే కూర్చున్నాడు.

గ్రామచావడి ఉత్తరపు గమిడిలో గ్రామానికి సంబంధం లేకుండా ఎడంగా ఉన్నది. రాత్రి ఎనిమిది కావచ్చింది. దొరగా రింకా కాలేదు. ఆయనకొర కెడురుఛూస్తూవుండగా, చాకలివా డొకడు ఫరు

గున వచ్చి, “వంటబ్రాహ్మడికి తేలుకుట్టింది; సస్లయి జవానుని అర్జంటుగా పిలుచుకొని రమ్మన్నా” డని చెప్పాడు. “అయ్యో! పాపం! సమయానికి తే లెక్కడనుంచి వచ్చిందో! నేను పోయి విచారించి ఇప్పుడే వస్తాను — కాని మీరుమాత్రం దొరగారు వచ్చే సరికి తయారుగా ఉండండి. మోటారు చప్పుడు వినబడడంతోనే పేరెం తీసి వస్తాను” అని చెప్పతూ, సస్లయిజవాను పెంటనే చాకలివాడితోకూడా వంటబ్రాహ్మణుడి దగ్గరకు పోయాడు.

ఇంక కొంచెంసేపటికి ఉత్తరంనుండి రోడ్డుమీద, మోటారు వెలుతురు కనబడింది. “దొరగారు వస్తున్నారు, వస్తున్నారు” రని సిబ్బంది యావత్తూ లేచి నిలబడింది. గ్రామ తలారి చేతిదండకు ఇత్తడినిళ్ల కట్టుకొని, చేతికర్ర పట్టుకొని, తలకు పాగా చుట్టుకొని, మోటారు సమీపంలోనికి రాంగనే నిలపవలసిందని డ్రయివరుకు తెలిసేలాగున, రోడ్డుకు అడ్డంగా చెయ్యెత్తి నిలబడిఉన్నాడు. బుట్టలో పూలమాల నలిగిపోకుండా రెండు చేతులతోనూ పైకి తీసి, ‘బాఫే’ను కరణంచేతి కందిచ్చి, అడిగిన పెంటనే తన కివ్వవలసిందని చెప్పి, తన కుడిప్రక్కన ఆయన్ని నిలబెట్టుకొని సముద్దారు తలారివానికి సమీపంలో రోడ్డుకు పడమటితట్టు నిలబడివున్నాడు. సస్లయిజవాను చెప్పిన పంగతులు మరచి పోకుండా మనస్సులో మననం చేసుకొంటూ, దివాణజీగారికి చేయవలసిన పూజావిధానం మీద దృష్టి నిలిపి, ఒకవిధమైన ఆత్రంతోనూ, ఖంగారుతోనూ, తడబాటుతోనూ సముద్దారు మోటారు వచ్చేవైపు చూస్తున్నాడు.

ఇంతలో ఎప్పుడు వచ్చిందో దూరంలో కనబడిన మోటారునీచం సమీపంలోకి వచ్చింది. ఆ మోటారులైట్లు మనకవెలుతురులో చూచి “దొరగారే, దొరగారే” అంటూ అందరూ నెమ్మదిగా నర్దుకొన్నారు. మోటారులైట్లు కాంతిచేత రోడ్డుమీద నిలబడివున్న జనానికి కళ్లు చీకట్లు కమ్ముతున్నవి. మోటారు తలారివానిదగ్గరకు వచ్చి నిలబడింది. నెత్తిన దొరటోపీ. మెడలో నల్లనిసెక్టై, తెల్లనికాలరూ, ఓపెకోటూ, సూటూ, కళ్లకద్దాలూ వేసుకొని ఒకాయన మోటారు నడిపేచక్రం పట్టుకొని కూర్చున్నాడు. దృష్టిని బలవంతాన సరిచేసుకొంటూ సముద్ధారు ఆయన్ని చూచి, “దొరగారు స్వయంగా మోటారు నడుపుకొని వచ్చా” రనుకొంటూ తడబడుతూ, ఆఖంగారుతోనే ఆ దొరగారి మెడలో పూలమాల వేయడానికి రెండుచేతులూ పైకెత్తాడు. ఈ సన్మానోత్సవానికి మంగళవాయిద్యంలాగ నిలబడివున్న మోటారుఇంజన్ డబ్బడబూ కొట్టుకొంటున్నది. ఆదొర నెత్తిమీదిటోపీ తీసి తల ముందుకు వంచాడు. వెంటనే సముద్ధారు ఆమనిపి మెడలో పూలహారం వేసి, కరణంచేతిలోని ‘బూఫీ’ ఆయనచేతిలో ఉంచి ‘నమస్కారం’ అని రెండుచేతులూ జోడించి నమస్కరించాడు. మోటారులోని దొరగారు “థాంక్స్” అన్నట్టుగా చెంచయ్యచెనికి వినవచ్చింది. దివాన్ జీగారు ప్రసన్నులైనారని సముద్ధారు సంతోషించి, వెంటనే జవానుచేతిలోని పండ్లబుట్ట తాను అందుకొని మోటారులో పెట్టాడు. దొరగారి వెనక మోటారులో కూర్చున్న మనిషి బుట్ట నందుకొని ఇక్కగా పెట్టుకొన్న

మీదట దొరగారు “మెసీ థాంక్స్; గుడ్ నైట్” అంటూ కుడికాలుతో గియర్ బాక్స్ తొక్కి, ఫ్లట్ డ్రేక్ విడిపించి, ఇన్స్టిగియర్ మీద మోటారును ముందుకు సాగించి, సెకండ్ గియర్ మార్చుకొని, అంతా అర నిమిషంలో టాప్ గియర్ మీద స్పీడ్ పెక్కించి, కనురెప్పపాటులో సిబ్బంది అంతా రిచ్చవడి చూస్తూ ఉండగా — దక్షిణముఖంగా పలాయనం చిత్తిగించి మాయమైనాడు.

రోడ్డుమీది జనాని కిదేమీ అర్థం కాలేదు. అంతా నిర్ఘాంతపోయి ఒకరిముఖం ఒకరు చూచుకొంటున్నారు. “దొరగారికి ఆగ్రహం వచ్చి వెళ్లిపోలేదుకద” అని అనుమానం పుట్టి సముద్ధారు “సప్లయిజవా నేడీ” అని కరణాన్ని అడిగాడు. “వంటబ్రహ్మణుడు పిలిస్తే వెళ్లాడు. అత డింకా రాలే” దన్నాడు తలారి. ఈదొరగారు దివాన్ జీగారవునా కాదా అని అనుమానాలు పుట్టినవి. “ఈయన దివాన్ జీగారు కారేమోనండి” అన్నాడు కరణం. “కారేమోనండి” అన్నారు మరొకరు. దివాన్ జీగారు ఎట్టేటుఛార్జీ పుచ్చుకొన్న తరువాత ఇదే మొదటిమారు రావడం ములుమూడికి. అందుచేత దివాన్ జీగారిని చూచిన వారెవ్వరూ లేరు — అంతా వారినిగురించి విన్నవారేకాని. “దివాన్ జీగారు కాకుంటే మనం ఇచ్చినకట్ల తీసుకొంటాడా?” అన్నాడు సముద్ధారు. “ఎందుకు తీసుకొంటా” రన్నారు ఇంకొకరు. “తీసుకోవడాని కేం” అన్నారు వేరొకరు. “దివాన్ జీగారయితే మోటారు స్వయంగా నపుడుతారా” అన్నాడు కరణం. “ఇప్పు డిది అందరికీ ఫేషన్” అన్నాడు సముద్ధారు.

సముద్ధారుగారి జవాను పాతవాడు — ముసల్మాన్ బిడ్డ. దివాణజీగారిని కాని, వారి మోటారును కాని యిదివర కతడు చూడ లేదు. కాని పల్లిచ్చినతరవాతకూడా మోటారుదిగకుండా లోపలిమనిషి మోటారు స్టారు చేసేవరకు అతగాడి కనుమానంవేసి అప్పటినుంచీ దానిని పరకాయించి చూస్తున్నాడు. ఇంతలో హఠాత్తుగా స్ఫురణకు వచ్చి “అయ్యయ్యా! ఎంతపని చేశారు పంతులూ! నా కిప్పుడు జ్ఞాపకంవచ్చింది. ఈ

మోటారు లైఫ్ ఇన్ సూరెన్స్ కంపెనీ యేజెంటు నరసింహారావు నాయుడుగారిది స్వామి!” అన్నాడు జవాను.

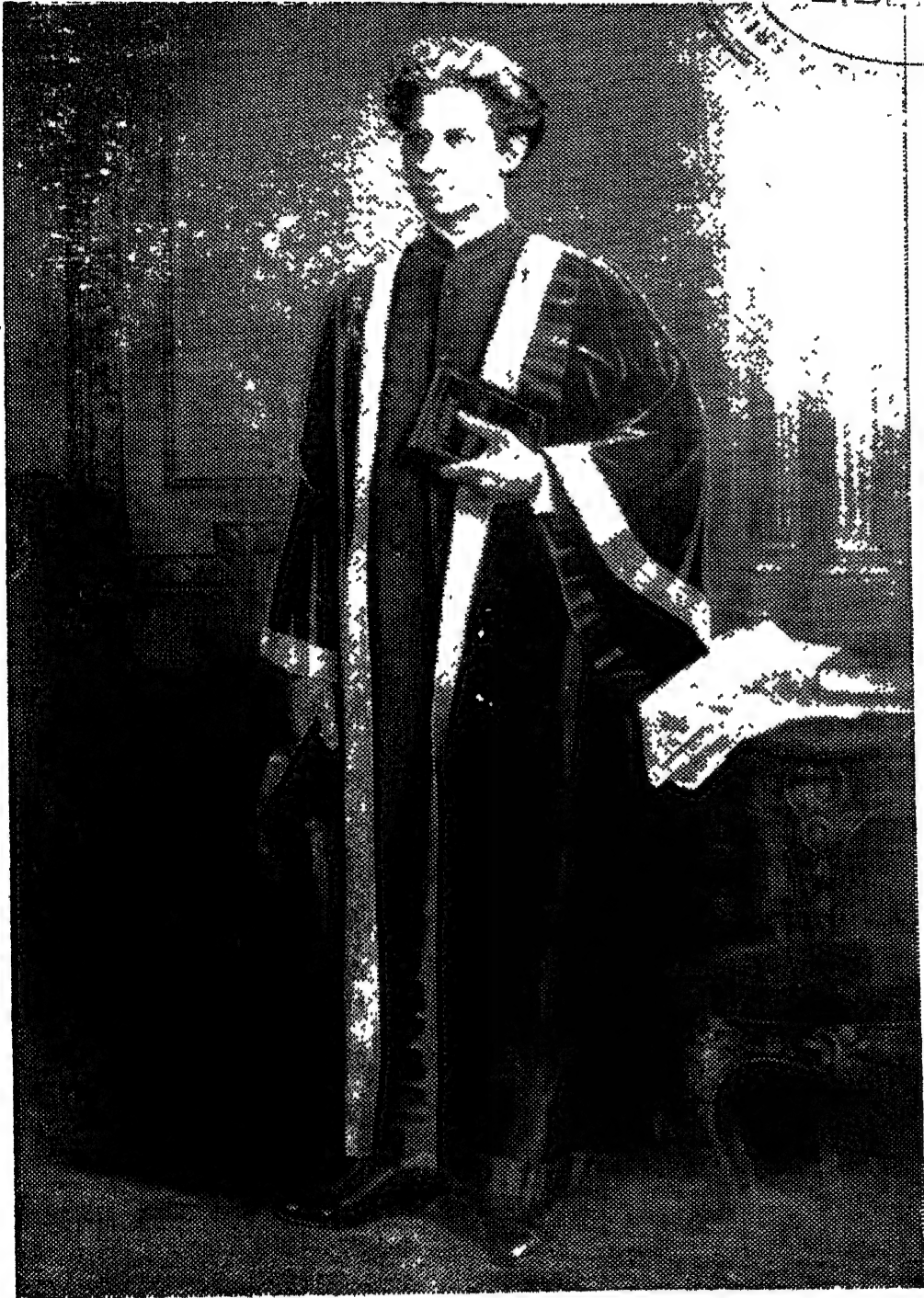
మోటారుహారన్ చప్పుడు విని దొరగారి సప్లయిజవాను దొరగారు వచ్చారు కాబోలునని గుండెలు గఢుక్కుంటూ పరుగుతో వచ్చేవరకు దిగ్భ్రాంతుడై కొయ్యబొమ్మలా నిలబడివున్నాడు సముద్ధారు చెంచయ్యపంతులు.

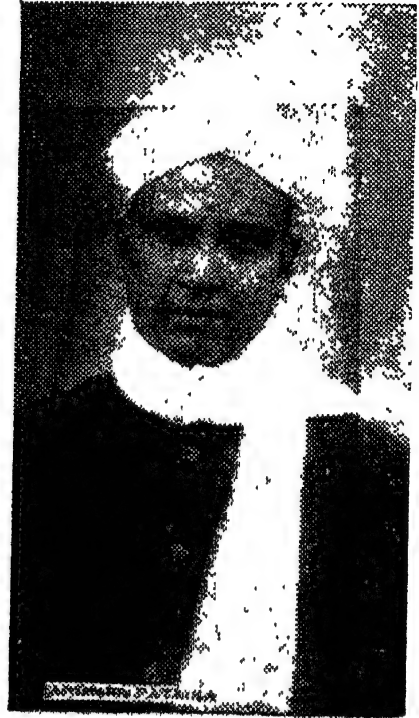
ఇరువదియవ ఆంధ్రమహాసభ చెన్నపురి.

(౧౯౩౮ అక్టోబరు)

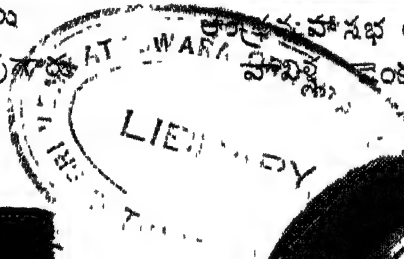

ఆ ధ్యక్షులు
సర్ నర్సేజి రాధాకృష్ణయ్యగారు

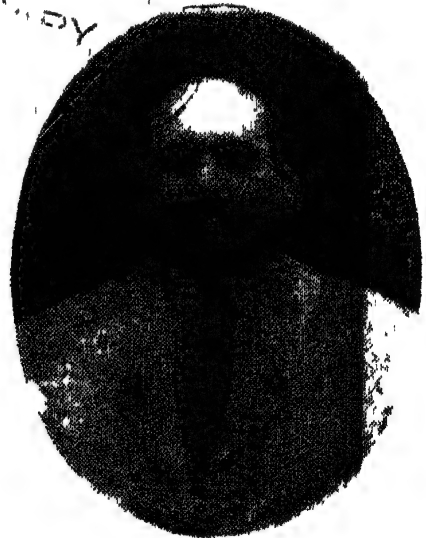

ఆంధ్రమహాసభ ప్రారంభకులు
నర్ ముత్తా వెంకటసుబ్బారావు నాథ ఆంధ్రమహాసభ ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు
పొబిళ్ళ వెంకటేశ్వరతామ్రాగార

ఆంధ్రమహాసభ సహాధ్యక్షులు
నర్ అల్లాడి కృష్ణస్వామియ్యగారి

ఆంధ్ర కళాప్రదర్శన ప్రాధుకులు
శ్రీమంతులు రాజా అంజనేయ యోగగడ్డ
శివరామ ప్రసాదు బహదూరు
(శ్రీ చల్లపల్లి మహారాజగారు)

ఆధునిక హిందీవాఙ్మయము

యలపండిలి వెంకటేశ్వరరావు

సవయుగం ప్రారంభం కాకముందు హిందీకవిత్వానికి ముఖ్యమైన యం ప్రేమ, ప్రేమకు ఆధారం లోకీక మయిన స్వప్న శృంగారకనికం బయలుదేరింది. అదే లోకోత్తరానందంకొరకు బయలుదేరినప్పుడు భక్తికావ్యాలు వెలువడినై. వీరరసానికి కూడా ఈ లోకీకప్రేమదో ప్రేరకం. వీరరస ప్రధానాలైన కావ్యాలలో నాయకుని కౌద్రాన్ని మించి యుద్ధానికి పురికొల్పేది కూడా ప్రేమకథయే. ఈవిధంగా ప్రతివిషయానికీ ప్రేరకం శృంగార'వృత్తి'యే. ఆలంబన విధానంలో నూతనత లేకపోవడంనాటికి కవిత్వ మంతా చరిత్రగర్వణ మైపోయింది. కవులు ప్రమకుత్సితకామవాసనను వెల్లడించుటానికి రాధాకృష్ణులనే ఆధారం చేసుకున్నారు. ఎవరు కలగ వట్టినా, రాధాకృష్ణులు, పొద రింట్లు, యమునానది - వీటినే వర్ణించారు. ప్రకృతినికూడా వారి ఉద్దేశసవిభావంవరకే సరిపెట్టారు. ప్రకృతి ఒక స్వతంత్రపస్తువుగా, దానిరమణీయతలో ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నట్టుగా వీరికి గోచరించలేదు. ప్రకృతికూడా మనుష్యునిసుఖదుఃఖానిని అనుసరించే ఉంటుంది వీరిదృష్టిలో. మనిషి సవ్యవహారం ప్రకృతి సవ్యవహారం. మనిషి విషాదంలో ఉంటే ప్రకృతికూడా విషాదరూపం ధరిస్తుంది. ఇంతే కాని సవ్యవహారములయందు ప్రకృతిని యథేచ్ఛగా కన్నులండువుగా వర్ణించినకవులు సవయుగానికి వ్యయం ముప్పుకైనా దొరకరు

హిందీలో. కాని ఈలోటు ఆంగ్లభాషా చరిత్రయం కలిగిన కొత్తకవులవల్ల చాలా వరకు తీరింది. ఆంగ్లకవుల ప్రకృతిప్రేమ, దేశమంటే ఉండే అమితఅభిమానం, దేశకాల బంధనాలను తెంపుకుని విశ్వజనీనతను వ్యక్త పరచేవిశాలభావాలు ఈకవుల్ని ఎక్కువగా ఆకర్షించినయి.

విశ్వజనీనత అనేకజ్ఞం కొంతమందికి ఆశ్చర్యం కలగచేయవచ్చు. కాని యథార్థంగా చూస్తే మనదేశంలో విశ్వం ఎలా ఉన్నా, ఆఖరుకి సంపూర్ణదేశాన్ని అయినా సూజించిన మహాపురుషులు మన పూర్వ చరిత్రలలో దొరకరు. స్వాతంత్ర్యాభిరతికీ, పౌరుషమునకూ ప్రసిద్ధి చెందిన ప్రతాపశివా జీలునయితం తమతమ ప్రాంతాలనే భారత దేశం అనుకున్నారు. అనేకు హిమాచలం లోని ఆబాలగోపాలం ఒకమార్గాన పోవా లను భావం ఎప్పుడూ కలగలేదు. 'మహా రాష్ట్రం', 'చిత్తౌడ్' మొదలైన శబ్దాల్లో అమిత ఆకర్షణశక్తి ఉంది. అవి మనకు తీర్థ స్థానములే. అయినా అంతమాత్రాన మనకు పూర్ణస్వం లభించదు. వ్యక్తిగతంగా ప్రత్యేకాభిప్రాయాలు కలిగిఉన్నా దేశం దగ్గరకు వచ్చేసరికి అందరూ ఒకేభావంతో ముందుకు వరువెత్తవలెననే దృష్టి ఆంగ్లేయుల సంస్కారవల్లనే లభించింది. దౌర్భాగ్యవశాత్తు బెంగాలు మల్లీ పాతమార్గాన్నే తొక్కింది. "ఆమాల్ వంగభూమి" అను

కుంటేనే వారికడుపు నిండుతుంది. వారి ప్రాస్వద్మస్తి ఇంతవరకూ వెనుకబడే ఉంది. కాని హిందూవారికి ప్రత్యేక ప్రాంతీయశబ్దం లేదు. ౩గి కోట్లమంది జనులూ వారికి సోదరులే.

నవ్యసాహిత్యాన్ని గురించి తెలుసుకోవటానికి పూర్వం ఈ నవయుగానికి పునాదులు వేసినవారి భావాలుకూడా తెలుసుకోవటం అవసరం. తురకల ప్రభుత్వంలో విసిగిన హిందువులకు ఆంగ్లేయుల పరిపాలనలో కొంత స్వేచ్ఛ లభించింది. కనీసం జుట్టు పన్ను 'జిజియా' అయినా లేకుండా పోయింది. మత, సంఘ, ఆచారాల్లో ప్రభుత్వం జోక్యం కలిగించుకోలేదు. అందుకని అప్పటికపులు ఆంగ్లేయుల్ని పొగడుతూ కవిత్వం రాశారు— "ఇంగ్లీషువారి పరిపాలన సుఖసౌకర్యాలకు కూడలి. అందు సమస్త సౌఖ్యం లభిస్తుంది. కాని మనదేశపు ధనమంతా విదేశములకు చేరుతోంది. ఇది చాలా దుఃఖకరం"— అటూ ఇంగ్లీషువారికి జోహార్లు; ఇటు దేశదారిద్ర్యం అంటే ఏడుపు. ఈ ద్వంద్వభావంతోనే అప్పటి వాఙ్మయం ముందుకు సాగింది.

అవి మార్పుకు మొదటిదినాలు. అందు చేత అప్పటి కవిత్వమంతా ఉపదేశాలతో నిండి ఉంది. విమర్శ, ఉపదేశములతో కూడుకున్న భావాలు కావ్యాని కంత అనుకూలంగా ఉండవు. దేశభక్తినిగురించి పాఠకులలో కరుణ, వీర, రాద్రసాలు కలిగించవలె ననుకున్నకవి అందుకు అనువయిన పాత్రలను సృష్టిస్తాడు. కాను చెప్పదలచుకున్నదాన్ని పాత్రలచేతనే చెప్పిస్తాడు. అప్పుడే కవి అనుకున్నట్లు ఫలసిద్ధి పొంద

కలుగుతాడు. సారాంశం అప్పటిరచనలలో దేశభక్తిని మూర్తీకృతం చేస్తూన్నాయన్నా జరుగలేదు కాని భావధారలో అనేకమార్పులు జరిగినయి. ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషుసాహిత్యసంపర్కంతో కొత్త అభివ్యంజనశైలి లభించింది. వ్యంగ్యాత్మకమయిన శైలిని పాశ్చాత్య వాఙ్మయంనుండినే గ్రహించింది హిందీ. ఇక్కడ ఇంకొకవిషయం పాఠకులు గుర్తుంచుకోవాలి. ఉద్దావాఙ్మయంలోనుంచి భావధారను గ్రహించింది భారతదేశపు భాషల్లో ఒక్క హిందీమాత్రమే. మహమ్మదీయుల జీవితంలోవలెనే, వారిశిష్యులలోకూడా విరక్తికి స్థానం లేదు. వారిశ్శంగారంలో గంభీరతకంటే సజీవత, మనోరంజకత ఎక్కువవుంటుంది. ప్రేమలో వేదన ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది. ఉద్దాలోనుంచి వేదనాపూర్ణ ప్రేమాభివ్యక్తిని హిందీకవులు గ్రహించారు.

భాషలోకూడా ఒక పెద్దమార్పు జరిగింది. పూర్వకాలపు సాహిత్యం అంతా దాదాపు రాముడు, కృష్ణుడిమీదనే తయారవటంచేత అయోధ్య, వ్రేలైలుకు చుట్టు ప్రక్కల మాట్లాడే అవధి, నజ భాషలే కవిత్వానికి ఉపయోగించుతూ నచ్చారు పూర్వకవులు. కాని ఆధునిక వాఙ్మయానికి అందులో ముఖ్యంగా గద్యానికి ఆభాషలు పనికిరావనే ఆందోళన ఈ కాలంలో రేగింది. దానికి ఫలితంగా ఢిల్లీకి చుట్టు ప్రక్కల మాట్లాడే భాష ఇందుకు అనుకూలమని తేలింది. దానిపేరు "ఖడీబోలీ". నేటి సాహిత్యం అంతా దీనిలోనే తయారవుతున్నది. ఈ భాషాప్రచారానికి మహమ్మదీయులకూడా తోడ్పడ్డారు. ఈ ఖడీబోలీ, ఉద్దా-ఈ రెంటికి లిపిభేదమే. తప్ప దగ్గర

దగ్గర చెండు ఒకటే. ఉద్దూలో అరబ్బీ, పారశీ శబ్దాలు ఎక్కువగా వుంటే, ఖడీబోలీ లో సంస్కృత శబ్దాలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. హిందీ లేఖకులలో అనేక మంది మొదట ఉద్దూలో రాస్తూ రాస్తూ తరువాత హిందీలో రాయటం ప్రారంభించారు. శైలిలో జీవశక్తి చూడవలెనంటే ఈ ఉద్దూతెలిసిన హిందీలేఖకులలోనే దొరుకుతుంది. కేవలం సంస్కృతపండిత్యంతో రాసేవారిశైలిలో ఆకరుకు ఆ తీవ్రత ఆవాడిమి కనుపించదు. భాషే కాదు, ఉద్దూ ఛందస్సునుకూడా హిందీకన్ను ఇష్టంవచ్చినట్టు ఏజంకూ లేకుండా వాడుకో మొదలు పెట్టారు.

ప్రథమయుగం (౧౮౭౭ - ౧౯౦౩)

ఈ మొదటియుగంలోకి నాయకుడు బి బూ హరిశ్చంద్ర. ౧౯-వ శతాబ్దం అంతంలో ఈయన వాఙ్మయంలో ప్రవేశించాడు. ఈయన్ని గురించి రాసేటప్పుడు మన పీఠేశలింగం పంతులుగారు ప్రికంకం వస్తారు. ఇద్దరూ ఒకే కాలంలోని వారని చెప్పవచ్చు. ఇద్దరికీ అనేకసాదృశ్యాలున్నాయి. భాష, భావం, సంఘం అన్నిటిలోనూ మార్పులేవాలని నడుముకట్టినట్టిగా ఉన్నారు. చిన్నవయస్సులో చనిపోయినాడు. 'మేధస్సుకు వయస్సుతో పనిలేదు' అనునాలోకి ఈయనకు బాగా వర్తిస్తుంది. ఈయన ప్రోత్సాహంతో అనేక మంది క్రొత్తక్రొత్తరచనలు ప్రారంభించారు. ఇతర సమున్నతవాఙ్మయాలనుంచి విరివిగా అనువాదాలు ప్రారంభించింది ఈయనే. పత్రికలుకూడా అనేకం బయలుదేరినవి. సాంఘిక అవనతి, బాల్యవివాహాలు, వితంతు పులదురవల్ల భారతీయులవిద్యాశూన్యత, దేశ

భక్తి ఈకవులకు ముఖ్యవిషయాలు. సంఘ దురాచారాలను వ్యక్తపరిచటానికిగాను ఈ కవులు హాస్యరసాన్ని ఎక్కువగా ఉపయోగించారు. చందా లిచ్చి దేశభక్తులయ్యే వ్యక్తులు, హాథిగతవిశ్వాసాలను పాటించు తూ మార్పంటే గడగడలాడే ఛాందసులు, తమస్థితిగతులు మరచి ఆంగ్లేయులకు తోకలై తిరుగురాజభక్తులు వీరిహాస్యానికి ఆలంబన విభావం.

హరిశ్చంద్రకవి అకాలంలోనే అస్తమించటంతో వాఙ్మయాభివృద్ధికి గొప్ప లోటు సంభవించింది. అయినా నవజాగృతి అంతమాత్రంతో ఆగలేదు. ఈసమయంలోనే నాగరప్రచారిణీసభ అనే ఒకసభను కాశీలో స్థాపించారు. ఈసభ చేసిన సేవ చిరస్మరణీయము. ప్రాచీనకవులగ్రంథములు పెత్తికించుట, వాటి సన్నిటిని పరిష్కరించి అచ్చొత్తించుట, వాఙ్మయచరిత్రలు రాయించుట, తులసీదాసు, సూరదాసు మొదలైన మహాకవుల కృతులను గుఱించిన విమర్శలు తయారుచేయించుట మొదలగు భాషా సంబంధమైన మహత్తరకార్యములను ఇప్పటి వరకూ ఈ సభ చేస్తూ ఉన్నది. ఈ సభ తరపుననే 'సరస్వతీ' పత్రిక వెలువడినది.

ద్వితీయయుగం (౧౯౦౩ - ౧౯౧౮)

౧౯౦౩ సంవత్సరం హిందీవారికి మహాసాభాగ్యప్రదమయినది. పండిత మహావీర ప్రసాదద్వైవేదీ "సరస్వతీ" పత్రికకు సంపాదకుడై హిందీవాఙ్మయంలో ప్రవేశించిన వత్సరమదియే. ఈయన పదిహేను సంవత్సరాలు సంతత పరిశ్రమ చేసి హిందీకి ఒక కొత్త హాయిలు, కొత్త జిగిబిగిని సమర్పించాడు. మొదటిదినాల్లో ఇతడు పలురకాల

సమస్యలను ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది. ఇప్పుడు మన ఆంధ్రభాషకువలెనే అప్పుడు హిందీభాషకు అది సంఘికాలం. హరి శ్చంద్ర యుగంలో భాషజాగృతి అయితే కలిగింది; వాఙ్మయంలో నవిన ఉప కరణాలను నిస్సంకోచంగా స్వీకరించారు. కాని భాష పులగం అయిపోయింది. ఏప్రాంతంలోనిరచయిత ఆప్రాంతంలోని ఇబ్బాలు, భాషీయాలు హద్దు పద్దు లేకుండా వాడటం ప్రారంభించాడు. భాషలో సీతి - నియమాలు లేకుండాపోయినాయి. దీనివల్ల రెండునష్టాలు. ఒకటి భాషలో స్థిరత్వం లేకపోవటం, రెండు అన్నిప్రాంతాలకు అర్థమయ్యేలాగు ఒక 'ఇడియమ్' ఏర్పడక చిల్లర - మల్లరభాషలు తియారవటం. ఇంతకంటే జటిలసమస్య ఇంకొకటి ఎదుర్కొచ్చింది. హరిశ్చంద్రయుగం లో పద్యానికి ఒకభాష (వ్రజభాష), గద్యా నికి ఒకభాష (ఖడిబోలీ) అయింది. హరి శ్చంద్ర మొదలైనకవులు ఒకటి రెండు పద్య యాలు ఖడిబోలీలో పద్యాలు రాసి ఇది కవి త్వం రాయతగ్గిభాష కాదని నిర్ణయించారు. దీనికి రెండుకారణాలున్నాయి. ఒకటి — ప్రాచీనకాలంనుంచీ కవిత్వం ఎక్కువగా వ్రజభాషలోనే రాయబడింది. అందుకని ఆ ప్రాచీనతామోహం తొందరలో విడటం ఎట్లా? రెండు — వ్రజభాషలో కవిత్వం రాయటం తేలిక. ఒకేశబ్దాన్ని అనేకవిధాలుగా ఉపయోగించవచ్చు. దోష మనరు. అందుచేతనే ఇప్పటిహిందీలో మూడునాలుగు శబ్దాలు వాడి వెలివరిచేభావానికి వ్రజ భాష లో ఒక శబ్దం చాలు. కాని మహావీర ప్రసాదువంటి కర్మవీరునకు గద్యం, ఒక

భాషలోనూ, పద్యం ఒక భాషలోనూ రాయటం ఎలా ఒప్పుదల అవుతుంది?

ఈయన పెంటకే ఆందోళన ఎయలు చేరదీశాడు. ఈయన ఆందోళన ప్రారంభించినదినాల్లో ఈ వక్కపత్రికయే ఉంది సా హిత్యసేవకు. ఈయనకూడా ఉదవరకు వ్రజభాషాకవే. కాని ఆందోళన ప్రారంభించిన తర్వాత ఖడిబోలీలో కవిత్వం రాసి నాడు. ఈ ఆందోళనలో ఒక ఇబ్బందికాదు. భాషాసంస్కారం ఎలాగు? ఏప్రాంతపు ఇబ్బాలు జనబాహుళ్యానికి సుబోధగా అవుతాయి? వ్యాకరణం ఎంతవరకు గ్రహణీయం? భాషలో స్థితిగతుల ఏర్పరచటానికి కొత్తగా వైకి లేచి నవనా వనినత ఇంకల లంచుతో వృద్ధిపొందుతున్న భాషకు ఏమిద మైన ఆటంకం లేకుండా ఉంటుంది అనికొ- వాసిన మార్గ మేది? అనే ప్రశ్నలు ఎదుర్కొనినాయి. కాని ఈమహానామకుని నిరంశరశక్తిశ్రమ, దూరదృష్టి అంతమంది కొత్తకవులను, లేఖకులను సామూహ్యచేసింది. అచిరకాలంలో భాషలో ప్రాంతీయదోషాలు నశించి ఐక్యం కలిగింది.

అవి ఇంగ్లీషుఅంటే వ్యామోహం ప్రబలినదినాలు. ప్రతిఆంగ్లభాషాభ్యాసకుడు ఇంగ్లీషులో రాస్తేనేగాని మరం గొప్పవారం కామనుకోవటం, ఇంగ్లీషు పత్రిక చది వితేనేతప్ప దేశసమాచారాలు తెలియ వనుకోవటం ఎక్కువ ప్రబలి ఉంది. అట్టిశ్రుతులలోనే ద్వివేదగారి ఈఆందోళన, ఈప్రోత్సాహం చాలమంది యువకుల్లో మాతృభాషానురాగమును కలుగజేసినాయి. ప్రతివిమర్శకునకు సరస్వతిలో స్థానం ఉండేది. పూర్తిగా ఆయనకు వ్యతిరేకంగా రాసినా

ఆయన ఆగ్రహించేవాడు కాదు. వారినందరిని ప్రోత్సహించి-ఏదోవిధంగా భాషాసేవకు పురికొల్పటమే ఆయనపని. ద్వితీయజీ బహుభాషావిదుడు. సంస్కారి. విమర్శనాశక్తి కలవాడు. పదిహేనుసంవత్సరాలు ఎడతెగకుండా నాయకత్వము సహించి అమరకీర్తిని గడించిన ధన్యుడు ఈయన సహృదయత ఒకమహాకవి (మైథిలీశరణగుప్త)ని హిందీజగత్తునకు సమర్పించింది. భారతదేశంలో కర్లక- పాటక జను జీవితాన్ని సాహిత్యంలో ప్రవేశపెట్టిన సవలంసమ్రాట్టు ప్రేమచందు కూడా ద్వితీయజీవల్ల కొంతప్రేరణ పొంది నాట్య విమర్శ, కచిత్ర్యం, కథలు, నవలలు, నాటకాలు, అనువాదం, ప్రతివిషయాన్ని గురించి వ్యాసాలు రాయటం అంటే ప్రజల్లో అభిరుచి ఈయనయుగంలో కలిగింది.

ద్వితీయగునికి ప్రతినిధికవి మైథిలీ శరణగుప్త — బాతీయకవి. ఈయన అటు సనాతనులకు, ఇటు యువకులకు ఇద్దరకు ఆదర్శప్రాయుడు. మహాత్మునకు అత్యంత ప్రేమపాత్రుడు. 'సమస్యలు పరిష్కరించటం కావ్యంపని కాదు. వస్తువుయొక్క బహుళకారమే కావ్యానికి చరమధ్యేయం కాదు. అయినా అనుభూతియొక్క పూర్ణ వ్యక్తీకరణమునకు ఒక గ్రహణశీలమైన మధ్యవర్తి కావ్యం. కనుక కావ్యం ఏయుగంలోని అనుభవానికి కళారూప మిచ్చి, దాన్ని శాశ్వతరూపంలో వ్యక్తపరచబోతున్నదో ఆయుగపు సామూహిక ఆత్మను వ్యాకులపరచుసమస్యలను ప్రతిబింబింపజేయటం కావ్యధర్మమయి ఉంది. ఈకావ్యధర్మాన్ని గుర్తించినవాడే యుగ ప్రాతినిధ్యం సహించగలడు. మైథిలీశరణ

గుప్త అందుకు సమర్థుడు. ఈమహాకవికి ఆర్యసంస్కృతి అంటే అతిప్రేమ. అట్లని నవీనతను తిరస్కరించడు. ప్రాతక్రొత్తలను సమన్వయపరచి ఒక నూతనవస్తువుని తయారు చేయవలెనని కాంక్షించుతాడు. మహాత్ముని యుగంలోని కవికనుక మహాత్మునిభావచింతన, నిష్కామకార్యానురక్తి, నిష్కల్మష దేశప్రేమ ఈయనకవిత్వంలో పొడచూపుతవి. క్రొత్తపాతలను రెంటిని మేళవించబట్టియే ఈకవి ఇటు యువకులకు, అటు సనాతనులకు ఉద్బోధనకర్త కాగలిగాడు. మహాయుద్ధప్రారంభదినాల్లో ఈయన 'భారత - భారతి' బయలుదేరింది. దీనికి మూలప్రేరకం ఉద్భూతవి హాలీ రచించిన ప్రసిద్ధఉద్భాపుస్తకం. దేశభక్తిపూర్ణమైన ప్రతియువకహృదయం ప్రేమతో గర్వంతో ఈ పుస్తకాన్ని అందుకున్నది. దీనిలో మూడు ఖండాలు ఉన్నాయి. సనాతన ఆర్య సంస్కృతియొక్క మహావైభవం, వర్తమానపు అధోగతి, భవిష్యంలో మనమవలంబింపవలసిన భవ్యమార్గం— వీటినిగురించి ప్రసంగాని కనుకూలించు చక్కనిరసపరిపాకంతో వర్ణించబడింది. వాడవాడల, పల్లెపల్లెల ఈ కావ్యం పొందినఆదరం, ఈకావ్యంవల్ల జరిగిన సాంఘికజాగృతి అవర్ణనీయం. ఈయన కావ్యాలలో 'సాకేత్' (రామాయణం), యశోధర, జయద్రథవధ ప్రసిద్ధిచెందినవి. రామాయణంలో ఆదికవి ఊర్మిళకు ఎక్కువస్థానం ఇవ్వలేదు. ఊర్మిళత్యాగం, ఊర్మిళజీవితం అంధకారంలోనే ఉండిపోయింది. దీనికికారణం కూడా ఉంది. మనం ఏదైనా వస్తువును చూచునప్పుడు ఒకేమాదిరిగా ఆ వస్తువు సమస్తబాగములను ఒక్కసారిగా చూడలేం.

ఎదుటిభాగం బాగా కనబడుతుంది, ప్రక్క భాగం తక్కువ, వెనుకభాగం అసలే కనబడదు. ఇదేవిధంగా సాహిత్యశిల్పి కూడా తనశిల్పంలో ఏ అంశానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇద్దా మనుకుంటాడో, దాన్ని పెద్దగా చిత్రిస్తాడు. మిగిలిన అంశాలను — పాఠకుల ఊహాశక్తికి వదిలివేస్తాడు. ఆదికవి రామాయణాన్ని ఒకలక్ష్యంతో వ్రాశాడు కాని మైథిలీశరణగుప్త ఊర్మిశ జీవితాన్ని ముఖ్యంగా దృష్టిలో ఉంచుకొని 'సాకేత్'ను సృష్టించాడు. ఇందులో వర్తమానయుగపు ఆత్మబలిదానం, సర్వసమత్వం మొదలైనభావాలు బహురమ్యంగా చిత్రింపబడ్డాయి. ఇదేవిధంగా బుద్ధుడు, యశోధరకు చెప్పకుండా అడవికి పారిపోయి యోగాభ్యాసంచేయటం ఈకవికి అన్యాయంగా తోచింది. అందువల్ల, కొత్తలక్ష్యంతో, 'యశోధర'ను రచించినాడు. ఈయన 'యశోధర'లో యశోధరయొక్క మానసికగ్లాని, విషాదం స్త్రీల సహజేదార్యం, మాతృప్రేమ, ఆత్మసమర్పణ పాఠకులను కరుణారసంలో ఓలలాడించుతాయి. వంగమహాకవి మైకేలు మధుసూదన దత్తు వ్రాసిన "మేఘనాధవధ"ను ఈయన అనువదించాడు.

• భాషాసంస్కారానికి మార్గదర్శకములు ఈయన కావ్యాలే. ఈయన 'సాకేత్' మహాత్ముని పారాయణగ్రంథం. ఇక్కడ ఇంకొక విషయం గమనించదగ్గది. ప్రస్తుతం హిందీలో ప్రబంధకావ్యాలు రాసేవారు బహుఅరుదు. ప్రబంధభక్తిని పోకుండా పట్టుకున్నది ఈయన ఒక్కడే. ఈయన తమ్ముడు సియా రామ శరణగుప్తకూడ ఒక మధురకవి.

కొన్ని శతాబ్దాలనుండి సుషుప్తిలోపడి మకిలిపట్టిపోయిన జాతీయభావం అకస్మాత్తుగా మేలుకునేసరికి భారతదేశహృదయం ఆవేశంతో ఉద్వేలితమయింది. ఈ ఉద్వేలన, ఈ ఆవేగం హిందీకవులను ఎక్కువగా కలత పరిచింది దని చెప్పటంలో అతిశయోక్తి లేదు. సత్యాగ్రహపుదినాల్లో జాతీయ ఉద్యోధనకు గీతా లగ్నికవి లేడు. శృంగారంలో దేశభక్తి. కృష్ణభక్తిలో దేశభక్తి. ఎటు చూచినా వీరరసోల్లాసపూర్ణమయిన గీతికలే, ఈధారా ప్రవాహం కవిత్వంలో ఏదో ఒకరూపంతో ఇంతవరకు వస్తూనేఉంది.

కథలు—నవలలు :

పశుపక్షులకోథం, ప్రేమ, రాగద్వేషాలు 'నా' పరకే ఆగిపోతాయి. ఆ 'నా' క్షేత్రం చాలా ప్రాస్థంగా ఉండిపోతుంది. తల్లికి పిల్లలపైనుంచే మమకారం బహుస్వల్పం. పిల్లలు రెక్కలు వచ్చిఎగరటానికి యోగ్యమైనవయ్యేసరికి ఆమిగిలిన మమకారంకూడా నశిస్తుంది. ప్రేమ, ద్వేషం మొదలైన అంతర్వ్యత్తులలో వ్యాయామం జరగదు. భావసంఘర్షణ, విరోధీభావాల్తో యుద్ధం చేయటం మనుష్యుని స్వభావం. అతని 'నా' శబ్దం క్రమక్రమంగా విశాలరూపాన్ని ధరిస్తుంది. నా కుటుంబం, నా సంఘం, నా దేశం అనుకోవటం అతని నైజగుణం. అతను సంఘజీవి తన సుఖ-దుఃఖాలు ఇతరులతో చెప్పకోవటం, ఇతరుల సుఖ-దుఃఖాలను వినటం అంటే అతనికి సర్వా. దీన్ని పూర్తిచేసుకునేందుకే అతను కథలు అల్లుతాడు.

మనుష్యత్వంలో సానుభూతికి గొప్ప స్థానంఉంది. అది ఒక గొంధిలో పడి ఉండ

లేదు. దాని విహారానికి సర్వప్రపంచం కా వాలి. నవలలు కథలు రాయడంకూడా దాని ప్రేరణవల్లనే. కాలా నన్ను సరించి, నాగరకత ననుసరించి కథలబాహ్యరూపం మారినా, మూలప్రవృత్తిమాత్రం మారదు. దాని ఉత్పత్తిస్థానం ఎప్పుడూ ఒకటే.

౧౯౧౮ దగ్గరనుంచి నవలలకు కొత్త యుగం ప్రారంభమయింది. అదివరకుకూడా పలువురు నవలలు రాశారు. కథలు రాశారు. పేరుకూడా పొందారు. కాని అవన్నీ 'డిటెక్టివ్' నవలలు, కాశీమజిలీల్లాంటి ఊహాప్రపంచంలో తిరుగాడేవే. కథావాఙ్మయంలో నవ యుగాన్ని వెంటతీసుకుని వాఙ్మయంలో ప్రవేశించింది ప్రేమచందు. ఈయనకళకు ఆధారం మానవజీవితం. మనుష్యజీవితమే ఈయనకళకు పుష్టి నిచ్చింది. సాంఘిక జీవితమే ఈయనకళకు ప్రధానక్షేత్రం. జీవితాన్ని మరచినకళాకారుడు తనకర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చుకోలేడని ఈయన విశ్వాసం. 'మూక జీవితానికి వాక్కును కలిగజేయటం 'కళా కారునివంతు' అంటూఉండేవాడు. ఈయన 'కథావస్తువు అకృత్రిమంగా ఉండాలి. మానవీయ అంతఃప్రవృత్తులు, నైతికతత్వాలు, వాటిల్లో కలిగే సంఘర్షణ, చివరకు కలిగే పరిణామాన్ని సూచించటం కథలకు ముఖ్య దర్శమయిఉండాలి' అను గుణపాఠం తీసుకుని బయలుదేరాడు ఈయన.

ఇప్పటివరకు ఏ భారతీయకవివృద్ధయం లోనూ కార్మికులు, కర్షకులు, పాటకజనం అంటే నిజమయినసానుభూతి లేదు. కర్మం చాలక పూర్వం ఏకవిలయినా వారిజీవితాన్ని తీసుకుంటే అది మేలుజీవితం గడపేపారివినో దంకొరకే. హాస్యరసానికి ఆలంబనవిభావంగా

"పల్లెటూరిగబ్బిళాయిల (?)జీవితాన్ని" తీసు కునేవాడు. ఇంతకుమినహా వారియందు అకృత్రిమమైనసానుభూతిని ఏమహాకవి చూపించి యుండలేదు. పూర్వపు ఆదృష్టే వేరూ. బహు శః వారిదైన్యజీవితానికి హిందీవాఙ్మయంలో రూప మిచ్చినప్రథమసహృదయుడు ప్రేమ చందే. ఆయన ప్రారంభజీవితం చాలాకష్టాల్లో గడిచింది. పల్లెటూళ్లలో తిరిగేసాభాగ్యం అతనికి లభించింది. అందుకనే ఆయన ప్రతి రచన, ప్రతివాక్యం, ప్రతిశబ్దం పల్లెటూళ్ల జీవితాల్ని వర్ణించినయి. ఆయన షుమారు 300 లకు పైగా కథలు రాసినాడు. ఆయన రాసిన నవలలు ఒకడజనుకు తక్కువ లేవు. మానవత్వమంటే ఈయనకున్న ఆదామూ, బీదసాదలంటే ఈయనకున్న సానుభూతి వర్ణనాతీతం. సత్యాగ్రహసమరం మొదలుకొని ఇప్పటివరకూ భారత దేశంలో జరిగినతుముల యుద్ధానికి, యువకుల మహత్వాకాంక్షలకూ ఈయనరచనలు అద్దంపంటివి. ఇతనికి కళ ప్రధానం కాదు. జీవితం ప్రధానం. దానితో పాటు కళకూడా జతపడితే ఆ శ్రేయస్సు ఆయన పాండిత్యానికేకాని, ఆయనధ్యేయానికి కాదు.

ఈయన మొదట ఉర్దూలో కథలు రాస్తూఉండేవాడు. తరువాత హిందీలో రాయ నారంభించాడు. అందుకనే భాష మంచినుడికారం గలిగి పాత్రల స్వభావానికి అనుగుణంగా ఉంటుంది. ఇప్పుడు గాంధీ గారు "హిందుస్తానీ" అని చెప్పేది ఈయన భాషను 'మానా'గా పెట్టుకునే. ఇంతటిమహా స్రష్ట సుఖజీవనానికివైనా సరిపడ్డసంపాదన సంపాదించ లేకపోయినాడు. ఈయనకు మహమ్మదీయ సోదరులు చూపినంత గౌరవ

మైనా హిందీవారు చూపించలేదు. తీరా దేశం గుర్తించవచ్చి, ఈయనకు తగిన గౌరవాన్ని చూపించబోయేసరికి ఈయనకు ఆ యువు లేకుండా పోయింది. భారతీయ సాహిత్యపరిషత్తుతరఫ్ఫున ప్రచురించటానికి ఈయన నడుపుతూవచ్చిన 'హంస' పత్రికను తీసుకొన్నారు. కానికొద్దికాలంమాత్రమే గవర్నమెంటు దాన్ని సాగనిచ్చింది.

హిందీ కథావాఙ్మయం అంతులేకుండా పెరిగిపోతోంది. ప్రతినెల పత్రికలలో కథలు మిక్కుటంగా వెలువడుతున్నాయి. సాంఘిక, రాజనైతిక విషయాలకే ఎక్కువప్రాధాన్యం. రచయితలు మానవీయ అంతఃప్రవృత్తుల సంఘర్షణ ఎక్కువగా చూపించుతున్నారు. కథలలో కొన్ని గాలికి ధూళికి ఎగిరిపోయే వయినా మొత్తంమీద ఫ్లోయీ సంపత్తి చాలా పోగవుతోందనిమాత్రం చెప్పకతప్పదు. ఇతరవాఙ్మయాలనుండి అనువాదంకూడా జరుగుతూనే ఉంది. నవలలు కూడా చెప్పకోదగ్గవి బయలుదేరినయి, బయలుదేరుతూనే ఉన్నాయి. మొత్తం మీద కథావాఙ్మయం చాలా అభివృద్ధి చెందిందని నిస్సంశయంగా చెప్పకోవచ్చు.

నాటకములు :

కథాసాహిత్యం ఎంత అభివృద్ధిచెందిందో నాటకసాహిత్యం అంత వెనుకపడిఉంది. స్టేజీకి పనికివచ్చే నాటకాలు బాత్తుగా లేవు. ద్వితీయద్రలాలురాయి, గిరిశచంద్రఘోషుగారి బంగాలీనాటకాల అనువాదాలు హిందీలో ఉన్నవి. ద్వితీయద్రలాలురాయినాటకాలు భారతదేశంలోని అన్నిభాషలలోనికి అనువాదమై కీర్తిగడించిన వని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. హిందీలో స్వతంత్రనాటకాల

కంటే ఈఅనూదితనాటకములే ప్రజల నెక్కువ ఆకర్షించినయి.

స్వతంత్ర నాటకాలు రచించేవారు చాలామంది ఉన్నా ఈక్షేత్రంలో ఎక్కువ పేరుప్రతిష్ఠలు గడించింది జయశంకరప్రసాదా. ఈయనకు జ్ఞాన్యగంఠం అని ఎక్కువప్రేమ. జ్ఞాన్యగంఠాని సంస్కృతినే ఈకవి ఎక్కువగా చిత్రించాడు. పాశ్చాత్యనాగరికతావ్యామోహంలో మునిగిన ఇప్పటియుగం ఈయన భారతీయసనాతన ఆచరణలను నిస్మయ, విభ్రమదృక్కులతో చూడవారంభించింది. ఈయనకలులో నాటకీయకలకం కవిత్వ ఎక్కువ వుంది. ఈయన భావనావి. భావానుభూతి కడునిగూఢము; అసంగభీరవ. అదే నాటకాల్లోకి వచ్చింది. అందుకనే నాటకాలు రంగాని కంతగా ఉపయోగించవు. చదువుతూంటే కావ్యానందం కలుగుతుంది.

నాటకాల్లో హిందీవారు చాలా పానుక పడిఉన్నారు. 'మనవాఙ్మయంలో నాటకాలు లేవే' అనే ఆందోళనతో పలువురు కవులు పరుగెత్తిస్తున్నారు ఇప్పుడిప్పుడే. కాని రంగ ప్రశంసింపతగ్గనాటకాలు ఇంతవరకురావేదు. ప్రాచీనగాంధ్ల ఉత్సాహం చూస్తే తొందరలోనే ఆలోటు పూర్తి అవుతుందని ఆశించవచ్చు.

ఆనువదింపబడు వాఙ్మయం :

హిందీ ఉన్నతిగోరు భాష. ఇది స్వతంత్రరచనలు అనేపేరుతో కిటికీవలుపులు మూసుకోదు. ఇతరభాషల్లో ఏమాత్రం మంచికనడైనా తమవాఙ్మయంలోనికి తీసుకోవాలని హిందీవారు తహతహ లాడుతూంటారు. మంచితోపాటు చెత్తకూడా కొట్టుకు

రావటం సహజమే. అనువాదంపెచ్చిలో ఓడితే స్వయంధ్యో ఆలోచించే శక్తి నశించటం సహజమే అయినా ఇతర వాఙ్మయాల నుండి గ్రహించకుండా వాఙ్మయం వృద్ధి కాదు; పూర్తి అనిపించుకోను. హృదయ కవాటం జ్ఞానాన్వేషణకు ఎప్పుడూ తెరచి ఉంచటము ఉన్న తిగోరువారి లక్షణం.

సంస్కృతం, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, రష్యా, బెంగాలీ, మరాఠీ, గుజరాతీ, ఉర్దూ మొదలైన భాషల్లోంచి చాలా గ్రంథాలను అనువదించారు. ఇస్పానిష్ లో మన దక్షిణదేశపు తమిళం, తెలుగు, కణ్ణాటకం, మలయాళం భాషలనుండి కూడా అనువాదం సాగింది. తెలుగు వాఙ్మయాన్ని గురించి ఎక్కువ కృషి చేసి హిందీ వారిదృష్టిని ఇటు మరలింప ప్రయత్నించినవారిలో శ్రీరామానందశర్మ, న్రజనందనశర్మ గ్లు ముఖ్యులు. న్రజనందన శర్మగారు అనువదించిన ముద్దకృష్ణగారి 'అశోకవనం' హిందీ వారి ఆదరాన్ని చాలా పొందింది. హిందీ చదువుకున్న తెలుగువండ్లి తులు మన ఆంగ్లవాఙ్మయాన్ని గురించి రాష్ట్రభాషయగు హిందీలో రాయటం చాలా అవసరమనుసంగతి వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. కాని ఈవిషయంలో ఇంకా ఎవరూ అంత ఉత్సాహం చూడకపోవటం నిచారకరం.

విమర్శ :

కావ్యంలో మునిగి నిష్పక్షపాతబుద్ధితో దానిలో రత్నాలున్నవో నత్తగుల్లిలున్నవో చెప్పటం విమర్శకునికని. ఇటువంటివిమర్శ ఇటీవల చాలా హెచ్చిందని చెప్పవచ్చు. హిందీలోకూడా విద్వాంసులు కొందరు ఈక్షేత్రంలో మంచిప్రతిష్ఠ సంపాదించారు.

ఇంగ్లీషులోనలె ఒక్కొక్కకవినిగురించి పలు రకాల విమర్శపుస్తకాలు బయలుదేరుతున్నాయి. హిందూమూనివర్సిటీ హిందీ ప్రొఫెసరు పండిత రామచంద్రశుక్లగారు ఈదేశంలో మేటి. 'రసాత్మకం వాక్యం కావ్యం' అనేసిద్ధాంతాన్నే ఈయన తీసుకున్నాడు. కొత్తమెరుగులు పెట్టి కవియొక్క అంతరంగ - బహిరంగప్రవృత్తులను మనోవిజ్ఞానంతో ఇంత చక్కగా విమర్శించేవారు హిందీలో ఇంకొకరు కనబడరు. పూర్వీకపులు — తులసీదాసు, సూరదాసు, జాయసీ మొదలగువారినిగురించి ఈయన రాసినవిమర్శలు ఏవాఙ్మయవిద్వాంసుల విమర్శలకూ తీసిపోవని పండితుల దృఢవిశ్వాసం. తిళుకు బెళుకులు కూపి వాఙ్మయంలో వేరు సంపాదించజూచేవారికి ఈయనంటే సింహస్వప్నం. ఇటువంటివిమర్శకులు ఏవాఙ్మయానికైనా గౌరవనీయులు. వీరిమార్గా న్ననుసరించి ఇంకా పలువురువిమర్శకులు కడుఉత్సాహంతో పనిచేస్తున్నారు. నవలలు, నాటకాలు, కథలు మొదలైనవాటినిగురించి — ప్రత్యేకంగా ఒక్కొక్కలేఖకుడి రచనలు తీసుకుని గ్రంథాలు తయారుచేస్తున్నారు. ఈదృష్టితో మన తెలుగుసాహిత్యాన్ని చూస్తే నిరాశతప్ప ఏమీ కనబడదు. మన తెలుగులో రోజు రోజు ఇన్నిన్ని నవలలు, కథలు, నాటకాలు బయలుదేరుతూంటే వ్యక్తిగత రాగద్వేషాలుమాని, నిష్పక్షపాతంగావిమర్శించే విమర్శకుడు బయలుదేరకపోవడం కడుశోచనీయం.

పత్రికలు :

హిందీలో పత్రికలు - దినపత్రికలు, వారపత్రికలు, మాసపత్రికలు - దినదినం పెరిగిపోతున్నాయి. ఈ పెరిగే సంఖ్యతో మన

కిక్కుడ సంబంధం లేదు. భాషానేనకు తోడ్పడుతూన్న పత్రికలే ఇక్కడ చర్చనీయములు. సాంఘిక, రాజనైతిక, ఆర్థిక విషయాలే కాక స్త్రీసమస్యలు, మతవిషయాలనుగురించి కూడా పత్రికలు కడుశ్రద్ధ తీసుకుంటున్నాయి. పాతని రోయటం కాని, కొత్తని ముద్దిడటం కాని వాటినితీ కాదు. విశ్వసాహిత్యానికికూడా వాటిల్లో స్థానం ఉంది. పత్రికల్లో కవిత్వాలు, కథలు, ఏకాంక నాటకాలు, అనువాదాలు పరివిగా పడుతూ ఉంటాయి. వ్యాకరణం, రసం, అలంకారాలను గురించిన చర్చ పత్రికల్లో బుత్తిగా కనుపించదు. మనోవేగంతో పనుగెత్తుతూన్న ప్రపంచాన్ని అనుసరించాలని శతవిధాలు సంపాదకులు ప్రయత్నిస్తారు.

మన తెలుగుమాసపత్రికల్లో సంపాదకీయం మచ్చుకైనా దొరికదు. వ్యాసకర్తలు కష్టపడి రాసి పంపిస్తే అన్నిటిని జతపరిచి ప్రచురించడమేకాని వ్యాసకర్తలకు నాయకత్వం వహించి మార్గం చూపించే ప్రయత్నాలు తెలుగు సంపాదకులలో కనుపించవు. కాని హిందీలో సంపాదకీయం లేక

పోవడం చాలా అవమానంగా ఎంచుతారు. పత్రికలు పెట్టుబడిదాస్యనయినా, వాని సాంపాదకులకు పూర్ణహక్కులు వచ్చివేస్తారు.

హిందీలో పిల్లలకు ప్రత్యేకంగా ఎన్నో పత్రికలు బయలుదేరుతున్నాయి. వారిని ఉన్నతని దృష్టిలో ఉంచుకుని సంపాదకులు బహుజాగ్రత్తతో వ్యాసాలు ఎంచుచేయిస్తూ ఉంటారు. విజ్ఞానం, కళాత్వం, కథలు, సినిమాలకుకూడా ప్రత్యేకం పత్రికలు బయలుదేరుతున్నాయి.

ఆంధ్రశాస్త్రం, విజ్ఞానం, అంశాని — రస — భవంస్సులు, భాష, సాహిత్యమునలై వాటికి సంబంధించిన గ్రంథాలు పరిచిగా బయలుదేరుతున్నాయి. గ్రంథసమీక్షింభీచే వీటినిరచయం కొద్దిలోనే పుస్తకం వచ్చింది.

దినదిన ప్రవర్ధమాన ముఖ్యమున్న హిందీవాక్యమాన్ని గురించి ఒక వ్యాసంలో పూర్ణంగా తెలుపడం గుర్తుకొస్తుంది. ఈ వ్యాసం ఉద్దేశం ఆధునికపాఠ సాహిత్యాన్ని గురించి సాధారణాచార్యుల కలిగిన వంపరకే.

మాటలేనా!!

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

నాతపట్నం సివారు పెరుగుపిల్లి అనే ఒక జమీందారీ గ్రామం ఉండేది. ఆచూళ్లో సిమాలమ్మ అనే ఒక వ్యక్తి ఉండేది. మొదట్లో ఆవిడ అక్కడే ఉంది. ఆవిడ పుట్టింటారంతా గొప్ప అయిపోడం, మాటలు ఇంకా సరిగ్గారాని వయస్సులోనే ఆవిడికి అత్తారింట పెళ్లిపడం, పెళ్లైన పదహారేండ్లకే ఇదనకుండానే ఆవిడవదొంగతనం కాస్తా అస్తా యిస్తున్నాపోవడంలాంటివి కుట్ర జరిగినట్టు జరిగిపోయాయి. మామగొచ్చినప్పుడు పేరంటాన్ని “సిమాలమ్మ ఎంత దొడ్డది! అయితేం పెట్టిపుట్టా! పెట్టా! పెట్టి, కాటిక్కాయ ఎరిగడంకదా!” అంటూ కళ్లు తుడుచుకునే వారు. అత్తమామగి ఇతరసంతతి లేక పోవట్టి, ఆవిడ అత్తారింటికి పెళ్లినపెళ్లడం ఏకపెళ్లడం అయిపోయి, అక్కడే పాతుకు పోవలిసింది. ఆవిడికి పాతికేళ్లు వచ్చేదాకా అత్తిగారుగ్రహం, ఏసాదంపో సాదిస్తూ, విగ్రహం కంటికి కనపడుతూ ఉండేది. మరి తరవాత కనపడకుండా! బిక్కుబిక్కుమంటూ కార్తికేంద్రంలాగా మామగారొక్కడూను! ఆకంస్తమామగారూకూడా వచ్చేప్రాణం పోయేప్రాణంకింద మంచం మీద ఏణ్ణిర్థం ఉయ్యాలా ఊగి, ఆవిడ ముప్పైయ్యోయేటే బ్రహ్మాండం మీద పోయాడు. అప్పట్నుంచి, ఆవిడ, అటూ ఎవరూలేక ఇటూ ఎవరూలేక ఘంటస్తంభంలాగ ఒక్కర్తీ నిల్చిపోయింది. బతికున్న జ్ఞాతులు ఎవరూ లేకపోడంచేత వారసత్వపు

గొడవలు ఆవిడచెవిని పడవలసిన అవసరం పోయింది. ఆవిడ పెంచుకోనూ లేదు. ఏటా ఓ ఇరవై కాటాబస్తాధాన్యం, ఓబాద్దగడ్డి, గుమ్మంలోకి తెచ్చి ఆవిడకాళ్లదగ్గర అప్పగించేవారు. ఆవిడదగ్గర రెండువేలు చేసే బంగారపుతొడుగుండేది. ఆవిడపేర రెండు వేలపైమాట వడ్డికి తిరుగుతూండేది. ఆవిడికి పట్టుమని బంధువులేనా లేరు, ఏబీరకాయి పీవో! ఆవిడ ఇంటిపేరుకి నోట్లల్లోనూ పత్రాల్లోనూ తప్ప వాడకమే లేదు. దానిమూలాన్ని ఆవిడికి పురుడుపుణ్యాలూ, కష్టసుఖాలకి రాకపోకలూలాంటి కుటుంబసంబంధమైన తప్పనిసరి మొహమాటపు తగులుబాట్లు కించిన్నాత్రం లేకుండాపోయాయి. ఆవిడికి గవ్వ ఖర్చులేదు. అందులోనూ ఆవిడ స్వతహా ఇరుకుచేతి మనిషి. అవునా! తను దంతసిరితో పుట్టిందగదా, ఇంత అన్నోద కాలకి మొహం వాయక్కలేదుగదా, ఒహటారకమైన వసతి కట్టదిట్టంగా ఖంజాయింపై ఉందిగదా, చెయ్యి ములగా పాడిగదా, పరగణా అంత భవంతి స్వంతానికి ఉందిగదా, అల్లాంటప్పుడు తనవేళకి తనయింటో, తనసొమ్ము — ఇతరులకి పెట్టద్దు పోసి! — తను తింటూ ఉండిపోతే రోజులు దొర్లిపోతూ! దేవాసురులుకూడా ఎగిరి గంతెయ్యరూ! మరే! ఆవిడ అల్లా ఉంటుంది! రమ్మంది, తిమ్మన్నబంతికి! అల్లాంటివాళ్లు అల్లా ఉంటే కావలిసిందేమిటిహా! అపూర్వమైన

స్వంతవైశ్యం ఏదో ఓటి వీధిని పడలి, వ్యక్తిత్వంలో ఉండే ప్రత్యేకత స్థాపన కావాలి. అందుకని, అంత నిష్పలాంటి మనిషి ప్రజలనోట పడింది.

ఇంట్లో ననున్నప్పుడు తప్ప ఆవిడ తన వీధి అరుగు — ఎడంవేపుది వదిలేదికాదు. ఇల్లైతఃన్నా యజమానికి, ఇంట్లో ఒక్కొక్కస్థలం మరీ స్వస్థలంగా కనిపిస్తూండి, అక్కడికి చేరుకుంటేనేగాని మనస్సు స్థాయి పడదు. రాత్రిళ్లుకూడా చాలాభాగం ఆవిడ అరుగునే ఆశ్రయించేది. కాని, ఆవిడకల్లో సరే సరి, నిద్రల్లోకూడా ప్రసంగిస్తూనే ఉండేది. ఇక, ఉత్తస్వడు అడిగాయా! పైగా, ఒక్కని ఎవరో కళ్లల్లో వత్తుల్పేగుని ఊకడుతూ కూచున్నట్టు, సంబోధనలకూడా చేస్తూండేది. అయితేగాక, ఇంతమాత్రాన్నే జనానికి కోపం రాలేదు. వాళ్లు ఆవిణ్ణి, 'వాగుడు కాయ' అనీ, ఇంకా పొట్టిచేసి, 'వాక్తాయి' అనీ ఆవిడ పరోక్షంలో వ్యవహరించేవారు, తీరిపోయేది. కాని, అభ్యాసంవల్లా నిర్భయ త్వంవల్లా ఆవిడధోరణి క్రమేపీ తిట్లల్లో పడింది. కొంతకాలానికి ఎల్లా దిగిందీ! వీధి మృత చరాచరాల్లో ఎవళ్లేనా సరే ఎడేనా సరే, నడవ భయం వెళ్ల భయం, ఉత్త పుణ్యానికి ఆవిడ దులిపి రూడించి పారేసేది. పైగా వెధవకర్మం! తన వేడివేడి విమర్శని ఒక్కరవ్వ చల్లారనిచ్చి, దానికి కొంచెం వార్షిను వెయ్యడంగాని దాన్ని ఎల్లానో సాపు చెయ్యడంగాని లేకుండానే ఆపశం గానే ఎదరవార్చి మొహంమీద గిరవ పెట్టేది. అక్కణ్ణించి క్రిమినలంతపని జరుగు తూండేది. ఆవిడ వంకలేనిమనిషి అవడం వల్లా, అడది అవడంవల్లా, సుఖపుగా తిట్ట

డంలో సార్వీసు ఉన్న వ నడం వల్ల, కోపం హెచ్చినకొద్దీ నోటిభాటి బోరు చెయ్యగలశక్తికలది అనడంవల్ల, నిలయం ఆ విడికే దక్కుతూండేది. 'నోటిభాటి' అంటే అదేదో జపానునరుకు అనుకోవచ్చు. మరి! అప్పట్లో జనం ఎంతటిగా సాహసాలు ఒక పోడంవల్ల ఆవిడికి సంగీతం వాస్తవ అర్థం లేదు గాని ఆవిడికి గానభాగం, ప్రతిస్థాయి గాత్రం, మందకొడినాల్ల నానోనేగానికి రైల్వేపుగా ఉండే నాన్వేగం. ఆటకేళలు, పల్లి పాలు తాగడం, తాళ నాటకం, పారిది పోతే, చావమా! భావం ముందుగోండి కుక్కలు ఆవీధిని పెట్టి కొంప, చూసు గోండి మరి ఆవిడప్రజ్ఞ! ఒకనారి పని గుమీన వస్తూన్న అంబోడుని ఆటం పట్టి ముప్పిస సంగతి ఎరుగిన్నవా య్లుగన్నది. మరో మాట, ఒక పెద్ద రోడిలంటి మూసాల్వారు తనక భయం ఏమి ఉనుకుని ఆటం పడిన కిక్కిరి బోడు తోడుక్కుని పట్టి ఉమ్మక్కుకుంటూ వెడతూంటే, ఆవిడికి చొకంకేర, 'మీసాసా' కిర్రు మండిరి గదరా, నీ ఉమ్మక్కు లాటిండిరి గదరా!' అని జమిలిగా తిట్టేరికే, అంతస్తు మనిషి నిలవా లేక, అడుగు సాకి, మాటా తో చక కే వలది 'నేను చూ' అయిపోయి ఉని చూతారు. ఒక్కణ్ణించి, ఆవిడ ఎదటండి ఆగలేని అసమర్థులంతా ఆవిడమీద అసూయ పెంచుకుని, ఆవిడతిట్లనిగురించి చాటుగా ప్రచారం మొదలెట్టారు. సిమాలమ్మ తిట్టకపుర్రజ్ఞ దేశంలో మోగిపోయింది. ఆవిడికి అదోహ జబ్బు అని చాలామంది అన్నారు. ఆవిడికి ఆ జబ్బు కుదిర్చి ఖర్చులేని దేశోపకారం టూకీగా చేసేసి వీలైతంతమీ లాగాని

కొందరు యిట్లు చేశారు. మంచిదో చెడ్డదో ఏదో ఓపేరు గలవాణ్ణి తిట్టడమో, అథవా వాడిచేత తిట్టించుకోడమో ఒరిగితే, తమరికిగూడ అమాంశంగా కొంత పేరేనా సుభువుగా పస్తునని భ్రమించేజనం ఉంటారు. ప్రస్తుతం సోటీ తిట్లపోటీగనక ప్రతివాడూ అభ్యర్థిగా నిల్చి చూశాడు. తిట్టుకి తొట్టై దాకా తిట్టలేమోగనక గట్టివాళ్లుకూడా కొందరు చొరబడ్డారు. ఉపన్యాసకులు, ఉపాధ్యాయులు, వాచులు, నిఘాపకులు, పురోహితులు వక్తలు, కవులు, ఆపిణ్ణి మించాలని పెళ్లేవారుగాని, ఆపిడే మరినాలుగాకులు ఎక్కువ చదివేది. బళ్లవాళ్లూ, బుడసని చేనేవాళ్లూ, ఏ ఏంవచ్చిన పోలీసులూకూడా ఆవిడ తిట్టినంత సభ్యంగానూ స్వచ్ఛంగానూ తిట్టలేక తమ ఆపదయచుట నోరు లేవలేదు. కొంతమంది గడేకాన్లు, చిలకొట్లనూ, ఏజెంట్లూ, బళ్లువాళ్లూ, ససూళ్ల వాళ్లూ కూడా ప్రయత్నించి, ఆపిడేతిట్లప్రవాహంలో మొదట కొట్టుకుపోయి, మధ్య ములిగి పోయి, చివరకి తేలిపోయారు. 'హరి' అనే వరకూ ఆపిడిదే పైచెయ్యిగావును - (కాదు! పైనోరు గావును) - ఆపిడప్రభ అల్లా వెలగ వలిసిందేగావును, ఆపిడజాతకం అల్లాంటిది గావును, తిట్టగలవాళ్లట రాజ్యంగావును, అనుకుంటూ లోకులు నిరాశలో పడి పోయారు.

కాలం జరిగింది. జరక్కుండ కూచోంది అదొక్కటేగా! ఆవిడిమీది కంట్ర కత్వం పండింది. ఆవిడికి కుంచం నిండింది.

ఒకనాడు పొద్దున్న తొమ్మిదింటికి ఆవిడ అరుగుమీద చలికిలబడింది. క్రితంనాడు పక్కడూరు తీర్థాని కెల్లి రాత్తిరి ఇంటికి చేరుకునేసరికి ఆవిడికి పులకారం వచ్చినట్టుండి వొళ్లంతా పచ్చిపుంజైంది. ఉదయం అషీమూ లేచి, అత్తనరు పడేసి, తరవాత ఎదో యింత వడియాలపచ్చిపులుసు చేసుకోవచ్చుకదా అనుకుని, మడిగానే ఆవిడ అరుగుమీదికి వచ్చింది ఒక ఎరకలాడు ఆవిధంట వచ్చాడు. వాడు, మొలకి గోణం, తలకి పొణకంత పాగా, చెవలకి తమ్మెట్లూ, ఎడంచెవికి బావిలీ, ముక్కుకి కాడా, చేతులికి పెండిమురుగులూ, కుడిదండకి కడియం, చేతులో నక్కపిల్లికర్రా, జనసనారతాడు చుట్టా, నోట్లో రూళ్లకర్రంత ఉండి పెంటిలాగ రాజుతూన్న పొగచుట్టా, మీసాల చెప్పలూ వగైరాతో మహా అట్టహాసంగా వచ్చాడు. ఒక విశేషం. వాడిచుట్ట రొండు మూడునెల్లు వరసని కాల్చుకునేబాటతుది. దానిపొడుగుమూలాన్ని అది వాలిపోయి, జ్వాలాతోరణంలా ఒకసారే తగులబడి పోకుండా, వాడు దానిమధ్య ఒకనులకతాడు ముడేసి, నోట్లో ప్రతిష్ఠించినప్పుడు అది మట్టంగా ఉండేలాగు ఆతాడు అవతలకొన పట్టిగల్గి తలపాగాకొంగుకి కట్టేశాడు. పళ్లగంపచుట్టూ మూగినట్టు జనం వాణ్ణి మూగి కొందరూ, పెంటాడించి కొందరూ వచ్చారు. సిమాలమ్మకి కొంచెం ఆశ్చర్యంవేసింది - "ఎవడా! ఇన్నాళ్లకి ఇల్లా తెగించి రాగలిగాడూ!" అని. కాని, అల్లాంటివాణ్ణి తిట్టి, సాగనంపగలిగితేనే తన వాగ్దానికి సాఫల్యం అనినీ, అంతగొప్పతరుణంతాంటిది మళ్లీ మళ్లీ తనకి దొరకకపోవచ్చనినీ, ఆవిడికి

అనిపించి, ఆవిడ తనమనస్సులో ఉన్న తిట్లు దస్తరాలు తిరగేసి, కొన్ని ముఖ్యమైనవిట్లు కేటాయించి ఏరి, నూరి, చిన్నచిన్న కట్టలుగా కట్టి, ప్రయోగించడానికి తగ్గనిటిలో పెట్టింది. వాడు ఆవిడెట్లు సమీపించాడు. అసలు వాడు తాడిచెట్టులో నహం ఉన్నాడు. వాడికర్ర వాడు నితాగ్గా పట్టుకున్నప్పుడు అది వాణ్ణి దాటిపోయి, తాడిదన్నే వాడి తలదన్నే వాణ్ణి జ్ఞాపకంచేసింది. వాడు వచ్చేసి సరసరా ఆపింటిగుమ్మలు ఎక్కేశాడు. వొగ్గికిరాతపుముండవాడొచ్చాడే అనుకుని ఆవిడ కొద్దిగా నిర్భాంతపోయి లేచి నిలబడి దవడలు నొక్కుకుని, “ఆయ్యా! అజ్ఞో! అవో! సీతాడు చెగా, సీదుంక తెంపా, సీపేరు తవ్వా! నేను మనిషి ననుకున్నావా, పంది ననుకున్నావురా, నిందగ తెయ్యా!” అని ప్రారంభోపన్యాసం ఇచ్చింది. వాడు గడపదాకా ఎక్కి, అక్కడ ఆగి, తనమూతి వైకి ఎత్తిపట్టి, చుట్ట తీసి, “ఘో” అనే పెద్దశబ్దంతో ఇంట్లో పడేలాగు కడవంత ఉమ్మేసి, నీథికేసి తిరిగి, చుట్ట మళ్ళీ నోట్లో స్థాపించి, నులకతాడు బిగించి, గుమ్మంమీద కూచున్నాడు సిమాలమ్మ, నడుం బిగించి, పళ్లు బిగించి, చేతుల్తో గాల్చి పొడుస్తూ కొంచెం వడిగా, “ఓరివెథవా, వెథవన్నరా! కుంకా! దోయంకుంకా! కుంకాక్షీ! చెవలవెథవా, చెవులైగిన వెథవా! మరీ పొయ్యకాలం వచ్చిందేరా! హోమం చెయిస్తా! నీకొవ్వొండిస్తా! నీపొగరు తీయిస్తా! అమ్మవెథవపొగరా!”...

అంటూ కాస్త దాల్చోపడుతూండేసరికి, ఎరకలాడు ఛంగువ గద్దిగాడులాగ ఆవిడ యెడట ఓగజం ఎడంలోకి గంతేసి వాలి, చుట్ట

తీసి పట్టుకుని, ఒక గొప్ప మేసుమండలం వోట్లోంచి బల్లపచుపుగా ఊది, ఆవిడికి నిర్మోహమాటంగా ప్రగ్నతీదానం చేసి, మళ్ళీ పెట్టి గడపమీద కూచున్నాడు. ఆ పొగతో ఉక్కిరి చిక్కిరి అయి, భూపం వేసినట్టు అయి, అరికానిమూట నెత్తికెక్కి ఆవిడ తేనెపట్టులా రేగిపోయింది. అది అగాయని, ఆవిడ ప్రతీతిట్ట ముక్కరి, ముడనులు ఎగ రెయ్యడం, చేతులు చాచి చేతిగూర్లు గిరగిరా తిరిగేలాగు చిరుప్రచాటంలో ఎండి చక్రాలులాంటి సున్నలు చుట్టడం, నూనూనీ వెనక్కి ఊగడం, అది ఎకరక పసరడం, నిశవతుండా చేస్తు, అప్పుగా అయోమయాపు గిన్నెలం ప్రకర తీపుమీదను. అచ్చలో పడింది.

వాడు అలాపాగాలోంచి అద్దం ఓటి వైకి తీసి, సుస్వకుండూ, శశి ముహూయుక్క అందానికి ముగిసిపోతూ, పెటమిలికి ఒక ఐమూల ఉన్న చుట్ట దానంగా అది పళ్ల మీద స్పృశ్యం చేస్తూ అనితం ఐమూలకి చేగేట్టు కదలుతూ, అది పెటమి యుక్క పనివాడితనం చూస్తుకుంటున్నాడు.

సిమాలమ్మ — (ఒక్కతిట్టుకే వైస చెప్పిన చేష్ట “నీ చేస్తు”, వాడి ముహూ మీద కోపించచ్చి) ఓరి సీమోహంఈడ్చా, సీముహంమండ, సీముహం ఊగేగించ, సీముహాన్ని గోడ్చా, సీముహం తగలెయ్యా, సీముహం తొల్చి, సీముహం గానుగాడా, సీముహం ఛత్రంచయ్యా, సీముహం చిత్రికపట్టా, సీకట్లు పేలా, సీగుడ్లు మాడా...

వాడు — (చుట్ట తప్పించి, కోతిలాగ
వల్లిగిలించి, దొరచెక్కినట్లు ముక్కు
వొట్టా గోక్కున్నాడు.)

సి — సుల్లు పీకా, సిగోల్లు పేల్చా, సి
కోక్కడం అంటించా, కొండ
ముచ్చునెధవా, కోతివెధవా.....

అంటూ ఆవిడ గొరకపుచ్చుకునే సరికి
ఆనమయానికి ఏ ముప్పమి, ఒకోతిని ఆడి
స్తూ తీసుగొచ్చింది. ఎరకలాడు తలపాగా
లొంచి ఏ అరిటిండు తీసి దానికేసి గిరవ
తేసి, ఇంకోటి కుడి అరుగుమీద పెడేశాడు.
తక్షణం ఆ కోతి గిరవతేసిన పండు పండట్టు
గుని ఒక్క- గంతులో కుడి
అరుగుమీదికి ఎగిరి, అక్కడి పండు
కుడా తీసుగుని తినేసి, మొగ్గలేసి, సిమా
లమ్మ ఎల్లా ఎల్లా తిప్పుగుని ఏమేమి చేస్తే
అల్లాఅల్లా తిప్పుగుని అది అది చేస్తూండడం
మొదలెట్టింది. సిమాలమ్మకి కోపం జనానికి
సంతోషం ఎక్కువైపోయాయి. ఇక ఎరక
లాడు ఊరుకున్నప్పుడుకుడా, ఊరుకోకుండా
ఆవిడ తిట్టేస్తోంది.

ఇంతలో వాడు ఆవిడకేసి చూసి నవ్వి,
తనవేళ్లు, (కట్ట మూసుకుంటూ), ముద్దెట్టు
గున్నాడు.

సిమాలమ్మ — (గబగబా) నీకు అమ్మ
వారు రానూ, నీకు మహమ్మారి
రానూ. నీకు పక్షెత్తురానూ, నీకు
పెద్దవోగం రానూ, నువ్వు మంచం
అట్టా, నిన్ను పెద్దపాం పీకా, నిన్ను
పులేసుగుపోనూ, నీమీద పిడుగడా,
నిన్ను బలెయ్యా, నిన్ను తెగ
య్యా...

కోతిగుడా అంతవడిగానూ పెదిమిలు
కదుపుతూ, కడంపస్లన్న చేసి చూపించింది.
జనం చూస్తూ, వింటూ, కోలాహలంగా
ఉన్నారు.

కాని, సిమాలమ్మకి మాట ఒక్కంటికి
అన్నేసి చేప్తులు చేస్తూండడంవల్ల, క్రమేపీ
మడమలు లేవడం మానేశాయి. కాస్తేపటికి
చేతులు గూళ్లలో పట్లు తప్పిపోయాయి.
మరి కాస్తేపట్లో మెడజీవాలు కూడా
తోడుకుపోయాయి. అక్కడితో ఆవిడ చాలా
పీలస్వరంలో తిట్టడం తప్ప, అభినయాల్లో
ఒక్కటీ చెయ్యలేక పోయింది. ఆనందర్భంలో
వాడు కుడి తర్జనితో తనకేసి చూపెట్టుకుని
వెంటనే ఆవిడకేసి చూపించి, తర్జులు కలిపి
చూపించాడు.

సి — (చాలా కోపంతో, అతివడిగా)
నువ్వు చచ్చిపోనూ, నువ్వు రాలి
పోనూ, నువ్వు కాలిపోనూ, నీకు
నిచ్చిన కట్టా, నీకు నవ్వారికట్టా,
నీకు పాడికట్టా, నీకు రాయికట్టా,
నిన్ను మోసెయ్యా, నిన్ను తగ
లెయ్యా, నిన్ను పాశెయ్యా, నిన్ను
పాపిరెయ్యా, నిన్ను బారెట్టా, నిన్ను
పురంబెయ్యా, నిన్ను బూడిద
చెయ్యా, నీకు పన్నెండెట్టా, నీకు
మాసిగంబెట్టా, నీపిండం పిల్లులికె
య్యా, నీశార్థం చెట్టుకిందెట్టా...

అనేరకాలు కొన్ని సాంతంగా ప్రయో
గించుకుంటూ చివరచివరకి రావడంలో, ఆ
విడికి మాటకూడా పడిపోయింది. కట్ట
తెరిచిఉన్నాయి, నోట్లోంచీ, ముక్కుపోణా
ల్లోంచీ గాలిమాత్రం వస్తోంది. మరేమీ

లేదు. అయినా ఎరకలాడు ఇంకోసారి చూద్దాం అనుకుని, బుగ్గని నేలెట్టుగుని తక్కుతూ, ఆవిడదగ్గరిదాకా వెడుతూ వస్తూ బోగంటట ఆడిచూశాడు. కోతికూడా అల్లానే చేసింది. కాని ఆవిడ సంతమాత్రం చేతా వాతాకాకుండాపోయి కేవలం ఆశక్తురాలై బామ్మలూగ చూస్తూ ఉండిపోయింది.

గ్రంథం అంతవరకు రానిచ్చి, ఎరకలాడు, ఒక్కమాటంటే ఒక్కమాటే నోరు విప్పి, “నేను నీకు మంచి ముగుణ్ణి కానుటే” అంటూ ఆవిడకేసి చూసి సిగ్గు ఆభినయించాడు. ఈమాటతోటి, అస్థలితంగా బతికిన మనిషి గనక, సిమాలమ్మ తన ఆపజయం, పరాభవం, అవమానం, నిస్తాగ్ని, సీరసం వగైరాలవల్ల గుష్పమని పెద్దపెట్టున అప్పుడు మళ్ళీ పుట్టిన కోపంతో, ఊతం బలవంతం చేసుకుని, ఆఖరుమాటు చేతులు తిప్పుతూ ఆడిపోతూ కసితీరా వాణ్ణి తిట్టాలనుకుని, చేతులు చాచి, “ఓరి నీనోరు పడోవ్” అనడానికి ప్రయత్నించడంలో, గూళ్లు పట్టుతప్పి పోవడంవల్ల ఎల్లానో చాచినచేతులు అల్లానే ఉండిపోయాయి గాని మరి కిందికి రాలేదు, మాటలు అనడాకిని తెరిచిన నోరు అంకిళ్లు పట్టు వొదిలిపోడంవల్ల ఎల్లానో ఆమాటలు అనేసి, తరవాత అల్లానే ఉండిపోయింది గాని దగ్గరపడలేదు. ఒక్కక్షణం ఆస్థితిలో నిల్చిపోయి, చెయ్యి దవడా స్వాధీనం తప్పిపోడం

ఆవిడికి బాగా గుప్పుకి రాగానే, ఆవిడ కుంగి పోయి పక్కకి పడిపోయింది.

జనానికి ఎరకలాడికి ఆవిడమీద అది వరకే గయల్దేరిన జాలి వెల్లిచిరిసిపోయింది. ఎరకలాడు తనవైద్యం మరి కష్టేశా. అనలు వైద్యలాచ్చి ఆవిడ గూళ్లూ అంకిళ్లూ బాగు చేసి, మంచిచ్చి, ఊచారాలు చెయ్యడంగా, ఆవిడ ఓ వారంలోజుల్లో లేచింది. ఎరకలాడివేరం వేసిన ఆయనకి, ముష్టిఅమ్మ వేపంలో కోతిని తీసుగొచ్చిన ఆతిని తమ్ముడికి వాద్దానప్రకారం ఆ ఊరి జమీందారు గారు సిమాలమ్మశర్మమా అని ఓ అగ్రహారం ఇచ్చారు. సిమాలమ్మ పని ఆస్తికూడా తనఅనంతరం వాళ్లకి చెందేట్లు చూపేసింది.

తరవాత సిమాలమ్మగారు, పనులేవించిన పదికాలాలపాటూ, ఇల్లా నోరు విప్పి ఎరగదుట, నోరు విప్పగా ఎవ్వరూ చినలేదుట. ఆవిడమాట చూసేకున్న అనంతరం ఆవిడ మాటలు వినాలని వేలందగా జనం వచ్చేవారుట. ఆవిడ గొప్ప జ్ఞానురాలనీ, ఆలోచనపరురాలనీ, కవయిత్రీ అనీ జనం అప్పుడు కనిపెట్టి ఎంతో మెచ్చేవారుట.

“సారస్వతప్రౌఢిమాంధి...సుగియ చేత నాలుకఁ గోసికొని.....యిష్ట మొందు”

అని మన సూరన్న మాటలు

మాటలేనా!

రూపాయి మారకమువై

ప్రభుత్వవైఖరి

రేటు హెచ్చుతగ్గులలో గల చిదంబర రహస్యము
'రావు'

౧౯౨౦-వ సంవత్సరమున నాటి మోక్షము కల్గి కలిగిన ప్రబోధించేత మన దేశములకు రాజకీయ విషయాలను తెలుసు కోవాలనే ప్రయత్నం న్యాయించింది. ఇంతవరకు భగవంతుడు కానియిది చాలాగా. అర్థ శాస్త్రం రాజకీయాలని ప్రధానంగా. ఆర్థికంగా మనకు కలిగిన ప్రయోజనాలను గ్రహించుకోవాలి. గాఢంగా మన కెలాంటి స్వాతంత్ర్యం కావాలి? నిర్ణయించుకోవాలి. ఆర్థికముం లే ఆర్థికవిషయాలను గురించి చేసుకోవాలి అంతగా కష్టం కాదు.

రూపాయి మారకం పూర్వ చరిత్ర :

రూపాయి మారకం మన గా కేమి ?

పూర్వకాలంలో ప్రజలయొక్క వస్తువులు ఆ కాలపరిధిలో కలుపుకొని ఉండేవి. మనకు తెలుసుకున్నట్లుగా కాయకష్టం చేసిన సంపాదించిన మన పదార్థాలు తెచ్చి, బానిస, తనదేనితనానికి కావలసిన వస్తుపరికరాలను తయారుచేసుకొని, తనకు, తన కుటుంబానికి వినియోగించుకునేవాడు. తనకు సరిపోగా మిగిలినవస్తువులను తనదేనితనానికి కావలసిన వస్తువులను, తనవద్ద లేనట్టివిగా ఉన్న యితర వస్తువులు తీసుకొనేవాడు. అప్పుడు నాణెముల ఆవశ్యకత లేకపోయింది. సరకులు బదులుకు బదులు ఇచ్చివున్న కోవడంతో అవసరం తీరిపోయింది.

కాలక్రమేణ వృద్ధినిభాగం జరిగింది. మన పదార్థాలు సంపాదించే దొకరు, వానిని కొని విక్రయించే దొకరు, వస్తువులు తయారుచేసేది పలువురు, చేయించేవారు వేరు, చివరకు బజారులో ప్రబోధ మొకరికి తెచ్చి అమ్మేది మరొకరు.

ఇలా యొక్క కక్కడ విభేదం కలిగింది. సరకు ఒక ప్రదేశం నుండి వేరొక ప్రదేశానికి వాణిజ్యం చేయబడింది. ఈ వ్యాపార వాణిజ్యం ఒక కొలబద్ద అవసరమైంది; అనగా, నాణెములు కావలసివచ్చాయి. ప్రతివస్తువు యొక్క విలువ నాణెముల రూపంలో తెలుపుకోవాలి. నిర్ణయించుకున్న ఈ విధంగా క్రమేణ వస్తు తత్వాన్ని బట్టి వస్తువుల ధరలు ఏర్పడతాయి.

వ్యాపారం వృద్ధియొక్కాది ఆ గూడేకాలంలో వృద్ధి అయ్యి సరకులు విదేశాలకు కూడా పంపిణీ చేయబడిన కలిగింది. అయితే ఒక్కొక్క ప్రదేశంలో ఒక్కొక్క విధమైన నాణెములు చెలామణిలో ఉంటున్నవి. అందువల్ల ఆ గూడేకాలంలో విలువ కోత తయ్యలు నిర్ణయించుకోవాలి వచ్చింది; అనగా, నాణెములయొక్క 'మారకము రేటు' ఏర్పడు చేయవలసి వచ్చింది.

మన దేశంయొక్క నాణెము రూపాయి. ఇంగ్లాండు దేశంలో చెలామణి అవుతున్నది పౌండు. ఈ రెండు నాణెములకు ఇచ్చివున్న కోవలోగల పరస్పర సంబంధము (అనగా మారకము రేటు) పైసనే యీ రెండు దేశములయొక్కయు, ఈ నాణెముల నాధారం చేసుకున్న యితర దేశాలయొక్కయు వ్యాపారాది వ్యవహారములన్నీ ఆధారపడి యుంటాయి. నాణెముల యొక్క విలువను నిర్ణయించే అధికారం సాధారణంగా ఆ గూడేక ప్రభుత్వాల కుంటుంది.

౧౮౦౬-వ సంవత్సరానికి పూర్వం మన దేశంలో వెండి బంగారు నాణెములు రెండున్నా చెలామణిలో వుంటున్నాయి. కాని ఆ సంవత్సరం ఈస్టిండియా

కం పెన్సి, డైరెక్టరుల సమావేశములో బాన్సు లివర్ పూలు గారి మాత్రాన్న సుగించి హిందూ దేశంలో ఒక వెంటి నాచెంగుత్రం అమలులో వుండవలెనని నిర్ణయం చేశారు. ఆ ప్రకారం దేశంలో వెంటి ప్రమాణము (Silver Standard) కలకొల్పబడెను. కాని తరువాత కొంత కాలంవరకు బంగారు నాణెముల ప్రక్క ప్రక్కన చెలామణి అవుతూనే వచ్చింది. చివరకు ౧౮౩౫ నాటికి చిట్టమురీత్యా బంగారు నాణెము వాయి వెంటి రూపాయి పూర్తిగా అమలులోకి వచ్చింది.

౧౮౬౧ మొదలు ౧౮౭౪ వరకు చాలాసార్లు ఇండియా ప్రభుత్వం దేశంలో బంగారు నాణెం ఏర్పాటు చేయాలని ప్రయత్నించింది. ప్రతి ఆర్థిక సంభవమున్నా ఈ ఆభిప్రాయానికి అనుకూలంగా సలహా చెప్పాడు. కాని యింగ్లాండు ప్రభుత్వం ఆటంకం కల్గి చేయటం వల్ల వీరి ప్రయత్నం లేని కష్టమేదు.

అందుచేత తిరిగి యిండియా ప్రభుత్వంచారు ద్వంద్వ లోహ ప్రమాణము (Bi-metallism) ఏర్పాటు చేయాలని ౧౮౭౪, ౧౮౮౧ సంవత్సరాలలో అంతర్జాతీయ ఆర్థిక సమావేశంలో ప్రతిపాదించారు. కాని ఆక్కడకు పోయినా యింగ్లాండు యొక్క అధికారం, ఆధిక్యము తప్పలేదు. తిరిగి ౧౮౯౨లో బ్రెస్సెల్సు సమావేశంలో కూడా యిదే ఫలితం!

అయితే ౧౮౩౫ నుంచి వెంటి ప్రమాణము నేర్పాటు చేసినందువల్ల మన దేశానికి కలిగిన యిబ్బంది యేమని పలువురకు సందేహం కలుగవచ్చు. ౧౮౯౩ వరకు వెంటి రూపాయికిన్నీ, యింగ్లీషు పౌను నాణెమునకున్నూ నిలకడయైన మారకములేదు లేదు.

రూపాయి యొక్క విలువ వెండి, బంగారు నాణెముల యొక్క భరల ఖేడాల ననుసరించి హెచ్చు తగ్గులుగా మారుతూ వచ్చింది. ౧౮౭౩లో ప్రపంచంలో బంగారం తక్కువగాను, వెండి అమితంగాను వుత్పత్తియైంది. వివిధ దేశాలలో బంగారము పైగల అభిమానమువల్లను, వెండి నాణెము పైగల నిరాదరణవల్లను, బంగారం వెల విపరీతంగా జాగ్రత్త వెండి ధర తగ్గిపోయింది. దానితో హిందూ దేశ ప్రభుత్వానికి క్లిష్ట పరిస్థితి

యలు ప్రారంభించాయి. ౧౮౭౩ మొదలు ౧౮౯౩ వరకు వెంటి ధర అప్పున్న ౯.౨౫ పెన్నీల నుంచి ౩౯.౮౧ పెన్నీలకు తగ్గిపోయింది. దాని ఫలితంగా రూపాయి మారకం లేదు ౨౨.౮౮ పెన్నీల నుంచి ౧౫.౨౫ పెన్నీలకు తగ్గిపోయింది.

మన హిందూ దేశ ప్రభుత్వానికి వచ్చే ఆదాయం గూఢాస్త్ర రూపాయల లెక్కలో ఉంటుంది. ఈ ఆదాయంలో బాస్టి భాగం ఇంగ్లాండుకు హోమ్ ఛార్జెస్ (Home charges) అనే పేరుతో యే టేటా కొట్టి కొలిది ద్రవ్యం పానులలో లెక్కకట్టి సమర్పించుకోవలసి వుంటుంది. వెంటి రూపాయి నిలువ తగ్గుటతో ఇంగ్లాండుకు కల్లించవలసిన కర్బులు బాస్టి అవుతాయి.

ఉదాహరణ:— రూపాయి నిలువ పాను ఒకటికి ౧౦ రూపాయిల లేటు నుంచి ౧౫ రూపాయిల లేటుకు మారింట్టయితే లూర్యం ౧౦౦ పానుల బాకిసినుత్తం ౧౦౦౦ రూపాయి లిస్తే సరిపోలేదు. కొత్త టేటు ప్రకారం ౧౫౦౦ రూపాయి లివ్వవలసి వుంటుంది; అనగా గాక మొత్తం మారకపోయినప్పటికీ రూపాయి విలువ తగ్గినందువల్ల అధిక మొనరొక్కం పెల్లించవలసి వుంటుంది. దీనికితోడు ఏ టేటా యివ్వవలసిన బాకీ కూడా జాగ్రత్తయైతే యింకొంత నష్టమో చెప్పవలసిందిలేదు. సరిగా ఇలాంటి పరిస్థితులే ౧౮౭౩ లో తటస్థించాయి. అందువల్ల ఇండియా ప్రభుత్వ మన్నియన ఫలు పడవలసివచ్చింది.

ఈ విధమైన సందిగ్ధావస్థలో హర్షల్ కమిటీ (Herschell Committee) నియమింపబడ్డది. ఈ కమిటీ యొక్క సలహా ప్రకారం ౧౮౯౩లో ప్రభుత్వ చట్ట మొకటి యేర్పాటైంది. నాటి నుంచి వెంటి ప్రమాణము హిందూ దేశంలో అంతరించింది. రూపాయి నిలువ ౭.౫౩ కరగ్రముల బంగారంతో సమానమని నిర్ణయించారు.

ఇంత మాత్రంచేత వెంటనే మారకము లేదు హెచ్చు లేదు. ౧౮౯౫ వరకు కూడా రూపాయి నిలువ (౧౮౯౫ జనవరిలో రు. ౧-కి ౧౨ ౫/౮ పెన్నీల లేటు వరకు) తగ్గుతూనే వచ్చింది. కాని అటుతర్వాత కొంత మార్పు కలిగింది.

౧౯౩౬-వ సంవత్సరంలో రూ. ౧-కి ౧౬ పెన్నీల రేటు చొప్పున నిలిచిపోయింది. ఆపట్టికి ౧౯౩౯లో సర్ హౌన్ ఫౌలర్ గారి అధ్యక్షతన (Howler Commission) మరియొక ఆర్థిక విచారణ సంఘం నియమింపబడింది. బంగారు ప్రమాణంతో బాటు, బంగారు నాణెములు - నవపను, అరనవపను (నవపను ౧-కి రూ. ౧౫ వంట న) నాణెములలో వుంచవలెనని నిశ్చయించేశారు.

౧౯౩౯ మొదలు ఆయింగ్ పోంగ్రామకాలం వరకు, అనగా ఆగస్టు ౧౯౪౩ వరకు రూపాయి మారకము రేటు ఎంతవూ ౧౬ పెన్నీలని వాదన వచ్చింది. ప్రభుత్వం ద్వారా, ౧౯౪౩ లో వచ్చిన ఛేంబర్లైన్ కమిషనరీ నూ (Chamberlaine Commission) ఈ రేటు నిర్ణయించి ఉన్నట్లు నిశ్చయించారు.

బంగారు ప్రమాణముపై రూపాయికి ఒక్కరన్న రేటు నిర్ణయించబడిన కాని ౧౯౪౬లో మరియొక క్రొత్త ఆర్థిక అధ్యయనం. ఇంగ్లీషు హెచ్చించి, అందుకల్లా ఇంగ్లీషు మొదలైనవి యిలాని పంపిణీలు, బంగారు ప్రమాణముపై నిర్ణయించబడిన విలువకన్న జాప్యమైనది; అనగా రూపాయి నాణెములకు విలువ, అనాణెములలోని పంపిణీ విలువకన్న తక్కువైంది. దాని వల్ల ఆపట్టిపరిస్థితులలో మారకము రేటు తగ్గిగా మార్పు చేయవలసివచ్చింది. ఈ మార్పు నిరూపించడానికి చేయవచ్చు.

౧. రూపాయి నాణెములలో కట్టే నీని పంపిణీలో హామయొక్క తూకము తగ్గించినట్లు యిదే నాణెముయొక్క విలువ తగ్గిపోయింది.
- లేదా,
౨. మారకపు రేటును మార్చవచ్చును.

౧౯౪౯-వ సంవత్సరం వచ్చిన బాబింగ్టన్ స్మిత్ కమిటీ (Babington Smith Committee) యొక్క సలహా ననుసరించి ప్రభుత్వం రెండవ పద్ధతి నవలంబించింది. అంటే మారకము రేటు రూ. ౧-కి ౨౪ పెన్నీలకు మార్చింది. దీనివల్ల తగ్గి ౧౯౪౩ నాటి ప్రాతపరిస్థితులు సృష్టమైనాయి. ప్రభుత్వము యొక్క ఆర్థిక సౌమ్యతను చిక్కులలో పడ్డది. ఈనష్టములు

భరించలేక నెట్టెంబరు ౧౯౫౦ లో మారకము రేటును వదిలివేయవలసివచ్చింది. అనంతరం కట్టుదిట్టాలు లేక స్వేచ్ఛగా వదిలివేయబడిన యీ రేటు రూ. ౧-కి ౧౬ పెన్నీలవంతున నిలిచిపోయింది.

౧౯౫౬ లో హిల్టన్ యంగ్ కమిషన్ (Hilton Young Commission) వచ్చి యిండియా కొక రిజర్వు బ్యాంకు కలకత్తా వలె నన్నీ, ౧౯ పెన్నీల రేటు రూపాయికి స్వభావబద్ధమైన మారకము రేటునిన్నీ నిశ్చయించేశారు. దీనితో దేశంలో ప్రభుత్వానికి, ప్రజలకూ ఒక ఉన్న సంఘర్షణ బయటపడింది. వర్తక ప్రమాదాలు, కర్షకలు, ఆర్థిక నిపుణులు, హాకేమి, వీరేమి, అండరూ ఏకగ్రీవంగా ౧౯ పెన్నీల రేటు పనికి ర దని వట్టుపట్టారు. కాని ప్రభుత్వపుష్టిని మార్చటానికి సాగ్యం కాకపోయింది.

అయితే యామాత్రం రేటు మార్పుదలకు ప్రజలలో యింత అలజడి యేల కలుగవలసివచ్చిందని ప్రశ్న తోస్తుంది. యుద్ధకాలంలో మనకు అమలులోవున్నది ౧౬ పెన్నీల రేటు. ఇంగ్లీషు హామయూ, ఇండియా రూపాయికి ధీకపైన సంబంధం కలిగినప్పటినుంచి, అనగా, ౧౯౪౩ నుంచి యీ ౧౬ పెన్నీల రేటు దాదాపు ౨౫ సంవత్సరాలు అమలులోవున్నది. ౧౯ పెన్నీల రేటు ౧౯౫౬-వ సంవత్సరం వ్రాంతంలో తప్ప యితర కాలంలో అమలులోనికి రాలేదనే ప్రవృత్తి వుంటుంది. యుద్ధానంతరం బంగారు ప్రమాణంమీద ఆధారపడ్డ ప్రపంచ రాజ్యాలన్నీ ఇలా వరకు తమతమ నాణెముల విలువ తగ్గించుకున్నాయి. అలాంటి సంఘర్షణలో ఒక్క యిండియా మాత్రం వ్యతిరేకంగా తన నాణెముయొక్క విలువను హెచ్చు చేస కోవడంలో విశేష మేమి?

చివరకు ఎవ రెన్ని చెప్పినా కావలసింది కాక మానలేదు. ౧౯ పెన్నీల రేటు ధీరో భవా అనిపించారు నాటినుంచి నేటివరకూ అదే అమలులో వుంటోంది. మధ్యమధ్య యెవ రెన్ని మారులు మార్పు చేయమని కోరినా ప్రభుత్వం లక్ష్యం చేయలేదు.

౧౯౫౯ - ౩౧ సంవత్సరములకు మధ్య ప్రపంచ మంతటా కలిగిన విపరీతమైన ఆర్థిక కష్టపరిస్థితుల

మూలంగా ౨౦-వ సెప్టెంబరు ౧౯౩౧ నాడు ఇంగ్లాండు బంగారు ప్రమాణం ఎత్తికేసు కోవలసివచ్చింది. రూపాయిని శాశ్వతముతో ముడిపెట్టి ఒక బాటరాయణ సంబంధము నేర్పాటుచేశారు. అప్పుడు పౌనువల తగ్గడంతో దానితో బంధింపబడలేదు. రూపాయివలమాదా కొంతవరకు తగ్గింది. దానివలన తాత్కాలికంగా మన హిందూదేశానికి కొంచెం లాభం కలిగినమాట వాస్తవమే కాని ఆ సంబంధ బంగారు ప్రమాణముపైనున్న యితర రాజ్యాలుమాదా ఇంగ్లాండు మాద్యము ననుసరించి పెంపల్లమునకు తాత్కాలికంగా కలిగిన అకొంచెంలాభంమాదా వాయిది.

ఇక ఇటీవలివిషయం. గత ౧౯౩౨-వ సంవత్సరం జూన్ - సెప్టెంబరు సములమధ్య ఫ్రాన్సులో సంభవించిన విపరీతస్థితులవల్ల ద్వితీయవార్షికాన్ని సంగ్రహించుకొనుటకుగాను ఆ దేశపు ఫ్రాంకు నాణెలు యొక్క విలువ తగ్గింపబడెడిది. ఆ సంబంధ జెల్లియం, హాలెండు మొదలైన యితర రాజ్యాలుమాదా ఇదే మార్గాన్ని అనుసరించాయి. కాని రూపాయివిలువను తగ్గించటానికి ఇంకిగూ ప్రభుత్వంమాత్రం సమ్మతించలేదు. క్రొత్తగా జరిగిన రాష్ట్రీయశాసనసభల యొన్ని కలలో కాంగ్రెసుపార్టీకి అద్భుతమైన జయం కలిగింది. ఏడురాష్ట్రాలలో కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాధికారం వహిస్తున్నది. ఈ రాష్ట్రప్రభుత్వాలు కేంద్రప్రభుత్వంవారికి రూపాయి విలువ ౧౬ పెన్నీలకు తగ్గించవలసిగా నిఘాల్పలు చేశాయి. అఖిలభారత జాతీయమహాసభాభ్యుక్తులైన సుభాష్ చంద్రబోసుగారు మాదా ఈ ప్రస్తుతమున్న ౧౮ పెన్నీల రేటు దేశానికి లాభదాయకము కాదనిన్నీ, ౧౬ పెన్నీలకు మార్చవలసిన దనిన్నీ అభిప్రాయము వెల్లడించి యున్నారు. ప్రజాభిమానం స్పష్టంగా పై యభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తున్నది. రిజర్వు బ్యాంకు నిర్మాణ సందర్భంలో బ్యాంకు చట్టముయొక్క ప్రస్తావనలో (Reserve Bank Act, preamble) ఇండియా దేశముయొక్క కరెన్సీ విషయంలో ప్రపంచార్థిక పరిస్థితుల ననుసరించి దేశానికి తేమకరమైన మారకము రేటు నిర్ణయించటానికి రిజర్వు బ్యాంకు అధికారవర్ధనని

కట్టి యా తేవణయున్నా లేదనిన్నీ, అంతవరకు తాత్కాలికంగా ౧౮ పెన్నీలరేటు అనులులో వుంటుందినిన్నీ వాదానం చేయబడి ఉంది.

ఆలాంటప్పుడు కవచిన సెప్టెంబరు ౨, ౧౯౩౨-వ వేదిన కేంద్రశాసనసభలో విచారించు గావలసిన రూపాయిమారకమురేటునుగూర్చిన తీర్మానము రాజప్రతినిధి ప్రోసేవేయుట చాలా విశ్రాంతిగా కనిపిస్తుంది. దీనినిబట్టి ప్రభుత్వానికి ప్రజా ప్రాయోగినిది నేమాత్రం గౌరవంమాదా లేదని భావించవలసి వుంటుంది చిన రకు ప్రభుత్వానికి ఆ తీర్మానాన్ని గూర్చి చెప్పించే అవకాశంమాదా కలుగచేయకపోవటం నిజంగా శోచనీయం.

౧౮ పెన్నీల రేటువల్ల నష్టం :

పైనవ్రాసిన చాగిత్రిక పతేమలు మాత్రమే కాక ఆన లరేటు హెచ్చు అన్నిటాలోగల మంచిచెడ్డలూ, లాభనష్టములూ గ్రహించవలసియున్నది. ఈ ప్రస్తుతమున్న రేటు ౧౯౨౬ నుండి, అనగా, గతపన్నెండు సంవత్సరములనుంచి అమలులో వున్నది. అంతకు పూర్వమున్న ౧౬ పెన్నీలరేటు. ఈమాధులవల్ల తటస్థించిన నష్ట మిక్కిలి విషమగులనుబట్టి స్పష్టమవుతుంది.

ఎగుమతి, దిగుమతి వ్యాపారము : పౌను ౧౫ రూపాయిల (౧౬ పెన్నీల మారకము రేటు)నంచి పౌను రు. ౧౩-౫-౪ (౧౮ పెన్నీల రేటు)కు మార్చినందువల్ల పౌనుకు రు. ౧-౧౦-౮ వంతున యెగుమతులలో తక్కువవస్తుంది; అనగా, ౧౦౦ పౌనుల విలువగల వరకు విదేశాళు పంపితే పూర్వం రు. ౧౫౦౦ లు వచ్చేగర ప్రస్తుతం క్రొత్త రేటు ప్రకారం రు. ౧౩౩౩-౫-౪ మాత్రమే వస్తుంది. ఈతక్కువగరకు వస్తువులు విక్రయిస్తే మనకు నష్టం. గర హెచ్చుచేస్తే విదేశాలలో వుండే పోటీవల్ల మన వరకు జాస్తిగా అమ్ముడుకొను. అందుచేత మన యెగుమతివ్యాపారం తగ్గిపోతుంది.

ఇదేమాదిరిగా విదేశవస్తువులు మనకు చవుకగా లభిస్తాయి; అంటే ౧౦౦ పౌనుల వస్తువులు పూర్వం మనకు రు. ౧౫౦౦ ల ఖర్చైతే యిప్పుడు

ట. ౧౩౩౩—౧—౪ లకే లభిస్తున్నాయి. విదేశవస్తువులు చవుక అయినవంటే దిగుమతులు జాసియైన వన్న మాట. కేళి-లోకి వచ్చే ద్రవ్యంకన్న విదేశాలకు పోయే ద్రవ్యం అధికం. ఒక దేశానికి యెగుమతి వ్యాపారం తక్కి, దిగుమతివ్యాపారం హెచ్చించినగా ఆర్థికంగా ఆదేశం నష్టపడుతున్నదని యర్థం.

మనహిందూ దేశంలో సగటున నూటికి ౭౦ వంతున ప్రజలు వ్యవసాయవల్ల జీవనంచేస్తారు. చాలా వరకు వుత్పత్తికాబడే ముడిపదార్థాలే విదేశాలకు ఎగుమతి యవుతున్నట్లయి. అక్కడనుంచి మనకు వచ్చేవని తయారైన వస్తుపరికరాలు. కనుక యెగుమతివ్యాపారం తగ్గుటవల్ల ముడిపదార్థాలయొక్క ధరలు తగ్గుతాయి. దానివల్ల రైతు నష్టపడుతాడు. విదేశవస్తువులు చవుకగా లభించుటవల్ల స్వదేశీపరిశ్రమలకు అబ్బతగులు తుంది. స్వదేశీపరిశ్రమలు నష్టపడినా నిరుద్యోగసమస్య జాస్తి యవుతుంది. ఈవిధంగా మారకంరేటులో జరిగిన యాకొద్దమార్పువల్ల ప్రజలకు, పరిశ్రమదారులకు, విద్యాధికులకు, కార్మికులకు మొత్తం మీద దేశాని కంతమా నష్టం. దేశదారిద్ర్యం హెచ్చినకొద్దీ ప్రభుత్వదాయం తగ్గుతుంది. ఆదాయం తగ్గితే ప్రభుత్వం కర్బునైనా తగ్గించుకొనవలె; లేదా ప్రజలపై ఆధికంగా పన్ను విధించవలె. అసలే దారిద్ర్యబాధ నశభవిస్తున్న ప్రజల అధికమైన పన్ను లిచ్చుకోలేరు. ప్రభుత్వము ఆలవాటుపడిన తననిత్య కర్బులు తగ్గించుకొనుట కష్టపడదు. ఈవిధమైన విషయ పరిస్థితులు తటస్థమవుతాయి.

ఇవి సాధారణంగా ప్రాప్తిచేసే నష్టాలు. ఇక విపరీతసమయాలలో విపరీతభరితాలు సంభవమవుతాయి. దీని కుదాహరణంగా నెప్టెంబరు ౧౯౩౧లో యింగ్లాండు బంగారుప్రమాణము నెత్తివేసినతర్వాత మనహిందూ దేశంలో యిప్పటివరకు దాదాపు ౩౨౬కోట్ల రూపాయల విలువగల బంగారం విదేశాల కెగుమతియైంది. పైన వివరించిన నష్టాలే కాక యీ అసాధారణనష్టం కూడా మనలను ఆవరించింది. బంగారుప్రమాణము నెత్తివేయటంతో పౌనునాణెమునకు, బంగారుబాహుమునకు గల పరస్పరసంబంధం విడిపోయింది. పౌను

యొక్క విలువ తగ్గింది. బంగారుధర హెచ్చింది. దారిద్ర్యబాధ నశభవిస్తున్న మనదేశపురైతు తనకుగల ఆస్తి, ఆధరణాలను విక్రయించుకొని జీవయాత్ర సాగిస్తున్నాడు.

ప్రతికర్షుల వాదన :

ఈయనందర్భాగ్ధిని చూచి హర్షించే ఆర్థికనిపుణులూప అక్కడక్కడ లేకపోలేదు మనదేశంలో! కొల్లకొలది రూపాయల విలువగల బంగారం విదేశాలకు పోతూంటే దీనివల్ల నష్ట మేమీ లేదనిన్నీ, పూర్వకాలంలో మనం కొన్నిబంగారంలో ఇది నాలుగో వంతునా లేదనిన్నీ, ఇంకా లెక్కలేనంత బంగారం మనదేశంలో పాడుకుని వున్నదనిన్నీ, కనుక యేవిధమైన ఆదుర్దాపడవలసిన యవసరం లేదనిన్నీ వీరియభిప్రాయం.

వీరి వచ్చినా మన మంచికే, ప్రభుత్వ మేది చేసినా మన డేమానికే యనేవిశ్వాసం కలవారు వీరు వీరికి ప్రత్యక్షనిదర్శనాలతో పని లేదు; ప్రజాభిప్రాయంతో అగత్యం లేదు. శాస్త్రాధారాలతో సర్వమూ సమర్థింపమాస్తారు. రూపాయరేటు మార్చితే యాక్రింది విధంగా నష్టపడుతా మని వీరివాదన:—

౧. ౧౦పెన్నీలనుంచి ౧౬పెన్నీలరేటుకు మార్చితే పౌనురు.౧౩-౧-౪నుంచీరు.౧౧-౦-౦లకు వస్తుంది; అనగా, మనముడిపదార్థములవలె హెచ్చును. దేశంలో వస్తువులధర హెచ్చితే కలశీతాలమీద ఆధారపడే కార్మికులు, ఉద్యోగులు మొదలైన వారికి కర్బు జాస్తి అవుతుంది. రాబడి జాస్తికాకుండా కర్బుమాత్రం హెచ్చితే జీవయాత్ర గడపుట కష్టమవుతుంది. దీనివల్ల కార్మికులలో ఆసంతృప్తి, సమ్మెకట్లు, తమ్మలకంగా ప్రరిశ్రమలకు నష్టమూ వస్తుంది.

౨. రూపాయవలె తగ్గితే బంగారంవలె ప్రస్తుత మున్న దానికన్న హెచ్చును. అందుచేత అధికంగా బంగారము విదేశాల కెగుమతియగును.

౩. పౌను రు.౧౫లు అయితే విదేశవస్తువుల ధరలు పెరుగును. అట్టివస్తువులు మనదేశంలో తయారుకొనం

దున అధికమైనవల యిచ్చిమాగా వానినే కొనవలసి వస్తుంది. అందువల్ల ప్రజలకు అసౌకర్యం.

౪. హిందూదేశప్రభుత్వం ఇంగ్లాండుకు హోమ్ చార్జీల (Home Charges) హాలంగా యేటా ఇచ్చించవలసిన ద్రవ్యము పాను ౧౫రూపాయలవంతున లెక్కకట్టితే అధికమవుతుంది. దానివలన ప్రభుత్వమునకు ఆర్థికలోపం కలుగుతుంది.

౫. రూపాయిరేటు తగ్గించుకొని తద్వారా యెనుమతులు పెచ్చించి, దిగుమతులు తక్కువచేసినట్లయితే విదేశరాజ్యాలు పోకొరకు తమనాడెను విలువ తగ్గించుకుంటాయి. అందువల్ల మనకు తాత్కాలికంగా వ్యాపారరీత్యా కలుగవచ్చుననుకునే లాభం అదృశ్యమవుతుంది.

ఆ యీ కారణాలవల్ల రేటుమార్పుదల మనకు శ్రేయస్కరము కాదని కొందరివాదన. ఈవాదములో గల సత్యాసత్యాలు కొంత విమర్శనదృష్టితో పరిశీలిస్తే బోధపడుతాయి.

మొదట వ్రాసినట్లుగా మన హిందూదేశంలో నూటికి ౭౦ మంది వ్యవసాయావల్ల జీవిస్తున్నారనే విషయం స్పష్టం. ఇక మిగతా ౩౦ వంతులలో వేర్వేరు వృత్తులుగలవారు, అనగా, కార్మికులు, ఉద్యోగులు మొదలగువారున్నారు. రేటు మార్పుదలవల్ల దేశంలో ధరలు జూస్తయైతే కష్టపడేది యీ నెలజీతముల మీద ఆధారపడే ౩౦ వంతులలో కొందరుమాత్రమే. కాని ౭౦ వంతుల జనసంఖ్య దీనివల్ల బాగుపడుతుంది; అనగా, రైతులకు రాబడి అధికం — దారిద్ర్యబాధ పడలేక అప్పలపాలు కావలసినవని వుండదు. అందుచేత ఆస్తి, ఆభరణాలు అమ్ముకొని జీవించవలసిన తివసర ముండదు. అప్పుడు విదేశాలకు బంగారం కూడా యెగుమతి కానక్కరలేదు. కనుక యిందువల్ల కలిగే నష్టంకన్న లాభమే జూస్తియని స్పష్టపడుతుంది. ఇక యీకొలది నష్టంకూడా రాకుండా ప్రభుత్వము—అందులో ప్రజాక్షేమమును పాటించే కాంగ్రెసు ప్రభుత్వము—తగిన యేర్పాటు చేయవచ్చును. వస్తువుల ధరలను గమనించి నెలజీతగాండ్రకు తగినట్లు జేతనము

లలో అభివృద్ధి నివ్వవచ్చును. ప్రభుత్వ మిందులకు పూనుకుంటే అధికాదాయము వచ్చే వర్తకులుగాని, వైకులుగాని యీ కొద్దిమాన్యుల కభ్యంతరపెట్టరు.

అమెరికా, ఫ్రాన్సు ప్రభుత్వా లిలాంటి పరిస్థితులలో యీనూదిరిసౌకర్యాలు కలుగచేసినట్లు వింటున్నాం. అదేనూదిరిగా యిక్కడకూడా ఒక ఆర్థిక ప్రణాళిక తయారుచేసి దానిప్రకారం నడచుకుంటే యేర్పాటుచేసిన గిన్నెలూ వుండవు. అలాంటి అవకాశానికి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాధికారం వహించినందువల్ల యిప్పుడు దివ్యమైన తరుణం.

ఇక రెండవవిషయం. రూపాయిగిలున అన్ని వేల బంగారంవల మిరింతి పెచ్చించి విదేశాల కెనుమతి యగుటకు ప్రోత్సహించు కల్లుగం నీని పెన్నుపెన్నున. సాధారణంగా జనులలో దారిద్ర్యబాధ పడలేక విధిలేక ఆస్తి అమ్ముకుని వివిధవనారే కాని, సర్వము సమృద్ధిగా వుండి ఆదాయం బాగా వున్నకాలంలో బంగారంవల బాధ వ్రోసంతమాత్రాన తమ ఆస్తిని విక్రయింప చూచుకొనేవా గుండగు. మనుష్యప్రకృతిలో సంపాదించి పాపపెట్టినవారే ఆస్తి వుంటుంది కాని కూడ నెట్టింది అమ్మి చిడుచేసుకోవలసిన చాలా మంది కుండగు.

ఆటుతర్వాత అనవగమైన విదేశవస్తువులు పెరుగుటచేత మనకు నష్టం కలుగు నని మిరియుకవాదన. స్వదేశపరిశ్రమలను ప్రోత్సహించేనిమిత్తం వివిధదేశాలలో దిగుమతిసంకాలు విధించి, రక్షణ ట్టలను ప్రయోగిస్తుంటే, విదేశవస్తువులకు ప్రోత్సహింపవలె ననేవారి వాదన సమంజసంగా లేదు. అందుక మన హిందూదేశంలో సగ్గము సమృద్ధిగా పండుతాయి. మన మొకరి మీద ఆధారపడవలసిన అగత్యం లేదు. తమకు కావలసిన భోజనపదార్థాలు పండించుకోలేని పాశ్చాత్య దేశాలు ప్రాచ్యవాసులమీద ఆధారపడటం సహజం కాని యిండియాలో అలాంటియవస్థ పడనక్కరలేదు. మీదుమిక్కిలి మనం తెప్పించే సామగ్రి చాలావరకు సొందర్యపోషణకు, భోగవిలాసములకు పనికివచ్చేది. ఇలాంటి వాటికొరకు విదేశాలమీద ఆధారపడటం కోవనీయం.

ఇక ప్రభుత్వంయొక్క హోం చార్జీలు (Home charges) జాస్తి యవ్రతాయని మరియొక అన్యంతరం. రూపాయినిలవ తగ్గజే యీ చార్జీలు ఎక్కువయ్యే మాట హస్తవశేం కాని ౩0 కోట్ల రూపాయినిరూప ముమారు నాల్గుకోట్లు ఆధిక మవుతాయని సంసిహించుటం బాధితులకుల లక్షణం కాదు. సాగును విదేశా లతో మనం దాదాపు ౩00 కోట్ల రూపాయిల విలువ గల యెనుమతి, దినుసుల న్యాహారం చేస్తాం. లేకు మార్చవల్ల మనదేశములకు ముల్తీమీద నల్లదైకోట్ల వైబడిన రాబడి వచ్చే అనకాకా లున్నాయి. ఈ లాభం పోగొట్టుకొని ప్రభుత్వానికి నాల్గుకోట్ల రూపాయిలు ఆధికవ్యయ మిచ్చుని నిమగ్నమం న్యాహారం కాదు కాని దేశానికివిషయం సూడా ఆలోచించవలసి యున్నది. గతంయొక్క న్యాహార మధికమైతే ప్రభుత్వానికి ముంకసులవల్ల ౫, ౬ లక్షల పన్నులవల్లను, ఇంకా యింకా త్రాసాగ్గలవల్ల ౫ లక్షల గొప్పకవు తుంది. కనుక పై ౩ నింపన నష్టంసూడా యీ విధంగా వచ్చేవాగ్గంకో చాలావరకు సరిపోవచ్చును.

మరియొక సంగతి. మననాణెను లిలువ తగ్గించు కంటే విదేశాలుసూడా పోగొడి పోగొడి నాణెనులనిలవ తగ్గించుకుంటూ యని పోకయూం. అయితే యీ సం దర్భంలో ౭౫ నిన్నునూబి జ్ఞానకం ఉండుగోనాదె. మన భరతీకుంఠం ప్రస్తుతం దాగిద్రవ మనుభవిస్తోంది. ప్రజలయొక్క జీవనప్రమాణము (Standard of living) యితర దేశాలలోని దానికన్న చాలా తక్కువ. ఇలాంటి క్లిష్టసమస్యలతో చేసిన యీ స్వ యంసంరక్షణప్రయత్నానికి విదేశాలు ఈర్ష్యచేత పోటీచేస్తాయటం న్యాయం కాదు. ఈ మార్పు పగదేశాలను వంపించటానికి చేసే యెత్తు కాదు. స్వదేశవ్యాపారానికి ప్రోత్సాహ మివ్వటానికి నేయవల సిన కనీసధర్మం. అంతేకాదు, పూర్వం ౧౯౨౬లో మన రూపాయినాణెనులకుల హెచ్చుచేసినప్పుడు ఇతరదేశా లేటి పోటీకొరకు తమనాణెనులనిలవ యెక్కువచేసు కోలేదుకదా. ఇప్పుడుమాత్రం పోటీ యేల ఉం టుంది? ఇది కేవలం ఊహ, ప్రత్యక్షంగా పోటీ జరిగే అవకాశం లేదు. ప్రభుత్వాభిప్రాయం బలంగా వుంటే పగదేశాల కీవిషయం స్పష్టంచేయటం సులువం.

పైచ వ్రాసిన ముఖ్యవిషయం తీక్రింది వివరాల వల్ల స్పష్టమవుతాయి :

ఇండియాలో టోక్సుధరల తారతమ్యము (౧౯౨౯ - వ సంవత్సరం ధరలు ౧౦౦క్రింది భావిస్తే)

సంవత్సరం	సగటు ధర	సంవత్సరం	సగటు ధర
౧౯౨౦	౧౪౪	౧౯౨౮	౧౦౨.౮
౧౯౨౧	౧౨౭	౧౯౨౯	౧౦౦
౧౯౨౨	౧౨౪	౧౯౩౦	౮౨.౩
౧౯౨౩	౧౨౩	౧౯౩౧	౬౮.౧
౧౯౨౪	౧౨౩	౧౯౩౨	౬౪.౫
౧౯౨౫	౧౧౩	౨౯౩౩	౬౧.౭
౧౯౨౬	౧౦౫	౧౯౩౪	౬౩.౧
౧౯౨౭	౧౦౫	౧౯౩౫	౬౪.౫

టోక్సుధరలు ౧౯౨౦-వ సంవత్సరంనుంచి యే విధంగా తీగించామో, ఇంట్లాంకు బంగారుప్రమాణము నెత్తిచేసేంతర్వాత, అవగా ౧౯౩౧ అనంతరం ఎలా వున్నామో పైసంఖ్యలు తేటతెల్లం చేస్తాయి. దీనివల్ల వ్యాపార మెంత మందగించిందో వేరేవ్రాయనక్కరలేదు.

ఇండియా యొక్క వ్యాపారం (కోట్లరూపాయలు)

సంవత్సరం	ఎగుమతులు	దిగుమతులు
౧౯౨౬	౩౨౨.౪౩	౨౩౬.౦౧
౧౯౨౭	౩౧౮.౪౯	౨౪౮.౧౯
౧౯౨౮	౩౩౦.౬౪	౨౪౯.౮౦
౧౯౨౯	౩౬౨.౫౪	౨౫౦.౨౮
౧౯౩౦	౨౫౨.౫౯	౧౮౭.౯౪
౧౯౩౧	౧౬౫.౧౯	౧౩౬.౧౬
౧౯౩౨	౧౩౫.౧౫	౧౩౨.౭౯
౧౯౩౩	౧౪౪.౪౪	౧౧౪.౭౬
౧౯౩౪	౧౪౮.౨౭	౧౨౫.౨౪
౧౯౩౫	౧౫౭.౧౭	౧౩౪.౨౦

బంగారము మాత్రము

సంవత్సరం	ఎగుమతులు	దిగుమతులు
౧౯౨౬	౨.౬౨	౪౪.౬౫
౧౯౨౭	౩.౨౦	౩౪.౮౫
౧౯౨౮	౫.౯౬	౩౮.౫౦

౧౯౨౯	౪.౨౫	౨౯.౩౯
౧౯౩౦	౩.౯౩	౨౮.౮౬
౧౯౩౧	౪౧.౩౨	౧౨.౬౨
౧౯౩౨	౮౦.౦౩	౩.౧౬
౧౯౩౩	౫౮.౨౬	౨.౦౧
౧౯౩౪	౬౭.౭౭	౩.౭౫
౧౯౩౫	౫౪.౯౦	౨.౫౭

పైపట్టికల ప్రకారం మనవ్యాపారం సంతుష్టి కరంగా లేదని తెలుస్తుంది. మన వ్యాపారాన్ని సమర్థించుకోవడానికి మనము బంగారం విచారకు పంపు కున్నాం. ముఖ్యంగా ౧౯౩౧ అనంతరం మనవ్యాపారం ఎలా తగ్గిందీ, మనం బంగారం ఎంతెంత యోగముతో చేసిందీ పై అంకెలవల్ల విశదమవుతుంది.

సాధారణంగా మన దేశాన్ని యెగురుతు అయ్యేవి ముడిపదార్థాలు, భోజనపదార్థాలు, చర్మములు, ఊని చర్మములు, లక్క, గింజలు, ఖేనుగు, ప్రత్తి, జనపనార, గోనెసంఘము మొదలైనవి. ప్రపంచం మొత్తంమీద హిందూదేశం గోధుమలు పుత్పత్తి చేయడంలో ౩-వ స్థాన మాక్రమిస్తుంది; నాటికి ౫౦ వంతులు బియ్యం పండిస్తుంది; తేయాకు, పొగాకు, జనపనార పుత్పత్తిచేయడంలో ప్రముఖస్థానము; ప్రత్తిలో రెండవస్థానము సంపాదిస్తుంది. ఈవిధంగా ప్రతి విషయంలో ప్రాధాన్యం వహిస్తుంది. కాని మనకు పూర్వం ప్రాప్తించిన ఒటావా ఒడంబడికలవల్ల నైజేనేమి, రూపాయి రేటుమార్పులవల్ల నైజేనేమి మన వ్యాపారం పొగాకు, ఖేనుగు, జనపనారలలో తప్ప మిగతావానిలో తీగించిందని లెక్కలవల్ల తేలుతుంది. పైమూడువస్తువులు ఇతరత్రా దొంగకనందువల్ల హిందూ దేశంమీద విదేశాలు ఆధారపడ్డాయి. మిగతావిషయా

లలో ధారలతోదాలవల్లను, ఖోరీవల్లను ఎగుమతులు రెగిపోయినాయి.

చివరమాట :

ఇలాంటి పరిస్థితులు నిరుత్సాహం కల్పింతు లో ఆశ్చర్యం లేదు. విగతాలకు సంపద ౩౨౬ కోట్ల విలువ గల బంగారం వల్ల మరియొక సమయంలోనైజే దేశంలో ధరలు పెరిగియుండేవి. దానికిబదులు మనకు నిర్మాణయంత్రాలు, అవసరమైన యంత్రసామగ్రి వారక యంత్ర పరిశ్రమలు జయప్రదంగా వున్నవి. ఆస్పష్టో అలాంటి నేప జరగలేదు. ఆనాటికానాటికి ధరలు తీగించాయి వ్యాపారం తగ్గిపోయింది. నిరుద్యోగ సమస్య జన్మించింది. విలువగల బంగారు విదేశాలకు వల్లిపోయింది. ఇప్పటికీ ప్రభుత్వం రూపాయి రేటు మార్పుచలనలే దంకే అగ్రనేమిటి? అందు నేటు మార్పు యింకి గాడొక్క భాగిస్తాలిరాని ఆధారములే పనినీ, సుఖ్యంగా ఇంట్లాండు వర్తికనంపునాగి కాంధ లనుబట్టి మన అవధులూడా మార్గము వుంటున్నదని గ్రహించవలసియుంటుంది.

ఈ యవధరంలో కాంగ్రెసు ప్రేమైన లిండో శన షే, అధికారిత్వ శీలము కల్గి అధికృతిని బాగుపరచవలసియున్నది. దానికి లక్కని అధికరణా లిక సిద్ధంచేసి ఆచరణయోగ్యం చేయవలె. దీనికి సహాయంగా రూపాయిమార్గమునేటుపంజా మార్గనట్లు ప్రభుత్వమునకు, రిజర్వ్ బ్యాంకు అధికారిత్వానికి తగినంత ఒత్తిడి కలుగచేయవలెను. ఇట్టి గూంపోశ నకు ప్రజాభిమానం ముఖ్యం. ప్రజాసామగ్రి మింగటో గల రహస్యం తలుగుకంటేగాని మోగున కలగదు.

హిందూ దేశము :

పారిశ్రామిక ఆవశ్యకత

శ్రీపాద గణపతిరావు

నేటికిగూడా మనదేశంలో పారిశ్రామిక ఆవశ్యకతను గురించి ప్రత్యేకించి ప్రాయశఃపరిచి వచ్చిన దంటి 'మార్పు' అంటే మన కెంత భయమో తెలుస్తుంది. పారిశ్రామిక ఆవశ్యకత, అభివృద్ధి ప్రపంచానికి నూతన విషయం కాదు. యంత్రాగార పారిశ్రామిక విధానం వ్యాపించి ఇప్పటి కష్టాడే వకశతాబ్దం దాటింది. ఈ దేశంలో మనకుమాత్రం ఇంకా కొంతగానే వుంది. ప్రపంచము యావత్తూ వకమార్గంలో పోతూ వుంటే మనం ఇంకో మార్గంలో పోతున్నామన్న సంగతికూడా అర్థమందిని గాఢంగా ఆశ్చర్యించిపట్టుకనబడదు. వైగా, ఆలాగ పోతేనే మన గొప్పదనం, మన ప్రత్యేకత అని అనుకొనేవాళ్లు ఉన్నారు. అనాదినుండి ముఖ్య వృత్తి అయిన వ్యవసాయమే నేటికిని మనకు తగిన చివనోపాధి అనియు, దాని అభివృద్ధియే మనకు సాభాగ్యసాధన మనియు దృఢంగా నమ్మి వాదించేవాళ్లు చాలామంది వున్నారు. మరియుకవైపున, కేవలం వ్యవసాయమే ప్రధానజీవనాధారంగా వుండడం దేశానికి చాలా అనర్థంగా వున్నదనీ, జను లందఱికి పూర్తిగా సంపత్సరంపొడుగునను పనివుండి సుఖజీవనం ఉండాలంటే వ్యవసాయానికి తోడుగా గ్రామాలలో చిన్నచిన్న పరిశ్రమలుకూడా వుండాలనీ, మరికొందఱి అభిప్రాయం. ప్రస్తుతం అధికారంలో వున్న

కాంగ్రెసుపక్షంవారివల్ల ఈ రెండవ అభిప్రాయమే యెక్కువ బలంగా వుంది. అఖిల భారత గ్రామ పరిశ్రమసంఘము (All-India Village Industries Association) ఈ విషయమై తీవ్రంగా ప్రచారం చేస్తున్నది. ఏదీ యెట్లున్నను, దేశంలో ఆర్థికంగా వక మార్పు రాబోవుతున్నదనిమాత్రం స్పష్టంగా తెలుస్తున్నది. వచ్చేమార్పు ఏవిధంగా ఉంటే దేశసాభాగ్యానికి, ఔన్నత్యానికి ఎక్కువ తోడ్పడును అన్నది అందఱూ ఆలోచించవలసిన విషయం.

ఆర్థికంగా హిందూదేశముయొక్క ఆశయము ఏలా వుండవలెను? కేవలం వ్యవసాయమా? కేవలం గ్రామపరిశ్రమలా? కేవలం నవీన యంత్రపరిశ్రమలా? ఏవి దేశ సాభాగ్యానికి ముఖ్యసాధనం?— ఇవీ మనం గమనించవలసిన విషయం.

అయితే, ఇలాంటిప్రశ్న వేస్తే, ఏదో వకటియే పరమసాధనంగా వుండవచ్చునని, 'తాము పట్టిన కుండేటికి మూడేకాళ్లు' అని వాదించేవారు ఆట్టేమంది లేరు. ఇది కొంత వరకు శుభసూచకమే. కాని, ప్రత్యేకించి ఈ సాధనాలలో ఏవకదానికైనను ప్రాముఖ్యము ఇచ్చేవారు చాలామంది వున్నారు. ఈ భేదాభిప్రాయంమట్టుకు దేశంలో యెక్కువగా కనబడుతోంది. కనుక ఈ త్రివిధసాధన

నాలును వేరువేరుగా కొంచెం సరికించి చూద్దాం.

మొదటిది : వ్యవసాయమే ముఖ్యవృత్తిగా వుండవలెను; దాని యభివృద్ధియే మనకు సరమావధి కావలెను - అనేవాదన. అవును, వ్యవసాయమే ఈ దేశప్రజలకు తరతరాలుగా ముఖ్యవృత్తిగా వుండినది, ఇంకా వుంది. కాదని యెవ్వ రనగలరు ? కనుక దాని అభివృద్ధి దేశసంపదకు వకముఖ్యసాధనమని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. కాని ఈ వ్యవసాయాభివృద్ధికోసం వాదించి, యుక్తరీత్రమ లంటే క్రోధం వహించేవారిని కొన్నిసంగతు లడగాలి :

౧. వ్యవసాయం ఇప్పుడు లాభకారిగా వున్నదా ? లేకపోతే, ఎందుకు లేదు ?
౨. వ్యవసాయార్హమగు భూములలో ఏటేటా కనబడే అత్యంతవిభాగానికి కారణా లేమి ?
౩. వ్యవసాయంవల్ల ప్రజలకి సాలుకు రమారమి నాలుగు నెలలపాటు సంభవించే నిర్బంధ నిరుద్యోగము మాట ఏమి ?
౪. ప్రస్తుతం మనం దారుణంగా చూస్తున్న యువకుల నిరుద్యోగసమస్యకు వ్యవసాయాభివృద్ధి ఏమైనా తోడ్పడునా ?
౫. వ్యవసాయంవల్ల నే దేశసంపద వృద్ధి పొంది, ప్రపంచంలోని ఇతరదేశాల తో పాటు మనదేశంకూడా ఉన్నత స్థితికి రాగలదా ?

౬. కేవలం వ్యవసాయమే : రిమసాధనంచేసికొని ఇదివరకు ఏ దేశమైనను పాపన్నత్యమును పొందెనా ?

౭. కేవలం వ్యవసాయంవల్ల దేశంలో జీవనప్రమాణం (Standard of living) ఎప్పటికైనా సుస్థిరమౌతదగలదా ?

౮. ఒకవైపున కాంక్షాముఖ భూసారితగ్గుతూవుంటే మరొకవైపున జనసంఖ్య త్వరితంగా ఎక్కువగుతుంటే, కేవలం వ్యవసాయమే ముఖ్యవృత్తిగాను, పాపన్నత్యాగాను కలిగిన మన దేశస్థుల కొన్ని సంగతులెప్పుడు ఎట్లు ఉండును ?

౯. సవినయగర్హిత ప్రవాహంలో : శిశుమృత్యుం అంతా క్రమంగా అయి వాటుపడ్డ మనం, ప్రతి ఏటా ఏకవస్తువుకును ఇతర దేశములపై ఆధారపడి వుండవలసిందేనా ?

౧౦. అడుగొక, వ్యవసాయంలో ప్రసన్నమౌతనవ్యయము లేనిది, దానికి ఇంకా సిన శాస్త్రజ్ఞానము లేనిది, మరి శ్రామికాభివృద్ధి లేనిది ఇతర దేశములతో పోటికి నిలువగలమా ?

ఇలాంటి ప్రశ్న లొకను ఎన్నియో వేయవచ్చు. ప్రస్తుతం ఇవి చాలు. వీటికి మనం మనబుద్ధికి, జ్ఞానానికి, అనుభవానికి తృప్తికరమైన సమాధానములు ఇవ్వగలిగితే వ్యవసాయంకోసం గేజెటినుంచే తీవ్రప్రచారం చేద్దాం.

హిందూదేశపు ఆర్థిక ఆశయాలలో రెండవదీ, ప్రస్తుతం ఎక్కువగా ప్రచారం జరుగుతున్నదీ చిన్నచిన్న గ్రామపరిశ్రమల

పునరుద్ధరణము, వానియభివృద్ధి. కేవలం వ్యవసాయమే ముఖ్యస్థానముగా వున్న ప్రస్తుత ఆర్థికలోపం తీరుస్తూ, అత్యంతంగా వృద్ధి పొందిన పాశ్చాత్య యంత్రాగార పారిశ్రామిక నాగరికతలో వుండే అస్థులు లేకుండా ఉండే మధ్యమార్గము మహా స్నేహమార్గము అని కొందఱి అభిప్రాయం. వ్యవసాయానికి సహాయ కారిగా గ్రామపరిశ్రమలు మిక్కిలి ఉపయోగపరములు. వీటి మూలమున గ్రామస్థులు వ్యవసాయచారులకు ఏటిపొడుగుననున్న కల్పింపబడియుండును. ఆర్థికంగా సహాయంగా వుండును. వీటివల్ల వచ్చే అదాయం కుటుంబోపాధికు సహాయపడును. కనుక గ్రామపరిశ్రమాభివృద్ధిని నిజమైన లాభాలు లభింపగా వున్నాయి. అయితే, వ్యవసాయానికి సహాయంగా గ్రామపరిశ్రమలుకూడా కావలెనుట యొక్కటి. 'గ్రామపరిశ్రమలే చాలును, యంత్రపరిశ్రమలు అంతగా అవసరం లేదు' అని వాదించుట వేరొకటి. గ్రామపరిశ్రమలు కావాలి అనుటలో మా కేవలం స్వేచ్ఛ కనబడదు. ప్రక్క కావాలి. అయితే, ఆధునిక నాగరికతకు సహాయపడే సరిబంధించిన యంత్రపరిశ్రమలకూడా కావాలి. గ్రామపరిశ్రమలుమాత్రమే చాలుననేవానిని, వ్యవసాయమే చాలునన్నవారిని అడిగినట్టి కొన్ని ప్రశ్నలు అడుగవలసి ఉండును :

౧. గ్రామపరిశ్రమలు హిందూ దేశానికి కొత్తవా? పూర్వము లేవా?

౨. ఉంటే, ఎందుకు నశించాయి? ప్రపంచమంతటను సలుమూలను వ్యాపించి, ఆశ్చర్యమును గొలిపిన 'డక్కామస్లిను' లేవీ?

౩. ఆధునిక యంత్రపరిశ్రమలధాటికి ఈ ప్రాచీనపద్ధతులు ఆగగలవా?

౪. యంత్రసాధనంచేత చేయబడ్డ వస్తువులు అమ్మబడే ధరలకు ఈ గ్రామాలలో తయారయ్యే వస్తువులు ఎప్పటికైనను వచ్చునా?

౫. రోజంతా ఇంట్లో కూర్చుని, నాలుగు సూదిబంతాలు కట్టడమే చేసి, కాసికి అమ్మితే కిట్టుబడి అవుతుందా? ఇక్కడ ఇంకో సంగతి చెప్పాలి. గ్రామపరిశ్రమల వృద్ధి వాటిని అవలంబించామంటే ఇప్పుడు మనకు కనబడే నిరుద్యోగ సమస్య పటాపంచలయిపోతుందని వాదిస్తారు. అవును, వక గుండుసూది చేయాలంటే నాలుగు గంటలు పడితే 'నిరుద్యోగ' మెక్కడ వుంటుంది? అంతా ఉద్యోగమే!

౬. అదిగాక, ప్రస్తుతం జపానునుండి వచ్చే వివిధ వస్తువులు అద్భుతంగా చుట్టుబడి కావడానికి కారణ మేమిటి? ఈ సరకులు ఆట్టే కాలము మన్నవని మనకు తెలిసినను ఖరీదైన ఇతర దేశపు వస్తువులను కొనకుండా, మనం ఈ వస్తువునే ఏల కొందుము? —

వీటి నన్నింటినిబట్టి ఆలోచిస్తే, ముఖ్యంగా రెండు సంగతులు స్ఫురిస్తాయి. వకటి: సామాన్యజనుల కందఱికి వాడే వస్తువు లన్నీ చవకగా వుండవలెను; రెండు: వాటిని చవకగా చేసి ఈయగల సాధనసామగ్రి వున్నంత కాలము, ప్రాచీనపద్ధతులకు సీస సీతి తప్ప దని. అయితే, దీనివల్ల ప్రాచీన

పక్షతులతో నడచుచున్న గ్రామపరిశ్రమలు అవసరమని కాదు, కొంతవరకు అవసరమే మైగా కొన్ని కొన్ని వస్తువులను గృహపరిశ్రమలుగాను, చేతిపరిశ్రమలుగాను కాక చేయవలెము. సగిషీపని, దంతపుష్ప మొదలైన ఆలంకారపుష్పములు యంత్రమూలంగా చేస్తే వాటి అందమే పోతుంది. కాని, కేవలం గ్రామపరిశ్రమలవల్లనే దేశంలోని పారిశ్రామిక ఉత్పత్తి యానత్తు జరగవలెనంటే ఈ సవీక్షణంలో కొంచెం హాస్యాస్పదంగా నుండకమానదు.

కనుక, హిందూ దేశముకూడా ఇతర దేశములతోపాటు అభివృద్ధిచెంది, ఉన్నతనశకు రావాలంటే, జను లందఱూ తగినంత కలిగి, ఇతర దేశస్థులతోపాటు సవనాగరికవిశేషాలలో తమపాలు తాము అనుభవించాలంటే, వ్యవసాయంతోపాటు, గ్రామపరిశ్రమలతోపాటు, ఆధునిక యంత్రసాధకమైన పెద్దపెద్ద పరిశ్రమలకూడా కావాలి. ఈ దేశం ఆర్థికాభివృద్ధి సర్వతోముఖంగా నుండాలి. శాస్త్రజ్ఞానం వినియోగించి వ్యవసాయం అభివృద్ధిచేయాలి; లేకపోతే ఇప్పుడు మనం ఎగుమతిచేయుచున్న వ్యవసాయపు సరకులైనను ఇతర దేశాలకి అక్కరలేకపోవచ్చును. సాధ్యమైనంతవరకు గ్రామపరిశ్రమలను వృద్ధిచేయాలి. అన్నిటికంటెను ముఖ్యంగా ఆధునిక యంత్రపరిశ్రమలు వృద్ధిపొందాలి. దేశంలోని ప్రత్యేకధనికులు, ప్రభుత్వం, శాస్త్రజ్ఞులు, అందఱూ ఈ ఉద్యమంలో తోడ్పడి భారం వహించాలి. అంతవరకు దేశంలో మొత్తంమీద జనమంతకూ సరిపడిన ఆదాయమైనా వుండదు. నిరుద్యోగ మట్లనే వుండును. దారిద్ర్యము అట్లనే వుండును. ఆర్థికంగాలేని

బౌద్ధత్యము రాజకీయంగా ఎప్పటికిని రానేరదు. దేశానికి మొత్తముమీద సరిపడిన ధనమే లేనప్పుడు, దేశస్థులలో ధనం సరిగా పంచబడి వుండలేదనిమాత్రం ఎందుకు అనుకోవడం? దేశంలోని జను లందఱూ సమాన దరిద్రులుగా వుండవలెననియూ మనకోరిక లేక వారంతా కావలిసివలెనని కలిగి సుఖంగా వుండవలెననియూ? పారిశ్రామికంగా వచ్చే ఆదాయం మనదేశంలో ఎంత నిక్కువో ఈకింది అంతెలవల్ల తెలుస్తుంది.

దేశం	పరిశ్రమలకుండి వచ్చే ఆదాయం — తలసొక్కుంటికి
ఇండియా	౧౨ రూపాయలు
జపాను	౧౬౨ ”
జర్మనీ	౨౨౯ ”
ఇంగ్లాండు	౪౬౩ ”
కెనడా	౫౪౦ ”
అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రాలు	౮౩౦ ”

ఈవ్యాసాన్ని, ఎడ్విన్ కాన్నా (Edwin Cannan) అనే వక గొప్ప ఆర్థికాంశజ్ఞుడు ‘ఆర్థికాభివృద్ధి’ అంటే యేమిటి అనిచెప్పిన కొన్నిమాటలతో ముగిస్తాను :

“ఆర్థికాభివృద్ధి అంటే ప్రకృతిశక్తుల నన్నింటిని మనవశం చేసికోడం. ఈ వశం యెక్కువ అయినకొలది మనజీవనంలో ముఖ్య అవసరాలకోసం శ్రమపడి కాలము తక్కువ వగుచుండును. ఇది తెలుసుకోడానికి విశేష ఆర్థికాంశజ్ఞానం అక్కరలేదు. మనం అభివృద్ధి పొందుతున్నకొలది, షుభక్ష్యుడి జంతునమూహంతోపాటు మనకును ఉండే ప్రథమవాంఛలకై తక్కువ శ్రమపడి, అంతకంటె ఉన్నతమైన, నాగరికమైన వాంఛలను

సాధించుకొనుటకు అసంతోషము ; అవకాశం కూడా ఎక్కడా కనబడును. మన ఆహార వాంఛ మన ఆకలిచేత పరిమితమగుచున్నది; కాని మనచుస్తులూ, వస్తుస్థూలం, ఇంటిసానుగ్రీ మొదలైన ఇతరసౌఖ్యానికి ఏ పరిమితి మనకు ప్రస్తుత కనబడదు అని ఆడమ్ స్మిత్తు (Adam Smith) గారు ఇప్పటికి ౧౮౦ సంవత్సరాల్లో చెప్పారు. అప్పటినుంచి ఆయన ఊహించుకొనిన కోరికలకుండు ఎన్నియో కొద్దికోరికలను గ్రహించాము. మన నోటిరుదులు ఏమైనా కొంచెం ఎక్కువైనవేమోకాని మన 'ప్రకృతి' మాస్త్రి అలంకే ప్రొంద!"

ఇంకోచోట ఈ ఎడ్విస్ "కొనుచుగో" "ఏ దేశంలోగాని సగవసాయదారులసంఖ్య, ప్రత్యేకంగా అందుకోనేరు, పారిశ్రామికులతో సరిపోల్చి చూస్తేనేమి, దగ్గర ఆ దేశం యొక్క ఆర్థికాభివృద్ధిహద్దుగాని క్షీణ

సూచకం గాదు" అని చెప్పినారు. ఇంతకు ముందు పైని చెప్పినది మనం అర్థం చేసికొన్నామంటే ఇది కేవలం సహజమే. కాని, దీనినిబట్టి చూస్తే ప్రస్తుతం హిందూ దేశస్థితి ఏలాగ వున్నదో ఈదిగువ నుదాహరించిన అంకెలవల్ల తేటపడుతుంది. వ్యవసాయదారులసంఖ్య తగ్గుటకు మారుగా ఈక్రింది విధంగా యెక్కువ అగుతూవస్తోంది :

మన దేశంలో కేవలం వ్యవసాయంమీద

ఆధారపడివున్న వారినంఖ్య :

సం రం	జనాభా లెక్కలకు బట్టి
౧౯౧౧ లో	౧౦౦కి ౫౯. ౮
౧౯౨౧ ,,	,, ౭౮. ౩
౧౯౩౧ ,,	,, ౩. ౭

అయితే, మనదేశం అర్థికంగా ఎలాగ నడుస్తున్నదో, పారిశ్రామిక అభివృద్ధి ఎంత ఆవశ్యకమో సారకులే గ్రహింతురుగాక?

"One of the simplest generalisations of elementary economics is that the greater command over natural forces which marks economic progress is necessarily coincident with a decline in the proportion of our time which we are obliged to devote to the production of the necessities of life. As we progress, we can give more and more time to the satisfaction of our more refined wants, which are very elastic, because we need give less and less to the satisfaction of the more elementary and course wants which we share with the beasts of the field, the birds of the air and even the worms which drag down rotten leaves to their larder and the maggots which enjoy putrid flesh. 'The desire of food', as Adam Smith said, 'is limited in

every man by the narrow capacity of the human stomach; but the desire of the conveniences and ornaments of building, dress, equipage and household furniture, seem to have no certain boundary' In the hundred and sixty years since his time we have discovered many wants which are even more elastic than those which he thought of, and the human stomach is no wider, though the tongue may be a little more dainty." — ("The Need for Simpler Economics" — Economic Journal, Sep. 1933, p. 368).

2. కొన్నిసూచకాలలో "టోక్" అనే మాసపత్రికలో "కాంగ్రెసుదృష్టి" (The Congress Outlook) అనే ద్వీకరించి మనదేశంలో పారిశ్రామిక ఆవశ్యకతనుగూర్చి కొంతగా వ్రాశాము. దీనికి తోడుగా పాఠకులు దానిని గూడా చదువగలిగి తే మంచిది.

ఏమి చేదాము?

డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావు

వ్యావహారికభాషావాదము బయలుదేరి ఇరవైయేళ్లు క్లుప్తమైంది. అందరిలో సుమారు రెండువేల వాదనలు వాదనలుగా గడిచి పోయింది. ఈలోగా మనము సాధించదలచు కొన్న దేమిటి? సాధించిన దేమిటి?

విజ్ఞానము జనసామాన్యములో వ్యాపించజేయడము, అన్ని తరగతులవారికిన్ని ఆనందము కలుగజేయడము ఈ వ్యావహారిక భాషాద్యమమునకు లక్ష్యములు - పూర్వము మనకున్నది పోగొట్టుకొనడము మన ఉద్దేశము కాదు. పూర్వవిజ్ఞానమును, నవీనవిజ్ఞానమును ఇప్పటివారికి, ఇప్పుడందరికిన్ని బోధపడే భాషలో అందజేయడమున్ను, తన్మూలముగా ఆంధ్రదేశపు సర్వతోముఖాభివృద్ధికి తోడ్పడడమున్ను మనకు ప్రధానోద్దేశము.

ఆభినవాంధ్రకవిపండితసభను ఆరంభించి, దానికి నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు అని మారు పేరు పెట్టి ఆరేళ్లుగా సాగిస్తున్నాము. 'ప్రతిభ' అనే పత్రికను లేవకీసి దానిమూలముగా మనలక్ష్యమునకు దగ్గరగా పోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాము. వ్యావహారికభాషలో వ్రాసిన నవ్యసాహిత్యమున కనేకవిధాలుగా తోడ్పడుతున్నాము. కాని, ఆనవ్యసాహిత్యస్వరూపము నెట్లు సరిదిద్దుకోవలెనో యింకా ఆలోచించుకోలేదు.

ఈవిషయమై మనము నిశ్చయించుకొనవలసిన అనేకవిషయాలున్నవి. వాటిలో ప్రథమస్థానమును నహించుకొనినది మనము వాడవలసిన భాష స్వరూపము. "వ్యావహారిక భాష అంటే ఏమిటి?" అనే ప్రశ్నకు మన మింతవరకున్న సర్దులు సమీక్షానము చెప్పలేము. 'వాడుక' భాష అంటే, ఎవరి వాడుకలోనిది? ఏకి కొందరు కవులవాడుకలోనిది అని సమీక్షానము చెప్పతారు. 'కవులవాడుక' అనగా కవులు నిస్సంస్కృత హారములో కాక శమకావ్యములలో వాడుకొనేది అని కొందరు వ్యాఖ్యానము చేస్తారు. 'అందరు కవులకావ్యములలోనిది' అంటూ ప్రమాణమేనా? అని ప్రశ్నవస్తే పూర్వపు ర్యకపులభాష ఉత్తరార్ధశతకపులకు ప్రమాణమవుతుంది గనుక అప్రివాచికపు భాష మాత్రమే ప్రమాణమని వారంటారు. ఏదీ గ్రాంథికవాదులు ఈ గ్రాంథికవాదులలో అనేకమతాలవారున్నారు. ఆమతాల సన్నిధిని యుద్ధట వివరించడ మనావశ్యకము.

కొందరు నేటివారివాడుక నేటివారికి ప్రమాణము అని అంటారు. 'నేటివారు' అంటే అందరూనా? అంటే, కాదు 'శిష్టులు' అని అంటారు. ఎవరు శిష్టులు? ఒకరకము వారినిమాత్రమే శిష్టు లంటే తక్కినవారి నందరినీ అశిష్టు లన్నట్టేకదా. కాబట్టి ఈ

నిర్విఘ్నమువల్ల చాలా శత్రువులు వలెను
వచ్చి. అయితే ప్రమాణ మనేదే లేదా?
అంటే, 'లేదు' అనే ప్రతిస్పందన అన్ని
వలసినప్పుడు. ఏమిచేస్తాడానికీ ఒక ప్రమాణ
ముందిరా. అది 'మన గుఱు' ఉంటుంది, 'మన
గుఱు' ఉంటుంది, 'మన గుఱు' ఉంటుంది, 'మన
చిత్తముకూడా' అనినూ ఉంటుంది. ప్రమా
ణముగని మనస్సును, ప్రమాణముగని మనస్సు
మొదలయిన వాటిని లేచి, ఆ ప్రమాణము
విషయముగా ఇక మిగిలిన వాటిని చూచేటా,
అట్లే బేర బేరముగా మూలకూడా చూచే
లేము.

అయినా, కొంతమందికి అంగీకరించే ప్రమా
ణము లేనట్లొకప్పుడు లేకపోయినా, ఇందు
మీరుగని గురికి 'బ' రుదా, ఒక ప్రమాణ
మనేదానిని స్వయం ప్రకటనలో అనుసరించునే
ఉన్నాము. అలాగే 'అ' అనినట్లుగా ప్రమా
ణమును వదిలి వ్యావహారిక భాషావిషయ
ములోకూడా ఏదైనా చేసుకోవలసి ఉంటుం
ది. సమరసభాషా, ఇచ్చి పుస్తకముకొనేటా
ము, అనేక లేకపోలే లేకములో ఒక్కొక్క
కూడా జరిగిన. ఎన్నోవి ఈవిధముగా
కాలము వ్యర్థము చేసుకొంటూ, ప్రభం
లత్యము మరిచి ఉంటున్నామా?

మన మిన్నట్లుగా సాధించినది లేకపో
లేదు. ఆంగ్లలోకము సంతతిని మనకు
సుముఖ మయేట్లు చేసుకొన్నాము. శుక్కు
పండితుల భయమును పోగొట్టినాము. ఏకథ
వ్రాయవలసినవచ్చినా, ఏగీతాలు వ్రాయవలసి
వచ్చినా, ఏవ్యాసాలు వ్రాయవలసినవచ్చినా,
వ్రాసేవారి కలముపెంట వ్యావహారిక భాష
సహజముగా ప్రవహిస్తూ ఉంది. పూర్వము
గ్రామిక భాష సహజముగా వ్రాస్తా మనుకొనే

నాల్గూడా చేడు భయము విడిచి వాడుక
భాషలో వ్రాస్తున్నాడు. పండితులకూడా
ప్రార్థనమువలె ఇప్పుడు మడిగట్టుకొని వ్యాస
హారిక భాషావాదులకు సహజముగా
ఉండదు మునినారు. వ్యావహారిక భాషా
రచనలలో 'కూడా' సర్తూ ఉం దని
గ్రహించేస్థితికి వచ్చినారు. వ్యావహారిక
భాషను బహిష్కరించిన విశ్వవిద్యాలయాల,
చెక్స్టు లిక్కు కమ్యూనిస్టులవారున్న కొం
చెము కొంచెముగా వాడుక భాషలో వ్రాసిన
గ్రంథములకు జంతుసూ ఒంతుతూ ప్రోత్సా
హం కలిగిస్తున్నారు.

కాని, వాడుక భాషమీది శాసనరూప
మైన ఆంధ్ర ఇంతా వీ లేదు. ౧౯౫౩ సంవత్స
రములో సర్ బయ్య వేంకటేశ్వరసింహేశ్వర
శర్మగారు మద్రాసు. స్థిలులో వ్యావహారిక
భాషను తాత్కాలికముగా ఆమోదించ
వీలు లే దని తేల్చిన తీర్మానము ఆనాడు
నగ్గినది. ఆ ఆంధ్ర ఇంకా రద్దు కాలేదు.
మనము చేయ వలసిన మొదటి ప్రయత్నము
ఈవిషయమై బరుగవలసిఉన్నది. ఆ ఆంధ్రను
పెంటనే శాసనమూలముగా తొలగించుకో
వలెను. ఇప్పు డది సులభముగా జరిగితీరు
తుంది. అది జరుగుతేనేకాని, విద్యాశాఖాధి
కారులు బహిరంగముగా వాడుక భాష
నామోదించరు. మన మంతవని చేసినా,
జనులదృష్టిలో ఇంతటి గొప్పమార్పును కలి
గించినా, దానినన్ని కలుగజేయే ఫలము
ననుభవించడానికి పునుకోలేదు. కాబట్టి,
దేశహితమును కోగేవా రందగున్న ఈ
విషయమై పెంటనే కృషి చేయవలసిఉన్నది.

అయితే, ఇంకా పూర్వకాలపు ఆడే
వలెను చెప్పేవారు లేకపోలేదు. ఆ ఆడే

షణలు సంగ్రహముగా తెలుసుకొని ఉంటే మంచిది: (౧) మండలమునకున్న మండలమునకున్న, ఒక్కమండలములోనే వివిధ వృత్తులకున్న, జాతులకున్న నుడికారము మారుతూ ఉన్నది. ఒకప్రమాణము లేకపోతే భాషాసౌష్ఠవము చెడుతుంది; (౨) ఇష్టాదు వాడుకభాషలో వ్రాస్తూఉన్నవారి ప్రయోగాలలో నానావికారాలున్న కనబడుతున్నవి. 'ఉన్నెయ్', 'వస్తోంది' మొదలయిన రూపాలు కొందరికి కర్ణకలోరముగా వినబడుతున్నవి. ఇవే ప్రధానములైన ఆక్షేపణలు. మన కా ఆక్షేపణలు సరియైనవిగా కనబడక పోయినా, ఇతరుల అభిప్రాయానికి కొంచె మనుకూలముగా సర్దుకోకపోతే కార్యము సఫలము కాదు. కాబట్టి వాడుకభాషలో ఒకరీతిప్రమాణమును ఏర్పాటు చేయడానికి ప్రయత్నము చేదాము. ఎట్టి ప్రమాణమును మనము ఏర్పాటు చేసినా, అది వాడుక భాషకు విరుద్ధముగా ఉండకుండా ఉంటే మనకు చాలును. దానికోసము మ॥రా॥రా॥ శ్రీ) రావుసాహేబు గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు ఎన్నో ఏళ్లక్రిందట మూడు సూత్రాలు ఏర్పాటు చేసినారు. వాటిని తరువాత కుతంత్రము చేసి ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారు త్రోసివేసినా, మొదట నవి వారి అంగీకారమునుకూడా పొందినవే. ఆ సూత్రా లేమి టంటే—

- (అ) పూర్వకపులవాడుకలో ఉండి నేటి వ్యవహారములోకూడా ఉన్నప్రయోగాలు గ్రాహ్యములు. అట్టిప్రయోగా లేవో 'బాలకవిశరణ్యము'లో శ్రీ

రామమూర్తిపంతులుగారు వివరించే ఉన్నారు.

- (ఆ) ఇప్పటి గొప్పకవులని చెప్పబడేవారు ప్రయోగించిన ప్రయోగాలు నేటి వాడుకలో ఉంటే, వాటిని గ్రహించవలెను.

- (ఇ) నేడు ఆంధ్రప్రాంతా లంతటా సామాన్యముగా ఉన్న పలుకుబడి గ్రాహ్యము కావలెను.

ఇంతకంటే సమంజసములైన సూచనలుండబోవు. కానీ, వాటినిగూర్చిన సూక్ష్మ వివరములను కొన్నిటి నేర్పరుచుకొని ఆక్షేపకుల సమ్మతిని పొందుతే మనషని సుకర మవుతుంది.

నేడు ప్రజానామాన్యము విస్తరిల్లుతున్నది. ప్రజలకు వివిధవిషయాలలో జ్ఞానము కావలసిఉన్నది. వారికి కావలసిన సరియైన విజ్ఞానమును వారికింకా మన మందించలేదు. ప్రభుత్వమువారు విద్యావిధానములో గొప్పమార్పులు చేయ శలపెట్టి ఉన్నారు. ప్రజావిద్యకోసము అధికధనమును వినియోగించబోతున్నారు. వా రాసనిని చేయవచ్చును కాని, దాని నేరీతిగా చేయవలెననే విషయమును కూడా ఆలోచించవలసిఉంటుంది. మాతృభాషలో ఇకముందు విద్య నడుస్తుందట. కాని, ఏది మాతృభాష? అనే విషయమును మనము నిర్ణయించవలెను. ప్రభుత్వమువారి కీవిషయమై ఏమిన్న తెలియదు. కాబట్టి మనము వారికి మన ఉద్దేశ మేమిటో తెలియజేయవలెను.

ఈవిషయమై ఏమిచేదాము?

‘మా నాన్న’

సత్యవతి

“అంతా నాన్నని నిండ్లాడు. మానాన్న రోజూ అమ్మా!”

“తెలిగింపుకుచేసే తాతయ్య అమ్మమ్మ నేనూ మీనాన్నతో పోట్లాడారు నీ పుట్టకలకు. అప్పటి నుంచి మీ నాన్న రోజూ మైచోయినాడు. గీత వుంటే ముట్టి రోప్పట్టే నా కలుస్తా నీమో!”

ఇంట్లో నాన్నగారు సిగ్గోగుని నింటూంటే మా నాన్నగారు నుండినాగనీ, తరికిలనాగనీ, చోళులూ కాపురం పూడుచేసుకుని మా అమ్మ పట్టంబడి చేసింది తోచేది. ఎవరైతే నా బంధువులూ, గొర్రెనవాళ్ళూ యింటికి వస్తే నాన్నగారు పట్టింది. అప్పుడు ప్రశంగాలు మనోబిధంగా వుండేవి. చాటిని నింటే నాన్న కెడనో ఉండినోచేది. ఎప్పుడైతే నా కలిస్తే నిను అందుకుందని ఉద్విగ్నంగావుంటే పుండేదాన్ని.

అదృష్టంవల్ల మా మేనల్లుడు బామ్మనిగి వచ్చింది. ఎప్పుడూ నిండ్లలో ముగ్గుని పట్టు తీకుంటూ పచ్చి వానల్లే వకమూల పుచ్చుచే ను అమ్మ ఉత్సాహంతో అత్తయ్యతో మాట్లాడుతూ, “మీ నాన్న యిట్లానే వుంటాడు” అని మోస్తూనిండు.

అత్తయ్య ప్రేమతో నన్ను దగ్గిరికి తీసుకుని “అంత తెలివీగల మీనాన్న వుంటిన్నీ మీ గతి యిట్లా వున్నది” అంటూ కళ్లనీళ్లు కెట్టుకుంది. “అత్తయ్యా! మా నాన్నను చూడొచ్చవు” అని సిక్క మొగంతో నేనడిగేటప్పటికి పూదయ్య కదిలి “సరే, అట్లాగే” అని మాట దిక్కించుకుంది. మా అమ్మ, అత్తయ్య చాలాసేపు గుసగుసలాడారు. మా అమ్మమ్మనూడా మర్యాదగా మాట్లాడి పంపింది.

తర్వాత వకనాడు బట్లీసింది వచ్చి పుస్తకాలు సర్దుతుండగా, “సిల్లలను తీసుకుని వంటచే బయలుదేరి గ.” అని టిక్రిగాం వచ్చింది. మా అక్కయ్య పూల్లోలేకుం

గా నాన్నలిసాచ్చిందే అని మనస్సుకు కొంచెం కష్టమేసింది. ఆ రాత్రిరైలుకే నేనూ, మా అమ్మ, బట్లూ దగ్గరుని మాట్లాడుకుని బయలుదేరాం. అమ్మ న్నూ తాత గయ్య కళ్లనీళ్లు కారుస్తూ సాగనంపారు. అమ్మ వారికం మాస్తే బలవంతంగా ప్రయాణంచేస్తూన్నట్టు నోచింది. తెల్లారు జామన అత్తయ్యగారివూరు చేరాం. సుకుంటూ యిల్లు కనుక్కునేప్పటికి తూర్పు తెల్లారుకున్నది. ఇంట్లోకి వెళ్లన్ననా, మా అమ్మ యెందుకో బంతులూ బయట నిలబడి కురుంపింది. మా అత్తయ్య బయటికి వచ్చి ప్రేమతో నన్ను దగ్గిరికి తీసి మమ్మల్ని లోపలికి తీసుకెళ్లింది. లోపలి కెళ్లింతునాత వెంటనే యిట్లా అంది “అన్నయ్య పికారుకెల్లారు! అధికప్రసంగం చేయ్యక నీవు వెళ్ళురోదలిచినవన్నీ మా అన్నయ్య మనస్సు కెక్కేటట్టు చెప్పకో. ఇదివరకుమల్ల తెలిగితక్కువగా ప్రవర్తించకు.”

మా అమ్మ “ఆయన మొఘం చూట్టానికి నాకు భయంచేత యిన్నాళ్లూ పుట్టింట నానామాటలూ సదుకూ సగున్నా. పిల్లల్ని ఆయన కొప్పచెప్పదామని ధైర్యంచేసుకు వొచ్చా. వదిలా! నీమేలన్నటికి మరవను” అన్నగో లేగో యింతలో వచ్చాడయ్య భూకుడుగా వకాయన. మా అత్తయ్య నన్ను అమ్మనీ పక్క గదిలో కెళ్లమని సంజ్ఞ చేసింది. అప్పుడు మకున్నా యిన మా నాన్నని. మే మిద్దరం గదిలో నక్కేం. ఎందుకో యింతభయం నాకు తెలియదు.

“వంట ఆయిందా? బావ వచ్చాడా? ఆకలవు నున్నది వడ్డించు” అంటూ వంటింటిలో కొన్ని పీట మీద కూచున్నాడు మానాన్న. నాచుని పూరుకోక కమ్మనికబద్లు చెప్పటం మొదలెట్టేటప్పటికల్లా మా నాన్న మంచి చురుకైనవాడనీ, యితరుల మనస్సులను ఆనందింపజేయగలవాడనీ తెలిసింది. ప్రగమదర్శనం నా కాయనమీద అపేక్షను పుట్టించింది. మామయ్య

గారు త్వరగా పోయే చెయ్యి కనుక్కుని వ న్నాయన దగ్గినికి పంపాడు. నాన్నగారిని చూడగానే ఆయన పొట్టో పూర్వోనా లనిపించిందిగాని మనస్సులో, మళ్లీ యెందుకో అట్లా చెయ్యలేకపోయానా. నందున్నా. పెరిసేకర్లు, చిరుచవుల చిరులు తొక్కే పెడవులు, బూకెల్లాంటి బుగ్గలు, అందాన్ని చెల్లెడించేమెంతును చూసి, చప్పక న న్నాచిరలో క్రేమిస్తారని అనుకున్నా. నావంక చూశాడుగాని నన్ను గుర్తుపట్టాల. తన మాటలధోరణిలోనే పది నిమిషాలున్నాడు.

“ఆ అమ్మాయి రైవహో వచ్చి చాలానేపటి నుంచి నిల్చున్నది. హారో మనశేమన్మా దిట్టితిల్లి!” అనగానే “మీ అమ్మాయే! వదినమాడా వచ్చింది. నిన్ను శుభావళి కోరుకుంటుంది! ఆమె నెప్పే దంతా విను. పిల్లల్లు నురవకు. వాళ్లను వృద్ధిలోకి తీసుకు రావడం నీధర్మం” అని అత్తయ్య గంభీరంగా జవాబు చెప్పింది. నాన్నగారు అత్తయ్యవంక తీవ్రంగా చూస్తూ, “నాతో సంప్రదించకుండా, నాకు తెలియకుండా వాళ్ల నెందుకు రానిచ్చావు? ఎంత పొరపాటు చేశావు?” అని భోజనందగ్గరనుంచి లేచి గదిలోకెళ్లి అత్తయ్యను మామయ్యను పిల్చి చాలానేపు మాట్లాడాడు. తర్వాత వంటరిగా పది నిమిషాలు తన మనస్సులో తాను ఆలోచించుకుని “సరే మాట్లాడుతా”న న్నాడు కాబోలు. మామయ్య తనతో నన్నుకూడా గదిలోకి తీసికెళ్లి హారోపెట్టాడు. నెంటనే ప్రశ్న పరంపరలు. “నీ పేరేమి? ఏమి చదువుతున్నావు? మీ అమ్మపేరేమి? మీ నాన్న పేరేమి? ఎప్పుడైనా మీనాన్నను చూశావా? చూడా లనిపించిందా?” నదురు బెదురు లేకుండా నేనూ ఘాటుగా జవాబులు చెప్పేటప్పటికి నిర్భాంతపడిపోయి నాన్నగారు, “అన్నం తిని నిద్దరపో. రేపు సావకాశంగా యింకా మాట్లాడుదాం” అని నన్ను పంపారు. సావిట్లో సిద్ధంగావున్న అమ్మ మాట్లాడటానికి లోపలికి తయారై తే “మీ భోజనాలైన తర్వాత” అని నాన్న గారివద్దనుంచి ఖంగున జవాబు వచ్చింది. నేను భయం లేకుండా ధైర్యంగా జవాబులు చెప్పినందుకు మా అత్తయ్య నన్ను మెచ్చుకున్నది. అన్నం తిని నిద్దరపోయా.

మర్నాడు నేను లేచేటప్పటికల్లా మానాన్నగారు స్నానం చేసి పూజచేసుకుంటున్నారు. అది చూసేటప్పటికి ఆయన వైవధ్య కలనా రనిన్నీ, నన్నా మా అక్కయ్యనూ తప్పక ఆడరణిలో మాస్తారనిన్నీ లోచించి. కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని నేను సిద్ధమయ్యేటప్పటికి పూజనుంచి వేచారు. అప్పుడు నన్ను దగ్గినికి పిల్చి పొట్టో హూచోబెట్టుకొని తల నిమిషమూ ముద్దుపెట్టుకుంటే నాకు యెన్నోమో యెరగని ఆనందం కలిగింది. ఎన్నడూ నేనంత సంతోషం యెరగను. మనస్సు యెట్లాగో వుంది. నే నప్పకు మానాన్నగారి ఖుబాలింద చేతులు చేసి కండ్లలోకి మాస్తూ,

“నాన్నగారూ! మీదగ్గి రుంటా. చాలా ఆనందంగా ఉంది. మిమ్మల్ని మాదినప్పటినుంచీ మిమ్మల్ని విడిచిపెట్టాలని లేదు” అన్నాను.

“తిల్లి! నాకుమాడా అలాకే వున్నదా? త్వరలోనే నాదగ్గర వుండుకునే ప్రయత్నం చేస్తావే” అంటూ నామీద ముద్దులవర్షం కురిపించారు. ఇదివరకు నేను మాస్తన్న ముఖాల్లాగ తుమ్మెల్లో ప్రాద్దు గూకినట్టుగాక అక్కడ మావార్ల యింట్లో అన్ని ముఖాలూ చాలావికాసంగా వున్నాయి. నాన్నగారు బజారు కెళ్లి చాలారకాల పండ్లు తెచ్చారు. అత్తయ్య సిండివంటలుచేసింది. ఎన్నడూ నే నెరగని ఆదరణతో చూస్తూవుండేది. రెండు పరికిణీలు, రెండుజాకెట్లూ వట్టిచ్చింది. వాళ్ల లో వుండా లని పించింది. అక్కడినుంచి పోబుద్ధిపట్టాల.

నాన్నగారు మర్నాడు ప్రయాణానికి సిద్ధమైనప్పుడు ముద్దాడి, “త్వరగానే కలుసుకుని మనమందర మొక చోట వుందాము. ధైర్యంగా వుండు” అని జెల్లారు నా హృదయంలో నివాస మేర్పరచుకుని. తర్వాత రోజూ నాన్న గారిదగ్గరనుంచి వుత్తరాలు వస్తూవుండేవి. ఆ వుత్తరాలుచదువుతూంటే నాన్నగారు కండ్లయెడట మాట్లాడుతున్నట్టుపింపేది. ఇట్లా నా కాయనమీద ప్రేమ అభివృద్ధి అయింది. వకనాడు మా అమ్మ అత్తయ్యతో, “మా అమ్మ పని చెయ్యనియ్యక గారాబంగా దద్దమ్మల్లే హూచోబెడుతుంది. ఇక్కడుండి పని నేర్చుకోవాలని వుంది” అన్నది.

“వదివా! మిమ్మల్ని ద్విరసీ కలపగలిగా. అన్నయ్య ద్వారా క్షేమించాకా యింకా పుంస పని నేర్చుకో సుఖంగా. ఏమో అన్యాయం కదు. కాని గొప్పవాళ్లనా న్యలు. మా యంత్రమోడి? పోట్లాట కొస్తే నాశత గాచినా” అన్నది మా అత్తయ్య. మా యింట్లో గొట్టా దుకునే గొట్టల్లే గాక యిక్కడ గొట్టాదుకునే గొట్టలు నాన్నగారి యెడల గౌరవాన్ని, ప్రేమను ప్రదర్శించాయి.

“ఇంతకంటేగా నా మొదల నుంచినీ తెలిస్తే యిదివర ఇప్పుడో కచ్చేగాన్ని. చెప్పిందితే చిని తిరిగి ప్రశ్నలు వేస్తే జవాబు ఇప్పుడేకపోయినా వాళ్ళా క్షేమం చెప్పిన సలహాలిచ్చి వారికో పోట్లాడి కాపురాన్ని వాడుచేసుకున్నా” అంటూ కళ్ళనీళ్లు పెట్టుకుంది మా అమ్మ.

“అయినదానికీ దుంగులకు. నిల్లను మోచేటప్పటికీ ముచ్చటపడ్డాను. ఇప్పుడైనా కొంగుం తెలివిగా నిలబెట్టుకో, ముప్పవంతావు. లేదా యాదాద్రాకారం పుట్టిల్లు నీవాట్లే గతి” అని పొంగిపొంది మా అత్తయ్య. ఒకటికి వాలుగుమాట్లు ఇప్పుడూ, పొంగి పని చేసే మాదిస్తూ మా అమ్మకు పనినేర్పి మోజుంకు శ్రద్ధ తీసుకున్నది మా అత్తయ్య. దాదాపు నెలది నాలుగడిచాయి. ఒకనాడు మా నాన్నగారు గావన వుత్తి రంబో మందిగోడగా మానకొని గావచ్చునని రావారు. ఆ వుత్తిగం మాన నా వొళ్లు, పొద్దులుం పొంగిపోయింది. ఎందుచేతనో అమ్మ నిగ్గుంతనడి తల్లి బోయి చూసింది. అప్పుడు అత్తిగొయ్య మామగొయ్య మా అమ్మకు బుద్ధులు పెట్టి మమ్మల్ని సాగనంపారు.

పట్నం చేరేటప్పటికల్లా నాన్నగారు ప్లాటు ఫారంమీద సిద్ధంగా వున్నాడు. ఆయనపైకి వక్కగం తేసి వురికా. కాగిట్లో చేర్చుకుని ముద్దాడి అబ్బరంగా తన నివాసానికి తీసుకుని పోయారు. ఒకటి రెండు దినాలు గడిచాయి. ఇంట్లో రోవీనా నేర్చువలేదు. అన్నీ సమృద్ధిగా వుండేవి. క్రమంగా మా అమ్మకు మా అత్తయ్యగారింట్లో వుండే చురుకుదనం తగ్గింది. పూర్వం మల్లేప్రవర్తన ఆరంభించింది. నాన్నగారు పాపం కోపం యంతమాత్రం లేకుండా, “తల్లిగారా నిద్రలే. కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని, తలదువ్వుకోని, నీళ్లుపోసుకొని, బాట్టు

పెట్టుకొని, వంటచెయ్యి, మనం ముఖంగా వుండమ్మ. ఇక్కడ యెవ్వరు నిన్ను ఆపడం పెట్టేవా లేవ్వరూ లేరు. వేరం పనిలోకి పూవు” అంటూ పనిచెయ్యమని ప్రేరణచేసేవారు నీమీ ప్రయోజనం లేకపోయింది. ఇంకా, “పోనీరే! దాపం! యంతకాలం తల్లిగొంతుల వద్ద ముఖంగా వుండి పనిసాటూ రోవీనా చెయ్యకుండా వున్నావు. నంటనే అన్నీ నేర్చుకోటం కష్టం. వక్క వారం పనులన్నీ నేను చెప్తావుంటాను. శ్రద్ధగా గమనిస్తావుండు. తరువాత చేద్దువుగాని” అని ససంతా తానే చెప్తూ పని నేర్చుకోటానికి ప్రేరేపించేవారు. ఇందువల్లమాత్రా ఆమె యంతమాత్రం మారలేదు. నాన్నగారు ససంతా తాను చేసుకుంటూంటే పోనీ తన తల దువ్వుకోడం మొదలైన క్యంతివనులైనా చేసుకో వచ్చునా, అదీ లేదు. ఏవేళూ నిద్రలేవక, అప్పుడప్పుడు కలుగొడుతూ, ప్రశ్నిస్తే జవాబు చెప్పలేక తలవంచు కునేది.

“మీ అమ్మకు అన్నీ నిజం చెప్పావా? పెద్దమ్మ యిది కనుపుతో వున్నప్పుడు నాతో పోట్లాడి నల్లిన ననం వాళ్లకు తెలుసునా? శ్రద్ధ కల్పెదరు, జడ్డి అయితేనే నేను పనిచేస్తా నన్నావని వాళ్లకు తెలుసునా?” అన్నారు నాన్నగారు రోకరోజు.

“అన్నీ చెపుతానాదేమిటి? ఇప్పటికే వాళ్ల నేమాటలు వినలేకుండావున్నాను. సంగతులన్నీ చెప్పి వుండి ఉన్ననీళ్లు చెల్లుతారు” అన్నది మాఅమ్మ.

“తలివితక్కువదానివి. చెప్పితే వాళ్లకు నీమీ దున్ను సేమకు తలన్నాతాకట్టుపెట్టి, యేకల్వరునో, యేజడ్డినో నీకు తగినవాడిని తీసుకొచ్చి నిన్ను ముఖపెట్టే వాళ్లుగా!”

“ఈ జన్మకింటే?”

“మందు జన్మలోపైనా నీకోరిక యీడేరునే మోలే!”

ఇట్లా పరస్పరం అయివ్వుసంభాషణలు జరుగు తూండేవి.

ఒక రోజున నాన్నగారు వంట చేసుకుంటు న్నారు. ఆయనకు పాపం! సహాయం చెయ్యకుండా సోది మొదలెట్టింది.

“మన అమ్మాయి పెళ్లి వైభవంగా చెయ్యాలే, నాల్గవలైనా ఖర్చు పెట్టి. సిద్ధంగా వున్నారా?”

“చిన్నతల్లి వృద్ధిలోకి రావానాగాని అంతకుండు యెక్కువమాడా ఖర్చు పెట్టడానికి సిద్ధంగా వున్నాను. వాగా చదువు చెప్పిస్తాను. పెండ్లి కిప్పు డేం తొందరొచ్చిందీ?”

మానాన్న గారిజవాబు నా కెంతో సచ్చింది. అమ్మమొగం చూసేటప్పటికామె కాజవాట అసంతృప్తి కల్గినట్టు తెలిసింది.

ఇట్లా కొన్నాళ్లు గడిచాయి. “వంటా, పెట్టా భారం వహించ మని దినామూ కౌశుతూవుండేవారు. ఒకనాడు వంటచెయ్యమని చెప్పి వెళ్లారు. అమ్మతోటలో చెట్లవంకా ఆకాశంవంకా మాస్తా కాలం గడుపుతూంటే, “త్వరగా నిప్పు రాజేసి వంట చెయ్యి. నాన్న గారు వచ్చేటప్పటికి వంట సిద్ధంగా లేకపోతే కోపం వస్తుందేమో!” అన్నాను.

“కావలసినవాళ్లు చేసుకు తింటారు” అన్నది.

“ఇట్లా అయితే నాన్న గారివద్ద యెక్కువకాలం వుండలేవు సుమా! నీసంగతి క్రమంగా బయటపడుతున్నది. నేనూ మా అక్కయ్యా నాన్న గారి దగ్గరించి పోయిగా చదువుకుంటాం. నీవు నీ పుట్టిల్లు చేరుకోవలసిందే!” అనేటప్పటికి నా చెంపమీద చెళ్లని వక చెబ్బ కొట్టింది. నేను యేడుస్తూంటే నాన్న గారు గబగబ “వడ్డించూ” అంటూ బోపలి కొచ్చారు. నే నేవవశం చూసి అడిగితే, జరిగినవిషయ మంతా చెప్పా. అప్పుడు వన్ను ఊరడించి యెత్తుకుని ముద్దాడి అమ్మతో బెదిరిస్తూ,

“వంట యెందుకని సిద్ధం చెయ్యలేదు? ఎప్పుడూ యింక అమ్మాయిని కొట్టవుకదా!” అని చెవి పట్టుకుని సాగదీశారు.

“హాయిగా మా అమ్మ వండిపెడతూంటే తిని కూర్చోలేక యిక్కడి కొచ్చాను. నేను చెయ్యలేను. మమ్మల్ని పంపించండి పోతాం” అన్నది మా అమ్మ తీవ్రంగా.

“అసమస్తురాలవు. ఉన్నచోట పడుండకుండా తూతూతూ వచ్చి నాకొళ్లమీ దెందుకు పడ్డావు మరి?”

అమ్మాయిని చూసి ప్రేమ కలిగి యిక్కడికి రప్పించాను. నీకు నామీద ప్రేమ యెంతమాత్రం లేదని నా కిగవరకే తెలుసు. మా అమ్మాయి గారింట్లో ఆనాడ గాత్రమీదా నీ కళ్లలో మాస్తే యెంతమాత్రం నీకు పశ్చాత్తాపం కలిగినట్టు తోచలేదు. అమ్మాయిచూగజేసుమైనా ఆటో చించి యిక్కడైనా కుదురుగా వుండు” అని మానాన్న మందలించారు. తానే వంటచేసుకుంటూ కాలం గడుపుతూండేవారు. ఒకరోజున నేను నాన్న గారికి సహాయం చెయ్యటానికి పొయ్యెటప్పటికి నాకెయ్యి కాలింది. “ఓల్లీ! చిన్నదాని వమ్మా! నీవు వంటలోకి రాకు” అంటూ ప్రేమతోనన్ను వారించారు. అమ్మచేసేసరులన్నీ అవకతవక. వస్తువులన్నీ నట్టింట అమిగ్గేది. నాన్న గారికొక్క చేతుల కడ్డం. నాన్న గారు కోసంతో విలుకొక్కడం పరిపాటైంది. మేము వల్లియింకా బడినాటుకాలేదు. ఒకరోజు తిలుపులన్నీ తీసిపెట్టింది. ఇల్లు కొంగలకు బెట్టింది. దాదాపు వందరూపాయల సామానులు నష్టమైనాయి. నాన్న వచ్చేటప్పటికి శోకాలు పెడుతూ హుచున్నది. అప్పుడు నాన్న గారు బహుశాంతంగా వోదార్చారు. “నేను బంగారం పట్టుకుంటే మన్నపుతున్నది. మీదగ్గర నేనుండతగను. మమ్మల్ని మావాళ్లింటికి పంపండి” అంటూ యేడ్చింది అమ్మ.

“పొరపాటున తిలుపులు తాగారు చెయ్యకపోలేదొంగలు వచ్చి సామెత్తుకెళ్లారు అంగుకని నిన్ను నేను వేధించటంలేదు. బాగ్రత్త, చురుకుతనం అలవాటు చేసుకునిపనిపాటులు చేసుకుంటూంటే చాలు” అన్నాడు నాన్న. సామూ పోయినా యింత శాంతంగా వుండడం చూచి నా కాళ్ళదగ్గరేమేసింది. ఇట్లా యెప్పుడూ బుద్ధులు చెప్పుతున్నా, మా అమ్మ తన్ను తిట్టుకోడం నాన్న గారిని యింకా విసికించడం సాగించింది. ఓ నాడు, “మీ రమ్మాయి పెండ్లి నాయిష్టప్రకారం చెయ్యక పోయినారా, మావాళ్ల యిష్టానుసారం, యెటువంటి పెగ వైనాసరే నా చెంబోతమ్ముడి కిచ్చి ముడేస్తాను వెనక మీకు తెలియకుండా పెద్దస్త్రామికి వివాహం చెయ్యడం వల్ల దానితల చెడింది. ఈమాటు మా అమ్మ పట్టుపట్టింది. ఎట్లాగై నా మిమ్మల్ని లొంగదీసి పీటలమీద కూర్చుండ బెటుతుంది” అనేటప్పటికి నాన్న గారు కళ్లెరుచేసి,

“మీ అమ్మపట్టు మీ నాన్నదగ్గర, వెనుక నాతో పట్టు సాగించుకొమ్మని నీకు సలహాయిన్ని సాగించుకో లేక, క, యెదురు తిగగడం నుంచిపోయి మళ్ళీ నిన్ను యిందు కని పంపించా రేం? ఇంకా మాధవ్యం వద్దా? యాత్రలు చేసించానిఫలం యివేనా? ఏమో నుణం యెక్కువైందే? ఇకమీద యిట్లాంటి ఆనవసర ప్రసంగం నావద్ద లేవదు” అని గట్టిగా చెప్పాడు.

నాకు సాగాలు పెప్పరిం, పట్టుమంతా చూసిం చుడం నాన్నగారికి వద్దా. గారకి చాలామంది నేనీ గొడు బున్నాను. వాళ్లు తరును విందులకు నిలుస్తుంటేనాళ్లు. నేనుమాడా వెళ్లేదాన్ని. నన్ను వాళ్లు చాలా ప్రేమ గాను మర్యాదగాను చూడేవాళ్లు. ఇక్కడంటే అంతా నాకు స్వగంలాగుం దని నా అక్కయ్యకు వ్రాశా. ఏది కావాలంటే అది సంతనే కొనిచ్చేవారు నాన్నగారు. ఇక్కడే పురదాలని నాకు గట్టిగా వుం డంవల్ల ఓనాడు అమ్మకు, “నల్లకు, వంటచేసిపెడితే లెనుదోవని తాను పోతాడు నాన్నగారు. శ్రద్ధగా పని చేయ్యి, మన మిక్కడేవుండాం” అని బతిమాలుకున్నా.

“ఈ గొప్పపూరలు, మిగాయిలు నాకేం అంత బాగా లేవు. ఇక్కడికి వచ్చింతరువారే హాయిగా యింత గోలగూర, నింతకాయ, భారం వేసు కుని, కమ్మగా చేసిపెడితే సుఖపంటిక రుచిరక్క పోయి యిక్కడికి వచ్చా. మనం అమ్మమ్మగారింటికి పోవాలిందే” అన్నది.

“నువ్వుపో, నేను రాను. నీమూలకంగా అక్క య్యో నేనూకూడా వెళిపోతాం. ఇక్కడ వుంటే పేము తప్పక వృద్ధిగో కొస్తాం.”

ఈ సంభాషణతర్వాత అమ్మతో యెక్కు వగా మాట్లాడటం మానేశాను. పిలుస్తేకూడా వినిసింది కోకుండా వుండేదాన్ని. ప్రతిదినం తనను పుట్టింటికి పంపమని నాన్నగారితో పోరుతూండేది. వాగు యాకగ్గ కట్టిపెట్ట మంటూండేవారు. ఇట్లావుంటూ వుంపగా ఓరోజున,

“నన్ను యెందుకూ పనికిరానిపెచ్చిదానికింద కట్టి పిల్లలను మొగరాయుళ్లలాగు చదువు చెప్పించి తయారు

చెయ్యాలనుకుంటున్నారా? పిల్లలను మీకు భారా దత్తం చేస్తా ననుకున్నారేమో? ఎట్లా వచ్చానో అట్లా వెళతా. అడ్డు చెప్పారా, భావిలో దూకి మిమ్మల్ని సకలయిబ్బందులూ పెట్టకపోతే మారుపేరుపెట్టండి” అన్నది. అనగానే నాన్నగారు తోకతోక్కినతాచిట్టే లేచి,

“ఇట్లాంటి మొండిదానిని మళ్ళీ యెందుకొచ్చావు? ననకోమాటు భావిలో పడతానంటే అయినకా న్నిమరిచి పోయావా? మీఅమ్మ మంచివిద్య నేర్చి పంపింది. చావ తలుచుకున్నదానిని మీవాళ్లయింట్లో భావిలోనే దూక లేక పోయావు? ఇట్లాంటిదానిని నాదగ్గర వుండతగవు. తక్షణం నాగడపదాటు! ఇదిమాడోమాటు! నానెత్తురు నానోట పోనికొట్టావు. పో! నల్లిపో!” అని గట్టిగా అరి చారు. అందరికంటే బలవంతుడు రాజు. రాజుకంటే బలవంతుడు మొండివాడు. అత్తింశమైన ఆవేశం వచ్చి నాన్నగారు దాన్ని భరించిలేక నేలమీద మూర్ఛవచ్చి నట్టు పడిపోయారు. అట్లాంటిస్థితిలో యెట్టి మనస్సం కోచిం లేకుండా నేను రానని రాగాలుపెడుతూంటేకూ డా వివకుండా నన్నుయ్యాడుపుకుని స్తేషను చేరింది. నాన్నగారు స్తేషనుకు వస్తా రనుకున్నాగాని రాలేదు. మళ్ళీ వనక గానుగలోనే పడ్డాం.

నాన్నగారిమీద అన్నీ అబద్ధాలు కల్పించి వాళ్ల నాళ్లనోచెప్పింది. నేను జరిగింది జరిగినట్లు అంతా నిజం చెప్పా. అదివిని, “పూత్రంగా కాపరంచేసుకోక మళ్ళీ మావాలబడ్డావా?” అని నిందించారు. బైట మొగంపెట్టలేక యెప్పుడూ యింట్లో మూలబడుండేది. కొన్నాళ్లకు మా అక్కయ్య వచ్చింది. నేను జరిగిందం తాచెప్పా. మా నాన్నగారిదగ్గరకెల్లి చదువుని వృద్ధిలోకి రావాలని తీర్మానించుకున్నాం. మానాన్నగారు మళ్ళీ వక మారువస్తే తీసుకెళ్లటానికి వీలేదని ఆయన స్పష్టగించారు. శారదాచట్టము సవరణ కొబడ్డ యిరోజుల్లోకూడా యేఅర్ధరాత్రో నాకు ముడెయ్యాలని పన్నాగం పన్నా రు. మాఅక్కయ్యమల్లె నాకుకూడా మానాన్నకు తెలియ కుండా మామానుయ్య కిచ్చి పెళ్లిచెయ్యాలని ముసిలాళ్ల పట్టు. మమ్మల్నొకమా రడిగేటప్పటికి మాకు యివ్వం లేదని చెప్పాం. అప్పుడా తెల్లమొఖంవాడు నా కెందు కి

బలవంతపెట్టిఅని లెలివిలెచ్చుకుని యెక్కడికో చూసు
కున్నాడు. నే నెక్కడ పెద్దమనిషినాతానో, వాల్ల
కొంప కూలిపోతుందని భయపడుకూండేవాళ్లు. విద్యా
వికాసాలులేక మొంశిపట్టు పడితే సంసారాలు నివసం
కావూ? లేనివాళ్లు నే కడుస్తూంటే ఉన్నవాళ్లపని
యిట్లా వున్నది. నా కిద్దరికి ముగ్గుమీ దున్నట్టుండేది.
వీనాటికైనా బాకీ తీర్చుకొని మా నాన్నగారివద్ద చేరి
పోయిగా చదువుకుని వృద్ధిలోని వస్త్రామా అని ఆ దుర్దా
పదుతూ నిమిష మొక యుగంగా గడుపుతున్నాం.

ఇట్లా వుంటేగా ఒకనాడు మా నాన్నగారు
యింకా యిద్దరు పెద్దమనుష్యులు వచ్చి మావార్లవాక్కిల్లో
బంజి నిలిపి మమ్మల్ని పిల్చారు. మాఅక్కయ్యకూ నాకూ
ప్రాణాలు లేచొచ్చిపై. మమ్మల్ని దిద్దర్ని బుజ్జగించి
ముద్దుపెట్టుకుని మీఅమ్మ వస్తుందేమో అడిగిరమ్మ
న్నారు. ఇట్లా మాఅమ్మతో చెప్పేటప్పటికి మాతి
ముదురుకొని వాక్కిల్లోకైనా రాలేదు. మా అమ్మమ్మ
తాతయ్య యింట్లో లేరు. మమ్మల్ని తీసుకుని వెళ్లి
పోయాడు బళ్ళవేశారు. మేమే యిల్లు దిద్దేవార్లం, తరు
వాతి యెన్నిసార్లు రమ్మన్నా వాళ్ళమ్మ రాలేదు.

ర హ స్సు

దామెర రాజగోపాలరావు

శీత కలధౌత విమల విభాతవేళ,
కొండకోనను వికసించి కుసుమ మొండు,
పరిమళాహ్వనపత్రముల్ పరచె దెసల,
మంద మలయసమీరకుమారుచేత !

శ్రావ్య మోహన కోమల స్వరము నెత్తి,
మధురగానమ్ము నేయుచు మధురఫణితి,
కదలి రాలేదు ఒక్క పట్టదకుమారు
జేని, ఆనందమున అది యేమొ కాని!

కాటుకను ఉదాసించు చీకటుంగటలి
రేపు మునిమాపు తలనూపు రీతి దోచె ;
అంత ప్రసవమ్ము వసివాడి, కాంతితోటగి,
రేకు లల్లనల్లన రాల్చి రిస్తవోయె !

తుంగభద్రప్రోజెక్టు

గాడిచెర్ల మారనర్వోడ్ల రావు

మనపెద్ద లీగూమిగో వెల్లప్పడును మహానదుల నాశ్రయించిరి. స్నానసానములకు నదిని శ్రుతికు నీ రావశ్యకమని పీఠంబు చేసియుండురునుట కొంతనిగి ను కాని అంతకంటెను ప్రబలతరమైన కారణమును కలదు. మానవుని నిర్మాణములోనే మాడుపంతులను మైబడి నీరు చేరియున్నది. కాబట్టి మానవశరీరపోషణకు కావలసిన ప్రతివస్తువులోను నీరు ముఖ్యభాగము. సస్యములనిద జీవించు మనకు అసస్యాభివృద్ధికి తగిన నీటివసతి అత్యవసరమును మొదటివసతి. అందులోను మన నేశమున వర్షము లెల్లప్రాంతములలోను కొరతపప్పును కురియుస్థితి యందు లేవు. అందుచేత నాదికాలమునుండియు ఈ దేశమునందు నీరు నిలువచేసికొని సస్యముల పెంపుదలకు ఆకరము కల్పించుకొనుట ఆచారమయినది.

మానవప్రయత్నముచే కలుగజేసకొను పంట నీటివసతివలని ప్రయోజనము ఇప్పటి గోదావరిగిల్లా చరిత్రయందు విశదముగా కన్పించును గోదావరిగిల్లా జనసంఖ్య ౧౮౨౧-వ సంవత్సరమునందు ౭,౩౮,౩౦౮. టెనుముపై టెనుము సంభవించినందున ఆ జనసంఖ్య ౧౮౩౯-౪౦ లో ౫,౩౩,౮౩౬ కు తగ్గినది. అప్పటి ప్రభుత్వ మిమహాదౌర్భాగ్యదశను జూచి యేమి చేయ తగునా యని అలోచించింది. మొదట సర్. హెన్రీ మంట్సురీ యను నుద్యోగిని, నీడప కర్నలు కొటనును ఈ విషయమై ఏమిచేయవచ్చునో రిపోర్టు చేయవలసిన దని కోరినది. ౧౮౪౫ లో కౌంటర్ రిపోర్టు వ్రాయుచు ఇట్లు నుడినను.

“టెను సంవత్సర మొక్క సంవత్సరముకంటే ఆలోచితము. సర్కారుకు వచ్చే ఆదాయము శాశ్వతము గా తగ్గిపోవడమే కాకుండా అందువలన ప్రజలకు కలిగే దుఃఖము వివరింపరానిది. దీనిని కనిపెట్టినచారిత్ర ఆనకట్ట

కట్టి పంటనీటివసతిని కలుగజేయడముచేత ఫలించే మేలు ఎంత మహత్తము నుగునో అర్థమగును. గోదావరికి దగ్గర ఉండే మండలాలలో ఎచ్చటనైనా టెనుమునేడి సంభవించునో మన కంటేలేని అవమానము. అటువంటి సంభవము లిదివరకు జరిగినవనేది, ఆనకట్ట కట్టకపోతే మళ్ళీ అట్టి సంభవాలు కలుగుననేది, సాధారణమైన సంవత్సరాలలో మనము పెట్టే కర్చుకు వడ్డీకి తగిన ప్రతిఫలము కలిగినా కలుగకపోయినా మనము ఆనకట్ట కట్టరానికి మనలను ప్రేరేపింపదగియున్నవి.”

ఈ మాటల ఫలము గోదావరి ఆనకట్ట. అది ముగిసిన కొంతకాలమునకు ౧౮౫౪ లో మరల టెనుము కలుగగా జి. ఎక్. టెయిల రను ఉద్యోగి వ్రాసినవిషయము చెంటనే కలిగిన మార్పును విశద పరచును.

“ఈ జిల్లాలో మాత్రము సంరక్షితమైన పంట విలువ ముప్పదియారు లక్షల రెలయగును... ఇంత దుర్భరమైన ఈ సంవత్సరమునందు అందరికీ కనుపించే ఫలాలు ఈ నీటివసతివనులచే ప్రజలు పొందిన మేలుకు నిదర్శనములుగా నున్నవి. కడచిన సంవత్సరము వస్తూలైన దానికంటె ఎంతో తక్కువగాని రివిన్యూ వస్తూలైనది. ఇది పూర్వపు సంవత్సరాల దామాషాలకంటె ఎక్కువ. జిల్లానుంచి ౧౮ లక్షల సామగ్రి ఎగుమతి చేసినాము. రు ౨,౬౪,౫౪౬ ల దిగుమతులు రాగలిగినవి. మండే ఎండలలో నీరుపట్టుకాలములో మనుష్యులకు పశువులకు పుష్కలముగా ఏటినీరు సరఫరా చేయగలిగినాము. తక్కువ అదృష్టము చేసకొన్న జిల్లాలలో పంటలు పూర్తిగా నష్టమైపోయి రైతులు పడిన కష్టనష్టాలు ఈ జిల్లాలైతులకు తప్పినవి. ఆనకట్ట నిర్మాణము మరి యేమి చేయనీ చేయలేకపోనీ ఈ ఒక్క సంవత్సర

మహా దీనిని సలహాచేసిన (కాటక) మహామహని
ఉత్తమఫలప్రతులలో ఒక్కఫల తిని నిడుచుచేసినది”.

ఇప్పటి గోదావరిల్లా జనసాఖ్య నొక్కటి
చూస్తే ఎంత ప్రయోజనము ఆనకట్టచే కలిగిననో అర్థ
మౌతుంది. తూర్పుగోదావరి ౧౩,౪౯,౧౦౪, పడమటి
గోదావరి ౯,౯౪,౧౯౦. మొత్తము ౨౩,౪౩,౨౯౦.
ఎక్కడి అయిదులక్షలు, ఎక్కడి ౨౩ లక్షలు.

నాటి గోదావరిల్లా వలెనే నాటి బల్లారి
జిల్లాయును నాటి అధికారుల దృష్టియందు పెరిగినది.
శ్రీ కృష్ణదేవరాయల దినములనుండే పదునొకండు
చిన్నకాలువలు మన పెద్దల మారదృష్టిచే తుంగభద్రా
నదినుండి చీలి వచ్చి కొంతభాగమును సస్యాభ్యుదయ
చేయుచున్నందున బిటిషు అధికారులకూడ అదేవిధ
ముగా ఇంక కొంత పనిచేసి కార్య మేల సాగించరా
దని ఆలోచనలు చేయ నారంభించిరి. పదేపదే బల్లారి
జిల్లా ట్యాంబాధిత మగుచుండుటచేత పదేపదే తుంగ
భద్రనీటిని ఆజిల్లాకు ప్రయోజనకరము చేయుటకయి
విచారణలు జరిగినవి. నాలుగు పర్యాయములు విచారణలు
జరిగి నలుగురధికారులు రిపోర్టులు వ్రాసి ౨౨-౩-౬౯న,
౨౨-౧౨-౭౬న, ౨౯-౧౦-౮౯న, ౮-౩-౯౯న గత
శతాబ్దమున గవర్న మెంటువారి ఆర్డరు లీ విషయము
ప్రకటిత మయినవి. కాని ఇన్ని పర్యాయము లాలో
చించినా బల్లారిజిల్లాలోపుగనే ఈకొత్తకాలువ
ముగియవలె నని పెట్టుకొడముచేత వ్యయప్రయాసలకు
తగిన ఫల మేమాత్ర ముండ దని తేలుచువచ్చినది.
౧౯-వ శతాబ్దములో సులభముగా తేలేపని యగునెడల
ఆపదునైదు పదునారవశతాబ్దాలలోనే విజయనగర
రాజ్యాధిపతులే తీర్చివై నియుండురుగదా! ఈ సందర్భ
మున మరియొకవిషయముగూడ గమనింపదగును. ఈవిష
యలో సర్వమును బల్లారిమాటే రావడానికి, అనంత
పురము కర్నూలు కడప మాటలు రాకపోవడానికి
కారణ మేమాయని అచ్చెరువు పొందేవారుండవచ్చును.
కర్నూలు కడపలకు అప్పటికే ఇరిగేషన్ కాంపెనీ
వారు కడప-కర్నూలు కాలువను త్రవ్వించుండినారు.
అనంతపురంజిల్లాను వ్రేల్చేకము జిల్లాగా పరిగణించు
చుండలేదు.

ధాతకరు వసు కేరిల దేశ మంతటని మాడ్చివేసిన
౧౮౭౬ ౭౭-వ సంవత్సరపు తరువాత సర్ రిచ్చగ్గు
ప్రొసీ అనువారి యాజమాన్యమునను, ౧౮౯౬ - ౯౭
షాము మునకు సిదిప సర్ జాకలయల్ అనువారి నాయ
కత్వమునను, ౧౮౯౯ - ౧౯౦౦ షాముమునకు తరువాత
సర్ ఆంటోనీ మాన్జోల్ అనువారి నాయకత్వమునను
మాడ ఫామికా కమిషను బ్రటిషు ప్రభుత్వ మువారిచే
ఏర్పాటుయి రిపోర్టులు వ్రాసినవి. అందులో కడ
పటిరిపోర్టు చాలవిమర్శగా వ్రాసినారు అది ౧౯౦౨లో
ప్రకటితమయినది. దానిలో కమిషనువారు షాము
కాలములో చేయించే పనియందు పంట నీటివసతులకు
అభివృద్ధిపరచును, పెంచుదును కొత్తగా పైనగు
ఇరిగేషన్ పనులు చేయించును చేర్చుదును చాల మేలని
వ్రాస్తూ ప్రతిస్కరింపులోని షాపగింటింగు ఇంజనీరు
అర్జుమైన అట్టిపనుల జాబితా లిగూరుచేసి స్పష్ట ఇంజ
నీరు అనుమతిసొంది ఎల్లాప్రాగ్రాములలో, అంటే
షామకాలంలో పని చేయించరానికి ఉద్ద్యమయిన
కార్యక్రమములో, చేర్చి ఉంచవలసిన దని సిఫారసు
చేసిరి.

అప్పటి కన్నడే బల్లారి జిల్లానీటివసతిని నురించి
మరల విమర్శించి రిపోర్టుచేయరానికి ఎన్. ఇ. క్లార్కు
అనుఅధికారి నియమింపబడె యుండినాడు. బల్లారి
జిల్లాలో ఏకొన్ని తాలూకాలలో నీరు సరఫరాచేసే
ఉద్దేశముతో పరిశీలించేయెడల తుంగభద్ర ప్రోక్షెక్టు
ఏనాటికిని తేలదని వ్రాసి కంపెనీ క్లార్కు బల్లారుల్లాలకునూడ
నీరు సరఫరాచేసేపెద్దయెత్తుగడతో పనిచేస్తే ఫలముండు
నని వ్రాసినాడు. క్లార్కులో సోమశిలవద్ద పెన్నేటిని
తటాకముక్రింద నేర్పరని నీరును నిలువచేయవచ్చు నని
మానించి నాడు. స్వార్థు అనే మరియొక ఇంజనీరు
ఈ అభిప్రాయమును గట్టిగా బలపరచినాడు. అతని ఎస్టి
మేటు ప్రకారము కృష్ణాజిల్లాలో రెండులక్షల ఎక
రాలు రెండవకారుపంటనూ, బల్లారిలో ౩౦,౦౦౦ ఎక
రాలు వరిపంటనూ, అయిదులక్షల ఎకరాలు షాము
సంరక్షణనూ, కడప, అనంతపురము జిల్లాలలో
ముప్పదేసివేల తరీపైరునూ, క్లార్కులో లక్ష ఏబదివేల
తరీకి నీరివ్వడానికి వీలవుతుం దని అతని అంచనా.

ఫామిక కమిషనువారు మాకు విస్తారముగా ప్రోజెక్టుకు కొన్ని గూడులు కావచ్చుననీ, దానికి తగిన ప్రతిఫలము లాచనీ, కాకనోయినప్పటికిని ప్రోజెక్టును ప్రజలకు సంపాదించడానికి ఇది ఆర్థికపరమైన కృత్యమని జరిగి తీసుకు వెళ్ళినానని. సాదాదాని లో ఈ ప్రోజెక్టు నీటిని తోరేనాగు తక్కువగా మును రవడము మాడ వారు లాగి గా నిర్మించి యీ నిధి రకు చేరి. నేను రామలింగు అనే నేను బిడ్డ, అవంతపురము, కడప, కర్నూలు జిల్లాలలో పల్ల రెగి చాల విస్తారముగా ఉండవలసివచ్చును మానవ్యము వర్షము కురిసినప్పుడు అందులో నీరు నిలవ నుచు చాల కాలము ఉండునని చెప్పి. ఈ ప్రాంతాలలో నీరు వచ్చు పట్లకపోటీ పుట్టినట్లు చెప్పిన నుల ప్రతి మనే అభిప్రాయమును వినినపుడు ప.ంగ.భ.ద్ర.ప్ర.జె.ప్ర. మేర్పడి దండిగా నీరు కావలసివచ్చునని ఈనీటిని అక్కడక్కడ సరఫరా చేయడానికి నిర్మించి, పట్టితికి పెట్టవలెననీ ఉద్దేశము పొందిన చాలా గమనకరమని నీటిని సాగించుకొనిపోయి నిర్మించి పోయినట్లును నీటిని తోరే నీరు తోరే కడప జిల్లాకు కృష్ణా జిల్లాల లోనే లోకావర్తనను కల్పించుచున్న నీటి తిష్టలు మొదటినుండి ప్రాయముగా పక్కన వచ్చినారు. కాని కడప-కర్నూలు కౌలుగ్రామ కలిగిన అనుభవమునుబట్టి యిది ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని అభివృద్ధి కావలసి యనిపించును.

ఫామిక కమిషనువారు నేర్పడిన నిపుణులలోనే ఇరిగేషనుకమిషను నేర్పడి విచారణలు జరిపిరి. వారు మాడ ప.ంగ.భ.ద్ర.ప్ర.జె.ప్ర.నుగూర్చి నిర్ణయించుకొనినానని.

“ప.ంగ.భ.ద్ర.ప్ర.జె.ప్ర. లాగి యయినప్పుడు ఇండియాలోని విస్తారతములలో వ్యవసాయములలో నొక్కటి కావలను. నీనిలో వ్యయపరచి మలగనానికి ప్రతిఫలముంటుందని చెప్పబడినది. కాని ఉపయోగ కరమయిన డెమనివరణ సాధనముగా నుండి తిరుచిరమయిన గిరినూరుగూరు తక్కువపడదని మా విశ్వాసము.”

ఇరిగేషను కమిషనువారి యెదుట హాజరయి సాక్ష్యమిచ్చిన ఇంజనీరులలో ‘సాక్షి’ చెప్పిన వాక్యములు చిరిస్మరణీయములు.

అన్ని జిల్లాలలోను డెమనివరణములో చేయించ నేర్పడిన కార్యప్రణాళిలు లాగిగా అసంతృప్తికరములు. డెమనివరణ సంతృప్తిగా నీటివనతుల పనిపై కేంద్రీకరించుట కవకాశమున్నది. గ్రామపురపులు బావులు వగైరాలన్నిటిని ఈ కార్యక్రమములో చేర్చవలెను. అన్ని పనులు వదిలిపెట్టి అధికారులు రోడ్లు పనులకు రాళ్లుకొట్టించడ మారంభించడము విచారకరము అని గంభీరముగా నీటిని ప్రకటించినాను.

౧౯౦౨-వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి ౧౩-వ తేదీని కమిషనువారి ప్రక్షుకు సాక్షి ఇచ్చిన ప్రత్యుత్తరమును బట్టి ప.ంగ.భ.ద్ర.ప్ర.జె.ప్ర. ఎంత త్వరగా సాధించవలెనని అత రామరపడుచుండినాడో తెలియగలదు.

“అవును. నీని సెంటనే ఆరంభించికావలెను. నివాసులను పక్షింతులకు కావలసిన త్రవ్వకపు పనులు మేమాసాంతములో లాగి కావలెను.”

ఎక్కడి ౧౯౦౨, ఎక్కడి ౧౯౩౦? అనాటికిని ఈనాటికిని ముప్పగియేండ్ల అంతర మేర్పడినాడ మన మొక యడుగైనను ముందుకు పెట్టలేదు.

౧౯౦౩-౦౪ లో ఇండియా గవర్నమెంటు వారు డెమనివరణకు కావలసిన పంటనీటివనతుల విచారణ చేయవలసిన దని ఆజ్ఞాపించిరి. ప.ంగ.భ.ద్ర.ప్ర.జె.ప్ర. విచారించుటకు ప్రత్యేకము సూపరింటెండు ఇంజనీరు లేర్పడెను. రివిన్యూకు సంబంధించిన వివరాలు విచారించడానికి స్పెషలు రివిన్యూ ఆఫీసరు నేర్పరచిరి. ౧౯౦౩-౦౪-వ సంవత్సరమునకు ప్లానులు ఎప్పటికీ తగిన రూపొందినవి. అప్పటి ఎప్పటికీ ౧౩ కోట్ల రూపాయలు. నాటియేర్పాటుమేరకు ఈ ప్రోజెక్టు నేటిరాయలసీమకేగాక నల్లూరుకూడ ఉపకరింపవలెనని ఆలోచించిరి. అది ఇంజనీరు ప్లాగు, సాక్షిలు సూచించినమాగ్గులు. కాని దీనికి ౧౯౦౪ లో మార్పు గలిగినది. నల్లూరు ఇందులోనుంచి వదిలిపెట్టవలసిన దని తీర్మానించినారు. ఎప్పటికీ ౧౩ కోట్ల రూపాయలకు దించినారు.

ఇంతవనీ జరిగినతరువాత నాటికి నేటికి అడ్డము వచ్చే కారణము అడ్డము వచ్చినది. ఇంజనీరు స్వామి దీనినిగురించి తనసాక్ష్యములో హెచ్చరించియుండి నాడు. పెట్టుబడివీధి వడ్డీ ప్రతిఫలము గిట్టనిది పంటనీటి వసతిపనులు చేయవలసినదని రాజనీతి మాటిమాటికిని అడ్డు తగులుచున్నది. అట్లుతగులనీయరాదు అనిన అతనిమాటను తుట్టుకుందను పైఅధికారులు తుడిచివైచి నారు. ఇటువంటి విషయాలలో అప్పటికాలమున 'శ్రేక్రట' ఆఫ్ ఫ్రేటు' అనే ఇండియా కార్యదర్శి తుడిమాట. ౧౯౦౯-౧౦వరకు ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరిగి ఆసంవత్సరములో తుంగభద్ర ప్రోజెక్టును మానుకున్నామని గవర్నరు మెంటువాగు ప్రకటించిరి. కృష్ణా కావేరి ప్రోజెక్టులలో ఎక్కువ ప్రతిఫలము కలుగును కాబట్టి వానిని జరుపవలసిన దనినారు. తుంగభద్ర ప్రోజెక్టు ఆరంభించినా పూర్తిచేయడానికి ఇరువదేండ్లు పట్టు ననినారు.

మరి దీనిప్రశంస ౧౯౨౪-౨౫ వరకును రాలేదు; అనగా ద్వంద్వప్రభుత్వవిధాన మని కేరళపాలన డయార్కి యేర్పడి ప్రజలచే నిర్వాచితమయిన ప్రతినిధులను మంత్రులను రాజ్యనిర్వహణాధికారియు ఏకాధికనైనను వహించేవరకూ దీనిమాట ఎవ్వరును తలపెట్టలేదు. తేదీల క్రమమునుబట్టి చూడ తుంగభద్ర ప్రోజెక్టునివయ విమర్శ నిలుపుదల కావడానికి రాజకీయ కారణాలు కూడ కారణమయినట్లు తోచును వందేమాతర సుద్యమము ౧౯౦౫-౦౬ లలో ఆరంభమయినది, ౧౯౦౯-౧౦ ల వరకు సాగినది. ౧౯౧౪ లో ప్రపంచ సంగ్రామ మారంభమయినది. దానితోనే మనదేశములో హోమరూలుద్యమ సుపక్రమించినారు. దానిప్రకృతియే డయార్కిగాను, గాంధీ యుద్యమముగాను పరిణమించినది. అందువలన బ్రిటిషు అధికారులు పూర్ణ నిరంకుశముగా నున్నప్పుడు మనమీద ఆగ్రహము లేనిసమయాలలో తామే తల్లి తండ్రి ప్రభుత్వముగా వీలుచున్నామనుకొన్నవాళ్లలో గోదావరీ కృష్ణా స్కీములు తయారుచేసినారు. తమపై అనాయుధులకేగినదని యనుకొనిన దినములలో తుంగభద్ర ప్రోజెక్టువంటిది సిద్ధమయి యున్నది త్రోసిపుచ్చగలగినచోట త్రోసిపుచ్చినారు.

ఎట్లయిన నేమి? ప్రజలు వోటుచేసి ఎన్నుకొనిన ప్రతినిధులు మద్రాసు శాసనసభలో ౧౯౨౧ నుంచి కూర్చోనడ మారంభమవుతూనే తుంగభద్ర ప్రోజెక్టు సంగతి యేమి యని ప్రశ్నింప నారంభించినారు. అప్పటి కింకను ఇరిగేషన్ మంత్రుల స్వాధీనములోనికి రాలేదు. శ్రీ సి. పి. రామస్వామయ్యగారు ఎన్నిమ్యాటిపు మెంబరుగా పరిపాలన చేయుచుండినారు. తుంగభద్ర ప్రోజెక్టులో వడ్డీగట్టుతుంటే పను. సంగమేశ్వరము ప్రోజెక్టుయే వడ్డీ గిట్టుతుందని ఆలోచించి సంగమేశ్వరము ప్రోజెక్టు కొంతవరకు కర్నూలు, కడప జిల్లాలవారిని, ఇతరాండ్రులను తృప్తిపరచుననే కారణముతోనో మరియేమో శ్రీ రామస్వామయ్యగారు దానికొరకు కొంత విచారణలు చేయించినారు. కాని ౧౯౨౪-౨౫ లో నైజాము ఆతేసించడముచేత అది ఆగవలసివచ్చినది. అంతట రాయలసీమ ఇరిగేషన్ సౌకర్యము లన్నిటిని ఆలోచించడానికి కమిటీ వేయవలసిన దని గట్టిగా కోరడముతో జవాబు దాక కమిటీకే చెందియుండునీ యని శ్రీ రామస్వామయ్యగారు ౫-౨-౧౯౨౫ న 'నీడెడ్ డిస్ట్రిబ్యుట్ ఇరిగేషన్ కమిటీ'ని ఏర్పరచడానికి అంగీకరించిరి. ఆరోగ్యస్వామి ముదల్యాగారు ఆగ్యక్షులుగా కమిటీ యేర్పడెను. ౧౯౨౬-వ సంవత్సరములో మొదటిరిపోర్టు - అదే తుది రిపోర్టుకూడ నైనది - పంపిరి. అందులో నైజాము ఇలాకా మల్లాపురం ప్లములో కాకుండా బ్రిటిషు ఇలాకా తిమ్మలూపురంలో ఆనకట్ట కట్టవచ్చునని తీర్మానించిరి. అదివరలో చేర్చియుండిన నెల్లూరుజిల్లా ప్రాంతాలనీ ప్రోజెక్టులో చేర్చనక్కర లేదనిరి. అనంతపురము, ధర్మవరము తాలూకాలకుగూడ కాలువలు తీగొని పోవడాని కేర్పరచిరి. కాని అప్పటి ఫీఫ్ ఇంజనీరు హాకిస్సు ఈ ప్రోజెక్టుతల సరికినైచెను. పెట్టుమొదట తుంగభద్ర ప్రోజెక్టునుగురించి చూడబడిననాటికి తమనాటికి పనిచేయించే కర్వులు అపారముగా పెరిగిపోయిన వనినను. సాధారణమైన నీటితీరువలు వేసేలేక్క పెట్టుకుంటే రివిన్యూ మిక్కిలి తక్కువ యగుననెను. సంవత్సరానికి ౫౦ లక్షల రూపాయలు లోటుపడగలదనెను. కాని కొంత ప్రజల యధికారముకూడ కలదని

కాబోలు మొదట కృష్ణా ప్రోజెక్టు తీర్మానించి ఈ ప్రోజెక్టును విచారణలో పెట్టవచ్చు ననెను. గవర్నరు మొంటు వారు కూడ దీనిని బలపరచిరి. తుంగభద్ర ప్రోజెక్టు కార్యక్రమములోనికి లేవచ్చునా లేదా అనే విషయములో తీర్మానమునకు రావలయు చాలా కష్టమని తీర్మానించిరి. శ్రీ సి. పి. రామస్వామయ్యగారు చెప్పిన దేమంటే ఇంజనీరు గవర్నరు మొంటువారివద్ద ప్రోజెక్టుకయి తీరికొనే అప్పునియే మేము వడ్డీ యివ్వకుండా తప్పదు కదా, ఆవడ్డీ ఆయినా గిట్టుతూ తనిగి కట్టులు కొంత భరించగలిగితేకదా మేమీ ప్రోజెక్టు ఆరంభించేది అనిరి.

విచారణ జరుగవచ్చుననేమాట ఫీఫ్ ఇంజనీరు చెప్పియున్నందునను, ౧౯౨౬ కడపకు కాంగ్రెసుపరముగా శాసనసభను ప్రవేశించిన సభ్యులు నిరంతరము తమ్మురు సీకింగుచుండుటచేతను శ్రీ సి. పి. రామస్వామయ్యగారు ౧౯౨౭-౨౮ సంవత్సరపు బడ్జెట్టులో తుంగభద్ర ప్రోజెక్టు విచారణకని రు. ౨౫,౦౦౦లను ప్రత్యేక పరిచిరి. నాటినుండి నేటివరకు ఈమధ్య పది సంవత్సరాలుగా ఈ ప్రోజెక్టు ఇంకా విచారణలోనే ఉండడము సంభవించింది. ౧౯౩౦ నుండి ౧౯౩౭ వరకును కాంగ్రెసువారు శాసనసభను బహిష్కరించుటయు ఈస్థితికి కొంత కారణమైతే మిగిలినది.

౧౯౨౬-౨౭లో ధుంగభద్ర ప్రోజెక్టు డొకనిని ప్రత్యేకముగా నేర్పరచి ఆనకట్ట కట్టుస్థలమును పరిశీలించజేసిరి. ౧౯౨౭ ౨౮న ఆనకట్ట తీసికొనిరి. ప్రత్యేకముగా విచారణకయి ఇంజనీరు కార్యాలయము నొకదాని నేర్పరచిరి. ౧౯౨౮-౨౯ సంవత్సరము ఏప్రిలు మాసములో ప్రస్తావనముగా ప్రభుత్వసక్షముగా ఈక్రింది ప్రత్యుత్తరము నిచ్చిరి.

“బహుకాలముగా ఆలోచనలోనుండే ప్రోజెక్టులు రెండు కలవు — కృష్ణా, తుంగభద్రలు బల్లారిల్లా తిమ్మలూపురములో తుంగభద్రకు ఆనకట్ట కట్టి నీరు నిలిపి ప్రోజెక్టు ఏర్పరచే విషయముమీద దృష్టిని కేంద్రీకరింపజేసి పునర్విమర్శన చేయుచున్నాము. దీనివలన దుర్భిక్షమునకు చాల యెక్కువగా పాత్రనుగడుంజే విశేష భాగమునకు ప్రయోజనము కలుగగలదు. అయిన, అధిక దృష్టిసగమునుండి కాని శాస్త్ర దృష్టినుండిగాని ఈ

ప్రోజెక్టులు జరుగగలవా యను విషయమును గురించి యే అభిప్రాయమును ప్రకటించేస్థితిలో లేము”

స్పెషల్ ఇంజనీరు రిపోర్టు చేయడములో హాస్పేటవద్ద మల్లాపురము స్థలముతో కొత్తగా తల పెట్టిన తిమ్మలూపురము స్థలము ఏమాత్రము ఓటురాదని నాడు. నీరు ఎక్కువ నిలవచేసుకొని బల్లారి పడమటి తాలూకాలలో ౫౦,౦౦౦ లకు నీటివసతి చేసుకోవడానికి పనికివచ్చు ననినాడు. కాబట్టి నైజాము స్థలములోనే ఆనకట్ట కట్టడము తప్పదని నిర్ణయించుకొనినారు.

అనుదినము మద్రాసు శాసనసభలో నీవిషయము విమర్శకు తెచ్చుచుండుటచేత కర్చు పూర్తిగా పెట్టినా పెట్టకపోయినా పని యెక్కువ జరిగినా జరుగకపోయినా ౧౯౨౮-౨౯లో ఒకప్పుడు రు. ౭౬,౯౫౦ లవరకు అలాటమెంటు కోరినారు. ౧౯౨౯-౩౦ లో రు. ౧,౫౨,౬౦౦లు బడ్జెట్టులో ఈ ప్రోజెక్టు విచారణ కర్చులక్రింద కాంక్షను తీసికొనినారు. కృష్ణా, గుంటూరు, కడప, కర్నూలు, బల్లారి, అనంతపురము జిల్లాల కలెక్టరులనుండి రిపోర్టులు తెప్పించినారు. ప్రోజెక్టు ఆఫీసరు ప్రత్యేకముగా రిపోర్టు నిధునుచేసినాడు. పదునేడు లక్షల ఎకరాలకు ప్రోజెక్టు పనికివచ్చు నని నారు. గుంటూరులో ఏడులక్షలు, బల్లారిలో ౫ లక్షలు, ఇతరజిల్లాలలో ౫ లక్షలు నీరు పారునన్నారు. రాయల సీమలో ౩ లక్షల ఎకరాలు పొరుడల పుంజీగా ఏర్పడగల దనుకొనినారు.

౧౯౩౧-౩౨ సంవత్సరములోగూడ నైజాము ప్రభుత్వముతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరుగుచుండెనవి. ౧౯౩౨లో నొకప్రక్క ప్రత్యుత్తర మిస్తూ మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు మెట్టూరు ప్రోజెక్టు పూర్తియగు లోపల తుంగభద్రవిషయవిమర్శ పూర్తిచేయుట తమ యుద్దేశమనియు, మెట్టూరులో ఉపయోగించిన యంత్రములు తుంగభద్రకు ఉపయోగింపదలచితిమనియు చెప్పిరి. మెట్టూరు పూర్తియయినది. యంత్రములు త్రుప్పపట్టి నవి. ఎచ్చటనున్న రాయలసీమ అచ్చటే యున్నది. నైజామువిషయములో నాడు విమర్శించుచు నైజాము దేశపులె నలులనుబట్టి వారు తుంగభద్రనీటికిగాను అత్యాశ పెట్టుకోవడానికి రాదుకొబట్టి వా రెంతకోరితే అంతా

యిచ్చివేయవచ్చు నని ఆలోగ్యస్వామియదల్యారుగారు చెప్పిరి. ఏవ్వ తమచెప్పినా ప్రభుత్వములో ఉండేపంకి చూసి తమ వేదవాక్కును తమ వ్యతితానికి వచ్చి నప్పుడు పలికేవరకూ ఏదని గుఱు సాగగుకదా!

౧౯౩౨లో “ప్రా.మికమైన స్త్రీ-ము సిద్ధమయి నది, ప్రా.మికమైన ఎప్పేమేట్లుచూడతి గూడెనని. కాని “మేము ముందు కడు పయలేము; నైజాము, మైసూరు, బొంబయిలతో సమాధానము కుదురవలయున్నది” అని కాంపుబెల్ గారు నుశిరిరి. ౧౯౩౩-వసం.ము ఫిబ్రవరి, మార్చిమాసములలో నైజాము, మద్రాసు ప్రభుత్వముల అధికారుల సమావేశములు జరిగినవి. తాత్కాలికముగా తీర్మానాలు చేసుకొనినారు. మెక్లెన్డీ ఫారసు చేసి బెంటన్ ఆంగీకరించి మల్లాపురము స్థలమని స్థల నిర్దేశము చేసినారు. ప్రొజెక్టుకర్చు తలకు సగముగా రెండు ప్రభుత్వములును భరింపవలసినదని, నియమితమైన మైమితికి లోబడి ఇరువాయిలవారు నీరు తీసికోవలసినదని, పెద్దకాలువలు, సిల్లకాలువలు, పంటకాలువలు ఏ ప్రభుత్వప్రాంతానికి సంబంధించినంతవరకు ఆ ప్రభుత్వము క్రెవియించుకోవలసినదని అనుకొనినారు. ఆనకట్టవలన ఏర్పడే జలాశయములో నిలిచేనీరు లెక్క చేసికొనినారు. క్రొత్త ఆనకట్టజాగాకు క్రిందుగా ఇప్పుడు ఉండే నీటి వసతి విషయములో వివి యేర్పాటు జరుగవలెననే విషయము ఆ ఏర్పాటులకును నీళ్ల పంపకములో ఒక్కొక్క ప్రభుత్వానికి కలిగి నదు సాయాలకును ఏలాటి సంబంధ ముండవలెననే విషయము ముందుకు ఆలోచించుకొనుటకు నిలిపినారు ౧౯౩౩ అంతములో మల్లీ సమావేశము జరుగవలసి ఉండినది. కాని అప్పటికి నైజాము, మైసూరు, బొంబయిలలో ఇప్పుడుండే అనుచూలాల వివరాలు ఆ ప్రభుత్వావారు ఆలోచించిన ఇతర ప్రొజెక్టుల వివరాలు పూర్తిగా చేరనందున ఆలస్యమయినది. మార్చిముగా స్థానాలు ఎప్పేమేట్లు ఇదంతా తీర్మానమయిన వెనుకగాని ఆలోచించడము కుదురలేదని అని మద్రాసు ప్రభుత్వము వారు ప్రజాప్రతినిధుల నోదార్చినారు. ౧౯౩౪ సంవత్సరాంతమునకు నైజామువారికిని, మద్రాసు ప్రభుత్వమువారికిని సమాధానము కుదురలేదని వార్త వివదచ్చినది. ఇండియా గవర్నమెంటువారు

పంచాయతీదారులు వేస్తారా అనేది తరువాత ప్రశ్నగా నేర్పవినది.

౧౯౩౪ జనవరిలో మాట్లాడుతూ సోటరుగారు అన్ని ప్రొజెక్టులలో శుంగభద్ర ప్రొజెక్టుకంటి తక్కిన ప్రొజెక్టులును తా మాలోచించుచున్నామని చెప్పినారు. కాని మార్చిలో శుంగభద్రపై పెంబటిహక్కు కల రన్నారు. ౧౯౩౬-వ సంవత్సరము ఆగష్టు మాసము పటికిగూడ మైసూరు, మైదరాబాదు, మద్రాసు ప్రభుత్వములమధ్యన యేర్పడినతగానా ఇండియా గవర్నమెంటువారిలో ఉత్తర ప్రశ్నోత్తరములలోనే యుండినది. ఆకాలములో మైసూరు, మైదరాబాదు ప్రభుత్వములతో చేరి నీటికొలరలు తీసికొనడము జరిగినది. వ్యవసాయపుడిపై ద్రుపెంటువారు ప్రొజెక్టుప్రాంతములో భూసారపుగర్వే తీవ్రముగా జగభ్రమంకినారు. వేరు వేరు పంటలకు ఆవశ్యమయ్యే నీటిసరిమాదముల సరిలనయు జరుగుచుండినది.

కొత్త గవర్నమెంటు ఆగ్ ఇండియా ఆఫ్ఫీ ఆములులోకి రావడముతో పంటనీటి వసతులకును ఇండియా గవర్నమెంటుకును సంబంధము రప్పించి, శాశ్వతమంతయు ప్రాంతప్రభుత్వాధీనముయినది. కాంక్రెటు మంత్రవర్గమువారు అధికారము లోనికి వచ్చిన పిదప ౧౯౩౪-౩౮ లో నీటికొలరలు సాగించడానికి సిరుగప్పలో పంటలను గురించిన ప్రశ్నాగాలకు ౧౯౩౪-౩౮ బడ్జెట్టులో కొంతకన్నా హాంక్ష చేసుకొన్నారు. ౧౯౩౮-౩౯ లోను ఈ పనియే సాగించినారు. ఈ సంవత్సరము మార్చిమాసములో ఆగిగి వైసూరు, మైదరాబాదులకును తమకును ఇంకను మాంటు జరుగుచున్నవని ప్రశ్నోత్తరము ఇచ్చినారు. కాని వీరింకను ఈ ప్రశ్నను గట్టిగా విచారించినా రని అనుకొనడానికి వీలు లేదు. అధికారమునకు వచ్చి ఏడాదిహడ కాలేదుగాబట్టి వ్యవధి యియ్యవలసియుండునని సిగ్గుకొందు ఇతర సందర్భాలలో వినుచున్నాము. సట్టుబట్టి శుంగభద్రపై యమయి విచారించినా ఇదే ప్రశ్నోత్తరము కలుగుననడం సాధారణదృష్టిగలవారికి లోచను. వ్యవధి యివ్వవలదని నే ననను. కాని ఈ విషయ మేమో సమగ్రముగా అర్థము చేసికొని ఇందులో తా మపరిచించదలచు

కొనిన కార్యకీర్తి యే కో యిప్పుడే కీరు స్వప్నముగా ప్రక
టింపి యుండువలెనది. స. వి. గామకావ్యమయ్యగుగాడు
కప్పినట్లు ప్రతిఫల మిచ్చే ఖగ్రికీర్తి ప్రాశ్టలనే వీరు
నాగించురా? ప్రతిఫలము ర కపోయినా, సుసంరక్షణ
కవసరమైన పనులు చేయిం గ ర? నిక ౧ గా ఈ గుప్పది
యేండ్లుగా నునిగిండుగొడుగులు జరుగి లివ్వడము
లోను, కర్మపెట్టి పోట్లకొనిన ద్రవ్యార్థి సంగ
భిప్రాశ్టకు సంబంధించిన ప్రవ్యయపనులమీది
కర్మపెట్టి ఉంకి ట్టుగానే గాలిగొమిప్పటికి పనియయి
పోయియుండును. పైనున్న ప్రాశ్టమువారు పంకాయ
మల కాశ్యక్రమనికయి విధించే సామవధిని కౌశికి
వంటిపని పన్ను విధించి నాగిని ఆగ్రహము కుట్ర
బాని కొకరించును ప్రాశ్టమును బాగిపడే ప్రంతల
వారు సనిచేయవలసినది, సామవధి సంవత్సర నిక
వీరు. ౧౨౨౨ లో పన్ను అప్పులోపలని దీనినియమించి
సంగభద్రప్రాశ్టమని పేరును స కొంతపని నాగిపో
యేది. ఇట్టిపనులు కొంత ఉత్సాహము, సామధము,
త్యాగము, వైరము తేనీటి జగుళు. స్వరీతి లకాని
స్రీటిషు నింకంకాధికారుల కోకన్య. మంచి యభిప్ర
యాల పుట్టినా ప్రజలలో నీమ కలగలు పుట్టి - అం
తే నూతుకొట్లు తిమిన్ న్నీమలుగా నంక తప్పని
భవనంకము, పెట్టుబడిగానూ వడ్డంల లాభ
నష్టపట్టిచు పట్టినట్టి పుట్టి ప్రాశ్టము పుట్టి - తమ
కోటి యునుద్రులు కలగని, తమ అగనిసాఖ్యా
లకూ, ప్రాబుత్వని, పట్టికొకటి పట్టికొనో యని సామా
సింది కార్యము సామాంకవాయి నాడు. తిమిబలమును
పెంచే రైల్లకు నాగ్ల కోట్ల ౧౦౦౦ లక్షల పెట్టి పట్టిలు
నూటికి సంవత్సర నిక మూడు పాతములు గిట్టకపోతే
సర్కారు ప్రవ్యయముంకి విశేష గూపాయల
వంతున సంవత్సరము సంవత్సరము కోట్లకొలది కెల్ల
గట్టివారుగాని నీటివసతికగ్లకు వచ్చునప్పటికి నూటికి
సంవత్సరమునకు రూ. ౫ - ౬ లకు తక్కువలేకుండా
గిట్టునా గిట్టినా యని లెక్కనేయుచు వచ్చినారు. ఆ
సాములో తమ నేడూకుతోటలలో పని చేయడానికి
నూలీలపై నిర్బంధశాసనాలు చేసినారు. ఇక తమ కెళ్ళ వ
జీతాలూ, తమపైన్యాల కెక్కునకర్బులూ కావలసివచ్చి

నప్పుడు ప్రజలమీద విధించిన దంగుగ పన్నులమాట
వివరింపనే పనిలేదు. ఏనాడో రోవ్యకో చెరువులు
వైరాలు వేయించిపోయి తమకు నీటితీరువ రైసులవల్ల
చెల్లభాగ్యము పట్టినా అట్టి చెరువుల రిపేరీలూ, వాటి
కాలువల రిపేరీలూ వగైరాలకు తమ ఆదాయములో
యంచి కర్మపెట్టడమున కంగీకరింపక కుడిమగమ్మతనే
కేరీలు నిర్మం; పునూలి రైతులచేత చేయించుచునేవచ్చు
చున్నాడు. కాని గ్రామాగోగ్యాని సాఖ్యానికి పనికి
వచ్చే ఉమ్మడి పనులకుగాని, తుంగభద్రా ప్రాశ్ట
వంటి అనన్యస్యా మయిన గొప్ప ప్రజోపయోగకర
కార్యములకుగాని వారు ప్రజలను నిర్బంధపరచి పని
యంచేమాట తలపెట్టలేదు. ప్రవ్యయ లేదనే కారణ
సంఘించుచూ ప్రజోపయోగ, ప్రజావికాసకర
సామమును కుంటుపడజేసినారు. సంపూర్ణస్వా
తంత్ర్యము మనకు కలిగినా కలుగకపోయినా కోస్తాలలో
మనమంతులు స్వతంత్రులుగనే రాజ్యమేలుచున్నాడు.
రాయలసీమవాసులు 'తుంగభద్ర ప్రాశ్ట' విష
యమున నోరుతెరచికొని వేచియున్నారు. యెముల
పాలయి కృశించుచుండుల్లాల కేయాశ ఆనంతకాలము
గా ఆధికారమునం గుండువారు పెట్టుచువచ్చినారనుట
పైన చెప్పిన వివరణమునుబట్టి అర్థమయియుండగలదు.
ఆంగ్రరాష్ట్రవిభాగసమన్యలోగూడ గీనికొకవిధ
మయిన ప్రస్తావము కలిగియున్నది. ఆంగ్రరాష్ట్ర మేర్ప
కినయెడల ఈప్రాశ్టవిషయమునం కెక్కువ దృష్టి
కేంద్రీకరింపజేయవచ్చు ననుకొనువారలలో నే నొక
డను. కాని ఒకవైపున గీనికొర కాంగ్రరాష్ట్రము వచ్చి
తీరవలెననిగాని, ఎదురువాదముగా ఆంగ్రరాష్ట్రము నేడు
సాధించినయెడల ఈప్రాశ్ట జరగదని కాని వాదించుట
నాకు సమంజసముగా తోచదు. ఇంటనే ఆంగ్రరాష్ట్రము
వారు సమంజసముగా తోచదు. ఇంటనే ఆంగ్రరాష్ట్రము
కోరుటకు నాకుల కారణము వేరు. దేశభాషలో వ్యవ
హారము జరుగుట నిజమును ప్రజాధికారమునకు మొదటి
పెట్టు. రాజ్య మేలువా రెవరైనా, పై దగ్గచదువులు
చదువుకొనేవారికి సామాన్యభాష యేది కేరీనా, యేని
వదలినా, ప్రజల మాతృభాషలో సర్వపరిపాలనను
నడపకపోతే నిజమును ప్రజాపరిపాలకు తా వుండదు.
నిజమును ప్రజాపరిపాలన సాగ్యమయినప్పుడే 'తుంగ

భద్రా ప్రాశస్త్య బోటి ప్రాశస్త్య స లభితరముగా జరుగును. అంతవరకు మనకు అడ్డము దగలే స్వలాభపరిత్యాగ అడ్డము తగులును నేయుండును. అవి స్ఫుటముగా నప్పుడు ఉదారహృదయులయిన అధికారులు తమ హృదయావేదనను తెలిపినప్పుడు మనకు ఆశతోచుట, అవి స్ఫుటమయినప్పుడు మనకు నిరాశ జనించుట తప్పదు. రూపమి నలువదియేండ్లుగా తుం భద్ర ప్రాశస్త్యవిషయమున జరిగిన విషయపరివర్తన మంతయు దీనికి తార్కాణము. యేమయిలలో పనిచేసినవారును, యేమవార్తలు విచారించి చదివినవారునునైన అధికారులును బహుజీవరులు తుంగభద్ర ప్రాశస్త్య వడ్డినప్పుడు కలుగజేసేదియైనా నంటనే జరుపదగినదనినారు. అయిన అధికారము వహించి ద్రవ్యపుబరువునకు జవాబుదారీ కావలసిన పరిపాలకులు ఏవో యొకసాకు పెట్టి ఆలించుచు నేటివరకును లాగుకొని వచ్చినారు. ౧౯౦౮-వ సంవత్సరములో 'ఇంపీరియల్ గెజటియర్ ఆఫ్ ఇండియా' అనే గ్రంథపరంపరను ప్రకటించినప్పుడు తత్కర్త లేమనికో చూచిన నెట్టివారికిని తరువాతికాద్యక్రమమునుగురించి విషాదము కలుగకపోదు. 'హౌస కేటవర్డ్ తుంగభద్రకు ౧౮౫౫ అడుగుల ఆనకట్ట కట్టితే ౧౬౦ చదురపుమైళ్లతటాక మేర్పడును. అది నైలనదిమీదకట్టిన 'ఆసువక్' తటాకమునకు ౮౫ రెట్లు పెద్దదిగా నుండగలదు. అట్టిది విచారణలో నున్న దనిరి. తుంగభద్రప్రాశస్త్య నేడు నిజము కావలసియుంటే ముఖ్యముగా నుండదగినయుపకరణము భల్లూకపు పట్టుతో దీనిని సాధించివదలుదుమను పరిపాలకవర్గము కావలెను. రూపాయలకాలలో లెక్కచేసికొను ప్రభుత్వము — ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వ మయినా, కాంగ్రెసుప్రభుత్వ మయినా, మరి యే ప్రభుత్వ మయినా — ఈపనిని కొనసాగించుట కష్టమగును. ఆవశ్యకమైనయెడల ఏయేప్రాంతాల కీ ప్రాశస్త్య ఉద్దిష్టమయినదో ఆయాప్రాంతాలలోని సర్వప్రజలను నిర్బంధపరచి వారిచేత వారమున కింతకాలమును నియమముతో ఉదితముగా పనిచేయించుటకు తగినకాసనము చేయుటకుగూడ సిద్ధపడే ప్రభుత్వ మయిననే ఈపనిని నిర్వహింపగలదు. అట్టిపనిని చేయడానికి ఇష్ట

పడని గృహస్థులవద్దనుంచి బహువై ననన్ను వసూలుచేయుటకుమాడ ఆ ప్రభుత్వము సిగ్గుపడలేదు. బలమైన భారతకేంద్రప్రభుత్వ మేర్పడినప్పుడు అన్నిప్రాంతముల ప్రభుత్వమును ఈపనికి వినియోగింతు రనుకొనువారుండవచ్చును. ఇండియాలో రాయలసీమవలె బాగా ననభించురాష్ట్రము లనేకము లున్నవి. ఇన్నిటిని కేంద్రప్రభుత్వమువారు తిలగిరింపలేరు. అదియుచుగాక ప్రాంతప్రభుత్వాలు కేంద్రప్రభుత్వానికి అట్టి అధికారము లిచ్చెద రనుకొనుటకును అవకాశములేదు. మరి కొందరు మిత్రులు తమిళ కర్నాటక మలయాళసోదరులతో కలిసియున్నచో తుంగభద్ర ప్రాశస్త్యను వారు కూడ భరించి మనకు మేలు కలుగజేయుదు రనుకొనువారున్నారు. ఇది వట్టిభ్రమ. ఇదివరలో వివరించిన చరిత్రనుబట్టి అది స్పష్టమయినది. నాడు శ్రీ. సి. రామస్వామయ్యరు చేసినచే నేడిటరులు చేయగలుగునది.

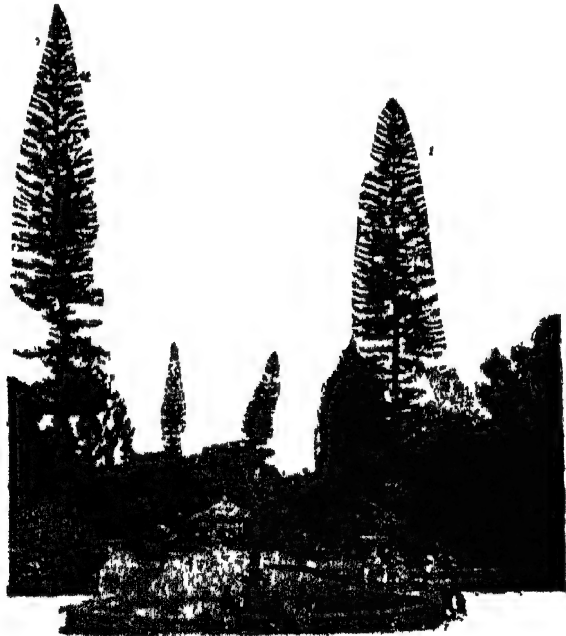
నిజముగ ఈ సమస్యసరిమొరము రాయల సీమప్రజల ఉత్సాహకార్యకర్తలమీదనే ఆధారపడియున్నది. ఆసీమలోని ప్రతిగ్రామములోను సభలు జరుగవలెను. ఒక్కొక్క యూరివారును 'తుంగభద్ర ప్రాశస్త్యవిషయమునందు తమకక్షికి తగినయంత కష్టము చేసి ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడెదమను అభయము ఇయ్యవలెను. తమ అన్నదమ్ములను తమ యక్కాకొల్లెండ్రను సంగక్షించుకొనుటకు తాము కారవేర్చుకొనే యింటిపనియిది యని లోకమునకు స్పష్టపరచవలెను. తమ సూత్ర విశ్వాసమును తాము ప్రకటించినప్పుడు ఏ ప్రభుత్వము అధికారములో నున్నా అందులో ముఖ్యముగా కాంగ్రెసుప్రభుత్వము అధికారములో నున్నప్పుడు — ఈ ప్రాశస్త్య నిశ్చయము కావడమునకు అనుమానముండదు. మామట్టుకు మేము నిద్రింతుము, మేము పేదలము, బీదలము, మీ రవ్వ తెచ్చి ఆమర్చి బరువులు మోసికొను డని ఇతరాంధ్రులను కోరినా ఈ పని జరుగదు. అతవలను తదితరులను కోరినా ఈ పని జరుగదు. వారందరిమీదను ఈర్ష్యను కల్గ గ్రుక్కుకొని నను జరుగదు. నిజాంవా రంగీకరించినా, మైసూరువారంగీకరించినా వారివారి ప్రాంతాలలో ప్రభుత్వాలు నిరంకుశముగా ప్రజలచేత పని చేయించడానికి అన

కాకా లున్నవి కాబట్టి అంగీకరిస్తారు. అర్చికార్య క్రమము దగ్గరకు వచ్చునప్పటికి వాయిదా వేసేది మన ప్రభుత్వమే అవుతుంది. ఇదివరలో ప్రతిభు ప్రభుత్వ మునారు నిర్బంధపుహాళిపద్ధతి కెట్టిలే తాము ప్రజల యసంతృప్తికి ఆజ్ఞము పోసినట్లు ప్రసరియు తా మసంత ముగా తింటూ ఉన్నా మెప్పుగా మనకయి ఉబ్బు బరువు జవాబుదారి పెట్టుకోడానికి ఇష్టములేకను ఈ ప్రోజెక్టును త్రోసివేస్తూవచ్చినారు. నేను ఆధికార ములో ఉండేవారును రిజిస్ట్రేషన్ వారును వేరేవేరే ప్రాంతాలనుంచి వచ్చే ప్రజల ప్రతినిధులు మరచి పుతంని తగినంత ఆందోళన యుండి మనలాభానికయి మనము పడవలసిన కష్టనష్టములను అనుభవించడానికి సిద్ధముగా నున్నా మరడము వారిప్రజలకు స్పష్టపడి వారు స్వేచ్ఛగా మనకు తోడ్పడే మనోభావమునం దుంటేనేగాని యీ ప్రతినిధులుపైకి మనయం దంతి యనురాగము కనుపరచినా వారి ప్రజ లిచ్చే పన్నులపై గట్టిబరువుపడే ఇట్టి ప్రోజెక్టు నిర్వహణానికి సిద్ధపడుదుని అనుకొనడము గొప్పపొరపాటు. కాబట్టి నేటి రాయలసీమవారి జవాబు దారి చాల యెక్కువ. జిల్లాబోర్డులు, పంచాయితీలు,

మునిసిపాలిటీలు, కో ఆపరేటివు సంఘములు, కాంగ్రెసు సంఘములు, రైతుసంఘములు, యువకసంఘములు, గ్రంథాలయములు, స్త్రీసమాజములు, వర్తకసంఘములు, మస్లిముల అంజమానీసంఘములు, దేవాలయముల కమిటీలు, ఇతర ప్రజాసంస్థలు అన్నియు మేల్కొని మొదట తుంగభద్రప్రాజెక్టుకధను తమలో తాము చదువుకొని ప్రజాసామాన్యమునకు చదివిచెప్పి రాయలసీమ ఎట్టి త్యాగమునకు నైనను వెనుదీయ దనుటకు స్పష్టపరచ వలెను. నీటిపూధారము లేర్పరచడము పుణ్యకార్యము లలో ఉత్తమపుణ్యకార్యము కాబట్టి దేవాదాయ ధర్మాదాయములలో కొంతభాగము తుంగభద్ర ప్రో జెక్టుకయి ప్రత్యేకించే తీర్మానాలు స్వేచ్ఛగా తత్తవధి కారులు చేయడముపూడ మంచిది.

రాయలసీమ ఇరిగేషన్ కమిటీని పునరుద్ధరించి యీ కార్యక్రమము నంతా రాయలసీమ నడుపుకోగలిగి తే తుంగభద్రప్రాజెక్టు మనలను సమీపించును; లేదా కమిషన్లు, కమిటీలు, రిపోర్టులు, ప్రశ్నలు, ప్రత్యుత్తరా లతో కాలహరణ మగుచుండునని పడునై దేండ్లుగా ఈ విషయపరిచయము చేసికొనిననాకు తోచిన నమ్మిక.

స బి తా దే వి

“ సంపత్ ”

౧

ఓ మధురకల్యాణవాణీ!
ఓప్రావృషేణ్యాభ్రవేణీ!
మృదు
మాధురీ
సుధా
సరిదంతర స్వనిత
దివ్యగానమ్ములో
నీగళమె, నీగళమె
నీసుధాలాపనమె —

౨

ఓతారానవరూపిణీ!
ఓ నాట్యకలాకలాపిణీ!
భావ
బంధుర
కవన
కల్యాణి ఋతురాణి,
చూపులో, చెంగల్వరేకులో
వేణుకోక రాకలో

సీమాపె, సీమాపె

నీ కేకరాక్షమ్మె —

౩

ఓ దిన్యవర్చస్విణీ!
ఓభాగ్య తేజస్విణీ
నీ

౧ “ లతా ” భినయానుకూల
తామృతహస్త
నీ

౨ “ మధూరిక ”

సుస్తజీవితమ్ములు కదిపె
నీ

యశశ్శృంగార
పారిజాతము నిలిపె
నీ

తీర్తి నర్తకీ కింకిణులు
వినిపించె—

హేతారానవరూపిణీ
హేనాట్యకలాకలాపిణీ —

౧. “ జీవన్ లత ” లో లత.

౨. “ డాక్టర్ మధూరిక ” లో మధూరిక.

సుందరి - మణి

డాక్టరు అప్పరాజు శేషగిరిరావు

మనిషికో అలవాటు! మాగుంపికి మొదటినుంచీ ఒక చిన్న అలవాటు—ప్రాస్తన్నే కొలోచితాలు అయితే రాత్రి నాకు తలకు నూ పొయటం, నూటం దివ్వటం, రిప్టునానీ కళ్లతోనూ అన్నీవరసగా చేతి కిస్తూవుండటం, టాయిలెట్ పూర్తిచేసకొని 'నేను బయలుదేరేటప్పుడు నా నూటాలు నా టేబులన్నట్టు ఒక్క వోరమాపు చూపించి, ఒక్కసు దీగ్ని నేను గదిగడప దాటటం! - ప్రాస్తన వృత్తిలోకి దిగేటప్పుడూ సాయంత్రం తెన్నీనకు పట్టేటప్పుడూ యీ సర్వీసు చెయ్యటం, జి నూటాలు కొనయ్యటం, యిన్ని క్రమం తప్పని అలవాట్లు! కొల పొనానికి క్లాస్ట్ యేడిపిద్దామని పొద్దుటి మామగారు యెగ్గొట్టానా?— ఆసంధ్యం వడ్డీతో సహా సానుంకాలం పనులుచేసిం దన్నమాటే!

నూడిల కని నెలరోజు లయింది మా అల్లనారు సుందరిని పుట్టింటికి తీసుకుపోయి. తిరిగి వచ్చి వారం రోజు లయింది. ఆ నోనా శనివారం, సాయంకాలం. సాయంత్రం కాఫీ తాగుతూ 'కొద్దిరికాదు కొన్నాను చూశావా సుందరీ!' అన్నాను. 'యెంకివంటి పిల్ల రికాదు అయిందట కొన్నారా' లేదా? అంది. 'మాడు మరి? కొన్నానో లేదో!' అన్నాను. 'ఫోను తిరిని కొత్త ప్లేట్లు బ్రయి చేస్తోంది. ఓధిగో మల్లలాలకేక విన పడింది. ఆ కేకకు సుందరి కవులు యెప్పుడూ పాము చెవులే. పిల్చి యిన్ని పూలు కొనుక్కుంది. ప్లేటు మరుస్తోంది. మగ్గమగ్గ నాకు కావలసినవి అందిస్తోంది. నాటాయిలెట్ పూర్తయింది. మామగారు 'మద్దు' చెల్లించాను. కాలు బయటపెట్టాను.....

'పాత బాకీ మాట?'

'యింకా లిమిటేషన్ పట్టా?'

'మరీ అన్యాయం! నెలరోజులకే లిమిటేషన్?'

'.....ఒకటి.....రెండు! బాకీ అంతారద్దు' అన్నాను. కాలు బయటపెట్టాను.....

ఫోను 'యెంకివంటిపిల్ల లేదోయి లేదోయి! యెంకి నావం కింక రాదోయి రాదోయి'

ఫోను టక్కున ఆపేశింది సుందరి!!

అకస్మాత్తుగా వెన్నుమీద యెవరో చరిచినట్టు మనసులో యెట్లాగో అనిపించింది.

ఇల్లు విడిచి క్లబ్బుకు వెళ్లిన వ్యవధేలేదు. తెన్నీను పెట్టు మొదలెట్టి పదినిమిషా లయిందోలేదో యింటి దగ్గరనుంచి మానాన్నగారు స్వయంగా వచ్చారు 'కోడలికి సుస్తీగా వుంది, ఒక్కసారి యింటికిరా' అని. పెట్టులో న్నే హిసులకు డమాపణ చెప్పకుని, రేకెట్టు అక్కడ పడేసి, స్టాండుమిడికోటు భుజంమీద వేసుకుని బయలు దేరి వస్తున్నాను. మానాన్నగారు 'కోడలి కో వాం తయింది. నీళ్లో గుతున్న మనిషిగదా అంచేలేమో అను కున్నా' అంటున్నారు. ఇంటికి క్లబ్బుకి రెండువందల గజాలకంటే యెక్కువవుండదు. నాలుగంగళ్లో యింటి వద్ద వాలాను. సరాసరి గదిలోకి వెళ్లాను సుందరికోసం. సుందరి లేదు. గది శూన్యంగా వుంది. గులిపివేసినపక్క చెదరనేలేదు, ప్రక్క ప్రక్కగా పెట్టిన జోడుదిండ్లూ బెసకనేలేదు, జడేసుకుని మొహం రుద్దుకున్నాక పిట్టు కుండామని పూలుతో కట్టిన కత్తెర చెండు తెల్లటిపక్క మీద మిగ్గచిచ్చుతూ విచ్చుతూ కలకల నవ్వుతోంది, అరగంటునుండు మోగిన గ్రామఫోనుమాత్రం అట్లా తెరి చేవుంది, సుందరిమాత్రం గదిలోలేదు. —పడమటిం ట్లోకి వెళ్లిమాస్తే దొడ్డిగడపదగ్గర కూర్చున్న మాఅమ్మా, మాఅమ్మపొళ్లో తలకాయ పెట్టుకొని మాసుందరీ!

'దేమి టిడి' అని అడిగా. మాట్లాడలేదు. సగం యెత్తినకళ్లతోనూ, కొద్దిగా కదిల్చిన చేత్తోనూ సంజ్ఞ మాత్రం చేసింది సుందరి 'వెళ్తున్నాను' అనే అర్థం యిచ్చేటట్టుగా. చెయ్యిపట్టుకుమాస్తే నాడిలేదు. చల్లగా కలవ కాడల్లే వుంది. ఛవ్వన దిప్పెత్తినగమనానులోకి వెళ్లి

కస్తూరియన్ జక్షన్ సిరెంజిలోకి యెక్కించుకువచ్చాను. స్లిగ్లొసుకున్న మనిషిగదా అని స్ఫురణకువచ్చి 'నాన్న గారూ! వెల్లి లేడీ డాక్టరును పిలుచుకురాండి' అన్నాను. మానాన్నగారు గవపదిగారు 'నేను యిన్ జక్షన్ యివ్వటానికి సుండిరిచెయ్యి నాచేతులోకి తీసుకున్నాను... .. ఉచ్చాస్య నిశ్వాసాలు ఆగిపోయినయి... ఇన్ జక్షన్ యిచ్చాను... .. టైతన్ కోపు గుండెలూచిపెట్టి చూచాను... .. గడియారం ఆగిపోయింది... చీకటి! ... .. కారుచీకటి!!... .. సదినిమిషాల కల్లా లేడీడాక్టరును వెంటపెట్టుకొని మానాన్నగారు వచ్చారు. దొడ్డిగవపూ తను చూచి వెల్లినకోడలు వొడ్డివాక్లిగ్ క్రిందపడుకో పెట్టబిభేషించి, చుట్టూనుమారు వందమంది మూగారు. కొందరు పాముకాటేమో అని మంత్రిస్తున్నారు. కొందరు కప్పనాకుడేమో అంటున్నారు. లేడీడాక్టరుమాడా టైతన్ కోపుతో చూచింది. పెదవి విరిచి జబ్బాయెక్కింది... సడెన్ హార్ట్ ఫెయిల్యూర్ అంది!... .. అయిపోయింది!... .. జ్యోతి ఆగిపోయింది! నాకున్న కాస్త ఆశామాడా అడుగంటి పోయింది! నేనింకా నిశ్శిస్తున్నా ఒకవేళ లేడీడాక్టరు వచ్చి 'డాక్టర్! స్పైతన్ కో' పేరున్నా చెబిపోయిందా? చక్కగా హార్టుబీట్ను వినపడుతున్నయే నాకు!' అంటుండేమో అని. ఆ ఆశమాడా నిరాశఅయిపోయింది. హార్ట్ ఫెయిల్యూర్!... సందరిహార్ట్ ఫెయిల్యూర్!...

ఎప్పటికైనా గుండె ఆగకపోతే ప్రాణమే పోదు. ముందుమృత్యుస్పందనముఆగి తర్వాత ఉచ్చాస్య నిశ్వాసాలు ఆగిపోతే — సడెన్ హార్ట్ ఫెయిల్యూర్. మాసుందరికి అట్లా కాకుండా యధావిధిగానే జరిగినయి — ముందు లంగ్సు, తర్వాత హార్ట్! వార్నింగు లేకుండాను, ఆకస్మికముమాత్రం జరిగినయి. కారణం కనుక్కోటానికి సావకాశం లేకుండామాత్రం తుజాల మీద జరిగిపోయినయి. అందుచేత యిది 'చాపు' అని 'మరణం' అని నాకు అనిపించలేదు. నురోప్రపంచానికి అగ్గంటు 'కాలో' వస్తే అకస్మాత్తుగా చెల్లిపోయిందేమో అనుకున్నా. యెప్పటికైనా కలుసుకోలేకపోతానా, చూడలేకపోతానా అని నాగుండె నాకు నిబ్బరం చెప్పి తోంది. కాని అలాచిందికొద్దీ యీఆకర్షణమంచి అను

భవించిన 'హాయి' అంతా 'మాయా?'; సుఖాలన్నీ వట్టి స్వప్నాలా? నిజంగా జరిగివట్టు కన్పించినసంగతులన్నీ వద్ద అబద్ధాలా? కనచిన ఆరేళ్లా కలా లేక యీ ఆరు నిమిషాలూ కలా? అసలు పోయింది నాసుందరా లేక నేనా? యిట్లా అనేకప్రశ్నలు లోపలినుంచి వస్తున్నయి గాని జవాబులు లోపలినుంచీ రావటంలేదు, బయటనుంచీ రావటంలేదు. మొత్తంమీద నీను ఆరునిమిషాలకన్న యెక్కు పట్టలేదు. తెర పడిపోయింది!... ఒకఅంకం సమాప్త మయిపోయింది!...

అరగంటక్రింద ఆగినఫోను — 'యెంకినావం కింక రాదోయి రాదోయి'.

నాలోంచి — అః! రామా!... రామా!...

మల్లా ఫోను — రావోయి!... రావోయి!

అంతే! ఫోను మల్లా పలకలేదు.

యూజై యేళ్ల మాతంక్రిసి, నలభైయేళ్ల తల్లి నీ నేనే వోదార్చాను, నేదాంతం ముక్కలు చెప్పికాదు; నేదాంతం నాకు రదు మాడాను. 'అయిపోయిందిగదా! వూరుకోండి యేం చేస్తాం?' అన్నాను. అంతే. నన్ను వోదార్చవలసిన అవసరం యెవ్వరికీ కల్గించలేదు. నాకు కంటివెంట నీకే రాలేదు. మనసులో విచారిస్తున్నానో లేదో యెవరికీ తెలియదు. అగహ మనసులో విచారిస్తున్నా ననుకున్నా నన్ను వోదార్చటానికి నేను విచారం నుచిస్తూ మాట్లాడితేగా?

అప్పటికి వైద్యం ప్రాక్టీసు ప్రారంభించి సుమారు అయిదేళ్లు కావచ్చింది. యెన్నోసార్లు ఉచ్చాస్య నిశ్వాసాలు లేకుండా భూపతన మవుతూ వచ్చిన శిశువులను చూచాను, కానీపటికి క్యాన్సర్-క్యాన్సరు మనటమూ చూచాను, గాలి శీర్షటమూ చూచాను! కళ్లు తెరిచి అన్నీ మాట్లాడుతున్నమనిషి భవ్యన కళ్లు తేలేశి గుటుక్కుమంటమూ చూచాను! ఆ శిశువులోకి ప్రాణం యొక్కశినుంచి వచ్చిందో తెలియలేదు; యీ వ్యక్తి లోంచి ప్రాణం యొక్కడికి పోయిందో తెలియలేదు. అడక్కడినుంచి వచ్చిందో ఇదక్కడికే పోయి వుంటుంది అనుకునేవాణ్ణి. యిప్పుడు నా సుందరి కూడా

అక్కడికే పోయి వుంటుంది నిశ్చయించుకున్నా. యెప్పుడో ఒకప్పుడు నేనూ అక్కడికే పోతాగాదా అనుకున్నా. కాస్త 'మందు వెనక' అంటేగదా భేదం అనుకున్నా. యిట్లా మనసులోనే అనుకున్నాను. మనసులోనే దిగమింగేతాను నా సుందరిని, నాసుందరి రూపాన్ని, నా సుందరి శరీరాన్ని, నా సుందరి సర్వస్వాన్ని. పాపం! మా నాళ్లు ఆ శరీరాన్ని కాల్చి బూడిచేసి వచ్చా మనుకునేవాళ్లు! కాని నాకు తెలుసు నాసుందరిని నేనే మింగేతానని—నాలోనే నుంచి! ఆశేళ్లు నీపల్లె నన్ను సరించి, కష్టాలలో కష్టాలు సుఖాలలో సుఖాలు సమంగా పంచుకొని నా ప్రేమ రాజ్యంలో డిక్టేటరల్లే రాజ్యంచేసి మరో ప్రపంచం లోంచి రేడియోకాల్ ఆనంది, ఆహ్వాన మనంది, లేదా పై మయిపోయింది రమ్మని కొట్టివంట అనంది యేదో అందరికీ ఆర్థంకాని వింతపిలుపు వచ్చి పల్లిపోయింది. ఆకాల్ గాని గంట గాని నన్నాసిలుస్తుంది కొంతకాలానికి. నేనూ వెళ్తాను. మరెందుకు యీకాన్సెప్ట్లో యీ కన్నీళ్లు?

కన్నీళ్లు దిగమింగాను!

కనుపు చెరువయింది!

గుండె రాయయింది.

మనశ్శాంతికోసం అని నీరు పెట్టుకొని చెన్న పట్నం వెళ్లి కొన్నాళ్లు గడిపాను. రోజూ మోనాకు వెళ్లేవాణ్ణి. అప్పవప్పుడు రాత్రికి నశ్శివాణ్ణి. పెద్దబాధ మనసులో యేమీ అనిపించాలేదు. యెంతో మనశ్శాంతి కల్గిందని మరెట్లా చెప్పాలి? నాసుందరి వున్నప్పుడు రాత్రిలో వినపడినసంగీతం యిప్పుడూ వినపడింది. అప్పుడు సముద్రంవినా కనపడిన అలలు యిప్పుడూ కనపడినాయి. అప్పుడూ సముద్రపువొడ్డున యిసక వుండేది. యిప్పుడూ వుంది. మార్చేమీ కనపడలేదు. ఔను! మార్పు నాకీవిధంలో జగ్గిగే సముద్రపువొడ్డున యిసకా, ట్యాలో సంగీతమూ లేకుండా యెందుకు పోవాలి?

సూర్యుడు తూర్పునే వుదయిస్తున్నాడు! ఆయిస్ క్రీమ్ తినటానికి చల్లగానే వుంది! విశేషా లేమీలేవు పట్నంలో!

అక్కడనుంచి మకాం అనంతపురానికి మార్చాను. మంచువేసవి. అర్ధరాత్రి పడకొండుగంటల సుమారుకు పూరు చేరాను. పూరు కొత్త. జబ్బానాడు 'యెక్కడికి సార్?' అన్నాడు. 'పెద్ద ఆస్పత్రికి పోగిమ్మన్నాను. అక్కడ నాకబుచ్చేసి 'ఫలానివారి యిల్లెక్కడి' అని అడిగి ఆయిల్లు చేరినతర్వాత బండివాణ్ణి 'మిస్ జేకబ్ గారు వున్నారా' అని అడగమన్నాను. జేకబ్ డాబా దిగి బండి దగ్గిరకు వచ్చింది. 'గుడ్ మార్నింగ్ మణి! అంటే 'గుడ్ మార్నింగ్ రాజు' అని షేక్ హాండ్ యిచ్చింది. మణి చెయ్యిచిల్లగాయిగ మల్లే అనిపించింది. 'నీ చెయ్యింత చిల్లగా వుందే' మన్నాను. 'కాని నా హృదయంలో చెప్పితనమే వుందని మణి సమాధానం చెప్పింది. సరే కేపు కలుసుకుంటానని గుడ్ నైట్ చెప్పి మకాం సత్రంలో వేశాను.

మణి—సంవత్సరంక్రిందట ఆస్పత్రిలో నాద్విర పనిచేసిన నర్సు. ఇప్పుడు ట్రాన్సుఫర్ అయి అనంతపురంలో పనిచేస్తోంది. అనంతపురం వెళ్ళేముందు మణి, మణితోపాటు యింకా యిద్దరు మలయాళనర్సులూ 'డాక్టర్! యీ పూరునుంచి వెళ్లిపోతున్నాను. ఒక్క సారి సూడా యిక్కడ ఓసినా చూడనేలేదు. మా కొక్క సారి చూపించరా?' అన్నారు. సరేననికెప్పి ఆ రాత్రి ముద్దుననర్సులకు మాసుందరిని కొంటపెట్టుకుని జబ్బాలో సినీమాకు వెళ్లి చూడారు తిరిగి వచ్చేస్తున్నాను. చీకట్లో బండిలో మార్పున్న నాచేతికి కొంత సేపటికి యింకోచేయి తగిలింది. షేక్ హాండ్ మో అనుకున్నా! ఇంకోచెయ్యి నాచిటికెవ్రేలు తడుముతోంది!.. వళ్లు రుట్లుమన్నది! నే నేమీ మాట్లాడలేదు. యెవరి క్వార్టర్లుదగ్గర వారిని దింపేసి నేనూ సుందరి యింటికి తిరిగివచ్చాము. ఒకనిద్ర పోయి లేచి ఏపం పెద్దది చేసి చేతినవున్న వుంగరం తీసిచూస్తే గోడలివేపున రెండేడు రాలు—మ...ణి!

నాకాశ్చర్యంవేసింది. అప్పటికి సంవత్సరంనుంచి రోజూ నేను చూచేమణి! ఒక్కరోజై నా తనకు క్రేమ వున్నట్టు నాకు చెప్పనూలేదు, నాకు క్రేమ వుందా అని అడగనూలేదు. పూరు విడిచి వెళ్లిపోతూ అర్ధరాత్రి యీ పనిచేసి చక్కాపోయింది. చూడోనాడు అనంతపురం నుంచి వుత్తరం వచ్చింది తనసాహసానికి తుమించుమని.

తనకు జవాబునేది వుంటుందా అని, తనకు సంవత్సరం నుంచి ధైర్యం దిక్కులేదనీ, చివరికి యిట్లా తేగబడ్డాననీ, తనకు నాస్యాయంబో కాస్త వోటు కావాలనీ, రెండు వస్తువులు దయవంచి పంపమనీ... ఒకటి, నా కేరుగల చిన్న వుంగ... రెండు, నా ఫౌన్ టెన్ పెన్ క్లిప్పులో యిమిసిన నా చిన్న ఫోటో. మూడుగోజుల క్రితం జరిగిన సంగతి చెప్పి, వుత్తరం చివరి వినిపించాను — మా సుందరికి. 'యేమిటి నీ సలహా' అన్నాను పంపించండి యేం పోయిందిగనక' అంది 'బాగా ఆలోచించి చెప్పావా? హృదయంలో కాస్త గొటంబోంది. దాని మాటే మిటి?' అన్నాను. 'బాగా వుంటే అట్లాకే యియ్యండి. నా కేసు భ్యంతిరం లేదు జవాబుమాడా రాయండి' అన్నది సుందరి. 'బాగా వుంటే...?' 'వుందా' అని ఆలోచించి మాస్తే — అదేమన్నా పెద్దబంగారాగనకా? నాకేం పాలుపోలేదు. అది మనసుకు పట్టించుకోకుండా ఆసంగతి విడిచి పెట్టి అడిగినరెండు పంపించాను. వచ్చే వుత్తరం పెళ్లేవుత్తరం ఒకటిన్న ఆఫీసు యిషాయింది. మూడు నాలుగుగోజుల కోసారి మధ్యాహ్నం పూట నవ్వుతూ సుందరి మంచందగ్గరకు వచ్చి 'మిణిషిగిరనుంచి వుత్తరం వచ్చింది. ఇస్తే నా కేమిస్తారు' అనేది. 'నీమా మూలు తీసుకో' అని జవాబు చెప్పివాణ్ణి. మనీ రాసిన వుత్తరాలన్నీ మా సుందరే తనట్రంకు పెట్టెలో జాగ్రత్త చేస్తూవుండేది.

ఆమణి యీ అనంతపురం నేను వెతుక్కుంటూ వెళ్లినమణి!

మర్నాడు మధ్యాహ్నం జేకబ్ క్వార్టర్స్ నుండి క్యాంపుకాట్ మీద నేను కూర్చుని మా సుందరియొక్క ఆకస్మిక... మొదలైన సంగతులన్నీ పూసగుచ్చినట్టు చెప్పాను. మణి కాఫీ కాది పెద్ద గ్లాసుటంబురులో పోసి చేతి కందిచ్చింది. 'అబ్బో యిం తెవరు తాగగలరు? తగ్గించి' మన్నాను. 'యేం నేను లేనా' అంది మణి. సగం తాగి తనకిచ్చేవరకు చూస్తూనంచుండేగాని ధర్మోష్టాస్కులో మిగిల్చిన కాఫీ తను తాగడు. గ్లాసులో నేను మిగిల్చిన సగం కాఫీ తాగి 'డ్యూటీ లేమవుతోంది వెళ్ళాలి' అంది మణి. 'యీ పూట నెలపు పెట్టెలేకపోయావా' అన్నాను. 'లేదు మనోచ్చావని తెలిసి అసిస్టెంట్లు సర్దుకు నెలవిచ్చే

టట్టు కనిపించలేదు. అంగుచేత నెల వడగలేదు' అంది. 'పోనీలే' అన్నాను. తలవంచుకుని... చివ్వన రెండు చేతులా నా మెడకు చుట్టుకున్నాయి — నా పొళ్లో మణి వుస్తకమల్లే చూస్తుంది... 'యింకా నన్ను తొక్కటానికీ నీకు ఆలోచనేనా' అంది.

అట్లా నారం పదిగంటల గెకినిజోయవయి. అదివరకు గజంబరం న నిలిచేమిటి యిప్పుడు ప్రక్కన మాగోచ్చగలడన్నమాటే అప్పు అంకెకన్న విశేషమేమీ లేదు — నామనసులోనూ గేగు, మననవశిలోనూ లేదు.

ఒకరోజున మనీతో అన్నాను 'యేం మణీ! నుం దరి వెళ్లి రెండు నెలలన్నా కాశీదు. నాకైతే ముందు సంగ గోమిటలిగాని, లైపు మొక్క పూచి గోమిటలి గాని యింతవరకు ప్రశ్నలే కల్గుంటేదు. కాని ఇగవై నాలుగు సంవత్సరాల వయసులోవున్న నన్ను చూడగానే స్వేచ్ఛగా వుండనిస్తారని నాకేహితం నమ్మకం లేదు. దేవుడు మూడు వంతులు నుగుట గ్రాశాడంటారు. నాకు యిప్పుడు ఒకపంక్తి చెరిగిపోయింది. రెండోపంక్తి చుగ్గు రాచి యేమిటో ప్రస్తుతం నేను చూచుకోవాలి. మాడోపంక్తి శ్మశానంలో కట్టలే కనిపెడ్డయి. నీ వారంత్రా నాచేతికి పెట్టిన వుంగరం యిదుగో చూచుకో. నా సుందరి వున్నప్పుడే నా హృదయంలో తావు కోరినదావవు నువ్వు! తన స్థానమే ఖాళీచేసి నుందరి నల్లిపోయింది. ఆథలమంతా పెద్ద అగాధమల్లేనో, పెద్ద శ్మశానమల్లేనో వుంది. యీ అగాధాన్ని భర్తీచేయమనో యీ శ్మశానంలో రాజ్యం చేయమనో నాకు యెవరినన్నా కడతొరన్నమాట. దాన్నే 'ద్వితీయం' అనబోతుంది — లోకం. నీవు వుత్తరంలో కోరిన కోర్కెనుబట్టి ఆస్థానం ఆక్రమించటానికి ఆర్హతగలదానవు అన్న విధాలా నువ్వు! నీవు శక్తిగల తోటమాలి వయితే యీ అగాధం చక్కనిసరోవరంగా మారిపోవచ్చు, యీ శ్మశానం ఉద్యానవనం కావచ్చు. అప్పుడది నామానస సగోవరం అవుతుంది, అందులో విహరించేహంసిని నీవు. ఉద్యానవనంలో సంచరించే వనదేవతవు నీవు. ఆమహాశక్తి నీకు లేకపోతుందా నీ 'రాజు' మరుభూమిని పాలించే 'ధూతరాజు', నీవు అందులో 'కాటికాపరివి'. నీ ప్రజ్ఞావిశేషాలు ప్రక

టింసుకోటానికి యిది నీకు చక్కని అవకాశము. ఇదే నారకకు కారణం. అలాగింది నాకు సమాధానం చెప్ప. కూడా బయద్దేరి వస్తానంటావా, సరే! లేదు అలాగిందిచటానికి వ్యవధికానాలా, నిరభ్యంతరం!.. 'శేపు కస్తూ'నంది మణి మరునాడు వచ్చేటప్పటికి దూరటీసుంది మణి యింకా తిరిగి రావోదు. పోలోవిన ఒకకవరు నాకు అడ్రసుచేసే వుంది

కవరులో నా వుంగరం వుంది. కాగితంలో యీ ముక్కలున్నాయి... ..

నాప్రియమైన రాణి,

సుందరి క్రమరాజ్యంలో నాది సిగ్గుపరచేక మని నాకు తెలుసును. నిన్ను క్రేమించటానికి సుందరి అనజ్ఞయివ్వటం నాకు తీరినానా. సుందరి ప్రపంచంలో మీరా దేవత లుంటారని నేను కబలోసారా అనటం లేదు. ఆమెస్థానం ఆక్రమించటానికి నాకు యోచన

గానూ అర్హతలేదు. నేను నిన్ను కోరదల్లానీఫాలో నాతో పాటు నాసమాధిలోకి తీసుకుపోనిమ్మని నీవుంగరం నీకు పంపేస్తున్నాను. దీనితో నీకు స్వేచ్ఛ. సుద్దులు.

ఎల్లప్పుడూ నీయొక్క
మణి.

ఉత్తరం వుంగరం తీసుకొని నాకేలీ వుంగరం చిన్న కాగితంలో చుట్టి బలమీద విడిచి బయటికి వచ్చే శాసన. కాగితంలో 'సడై' అనిమాత్రం రాశాను. అంశే! మల్లా మణిని యింతవరకు చూడలేదు!

మణి నాకు యిప్పటికీ సమస్యే! మణి చెప్పి నట్టు నాసుందరి దేవతేనేమో! లేకపోతే యింత ఆకస్మికంగా మాయమైపోతుందా?

కెవులు నిల్లులు పడేటట్టు ఫోను మల్లా —
'యెంకి వంటిపిల్ల లేవోయి లేవోయి,
యెంకి నావం కింక రావోయి రావోయి'.

వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. వ్యాసరచన రంజకంగా ఉండాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వివరాలు లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్టు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్టు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పది నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండుసంకలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించీ, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించీ ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచేదృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనం కావాలి. మన ఉద్యమాలూ, మనదేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్టు చూడవలసిందని వ్యాసకర్తలకు మనవి. —భా. సం.

జ్వాలాతోరణం

శ్రీ. శ్రీ.

స్వర్గనరకముల ఛాయాదేహళి
తెలి నలి తలుపులు తెరచి, మూసికొని,
నర్గ విలయ హేమంత వసంత
ధ్వంతకాంతి విక్రాంతివేళలో,
చావు పుట్టుకల పొలిమేరలలో
ఆవులించె నొక చితాగ్నికుండం :
అనాధజీవుల సమాధు లన్నీ
అఘోరించి ఘోషించాయి.

ఇదేమి? లోకం హిరణ్య నేత్రుని
పదాఘాతమున ప్రతిధ్వనించగ,
కురుక్షేత్రమున క్రుద్ధవృకోదరు
గదాఘాతమున గజగజలాడగ,

జాతిజాతి నిర్ఘాతపాత సం
ఘాత హేతువై, కాలకేతువై,
అదె సంపర్తపు తుపానుమేఘం
తొలి గర్జించెను తూర్యవిరావం.

ప్రదీప్తకీలా ప్రవాళమాలా
ప్రపంచవేలా ప్రసారములలో
మిహిరవాజితతి, మఘవధనుస్మృతి!
పుడమికి నేడే పుట్టినరోజుట!

—

ప్రతి

‘లాంగ్ నేపిల్ కాటక్’

పి. హెచ్. రామరెడ్డి

[అగ్రికల్చరల్ డైరెక్టరుగారయిన పి. హెచ్. రామరెడ్డిగారు ఈనడుమ మద్రాసు రేడియోద్వారా ‘బ్రాడ్ కాస్ట్’ చేసిన ఉపన్యాస మిది. ఇందు ప్రతియే దూడలనియు వ్యవహృతమయినది. భా. సం.]

దూది యేదో యొకవిధముగా, అసగా గుడ్డలు నేయుటకుగాని, మెత్తలుగా కుట్టుటకుగాని, గాయములు పుండ్లను కట్టుటకుగాని, గుడ్డలు కుట్టుటకు దారముగా జేయుటకుగాని, యుద్ధ పరికరములకుగాని వినియోగించని దేశము ప్రపంచములో లేదు. అయినా దూది ప్రతిదేశమునను పైరుగుటలేదు. కారణ మేమనగా, ప్రత్తిచెట్టు ఉష్ణ దేశములందును సమశీతోష్ణ దేశములయందును మాత్రమే పెరుగుచుగాని శీతలదేశములలో పెరగదు. ప్రత్తి హిందూ దేశమునందును, చీనా దేశమునందును, ఈజిప్టు దేశమునందును చిరకాలమునుంచి పైరుగుచున్నది. కాని గడచిన ౧౫౦ - ౨౦౦ సంవత్సరములుగా అమెరికా సంయుక్తరాజ్యములు (United states of America) మొదలగు దేశములలో నయితము యెక్కువగా పైరుపెట్టబడుచున్నది. అంతేగాక గడచిన ౨౦ సంవత్సరములుగా, అసగా యూరోపుమహాయుద్ధము ముగిసినది మొదలు రషియావరకు, తూర్పుఆఫ్రికాయందును, మెక్సికో పెరు ఆర్జెంటయిను దేశములందును, కొంతమట్టునకు ఆస్ట్రేలియా ఖండమునందును ప్రత్తిపంట ఏటేట హెచ్చుచున్నది. ఇటీవల, అసగా మూడు నాల్గు సంవత్సరములుగా జపానువారు మం

చూరియాయందును ఈ పంటను పైరుచేయుటకు తగినప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. దూది ప్రతిదేశమునకును కావలసిన ముఖ్య వస్తువులలో ఒకటి యగుటచే ఏయే దేశములకు కావలసినంత దూదిని ఆయా దేశములలోగాని, ఆయా దేశములకు సంబంధించిన తదితర దేశములందుగాని పైరుచేయుటకు ప్రతిదేశమువారును ప్రారంభించినారు. ఈవిధముగా పండించుటకు వీలుగాని దేశములలో కృత్రిమపుదూదిని, అసగా ‘ఆర్టిఫిషియల్ ఫైబర్స్’ను (artificial fibres) తయారుచేయుటకు ప్రారంభించినారు. ఈకృత్రిమపుదూది మొత్తము మూడునాల్గుసంవత్సరములుగా ఏటేట ఎక్కువగుచున్నది. ఈదూది యొకను ఎక్కువకానున్నది. కారణ మేమనగా, కొన్ని విషయములలో ఈదూది సాధారణపుదూది కంటె ఎక్కువ యుష్మయోగమయినది. అందుకుతోడు వెల తక్కువ. అందువలన ఇది యెంతమట్టునకు ఎక్కువగునో అంతమట్టునకు మన సామాన్యపుదూదికి ధర తగ్గక తప్పదు.

ప్రపంచములో ఏటేట ౩ కోట్లబేళ్లకు పైబడి దూది పండించుచున్నది. అందులో ౧ కోటి ౪౦ లక్షలవరకు అమెరికాసంయుక్తరాజ్యములలోను, ౬౦ లక్షలు మన హిందూ

దేశమునందును, 3/4 లక్షలు రషియాయందును, 30 లక్షలు చీనాయందును, ఈశ్చత్వలో 102 లక్షలవరకును, బ్రెజీలులో 112 లక్షలవరకును ఉత్పత్తియగుచున్నది. మిగతదూర్ణ తూర్పు ఆఫ్రికాయందును, దక్షిణ అమెరికాలో కొన్ని దేశములయందును, పరిషియా యందును, కొద్దికొద్దిగా మరికొన్ని దేశములందును వైరగుచున్నది. దూది వైరగు దేశములలో అమెరికా సంయుక్తరాజ్యములు మొదటిది. రెండవది హిందూదేశము.

ప్రత్తి విత్తనమునకు అంటుకొనియుండు పసెలు లేక పోగులను 'స్టేపిల్' అని అందురు. ఈ 'స్టేపిల్' నిడివిని బట్టి 'లాంగ్ స్టేపిల్' దూది లేక పొడుగురకపుదూదియనియు, 'మీడియం స్టేపిల్' దూది లేక మధ్యరకము దూదియనియు, 'షార్ట్ స్టేపిల్' దూది లేక కురుచరకపుదూది యనియు దూది నంతటిని మూడు విధములుగ విభాగించియున్నారు. ఒక అంగుళము పొడుపుకు మించియుండినదూదిని 'లాంగ్ స్టేపిల్' దూది యని అందురు. పడింట 1-వ భాగము, అనగా 2/3 అంగుళములకు మించి 1 అంగుళము వరకు పొడవుగా నుండు దూదికి 'మీడియం స్టేపిల్' లేక మధ్యరకముదూది యనిపేరు. 2/3 అంగుళములకంటె కురుచగా నుండు దూదికి 'షార్ట్ స్టేపిల్' దూది లేక కురుచరకము దూది యనిపేరు.

'లాంగ్ స్టేపిల్' కాటనులో మిక్కిలి ప్రశస్త మయినదూది అయిలెండ్సు అను ద్వీపములలో వైరగుచున్నది. కాని అది 1000 - 1100 బేళ్లకంటె ఎక్కువగా పండుట లేదు. దీని 'స్టేపిల్' పొడవు 13/4 అంగుళమునకు మించియుండును. ఈ రకము ప్రత్తిని ఇతర దేశములలో పండించుటకు ఎన్నియో

ప్రయత్నములు జరిగినవికాని ప్రయోజనము కనబడలేదు. నీ అయిలెండ్సుదూదికి తరువాత నచ్చునది 'ఈజిప్షియన్ కాటన్'. ఈ దూదిలో కొన్ని రకములు 1000 అంగుళము పొడవునకు మించియుండును. తూర్పు ఆఫ్రికా, బ్రెజీల్ దూది యంతయును, సంయుక్తరాజ్యములు రషియాదూదిలో కొంతమట్టి సకును 'లాంగ్ స్టేపిల్' లో చేరినది. మన దేశములో 'లాంగ్ స్టేపిల్' దూది 10-12 వేల బేళ్లు మాత్రమే తయారగుచున్నది.

మన దేశములో 'లాంగ్ స్టేపిల్' దూది కొద్దిగా తయారగుటనుబట్టి మనదూది నంతటిని మధ్యరకముదూది (Medium staple) యనియు కురుచరకముదూది (Short staple) యనియు రెండువిధములుగా భాగించవచ్చును. మన దేశములో పండు 1000 లక్షల బేళ్ల దూదిలో 10-20 లక్షల బేళ్లు 'మీడియం స్టేపిల్' దూది. తక్కిన 1000-2000 లక్షల బేళ్లు 'షార్ట్ స్టేపిల్' దూది. 'షార్ట్ స్టేపిల్' దూది చీనాదేశమునందును, కొద్దిగా రషియా సంయుక్తరాజ్యములు, పరిషియా మొదలగు తదితర దేశములందును వైరగుచున్నది కాని, ఆ దేశములవా రందరును మనవలెనే 'షార్ట్ స్టేపిల్' దూదిని వదలి 'లాంగ్ స్టేపిల్' దూదిని పైరుపెట్టుటకు ప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. 'షార్ట్ స్టేపిల్' కాటను బాగుగా పండుచోట్లలో 'మీడియం' లేక 'లాంగ్ స్టేపిల్' కాటను' సాధారణముగా చక్కగా ఫలించదు. చక్కగా ఫలింపజేయుటకు బహుప్రయత్నములు కావలెను; అనగా ఆప్రదేశములకు అనుకూలమగు 'లాంగ్ స్టేపిల్' కాటనును తయారు చేయవలయును. అటు సిమ్మట ఆప్రత్తి యెక్కువగా ఫలించు

టకు భూమిని ఏవిధముగా సేద్యము చేయవలసినది. ఏమాసములో విత్తనము వేయవలసినది, ఏయే యెరువులను వేయవలసినది అను విషయములను గురించి పరిశోధించవలెను.

మన దేశములో గల దూదియంత్రములకు ఏట 30 లక్షలబేళ్లు కావలసియున్నదిగాని అందులో 25 లక్షల బేళ్లు మాత్రమే మనదేశపుదూది. తక్కిన 5 లక్షలు పరదేశపుదూది.

మన దేశమునందు సలించు 10-20 లక్షలబేళ్లు 'మిడియం ప్రెస్' కాటను'లో చాలాభాగము మనదేశపు దూది యంత్రములలోనే వినియోగమగుచున్నది. మిగిలినది సులభముగా పరదేశములకు ఎగుమతి కాబడుచున్నది.

'మిడియం ప్రెస్' కాటనులో కేవలము కరుచగానుండు దూదికి 'బెంగాలు కాటను' అని పేరు. దాని 'ప్రెస్' పొడవు 3/4 మొదలు 1 అంగుళమువరకు. దానివైరు 13-14 లక్షల బేళ్లు. ఈదూది మన దేశములో డేరాగుడ్డల వంటి ముతకబట్టను నేయుటకును, ఇతర దేశములలో గొర్రెబొచ్చతో చేర్చి 'వులన్' గుడ్డలుగా నేయుటకును పనికివచ్చుచున్నది. అందువలన యేట 5000 ఈ బెంగాలు దూది మనదేశమందును, ఇతర దేశములందును సులభముగా ఖర్చుగుచున్నది.

మన దేశములో మిగిలిన 25 - 27 లక్షల బేళ్ల కరుచదూదికి ఉప్రమాన్ అనియు, థోలరాన్ అనియు, నేలమ్స్ అనియు, 'కోకనా డాన్' అనియు, 'మాల్యాన్' అనియు పేర్లు. ఇందులో కొంతమట్టునకు అనగా 2 - 3 లక్షల బేళ్లవరకు మనదేశమునందే విని

యోగ మగుచున్నది. తక్కిన దంతయు ఇతర దేశముల కెగుమతి కావలయును.

మన దేశములో ఖర్చుకాబడు 'మిడియం ప్రెస్' కాటను', 'బెంగాలు కాటను' మొత్తము రమారమి 35 - 37 లక్షలబేళ్లు పోగా తక్కిన 22 - 25 లక్షలబేళ్లు ఇతర దేశములకు ఎగుమతి అయిననేకాని మరే విధమునగాని మన దేశములో వాటికి ఖర్చులేదు. ఈ మిగిలిన దూదిలో రమారమి 15 లక్షల బేళ్లు జపానుకు పోవుచున్నవి. ఈమధ్య ఇంగ్లండు దేశమువారు 5 - 6 లక్షల వరకును కొనుచున్నాడు. మిగిలిన దూది ఫ్రాన్సు, బెలిజియం, జర్మనీ, యిటలీ దేశములకు పోవుచున్నది. యూరపుయధమునకు ముందు ఈ నాల్గు దేశములవారు 2-3 లక్షల బేళ్లవరకును కొనుచుండిరి కాని ఇప్పుడు వారు మనదేశమునుండి కొనుదూది స్వీకరించును.

జపానువారు మన దేశమునుంచి ఏట 15 లక్షల బేళ్లవరకు కొనుచున్నారని యంతకుముందే తెలియబరచితిని. ఏదో యొక కారణమున జపానువారు మనదూదిని కొనుటకు మానుకొనినయెడల ఈ 15 లక్షల బేళ్లదూదికి వేరే ఖర్చులేదు. ఏలననిగా ప్రపంచమునం దంతటను నయమయిన బట్టలకే గిరాకి ఏట 15 లక్షల బేళ్లు చున్నది. ముతకబట్టకు గిరాకి తగ్గుచున్నది. అందుచేత మన 'మిడియం ప్రెస్' కాటను' జపానువారుతప్ప మరెవ్వరు గాని అంతగా వినియోగించరు. అందువలననే 5, 6 సంవత్సరములకు ముందు మన దేశమునకు దిగుమతికాబడు పరదేశపు గుడ్డలపై సుంకమును లేక 'యింపోర్టు' పన్నును

ఎక్కువచేసినప్పుడు ఆ పన్నును తగ్గించి ననేకాని హిందూదేశపు చూదిని మేము కొనుటలేదని జపానువారు నట్టుంటిరి. మన చూదిని విక్రయించుటకు వేరే సదుపాయము లేనందున వారితో మనదేశ మొక బడంబడిక చేసికొనవలసివచ్చెను; అనగా మన దేశమునుండి వారు సంవత్సరమునకు ఇన్ని బేళ్లు కొనివలయుననియు, అందుకు బదులు మన మాదేశమునుంచి యిన్ని గజముల గుడ్డను కొనివలయు ననియు ఏర్పాటు కాబడెను. ఈ యేర్పాటు ఎంతకాలము జరుగునో తెలియదు. ఈ యేర్పాటునకు ఏ కారణమునగాని భిన్నము కలిగినయెడల అటుపిమ్మట ఈదూదికి ఏగతి నట్టనున్నదో తెలియదు.

ఈ 'పాప్టే స్టేషిల్' దూది ముఖ్యముగా సెంట్రల్ ప్రావిన్సెస్ నందును, కొంతమట్టునకు బొంబాయి కోస్తాయందును, హైదరాబాదు సెంట్రల్ యిండియా స్టేటులయందును వైరగు చున్నది. ఆ యన్ని వోట్లయందును ఈ దూదిని వదలి "మిడియం స్టేషిల్" దూదిని వైరు చేయుటకు తగిన ప్రయత్నములు జరుగు

చున్నవి. 'మిడియం స్టేషిల్'కు ఎక్కడయినను గిరాకి యున్నది.

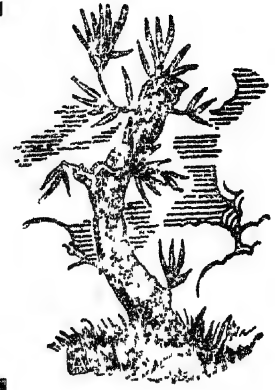
మన మదరాసుకోస్తా ప్రత్తింట మొత్తము ౫,౫౦,౦౦౦ బేళ్లు. అందులో సేరిమ్పూ కాటను ౩౪,౦౦౦ బేళ్లును, కాకినాడకాటను ౨౫,౦౦౦ బేళ్లుమాత్రమే 'పాప్టే స్టేషిల్' హతిలో చేరినవి. తక్కినవన్నీ 'మిడియం స్టేషిల్' తరగతిలో చేరినవి; గాని వర్తిములు సగ్గి వైరుకు చీకఁజేసినదో, వాటి 'స్టేషిల్' పొడవు కొంచెము తగ్గిపోవును. అయినను ఆగ్రికల్చరల్ డిపార్టుమెంటువారిచే తయారు చేయబడిన హగరి ౧-వ నంబరు ప్రత్తి కంబోడిరూ ౨-వ నంబరు ప్రత్తి, క్రొత్తకరుంగన్ని ప్రత్తుల 'స్టేషిల్' ౧ అంగుళమువరకు ఉండడమువలన కాలప్రకృతి ఎట్లుండినను అవి ౭/౮ అంగుళములకంటె తక్కువ ఉండజాలవు. ముంగారిదూదిని, సేరిమ్పూదూదిని, కాకినాడ దూదిని వృద్ధిచేయు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఈ ప్రదేశములకు అనుకూలమయిన 'మిడియం స్టేషిల్' ప్రత్తిరకములు తయారయిన పిమ్మట మనకోస్తాలో 'పాప్టే స్టేషిల్' రకములను వైరుచేయుట బొత్తిగా మానివేయుటకు వీలగును.

గడ్డము.

దానిపురాతనచారిత్రము

వి. వి. ఎల్. ప్రభాకర్

గడ్డ ముంచుకొనవచ్చునని, యుంచు కొనరాదని తెలుపుచట్టములు, గడ్డము నాకార మిట్లుండవలెనని, సరిమాణ మింత యుండవలెనని నిర్ణయించుశాసనములు పెక్కులు లోకములో గలవు. గడ్డమును గూర్చి రాజులు, జమీదారులు, కొన్ని యుద్దేశములు గలిగి వాని నాచరణములో బెట్టి వారితా బేదార్లనుగూడ వారిదారులనే నడిపించిరి.

గడ్డపుమూలలను తీసివేయరాదని హీ బ్రూమత్స్థులధర్మనిర్ణయము. మోసెస్ యూదులను గడ్డముతీయరాదనియే శాసించియుండెను. కొన్ని మతములవారు ముండితముఖము ముఖ్యధర్మమని తలచుచున్నారు. కుష్ఠరోగికి గడ్డము తీసివేయవలెనని నియమము గలదు. కాక్తీలో ప్రాచీనకాలమున జరిగిన ఒకానొకసభలో సభవారు క్లెర్గిమన్ (మతాచార్యులు) తమవెండ్రుకలను బెరుగ సీయరాదని శాసించిరి. 'చర్చి'వారికేగాక యితరులకును గడ్డము ఉండరాదని అటు తరువాతినభలలో నిర్ణయమైనను, అది నమలులోనికి రాలేదు.

గడ్డమును తీసివేయవలెననుశాసనము మధ్యయుగమందెల్ల నాచరణలో నుండెను. టవులూసులో ౧౧౧౯ - వ సంవత్సరములో జరిగిన సభలో "గడ్డము పెంచుకొన్న మత

గురువులను వెలివేయవలసిన"దని నిర్ణయించిరి. పోప్ మూడవ అలెగ్జాండరు గడ్డము పెంచుకొన్న మతశాఖకు సంబంధించిన ఉద్యోగులను బలవంతముగా బట్టుకొని వారిగడ్డములను గొటిగి వేయవలెనని యాజ్ఞాపించియుండెను. 'క్లెర్గి'కి మేకలకువలె గడ్డములుండరాదని, ద్రాక్షాసవము ద్రాగునప్పుడడ్డంకిగానుగడు మీసముల నుంపరాదని పెక్కునిర్ణయము లైరోపాఖండమున ౧౬-వ శతాబ్దములో గన్పట్టుచున్నవి.

మతబోధకులు గడ్డము పెంపరాదని నియమము ఇంగ్లాండులోగూడ నుండెను. మతబోధకుడు ముండితుడనియే వ్యవహరింపబడుచుండెను. ఆల్ఫ్రీడ్ రాజు "ఒక డింకొకని గడ్డము గొటిగి వేసినయెడల, వాడు ౨౦ పిల్లింగుల దండుగ నిచ్చుకోవలయును. ఎవడైన నొకని గట్టివైచి గడ్డము గొటిగిన, వాడు ౬౦ పిల్లింగుల దండుగ చెల్లించవలెను" అని శాసించెను.

ఐదవ ఫిలిప్ప రాజునకు గడ్డము మొలవ లేదుగావున, స్పెయినుదేశమువా రానాడు గడ్డములు తీసివైచిరి. పదుమూడవ లూఈ రాజుకూడ నట్టివాడే యగుట ప్రాచీనదేశస్థులు గడ్డములు తీసివైచిరి. మొదటి ఫ్రాన్సిసుప్రభువు గడ్డముమీద నొకమచ్చ

యుంటచే అతడు గడ్డము పెంచుకొన్నాడు. ఆతని జూచి ప్రజలు గడ్డలు పెంచిరి. “యథా రాజా తథా ప్రజా” కదా !

సశ్చిమాభికాలో గడ్డము లరుదుగా నుండును. ఎక్కడేని ఒకడు గడ్డము గలవాడున్న “బిగ్ డాడీ”యని నలువరు వింతగా బుట్టెదరు. ఆప్రేలియావారికి బెద్దగడ్డము లుండును. న్యూగిన్ లో గృతి మపు గడ్డములు సైతము పెట్టుకొందురు. ఈ జిప్టులో సీసజాతులవారికి గడ్డము లుండును. ఉన్నతోద్యోగులు, మతబోధకులు మంగళ్లకు జాల పనిచెప్పుదురు. ఆదేశములో గూడ గొన్ని ముఖ్య సమయములందు గృతిమపుగడ్డములు పెట్టుకొందురు. అట్టి యెడల రాజులగడ్డములు చదరముగా గత్తిరింపబడును.

యూదులకు పొడవైన గడ్డము లుండుట యాచారమైనను, పాలస్తీనులో మూడవశతాబ్దమునందే పెక్కండ్రు గూదులు గడ్డములు కత్తిరించుకొనుచువచ్చిరి. జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ — ఈదేశములలో గత్తిరతో గడ్డములు కత్తిరించునాచారముండెడిది. క్రీస్తుపుట్టకముందే గ్రీసులో, రోములో ట్రోరముచేయుచుకొనుట వాడుకలో నుండెను. హాడ్రియన్ రాజైనదిమొదలు గడ్డములు నాజుకులైనవి. కాజారులోని తొల్లింటిపాలు సడుమువఱకు ప్రేలాడు గడ్డము లుంచుకొనువారు. కాని నాజరుద్దిన, వానిసంతతివారు గడ్డములు ట్రోరము చేయుచుకొన మొదలుపెట్టిరి. టిబెటువారు తంటసముతో గడ్డపువెండ్రుకలు తీయించుకొనువారు. లామాలూమాత్రము నిండుగడ్డము లుంచుకొనువారు.

మొదటిమనుజుడు ఆదాము గడ్డము తోడనే సృష్టింపబడెనందురు. జగత్ప్రత్యయైన జూన్ గడ్డముగలవాడు. త్రిమూర్తులలో మొదటివాడు గడ్డముగలవాడట. అబ్రహాము, అగామెమ్మన్, ఓడెన్, ఆర్థురాజు, చార్లిమేన్ — వీరందఱు గడ్డముగలవారలే. మహమ్మదు, అతనికి బూర్వులును గడ్డములవారే. షరిఫురాజులు గడ్డపు వెంట్రుకల నూగరములుగా జుట్టించుకొనువారు. వైస్వేప్రభువులు గడ్డమును చక్కని యుంగరములుగా పెట్టుకొని వానికి బరిమళపు నైలము రాచికొనువారు.

కత్తితో గడ్డము యిటకు యానుల నేనములు సమ్మతించవు. ఏయిన దేవుడు పురుషునికి స్త్రీనుండి భేదము తెల్పుటకై గడ్డము నొసంగెనని వారి నమ్మకము. మధ్యయుగమువారు కత్తిరతోగూడ గడ్డమును గత్తిరింపరాదని, యది మహాపాపకమని నమ్మినవారు గారు. ఈసాకు లూరియా యనునాతడు తనగడ్డము వెండ్రుక సుక్కడ రాలిపోవునో యని దానిని సుట్ట కొనువాడు కాడట.

గడ్డముల పెంకమునకు పిరోథులు కూడ బూర్వకమున బెక్కండ్రు గారు. “జోసెఫ్ సోలొమన్ డెల్ మెడిగో” యిట్లు వచించినాడట.

“If men be judged wise by their beards and their girth

Then goats were the wisest of creatures on earth”

ఖలీఫాలలో మొదటిసలీము గడ్డము లేకుండ గనబడినవారిలో మొదటివాడట. ఆతనిమంత్రి యది కూడదనగా నతడు,

"I have cut off my beard, that the Vazier may have nothing to lead me by"

అని జవాబు చెప్పినాడట.

శత్రువులకు దొరకకుండునట్లు, ఆలెగ్జాండురు తనపైచికులను గడ్డములు గత్తిరించుకొన నాజ్ఞాపించెనట. గ్రీకులు ఆలెగ్జాండురు కాలమువఱకు గడ్డము లుంచుకొను వారని చరిత్ర తెలుపుచున్నది. క్రీ. పూ. ౨౯౬ ప్రాంతమున రోమనులలో టెసిసన్ మేనా యను సిసిలీమంగలి డొరపుషధతి మొదట నెలకొల్పినవాడట. ఆకాలములో మొట్టమొదట సిసియో ఆఫ్రికానస్ అను నాతడే ప్రతిదిన డొరపుషధతి ప్రారంభించినవాడని చెప్పదురు. మన హిందూ దేశములో వలెనే యీ కాలములో ప్రతి యవకునకు గేశఖండనమహోత్సవములు వైభవముతో జేయుచుండిరి. పదునేడవ శతాబ్ది మధ్యమున జర్మనీలోని యూదులు రోమ సంహరిగా నొకచిధమగు రాతిని, గొన్ని యోషధులను నుపయోగించువారు. యూరపులో ౩, ౧౪ లూ యీల కాలములో మాత్రమే నవీన డొరపుషధతులు ప్రారంభమైనవి. మన దేశములు చిరకాలమునుండి "డొరము"న కలవాటూపడి యున్నారుగదా! ౧౮-వ శతాబ్దములో ఫ్రెంచివారు పరిపూర్ణ డొరపుషధతులు నెలకొల్పిరి.

పారసీకులకు, తార్తారులకు జిరకాలమువఱకు యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి. వానికి గారణము గడ్డములే. పారసీకులకు గడ్డము లుండెను, తార్తారులకు లేకుండెను. బైబిలుయొక్క ప్రాతనిబంధనప్రకారము ఛూడ నొకప్పుడు ఒకతెగుదారియగు నాస్తి

కుడు డేవిడ్ రాయబారుల గడ్డములు గొట్టి పేసినట్లును, అయ్యది గొప్పయవమానమని వాని తలచినట్లును చెలియుచున్నది. రాజునకుఁ గనికరము గలిగి తనవారియవమానము నివారింపగోరి,

"Tarry ye at Jericho until your beards be grown"

అని చెప్పినట్లున్నది. చెఱసాలనుండి యీవలకు గీసికొనిరాబడిన పిమ్మట జోసెపునకు గడ్డము గొట్టిగించి, మఱి, రాజునెదుటకు గొనిపోయిరట.

౧౭౭౯ - ౧౮౫౯ సంవత్సరములలో జీవించియున్న జేమ్సు వాడ్లు అనుచిత్రకారు డొకడు "గడ్డము, దానివేదాంతతత్త్వము" అనునొక గ్రంథము రచించినాడు. అందు, మనుజుడు దేవుని ధిక్కరింప దలపు లేక యున్నవాడైన దస్పక గడ్డము బెంచుకొనవలయునని పదునెనిదికారణములతో జక్కని హేతువాదముచేయుచు నొకరచన చేసియున్నాడు. ౧౮౬౦ లో ధియోలోగోస్ అనునతడు "డొరము సబ్బాతు (Sabbath)నకు, సువార్తవ్యాప్తికి గొప్ప యడ్డంకి" యనుగ్రంథ మొకటి వెలువరించినాడు. గడ్డము దేవుని యపారకరుణచే నేర్పడిన యురసంతక్షణియని, యది గండభాగములగాక చిబుకముమీదనున్న దానిప్రయోజన మనుమానింపదగినదని, దానియుపయోగ మనర్హ్యమని యందు ప్రాసియున్నాడు. జూలియన్ చక్రవర్తి "మిసోపోగోన్" అనుగ్రంథమున ఆంటియాక్ ప్రజలు గడ్డములు తీసివైచుకొని పురుషస్వభావమును గోల్పోయి స్త్రీలైపోయిరని ప్రాసియున్నాడు.

ఇప్పుడు యురకర్మ లోకమంతయు విరివిగా వ్యాపించియున్నను, దానింగూర్చి విసుగుజెందనివా గుండరు. ఇందుగూర్చి బైరన్ మహాకవి రచించిన “డాన్ జాక్” చూచునది.

ఎనిమిదవ హేన్రీ యింగ్లాండు నేలుకాలములో ‘లింకలన్ ఇన్’ వారు గడ్డ మున్ను మనుజులయొద్ద రెట్టింపుసామ్మ వసూలు చేయువారు. ఆకాలమున గడ్డమున నుండే డిడి. ఒకపక్షమునుండి యెదుగుచున్న గడ్డమునకు 3 పిల్లింగుల ర పెన్నీలు వన్ను విధించువారు.

రష్యాలో పీటరుచక్రవర్తి యనాగరికపుగడ్డములపై బన్ను విధించువాడు. గడ్డముంచుకొనువారిలో కడజాతివా రొక్క “కాక్వెక్కు” (కానివంటిది), తక్కినవారు నూలు రూబాలులు చెల్లింపవలసియుండెనట. ప్రతిపురద్వారములకడను ఈవన్నులు వసూలుచేయుట కుద్యోగులను నియమించువారు.

ఎలిజబెత్తురాణియొద్ద జార్జి కిల్లింగువర్తు అను నుద్యోగి గలడు. అతనికి 7 అడుగుల పొడవుగల గడ్డ ముండెనట. దానికంటె గొప్పగడ్డము మూడవ అలెగ్జాండరుచక్రవర్తి కుండెనట. మార్షల్ ఐలాండర్సునకు గడ్డము చివ పొడవుగా, — నొక్కొక్కప్పుడు చీల మండదాకకూడ— వ్రేలాడు సన్నని జడ వంటిది యుండెనని చెప్పుదురు. మిక్కిలి పొడవైనగడ్డము పశ్చిమాఫ్రికాలో నొకప్పుడొకని కుండెనట. దానిపొడుగు ౧౮ అడుగులట. దానిని జుట్టగా జుట్టియుంచువాడట.

“సైంటు పాలా” యనునామె ఒకతె గలదు. ఆమె స్పెయిన్ లో ఆనిలాపురమున

నొక పేదకుటుంబములో బుట్టినది. ఆమె చాల నందగత్తె. ఆమెను జూచి యొకయువకుడు మోహించినాడు. కాని యామెకు వానియందెట్టము లేకపోయెను. అత డామెను దఱుముకొని యొకయడవికి గోయెనట. ఆమెను గాఢాడువా రెవ్వరు లేనందన, నామె భక్తితో నొకసిలువను ఇరణుజొచ్చి దానినే కాగి లించుకొన్నదట. పెంటనే యామెకు మీసమును గడ్డమును మొలచినవట! ఆయువకు డామెను జూచి యానవాలుపట్టలేక విడిచి వెళ్లిపోయెనట.

సైంటు విల్జిఫార్డిస్ అనునామె యింకొకతె గలదు. ఆమె బోర్నూగల్ రాజునకు బుట్టిన కవలపిల్లలలో నొకతె. సెండ్రి యామెను సిసిలీరాజున కిచ్చి పెండ్లిచేయగోరెను. కాని యాపిల్ల నీవిధికాల మంతయు గన్యగానే యుండవలెనని నిర్ణయించుకొనెను. ఆమె తీవ్రముగా దేవుని బ్రార్థించగా నామెకు మీసము, గడ్డము మొలచినవట! సిసిలీరా జది చూచి యేనగించుకొని వెడలిపోయెనట.

చారిత్రకముగా గడ్డములుగల కాంక్షలు:

౧. బార్టల్ గ్రేట్టి—స్పట్టాగ్ధకాపురస్థానము. ౧౫౭౨ లో బుట్టినది.

౨. పండ్రెండవ చార్లీ నేసలో నొకయాడుది గలదు. ఆమెకు ౧౫ గజముల పొడువు గల గడ్డము గలదట. ౧౮౭౮ సంవత్సరములో ‘పుటూవా’ యుద్ధములో నామె చెఱబట్టబడి జార్ గారికి బహుమానముగా నియ్యబడినది.

౩. “మిల్లీ బోయీడి చెన్” యనునామె జిసీవాలో ౧౮౩౮లో బుట్టినది. ఆమెను

౧౮౫౨ - ౫౩ సంవత్సరపు లండన్ ప్రదర్శనములోనికి నీసికొనివచ్చిరి. ఆమెకు నల్లపై పెద్దజుట్టెకాక దట్టమైన నల్లగానున్న మీసములు, గడ్డము, చేతులపై నొత్తుగా వెండ్లుకలును నుండెనట.

౪. ౧౮౫౭ లో లండన్ లో బ్రదర్లింప బడిన సూలియా పాప్ట్రీనా యను మఱి యొకవనిత యట్టిదేనట.

ఇటుచని గడ్డముగలవాడు జిత్తుల మారియని, యెత్తుగడ్డము గలవాడు మూర్ఖుడని, విషయబడినగడ్డము గలవాని నెవ్వరేమి చేయలేరని — ఇత్యాది వచనములు గడ్డములగూర్చి యొకదేశములో జెప్పకొందురు. మన హిందూదేశములో మెత్తగా, నొత్తుగా, పెడల్పుగానున్న గడ్డములు భాగ్యచిహ్నములని చెప్పదురు. ఎత్తుని గడ్డముగలవారందొంగలనియు, గోదమరంగుగడ్డములు, చెవులదాక వ్యాపించుగడ్డ

ములు భాగ్యనూచకములు కావనియు పల్కుచురు.

పనివాండ్రకు గడ్డములు కాపుదల నిచ్చునని, ధూళి వారిలో నంతగా జొరదని చెప్పదురు. అది నిజమే.

ముండితముఖ మెక్కుడు సుందరముగా నుండునచ్చును. ముసలితనమును గొంత కప్పి పుచ్చవచ్చును. కాని పండ్లులేనివారికి గడ్డమాలోకమును గప్పిచేయును. గడ్డముగల వారిచూపులు భావపూరితములై యుండును. నటకుల కది మిగుల నుపయోగకారి. గొంతుజబ్బులున్నవారు గడ్డములు గొఱుగ గూడదని వైద్యులు నిర్ణయించియున్నారు.

గడ్డము మంచినది, చెడ్డదని చెప్పట కెన్నియో హేతువాదములు గలవు. నానిని గొంతవఱకు జెప్పితిని. షేక్స్పియర్ మహాకవి చెప్పినవాక్యములతో నీ వ్యాసము ముగించుచున్నాను.

“He that hath a beard is more a youth, and he that hath no beard is less than a man”.

పుస్తక సమీక్ష

గాంధీచరిత్రము - సిద్ధాంతములు

కర్త: కొమంహారి శరణోపాచార్యులుగారు,
ఎం. ఏ., బి. ఎల్. ఎల్. అణాలు.
చిరునామా — కొ. శరణోపాచార్యులుగారు,
వకీలు, కాకినాడ.

మహాత్మా గాంధీ కృత తాను స్వయంగా రాసి ప్రకటించినాను కదా! అట్టి ఈ పుస్తకం ఎందుకని కొంత మంది అడగవచ్చు. వారికి గ్రంథకర్తగారు ఈ విధంగా జవాబు చెప్పినారు —

— 'మహాత్ముని జీవితచరిత్ర సమగ్రమైనది ఆంగ్లముం దింతవరకు లేదని తోచినది. 'ఆత్మకథ' ౧౯౨౧ తోనే నిల్చిపోయినది. మరియు అంగ్లమునా మహాత్ముడు సహజముగ ఆధ్యాత్మిక వికాసమునకే ప్రాముఖ్య మిచ్చెను.'

ఆచార్యులుగారు ఆంగ్లభాషానికి చిరపరిచితులు. మనదేశంలో ప్రస్తుతం ఎక్కువ ఘోరతవహించి, భారత జాతి నుద్ధరించుటకు కృషి సల్పుచున్న బోనూ, నెహ్రూ గార్లనుగురించినవీరి జీవితచరిత్రలు పాఠకులు ఇంకా చూచిన వియుండురు. మహాత్ముని స్వయంగా తన ఆత్మకథ రాసినమాట నిజమే. అయినా అనేక కారణాల త మహాత్ముని గురించి వేరే పుస్తకాలు బయలుదేరటం అవసరం. ఎందుకంటే ఆచార్యులవారు చెప్పినట్లు, ఆగ్ర ౧౯౨౧ వరకే ఆగిపోయింది. మహాత్ముడే స్వయంగా తన మిగిలిన కథకూడ పుస్తకంలోకి ఎక్కిస్తూ డేమానని మనమంతా చాలా ఆతురతతో చూస్తున్నాం. కాని వారిదుకై మళ్ళీ కలం పట్టలేదు. అదీకాక వారిది ఎంతవరకూ ఆధ్యాత్మికదృష్టికోణం. ఆదృష్టితోనే వారు ఆత్మకథను ప్రాంగించారు. గడచిన ఇరవై యేండ్లనుండి మన జాతీయభివృద్ధికి నిరంతరం పాటు పడుచున్న మహాత్మునిజీవితాన్ని ప్రజలందరూ అర్థం చేసుకోవాలనంటే ఆత్మకథ చాలదు. ఇంకా అనేక గ్రంథాలు, కనీసం వారి ఒక్కొక్క ఉద్యమం—వారి

జనులు, గ్రామోద్యోగం, హిందీ, ౧ జన గాంధీ శస, సాంఘికపరివర్తనలు మొదలు పనాటిమీద ఒక్కొక్క పుస్తకం బయలుదేరాలి; లేనిగో సామాన్యప్రజ వారిని అర్థం చేసుకోలేదు. మహాత్ముడు నాకేమీ త్రొత్త మతం లేదు. సనాతనమతమే నామతం అని ఎప్పుడూ చెప్పేటూంటాడు. అయినా వారి ఆత్మకథను ఎక్కువ పరిశీలనానిధితో చదివినవారికి వారు తమకొరకు హిందూమతంలోంచే ఇంకొకమతాన్ని సృష్టించు కున్నారని బోధపడకపోదు.

కనుక ఇప్పుడు కొత్తగా బయలుదేరే పుస్తకాలు వారి విశేషాల నన్నిటిని నిశ్చయంగా వర్ణించవలసిన బాధ్యత ఉంది. శరణోపాచార్యులుగారు ఈ దృష్టి తోనే ఈ గ్రంథాన్ని సృష్టించారని వేరుగా చెప్పవసరంలేదు. ఈ పుస్తకంలో గాంధీగారి వ్యాఖ్యనం ఒక శేషీల్యో ఇమిడ్చి, మిగిలిన గ్రంథం ౧౯౨౧ లగాయను ఇప్పటివరకు మహాత్ముడు మనదేశానికి చేసిన సేవను వర్ణించడంలో వినియోగించారు. అదికాక గాంధీగారి జీవితపద్ధతి, విద్యాభావములు, సాంఘికసేవ, మతభావములు, రాజకీయ భావములు, గాంధీగారి మహత్త్వము, సత్యాగ్రహము, గ్రామీణ, ముస్లిం మేధావులు, అస్పృశ్యతానివారణ, అహింస, సాంఘికమైత్రి, సామాన్యభావ, గ్రామపరిశ్రమ సంఘము, నిర్మాణకౌశ్లికము, మొదలైన సర్వీకలను, 'గాంధీగారి పద్ధతిలో విశేషాంశములగు సత్యాగ్రహము, నిర్మాణకార్యక్రమమునకు సంబంధించిన అనుబంధములను పుస్తకాంతంలో జోడించారు. ఈ శీర్షికలే ఆచార్యులవారి పరిశ్రమకు నిదర్శనములు. ఈ అనుబంధములే ఈ పుస్తకమునకు ఎక్కువవిలువ తేగలిగినవి. అందువల్లనే మహాత్ముని జీవితాన్ని కూలంకషముగా పఠింపగోరువారికి ఈ పుస్తకం కొంతవరకు బాగా ఉపకరిస్తుం దని మామనవి. మహాత్ముని జీవితపద్ధతులనుగురించిన విమర్శనకూడ చాల సరసముగా నున్నది. సోషలిస్టులకు, గాంధీజీకి ఎక్కడెక్కడ భేదాభి

ప్రాయములున్నవో, దేశభావలయందు వారికెంతగౌరవముందో, రాత్రింబగలు కార్యభారంతో క్రుంగి ఉంటూ కూడా సుజరాతిభాషను వారు ఎంతచక్కనినీవ చేయకలిగినాగో, మన హిందూమతాన్ని వారు ఎంతయోగ్యతతో జీర్ణించుకొగలిగాగో మొదలైన విషయాలను గురించి ఆచార్యులవారు కొద్దిలో బాగా విమర్శించారు. పిల్లలకు పెద్దలకు అందరికి అర్థమగులాగు భేతికభాషలో రాసి, తప్పాపులపట్టితో అవసరంలేకుండా జాగ్రత్తగా అచ్చుత్తిని మన కేపుస్తక మీయగలిగిన ఆచార్యులవారు అభివందనీయులు.

కాని పుస్తకం దివర గ్రంథకర్తగారు ఒకవింతకొల్పు శబ్దాన్ని వాడారు. గాంధీగారు ప్రస్తుతం ఉంటున్న గ్రామం పేరు 'నేవగాం' = 'నేవా గ్రామం' అని చెప్పారు. తెలుగులో ఈ గ్రామానికి ఎన్నో పేర్లు సృష్టించబడ్డాయి. నైగాం, శివగాం, నేవగాం, నయిగాం, నేగాం మొదలైనవి. దానియధార్థ నామం 'నేగాం'.

అన్నా

(వెల 0-౮-0లు. విశ్వసాహిత్యమాల, ముంగంప.

(వగూ) అంబా శిష్యులకు గ్రాసినచో పుస్తకము లభించ గలదు. పుటలు ౨౮౫. పుటల సంఖ్యను బట్టి మాస్తే 0-౮-0 ల వెల చాలా స్వల్పం.

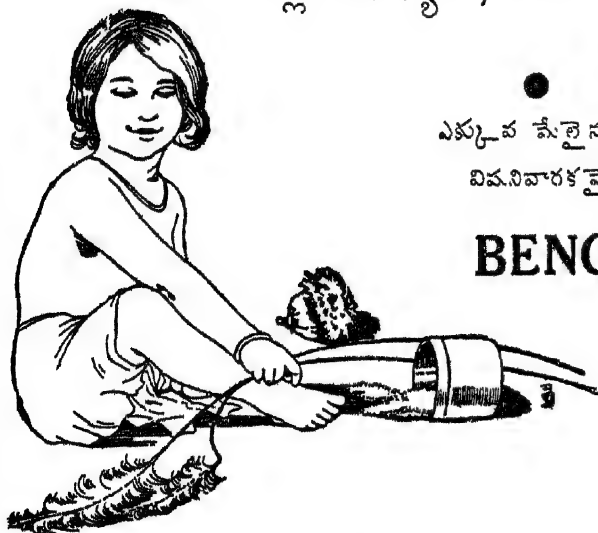
ఇది ఒక నవల. దీనికి కర్త జర్మన్ శేషుడు క్లా న్యూక్రాంజ్. అనువదించినది అశ్వినీ కుమార్ దత్తుగారు.

ఈ నవలను గురించి అనువాదకులు ఈ విధంగా రాశారు. "ఈ నవలలో ఉదాహరింపబడిన వ్యక్తులు గాని, వారు చేసిన కృత్యములు గాని సృష్టింపబడినవి కాక, ౧౯౨౯ మేదినులులో కోలిక్ ప్రాన్సీలో జరిగిన వాచికసంఘటనలనుండి గైకొనబడినవి. వగ్గ న్యాయము పేరిట యిటుపైని యీ చారిత్రకనవల నాధారంగా తీసికొని కొందరు వ్యక్తులను హాని కలుగ

బి. సి. పి. డబ్ల్యు
వె ర ల్ పౌ డ రు

B. C. P. W.
PEARL POWDER

స్వల్లభ ఆరోగ్యము, అందము, ఉత్సాహము నిలువబెట్టును.

ఎక్కువ పేలైన పౌడరు. సవాసన స్రవ్యములను.
విమనివారకమైన పదార్థములను ఇందు చేర్చిరి.

BENGAL CHEMICAL.,
CALCUTTA : : BOMBAY.

మదరాసు ఏజెంట్లు:—

ఎల్. డేజాయి గౌండ్లరు & కంపెనీ,

41, బందగనీధి, మదరాసు.

వచ్చును భయముతో బొన్ని కేల్లుమాత్రము మాన్పు చేయబడినవి. ముఖ్యముగా దీనిలో వర్తింపబడిన పోలీసుల దారులు ఇన్వెస్టిగేషన్ కమిటీవారి తాత్కాలికమెట్ల నాధారముగా తీసికొని చూయబడినవి.

రాజకీయ కర్నూలులయొక్క రిపోర్టులకు లూర్యాపరసందర్భాలు కలిగించి నవలూరూప మిచ్చే ఆచారం పాశ్చాత్యకాకాగులలో ఎక్కువ ఉంది. దీనికి కారణం వర్ణయుక్తాలు, సోషలిజం కన్యూగిజంపేరిట విశేషాగ్లో జరిగిన నరసంహారం తలుచుకుంటే గుండెలు యల్లుంటాయి. మనోహరిమయిన ఆ హత్యలకు కరూరూప మీయ జూను కగాకారుడు ఎక్కువగా రిపోర్టులమీద ఆధారపడితప్పదు రిపోర్టులమీద ఆధారపడిన పుస్తకం ఆభూతాలను గురించిన పరిచయమే ఇవ్వకలుగుతుంది కాని వాచ్చి గూనందము నీయాలను. మానసియ భావసంఘర్షణకు దానిలో తా వుండదు. మానవుని జీవితచరిత్రను విమర్శించడానికిగాని, లేక మానవుని కారుణిక శివనాన్ని చిత్రించడానికిగాని అవకాశం ఉండదు. ప్రస్తుత పుస్తకంహా అటువంటిదే. కిర్ట అనే ఒక సామ్యవాది ఉంటాడు. అతని ధౌర్య అన్నా. వారిజీవితం ఆర్థికదుర్భిల్ల చాల దుస్థిరమయి పోతుంది. అప్పుడు కర్ట కొంతమంది కమ్యూనిస్టు సోదరులను పొగుచేసుకుని ప్రభుత్వపు కాసనవిధానాన్ని ఎదిరించాలని వాడవాడల ప్రచారం చేస్తాడు. అప్పుడు గవర్నమెంటు ఇదంతా పక్కటి వేరువాండ్రను నియమించుతుంది. అయినా వాళ్లను లక్ష్యపెట్టకుండా కర్ట, అతనిసహచరులు థామస్, హెర్బర్ట్ మొదలైనవారు కలిసి తీవ్రంగా పనిచేస్తారు. ఇంతలో వారు హార్టాఫ్ కొరకు నిశ్చయించుకున్న మే ౧-వనేదీ వస్తుంది. కార్మికులంతా మహాసమరోత్సాహ తో జయజయగా వాలతో నడుములు కట్టి కార్యరంగంలోకి దిగుతారు. కాని పోలీసుదళాలు వచ్చి చేతి నయనన్ని హింసలతో ప్రజలను చిందరవందర చేస్తాయి. అయినా కార్మికులు జంకలేదు. వారు దొరికినంతవరకు పాతఆయుధాలను సంపాదించి శక్రువులను ఛండాడుతారు. ఎంతఛండాడినా అంతలో కార్మికులే ఓడిపోతారు. మొదట అన్నా తనభర్తచేయమన్న ఆంకోశనలో పాల్గొనడు. ఎవ

రన్నా కర్టకు పిలవవస్తే వాళ్లమీద విసుక్కుంటుంది. కాని సమయంవచ్చేసరికి ఆ మెకుమాడా ఉద్రేకం కలుగుతుంది. ఎప్పుడూ కిర్టయొక్క మోగలేనూలు దూన్తియద్ధంలో అతనివంట ఉంటుంది. మే చెండవ కేదీ సాయంత్రం పోలీసులను గురించి వారిపోయా, నివరకు వాళ్ల డెబ్బలకుగురియై ఆసుపత్రికి చేర్చబడుతుంది.

క్లుప్తంగా కర్ట ఇదే. ఆఖరిపరిచ్ఛేదం తీసివేస్తే ఈ కర్టలో అన్నాపాత్రకు ఏమీ స్థానం లేదు. అన్నాను గురించి మొత్తంపుస్తకంలో మూడునాలుగు పేర్లగా పులకంపై ఎక్కువలేవు. అదీకాక తోటకార్మికులంతా తుపాకిగుల్లకు ఎర్ర అవుతోంటే అన్నా నెనక ముందు మాడకుండా పరుగెత్తుతుంది. ఇటున్నీ మాస్తే పుస్తకంకేరు అన్నా పెట్టక ఇంకా ఏమీన్నా పెకిలే బాగుండే దనిపిస్తుంది.

అనువాదకుల భాషమాత్రం చాలా సగంసగా ఉందని చెప్పవచ్చు. అనువాదకులు న్యాయమయినంత వరకు వ్యావహారిక భాష వాడాలని ప్రయత్నించారు. అందువల్ల భాష విషయాని కనుగొనగా ఉండి, పాఠకులకుమాదా మనోరంజనం కలిగించే శక్తి కలిగి ఉంది. ఎదుకలో ఉండి, వ్యక్తియంగాని రికార్డు పోయిన ప్రాణవంతమయిన కొన్ని శబ్దాలు జరిగి పుస్తకంలో కనపడుతాయి. మొత్తంమీద సుదీపవలసిన పుస్తక మిది.

గ్రంథస్వీకారము

విశ్వనాథ కవిరాజు వినోదనాటికలు:— ప్రకా

శకులు : మల్లాది అవధాని గారు, వేమనాగి సముద్రకాలయం, విజయనగరం. నల గు. ౧౮-౦ లు.

అపోహ :— కర్త: గాలి బాల మందరరావుగారు.

ప్రకాశకులు: ఉషా గ్రంథాలయ- శేలపూరు, కృష్ణాల్ల. వెల ఆరణాలు. చందాదారులకు ఆగుపుస్తకాలకు పోస్టేజీ సహా రెండురూపాయలు.

తెలుగుచేయుచు ప్రవృత్తిని గలన నదిగలవల
వారు, కుమారానాథు, వాచుని-గు వెలుదల
యినవారి రుచులలో కలదుక నక్కగం
నున్నది. శ్రీ ఆచార్యగారి సంపాదించుచున ఇది
నేరు ప్రతిష్ఠలు కలదాదెంచి వర్ణింపబడిన న స్మృ
తున్నాయి. కంఠిక వల రెండవతాన.

చిత్రగుప్తః— గ్రీకుల. ౧. ఆచార్యగారి సంపాద
కల్పమున నదికలదు కన్న ఈ గ్రామికు గొంపు
దేవు నిదికి సమవసంకర్షణ సురంభమయినది.
పరవసంకర్షణము వెలుదలసంవిక మాకార్యాల
యను నలంకరించినది. కెళింబో జనాదురంపం
దిన యాపత్రికనా సరించి యిసుకాచేత్ర నాయబలి
లేదు. ఈ కంఠిక నాతన కంఠికారంభంబో
పెద్దల ఆచార్యుల లల గురించి 'చిలం', మిల్లాని
అవధాని, 'గోగెచం' మొదలయిన ప్రవృత్తియను
తలు నాపిన క లతోను, లేనియతోను, నాటి
కలతోను ముచ్చట గొల్పుచు కలువశినది.

ప్రజుమున్నునకు పొలమై నిత్రుస్త ఇంకను
గొప్పనేక చేయుగలది అస్తన్నము.

గృహలక్ష్మీః— ఎప్పుడివలెనే గృహలక్ష్మీ దసరా
సంవికను ప్రవృత్తిని. ఈ సంవిక నుకన్న
త్రివర్ణి చిత్రయలతోను, మాధుర్య విత్రిముల
తోను మిద్దలు గుంతుకట్టినను. శ్రీమంతులు
అదింటి మిద్దలవలెముగారు, కననర్తి వరలక్ష్మీ
మృగాగు, చిలకయోగి నీతాంబగాగు, యల్లా
ప్రగం నీతాంబగాగు, చిలక సభాప్రమృగాగు
మొదలయిన ప్రవృత్తి నానీగూలు లెందరో యీ
సంవికకు చక్కని గానముల రుపమున
దసరాకామకు లన్నిటి కంఠకు అందము నింపి
నారు. వారు కలగూలులను సుగంధ ముంచి
నాగ్నిన గొల్పుచు. ఈ సంవిక కెళింబోయి
మొదలయిన గొప్ప ప్రవృత్తి ముగకు, వారి గదనా
కాళియనకు తారాగళి మున్నది.

బ స వ పు రాణ ము వెల 2-0-0

గ్రంథకర్తః—పాల్కురికి సోమనాథకవి సరిక్కుర్తః—నేటివారి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

పంజాబువ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదికమున గృహభావ్యము. ఇది ఎన్నో
మతోద్ధారకు డను బసవేశ్వరునియు, తిమ్మర్వణు తత్వముకావీరులు నను భిషక్తులము చిగిర
ములను సనసముగను, పాతకులు మనసుకగ్గ తిమ్మరుల సవర్ణుగను, కవి వర్ణించినాడను. గ్రంథము
మృదుమధురములగు జానుదనుగు పలుకుల జూలునాగ్ని రచనయిన ముద్దుగు సరించి నాడు. గ్రంథము
భిన్న భిన్న మండలములకు కెండన పెక్కు తాళపత్ర ముచ్చలతో సరిమూచి పరిష్కరింపబడినది.
పాతాంతరులు నూనింపబడినవి. పరిష్కర్త రనియించిన అయ్యలయ్యగారు. సీత (129 పుటలు)
ఇందు గలగు. ఆకాలపు పురావ్యసారస్వత చారిత్రిక విశేష ముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు
పరిష్కర్త యేర్పికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 2, తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు.

భర్త తనయెడల ప్రేమలేనివాడయి,
తనను చూడనైనా చూడక వైని తిరుగుతూ
ఉంటే భార్య తన అత్తమామలయెదుట ఎల్లు
విలపిస్తుందో చూడండి :

అటువైపు మెడ త్రిప్పు - ఇటువైపు మెడ త్రిప్పు;
నన్ను చూడడు నీడు మింఁకొడుకు.

మియింటివాసాలు - మియింటి దూలాలు
చూచుటకుమాత్ర మే నుండవలెనె ?

మియిల్లువాకిళ్లు - మీపెరుగు పాకలూ
కాచుకొనియుంటకే నిల్వవలెనె ?

పల్తాను మామయా - పల్తాను పసరూలు
పల్తాను నూపురు పల్తాను నేను

పల్తాను అత్తయా - పల్తాను మాపురు
కన్నవారింటికే పడలిపోతాను

మియింటిపూడుక్ - వాచిపోయితి నె ?
మియింటిపూరకై నేనుగొడితి నె ?

ఉండండి మామయా - ఉండండి మీగు
ఉండండి అత్తయా - ఉండండి మీరు.

చెడిపోతి చెడిపోతి - నేనె చెడిపోతి
చనిపోతి చనిపోతి నేనె చనిపోతి³¹.

ఇంటికిని చేయడం కష్టంగా ఉన్న
ఇల్లాలు :

81. ఒత్తెమోడెత్త కొన్నెమోడెత్త దంగరాబ్బన్ను.
ఉరున్నానమ్ పోన్ గొగొల్లె డొనోనాయ్ ?
పనోననమ్ పోన్ గొగొల్లె డొనోనాయ్ ?
సుట్టొన్నమ్ పోన్ డెడెరె డొనోనాయ్ ?
కరున్నమ్ పోన్ తనల్ల డొనోనాయ్ ?
ఇరైకథార్ ఇరై పనగుట్టలో డెసాథాక ఎరై
ఇరైకనార్ ఇరై కరుకుట్ డెసాథాక ఎరై
కురూచెన్ పోన్ మల్లారాఇథో ఉఅబ్బెన్ పోన్
మల్లారాఇథో ?
డమానా కుథార్ డమానాకినార్
నెప్పిథో వానెప్పిథో థాన్ వానెప్పిథో
కయైత్తిథో వా కయైత్తిథో థాన్ వా కయైత్తిథో

82. డీతాడ్ థాన్ రప్పి అత్తయ్య
థాన్ తబ్బిన్ మరన్ అబ్బన్ తెడ్.

ప్రాద్దస్తమానమును వడ్డు దంచగలేను
దంపుల్లవారింటి బిడ్డ నే గాను,
ప్రాద్దస్తమానమును కట్టె కొట్టగలేను
కట్టెకొట్టేవారి బిడ్డ నే గాను,
ప్రాద్దస్తమానమును బట్ట లుతకగలేను
బట్ట లుతికేవారి బిడ్డ నే గాను,
ప్రాద్దస్తమానమును పసుల కావగలేను
పసులకాపరి యింటి బిడ్డ నే గాను³².
అని దుఃఖపడుతూ మగనితో చెప్పుంది.

అన్యోన్యప్రేమతో సుఖముగా కాపు
రముచేస్తూ ఉన్న ఆలిమగలకు సంబంధించిన
పాటలు సైతము చాలా ఉన్నవి :

నీవు నాకు భార్య వైతి
నేను నీకు భర్త వైతి
కలసి మెలసి ఆడుకొందం
కలసి మెలసి పాడుకొందం
కలసి మెలసి కూడు త్రాగి
కలసి మెలసి అన్నము తిని
కలసి మెలసి కట్టె కొట్టి
దుక్కిపనులు చేసుకొందం
పంటలు పండించుకొందం³³.

డీతాడ్ థాన్ అజలన్ రప్పి అన్నయ్య
థాన్ గడ్డారా మరన్ అబ్బన్ తెడ్,
డీతాడ్ థాన్ సిండ్డిరప్పి అత్తయ్యయ్య.
థాన్ తుబ్బకాబ్ మరన్ అబ్బన్ తెడ్,
డీతాడ్ థాన్ తబ్బిథాన్ రప్పి అన్నయ్య
థాన్ గుహమరన్ అబ్బన్ తెడ్.

83. ఆమన్ థాన్ డుక్కిథాన్
థాన్ ఆమన్ తనోత్తానమ్
బోన్ బోన్ అత్తాన్ నేన్నె
బోన్ బోన్ కనెన్ అత్తె
బోన్ బోన్ కురూన్ అగయె
బోన్ బోన్ దరజన్ అగయె
బోన్ బోన్ అజలన్ అత్తె
బోన్ బోన్ ఒరన్ అబ్బె
జండుంగంత్రా అ అబ్బగూరె.

అడవులలో చెట్లనడుమను నివసించే వారు; గనుక, సవరలు తమయింటివారిని ఒకొక్కరిని ఒకొక్కచెట్టుతో సరిపోల్చి పాడుతూ ఉంటారు. తల్లి కొబ్బరిచెట్టు; పెండ్లాము జీలుగుచెట్టు; కొడుకు పనస చెట్టు; కోడలు ఇప్పచెట్టు; కూతురు అరటి చెట్టు; చెల్లెలు మామిడిచెట్టు. తా నేచెట్టో పాటలో కనబడదు.

ఇంటికి చుట్టం వస్తే సవరలు గౌరవిస్తారు; ఆదరిస్తారు. ఇంట నున్నవాటిలో మంచిదేదో చుట్టాని కిచ్చి తక్కినదే తా మనుభవిస్తారు. ఒక చుట్టమును ఆదరించే విధము వర్ణిస్తూ ఉన్న పాటలో ఒక పేదసవర ఏమంటాడో వినుండి :

ఇంట గల దొకచాప;
ఆచాప చినిగినది
ఆచాపమీదనే అతని కూర్చోపెట్టి
నేలపై కూర్చుండు నేను.
నాయింట నున్నవే రెండుమామిడికాయ
లం మోకటి పండినది మరియొకటి పచ్చిదీ;
బాగుగా పండింది అతని కిస్తాను
పచ్చిగా ఉన్నదే తింటాను నేను³⁴.

తన యౌవనం తగ్గిపోతూ ఉన్నదని విచారిస్తూ ఉన్నవాని విలాపం :

34. డకోసలాడన్ అబాయ్ నా నూజన్
అనిన్ ఆతే అతాడ్ సలాడన్
అగ్గోబ్ గొబ్తాయ్ అనిక్ అతాడ్ సలాడన్
గొబ్తాయ్ ఖాన్ లబోలేజన్.
డకో ఉడాన్ జి బాగున్ మైనూజన్
అబాయ్ ఆతేగూరె అబాయ్ ఆతే కపీ
తిత్తాయ్ ఖాన్ అగూర్ ఊల్ అనిన్
జుమ్తాయ్ ఖాన్ న అకసీఊల్.

35. ఉడానేబన్ అబ్బలా అసరే
బొడిన్నా కన్నాడోక్ అసరే

మామిడాకులు పండి యెండిపోయినవి;
ఈ దేహ మొకనాడు ఎండిపోతుంది;
యౌవనము కలకాల ముండునే స్థిరముగా³⁵?
మావిపండువలెనే ముగిసిపోతిని నేను
మాంస మెల్ల తగ్గి మ్రిగిపోయె
యౌవనంబు బలము నడిగిపోయెను నాకు
ఏడ్చుచుంటి నేను ఏడ్చుచుంటి
మావిపండువలెనే మనదేహములుగూడ
ముదిమి నచ్చినంత ప్రిదిలిపోవు
యౌవనంబు బలము నడిగిపోయెను నాకు
ఏడ్చుచుంటి నేను ఏడ్చుచుంటి³⁶.

సవరలు సాధారణముగా మాటలాడు కొనే మాటలలోనే శబ్దాలంకారము, అర్థాలంకారము గల మాటలు కనబడుతూ ఉంటవి.

కోడాజేజ్ మరన్ (=కొంగకాళ్ల మనిషి);
సంతుయ్ తమ్ మరన్ (=చుంచుమూతిమనిషి);
వైడిబోబ్ మరన్ (=తెంకాయలమనిషి);
కుల్పుడ్ మేబోజన్ (=మారడికాయచనుల పడుచు); కుమాబ్ మడ్ - సాయన్ (=బూది కండ్లసాయంబు అనగా ఇంగ్లీషుదొర); కినా తిరన్ (=పులిమేఘము అనగా పులిచారల వలెనే చార లేర్పడిన మేఘము) పెక్ నజ్

డనక్ డా కుడ్డుబ్ డిన్నా అడ్డకునీ
36. ఉడాగురన్ ఆంబిసోలిక్ ఖాన్
కుడ్డుబ్ జెలూక్ పెల్లె.
డనక్ డాఖాన్ ఖాన్
ఏడాతెనాయ్ ఖాన్ ఏడాతెనాయ్
ఉడా ఊలన్ ఆంబి డోక్ లెన్
తలైబా డిన్నక్ అసరే
డనక్ డాఖాన్ ఖాన్
ఏడాతెనాయ్ ఖాన్ ఏడాతెనాయ్

మరన్ (= వేణు సూదుమనిషి; అనగా స్తుతి పాఠం చేసేవాడు; పొగడుతూ ఇచ్చకా లాడుతూ తిరిగేవాడు). డబ్ల్యుజిబిజిన్ అడుబ్ తి' తి' లజ్ సేన్ (= యువతి మనకు పాలు పంచిపెడుతుంది, అంటే, కల్లుచెట్టు—ఈత, ఇష్ట, జీలుగు మొ॥ — మన కందరికీ కల్లు ఇస్తుంది). డియూజిన్ తరుబన్ యుంకుమ్ సే తెన్ (= సూర్యుడు మేఘమును కప్పకొన్నాడు). డంబంగా మాటలాడేవాడు “జ్ఞాన్ అక్కర్రా తొజ్ యెమ్ లెనా జ్ఞాన్ డేన్ పజ్ సిర్తబెన్; సోన బా” (= నేను గట్టిగా ఊపిరివిడిచితే మీ రందరు చల్లాచెదరై ఎగిరిపోతారు; డాగిఉండండి) అని అంటాడట. అన్ సెలోన్ అతనోజ్పాన్ అబ్రనాబ్ అఇమ్మజ్జేతేన్ అసన్ అనిన్ తిడేతేన్ (= ఆడుది తన మగనికోడము రాజపెట్టినది గనుక అతడు ఆమెను కొట్టినాడు). సురీకుక్ జ్ఞాన్ బానుబాయ్ బరాబ్ తె — డొలైడాతె — అర్గల్ డాతె (= నాకత్తికి చాలా కోడం వచ్చింది — ఆకలి పుట్టింది — దాహ

మువేసినది). కడిబ్ జ్ఞాన్ మల్ జుమ్ జేల్ మర్ తె (= నాఖిల్లమునకు మనిషిమాంసము తిన బుద్ధిపుట్టినది). డిన్నె కాలమ్ కన్ అ మా రా సుడొజిన్ గనాయితేన్ అఇమ్ బా (= ఇంతకాలానికి ఆ నెమలిపెట్ట ఇంట్లో దూరినది పట్టుకొందాం; నెమలిపెట్ట అంటే స్త్రీ అని భావము). కుల్లుమర్ (= నక్కమనిషి అంటే నక్కవలెనే వినయవేషాలు వేసి మోసంచేసేవాడు అని భావం). ఈలాంటి పదములు సవరభాషలో అనేకంగా ఉన్నవి.

సవరల పాటలనైపుణ్యము, మాటల చమత్కారము దిజ్జాత్రసూచనగా మాత్రమే కొన్ని ఉదాహరణములు ఎత్తి చూపించినాను. లిపిలేని భాషగనుక సవరల సారస్వతము ఎంత ఉన్నదో ఏవిధంగా ఉన్నదో పూర్తిగా తెలుసుకొనుటకు అవకాశము లేదు. సవరల శ్రుతిస్మృతులలో ఉన్న వాఙ్మయమంతా సంగ్రహించి వ్రాస్తే మహా భారతమంత గ్రంథము కావచ్చునని నా నమ్మకము.

విమర్శనములోని కష్టసుఖములు

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

నిశితపరిశీలనము విమర్శనము. పరిశీలనము సలుపు నది మేధ. కన్నుదోయి దీనికి నిమిత్తముమాత్రమే! కన్ను లెందఱికి లేవు?

తీక్షణపరిశీలనమునకును, గీభీరయోచనమునకును అవార్యసంబంధము కలదు. వీని ననుసరించియే విమర్శ నము నడువవలెను.

మానవు డనవరతము యోచించియే మాటలాడును. మొదడుచూకుము నందక వెడలుమాటలు ఒడుదొడుకు నడకలందు బడిపోవును. ఇట్టి నుడువులు విమర్శనమును చెఱిపివేయును. విమర్శకుడు మితభాషియై యుండ వలెను.

సంయమశక్తి సందినవాడే విమర్శకు తగును. క్రమ నిష్ఠవలనగాని సంయమశక్తి యలవడదు. ప్రధానమేధా శక్తులలో నిది యొక్కటి. వడవడవాగునా రనేకులు. ఉద్రేకవేగమున మొదడును దొరలిపోనిచ్చువారు బహు సంఖ్యాకులు. విషయపరిశీలనమునుండి గూరస్థులై అమితోద్వేగమున నెందో కొట్టుకొనిపోయి చ్యక్తిమీషణమునకు గడగి, వికృతవిష్కంభము సృష్టించువారు పలువురు.

సంయమ సహనశక్తులు, ధైర్యసాహసములు వెలయునపుడే విజ్ఞానము సార్థకమగును. విశాలదృష్టి తో డైనపు డిది సద్విమర్శనమును గనగలదు.

సద్విమర్శనమునకు వలసిన నైతిక మానసిక ఆధ్యాత్మికశక్తుల నన్నిటిని గమనించినపుడు విమర్శకునికర్తవ్య మెంత కఠినమైనదో గ్రహింతుము.

విమర్శకుడు నూత్రధారుడై నిలిచినపుడే రంగ ఫలముమీది ప్రజ్ఞను ప్రజలు గుర్తించుదురు. ఈతనికిని, ఈతనిదృష్టి నాకర్షించిన ప్రతిభకును ప్రత్యర్థులైనవారి వాడియాలెపోటుల కీతడు తయారై యుండవలెను.

ఆత్మశక్తిమీది విశ్వాసము వీనిశ్చానమున నవిచలిత మైయున్నపుడే, వీని నిశ్చయసామర్థ్యము దృఢమై యున్నపుడే నడుముగట్టి యీతడు విమర్శనమునకు గడంగగలడు. తొలుత నీత డెవృత్తియును మార్కొనవలెను. పదపడి దానిదాపునగల ప్రవంచనమును ప్రతిఘటింప వలెను. చెత్తకును సేదారమునకును డనదూడ్కి లోని నెరసు నంటించవలెను. ఆదర్శసత్యాన్వేషి కాగ లిగినపుడే సౌందర్యోపాసకుల కీతడు మార్గదర్శి కాగు నును.

పొగడ్డకు పొంగక, తెగడ్డకు కనలక, ఆశ్రమి లుగాని అరులకుగాని సహృదయిగైతే చూడక, సాహిత్యోద్యానమున మేలిత్రాలు పూయించు వననూ లియై, ఉత్కృష్టసృష్టి నారాధించు మహాశుభ్రై భావోపాసకుల పుగోహిగుడై, శారదకు మిగుల గూడ్చు నెచ్చెలియై, శిష్టానువుల హృదయములందు భావ బ్రహ్మాండమును ప్రతిష్ఠించు పరంగళివియై కుతడు మెలంగజాలును.

సాహిత్యాంగణమున భావోద్వేగమునకు చాల చోటున్నను, విమర్శకుడు ఊద్యేగమునకే గుండె నొగ్గి, హేతునూత్రమును పుటుకున్న శ్రుంపరాడు. కారణ నిరూపణము, దృష్టాంతవివరణము, ప్రమాణోన్మేళనము, తార్కిక నూత్రప్రయోగము వీని సిద్ధాంతములను గట్టి పునాదులపై నిలుపును. తనయభిప్రాయములను ప్రజ్ఞా వంతుల యుద్దేశములు బలవత్తరములు గావించునవే యైనను, ఈతిడు ప్రమాణములచుట్టు భజనసలిపి నైసర్గిక ప్రతిభకును, స్వతంత్రపజ్ఞకును తలవంపులు తచ్చు కొనరాదు.

తార్కిక మాలబంధమునకును, కళాస్వరూప మునకును, స్వకీయశక్తికిని భంగము కలుగనంతదనుక

ఆదరసమన్వితమై¹, జౌదార్యముక్తమై, ఉత్సాహపూరితమైన విమర్శనము గ్రుడ్డిపొగడ్త యనిపించుకొనదు. గ్రుడ్డిపొగడ్త విమర్శనమందలి మూల్యమును చెఱివివేయును. ఆత్మగౌరవమును మంటగలిపినవాడును, స్వార్థము నశేషించినవాడును మాత్రమే గ్రుడ్డిపొగడ్తకు గణంగును. ఇతడు ప్రత్యక్షముగ తెలుపున దొకటి, పరోక్షముగ పలకునది వేటొకటి. వీరి యుద్యోగమును, ప్రవర్తనమును కాలక్రమమున నెఱిగి ఈతడు ప్రత్యక్షమైనపుడు ప్రజలు “తూ” యనక మానరు. గ్రుడ్డిపొగడ్త ఒక్కరునిమెప్పును, ఈ మెప్పుతో కొంత పప్పును తెచ్చి నను తేకున్నను లోకనిందితు తప్పక తెచ్చిపెట్టును. తలకాయనుండి మెదడును నొలగించినవాడే ఇట్టిపొగడ్తకు పొంగి బోర్లపడును. గడుసరియైనచో నీపొగడ్త చెన్నగల స్వార్థపంకిలమునుగాంచి, దుర్వాసన తన్ను మార్చినకమున్ను దూరముగ తొలగును; లేదా ఎగుటివాని గెత్తపొగడ్తను మించిన భర్మకాని పొగడ్తనే వానికి సమర్పించి చిల్లగవ్వను చూచినవక తనదారిని తాను పోవును. ఆతడు గడి బీటిన దుష్టు పెగుచో ఏరో కొంత విడిచి, చల్లగ నవ్వలికి దాటి మఱి వానికంట బడకుండునుపాయము నశ్వేషించును. ఆతనివలన దా నశేషించిన ఉపకార మేదని యుండునచో, నీరీతిపొగడ్తలో నది తేలిపోవుచుండుట గ్రహించి, చంటనే గుండెనుండి తనయాశను తఱివివేసి ఇతను చంటనే తనచేసులు కడుగుకొనును. ఈతడు గడుసరికొవున నొడుగుడుకు విమర్శనమునకు గడంగడు. గ్రుడ్డిపొగడ్త దుష్టనకును, అమాయకునకును, అధికానురాగము కలవానికిని, గ్రుడ్డినమ్మకముగల దాసునకునుగూడ సాగ్యమైన పని యని యెఱిగి వానిప్రశ్నోకవ్యక్తీత్వముపై, ప్రకృతిపై, ప్రవర్తనముపై, గతశీవితవిధానముపై కన్నునిలిపియే, చక్కగ నాతని గుర్తించియే తనగతివిధానము నీతడు నిర్ణయించుకొనును. గ్రుడ్డిపొగడ్త ఎవనికి సాగ్యమో,

ఉచ్చరింపరాని దర్భామల నుచ్చరించుటకును వానికే సాగ్యము. పొగడి పొగడి తనయుద్దేశము సిద్ధింపని యుహూర్తమున నీత డీరెండిపవనికి పూనుకొనును.

గ్రుడ్డిపొగడ్త విమర్శనాంగణమున ప్రవేశింప గూడ దనిన, బలయుతభావమూలబంధముపై నిలిచిన ప్రగాఢప్రశంసహడ నందు చొరరా దని తలంపరాదు. ప్రశంసంపజాలనివాడు మనుష్యసంఘమునుండి, ముఖ్యముగ సాహితీజగతినుండి దూరముగ తొలగిపోవలెను. పరిమళభారము వహించి కట్టెదుట నగుమోమునన తోచినపుడు, చూడ్కులతో చంద్రకిరణములు చుట్టటికము సలుపుకొనునపుడు అంతరంగమున స్వర్ణభావస్పృష్టి సలుపుటకై బాలభాస్కరమయూఖము ఈశ్వరహస్తముట్లు హృదయమును స్పృశించినపుడు, దేవతలకు మేలుబంతి కాజాలు గుణమణిమండితచరిత్ర నాత్మ జీవితమున ప్రకటించుమహాపురుషుడు కనులయెదుట దోచినపుడు, నందనమున కెనవచ్చు స్పృష్టిని స్వీయకావ్యమున ప్రత్యక్షమొనరించి తేజస్వియై కపింద్రుడు కనులపండు వొనరించినపుడు హృదయ ముత్తాల భావతరంగ సంభరితము కాదా? మహాదధిపీచికలకు కట్టుబాట్లు నిర్ణయింపగలఛాందసు డెవరు? ఈతరంగములు గంభీరనినదమున నాత్మప్రకాశము గావించుకొనునుగదా! గంభీరమైన గుండెనుండి, భావోద్వేగ భరితమైన — హృదయమునుండి వెడలువాక్కు చిక్కలందు ప్రతిధ్వనించును గదా! సముద్రునినోరు మూయగలవా రెవ్వరైననున్నచో భావపూరితమనస్కుని నోరు మూయగలవారును నుండురు. గంభీరవాక్కు కొలతకును, తూనికకును లొంగునది కాదు. బహుళతరంగముల నినదము సాగరసంగీత మగును. గంభీరవాక్యముదాయము గానబంధురమైన ప్రశంస యగును. జగతినుండి జలరాశిని తొలగించుపెట్టిదో, సాహితీనుండి ఇట్టి వాక్యముదాయమును దొలగించుటయు నట్టిదే!

1. ఈ గూఢర మధికానురాగ మైనచో, విమర్శకుడు అందమైన అబద్ధమునకు దాసు డగును. అనూయకుత్సితమైన అబద్ధమును తలవిడిచి కెక్కించును. అబద్ధమెట్టిదైనను, అగ్నిపరీక్షలో బుగ్గి గావలసినదే! మాతృప్రేమ బిడ్డనెరసును చూడఱొల్లకుండుటయు, పగతునితానునకు ప్రతిభాప్రభ పచ్చపై తోచుటయు, సత్యమీరెంటికిని దూరస్థ మగుటయు నెఱుంగుదుము.

ప్రశంసించునాతని గుణగణ మెట్టిదో గుఱుతించవలె ననిన ఈతడు ప్రశంసించు వస్తువెద్ది యని, వ్యక్తి ఎవ్వరని మనసు ప్రశ్నించుకొనవలెను. ఆవస్తువాణ్యము ననుసరించియు నీవ్యక్తిగుణము ననుసరించియు వీనిభావ గతి యుండును. ఈతని హృదయగ్రధన మెట్టిదో అపుడు గ్రహింతుము. సుజాన్వితుని ప్రశంసించునాతనికి వాని గుణములందు కొంతపా లుండితీరును. ఎదుటివాని ప్రవర్తనమున గల గొప్పగొనములనే దృష్టిగొని కొలదిపాటి నెరసులను సరకుగొనక తన ప్రశంసను మధురభావపూరిత మొనరించు విమర్శకుడు వికాలహృదయు డని గుర్తించుము. మెజారిటీ దోషములకు గాక గుణములకే యున్నపుడు అవి చేయగలయె గ్గేది? తమకు ననువుగాని చరిత్రమున ప్రవేశించితి మని వెలుగు నుండి రేద్రిమ్యురులు పరుగిడువడువున అల్లన నివి యవ్వలికి తరలిపోయి నిరయమందలి యథాస్థానమును జేరుకొనును. ఎవ్వని చరిత్రలో గుణము లధికముగను, దోషము లల్పముగను నుండుచో తన దోషగు లకై ఆతడు వాపోవునట్లు అవ్వలనున్న అయ్య లెవ్వరును వాపోవంజాలరు. ఈతనిగుండెలో నేమూలనో చెరుకొనిన మడ్డి ఈతని కన్నీటియందు కరగి ఈవలబడి ఎంచేని యంతర్ధానమగును. కుంచెడునిప్పులున్నచోటున గుప్పెడుబొగ్గు లున్న నేమి? నిమిషములో వీని కగ్గి తగులదా? ఇవి బుగ్గికావా? మృణాలమును తైవాల మంటుకొనిన దని దానిని విసరివేతుమా? నాచు కడిగి తామరతో పూజామందిరము నలంకరింపమా? అల్పమైన దోషగురు వీడి సుందరగుణము నిట్టులే హృదయ పూజాగారమున నలంకరణసామగ్రి గావించుకొనుట యొప్పుకాదా?

ఎదుటివాని గుండెలో చక్కని పరివర్తనమును గనదలచిన మానవుడు ఉన్నదోషమును పెద్దచేయరాదు. స్వక్రియభావమును విశేషముగ జేర్చిగాని తీవ్రాంశమును సాధారణు లున్నచున్నట్లుగ తెలుపరు. తనమనసులోని అభిప్రాయమును ఎదుటివాని కాపాదించు నలవాటు పల్కుర కుండును. 'పైకాలశీ' (Psychology) లో తెలుపబడిన 'ప్రాజెక్షన్' (Projection) ఎందఱిందరి మనసుల బనిచేయుదు? దురభిప్రాయము

నారోపించిలిసేని చేతులు చెఱుపు చెప్పరానిదై యుండును. ఉన్నకీడును లేకుండజేయుటకు ముఖ్యమైన ఉపాయము మాటిమాటికి దానిని వెల్లగించి ఉద్దేశమును కలిగించుట కాదు; లేనికీడును అనుమానముచే నేమి, అనూయచేనేమి, అటులపాటుచేనేమి అగ్రహముచేనేమి, ఎదుటివానితలకు గట్టుటకాదు; కట్టెడుట కానంబడు నెరసును పెద్దచేయక సద్భావమును ప్రకాశము గావించుటేయని నొక్కిపెల్లెదను. లోపమును "పెనుభూతమా!" యని పిలిచితిమేని ఫణ మెత్తి మఱిత క్రూర్యము వహించి అది బుసగొట్టును. సద్భావ కలితమైన చూడ్కిని దానిపై సారించితిమేని, గుండెలో నెందో యడగిమడగియున్న సదాశ తన్నెవరో పిలుచుచున్నా రని తల యెత్తి అమృతాత్మ నవలొకించి, దోషగురు పోదోలి మానవుని దేవతను జేసినను జేయును. పెనుభూతమును నిలింపులలోని తలమానిక మని ప్రజలలో నెవ్వండుగాని ప్రచారము చేయవలెనని తెలిపితి నని చదువరు లూహించరాదు. వ్యక్తిగతిమైన ఆచరణమువలన నొక యభాసుని మార్చివేయునుకొంచు తఱి అవలంబింపవలయువెరవులలో నిది యొక్కండని పేర్కొంటిని. తిట్టి, దండించుటకంటె నిది మిన్నయైన యుపాయ మని వచింతును.

పితాచమును పితాచ మని సంబోధించుచుచే సంస్కరణోద్దేశమునకు భంగము కలుగు ననిన, పితాచము కానివానిని పితాచ మని మాటిమాటికిని పేర్కొంటిమేని, నిక్కముగ నాతడు పితాచ మే యగునేమో! ఆత్మశక్తిగల మహాత్ముడు దూషణము ననుసరించి అధోగతిని బడడు. తనదృష్టి నీత దూర్భవదిశకే, తాను వలచిన ఉత్కృష్టప్రాయముదిక్కునకే నిబద్ధ మొనరించియుండును. ఇట్టి నిశ్చలశక్తి క్రమసాధనమువలన గాని లభింపదు. ఇట్టివారు మానవులందు నెందఱో యుండరు.

దురాలోపణము సామాన్యులందు చెఱుపు దెచ్చి తీరును. ఎదుటివానియం దీ నెడుగు గోచరింపజేసి, దోషారోపణము చేయువానిలో నిది తప్పక తల యెత్తును. దుర్భావములనే హృదయమున గూడగట్టుకొననిచ్చువాడు, చేటుచేతలకు మనసిచ్చువాడు అత్యజీవితమందైనను ఆర్తికే కాంచునుగాని ఆనందమును

గాదు. విషాక్తమైన తనదృష్టి ననుసరించి, తన యపోహనుబట్టి ఈ డెదుటివాని నవలోకించును గావున వీని కాతడు నూటికి నూఱుమార్కులు దెచ్చుకొనిన దుర్మతి వలె దోచును. చీకటిలో వెల్లుగుడ్డను చూచి భూత మనుకొని యులికిపడునా రెండఱు లేరు? త్రాడును త్రొక్కి పాముపై నడుగువేసితిమని యపోహపడి చీతుచే ముప్ప దెచ్చుకొనువా రెండఱు లేరు? నీవిధమున జూచినను దురారోపణము అనుమానమును, అపలును, అభుమును, అరిష్టమును దెచ్చును.

విమర్శకుని ప్రధానాశయము సద్గుణ గ్రంథము గాని విగ్వంసము కాదు. ఉత్కృష్టసృష్టికి మార్గదర్శకుడగుట వీని యాచర్యముగాని, తెరువున లోతుగోతులు తీయుట కాదు. గోతులలో నొకడు హులబనుట జూచి కులుకుట కాక గురుగుణసోపానముల నెదుట నిలుపుట విమర్శకుని పవిత్రకర్తవ్యముకాదా? ఆఖననము నరకము లోనికి దారి జేయును; ఈ నిశ్రేణీనిర్మాణము స్వర్గము లోనికి త్రోవ జూపును.

విమర్శనము కేవలము మైన్సుకు సంబంధించినదే యని పలుకునా రనేకు లున్నారు. భౌతికశాస్త్రపు పాలు దీనిలో నధికమై యుండుట నిక్కమే! తీక్షణ పరిశీలనముచే విషయవిభజన మొనరించి, తార్కిక సూత్రముల ననుసరించి సత్యము కనుగొనుట విమర్శనమున గావింపవలయు ముఖ్యకర్తవ్య మైనను, విషయము కళకు సంబంధించిన దగుచో విమర్శనము కూడ కళాసందీపితమై యుండవలె నని వచింతును. విమర్శకుని ప్రశ్నోకప్రకృతికూడ నిందు విశేషముగా పనిచేయును. కవీంద్రుడే విమర్శకుడైన, నీతని వాక్కులందు సరసకవితాసామ్రాజ్య ముండును. భట్ట బాణునివిమర్శ లిందుకు తార్కాణములకదా! కళ నెఱుగని భౌతికశాస్త్రవేత్త కావ్యమును విమర్శించుచో కారములను మిరియములను నూరి దానిలో పోయును.

రాళ్లు కొన్నియును పూవులు కొన్నియును నుండులాగున మేధాశక్తికి సంబంధించిన విషయములు కొన్నియును, హృదయవిభూతికి సంబంధించిన విషయములు కొన్నియును గలవు. ఇవి రసపూరితములు; ఉద్వేగసంభరితములు; లలితమైన కైలి నపేక్షించును;

సౌందర్యప్రదీప్తమైన శయ్యను కాంక్షించును. వరుగు లకును, బెండులకును వీనిలో చోటు లేదు. అవియో? సౌరభాన్వితమైన వాతూలమును గోరవు; లేతనీరెండి నపేక్షింపవు. సౌకుమార్యసౌందర్యములు వాని కక్కఱ లేదు. సుప్తమై, సంతేషమై ఉద్వేగరహితమైన పదము లంగే అవి యాత్మప్రకాశము గావించుకొనును.

దృష్టికి స్పర్శకు వస్తువు లొంగును. అంతరంగి కానుభవమునకే భావము లొంగును. తన్ను బోలినపదార్థమందే, దృశ్యమందే భావము ఆత్మవ్యక్తికరణము నందును; కావున సుందరదృశ్యములు సుందరభావ బంధురములని, వికృతదృశ్యములు దుర్భావగర్భితములని చెప్ప నగును. ఈయంశము నెవ్వరుగాని మననము చేసికొని, పెక్కుమాటులు పునశ్చరణ మొనరించుకొన నక్కఱ లేదు. దీని నెఱుంగజాలక శస్త్రస్థిగ్రస్తమైన మానసిక నిర్మాణమున గలదు. కనులకు పండు వొనరించు దృశ్యము కట్టెదుట దోచినంతన మానస మానందపూరితమగును. జఘన్యదృశ్య మెదుటబడినంతన నసహ్యభావముకతన యాతనబడును. ఆనందమందే పుష్పసృష్టినిబోలు భావ సృష్టి కలుగునుకదా! కలుగుచున్న చుట్టటికము వస్తుహృదయమునకును మనుష్యహృదయమునకును, వస్తుత్త్వమునకును మనస్తత్త్వమునకును. అంతరంగికుణ మొకరి యాదేశమునకును ఇష్టానిష్టములకును లొంగదు. గభీర భావమున మునుగిత నీదనేరక తత్త్వపరిశీలన మెఱుంగక విషయవిమర్శన మొనరించువాడు అంగప్రత్యంగముల నెఱుగునుగాని ఆయువుపట్టు నెఱుగడు. జిజ్ఞాసువుల కతడు ఆకాభంగమును నిరుత్సాహమును గలిగించును, తన ధోరణిలోనే ఈత డుండును.

ఈతనిప్రకృతి వేఱు, పరిజ్ఞానము వేఱు; విషయ ప్రకృతి వేఱు, విషయహృదయము వేఱు. వ్యాకరణమునే శరణ్యముచేసికొనినవాడు కావ్యహృదయము నెట్లెఱుంగగలడు? కళాతత్త్వమెట్లు గ్రహింపజాలును? వైయాకరణ ప్రణితులకు పంక్తిభోజనము లుండునా? మిషనులతోను, ఇంజనులతోను, మేకులతోను సంవర్కముగలవాడు పూవులను లతలను కెందలిరాకులను ప్రళంసింపగలడా? పెట్రోలుకును, అత్తరుకును చుట్టటిక మున్నదా? దానిలోనే మునిగి లేలువాడు, దీని

యందలి దివ్యహృదయము రాజహంసయై ఎట్లు హాయి నందగలడు? ఛౌతికశాస్త్రమునకు సంబంధించిన ప్రకృతి, భావములు, పదార్థములు, పలుకులు వేఱు; కళకు సంబంధించిన ప్రకృతి, భావములు, పదార్థములు, పలుకులు వేఱు. కావున నది మేధకును, ఇది హృదయమునకును సంబంధించిన డంటిని. కళయును శాస్త్రమును ఒక్కటి కానపుడు వీనికి సంబంధించిన విమర్శనము లొక్కటే డెట్లుగును? కాని శాస్త్రమునే ఎఱిగినవారు కళనుగరించి పెద్దకయిరులు చెప్పట విందును. బాధి మంతులు వీనికి వీను లొగ్గకుండురుగాక.

మనోవాక్యాయము లవినాభావసంబంధము గలవి. కావుననే భావ మెట్లుండునో, వాక్కును, వస్తువును అట్లే యుండవలె నంటిని. విషయహృదయము నకును, వ్యక్తిహృదయమునకును అనుకూలసంబంధమున్న తఱి, ఆ యవినాభావసంబంధము అప్రయత్నముగ తనంతదాను చరితార్థమందును. మాటలాడుతఱి దొలత భావమును కేర్పొందుము. అవగాహనావసగమున దొలిచోటు నందునది ఇదియే! కాని భావసృష్టి వస్తు దృశ్యమున కనంతరము మనసున దోచును. దృశ్యము భావమును ప్రేరేపించును. మనశ్చక్షుస్సమత్సమం దైన నొకరూపమును గాంచి భావమును సృష్టించుకొందుము. ఈ భావము మాటలగుండా పతితమనసున జొచ్చినంతన, వాని మానసనేత్రముమ్రాల నిట్టిరూపు తోచితిరును. కావున వస్తువునుండి భావముమిదికిని, భావమునుండి వస్తువుమిదికిని మానసికదృష్టి ఎగయుచుండును. దీని గమనికకు వాక్కు నిమిత్తమాత్రము. ఒక్కొక్క లలితకళ యొక్కొక్కనిమిత్తమును నిర్ణయించు కొనును. కావ్యకళ రసపూరితవాక్కును, లలిత పదమును తననిమిత్తము గావించుకొనును. మంజుల భావమునకు నిమిత్తము మధురాలాపనము. రూపుకాంక్షించు చిత్రంపుతలంపునకు నిమిత్తము చిత్రలేఖనము. ఆవేగభరితభావమునకు నిమిత్తము తనవైఖ్యనృత్యము.

జగదీశుని ఊహలకు నిమిత్తములు ప్రకృతిదృశ్యములు, సృష్టిచిత్రములు.

కావ్యకర్త సృష్టికర్త అనురావతారమని వచింతును. బాహ్యనేత్రముల కెదుట ప్రకృతిచిత్రము లెట్లుండునో మానసిక నయనములమ్రాల కావ్యకర్త సృష్టించుచిత్రములును అట్లే యుండును. ఉదాత్త భావము లుత్కృష్టసృష్టిచిత్రములందే ప్రకాశ మగు లీల, కవిగుండరుని ఆశయములు సుందరపదజాలమున ప్రకాశ మగు ననుట స్పష్టమాయెనగదా! తనకు నుజగదీశ నకును, తనసృష్టికిని ఈశ్వరసృష్టికిని గల నేస్తము నెఱిగినవాడు కావ్యకర్త. తనసృష్టి ఈశ్వరసృష్టి నీత దోజ్జబంతి గావించుకొనును. ఈశ్వరసృష్టిని తనది గావించుకొని తన సృష్టి నీశ్వరపరము గావించును. ఇరువుర యెవల కింపై, ఇగ వుర మానసముల నలరించువాక్కులందే ఈత డీశ్వరసృష్టిమహిమను గీర్తించును; ఆత్మ సృష్టి మహత్త్వమును ప్రకాశము గావించును.

లతాహృదయమందలి లలితభావములే కన్ను గుట్టు పూవులై స్రస్సుటించునని, పుష్పమానసమందలి యనురాగభావమే పల్వరహృదయముల నలరించు పరిమళమగునని, చిందూరునందుగల స ధాబంధురభావమే వెన్నెలయందు నెల్వడునని, కోకిల మానసమందలి మాధుర్యమే నెవులపండువొనరించు కూహూ కూహూలగునని, రవిహృదయస్థ స్వర్ణభావసృష్టియే కనకమగ్గీచులందు ప్రకాశమగునని ఈత గెలుగును. వస్తుభావములతో పొత్తుగల పల్కులందే వీని నీతడు గీర్తించును.

వివిధవస్తుతత్వ మెఱిగిన కవి విమర్శకుడు ఏది సౌందర్యోదేతమైన విషయమో ఏది కాగో శ్రుతిలో గ్రహింపగలడు. కాకితపుపూలు భావరహితము లగుడు వాని పాంతకు బోడు. మధువనమందే ఈతిడు మనలును. ఈవంక కాకియికలందును, ఆవంక నెమలి కన్నులందును, ఈదెస చువిబొగ్గులలోను, ఆదెస మానిక

1. ప్రకృతిదృశ్యములందలి మొగ్గలును, పూవులును, పండ్లును ఎట్టివో కావ్యదృశ్యములలోని అలంకారములును, శైలి చిత్రములును అట్టివే! ఇవి యతిశయోక్తులని తలపరాదు. ఉత్కృష్టభావప్రకాశమున కివి మిక్కిలి యక్కటైనవి, తప్పని సరియైనవని వచింతును. భావకూనృండును, హృదయరహితుడును మాత్రమే ప్రకృతి చిత్రములనుండియు, వీనినుండియు తొలగిపోవును.

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

జి. శంభుప్రసాద్

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము,
మద్రాసు.

౧౯౩౮

సంపుటము ౧౫, సందిశ ౧౧

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్లవారికి ఈనెల భారతి (1938 సం. నవంబరు నెల)తో ఇదివరకు చెల్లించిన చందా పూర్తి యగుచున్నది. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు చందా మాకు చేరునట్లు ఈ నెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపు లేకుండ పత్రికను పంపుచుందుము. అట్లు తమ యెద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో సహజభాషాభిమాన లగు తాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి చందాదారులుగ నుండురను నన్యుకముతో 1938 సం. డిసంబరు 10-వ తేదిని రూప 6—4—0 లకు వి. పి. పంపుచున్నాము. గావున తా వెప్పటివలెనే పత్రికయందభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకవేళ తమకీ పత్రిక ప్రస్తుత వ.నవరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలిగజేసిన యెడల వి. పి. పంపుట నావుదుము.

A 12. D 6. H 16, 47, 49, 50, 52, 53, 54. K 15. L 9. N 19, 20.
P 34, 35. R 12, 37, 38, 39. S 15, 17, 24, 96, 97, 98, 99, 100, 101.

చందాదారుల కొర హెచ్చరి

ఆంగ్రజేశములోని వివిధ ప్రజేశములందు ఆంగ్ర పత్రికను విక్రయించుచున్నాడు 1938 అక్టోబరు 1-వ తేది నుండి “మ్యాగ్ వెండు” అను శీర్షితో వ్యవహరింపబడుదు. ఆంగ్రపత్రిక (డైనిక్, వార) సంచికలు, భారతి (మాసపత్రిక) మున్నగువి సదరు “మ్యాగ్ వెండు” వారికి నిర్ణయించిన ఆయా ప్రదేశములందు వారిస్వంత బాగ్యతమీద విక్రయించుటకు సంపూర్ణముగా అధికారము పొందియున్నాడు. “ఆంగ్ర డైనిక్ పత్రిక” రోజున్నూ అసగా శనివారపు పత్రికలతో సహావిశిషట్రక 1-కి రూ 0-1-0, మ్యాగ్ వెండునున్న ప్రదేశముల యందు మాత్రము మాసవారీ చందా ప్రతి 1-కి రూ 1-12-0 లు మా కార్యాలయముమండి నేరుగ పొట్టు ద్వారా పంపవలసిన పత్రికలకు మాసవారీ చందా ప్రతి 1-కి రూ 2-0-0 లు.

విషయ సూచిక

వేణుగీతారవము	...	...	
	పాకల వెంకటసూర్యనారాయణగారు		గిం ౧
కవిరాజుకథ	...	...	
	గన్నవరపు సుబ్బరామయ్యగారు		గిం ౨
మొహమ్మద్ ఇబ్బాల్: అతనికవిత్వము	...	...	
	మొహమ్మద్ ఖాసిఖాన్ గారు		గిం ౧
జీవకారుణ్యము	...	...	
	త్రిపురాన వెంకటకృష్ణారావుదొరగారు		గి ౨౩
సూరీ నీతి వెంకీ జైలుప్రవేశం...	...	...	
	చింతా దీక్షితులుగారు		గి ౨౫
నపరలపూజపాటలు: పొడుపుకథలు: లోకోక్తిలు...	...	...	
	గిడుగు వెంకట సీతాపతిగారు		గి ౩౧
ప్రణయవాచికము	...	...	
	కొంఠూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు		గి ౪౦
ఆకలి ...	...	...	
	దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు		గి ౪౧
పద్యం—అర్థం	...	...	
	భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు		గి ౪౩
కొనలయ్యవిలాపము	...	...	
	చిరువూరు కామేశ్వరరావుగారు		గి ౫౦
సిపావళి	...	...	
	అడవి బాపిరాజుగారు		గి ౫౧
చూచితే ?	...	...	
	కుంటిమద్ది శేషశర్మగారు		గి ౫౬
ఆధునిక గణిత శాస్త్రము: ఎంతవరకిది	...	...	
—స్వతంత్రసృష్టి ?	...	...	
	పిడపర్తి సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు		గి ౫౭
అంపూ—బాటా : ఈజిప్టుదేశపు పురాణగాథ ...		వే. సు.	గి ౬౨
తెనుగుతల్లి	...	...	
	శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు		గి ౬౮
పారిశ్రామికాభివృద్ధి : తద్విధానము, సాధనములు	...	...	
	శ్రీపాద గణపతిరావుగారు		గి ౬౯

స్వతంత్ర గ్రామ పరిపాలనము ...	...	...
సేవాధర్మం ...	...	గే ౭౫
మహాత్ముడు ...	...	గే ౮౩
విరోపాఖండము : విద్యాసమస్యలు ...	...	గే ౯౦
అల్లాడరెడ్డి - అలఫ్ భానుడు ...	...	గే ౯౧
ఏరోజు ఎల్లాంటిదో ! ...	...	౯౦౧
భారత కేంద్ర న్యాయస్థానము ...	...	౯౦౫
అం-న ఆంధ్ర మహాసభ : చెన్నపురి ...	...	౯౦౯
పుస్తక సమీక్ష ...	...	౯౧౧

చిత్రములు

త్రివర్ణచిహ్నము : ఏకాంశసీమ.

చిత్రకారుడు : సి. యల్. నగింహమ్మగారు.

వ్యంగ్యచిత్రము : లోకద్వైతి.

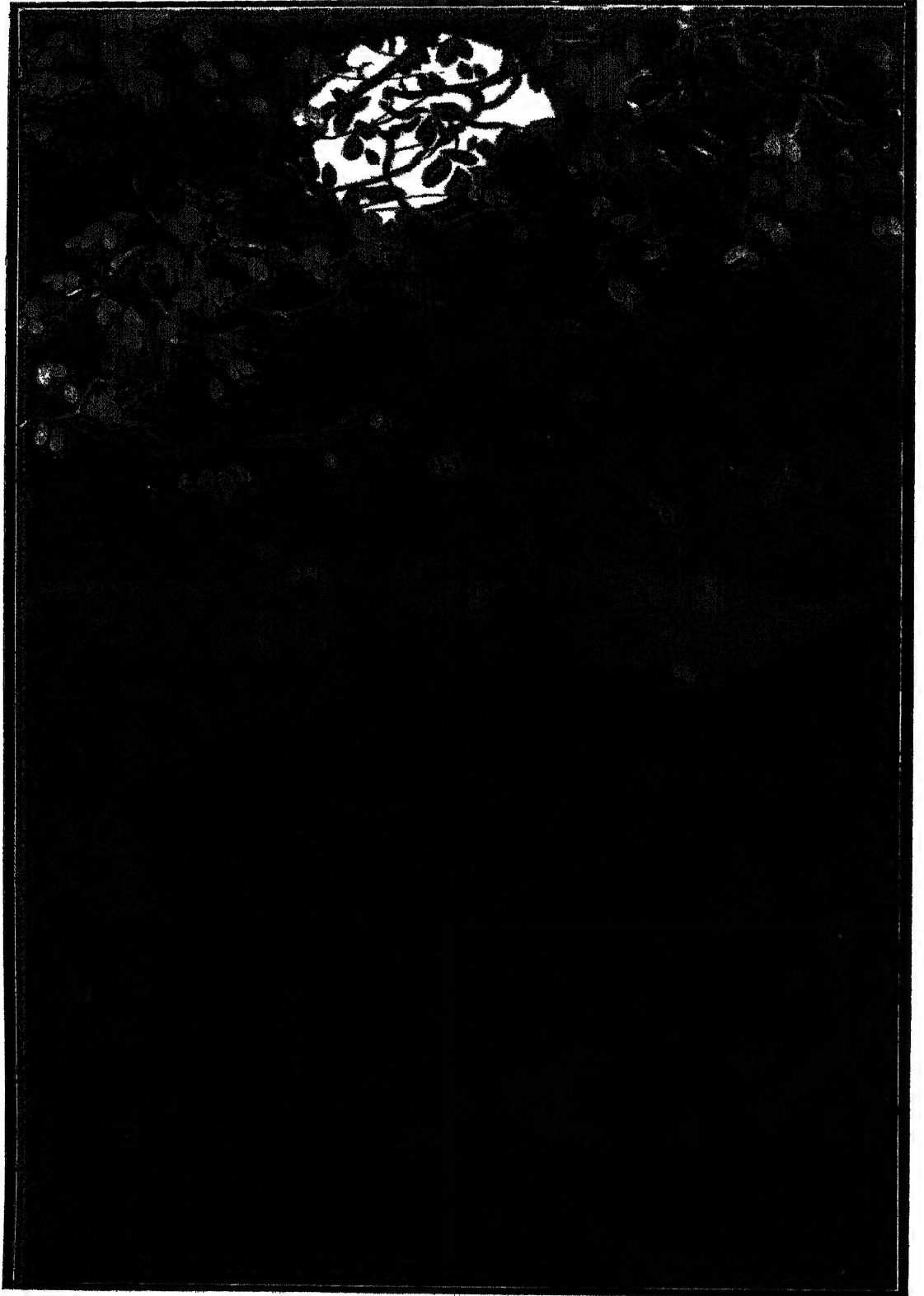
వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. వ్యాసరచన రంజకంగా ఉండాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వివరాలు లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్లు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్లు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండుసంచికలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించి, మన ఆంధ్రుల ప్రత్యేక సమస్యలనుగురించి ప్రత్యేక వ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచేదృష్టిలోను, రచించేరచనలోను కొత్తదనం కావాలి. మన ఉద్యమాలూ, మనదేశం, మనసంఘం, మన ఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్లు చూడవలసిందని వ్యాసకర్తలకు మనవి.—భా. సం.

భా ర తి - బహుధాన్య సం॥ కార్తికమాసము

ఏ కాంతసీమ

సంపు. ౧౫

బహుధాన్య, కార్తీకమాసము (నవంబరు 1938)

సంఖ్య ౧౧

వేణు గీతారవము

పాకల వేంకట సూర్యనారాయణ

తారదకాముగీవిమృశాంశహృదంతరతీవ్రభేదిమై
యీ రమణీయ గీతి ప్రవహించెడి : రాగమయుండు మోహనా
కాకుండునైన యే ప్రభుశిఖామణి వేణువునుండి చించెనో—
యూరక లోతులం దడవుచున్నది కోమలమాసనంబులక.

విరిసిన పువ్వుకన్నయల వెల్విడు నిశ్వసనమ్ములైన సుం
దరమధుసారభంజులను చాల్చి భరంజునఁ దూలిపోవు బం
ధురమృగాచలానిలుని త్రోవల నామురళీనర్వరమ్ము క్రి
క్కిరియుచు మారుమ్రోయదొడఁగెఁ జలరాశి గభీరఘోషలక.

చల్లని వెండివెన్నెలకుఁ జక్కని యుయ్యెలఁ గట్టి జోలలక
మెల్లనఁ బాడు వైవలిని, నిర్మలమంజుల సైకతస్థలల్,
జిల్లున బండలం ద్రవముఁ జేయు మనోహరవేణునిస్వనం,
బల్లనఁ బేల్చె న న్నమృతభావసుషుప్తితటాంతరంబులక.

ఎమ్మెయి నడ్డులేని రయమేర్పడ జాలుగఁ దేనెవాఁకచం
దమ్మున సాగిపోయెడు సుధామధురాద్భుతగీతికాఁడ్రవా
హమ్మున నేనెకాదు నిఖిలార్ణవమున్, ధరణీతలంబు, వ్యో
మమ్మును, దారకావళి, సమస్తజగంబును లీనమైచనెన్.

నీలాంభోద మొకండు లేచి యెదుటన్ నిల్వంబడెన్; పెంటనే
ఝాంబుంబలె ప్రీతిపోవ నెవఁడో తోఁచెన్ జగన్మోహనుం ;
డాలోకింపఁగ నందగోపతనయుం డాతంఁడెకాఁబోలు ; కెం
గేలన్ వంశియు, మస్తకమ్మునఁ జెలంగెన్ గేకిపించు బడే !

జలరుహసుందరంబులు విశాలముతో నయనద్వయాంచలం
బుల వికసించు నాతని యమోఘదరస్మిత దివ్యశోభలం
బాలుపుగ నూగు బర్హమును బోలఁగ నూగెను మస్మనంబులో
పలి ప్రణయోజ్వలంబు లగు భావపరంపర లానుపూర్విగన్.

యమునా నిర్ఘరిణీ విశాల రమణీయప్రాంగణస్థానముల్,
సుమనంతానలకాలయ ప్రకరముల్, సుశ్లోక బృందానన
ప్రమదారామతలంబులున్, మృదుతమాలక్ష్మిణి జాతాంతర
స్థమహానిర్మలశాద్వలంబులును ప్రత్యక్షంబుగాఁ గన్పడెన్.

పాయక మామకాశ్మభగవంతునిగా నిరతమ్ముఁ గొల్చు నా
శ్రీయుత నీలనీరదశరీరుండు పిల్లనగ్రోవి పింపిళ్ళల్
గూయఁగ నోష్టచింబమునఁ గోరికమైఁ దరుణాంగుళీకభా
వాయతలాస్యమున్ నెఱపె సంతట రూపవిధూతకాముఁడై.

మరుజన్మంబున గోపకాంతనయి జన్మంబొంది వధిల్లి నా
చిరవాంఛల్ సఫలం బానర్చుకొని రాశీభూత మోదాశ్రుని
ర్ఘరనిర్మగ్నసుఖంబునన్ హృదయసర్వస్వంబు నర్పింప శ్రీ
చరణాంభోరుహసీమలన్ నిలిచి హస్తద్వంద్వమున్ మోడ్చితిన్.

మొహమ్మద్ ఇబ్బాల్-

అ త ని క వి త్వ ము

మొహమ్మద్ ఖాసిం ఖాన్

[గద్యము కన్నను పద్యమే హృద్యముగ నుండునుగనుక (ఇబ్బాల్ భావములను) పద్యమునందే పెట్టితిని. ఒకటి రెండు-నాల్గు యతి కుదరకపోయినను ఆశబ్దమును తీసివేయనిష్ఠములేక అట్లే వదలితిని. కొన్ని పద్యములు సీస పాద ప్రమఖండమును వృత్తముగా గొని న్నాతిని. ఉర్దూగజల్లోని భావములు మరొకవృత్తములో సరిగా రావు. సీసపాదప్రమఖండము సాదుటకు చాల అనువుగానుండును.]

ఇబ్బాల్ అస్తమించినాడు. భారత సాహిత్య నసంతోదయమును తన మధుర గీతావృత్తముచే పూకరింపజేసిన ఒక బుల్బులి మూగవోయినది. ఒక మహాజ్యోతి చల్లారినది.

ఇబ్బాల్ మరిణము భారతసాహిత్యము నకు ఒక తీరని కొరత. భారతసాహిత్యము నకే కాదు, విశ్వసాహిత్యమునకే లోటు కలిగినది. ఇబ్బాల్ కేవలము భారతకవియే కాదు; అతనిసందేశము సర్వప్రపంచమునకు.

ప్రాకృతస్మృతిని పాశ్చాత్య విజ్ఞానముచే మెరుగుపెట్టి, నవ్యరీతుల అమృతగాన మొనర్చిన విశ్వకవి ఇబ్బాల్. అనంతమగు సౌందర్యవిపాసతో బీడువోయిన హృదయ ఊత్రముల సౌందర్యానందప్రదీప్త సుధా మధుర గీతావృష్టిని కురిపించిన మహాకవి ఇబ్బాల్. రసావేశముతో కర్మయోగమునకు పురికొల్పు గీతాభిచే జీర్ణమైన ముస్లిమ్ సంఘమును పునరుజ్జీవింపజేసిన మహా మహుడు ఇబ్బాల్. సామ్రాజ్యతత్త్వమును తుత్తునియలొనర్చి, 'పుంజీవతిత్వము'ను

ఖండించి, స్వార్థజాతీయతత్త్వమును నిరాకరించి, విశ్వత్వమును బోధించిన రాజకీయ తత్త్వవేత్త ఇబ్బాల్. సన్యాసమే ముక్తి సాధనమను పురాతన వేదాంత సూఫీసిద్ధాంతములను దిద్ది కర్మయోగమే ముక్తిమార్గమని నిరూపించి చూపిన తాత్త్వికుడు ఇబ్బాల్.

ఇబ్బాల్ శుష్కవేదాంతమును తీయని మాటలలో అవ్యక్తముగా చెప్పే మిస్టిక్ కవి కాదు. కేవలము ప్రేమయందు, సౌందర్యమునందు లీనమై వ్యవహారప్రపంచమును పూర్తిగా విడిచిన సాహిత్య సన్యాసి కాడతడు. ఇబ్బాల్ కవి, తాత్త్వికుడు, నాయకుడు. ప్రపంచములో ఒక సౌందర్యరసప్రపంతిని ప్రవహింపజేసి, ప్రపంచసమస్యలపై అపూర్వమగు కాంతిని ప్రసరింపజేసి మనలను తనవైపు అతిశక్తివంతముగ నాకర్షించిన ప్రతిభాశాలి అతడు. ఇప్పుడు భారతదేశములో హిందూస్థానీ తెలిసిన యేవ్యక్తియు ఇబ్బాల్ గీతములలో కొన్నిటి వైనను కంఠస్థముగ నెఱుగనివా డుండడని తేజ్ బహదూర్ సప్రూగా రనిరి. దీనికి కార

ణము కలదు. ఇఖ్బాల్ ప్రసంచ పున ర్నిర్మాణమునకై ఇచ్చిన ఒకమహత్తర సందేశము కలదు. ఆసందేశము నతడు మధురకవితాముఖమున గొంతెత్తి పాడినాడు. అది అందరిని ఆకర్షించినది. అతనితో నేకీభవించినను ఏకీభవింపకపోయినను అతని ఉన్న తాదర్శము ప్రపంచము నటువైపుకు లాగుచునే యున్నది.

ఇఖ్బాల్ కు కళ కేవలము రమణీయార్థ ప్రతిపాదకము కాదు. కళాసృష్టి కళకొఱకే యను గ్రుడ్డికళారాధకుడు కా ఉత్తము. కళ మానవజీవితము నుత్తేజిత మొనర్పవలెను; ఆత్మోద్ధరణమున కుపకరింపవలెను; హృదయ సంస్కారమునకు తోడ్పడవలెను; సంఘము నందలి నిర్మాణశక్తులకు దోహద మీయవలెను; మానవపరిణామమునకు సహాయ కారి కావలెను; ఉత్తమాదర్శములను స్థాపించవలెను. అంతేకాని మానవుని భావములను కుంచించి, నీతిబాహ్యు నొనర్చి, సత్యమును ప్రచ్ఛన్న మొనర్చి, మానవుని సర్వతోముఖప్రగతి నరికట్టబూను కవిత హేయమైనదని ఇఖ్బాల్ ఉద్దేశము. “కవిత జీవప్రదాయిని కావలెను” అని అత డొకచో చెప్పినాడు. ఇఖ్బాల్ ఈ ఉన్నతాదర్శమును పురస్కరించుకొనియే కవితాగానమును చేసినాడు.

ఇఖ్బాల్ కవితాజీవితములో మూడు దశలు స్పష్టముగా కన్పించును. ప్రథమదశయం దతని కవితాకన్యకు బాల్యము. ఈ దశలో అతడు రచించిన కావ్యములలో తత్వచింతనము కన్పించదు. ప్రకృతియొక్క బాహ్యసౌందర్యమే అతని నష్ట డాకర్షించినది; హిమకిరీటము దాల్చి అంబరమును

చుంబించు మిహికానార్యశిఖరా లతని హృదయము నానందావేశముల ముం చెత్తును; సిమ్మెచుట్టు రెపరెప కొట్ట కొనుచు రెక్కలు కాలుననియైన లెక్కగొనక నీవ కళికవై బడి అనువులం గోల్పోవు శిలభమును గని అతనిహృదయము చలించును. లేగు లాబిని చూచి తహతహలాడు తగుణబుల్బులి చిన్నియెడందరగులు ప్రేమాగ్ని బ్యాళలు అతనిభావన నుత్తేజిత మొనర్చును. మోహ పారవశ్యమున గులాబిని కొగిలించి వ్రణకిణ మైన అమాయకపు పికిలిపిట్టను చూచి అతని మెత్తనియెడ శోణిత మృగును. ఒకప్పుడు ఊసరక్షేత్రములైన మానవహృదయముల తత్వామృతముచే నేచన మొనర్చిన ఒకయోగి సమాధిని జూచి సంతరిస్తుండై ధ్యానమగును ఉగును. ఇఖ్బాల్ ఈ కాలముననే ‘హిమాలయ’, ‘అనాభగీతి’, ‘తరానా’ మున్నగు కావ్యములను రచించెను.

తరువాతిదశలో ఇఖ్బాల్ కవితాకన్య యౌవనవతి యాయెను. ఆమె ప్రశస్యంగము సౌందర్యనికసితమాయెను. భావము లలో ఎక్కువ ఆవేశము, ఎక్కువ ఉద్వేగము, భావనలో ఎక్కువ జ్ఞానత్వము, రసములో ఎక్కువ సంపూర్ణత, భావలో ఎక్కువ లాలిత్యము కన్పించును. ఈ కాలముననే ఇఖ్బాల్ అనేక జాతీయగీతములను వ్రాసినాడు. సంఘమున దలి అనేక దురాచారములపై విస్మయభరితమైతి నాడు. భోగములను మరిగి సరళజీవితమును విడనాడిన ముస్లిం సంఘమును ప్రవక్షనాటి సరళత్వము నవలంబింపుమని ఉద్బోధించినాడు. ‘షికావ్’,

‘జవాబె మిక్వా’ అను అతని ప్రఖ్యాత కావ్యము లీ కాలముననే వెలసినవి.

మూఠవదశలో ఇఖ్బాల్ కవిత్వాజీవితములో గొప్ప మార్పు నచ్చినది. ఇఖ్బాల్ పాశ్చాత్య దేశముల కేగి, అక్కడ ఇంగ్లండు, జర్మనీలలో ఉన్నతవిద్య నభ్యసించి, లండన్ విశ్వవిద్యాలయమున ఆచార్యపీఠము నలంకరించిన తరువాత వ్రాసిన కావ్యములలో భావగాంభీర్యము, తత్త్వచింతనము, ఆధ్యాత్మిక వికాసము కనిపించును. ‘ఆత్మరహస్యము’, ‘ప్రాకృతదేశము’, ‘బాంగెదరా’, ‘బాలెజి బ్రయిల్’ మున్నగు మహాకావ్యము లీ కాలముననే వెలసినవి.

ఆధ్యాత్మికవిషయములలో ఇఖ్బాల్ పూర్వసూఫీ కవుల సంప్రదాయము ననుసరించినవాడు. కాని సూఫీకవులకును ఇఖ్బాల్ కును ఒకభేదము కలదు. సూఫీకవులు నివృత్తి మార్గమున చదులు. ఇఖ్బాల్ ప్రవృత్తి మార్గము ననుసరించినవాడు. సన్యాసమనిన అతనికి కిట్టదు. సన్యాసము వ్యక్తిత్వసిద్ధాంతము (Individualism) పై నిర్మింపబడినది. సంసారము సాంఘికవ్యవస్థ. మానవుడు సంఘజీవి. సంఘజీవియై సంస్కారమును పొంది తాను తరించి, ఇతరులను తరింపజేయుటయే అతని ఆదర్శము. భగవంతుడు మానవుని కారణరహితముగ సృజింపలేదు. సంఘజీవియై ఈ సృష్టియజ్ఞము దాత్మత్వాగము చేయుట మానవజన్మయందలి పరమార్థము. అంతమాత్రమున ఈ ప్రపంచమే సర్వమునని చెప్పి చార్వాకుడు కాదు ఇఖ్బాల్. ఈ జీవితము క్షణభంగురము.

జీవితంపు కాఖిల జిగిర్చి, మసుమిందీ
వాడి క్షణములో రాలు జీవార్థి ధూర్తి ;

ఒక్క కలకంఠ మెండేని నొక్కశాఖ
వ్రాలి యెగిరిపోవు త్రుటి నొక్క పాటఁ బాడి.

అని ఇఖ్బాల్ అతిరమ్యముగ ఈ భావమును చెప్పినాడు. ఈజీవితము దుఃఖమయము, కంటకావృతము.

ఈజగత్తు హుందోఁటని యెంతురేమొ
వనట నిట్టూర్పుల కిది నివాసనగరి
మలయమందానిలము పీచు మ్రంద నిసట,
ముకుళములు విచ్చు వ్లానమై ధూమి రాల.

ఈ దుఃఖమయప్రపంచము అంతమాత్రమున త్యాజ్యముకాదు. ప్రతిజీవీకి జీవితమొక ఆనందము నిచ్చుచున్నది. ఆ ఆనందమే ఆ జీవజీవితమును సహ్యమొనర్చుచున్నది. ప్రతిజీవి ఆదర్శము ఆ ఆనందమునందే అంతర్లీనమై యున్నది. ఏనాడూ ఆనందము క్షీణించునో, ఆదర్శము సఫలమగునో నాడే మానవునకు మరణము సిద్ధించును. ఒక్కొక్కప్పుడూ ఆదర్శమునకు ఆహుతియై, ఆ ఆనందానికి ఇంధనమై దేహమును చాలించుకోవచ్చును — ఇఖ్బాల్ ఈతత్త్వమును ‘శలభము — దివ్వె’ అను ఒక కావ్యమున అతి రమణీయముగ చెప్పినాడు.

దుఃఖమయమగు ఈజగత్తున భవాదృ
శరుహదానందబోధితి శలభమునకు
కలిగియుండుటగాదె దాని లలితశృంగి
శీవితంపుబాస రగిలి చిందులాడె.

దీపకలికయందు శలభము గాంచు ఆనందమే దాని జీవితంపుటాసను రగిల్చిన దనుచున్నాడు. ఈలోకము దుఃఖమయము, పాపభూయిష్టము అని దానిని త్యజించుట భీరుత్వము. దుఃఖమయమగు లోకమున ఆనందజ్వాలను రగిల్చి, పాపమయమగు ఈలోకమును పుణ్యభూమిగ మార్చి మాన

వుడు తనజన్మను సార్థకపరచుకోవలెను. డయాజనీనువలె ఈ దుఃఖ ప్రపంచమున పుట్టితిమే అని విలపింపరాదు.

ఇప్పుడు నరుడు స్వర్గమ్యుతి కేవల¹
శృంఖలముల నన్నింటిఁ ద్రెంచినైచి
మాలితో నను పూడోట : “మందు తెన్ని
నాల్గు వెదక దీపాలవజాల కీవు?”

అని ఇఖ్బాల్ మానవుని ప్రబోధించుచున్నాడు - ‘సీప్రపంచమును సీవే సృష్టించుకొనుము. ఇదే సీవు జీవితపడవని తెల్పుచిహ్నము’.

అష్విదుశ్యః ఆప్ వైదాకర్ అగర్ నిర్దోషః హై
సత్రే ఆదప్ హై జమిర కుఖికాహై వైశి.

‘స ఈక్షతు లోకాన్ను సృజాయతి’ అనుదానిలో ఈక్షించినవాడవు సీవే అగుము అని ఇఖ్బాల్ చెప్పుచున్నాడు. ‘అగుగాక’ (కుఖి)² అని భగవంతుడు సర్వసృష్టిని చేసినాడు. సీజీవితమును ‘కుఖి’ అనువాడవు సీవే అని ఇఖ్బాల్ చెప్పుచున్నాడు. ఇఖ్బాల్ కర్మయోగమున కిదే పునాదిరాయి.

ఇఖ్బాల్ సామాజికతత్త్వము ఇదే మూలసూత్రముపై ఆధారపడియున్నది. మానవునిబ్రతుకు స్వార్థముకొరకు కాదు. అతడు సంఘమున కొక అంగమువంటివాడు. సంఘముకొర కతడు అతనికొరకు సంఘము త్యాగ మొనర్పవలెను. ఈ సృష్టియజ్ఞమున

ప్రతిమానవుడును అధ్వర్యుడే. కవియే యీ విషయమున :

నరుడు నరుడయ్యె సంఘ మాలంబనముగ
ఎవ్వఁ డేకాకిగా నుండినెంచు బగతి ?
జలధియందునె అల లుంటు క దుగాని
వనధి విడిచి బయట అల యటట సెట్టి

అని చెప్పినాడు. మరియొకచో ఈ విషయమునుగుఱించి వ్రాయుచు,

“విశ్వసృష్టిలో మనుసీచితము ఒక విశాల సముద్రమువంటి దందును. దానిలో చిన్న చిన్న కెరటము లసంఖ్యాకముగ నున్నవి. వ్యక్తిపరముగ సీ కెరటములు వేరుగా నుండియు, ఇతర కెరటములతో నెంతో అన్యోన్యముతో అవ్యక్తమగు సహృద్దముతో మొలగును. ప్రతికెరటము ఒక్కొక్కచిన్న విశ్వము. అయినను అది తక్కిన కెరటములతో ఇట్లన్యోన్యముగ మెలగుచున్నది. సృష్టియందలి యీ రహస్యము ఖుర్ఆన్ ఇట్లు వాకొనుచున్నది
‘వఖిలఖ నాకుమ్ ఫీ సఫిన్ వాహిద’.
(ఒకేఆత్మనుండి ఈ సర్వసృష్టి నోసర్పితిని)
అందుకొరకే ప్రతికెరటము సముద్రములో నుండి తన వ్యక్తిత్వమును చాటుచున్నది. సముద్రమునుండి వేరుడినట్లయిన దాని అస్తిత్వమే లేదు. మానవుని సమస్త భౌతిక, మానసిక, ఆధ్యాత్మిక గీవితములకు సంఘమే ఆకార మిచ్చినది. అందుచే ఆ సంఘమును విడిచి వైరాగ్యము నవలంబించుట ఆత్మనందనము” అని ఇఖ్బాల్ వ్రాసినాడు.

1. మొదటి మానవుడు ఆదమ్ తన అపరాధముచే స్వర్గమును పోగొట్టుకొనెనని పురాణగాథ కలది. క్రైస్తవులు మానవు లందరును ఆదమ్ చేసిన మొదటి పాపవాసంతో (Original sin) పుట్టి రందురు.

2. ‘ఖుర్ఆన్’లో ‘కుఖియూఖా’ (అగుగాక! అన్నంతలో సర్వము వాయును) అని చెప్పబడినది.

శిశిరమున కాండముననుండి చీలి వృక్ష
శాఖ చిగిరించవొక్క వసంతమందు ?

ఒకే ఆత్మనుండి సర్వసృష్టియు నాయె
నను ఖుర్ఆన్ వచనమే ఇఖ్బాల్ సమస్త
తత్త్వమునకును పునాది. సృష్టియం దతడు
అద్వైతమును దర్శించెను. దీని నెంత రసవ
త్తరముగ చెప్పెనో చూడుడు:

మనసు పలికెడి మాటల మాల్పేగాని
పుష్పసౌరభమా పల్కు బుల్బులిచిలు
పొటలందు, కాని మఱుగునశియె సరగ
మైన సర్వైక్యతారహస్యము వివిధము
బహుళము నను ఇట్టి ప్రకృతిభంగిచునుల.

ఆత్మకు క్షయములేదు. దానికి మర
ణము లేదు. మరణ మనునది జీవితమునకు
మలిమెట్లు. మరణమునకు భయపడువాని
కన్న భీతుడు మరొక డుండడు. మరణభీతి
కలవాడు విశ్వాసనంతండు కాజాలడు. ధర్మ
నిర్వహణమునం దనుసరిం గోల్పోవుటకన్న
వీరకార్యము మరొకటి లేదు. ఈభావము
లను ఇఖ్బాల్ నలుచోట్ల చెప్పినాడు. జీవము,
మరణము - వీటి ధర్మములు నెట్లు చెప్పి
నాడో చూడుడు :

మృత్తికాగర్భమున నిమిశముండియుఁగూడ
కను విచ్చి వినుపీఠ కనగోరు విరిగింజ;
తద్దుస్తమున శీవితజ్వాల యెంతయో
ప్రగతిప్రకాశములకయి పరితపించు;
అటు నిలా గగన పర్యంతము తనవల
యనుమ్రు సాచిన ఆత్మకిరణములఁ

బుంశీకృతముఁజేయు పుణ్యధూమి సమాధి;
పర్యాయపదము జీవనవాక్యతికి మృతి;
చింకిగుడ్డలు విశిచి వినుత్తు కుద్రవ
స్త్రములఁ దాల్చు మనయాత్మ మరణముకతన.

ఇఖ్బాల్ సూఫీ కవులవలె ప్రేమయో
గమే ముక్తిసాధనమనువాడు. ప్రేమకు మిం
చినది మరొకటిలేదు. ప్రేమ మృత్యువును
నైతము జయించును. ప్రేమవలన కలిగిన
ఆనందమువలననే సర్వసృష్టియు స్థిరత్వ
మును పొందియున్నది. దానివల్లనే ప్రకాశ
మునకు వచ్చుచున్నది. దాననే అది లీనమై
పోవును. “ఆనందాద్ధ్యేవ ఖి ల్విమాని భూ
తాని జాయంతే । ఆనందేన జాతాని జీవంతి ।
ఆనందం ప్రయన్త్యభిసంవిశంతీతి” అను
ఉపనిషద్వాక్కులయందలి ఆనందమునకు
బదులు ప్రేమ యనినచో అది ఇఖ్బాల్ తత్త్వ
మునకు పూర్తిగా సరిపడును. సూఫీ కవి
సార్వభౌముడగు జలాలుద్దీన్ రూమీ ఈ
ప్రేమయొక్క మహత్తు నిట్లు వాకొను
చున్నాడు : 1

విహికకాయస్మై నై హోయసపథాల
నైర్వరమాన మొనర్చె ప్రణయ మహిమఁగాడె, 2
జడప్రకృతియఁగూడ చైతన్యమొందె ని
నాయీమహీప్రప్రణయలాస్యములలోన. 3

ఉహూకవులలో గాలిబ్ యును, షారశీక
కవులలో రూమీయును ఇఖ్బాల్ గురు
ప్రాయులని కొందరు విమర్శకుల మతము.
కొంతవర కది నిజమేకాని ఇఖ్బాల్ తన ఉప

1. నాచే తెనిగింపబడుచున్న రూమీకవిచంద్రుని ‘మన్నవీ’ నుండి ఉద్భృతము.

2. శ్రీ మొహమ్మద్ ప్రవక్త బొ.ది.తో స్వర్గలోకవిహారము సర్వసమ ఒక నమ్మకము కలదు.

3. మూసాప్రవక్త (Moses) సి నాయీకొండపై భగవన్మహాజ్యోతిని దర్శించె ననియు, దాని కాగలేక
సి నాయీపర్వతము కంపమొందె ననియు ఒక పురాణగాథ కలదు.

జ్ఞచే ఒక క్రొత్త తత్త్వమును స్వంతముగ నిర్మించుకొనెను. ఈ తత్త్వమును ఇభూలు చెప్పినంత సులభముగను రమ్యముగను అతని గురువులుపైతము చెప్పలే దనవచ్చును. చూడుడు, ప్రేమమహత్తు నెట్లుచెప్పెనో :

ప్రేమ—మృత్యువు

ఒకశీవమకులోంగ వికసించు నొక గోట
జీనితశాఖాళి చిగురించు నొక గోట
తొలిమండపాసమ్ము తొలకొను నొకలూపు
వేణీభరము విప్పి వియదంగన యొకర్తు
నిల్చెనో యనఁదోచు నీలనీరది మొండు
ఒకచోట వాంఛాళి ఒకచోట దుఃఖాగ్ని
బుల్బులిదుఃఖమ్ము పువ్వు కానందమ్ము;
ప్రకృతి యిట్లుండ శోభాయమాన మగుచు
స్వగోపవనవాటి వాహ్యుళి కేగెను
ప్రేమదేవత, దారి మృత్యుదేవత తట
స్థపడె; నంత నడిగె 'తా' వెవరని ప్రేమ.
నేను మృత్యువను; నానిత్యధర్మము ప్రసి
ద్ధము; నాకనులు నాస్తితంత్రప్రయోగముల్
నాకనుసన్నలు నాశనం దేశముల్;
కాని జగాన నొక మహత్పదార్థమ్ము
కల ద నొక వహగ్ని; కరిగి ద్రవమగు
దాని సమతాన నే; నది మానవు
హృదయస్థమై యుండు; క్రియతమం బయ్యది
సర్వేశ్వరుని కని జముండు నివేదింప
ప్రేమదేవతచిటుపెదవులపై చర
హాసకోచులు నెల్లె; అవియె ఆయుమునిపై
అశనిపాతముయిపడె; శమనండు నశించె
అమరత్వమును జూచి యంతకుండె నశించె.

ప్రేమ మృత్యువును జయించుట ఆర్థ సంప్రదాయమున కలదు. అది సతీయగు సావిత్రి కథయందు హృద్యముగ చెప్పబడినది. కాని ఇభూల్ ప్రేమ మృత్యువునే భస్మీభూత మొనర్చుచున్నది. ఇభూల్

ప్రేమదేవత శివుని కనుచూపుచే నుసియైన మన్మథుడు కాడు. మన్మథుడు కామదేవత. ఇభూల్ దేవత నిష్కామప్రేమమూర్తి. అది భగవంతునికే ప్రియతమము.

ప్రేమవలెనే సౌందర్య మొకటి సూక్ష్మ కవుల కాలంబనము. "సౌందర్యమే సత్యము, సత్యమే సౌందర్యము. అంతకన్న జ్ఞేయము మరొకటి లేదు" అని ఆంగ్లకవి పీట్స్ చెప్పచున్నాడు. ప్రేమమే ప్రేమ నుత్పాదించునని అనేకులు సూక్ష్మకవుల మతము. బుల్బులి గులాబిసౌందర్యమునకును, శలభము వెలుగుచెలుపునకును సరితమంచుచున్నవి.

సెవ్వెచుట్టు తిరిగి ప్రసన్నుడనునేని
రపరప మటంగు రెక్క లక్ష్మణుకొనుగా
రాలు; దీనిలేదెద సేపురావంపు
కలల చెలువు వలపు వేడి నలుగు కలగో?

అని ఇభూల్ శలభమును చూచి చెప్పచున్నాడు. కాని సౌందర్యము ప్రేమవలె శాశ్వతమైనది కాదు. కీర్తికువలె అది సత్యముకాదు. సత్యమును దర్శించుట కది యొకమార్గము. ఏది సత్యమో దానికి త్షయ ముండదు. సౌందర్యమునకు ప్రగతి త్షయములు కలవు. ఈభావములను ఇభూల్ 'సౌందర్యము - త్షయము' అను ఒక మధుర కావ్యమున వెలువరచినాడు :

సౌందర్య మొకనాడు సర్వము నడిగె
"అక్షయ మొనరింపజ్జతివే నన్నుకీ"
"ఈప్రపంచమ్ము చిత్రప్రదర్శన భ
వనము; దీర్ఘనిశానశ్వర కథానకము;
వివిధవర్ణపరిణామవిధానబంధం
ర మ్మి సకలవిశ్వరచనాక్రమమ్ము,
కాన త్షయమే ధర్మమైనదె నుండ
ర"మృని ప్రత్యుత్తరమ్మిచ్చె ప్రభువు.

పరిసరమున నున్న తరుణచంద్రముఁడు
వారిసంభాషణవాక్యములు విని
నదియు శ్రుతి విశ్రుతమాయెను దివిని ;
తాక చెప్పగ ప్రభాతము విని దివ్య
రాహస్యవృత్తమున్ నీహారవిందు
సందోహముల పూడె; సంపుల్లపుష్ప
ములు విని మిహికాశ్రు పూరము లాయె ;
విరిమొగ్గలేయెద పరివేదనమున
శోణితమాయెను; శోకముం జేసి
చనె వసంత ముద్రపవనముల స్వీతి ;
జెనుజూపె వాహ్యుని వెడలు యావనము.

ఇబ్నాల్ రాజకీయతత్త్వముకూడ అతని
ఆధ్యాత్మికతత్త్వముపైననే ఆధారపడి
యున్నది. అతని రాజకీయతత్త్వమును రాజ
కీయ మనరాదు; ఎందు కనగా ఆతత్త్వమందు
రాజుకు స్థానము లేదు. “రాజత్వముకూడ
విగ్రహారాధనమే” అని చెప్పచున్నాడు
ఇబ్నాల్.

విశ్వమంతకు జేవుడే విభుడు; భూమి
విభులు మనము లిబ్బకొనిన విగ్రహాలు.

వంశము, జాతి, కులము, రాజత్వము—
ఇవన్నియు మానవుని బానిసత్వపు శృంఖల
మునందలి ‘లింకు’లుని ఇబ్నాల్ చెప్పినాడు.
ఈ శృంఖలమును పూర్తిగ త్రేంచివైచిన
గాని స్వాతంత్ర్యము లేదు. ఒకజాతిని, ఒక
కులమును, ఒకరంగును, ఒక దేశమును
కుందిత బుద్ధితో ఆరాధించుట అజ్ఞానము.
ప్రపంచమే మన మాతృభూమి : సామ్రాజ్య
తత్త్వమునకు దోహదమిచ్చు జాతీయతయు,
దుర్బాంశకారమునకు తెరువిచ్చు వర్ణవ్యవస్థ
యు, షరపీడారతికి పురికొల్పు దేశసేవా
పరత్వమును, సోదరమానవులయందు
నిమోదననీతములు, స్పృశ్యాస్పృశ్యములు

అను కృతకకుడ్యముల నిర్మించిన కులము
లును మానవజాతిని మూలచ్ఛేద మొనర్చు
వేరుపురువులని ఇబ్నాల్ అనుచున్నాడు.
పాశ్చాత్యుల ననుకరించుచు జాతీయతావిగ్ర
హారాధనమువై పున కొరగుచున్న ముస్లిమ్
ప్రపంచము నతడు తన అద్భుతగీతాళిచే
ఒక్కసారి చలింపజేసినాడు మనకు కావలసి
నది జాతీయతయు అంతర్జాతీయతయు కాదు,
విశ్వజాతీయత అని ఇబ్నాల్ వారిని హెచ్చ
రించినాడు.

చినా ఆరబ్ సామారా హిందూస్తాన్ హమారా
ముస్లిమ్ హిందూ హమ్, రతేన్ హై సారాజహాన్ హమారా.
(చైనా, అరేబియా, హిందూస్థానము - అన్ని
యు మనవే. మనము ముస్లిములము. విశ్వమే
మన మాతృభూమి.)

ఈ విశ్వభ్రాతృత్వమునందు మతము,
జాతి, కులము, వర్ణము అనుభేద ముండరాదు.
ప్రేమసూత్రముచే మానవప్రపంచమంతయు
బంధింపబడవలెను. ఈ భావములను వెలువ
రచిన గీతములలో ప్రఖ్యాతగీతము ‘నయా
శివాల’ (క్రొత్తశివాలయము). దాని సంక్షి
ప్తాంధ్రీకరణము నీ క్రింద ఉదాహరింతును :

వినుము నాస్తవస్ము వచింతు విప్ర ! అన్య
ధా తలఁపవేని, నీ దేవతాలయంపు
శ్రుతిమ లన్నియు నిష్పడు ప్రాతేగిల్లె;
నేర్చితివి పరస్పరపైరనియతి నీవు
ఆ శిలాలోహకృత విగ్రహాలకడనె;
మాలవీయును నాపాచమంత్ర మభ్య
సింగె అల్లాంకడనె; నే విసిగి విడిచితి
నామనీదును, నీప్రతిమాలయ స్మృతి,
నాని నానాలు నీదుపురాణగాథ.
ఈ శిలావిగ్రహములందు నీవు తలఁచి
నావు నీభగవానుఁ డున్నాడటంచు,

వినుము, మాతృభూభూతి ప్రత్యణువుహం
పావనమును నొక్కొక్క దేవతయే నాకు.

రమ్మ! ఈవేటుపాటు తెరలను చించి
నైత మొకసారి, యిటు విడివడినవారి
యెడఁదల గలిపివైతము; హృదయపట్ట
ణమ్ము లేనాఁటినుండి భూస్యైక్యతై శి
థిలములాయెనో, రమ్మ! ఈ దేశమున న
పీనదేవాలయము నొకదాని గట్టు
ద; మతివై భవో శేతమై తనగు దీని
తీర్థయాత్ర; ఆకసమంటు దీని కలశ
రాజి; పూజాగు లిచ్చట ప్రణయమంత్ర
ముల జపింపు ప్రేమసమస్థులగును.

ఇఖ్యాల్ తత్త్వము పూర్తిగ వివరించుట కీ
చిన్న వ్యాసమున తావులేదు. ఆతడు మానవ
జీవితమునకు వలయు ఒకసంపూర్ణ తత్త్వ
మును ప్రపంచమున కిచ్చినాడు. అతని
తత్త్వము ఖుర్ఆన్ గ్రంథమునకు ఒక
కవివ్యాఖ్యానమని చెప్పవచ్చును. రూమీకవి
'మన్నవీ' మహాకావ్యము రెండవ ఖుర్ఆన్
అని ఒక విమర్శకు డనినాడు. ఇఖ్యాల్ కావ్య
సర్వస్వమును మూడవ ఖుర్ఆన్ అనిన
సత్య దూరముకాదు.

ఇఖ్యాల్ ఉద్దూ పారశీక భాషలందు
రౌటను కావ్యము లల్లెను. అతని గురుప్రా
యుడైన గౌలిబ్ శరువాత ఇఖ్యాల్ వంటి
కవి ఉద్దూవాజ్ఞయచ రి త్ర ము న లేడు.
ఇఖ్యాల్ భావనాప్రపంచము అతివిశాలము.
అందు తలదాచుకొనని ఎన్నుపు భూమ్యాకా
శములం దెచ్చటను లేదు. అతని ఉడమా
నము లత్యంత హృదయంగమములు; అతని
భావము లత్యున్నతములు; అతనిభాష
ఉద్దూసాహిత్యమునందు నిరుపమానమైన
దని చెప్పవచ్చును. అతని భావనాశక్తి విరి
తోట గనిన మిణుగురుపుర్వ సత్య దేవిధముగ
వర్ణించెనో చూచిన పోలియును. అందలి
నాల్గయిదా చరణములు నుదాహరించి వ్యాస
మును విరమింతును :

నలుగుచున్నదో దివ్య యీ నిగుల్లశుభ ?
ఎగిరి వచ్చి తానక నమోర్తు దిగనో భువిని ?
అమృతికిగఁగఁచుండు సోద మోగుదేము ?
ఇది నిశారాజ్యమున వచ్చిన సుఖం
రాయబారిము? కాక తగిలను దాఁగి
రనులు నొకపుగఁ సొందర్యగానినాంకి
కొలుపుకుం గేబడిన యొక మోగువులవ మొ ?

జీవకారుణ్యము

త్రిపురాన వేంకటకృష్ణారావు దొర

శ్రీమదాంధ్రభాగవతమునందున్న శ్రీకృష్ణాచార్యుని పద్యములు

వనమునఁ గ్రౌంచదంపతులఁ బ్రామిడి ప్రేసిన వ్యాధుఁ జూచి యే
మునికులచంద్రుఁ డాదికవి పొందిన శోకమెల్లోకమై ననా
తన ఘనకావ్యమై వెలసెఁ దత్కవికావ్యసుధాస్రవతిలో
ననయము సత్కృపా మధురమై జగమంతయు లోలలాడుతన్.

శ్రేయమునుండి పల్లటిని నేకొని కావఁగ మేనికండలన్
దూనిక చేయఁ గోసి సరితూచి పత్రత్రిని గ్రౌర్యమూర్తి న
మ్మానిత దివ్యమూర్తిగను మార్చిన యా శిబిచక్రవర్తి య
ష్టానదయాగుణంబు నరులన్ గరుణాభులఁ జేయుఁగావుతన్.

కేలన్ నిక్కిన రాజహంసమునకున్ గీడేమి గావింప కు
ద్యోస్నిగ్ధుడాని వీడిన సలోర్వినాథు కారుణ్య పూ
ణ్ణాలోకామలచంద్రికారుచులు హింసాలోల భూపాల రిం
ఫోలీలోచనవారిలోఁ బ్రతిఫలించున్ గాక యశ్రాంతమున్.

పతగకులాధినాథునకుఁ బాపకొమారునిమాటు సర్పసం
సృతికి ముదంబుగా నెరగఁ దాఁ జని యాతనిఁ బ్రీతుఁజేసి ము
న్నతఁ డటఁ దిన్న సర్పములఁ బ్రాణులఁ జేసిన ఖేచరేశు నా
తతకరుణామృతం బతులితంబుగ నెల్లెడఁ దొక్కిరించుతన్.

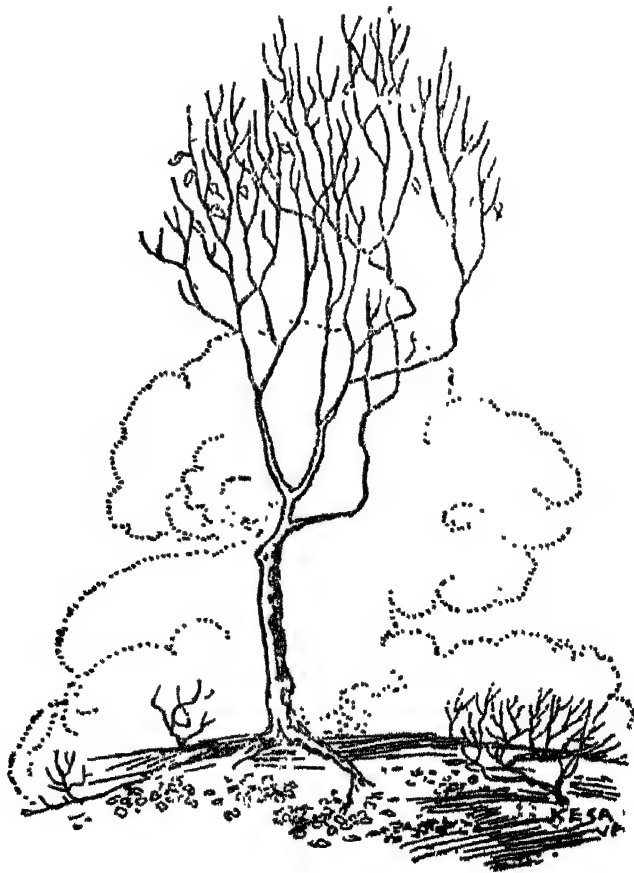
కోలన్ ప్రవాలిన హంస నెత్తుకొని యల్లున్ దూసి లాలించి యా
కోలన్ దేహమునందుఁ గ్రుచ్చికొని తద్ధోరవ్యధావిష్ణుఁడై
జాలిన్ వందరు శాక్యసింహుకనులన్ జాలై యురాలై తరం
గాలై మ్రోగిన బాష్పపున్ రోదలు లోకాలందు మార్మోగుతన్.

పోరున రక్తపూరమున మున్ను మునింగిన యా యశోకరా
డ్డారుణహస్తయుగ్మమును ధౌతముఁ జేసిన యమ్మహేశు వి

స్తారదయానుతాపజనితస్రతబాష్పజలాలచేతఁ జ
ల్లారుత మీ మహీవరమహాహవహింసన కీలికీలముల్.

సీమము వీడి బాల్యమున నెయ్యురఁగూడి భుజించియున్న మే
షామిష, మాజకప్రకరమై జడరంబున 'మే' యటంచు మొ
ట్టోమని యెట్లు గాంధీ పలలోదనవాంఛ మరల్చివైచెనో
యామెయి నెల్లవారల పలాశనవాంఛ మరల్చుఁగావుతఁ.

తీవను వంచి పూవయినఁ ద్రెంపఁగఁజాలని, చీమనేనియున్
జావఁగఁ ద్రొక్కఁజాలని విశాల మనస్కులు సత్కృపాపగుల్
పానను లెందరో గలరు వారలకెల్ల నమస్కరింతు నీ
జీవదయాసుధార్మురులు శీవనదాలయి జాలువాఱఁగన్.

సూరి సీతీ వెంకి జైలుప్రవేశం

చింతా దీక్షితులు

సూరి రాటం తిప్పి నూలుతీస్తోంది. సీతీ వాళ్లన్నయ్య రాటం తీసి ఒకయేకు పుచ్చుకొని ముద్దలుముద్దలుగా దారం లాగుతోంది. వెంకి యేకులు సూరికి అందిస్తోంది. వాళ్లన్నయ్య బల్లోకి వెడతాసని చెప్పి ఎక్కడికో వెళ్లి పోయాడు.

“ఏవిటమ్మా యీరాట్టం. అస్తమానం దారం తెగిపోవడమే” అంది సీతీ.

“అంత విసుగైతే ఎల్లాగ దారంతీస్తావే, ఓతల్లీ అని సూరి.

“నువ్వు మహా తీస్తున్నావు లెద్దూ, నన్నా ఊ పించడానికి ” అంది సీతీ.

“ఇంతట్లోకే అక్షేపించానుటే అమ్మా! పోనీ, సీయిచ్చం వచ్చిన స్త్రీ తియ్యి ముద్దలు ముద్దలు గా! నాకేంకావాలా ఏమిటి ? ” అంది సూరి.

“నీకు ముద్దలు రావడం లేదుకామోసు ” అంది సీతీ.

“నా కెందుకమ్మా! అన్నయ్య వచ్చి చూస్తే సరి” అంది సూరి.

“అన్నయ్య నన్నేమీ అనడు లే! నాన్న నన్ను అన్నయ్యరాటంమీద తీసుకో మన్నాడు” అంది సీతీ.

వెంకి రాటం తిరుగుతూ ఉంటే

“తిరుగూ తిరుగూ చెల్లప్పా,

తిరుగూతిరుగూ చెల్లప్పా”

అంటూ కూచుంది.

“చక్రం ముట్టుకోకే వెంకి! దెబ్బ తగులు తుంది ” అంది సూరి.

“ముట్టుకోవే వెంకి! దెబ్బ తగలదు, ఏమీ తగలదు” అంది సీతీ, నవ్వుతూను.

వాళ్లమ్మ వంట వండి మడిగట్టుకు కూర్చుంది.

అప్పుడే రెండుజాము లైంది. వాళ్ల నాన్నా అన్నయ్యకూడా ఇంటికి ఇంకా రాలేదు.

“మీరు తింటారుట్రా, ఉండలేరేమో ? ” అంది వాళ్లమ్మ.

“నాన్న వస్తేనేకాని మేం తినం ” అన్నారు సూరి సీతీని.

“నా న్నోతేనేగాని తినం” అంది వెంకి.

“అయితే మీ ఇచ్చం” అంది వాళ్లమ్మ. సూరి సీతీ చాలానేపు రాటం తిప్పి ఇంక చెయ్యి నొప్పెడుతోందని మానుకొన్నారు. వెంకి రాటంపిడి పట్టుకొని సరదాగా దాన్ని గిరున తిప్పతోంది.

“కదురు పాడైపోతుందే. అలా తిప్పకే” అంది సూరి.

“ఆ, ఆ, ఒక్కటెయ్యనా” అంది సీతీ.

“అమ్మతో చెబతా” అంది వెంకి.

అని ఇంకోమాటు గిరున తిప్పి వదిలిపెట్టి

“అమ్మా! అమ్మా! నా కాకలవుతోంది అన్నం పెత్తనూ” అంది.

“అమ్మా! నాకూ ఆకలాతోందే” అంది సీతీ.

“అయితే కంచాలు తెచ్చుకు పెట్టుకోండి. అన్నాలు పెడతా” అంది వాళ్లమ్మ.

సూరి, నీతి, వెంకి అన్నాలు తింటూంటే వాళ్ల నాన్నకూడా వచ్చాడు.

“ఇం తాలస్యమైందే?” అంది వాళ్లమ్మ.

“ఊరేమీ బాగా లేదు. ఎక్కడబడితే అక్కడ ఎవళ్లనిబడితే వాళ్లని పోలీసులు కొడుతున్నారట. అబ్బాయి ఎక్కడి కెళ్లాడో కనిపించక తిరుగుతున్నాను” అన్నారు వాళ్ల నాన్న గారు.

“ఏడీ, అబ్బాయి ఏడీ?” అంది వాళ్లమ్మ.

“ఏమో ఎక్కడి కెళ్లాడో? బళ్లోకి వెళ్లి లేదుట” అన్నాడు వాళ్ల నాన్న.

“రెండుజాము లైంది. ఇంకా ఎక్కడ తిరుగుతున్నాడో? స్వరాజ్యంవాళ్లలోగానే కలవ లేదుగదా?” అంది వాళ్లమ్మ.

“ఏమో” అన్నాడు వాళ్లనాన్న.

“మీరుకూడా మడికట్టుకోండి. వా డెప్పుడు వస్తాడో?” అంది వాళ్లమ్మ.

వాళ్లనాన్న, సూరి, నీతి, వెంకి భోజనాలు చేశారు.

“అన్నయ్య జండా పట్టుకొని గాంధీటోపీ పెట్టుకొని తిరుగుతున్నాట్టే. మనంకూడా జండా పట్టుకు తిరుగుదామా?” అంది నీతి.

“అమ్మో, నాకు భయమేస్తుందమ్మా” అంది సూరి.

“నా కో జండా యియ్యవు? అక్కా! అంది వెంకి.

“భయ? మెందుకే సూరి!” అంది నీతి.

“వాళ్లని చూస్తే నాకు భయమే” అంది సూరి.

“ఎవళ్లని? ఏదో టోపీ పెట్టుకుంటారు వాళ్లనా?”

“అవునే. కనిష్టేల్ని చూస్తే నాకు భయం” అంది సూరి.

“వాళ్లు కనిష్టేలు కారు. కనిష్టేలులికి ఎర్ర టోపీ లుంటాయి”.

“వీళ్లకి టోపీలున్నాయే”.

“ఇవి ఎర్రటోపీలు కావే. అవోమోస్తరు టోపీలే” అంది నీతి.

“అవునే అవునే” అంది సూరి.

“నా కో జండా యియ్యహా?” అంది వెంకి.

వాళ్లమ్మ భోజనము చేస్తూఉంటే జండా పట్టుకొని ఒక అబ్బాయి వాళ్లింటికి వచ్చి వాళ్లన్నయ్యని పోలీసులు కొట్టి ఖయిదులో పెట్టారని చెప్పాడు.

“ఎందుకూ” అన్నాడు వాళ్ల నాన్న.

“ఎవల్లో విదేశీబట్టలు కొంటూంటే కొనవద్దని అడ్డంగా నిలబడ్డాడు. అందుకని పోలీసులు కొట్టి తీసుకుపోయారు” అని చెప్పాడు ఆ అబ్బాయి.

“అయ్యో, అయ్యో, కొడకా, ఖయిదులో కెళ్లావురా కొడకా” అని వాళ్లమ్మ తింటూ తింటూన్న అన్నం నడిలిపెట్టి లేచిపడ్డింది.

“నీకు తెలియ దూరుకో” అని వాళ్లనాన్న కేకేశాడు.

వాళ్లమ్మను చూచి సూరి, వెంకి కూడా ఏడ్చారు. నీతి బిక్కమొహం వేసింది.

“ఎక్కడికి తీసుకెళ్లారు వాడిని?” అని వాళ్ల నాన్న అడిగాడు.

“మీ అబ్బాయిసీ, ఇంకో నలుగురినీ కలిపి తీసుకుపోయి ప్రస్తుతం పోలీసు స్టేషనులో పెట్టారు” అన్నాడు ఆ కొత్తబ్బాయి.

వాళ్ల నాన్న ఆలోచిస్తూ కూచున్నాడు. వాళ్లమ్మ ఊరుకోమంటే ఊరుకోకుండా ఒకటే ఏడవడం మొదలెట్టింది.

“ఎందుకండీ అలా విచారిస్తారూ? మీ అబ్బాయి ఖయిదులోకి వెళ్లినందుకు సంతోషించాలిగాని! ఎప్పుడెప్పుడని చెప్పి మేం కూచున్నాం.”

“నీ కేసీ నాయనా! నువ్వు అలాగే అంటావు. కన్నకడుపు కాబట్టి ఉండవట్టక...” అంటూ ఏడ్చింది వాళ్లమ్మ.

“అలా అంటూ కేసీటండీ అమ్మా! మా అమ్మా మా అక్కయ్యా, మా నాన్నా అప్పుడే ఖయిదులోకి వెళ్లిపోయారు. ఎవరి మట్టుకు వారు ఈగౌరవం తమ కెప్పుడు కలుగునని చూస్తూన్న కాలంలో అలాగ విచారించవచ్చునా? మీ అబ్బాయితోపాటు మీ రందరూకూడా వెళ్లారంటే ఎంత కీర్తి, ఎంత పుణ్యం!” అని “నీ వెడతానండీ బాబు గారూ!” అని వాళ్లనాన్నతో చెప్పి “గాంధీ మహాత్మ్యే జే” అని గట్టిగా కేకేసి ఆ అబ్బాయి జండా అడిస్తూ వెళ్లిపోయాడు.

సీతీ “గాంధీ మహాత్మ్యే జే” అని నిమ్మళంగా అంది.

సూరి సీతీ వెంకీ కలిసి గట్టిగా “గాంధీ మహాత్మ్యే జే” అని కేకలు వేశారు. వాళ్ల నాన్న వాళ్లను చూచి చిరునవ్వు నవ్వాడు. వాళ్లమ్మ కళ్లు తుడుచుకొని ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయింది.

ఆరోజు మొదలుకొని సూరి, సీతీ, వెంకీ, వాళ్లనాన్నా, వాళ్లమ్మా అందరూ కలిసి మీటింగులికి వెళ్లేవారు. విదేశ వస్త్రాలు కట్టవద్దని దుకాణాలదగ్గర బోధించే

వారు కల్లుపాకలదగ్గర కూర్చుని కల్లు తాగవద్దని వచ్చిపోయావాళ్లకి చెప్పేవారు. ఈ విధంగా కొన్నాళ్లు జరిగింది.

సూరి సీతీ వెంకీ రోజూ ఖద్దరు బట్టలు కట్టుకొని జండాలు చేత్తో పట్టుకొని అత్యుత్సాహంగా బజారుల్లో పని చేస్తున్నారు.

ఒకనాడు వాళ్లనాన్న ఒక బట్టలకొట్టు మీదా, వాళ్లమ్మ ఒక బట్టల కొట్టుమీదా, సూరి సీతీ వెంకీ కలిసి ఒకబట్టలకొట్టుమీదా కూర్చుని విదేశీబట్టలు కొనేవాళ్లు వస్తే వాళ్లకు కొనవద్దని బోధచేస్తున్నారు.

సూరి సీతీ వెంకీ కూర్చున్న కొట్టుదగ్గరికి ఒక అబ్బాయి వచ్చాడు. గ్లాసుగోమల్లు కట్టుకొన్నాడు. పట్టు ఆఫారం వేసుకొన్నాడు. దానిమీద ఊదాకోటు తొడుక్కొని బంగారుబొత్తాము ఒకటి పెట్టుకొన్నాడు. మెడ చుట్టూ ఒక చుక్కలగుడ్డ చుట్టుకొని ముందు భాగాన్ని ముడివేసుకొన్నాడు. ముక్కుమీద ఉండుండీ ఊడిపోయే సులోచనాలు పెట్టుకొన్నాడు. మీసం సగం యిటూ సగం అటూ తీయించి వేసుకొన్నాడు. ముందు జుట్టు గొర్రెకొమ్ముల్లాగ మెలివేసుకొనిఉంది. ఈమనిషిని చూచి సీతీ, “చూడే, చూడే వెంకీ! బూచా ఉస్తున్నాడు” అని వెంకీతో చెప్పింది.

వెంకీ ఆమనిషి కేసి వేలు చూపిస్తూ “బూచాడు, బూచాడు” అంది.

“సూరి! చూడే, అల్లా ఉన్నాడేమిటే, ఆ అబ్బి?” అంది.

“దొరకాబోలే ఆ అబ్బి” అంది సీతీ.

“దొరకాడే. దొరైతే పంచ కట్టుకొంటాడా?” అంది సూరి.

“అవునే, నల్లగా మసిహగ్గులాక్కుడా ఉన్నాడే” అంది నీతి.

ఇంతట్లోకే ఆమనిషి కొట్టుదగ్గిరికి వచ్చి కొట్టు లో ప్రవేశించబోతుంటే సూరీ నీతి వెంకీ ఒకళ్ల చేతు లొకళ్లు పట్టుకొని అడ్డంగా నిల బడ్డారు.

“ఏదేనీబట్టలు కొన కట్టి! ఖద్దరు బట్టలు కట్టుకో” అంది సూరి.

“చెబితే వినిపించదూ, సీకే” అంది నీతి.

“సీకే, సీకే” అంది వెంకి.

పిల్లల్ని తోసుకొని లోపలికి వెళ్లిపోబోయేడు ఆమనిషి. కొట్టుముందర జనంమూగి ఈవంత చూస్తున్నారు. ఉండుండి “గాంధీమహాత్మజీ జే” అని కేకవేస్తున్నారు.

“అడ్డం లెండి, నాయిప్టం” అన్నాడు ఆ మనిషి.

“చెబితే వినిపించదుకామోసు, ఈ అబ్బికి” అంది నీతి.

“అలా తోసుకు వెడతావేం? కొనద్దంటే నీకు కాదూ?” అంది సూరి.

“సీకే, సీకే” అంది వెంకి.

ఆ అబ్బి మోటతనంగా పిల్లల్ని తోసివేశా డు. నీతి కింద పడింది. కొట్టుముందర జనం అంతకంతకి ఎక్కువైపోతున్నారు. “జే జే” అని అదే అరవడం.

నీతి కిందబడి ఆ అబ్బిమోకాళ్లు గట్టిగా పట్టుకొంది. సూరి రెండుచేతులూ అడ్డంగా చాపి ఎదురుగా నిలబడింది. వెంకి కోటు పట్టుకొని వెనక్కి లాగుతోంది.

“ఆపిల్లల్ని అలా తోసుకుపోతావేం? మని షివి కావూ?” అన్నారు గుంపులో ప్రజలు.

ముగ్గురుపిల్లలూ మూడువేపులా దుయ్య బుచ్చుకోవడంమూలాన్ని ఆమనిషి తెల్ల మొహంవేసి గుంపులోకి తప్పించుకొన్నాడు. “మంచివాడవే” అంటూ నీతి లేచి నిలబడింది. సూరీ, నీతి, వెంకీ నవ్వుతూ చప్పట్లు కొడుతూ “అయింది అబ్బియికి శాస్త్రీ, అయింది” అన్నారు.

గుంపులో ఉన్నవాళ్లందరూ “గాంధీజీ” అని కేకలేశారు.

పెద్దనోరి అయింది.

ఈగోలలోనుంచి “కొడుతున్నారు, కొడు తున్నారు” అనేకేకలు బయలుదేరాయి. అందరూ అన్నివైపుకీ పారిపోతున్నారు. కర్రలు పుచ్చుకొని పోలీసువాళ్లు అందరినీ చెదరకొట్టారు.

సూరీ నీతి వెంకి ఇమతూ చూస్తూ కొట్టు మొగడనిలబడ్డారు.

అందరినీ తరుమగొట్టిందనవార పోలీసు వాళ్లు బట్టుకొట్టుదగ్గిర ఉన్నవాళ్లందరినీ పట్టుకొన్నారు. ఒక పోలీసువాడు వచ్చి సూరీ, నీతి, వెంకీ దగ్గి గున్న బాటలు లాక్కోబోయేడు. వాళ్లు గట్టిగా పట్టుకు యివ్వలేదు.

“అల్లా లాగుతా డేమిటి ఈ అబ్బి, వదు లబ్బి ఇస్తాను” అంది నీతి.

నీతిచెయ్యి వదలి ఆ పోలీసువాడు సూరిదగ్గిర జండా వెండిదగ్గిరజండా బలవంతంగా లాక్కు న్నాడు. వెంకి ఏడవడం మొదలెట్టింది. “ఇంకో జండా ఇస్తా లే, ఊరుకో, వెంకీ!” అంది సూరి.

ఆపోలీసువాడు నీతికోసం యిటుఅటూ చూ చాడు. నీతి దూరంగా పారిపోయి నవ్వు

తోంది. వాడు పరుగెత్తుకు వెళ్లాడు పట్టు కొందామని.

“రా, రా, ఇంద జండా” అంటూ నీతి వాడిని ఊరించి వాడు దగ్గిరికి రాగానే ఒక కొట్టులో దూరింది. వాడు కొట్టులోకి వెళ్లాడు. నీతి “దా, దా” అంటూ పక్కకొట్టు లోకి వెళ్లి తలుపువేసుకొంది. పోలీసువాడు చుట్టుతిరిగి వచ్చి పక్కకొట్టులోకి వెళ్లడానికి ముందే నీతి ఆకొట్టులోనుంచి పారిపోయి బయటికి వచ్చి “దా, దా అన్నీ! ఇంద, జండా, జండా అక్కణ్ణేదూ?” అంటూ పరి గెత్తింది.

పోలీసువాడికి కోపంబడులు నవ్వువచ్చింది. వాడూ స్లలుగలవాడే! నీతి పరుగెత్తి వాళ్లమ్మదగ్గరికి వెళ్లింది. పోలీసువాడుకూడా అక్కడికి వెళ్లి జండా యివ్వమన్నాడు.

“ఎందు కట్టి! స్లల నల్ల భయవెడతావు? జండా కావలిస్తే అడిగిపుచ్చుకోరాదా? ఏమి టా మోటతనం, చిన్నస్లలమీద?” అని వాళ్లమ్మ నీతిచేతిలోనుంచి జండా తీసుకొని పోలీసుమీద పా గేసింది. సూరీ, వెంకీ కూడా వాళ్లమ్మచుట్టూ చేరుకొన్నారు.

పట్టుకొన్న వాళ్లందరినీ పోలీసులు జైలులోకి తీసుకువెళ్లారు.

* * *

కటకటాలవతిల సూరీ నీతి వెంకీ కంకర రాళ్లతో గచ్చకాయ లాడుకొంటూంటే దూరంగా ప్రజలు నిలబడి “వాళ్లే, వాళ్లే” అని ముగ్గురుపిల్లలినీ చూపించి ఏమో చెప్పకొంటున్నారు.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం మేనీరీటుకోర్టులో విచారణ. సూరీ, నీతి, వెంకీ, వాళ్లనాన్నా,

అమ్మా ఇంకా ఆడవాళ్లూ మగవాళ్లూ అందరూ మోటారుబస్సు ఎక్కి మేనీరీటుకోర్టుకు వెళ్లారు.

* * *

విచారణ జరుగుతోంది. మగవాళ్లకు రెండేళ్లు కఠినశిక్ష, ఆడవాళ్లకు ఆరునెలలు విడితైదూ వేస్తున్నాడు మేనీరీటు.

వాళ్లనాన్నా, అమ్మా — మేనీరీటు ఏమడిగినా కిక్కురు మనలేదు. అది సూరీ నీతి వెంకీ చూచారు. మేనీరీటు వాళ్లకేసి తిరిగి “ఎవ రమ్మాయీ మీపేరు?” అన్నాడు.

“నే మాట్లాడను” అంది సూరి.

“మాపెరు ఏభాషలోవైనా చెప్పొచ్చా?” అంది నీతి.

“నీ కెందుకూ ” అని మూతి ముడిచి అడిగింది వెంకీ.

“నీతికేసి చూచి నీ కొచ్చినభాషలో చెప్పొచ్చు. చెప్పమ్మాయీ” అన్నాడు మేనీరీటు. “అయితే నాపేరు క-నీ-క-తి. మా అక్కయ్యపేరు క-సూ-క-రి. మాచెల్లాయి పేరు క-వెం-క-కి”.

కోర్టులో ఉన్న వాళ్లందరూ నవ్వారు.

“అదేంభాష అమ్మాయీ!” అన్నాడు మేనీరీటు.

“అయ్యో తెలివా, ఆభాషే రాదా?” అంది సూరి.

“ఈఅబ్బికి కాభాషే రాదుట” అంది నీతి. మేనీరీటుకు కోపం వచ్చిందో కోపం నటించాడో “జాగర్తగా మాట్లాడు, అమ్మాయీ! ఇది కోర్టు ఎరుగుదువా?” అన్నాడు.

“క-ఎ, క-రు- క-గు- క-దు” అంది నీతి.

“మీరు బజారులో బట్టలకొట్టుదగ్గర ఏం చేశారు” అన్నాడు మేనీటు.

“క-ఖ- క-ద్ద- క-రు- క-క- క-ట్టు- క-కో- క-మ- క-ని — ” అని నీతి గబగబ చెప్ప బోతుంటే మేనీటు కోప్పడి రాసుకోడం మానేశాడు.

“నువ్వు చెప్పు అమ్మాయి” అని సూరికేసి తిరిగి అడిగాడు.

“క-వ- క-మో” అంది సూరి.

“క-వ-క-మో- ” అంది వెంకికూడా.

మేనీటుకు కోపం వచ్చి యిక మాట్లాడక పోలీసుసాక్ష్యం తీసుకొని, తల్లితోపాటు వెంకి ఉండాలనీ, సూరి, నీతి ఆరు నెలలు విడి ఖైదు తల్లితోకూడా అనుభవించాలనీ శిక్ష విధించి లేచిపోయాడు.

* * *

పాపం ఆమేనీటుకు నీతిలాంటి కూతురుండటం. అతను యింటికి వెళ్లకముందే అతడు ముగ్గురు అడపిల్లలని శిక్షించాడనే వార్త అతని యింటికి వెళ్లింది. ఎంతమట్టుకు

నిజమో తెలియదుగాని, ఆయనకీ ఆయనభార్యకీ ఆరోజురాత్రి పెద్ద యుద్ధం జరిగిందని లోకులు చెప్పుకొన్నారు. లోకులు పలు గాకులు!

ఆరాత్రి ఆయనకు యింట్లో తిండి లేదట. కొన్నాళ్లదాకా వాళ్లిమ్మాయిని పిలిచి ముద్దు పెట్టుకోడానికి మనస్సు ఒప్పింది కాదట! కొన్నాళ్లైనతరవాత తన కూతురుని పిలిచి “అమ్మాయి! కాభావ ఏమిటమ్మా” అని అడిగాడట.

“కాభావే రాదూ, నాన్నా సీకు?” అని ఆ అమ్మాయి ఆశ్చర్యపించిందట.

* * *

వేల్పూరుజైలుకి శళకాంతులు సూరి నీతి వెంకీవల్ల వచ్చినవని నేటివరకూ చెప్పుకుంటారు.

తనపిల్లని యింటివద్ద దిగబెట్టి పిల్లకు వచ్చిన ఒక ఇల్లాలు యీపిల్లలిని రోజూ చూస్తూ తనపిల్లనికూడా తీసుకురా లేకపోతినిగదా అని కంట కడిపెట్టేదిట.

బావనిండా నీలేకాని సిట్టకందదు ఎలుకకందదు;
ఏనీ త్రాగలేవు.¹²

రాజుగారి కోటలో నీరు పిట్టాత్రాగలేదు;
ఎలుకా త్రాగలేదు.¹³

రాజుగారి ఘనము లెక్కబెట్టుగామన్నా లెక్క
బెట్టలేదు.¹⁴

కాయకాస్తుంది; పండు పండుతుంది; పువ్వు
మాత్రం కనబడదు.¹⁵

గడ్డి మొపలి మనిషి రాజుగారి కోటలోనికి ప్రవేశిస్తాడు; అతనినిచూచి రాజుగారు చాలా ఆనందిస్తారు.¹⁶

ఆ మనిషికి ఒడలినిండా బొచ్చే.¹⁷

అడవికించి చేగులనిండా కాళ్ళనిండా పళ్ళే
నట!¹⁸

ఆమనిషియొగుట నిలబడితే చాలునండి ఒడలంతా
దురద.¹⁹

12- సెండాలేజన్ గాన్ కుడ్డుబ్ వసు డో
ఒంత్రిడా-ఒక్రేజ్ బా రప్తి అడ్డై; అగ్గాయె. [,, ,,]

13. రాజానూజ్ అ డా ఒంత్రిడా-ఒక్రేజ్ బా
రప్తి అగ్గాయె. [,, ,,]

14. రాజాన్ అ బిత్తి డికి తాయ్ గామైబెం
డెన్ బా అడ్డప్తిబె. [సరోన్-ధాన్యం]

15. బొటె; గుడ్డారై డో తర్బాతెడ్.
[లాఆన్-అత్తి చెట్టు]

16. గజ్జిడోన్ మరన్ రాజాన్ అనూజ్ ఇత్తె
గనె; అనిక్ గిజన్ గిల్లె రాజాన్ ఆతె బాయ్ బాయ్
ఇడికాతె. [పడసాగూర్ - పసపండు]

17. ఉంతె అమంద్రా అడోజ్ లేజన్ కుడ్డుబ్
అ ఉటాన్. [బొన్నగుర - బొన్నపొట్ట]

18. ఇతెన్ అమంద్రాడో కుడ్డుబ్ అసీలేజ్
అజేజ్ లేజ్ జిళుతె? [,, ,,]

19. ఉంతె అమంద్రా ఆతె అమజ్ బాన్
తనల్లె బెన్ డెన్ గతగతా పిబ్ సిబ్ లత్తెన్ డోజ్ లెన్.
[కుక్ డుల్ సేజ్ - దూలగొండి]

20. తకోరియన్ ఆతె డిమ్మడైసత్తె; అళినోత్

ఎన్జేమో కడలక మెడలక పదుకొంటుంది; దాని
మెడకుట్టిన త్రాడుమాత్రం తిరుగుతూ మేస్తుంది.²⁰

ఆకాశాన చిన్న చిన్న కత్తులు అనేకంగా వ్రేలా
డుస్తున్నవి.²¹

జంతుజాలమునకు సంబంధించినవి:

అదియేమి వనమా తోకతో త్రాగుతుంది!²²

దానిముక్కున ఒకచేయి.²³

రాజుగారి కొండమీది జిణుగులు ఎక్కువగా
పండినవి.²⁴

నీజాతి ఏమిటంటే, ఏమీకాదు; నేను అడవిలో
తిరుగుతూ ఉంటానంటుంది.²⁵

చెత్తెక్కిపాడుతుంది.²⁶

ఆమనిషికి ఏడు కొమ్ములు.²⁷

ఆమనిషి ఎండకాలం రాగానే నోరు తెరచు
కొని ఉంటాడు.²⁸

రాజుగారింట్లో పండుకు ముచికాలేదు మూడికా
లేదు.²⁹

తోలలుఅడవన ఎండుకొలె జుమ్మె. [కిల్లాయ్ -గుమ్మడి
కాయ-తీగ]

21. రు ఆక్ లేజన్ కెడెత్తీన్ గొయ్ లెన్
సెత్తెజి. [తిత్తిబో - చింతకాయలు]

22. ఇజేన్ కున్ కులబ్ డో అలాన్ బాత్తె
గాడాతెన్? [రఆన్-ఏనుగు]

23. అమూలేజన్ అసీన్. [,, ,,]

24. రాజాన్ అబరూలేజ్ కన్రూమన్ బాయ్
బాయ్ బొటె. [కన్ జీజన్-ఏనుబంది]

25. “ఇతెన్ అమన్ జాతిసమ్?” “ఇజ్జా;
ఇన్ కన్ రెజన్ ఎండుక్లెసెత్తాయ్”. [కినాన్-పులి]

26. అరాలేజన్ డజన్ డయ్ లె కెన్తెన్.
[ఒంత్రిడన్-పిట్ట]

27. ఉంతె అ మంద్రా ఆతె అ డె రె జన్ జి
గుల్లిజి. [తడార్ ఈమన్-కోడిపుంజు]

28. ఉంతె అమంద్రా డాగాఈజన్ జేలెం డెన్
అజ్ తంగె సెత్తెన్. [కాకాన్-కాకి]

29. రాజానూజ్ అ గూరన్ అత్తుంతి యె
[అరెసీమన్-కోడి గుడ్డు]

ఆ మనిషికి పెద్దతలకాయ, పెద్దకండ్లు; పిల్లి కున్నట్లే. 30

పెద్దకాయగాటిమేడ; నడవ్తూ ఉంటే, చాలా ఎక్కువగా అడుతూ ఉంటుంది. 31

ఆ మనిషికి ఒకలంతా మట్టలే. 32

పెన్నెముక నొక కన్ను. 33

తన రెండువేళ్లతోను గట్టిగా గిల్లుతుంది. 34

చేతితో పట్టుకొందామని ఎంత ప్రయత్నించినా చేతికి దొరకదు. 35

ఆ మనిషికి ఎసుకే లేదు. 36

ఆ బండికి ఎన్ని చక్రాలో లెక్కబెట్టలేము. 37

ఇల్లూ వాకలితో కదులుతూ ఉంటుంది; పెళ్లి చూడబోతే తలుపు మూసుకొంటుంది. 38

రాజుగారి కోటలోని త్రాడు చాలా పెద్దది. 39

ఒక్కనోరు, రెండునాలుకలు. 40

అది ఏలాను చూరింగో ఏలానుపైకి వచ్చిందో! అదొకరహస్యం. 41

ఇక్కడమాచి అక్కడ చూచామా ఉంటే ఆమడమారం అంతిలో పరుగెత్తుకుంది. 42

ఇచ్చేవాడూ అతిడే; పుచ్చుకొనే వాడూ అతడే. 43

ఆ ఆటకత్తె ఎప్పుడూ నోటితోనే నాట్యమాడుతుంది. 44

ఆ తీగకు రెండే పండ్లు. 45.

ఆహారపదార్థములకు సంబంధించినవి :

ఆకో అలమో దారిచేసుకొని బోపలికిపోతుంది; ఇల్లంతా శీల్పిచూచినా చురి కనబడదు. 46

పొట్టులేని పప్పు. 47

శవంమీది పొక్కులు చూచారనిగా ఉంటుంది. 48 వాడులేకపోతే అన్నంపిసలేము. 49

30. ఉంటే అమందా సురా బోబన్ సురా అమడన్; రమేజన్ అంబి. [కంతూజన్-గుడ్లగూబ]

31. అసంకాన్ ఆ ఇంజం జలేడం; యెరే లేన్ డెన్ అఇంజం డిడ్ డిడ్డె [మారాన్-నెమలి]

32. ఉంటే అమందా అడోక్ లెక్ కుడ్డుబ్ అసప్పాడీన్ [ఆర్పూన్-ఆకువచిప్పజంతువు]

33. అ కింబా దుక్ లెజన్ అ మ డ న్ [కినా డన్-ఎండ్రెక్]

34. అబాగున్ ఆ ఒండర్ సీ డో ఆ ఇంజం సిబ్ సిబ్ లెజ్జన్. [,, ,]

35. సిఈన్ బాత్తె ఇమ్మాయ్ గామ్మి డిక్ గిల్ల బెండెన్ అనబ్ ఇమ్మడమ్ నె [అ గు య్ యో న్ - బేడిసచేప]

36. ఉంటే అమందా ఆ జా శ్ తె డ్ [ఫి లీ మున్-జలగ]

37. ఉంటే అసగడా ఆ సక్కడీన్ బి డిక్ డో ర స్తి అడ్డిడిబె. [కండ్ డి డ్ డి డ్ బుడన్-గోకలి బండ]

38. అనూజన్ అసనజన్ బాత్తె పక్షిడం నేతెన్ ఇత్తెగిజేతెన్ డెన్ ఆ సనజన్ ఇ బ డ్డె. [గున్ లూన్ - నత్త]

39. రా బా సూ గ్ అ లు ఆ డ్ బ శే డె మ్. [జ ఆ డెన్-పాము]

40. అలాయ్ నాన్ ఆ తొట్టెన్ బాగున్ ఆ లాగున్. [,, ,]

41. యాత్తెగామ్మెగ్లడీ యాత్తెగామ్మెడూన్ తెన్ డే అపింతా [గొట్టెన్ - పట్టుపుగునుకోసకాయ]

42. తెమ్మెగి గిజన్ గిగిల్లె ఒత్తెన్ గిగిల్లె బెన్ డెన్ సతాయ్ యెర్మి తెన్. [గనిజన్ - దృష్టి]

43. అనిన్ న తిత్తె; అనిన్ న బాతె. [నిఈన్-చేయి]

44. కన్ అతొక్ నెక్ బోజన్ తొట్టె లేగన్ న తాడా తొట్టె నెత్తె. [అలాగున్ - నాలుక]

45. ఉంటే అలనామ్ బాగున్ న అగూరన్ [మెమె - చచ్చులు]

46. అరావతె, ఏతెవతె, గప్పయ్ తె రప్పడె ఎత్తె; బార్ ఉంటె అనూక్ కుడ్డుగ్ రప్పయ్ తె గిల్ల బెన్ డెన్ జనక్ డేన్ అగ్గేతె. [డరజన్ - అన్నం]

47. అకుగ్రజ్ తెడెన్ అపప్పు [బకుడన్ - ఉప్పు]

48. మామూమరన్ ఆ అంబసు బాయ్ బాయ్ రగాల్ [,, ,]

49. అనిన్ అగాసాడేన్ డరజన్ గ ప్తిఅజ్జంతె [తనొంగాల్ - కూర]

అఇల్లాలికి చిన్నలయితే లేవుగాని కడుపునిండా పాలుకుడుపుతుంది.50

ఆమనిపిక నాలుగు పిరుదులు.51

తోకతో నాకుతుంది.52

ఆమనిపికి నాలుగుకొళ్లు ; నాలుగు తలలు ; నాలుగుచేతులు ; చేతులువాత్రం రెండుపొడుగు, రెండు పొట్టి.53

ఆమనిపి ఆలాగు నిలిచి ఉంటాడు; మరియొకడు తనను పట్టుకొని దారి చేసుకొనిపోతే కదులుతాడు; లేకపోతే కదలడు.54

ఆఎముకల ప్రోగు కప్పన్న ఎముకలప్రోగు.55

ఆమనిపికి రెండే కాళ్లుగాని ఏడుచేతులు.56

పిట్ట పిడికడేకాని, తోక మూరెడు.57

ఆబుడ్డిలోని వడ్డంబ ఇల్లంతా ప్రాకుతుంది.58

అతని పొట్టమీద కప్పు అరగదీస్తే మండు తుంది.59

పిలకపట్టుకొని గిగగిరత్రిప్పితే ఏరుగుతుంది.60

ఆమనిపి ఒకవైపు తింటూ ఒకవైపు ఏరుగు తాడు.61

పట్నంనుండి ఇద్దరు ఆటకత్తెలువచ్చారు; అక్క హుచ్చుంటుంది; చెల్లెలు నాట్యమాడుతుంది.62

అరచేతినిండా ప్రేగులే.63

ఆ ఆడుదానికి మూడు చిన్నలు.64

ఆవిడ్డ చూడడానికి చిన్న దేకాని పెద్ద పెద్ద కుండలతో నీళ్లుమోస్తుంది.65

50. కన్ అన్నలోన్ ఆతె మెమెతెడ్ బిండో అడుబన్ బెబెగాన్లె తి' తి' లవ్ తెన్. [సలపంసేబ్-కల్లుచెట్టు]

51. ఉంటే అమండ్రా ఆతె ఉంగి అసంబీ. [త్రాడోడన్ బుట్టు]

52. అలాన్ బాత్తబాత్తె. [జనోన్-చీపురు]

53. ఉంటే అమండ్రాఆతె ఉంగి అజేబన్ ; ఉంబి అబోబన్ ; ఉంగిఅసీన్ ; ఒత్తెఅలోజ్ బాగు అసీ జలే ; బార్ బాగు అసీ డుయిన్నా. [సండీన్ - మంచము]

54. ఉంటే అమండ్రా ఆతె తనడ్లెనెత్తె ; బార్ బా మండ్రాఅడోజన్ ఇమ్మె తబోరెండెన్ అన్ జేత్తె ; ఎజ్జాలెండన్ ఎజ్జా. [సనజన్-తలుపు]

55. ఉంటేఆతె అజాజ్ రుబ్ రుబ్ జాజ్. [సుడిబన్-ఇల్లు]

56. ఉంటే అమండ్రాఆతె బాగున్న అజేబన్ డో ; అసీ ఆజేగుట్టి [పరమాన్-నిచ్చెన]

57. ఒంతిడన్ ఆతె బొకనున్ డుబ్ ; అలాన్ ఆతె బొసంతి. [సత్తుఅన్-గరిబ]

58. ఉంటే అసీసాఅసగో సుడిబన్ బరిత్తె. [డిప్పాతోడన్-దీపం]

59. అకంపుజ్ లెగున్ అమడన్ డో కన్ బిడ్ బిడ్డెండెన్ తొబిన్ డుక్తాయ్. [గనోరతుడన్ - అగ్గిపుల్ల]

60. అమరాజిన్ ఇమ్మబెన్ డెన్ యుర్దాల బెండెన్ అసోత్తె. [సురిడీ ఆరన్-తిరుగలి]

61. ఉంటే అమండ్రాకొడి జుమైకొడి అసోత్తె [,, ,,]

62. గరాన్ సరిజ్ బాగుంబి అతోజ్ సెజ్ బో జన్ జి ఇల్లాజి ; అకాపన్ గల్లెనెత్తె ; ఆయిన్ ఆతె తోజ్ సెత్తె. [సురిడీఆరన్-తిరుగలి]

63. అతల్ సీలేగ్ అబన్ లయ్ డాన్. [డిప్పా తోడన్-చత్తిదీపం]

64. ఉంటే అన్ సెలోబాయ్ ఆతె యాగి అమెమె. [అమెమెహులక్-పొయ్యి]

65. ఉంటేఆపసి అజితిడ్ డం బిండో అసుడా సుడా అసలెజ్ డా తెజ్ తె. [కుడాక్-పొయ్యి]

దానిపిరుదులు ఎంతకాల్చినా అయ్యోఅనదు ;
కుయ్యోఅనదు.66

ముందుగా ఎర్రావు నెర్రావుంటే దానినెనుకను
నల్లావు నెర్రాఉంటుంది.67

ఏడాదికి చేయవలసిన పని ఒకదినంలో పూర్తి
అవుతుంది.68

వృత్తులకు సంబంధించినవి :

మూడుతలలు; పదికొట్లు; మూడునాలుకలు ;
ఆరుకండ్లు.69

కొంపనమనును బొంబొంబొం మంటుంది.70

పనిముట్లకు ఆయుధములకు సంబంధించినవి :

చిన్నదేకానీ, పెద్దదేకానీ ఒక్కలానునే చెట్టు
ను కరుస్తుంది. 71

అడవిలోనికి వెళ్తేకడుపు నిండుతుంది; ఇంటికి
వస్తే ఆకలి అవుతుంది.72

66. అసంబీన్ సాయలబెండెన్ అనుయోజా
అగాయోజా అగ్గామే. [హంకీన్-కుంప]

67. జెవతాబన్ అమ్మకైక్; యగాతాబక్
జులూతే. [జుమ్మోడ్ సుకీబక్-కొల్లున్న ఇల్లు]

68. బొమ్మిమ్మక అబారా బొడిన్నారేక్
తెజి. [అల్నూబక్-ఇంటినేత]

69. యాగి అబోబక్; గల్లి అజేబక్; యాగి
అలాబక్; తురుఅమడక్. [ఒర్రోతాబక్ బాగు;
ఒర్రోమరక్ అబాయ్-రెండుకుక్కు పెద్దు, ఒకమనిషి]

70. తుజార్ బరూలేబక్ బబ్బయోబ్లా
గడేత. [ఎడెడ్ అబన్-కట్టెలుకొట్టడం]

71. ఏలేసుడా, ఏలేసన్నా, ఆరావీకం రనమ్
రమ్తే. [ఎజమన్ - గొడ్డలి]

72. తులబక్ ఇల్లెండెన్ బెవేతే; సుడంగన్ ఇల్లా
యెండెన్ డొలయ్దాతే. [,, ,,]

73. ఉంశే అమండ్రా అలోబిడన్ బాత్తెగాశే,
అలోబిడన్ బాత్తె అసోత్తే [బాడాన్ - తుపాకీ]

ఆ మనిషి నోటితోనే త్రాగుతాడు; నోటితోనే
వీరుగుతాడు.73

ఆమనిషికి ఒడలినిండా కండ్లే.74

ముక్కుదగ్గరనే తోక.75

ముగ్గురు ముగళ్లకు ఒండ్లైతే పెండ్లయి.76

తలా, గడ్డమూ మాత్రమే మేళ.77

కుబ్జకొడుకు చాలా దారుగా ఉన్నాడు.78

ఆమనిషికి డెబ్బైపద్దు.79

ఆ గబ్బిలాలూ చూచండి.80

పై ఎముకలు, లోపలమాంసము.81

ననుకకు నడలకుండా ముందుకు పోదు.82

చిల్లర విషయములకు సంబంధించినవి :

ఇక్కడనుండి కోల ఎంతదూరమైనాపోతుంది.83

మనమెక్కడికి వెళ్లి నా మన నంటబడుతుంది.84

74. ఉంశే అమండ్రా అలోబిస కుడ్డుబ్ అమ
డన్డమ్. [బాలాన్ - పల]

75. అమూలేసిన్ అలాన్. [ఇర్దుబ్ - నాగలి]

76. యాగి అతనోకొబ్బాల్లి అబాయ్నాడుక్రి
[ఇర్దుబ్-నాగలిస్సబ్]

77. సత్తా అబోబన్, అకురూతన్ అజమమ్
జుమ్ [కనన్ - మంగలికత్తి]

78. కుబ్జన్ అబిన్ యుగల్గల్. [కత్తిన్ -
కొడవలి]

79. అంశే అ మండ్రా యాగి కుడి గల్లి అజి
కున్. [,, ,,]

80 కింతోరన్ గిబ్బా. [సత్తాన్-గొడుగు]

81. బయేరన్ అజాగన్; అలోబిన్ అజెయన్
[,, ,,]

82. ఎర్రకిండ్లబ్బె అమంకాబాన్ అన్ ఇయె.
[అలమన్-బాణము]

83. తన్నెసరిబ్ అజమన్ డగిబ్ సజాయ్దే
రెజానబ్ డేన్ ఎర్రే. [గయ్బోగోడ్-రోడ్డు]

84. ఓజా యెర్రబెండెన్ సన్సన్ లత్తెన్.
[ముమ్మాడాన్-నీడ]

పూజించేకపోయినా పగులకిచ్చే పిడ్డలను కం
టంబి. 85

సవరభాషలో ఇటువంటి పొడుపుకథలు
ఇంకా అనేకంగా ఉన్నవి. నాకు తెలిసిన
వాటిలో ముఖ్యమయినవి కొన్నివర్గముల
క్రింద ఏర్పరచి చూపించినాను.

లో కో క్తు లు

సామెతలు, లోకోక్తులు సవరభాషలో
అంతగా ఉన్నట్లు కనబడను. పొడుపుకథలు
కూర్చడానికి కావలసిన మేధాశక్తికంటె
సామెతలు, లోకోక్తులు కూర్చడానికి కావల
సిన మేధాశక్తి అధికమయినది. మొదటివి
కూర్చడానికి చమత్కృతి ఉంటేచాలును;
వస్తులక్షణములలో ఏదో ఒకటి చెప్పినంతనే
ఆ వస్తువును స్ఫురింపజేసిది ఆధారంగా పెట్టి
కొని కూర్చవలెను; అట్టి కూర్పులో నేర్పు
గలవాడు తానుచెప్పినది తానుద్దేశించినదే
కాని మరియొకటి స్ఫురించకుండా ఉండేటట్లు
కూర్చగలడు. సామెతలు, లోకోక్తులు
కూర్చేవానికి మంచి అనుభవము, సరిశీలన
శక్తి, సూత్రప్రాయంగా చెప్పేనేర్పు ఉండ

వలెను. అంతశక్తి సవరలకులేదని తోస్తుంది.
అయినా, ఒక్కలోకోక్తి అయినా ఉండక
పోతుండా అని ఎంతో శ్రమపడి సరిశీలించగా
సరిశీలించగా పది కనబడినవి.

కాకి అరుపు కాకే అరుస్తుంది గాని, నెమలి అర
వను; నెమలి అరుపు నెమలే అరుస్తుందిగాని, కాకి
అరవదు. 1

వలలోచిక్కినచేప నిప్పుచూస్తుందిగాని తిరిగీ
నీరు చూస్తుందా? 2

గ్రుడ్డిదానికి అద్దమెందుకు? 3

పుట్టింది వెరుగదా? పెరిగింది చావదా? 4

కల్లుత్రాగినవాడు నిన్నే భూషిస్తాడా నన్నే
తిహతాడా? 5

ఉదయించిన నూర్యుడు అస్తమిస్తాడు; అస్త
మించిన నూర్యుడు ఉదయిస్తాడు. 6

ముఖ్యమైనరాట విరిగితే ఇంటికప్పు నిలవదు. 7

అడవిలోకి వెళ్లి ముల్లు గ్రుచ్చుకొందంటావు! 8

రెండుపైపులా సమంగా కాలేదే రొట్టె. 9

పక్షువులు మేయకుండా ఉండవలెనని పొలం
చుట్టూ కంచె పెట్టుకొన్నాను; కంచే మేనేస్తే నేనేమి
చేసింది? (ఇది తెలుగుసామెత చూచి హర్షించేమా?) 10

85. పురాణా అగాసాదేతి జనాన్ డెన్ బెగ్గ
దాన్తి అహోక్ తిల్లబెండెన్ కుహోస్త. [బాగాన్
సుజాన్-అప్ప]

1. కాకాన్ అ గనూగూ కాకాన్నమరాన్
అగ్గయె; మారాన్ అగనూగూ మారాన్నకాకాన్
అగ్గయె.

2. గనేశ్రేగన్ అగత్రేగన్ అ అయో తోటగన్
గితై; బార్డెటన్ గితేపోక్?

3. కగ్గేబోజన్ ఆతె తరాగిడ్డమనన్ ఇతెనా
సన్?

4. అ కు డోన్డెన్ అమ్మగంగపోక్? అమర
డెన్ అక్కయెడె పోక్?

5. గసాలోమరన్ ఆమచ్చ నెంతం పోక్?
పోన్న కపో తిపో పోక్?

6. అనుడైనన్ అ ఉయ్యున్ త బుబ్తె; అ
తలుబైన్ అ ఉయ్యున్ డుడైన.

7. తిఖ్జాన్ సుసన్ ఆలోడిట్, లెండెన్ బలే
గన్ ఆత్తనడె.

8. తులబన్ గడ్డె ఎబ్బాడే లి ఖో గామై అమన్!

9. బాగున్ అసేకోసకం ఏకం సాయలబెండెన్
డో పోపోన్ గడ్డెటై?

10. తడ్డి ఇనోజి ఒంబోజేతేజుగామై సర్
బాన్ అ యర్ యర్ తోర్ తోర్ త్రాయ్డోతనోక్ తో
రన్ జులెన్ డెన్ గూన్ అమేనాయ్?

ప్రణయ వాచికము

కొండాకు వీర రాఘవాచార్యులు

శ్రావణపయోదమాలికార్భటులు సరళ
మృదుతరాత్మీయ సుస్నిగ్ధహృదయవీధి,
పిడుగులై పడ నెటు దురపిల్లినావో !
మదవతీ! ఇట్టి పాపాణ హృదయకొగకు.

పంజరమ్మున చవులూర బలుకు చిలుక
అనునయించును నావార్తలను వచించి;
నా మృషాగమనమ్ము నెన్నండయేని,
ఁలికి వంచించునో యని భయము నాకు.

మమతతో బెంచుకొన్న కూరిమినెమిట్టి,
ప్రణయమున సాకుకొన్నట్టి పాపురములు,
రాగభగమున జూచు మరాళికలును,
తరుణి! దిగులొందునేమొ నీ దైన్యమునకు ?

పరువపుమల్లెతోట నిల

వై బవళించి నెమిళ్ల జంటలకొ

గరము ప్రియమ్మునం గని య

గాధములామనప్రేమవృత్తముల్

స్మరణకు రాగ నశ్రువులు

జాల్కొను నీ వదనమ్ము జూచి, నేనె
హరనవశమ్మునం గొనవు

గా! తృణమేని కురంగకన్యకల్.

ఎట్టివైరాగ్యశక్తిగ లేని కోయ
నలవిగా కల్లి బిల్లిగ నల్లుకొన్న
నలపుతీగెలు కృశించి వాడిపోవు
నీవిరహవేదనాగ్ని శమించు లుట్లు ?

అగలులేనట్టి కూర్మము ననగి పెనగి,
క్షీరప్రవాహియోగ బాధితుని రగుచు,
వనరినారలు యక్షదంతులు మున్ను;
కర్మఫల మెనర్చితన భోక్తవ్య మబి.

భవ స్రాందర్యముగ్ధు డీ ప్రణయి, మున్ను
ప్రాసీయున్నట్టి ప్రేమసూత్రనవభాష్య
బంధురార్థ రహస్యసంఘటన దలచి,
పడయుమీ! నీదుహృది మృదు భావతృప్తి.

మాలతీకన్య నవల రసాలపుత్రు
బ్రోది నేయుచు దినములు పుచ్చు మతివ!
కొలదిరోజులలో స్రీయు గూడ నిశ్చల
ద్రోయుదువు గాత! వలపులు తొలకరింప.

ఆ క లి

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి

[ఇది కడచిననెల ౧౫ - వ తేదీని ఎగ్జోరు 'ఆల్ ఇండియా రేడియో' స్టేషనునుండి కృష్ణ శాస్త్రిగారు 'బ్రాడ్ కాస్ట్' చేసిన ఉపన్యాసము —భా. సం.]

నువ్వు ఏమి చెబుతావు దీనికి? ఎన్ని కడుపులు ఆకలితో కాలిపోతూవున్నాయి! ఇప్పుడు యీ దేశంలో 3 గోట్లమంది ప్రజలున్నారు. మరి మూడేళ్లలో ౪ గోట్లు. ఇప్పుడు రోజుకి మూడణుల ఆదాయం అయినా సరిగ్గాలేదు. అప్పుడు ఎంత వుంటుందో. దీనిలో — తిండికి తిప్పకి చదువుకి సంధ్యకి మని కికి మందుకి అంతా నీనిగోనే. తిండిలేక ఎందరు క్షయరోగులు, పాలులేక ఎంతమంది పిల్లలు చచ్చిపోతూవున్నారు! పాపం, ఎంత మంద! ఇంతకూ ఆపాలకోసం నెలకు ఆరు పైసలు చాలునుమా! ఆరు పైసలు. అబ్బా! ఎన్ని కడుపులు కాలిపోతూవున్నాయి! అబ్బా! తిండిలేక మానవులు నశించిపోవడమా! కోటిచేతులు చాపి కాటకమ్మే తిరుగు నేటిభారతభూమిలో! నాల్గుదిక్కులనడుమ వెళ్లు బంగరునేల నాశమాయె మహాశ్వశాన మై — నువ్వు దీనికి ఏమి చెబుతావు? మన దేశం రత్నగర్భకాదూ? మనదేశం నసుంధరకాదూ? మనదేశంలో ఎన్ని కడుపులు కాలుతున్నాయి! ఎన్ని కడుపులు! దీనికి నీ సంజాయిషీ ఏమిటి? — ఇది ఈ రోజుల్లో అందరూ వేస్తున్న ప్రశ్న. ఎంత పెద్ద ప్రశ్న!

నిజానికి యీ ప్రశ్నే నేను ఒప్పుకోను. ఈమారు! అన్ని కడుపులు కాలిపోవాలా? అనలు ఒక్క కడుపునా ఎందుకు మందలి?

-ఒక్క కడుపు. దానికి నీ సంజాయిషీ ఏమిటి? — దానికి నీ గుండె ఎలాగు మండిపోతుంది?

ఇంత నిశితంగా, యింత సన్నిహితంగా, యింత ఉదారాత్మకదారంగా నిన్ను సీవు ప్రశ్నించుకో — లోకంలో ఎక్కడా యింత దారిద్ర్యచ్ఛాయ ఉండదు. అప్పుడే వుండదు. ఒక్కగుండెలో ఆనందమున్నా భగవంతుడన్నవాడు పూర్తిగా కుంగిపోలేడు; ఒక్కగుండెలో దుఃఖమున్నా పొంగిపోనూ లేడు అన్నాడు ప్రేమికుడైన ఋషి. ఒక్క పొట్టలో ఒక్కపూట త్రేతాగ్ని అంటుకుని రేగిందా మానవుడైనవా డెవ్వడూ లొట్టవేస్తూ రుచి అనుభవిస్తూ ఒక్క మెతుకు కూడా ఆరగించలే ఉన్నాడు మహాత్ముడు.

చాలా చిన్నతనంలో చదువుతూవుండే వాణ్ణి ఆంగ్లపాఠపుస్తకంలో ఈ చిన్ని కథ. చదువుతూ గట్టిగా ఏడ్వలేక నోట్లో తలగడ పెట్టుకొని కుమిలిపోయేవాణ్ణి. ఆ దేశంలో చలికారు. రాత్రివేళ కురిసినమంచులో యిట్లుకూడా సగం మునిగిపోతాయి. పదేళ్లపిల్ల తిండిలేక తల్లిదండ్రులు నుసిలయిపోయాక, అనాథ కూడా కాదూ, పగలల్లా తిరిగింది నాలుగు అగ్గిపెట్టెలు అమ్ముకోవాలని. లేకపోతే యీరోజుకూడా జరిగిపోయిన నాల్గులయిదు రోజులలాంటిదే కాదూ? 'పూర్తిగా మోడు అయిపోయిన చిన్న శిశిరతరువాఖలు — చేతులు

—ఆచేతులు చాపి ఒక్కరిపై పెట్టె కొంటారా అని అడగనైనా లేకపోయింది. ఈ రోజున తిరగనైనా లేకపోయింది. రాత్రి వచ్చింది. ఆతల్లికీ వచ్చింది రాత్రి — ఎంతమంచిది ! రాత్రి ఆప్యాయంగా, కాలిపోయేవారిని, హత్తుకుంటుంది. రాత్రితో నిద్రకూడా వస్తుంది. ఏడంచనో వాలిపోయింది ఆపిల్లి. ఉదయమైంది. సూర్యుని మొదటికిరణం సవ్యతూపున్న ఆపిల్లిపెదవులమీన వాలింది. వల్లంతా వేళ్లకొనలదాకా మంచులో కప్పబడివుంది. ఇంక ఆమె అగ్గిపెట్టెల నమ్మకో నక్కరలేదు.

ఈగాధ చదువుతూ రోజూ నేనూ ఏకాః నైపోయి తిరిగి తిరిగి అలిసిపోయి చచ్చి పోయేవాణ్ణి.

మి సెన్స్ ప్రానింగ్ వేరే సందర్భంలో వ్రాసినట్టు

‘They are weeping in the play time of the others’.

అందరూ ఆడుకొంటూవున్నప్పుడు వాళ్ళి ఏడుస్తూవున్నారు. మన దేశంలో ఎందరు నరి ద్రులో, ఎన్నిపిథాలదరిద్రులో — అందరూ అన్నివిధాలా అనహాయులైన పిల్లలేకాదూ?

‘They are weeping in the play time of the others’.

అంతేకాదు, ఆమె యింకోమాటకూ అంది :

“మానవుడు ప్రేమిస్తే దేవుడు ఉన్నాడనిపిస్తుంది ; వాళ్ళు రెండూ నమ్మలేకపోతున్నారు” అని. అంతేకూడా కాదు. ఆమె యింకోమాట అంది. వాళ్ళ మానవేదన బల

శాలి ఆగ్రహంకంటే, ఎక్కువతీవ్రంగా శపిస్తుంది సుమీ అని.

ఇంకొకకవి యిలా అన్నాడు : ఒక మహాముహూర్తంలో ఒకతేలు సగర్వంగా లేచి ఆసూర్యునికి కాంబిభిక్ష పెట్టినవాడే నాకు దిసదినమూ తిండిపెడుతున్నాడు అని. ఒకమహాముహూర్తంలో ఒకసర్పం అగ్నిలతలాగ స్ఫుత్యించేసి ఆగ్నిద్రుడికి శీతలరజతాహారం అనుగ్రహించినవాడే అనునిమిషమూ నాకు తినిపిస్తున్నాడు అని. ఒకమహాముహూర్తంలో సక్షత్రాలన్నీ శాసనహస్తకంఠకాంతులు విప్పి ఆపురుగులకు ఆహార మిస్తున్నవాడే దిసదినమూ మేము మరీనుకీ మెరసి పోయేట్టు మాకు ఆహారం అనుగ్రహిస్తున్నాడు అని. ఒక్క మహాముహూర్తమూ లేదు మానవునికి. తాను నిర్మించుకొన్న కారాగారపు నారసాలలోనుండి ‘యిదిగో చూడండి నేను ఆకలితో చచ్చిపోతున్నాను, అంటున్నాడు. ఇది కవి అన్నది. నేనంటాను ఆకలి వుంటే చచ్చిపోము అని. మన దేశములో ఆకలి లేదు. మనం శిలబం. మసం మన్ను. మనం మృత్యువు. వేసినేలేళ్లకైనతెల్ల చారిములు, అగ్ని చారిములు లసంబద్ధ వైరాగ్యములు మనకు ఆకలి లేకుండాచేశాయి. మనపొట్టకు ఆకలి లేదు ; లేదని తెలియదు. మన గుండెకు ఆకలి లేదు ; లేదని తెలియదు. మనకు ఆధ్యాత్మిక ఊధా లేదు ; లేదని తెలియదు. దానికి మన్ను, నీనికి బొమ్మ, దాని కొక ఆచారము యిచ్చారు. ఉపయోగించుకోని యింద్రియాలు హరించుకుపోతాయికాదూ ? మనం క్రమక్రమంగా నశించిపోయాం.

ఆకలి ఆరోగ్యచిహ్నం. ఆకలికి బలం వుంది. ఆకలికి సాహసం వుంది. ఆకలి వేసే పొట్ట అన్నం తెచ్చుకొనితీసుతుంది. ఆకలి వేసేగుండె ప్రియుడో ప్రియురాలో రాలేదని ఊహిస్తాడు. ఆమహాక్షుధే, రేగుతే ఆలయ ద్వారాలు విడదాని. అనునతి అక్కర్లేదు; అడుగడుగున ఆలయం సాక్షాత్కరిస్తుంది గనుక.

కాని ఎలాంటి వైరాగ్యం బోధించారు! దారిద్ర్యంలో ఉన్న గొప్పననం అంటారు. దారిద్ర్యంలో నువ్వైతిమిటి? తనవిశ్వరూపంలోకానికి పంచిపెట్టిన సంయమి ఎప్పుడూ నరికుడు కాదు. రెండువిధాల విశ్వరూపం తుడు. మనదారిద్ర్యం అటువంటిదికాదు. మనకున్న దారిద్ర్యంవంటిది ఉండకూడదు.

భర్తృహరి రెండుశ్లోకాలు వ్రాశాడు. ఒకటి చదివితే నాకళ్లు చెమ్మగిల్లుతాయి. నా'గుండెగొంతుకలో'వచ్చి'కొట్టాడు'తుంది. రెండోది చదివినప్పుడుమాత్రం - ఊమిం చండి - నేను సిగ్గుపడతాను.

దీనాదీనములై స్వత్రైవశిశుకై
రాశ్యప్రజ్ఞాంబరా
క్రోశద్భృతృధిరైర్నిరన్నవిధురా
దృశ్యేనచే గ్రహిసీ
నూచ్చాభంగభావేన గర్వదగభ
త్రుట్యద్విలీనాతరం
కో దేహితి వదే త్వద్విదగ్ధజతర
స్యాదే మనస్వీ పుమాన్

పాపం, తిండిలేనిశిల్లులు దీనులై చిరిగి పోయిన తనకొంగు లాగుతూఉంటే నిరన్న విధురమై దీనమఖయైన భార్యను చూడడం వల్లనుకాని భీరుడయినా ఎవడయినా...కాలి.

పోయే తనపొట్టకోసం గర్వదగభంతో చిరికి పోయిన మాటలతో ఎవరినయినా యాచిస్తాడా అని. అప్పును యాచించడు. అప్పుడూ యాచింప గూడదు.

గంగాతరంగహిమకీకరిశీతలాని
విద్యాధరాధ్యుపితచారుశిలాతలాని
స్థానాని కిం హిమవతఃప్రళయంగతాని
యత్సావమానపరిపిండరతామనుష్యాః.

ఎంతటిచక్కనిశ్లోకం! ఎంతతీయనిది! కాని యితకంటే అపాయకరమైనది యీ దేశంలో లేదు. త్రాగడానికి గంగాజలం ఉంది; పరుండడానికి శిలాతలాలున్నాయి. ప్రళయం వచ్చి హిమగిరిస్థానాలు పోలేదే? ఎందుకు మానవులు పరిపిండాన్ని ఆశిస్తారు అని. తరువాత కానల్లో పల్లన్నాయి; ఆకులున్నాయి; దుంపలున్నాయి అంటూ అంటాడు. మనకు ఇది పనికిరాదు.

ఎంత దిగులుపుట్టిస్తుంది ఈవేదాంతం! ఎంత సీరసంగా చేస్తుంది ఈవేదాంతం! ఆ దేశంలో డబ్బెయ్యేళ్లు వచ్చినా మానవుడు నృత్యంచేస్తూ నవ్వుతూ నడుస్తాడు. ఈదేశంలో అయిదేళ్లవాడు చివర్లు క్రిందకి వంగినవెదపుతో గీర్ణముఖంతో పాకుతూ బ్రతుకంతా పూర్వవర్తమాన భవిష్యత్తులూ కర్మసిద్ధాంతానికి అప్పచెప్పి ఊరకుంటాడు.

నాకు విశ్వరూపం కావాలి; సమ్మధి కావాలి. అందరికీ కావాలి.

ఇది గుర్తించడం అత్యవసరం. మునుపు దక్షుడు గుర్తించలేదు; నలిగిపోయాడు.

దక్షుడు బ్రహ్మకొడుకు; ప్రజాపతి; గొప్పవాడు. దక్షుడి అల్లుళ్లుకూడా గొప్ప

వాళ్లు. కశ్యపుడు ఒకడు. యమధర్మరాజు ఒకడు. రాజుంటే చంద్రుడు ఒకడు. శివుడు కూడా దక్షుని అల్లుడే. కాని శివునికి బట్ట లేదు. శివునికి తిండి లేదు. శివునికి యిల్లు కూడా లేదు. శివుడుమాత్రం ఐశ్వర్యానికి అధిపతి. శివుడు ప్రజలదేవుడు. ప్రజాశక్తి శివుడు. దక్షునికికూడా ఐశ్వర్య మిచ్చాడు. దక్షుడు యజ్ఞం చేస్తాడు. లోకాధిపతులు అందరూ వస్తారు. బ్రాహ్మణులు అందరూ వస్తారు. మహర్షులు అందరూ వస్తారు. ముక్కోటి దేవతలూ వస్తారు. యజ్ఞశాల మహావైభవంగా ఉంటుంది. “వింధ్య మా కిడిన ట్లుండే విశ్వసభయు.” దక్షుని అల్లుళ్లు అందరూ వస్తారు. శివుడు రాడు. శివుణ్ణి దక్షుడు పిలవనూలేదు. యజ్ఞశాలలో దధీచి మహర్షి లేస్తాడు. ‘ఐశ్వర్యం శివునిది. శివుణ్ణి అవమానించగూడదు. శివుణ్ణి అవమానిస్తావా ఐశ్వర్యం సీదగ్గర బూడిదై శివుని సాన్నిధ్యానికి పోతుంది. సీవు చితికి పోతావు సుమా’ అన్నాడు దక్షునితో. దక్షుడు అహంకారి. ఆ మౌచ్చరిక వినబడ లేదు. దక్షునికూతురు సతి నిండుసభలో భస్మమైపోతుంది. శివుడు వింటాడు. శివునికి ఆగ్రహం వస్తుంది. శివుని ఆగ్రహం వీరభద్రుడు. కోట్ల ప్రమథగణాన్ని, అసగా, శివుని అనుచరుల్ని వీరభద్రుడు సడిపిస్తాడు. యజ్ఞశాల గడగడ లాడుతుంది. దేవతలు, ఋషులు అవమానితు లవుతారు, ఒకడి కన్ను పోతుంది. ఒకడి పళ్లు పోతాయి. ఒకడి తల యెగురుతుంది. దక్షుడు నాశమవుతాడు. యజ్ఞశాల శ్మశాన మవుతుంది. ఇది యొక ప్రళయగాథ.

ఇలాంటి ప్రళయసంఘటనాలు పాశ్చాత్యలోకంలో వచ్చాయి. మనకు వద్దన్నాడు మహాత్ములు. అవును, మనకు వద్దు. పాశ్చాత్యుల దృష్టి ఈ దేహావరణ, ఈలోకావరణ దాటదు. మనదృష్టి గరుత్మాంతుడు. కాని మనకు యీదేహం వద్దనిగాని, యీలోకం వద్దనిగాని యేడ్చించే శిథిలవైరాగ్యం వద్దకదా. మనది పెనుచీకటి కావల నున్న వెలుగులో సజీవ విశ్వాసము గనుకనే ఆ మహాలక్షణాలు ప్రేమవంటివి. కొన్ని మనలో కొంతవరకు అవతరిస్తే లోకంలో బాధ అనేది ఉండనివ్వలేము. “శ్రీరాముడు రాజు కానే కాడు, శిబి కర్ణుడు కానేకారు, చంద్రులు ఆస్తి బంధువులు. ప్రాణానికి ప్రాణమైన నెచ్చెలులు. వాళ్ల ఐశ్వర్యం వాళ్లది కాదు. అందుకే అందరినీ. కనుక వాళ్ళునీ” అన్నారు మన ఋషులు. శరణాలయూ లన్నారు, సత్రము లన్నారు. అతిథిసే నన్నారు. వీనిలో కొంత అపాత్తి వున్నా యివి ఐశ్వర్య వంతునికి మార్గాలుగా పెట్టారు గాని దరి ద్రునికి ఆలంబాలుగా పెట్టలేదు. మనదేశం లో నారయప్పారావుగారి కథలు వినలేదు? చలిచే వడకునూ వున్న సక్కంకు — సక్కంబాధ సహించుకోలేని ఆయన, కరుణార్ద్ర హృదయాన్ని నేటికీ నేనెదేశాల జైరాగులుకీర్తిస్తారే! — మన సామన్యసంసారుల్లోకూడా సక్కుప్రభులు వున్నారే. భారతంలో చదవలేదూ అతని గాథ? ఒక మానెడు పేలపిండితో సంసారగ నిలబెట్టుకో వలసిన శ్రమలేవి కలకాలపు ఆకలితో వచ్చిన అతిథికి తన దంతా ఇచ్చివేస్తాడుకదా?

కాని — యీ దయాసేవమాత్రం ఎంత కష్టమైంది! సేవ చేస్తున్నాను అని గర్వపడు

వాసికంటె దుస్సహమైనవాడు యింకొకడు లేడు. బాగా ఫలించేట్టు వాడు నేవ చేయనూలేడు.

అన్ని గాక అహంకారాలకంటె ధర్మ సంబంధమైనది నీతిసంబంధమైనది నేవ సగ బంధమైనది మగి చెడ్డవి.

దేశంలో వర్షాలు లేవు. భయంకర టౌమం వచ్చింది. శ్రావస్తి పట్టణం పొలి మేరలో బుద్ధభగవానుడు ఆసీనుడైనాడు. శరదాకాశంలాగ శాంతసిర్మలమైన ఆయన నేత్రాలు చెమ్మగిల్లున్నాయి. దేశంలో వున్న గొప్పవాళ్ళు నందరినీ రావించాడు. ధనికసమ్రాట్టయిన ఒకనిని పిలిచి ఈ టౌమం ఎలా పోగొడతావు అన్నాడు. “ప్రభూ! నాధనం అంతా నీ చరణసూళి దగ్గర యిది గో సమర్పిస్తున్నాను. సరే కొన్ని లక్షల మందిని కొన్ని రోజులు పోషిస్తుం దది; అంతే” అన్నాడు. “పా” మృన్నాడు బుద్ధ దేవుడు. ఒక భూస్వామిని పిలిచాడు. అదే ప్రశ్న. అదే ప్రత్యుత్తరము. పొమ్మన్నాడు బుద్ధదేవుడు. బలశాలియైన నేనాధిపతిని పిలిచాడు. అదే ప్రశ్న. అంతకంటె విచిత్రమైన ప్రత్యుత్తరము. పొమ్మన్నాడు బుద్ధ దేవుడు. జనులు నిశ్చలులై యున్నారు.

బుద్ధదేవుని చూపులు, చిరునవ్వు యింకా ఆహ్వానిస్తూనే ఉన్నాయి. సుప్రియ భిక్షుక ధార్మిక నిలబడింది. ముందుకు వచ్చి బుద్ధ దేవుని చరణాలమీద సాష్టాంగపడింది, లేచింది. “స్వామీ! తమపాదాల నాశ్రయించినదానను. నేను దేశంలో టౌమం నివారిస్తాను. వీరందరినీ ఎవరికలిమి వారిది. నాది అని అంటారుకూడా. నాకు ఆస్తి లేదు. కనుక అందరికలిమి నాదే. నాబ్రతుకు అక్షయపాత్ర. చిరిగిపోయిన జోలె. లోకం అంతా అక్షయపాత్రేకదా!” అన్నది.

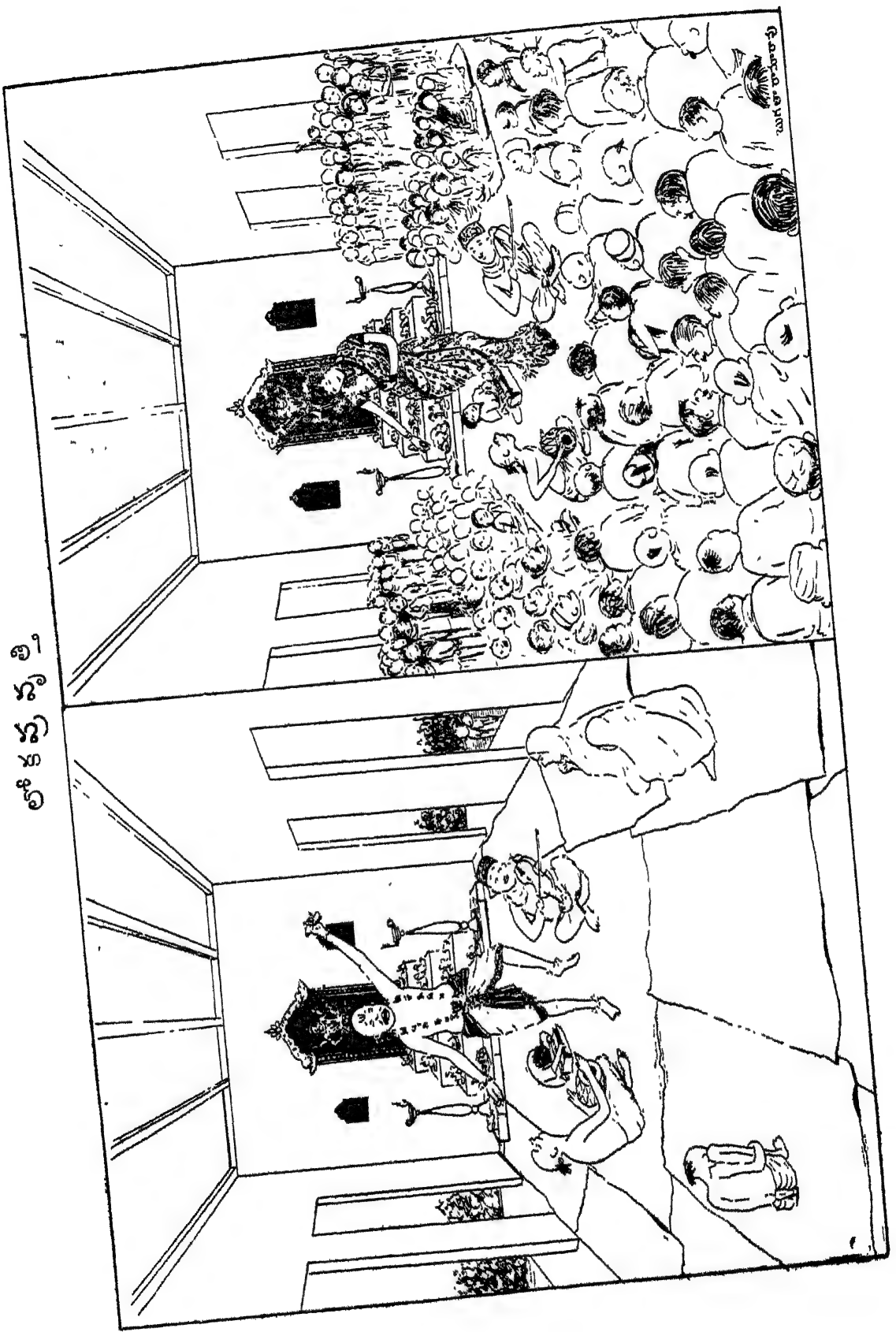
బుద్ధదేవుని హృదయం కరిగింది. రెండు కొలుకుల్లో రెండు చిరుబిందువులు కదిలి రెండు కపోలాలమీదకు దూకాయి. అగ్రలో ఆకాశంమీదకి ఒక శ్రావణమేఘం వచ్చింది. ఒక అమృతవర్షం కురిసింది. దేశంలో టౌమం పోయింది.

దీనిసీతులు. నిజానికి కలిమి అందరినీ. నాది అంటే నేవచేయలేడు. కాని మానవ ప్రయత్నం మానకు. పోగొట్టు నీదేశంలో దారిద్ర్యాన్ని. పౌరుషప్రయత్నమే పరమే శ్వరభిక్ష. ఏమంటావు నీనికి? ఎన్ని కడుపులు నింపాలనా?

అవని అంతా పెద్ద అక్షయపాత్ర.

లోకప్రవృత్తి

పద్యం-అర్థం

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

[ఆనందం, శేషూ, ఒకబల్లకి ఎడాపెడా కుర్చీలమీద ఉంటారు]

ఆ—నువ్వు ఒక్కవరసని తిడుతున్నావుట!

శే—ఎవర్ని? ఎవడా అన్ననాడు?

ఆ—కవిత్వాలు విమర్శిస్తున్నావుట!

శే—అంటే తిట్టడంకానా! పోనీ. అయితే నీ కేం?

ఆ—నాకవిత్వం ఎనో నువ్వు చెప్పిరిస్తున్నావుటగా!

శే—నువ్వు కవిత్వం చేశావా?

ఆ—నీకు తెలియనట్టే అక్కకికి. నాపద్యాలు ఉదాహరించావుట.

శే—నీపద్యాలు నేను ఉదాహరించినమాట నిజం. కాని అవి కవిత్వంకిందకి వస్తాయని నేను అనుకోలేదు.

ఆ—అయినాసరే, నాటినిగురించి మాట్లాడానికి నువ్వు ఎవరని? నీ తండ్రిగారు వాళ్ళు?

శే—నిన్ను గొయ్యమన్నవాడే!

ఆ—పోనీ అగ్లాంటివాక్కు ఉన్నప్పుడు కాస్త సాటి తెలుగువాళ్ళి పోగితి పెద్దవాళ్ళి చేసి కీర్తి తెప్పించాలిగాని నిగించుకుంటూ ఎక్కడేనా?

శే—నేను నీపద్యాల్నిగురించి ప్రసంగించానుగాని నిన్నుగురించి కాదు. అనవసరంగా నువ్వు పూసుకురావడం ఎందుకు?

ఆ—బిడ్డకి అన్యాయం జగుగుతూంటే చూసి చూసి ఊరుకోలేక!

శే—ఏమిటి అన్యాయం? ఫలానా అనిపించుకుని జీవించే దిక్కులేని బిడ్డల్ని మెడట్టుగుని గంటి జనమధ్యంలోకి తొయ్యడం ఎందుకు? సనకాలే బయల్పడడం ఎందుకు?

ఆ—అపద్యాల్ని కలిపి వార్తి 'భావకవిత్వం'కిందకి వస్తాయని టాకువేస్తున్నావుట నువ్వు?

శే—రామరామ! వార్తి! వార్తి! ఉత్తరీ! అపద్యాల్ని 'కవిత్వం'అని టాకువేస్తున్నది నువ్వు. నాటి 'భావం'గనక విమర్శ నాకు బోధపడితే తక్షణం ఆటాకు నేను ప్రారంభిస్తాను.

ఆ—సరిసరి ఇవోటా! నీకు ఇంతా చేసి అపద్యాలు తెలియనేలే దన్నమాట!

శే—ఛస్తే!(అని తల కదిపి చెయ్యి ఊపుతాడు.)

ఆ—(కొంచెం చిగునవ్వుతో) అగ్లాంటిప్పుడు నువ్వు నోరు మూసుకోడం ప్రకటన ఎమో, మన్లో మనమాట! అగ్లాంటిలో ఉంకి అగ్లా ఉన్నట్టు తెలిసింతరవాతకుడా, తనఅజ్ఞానంగురించి అల్లరిచేసుకునేనా డుంటానా సినిమాలో "చెప్ప!"లాగ?

శే—ఎన్ని మానిగలేనాసరి పడి, ఎంత అప్రతిష్ఠకేనాసరే దోసిపట్టి, నీమాటల్లోఉన్న సంగతి గ్రహించి తద్వారా తరించవచ్చని!

ఆ—అయితే ఆక్షేపణ ఎందుకూ?

శే—తెలియలేదని చెప్పడం ఆక్షేపణకాదు.

ఆ—కోట్లాది జనంలో నువ్వు ఒకడవ్. నీకు ఒక్కడికే తెలియలేదని నే నేడవనా?

శే—పోనీ కద్దులే!

ఆ—అసలు నాకవిత్వం బంగారం.

శే—కాకి పెప్పాలి, నీవో దాందో!

ఆ—గుర్రంలా కదంతోక్కిరకం, నాపద్యం.

శే—నీకే తెలియాలి గుర్రమో మరొకటో! నాకు తలా తోకా తెలియలేదు.

అ—అయితే, ఓపని చెయ్యాలి, చేస్తాను, నాసామ్యు ఎంతమంది తిన్నారకూడా!

శే—మొదట్లో! తరవాత నువ్వు వాళ్లనే తినే కావేమో! ఇప్పుడు సామ్యునంగతి ఎందుకు? ఇదా అర్థం?

అ—ఓ నిఘంటువు కొని నీకు దానంచేసు సుంటే నీకు అర్థం తెలుస్తుందేమో అని.

శే—ఎక్కడి కక్కడికే! పోనీ ఇల్లాపాకెయ్ నిఘంటువు, దక్షిణ అక్కడకుండా దానం పట్టేస్తాను!

అ—నీకు సరిగ్గా మానుగోడం తెలియదేమో?

శే—నే నేదో తంటాలుపడతానులేస్తూ.

అ—అమ్మా! ఎంతానీ! ఇదా ఎత్తూ!

శే—ఇదా ఎత్తూ, దాటుకుపోదానికి! గంట నేపు ఇతరపస్తు కట్టిపెట్టి ఈపద్యాలు పుచ్చుకుని మార్చున్నాను. నీదయవల్ల మాటలు తెలియాయి. తెలియక ఏంజేస్తాయి? “పరిపరిశీలకర్షురపురక్షణుడు”, “స్యందనస్థితవిశౌఙ్” వగైరాలనురించికంటే నీపద్యాల్లో మాటలు ఎక్కువ నిఘంటువులు కోరవు. కాని, పిల్ల భావం ఏముటో తెలియకాదు. ‘దీనిభావమేమి తిరుమలేశ’ అనే పాడుపుకవిపద్యాలైనా పెండ్రాశే జేస్తాయి కాని, ఇవి తాడూ పేడూ శీలకుండా వచ్చాయి. ప్రతీదీ ‘గొట్టే గూ మేక గూ!’ అన్నట్టుంది

అ—అసలు ఈపద్యాల్లో మావలీసింది భావమే, అర్థంకాదు. నేను రసకవిని.

శే—నీపద్యాల్లోనేనా అంతే. మాటలకి అర్థాలద్యారా, భావం కలగాలి. “అర్థవశంబున నమరుసు భావంబు” అనేది నమ్మవ? ‘భావసంగతి గనుపట్టు రసము’.

అ—నమ్ముతాను. అయితేనే సువ్వు, ‘తెలియ కూడదు’అని కూచున్నావుగా! నీగ్రహచాగం, నీప్రాలుధం. నే నెంతెయ్యను? నీకు ఊహ నే నెక్కణ్ణింది తెచ్చిపెట్టనూ! అవగాహనకి అర్హతవీడవాలి. కవిసమయాలూ సంప్రదాయాలూ తెలియాలి.

శే—తెలుసును.

అ—ఇష్టం ఉండాలి. రసకత్వం ఉండాలి. అనూయహుడు. ఇన్నీ సరిగ్గా ఉన్నా భావం తెలియకపోతే, నం కవిత్వానికి ఇన్నీనీళ్లు వదులుకో.

శే—తియ్యదకమా? అన్నే! అన్నీడే? ఉండు. చనకానుందూ ఆలోచించనీయరీ! నువ్వనేది బాగానే ఉంది. నాకు భావం ఆహ్వానించేక్తి లేదనికామా? కావచ్చును. నీశక్తియందు నాభావయిత్రీక్తి తక్కువ కావచ్చును!

అ—కావచ్చేమిదో, రూఢి! నువ్వు ఇంకా కొన్నేళ్లు తంటాలుపడేగాని ఈకవిత్వపు అంతిమకి ఎగతాని అట్లా ఎగిరిపోగాని నీకిది తెలియదు.

శే—కాని, నీకు రండుతికమకలు ఉండి ఉండవచ్చు నీ ఆలోచనలోనూ, నీ రచనలోనూ...

అ—గ్రహింపులేదని తెలిసే నిష్పరుంటూ, పైపెచ్చు ప్రస్థులుగూడా ఎంచకుమరి! నాలాంటివాకి అగ్నిండాలో నీనకి తెప్పలంటూ ఉండవచ్చునగా నీలాంటి వాడు ఎంచకుమానా? చిత్ర, దళ!

శే—నీ ఆలోచన స్పష్టంగా ఉండవలె!

అ—ఉండవలె!

శే—సక్రమంగానూ సగళంగానూ ఉండవలె!

అ—ఉండవలె!

శే—సమగ్రం కావలె!

అ—కావలె!

శే—అన్నీ సరిగ్గా ఉంటే, ఎవడికో ఓడికేనా, ఎవ్వడోప్పుడు బోధపడితీరాలి ఎవ్వనాసరే. లేక, నీ ఆలోచనని పూర్తిగా బహుట పట్టేరచన కాదేమో నువ్వు ప్రపంచానికి పోలేస్తాన్నది?

అ—నీకు వెంటనే బోధపడితేగాని ఒకరచనలో సరియైన ఆలోచనే లేదన్నమాటా?

శే—ఎంత ఎత్తిమాట ఆడవ?

అ—నీకు చేతకాదా? నేర్చుకోవాలా?

శే—ఎట్లా గ్రహించావ?

అ—ఈకవిత్వాన్ని నువ్వు ‘భావకవిత్వం’, ‘అభావకవిత్వం’, ‘ముభావకవిత్వం’ అన్నేదా! ఇంకా

శీలిగ్గా 'బావకవిత్వం' అనిపూడా అన్నావుట! అక్కకి బావ ఏమవుతాడో తెలుసా?

శీ—అమ్మకి నాన్నలాగే అవుతాడు! అన్నీ నువ్వే అనుకుంటున్నావు. వినవచ్చే వార్తల్లోఉండే అసందర్భాలు చూసుకోడమే కష్టంగా, పైగా నువ్వు నెల్లి సంగతులు కొనుక్కుని అసందర్భాలు తెంచుకోవడం ఎందుకు? నాకు తెలియంది ప్రజీదీ కవిత్వం కాదు అనుకునే గూర్భత్వంలో నేను ఇంకా పడలేదు. నాకు తెలియకపోతే, వ్రాష్టాలు, గోవష్టాలు, అనుభవష్టాలు, రసష్టాలు ఉన్నానుగా! నిఘంటువులు ఉన్నాయిగా! నలుముఖాలూ చూసి ఎక్కడా సాయం దొరక్కపోతే ఏమవుతుందోగాని ఈ బోసల తొందరపడి ప్రజీదీ కొట్టిపారేయ్యను. కవిత్వకళకి ఉన్న ప్రత్యేకలక్షణం ఒక్కటి గమనించాలి. మనకి దాని సారస్వం గ్రహించేసాటి తాగుడు లేకపోయినా అందులో మాటలకి అర్థాలంటూ తగులకిఉంటాయిగనక, సాహిత్యంలో మాటలకి లోకంలో సిద్ధించిన అర్థాలు నిల్పిఉంటాయిగనక, ఎల్లానో అవి సంపాదించి, మనం పూడా, కవియొక్క హృదయగర్భంలో ప్రవేశించలేకపోతే అదేపోయే, అధిమం నలుముఖానికేనా వల్లిపడెచ్చు. ఇల్లా నల్లిపడడం గానంలోనూ నితరచనలోనూ శిల్పంలోనూ అంతగా వీలేదు. ఒకవేళ ఒకకవి రచించిన పద్యంయొక్క జీవసారస్యాలు గ్రహించినవాళ్లు భూగోళంమీద శేరమకుండాం. పోనీ కవి ఉంటాడు. అతనికేనా తన కవిత్వపుమర్మాలు కొంతవరకేనా తెలిసి ఉండవ్? ఇప్పుడు నేను నిన్ను మిహమాటపెడితే నీపద్యానికి నువ్వు అర్థం చెప్పవ్?

ఆ—అసలు అర్థాలు చెబుతూహాచోడం నేను ఒప్పును. కవిత్వం ఆనందించాలంటే ఏకలాటంగా ఆనందించాలిగాని, దాన్ని ముక్కముక్కలు చేస్తే దాని సొగసే పోతుంది. కవిత్వాన్ని చెక్కలు చేసేవాడు, దానిని రక్షించి వదిలేసి ఏవచనమో పట్టుకుంటే మంచి దనుకుంటాను.

శీ—నేను ఆస్వాదనలో ప్రగమదశగురించి మాట్లాడుతున్నాను, నువ్వు చరమదశగురించి చెబుతున్నావ్! ఆస్వాదనకూడా తెలిసినవాడవు ను వొక్కొక్కడవేనా?

ఆ—నా వయస్సు చిన్నదై నా నా హృదయం అపూతం.

శీ—అందరిదీ అంజే.

ఆ—నా హృదయం మరీనూ. ఒక్కొక్కప్పుడు మిక్కిలి పరవశంగా, ఒకవిధమైన ఆనందంగా, చెప్పవీలేని ఒకానొకమోస్తరుగా నా మనస్సు అయిపోతుంది. అప్పుడు అమాంతంగా ఈ ప్రకృతిలో సశరీరంగా లీనంఅయిపోవాలని నాకు ఉంటుంది. మళ్ళీ పద్యం పూర్తి నెయ్యడంలో ఉండబట్టి ఆగిపోతూంటాను.

శీ—ఒకవేళ నీకు ఎదేనా సుస్తీయేమో ఇదంతా? హృదయకవితై ఆగిపోవడమా?

ఆ—పశుప్రాయాలు అట్లానే కవితో ద్రేకాన్ని నిరసిస్తారు. కాని, నేను అట్టిసమయాల్లో పెళ్ళి, టిప్పులాగ అయిపోతాను.

శీ—వాళ్లవరు?

ఆ—నాకుమల్లేనే చిన్నతనంలో...

శీ—వాళ్లకిమల్లే నువ్వు అనుకుంటున్నావా, నీకుమల్లే వాళ్లు వెనక అనుకునేకారా?

ఆ—సరిగ్గా నాకుమల్లేనే వాళ్లు అనుకునేకారు పూర్వం!

శీ—వాళ్లతో ఆట్టే ఆట్టే సాపత్యం తెచ్చుకోవడం నీకు శ్రేయస్కరంకాదు. నువ్వనేదాన్నిబట్టి, చిన్నతనపులక్షణం ఉంటేసరా కవిత్వరచనకి?

ఆ—నీబోటిగాడు కాకుండా ఉంటేసరి! అప్పుడు నామనస్సులో జరిగే పరివర్తనాలు అసలు మాటల్లో అనడానికి వీలే ఉండదు.

శీ—పోనీ నువ్వు ఊరుకున్నావుగనకనా! ఊరుకోడానికి వీలుండదుగావును!

ఆ—అంత బ్రహ్మానందదాయకమైన ఆనాదిత్తవృత్తిని నే నొక్కణ్ణే అనుభవించేసి ఊరుకుని పైకి ఆనకుండా ఉండడంఅనేది చాలా ఒంట్రెత్తుగా ఉంటుందేమో అని భయం. అంచేత యథాశక్తిగా మాటల్లో అది చెబుతూంటాను. నీఅంత తెలియనివాడికి అది బోధించడం అసాధ్యం.

శే—నువ్వని రాసింది తెలిసినాడికా? నువ్వు సంతకవివా? పోనీ నాచనసానుచేనే, గణపవరపు వేంకటకవివే! ఏపంకిమిడికి ఇది తెలియచే! కొరుకు పడనే! ఇది బోగపడితేనే పంకిమిగుగావును నీఉద్దేశ కంటా! శేకపోనే పంకిమిడు కాడంటావు తీరిపో తుంది! నీహృదయం సమీపించడానికి ఎంతపంకిమిడై చెల్లాలోకదా! నువ్విచ్చే పదాలు చేసింది అర్థం చూసుకుని అది సంభాషించేసుగోగలనాడికి భావం పుట్టాలా ఆక్కర్లేదా, నీకు ముందు పుట్టిఉండడం నిజమేఅయితే? స్వప్నభావం ఏదీ ఇతరులకి నీమాటల వల్ల పుట్టకూడదుఅని రాసిఉండవుగద!

ఆ—నే చెప్పదలిచింది ఆసక్తిగ్లోనే చెప్పే శాను! అది స్వప్నంగానే ఉన్నాయి.

శే—నువ్వు చెప్పదలిచిందాని చెప్పగలిగిందానికి తేడా ఉంటేమో! చెప్పిందాట్లో లోట్లూ సమ స్థూలమాత్రం స్వప్నంగా ఉన్నాయి.

ఆ—మెచ్చుగోవలిసాస్తుండేమో అని భయపడే వాళ్లమాట అట్లానే ఉంటుంది.

శే—నీమాటలు జనాన్ని దగ్గరికి లాక్కోవాలి.

ఆ—అవతలవాళ్లు నావంటిహృదయంగలవాళ్లు అవాలి.

శే—అచ్చంగా నీవంటిహృదయం నీకే ఉంటుంది. దేశకాలాలకి ఆక్రమణ గమనాలు ఉండడంచేత ప్రకృతిలో, నాటకపు సంగీతానికిలాగ “వన్స్ మోర్”లు ఉండివ్, నీమాటలు బతికున్న మనుష్యులకి రాయి. అందుకని ముందు మానవహృదయం ఏమిటో చూడు.

ఆ—మానవులసంగతి నా కెందుకు? నా ఆనందంకోసం నేను రాసుకున్నాను, రాసుకుంటాను. కోకిల ఆనందం కోకిల పాడుకుంటుంది.

శే—కాకిఆనందం కాకి హాసుకుంటుంది.కాని, ఎవరికేనా చెప్పిగానిపడితే ‘హూమ్’ అంటారు. నీయిష్టం వచ్చింది రాసి అట్టేపెట్టుకోక, అది నువ్వు ప్రచురించా వెందుకూ, ఇతరమానవులకోసం కాకపోతే?

ఆ—నాయిష్టం; సమకాలీనుల్లో ఎవరేనా మెచ్చుకోగలరేమో చూద్దాం పోనీఅని.

శే—‘పోనీ’ అంటే?

ఆ—అంటేనా? “ఏగతి రదియించిరేని సమ కాలమువారలు మెచ్చురేకదా” అని ఎగుగుడుచు.

శే—మంచికవిత్వంకూడా సమకాలంవాళ్లు మెచ్చకపోవచ్చు. అందుచేత, విగోమంగా, సమకాలంవాళ్లు మెచ్చుగోడానికిగాని, మగోగి కెయ్యిగానికిగాని వీలు లేనిస్థితిలో ఉండేవల్లా మంచికవిత్వంనా నీస్థాంతం? మెప్పు ఉండదని తెలిసిన అచ్చెంగుకు నోవ్? అమ్మ పడిందల్లా శాశ్వతం అవుతుందనిగావును నీ”హా. మానవ హృదయాల్ని పట్టుకుని నిలనాలిగాని ఎచేనా, కానితాన్ని తాటాకునీ పట్టుకుకాదు. నేడిగి అదినించీ ప్రెస్సు లోంచావస్తా? ప్రపంచంలో కనిగలజనం ఉంటారు. దేనికేనా రచనకి విలపఉంకి అది వాళ్లని ఆకర్షిస్తే, వాళ్లు కంపహం చేసి దాన్ని నిలబెడతారు.

ఆ—అర్థం తెలియకపోయినా నేడం కంతా పట్టడంలేదూ కొందరూ, అట్లానే నాకవిత్వం పడతారు.

శే—తమరికి అర్థం తెలియకపోయినా అర్థం తెలిసినవాళ్లు మానవరూపంలోకూడా కనిసిక్తూండడం వల్లా, అసలు దానికి అర్థంఅంటూ ఒకటి ఉండితీరడం వల్లా, తమ అల్పప్రజ్ఞలో ఆఅర్థం అవగాహన చేసుకోడానికి శీఘ్రతలు చాలవేమో అనేభయంవల్లా కొందరు కంతతానేనా పడుతున్నారు.

ఆ—ఎవరో గట్టివాళ్లూడి నాకవిత్వం అంటే చేస్తారు. “విపులా చ పృథ్వీ” అన్నాడు భవభూతి.

శే—భవభూతి అన్నమాట ప్రతీతిపాఠభూతి కూడా అనడం మొదలెడితే, నువ్వుమాత్రం సిప్పుగుంటావా? అతడు ఎందుకు, ఏసందర్భంలో, ఏరీతిగా అన్నాడూ?

ఆ—నీది మొండివాదసగాని, నువ్వనేమాటేమిటి?

శే—నువ్వు రానేది తెలిసేటట్టు, తెలియడానికి, తెలుసుకుని మరిరాస్తే బాగుంటుందని.

ఆ—అయ్యో! మూర్ఖుడా! తెలిసేటట్టు ప్రతీ పనకిమాలినతెలుగువాడూ రాయగలడు, చెయ్యొళ్లనించి

తెలుగులో ఎంతమంది తెలిసేటట్టు రాయడంలేదుగనకా. నే వచ్చేదాకా ఒక్కసేతుకేనా ఇలారాయడం చేత యిందీ? కవిత్వంఅంటే అనేకరకాలది ఉంటుంది. కవిత్వం అనేమాటకి అర్థం ఏరాయినాఉంటుంది. ఈకవిత్వంలో సంగతి, వస్తువు, సదార్థం ఇలానాఅని ఇద మిథ్యంఅని కవికే తెలియదు, కాని గొప్పభావం లోపల ఉంటుంది. “ఏమి లేమిటి?” అంటూ చొప్పదంటు ప్రశ్నలు ఈకవిత్వం గోనూ పయ్యకూడదు, గానం లోనూ పయ్యకూడదు.

శే—అందులో ఒక గొప్పభావం ఉంటుందా? లేక, ఉందిఅని నునం ముందే అనుకోవాలా? అట్లా అనుకుంటే, భావం లేంది ఎదీ? అభావనా?

ఆ—ఇట్లా అటూసుడానూ! ఇక నే తెలుసుకోడంగురించా? నేను రచనసమయంలో సమాధిలో ఉంటాను.

శే—ఇప్పుడు స్పష్టార్థం ఇస్తున్నానీమాటలు! నిత్యేపలా ఉంటూ సమాధికర్మంఏమిటి నీకు?

ఆ—“ఏకాగ్రత” అన్నమాట. అప్పుడు నేను తన్మహత్వంచెంది ఉంటాను. గొప్పగొప్ప రవీంద్రాదులు అంతా అంతే. నా కప్పుడు మానవులు జ్ఞప్తికి రారు. ఏంసదాలు పడ్డానో, పడిలేదో నామా తెలియదు. ఏదోపద్యం కొక్కవస్తుంది.గిరింది పోలేస్తాను; బస్.

శే—అట్లాఅయితే, నీ అప్రావీక్షికంతో కూడిన నీఉత్కృష్టభావన చల్లారి, నీఅఖండాలోపనతో మిళితమై, నీఅగృతతన్మయత్వంలాంటిది ఇతరులకి కలిగించడానికి వీలైన సక్రమభావపరంపర జనించి, ఉచితభావలో గడ్డకట్టి చరిత్రవరకూ ఆగకుండానే నీరచన ప్రారంభిస్తావా ఏమిటి?

ఆ—ఓ. తక్షణం. అప్పుడే కవిత్వం వేడివేడిగా ఉండడం. అసలు నాకవిత్వం ఉండేకపుడు, రసధార. అందుకని దాన్ని వేరే తెలుసుమాటల్లో పెట్టలేం. ఇంకోభావలోకి దాన్ని తర్జుమాచెయ్యడం అసాధ్యం.

శే—బాగానేఉంది. అర్థమై అహోరీతేగా తర్జుమాతద్దినం! స్వభావవాళ్లలో పెద్దలకిగనక ఇది

అభేద్యంగా ఉంటే, తర్జుమాతవాయి కలియుగంలో రాకపోవచ్చు.

ఆ—ఎనా, వచ్చినాసరే, మానినాసరే. రాయడం అవలగిరవచెయ్యడం నాపని. అర్థజ్ఞానం లేనివాళ్లు దాన్ని హేళనచేస్తారు. నాకు లెక్కలేదు.

శే—అందుకనేనా ఇతరురిల్ని అంత కనుక్కుని, నన్నింత అడిగావు?

ఆ—అందుకు కాదు. మనుషులికి మాతృర్యాలు ఎంతవర కుంటాయో మాద్దాంఅని. హేళనకి హద్దుండాలి. నాకవిత్వం విని, కిక్కురుమనకుండా నోరెత్తకుండా అగిపోవలసిరావడంచేత, కొందరు జనానికి లోపల ఎంతోపరుద్ద. వాళ్లే అడ్డదిడ్డపుప్రశ్నలు దీన్ని నురించి. పారుమం ఉంటే తమరుకుడా ఇల్లాంటిది రాసుకోగూడమా? నువ్వు చెప్పగలిగి తే ఇల్లాంటికవిత్వం చెప్పచూస్తానా!

శే—నేనా? శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది. నాతరమా నూటిలో పయ్యకో నీబోటివాడు ఉండచ్చు.

ఆ—అంత అపరూపమైంది నేను చెప్పకూడదనా, నీవాదం?

శే—రామరామ! అపరూపం కానిదికుడా చెప్పమనే! తెలిసింతిరవాతగాని అది అపరూపమో సామాన్యమో తెలియదు! ప్రతీవుంతా లోక్కిచూడవలిసిందే. అదోవుంత!

ఆ—నేను భాషకి నేవచెయ్యడం నీకు అయిష్టమా?

శే—భాష ఏ ఒక్కడిసామ్మా కాదు. ప్రతీమనిషీ భాష వాడతాడు. మామూలుగా మాట్లాడడంలోనే కొందరు ‘అహ!’ అనేటట్టు మాట్లాడతారు. అది భాషనేవ కాదా? ఎదేనా కాగితంమీద రాసిం తరవాతా ఏమిటి కవిత్వం అవడం? పత్రికకి రాసిన వాళ్లు మాత్రమేనా భాషనేవ చేస్తున్నది? రాయక్కలేదు. భాష ఆడడం వాడడం అసలైన భాషనేవ. అది జనం అంతా చేస్తున్నారు. వాళ్లు కష్టపడి ఆర్జించింది నొల్లకుని కవి తందే అంటున్నాడు. భాష సముద్రంలాంటిది. సముద్రంలో అట్టడుగున పడిపోకుండా

పైపైకి తేలగలిగిన ఆంధ్రహర్షంలాంటిదాన్ని ఆచారంగా చేసుకుని సంగతి సందర్భాల్ని కవ్వంగా చేసుకుని నాలి కలసే తాళ్లతో, జనం అంతా కలిసి మగ్గనచెయ్యగా చెయ్యగా బయల్దేరే హోహలాన్ని లయకర్తకి వదిలేసి అమృతాన్ని మాత్రం తనకి చేతియినంత పట్టి నిలిపేవాణ్ణి కవిఅంటారు. కవి తనశీవితం అంతా ప్రజలు ఆడేమాటలు విని, తన ఆలోచన అంతా ఆపదలలో చేస్తే, తన భావాన్ని జనహృదయానికి వీలైనంత తక్కువ శ్రమతో పాకించవచ్చు. కవి ప్రతిభగలవాడుగనక, ప్రజలభావ నిమిషంలో పట్టగలడు. కాని, కవి వాడినభావ యావత్తూ ప్రజల కందరికీ అబ్బడంఅనేది ఓపట్టాన్ని ఉండదు. ఒకవేళ ఆకవి అసంపన్నుడైతే అబ్బవచ్చు. అప్పుడేనా విశేషకాలం పడుతుంది. అందుకని భాషా నేపథ్యంపై ప్రసంగంలో ఒకవ్యక్తి చెయ్యగలిగినపని మాత్రమే చెప్పడం అనవసరం అందులో, నీభాష వింతభాషకూడానూ!

ఆ—నాకు మామూలు సందర్భాలు తగులూంటే నేను మామూలు భాషలో రానేసి ఉండేవాణ్ణి. నాకు తారసిల్లేవన్నీ వింతసందర్భాలూ కొత్తసంఘటనలూనూ! వీట్లకి కవిసమయాలూ భాషామరగా వింతగా ఉండాలి మరి, నే నెంతెయ్యను?

శే—సందర్భాలూ సంఘటనలూ ఎంత వింత రకంవేనా కావచ్చు. అవి, పైకి చెప్పకోగలిగిన, వ్యక్తి వ్యక్తికీ వేరువేరుగాకుడా ఉండవచ్చు. కాని ఎల్లాంటి పరిస్థితుల్లోనైనాసరే, ఎవడైనా ఒకమానవుడు, అనగా శిలావిగ్రహంకానివాడు, తనభాష వాడు, ఎట్లా ఎట్లా ఆలోచించిఉండేవాడో అట్లా ఆలోచించి అప్పటి చిత్తవృత్తిని మాటల్లో బంధించేవాడే కవి. అందుచేతే, ఎప్పుడో పూర్వం ఒక్కొక్కకవి రాయగా నిల్చి మన దాకా వచ్చినపదాలవల్ల మనకి జనించేభావం, మన మనస్సులోకుడా అనాదినించీ వాసంచేసిఉంటూ, అప్పుడు కవిచేత నిద్రట్టించి లేవకొట్టబడేట్టు కనిపిస్తుంది. నీకు వింతభాష బయల్దేరడానికి కారణం నీస్వంతపైత్యం అయిఉంటుంది. స్వంతపైత్యం స్వంతానికి ఖర్చుపెట్టుకోడం మంచిదిగాని, దేశంమీద రుద్దడం దర్రమా?

ఆ—ఏమిటి నీమాటలూ? కుమిలిపోయిన స్కూల యంతో మానవజీవితంయొక్క పునాదుల్లోంచి పైకంటూ ఉండే ప్రణయాదిరహస్యాలు పెల్లగించి...

శే—ఒప్పుకున్నాం!

ఆ—నా సున్నితమైన మనస్సులో వాటిని భరించలేక...

శే—కావచ్చు!!

ఆ—మనస్సు విప్పి...

శే—విప్పి చెప్పాలనుకుని, భాషతో దాన్ని తాళంజేసేస్తున్నావ్. “ప్రకటయూ గూఢయూనూ సరస్వతి” అన్నవాళ్ళిద్దర్నీ కూడా ఏమంటానో తెలియదు. నీతరం దాటింతరవాత ఎవళ్లేనా ఎదేనాభావం తమగిదని ప్రకటిస్తే అదికుడా నీపదాలగర్భంలో ఉందని చెప్పి కుడా పెడతానేమో!

ఆ—అన్నట్టు జ్ఞాపకం వచ్చింది. నేను ముందు ముందు శతాబ్దాల జనంకోసమే రాస్తూంటా!

శే—ఈమాట బాగుంది. వ్యాకరణాలూ నిఘంటువులూ ఎదురుగుండా పెట్టుకుని కొందరు కవిత్యం చెబుతారు. వాళ్లు రానేది గణించినవాళ్లకోసం. నవ్వు ముందుముందునాళ్లకోసం రాయి. “మనం మాట్లాడుకునేది ఓ తాటాకుగ్రంథంమీద రాసి పాఠశాలమంటే ఓరెండువందల యేళ్లయేసరికి ఓటూబాకోవనిపత్ అవుతుంది” అన్నగీతం మాటలు నీకు శరణ్యంగావును! బతికున్న కవులు కొందరైనా అట్లా వనకామందూ చూడగలవాళ్లున్నారు నయమే. కాని, బతికున్నవాళ్ల కోసంగుడా రాయడం ధర్మం. ఒకగోణిలో ప్రపంచం బోలెడు సాగిపోతోంది. నిన్నటిదే ఈవేళ అక్కర్లేదు. ముందుముందువాళ్లకి మన మాటలు దిగగనుడుపుకేనా పనికిరాకపోవచ్చు. బతికున్నవాళ్లలో కొందరైనా హర్షిస్తే వాక్కుసఫలం అనుకోడంలో ద్రోహం లేదు.

ఆ—ఇంత మీమాంసలో పడితే నువ్వు దమ్మిడి యెత్తు రాయలేకుండాపోతావు చివరకి, జాగ్రత్త! నాకవిత్యం ప్రకృతిని అనుసరించి ఉంటుంది.

శే—అంతే!

ఆ—ప్రకృతికి అర్థం ఏమిటి? ప్రపంచానికి అర్థం ఏమిటి? జీవితానికి అర్థం ఏమిటి? ఏదో ఉంటుంది, ఉండితీరాలి, మనంచెప్పలేం! అల్లాసే నాకవిత్వంకూడా నూ! ఇదీ, ఒక మిథ్య. పురుషుడికిమల్లే ఇదీ అవాక్కా నన గోచరం!

శే—అగమ్యగోచరం! అల్లాసేకానీ. ఎవరి ఇష్టం వారిని. నీయందుండే మమకారంకొద్దీ ఇంత అనవలిసాచ్చింది.

ఆ—అర్థం అయో కాకో, తిట్టడానికో దీవించడానికో, ఎందుకైతే సువ్వు కొంతనేపు నామాటలు పుచ్చుకుని కూచోడమే నాజన్మకి సార్థకం! నీవంటి వాళ్లు మరి నలుగురు నామాటల్లో అర్థంలేదని గోలచేసిన కొద్దీ నాకు నయం. ఎల్లా అయితే, నామాటలకి ఒక విధమైన వ్యక్తిత్వం ఏర్పడుతుంది. అంతేగా ఎవరు కోరుకున్నా!

శే—నిండాస్తువులు నీకు సమం గనక నమస్కారం. అయినా, నీమాటలున్న కాగితం పట్టుకుని ప్రతీ వాడూ నీదగ్గరికి రాడుకదా!

ఆ—వచ్చినా భాగంలేదు.

శే—మనిషిమనిషిదగ్గరే నువ్వు వళ్లలేవుకదా!

ఆ—నవ్వను. నా కేంపనీ!

శే—ఈ మాటల అర్థం ఏమిటి అనినిన్ను, కూడదని తెలిసీ, అడిగాను. ఒకవేళ నువ్వు చెప్పగలిగిఉన్నా అది ఒప్పుకోకపోయేవాళ్ళే. ఎంచేతంటే, చెప్పదలిచింది ఆముక్కులు చెప్పాలిగాని, నువ్వు కాదు. నవ్వేనే, అందులో లేనిపదాలు కొన్ని సర్దవం, ఈపదాలు చూసి నవ్వుడు పండితుడైనవాడికికూడా స్ఫురించని కమా

మిషులు కొన్నిజొననడం లాంటి గారడీలుచేసి ఎదో అర్థం తియ్యచ్చు.

ఆ—అసలు నేను పద్యం పాడేసరికి నన్ను అర్థమే అడగరు.

శే—కమించు. పద్యంలో ఉండగల కవిత్వానికి, అగమ్యత్వం మొదటిపూత! రాగాలు తియ్యడం రొండోపూత!! సగం వినపడి కడింసగం వినిపించకుండా మింగెయ్యడం మూడోపూత!!! పూత మెరుగులు కవిత్వంకిందకి రావు. ఎల్లానో జనాన్ని ఆకర్షించడంకాదు నీవని; ఆకర్షణ సక్రమంగానూ, సవ్యంగానూ ఉండాలి. పాపప్రతిష్ఠచేసి ఆకర్షింగు. మొదటే సువ్వు అతీతుడవని బయల్దేరకు.

ఆ—జనం అంతా మూర్ఖులు. నే నెంజెయ్యను?

శే—మూర్ఖుల్ని ప్రేమించు. వాళ్లని చూసి జాలి పడు. వాళ్లని మాడలకొట్టకు. ఎవర్ని ఉద్దేశించి రాస్తావో వాళ్లసంగతి గమనించు. వాళ్లభావ వాడు. వాళ్లఅంత స్థూలో చేరు.

ఆ—పోదూ! నేను కవిని. కవిత్వం చెబుతాను.

శే—నువ్వు మాటలు చెప్ప. అవి నెల్లి జనాన్ని ఆకర్షించేబట్టు చూడు. అప్పుడు అవి కవిత్వం అని జనం అంటే, నువ్వుకూడా అనుకో. కాలమే కవిత్వాన్ని నిర్ణయిస్తుంది.

ఆ—మన తెలివి అవతలవాడికి ఏమీ తెలియదు అనడంలోనే ఉంటోంది.

శే—ఎక్కడున్నాసరే, అసలుంటేను. పోతాను.

(అని నిష్క్రమిస్తాడు. తెర.)

కౌసల్యావిలాపము

చిర్రావూరు కామేశ్వరరావు

ఎవని పుణ్యానతారము భవతుమార
 మారణకారణమయ్యె, మహాత్ము డతడు,
 మార్గశిర శిశిరనిశానమయములందు,
 దిక్కుమాలి సాంద్రాటవిఁ దిగుగవలసె.
 స్వర్ణశుద్ధాంతవీధుల సంచరించు,
 ఆదిగర్భేశ్వరుండు, రామానుజుండు,
 కంటకశిలావృత వనమార్గముల నడచి,
 పువ్యమాసశీతున కెంత పొగులునొక్కొ?
 దీనదుఃఖమోచనపరాధీనుడైన
 భాగ్యశాలి, యమూల్యసంపదలు వికచి,
 శల్కసంస్పర్శనముసేయు చలికి నెంత
 పరితపించునో మాఘవాసరములందా.
 గొల్లుమనుచు నింటింట బగ్గుండియాట
 లాడుదురు ఘాల్గునదినములందా ప్రజలు,
 మమ్ము విడనాడి రామలక్ష్మణులు నీత,
 వనట మున్నీట మము ముంచి,మునిగినారు.
 చైత్ర వైశాఖ గ్రీష్మవాసరములందా,
 నేతరుచ్చాయ లాశ్రయ మిచ్చునొక్కొ,
 యఖిలలోకాశ్రయుండై నిరాశ్రయుడగు
 రఘుకులానందునకు, రామరాజమణికి ?
 భక్తి నెమ్మది భజించువారి కమృత
 ఫలములు విరివిగా నిచ్చు భద్రమూర్తి
 కకట! వనఫలాన్వేషణ ప్రాప్తియేమి,
 జ్యేష్ఠమాసదినముల, నిస్సీమవనుల.

ఏప్రతాపాంశుమాలినమీక్షణమున
 సకలజీవరాసులదాఃఖిజలదండలి
 పంచబంగాళమై యగడడదు మఱల,
 అతనికి నితాంతభయదననాంతరమున,
 మేలుకట్టయ్యె నాపాథమేసుమాల.
 వ్యాకులముడడు గన్నీటివాన కెవఁడు,
 కరుణారసమూర్తి రఘుకులాభరణు డతడు,
 ఇల్లువాకిలిలేక, యెంత పట్టు లున్న
 వాడొ, యవిరళశ్రావణ వర్ష వేళ?
 అతివినిర్మల దశదిశ లరిసి చూచి,
 నిజహృదంతరాళము గని, నిగిలలోక
 శుభచరిత, భాద్రపదమాసహస్తదినము
 లందా,భూజాత,సీత దేవమనుకొనునొక్కొ!
 ఆశ్వయుజమాన బహుళశుక్లాశ్రవణ
 అక్కటకట! త్రిభావనమోహనకరంబు;
 జాలిపడదె, మా జానకి, జన్మగరిమ,
 యడవి గాచిన వెన్నెల యయ్యె సనుచు.
 నారచీర గట్టిన సుకుమారి, జనక
 రాజకూతుర, కార్తిక రాత్రులందు,
 పుడమిసెజ్జ శీతలవాతపోతములకు,
 వనరి, వందురి, వడవడ వణకిపోదె ?
 కైక ! దుష్టాంత ప్రళయసంకల్పసిద్ధి
 సీకు, మృతిలేని యాతన నాకు, మనకు
 రాణివాసమే దండకారణ్యమయ్యె,
 రాము డెందుండు వైకుంఠభామ మదియె!

దంతములు కడులుచున్నవా?

‘త్రైమోసిన’ వాడుడు.

దంతవైద్యమున ప్రవీణుడగు డాక్టరు సి.యం.
దేశాయి ఎల్. డి. ఎస్., (బోచ్) గారి సిద్ధా
తము ననుసరించి తయారుచేయబడినది.

కొంచెమువాడిన వెంటనే అద్భుతమైన గణము కన్పించును. దంతములను శుభ్రపఱచుకొనుటకు “బ్రష్” పైన గాని లేక క్రేలి చివరనుగాని కొంచెముంచుకొని వాడిన పండ్లపాచిపోవును. దంతములు చెడికుండునటుల కాపాడును. పరిశుభ్రముగాను తెల్లగా నుంచును. నోటిదుర్వాస, చీము, దంతములవాపు మున్నగు లోపములనన్నిటిని తొలగించి, గొంతునాళములకు ఎట్టి బాధలేకండా చేయును.

దంత చికిత్సాలయము:— సేవాశ్రమము బ్రోచ్

ఏజెంటు:—

టి. యం. థాకూర్ అండ్ కంపెనీ,

5 నుంకురామగెట్టిబీధి, బార్డిబాక్, మదరాసు.

డాక్టరు డబ్లియు. సి. రాయ్
(ఎల్. ఎం. ఎస్.) గారి

అమోఘమైన

ఉన్మాద చికిత్స

(60 యేండ్లక్రిందట స్థాపించబడినది.)

మరియు మూర్ఖులకు, నిద్రపట్టకపోవుట, వాడిబలక్షయమునకు బాగుగ పని చేయును. కొనలసినచో వివరములు కలిగి: పుస్తకము పంపబడును. డాక్టర్ రవీంద్రనాథ్ బాగురుగా రిట్లు వ్రాయుచున్నారు. “నేను డాక్టర్ డబ్లియు. సి. రాయ్ గారి ఉన్మాదచికిత్సను చాలకాలమునుండి యెరుగుచును. అది బాగుగ గుణమిచ్చుననియే నాకు తెలియబడినది.”

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 5/-

S. C. ROY & CO.,

Manufacturing Chemists,

167/3, Cornwallis St or 157-B, Dharmatola St.
Tel.—“Dauphin” Calcutta Calcutta.

50,000

కుమ్మరోగుల

బొల్లి సుఖివ్యాధుల

కుదిర్చినది యెవరు?

శ్రీ కృష్ణాశ్రమము

రెడ్డి అండ్ కంపెనీ

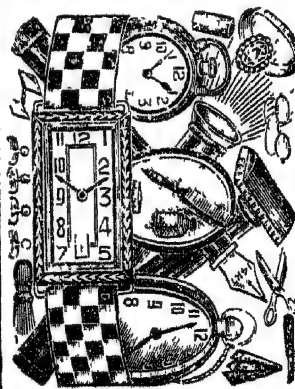
1920 సం॥ డా. ఎమ్.
సుబ్బారెడ్డి గారి చే
స్థాపితము.

వాకే
పదిర్చిరి

గోపాలపురం
తూర్పుగోదావరి
జిల్లా

కౌటలగు సలహా ఉచితము

గడియారములు 1495 ఫాస్సీ బహు
మతులు రు. 1-4-0 కు మాత్రమే.

ఆటోమోటో (18 ఫిలి
యల్లు)ను రు 1-4-0
కు కొనేవారికి బం
గారం డెమిస్ రిస్
వాచ్, రైల్వేసాకెట్
సెమిస్వాచ్, క్వీట్
రేజర్, హాకెట్ ప్లా.
స్, గు, బ్రెస్సిల్
(క్లిప్ తో సహా), సిగ
రెట్ కేసు నిప్పెట్టె

కేసు, సిగరెట్ రైటర్, ఉంగరము, ఫ్యాకటెక్ పెక్.
కత్తెర, తాళపు చెవి, (గొలుసుతో సహా), పెనసెట్
ముక్క, టూర్పిలైట్ (1,200 అడుగుల దూరను
వరకు ఫోకస్) లేక “బి” టైంపీస్ (10 సం॥ గ్యారంటీ
సున్నగునవి ఉచితముగా యొంగబడును.

పోస్ట్లో, ప్యాకింగుకు 14 అణాలు అదనము.

EASTERN TRADING COY. (SCE 5 A)

Post Box No. 12204:—Calcutta.

శరీరసూక్ష్మం ఖిలు భర్తృ సాధనం

శరీరబలంలవాని ప్రజాసేవకు ఉపకరించునది.
బలమైన కృష్ణులతో సహాపకారం చేయగలగా,
సరికగా తనకుతానే సమీపిండు. . . . .!!

మా "లెప్టర్ క్యూ" డాక్టర్ల సేవలను
ఆరకు ప్రాధికారోగ్యంపొంది శారీరకాధికారము!
ఇక అలదు నిరా? చెందునెల?—

ఇంగ్లీషు:— ఏ వై విలాసం!—

ప్రాంచీలు:—

గాంధీనగరం, డెజాన్.

లక్ష్మీ & కో,

22 బ్రాడ్వే, న్యూయార్క్,
పో. బా. నెం. 137 వ దకాసు. R. S. Post.

నూచన:— మేహ, శుభ, చర్మవ్యాధులను తొల
గించు మందులు తయారుచేసి, 25 ఫంల
అనుభవంగల సూలసంస్థ ఇదే!!!

క్రైస్తుధ

క్రైస్తుల సమస్త నిర్వాణయన్యాసము.
మైల సరిగ కాకుండుట, బుట్టునూని,
పొలుపుబట్ట, మైల అధికముగ అగుట
మొదలగునానికి దివ్యామృతము. 1 పెంకు 1 రూలం గు 3/-

బాలసుధ

బాలర సమస్త వ్యాధులకు.

అజీర్ణము, జలుబు, దగ్గు, జ్వరము, విరేచనసగ
అనేకవర్ణములుగఅగుట, నిరేచనమువాసము
అగుట, పోతపాలవలన కలుగు రుబ్బలు
మొదలగునానికి. 1 పెంకు 50 మాత్రల సీసా గు 1/-
డాక్టరు శ్రీపాద శృంగేరియ్య, బెజవాడ.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రేష్ఠమయిన నువాసనగల తల
నూనె. మొదడుకు చల్లదనమును
కలిగించి పెంట్లకలను అభివృద్ధి
చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

తలపోటు, మాడుపోటు, శిశు
వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని
పోగొట్టి కన్నలకు చలన నొసంగి

పెంట్లకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెంచుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

క్రైస్తులకు అనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-కి రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

వి. శి. ఏ. అండు కంపెనీ,

ఆయుర్వేదసమాజం,

మెదపే, నల్లూరుజిల్లా.

ఆర్ధరసాయనశాల

మ్యూల, కృష్ణా

సా.వి.ల.ము 1925

ప్రశస్తియర్హదృఢముల
మనలయము. ఏమందుకావ
లసిననుమాకువ్రాయుడు.
సమృద్ధిమైనవిభింపగలవు.

ఆయుర్వేదభూషణ
వేదూరి శంకరశాస్త్రి, ఎం.ఎం.
CONSULTING PHYSICIAN

దీ పా వ ల్లి

ఆ డి వి బా సి రా జు

౧

కటికిచీకటిలో పావులు. పల్లటి ఆకాశంలో నక్షత్రాలు. కాయల కన్నననం పచ్చి శేముత్యాల పలువరుసలు. అరుగులమీద గీపాలు, వాకిలిముందరి మొగపూప్పూసి చెట్లమీద అమరించిన గీపాలు, ఇంటిముందర కర్రలుకట్టిన ఆంతుస్తుల పావులు. ఆకాశ గీపాలు. ఇళ్లల్లో గీపాలు. గుళ్లల్లో గీపాలు. బిడ్డల చేతుల్లో బాణసంచా పావులు. రంగు రంగుల మతాబాలు, విదేశీ బాణసంచులు స్వదేశీ బాణసంచులు. టపాకాయల కిరంగిమోతలు. చిచ్చుబుడ్లు, శూటాలు, తారాజువ్వలు, పీపాలపంకగ, పొగువర్షము. అందరికీ సంతోషము. నోట్ల వేలు పెట్టుకొని, ఆదీపాలవెలుగుల్లో మెరిసే కళ్లతో నిలుచున్న ఆవుప్పరి అబ్బాయికిమాత్రం దీపావళి లేదు.

౨

పొద్దున్నుంచీ బాణసంచాలకొట్టదగ్గర చింపిరిజుట్టతో అల్యూమినియం మురుగులతో, పీల్ చేసుకూకలిపిన సంటిరంగు వెలుగుతో ఆవుప్పరిఅబ్బాయి నిలిచి విస్తుబోతూ చూస్తూనేఉన్నాడు. అందరికీ బాణసంచాలు, అతనికిమాత్రం లేవు.

సాయంత్రందాకా నుంచుంట్రిమాత్రం, ఒక్కతాటాకు టపాకాయగాని, సిసింగ్స్ గాని, మతాబా అగ్గిపుల్లగాని ఆకురవాడి చేతిలో పెట్టే దయతో నిండిపోయిన హృద

యంకలవాడు ఒకసూ కనుపించలేదు. పొద్దున్నించీ లక్షలకొద్దీ టపాకాయ లమ్మిన సాపేబా, “సాలా బాగా పేలుతాయీ అండీ! జర్మనీవాడి ఫిరంగిలాగా వుండాలీ! మీకే అయిదువందల్ ఏసుకోండి” అని విచిత్రంగా అమ్మగలిగాడుకాని కొనేవాళ్లకి చూపించడానికి కాలిస్తే, పేలకుండా తున్న మన్న టపాకాయనికూడా ఆకురవాణ్ణి ఏగుకోనిచ్చాడుకాడు.

పొద్దున్నుంచీ ఇంటి కెళ్లి తిండయినా తినలేదు ఆవుప్పరివాడు. వాళ్ల అమ్మా, నాన్నా ‘ఏర్రోడు ఏక్కడికి పోయాడో, గంజి సీల్ల కయినా వచ్చాడుకాడు’ అని అనుకున్నాగు గాని, ఆకురవాడికోసం వెదుక్కుంటూ వచ్చినవాళ్లు లేనేలేరు.

ఆసాయంత్రంనుంచీ బందరు వీధులన్నీ తిరిగి, ఆకుంకాయ బచ్చపేటలో బాగా బాణసంచాలు కాలేచీ ఒకమేడముందర నింబడ్డాడు. ఆఇంటిలో పెద్దలు ఆడపిల్లలచేత మొగపిల్ల వాళ్లచేత కాలించిన బాణసంచా పదేగీవి, స్వదేశీవి సలభయి చూసాయూ దాకా ఉంటుంది.—పిల్లల కిలకిలలు, పెద్దల సవ్వలు. గుమ్మందగ్గర పళ్లులేని ముసలమ్మ బోసిహాసం. ఆయింటిముందర బాణసంచా కాల్పులు చూడడానికి చేరిన తక్కినబీద వాళ్ల పిల్లల, వెకిలిగా ‘ఇవి యివ్వండి, అవి యివ్వండి’ అని అడిగి పుచ్చుకొని కాల్పుకొంటున్నారు. భయంచేత పారేసిన సగం కాలు

తూవున్న మతాబులు పుచ్చుకొని కాలూరు: వీడుమాత్రం చూస్తూనే నిలుచున్నాడు కాని ఒక్క అడుగునా కదిలాడుకాడు.

వాడిపట్లు ఉక్కుకడ్డిలాగా. గట్టిగా వుంది. మెరుగుపెట్టిన ఎర్ర రాయిలా నున్న గాతళతళలాడుతోంది. కనుముక్కుతీరూ కలిగి ఉన్న మొఖంమీద కాంతులు అభినయం చేస్తున్నవి. మతాబులవెలు గాజుట్టుమీద పడిన పుడెల్ల, మబ్బుపింజెలమీద పడిన సూర్యుడి వెలుగులా ఆడిపోయింది. వాడికి పొద్దటినుండి కడుపులో కూడులేదు.

3

సాయంత్రం వాడు ఇంటిదగ్గర నిలుచున్న దగ్గరనుంచీ, ఆ యింటివారి పెగవాడ పడుచు ఆ అబ్బాయివైపు తదేకదృష్టితో చూస్తూనేవుంది. ఆవిడకి ఇరవైయ్యైదు దేండ్లు. చిన్నతనంలో సాందర్యం మూటలు కట్టుకొన్న మురిపాలపడుచునా, సాంగత్య మెరగని భర్తవియోగం సంభవించి, ప్రేమ కోసం కుమిలిపోయిన సన్యాసిసీరూపం. వైధ వ్యంలోనయినా అలంకరించుకొని అంగంగా కనపడేవాళ్లలాంటిదమాత్రం కాదు. శివ జీవితంయొక్క పరమావధి ఏమిటాలని పుస్తకాలు వెతుక్కొన్న అభాగ్యురాలు. భజనలకు వెళ్లినా, గుళ్లలో హరికథలకు వెళ్లినా, పండితుల ఉపన్యాసాలకు వెళ్లినా, సన్యాసుల జ్ఞానబోధకు వెళ్లినా, విధవ అయిన పురుషోత్తమ్య, అన్నవ్వంగా తోచే జీవితసత్యాన్ని కనుగొనడానికే బయలుదేరేది. ఆమెకు ఎప్పుడూ గుండె దడదడా కొట్టింపచేసేది, అందమయిన ఆమెకళ్లను ఎప్పుడూ మబ్బుల్ని చేసేది, తనచుట్టాలలో చూస్తూవున్న ప్రీతిమాతృత్వం. మంగళ

సూత్రంలేని ఆడదీ, మాతృత్వంలేని ఆడదీ, భూమిమీద మనకూడదని సాయంకాలపు వెలుగుల్లో కలిసిపోతూ ఎనరూ చూడకుండా చీరకొంగు కళ్ల కద్దకొనేది. చుట్టాల పిల్లలు — ఇల్లించి కొందరూ, బయటెట్టి కొందరూ — ఆమె చెప్పేలో ఎప్పుడూ నిలవుండే పిప్పరి మెంటు దినుసులూ, మితాయి దినుసులూ, పబ్బులూ లాగేస్తూండేవారు. ఎవరిపిల్ల లేడ్చినా పురుషోత్తమ్యగుండె బద్దలయిపోయేది. చుట్టాలపిల్లలికి పడిశంభరి కింపు చేసినా, తుప్పులు శగ్గేదాకా, ముక్కుపెంబడి పడిశం ప్రసహించడం మానేదాకా వాళ్లని వదిలేది కాదు. పిల్లలకి ఎవరికయినా పెద్దజ్వరాలు వచ్చాయంటే పెట్టిలో దాచుకొన్న వెన్నముద్ద గోపాలగ్రహానికి, కాశీ అన్నపూర్ణ విగ్రహానికి పెట్టని నష్టాలు లేవు; వేల్పులకు మొక్కుని మొక్కులూ లేవు.

ఆసాయత్రంనుంచీ ఇంటి కెదురుగుండా నిలుచున్న ఉప్పరవాళ్ల బచ్చయిమీదనుంచి ఆమెచూపులు మరలిపోనేలేదు. చీకట్లలో కలిసిపోతూ వెలుగుల్లో మెరిసిపోతూ కదలకుండా ఈకాలుమీద వంగి ఒకమాటనా, ఆకాలిమీద వంగి ఒకమాటనా నిలుచుని ఉన్న ఆపాడు ఆమెహృదయంనీ, ఆలోచనలనూ ఇనుము వయస్కంశం లాగేసినట్లు లాగేశాడు.

పంచికే ఒక్కొక్క పిల్లవాడికిగాని, పిల్లదానికిగాని వచ్చిన అయిదురూపాయీ బాణసంచా వున్న బుట్టనూ వాడిచేతి కిచ్చి, “నాయనా! కాలూరా!” అంటా మనుకొన్నది.

“ఓసీ, పిచ్చిదానా!” అని అందరూ నవ్వరూ? ఏమిటి పిచ్చి ఆలోచన!

౩

ఉన్నట్లుండి కళ్లు తిరిగి ఆ కుర్రవాడు భగ్నమైన ఆశలు కెంద కూలిపట్లుండిపోయాడు. ఆ అపరాధమునకు తప్పించుకోవడా కొరతగా ఉన్నవాడైపోయి అతని అవసరమే లేకపోయింది. అది పురుషోత్తమ్య చూసింది, ఒక్కడరుగులో మెట్లన్నీ దిగింది. తృణావర్ణణీ హతమార్చి, భూమిమీద వాలిపోయిన శ్రీ కృష్ణుణ్ణి ఎత్తుకొన్న యశోదలాగ, పురుషోత్తమ్య ఆ బెల్లుణ్ణి ఎత్తుకున్నది. రెండంగళ్లో ఇంట్లోకి తీసుకొనిపోయింది. సామెట్లో బల్లమీద పడుకోబెట్టి, యింట్లోకి పరుగుతుకువెళ్లి వెండిగిన్నెలో ఇంత మజ్జగ పోసి, అందులో ఇంత నేడినేడన్నం మెత్తగా పిసికి మెతుకులు పిండి అవతలి పాకేసి అగిన్నె పట్టుకు చక్కా వచ్చింది.

ఆపట్ల వాడినోట్లో చుక్క-చుక్కా ఆమె పోయడం మొదలెట్టింది. ఇదంతా చూస్తూ వెల్లబోయి వాళ్ల వాళ్లమీద మాట్లాడలేక పోయాడు. అన్నసారం దిగినకొద్దీ ఆపాపాడికి ప్రాణం తప్పిరిలి నెమ్మదిగా మెతుకువ వచ్చింది.

ఒకముసలయినా:— ఈ పెగవను తీసుకువచ్చి బల్లమీద పడుకోబెట్టిం దేమిటి? పాడునని!

ఒకావిడ:— వీ డల్లా వచ్చాడు ఇక్కడికి?

ఒకచిన్నపిల్ల:— మన యింటిముందర పడిపోతే అత్తయ్య తీసుకొచ్చింది.

“మడిగట్టుకొని ప్రతిపెగవనీ ముట్టుకోడమేనా? పనివాళ్లచేతి కిస్తే నోట్లో పొయ్యరూ?”

“ఈ విడగారి కీ పెత్తన మేమిటి?”

పురుషోత్తమ్య ఈ మాటలన్నీ వింటమే లేదు. ఆ కుర్రవాడు కళ్లు విప్పేటప్పటికి ఆమె ప్రాణాలు కుదుటపడ్డాయి. చల్లనిగాలిలా సంతోషం ఆమెదేహమంతా ప్రసరించింది. “నాయనా! ఇదంతా తాగు” అని అగిన్నె వాడిచేతి కిచ్చింది.

“ఇంక ఏన్నీ పంపించు. చేసింది చాలు.”

“నీపే రేమిటా పెగవా! ఎవరబ్బాయివి?”

“మే ముప్పరాళ్లమండ్రి. నాపేరు చిట్టి గాడు”.

భోంచేసి చెయ్యి కడుక్కుని వచ్చిన ఇంటియజమాని “వాడిచేతిలో రెండుకానులు పెట్టి పంపించివేయండి. ఎవరైనా ఇట్లాంటివి చూస్తే మన కష్టాతికూడాను”.

౫

ఇదంతా జరిగి ఏడాదయింది. మళ్లీ దీపావళిపండుగ వచ్చింది. తాను చిట్టిగాడిని తనగదిలోకి తీసుకువెళ్లి వాడిచేతిలో రహస్యంగా రెండురూపాయలు పెట్టి నాలుగు మతాబు లిచ్చి పంపించిన ఆనాటిసంగతంతా ఆమెకు జ్ఞప్తివచ్చింది. ఆమెకళ్లనీళ్లు చెమరించినవి. చీకటిపడినదగ్గరనుంచి దీపాలు వెలిగించుకొంటూ, వీధిఅరుగుమీద కూర్చుని వీధిలోకి ఇటూ అటూ పడేపడే చూస్తూన్నది. పురుషోత్తమ్య మూడేళ్ల మేనగోడలు మొలకు కట్టినవిళ్ల ఇటూ అటూ ఆడుతూండగా తొనలలంటివొట్లు, కథిలిపోతూండగా చేతు లాడించుకొంటూ ‘పురుషోత్తమ్యదగ్గరకు పరుగుతుకువచ్చి “అత్తయ్య! తపాకాయలంతే బయమేస్తుంది. అక్కావాల్సూ కాల్తే

తప్పులు న న్నెత్తుకోవూ?" అని పురుషోత్తము మెడచుట్టూ రెండుచేతులూ పెనవేసింది.

“మాతల్లీ! అల్లంగేనమ్మా! ఎత్తు కుంటానులే” అని ఆవిడ ఆబిడ్డను ఒళ్లోకి తీసుకొని ఒళ్లంతా ముద్దులుపెట్టుకొంది.

అప్పుడే చీకటిప్రపంచమంతా రంగు రంగుల వెలుగులతో అలంకరించుకొంటోంది. మతాబాలు వెలుగుతున్నై; పటాలు మని టపాకాయలు పేలుతున్నై. అనంత పథాలలో ఉన్న సక్షత్రాల సన్నటిసీ పోగు చేసి, మళ్లీ విశ్వంలోకి వదులుతున్నారా అన్నట్లు శేరుతూటాలు జాజ్వల్యమయిపో తున్నై. ఇంతలో చిట్టిగాడు ఏదీ పాపాల పొట్టలు పట్టుకువచ్చి నెమ్మదిగా ఆవిడనగ్గి పట్టాడు.

బీదవాళ్లకు నీపావళిపొట్టోలే మతాబాలు, కాకరపువ్వుత్తులు, టపాకాయలు, తూటాలున్ను. మగతాడిచెట్టుగులకలు పోగుచేసి, కాల్చి బొగ్గుచేసి, గుడ్డలో పోసి పొట్లంకింద చుట్టి, దాని కింద పేడ రాసి తాటికమ్మని నాలుగుబద్దలకింద చీరి మధ్యన ఆపొట్లం పెట్టి, నిప్పులు పోసి బగ్గం అదీ రాజినతరువాత దాన్నితిప్పడం ప్రారంభిస్తారు. చిటపటమని పేలుతూ రవ్వలు వర్షం కురుస్తవి. ఆరవ్వలప్రవాహంలో మునిగిపోయిన ఆపిల్లల ఆనందానికి అంతుండదు.

పురుషోత్తము పొట్టాలు చూసింది; చిట్టిగాణ్ణి చూసింది. చిట్టిగాడు నవ్వుతూ ఆమెకేసి చూశాడు.

పురుషోత్తముగండ్ల దడదడలాడింది. పురుషోత్తముమేనగోడలు ఆచిన్నపిల్ల కిం

గబగబ లోలకి పరుగెత్తుకువెళ్లి మంచం కింద ఎనకి కనబడకుండా దాచిఉంచిన బాణ సంఘాట్లు ఇంతానికి తీసి, చీరికొంగుచాటున కనపడకుండా పట్టుకువక్కావచ్చింది.

ఆమెకు పెనవులు కంపించాయి. ఆమె కళ్లు చెమరించాయి. ఆమెహృదయంలో ఏవో తీపి పుట్టి ఆమెవత్సలను ఉప్పొంగ జేసింది.

“ఇద పుచ్చుకుని ఇంకికి వెళ్లి కాల్చుకో! పో!” అని ఆ పురుషోత్తము అబ్బట్ట చిట్టిగాడిచేతిలో పెట్టిగ. చిట్టిగాడిమామ తల్లితల్లిలండిపోయింద. వాడి పెదవుల్లో కన్నుల్లో ఉప్పుకాసుకుంటున్న నవ్వులు పరుగు లిడినవి.

ఇంతలో ఎక్కడనుంచి వచ్చాడో కాగు మేఘంలా చిట్టిగాడిదగ్గరికి ఆ యింటి యజమాని. వాడి చేతిలో బొట్ట లంక్కొని మొహం గోడిపి జేట్లట్టు చెల్లెన ఒక బెండ్లకాయ కొట్టివచ్చాడు.

“పెనవముండకికి పెన్సినాం! ఎవ రిమ్మ న్నాగు ఈ బాణంపా? పోల్లోవాళ్ల కందరికీ బాణంపాచాయి కంచిపెట్టిటట్టయితే ఇల్లు వాకిళ్లు కొంటూ ఆస్తులూ ఆగుతాయా?” అని “పోరా, పెనవా! నిగు ఉచ్చాపు చాల దూ? మళ్లీ శనిం దాపురించావా?” అని ఆయింటి యజమాని చిట్టిగాణ్ణి ఒక్క తాపు తన్నాడు.

“అమ్మయ్యో! చంపేశా” డని పురు షోత్తము మడయినా అని ఆలోచించకుండా అరుగుమీదనుంచి ఉరికి వాణ్ణి చివ్వున ఎత్తు

“అ! పాడుమూడా!” అంటూ ఇంటి
యజమాని మెరుములం బుట్ట అరుగుమీద
పెట్టడం, చిట్టిగొడ్డి ఆమెచంగలోనుంచి
లాగడం, ముట్టుకుంటేనే వసవిప్రశ్న అంత
తగలదిపోతుందేమో అన్నట్లు, వాళ్ళ చెయ్యి
పట్టకొని పీఠిమధ్యకి విసరినేయాడం అంతా
తృటిలో జరిగిపోయింది.

౬

చిట్టిగొడ్డి లోకం తల్లికిందే తైపోయింది.
చిట్టిగొడ్డి రామి అలకు తగిలి, పగిలి
రక్తం కగడం ముదలు పెట్టింది. పురుషోత్తమ
కెవ్వన అగుస్తూ అరుగుదగ్గ నీ కులపోయింది.
ఈగలభ కు ఇట్టి వాళ్ళు పల్లలు, పెద్దలు
అరుగుమీదకు వెళ్ళినట్లు. పొట్ట
లివ్వడం తప్ప, ఇట్టి తీసుకోవడం తప్ప
ఉప్పురవాడై పుట్టడం తప్ప చిట్టిగొడ్డి కేమి
నెలుస్తుంది? వాడి మొఖం అంతా రక్తమయ
మైపోయింది. ఉగ్రుడైపోయిన ఇంటియజ
మాని ఇంకా రాడుకన్నులు తన్నుకుని
పిడికెట్లు నులుపుకుంటున్నా, కోరలు కనబడుస్తూ,

కాట్లకుక్కలా కన్నుకన్నుమంటూ వాడిదగ్గ
రకి నడిచాడు. అరుగుమీద చంటినిడ్డ ఒకటే
నోట. వాడికొమ్ములు చూపిస్తూ, అస
కొట్టుతూ వచ్చే మహిషాసురుడిలా ఉన్న
ఇంటి యజమానుణ్ణి చూచి సమైక్యమై
తలమీది బాధలయినా గమనించకుండా,
చిట్టిగాడు లేచి భయంతో కనుపాదలు తిరిగి
పోగా కెవ్వకెవ్వన అరుస్తూ పరుగెత్తడం
ప్రారంభించాడు. పురుషోత్తమ్మ లేచింది,
మహాశక్తిలం ఉగ్రురా లయిపోయింది. ఈ
రాక్షసుడు ఉండే కొంగలో నే ననలే ఉండ
నని పొలికేకపెట్టింది. ఇంకొన్ని దుఃఖం
తగుముకొనివచ్చింది. ‘చిట్టిగా! చిట్టిగా!
అంటూ వాడు వెళ్ళినదారినే తూలుతూ
ఆమె ఆగిపావలి నెలుగుల్లో, చీకట్లలో.
వీధులూ సందులూ పడి నడచిపోయింది.

‘అత్తయ్య కావాలి, అత్తయ్య కావాలి’
అని అరుగుమీద చంటినిడ్డ మాట
పెట్టింది.

చూ చితే ?

కుంటిమిట్టి శేషశర్మ

మాశందంబుల నెక్కి, మెక్కి చివురుల్, మాధుర్యపు"ర్ణానంద
బాకంఠంబుగ గ్రోలి, సోలి, కలరాగాయత్తచిత్తంబునై
నీకుం దోచినయట్లు గూసెదవుగానీ కోకిలా ! చూచితే
యీ " కూహూ "లకు గుంది, కందిన నెయ్యకై నాక్కిచిత్తమ్ములన్ ?

తూగుపుకొండ కొట్టకొన దోచె నదో రతనాలకాంతి, నా
కూరిమినేస్తగాడు కనుగొట్టినయంతలొ వచ్చు, కౌగిటన్
జేరుచు, కోమలాంగుళులచెక్కిలి దువ్వు ని కంచు తామరా !
కోరిక లూర్తు వంతె, కనుగొంటిపె యీ వసివాడుకల్పలన్ ?

మెరుపుంసీవెలతోడ మింట నెమలీ ! మేఘాలు తీండ్రించగా
విరుగన్బూచిన సేవశాఖివయి నువ్విభృరుదున్ వింతగా
పురివి ప్పాడెదు, కేకలేసెదు, నరే పో, చూచితే వృక్ష కో
టరమున్ జొచ్చి పరాసువట్ల బుసకొట్టన్ లేని యీసర్పమున్ ?

కాలిని నేల మోషక నికామసుఖంబుల నెండ జూడకే
పాలికి దెచ్చకొంటివి సెబాస్ సిరిమంతుడ, కాని, చూచితే?
యీలలితంపు సౌఖ్యముల కెన్ని ఉసూరని పేదదీన దీ
పా' లవి యారిపోయె, కొనబ్రాణముతో నిక నన్నియున్నవో?

ఆధునిక గణితశాస్త్రము

సంతవర కిది స్వతంత్రసృష్టి?

పిడపర్తి సుబ్బయ్యశాస్త్రి

౧

కుళాగ్రబుద్ధియుతులు, ఆతినిశ్చలధ్యానైక తత్వ రులును హిందువుల నెక్కువగా ఆకర్షించింది గణిత శాస్త్రం, అత్యంత మేధాశక్తి అవసరమైన శాస్త్రం గనక. దీనికి తార్కాణం మన పూర్వుల చేతుల్లో గణిత శాస్త్రం పొందిన అగ్రంశమైన పోంఘ. హిందువుల జ్యోతిషశాస్త్రం బహు పురాతనమైనదని అందరూ తెలిసింలే. అందుచే వారి గణిత శాస్త్ర పరిచయ మంత కంటే ప్రాచీనమై యుండాలని భావించవచ్చు. వారి గణితశాస్త్ర పరిచయము గురించి గమనించేటప్పుడు మనం గౌరవించవలసినవారు ముగ్గురు: ఆర్యభట్టుడు, బ్రహ్మగుప్తుడు, భాస్కరాచార్యుడు. వీరిలో భాస్కరాచార్యుడు పన్నెండో శతాబ్దంలోవాడు. మిగిలిన యిద్దరూపూడా అయిదు-ఆరు శతాబ్దాల్లోవారు. వీరి గణితశాస్త్ర పరిచయమంత ఎక్కువగా ఉండినాడా కొన్నికొన్ని కారణాలవల్ల వీరి వీరు గణితశాస్త్రాధ్యాయంలో తగినంత ప్రాముఖ్యంగా నిర్వచించబడలేదు. అందుకు ముఖ్యమైన కారణాలు రెండు: మనవారు గణితశాస్త్రాన్ని పూర్వం ఆభ్యసించింది ఆశాస్త్రాన్ని ప్రశ్నకంగా ఆభ్యసించేయదానిది కాదు. ఈ గణితశాస్త్రంలోని ప్రతి ఒక్క అధ్యాయంపూడా మన పూర్వుల జ్యోతిషశాస్త్ర పరిశోధనల నుపకరించేవరకే. ఆ రకంవలె ఆ శాస్త్రవిషయమును గురించి ఎక్కువగా

కృషిచేయలేదు వారు, వారి జ్యోతిషాస్త్రాభివృద్ధి కవ సరంతేక పోబట్టి. అందుచే వారి శాస్త్రాన్ని లగ్నాగే ఉండి పోయేయి తగినంత అభివృద్ధి లేక. ఇక రెండో కారణం మనవారికి యిప్పటికీ అప్పటికీనూడా బహిరంగత, ప్రసిద్ధి అవసరం లేకపోవడం. తనకు తెలిసిన దాన్ని తాను తాను బహిరంగపరచుకుంటున్నాడు హిందువుడు. కాని తాను చెప్పేదానికన్నా చాలా ఎక్కువే తనకు తెలు సునంటూ ఉంటాడు. నిజంగా తెలిసిఉంటుంది మాత్రం. అల్లా కొంత కొంత శాస్త్ర మడుగంటిపోయింది. మైస పేర్కొన్న ముగ్గురు గణితశాస్త్రజ్ఞులూనూడా జ్యోతి షాస్త్ర గ్రంథాల్ని రాస్తూ వారి గణితశాస్త్ర పరిచయా న్నూరికే వారి గ్రంథరచన కవసరమైనంతవరకు నూ చించి వదిలేసేరు. ఇందులో భాస్కరాచార్యుడు మాత్రం లీలావతీ పుస్తకాన్ని వ్రాసేడు, వారి ముగ్గురి లోకి కొంచెం నవీనుడు గనక. ఈ గ్రంథాన్ని మాస్తే మనవారి గణితశాస్త్ర పరిచయం విశదమవుతుంది.

గణితశాస్త్రాన్ని కంటిపూ పునాదియైన అంకెలను (Numerals) మన పూర్వులే కనిపెట్టేరంటే వారు ప్రపంచానికి పెట్టినభేడు ఎంత విలువైనదో అర్థమవు తుంది. నిజంగా మాస్తే అంతికన్నా గొప్పసేవ శాస్త్రాని కిం కేనిగా లేదు, అక్షరాలు భాషకు చేసిన సేవతోపాటు అంకెలను కనుగొనినవారు హిందువులేనని దెప్పినవారు అశేషమంది పాశ్చాత్యులలో నున్నాడు.

1. ఇది ఈ మధ్యనే "నైవజ్ఞభూషణ" పిడపర్తి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారిచే ఆంధ్రీకరింపబడింది.

2. సర్ డిల్లూస్ హంటరు గారి క్రిందివిధంగా వ్రాసేరు:

"To them (the Hindus) we owe the invention of the numerical symbols on the decimal scale. The Indian figures 1 to 9 being abbreviated forms of initial letters of the numerals themselves and the zero or (o) representing the first letter of the Sanskrit word for empty (Sunya). The Arabs borrowed from them and transmitted them to Europe".

ప్రొఫెసర్ వెబరుగారు మాన

స్థాన విలువల నేర్పరచుటలో మాత్రమే మన వారిచేయి పైనే ఉంది. ఇంగ్లీషువారు మిలియన్లు బిలియన్లకన్నా పైకిపోలేదు, కాని హిందువులు పద్మము, శంఖము మొదలగు శిల్పాలతో సహా ముప్పయిఅంశాలకు వరుసగా స్థానమువిలువల నేర్పరచేరు. నిజంగా చూస్తే గణితశాస్త్రంలో ప్రతి శాఖలోనూ కూడా మనవారు ఎక్కువకృషి చేసేరు. వీరి అంకగణిత పరిచయమంతా నీలవతిలో తెలుసుకోవచ్చు. పాశ్చాత్య సంపర్క మేమైనా లేకపోయినా ఈ శాఖలో మనవారు ఎక్కువగా కృషిచేసే రచనాని గ్రంథమే సాక్ష్యము. ఈ పుస్తకం నూతనంగా వ్రాయబడిన ఏ అంకగణిత శాస్త్ర గ్రంథానికీ కూడా టీసీపోదు.

రేఖాగణితంలో (geometry) కూడా మన పూర్వులు చాలావరకు కృషిచేసేరనే తెలుస్తుంది. ఎంత తంజే, సిద్ధాంతభాగానికి మూలమైన త్రికోణగణితము (trigonometry) నకు ఆధారం రేఖాగణితమే (geometry) కాబట్టి, మనపూర్వుల శాస్త్రశాస్త్ర పరిచయాన్ని కనుక గమనించినట్లైతే, వారి చేతుల్లో త్రికోణగణితము (trigonometry) ఎంతవరకు అభివృద్ధి పొందిందో తెలుస్తుంది. ప్రస్తుతం మన ఆలోచించవలసినది, త్రికోణగణితం (trigonometry) అంతగా వృద్ధి

పొందినప్పుడు, రేఖాగణిత సుంతయు మనపూర్వులకు పరిచితమై యుండాలనే విషయం. నేలప గారు కాస్మి నట్లు “పాశ్చాత్యులయొక్క పరిశోధనలు హిందు దేశంలో కొన్ని పతకాలను (tables) కైతికి తీసుకు వచ్చేయి. ఇవన్నీ కూడా రేఖాగణిత సిద్ధాంతాలను ఆధారంగా తీసుకొని చేయబడినవే. కాని అవి తయారుచేసినప్పటి కాలమాత్రం ప్రాచీనా నిధిగణ చేయబడలేదు. కొందరు మాత్రము గ్రీకు లుగవ్వము 3000 సంవత్సరాలకు ముందుగానే ఈ పతకాలు తయారుచేయబడి ఉన్నాయనే ఉద్దేశాన్ని తెలియ పరిచేరు. బెయిసీవోర్ సోదాహరణంగా నిరూపించేట కూడాను. అనేకవక నిజమైనట్లైతే రేఖాగణితం పాశ్చాత్యుదేశాల్లో పుట్టిన కాలానికంటే ముందుగానే హిందు దేశంలో ఎంతో విగివిగా అభివృద్ధిచేయబడి యుండెననీ, అందలి మొదటి ప్రాతిపదికలను గ్రీకులు ఈ దేశంనుండి గ్రహించియుండురనీ విశ్వసనీయమగును.”

ఇనే శ్రీ కొల్యాగి నంకటానంగ రాఘవరావు గారుకూడా రాస్తూ, పైతాగరసు ఫేరమ్ (Pythagoras) అని ఇప్పుడు వ్యవహరింపబడుచూన్నది ఇల్లాంటి ప్రాతిపదికల్లో ఒకటని నిరూపించేడు. ఈ సంగతీగక పే రేఖాగణితాని కంటేకూ మూలమగును. ఇల్లాంటిదే

“It is to them (the Hindus) also we owe the ingenious invention of the numerical symbols which in like manner, passed from them to the Arabs and from these again to European scholars. By these latter, who were the disciples of the Arabs, frequent allusion is made to the Indians and uniformly in terms of high esteem, and one Sanskrit word even (uchcha) has passed into the latin translations of Arabian astronomers”.

అని వ్రాసేరు. ఇంకా ఇల్లా చాలామంది పెద్దవారు ఈ అంశాలను సృష్టించినవారు హిందువులేనని సోదాహరణంగా నిరూపించేరు.

3. Manning says “Compared with other ancient nations the Hindus were peculiarly strong in all the branches of arithmetic”.

4. Professor Wallace says “The researches of the learned have brought to light astronomical tables in India, which must have been constructed by the principles of geometry, but the period at which they were framed has by no means been completely ascertained. Some are of opinion that they were made from observations made at a very remote period, not less than 3000 years before the Christian Era (this has been conclusively proved by Mons. Bailly); and if this opinion be well founded, the science of geometry must have been cultivated in India to a considerable extent, long before the period assigned to its origin in the west, so that many elementary propositions may have been

ఇంకా ప్రాతిపదిక ఇప్పటి రేఖాగణిత శాస్త్రంలో ముఖ్యమైనది, ఒక త్రిభుజంలో మూడు భుజాలు తెలిసి నప్పుడు దాని వైశాల్యమును కనుక్కోడం ఇది పూర్వపు గ్రీకు శాస్త్రజ్ఞులకు పూర్తిగా తెలిసినట్లు తోచును. వృత్తాంతగత తేత్రాలను (cyclic figures) గురించి శ్రీపతి చెప్పినట్లొకం ఈ క్రింది ఉదాహరిస్తున్నా.

శ్లో. భుజసమాదశంహి చతుర్థ్యంతం
నిజభుజః క్రమశః పృథ్వీగూనితం
అశ్వగస్పరమేవ సమాసాతం కృత్తి ప
ఏం త్రిచతుర్భుజా సోః ఫలం.
అదే ఆర్యభట్టాకు మాట.

శ్లో. సర్వభుజై కర్మం దశితం చతుర్థ్యంతం
నాహుభిః క్రమాద్రహితం
తద్భూతపదం త్రిభుజే తేత్రే స్థ
ప్రం ఫలం శివశి.

ఈ సూత్రము (formula) క్లేరియసుచేత ప్రచురింపబడేదాకా యూరోపులో ఎవరికీ పూర్తిగా తెలియదు.

ఒక వృత్తంలోని పరిధికిన్నీ (circumference) త్రిభుజున్నూ (radius) గల నిష్పత్తి పూర్తిగా మన హిందువులచే ఇదివరకే అనేక మార్లుగా కనుక్కొనిబడింది. ఈ సూత్రాన్నే యిప్పటి యూరోపియన్లు అధిక ప్రమాదానంతరం సరియైనదిగా కనుక్కొని గెలు. నిజంగా మాస్తే పాశ్చాత్యులచేతిలో రేఖాగణిత మాస్తే అభివృద్ధిపొందలేదు. గ్రీకులు దాన్నే స్థితిలో వదిలేశో, కొంచె మింపుమించుగా అధిగ్రహించే యింకా యిప్పటికీ యూరోపులో ఉంది. గ్రీకులే యిప్పటి పాశ్చాత్యులకన్నా ఎక్కువ కృషిసల్పేరు తేఖాగణితంలో. హిందువులు గ్రీకులకన్నా ఎక్కువగానే పోషించేరని తెలుసుకున్నాంకనుక మనపూర్వు లిప్పుటి

పాశ్చాత్యులకన్నా రేఖాగణితం విషయంలో ఉచ్చస్థితిలోనే ఉండిరని లేలుతుంది.

౨

గ్రీకు దేశస్థులయొక్క గణిత శాస్త్రపరిచయాన్నింతనూ తెలియజేసేవాడు డయాఫాన్టసు (Diaphantus). ఇతడు క్రీస్తుతర్వాత మూడవ శతాబ్దము ఆఖరునో, నాల్గవ శతాబ్దము మొదలునో ఉండేవాడు. ఆతర్వాత బీజగణితాన్ని విక్కిలి ఎక్కువగా వృద్ధి చేసినవారు హిందువులేనని న్యూయార్కునందలి మిచ్చెల్ గారు నెలవిచ్చేరు. హిందువులనూ గ్రీకులనూ వారి బీజగణిత శాస్త్రపరిచయంగా పోలుస్తూ ఎలి ఫెన్టెను గారు రంటారు: "ఆశాస్త్రాన్ని భిన్నభిన్న తీసుకు రావడంలో వారిరువురకునూ పోలికయేలేదు. ఆశాస్త్రాన్ని సంపూర్ణమైనదిగాను, లోపములు లేనిదిగాను చేయడంలో హిందువులే గ్రీకులను మించిపోయేరు. ఆర్యభట్టుడు డయాఫాన్టసును అనేక విషయాలలో మించడమే కాకుండా, అతనూ, అతనితర్వాతవారూపూడా ఇప్పటి బీజగణిత శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలనుపూర్తిగా సమీక్షించేరని చెప్పవచ్చు. ఉదాహరణకు ఒక్క నిమయం.

$ax^2 + b$ అనేది 'కంప్లైట్ స్క్వేర్స్' అనడానికి x యొక్క విలువ యెంత ఉండాలో అనేదే ఆవిషయం. ముందు డయాఫాన్టసు ప్రతిపాదించి కొంతవరకు దర్శించి వదిలేసిన ఈ విషయాన్ని ఆతర్వాత గెజి-వ శతాబ్దంలో ఫెర్మాట్ (Fermat) విరివిగా పరిశోధించి శాస్త్రజ్ఞుల కందిరికి వింతగా ఉండేలాగ తర్కించెడు. ఆక్షన ఫుల్లరు (Fuller) అనే ఆయన పూర్తిగా దాన్ని సాధించెడు. కాని ఫుల్లరు ఇంత పరిశోధనా చేసేచేసిన అంకాన్నే భాస్కరాచార్యుడు క్రీ. త. ౧౧౫౦ లో సాధించెడుట. ఇంకోవిషయం కోలుబ్రూక్కు (Colebrooke) దొ గారు తెలిపేరు. భాస్కరాచార్యుడు

5. Mitchell writes "Diaphantus represents the highest achievement in algebra of the Greek mind. During the Dark ages which followed, the greatest advances in algebra were made by the Hindus.

సమర్థించిన ఒక ప్రశ్నను బాల్డు బ్రహ్మసుగారు (ప్రొ. త. ౧౬౫౬లో కనిపెట్టిన కలిగినారనీ, ఆ ప్రశ్ననే ఆయిలరు (Euler), బ్రెగ్మన్ (Le Orange) ౧౭౬౩లో మిక్కిలిగా పరిశోధించేరనీ, అదే ప్రొ. జి. ఆగవళతాబ్దంలో అంతి విభులంగానూ బ్రహ్మగుప్తునిచే నిర్వహింపబడిన ఆయన వ్రాసేడు. ఇట్లు అనేక ఉదాహరణ వివృతమునవారి శాస్త్రపు సరిదిచూపితోయాన్నిపరించి, గ్రంథం పెరిగిపోతుందన్న భయం లేకపోవే.

సంకలనము, వ్యవకలనము మొదలగునాటికి నుననా రట్టి సుదృఢ మపయోగించేరూ అనేవిషయం గూర్చి చాలా ముచ్చటగా ఉంటుంది. సంకలనము (addition)ను, వేరుగా సుదృఢ పట్టెతోలేదు వారు. రెండురాసులను కలపవలెనంటే ఒకదానితర్వాత నొకటి వ్రాసేవారు. వ్యవకలనం (subtraction) తెలియపర్చడానికి తీసివేయబడే అంకెపైన ఒకచుక్క నుంచేసి వారు. గుణకము (coefficient)లను అవి గుణించేటట్టువంటి రాసుల తర్వాత వ్రాసేడివారు. భీన్నములను వ్రాయవచ్చుడు ఒక రాశిక్రిందనే ఇంకొకరాశిని వ్రాసేడివారుకాని మధ్య గీతమాత్రం ఉండేదికాదు. తెలిసినరాశిని (known quantity) “యా” అనే అక్షరం చేతా, తెలియనిరాశిని (unknown quantity) “యా” అనే అక్షరంచేతా నిరూపించేవారు. “యా” అనే అక్షరం “యాపం” అనే గూటకున్నూ, “యా” అనే అక్షరం “యావల్ తావత్” అనే మాటలకున్నూ సంఖ్య రూపకాలట. “వ” అనే అక్షరం వర్గన్నీ (square), “ఘ” అనే అక్షరం ఘనాన్నీ (cube) తెలియజేస్తాయి. ఇవన్నీ బ్రహ్మగుప్తునిచే ఉపయోగింపబడిన సంఖ్యాలేఖనము (notation) లోనివే. ఆయన తర్వాతి వారు నాల్గవఘాతాని (power)కి వర్గవర్గ అనీ, ఐదవఘాతానికి వర్గఘనఘట అనీ, ఆదవఘాతానికి వర్గఘనము లేక ఘనవర్గమనీ, ఏడవదానికి వర్గవర్గ ఘనఘట మనీ, అట్లాగే ఎనిమిదవఘాతానికీ, తొమ్మిదో ఘాతానికీ కూడా వర్గ వర్గ వర్గమనీ, ఘనఘనమనీ వాడుకచేశారు. ‘సర్ద్’ (surd)ను కూడా మనవారు “కరణి” అని వాడేవారట. అందుకే వర్గమూలానికి “క” అని ఉపయోగించే

వారు. కరణియసంఖ్యలు (Irrational numbers) మన వారికి పరిచితమైనవేనని ఇందువల్ల నిర్ధారణవుతుంది.

‘బ్రహ్మగుప్త, భాస్కరులగణితము’ (Arithmetic of Brahmagupta and Bhaskara) అనే పుస్తకంలో కోత్ బ్రూహ్మ దొరగా రిచ్చిన కొన్ని ఉదాహరణలు దాంట్ల బోధకంగా ఉంటాయి.

సమీకరణంలో సమత్వాని (equality) నేకగుర్తు లేదనీ, సమానమైన రెండురాసులనూ ఒకదాని క్రింద ఒకటి వ్రాసేవారనీ తెలుసుకోవచ్చును.

సమాఖ్యాను మొదలగు గ్రీకుశాస్త్రజ్ఞులు అవ్యక్తరాశి (unknown quantity)ని ఒక్కగానినే ఉపయోగించారు. కాని అప్పటి హిందువులు అవ్యక్త రాసులనేకం ఉపయోగించగ వాగిగిలింపటో. వాటిని వారు వివిధవర్ణముల సేట్లతో వ్యవహరిస్తూ ఆయావర్ణముల మొదటి అక్షరాన్ని సుదృఢగా వ్రాసేవారు. బ్రహ్మగుప్తుడు, తెలియనిరాశి రెండవది ఉపయోగింపవలసి వచ్చినప్పుడు దానికి కాలకమునీ, మూడవరాశి నీలకమునీ, నాల్గవదానికి సితకమునీ ఉపయోగించేడు. వీటికే “కా”, “నీ”, “సి” — ఇత్యాది సంజ్ఞలనుపయోగించేరు. ఈ పై విషయాలనుబట్టి మాస్త్రీ మన పూర్వులచేట్లలో నీజగతితం చాలా ఎక్కువగా అభివృద్ధిచెందిందని శాస్త్రవస్తువు.

కరణియసంఖ్యలు (Irrational numbers) మనపూర్వులకు పరిచితమైనవేనని ఇదవరికు మనవి చేశాను. ఆపైన వర్గాంతక సమీకరణానికి మూలములు (roots), ఇప్పటి శాస్త్రజ్ఞులకు సరిచెయ్యమైన రూపం లోనే హిందువులకుకూడా పరిచయమైనవే. ఋణ మూలాలు (Negative roots)కూడా మన పూర్వు శాస్త్రాల్లో ఉపయోగించినట్లే కనపడుతుంది. వర్గాత్మక సమీకరణానికి ఋణమూలాలుకూడా ఉంటాయని రాష్ట్ర భాస్కరాచార్యుడు ప్రొ. త. ౧౧౫౦లో ఉదాహరణగా $౫2 - ౪౫౫ = ౨౫౦$ అనే సమీకరణానికి $౫ = ౫౦, ౫ = - ౫$ అనేటట్టువంటి రెండుకూడా మూలా లేవని చూచించేడు. ఈ శాస్త్రంలో ఘనపూర్వులు

గడించిన ప్రాముఖ్యము కోల్పోయిపోయిన గాను బ్రాహ్మీన వ్రాతము చదిగి వేశెదముచుండునది.

ఈ గణితవిషయములను గురించి అట్టి ప్రశ్నలు పూర్వము పాశ్చాత్య సంపర్క మేరకు లేకుండా స్వతంత్రముగానే సంపాదించెను.

హిందువుల ఈ శాస్త్రపరిచయము ఆర్యుల ద్వారా పాశ్చాత్య ప్రపంచమునికి ప్రవహించిందని కోల్పోయిపోయిన గాను నొక కొల పునించెను.

ఈ హిందూశాస్త్రముయొక్క పరిచయ ముగ్గురిక గణితశాస్త్రము వైఖరిగా వృద్ధి చేయగాని కేవలము ఉపకరించదనీ, మరికొక గణితాత్మకముగానే సంపాదించెనను దనీ కోల్పోయిపోయిన గాను రింకొక కొల పునించెను. ఆతంవ్వే, ఈ హిందూ శాస్త్రమునే ఇంతకు

కొంత ముందుగానేకనుక పాశ్చాత్యదేశములో విస్తరించినట్లే నే ఆయాశాస్త్రము స్వతంత్రముగా పరిశోధనము చేసి కను పెట్టిన కొంతమంది పాశ్చాత్య శాస్త్రజ్ఞుల శ్రమను తగ్గించియుండి, శాస్త్ర మింకొ వృద్ధిపొంది గానికి ఉపయోగకరంగా నుండునుండేదని ఆయన నెలవిచ్చెను. ఆ గూఢమునాలో పాశ్చాత్యపరిశోధనలు మొదలగునవి హిందూశాస్త్రసంపర్కం లేకుండానే స్వతంత్రముగా చేయబడిన వనే నిర్ధారణ కాధార మేదో? మన శాస్త్రము గ్రీకుల, ఆర్యుల ద్వారా పాశ్చాత్యదేశమునికి సంపాదించిన అనేకనిర్ధారణలున్నాయి. శాస్త్రాలేకావండా కొన్నికొన్ని ఆచారములు పాశ్చాత్యదేశమునికి ప్రవహించెను. అట్లుంటప్పుడు ఆధునికగణితశాస్త్రముపై స్వతంత్రమైనదని ఎల్లం చెప్పగలం ?

6. "They possessed well the arithmetic of surd roots; they were aware of the infinite quotient resulting from the division of finite quantity by cipher, they knew the general resolution of equations of the second degree and had touched upon those of higher denomination resolving them in the simplest cases, and in those in which the solution happens to be practicable by the method which serves for quadrature, they had attained a general solution of indeterminate problems of the first degree; they had arrived at a method for deriving a multitude of solutions of answers to problems of the second degree from a single answer found tentatively. .... And this was as near an approach to a general solution of such problems as was made until the days of 'Le Grange'."

7. "Equally decided is the evidence" says Manning, "that this excellence in algebraic analysis was attained in India independent of foreign aid".

8. "No doubt is entertained of the source from which it was received immediately by modern Europeans. The Arabs were mediately or immediately our instructors in this study."

అంపూ - బాటా

ఈజిప్టు దేశపు పురాణగాథ

జే. ను.

హైందవ సంప్రదాయప్రకారం కృతయుగాం తం లో దేవదానవయుద్ధం వర్తిల్లినదనీ, త్రేతాయుగాం తం లో రామరావణ సంగ్రామం ఘటిల్లినదనీ, చావ్యపర యుగాంతం లో కురుపాండవ యుద్ధం జరిగిందనీ ప్రసిద్ధి; అనగా, రామాయణకాలం తరువాతది భారతకాలం. భారతీయసంస్కారం ఎక్కువగా ౧౪ ఆంగ్లవర్షావ్యం సుల్లోనూ అనేకమందికిదే అభిప్రాయం ఆ కాలంలో అన్నభార్యను తల్లిగా భావించుకోవడం ఒక విశిష్టని యమం. అది ఈ ప్రాగైతిహాసిక ఈజిప్టుగాలోనూ విస్తృతమై ఉంది.

కథ యావత్తూ అన్నదమ్ముల ప్రేమానురాగప్రద ర్శనానికి ఒకచిత్రంవంటిది. మధ్య ఒక అవాంతరఘట నం జరిగినప్పటికీ అంపూ, బాటా లిద్దరూ రామలక్ష్మణా లనుకోవచ్చు. ఈగాథ ఆరంభంలో కొంతమారం సారంగధరుని గాథలాగు నగుస్తుంది. కాని ఆక్కడ సవతితల్లి సవతికొడుకుల మధ్య జరిగిన కాండ ఇందులో వదినా మరనుల మధ్య జరిగింది. హిందువులు తిప్పకై స్త్రీపురుగాని, మహమ్మదీయులుగాని పునర్జన్మ సిద్ధాం తాన్ని నమ్మరు. కాని ఈగాథ యావత్తూ పునర్జన్మ సిద్ధాంతాన్ని స్థిరపరచడానికి వ్రాసిందని కొందరి మతం.

అంపూ, బాటా లిద్దరూ సయానా అన్నదమ్ములు. అన్నకు పెండ్లి పేరంటమైంది. ఇల్లూ వాకిలీ సంపా దించాడు. భార్యతో సుఖంగా కాలం గడుపుతూ వుండే వాడు. అన్నివిధాలా ఉత్తముడని చెప్పకోదగినవాడు. భార్యనుత్రం చిత్తశుద్ధులైందిగా కన్నుమరుుంది. ఆంత ర్థంలో బాటామీద మనస్సుపెట్టుకొనివుంది. కాని తమ్ముడు బాటా అన్నావదినెలను తండ్రి తల్లిగా

భావించుకొని వాళ్లను నీచిస్తూఉండేవాడు. కలమం లేని, స్వార్థంలేని, చాంచల్యంలేని మనస్సు. లోకు లందరూ ఇతని నడవడిని గనిపట్టి కళ్ళిగింపక కలవాడిని అంటూవుండేవాడు. ముందిశరీరసౌష్ఠ్యం, దానికి దగిన సౌందర్యం, ఆ రెంకెంటికీ తగిన స్వరూపంపత్తి కల వాడు. అన్నావదినెలను సంతోషపరచడమే యతని హృదయకమలం యభిలాష. అందుకే పాటుపడతూ ఉండే గాడు. పరిపులపోషగా, పొలులు గున్ని కైదువేసి పండింగడం ఇత్యాది పరిశ్రమసాధ్యమైన పను లన్నిం జినీ బాటాయే చేసేవాడు.

తల్లిపారి అన్నావదినెలకంటే ముందుగా లేచి రొట్టెలను తగుగుచేసి ఇంట్లో పదిలపరచి తనకు గావ లసినవాటిని దీసుకొనిపోయి ఆకలియనప్పడు పొలం లోనే తినేవాడు బాటా. పగలంతా పొలంపనులను నిర్వర్తించుకొని సాయంకాలం ఇంటికి రావడం మా మూను. ఆవచ్చేటప్పుడే పసుపులనిమిత్తం గడ్డిమోపు నెత్తిన బెట్టుకొని అన్నా వదినెలకోసం పాలు పింకి బాగ్రత్రచేసకొని, మరికొన్ని కూరగాయలను సంగ్ర హించుకొని వస్తూవుండేవాడు. పాటా కూరలను ఇంట్లో ఇచ్చి, అవసరమైన పను లున్న గోడల తీర్పుకొని తాను గొడ్డపాకలోకి బోయి పశువుల కన్నీంటికీ మేతవేసి వాటి మధ్యే పండుకొని నిద్రిస్తుండేవాడు. అన్నకు గావలసిన గుడ్డలనునైతం తమ్ముడే పట్టి తిరుగుచేయడం. దేశ మంతటిలో ఇంత మంచివాడు లేడని పేరు తెచ్చు కొన్నాడు.

ఎల్లప్పుడూ పశువులనంట దిరుగుతూ, పాటి మధ్యే పడుకొంటూ, ఏమరక వాటిసేవ చేస్తూ ఉం డటందల్ల బాటాకు పాటిభావకూడా తెలుస్తూ వచ్చింది.

అవ్వకొనెనా వాటిన్ననులనుబట్టి వాటియందు ఎల
అంతిగానిగ్రహింప వచ్చును. మైదానాలమీద మేస్తూ
ఒక్కొక్క పగయ్యం పువులు భూమిలోయలో
నూనినట్లు మంచి సస్పెన్షి వుందని సాచిస్తే అతిడు
వాటిని ఆ 'టికి తోలుకొనిపోయి వదలుతూ వుండే
వాడు. అట్టి అక్కడ హాయిగా మేస్తూ తమ సంతృప్తిని,
సంతోషాన్ని నిల్పిస్తూ ఉండేవి. ఇట్లా కొంతకాలం
అందరి సఖింగా ఉండింది. సకవులు చెట్టికి చెట్టి అ,
వృద్ధిని పొందాయి.

కాని కాలం ఎల్లప్పుడూ ఒకటిగా నుండరు.

ఈ సమయంలో వైలువదీపరీతిరభూముల్లో వగవలు
వచ్చి తీసిపోయింగిరావృత పైగ్ల వేయవం నామూలు.
అట్లే ఒకమాగు నిలివరద తీసిపోయినవిప్పు ఆన్నా
దమ్ము లిద్దరూ కలిసి వ్యవసాయంసమూహంభించారు.
పగలంతా కున్న, కింజుని పల్లి గొత్తి కానోనుందనగా
అంపు ముందుగా ఒకటికి వస్తువుండేవాడు. బాటా
ననుకనుండి గట్టుగాదా కోసుకొని, పాలూ, కూరగా
యలూ పోగుచేసుకొని వస్తువుండేవాడు. ఒకనాడు
అపరాధానికి ధాన్యం అయిపోయింది ఇంకా చల్లవల
సిన పొలనూ చాలా వుంది. అంతి పెండలాడే పనులప
డం ఎందుకని త్వరగా ఇంటికి పరుగెత్తికెళ్లి మరికొంత
ధాన్యం తెచ్చున్నాడు అన్న. సరేయని బాటా ఇంటికి
పరుగెత్తుకెళ్ళాడు. అంపు భార్య ఇంటిముంగిట పంపి 'ని
సావకాశం గా తలచువుకొంటూవుంది. బాటా ఆమెతో
సంగతంతా నిప్పి త్వరగా ధాన్యం తెచ్చి ఇచ్చు
మని అడిగాడు కాని ధాన్యం తెచ్చి ఇవ్వకపోవడం
అట్లాఉండగా లేవడే నా లేవక అప్పు పక్కెట్టించి చేస్తే
చేతిలోని గొట్టుసంక్రమణు చెదరిపోతాయని స్వయంగా
కొంగంటికి జల్లి తెచ్చుకోవండి. గాటా నచ్చన
కొట్లోకి పోయి కావలసిన ధాన్యం మూట గట్టుకొని
బయలుదేరాడు. ఇవతల ఈమెమనస్సులో చిలిపిల్ల
కాయ చలకగాడు. ఈమె యతణ్ణి చూసి ఎంతధాన్యం
అని అడిగింది ఒక నిట్టున్న వగులుతూ. అతనూ సమా
ధానం చెబుతూ బయటికి వస్తున్నారు. ఆపాశంగా
ఆమె లేచి రండుచేసులతో గొట్టు వశ్యురంగా
ముడేసుకొంటూ అతని వెనుకగా పోయి "నీకు చాలా

బలం ఉన్నట్లుందే. ఎంతపెద్దనూట నెత్తుకొన్నావు!"
అని సమీపించి రాగావేశంతో "బాటా! నిన్నెప్పుడూ
నామనస్సులో తెలుసుకొని మెచ్చుకొంటూ వుంటాను"
అని మరొక దగ్గకు పోయి "ఆమూట అక్కడ పాకెని
నాతో వుండేపో. ఆకెనుట తడిసిన గుడ్డలు తీసెయ్యి.
మంచిగుడ్డలు కట్టుకొందుగాని" అని అభిప్రాయపూచి
కం గా మాట్లాడింది. ఆవాళకం అంతా గనిపట్టి బాటా
"అమ్మా! నిన్నింతవరకూ తల్లిగానా, మాయన్ను
తండ్రిగానూ భావించుకొని నేనిస్తున్నాను. ఇప్పుడు
నీవన్నమాటలు నామనస్సుకు కలదివేశాయి. సరే :
అయింగేదో అయింది. ఇకముందు ఎప్పుడూ ఇటువంటి
మాటలాడవద్దు ఈ సంగతి మాయన్నతో ఎంతమాత్రం
కెప్పుడు" అని అంటూనే బయటికి పరుగెత్తాడు బాటా.
అక్కడ నాయంత్రంవరకూ మల్ల విత్తనాలను జల్లి నా
డు ప్రకారం అంపు ముందుగా ఇంటికి వచ్చాడు.
తమ్ముడు నిత్యోర్తవ్యాలతోసం అక్కడే వుండిపోయి
నాడు. అంపు ఇంటికి చేరేసరికే దేవి రోపాగారిం
చేరింది. ఎవడో దుర్మార్గుడు వచ్చి బలాత్కరిస్తే కలిగే
దుర్దశలో పడివుంది. గోజా అంపు ఇంటికి వచ్చేసరికి
ఆమె యతనికి కాళ్ళాచేతులూ కడుక్కోడానికి నీళ్లం
దచ్చి ఆదరిస్తూ ఉండేది. ఆనాడు ఇంట్లో దీపాన్నైనా
వెలిగించలేదు. ఇల్లంతా నీకటిసహలా గుంది. నాటికి
నాడు డిగ్రీలు రోపజ్వరంతో పొట్లాపై తెలియకుండా
గుసుకొడుతూ పడివుంది. కట్టుకొన్న బట్టలు ఎక్కడి
వక్కడ నెదరి తారుమారుగా జీరాకుతున్నాయి. సం
క్రమలు నేలమీదపడి కొట్టుకొంటున్నాయి. ఇట్టిదశ
లో ఆమెను చూస్తూనే గర్జించి బుడిగాడు అంపు
"నీనావుమాడినవాడు నాయెట్లు ప్రనేంగా" అని.

"నీ తమ్ముడికి తప్పు ఇంకెవరి కంత నిబ్బర
ముంది కడపదాటి రోపలికి రావడానికి? వచ్చి నానా
అల్లనీచేసి అడరాని మాటలన్నీ అన్నాడు. నే నెంతో
బలిమాటకొని సమదాయించాలని చూశాను. 'నాయ
నా! నేను నీకు తల్లివంటిగాన్ని. మీయన్నగారు
తండ్రివంటిగాను. నాకు అపహంగం చేశావని నేనంతగా
నుఖించను. కాని మీయన్నగారికి మాత్రం ద్రోహం
తలపెట్టవద్దు" అని చదివే వింటేనా? మీదపడి ఈసం

తంతా నీతో చెప్పని నాదానం చేసేవరకూ పట్టుకొని వదలేదు. ఇమీ దానిని బ్రతుకనిచ్చానంటే నాగావు నిశ్చయం అని ఏడాటూ చెప్పింది తదాపుకోసంనా.

అదాటలను విశేషికి అతనికి మెలిసింది. పెద్దపువ్వు గయినాను. నే నేమీ అనగలేను. ఇంకోరిని విచారించలేదు. తటాలన ఒక పెద్దబాకు తీసుకొని బాగా పదునెట్టి గొడ్డెపాకలోకి బోయి దాని తలుపు చాటున నక్కి నిలుచున్నాను. తమ్ముడు లోపల ప్రవేశించడంతోనే వెనుకనుంచి పొడిని చంపడానికి.

అక్కడ పొలంలో ఏపాసనూ ఎరుగని బాటా నోసాలానే గొడ్డెమేతిక గడ్డిమోపు కత్తిన బెట్టుకొని, కగర గాఢులచూట బుసానా, పాలయంతను చేతిలోనూ సవరించుకొని సవపులను నోలుకొంటూ దీహలవేళకు పాక చేరాను. ఒక ఎద్దు లోపల ప్రవేశించింది. వాసన పట్టి కనిపట్టింది. "గత్త! చేస్తో బాకు పట్టు గురి నిన్ను చంపడానికి మీయన్న తలుపుచాటున దాక్కొని వున్నాను. సగ్గరికి రావద్దు" అని హెచ్చరించింది. బాటా పువ్వు భాష ఎరిగినవాడు కావటం చేత దగ్భ్రమతో ముందడుగువేయడం మాని నిలుచొని చూస్తూ ఉండగానే రెండో ఎద్దు లోపలికిబోయి మైలాగు హెచ్చరించకపే కాకుండా "తత్క్షణం పరుగెత్త" మని అరిచింది. బాటా తలుపు దగ్గరికి రావడం, తలుపు క్రింగెనుంచి అన్నకాగ్లు కన్నడడం, ఎద్దులు హెచ్చరించి పరుగెత్తమనడం అన్నీ వోకేకలతో జరిగాయి తత్క్షణం గడ్డిమోపే ఏమిటి, తనదిగ్గర ఉన్నవాటి నన్నింటినీ అక్కడే పాడేసి చావుపగులమృత్యు న్నాడు బాటా. తమ్ముడు తననుట్టు కనిపట్టానని అన్న లోపలినుంచి వెంకున బయటికి దూకి అతని నెంట్బడ్డాడు. తమ్ముడు ముందూ అన్న వెనకా పంధవునుగ్రాల్లాగు పరుగెత్తుతున్నాడు వెనక్కు దిగి చూడకండా. చీకటిపడింది. కొంతనేపటికి నెల పొడిచింది. ఎవరికి వారు అలసిపోసి నిస్సృహులవుతున్నారు. నెమలతో గుడ్డలన్నీ తిడిసి పోయినాయి. క్రమంగా ఇల్లు, ఊళ్లు చామకపడిపోయినాయి. పొలాలు, మైదానాలు వెనుకపడ్డాయి. ఒక పేపరుగు. ఎంతమారం పరుగెత్తాలో తెలియదు. బాటాకు అమితమైన ఆయాసం కలిగింది. ఇక క్రింద పడిపోతాననే

భయంతో, ధగవంతుడుడక్క వోకగిక్కు లేడనే దృఢవిశ్వాసంతో "రాహెరాక్కిస" అనే సూర్యదేవతను "మానవలోకంలోని సత్య శాస్త్రాలను తెలుసుకోగల వాడవు నీ రొక్కవనే; రక్షించు ప్రభా!" అని వేడుకొన్నాడు బాటా. ఆశీవు దివ్య దాహంతోగా వివారిస్తూ వున్నందున అతనియె రాలకించి వారిద్దరిమధ్యా ఒక పెద్ద మెంసల్ల నెలయేటిని కల్పించాడు. అవతలి సగ్గన తమ్ముడూ ఇంతటివొడ్డున అన్నా నిలుచొని పోయినాడు. ఇద్దరి అతివిస్మయం కలిగింది. తమ్ముడికి మనస్సు శాంతించింది. ఒకరికి వకరు బాగా అగు పనుతున్నారు. ఒకరిచూట వకరికి విసపడేటంత దూరమే కాని ఎక్కవలేదు. ఇరిగిన సమాచారం అస్పష్టమై అన్నతో నెప్పనందువల్ల ఇంతయనర్థం సంభవించిందనుకొన్నాడు బాటా. ఇప్పుడేక అన్నతో కలిసివుండటం అతని అభ్యుత్థితకాగు. కాబట్టి ఉన్ననంగతి గూవత్తూ అతనికే తెలియబడలే తాను పుష్పసంభరిత సుగంధంకం ఏరసరదేశానికి వోవాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు. తదనుసారం మరునాడు సూర్యోదయం అయిన పిదప బాటా అంలూ నుడేళించి "అన్నా! నన్నేమీ అనగనినే, నే నేమీ సమాధాన మియ్యనిదే మోసగించి నన్ను చంపాలని తలపెట్టావుగదా! నేను నీలూర్యపు తమ్ముణ్ణి సుమీ. మీదంపకు లిద్దరూ నాకు చిరుండ్రలే" అని తనకూ వదినకూ మధ్య జరిగిన సంగతినంతా తెలియపరిచాడు. అంతా వినిమేయని 'రాహెరాక్కిస' (సూర్యదేవత) సాగ్యమిచ్చాడు.

మరునాడుకుంట్ల మల్ల బాటా "అన్నా! తొందర పడినీ విట్ట చేశావు. అయిరప్పటికీ నీమీద నాకు కోపం లేదు, యథాతూర్యం ప్రేమ ఉంది. అన్యాయార్థం కాక నీకోసం కావలినై నాళిరింన్ని అవశీలగా కోసి ఇవ్వగలను" అని యతడు తనదేహోన్నుంచి ఒకమాంసపు కంపకు పీకి నదిలో వేస్తే దానిని వకచేప మింగేసింది. దానితో మూగ్భవన్చి బాటా క్రింద పడిపోయినాడు. యథార్థత తెలియంగానే అంలూ చెమెక్క కోప మొక్కడో పోయింది. చేతిలో ఉన్న బాకును నదిలో పారేసి ఏడుస్తూ చూస్తున్న అన్నకు తమ్ముడు క్రిందపడడంతో పే కోకావేగం మిలిమిరిపోయింది. పోయి పట్టు

కొందానుంటే మధ్య మొసల్ల వెలయేను. అతిదీనంగా విలపిస్తూ మార్చున్నాడు అన్న. కొంతసేపటికి మార్చు దేరి లేచి మార్చున్నాడు బోటా.

“అన్నా! నీవు మహాపాపం చేయబలపట్టావు. దైవానుగ్రహంవల్ల అది తిప్పిపోయింది. నా పై నా మేలుచేయాలని నీచునులో వుంటే నీ కొక సంవత్సరం చేబుతాను విను. ఆ ప్రకారం చేశావంటే ఏనాటికైనా మళ్ళీ మన మిద్దరం కలుసుకోవచ్చు.”

“నీ విప్స క్క ఇంటికి పో! నేను చేస్తూవచ్చిన పనులన్నింటినీ క్రమంగా నీవు చేస్తూవుండు. సమయం వచ్చి నప్పుడు నాకు సహాయంచేయడానికి సిద్ధంగా వుండు. నా ప్రాణాంశం ఇకమీది శుష్టుసంభరితమైన వ్యూహామంలాని అక్కచెట్టుయొక్క అన్నిటికంటే ఎత్తుగా వుండే పుష్పంలా వుంటుంది. ఎవరైనా, ఎప్పుడైనా ఆ చెట్టును నరకం సంధిస్తే నా ప్రాణం అక్కడిభూమిలో పడిపోతుంది. నేను విగతిశీవున నవుతాను. అప్పుడు నీవు వచ్చి ఆవృక్షం ఉన్నచోటు కనిపెట్టి అక్కడ నా ప్రాణంకోసం పడుకు. అది నంటనే నీకు దొరకదు. దాన్ని కనుగొనడానికి కనీసం ఏడు సంవత్సరాలైనా పట్టవచ్చు సహనంతో నడకాలి. అది దొరకంగానే దానిని నీళ్లలో వేయవంటే మళ్ళీ నేను బ్రతుకుతాను. అప్పుడు నేను నీకు అటుతగవారే చేయవలసిన దానినిగూర్చి తెలియపరుస్తాను. ఇక నీవు నా ప్రాణం నిమిత్తం ఎప్పుడు నడికడానికి రావలినో అందుకు నూచన చేబుతాను విను. ఏనాడు నీ వుపాసాగించ బోయే నీరులో మునిగి పుడతానూ, ఏనాడు నీవు త్రాగబోయే ద్రావిడం చేడుకంపు కొడుతుందో అనాడే నేను విగతిశీవునైనా ననుకో. తత్క్షణం నీవు బయలుదేరి పుష్పసంభరిత భూరాంమకందరానికి రా” అని సంక్షేపం ఇచ్చి బాటా తన దారిని తాను పట్టి పోయినాడు.

అంపూ దుఃఖంతో ఇంటికిపోయి తమ్ముడు చెప్పినలాగు సమస్తపనులను నెరవేర్చుకొంటూ వచ్చాడు. అతని భార్య కతిదారుణమైన శిక్ష జరిగింది.

అటు బాటా చేరదలచుకొన్న ప్రదేశం చేరాడు. అక్కడ ఏవ్యక్తగ్రమందలి సర్వోన్నతమైన పుష్పంలా

తన ప్రాణాంశం వుందో ఆచెట్టుకింద నిలచి వన్యమృగాలను వేటాడి పీడిరనిర్వాహకం చేసుకొంటూ వచ్చాడు. కాలక్రమాన్ని ఒకచిన్న ఆవాసం నిర్మించుకొన్నాడు. అందులో తన కవనములై కొన్ని పద్యాలను నేకరించి చెట్టుకొన్నాడు. ఒకనాడు బాటా బయలు సంచరిస్తూ ఉన్న సమయంలో తొమ్మిండు సురు దేవతలు మార్గవశం గా వచ్చి కలిశారు. వాళ్లలో వాళ్లు ఏదో ముచ్చటించుకొంటున్నారు. వకరు “బాటా నిజంసంగతి అన్నతో చెప్పేందుక అగడతని భార్యను చంపేశాడుకదా! అయిప్పటికే ఇతడు అన్నగర్వకు పోకుండా వంటరిగా ఇక్కడ వుండటం ఎందుకా? అని వేగొకరిని అడిగాడు. అప్రేమకారం నాగు బాటాను ప్రశించారు. బాటా వాటి కోసం జనాభిచ్చాడు. ముత్తంమీద వారి కందరికీ అతినిరూప దయ కలిగింది. ఆతను వంటరిగా వుండటం బాగా లేదనీ; ఆతనికి సహాయభూతంగా ఉండడానికి భార్యను స్వప్తించి ఇస్తే బాగుంటుందనీ హామీలుకొన్నాడు. అంత ఘృణా నామకదేవత ప్రపంచంలోకల్లా సాంక్షిగ్యవలదైన దివ్యస్త్రీ విగ్రహాన్ని సృష్టించి ఇచ్చాడు. ఇంతలో హోరులనే అదృష్టదేవత లక్కడకు వచ్చి ఏకగ్రీవంగా ఆమె స్త్రీమూరణానికి గురియవుతుందని పలికారు.

కాని బాటాకు ఆమెను చూస్తే ఆత్మిమేమ కలిగింది. ఆత డామెను దీసుకొనివచ్చి ఇంటిలో ఉంచుకొన్నాడు. ఇంటిబయటికైనా ఆమెను రాలిచేసాడు. కాదు; వస్త్రే సముద్రుడక్కడ హరిస్తాడో యని భయం. తాను వేటాడితచ్చిన వాటిసన్నిహితి ఆమెకు సమర్పించే నాడు. ఇట్లు సకలవిధాల ఆమెకు వశిభూతుడై ఇతరాలెవరికీ తెలియజేయగూడని తన ప్రాణాలనుగురించిన రహస్యాన్నంతా దాచకుండా ఆమెకు చెప్పేవాడు. ఈ ప్రకారం కొంతకాలం గడచిపోయింది. ఒకనాడు వేట నిమిత్తం బాటా ఇట్లు వివేచిపోయివున్న సమయంలో అతని భార్య కుశూహలవశాత్తు ఆవృక్షం క్రిందికి వచ్చి తిరుగుతూవుంది. సముద్రుడు తత్క్షణం ఆమెను పట్టుకోడానికి తన తరంగాలను తిరిమాడు కాని ఆమె చిక్కకుండా చప్పున ఇంటిలోకి పరువెత్తుకొనిపోయింది. సముద్రుడు ఉస్సురంటూ అవృక్షంక్రిందికి వచ్చి

“అయ్యో! అట్లు నాకు దొరకలేదు! దొరికితే ఎంత బాగుండేదో!” అని ఏడుస్తూ ఉంటే ఖదిరం దయచలచి ఆమె కంట్లుకల గుత్తి నొకదాన్ని సముద్రుడికి ప్రసాదించింది. అతడూ తగంగహస్తాలతో ఆకేళగుచ్చం గ్రహించి కేసంతలు గొట్టటం ఆరంభించాడు. తరంగాలతాకిళ్లకు మెల్లగా గొట్టుకొనిపోయి యా వెంట్రుకల గుత్తి ఈజిప్టు తీరాన్ని అచటి రాజుగారి బట్టలుతికే చేపులో చేరింది. ఆగుచ్చపు సువాసన కేసంతటా గ్రమ్మి రాజుగారి వస్త్రాలకు పట్టింది. ఈ సువాసన ఎక్కడినుంచి వచ్చిందా యని చాకలివాళ్లలో తగాదాలు పుట్టాయి. ఆసువాసన ఎక్కణ్ణుంచి ఎందుకు వస్తున్నదీ కనిపట్టకపోవడంవల్ల రాజుగారు చాకలివాళ్ల నందరినీ చీవాట్లు పెట్టారు. చాకలిపెద్దకు మరింత విచారం పట్టుకుంది. ఎందుకంటే అసలు రాజుగారి పూజాపుష్పాలు పడేది ఇతని నెత్తిమీదే. చివరకు ఎటూ పాలుపోక బట్టలుతికే చేపులోకి పోయి దిగాలుపడి నీళ్లకేసి చూస్తూ నిలచున్నాడు మడేలుదొర. చూడగా చూడగా వెండ్రుకల గుత్తి వకటి కేలీ చూడుతూ కనిపించింది నీళ్లమీద. దానిని తీసుకొని రమ్మని నాకర్లను తరిమాడు అతను. వాళ్లూ దాన్ని తెచ్చిఇచ్చారు. అదే సుగంధం విరజిమ్ముతూ ఉంది. మడేలుదొర బ్రతుకు చేపదాయని దానిని పట్టుకెళ్లి రాజుగారి కిచ్చాడు. రాజు తన దర్బారీల నందరినీ పిలిపించి వారి కాకేళగుచ్చం చూపించి దాని గహస్యమేమిటో బయటికి దీయించని యికిగాను. వారు గాన్ని బాగా పరీక్షించి అది ఒక రాజమారితాలూకు తలవెంట్రుకలగుత్తనీ, చాలా దూర దేశాన్నుంచి వచ్చిందనీ చెప్పారు. రాజుకు ఆమెను పెదకించాలని బాధి పుట్టింది. వారందరిలకు సమ్మతించి కేరువేరుదేశాలకు కొందరినీ, పువ్వుసంభరిత ఖదిరామాప్రదేశాలకు మరికొందరినీ మనుష్యుల నెక్కువగా పంపమనీ సలహా ఇచ్చారు. అట్టే జరిగింది. మాతలు దేశదేశాంతరాలన్నీ చూచి వచ్చారు. ఎక్కడా ఆచూకీ దొరకలేదు. కాని ఖదిరామాప్రదేశాలపైపు వెల్లినవాళ్లు తిరిగి రానేలేదు. బాటాయే వాళ్లందరినీ గడలేర్చినందున వాళ్లగతి ఏమైనదీ ఎవరికీ తెలియలేదు. అందుచే రాజు మళ్లీ వట్టిమనుష్యుల నేగాక సైనికులనుగూడా వారివెంట పంపాడు. వారంద

రితోపాటు ఒక స్త్రీగూడా వచ్చింది. నానావిధమత్తరత్నాలంకారాలను దీసుకెళ్లి ఆరాకుమారికి చూపించి మోహపెట్టి రహస్యంగానైనా సరే ఆమెను దీసుకరమ్మని రాజు దూతికకు ఉత్తర్య లిచ్చాడు. అందుచే ఈతవ రాజుగారి కోరిక ఫలించింది. సగలలో భానికి వీధుతు రాలై రాకుమారి యామాతిక వెంటబడి గాంచగరికి వచ్చింది. అదివ్యవిగ్రహం చూసేసరికి రాజు సోనాపర వస్తుడైనాడు. అతి డామెను పెండ్లాడి అంతఃపురంలోకి దీసుకొన్నాడు. రాజు క్రమంగా ఆమెపుట్టుపూర్వోత్తరాలు, ఆమె పెనిమిటిసంగతీ, అతని దీవరహస్యం అనేక తెలుసుకొని నాకర్లను బంసి ఆచెట్టును నరకి నేయించాడు. చాటా విగతజీవుడై సకలిపోయాడనాడు.

అక్కడ అంపూ రోజూలాగే చేతులూ కాస్తూ కడుక్కొని భోజనానికి కూర్చోగా ‘నీరు’ చెచ్చి ముందు పెట్టారు. అందులోనుంచి బుడగలు బయటపడాయి. వ్రాసినవం ఇస్తే అది చెడుకంపు గొట్టింది. అంత నతడు వెంటనే లేచి కాట్లా చేతులూ కడుక్కొని తమ్ముణ్ణి సరించి దుఃఖిస్తూ ఖదిరామామానికి బయలుదేరాడు. అతిప్రయాసపడి అక్కడికి చేరాడు. తమ్ముడి శరీరం ఇంటిమగ్గు పడివుంది. నరికిన చెట్టునుబట్టి అది వుండిన బాట కను పట్టి అక్కడంతా బాటా చెప్పిన ప్రకారం పెదక నా రంభించాడు. దినాలు గడిచిపోయినాయి. వారాలు, పయలు, మాసాలు, చివరకు రెండు మూడు ఏండ్లు సైతం దాటిపోయినాయి. బాటాదీవం దొరకలేదు. చెట్టుక్రింద ముఖ్యంగా ప్రతి అంగుళమా నేల శోధించాడు. నిమ్మలమైంది. నిరాశుడైనాడు. బాటా సెప్పిన గడువు ఏడు ఏండ్లు. మళ్లీ వచ్చి పెదకుదామనే ఉద్దేశంతో స్వదేశానికి బోవమరునాడు లగ్న మేర్పరుచుకొని, అయినా ఆఖరు పర్యాయం ప్రయత్నంగా మరల శోధించడం మొదలు పెట్టాడు. పెదకుతూ పెదకుతూంటే పగలంతా గడిచిపోయింది. సాయంకాలానికి మార్కుడు గ్రుంకబోతుండగా ఒక చిన్న గింజవంటి పదార్థం దొరికింది. అతడు దాన్ని లోపలికి పట్టుకెళ్లి నీళ్లగిన్నెలో వేసి ఏమవుతుందో చూతామని ఎదురుగా చూచున్నాడు. రాత్రిపడింది. గింజ నీళ్లను పీల్చుకొంది. దానితో ననుక పడివున్న తమ్ముడి శరీరం కదిలింది. బాటా కళ్లు తెరిచి అన్నను

చూశాడు. కాని హృదయచలనం గాగా కలుగలేదు. అప్పుడు అంబ్రా అన్నీలు ఎత్తతల్లికి నోటి కిందనే అతడు వాటిని త్రాగాడు. అంతలోనే అంబ్రా పూర్వం లేచి పండుగ వస్తూ ఉన్నట్లు లిప్తమై పెద్ద కాలాని గట్టిగా కుప్పరించుకొని అంబ్రానున్నా వదిలాడు. అటున్నట్లు బయటలోని కాంత్యలనున్న నూర్చి బాగా అన్నకు కట్టగా విశదపరిచాడు.

తదనుసారం బాగా వ్యవధిగానం చూపుడు. ప్రాంతిహాసిక ఈ ప్రవాహములో వృషభం పరిశ్రమించి, ప్రాజనీయమైనది. ఎందుకంటే ఆకాశపు ఘోషముల ముఖ్యదేవతయైన "సీరీస్" వృషభాన్ని పూజించి వారి నమస్కరం. బాగా వృషభం కొన్నను పంపించుకొని ఒక్క గొట్టాలో ఉన్న శం షోయి చేసింది. అక్కడి జను లందరూ కాని గొర్రెలూ, పశు గొర్రెలూ చాలా మెచ్చుకొన్నాడు. దానిని విశిష్టించుకు అంబ్రాను మిక్కిలి పొగడి నంకించగాం" లిచ్చి సత్కరించాడు అక్కడి రాజు. వృషభాన్ని స్వయంగా కొని దేవమందిరంలో పెట్టించాడు. తరువాత కొన్నాళ్లకడే ఉండి అంబ్రా స్వదేశానికి వెళ్లిపోయాడు. నాగభకు లందరూ మందరంలోకి పోయి వృషభాన్ని మరల పూజిస్తూ వచ్చాడు. ఒకనాడు రాజు వృషభదంతుల చేసుకొని దాన్ని పూజిస్తూవుంటే, అసమయంలో వృషభ దేహంతిర్లకుడైవున్న బాట తన నూకాగొన్నంతో పని పించి ఆమె చేసిన గ్రోహాని కామెను మహాశీత్రంగా నిం దించాడు. రానితో ఆమెకు నిష్క్రమించింది. భయం కల పాలూ కలిగాయి. అంతలోనే ఆమెకు కలలో కలలో పట్టి అంతపురానికి వెళ్లిపోయింది. ఆమె తన మనసులోని దుర్బంధను వంటనే రాజుకు తెలియపరచక కొన్నాళ్లు గడిచిన ననుక ఏకో వక పండు సందర్భంయివున్నదను యంతో రాజు తన్ను అమించగా శ్రేమందంబం గనిపట్టి 'ఆవృషభంముక్క కాశీయం తినాలని మనసవుతున్నది, తెప్పించమని అడిగింది. రాజుకు అడిగిన మహా భేదం కలుగుతుంది. కాని ఆమెమీదల మోహించేది ఎదురుమాటలేక 'సతే' యని హాస్యకొన్నాడు. వృషభాన్ని బలి ఇవ్వమని రాజుగారి ఉత్తరు వైంది. పొరు లక్షకుల పూజచేసి వృషభాన్ని

ఎత్తుకొని వచ్చాడు. బలికార్యం నిర్వహితం అయిన రాజుగారి గేవిశముందు. ఆసమయంలో వృ షభ కంఠంనుంచి కెండు నేనుకబొట్లు ఎగిరిపడి ముఖ గాఢంగాని ఇరుప్రక్కల పడ్డాయి. కొన్నాళ్లకు అవి ప. న్ధులములలో కెండు ముక్కలు మొలిచిక్రమం గా పెగగడం ఆరంభించాయి. రాజు రాజమంటంబం వానూ, పాగులూ ఆవృషభలను జూచి చాలా ఆనందించాడు. పరిశ్రమంతో వాటిని పూజింపసాగాడు. అవి పెద్ద వృషభాలుయినాయి. ఒకనాడు రాజు రాణీ వచ్చి వాటిని అంబ్రా ఉంచగా రాణి వెళ్లి ఒక నెట్టుక్రింద నిలుచుంది. అప్పు డా నెట్టులోనుంచి బాటాచూతూ "సీరీస్ పాపీ! నీవు నన్ను రూపుమార్పజూశావు. కాని నే నీంకా బ్రాకేవున్నాను" అని ఆమె అంతకు మునుపుచేసిన గుర్తార్థపు పనులనన్నింటిని ఉద్దేశించింది. రాణి దాన్ని విని మనసులో రేగిపోని దిగమించు కొని వెళ్లిపోయింది. మరల నొకనాడు ఏకో విందు బయటపూవుంటే రాజు తనమీద శ్రేమవర్షం కురిపించి దం కనిపట్టి ముఖగాఢం ప్రక్కలం దున్న వృషభలను దంకింకినీ గొట్టింది తమ కిద్దరూ కెండుసేతాలు చేయించమని కోరింది రాణీ రాజును. రాజుకు వాటిని నరికించడం ఎంతమాత్రం ఇష్టంలేదు. కాని శ్రేమాస్థుని గొల్లె నరాణీగారి యభిమతం అది. అట్లే ఉత్తరువైంది.

మరునాడు పనివాళ్లు వచ్చి సాక్షాత్తుతో నల్లను కొనుగూవుండగా కుతూహలంతో చూడగానికో, లేక దీవని మతితో, లేక తనశత్రునాశనం స్వయం కనులూం గూడాలనో రాణి వచ్చి ఎదురుగా నిలుచిని కోగు తగుగుకొని మామూ ఉంది తదేకధ్యాయం గా. అప్పు డా నెట్టు కొట్టడంలో నలుసంత ముక్క వృషభంలో నుంచి ఎగిరి రాణీకోట్లో పడింది. దాని నామె తెలియ కుండా మింగింది.

అంత నామెకు గర్భమై సకాలంలో మంచి కొడుకు పుట్టాడు. గాగు బాబిలవును రాజుదగ్గరికి తీసు వెళ్లి గూజిస్తే ఆమెన సంతోషించి, వారిని దగినట్లు సత్కరించి రాకుమారుని పరిపోషణార్థం కొండరు చాల్ల లను నియోగించాడు.

శిశువుకు నామకరణం చేసే సందర్భంలో గాజ్య మంత్రా వేడుకలు జరిగాయి. రాజు కుమారుని ఇతి యోపియాదేశానికి యువరాజును చేశాడు. కాలక్ర మంగా యువరాజు పెద్దవాడైనాడు. వృద్ధుని మో జించాడు, యువరాజుకు పట్టాభిషేకాదులు జరి గాయి. ఒకనాడు క్రొత్తరాజు సింహాసనంమీద కూచోని తన దర్బారులోని పెద్దల నందినీ గావించాడు. తరువాత తల్లి రాణీనిగూడా పిలిపించాడు నిండు దర్బారు

లో నా నిలకడ నంతగా వినిపించాడు. అందరికీ ఆశ్చర్యమైంది. ఆపా ఆక, విన్నవించాలోనే విగతశీవు యైతే పోయింది. ఎట్టమొదట శిశువులో జీవం ఆమెను సృష్టించినపుడు పునానావశంగా అదృష్టదేవ తిని వచ్చి ఆనా "ఘృణాశాని" అవుతున్నాడు. వారి వాక్యాలు కూడా పలికింది.

అందులో క్రొత్తరాజు ఆంధ్రుని పిలిపించి యతినిని నా యుత్రధానిగా నియమించాడు.

తెనుగుతల్లి

శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణముర్తి

మాసిపోయినతెల్లుమహిమ నూన్నప్రభా
కమనీయమై పెంపు గాంచునట్లు
వాక్యాననాది కవ్యాశ్మలు కవికుమా
రులకు వాదోడుగా నిలుచునట్లు
తెలుగుల పూర్వంపు దివ్యగాధలు కట్ట
కథలు గావని చెప్పగలుగునట్లు
అనమానశౌర్య సాహసధుర్యుని తెల్లు
పీరాంగనలు ప్రభవించునట్లు
అంతరించుచున్న శిల్పదికళలు
దివ్యతేజస్సుతో ప్రవర్ధిల్లునట్లు
తెలుగుజనుల వ్యక్తిత్వంబు వలయునట్లు
దీవనల నిచ్చి ప్రోవు మో తెనుగుతల్లి !

పారిశ్రామికాభివృద్ధి:

తద్విధానము, సాధనములు.

శ్రీపాద గణపతిరావు

క్రిందగల సూచికలోని హిందూ దేశమున పారిశ్రామిక ఆవిష్కరణనుగూర్చి వ్రాశాను. ఈ ఆశయంకోసం ఏమి చేయ త్నాలు ఎదురులో, ఏమి సాధనాలు అవ లంబించాలో తెలిసికొనాలి వుంది. ఈ వ్యా సంలో కొన్ని ముఖ్యమైన వాటినిగురించి లక్షగా చెప్పెదను.

ఏ దేశమైనా పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి కావాలంటే ముట్టమొదట అసలు పారిశ్రా మికమైన దృష్టి, సరిశ్రమలను ఏర్పాటు, ఉత్సాహము వుండాలి. ఫూర్వ మెప్పుడో ఇవన్నీ మనదేశంలో ఉన్నవని చారిత్రక జ్ఞానమున్న ప్రతిమనిషి సస్సాదేహంగా చెప్ప వచ్చు. హిందూవిజ్ఞానం సర్వతోముఖంగా ప్రపంచమంతటను విరివిగా న్యాసించిన రోజు లవి. అయితే, ఆ కాలము నేడు, ఆ సరిశ్రమలు నేరు; ఆ ఉత్సాహము నేరు. ఏన్నో పోయి నవి. ఇప్పుడు వాటినిగురించి ఆలోచించు కోడం అక్రమ్యత, అసంసరగ. వాటిలో బాగు మన ఉత్సాహమే పోయింది. మన శక్తిసామ ర్థ్యములే క్షీణించినవి. మనగతి ఇంతియే నేమో యన్న అద్భర్యంకూడా అంకురించినది. ఇతర దేశములన్నీ పారిశ్రామికాభివృద్ధిలో అంజలు వేసుకుంటూ పోతూవుంటే మనము మాత్రం అల్లాగే ఉండిపోయినాము. పర్యవ నాన మేమిటి? నేటి నాగరికతలో నేటి విజ్ఞానంలో, నేటి ప్రపంచనిర్మాణంలో

వాటి బొన్నత్యానికి మన స్థితికి హస్తీ మళకాంతరం ఏర్పడింది. మన మంటే ఇప్పుడేదేశానికి లెట్టలేదు. ఎంతో, ఆర్థికంగాను, రాజకీయంగాను మన గొప్పదనాన్ని పోగొట్టకొన్నాము కనుక ఇప్పుడు మనమతతత్వం, మన ఆధ్యాత్మిక చింత అంతా చెబితే ఆర్థికాభివృద్ధియంటే ఏమిటో తెలియని చేతకానివాళ్ల కూతలని అంటారు. ఇది కేవలం అత్యుక్తి అయినప్ప టికి ఈ అవకాశమిచ్చినందులకు కొంతవరకు లోనం మనలోనే వుంది. కాని వకసంగతి మాత్రం ఇక్కడ గమనించాలి. హిందూ దేశం ఆర్థికంగా బొన్నత్యము కలిగివుండి ప్రపంచానికి మార్గదర్శినిగా వున్నప్పుడు, మననిష్ఠానానికి, మన వేదాంతానికి, మన ఆధ్యాత్మికతత్త్వానికి అందఱూ ఆశ్చర్యపడి "శభాష్" అన్నారు. ఇప్పుడో హేళన చేస్తున్నారు; వెక్కిరిస్తున్నారు. కాబట్టి ఆర్థికమైన విలువలు ఇప్పుడు కొత్తగా రాలే దని తెలుస్తున్నది. అవి యెప్పుడూ వున్నవి. అనాదినుండికూడ ఆర్థికంగా గొప్పదనం వుంటేనే చెప్పినమాట చెల్లుతూవచ్చింది. కనుక ఆర్థికవిలువలను నొక్కిచెప్పినవాళ్లని అల్పమానవులని త్రోసివేయనక్కరలేదు. కనుక హిందూదేశంలో సరిశ్రమలు అభి వృద్ధిపొందాలంటే ముఖ్యంగా మనదృక్పథం మారాలి. దేశమున కంతటికీ బలవత్తర

మైన కాంగ్రెసుకక్షివారు ఈ ఆవశ్యకతను బాగా గుర్తించినట్టు లేదన్న సందేహము ఈమధ్య స్థితిలో జరిగిన కాంగ్రెసురాష్ట్రాల పారిశ్రామికమంత్రులయొక్క సమావేశం వల్ల తీరుతున్నది. సుభాష్ బాబుగారి అధ్యక్షోపన్యాసంవల్ల కాంగ్రెసుయొక్క దృక్పథంలో గొప్పమార్పు కలిగినట్టు కనబడుతున్నది. ఈ ఆవశ్యకతను గ్రహించడము, దృక్పథంలో మార్పు రావడమే దుష్కరం. ఇవి వచ్చినతర్వాత కార్యదీక్ష, వలసిన ప్రయత్నాలు కావాలి. షట్పదలతో పని చేస్తే మన దేశంయొక్క ఆర్థికభవిష్యత్తుకే మన కంతచింత అక్కర లేదు.

అయితే, మన దేశం ఆధునిక యంత్రాగార పారిశ్రామికవిధానంలో అడుగుపెట్టక పోలేదు. ఈశతాబ్దంలోనే అందులోనూ ప్రపంచయుద్ధ మైనతర్వాత, కొంతవరకు

మంచిప్రియత్నమే జరిగింది. జయప్రదంగా జరిగిందికూడాను. ౧౯౨౩ - ప సంవత్సరము నుండి మనస్థితిస్వము లవలంబించిన పారిశ్రామిక రక్షణవిధానంవల్ల దేశంలో కొన్ని పెద్దపరిశ్రమలు బాగా నర్ధిల్లినవి. వీటిలో నూలు, నారపరిశ్రమలు; ఇనుము, ఉక్కుపరిశ్రమలు; బొగ్గు, కాగితము, సిమెంటు, పంచదార మొదలైన ఇతరపరిశ్రమలు చెప్పదగ్గవి. అందులో పంచదార మొదలగు పరిశ్రమలలో దేశానికి చాలవరకు స్వయం సంపూర్ణస్థితికూడా వచ్చింది. ఇతర దేశాల మీద సూర్యమువలె పూర్తిగా ఆధారపడి ఉంపవలసిన అవసరం క్రమంగా తగ్గుతున్నది. పారిశ్రామిక సౌన్నత్యముగల దేశాలలో మన దేశంకూడా వక్రస్థానం సంపాదించినది. ఈసమయమున మన దేశంలో పారిశ్రామికఉత్పత్తి ఎల్లా అభివృద్ధి అయినదో ఈదిగువ నుదాహరించిన అంకెలవల్ల తెలుస్తుంది.

వస్తువు.

౧౯౨౨-౨౩, ౨౩-౨౪
రెండు సంవత్సరములలో సరాసరిని
ఉత్పత్తి.

౧౯౩౬-౩౭

లోని

ఉత్పత్తి.

నూలు ...
నూలు బట్టలు ...
జనపనార గుడ్డ ...
పంచదార ...
సిమెంటు ...
ఇనుము ...
కాగితము ...
బొగ్గు ...

౬౬.౨ కోట్ల పౌండ్లు
౧౭౧.౪ కోట్ల గజాలు
౧౧౨.౮ " "
౮౪.౦ కోట్ల టన్నులు
౧౯౩.౦ " "
౪౫౫.౦ " "
౨౫.౦ " "
౧౯౪.౦ లక్షల టన్నులు

౧౦౫.౪
౩౫౭.౨
౧౮౩.౧
౧౧.౯౯.౦
౯౯౭.౦
౧౫౫౭.౧
౪౯.౦
౨౨౬

అయినను మన దేశంలో వుండే సహజ సంపత్తు బట్టియు, జనసంఖ్యను బట్టియు, ప్రజలలో వుండే దారిద్ర్యమునుబట్టియు, ఇంతవరకు జరిగిన పరిశ్రమాభివృద్ధి బహుస్వల్పమని చెప్పక

తీరదు. ఇటువంటి పరిశ్రమలు ఇంకను ఎన్నియో కావలెను. ఉన్నవికూడా ఇంకా ఎంతయో అభివృద్ధి పొందవలెను. స్వయంసంపూర్ణత్వానికి మన దేశానికి వుండే అవకాశాలూ

సదుపాయాలూ ఏకతరదేశానికీ లేవంటే అతిశయోక్తి గాదు. ఈ మూటలనే ౧౯౧౬ — ౧౮ సంవత్సరములలో మన ఆర్థిక, పారిశ్రామిక పరిస్థితులు పన్నింటిని బాగా విచారించేసి ప్రభుత్వానికి నివేదించిన పారిశ్రామికకమిటీ (Industrial Commission) వారు చెప్పిరి. ఇప్పుడును వాటినే మళ్ళీ చెప్పవలసివస్తున్నది; అంటే పారిశ్రామికంగా మనపడక అంత తాగులు నడకలూగ న్నట్టి. ఈ పరిస్థితులకి మనం మన ప్రభుత్వాన్ని ఎంత నిండంచినా మనలోపాలు గూడ మరిచిపోగూడదు. పరిశ్రమలంటే హితప్రపుట్టి, పారిశ్రామికంగా దృష్టి మరిచి జానికే మన కిన్నాళ్ళు పట్టినట్టి ఇంకను పూర్తిగా మిగిలినదని చెప్పలేము. వెనక్కిలాగేవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు. ఇలాంటి తర్కవితర్కాలలో బడి కొట్టుకుంటూవుంటే మనకు కార్యోత్పలక వస్తుందా? మన ఆశయమే మనకు తెలియదు.

ఈ సందర్భమున ఈనడుము జరిగిన కాంగ్రెసు పారిశ్రామికమంత్రుల సమావేశములో చేయబడిన తీర్మానములు మిక్కిలి ప్రశంసనీయములు. ఆశయాగ, సాధనసామగ్రి కూడ కొంతవరకు నిర్ణయించారు. నేటి ప్రపంచనిర్మాణంలో పారిశ్రామిక అభివృద్ధి యంటే కిట్టనిదేశము అగణనాతీయపోటీకి నిలువలేక నశించిపోతుందని అధ్యక్షుడు సుభాష్ బాబు స్పష్టంగా, అక్షరాలా చెప్పినాడు. ఇదీ మనకు కావలసింద. ఈ సంగతి ఇదవరకు ప్రత్యేకంగా అనేకవ్యక్తులు చెప్పారు. అయితే, కాంగ్రెసుకే తోచి, కాంగ్రెసువారే ఈ సమస్యను ఎత్తుకొని,

భారం నహిస్తున్నారంటే ఇది యెంతో శుభ సూచకం.

ఈ దేశమున పరిశ్రమాభివృద్ధి స్పష్ట కరంగా జరగాలంటే ముఖ్యంగా ఒక జాతీయ ప్లానింగు కమిషను (National Planning Commission) ఉండాలి. ఈ సంఘము యొక్క ఆధిపత్యముక్రిందనే పరిశ్రమలను స్థాపించి, వృద్ధి చేయాలి. మొదట దేశమంతటను ఒక ఆర్థిక సర్వే చేయాలి. సహజసంపత్తు బట్టియు, ఇతర సౌకర్యాలను బట్టియు, పరిశ్రమలు ఎక్కడ స్థాపించినయెడల ఎక్కువ వర్ధిల్లునో యోచించి స్థాపించవలెను. ఇవన్నియు నిర్ణయించుటకు ప్రభుత్వముయొక్కయు, పారిశ్రామిక, వ్యాపారానుభవంగల ప్రత్యేకవ్యక్తుల యొక్కయు, అగ్గిశాస్త్రజ్ఞుల యొక్కయు, ఇతర శాస్త్రవేత్తలయొక్కయు సాహాయ్యము అవసరము. ఇటువంటి జాతీయ ప్లానింగు కమిషను నొకదానిని, పారిశ్రామిక నిర్ణయ సంఘము నొకదానిని, పెంటచే స్థాపించుటకు ఈమధ్యసయిన పారిశ్రామికమంత్రుల సభలో తీర్మానము జరిగెను. ప్రస్తుతం వాటి కొరకు ఏర్పాట్లు జరుగుచున్నవి. ఈ జాతీయ ప్లానింగు కమిషనుకు అధ్యక్షుడు శ్రీ జవహరలాలు నేత్రులుగాను. ఇంతకంటే నంతోపకరమైన వార్త వారియుకటి వుండబోదు. ఆధునిక దృష్టి, పవనవిజ్ఞానం, ప్రపంచానుభవం, భావోన్మత్త్యము — వీటి యన్నిటికి తోడుగా, అంగారానికి సువాసన లుబ్ధిసృష్టి లుఖండమైన దేశభక్తి, అపారమైన సేవాసక్తి కలసిన మహావ్యక్తి. బుద్ధిమంతుడు; గీరుడు. ఈయన ఆధిపత్యము క్రింద, మన దేశముయొక్క ఆర్థికాభివృద్ధి

సత్వరింగాను, సవ్యంగాను బహుగుతుందని ఆశించవచ్చు.

మన దేశంలో నిజమైన పరిశ్రమాభివృద్ధి కావాలంటే ప్రస్తుతవిద్యావిధానంకూడా పూర్తిగా మారాలి. పరిశ్రమలకు ఉపకరించే విద్యను ఎక్కువగా నేర్పాలి. కేవలం సారస్వతంగా వుండే విద్య లాభంలేదు. చదువుకొన్న మనయువకులలో ప్రస్తుతంఉండే నిరుద్యోగసమస్య హృదయవిదారకంగా వుంది. పూర్వ మెప్పుడో ప్రభుత్వానికి పాలనా సౌకర్యముకోసం గుమాస్తాలను తయారు చేయడానికి పుట్టబడిన విద్యావిధానముట. నేటికిని అంతకంటే ఉన్నతాశయం లేకుండానే వుంది. ఈలోపం అందరినీ ఇప్పుడే బాగా తెలుస్తున్నది. పారిశ్రామికవిద్య గరవుటకు ఇదే మంచితరుణం. ఈ ఉద్దేశమే కొంతవఱకు వార్ధావిద్యావిధానంలో కనబడుతోంది. అయితే, వారి ఆర్థికభావాలు, వారి అర్థశాస్త్రం అంతా వేరు. అది వేరేసమస్య. దానితో మన కిక్కడ పనిలేదు. ఇక్కడ ఇంకొకసంగతిమాత్రం చెప్పకతీరదు. ప్రస్తుత విద్యావిధానంలోని లోపాలు కష్టంగా కనబడుతున్నా ఆర్థికవిలువలు వచ్చి పారిశ్రామిక విద్య వస్తే, అసలు విద్యాభ్యాసముయొక్క ఆదర్శమే పోతుందనీ, విద్యాభ్యాసం కేవలం విజ్ఞానానికేయనీ, ఈ ఉన్నతాదర్శాలు ఎవరో తప్ప అన్నట్టుగా వాదించే పెద్దలున్నారు. నేటి ఆర్థికపరిస్థితులలో ప్రస్తుత విద్యావిధానంలో విద్య నభ్యసించి, అనుభవం కలిగి, అందులోవుండే లోపాలు బాగా నాటిన పిన్నలమాటలు పాటిచేయరు. విద్యకు ఉండవలసిన వైకదర్శాలు తప్పని ఎవ్వరూ అనరు. కాని ప్రస్తుతపరిస్థితులకు సంబంధ

మున్న విద్యకూడా చెప్పమంటారు. పుట్టిన ప్రతిమనిషి బ్రదకాలిగనక ఆర్థికంగాకూడా నిలునడంకే విద్య చెప్పమంటారు. ఇదే తప్ప? చదువుకోనివానికింక, చదువుకొన్నవాడు ఉత్తిముడే కాపచ్చుకాని చదువుకొన్నదరిద్రునికంటే చదువుకొన్న భాగ్యవంతుడు ఇంకా ఉత్తిమోవి; ఇంకా మనోవికాసం కలిగియుంటాడు. ఇదే మాత్రమే. విద్యావిధానంలోవుండే ఈలోపం కప్పపుటచి, ఆర్థికవిలువలకి విద్యావిధానంలో తావులేదని, ప్రస్తుతయువకుల నిరుద్యోగ సమస్యకు ప్రభుత్వం కారణమనీ, సంఘం కారణమనీ, ఆర్థికనిర్మాణం కారణమనీ, భారమును ఇతరులపై త్రోసిపుచ్చడం అనమంజనంగా కనబడుతుంది. ఈదృష్టి తప్ప అయితే ఆత్మవికాసానికి, సత్కృత్యానికీ (కవిత్వమంటే బాహుళ్యంగా భావసౌష్ఠవమంతా వచ్చేస్తుంది) ఉండాలన్న శారీరక సౌకర్యాలలో “ఆత్మ కింఘనభోజనము”ను కూడా చేర్చిన అల్లసాని పెద్దనను మాలాంటి మూర్ఖులలో కలపాలి. అయితే దారి తప్పవలసివచ్చింది. పాఠకులు మన్నించాలి. ప్రస్తుతవిషయాన్ని గురించి గమనించవలసిందేమిటంటే : మనదేశంలో పరిశ్రమలు అభివృద్ధికావాలంటే పారిశ్రామికవిద్య ఎక్కువగా నేర్పవలెనని.

పారిశ్రామికవిద్యాభ్యాసమేగాక సూతన పరిశ్రమలు పుట్టుటకు, పుట్టినపరిశ్రమలు జీవించి వర్ధిల్లుటకును స్థిరంతరం పారిశ్రామిక పరిశోధన మవసరం. ఈపరిశోధన చేయుటకు ఒకసంస్థ ఉండాలి (Industrial research Council). వ్యవసాయంలో పరిశోధనకై మనకు ఇప్పుడొకసంఘము ఉన్నది. ఇలాం

టిచే పారిశ్రామికాభివృద్ధిని గమనించుట ప్రధానము. ఈ దిశ్చనకు వాగ్దే అన్ని అవకాశాలు కలుగజేయుచున్నవి; అన్ని సమయాలూ సమకూర్చుచున్నవి. ఈ దిశ్చన చేయడానికి మూడు, నాలుగు సంవత్సరములక్రితం మా ప్రభుత్వ మొకసంస్థను ఏర్పాటుచేసినది. ఇండిస్ట్రియల్ రిసెర్చ్ బ్యూరో (Industrial Research Bureau) అనే పేరుతో ఒకటి ఏర్పాటుచేసింది. అయితే అది జాతీయంగా లేదు. ఏటా ఒకప్పుడు మాత్రం సమావేశమవుతుంది. అప్పుడు ప్రత్యేక దిశ్చనల వ్యాసాలు ప్రవర్తిస్తున్నాయి. ఇవి దేశానికి ఇది ముగిసినవరకు ఉపయోగంగా ఉన్నవో చెప్పటం వీలులేకుండా ఉన్నాయి. ఏదైనా సమయమున కొంచెం జాతీయంగా ప్రవర్తిస్తే, దేశీయీకరణాభివృద్ధికి బాగా ఉపయోగపడుతుంది. ఇండిస్ట్రియల్ రిసెర్చ్ బ్యూరో పారిశ్రామికాభివృద్ధిని ఎక్కువగా ప్రోత్సహించుటచేతనే పారిశ్రామికాభివృద్ధిని ప్రోత్సహించుటచేతనే పారిశ్రామికాభివృద్ధి అనే బాగుంది. కనుక ఈ దేశంలో కూడా అది బాగా ప్రోత్సహించి పారిశ్రామికాభివృద్ధిని పెంచుట చాలా అవసరము.

అటుగా, మన దేశంలో పారిశ్రామికాభివృద్ధిని పెంచుటకు వాటికి ఉపయోగపడే బ్యాంకులు, ఇతర సంస్థలను సులువుగాను, క్రమంగాను అమలుచేయి వీలైన సదుపాయాలూ ఇప్పటికంటే ఎక్కువగా కావాలి. మన దేశంలోని బ్యాంకుల సంఖ్య చాలా తక్కువ. ఇంకొకటి ఎంతో తక్కువ వైశాల్యము గల కొన్ని పారిశ్రామికాభివృద్ధిని పెంచుటకు లభించుచున్నాయి. దేశంలో ఉన్న బ్యాంకులైనా శక్తివంతములే

కుండా పనిచేస్తున్నాయని చెప్పలేము. ప్రజలకు ఉపయోగపడే విధానం లేదు. కాబట్టి ఈ పారిశ్రామికాభివృద్ధిని పెంచుటకు ప్రభుత్వం ప్రయత్నించాలి. ఇంకను ఎన్నియో కొత్త బ్యాంకులు రావాలి.

ఇంకోవిషయం. ఏదేమైనా పారిశ్రామికంగా గొప్పననం సంపాదించాలంటే, అసలు పారిశ్రామికాభివృద్ధికి ఆధారభూతమైనవి, మూలముని చెప్పగలిగినవి కొన్ని పారిశ్రామిక మొదట బాగా పెరగాలి. వీటినే ఇంగ్లీషులో 'కీ ఇండస్ట్రీస్' ('Key Industries') అంటారు. అవి లేనిచే దేశీయ పారిశ్రామికాభివృద్ధి పెరచుకొనడం సులభంగా ఉండదు; అంటే, మిగిలిన పారిశ్రామికాభివృద్ధిని వాటియభివృద్ధికి నాలుగు భాగం దేశముపై ఆధారపడుట తప్పదు. యంత్రాధికారమును తయారుచేసే పారిశ్రామికాభివృద్ధి, గాడి పారిశ్రామికాభివృద్ధి, రైల్వే పారిశ్రామికాభివృద్ధి, అల్యూమినియం పారిశ్రామికాభివృద్ధి, యంత్ర సామగ్రి తయారుచేసే పారిశ్రామికాభివృద్ధి మొదలైనవి ఇలాంటి మూలపారిశ్రామికాభివృద్ధి. ఇవి దేశంలో లేకపోతే పారిశ్రామికాభివృద్ధి పెరగదని చెప్పదు. ఇవి లేకపోవడమే మానవ పారిశ్రామికాభివృద్ధిని పెంచుటకు ఇది ఇంకొకటి ముఖ్యమైనది. ౧౯౧౬ - ౧౯ సంవత్సరములలో మన పారిశ్రామికాభివృద్ధి కొంతగా వికాసించినది. పారిశ్రామికాభివృద్ధి ౧౯౧౧ - ౧౯౧౨లో మన వ్యాపార శుల్కాధికారమును గురించి, పారిశ్రామిక రక్షణను గురించి విచారణచేసిన ఫిస్కల్ కమిషన్ (Fiscal Commission)గాని వీటికి తగిన ప్రాముఖ్యము ఇవ్వలేదు. అది మన దేశంలో వృద్ధిని పెంచలేదు. కనుకనే మన పారిశ్రామికాభివృద్ధి ఇంత సీతనంగా ఉంది.

కాబట్టి ఇకముందైనను మనఃపరిశ్రమలు త్వరగా నాటుకోవాలంటే ఈమూలాధారమైన పరిశ్రమలు మొదట బాగా స్థాపించాలి.

ప్రస్తుతమున్న పరిశ్రమలనుకూడ ఇంకా బాగుచేర్చవలెను. ఇందునిమిత్తము పశ్చిమ దేశాలలో పరిశ్రమల వాడుకలోవుంది. దానిని “రేషనలైజేషన్” (Rationalization) అని అంటారు; అంటే పరిశ్రమల, నిర్వహణములో పరిక్షణ పూర్తిగా ఉపయోగించి, సాధ్యమైనంతవరకు అన్ని విధములుగాను మితవ్యయంచేసి, ఖర్చులను తగ్గించుట; శాస్త్రవిజ్ఞానమును వినియోగించి ఉత్పత్తి ఎక్కువగాను, శ్రేష్ఠముగాను చేయుట. పరిశ్రమవిధానంలో పరిశ్రమైన దూబరా వుండకూడదు. మనదేశంలో ఈ పరిశ్రమ విధానముగా విస్తరించవలెను. పరిశ్రమ నిర్వహణములోనేగాక పరిశ్రమల స్థాపనలోగూడ విచక్షణ ఉపయోగించి పరిశ్రమలు ఎక్కడ ఉంటే దేశమునకు శ్రేయోదాయకమో విచారించి మరియు స్థాపించవలెను. అల్లాగాక ప్రత్యేక ధనికులయొక్క స్వీయప్రయత్నమునకు పదలిపెడితే దేశముయొక్క ఆర్థికాభివృద్ధి యధేచ్ఛముగా నుండునుగాని శిక్షితముగాను, శ్రేయోదాయకంగాను ఉండదు. అలాంటి పరిశ్రమాభివృద్ధిలో కొన్ని అనర్థములుండును. దేశములోనే రాష్ట్రములలో మనఃస్పర్థలు ఏర్పడును. కనుక పరిశ్రమాభి

వృద్ధి క్రమంగాను, శిక్షితంగాను వుండవలెను.

ఇ వన్నియు గాక పరిశ్రమలకు ప్రభుత్వ రక్షణముకూడ కావలెను. ఇది ఆఖరున చెప్పటచేత అంత ప్రధానమైనది కాగని అర్థం చేసికోగూడదు. మనదేశంలో నిజమైన పరిశ్రమాభివృద్ధి కావాలంటే ప్రభుత్వ రక్షణము అత్యంతావసరము ఈ రక్షణవిధానము అనేకరకాలుగా వుండును. పరిశ్రమలకు విరివిగా విరాళము లిచ్చుట, దిగుమతి సరికులపైన సుంకములు విధించుట మొదలైనవి. అంతర్జాతీయ పోటీలో స్వదేశ పరిశ్రమలు నిలువగలిగియుండుటకు అన్ని అనకాశములను సమకూర్చుటయే వీటి ఉద్దేశము. అయితే ఈ పారిశ్రామికరక్షణసమస్య ఒక మహాగాధ; అట్టిగీర్జనమైనది. మన ప్రభుత్వమునకు పారిశ్రామికరక్షణమంటే అంతగా నచ్చదు. మన అర్థశాస్త్రజ్ఞులలో గూడ భేదాభిప్రాయము లున్నవి. ఈ సమస్య ఇక్కడ చర్చించడానికి చాల పెద్దది, వీలుండదు. మరొకమారు ఎత్తుకొనెదను. ప్రస్తుతం పారిశ్రామికంగా మనదృష్టి మగలిగినదికనుకను, కార్మిగిస్తో తీవ్రంగా ప్రయత్నిస్తున్నదికనుకను, మనదేశంలో పరిశ్రమాభివృద్ధి ఇటువైన జయప్రదంగా జరుగుతుందని ఆశించవచ్చు.

స్వతంత్ర గ్రామపరిపాలనము

తన్నేటి విశ్వనాథం

మద్రాసు గవర్నమెంట్ మార్టిమెస్ (శ్రీ) టంగుటూరి ప్రకాశంశాస్త్రిగారు మంత్రి పదవీస్వీకారము చేసినప్పుడు దేశంలో పర్యటనం చేస్తూన్నప్పుడు స్వతంత్ర గ్రామ పరిపాలన (autonomous village administration) గురించి విచారించి ఇచ్చే ఉపన్యాసాలలో చేస్తున్నావన్నారు. దాని పైని దేశంలో కొంత సంచలనం, కొంత ఉత్సాహం కలిగిన సంగతి అందరి తెలిసిన విషయమే.

ప్రప్రగమంలో కట్టలూగు పట్టణమందు ఒక బహిరంగసభలో ఈ సంతాటూకు ఉపన్యాసాలు చేపట్టినందుకు ఫలాంగా ఒక యువకుడు యువజనులను తీసుకొని సన్మాన పత్రం చదువుతూ, స్వతంత్ర గ్రామపరిపాలన విధానాన్ని సర్వరంగా అమలులోకి తేవలసినదని నొక్కి చెప్పాడు. చెప్పినప్పుడు అయిదారు నేలమంది గల ఆ ప్రేక్షకబృందం లోనుండి హర్షధ్వనులు, కరతాళ ధ్వనులు చెలరేగాయి. అనేకమంది ముఖాలలో ఒక నూతనమైన ఉత్సాహకళ కనిపించినట్టయింది. తరువాత ఉత్తరప్రదేశ్ లో పర్యటనం కావిస్తూంటే నందలశరబడిని వచ్చిన సన్మానపత్రాలు ప్రతిదానిలో ఈ స్వతంత్ర గ్రామపరిపాలన విధానాన్ని అమలులోకి తెచ్చి, మనదేశాన్ని రక్షించవలసినదని ప్రతివారు రాజకీయసంఘాలైతేనేమి, వైకుంఠసంఘాలైతేనేమి, యువజనసంఘాలైతేనేమి అంతమంది

కూడా ఏకగ్రీవంగా ఒకకొత్తయిన ఆపే శంతో, ఆశతో కోరారు.

అది మొదలు మనరాష్ట్రంలో ప్రజానాయకులు కనిపించినప్పుడల్లా ఇదెప్పుడీ చెప్పడని ప్రశ్నిస్తున్నారు. మనదేశంలో ప్రాచీనకాలం నుండి వస్తూన్న సంప్రదాయానికి నూతన విధానం అనుగుణమయినదికాబట్టి కావాలని అడిగినవా రెవ్వరూ ఈవిధానంయొక్క వివరా లేమిటి, ఈవిధానం అమలులోకి వస్తే ఇప్పుడున్న పద్ధతులుగతీ, ఉద్యోగస్తుల గతీ ఏ మవుతుందని ఎవరూ చర్చచేయడానికి, విమర్శచేయడానికి ఆవేదనపడలేదు. తమయొక్కగాని, తమ చుట్టూయొక్కగాని ఇట్లా వాకిట్లా పడిన పోతాచునో, మేనమామ కట్టకునేయిల్లు కట్టడం పాడవుతుందనో, తాము పెట్టుకొన్న పదయినా ప్రయాణ ఉత్సాహానికి భంగం వస్తుందనో ఆలోచించుకోకుండా వీరిలిగా అయితే సకాలమందు సస్యాభివృద్ధికి, దేశక్షేమానికి, ప్రాణపోషణానికి అవసరమైన వస్తాన్ని కోరుతారో ఆరితిగానే ప్రజలందరూ ఈ నూతనమైన స్వతంత్ర గ్రామపరిపాలన విధానంయొక్క ఆగమనాన్ని విమర్శన అక్కరలేకుండానే కోరుతున్నారు.

అయినప్పటికీ లక్షలకొద్దీ, కోట్లకొద్దీ ప్రజలయొక్క రాజకీయ జీవనప్రవాహాన్ని కొత్తదారికి మళ్లించేటటువంటి ఈ కొత్త పద్ధతి అమలులోకి తేవలెనంటే దీనివీ లేలాగు,

దీని సాధకబాధకా లేమిటి, దీని నివారణ లేమిటి అని తక్కించేవారియొక్క అనుమానాలు తీర్చడం పీఠాయకం; ఎందుచేతనంటే పదిహే నిరవైసవత్సరాలు హోరాహోరీగా పోరాడి బాధ్యత లేని దొరతనాన్ని తప్పించి, రాష్ట్రప్రభుత్వంలో మంత్రుల స్వాతంత్ర్యానికి అడ్డురాము అని గవర్నరులదగ్గర వాదనాలు పుచ్చుకొని చక్కగా నూటయేడై నవత్సరాలయి వచ్చిన సంప్రదాయప్రకారంగా చెన్నపట్టణంలో కూర్చుని రోకోట్ల కుంభాక్షరి ప్రజలమైన సర్వాధికారములూ చెలాయించడానికి బదులు విప్లవనిరీతియినా కార్యనిర్వహణంమూలక శత్రువు చేతిలో ఉంచుకొని, తిక్కన సరిపాలన కార్యక్రమమంతా స్వతంత్ర గ్రామసంఘాలలోనే రూపుదిద్దేసి, వాటికే అధికారం అప్పగించుతామని చెప్పటంలో అధికారిగా భిలామలకు ఆశ్చర్యంగానే ఉంటుంది. కాని ఇర దేశీయులవిధానాన్నంటే, బానిసత్వం నుండి తప్పించి మనజాతీయతను పునస్సృష్టి చేసి, సర్వజనసౌఖ్యదాయకమైన రాజ్యాంగ విధానాన్ని నెలకొల్పడంకోసం సత్యాగ్రహ సమరంచేసి బయటికి వచ్చినవారికి ఆశ్చర్యంగా ఉండదు. ఉండకపోవడమేకాకుండా ఇది ఆసత్యాగ్రహసమరానికి సహజమైనట్టి పరిణామంగా, అపేక్షణీయమైనది అనిపించి పెంపు చేయవలసిన ప్రజాస్వత్వంకింద అగ్ర పడుతుంది.

ప్రాచీన కాలమందు మన దేశముయొక్క శోభాసౌభాగ్యములకు స్వతంత్ర గ్రామ పరిపాలనవిధానమే మూలరహస్యమని యిదివరలో మనమంతా అధికారము లేని కాలమునందు చెప్పినదేకాని కొత్తది కాదు.

అధికారం లభ్యమైనతరువాత స్వాధికారాపేక్ష విసర్జించి, అట్టి సద్భావాన్ని కార్యరూపంగా అమలులోకి తెచ్చట ప్రశంసనీయం గదా! అనినే మన ప్రకాశంతులుగారు చేయడానికి పూనుకొన్నాడు.

మనుస్మృతిలోనూ, నారదస్మృతిలోనూ, వీనికి కొంతకాలం కిమ్మట వ్రాసిన అర్థశాస్త్రంలోనూ, వీటికింకా చాలాకాలమైన తరువాత వెలసిన విజయనగరసామ్రాజ్యము చరిత్రలోనూ, దక్షిణదేశంలోని తొండమండలం చరిత్రలోనూకూడా స్వతంత్ర గ్రామపాలనజనపదాలను గురించి, వాటి ఉత్పత్తిప్రతును గురించి వ్రాసివున్న సంగతి అందరకూ తెలిసినదే. ఆనాటి రాజులు గిర్మింక కారం గాజులు ఈ గ్రామాలయొక్క ఆంతర్యవహారాలలో ఏమీ జోక్యం కలుగజేసికొన్నట్లు కనిపించదు. ఈ గ్రామాలయొక్క పెంపూ, వాటి కవసరమైన రక్షణమూ సమకూర్చుట, లలితకళలను అభివృద్ధి చేయుట, వాటికి సగిన ప్రోత్సాహ మిచ్చుట మూలక సామ్రాజ్యధిశతులు శత్రు యొక్క పూచీకింద చూచుకొన్నట్లు కనిపిస్తుంది. ఆకారణంచేతనే మన గ్రంథా లేని చూసినా గాజులతాలూకు చరిత్రలలో ఈ మీద చెప్పిన విషయాలు కాక ప్రజలజీవనాన్ని గురించి ఆట్టే వ్రాసివుండదు. ఈ స్వతంత్ర గ్రామాలయొక్క పటుత్వం ఎంతటిదోగాని తూర్పు ఇండియా నర్తకసంఘంవారు మన రాజధానిని ఆక్రమించుకొనేనాటికికూడా ఈ గ్రామపరిపాలనావిధానం సంపూర్ణంగా సాగుతూన్నట్లు గ్రాంటుదొర వ్రాసిన ఉత్తర సర్కారులచరిత్రవల్లా, విల్క్సన్ మైసూరు చరిత్రవల్లా, చెన్న పట్టణ పభుత్వం తాలూకు

ఇతరమైన కాగితాలవల్లం గోచరమవుతోంది. ఇదికాక, హాన్ ఆఫ్ కమన్స్ వారు నియమించిన సెలెక్టు కమిటీవారు ౧౮౮౧-౮౨ సంవత్సరంలో వ్రాసిన అయిదవనివేదికలో గ్రామసంస్కరణలకు విధానాన్ని నిర్ణయించారు. ఆందులో పురాతనకాలంనుంచీ కూడా ప్రతిగ్రామంలోనూ గ్రామమున విభిన్నత కలదు, కరణం, పెట్టి, తొంగి, సర్కిటి, కమ్మరి, కుమ్మరి, నడ్రంగి, ముగలి, చాకలి, పురోహితుడు, బ్రాహ్మణి, గాయకుడు, వీటి మేరకాని మొదలుగాగల గ్రామపరిపాలన ప్రతిగ్రామానికిన్న నిర్ణయంగా ఉన్నట్లున్నూ, గ్రామమంతా ముఖ్యగ్రామాఉద్యోగస్థులుగా మునునగు కరణం, పెట్టి, తొంగి, సర్కిటి, కమ్మరి, గ్రామంలో నచ్చే అన్ని విధాలుగా తగాదాలను గ్రామసంస్కరణలో తీర్మానం చేస్తున్నట్లున్నూ, ప్రతిగ్రామంతా లాగు భూమి భూదాన సభలు, సన్యాసులు, అక్షమొదలుగాగల లెక్కలు, వాటితాలూకు పరిమితి, నిలువ, జున్నాభా, పశువులెక్కలు, సాగుచేసే విధానం, సాగుచేసే విధానాలు, పంటుల నిలువల వ్రతభాగ మొదలైనవి భాగ మంశ-పీఠితాలూకు అన్ని వివరాలు, ఇతరమైన గ్రామపరిపాలనలకూ పం కరణం లెక్కలు వ్రాస్తూన్నట్లున్నూ, ఈ మార్పులుగా గ్రామాల లెక్కలన్నీ సమగ్రంగా వ్రాయడానికి ముహూనికంతా ఒకమగడ లాధికారి ఉన్నట్లున్నూ, అన్ని మహమ్మలు తాలూకులెక్కలూ కేంద్రీకరించి అనువత్సరమున్నూ వ్రాయుటకు ఒకరాష్ట్రాధికారి ఉన్నట్లున్నూ ఆనివేదికలో చెప్పివున్నది. వీటిమూలంగా రాజనకున్నూ, మంత్రులకున్నూ దేశంలోని పరిస్థితులు పూర్తిగా

అవగాహన చేసుకొనేటందు కనకాశం ఉండేదనిన్నీ, ఈలెక్కలు కన్నీవోట్ల ఉండడం చేత, శిస్తులు పన్నులు ససూలుచేసే ఉద్యోగస్తులు ఆక్రమాలు చేయడానికి ఆట్టే వీలుండేది కాదనిన్నీ, ఆక్రమం చేసేవారిని పెంటనే స్వకొనేందుకు వీలుగా ఉండేదనిన్నీ, ఈ గ్రామపరిపాలన ఈ కారణముచేత మహాతృప్తి మయినదనిన్నీ ఆ సెలెక్టు కమిటీ నివేదికలో వ్రాసిఉంది. ఈ కట్టుబట్టులో ఉన్న కారణంచేత రాజ్యాలు మారినా రాజులు మారినా, గ్రామాలు కాని గ్రామపాలిమేరలుకాని వారసత్వేనా పచ్చే పరివారంకాని ఎన్నడూ మారలేదు. యుద్ధంవల్ల కాని, కరువువల్ల కాని ఒక్కొక్కప్పుడు గ్రామాలు నిర్జనమైనా, గ్రామాలు వాటి పాలిమేరలు ఎన్నడూ మారలేదు. లేచిపోయిన ప్రజల తమ కనుకూల మైస్పండు తీరిగి వచ్చి తమతమతాలూకు ఆస్తులను నిర్వివాదంగా ఆక్రమించుకోగా, తీరిగి గ్రామపరిపాలన యావన్మాది ఈను పునస్సృష్టి అయి, గ్రామపరిపాలన ముమ్మారుగా జరిగిపోయేది.

సూక్ష్మ కండియన్ నర్తక సంస్థలవారు నర్తకాని కని ఆకర్షణలుగా, నర్తకులుగా, ప్రతిగ్రామాలకుగా వచ్చి కాలక్రమేణ మన దృష్టికర్తా వారి ఆదర్శకర్తా రాజ్యాధికారులయ్యేంతికి మనరాజధానిలో ఆమలులో ఉండే వైన వర్ణించిన గ్రామ విధానం వారియొక్క కార్యసాధనానికి అనేక సాగులు ఆధ్యంతరంగా కనిపించేది. కొన్ని కొన్ని సమయాలలో వీరి జబ్బున్నీకి ప్రతిగా గ్రామాలు గ్రామాలు బీడుపెట్టి గ్రామస్థులు ఇతర స్థలాలలోకి వెళ్లి పోయినట్లున్నూ,

గ్రామస్థులమూట తిరిగి చెల్లేవరకూ గ్రామం లో ఒక 'కానీ' భూమయినా సాగు కానట్టు న్నూ, సాగయినా దమ్మిడి కంపెనీవారికి చెల్లనట్టున్నూ, ఇందువిషయమై కంపెనీ వారు ఇరుగు పొరుగువారల సహాయమో, సిపాయి సిబ్బంది సహాయమో పొంది వ్యవ హారాలు చక్కబరుచుకొనుటకు బంధపడ్డ ట్టున్నూ పాతకాగితాలలో కనిపిస్తుంది. కంపెనీవారు తమరాజ్యం ఇక్కడ చిరస్థాయి గా, పునాదిబలంగా చేసుకోవలెనంటే ఈ స్వతంత్ర గ్రామపరివారంయొక్క పలుకుబడి తగ్గించినగాని ప్రయోజనంలేదని కంపెనీ ఉద్యోగస్తులు కనిపెట్టినట్టుగా కనిపిస్తుంది.

ఇది ఈలా గుంటూరులో కంపెనీవారు పద్దెనిమిదివందల ఒకటవసంవత్సర మున్నే నరికి చెన్నపట్టణరాజధానంతా అనేకవిధా లుగానున్న, అనేకసాధనాలతోనున్న శమ స్వాధీనం చేసుకొన్నారు. వర్తికులు చక్ర వర్తిపదాపూఢులైనారు. రాజ్యాంగవిధానం యొక్క భారమంతా నిర్వహించవలసిన అగ త్యం అనుకోకుండానే వారిమీదకి వచ్చింది. గతశతాబ్దంలో వారు వారి అనుభవము లోనికి వచ్చిన మిత్రలాభ, మిత్రభేదాలూ, సంధి విగ్రహాలూ వారివంట బట్టి దేశము యొక్క బలమంతా గ్రామాలలో ఉండనీ, గ్రామాలబలమంతా స్వతంత్ర గ్రామపరిపాలనవిధానంలో ఉండనీ గ్రహించి ఈ పద్ధతిని మార్చడానికి కావలసినయత్నాలు చేశారు.

రాజ్యాంగవిధానంలో ముఖ్యమైనవిష యాలు రెండు : ఆదాయశాఖపరిపాలన, న్యాయశాఖ పరిపాలన. ఈ రెండింటినీ గ్రామా లలోనుంచి తప్పించినట్లయితే గ్రామాల యొక్క కట్టుబాట్లు తప్పి వాటియొక్క పలు

కుబడి తగ్గుతుందని ఆకాలపు శాసనకర్తలు గ్రహించినట్లు తోస్తుంది. కిస్తులు వసూలు చేయడానికి, పన్నులు కూడగట్ట గ్రామం మొత్తంమీద ఇవ్వవలసిన రాజధానిని గ్రామపెత్తన పాగువర్గమున వసూలుచేయ డానికిమాత్రం ప్రభుత్వంవారు ప్రత్యేకలుగ జేసుకొంటే గ్రామంలోఉన్న పన్ను సాంఘిక బలం, ఐకమత్యం అగ్లాగే ఉంటాయి. కంపెనీ వారు వచ్చి 'సపొరుగువాడిని' పీడికు లేదనీ, సప్ర సీష్యసహారాలునుగురించి, ససాగు కష్ట సుఖాలనుగురించి గ్రామపరిపాలనపై తో సంబంధం లేకుండా పురుగుబాటుచేసేవారి యొక్క ఆగ్రహానుగ్రహాలతో అవసరంలే కుండా తిన్నగా ప్రభుత్వంపారిశ్రాంశే నిర్వహించుకోవచ్చుననీ, సతగా అయితే సగ్రా మస్థానో సంబంధం అక్కర లేకుండా కొత్త గా నిర్మించే వ్యాయస్థానాలతో సప్ర పరిష్కరించుకోవచ్చుననీ పనాడయితే గ్రామస్థులతో అన్నారో అనాడే గ్రామపరిపాలనవిధా నానికి, పూర్వమునుంచీ ముగ్గున్న గ్రామాల కట్టుబాటుకీ ఒక గట్టిబిచ్చ శగిలిగింది.

ఒక పాద, పదిహేనుసంవత్సరాలు మాత్రం ఈ రెపిన్యూన్స్ ధృతి గ్రామం మొత్తం మీద జరిగాలనా? లేక ఏరైతూ కారైతుకు విడదీసి, ఏపొలంపై కుప్పిలగ ఉడమచ్చి వ్యక్తి గతంగా జరిగాలనా అని ప్రభుత్వద్యోగుల లో తీవ్రమైన వివాదాలు జరిగాయి. కొంత మంది ఉద్యోగస్తులు అనుస్మృతంగా వచ్చే పాతపద్ధతి, అనగా గ్రామ మొత్తం పైనే వ్యవహరించడం మంచిదని వాదించారు కొంత మంది గ్రామసంఘాలను విడదీసి ప్రత్యేకంగా రైతులతోనే వ్యవహరించడం మంచిదని చెప్పి వాదించారు. ఈ రెండవరికంపాదన చేసిన

వారిలో ముఖ్యము చెప్పవలసినది ఏమంటే
రోడ్డులో ఇంజనీరులు ప్రగహంగా నడిచి
వున్న సర్కిల్ ముందుకు వచ్చి, ఈయన ముట్ట
మొదట కిల్లెస్టరుగారి వద్దకు, ఆయనను
ఇంట్లోనుండి పిలిచి, గవర్నరుగారి వచ్చి,
రైతువారీకొని పరిశీలించి, అంతటిలోను
జమీన్దార్లను కలవరించి, ముందుగా,
స్థాన చేశాడు. ఇంకొకరు రివ్యూ అండ్ ౧-వ
సంవత్సరంలో ఏ కలెక్షనారు గ్రామపంచ
యతీలను పిలిచి, గవర్నరు, ఇల్లా
న్యాయస్థానాలను, అప్పుడు న్యాయస్థానాలను
నిర్మాణం చేశాడు. "నానుగతులకోసం
నా గ్రామంలో నా కలెక్షనారు ఏ నిలేకా.
నాకు ప్రభుత్వములో ఉన్నాను. నాపా
లం పంకినా ఉన్నాను. ఆ కష్టసుఖాలు
నావేకాని నా కలెక్షనారుగారు వారు
నాతో జోక్యం చేసుకోనున్నారు; వారి
జోక్యం నాకూ అక్కరలేదు. నా అస్తి
విషయమై ఏమయినా పదాలు వస్తే
ఈ గ్రామస్థులతో నా కేసు ఏది? ఇల్లాకోర్టు,
సదుకోర్టు, స్థానిక కోర్టు నావక్కు
లను కాపాడుతుంది" అనేటటువంటి వ్యక్తి
మైన భావం కలిగి సాధుక అయిన మత్తె
భావాన్ని చూపించి, దుర్బుధిమే రాను
రాను మనం ఇంజనీరుగారి వద్దకు పరి
శీలి. ప్రతిచిల్లరవ్యవహారమునకీ పిల్లలూళ్ల
ఉన్న ప్రజల చెన్నపట్టణంవరకూ వస్తే నీకాని
పరిష్కారం కాదు. కోర్టులో వచ్చే అనేక
వ్యవహారాలు, వివాదాలు గ్రామనించినట్ల
యితే నూటికి ౯౦ వాళ్లు గ్రామపంచాయ
తీలు ఉన్నట్లుయితే అది పరిష్కరింపవలసిన
విషయంలేకాని అంతకన్న హెచ్చయినవి
కావు. ఇంతేకాదు; గ్రామంలో వచ్చే వివా

దలను పరిష్కారంచేయడానికి బుద్ధికుశల
తా, వస్తువరిశీలతా, న్యాయవిచక్షణా, అవ
కాశము గ్రామస్థులకే ఉండని నాలభి
మతం. పోలిమెరతగాయదాలా, పటిలగాయ
దాలా, అస్తుల అన్యాయ అక్రమాలా, ఇచ్చి
పుచ్చుకోవాలా? — ఇంకాలో ఏవ్యవహ
రాలయొక్క నిజానిజం తెలుసుకొనుటకు
పోరు దాటి బయటికి రావలెను? బయటికి
ఏంతదూరం వస్తే నిజాని అంతదూరం అవు
తాము. కొంతమంది మిత్రులు 'ప్రీవీ' నిలు
వారుకూడా నిర్ణయించలేకపోవంటి న్యాయ
గూత్తు లుంటుందో, వాటిని పిల్లలూరి
పంచాయతీలు సరితిగా నిర్ణయించగలవని
పరిచేపాడుతున్నారు. వ్యవహార సూక్ష్మ
జ్ఞానము, శాస్త్రవిదత్తుకలవారు లేకుండా,
వారివాదోపవాదాలు లేకుండా 'ప్రీవీ'కొన్ని
వారుసహితం ఒక్కతీర్చుకూడా చేయలేరు.
అలాంటప్పుడు నివాదస్థలంలోనికే వచ్చి,
నివాదయొక్క వినరాలన్నీ తెలిసిన పంచా
యతీయుడు ఆ న్యాయసూత్రసూక్ష్మతని
చెప్పడానికి చదువుకొన్నవారి కేయ అడ్డు
లేదు. అస్తులు కలిపారు, అనుభవించేవారు,
శమయొక్క కష్టనష్టాలను పరిచేవారు తమ
పరిష్కారంలో గ్రహించలేకట్టి న్యాయగూత్తు
ఉండని నీ ననుకోను. ఆకారణంచేత గ్రామ
ధానిలో గ్రామపంచాయతీలను సర్పరచి,
గ్రామంలో వచ్చే వివాదాలను వాటి తీర్మా
నంకోసమే వదలివేయడం మంచిదని నా
నమ్మకం.

న్యాయస్థానాలనుగురించి హెచ్చుగా
చెప్పడానికి కారణం ఏమనగా, దేశం
యొక్క జీవనానికీ, జీవనప్రవాహానికీ, ప్రజా
సమ్మేళనానికీ న్యాయస్థానము లున్న సగ

రాణీ ముఖ్యస్థలాలు. అట్టి సగరాలలోనే వాటి కానుకొని ఇతరసంస్థలన్నీ బయలుదేరుతాయి. ఆ కారణంచేతనే పల్లెటూరి పంటా ఫలితమూ ఇట్టి సగరాలకు వచ్చి పనియోగమవుతోంది. పల్లెటూరిలో ఉన్న సంస్థలు బలుస్తాయి; పల్లెటూర్లు చిక్కుతాయి. చిక్కినంతమాత్రాన అంత విచారం లేదు. గ్రామం యొక్క కట్టబాటే తప్పిపోతుంది; తప్పిపోయింది ఈస్థితి ౧౮౦౨ - వ సంవత్సరంలోనే ఆంధ్రమయింది. అందుచేత తిరిగి మన దేశానికీ కష్టప్రదాయినులుగా పల్లెటూర్ల సాభాగ్యం మెంచవలెనని వాటిన్యాయస్థానాలను వాటి కప్పజెప్పచేయాలి. న్యాయస్థానాలు ఇప్పించడమువల్ల గ్రామాలు చెడేయన్న సంగతి కేవలమున్ను నానెంటి గ్రామ జీవనోపాసవుల అభిప్రాయమే కాదు. ౧౯౦౯ - వ సంవత్సరంలో పార్లమెంటు వారు 'డి స్ట్రక్చరైజేషను కమిటీ' అని ఒక సంఘాన్ని ఏర్పరిచారు. అందులో సభ్యులు ఒక్కరవేతచంద్రదత్తాత్రేయ మిగిలిన వారందరూ ఇంగ్లీషువారే. వారు మనచరిత్ర చిత్తగించి, 'ఎవ్వడైతే సంచాయతీల బలమణి, జిల్లాన్యాయస్థానాలను పై కెక్కించారో ఆనాటినుంచే పల్లెటూర్ల సాభాగ్యము కగిన దని వ్రాసిఉన్నారు. ఆ కారణంచేత మీద నే చేసిన మనవి అన్ని పక్షములవారు ఆలోచించదగ్గదే.

ప్రస్తుత మన రాజధానిలో భూమిపైని రాబడి దగ్గర దగ్గరగా ౭ కి కోట్లు అయి వుంది. ఇది వసూలు చేయుటకు, లెక్కలు వ్రాయుటకు సుమారు ౨౨ వేల మంది కరణాలు, రమారమి అదే సంఖ్యగల మునసబులు ఉన్నారు. ఇతరులైన కొందరు గ్రా

మోదోగ్యగ్రస్తులుకూ ఉన్నారు. వీరి శీతాల క్రింద సంవత్సరమునకు దగ్గరదగ్గరగా కోటి ఇరవైలక్షం రూపాయలు కర్చవుతోంది. ఏకేగాక రెవిన్యూ ఉద్యోగస్తులు, తాశీల్దారులు, జడ్జి కలెక్టరులు, కలెక్టరులు, పరిమైన బోర్డు ఫో రెవిన్యూ వారు ఉన్నారన్న సంగతి కూడా అందరికీ తెలిసిందే. మొత్తం యావత్తు సిబ్బంది సంవత్సరమునకు ౨ కోట్ల ౪౦ లక్షల రూపాయలు కర్చవుతోంది. తాశీల్దారులు జడ్జి కలెక్టరులు, కలెక్టరులు కేవలం రెవిన్యూ సంగులుపైనే కాగా బేరీకాక ఇతర మైనటువంటి కార్యాలుకూడా చేస్తూఉండడం వలన వీరికూ ఏదైన అంతా కేవలం రెవిన్యూ వసూలుకే కాదని చెప్పని మొత్తం మీద ఈ ౭ కి కోట్ల పనులుచేయడానికి ౧ కోటి ౭౦ లక్షలు వైగా వసూలు కర్చు అస్తతోందని అనవచ్చును. ప్రజాస్వామ్యత్రిత్విక రాష్ట్రంలో నచ్చిందని చెప్పిందనవలె రెవిన్యూ వసూలుచేయడానికిమాత్రమే ఇంకా కర్చు అవసరమా అని అనిచస్తోంది. ఇది తగ్గించుటకు మార్గము లేదు అని సంశయం కలుగుతోంది.

పురీయకంగా గ్రామసరిపాలనా పద్ధతిలో గ్రామంలో సంజీవ శక్తులనుండి మొట్టమొదట గ్రామోద్యోగస్తుల కిన్వనసిన భాగం కొన్ని పెట్టినవారు వారు రైతుభాగం రైతుకీ, రాజభాగం రాజుకి అప్పజెప్పే వారు. గ్రామోద్యోగస్తులకు తమవని చేయడానికిగాను మాన్యాలు సగళపారంభముగా వచ్చేవి ఉండేవి ప్రస్తుతం ఈ పద్ధతి పోయింది. గతశతాబ్దం మధ్యభాగంలో అమ్ముటకు, కొనుటకు కానటువంటి ఆస్తి నిజమైన ఆస్తి కాదనేవాదం ప్రబలి, సర్వీసుమాన్యాలున్న

అమ్మకొనే హక్కు నేకు, నీ అస నిజమైన
ఆస్తులు కావని భ్రమించి గ్రామసౌకర్యము
ఉద్యోగస్తులు అంతిమం నామ ఈనాము
లను 'ఎక్స్ ప్రెస్ షిప్' చేసుకొన్నాయి. ఆ
కారణంచేత అనేక గ్రామాల్లో సౌకర్యభూమి
ఒకరిచేతులోను, నాకరి సురూకరిచేతులోను
ఉండడం వలన, అన్నిలేనివాని గ్రామా
ద్యోగాలు చేస్తూంటే వారికి కష్టంగా ఉండి,
భుక్తికి చాలకా అనేకవోట్లు వారు అగ్రాయి
దాలు కల్పిస్తున్నారనే ఆరోపణలూ, గ్రా
మాలలో అగ్రాయిదాలూ హెచ్చుగా మనకు
ప్రస్తుతం అనుభవవేద్యంగా ఉన్నాయి.
గ్రామా లీ నిధిగా పాడయి, గ్రా
మాల్లో రాబడి వసూలుచేయడానికి ప్రతులు
యొక్క - కష్టార్థనలో గమనించి అందు
దోషమువసూలు ఖర్చుకేంద్రం అందుపోయి
వట్లయితే ప్రజలు ఉపకారార్థం ఎదులు చేగా
డానికి ఏమాత్రం భయం మిగలగలదు?
ఈ సమస్య రానురాను ఇంకా తీవ్రమౌను
వహిస్తుంది; ఎంచేలానంటే, ఎత్తైనావల్ల
నచ్చే రక్షి, శి కోట్ల గొడు మూడు
సంవత్సరాలలో అంతరించిపోతుంది నంటే,
న్యాయస్థానాలలోనుండి వచ్చే రాబడి
కూడా న్యాయంగా శిక్షిపోవాలనే వస్తే, మన
రాజధానిలో రావాలిని రాబడి అంతా
భూమిపైనే ఆధారపడిఉంటే, మన పల్లె
టూల్లోనుంచి వచ్చేటటువంటి రాబడి
పల్లెటూల్లోపైనే ఖర్చుపెట్టవలసిందని ప్రజలు
యొక్క ఆందోళనకూడా బయలుదేరుతూ
ఉన్న ఈకాలలో వారికి హెచ్చుగా ఉప
కారంకాని సంస్థలను పట్టణాలలో మనం
ఎన్నింటిని పెంచగలం? ఈ కారణంచేత పల్లె
టూల్లకు కావలసినటువంటి ఆదాయవ్యయా

అన్నిటిని కూడా గ్రామపంచాయతీలు నిర్ణయం చేసుకుని, రాజధానియొక్క రాజకార్యా లకూ రక్షణకూ కావలసినదనగా రాజధాని బాళ్లసానికి ఇచ్చి, మిగిలినది తమ గ్రామా లలోనే ఉంచుకొన్నట్లయితే సమస్యలు కర్చులు, అవచ్చినన్నిన్నను ప్రజలకు పంపించేకర్చులు, ప్రజలనుండి తిరిగి గ్రామోద్యోగస్థులకు వేతనాలు ఇవ్వడానికీ పుచ్చుకోడానికీ అయేకర్చులూ తగ్గుతాయి. ఎంతవరకాకర్చులు తగ్గుతాయో అంతవరకు ప్రజల ఆదాయం హెచ్చయిన దన్నమాట. ఈవిధంగా గ్రామాలు సమకాలీన వ్యవహారాలను తావే చూచుకొంటూ పంచాయతీలలో గ్రామాలలో ఉన్న ప్రజల తాలూకు సవాదాలు పరిష్కారం చేసుకొంటూ ఉంటే తిరిగి గ్రామంలో నూతనమైన పటుత్వం కలుగుటకు తప్పకుండా అవకాశ సౌకర్యముంది.

పంట పెండ్లింఁచిసంతమాత్రం చేతే నమ
పని సౌఖ్యంగా నెరవేరుతుందని గ్రామస్థు
లనుకొరాదు. పండినపంట చెలామణీలయే
పద్ధతీ, పెంటనమయంలో ప్రజలకు కావలసిన
వరషో లేకున్నట్లయితే వీలులేదు. ఆకాగ
కంచేత గ్రామసహకారసంఘాలు అన్ని ఆధి
కారములతోను ఉండినగాని గ్రామందుక్క
జీవనం పరిపూర్ణత పొందనేగను. ఇందుకు
గాను ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్నటువంటి
సహకారసంఘాలయొక్క పద్ధతులను, సూత్ర
ములను ప్రభుత్వమువారు మార్చవలెను.
ఈవిషయమై మార్పు వీలగునని నా గట్టిసమ్మ
కము. వీలు కాదనేవారు కొందరుండడం
చేత ప్రస్తుతం తూర్పు గోదావరిజిల్లా ఆల
మూరులో ఇటువంటినంఘం, 'మల్లి పర్వస్'

కో ఆపరేటివ్ సొసైటీ' ఒకదాన్ని ఈ మధ్యను సాగిస్తున్నారు. ఏనికి ప్రభుత్వంవారి అనుమతి సహాయంకూడా ఉన్నది.

ఈ వ్యవహారములుకాక గ్రామస్థుల యొక్క క్రయవిక్రయాది వ్యవహారములను ఖాయపరుచుటకు, నికరపరుచుటకు రిజిస్ట్రేషను చాలా ముఖ్యమైనది. ముఖ్యమైనదే కాని దీనితాలూకు కచేరీలు పట్టణాలలో నుండవలసిన, దూరస్థములయిన పల్లెటూళ్ల నుండి ప్రజలు తమతాలూకు కాకితాలను రూఢిపరుచుకొనుటకు పట్టణాలకు రావలసిన అగత్యం ఏమిన్నీ కనిపించదు. గ్రామంలో అయినవ్యవహారం, గ్రామంలో ఉన్న క్రయస్థలం, వ్యవహారం చూచిన సాక్షులు గ్రామంలో ఉన్నవారు అవడంచేతను ఆగ్రామం చాయతీయే అటువంటి రిజిస్ట్రేషనుచర్య జరుపుటకు తగిన సంస్థయై ఉన్నదని నాలభిప్రాయం. కాకితములు దాచుటకుమాత్రం పట్టణములలో కచేరీలు ఉన్న చాలు.

మన గాజధానిలో ౫౦,౦౦౦ లకు పైగా గ్రామాలున్నాయి. ఈ గ్రామాలు ప్రతిదానికి పంచాయతీ ఉండవలసినదని నాలభిప్రాయం కాదు. తగినంత రాబడి సముపార్జన చేసుకొనగలిగే ఏనాలుగైదు గ్రామములో అవసరముకొద్దీ కలిపి ఒక పంచాయతీగా ఏర్పడవలెనని నాలభిప్రాయము. పైని వివరించినట్లు గ్రామ పన్నులవసూలు ఆస్తుల తగాయదాల పరిష్కారములు, పంటదీనుల చేర్చి కొనుట, విక్రయించుట, గ్రామస్థులకు కావలసిన ఇతరమైనటువంటి సహకార సహాయములు, గ్రామస్థులు చేసుకొనే దాన,

ధమన, విక్రయాది కార్యములను రూఢిపరిచే కాకితాలను రిజిస్ట్రేషన్ చేయుట గ్రామాలలోనే జరుగింపజేయు గ్రామస్థులు తమ వ్యవహారముల పరిష్కారమునకు పై పట్టణాలకు పోనక్కర లేదు. అక్కరలేని కర్చు వెచ్చములు పెట్టనక్కర లేదు. పట్టణవాసాల వెంట వచ్చి తమ పరిస్థితులను తగిరాలో గ్యములను పాడుచేసుకోనక్కరలేదు.

రాష్ట్రవిషయాలలో ప్రభుత్వానికి ప్రస్తుతం ఏయేఅధికారాలున్నాయో గ్రామాల అంతర్వ్యవహారాలకు సంబంధించినంతవట్టుకు ఆయాఅధికారాలను గ్రామాలకు సంక్రమింపజేయడమే ఈస్వతంత్రగ్రామపరిపాలన విధానముయొక్క లక్ష్యం.

ఈవిధంగా గ్రామపరిపాలనలో నేర్పరిచి, వాటికి స్వతంత్రాధికారములను ఇచ్చి నట్లయిన ప్రజాబలము పెచ్చగుననుటకు సందేహ మేమిన్నీ లేదు. ఉన్నపట్టణంలో ఉన్న రాజధానిమంత్రివర్గంవారికి రాజధానియొక్క ముత్తం ఆభివృద్ధినిగురించి తగినంత కృషిచేయుటకు ఆలోచనావకాశములు కలుగును; ప్రజలహక్కు - ప్రజలకు నేకూరును. ప్రజలు తమఅధికారము చూపవలెనన్నా నోటుపూర్వకంగా కాంగ్రెసువారికి వప్ప చెప్పి నిలవబెట్టిన గూఢభవమయమందు ప్రజలస్వాతంత్ర్యం నిరూపించేసి వారియొక్క అభివృద్ధి ముఖ్యలక్ష్యంకొరెడ పెట్టుకొని స్వతంత్ర గ్రామపరిపాలనవిధానాన్ని అమలులోకి తెచ్చుట ప్రథమకర్తవ్యమని మనప్రభుత్వంవారు గుర్తించుట ప్రశంసనీయము; కల్యాణసూచకము.

నే వా ధ ర్తం

‘ నిరంకుశమాచారం ’

అనుకున్నట్లు కాని రుణం, జువరి నెల ౨౩ తేదీ సోమనారం ఉదయం ఎనిమిది గంటలపైబడులో దగి, బుక్కీమీద ఇంటికి వచ్చాడు — హాతిసింగు. ముందు హాతిసింగు టాప్సీకాయ, ఆ ఎడక మోటారుగారితో అతని సామానూ, రుణం అకడవి వెళ్ళి మరొకటి ఇంటి కాంపౌండులోకివెళ్ళి గుమ్మం ఎదురుగా నిలుబడినవి.

ఆరడుగుల ఎత్తు ఆకాను బొహువు మనిషి! ఎర్రగా నీలగడ్డలూటి ముఖం, ముఖంలో వైకి ఉండిన కోడగడ్డలుగతటి ఎర్రజీరగల పొరడిని నీత్రాలు, కీళ్ళమీద కనుబొమలు, నిశితమైన నాకక, చిగులెక్కిన రాగివెగ్రడుకల బుగ్గమీద, భూతి మిలిటరీ సూటూ, మోకాశివరికూ కప్పవేసిన ఫుల్ బూటూ, నెత్తిన రాజపుత్రసాగా, నడుమున మెడలోనూ బండెంపెట్టగా తోలుబెట్టా — అచ్చం యుద్ధభూమిలో ఉగ్రకణ్డానికి తమ రయిన యోధుడులాగా, మోటారులోనుండి బయటికి వచ్చి వరగాడం ఎక్కాడు — హాతి సింగు. భార్య రూపరాణి ముఖంలో అంత ఉత్సాహమూ, ఆనందమూ వెల్లివిరియక పోయినా పెదపులమీది చిరునవ్వుతో భర్త కావ్యాయంగానే స్వాగతం ఇచ్చింది.

కాని కొడుకు రామసింగుమాత్రం కవపడడు!

వరాండాలో నిలబడి కాంపౌండు ఆవరణ నాలుగుమూలలూ కలయచూచాడు సింగు. ఓ అయిదేళ్ళకిందటి స్థలం లాగా లేదు. అప్పటి చిన్నచిన్న శ్రేతమొక్కలు కప్పనాడు పెరిగి పెద్దపై నిర్మివీసోతున్నవి. మరి అసల శ్రేతకొడుకు రామసింగు ఇప్పటికి ఎంతఎత్తు పెరిగినావో! అతనినాతి ఎన్ని అంగుళాలు నికసించిందో!

కొత్తరకం పూలచెట్లూ ఫలవృక్షాలూ చాలా బయటైరినవి ఆవరణలో. తలపైకెత్తి ఇల్లూ, హాటూ, మిడ్ల నాలుగువంకలా పరకాయించి చూచుకున్నాడు. తృప్తిపడ్డట్టుగానే ముఖం సంతృప్తి సూచించింది.

లాగీలోని సామాను సకల్లు ఒక్కొక్కటే దింపి హాల్లో పెట్టుతున్నాడు. భద్రంగా దింపవలసిందని వరాండాలో నిలబడి నోటిలో ‘స్మకింగ్ పైస్’ పెట్టుకొని నొకర్లను హెచ్చరిస్తున్నాడు — హాతిసింగు.

“నా ఉత్తరం అందిండా!” అని భార్య నడిగాడు.

“అందకేం. అన్ని ఉత్తరాలూ అందుతూనే ఉన్నవి.” అని సమాధానం చెప్పింది భార్య.

“అబ్బాయి ఏడీ? —”

“ఇప్పుడే బజారులో ఏదో పని ఉన్నదంటూ వెళ్ళేడు.”

“నేనీరైలుకు వస్తానన్న సంగతి వాడికి తెలుసా?—”

“అన్నీ తెలుసు—” అంటూ లోపలికి సక్కా వెళ్లంది రాణి.

సామానంతా కిందకి చేరిన తర్వాత హాతీసింగుకూడా లోపల ప్రవేశించి, షెడక్ కుర్చీలో ‘వైపు’ పీలుస్తూ పండుకున్నాడు.

స్టేటులో కాఫీ టిఫిన్ పెట్టుకొని వచ్చి ఎదుట బల్లమీద పెట్టింది — భార్య.

“అబ్బాయి నవట్లనూ, సీ నవట్లనూ ఆరోగ్యంగా ఉంటున్నారా?—”

“ఆహా!—”

“వాడు బాగా చగుపుకొంటున్నాడా?”

“అదే చగుపు. ఎక్కడికి బాగా, సీగూను.”

“ఈ సంగత్యరం ప్యాసపుతాడుగదా?”

“అదృష్టమనేది ఉంటే అవాలి మరి.”

“డేరాడుకా కాలేజీలో నీటూ దొరికే సర్పాట్లన్నీ చేసివచ్చా! ఈ సంగత్యరం గనక ఈక్లాను ప్యాసయితే వై సంగత్యరం వాణ్ణి మిలిటరీ కాలేజీకి పంపిస్తేస్తా.”

“ఆ మొఖానికి బాగుండే రాత ఉండొద్దూ—”

“వాడికి ఉండకపోవడమేమిటి? తండ్రిని మించిన కొడుకవుతాడు చూడు —”

“ఏమో, నాడి కీ మిలిటరీ సర్వీసు అంకే అంత ఇష్ట మున్నట్టు తోచదు.”

“తోచక ఏమంటా డేమిటి?”

“ఏమూ, అనడానికి. మీరు రాష్ట్ర ఉత్తరాలన్నీ ఎప్పటికప్పుడు చూపెడుతూనే ఉన్నాను. కాని వాడి తత్వమేమిటో, ఉలకలు, పులులు—”

“నాడి ఉద్వేగమేమిటో ఒకసారి అడిగి పాలుసుకో లేకపోయాడా?”

“సరే! వాడసలు చెప్పినమాట వింటున్నాడా ఏమిటి? ఒక్క-గాక ఒక్క కొడుకయినందువల్ల, ఆడవాన్ని ఏమీ అనడానికి నాకు నోరాడకపోయే! తండ్రి అయిన మీ రెక్కడో ఏడు సముద్రాల అవతల వర రేళ్లలో ఉండిపోతిరి. ఎసిట్లు వాడు గనకనా! ఇచ్చావాణ్ణి అయిపోయింది, వాడి వ్యవహారం—”

నవ్వుమీద పాగా తీసి తీగలుమీద పెట్టి, కోటు విప్పేశా—

“అల్లంగా—” అన్నాడు హాతీసింగు.

“అబ్బయ్యా! పెద్దవాళ్ల మాట కాస్త విను నాయనా! అంతదూర దేశంలో ఉద్యోగం చేసుకొంటూ తండ్రి అహర్నిశలూ సీమీద ప్రాణాలు పెట్టుకొని ఆరాటించిపోతున్నాడు. చెప్పినట్టు మగటని న్నెంకటివాణ్ణి యినా చేయగల డాచును. సీ చగువేమో, సీ వ్యవహారమేమో, అంతే నీవు రెండో వ్యాసంగానికి పోవద్దు నాయనా— అని శతహారాను—”

“ఊ...” అని కనుబొమలు దగ్గర చేర్చాడు సింగు.

“నాన్ కో ఆడ రేపనూ, వల్ల కాడూ— ఇట్లాంటి విపర్యాసాలు బయల్దేరి బంగారం వంటి కుటుంబాలని నాశనం చేస్తేస్తున్నవి.

ఏమో స్వరాజ్యమంటు, ఏమో గుర్రమంటు, ఏమో
రథం, కావ్యమంటు -- ఇది ఏమో పట్టాకొని
వేధించి వేధించు. ఏమో చెప్పినా --".

"ఏమిటి?" అని ప్రశ్న పెట్టి చెను
కొంటున్నాడు సింగం.

"ఏమిటి? ఏమిటి? నా జీవితం నాకు
నెగ్గించే మనిషిలు నాకు పోలేరు. మరి
మీరు మగవాడే, ఇంప్రలు, ఇంప్రలు,
మీ కేమయినా లోని తాడేమో, నా
వల్ల కాలేదు వాణ్ణి పట్టా గుర్రం పట్టి --".

"మరి నా కంటకం నీ కంటకం పట్టి
ఎందుకు రాజంపుకాదు?"

"ఏమని గానా మరే ఏమో? మరే
అబ్బాయి ఏమో ప్రయోగం చేయించి
మీకు రాయలవారి, గానం మహానామం
లేనిపోని నాకు పట్టి పట్టి పట్టి పట్టి
కాలేదునుమంటే."

"....."

"గానా మహానామం, గానం గానం చేశావా
ఉన్న మీరు మోక్షం పట్టించుకుంటా?"

"వాణ్ణి ఎందుకంటే నీకు పట్టి పట్టి
ఇంటికి?"

"ఏమో! నాడికి ఇల్లు వాకిలి ఇంకా
ట్టినదా? మాటకాకి తిరిగిపట్టి ఉండుంటు ఒక
తేతిరగడం. వేళక అన్నయనా తినితినా నీ
శాడు. నాలుగు మెతుకులు నోటికి పోనివ్వడు.
ఇవ్వేళ ఏమో ఇండి పొడినా జే అంటు. బడికి
పోకుండా పిల్ల కాయలాదనూ నా ముక్కు పట్టారట.
బజారులో నీమగుడ్డలు కొనవద్దని బడిపిల్లలు
పికెటింగు చేస్తారట. తెల్ల వారకుండా నీ

నిద్రమంచం మీదనుంచి లేచి వెళ్లాడు--
ఏమని చెప్పినా?"

"ఇంకా పొడవు జే ఏమిటి?"

"ఈ దేశానికి స్వరాజ్యం వచ్చిన
రోజు, పోయినరోజు అటకాదూ! నాకేం
జెలుస్తాయీ, ఏమిలో తలచూపని అడ
దానికి--"

"స్వరాజ్యమే!--"

"అయ్యో! మీరు వినలేదు కాబోలు!
ఏమి తరగడి ఏ దేశాల్లో తిరిగే మీ కేం జెలు
పట్టి నీ గొడవ? ఈ అగడం అగడం కాదు.
పిల్లల, సారాయి మాన్పిస్తారట! ఉప్పు
గానం చేస్తారట! నీమగుడ్డలు లేకుండా
చేస్తారట! జైల్లకు వెళ్లతారట! తెల్లదొర
అని ఈ దేశంలో ఉండకుండా తరిమివేస్తా
రట! ఏమి అల్లరి, ఏమి అల్లరి!"

"అబ్బో!--"

"పిల్లలూ, కటూర్లూ, యుద్ధాలూ,
బంగారాలూ -- వీటిలో నీవేలేదట. ఏమిటో
నీ తొంగ్రహమట! ఈ వాసాలట! జైల్లట--
నీ చచ్చలేను."

"పిల్ల కేమయినా ఒకటి ఉంటుందా అను
కొంటున్నాను. ఎక్కడికి పోయాడు వీడూ?
మనిషిని నంబు ఒక్కసారి పిలిపించు తొంద
రగా--".

"ఎక్కడ ఉన్నాడని పిలిపించనూ.
ఒకేయి ముసలిగా! కాంగ్రెసు అఖీనుదగ్గ
రనో, ఎక్కడనో ఉంటాడుగాని అబ్బాయి
గానినీ, నాన్నగారు వచ్చా రని పిలుచు
కొనిరా--" అని నాకరును పంపించి
రాణి.

పడకకుర్చీలో కాళ్లు చూచి పండు కొన్నాడు — సింగు.

“వస్తాడు గాని, వాణ్ణేమీ అనకండి. మళ్లా మీరంటే పిల్లి అయిపోతాడు. ఏనో కాస్త నయాన్నా, భయాన్నా మీరు చెప్పితే వింటాడు. వాడికోసర మేమయినా కొత్త వస్తువులు తెచ్చివెట్టితే, వాటి నిచ్చి కాస్త సంతోషపెట్టండి వాణ్ణి.”

“వాడికోసరం ఎన్ని తెచ్చానో చూపిస్తా చూడు —” అంటూ, తెచ్చిన ప్యాకెట్లన్నీ విప్పడం మొదలుపెట్టాడు సింగు. యద్ధంలో ఉపయోగించే రకరకాల ఫీరంగులు, బొంబులూ, ఏరోప్లేనులూ, ఇట్లాంటి ఆయుధాలు చూపించే బొమ్మలూ, భూమిమీదా, నీళ్లలోనూ, గాలిలోనూ యద్ధంచేసే మహా యోధుల ఫోటోలూ, అబ్బాయికిగాను తెచ్చిన ఒక కొత్తరకం చిన్నపాజు రైఫిలు, మిలిటరీనూటూ, హెల్మెట్టూ — ఇట్లాంటివి ఎన్నెన్నో, తెచ్చిన వన్నీ ఒక్కొక్కటి తీసి భార్యకు చూపెట్టుతున్నాడు — సింగు.

వాటిని చూచి,

“బొమ్మలూ, ఫోటోలూ చూస్తే జ్ఞానకం వచ్చింది. ఒక్కసారి మేడమీదికి వెళ్లి అబ్బాయిగది చూచిరండి శేలుస్తుంది. ఇట్లాంటి ఫోటోలూ, బొమ్మలూ, వాడు చేత్తో తాకనయినా తాకుతాడా?”

అంటూనే హాతీసింగూ, ఆమె మేడ మీదికి వెళ్లేరు.

“ఏమి టీ ఫోటోలూ? ఎవరివి ఇవీ?”

“ఈ మహానుభావు లందరూ దేశనా యుక్తులు! అదిగో. ఆభోసినోటి ఆయన్ని మీరు ఎరిగే ఉంటారుగదా!”

“ఆహా! ఎరగ కేమీ? పుట్టాడు, దేశాలు నాశనం చేయడానికి! —”

“అదిగో, ఈ బొమ్మ జపహరిలాలు నట. ఇది ఆయన తండ్రిగారిదట! అదేమో బెంగాలీ ఆయనదట! పెను నాకు స్థాపకం లేదు. అదిగో! ఆభోసినోటి ఎల్లనో, గిటే లనో చెప్పాడు. ఎవరికి స్థాపకం? అనలు నాకిష్టంలేక ఈమేడమీదికి రావడమే మానేశాను.”

“ఇంతి ఘోరంగా జరిగితున్నదని నాకు తెలియనే తెలియ గునుమా! అయ్యయ్యో! ఇట్లాంటి ఫోటోలు, మన ఇంట్లోకి ఎందుకు రానిచ్చావు? కొంప మునుగుతందే?”

“నను గాంచేసేమిటి? ఎప్పుడో గాని యండి మనకి తెలుస్తుంది, వాడివి అణకమ్మా, వైఖరివి. చూడో! ఇట్లాంటి ఫోటో ను చూడి, నుం అబ్బాయి ఎంత బిగున్నాడో తెలుస్తుంది —”

“ఏమిటీ! వీడు మనరామమా?”

“నెత్తిమీద ఆ భద్రగతుపీ, ఆలంగా ఆలట్టి, ఆ దేవునికోసనూ — ఇట్లాంటి దరిద్రాలకి దిశ్యుర్యాలు పెట్టమంటే ఎట్లా పెట్టుతావి?”

అదనరదా! ఈ ఏమో! నుకొని కొంత చులకనగా వింటూవచ్చాడు — హాతీసింగు. కాని, అబ్బాయిగదిలో అడుగుపెట్టవర కతనికి పంచాగ్నానమధ్య నిలబడ్డట్టయింది. వ్యవహారం ముడిరి తనచేతికి మించిపోయి నట్టు అనిపించింది. తాను వేసుకొన్నప్లాను ఒక్కటికూడా తుదముట్టట్టు అతని కేమీ నమ్మకం కలగలేదు. అయిదేళ్లక్రిందట చూచిన పిల్లవాణ్ణి చూడాలని ఆతురపడ్డాడు.

కాని విషయాలన్నీ స్వయంగా చూచేవరకు, అతనికి కొడుకుమీద పెట్టరాని అగ్రహం బయల్దేరి, శరీరం ముచ్చెమటలు పోసింది. ఏది ఎట్లున్నా, మిలిటరీ ఉద్యోగి అయిన తన ఇంట్లో ఆ భారాలు ఉండడం మగ ప్రమాదకరం! అబద్ధమిషయం తెగవ్వత గిడు నంగా ఆలోచించుకోవచ్చునని, మేడమంచి గదిలో భోజనాన్ని ఒక్కొక్కటే తీసి, కింద గహస్యంగా దాచిపెట్టాడు.

కొడుకుని మాడాలని ఆనందంలో కలిగిన ఆ ప్రేమా, ఆ అశురభావం అగ్రహం లోకీ, అగ్రహంలోనుంచి క్రమంగా భయం లోకీ దిగింది సుంకు.

కాని, ఆనందం గొప్ప మిలిటరీ యోధుడయితే మాత్రం ఏమి చేయగలడు? తెన ప్రతాపం, ఇంటిదగ్గర భార్యాసుఖంమీద యాదా సరికిరాకుండా పోయింది. రామసింగం నా మిత్రంలో ఉంటే ఆ ఉద్రేకమింక నోటికి వచ్చిన ఇన్నిటిన్నీ తిట్టడమో, లేక, అతగాడి చేరవలు వాచూ నాలుగు అంటి చడమో, ఏదో శిక్ష విధించి కొంత మనశ్శాంతి కలిగించుకొనేవాడు — కాని దాని కిన్నీ అవకాశం లేకుండా పోయింది.

భర్త మైఖిలి చూచేవరకు పెండ్లి భయం ఆరంభించింది. ఆయన స్వయంగా వచ్చినప్పుడయినా, జరిగినవిషయాలు జరిగినట్టు ఆయనకి చెప్పకుండా దాచిపెట్టడానికి ఆమె కల్లు ఏలూ?

అటు భర్త, ఇటు భార్య టెన్షన్లతో కొయ్యబొమ్మల్లా నిలబడిపోయారు.

ఇంతలో అబ్బాయి రామసింగుకోసరం పోయిన నౌకరు పరుగు పరుగున వచ్చి,

“అమ్మా! అబ్బాయిగారికి పాలీసు కాల్యుల్లో చెబ్బలు పగిలినవి! నెత్తురు పగ గల్లై పోయాయి. ఆస్పత్రికి తీసుకొనిపోయా” రని సర్తమానం చెప్పాడు.

అమ్మ నిలుపునా, సరికిన చెట్టులాగా కూచిపోయింది. సింగు — ‘ఆ’ అంటూ నిశ్శబ్దమైపోయాడు.

“అయ్యో రామం!” అంటూ లేచి గొల్లుమన్నది తల్లి. వెంటనే మోటార్‌కెక్కి తల్లి ఇంట్లోకి ఆస్పత్రికి వెళ్లిపోయాడు.

ప్రశ్నిగురూములో బల్లమీద మన సాగనక, లేకుండా పడిపోయి ఉన్నాడు రామసింగు.

“అయ్యో! నాగర్లం నాకళ్లకే చూడ పాలి వచ్చిందాగా నాయనా!” అని తల్లి నాడిమీన పెట్టి గొల్లుమన్నది తల్లి. తండ్రి ఎన్నెన్నో మహాసంగ్రామాలు చూచిన సరిపురుషుడు, రణరంగంలో శత్రువుల మాత్రం మండ్రిన యోధుడు, తన తుపాకిబాడికి ఎన్నివంగు జీవుల్లో బలిచేసిన రసపుత్ర సీసాడు. ఎన్నీ గర్వప్రవాహం లోనో ఈసారి పహరించిన తూరుడు — హిమం బయన రివ్వకంవంటి భార్యస్థైర్యాలుగల అతని హృదయం, అతనిమనస్సు, అతని సమస్తావయవములు ఆ బలంని ముఖంమీద స్రవించే రక్తచారికలు చూచి భరించలేక పోయినవి. కలకలంపడి ఆలేతముఖమింబు నిన్నీ చూడకపోయాడు. తనని నిలుపునా ముంచుత్తివేసే ఆ దుఃఖాన్ని అపుకోలేక పోయాడు—

తన పేగులో పేగు సానర క్షంలో ర క్షం. తన హంశలో హంశ. రామసింగు పెరిగి పెద్ద వాడయితే అతనిముఖకిట్లు, ముక్కు మూడు మూర్ఖలు అన్నిటి హాతిసింగి!

అయి దేక్షక్రింద చూడన పడ్డ! అల్లంబు ముద్దుగా పెంచుకొన్న పిడ్డ! ఇంటికి రాగానే కరవుతీరా అక్కున చేర్చుకొని ముద్దాడనలే నని కొండవ అశ్విని పచ్చిన ఆ పాక్షి భరించలేక పోయాడు—

“నాయనా! ఒక్కసారి కట్టు పెంచ చూడు—” అని కత్తి ఆవేదనతో అరిచాడు—

డాక్టరు పచ్చి అతనినోడు గట్టిగా మూశాడు.

“అయ్యా! డాక్టరుగారూ! పల్లవాడు మిల్ల మాకు దక్కుతాడా?” అని అడిగాడు సింగు.

“మీరు తొందరచేయకండి. మగేమీ వరవాలేదు—” అన్నాడు డాక్టరు.

“గాయం బుమైన గాయమేనా?”

“లేక శరీరానికి ఎంతదెబ్బ తవాలి? అందులో శుభకేచ్చి —” అన్నాడు డాక్టరు.

“నా నాయనకి తుపాకి గుండుదెబ్బ! కాపాడండి డాక్టరుగారూ!” అని తల్లి కోరి చేసింది. ఇద్దరు కాంపౌండర్లు ఆమెనూ, హాతిసింగునూ బయట వెయిటింగు రూము లోకి తీసుకొనిపోయారు. రామసింగుగది తలుపు లోపల గడియ బిగించాడు డాక్టరు.

“నా కొడుకు నంత దెబ్బకొట్టడానికి వాడు చేసిన పాప మేమిటి నాయనా?—”

అని బయట చిరంజీవు లో సుబబుద్ధ సోలీసు జవాన్ని అడిగింది తల్లి.

“చిదాపుకొన్న పల్లవాడు అదుపు అజ్ఞానం ఉందో లేదో సర్కారుమీద ఉసి గొల్పితే ఊరుకొంటుందా? సేమగుడ్డలంగల్లి దగ్గర పోలింగు చేయ కూక నని సర్కారు నారి ఉత్తర్వులు ఉండకూడ, బజారులో జనం మూగి అల్లరి చేసేవరికు, పోలీసువాళ్లు తుపాకులు కాల్చారు. ఆ దెబ్బలో అందరి కంటే ముందగా ఉండిన ఈ పల్లవాడికి మాత్రం బుమైనగాయం ఏలేదు” అన్నాడు పోలీసు.

రాజపుత్రుడు హాతిసింగు. పోలీసులతో వందమందలను బక్కపూ హతమార్చి గలడు. కాని సముద్రం దాటి, కొండలు దాటి, స్వీములు దాటి, పచ్చభూములలో పరియతావేదనమందిన అతని ప్రతాపశ్రోతి, అతనిశౌర్యం అని లేతకొడుకు, ఒక్క పసి పల్లవాని ఎడట పలకాలి గోతోంద! దిగిందబడిన గదెలుపుకు శని శరవేసి ఒక వర్ణనాతికమైన స్థితిలో పడిపోయాడు, హాతిసింగు.

అంతలో పుక్కిలమీద ఒక పోలీసు కాళ్ళపైలిలు చేత కవ రొకటి పట్టుకొని, అక్కడికి వచ్చి,

“ఇక్కడ సరదాగు హాతిసింగుగా రెవ రండి?” అని అడిగాడు.

ఉలిక్కిపడి నేనే అన్నాడు సింగు.

కవరు తీసుకొని విప్పకొన్నాడు—

“సరదారు హాతిసింగుకు—

“రామసింగు అనే మైనటువల్లవాడు నీ కుమారుడనీ, సిగార్డియన్-షిప్-లో ఉన్నాడనీ మానోటీసుకు వచ్చింది. అతడు చుట్ట విరుద్ధమైన సుఖాలలో చెరి సజాశాంతి భంగం కలుగచేస్తున్నాడు. కొబ్బరి అతన్ని వెంటనే సిగార్డియన్-షిప్-లోనుండి తొలగించి, అతనికి సీతోగల సంబంధం తెగ్గొట్టకొని, ఆపైసం వెంటనే సర్కారుకు తెలియ చేయవలెను”.

అన్న గవర్నమెంటు ఉత్తర్వు చదువుకొన్నాడు.

అశానికాన్సల్లో నడ బయల్దేరింది—

“ నాయనా !” అని పడిచింది శల్లి.

గదితలుపు తెరిచి, డాక్టరు అన్నాడు,

“ పిల్లవాడికి మీకూ సంబంధం తెగి పోయింది” అని.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్ర వ్యాధులకును శగ (గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యాషధము

గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టరు)

కృత్రిమములు గూడ మా పోకుడు. మందులు వాడు చేయునప్పుడు ప్యాకెట్టుపై గోనోక్సిల్లర్ పేరున్న, కోడి మార్కు నీలునుగనునింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందులను నేకేయజైవములను పుచ్చుకొనినను సకలవ్యాధులను పోషించు, యింజక్షన్లవలనను నాస్తిమలవలననుగూడ లాభము లేకపోయినందున కంపెనీ ప్రమాన్వియుగా మా గోనోక్సిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని మాడుడు. పెక్కి గుండ్లనుల కియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏకము తగిలించుమైనను మిగిలిన మాత్రవ్యాధులన్న నను స్త్రీలనునను పురుషులనుగ నను గోనోక్సిల్లరు శస్త్రక కుమున్నును, మాత్రము ద్విధాగా వలెను. ముత్రముపోవునున్న పుడు కలుగు ముండ్ల పుట్టినపుడు, ముత్రవాళమునందలి నాపుటీసేపోవును. శగవ్యాధి (గోనో క్రికె) నున ముత్రము జొట్టు గావడుట, పీపిరీగలవలన ముత్రవార్తము నుం టోపు లేదుపు, ముత్రవార్తముయొక్క నాపు, ముత్రవ్యాధి నునముక్క గొట్టువులకు పోకయొక్క నాపు, ముత్రాశయముయొక్క నాపు లేక ముత్ర కి జియుక్క నాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గోనోక్సిల్లరువలన కలుగును. పిర్యము (పెమును) పోవుట, ముత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కలుగును. ఖరీదు 50 పాకెట్లుగల పీపాగు, ౩-0-0. కృత్రిమములు గూడ భ్రమజెందవలదు. మా పుంజుమాగుర్లు గమనింపుడు. డి. సి. గార్ల ప్రశ్నోకము.

అప్రెషన్: - డాక్టరు సి. యస్. జస్సాని, సిర్గును ననుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madra

మ హా త్మడు

సుక్ష్మం వేంకిట సుబ్రహ్మణ్యం

శీర్షి దేహ మిది

పూర్ణతేజ మిది —

భువనవిదిత సత్యాహింసా

సవనదీక్షా బద్ధతీవము

సమగ్ర రాష్ట్రభ్యదిత శాంతి

స్థితినిజాను సర్వో సేవ్యమా

దేశదాన్యదరిగ్ర తావా

రాని గణనానెట్లు ప్రపహణమా

శీతాచలమువలె

పూతజాహ్నవివలె

అత్యుచ్చాయమా

నిత్యగభీరము

ఆద్యమానవస్మష్టి కీ యన

వద్యమూర్తికి మధ్యయుగములు

పొడమి యడఁగె దరంగముల్ బలె

వెడ వెడం జన భిగములుంబలె

కాలాతిక్రమణ మతి

వేలాతిక్రమణోద్యతి

లోకాంతర్లీనాత్ముఁడు

సాకల్యసీతికోవిదాఁడు

భరతోర్విని

ఋషులని

తపోనిష్ఠులని

శాపానుగ్రహదక్షులని

వినియున్నారము

గాంధీ నిఘ్నుడు కన్నారము.

ఐరోపా ఖండము: విద్యా సమస్యలు

కొచ్చెల్లకోట సత్యనారాయణమూర్తి

గాంధీమహాత్మ్యికి పద్ధతి లన్ని ఆలోచితంగా వుంటాయి. 'అమెరికా తత్వంతో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాన్ని ఓకొట్టి స్వరాజ్యం సంపాదించాం' అని ఆయన చెప్పినప్పుడు 'ఆయనకు కొంసం కొసనగ్రి వుంది కాబోలును' అని అనుకున్నాం. నిన్న గాక మొన్న బంగారా రాజనానిగో, వీళ్ల తరబకి పక్షలో ముగ్గు వుండి ఖైదీలు, గల వందలమందిని విడిపించినప్పుడూ, ఇతర గాఢానిలో గవర్నర్లనే తన నెప్పచేతలక్రిందికు తగిలించుకుంటూ 'అమెరికా తత్వాని కింత బలముగా?' అని ఆశ్చర్యపడ్డాం.

మహాత్ముడు ఈ విషయంలో తలచినట్లులు చూపినమాట నిజమే గాని యీ కొన్ని నేరేమిటి? బొడ్డుపాని బోర్ల కుర్రకుంకలు చేతిపనులు నేర్చుకొని డబ్బు సంపాదించడమా? వాళ్ల సుగుణులు కుదిరు రాట్టం తిప్పడంలోకి దిగామా?

యూనివర్సిటీ నడువులకి దమ్ము, శుద్ధుపెట్ట నక్కరలేమా? ఏమిటే ప్రెసిమెన్రి పన్నాగాలు? ఈ సంజేహాలు మనల నందరినీ బాధిస్తున్నాయి. ఆయన తెలివి తక్కువవాడనడానికి ఏమిలేదు గాని ఆయన చెప్పేదినాత్రం అగమ్యగోచరంగా వుంది. తలక్రిందులుగా కనబడుతోంది.

కాబట్టి కొంత రీపు మహాత్ముణ్ణి, ఆయన విద్యా విధానాన్ని మరచిపోయి, ప్రస్తుతం ఐరోపా గుండం లోను, అందులో ముగ్గురిగా ఇంగ్లాండులోను చదువులనుగురించి ఏమనుకుంటున్నామో, వారి అనుభవా లేమిటో, అచ్చటి విద్యాధికుల అభిప్రాయాలు ఏవిధంగా వున్నాయో కనుక్కుందాం. ఆవిధంగానైనా మనకు కొంతవరకు దాకీ తెన్ను అగపడవచ్చును.

మన మిప్పుడు గమనించవలసినది పశ్చిమదేశములైన ఒక రిద్దరు వ్యక్తుల అభిప్రాయాలు కాదు; ఆ

దేశాల అనుభవాలు. ఇప్పుడు అచ్చట అమలులోకి వస్తూవున్న విద్యాసంస్కరణలు ఏదోరణిని ఉన్నాయో మనం ఆలోచించాలి. అవి, గాంధీజీ-న సంవత్సరపు విద్యా రిపోర్టులో కొంతవరకు క్రోడీకరింపబడి వున్నాయి. వాటిసారాంశాన్ని ముందు వివరించి అటుపిమ్మట ఇంగ్లాండులో ప్రైమరీ సెకండరీ విద్యలలో జరుగుతూవున్న మార్పులను వివరిస్తాను.

ఈ వ్యాసంలో వ్రాయబడిన స్రతివాక్యనూ ఐరోపా గుండానికి సంబంధించినదే గాని మన దేశానికి సంబంధించినది కాదు అచ్చటచ్చట పోలిక లుండవచ్చును గాని యీ వ్యాసంలో మన దేశపు ప్రసక్తి యొక్కదా లేదు. ఆ సంగతిని మనము చివరవరకూ మరవగూడదు.

జీవీనాలో ఉన్న అంతర్జాతీయ కార్మిక ఆఫీసు అధికారియైన ఆల్బర్ట్ థామసుగారు కడచిన తన ఆఫీసు రిపోర్టునివర వ్రాసిన మాటలు:

'ప్రస్తుతం ప్రపంచంయొక్క చిక్కులను వివదించడానికి, ప్రజలందరికీ సౌఖ్యం ఐక్యత, సమహృద్ధి, సామర్యం కావలసిన బాధ్యత సాగనా లన్నీ మనచేతి:గ్గ కిద్దంగానే వున్నాయి. ఆకార్యం సాధించలేక పోయామంటే అందుకు లోపం మన హృదయాలలో వుంది.'

విద్యకు సంబంధించిన సమస్యలను ముందు సాధిస్తేనే గాని రాజకీయంగాను, ఆర్థికంగాను ఐరోపా ఖండాన్ని కలవరపరుస్తూవున్న ఇతర చిక్కులు విడవు అన్న నమ్మకం ఐరోపాగుండంలో యేర్పడుతోంది. ఆచిక్కు లన్నిటికీ మూలకారణం మనుష్య స్వభావమే అని క్రమంగా గుర్తిస్తున్నారు. మానవప్రకృతిలో యేదో వక ప్రబలశక్తి తప్పదారులలో పడింది: పాత విద్యావిధానాన్ని పూర్తిగా మార్చివేసి, అన్నితరగతులలోను నూతన పద్ధతుల విద్యను నేర్పిలేనే గాని ఈ

చిక్కులు విడుపు — అచి అక్కడి స్యాదయలు గ్రహిస్తున్నారు.

మన స్థూలదృష్టికి, చదువులవల్ల కలుగుతూవున్న ఆధికనష్టమే ఈ చిక్కులన్నిటిని ప్రధాన కారణంగా కనపడుతుంది. కాని అది యెంతమాత్రం నిజంకాదు. అన్ని దేశాలలోను చదువులకోసం ఇప్పటికంటే రెట్టింపు డబ్బు నిర్బంధమే పరీక్షలలో ప్యాసైనవా రందిరికి మంచి వుద్యోగా లిచ్చినప్పటికీ ఈ చిక్కులన్నీ విడుతాయా? విడువు. తాత్కాలికంగా కొంతమట్టుకు తగ్గితే తగ్గవచ్చును.

ఐరోపాఖండంలోని ప్రస్తుతపు చదువులు విద్యార్థుల మెదడుకుమాత్రమే పని చెప్పుతున్నాయి. అందువల్ల మానసికమైన వారి స్వతంత్రశక్తులు హెచ్చడానికి బదులు తగ్గుతున్నాయి. నీతి నియమాలమీదా ధర్మశాస్త్రాలమీదా గౌరవం నశించింది. ఈ విద్యనభ్యసించడంలో తమ వైతన్యాని కంతమా ఆయువుపట్టయిన వారి దాడుధ్యము చచ్చిపోయింది. మనుషటివారికన్న యెక్కువ సంగతులు వారు నేర్చుకున్నారు. కాని తక్కువ పనిమాత్రమే చేయగలుగుతున్నారు. పెద్దపెద్ద ఆశలూ ఉద్దేశాలూ వున్నాయి. అందుకు తగినక్రియ మాత్రం లేదు. వారికి స్కూలు అంటే విసుగెత్తిపోయింది. స్కూలులోనుంచి ప్రపంచకంగాకి బైటపడడం తోలే చదువు అంటే తృప్తి, ఆసక్తి అంతరిస్తున్నాయి. తమ పరీక్షల సర్టిఫికేట్లవిదమాత్రమే ఆధార పడుతున్నారు. ప్రజలను అంబోళనపరిచే ఏవో పాలికలకు సులభంగా దాసులౌతున్నారు. తమకు తాము చేసుకోవలసినదానిని గుర్తించుకోకుండా ఇతరులు తమ కేవల సహాయం చేయటం లేదని నలుగుతున్నారు. అసంతృప్తిపడుతున్నారు. ప్రక్రియలకు వ్యాసాలు వ్రాయగలరుగాని పనిముట్లను చేయలేరు.

ప్రస్తుతం ఐరోపాఖండంలో ఇంచుమించు అన్ని దేశాలలోను వ్యాపించివున్న వ్యాధికి ముఖ్యలక్షణాలివి.

కొన్ని దేశాలలో యీ వ్యాధి త్వరలో కుదిరే నూచన లగపడుతున్నాయి. మెదడుకుమాత్రమే పని

చెప్పడంవల్ల మానవుణ్ణి, అతని ప్రపంచకాన్నీ వికసింపజేయవచ్చును అన్న సిద్ధాంతం యధార్థం కాదని అచ్చట రుజువుైంది. ఆవిధంగా మానవుడి జ్ఞాపక శక్తయినా వృద్ధికావటం లేదని స్పష్టమైంది. మానవ ప్రకృతినిగురించి కొంత అప్రప్రాయా తేర్చుమకున్నాయి. మెదడుకు శక్తిని నీచుంచుతోనిటు మానవుని యిహాయిహాలకు, నడవడికి, సహజజాత్యాచకశక్తికి తగిన ప్రాముఖ్యము నిస్తున్నార.

ఐరోపాఖండంలో కొన్ని-గొన్ని ఇంకా పాత అప్రప్రాయాలను పట్టుకుని వేస్తూవున్నా వున్నప్పటికీ ఇలగ్గా, డుగో కడచిన ముప్పై యేండ్లముంచి గొప్ప గొప్ప విద్యాధికులు కొంత అప్రప్రాయాలను వ్యాపింపజేస్తున్నారు.

పాత విద్యావిధానంలో ప్రత్యేకంగా కనపడుతూ వున్న గొప్ప లోపం స్కూలుసర్దులు. ఈ పరీక్షల ఒత్తి డివల్ల చదువుల వికృతా, విద్యార్థుల నష్టం నశిస్తున్నాయని మేష్టర్లు గోలపెడుతున్నారు. చదువుకున్నవారిశక్తి సామర్థ్యాలను కొలవడాని కిది మంచి సాధనాలేనా అని విద్యార్థులూ, వారి తల్లిదండ్రులూ కూడా సందేహిస్తున్నారు. వీటివల్ల విద్యార్థి నిన్నిపుటలు చదివాడో తెలుసుకోవచ్చును గాని అతని ఉత్పాదకశక్తిని గ్రహించడానికి ఇవి సాధనాలు కావు. వట్టి జ్ఞాపక శక్తినిమాత్రం కొలిచే యీ సాధనాలను ఇక వదలి వేసి అంతకన్న మంచి విధానాన్ని వేసినా అవలంబించాలన్న ఉద్యమము కొన్ని దేశాలలో ఇంకా బాల్య వస్థలోనే వుంది. కాని పరిగోళనతాలమీదనే ఆధార పడివున్న ఆ పూర్వకాలపు పద్ధతికి కష్టదినాలు త్వరలోనే రాబోతున్నాయి.

స్కూలుకు ఇదివరలో, సమష్టికుటుంబం, మతం, కులవృత్తి — యీ చూడింటి ఆసరా వుండేది. ఈ ఆసరావల్లనే అది ఇంతకాలం అభివృద్ధి చెందింది. దానికి ఇంతకాలం బలం యేర్పడింది. కాని ఇప్పుడు ఆ ఆసరాలు పుచ్చిపోయిన స్తంభాలైనాయి. వాటి బలం పోయింది. సమష్టికుటుంబం, మతం, కులవృత్తి — ఈ చూడూ నామమాత్రవశిష్ట మై పోయినాయి. వాటి

పరపతి, పేరు స్రావణము నశించాయి. పాటికి గౌరవం గాని, విద్యాభివృద్ధికి మైన విలువగాని యిప్పుడు లేదు. అందువల్ల స్కూలు చెక్కలు లేని పక్షివంటి, అంబు లేని ప్రాణివంటి సంస్థ అయింది. అంతేకాదు. ఈ మాడు సంస్థలూ అనవసరమనీ, వాటినుండి నేర్చుకోవలసిన విద్య వంటివీ స్కూలులోనే నేర్చుకోవచ్చు ననీ మొన్నటి వరకూ పురుషులను స్త్రీలను గట్టిగా నమ్మకం వుండేది కాని ఇప్పుడు వీటిని సమత్వం నడిపిస్తుంది. ఇంటినుంచీ, మతంనుంచీ, వృత్తినినుంచీ నేర్చుకోగల విషయాల నన్నిటిని స్కూలులోనే గ్రహించవచ్చును. స్కూలు ఈ మానుసంస్థల స్థానాన్ని సులభంగా ఆక్రమించుకోగలదు' అన్న నమ్మకం సోతోంది. పురుషులు చెప్పేవారూ, నేర్చుకొనేవారూ కలిసి మెలిసి వుంటేనే గాని స్కూలు, ఇల్లు, వృత్తిని, మతము — ఈ యన్నిటి కు పరిమితం సార్థకం కాదని స్పష్టమవుతోంది.

ఈ సమస్యలను నివేదియగల పాఠశాలలు మామూలు స్కూళ్లలో లేవు. రాజకీయపార్టీనిగానం, యువజవోద్యమాలు, రాజ్యాంగ సభ్యులు — ఈ మానూ, స్కూలులో వున్న పాఠశాలను తీర్చడానికి కొంత వరకు ప్రయత్నించాయి. అనిపించా ప్రయత్నం జరిగిన చోట్లా ఇప్పటి పురుషుల సరిగా లేవన్న అపనమ్మకం, మధ్యయుగంలో వుండిన పద్ధతులే నయం అన్న భరోసా కనబడుతున్నాయి. సమాజముల దృష్టి తిరిగి తుటం బంపకకు ముఖ్యం. ఆ సంస్థకు తిరిగి ప్రోత్సాహం కల్పిస్తున్నారు.

ఇప్పటికి విద్యావిధానం పూర్వకాలపు సంప్రదానాలను పట్టికీ బాహ్యంగా వ్యతిరేకంగా వుండి, ఆ సంప్రదానాలు అంతర్గతంగా నశించినట్లుగా మాడూ సరియైన మానసికంగా, నైపుణ్యపూర్వక మైన మతభావనూ పొడచూపుతున్నాయి.

ఇక వృత్తివిద్యాభివృద్ధిని వివరించు మే : ప్రస్తుతం స్కూళ్లలో ఉన్న కాగ్నానాలలో ఇవ్వబడు తువున్న శిక్షణను కచ్చితంగాను అన్యభావికంగాను వుండని ఇప్పటివల్లడే గుర్తించి యథార్థమైన చేతిపనికి, వృత్తి తర్రీఫునూ మనఃపూర్వకమైన గణిత నిర్మిస్తున్నారు. చాలా విషయాలలో స్కూలు కాగ్నా

నాకంటే పారిశ్రామికపద్ధతులమీద నడపబడే వ్యాపారమే అనేకనియమాలను పద్ధతులను ఎక్కువసార్థకంగా అనుసరింపగలదనీ, నేర్పగలదనీ అందరికూ తెలిసిన విషయమే.

అంతిమాత్రాన పూర్వపుపద్ధతుల నన్నిటిని సంపూర్ణంగా అనుకరించాలనికాదు; ప్రజలదృష్టి వట్టిమాటలలోనుంచి వ్యవహారసర్వస్వ, సిద్ధాంతాన్నించి ఆచరణకు మళ్లుతోంది.

చదువు లోకానుభవమూ ఒకదాని కొకటి మరీ యొమైనాయి. స్కూలు కాస్తా నాలు విద్యార్థుల విద్యాత్మకతను తృప్తిపరచలేకపోతున్నాయి. చరిత్ర, భూగోళం, మొదలైన ఇతరవిషయాలవలె చేతిపనిని కూడా రోజుకు కొన్ని నిమిషాలుమాత్రం ప్రజ్ఞేకించి నేర్పడం సాధ్యం కాదనీ, చేతిపనిని బోధించడానికి ఇప్పటికంటే యెక్కువకాలం వినియోగించడంవల్ల యెక్కువ ప్రయోజన ముంటుందనీ గ్రహిస్తున్నారు. యథార్థమైన చేతిపని, లేక వృత్తిపనితో సంపూర్ణంగా మిళితమై కాని, లేక దానితో కూడుకొనిగాని యున్న విద్యావిధానంవల్ల ఈ అపాయాలను చాలావరకు తప్పించవచ్చునని అచ్చటి పండితుల అభిప్రాయం. అక్కడ అనేక విద్యాసంస్థలు ఈ కొత్తమార్గాన్ని గ్రహించాయి. ఈవిధంగా అభివృద్ధికావడానికి ముందు ముందు గాలా అవకాశాలున్నాయి. చదువునేర్చే పద్ధతిని పూర్తిగా పునర్నిర్మాణం చేయవచ్చును. విద్యాభ్యాసం విద్యాభివృద్ధిని కొద్దిసంవత్సరాలలో ఆవిష్కరించలేదు. మరిన్ని నూతనజీవనమూ విద్యాభ్యాసానికి అవకాశం కద్దు. మానవుడి దినచర్యకు, విద్యాభ్యాసాన్ని ఇంతవిరుద్ధంగా నేరుచేయవచ్చులేదు. మరిన్ని బ్రతికివున్నంతకాలం విద్యాభివృద్ధి చేసుకుంటూ వుండవచ్చును.

కాని యాకార్యక్రమానికి యిప్పటిస్కూళ్లు పనికిరావు. అందుకు తగిన సాధనసామగ్రి వాటికి లేదు. పైగా వాటి ఆలోచనలు ఎంతనేవటికీ సంప్రదాయ సిద్ధమైన పూర్వపు మార్గాలనే పోగున్నాయి. యువకుల దృష్టి, సంఘముకొక్క వ్యవస్థలయొక్క స్థితిగతులూ మారిపోయినాయనీ, రోజుకు రోజునూ ఇంకా నాగు

తున్నాయనీ ఈ స్కూళ్లు ఎంతమాత్రం గుర్తించటం లేదు. ఆటలు, దేశాటనం, సైనికశిక్షణ — స్కూళ్లలో ఈ వుద్యమాలు ముందుకు రావలెవలె ఇతర విషయాలు వెనకబడుతున్నాయి.

గొప్పగొప్ప ఆదర్శాలను, ఉద్దేశాలను భక్తితో ఉత్సాహంతో అనుసరించడం యువకులకు సహజం. ఎట్టి త్యాగానికైనా నేవకైనా యువకుడు ముందుంజ వేస్తాడు. 'స్కూల్లో బాగా చదవాలో; పరీక్షలో బాగా మార్కులు రావాలి; ముందు మంచిమంచి ఉద్యోగాలు సంపాదించాలి' అన్న ఆశలు అతని హృదయవాంఛను తీర్చటం లేదు. అతని దృష్టిలో నాటికి విలువ లేదు.

ఇప్పటికన్న అధికంగా మానవస్వాతంత్ర్యాన్ని సంపాదించడానికే, భూతదయను ప్రబోధించడానికే లోకంలో జరిగే ప్రయత్నాలలో పాల్గొనడానికి మానవుడు ముందు కురుకుతున్నాడు.

మానవసంఘానికి సంబంధించిన ఆదర్శాలు గురువకుల వాక్విస్తున్నాయి. వారి అంశాశక్తగణలే మారిపోతున్నాయి. ప్రపంచమంటే ఇవవరకున్న నిష్పూన, నిరసన, విరక్తి అంతరించాయి. తిరుగుబాటు స్వభావం పోయి దానిస్థానే ఆత్మశిక్షణను ఏర్పడుతోంది వినయము, భయభక్తులు, నేవాసక్తి, తమస్వాతంత్ర్యం వలెనే ఇతరుల స్వాతంత్ర్యం అంటే గౌరవం — ఈ భావాలు పొడుసుకున్నాయి. వారి ఆత్మలకు మునుపటి కన్న ఎక్కువ వికాసం కలుగుతోంది.

ఈ మార్పులు రావడానికి, నాగి చదువులే కాకుండా ఇప్పటి ఆర్థిక సాంఘిక దుస్థితిపూడా తో దృఢింది.

ఇటలీలో ముస్సోలినీ నాయకత్వంకింద ఫాసిస్టు పార్టీ, జర్మనీలో హిట్లరు నాయకత్వంకింద నాజీపార్టీ, ఐర్లండులో, శివెలారా నాయకత్వంకింద స్వాతిం త్రోవద్యమం, రష్యలో లెనిన్, స్టాలినుల నాయకత్వం కింద కమ్యూనిస్టు పార్టీ — తమతమ దేశాల పునాదులను కదలించివేసిన యీ పార్టీ లన్నీ ఇట్టి త్యాగమార్తులైన యువకుల కలయిక చేత ఏర్పాటయి నడిపబడినవే!

ఇస్పానిష్ సెన్సడే యువకులు ఈ ఆదర్శాల కనుగుణ మైన విద్యను సంపాదించ గలుగుతున్నారు. 'అందరూ కలిసి పనిచేద్దాము' అన్న ఒకకొత్త సంఘభావం వారిలో యోర్పిస్తుతోంది. సరియైన శిక్షణవందిన సంఘాలు యువకులలోను, యువకులలోను కూడా సర్వ సామాన్య మౌనున్నాయి. వారు తమ శిక్షణనుగురించి, నడవడినిగురించి మును కాలలసిన నియమాలను తామే యోర్పాటు చేసుకుంటున్నారు. వారి బీవిత్వం, పే మారి పోతోంది. తెరచిగా ఆగ్రహితులైన సామాన్యపుత్రుని గీతనంమీద ఆశీర్వాదం యేర్పడుతోంది. ఆత్మనిగ్రహం, ఆన్యోన్య భావం, సాంఘికభావం — సీటిన్మాత్రాలు యువకులమనస్సులలో గాఢం గా నాటుకుంటున్నాయి. అందించినదిగల పనిమీదలన్నా, గొప్పని తిరిమనబట్టే పనిపాటలన్నా ఇవవరకున్నా గాని కొత్తతృప్తితో బైలుపడుతోంది ఇంకెవరూండు ఏముగంలాను, ఏరాజ్యంగాను విద్యను ఇంటికి మూతాగ్రధం, ఇంతటి ఉత్కృష్ట సమస్య ఎదుర్కోలేదు. పైకార్యాలను సాధించడానికి ఇంతకుముందు ఎన్నడూ ఇన్ని అవకాశాలు ఏర్పడలేదు.

అన్నిటికంటే ముఖ్యం, యువకులకు యువకులలో సమానత, సమత్వానికి, సమత్వస్థితిలో ప్రవేశ మూ ఇంచుమించు అందరికీ ఏర్పడ్డాయి. ఆత్మావీలను వారు సమర్థతతో నిర్వహిస్తున్నారు. ఆపశిక్షకు వారు ఆగగలిగారు. గొప్పరకపు గుణగుణాల తి మారవుతున్నార. వారు యువకుల అభివృద్ధికి చాలా తోడ్పడుతున్నారు.

సాంకేతికవిద్య (Technical education) కు మునపటికం టే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యము నిస్తున్నారు.

ఈ కాలానికి అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా కావలసినది పనియట్లుగా — యంత్రాలనూ, ఇంజనీరూ, వాయువిమానాలనూ, సవర్ణ వైమనులనూ, ఇతర పారిశ్రామికసంస్థలనూ ఏర్పాటుచేసి, పోషించి, నడపగల ఒకటో రకపు ప్రత్యేక జ్ఞానధనులు. వారు సమర్థతతో, సమరతతో పనిచేయగలిగినవారై వుండాలి. వారి అభివృద్ధికి కావలసిన అవకాశాలన్నిటినీ ఆయావృత్తులలోనే వారికి విస్తారంగా కల్పించాలి. అందుకు సంబంధించిన యితర విద్యాకాశులలోకూడా వారు సక్రమ

మైన అభివృద్ధిని సొందడానికి తగినంత విరామం వారికి వ్వాలి. ఆవిధంగా జరిపినయెడల స్వతంత్రముగా ఉత్పాదనచేసే శక్తి, పనిసాటలలో అనుభవపూర్వకమైన నేర్పుగల కొత్తరకపు పనివాండ్లు తయారవుతారు. మెదడుతరిఫీతునుమాత్రమే పొంది “నల్లకోట్ల”ను ధరించి ఉద్యోగాలకు గూడించే విద్యార్థులకున్న ఈ పనివాండ్లు సంఘంలో ఎక్కువప్రయోజనము వహిస్తారు.

ఈ కార్యక్రమం వెదకర్చడానికి కావలసిన పరికరాలను సాంకేతికవిద్య (Technical education) ఇప్పుడిప్పుడే సమూహగృహకుంటోంది. వట్టి మెదడుకసరము అంటే విముఖతా, విశోధిభావనూ కనబడకపోయాయి. యథార్థంగా స్వతంత్రంగా ఆలోచించగల శక్తి అంటే మనపూర్వకమైన ఆచారకా గౌరవనూ కలుగుతున్నాయి.

మానసిక శిక్షణ, సత్ప్రవర్తన, స్థిరచిత్తము — ఈ మూడూ మానవసౌఖ్యతనిది. బలమైన పునాదులే కాని యీకోసం లో సాధించవలసిన కష్టకార్యాలకు అవి మాత్రం చాలవు. ఇవిగొన్నప్పుడు స్వతంత్రమైన ఆలోచన శక్తి ఈ యన్నిటికంటే ముంద్రున్నది. ప్రవర్తన ఎంతటి కొప్పదైనా, విజ్ఞానసర్వస్వంలోవున్న విజ్ఞానాన్నింతటిని మెదడులోకి ఎంకిమెట్టుకు ఎక్కించుకున్నా ఆలోచనాశక్తి తేనియెడల ప్రయోజనముండటంలేదు. ఆలోచనాశక్తియొక్క గోస్పత్యం సంఘంలో తిరిగి స్థాపితమైనప్పుడే నేర్పూర్తి స్వతంత్ర్యభావాలకు పరిమిత అర్థమూ, విలువూ వీగవతాయి.

సమస్యను, స్పష్టంగా ఆలోచించగలవాడు — అతడే ఈ యుగానికి అవతారపురుషుడు ; డిట్టరు ; కొత్తరకపు “వీరుడు”.

ఎనిమిదేళ్లకుపూర్వం శిశువుయొక్క విద్యాభ్యాసాన్ని గురించి అంతగా శ్రద్ధతోనుకో నక్కరలేనని అనేకుల అభిప్రాయం. పెద్దవారు బిడ్డలస్వభావాన్ని సరిగా గుర్తించలేకపోవడమే యందుకు కారణం. శక్తిసామర్థ్యాలలోను స్వభావంలోను బిడ్డలలో తారతమ్యముండడం సహజం. కాని సామాన్యంగా పనేళ్ల శిశువు

యొక్క దృష్టి యొప్పునూ తనమీదా, తనవస్తువులమీదా తనఆటపాటలమీదా తనమట్టుప్రక్కలమీదా పుంటుంది. తనకు ధైర్యంకోసం వెనకాల పెద్దవారి సహాయం, కాపుదల పుండాని ఆరేళ్లు వచ్చేసరికి కొంచెం కాలనిలకగా ధైర్యం యేర్పడతాయి. “నేను పెద్దవాణ్ని అవుతున్నాను” అన్నదీమా, నమ్మకం, స్వతంత్రం, తనకంటె చిన్న బిడ్డల జాగ్రతను కనుక్కోగల సంరక్షణభావము వృద్ధియౌతాయి. ఇప్పటికి తనదృష్టి అంతా తనశక్తి సామర్థ్యాలమీదనే వున్నప్పటికి తన వయస్సుగల ఇతర బిడ్డలతో చేరడానికి, వారితో కలిసిమెలిసి తిరగడానికి, వారివిషయమై శ్రద్ధతోనుకోడానికి కొంతవరకు తయారవుతాడు. మనస్సులోను శరీరంలోను కొంత స్థిరత్వము వీర్పడేవయస్సది. మనుషటిమోస్తరుగా వస్తువులను కిందామీదా పడవేయడం, దొర్లించడమేకాదు; వాటి కొక ప్రయోజనం కల్పించడం, ఒకఆకారం వీర్పరచడం, నిశ్చయమైన ఒకపని చేయబోవడం, — ఈవిధంగా వుంటాయి బిడ్డప్రయత్నాలు. మనుషటికంటె ఎక్కువ పట్టుదలతో ప్రయత్నపూర్వకంగానే వస్తువులను నిర్మించాలన్న దృష్టి యేర్పడుతుంది. మనుషటికంటె ఎక్కువ జాగ్రత్తగా వస్తువులను పోల్చి చూడడం, పరిశీలించడం, వేరుచేయడం, ఆ అనుభవాలకు వాగ్రూపకంగా చెప్పగలగడం — ఈశక్తు లేర్పడతాయి. తాను కొత్తగా నేర్చుకొన్న ప్రజ్ఞలను తిరిగి చేయడానికి, చేసి ఇతరులకు చూపించడానికి సరదా కలుగుతుంది. ఈవయస్సులో బిడ్డయొక్క శరీరకూడా గట్టిపడి మనుషటికన్న ఎక్కువబలం చేరుకుంటుంది.

బిడ్డకు ఇట్లా శరీరంలో, మనస్సులో, సంఘంలో స్థిరత్వం వీర్పడడం చాలా ముఖ్యమైన విషయం. “నేను పెద్దవాణ్నివుతున్నాను” అన్ననమ్మకం, బిడ్డయొక్క ఆత్మనిశ్వాసం వృద్ధికావడానికి సాయపడుతుంది. స్కూలులో ఉపాధ్యాయులకూ, ఇంటిలో పెద్దవారికి, తనకన్న చిన్న బిడ్డలకూ పనులు చేసి పెట్టడమంటే, వారికి సాయపడడమంటే సరదా. ఆపనులకోసం వారు తనపై ఆధారపడ్డారని గర్వం. ఈ అనుభవాలను శిశువులలో అభివృద్ధిచేయడం అవసరం.

క్రమంగా తనతో సమానవయస్సు గలవారిలో న్నేహాలకు మరగడం, తనకంటే పెద్దపిల్లకాయలను అనుకరించడం, దినదినాభివృద్ధి చెందుతూవున్న తన శక్తి సామర్థ్యాలను మానుకుని గర్వపడడం, తనన్నీహితుల జట్టుఅంటే కొంతఅభిమానం కలగడం, తనను వారితో పోల్చి చూసుకోవడం, - ఈ లక్షణాలే తేర్చుతాయి. ఎప్పుడూ తన సంగతి, తనతండ్రి, తనవస్తువులు అన్న చిన్నప్పటి స్వభావం మారిపోతుంది

బిడ్డలలో కలిగే యీ మార్పు ఎన్నిటిని సరిగా గ్రహించి, వారి అభివృద్ధికి కావలసిన సదుపాయాలను ఏర్పాటు చేయడం చాలా అవసరం. ఇంగ్లాండులో కొన్ని స్కూళ్లలో ఇందునుసరించి తగినశ్రద్ధను తీసుకొని మంచియేర్పాట్లు చేస్తున్నారు. అందులో బిడ్డలు జట్టులుగా డీరి పనిచేయడం నేర్చుకుంటున్నారు. అందువల్ల బిడ్డ లాక్స్మీకారు తమసంగతి చూసుకోవడమే కాకుండా వారిలో పరస్పర సాహాయ్యం, ఒకరిరగతి, లేక జట్టువారందరూ కలిసి ఉమ్మడిగా వకసనిని పుగించడం, ఒకరిని చూచి ఒకరు నేర్చుకోవడం - ఈ సూత్రాలు అలవాటవుతున్నాయి. స్కూలుపిల్లలలో ఎవరో వక రిద్దరుమాత్రం ఈవిధంగా పనిచేయడం, మిగిలినవాళ్లు ఎవరిధోరణిని వాళ్లుండవలసి కాదు, ఆ పిల్లలందరూ ఈకొత్తపద్ధతుల విద్యాభ్యాసం చేస్తున్నారు. పిల్లలందరికీ అందుకు అవకాశాలు కల్పిస్తున్నారు.

కాని ఇంకా అనేక స్కూళ్లలో శిశువిద్య ఈ పద్ధతులమీద జరగటం లేదు. స్కూళ్లలో చేరిన శిశువులలో చాలామంది స్కూలుంటే నడువంటే, యెడముఖం పెడముఖంగా వున్నారు. సరియైన అదుపాజ్ఞలు లేవు, శిక్షణ లేదు, ఆత్మశాసనము(self control) లేదు. ఇారికి స్కూలుపద్ధతులంటే తృప్తి కలగటంలేదు. స్కూలు ప్రపంచకం, అచ్చటి పరిస్థితులు, వారి వయస్సుకు వారిభావాలకు, ఉత్సాహాలకు అనుకూలంగా లేవు; ప్రోత్సాహకరంగా లేవు. తమకు ఏయేమార్గాల అభివృద్ధి అవసరమో, అందుకు ఏయే అనుకూలపరిస్థితులను కల్పించాలో కనుక్కునేవాళ్లు లేరు. స్కూలుకు వెళ్లడంవల్ల వారి కేవల ప్రయోజనం కలగడం లేదు. వారి మనస్సుకి స్కూలు ఉన్నా లేనట్టుగానే వుంది. అట్టి బిడ్డలు

వైతరగ గలకు పోయిపూడా చాలా ఇబ్బంది పడుతున్నారు. ఉపాధ్యాయులకు చాలా శ్రమ కలుగచేస్తున్నారు. వారికి కిందితరగలలో పనిపాటలంటే సరియైన అలవాట్లు ఏర్పడకపోవడమే ఇందుకు కారణం. వారు స్కూలులో వున్నప్పటికీ గుణవుగా మేష్టర్లచేయి దాటి పోతున్నారు. వారిని గారిలోకి తీసుకురావడానికి మాట్లాడు ప్రయోగంగా వారి లంగుల కనుక్కోవలసి వుంటోంది. స్కూల్స్లో వారిని శిక్షిస్తూ పాడిస్తూ వారిని వుంటేనేగాని వారు ఏ పిల్లలనువలెవులో శ్రద్ధ తీసుకోరు. అంతనుండి పిల్లలమీద ఒక్కొక్కరినినిరించి అట్లా చేయడానికి తగిన పద్ధతెంగాని, దీనికగాని మేష్టర్లకుండదు. తమ పిల్లల విత్తనపుష్టులను కనిపెట్టి ఆలోచించాలను సవరించగల అధిపతియూ తీగుబడ్డ తల్లి పండ్లుల కుండవు.

శిశుత్వగతిలలోనే పిల్లకు పని అంటే సహజమైన గోచర విధిగాలి. పాపతా గన్న భయంతో గాని, పేష్టా రన్న లంకాపానోగాని సంబంధం లేకుండా మనస్త్రాన్యకమైన సహదా, సంభోషణ, అభిమానము, ఈ తన్నులలో గోచరమగు పని విషయాలలో శిశుత్వగతి గరిష్ఠంగా వుంటుంది అన్న నే యీ వయస్సులో కనుక్కోవలసిన చాలా ముఖ్యమైన విషయం. ఈ పునః శిక్షణ తన పిల్లలలో లేదా లంప వచ్చును. నేర్చుకున్న పిల్లలలో అవకాశముకల లంపవచ్చును. కాని ప్రక్కనుగని నల్లొప్పట్లోకి శిశువుకు పనిపాటలంటే శ్రద్ధ, సరదా, సద్దగారి లంచాలతోటి భయభక్తులతోటి సంబంధం లేని సహజమైన తృప్తి - ఇది యేర్పడాలి.

ఇప్పటి కంట్రీ గార్డులు పద్ధతులలో చేసేరు ప్రజా మొదలైన విధానాలలో అపాగా లున్నాయని విద్యాపద్ధతం గల పరిశోధకులు చెప్పిస్తున్నారు. అనేకవిషయాలనుసరించి బిడ్డలకు తాత్కాలికమైన ప్రేమ అభిగ్రుది కలిగించి ఏనో రెండుమూడు సంగతులతో ఆ ఆశ్రయ తృప్తిసగచడంవల్ల ఇవన్నీ మా శిశువరకే తెలుసును అన్న నిర్లక్ష్యం, ఇకముందు వాటినిసరించి తెలుసుకోడానికి కావలసిన ఉత్సాహము, వింతభావము, కొత్తదనము శోకపావనం - ఇటువంటి నష్టాలనేక మున్నాయి.

“అనేక విషయాలలో అభిరుచి పుట్టించుటే విద్యయొక్క సగమోదేశం కాదు. ఇంకా అధిక పరిశ్రమకు ప్రోత్సాహం కల్పించుటే ఆ అభిరుచి యొక్క ప్రయోజనం”

అని జీనే అనే అతడు. ఏమైనా ఒకవిషయంలో అప్పటికప్పుడు అంతకుదేవు అభిరుచి కల్పించుటకంటే అసలు కల్పించుకపోవడమే సయం. విస్తృత వర్ణించిన పదార్థాల నన్నిటిని యెంగిలించేసి వకదానినీ త్వస్తిగా ఆరగించగి వింగులాగ, కుమ్మరిపురుగు మొదలు ఖగోళం వరకూ విద్యాగ్రామ అన్ని సంగతులూ ఎరుగుదురు. కాని వక్కవిషయమూ లేనిచూడు వారికి. పరీక్షలతో సంబంధంలేకుండా ఏదో వక్క విషయమైనా ఇంకా బాగా గ్రహిద్దాం అన్న శృంఖల ఎన్నిడో సాగిపోయింది.

ఈవిధంగా అభిరుచి పుట్టించి సంపన్నతయడం కంటే అసలు పుట్టించకపోవడమే మేలు. దైవస్వరూపమైన ఆకలం ముందమందు గునుకైనవచ్చును; అనుహత్యైవ సన్నతైనా గోచ్యం వచ్చును.

అసలు చిక్కమింటే? శ్రమా అడుగ్దా లేకుండా లభించిన విద్య విలువకుండు. డిప్లొమేషన్లుగా విద్య కూడా కష్టపడి సాధించలసిన వస్తువు. ప్రయాసపడి అర్జించినప్పుడే దాని విలువ తెలుస్తుంది. దానిని పోషించి అక్కర్లది చేసుకోవాలన్న ఉత్సాహం వుంటుంది. ఎక్కువ సందర్భంతో, అదావుతీతో, పటాటోపంతో, సనీమాలతో, గోడబొమ్మలతో, పెద్ద పెద్ద బాలవిజ్ఞానసర్వస్వాలతో, బహుమతులతో బతినాలడంతో విద్యార్థుల దృష్టిని బహుకష్టంచూడ విద్యమీద నిలిపి వాగిమెదటిలో కొన్ని సంగతులను ఎక్కించగలిగినా అజ్ఞానం విశేషం అభివృద్ధి పొందజాలదు. నీడలో బెరిగిన మొక్కవలె ఆవిద్యకు ఎదుగుబాదుగులుండవు. నిజమైన అభిరుచితో నేర్చిన విద్య కుండే ప్రాణాళి వుండదు.

విద్యార్థులలో అడకువ భయభక్తులుగల కొంతమంది నూలుచదువంటే పుస్తకాలు బట్టివేయడం, వాటిలోనున్న సంగతులను జ్ఞాపక మంచుకోవడం అని గ్రహిస్తారు. వారు ఏం చదువుతున్నారో, ఎందుకు

చదువుతున్నారో గ్రహించకుండానే చిలుకపలుకులవలె విద్యాభ్యాసం చేస్తున్నారు. కాని కొత్తపద్ధతుల విద్యాభ్యాసం చేసినవిద్యార్థులవలె వారికి స్వతంత్రపు ఆలోచనా, బుద్ధికుశలతా, కొన్ని సంగతులనుబట్టి మరి కొన్ని సంగతులను గ్రహించడం — ఇటువంటి తెలివితేటలుండవు. ఎక్కువ తెలివితేటలుగల కొద్దిమందిలోపా లుండకపోయినా మిగతా సామాన్య విద్యార్థులందరూ వెనుకబడుతున్నారు.

ఈ వయస్సులో దేశచరిత్ర, భూగోళం, ప్రకృతిశాస్త్రం, లెక్కలు మొదలైన విషయాలను ఎంతవరకు నేర్పాలి? ఏవిధంగా నేర్పాలి? ఇందును గురించి ఇంగ్లాండు దేశపు అనుభవాలను మనకు అవసరమైనంతవరకు వివరిస్తాను.

శిశుతరగతులలో ఈ విషయాలను అచ్చటచ్చట కథల రూపంగా ప్రవేశపెట్టి నేర్పాలిగాని ప్రధానవిషయాలుగా నేర్పరాదు. కథలద్వారా బిడ్డయొక్క ఊహాపోహలను పురికొల్పి ఆవిధంగా వీటిలో బిడ్డలకు అభిరుచి కల్పించాలి. తమవూరు, అక్కడి పరిస్థితులు, జీవితవిధానము, యిల్లా, వాకిలి వీటి నుంచి బిడ్డయొక్క దృష్టిని ఇతర దేశాలకూ, ఇతర పరిస్థితులకూ మళ్లించడానికి ఈ కథలు పునాదులుగా వుండాలి. తన బొమ్మగిట్లు, బొమ్మల దుకాణం, తోట, బొమ్మల నేనలు, యుద్ధాలు — వీటిని యేర్పాటు చేసేటప్పుడు వాటికి సంబంధించిన ఇతర ప్రజేశా లేమిటో, “పట్నవాసాని, పల్లెటూరికి మధ్య వుండే సంబంధమేమిటో, అవి ఒకదానిమీద ఒకటి ఏ విధంగా ఆధారపడి వున్నాయో”, తన ఆటవస్తువులకు పనిముట్లకు సంబంధించిన దేశపటాలను తయారుచేయడ మెట్లో — ఇటువంటి విషయాలనుగురించి బిడ్డలు ప్రశ్నలను అడిగేటట్లు, సహించుకొనే టట్లు చేయాలి. ఈ అనుభవాలు బిడ్డయొక్క ఊహాపోహలను అభిరుచులను వికసింపజేసి పైక్లాసులలో దేశచరిత్రను భూగోళాన్ని నేర్పడానికి మంచి అవకాశాలు ఇస్తాయి.

“కాలమూ దేశవిస్తీర్ణమూ అన్న విశాలభావాలు బిడ్డలకు కొంత అలస్యంగా గాని యేర్పడవు. కాబట్టి దేశచరిత్రనుగురించి భూగోళాన్ని

గురించి నారికి ప్రత్యక్షంగా యేసంబంధమూ లేని విడివిడి కథలు చెప్పడంవల్ల వారి తేలి మవస్సులు ఖంఠారుపడతాయి. కాబట్టి యీ వయస్సులో జీతచరిత్రను భూగోళాన్ని ఆవసరం వచ్చినకొద్దీ, ఆవసరం వున్నంతమట్టుకే నేర్పడం మంచిదిగాదా?”

అబిస్సీనియాలో కంచరగాడిన లంటాయనీ, సైబీరియాలో తోలుచొక్కాలు తొడుగుతారనీ, ఇటువంటి విషయాలను మన స్కూళ్లలో నేర్పుతున్నారు. విప్రవిదోధివాని సంచిలో సామానువలె ఏప్రయోజనమూ సంబంధమూ లేని ఇటువంటి విషయాలను అనేకం విద్యార్థు లెరుగుదురు. ఆ పాండిత్యంయొక్క ఉపయోగ మేమిటో, ఆ విషయాలను సమన్వయం చేసుకోవడం ఎట్లాగో ఉపాధ్యాయులకే తెలియదు

ప్రకృతిశాస్త్రం, నైపున్య :- ఈమూలన ప్రకృతి శాస్త్రానికి నైపున్యం ఇంతకన్న అధికంగా వర్తిస్తుంది. అదికాక ఈ వయస్సులో బిడ్డలు సహజంగానే పక్షుల్ని, పెంపుడుజంతువుల్ని, మొక్కల్ని పరిశీలిస్తూ వుంటారు. ఆ పరిశీలనలను విస్తారంగాను, మనసుకు నాటేటట్లుగాను చేయించడమే స్థూలులో జరగవలసినపని. భూమిలో మొక్కలను నాటడం, పెంపకం, సహజ పరిస్థితులలో అవి పెరుగుతూవుంటే వాటిని పరిశీలించడం బిడ్డలకు నేర్పడానికిబదులు, చిక్కుడు గింజలను అద్దుడుకాగితాల మీదా గ్లాసుపాత్రలలోనూ పెంచడం నేర్పి, ప్రకృతిలో బిడ్డలకు అభిరుచి కలిగించడానికి బదులు మొదటినుంచీ వారిని ప్రకృతికి దూరం చేస్తున్నారు. దానినే నైపున్య, నేచరుస్టడీ అంటున్నారు. సహజమైన ప్రకృతినుంచి పాఠాలు నేర్చుకోడానికి బదులు ఉపాధ్యాయుడిచేత కల్పింపబడిన కృత్రిమపద్ధతులలో బిడ్డ విద్యను అభ్యసిస్తోంది.

కళలు, చేతిపనులు :- “పై తరగతులలో

విద్యార్థులకు వ్యవధి చాలదని అనేక స్కూళ్లు చేతి పనులను నేర్పడం మానివేస్తున్నాయి. చేతిపనులలో ఆర్భితంలే ఒకవృత్తి పనిలో తమజీవితాన్ని గడపబోయే విద్యార్థులను చిన్నప్పటినుంచీ ఆవృత్తిలో తర్ఫీతుచేయడం కాదనీ, విద్యార్థులు స్కూలులో అభ్యసించే చేతిపనులకూ జీవితంలో అనుసరింప

బోయే వృత్తులకూ సంబంధం వుండనక్కరలేదనీ, స్కూలులో చేతిపనులను అభ్యసించడం నిస్సంజ్ఞాంగా మెదడుకు విలువదైన విద్యాసాధకమనీ కొన్ని కొన్ని స్కూళ్లు శిశుతరగతుల అనుభవాన్ని బట్టి ఇప్పు డిప్పుడే గ్రహిస్తున్నాయి. చాలా పాఠశాలలలో శిశువులకు అనేక విద్యావిషయకమైన వస్తువులను నాడడం నేర్పి విద్యానుభవం కలుగజేస్తున్నారని విని మేము మిక్కిలి సంతోషిస్తున్నాము.”

బిడ్డలు గింజలను తమ యిష్టం వచ్చినట్లు వాడి, వేర్వేరు రంగులను గుర్తించి, తమ ఊహాపాటలను ఆవిధంగా వృత్తంచేయగలిగితే ముందుముందు చాలా ఉపయోగంగా వుంటుంది. గింజలతో బిడ్డలు చేసేపనిని వుపాధ్యాయులు నిర్ణయించడంకంపై బిడ్డల ఇష్టానికి వదలడమే మేలు. సంకుచితమైన పద్ధతులతో, స్వల్పపరిమాణాలతో, ప్రాస్పెక్టివ్తో బిడ్డలకు పనిపాటలను నిర్ణయించడంకన్న బిడ్డల ఊహాపాటలకు స్వేచ్ఛ ఇవ్వడం వల్ల యెక్కువ ప్రయోజనం వుంటుంది. శిశువులు తమ పనిముట్లను సంతోషపూర్వకంగా వాడడానికి అలవాటుపడి ఆవిధంగా గాఢీకుళలను సంపాదిస్తే వైక్లాసులలో విద్యాభ్యాసం సులభమవుతుంది.

శిశువులు తమ బొమ్మలకు బట్టలు కట్టడం నేర్చుకోవడం అవసరం. నూది, దారం మొదలైన వస్తువుల వాడుకలో వుండే మేకుకువలు తలుస్తాయి ; అనగా, బిడ్డలు ఇప్పటినుంచీ కట్టుపనిని వృత్తిగా అభ్యసించడంకాదు. ఆవృత్తిని అభ్యసించ గోరేవారు తరువాత సరియైన వయస్సులో అభ్యసిస్తారు. విద్యాభ్యాసానికి సంబంధించినపనులే యిప్పుడు మన మాలోచించవలసిన విషయం.

చేతిపనులను నేర్పుతూవున్న పాఠశాలలలో శిశువులు కాగితాలు, అట్టలు, శిగురు, రంగులు, కర్ర, సుత్తి, మేకులు మొదలైన అనేకవస్తువులను నాడడం నేర్చుకుంటున్నారు. ఆ వస్తువులను వారు స్వేచ్ఛగా తమ ఊహకు తోచినట్లు వాడుతున్నారు. పనిచేయగా మిగిలిన పొల్లును దుబారాగా పోనీయకుండా వినియోగించడం, తమ పనిపాటలను నిర్ణయించుకోవడం, — ఇటువంటి

సంగతులనుగూర్చి అలోచించడం నేర్చుకుంటున్నారు. వారిజ్ఞులు వారిశక్తి సామర్థ్యాలను మీరుతున్నాయి. ఒకపని కల్పించుకొని, దానిని సాగించి, ఆవిధంగా విద్య నభ్యసించడాన్ని మరిచి సరియైన దృష్టిని బిడ్డలకు కలుగజేయవలసినది శిక్షణగతుల ఉపాధ్యాయులది.

నాయకం, నిరసకం, లెక్కలు — వీటిపాట యేమిటి? వీటిని ప్రశ్నక నిరసకాలుగా నేర్పడం యేమయ్యునో ప్రశ్నించాలి? ఏమంటే, నిరసకం కదా మువ్వదేశంగా ప్రాథమికవిద్య కంటిపూ పరమా వధి? ఇప్పటి పుస్తకాలలో వీటి కెంతో ప్రాముఖ్యత యిచ్చి యింతకన్న ముఖ్యమైన విషయాల సంఘటి మరచిపోతున్నాంకదా!

విద్యార్థులకు పనికంటెయెక్కు సరియైన ఉత్సాహం శ్రద్ధా నిష్ఠానిలంగా నేరకలగాలి, వాటికి పునాదులు శిక్షణగతులలోనే సమాధి, ఇవి ఈ మయస్సులో బిడ్డలు న్రాహుకం, నిరసకం, లెక్కలు చేయడం నేర్పడంకంటే చాలా అవసరమని ఇదివరలో గొప్ప పున్నాము.

ఈ మూడు విధానములలో ఈనాటిలో గడవని మాట నిజమే. ను గుర్తుకు వుండాలి విద్యాభివృద్ధికి ఇవి మిక్కిలి అవసరం, అన్నమాటకూడా నిజమే. వీటిని నేర్పడం ఏవయ్యునో ప్రశ్నించాలి? ఎంత త్వరగా ప్రారంభించి తనయమని కొందరు. ఈ మాడుకొలులలో ప్రశ్నించ సంపాదించమే పిల్లల తెలివితేటలకు ప్రమాదమని నమ్మినాగి అభిప్రాయ మిది.

బిడ్డను ఆరేళ్లు నింపినతిగ్వాత నేర్ప వచ్చునని మరికొందరు. ఆరేళ్లు వచ్చినపిమ్మట బిడ్డ ఈ మాడు విద్యలను మలుపుగా గ్రహింపగలదనీ, వాటిని ఆరయ స్సులో నేర్చుకోవడంవల్ల బిడ్డయొక్క శరీరానికి మెదడుకీ కలిగే శ్రమ తగ్గుతుందనీ, ముగ్గులు అంటే ఇప్పుడుండే అయిష్టత కంటకింత్రా తగ్గుతాయనీ వారి వాదన.

“సరియైన పద్ధతులమీద నేర్పిగే ఒకయేడా దిలో బిడ్డలు చదవడం నేర్చుకోగలరు. ఈ సాధ

కాన్ని స్వల్పకాలం ఆపుచేయడంవల్ల తర్వాత బిడ్డలు దానిని ఎక్కువ మలుపుగాను ధారాళం గాను నేర్చుకోగలుగుతున్నారని పండితుల అభిప్రాయం.. ఏడో యేడు వాళ్లేగావుగా వాచక అభ్యాసం లార్రి కావాలి. అంతకు ముందు చాలా మంది శిశువులు చదవడం నేర్చుకోడానికి ఆత్ర పడుతున్నారు. చదవగలుగుతున్నారుకూడాను.”

నాతవిషయంకూడా అంతే. వాక్కులను ప్రశ్నకం గా నేర్పవలసిన మయస్సునుండి తీవ్రమైనచిచ్చులు జరుగుతున్నాయి. మరీ తొందరగా ప్రారంభించడం వల్ల పిల్లలకు చాలా ఖంగారు, అపకారమూ జరుగు తున్నాయని కొందరు. దావ్వులు బుల్లార్డు తన ‘ఫండమెం టల్ అర్థమెటిక్’ (fundamental arithmetic) అనుగ్రంథంలో, ప్రశ్నకం నాతలార్థకంగా బిడ్డ లకు లెక్కలు నేర్పడం ౮, ౯ ఏళ్లు వచ్చేవరకూ ఆపు చెయ్యాలని సూచిస్తూ, అయినా ఇప్పటి ఆచారం ఇందుకు విరుద్ధంగా వుంది కాబట్టి అంతకు తక్కువ మయస్సులోకూడా, స్వల్పస్వల్పంగా క్రమంగా నేర్పేటట్లు, నేర్పవలసిందని వ్రాశాడు! ఆచారం అంటే ఇంగ్లాండులోకూడా అంత భయమే!

కాని శిశుతరగతులలో ప్రశ్నకం వ్రాతరూపకం గా లెక్కలను నేర్పడం తగ్గించాలి అన్న అభిప్రాయం బలపడుతోంది. బిడ్డలు తప్పులు లేకుండా లెక్క పెట్టడం నేర్చుకోవాలి. అంతెంతో అలోచించడం నేర్చుకోవాలి. ఈ లెక్కించడమూ అలోచనా బిడ్డలు చేసే యథార్థమైన పనిపాటలకు సంబంధించి ఉండాలి. యథార్థమైన అనుభవాలమీద ఆధారపడి వుండాలి. ఇప్పటి మార్కుల్లో అక్షరాభ్యాసం అయిన పుటినుంచీకూడా అంతెంత లెక్కలను ప్రశ్నకంగా వ్రాతరూపకంగా నేర్పడం అలవాటు. పిల్లలు చూడిక, తీసివేత వగైరాలకు సంబంధించిన మానాలను సరిగానే అప్పగిస్తున్నారు. కాని వాటి అర్థంగాని ఉపయోగం గాని వారు గ్రహించటం లేదు. అందుకు సంబంధించిన పనిని చేతి కిస్తే ఆ మానాలను పుపయోగించలేక ఖంగారు పడుతున్నారు.

కొన్ని స్కూళ్లలో యధార్థమైన చేతిపనుల ద్వారా, అంకెలతో సంబంధించిన ఆటపాటలద్వారా లెక్కలను నేర్పి ముందుముందు గణితశాస్త్రాభ్యాసానికి మంచి పునాదులు నేర్చున్నారు గాని, “బిడ్డలు గ్రహించిన విషయాన్ని పట్టిక (Statement) రూపంగా వారిచేత తిరిగి తిరిగి చెప్పించి అలవాటు చేయటంలేదు. అది చాలా అవసరం. బిడ్డలు ఒకసారి నేర్చుకున్న పద్ధతిని తిరిగి తిరిగి వాడుకలో పెట్టి, జ్ఞానియం దుంచుకొనియెడల శిశుతరగతులలో శిశ్యుతమైన పద్ధతులద్వారా విద్యాభ్యాసం చేయడానికి మంచి అవకాశం దాటిపోతుంది. ఆయా నాలుగూ కలిసి పది కాబట్టి, ఇగనైగూరూ నాలుగూ ముప్పై అని నేర్లమీద లెక్కపెట్టుకో నక్కర లేకుండా పెంటనే తెలుసుకోగల అంకెలజ్ఞానం కుదరలే, ఆవస్తువు దీనికంటే పొడుగు లేక పొట్టి, లేక బరువు, లేక నేలిక అని గ్రహించుకొనినే పెట్లొసలలో అంకెల రూపకంగా ఆలోచించడం సులువౌతుంది. విరివిగా వస్తువులను వాడి, ప్రత్యక్షంగా అనుభవం గాగిస్తేనేగాని ఈ అలవాటు కుదరదు. ఈ విధంగా పట్టిలను తయారు చేయడంలో, అంకెలను చదవడానికి వ్రాయడానికి అవసరం వుంటుంది. బిడ్డల ఆటలలో ఈజట్టు, ఆజట్టు పిల్లలసంఖ్య, గెలిచినమార్కులు, వారి ఆటవస్తువులు, గోళీలు, గవ్వలు, చింతగింజలు, గచ్చకాయలు, వారు ఖర్చుచేసే పైకం, క్లాసులో ఆమర్చిన కుర్చీలు, మేజాలు, వీటి నన్నిటిని లెక్కపెట్టించవలసివుంటుంది. ఈ వయస్సులో వారు నేర్చుకొనితం వీటికి సంబంధించి వుంటే, తరువాతక్లాసులలో వారు చేయబోయే లెక్కలు సులభ మౌతాయి. ‘లెక్కలు’ అంటే బ్రతికి వున్నంతకాలం పాపాలు వుట్టదు.

ప్రత్యక్షానుభవ మొక్కటే మానసికాభివృద్ధికి సరియైన పునాది. అర్థమూ, ఆలోచనా, ఉపయోగ మూ లేకుండా లెక్కలు చేయించడం, వాటిలో పిల్లలకు అభిరుచి కలిగించడం కాదు — నిరుపయోగమైన పద్ధతి కోసం అభిరుచిని సంపాదించడం - వాస్తవంలో అభిరుచి కలిగించకుండా చుంపన్న వ్యాకరణాలతో విద్యాభ్యాసం ప్రారంభం చేయడంవంటిది; పాటలలో ఆధారించి కలిగించకుండా సరిగమలతో సంగీతవిద్య ప్రారంభించడంవంటిది.

పై తరగతులలో లెక్కలు నేర్పడాన్ని గురించి చేయబడ్డ మూసనవలన విద్యార్థులకు ఇంకా స్పష్టం కావలదు.

“బాలుకు నన్ను గిన్న గోటలను ఏర్పాటు చేయడం, వాటిని కొలవడం, వాటికి కావలసిన వస్తువుల గుర్తు కట్టడం పెంచులైన సనులద్వారా లెక్కలను చేసి గణితశాస్త్రంలో చాలాభాగాన్ని అభ్యసించవచ్చును. ఇటువంటి సమయం చేయడం అంటే పిల్లలకు సగదాగా వుంటుంది. ఇట్లాండు దేశంలో గిడువులో చాలా సనుకబడివున్న వక ఆపిల్లల స్కూలులో, పిల్లలకు లెక్కలు రాక మాస్తరుకు విసుగైంది. ముదకు స్కూలులో నేతపనిని ప్రవేశపెట్టి వారికి లెక్కలు నేర్పడం తోటే లెక్కలలో అద్భుతమైన విభిన్నత కనపడింది. మగ్గంమీద తప్పలు రాకుండా నమోనాను తయారు చేయవలసివుండడంచేత దారాలను తప్పలు లేకుండా లెక్కపెట్టవలసివచ్చేది. ఎక్కడైనా లెక్క తప్పితే అది పెంటనే మగ్గంమీద కనపడేది.”

ఇదే గాంధీగారు చెప్పిన విశ్వసనీయమగుదా!

అల్లాడరెడ్డి - అలప్ ఖానుడు

డాక్టర్ యక. వెంకటరమణయ్య

౧

నిశ్చంకు కొమ్మన గాని నినలీలంబిలాసము నందు, అల్లాడ రెడ్డియొక్క నిజయాముల నెన్నుచు,

‘ధాంసురత్రాణుని నరసింహాక్షి
నాల్గవట్టింకల నొక్కటకముల’

అని చెప్పయున్నాడు. శ్రీనాథుడుగూడ ధారాసురత్రాణునిపై ఆర్జునబలమును బేర్కొనియున్నాడు. ఇంక, యల్లా నిజ యమునందున వాని ఆర్జున రెడ్డియొక్క - పుత్రులగు వీరభద్రేశ్వర వేమస్వాధీశ్వరుని నెఱచించి యున్నాడు.

‘ధాంసుర తాండవమున
ధాన్యాపహరణము
కొనిండ్రినో ముగియఁబడెను
చింతింపఁగలంపు’

- కా, ౫ : ౩౩౩.

‘ధాంసురభూమిచిట్టకణి ప్రసవీ
- కాశీ, ౬ : ౩౦౯.

ధాంసురత్రాణునిగానెఱుంగు
కావ్యమునందు కలకలము
...వీరభద్రేశ్వరవంశస్థునియను

- - శీమ, ౧ : ౩౦.

కొమ్మనయు, శ్రీనాథుడును రాజమ హేంద్రరెడ్ల గూఢానకవులు; మఱియును అల్లాడ వీరభద్రేశ్వర వేమస్వాధీశ్వరులకు ఆశ్రితులు, సమకాలికులు. కావున వీరు వాస్తవవిషయమును వర్ణించునపుడు యరస్వర విరోధమునకు ఎడముండదు. స్థూలదృష్టికల్గు

తొచినను చక్కగ చింతించి చూచిన వీరిభావము లేకీభవించునుగాని భేదమునందవు. వీరభద్రేశ్వర వేమస్వాధీశ్వరులకు అల్లాడరెడ్డి ఆంధ్రీయగుటచేతను, వారిది యవిభక్తకుటుంబ మగుటచేతను, వాస్తవముగ కొడుకులే ధారాసురత్రాణుని నిర్జించి జయము గొన్నను, సేనానాయకుని జయములు రాజును జెందినట్లు, రాజమ హేంద్రపర రెడ్లరాజ్యమునకు సర్వాధికారియై ప్రభుత్వమునల్పుచున్న ఆంధ్రీపని తలచుట సహజమేయగును. కావున అల్లాడరెడ్డిగే ధారాసురత్రాణు నోడించి యతని ఘోటకములను కొల్లనట్లు సని నిశ్చయించుచున్నాడు.

ఈ ధారాసురత్రాణు హవ్యహో, వాని హో నల్లాడరెడ్డికి ఏలవరోగముగలిగెనోనిచారింపవలసియున్నది. ధారాకట్టణము మాళవ దేశమునకు రాజధానియని భోజపరిశ్రావణి గినవారి కందఱకును చెలిసిపవిషయమే. భోజనియసంశరము కొంగరకాలమునకు మంజున దేశము స్వేచ్ఛాకాంతమాయెను. అది మొదట ఢిల్లీ సామ్రాజ్యంతర్గతమై, తురుష్కు-పాగుళాహలులు గోలుబడికి పొంగియుండి కాలక్రమమున వారిశక్తి సన్నగిల్లి యధికారము క్షీణించగా మరల నొకస్వతంత్ర రాజ్యమాయెను. మాళవ బేళసాన్వతంత్రమును పునరుద్ధరించినవాడు దిలావరుఖాన్ అను అఫ్ఘాను మహమ్మదయుడు. ఇతడు క్రీ. శ. ౧౮౦౫ వఱకు రాజ్యముచేసి దేహము చాలించెను. ఇతనియసంశరము ఇతని

ప్రథమపుత్రుడు సుల్తాను హంపంగ్ ఘోరీ
సింహాసనము నధిష్ఠించి క్రీ. శ. ౧౪౮౫ మొ
దలు ౧౪౩౨ వఱకును రాజ్యమున ర్చెను.
అల్లాడరెడ్డిరాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౪౧౬
మొదలు ౧౪౨౪ (?) వఱకు నగుటచేత, అత
నిచే నిర్మితుడైన ధారాసురత్రాణుడు హం
పంగుఘోరీమై యుండవలయును. ఈమూ
హ సరియైనదేయని శాసనసాక్ష్యము రుజువు
చేయుచున్నది. హంపంగ్ ఘోరీ యనునది
యాతని వాస్తవనామధేయము గాదు;
సింహాసనము నధిష్ఠించినపుడు వహించిన
బిరుదనామము. అతనికి తల్లిదండ్రులు పెట్టిన
పేరు అలఖాను.¹

అల్లాడరెడ్డి యొక అలఖానుని ఓ
డించినట్లు అల్లయవేముని వేమవరము దాన
శాసనమువల్ల దెలియుచున్నది.

జి త్వసల్ప వికల్ప కల్పితబలం తం చాల్పఖానం రచి
మిశ్రీకృత్య సహితం గజఙ్గతిం కర్ణాటభూసం చ తం
హత్వా కోమటివేమ ప్తిస్యనికరం భూ గౌరి రా షీ క్ష్యరే
ప్రాజ్యం రాజమహేంద్రరాజ్య మకగో దల్లాడభూ
విశ్వరః²

కావున, శ్రీనాథాదులు జెప్పినట్లు
అల్లాడరెడ్డియు నతని పుత్రులును ఓడించి
నది ధారాసురత్రాణుడు అలఖాను డను
నామాంతరము గల సుల్తాను హంపంగ్
ఘోరియే.

౨

ఇక హంపంగ్ ఘోరీతోడ రాజమహేం
ద్రప్రభువులకు వైర మెట్లు కలిగినో, వాని
తో వా రెచ్చట పోరి విజయము నందిరో

కనుగొనవలసియున్నది. హంపంగ్ ఘోరీ
సింహాసనము నెక్కినప్పటినుండియు గుజ
రాతు సుల్తానగు అహమ్మదుషాహతో ద్వే
షించి యలుమా రాతనిరాజ్యముపై దాడి
పెట్టియు నాతని జయింగ లేకపోయెను. భగ్న
మనోరథుడయ్య నాశ నశక పురఃపురః
ప్రయత్నములు నేయుచుండెడివాడు. అహ
మ్మదుషాహతోడి పోరున యలుమారు తనకు
అవజయము గలుగుటకు దనగజదళదుర్బల
త్వమేకారణమని మూహించి, యాలోచ
మును దొలగించుకొనుట కొకమార్గమును
గనిపెట్టెను. ఆకాలమున నేనుగులకు బ్రసిద్ధివ
హించిన యుక్మశ యశమున నలయునేను
గులను సులభముగ సంపాదించవచ్చునని
తలచి యుక్మశికి శో సన్న్యుంచుకొనెను.
ఉక్మశప్రభు నగు నొకసంఘాతజడతి
గుట్టిముని నతిశయముగ పేర్కొనుచుండు
వాడు గౌరీరాజధానరెవల్లమునగు గుట్ట
ముని నతడు మన్యుకొనువాడు. ఈనిష
యమును గ్రహించి, అలఖానుడు గుట్టపు
వ్యాపారివేనమును ధరించి తనగుట్టు వెల్లడి
కాకుండుటకై, గజఙ్గతిమెచ్చుకొనునట్టివన్నెల
గుట్టిమునిని వెక్కిరించి నేకరించి, ఇంకను
ఉక్మశమున సామ్రాజ్యముగ నిభ్యముగాని
సామగ్రుని గొని నొర్రోజు ప్రయాణము
జేసి జాజినగరమునకు వచ్చి చేరి రాజునకు
తనరాక నెరుకజఱచెను.

“రాజును తనదేశాచారము నను
సరించి, ప్రథమమున తాను వర్తికుడు గొని
వచ్చిన వస్త్రముల నొకరోజు వచ్చి తిల

1. ఫరిష్టా, బ్రిస్నతర్జున, సం. ౪, పుట. ౧౬౯.

2. ఎ.సి. ఇండికా, సం. ౧౩, పుట. ౨౪౧.

కించి, వలయువానిని ధన మిచ్చికాని, లేక వానికి ప్రత్యామ్నాయముగ నావశ్రుముల విలువకు సరివిలువగల యేనుగుల నిచ్చిగాని పుచ్చుకొనెదనని తెలియబడెను. రాజు వస్తువులను జూచుటకై నియమించినదినము వచ్చెను; సామగ్రు లన్నియు వీక్షణసౌకర్యార్థము తగురీతిని పరిచియుంచబడెను; ఆకాశ మంతయు మేఘచ్ఛన్నమై వర్షము వచ్చునట్లుండెను; బానిస నొచ్చి సుల్తాన్ హాంషంగు (అలన్ ఫానుడు) అచ్చటి వారితో వర్షము నచ్చిసల్లయిన, నచ్చట పరిచియుండియున్న వస్తువు లన్నియు తడిసి పాడగు నని చెప్పెను; కాని రాజువారి వారము సామగ్రభూవు నచ్చుర్యంతము నస్తువు లన్నియు పరిచియే యుండవలయునని పట్టుపట్టిరి. మఱియు సరిశీలనార్థము గుట్టిముల కన్నిటికి పల్లములువేసి సరిస్థితిపరిచి, కడపట రాజు నచ్చెను; మఱికొంతకడవు నకు గాలివాసయు నచ్చెను. ఆయన వృద్ధిలో రాజుతోగూడ నచ్చి, నేనుగులగుంపు పరిచియుండిన వస్తువులను తొక్కి పాడు చేసెను. సుల్తాన్ హాంషంగు పాడైనవస్తువులను జూచి మండిడి, తనవారివారమును పల్లములువేసి సిద్ధముగ నిలిపియుంచిన యశ్వముల నారోహింపుడని యాజ్ఞాపించి, కొంకు కొసరు లేక రాజువారివారముపై గవిసి యనే కులను వధించి రాజును చెరబట్టెను. తరువాత సుల్తాన్ హాంషంగు గారాజునకు తన్నె టుకపడుకొనెను. ఇట్టి యవస్థయందు చేయునదిలేక జూజినగరప్రభువు తన్ను విడుదలగావించుటకై సుల్తాన్ హాంషంగుకు

డెబ్బదియైదు ఏనుగుల నిచ్చుట కంగీకరించెను; కాని హాంషంగు గారాజును జూజినగరరాష్ట్రపు బాలిమేర దాటువఱకును వదలిపెట్టలేదు; పాలిమేర దాటినవెంటనే యాతనిచే మఱికొన్ని చక్కనియేనుగులను గొని స్వరాష్ట్రమునకు బోవ నతని కనుజ్ఞయిచ్చెను”³

ఈవైకథవల్ల ధారాసురతాణుడైన సుల్తాన్ హాంషంగు ఘోరీ క్రీ. శ. ౧౪౨౧ లో ఉత్కళమునకు మారువేసముతో వచ్చి మోసముమీద నాదేశపురాజైన నాల్గవ నరసింహుని చెరబట్టి యేనుగుల నాతనివల్ల గొని విడిచిపెట్టెనని తెలియుచున్నది.

శ్రీనాథుడును నిశ్చంకు కొమ్మనయు ధారాసురతాణుని అల్లాడరెడ్డియు, నాతని పుత్రులును నోడించినట్లు చెప్పుచున్నారు గదా; వారివ్రాతల యాధార్థ్యమును వేమనరితామ్రవృత్తిక రుజువుచేయుచున్నదిగదా; అల్లాడరెడ్డియు నాతనికొడుకులును నెచ్చట ధారాసురతాణుని జయించిరో కనుగొనవలసియున్నది. పైబేర్కొన్న గ్రంథకర్తల వల్లగాని, శాసనమువల్లగాని వారాతని నెచ్చట జయించిరో తెలియవచ్చుటలేదు. కాని యావిజయము వారికి కళింగప్రాంత మననే చేకూడియుండును. ఏలన, రాజమహేంద్రవరపు రెడ్డిరాజులు మాళవదేశముపై దండువెడలిన స్ట్రెచ్చటను జెప్పబడి బడియుండలేదు. మఱియు నట్లు దండెత్తిపోవుటకు సవకాశము గాన్పించదు. మధ్యాంధ్ర మాళవదేశములకు నడుమ నెన్నియో స్వ

తంత్రరాజ్యము లుండెను. వీని సన్నిధిని దాటి రెడ్డిరాజులు మాళవవర్మంతమును దండయాత్ర సాగించిరినుట సమ్మదగినవిషయము గాదు. కావున జాజినగరమునకు వచ్చినప్పుడే రెడ్లు ధారాసుర త్రాణుని నిర్జించియుండురని తలచుట యొప్పును. జానగరమునుండి వెనుదిరిగిపోవునపు డాసుల్తాను రెడ్డిరాజ్యముగుండ ప్రయాణము సల్పియుం

డును. అప్పు డల్లాడరెడ్డి వాని నడ్డగించి, కయ్యమున నోడించియుండును. ధారాసుర త్రాణుని నోడించుటయేగాక యతనిగుట్టములను కొల్లవట్టించెనని కొమ్మన్న చెప్పచున్నాడు. ఇట్టి సరసిహునికి బూపి యాపునికంట దమ్మువైచుటకు అలసభానుడు చసతో గొనివచ్చిన గుట్టములేకాబోలు నివి.

గు లా బి పు వ్వు ల తో త యా రె న కొ ల్దు క్రి

నిని ప్రతిదినము రాచుకొని, చర్మము ఎప్పుడుపుగా నుండును. ఇది కొలమున నిర్మము నిని వాడును చర్మము శిల్లిబు కుండు కొపించును.

ముగిసెప్పుడు, సొంద శ్యమనకు అనుకూల పొందెను.

ట్యూబును కొనుదొరకును.

BENGAL CHEMICAL
Calcutta :: Bombay.

ఏజెంట్లు:—

యస్. డేకాయగౌండ్లరు
అంకొ కో., 41, బందరు
మిశ్రి, మదరాసు.

ఏరోజు ఎల్లాంటిదో!

కాళ్ళకూరి దయానిధిరావు

సంకటసామి కుటుంబిగా కాలి నివాసుల సంవత్సరం లోక ఉద్యోగియింటి కలగితాని పనిచేసాడు. వందనకుము వందినట్లే ఉండేది; అట్టిచేసి అతికినట్లే ఉండేది. కాని సందర్భము వాటిని మాట తక్కినాడు. అది చూసి, యజమానులు మందివారు కాదు. అది సామంతుల పనినప్పేరారు.

‘సామిగా, యింత సే పుట్టిన పనిబాధావు? పట్ల యేదుపు వినపడటం బుట్టింది? అని ఒకరిని తీకడను యజమానులు తిట్టేవి.

‘వస్తున్నానుగట్టి అని సామి పనిచేసాడని నే కొన్నికందలు తిట్టాను. అట్టి పట్టేది.

బజారుపనిచూడగా సామిని సామిని సంపాదించాడు. అతడు కొంత సే పుట్టిన పనిబాధావు?

‘ఇంత అలభ్యం చేయడం నీ కుంటున్న కొట్టుకోయిని నాడు కనీసం.

తిట్టినపుడు తిట్టినా పట్టేటప్పుడు దానిని పెట్టినా కాదు యజమానులకు. అది కనుగొనినట్టి. తుట్టి తేనేకాని ఒకసంవత్సరం అది కచ్చేదికాదు. పాటుగానే కాని కూర, తుమ్మ పనిచేసాడు. పెట్టడానికి ఆమెకు చేయి వచ్చేదికాదు.

‘ఈతల్లి యొక్క పుట్టింక. ఈఅమ్మకు కనడానికి తలదండ్రు తెన్ని నోమును పట్టానో, దరిద్రములు బంటి పుట్టినది కాబోలు. అంతేగా యివిడకు పెట్టడానికి చేయరాకపోవడం అని పనిచేసాడు. లోపల తిట్టినానేవాడు.

ఇట్టివారిని కాసి పెట్టుకొని ఉండవలసి జంకట సామికి విసుగుతోచింది జీవితము పాడనిపించింది; కోజాలు విచారంగా కనడబడేది. ‘సంతోషము లేక పోయాక డబ్బు ప్రధానమా? రెండురాళ్లు తక్కువ

యిచ్చినా మంచివాళ్ళకి నేవచ్చేస్తే నయముని అతని కనిపించింది.

ఆలంబితం తీసికొని వెంకటసామి అట్ట పని మానుకొన్నాడు. ఉల్లో విచారిల్లు ఉక్కుకునేవాడు. భార్యకూడా కొన్నియిట్లు చేసుకొనేది.

గోసూ కోడిపూతతో లేవడము, అన్నంమాట కట్టుకొని భార్యతో చాకలిచేపుకు పోవడం చుతనికి సంతోష మనిపించేది.

మిగిలిన చాకల్లతో కలసి పనిచేయడం అతనికి హాయి అనిపించింది. కట్టినది గోచీఅయినా, చుట్టినది పాగాఅయినా తనకంటే సుఖపడేవాడు ప్రపంచములో యెవరూ లేదని తలచేవాడు. ఉదాకపెట్టి ఉతికి బట్టి లాగవేసి పన్నెండు, ఒంటిగంటా అయేటప్పటికి ఒక సార్లు పెట్టుకోవడం చేరి భార్యతోపాటు కులాసాగా మాటలు చెప్పుకుంటూ ఆగంటి అన్నము, ఉప్పు పంచ గోర్య పరమాన్నాలుగా తినేవాడు; అదే అతనికి విందనిపించేది.

ఈవిధంగా చాలాదేళ్లు గడిచాయి; అతడు కొంతెండు నిలవజేవాడు. వాడికులానికి తాగీఅలవాటున్నా అతనికి యిష్టములేక, మరేకారణముచేతో అలను తాగుడికి అలవాటుపడలేదు. అదీ అతని అదృష్టమేమో చెప్పలేను. కాని ప్రతిదినం వాళ్లు మంచిచేప కొని కూరవంతుకునేవాడు. అతనిని సెనాడా కుట్టంగా వుండేది. ఒక పాతకుక్కకూడా యెల్లా సంపాదించాడో కాని వాళ్లయింట్లో వుండేది. పిల్లల నెవరినీ దానిమీద మాగ్చినిచ్చేవాడు కాదు. ఎప్పుడైనా సరదా వుంటే తనే కూర్చునేవాడు; తనకోసం యెవరైనా వస్తే మాగ్చిమని ఆకుచ్చి చూపించేవాడు.

అతని భార్య ‘వీరి’కూడా యింటికి కళగా వుండేది. గిరికలకల్లు, మోకాళ్లవరకూ పడేసాట్లు, చామప

చాయ మొగము, బుగ్గనై చిన్న నల్లటిపుట్టుమచ్చ-వీటితో వీరమ్మ యెపుడూ పెల్లిమాతురూ కనబడేది. ఆమెను చూచినవాళ్లందరూ 'అందం యేకమా, యేకధా తీసి కోని బీదలసామ్మ కాబోలు'నని అనుకొనేవారు.

మొత్తముమీద వాళ్లు కులంలో భాగ్యవంతులుగా వుండేవారు. సబహాల్కి, తగూలతీర్చుకోడానికీ మిగిలిన వాళ్లందరూ వెంకటసామివద్దకు వచ్చేవారు. అతనిభార్య కూడా చాకలిచానల నందరినీ చేరదీసేది, సరదాగా కబుర్లు చెప్పేది.

కాని జేవుడు వాళ్లకు గోలలు సుగుంగా పెట్ట నిచ్చాడు కాదు. వెంకటసామికి పక్షపాతం వచ్చి మంచిం యెక్కాడు. ఒకకాలా, ఒకచెయ్యి పకి పోయాయి.

డాక్టర్లచేత మందు లిప్పించారు. చివరికి నేయి వచ్చింది. కష్టతో కంటుతూ యింట్లో నకిచేవాడు వెంకటసామి. అతనికి దారుఢ్యం చేరటప్పటికి అతనియింటి పరిస్థితులు అద్దాన్నం అయ్యాయి. బీదవాడనియైనా కనికరం లేకుండా డాక్టరు జోరుగా బిల్లుచేసాడు. బిల్లు తీర్చేటప్పటికి తలప్రాణం గోకకు వచ్చింది. నిలవ వేసుకొన్న డబ్బంతా అయిపోయింది.

ఇంతకాలమూ కంటుంబానికి 'వీరే'గతి. ఆడియెంతమందికని ఉత్తకలరు? చాలాయిల్లు మానుకుంది. బట్టలాలన్యంగా అందించేది. బట్టలువేసే వాళ్లుకూడా బట్టలు వెయ్యమని వీరిని జడిపించేవారు.

'చాకలి యిల్లా పడిపోయాడు. మీరు చూడక పోలే యింకెవరు దిక్కు?' అని యేడిస్తే వాళ్లు దాని చేతే ఉతికించుకొనేవారు. వీరి యీవిధంగా నానా తిప్పలూపడేది. ఈమకు వచ్చిన కొడుకేనా లేదని వీరీ, వెంకటసామి కష్టకాలంలో అనుకొనేవారు.

వీరమ్మ చేసే ఉపచారంవల్ల, ఉపశమనపు మాటల వల్ల వెంకటసామి తిరిగి చూమాలు మనిషి అయ్యాడు.

'వీరీ! నీకోజు బాగుంటే, నువ్వు వచ్చినవేళ మంచిదయితే నిన్ను సుఖపెడతా'నని వీరిని ప్రేమతో విసురుతూ అనేవాడు సామి. తిరిగి యేం చేద్దామా అని సామికి తలపులు మొదలుపెట్టాయి. ఏమీ, సామిపోయింది

దికాదు. ఇంటింటా తిరిగి బట్టలులికిన లాభం లేదని అతనికి తోచింది. తను వున్న పట్టణములోనే 'లాండ్రీ' పెడదామని అతనికి గుద్దిపట్టింది. పెద్దాంవంటిని కొద్ది బంగారం వుంటే దానిని అమ్మేశాడు. ఆపబ్బు తీసికొని మంచిబట్టలూ, అద్దాలూ కొన్నాడు. పట్టణపు మాలలో ఒకచిన్న కొట్టు అద్దాను తీసికొన్నాడు. అచటనే రాత్రియనక, పగలనక పట్టుదలతో సనిచేసాడు. మంచి పేరు తెచ్చుకొన్నాడు. ఇప్పుడందరూ బట్టలు సామికి చేసేవారు. వీరి బట్టలు తిరిగి వేవవము; తాను బట్టి చేయవం.

కొంతకాలానికి పనిరద్దీ యెక్కువయిపోయింది. ఇద్దరు, ముగ్గురు సనివాళ్లని చేతికించ పెట్టుకున్నారు; రెండు. మూడు యిస్త్రీ సెట్టెలు ఎక్కువ కొన్నాడు. సనివాళ్లు యీటలు మోసుకొని ఆలన్యం, ప్రమాదా అనిబట్టలు మోయడానికి రెండు గొడ్డుబళ్లను కొన్నాడు.

స్వయముగా సనిచేయవలసిన గోలలు వెంకట సామికి తప్పాయి. ఇప్పుడు జాగ్రత్తపడే. లాండ్రీసాపు బిల్లులూ, అక్కంటులూ చూసుకొనేవాడు; డబ్బు కోసం యింటింటా తిరిగేవాడు. నెమ్మదివల్లా, కాంతం వల్లా అతడు కొన్నిసేపు సంపాదించాడు; కొంతమందిని పోషించగలిగాడు. గర్వ మతనిని గుడ్డివాణ్ణి చేయలేదు. తన పూర్వపు దౌర్భాగ్యపు గోలల నతడు మరచలేదు. పెద్ద యిల్లాకట్ ఆపట్టణంలోనే కొన్నాడు. యజమాను రాలనీ, యింటి పెత్తనం చెయ్యవచ్చనీ వీరి మహాపరిశ్రమ.

౨

అప్పుడే సాయంత్రం అవుతోంది. ఇస్త్రీబట్ట లిచ్చిరావడానికి సామి సనివాళ్లని ఊళ్లోకి పంపించాడు. తీరుబడిగా కూర్చొని యేదో ఆలోచిస్తున్నాడు.

ఆసమయమున సామిదప్పి లాండ్రీనుండరనున్న ఒక వ్యక్తిమీద పడింది పదినిముసాలనుంచి అతడక్కడే నిలబడియున్నాడు. కాని సామి అజ్ఞ మొదటిసారి చూడడం అతన్ని.

అతనిని చూడడమతోనే సామిమనస్సు చివుక్కు మంది. అతనంటే జాలితోచింది. పాపం ఇంకో రంగు బట్టతో అరుగులు వేసి కట్టిన చొక్కా; కంకరబూడిదతో

ఎర్రగా నోలయివున్న పండ్ల కట్టముల గాయపు మచ్చలు పడిన అతని ముగ్గుముసల కప్పిపుచ్చుటకా అన్నట్లు జుట్టు ముగంబొడ పడుతోంది. నేరంబుడివలె అరడు సంకటనామి మందగ నిలబడ్డాడు.

‘ఏల, యిలా వచ్చావు? ఎవరవు నీ’ వని సామి అతన్ని ప్రశ్నించాడు.

‘రెండు పెదవులైనా విప్పలేదు. మాట్లాడా లని ఉపా ఉంది కాని నూరిన కడం లేదు. కళ్లుమాత్రం బాష్పాలతో నిండిఉన్నాయి. సామి అతనికేసి తడక గీటుతో చూస్తున్నాడు.

‘రెండు మూడు గోలనుంచి తింకిలేక యీ విధంగా చూడుతున్నాను. నన్ను పోషించుకోవడం నాకే భార మనిపించింది. అయినానాళ్ల, కానివాళ్ల కడులూ కాంగూ పట్టబొన్నాను. ఇంత గాకిరీ చేస్తాను. బట్టా తిండి పెట్టి పోషించరా? అని అడిగాను. కసిరారు. పోపో అన్నారు.

‘శీవితమంటే నాకు విషగనిపించింది. బతికంటే కష్టాలు పడడమేకదా. నచ్చిపోనే మే లనిపించింది. పాడు పాణిల్నిపై తీసిచేత నే నిట్లు తిగుతున్నాను. ఎంతోకోని దేవుడు నాకాళ్ల నిక్కడికి లాక్కొచ్చాడు’

అని నవుతూ నవుతూ ఆవిపోయి కొత్తమనిషి పెదవులు దిట్టించాడు.

ఆతను గెప్పేది సామికి నిజమనిపించింది. ఇంటికి తీసికెళ్లి తిండి పెట్టించాడు. కొంచెంప్రాణాలు చేరు కొన్నతరువాత సామి అతనివిషయం అడిగాడు. ఆగంతకుడు తన విషాదచరితాన్ని చెప్ప మొదలు పెట్టాడు.

3

“నాపేరు హారయ్య. నేనూ, యిదివరకు బాగా వెలిగినవాడిని. నాకు కొద్దో, కొద్దో పాలము, రెండు వేల రొక్కము వుండేవి. తిండికి లోటుండేదికాదు. హాయిగా రోజులు గడిచేవాడిని.

“ఇట్లా వుండగా నాకు పక్కనున్న ఊరు పెళ్లడం, తటస్థించింది. ఒకవనిమీద ఆఊరు పెళ్లాను. ఒకవారం

అచ్చటనే ఉండవలసివచ్చింది. ఆవారం ఒకయింట్లో మకాము చేశాను.

“ఆయింటి ఆమెకు ఒకకూతురుండేది. వితంతువు. మంచివయస్సులో వుండేది. ఆమె బొట్టుపెట్టుకుంటే యింకా యెంత బాగుంటుందో మని అనిపించేది. ఆమె యంత యందకైతే కాదు. ఆమె చిటునగవుకే నేనామెను ప్రేమించాను. నన్ను నేను మఱచిపోయేవాడిని. ఆమె నవ్వేటప్పు డామె మొగమంతా లేయెండ్లలో ప్రకృతివలె హాయిగా కనబడేది.

“ఆమెను చూచినప్పటినుంచీ నామనసు తిప్పుకోలేకపోయా. ఆమెకోసం నేను చాలా ప్రయత్నించేశా. వాళ్ళకుటుంబమూ అంత పేరుప్రతిష్ఠలు కలదికాదు. అది నాకు తరవాత తరవాత తెలిసింది. నివరకు నాకామె లభించింది.

“ఏనో ఒకనంకమీద వారానికి రెండుమూడు సార్లునై నా నేనాగ్రామం పోయేవాడిని. నాకింటిదగ్గర తోచేదికాదు. మా ఆవిషమొగం చూడడమంటేనే నాకు విసుగ్గాఉండేది.

“ఆచూచులాడి వలపులకు మోసపోయి ఆమెకోరినదంతా యిచ్చాను. నాడబ్బు తగలబెట్టుకున్నాను. నాధూములు పోయాయి. ఇంట్లో అందరికీ నేనంటే కోపంగాఉండేది. అందరూ నన్నుచూచి అసహ్యించుకునేవారు.

“ఒకరోజున నే నొంటిరిగా ముగ్గుని యేదో ఆలోచిస్తున్నాను. ఎంతోచెప్పలేకుకానినాకాకోజున వైరాగ్యంతోచింది. జ్ఞానోదయం అయినట్టు నా కనిపించింది. వేదాంతమార్గంగా తలపులు మొదలు పెట్టాయి. అప్పటినుంచీ నా కావూరన్నా, ఆయవతన్నా విసుగుపట్టాయి. మళ్లీ ఆగ్రామం తొక్కి చూడలేదు. ఆయవ తిపేరు తలవలేదు.

“కాని యేం లాభం! నేనులు కాకింతరవాత ఆకులుపట్టుకోడం అయింది. ఒక నచ్చినస్త్రీని భార్యగా చేసుకొని ఆమెతో రోజులు గడపడము ఉత్తమమనిపించింది.

“అప్పటికి నా కింకా రెండేకరాల మల్లికొట వుంది. అదేనా మా ఊరు కాని ఊరు. మా ఆవిషిని

భారతకేంద్ర న్యాయస్థానము

(The Indian Federal Court)

సంప్రంగి రాజేంద్రరావు

ఫెడరల్ రాజ్యాంగమునకు కేంద్రన్యాయస్థానము ముఖ్యాంగము. ఇది రాజ్యాంగాభివృద్ధికి, సుప్రము యొక్క భద్రతకు అత్యవసరమైయున్నది. ఫెడరేషను నందు కేంద్ర, రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముల బాధ్యతలు, హక్కులు కేటాయింపులను నిర్ణయిస్తున్నది. అగ్రా ప్రభుత్వములు నా ద్వారా ప్రవర్తింపకుండు దానివల్ల యొకరివ్యక్తిపాలమున నుండు అవస్థయు, అయింటు పార్లమెంటుకు నిరసనకలుగు ఫెడరల్ కోర్టు రాజ్యాంగ పట్టును నిర్వచించుటకు, కాపాడుటకు, రాష్ట్రీయ కేంద్ర ప్రభుత్వములనకు వివాదము పరిష్కరించుటకుగాను ఉన్నది. కేంద్ర బలము పరిష్కరించుటకు రాజ్యాంగమునకు సంబంధించిన రాష్ట్రాంతరగతముల న్యాయస్థానములకు ఆస్వర్యము క్రింది (Rule of Law) వచ్చినది. రాష్ట్రీయ స్వపరిపాలన (Provincial autonomy) అమలులోకి రాక ప్రాగ్ధ విచ్ఛిన్నములన్నియు కార్యనిర్వహక వర్గముతో సంబంధించిన గవర్నరులను ఆస్వర్యము క్రింద సుంజేడినది.

మన దేశమందు రాజ్యాంగమును స్వాతంత్ర్యమునకు న్యాయవిధానము చేర్చించినది. అది తమ స్వాతంత్ర్యమును, హక్కులను జూరజైతగా కాపాడుకొనుట. అవసరమగునపుడు కార్యనిర్వహక ప్రభుత్వమును విమర్శించుటకు వినోదమును, ఆంధుచేత అని జనసామాన్యముయొక్క నమ్మకమును గౌరవమును గూర్చియు గున్నది. ప్రస్తుతము ఫెడరల్ కోర్టును ప్రతిపత్తికి

తోడు ఎక్కువ అధికారములు అవకాశములుకూడ కలవు. అదియునుగాక ఫెడరేషను బహిష్కరించుటకై ఆందోళన జరుగుచున్నప్పటికి చివరకు సత్వరము గనే అది అమలులోనికి వచ్చు సూచనలు కనుపించుచున్నవి. ఫెడరల్ కోర్టువిషయమై యేరాజకీయకక్షా వాదులను నింతవర కెట్టి యభ్యంతరమును చెప్పలేదు. ఈ సందర్భమున ఫెడరల్ కోర్టును కన్ని రాజకీయకక్షల యొక్క సానుభూతి గలదని సర్వే శేజబహదూర్ సమ్రాగాను చెప్పిరి.

ప్రస్తుతము ఫెడరల్ కోర్టుకు సంబంధించిన విషయములు తెలిసికొనుట చాలముఖ్యము. ౧౯౩౭-వ సంవత్సరము అక్టోబరు ఒకటవ తేదీని ఫెడరల్ జడ్జటు ముగ్గురు గవర్నరు జనరలు సమక్షమున రాజభక్తి ప్రమాణమును తీసుకొనిరి. తర్వాత డిసెంబరు ఆరవ తేదీని కోర్టును ప్రారంభించిరి. ఆప్పటినుండియు కోర్టుకు సంబంధించిన నియమావళిని నిబంధనలను తయారుచేయుచు వచ్చిరి. పెక్కి యేమియు కనుపించకపోయినవలన ఫెడరేషనును లేకుండి అనివసరముగ ఫెడరల్ కోర్టు సేర్పరిచి రని కొంద గభీప్రాయపడిరి, కాని యిట్టి అభిప్రాయము పొరపాటు. ఫెడరేషనుకు, ఫెడరల్ కోర్టుకు ముడిపెట్టినవసరములేదు. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన అమలులోకి వచ్చుటతోడనే కేంద్ర, రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముల కాయాపాకులను అధికారములను కేటాయింపు చేయవలసి యున్నది. అప్పు డీ వివాదాలు పరిష్కరించుట నీ కోర్టు ఆవసరము. గీనికి రాజకీయములతో సంబంధ

1. The Federal Court is at once the interpreter and guardian of the Constitution and a tribunal for the determination of disputes between the constituent units of the Federation. —Vide. J. P. C. Report.

ములేదని తేటతెల్లమగుచున్నది. అట్టిన్యాయస్థానము లేనిచో నీవివాదలు గవర్నరుజనరలు పరిష్కారము చేయవలసియుండును. కాని కేంద్రప్రభుత్వముకూడ యీవివాదలందు పాల్గొనకుండు సందిర్భమం గలిగినన్యాయము ఒరుగుట కష్టము. మైగ ఇట్టిపని గాష్ట్రీయస్వపరిపాలనస్థానంతమునకు విరుద్ధము. ప్రతీకచున్నిలుకు అప్పీలుచేయవలెనన్న అమిలేమగు వ్యయప్రచూసలు. ఇట్టివివాదలను మైకోర్టునకు పంపిన వివిధరాష్ట్రముల మైకోర్టుల మిక్కిలి తీర్పులు వేర్వేరుగా నుండుట సహజము. అప్పుడే భేదాభిప్రాయములవల్ల అనవసరమగు కలహం మేర్పడును. మరియు ఆగూమైకోర్టులు తమ తమ రాష్ట్రములపక్షము వహించుట సహజము. ఇట్టి అనుమానములు కోర్టుయొక్క గణ్యతకు ముప్పు గల్గుచును. ఫెడరల్ కోర్టు ఉన్న పక్షమున నేతమందంతటను ఒకే మాదిరితీర్పులు నుండుటయేగాక యిట్టిఅనుమానములు పటాపంచలగును. ఇందుకు విశేషమగుభిరుపు లేదు. పని కూడ త్వరగా ఒరుగును. అగ్నిభారతసంస్థ మిగుటచే అందరకు నమ్మకముగా నుండును. ఫెడరేషను వచ్చిన తర్వాత దీనితాగ్యతలు వృద్ధియగును. ఈలోపుగ రాజ్యాంగవిషయములందు అవసరమగుచో ఫెడరల్ కోర్టుయొక్క సలహాను తీసుకొనవచ్చును. ముఖ్యవిషయములం దిట్టిసలహాను తీసుకొనలేనని ప్రజలుకూడ అందోళనచేయుట కవకాశముండును. మైకోర్టులనుండి రాజ్యాంగచట్టమునకు సంబంధించిన తగాదాలను (constitutional issues) సులువుగా అప్పీలుచేయవచ్చును.

ఫెడరల్ కోర్టుయొక్క సామర్థ్యములమీదకాని, ఛోదాపైనికాని భారతశాసన నిర్మాణపథ కెట్టి అధికారమును లేదు. ఇందుకు సంబంధించిన దంతయు రాజ్యాంగచట్టమందే కలదు. నూతనరాజ్యాంగముక్రింద నేర్పడ్డ సంస్థలన్నిటికంటెన దీనికి అధికమగు ప్రతిపత్తి విశేషాధికారములు కలవని చెప్పవలసియున్నది. దీని అంతస్తును తగ్గించుట కొక్కపార్లమెంటుకు తప్ప మరెవరికిని హక్కు లేదు. అట్లే దీని అధికారములు మోచించుటకు కూడ చట్టప్రకారముతప్ప మరొక విధముగ వీలులేదు. నూతన రాజ్యాంగప్రణాళికయందు

రూపకేంద్రముప్రకారము విషయపరిస్థితులందు గవర్నరు జనరలుకు ఫెడరల్ సంస్థల నన్నిటిని రద్దుపరుచుటకు అధికారము కలదు. కాని యిట్టి సందర్భమున ఫెడరల్ కోర్టును రద్దుచేయుట అధికారములేదు. ఈ సంస్థ కనుభిర్తుంతయు ఎవరినిమిట్టయు అవసరములేమంక కేంద్రప్రభుత్వముయొక్క ఆదాయమునందే నిర్బంధపడును.

ఇంకొక ప్రధానన్యాయమూర్తి యుండును. ఆగ్గరకంటె ఎక్కువకాలంపై ఇతరజడ్జులుండును. చక్రవర్తిగారి ఆనుమతిమీద ఫెడరల్ శాసనభి కోగుచో వీరిసంఖ్యను మోచించవచ్చును. ఈన్యాయమూర్తులను చక్రవర్తిగారే నియమించెదరు. వీరు ఒరువది అయిదు సంవత్సరములు పూర్తియగుచుకున్నచోగమం దుండవచ్చును. న్యాయమూర్తియొక్క సహజకీ ప్రక్రమముగ లేనపుడు, మరొకకల్గును కన్యపుర ప్రతీకాన్నిలుయొక్క న్యాయశిక్షణలోకమున విరమించి తమ నివేదికను సమర్పించినపిదప తమ సాగును చక్రవర్తిగారి సదగున్యాయమూర్తిని పనిమిడి తొలగింపవచ్చును. న్యాయమూర్తులు తమపదవికి ప్రక్రమముగ నన్నంతకాలము నిరభ్యంతరముగ పదవియం దుండవచ్చునా (holding office during period of good behavior)కే చక్రవర్తిగారి యిష్టముగు సంతకాలమున ఉంచి (at His Majesty's Pleasure) ఎప్పుడైనను తొలగింపవచ్చునా యనెడకలదు మేగ్నమేది. యెంటు పార్లమెంటుకికమిలేనాను తమనికేసికయందు న్యాయమూర్తుల నడవడి ప్రక్రమముగా నన్నంతకాలము ఉద్యోగముం దుండవలయునని నిశ్చయించుకొనిరి. కాని రాజ్యాంగచట్టమందు ఈ విషయమై విరులముగ నిర్వచింపబడియుండలేదు. సర్ జి. యల్. మిత్తెరు గారుమాత్రము నడవడి ప్రక్రమముగ నన్నంతకాలము పదవియం దుండవచ్చునని చెప్పిరి. సహజకీ ప్రక్రమముగ లేనపుడే ప్రతీకాన్నిలు విచారణచేయు సనియును, అట్టి విచారణలు వలసరాజ్యములందు జరిగిన ననియు, అట్లేనులను పరిశీలించిమాడగ సహజకీ ప్రక్రమముగ నన్నంతకాలము నిరభ్యంతరముగ పదవియం దుండవచ్చుననెడు ఆభిప్రాయమును, సర్ జేజుబహదూర్ సమ్రాగారు ప్రస్తుతము నూతనరాజ్యాంగ విధానముమీద తాము

నాయుడున్న గ్రంథముందు వెలిబుచ్చిరి. కలకత్తా యందు సుప్రసిద్ధ దినపత్రికయగు “ప్రేట్సుమెను” న్యాయమార్తలందరు ప్రవర్తిగారి చిత్రముసారము (at His Majesty's Pleasure) ఉన్యోగము చేయవలయునను నని ఘంటాసంగముగ ప్రాసంగ్యముగా (౪-౧౦-౧౯౩౦ కేదీ సంఖ్యనీయును).

రాష్ట్రీయమైకోర్టులంగుకాని ఫెడరేషనులో చేరినసంస్థానముల మైకోర్టులంగుకాని అయిదుసంవత్సరములపాటు న్యాయమార్తలగు పనిచేసినవారికి ఫెడరల్ కోర్టు జస్టీసులకు అర్హత కలదు. పనిసంవత్సరములు అనుభవముగల బారిష్టర్లకు, మైకోర్టువర్గమునకు ఇట్టి అర్హత కలదు. ఇండియన్ వినియూస్ గ్రీసు వున్యోగులు కూడ ఈపదవికి అర్హులు. ప్రాబాల్ ప్రాసంగ్యము మిందుకు వ్యతిరేకముగ నున్నది. కార్యనిర్వాహకతానియంగు పనిచేసిన వినియూస్ గ్రీసు ఉన్యోగులకు న్యాయమార్తల కుండవలసిన నెమ్మది వినియూస్ గుండును. అవసరమైనపుడు ఉన్న న్యాయమార్తలలో ఒకరిని తాత్కాలిక ప్రధానన్యాయమార్తరిగా నియమించుటకు గవర్నరు జనరలున కధికారము కలదు. కీగి గీతబత్తములు చక్రవర్తిగారి ఆర్డరు ననుసరించి గుండును. మామూలుగ ఈ కోర్టు ఘట్టముం దుండును. కీగునంబడిని ప్రధాన న్యాయమార్తరిగవర్నరుజనరలునో సంప్రదించి నేర్వేగు స్థలములందు విగాహరచేయవచ్చును.

ఇంటి న్యాయవాదివర్గము గోళములదలి వివిధ న్యాయవాదివర్గములకు ఆనుకూలముగా సంబంధించి యున్నది. న్యాయవాదులందు రెండుతరగతులు గీర్వగుప బడినవి. వీరిలో మొదటితరగతివలెన నీనియరు అడ్వోకేటు ఇదివరలో జడ్జటుగ పనిచేసినవారు కావలయును లేదా మైకోర్టునందు పనిసంవత్సరముల అనుభవముగల వారుగ సంబంధించును. తర్వాత రెండవతరగతికి చెందిన జూనియరు అడ్వోకేటుకు మైకోర్టునందు అయిదుసంవత్సరముల అనుభవమున్న చాలును. ఇంగ్లండునందలి కింగ్సు కౌన్సిలువలె నీనియరు అడ్వోకేటు జూనియరు అడ్వోకేటు లేకుండా వాదించుటకు వీలులేదు. గ్రాతపరియంతయు జూనియర్ చేయును. వచ్చినసభిగాను పంచుకొనుటకు నియమావళి, నిబంధనలుకూడ కలవు. కనుక జూనియరు

అడ్వోకేటుకుకూడ మంచి అవకాశము లుండునని తోచుచున్నది. కేసు వాదనకు వచ్చువరకు ఇంతవరకు అలాగ్నీలు, సాలిసిటర్లు చేయుచువచ్చినపనిని ఇకముందు ఏజెంట్లు చేయుదురు. ఒరినల్ కేసులందు ఆమరాష్ట్ర ములతరపున అడ్వోకేటుజనరలులు కేంద్రప్రభుత్వము తరపున ఫెడరల్ అడ్వోకేటుజనరలు వాదించుదురు.

కేంద్రప్రభుత్వము రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల హక్కులను త్రోసిరాజుట కధికారములేదు. రాష్ట్రీయ, కేంద్రశాసనములయొక్క సక్రమాక్రమములవిషయమై వివాద లేర్పడినపుడు తీర్మానించవలసినది ఫెడరల్ కోర్టు. కేంద్రప్రభుత్వమునూ గాష్ట్రీయులు, రాష్ట్ర ములనూ కేంద్రప్రభుత్వము ఫిర్యాదుచేయవచ్చును. పౌరులుమాత్రము తిన్నగా ఈకోర్టునకు కేసు పెట్టుటకు వీలులేదు. వారు మామూలుకోర్టులందు న్యాయము పొందవలయును. రాజ్యాంగచట్టమునకు సంబంధించినవిషయ మేదైనను కేసులో మిళితమైయున్నట్లు మైకోర్టు గ్రంథపత్ర మిచ్చునో ఆపుడు ఈకోర్టుకు అప్పీలు చేయవచ్చును. స్వతంత్రసంస్థానములపై ఈ కోర్టుకుగల అధికారము ఆయా సంస్థానములు చక్రవర్తిగారిలో నేర్పొందుకొన్న ఖరారుపత్రము (Instrument of accession) ననుసరించి గుండును. ఇందువల్ల సంస్థానములందలి మైకోర్టుల అంతస్తుకు లోటుంప దనియు, రాజ్యాంగవిషయమై ఖరారు నామా ననుసరించి వివాదము పరిష్కారము చేయునపుడు సంస్థానము మైకోర్టుయొక్క సహాయము కావలసి గుండున్నప్పుడు మతలశిప్రకారము ప్రార్థనా పత్రము (Letters of Request) సంపవలయుండునని మైదరాబాదు సంస్థాన ప్రధానామాన్యులగు రైటు ఆనర్బులో సర్ అక్బరు మైదరాబాదు చెప్పియుండిరి. ఖరారునామా ననుసరించి రాజ్యాంగచట్టముం దేవిషయ మైనను మినహాయించబడిన తతేసంబంధమైన వివాదలు పరిష్కరించుట కధికారము లేదు. మరియు ‘పారమాంతు పరగు’ అధికారముజోలికి పోవుటకు వీలు లేదు (Paramountcy is paramount). ఏవివాద పరిష్కరించినను న్యాయము తెలియజేయుతీర్పునే (Declaratory Judgment) చెప్పెదరు; అనగా,

హక్కులు నిరూపింపబడును. వాటిని అమలుపరుచుటకు వలయుచున్న సామగ్రిముత్రము లేదు. ఫెడరల్ కోర్టు జారీచేసిన నిర్ణయములను ఫెడరేషనునం దంతటనుగల కార్యనిర్వహక వ్యాయాశాలలు సకాలములో అమలు పరచవలెనని రిజ్యోంగ ప్రజాశాసకమండలము కలదు. ఏ రాష్ట్రముగాని లేక సంస్థానముగాని తననిర్ణయకర్తృత్వమును వెరనేర్పనపుడు నివారకు బలాత్కారము చేయవలసియుండును. సాధారణముగ అట్టి అవసర ముండదు. సహజముగ రాష్ట్రములు సంస్థానములు ఈ విషయమందు తనశ్రద్ధ వహించుటకు లోటుండును.

రిజ్యోంగ విషయమైన హైకోర్టు అప్పీల్స్ ఇన టికే రావలయును గాని తిన్నగా ప్రీవీకౌన్సిలుకు నట్లుటకు వీలులేదు. ౨౦౬-వ క్షేత్ర ప్రకారము ఈకోర్టుయొక్క నివిలుఅధికారమును వృద్ధిపరచుటకు ఫెడరల్ రాసనభిప్రాయించవలెను. కొన్ని కాలక్రితముట్లు చేయవలసిందిగా కోరుగు కౌన్సిలు ఆఫ్ ప్రీటు నందు ఒకసభ్యుడు శీర్షికమున జేగా ప్రభుత్వమువారందలియుక్తనిధాంతము నంగీకరించుచే సభ్యుశీర్షిక ముపసంహరించుకోబడినది. అప్పీలుకు సంబంధించిన క్రిందికోర్టు నిర్ణయము అమలుజరుపకుండు ఆపుటకు కూడ అధికారము కలదు. చైల్డ్ ప్రొటెక్షన్ డివిజన్ నిర్ణయములపైపూడ అప్పీలుచేయవచ్చును.

గవర్నరు గవరలు ఫెడరల్ కోర్టు మొక్క సలహాను తప్పక అనుసరింపవలసియు నిబంధన జేగు. కాని ౧౩౩ సంవత్సరపు చరిత్రనులో కమిటీఆర్డు ౧౬-వ క్షేత్రము ప్రకారము క్రమగ్రహణ ప్రీవీకౌన్సిలు యొక్క అభిప్రాయము నెట్లునుసరించునో కాలక్రమమున గవర్నరుజరగలుకూడ మనదేశమందట్లే ప్రవర్తించునని తెలియుట కవకాశము కలదు. ఇట్టి అంతస్తుగల సంస్థయొక్క సలహా ననుసరించుటయే సకలవిధముల శ్రేయస్కరము. ఇందువల్ల వృత్తాలగూఢన వ్యయ ప్రయాసలు ఉండవు. అట్లుగాక అప్పీలుమీద అప్పీలు చేసి కోర్టులన్ని తిరిగి చివరకు వచ్చుసరికి అంతయు నష్టమే. ఇట్టివ్యాజ్యములను తగ్గించుటకు రాజ్యోంగ చట్టము విషయమై కేసుపెట్టుట కొంతకాలపరిమితం

జరుగవలెనని కొందరి అభిప్రాయము. అంతకుండు ఇట్లు సలహానిచ్చుసద్ధతయే మంచిగా తోచుచున్నది.

ఫెడరల్ కోర్టుకు మృగ్యిష్టుగ వినాదలు పరిష్కరించు అధికారము (Arbitrary Jurisdiction) కూడ కలదు. సీన్ పంపకమునుగురించి వివిధరాష్ట్రములనదుమతగాయిదా యేర్పడ్తును ఈకోర్టు నిపుణులతోకూడి యున్న సంఘమునకు (Commission of experts) సహాయముచేయును. ప్లాటులపై వైల్డ్ అఫారిటీకి సంస్థానమునకు సంఘము జరిగినపుడు ఫెడరల్ జస్టిస్ అన్యోకతవహించిన చైల్డ్ ప్రొటెక్షన్ లు పరిష్కరించుచేయును. ఇవన్నియు చాల ముఖ్యమున పనులు. క్రిమినలు కేసులతో ఫెడరలుకోర్టు కేమియు సంబంధములేదు. క్రిమినలుఅప్పీల్స్ ప్రీవీకౌన్సిలునో పోవలయున్నవి. మనశిశువుందలి ఫెడరల్ కోర్టుశీర్షికలగూడ, ఇతర ఫెడరేషనులందు, అనగా కనడా ఆస్ట్రేలియాలలోవలెగాక, ప్రీవీకౌన్సిలుకు అప్పీలు చేయవచ్చును. ఇందువల్ల దీని అధికారము సంకుచితమైనది. నరేంద్రమండలికి సలహాదారులు (Legal adviser to the Princes chamber) ఇంగ్లండు నందు 'కింగ్స్ కౌన్సిలు' అను న. హెచ్. మార్గసుగా గీసద్ధతి సంస్థానాధీశ్వరుల కనుమలముగ నున్నదని అమగ్య లంకను "ప్రీటు" వందు వ్రాసిరి. సంస్థానాధీశ్వరు లందరు క్రమరీతిలో పాడెయున్న ప్రీవీకౌన్సిలుకు అప్పీలుచేయుటకు ప్రయత్నించుట నారిసహజ స్వభావము. కాని ప్రజాభిప్రాయ మిందుకు వ్యతిరేకమని చెప్పవలయున్నది.

ప్రస్తుతి మాందరకు ఒకప్రశ్న తిట్టుచున్నది. ఫెడరల్ కోర్టున కిటు జేమాత్రము పనియుండనో తెలిసికొనవలెనని చాలమంది కుతూహలము. మొదట అట్లే పని గుండుట కవకాశములేదు. ఇట్లుండుట సహజము. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందు సుగ్రీముకోర్టు స్థాపించినప్పటికి గూడసంవత్సరములవరకు ఏమియు పని జేకపోయినది. నూతన రాజ్యోంగము అమలులోనికి వచ్చినది యిచ్చవలసేకదా! పైగ అనవసరపు వ్యాజ్యములు వృధాకౌక తిట్టుట భవనాచకము. అయినప్పటికి ఫెడరల్ కోర్టు స్థాపించిన ప్రభుమసంవత్సరములోపున

౨౦-వ ఆంధ్రమహాసభ - చెన్నపురి

ఆంధ్రప్రముఖుల ప్రసంగములు

ఆంధ్రుల సంగీత సాహిత్యాదులయందలి కృషి

ఆంధ్రసప్తాహ మహోత్సవ ప్రారంభమును గావించుచు నర్. అల్లాడి కృష్ణస్వామయ్యగారు కడచిన నెల ౧౭-వ తేదీని పై విషయమునుగురించి ఇట్లు చెప్పియున్నారు.

మన దేశమునగూడ గద్యయుగము ఆవిర్భవించినది. అయినను, మనరాష్ట్రమున పద్యకవిత్వమున సిద్ధవాస్తులైన రచయితలు పెంపొందుచునే యున్నారు. వీరికృషిని ప్రశంసించుచు, గద్య వాఙ్మయవృద్ధికై మహోత్సవతో వీరిక నడుములు కట్టవలెనని నొక్కివక్కాణింతును. దండిబాణప్రభృతులు సంస్కృతమున సుదాత్తభావగర్భితమైన గద్యము సృష్టించిరి. ఆంధ్రావనిలో గద్య మీవఱలో నంతగా నాదరమంద లేదనుట సత్యమునకు తలవంపులు తెచ్చుట కానేరదు. విపుల వ్యక్తికరణమునకును, స్పష్ట వ్యక్తికరణమునకును గద్యమే అనునై యుండును. ఇంతియకాదు. పామరులకు సయితము గద్యము సుబోధకమగును. ప్రజాస్వామ్యపాలనము సమధికప్రాభవ మందుకొలది పామరులకు విద్యాబుద్ధులు కలుపు నావశ్యకముగూడ అధికమగుచుండును. ప్రజాస్వత్వములు విశేషముగా ప్రాముఖ్యమునందు ప్రస్తుత కాలమున సాహిత్యము విశ్రాంతికి నోచుకొనిన ఏ కొందఱి ప్రయోదమునకు మాత్రమే నిద్దశింపబడరాదు. పామరహృదయమందుగూడ సాహిత్య లక్ష్మి ఆత్మమందిరము నవలోకింపవలెను.

ఆంధ్రగద్య వాఙ్మయవసుంధరలో శ్రేతాగ్నులవలె లేజరిల్లిన మహనీయులు చిన్నయసూరి, వీరేశలింగముపంతులు, వేంకటరాయశాస్త్రిలును. ఉత్కృష్టమైన వీరిసాహిత్యనేవ సర్వజనసంస్తుతిపాత్రముకదా! రుచులందునా, రచనావిధానములందును, ఉద్దేశనిధియందును వీరిలో వ్యత్యాసము లున్న నేమి, ఆంధ్రభారతికి మిగుల

గూర్పు విష్ణునడింభకుల్ల వీరి, మునియుండిరి. గమరమి అర్థశతాబ్దమునుండి సాహితీసేవ సలుపుచు, ఆంధ్రభాషాయోషకు చిక్కనిభూషణులగుచు యశస్తిలకులై నేడును ద్విగుణకృతోత్సాహముతో తమలేఖనలక్షనవిపు శ్రీపాది చెల్లపిల్ల జనమంచి కవీంద్రులను ప్రస్తుతించుటకు మక్కువ పడుచుండును.

ఈపద్దల సాహిత్యసేవ, ప్రశంసించుచు, తోడ్పడేనె, నవ్యభాషములతో నూతనాశయములతో నవయుగమున గోచి, నవ్యరచనావిగ్గల సంస్థించుచు గద్యపద్య వాఙ్మయములకు మేల్పై నేత లొసగు యువకవుల యత్నములను మిక్కిలి కొనియాడుచున్నాను. ఈయువకులు పల్వరు పట్టభద్రులు. ఆంగ్లసాహితీసూత్రములను హృదయంగమ మొనరించుకొనిన ప్రవీణులు. వీరిలో కొందఱు రవీంద్రుడి వంగకవీంద్రుల అడుగుజాడల నంటి నడుచుచున్నారు. నవీరచనమందును, కథారిచనమందును ఆటిలేలేని యువకులు కొందఱుకలరు. అనుకరణ, అనుసరణ, అనువాదములకు లంజలేత్తు రచయితలు అనేకు లున్నను, పూర్వపశ్చిమవిజ్ఞాన ప్రగలనెఱిగిన విద్యార్థులగుడు, పూర్వప్రస్తుతాశయములకు సమన్వయ మొనగూర్చి భావికాలమున వీరు అపూర్వమైన గంగలను సృష్టింపగలరు.

* * *

మననాటకములు విశేషముగ పౌరాణికకథాంశములే యని చెప్పకతప్పదు. నాటకప్రదర్శనములు ప్రేక్షకసంఖ్య నాకర్షించుచున్నంతన నాటకరచన మాడ్కిలో నుండవలసిన ఆశయములు ప్రత్యక్షవీరిత శిల్పమనియు వివిధసమస్యపరిశీలన మనియు అను నంతమును మఱువరాదు. ప్రజల అక్కఱ దీర్చుటకాక, నైజానికాదర్శముల చరితార్థతకై కంకణముకట్టుకొనుట ఆదర్శసాహిత్యోపాసకుని కర్తవ్యము. వేంకటరాయశాస్త్రి, కృష్ణమాచార్యులు ఆంధ్రనాటకకళకు వన్నెచెచ్చుట నిక్కమే! వేటొకతెరువు ననుసరించిన వీరేశ

లింగము, సురభాత అస్పృశ్యములు విజయగృహమెత్తుటయు నిక్కమే! కాంగ్రెసువంటి ఒక పక్షము కను రయమున ప్రకటించుచున్నది. దక్షిణాపములు నాస్యంబులనుండి యిగుండుగురు గురువులయొద్దకు, అపూర్వమైన ప్రత్యేకముగా పోవుచున్నది. అనోల్లభిత మహాదేవములకు ప్రార్థనలు చేయుటానికి నానయువకపులు సంపూర్ణముగా కుదురుచున్నారు. ప్రస్తుత మహాదేవములకు నాస్యంబులను తట్టునుండే కీగుజ్జెనుకమాపున నిరీకింపగుని నొందుచున్నది. వీరినాకర్మలను హృదయంగాను ను లొంగిపొనునొని, సంపత్తినిష్ఠానమును పుష్కరింపగోని, తమనానాభిక్షిప్తమైనప్పుడు సంతోష గ్రంథముగా గోని నాన యువకపులు నోటలో బహుమానము నంది ఆంగ్రెసావృత్తి వహుటి గళమున నమంబకపట్టు గానిని గట్టిపడుగాక యని ఆశపడుచున్నాను.

నాట్యకళలో, నాటక ప్రదర్శనములో అద్భుతమైన ప్రజ్ఞ ప్రకటించినవారు రాఘవాచారి, గానం నరసింహారావు ప్రభృతులు ఆంధ్రనమంధరలో ములుచున్నను, మంగళగిరియును అందవలసిన అభ్యున్నతి ఇంకను ఎంతోని కలదు. నాట్యంగళ్యుర్యతోముఖాభివృద్ధికై చక్కని ఉద్యమములు విశాఖగిరినందుండింజకేనుగొన్నది. గోల్కొండ ప్రభృతులచే నలు నాటిక నిష్ఠానాటకురములు ప్రతీగిగానపనులందు మొలక జెల్తుండుచున్నది. ఈమధ్యములు కేవలము పాశ్చాత్యజాతికై మాత్రము ఉద్దేశింపబడలేదు. వీనిలోని పరిపూర్ణము గాని, ఆంగ్లకళాపాసకులు అనల్పమైన మేలునందచలేనని ఆశిలపించుచున్నాను.

* * *

దక్షిణసంగీతము కర్ణాటకసంగీత మన బరసుచున్నది. విశేషము కర్ణాటకమునకు సంబంధించిన దయ్య, ఇందిలికపులు ఆంధ్రకృతులే! కృగు లాంధ్రకృతులైనను, నైవికసాధనమున వీనికి విశేషప్రాముఖ్యమొసగువారు తమిళులు. ఆంధ్రప్రతిభాసముచ్చనమైన గానకళ ఆంధ్రదేగులహృదయముల నెట్లుకర్షించుచున్నదో వీక్షింపుడు. శ్రీ శ్రీ సంగమేశ్వరశాస్త్రి, శేంకటరమణదాసు, తాతీ నాగభూషణుడు, కేంకట

నామినాయుగు చున్నను గాయకశిఖామణులు పడసిన విజయము లాల్లరంగు ఆంధ్రగానకళకు, — మధుర భావవీని లకు కన్నకల్పించెను ఆంధ్రగానకళకు నవ్యకళా సాగ్రాజ్యమున అద్వితీయమైన స్థానమును చేర్చుకలను.

* * *

నాటన భావోద్యమమున చిత్రశేఖరులు ఆంధ్ర గ్రామముల ప్రశస్తిపొందినది. శ్రీ శ్రీ వామరెడ్డి రామారావు కళకళలో అనూనమైన ప్రజ్ఞను ప్రకటించినాడు. ఆప్రతిభావంతుని ఉదాత్త దృష్టాంతముకతన చిత్రశేఖరులు మునలేలగా అభ్యుభి నెక్కివృద్ధి పండుమంద నాతలకాలమృగ్యపునలబడుట దుర్భుకరము. సమకాలికులైన ఆంధ్రచిత్రకారుల శక్తి సామర్థ్యముల నుగ్ధకించుట కిందు చోటులేదు. ఏ కొందఱిలో కేర్పొనుట ఒప్పుకాదు. యూరపుకళానూత్రులను, వంగ చిత్రకళా విధులను మేలుబంతు లొనరించుకొనును, అనుకరణమునకు అంజలెత్తు చిత్రకారులు స్వతంత్రచార్లముల ననుసరింతురని ఆశపడుచున్నాను.

ఆంధ్రుల లలితకళాకృషి.

కడచిన మాసమున ఆంధ్ర లలితకళా ప్రదర్శనమును ప్రారంభించుచు, శ్రీమంతురాజా యార్లగడ్డ శివరామప్రసాదు బహదూరు శ్రీ చల్లెల్లిరాజాగారు ఆంధ్రుల లలితకళాకృషినిగురించి యిట్లు ప్రసంగించి యున్నారు:

ఆంధ్రలలితకళ ప్రపంచ మెరుగినిది కాదు. లోకప్రశంసలకు కొత్తగా అంతకన్నులు కాదు. ఆంధ్ర కళాలలిత్యము నాటికిని నేటికిని జగత్ ప్రశంసలనందుచునే యున్నది. అజాంతా, ఎగ్గోరా లోనగు ప్రదేశముల ఆంధ్రసంతతివారు రచించి ప్రదర్శించిన కళా విలాసము లోకమున కంతటికిని అలంకారప్రాయము, కాశ్యగిభూషణము. అది మనదే అని తెలిసికొనుట గర్వమునకు కారణము, ఉత్సాహమునకు మూలము.

కాని, అది యెంత గొప్పదయినను ఆ గొప్పతనము నేటిది కాదు, నాటిది; పురాతనము. కళ సకీరము: ప్రతిక్షణమును నూతనోన్మేషము నందుచుండును; నవీన వికాసము నందుచుండును. ప్రతిభ క్రొత్త దాగుల నడచును. కళాదృష్టి అపూర్వ అన్వయములకు బారును. సృష్టి అభునాతన వ్యాఖ్యానములు కలుగును. ఈ నూతనత్వమంతయు గోపయ లలితకళలయందు ప్రతిఫలించుచుండును. చిత్రకారుని చేతి తూలిక కవి చేతి కలమును వింత వింతరూపముల పరిణామము చెందుచుండును. శేకకళాసామగ్రి యున్నప్పుడులేని క్రొత్తదనముతో శోభిల్లును.

ఇట్టి చూపు ఆంధ్రలలితకళలయందు నాటినుండి నేటిదనుక కలిగినది. ఇంకను కలుగుచున్నది. దీనినే కళాచతురులు రచించుచున్నారు. ఇటీవలి ఆంధ్రచరిత్రయంతయు దీనినే గుర్తుచేయును. ఆంధ్రసారస్వతమంతయు దీనికే సాక్షిగూత మగుచున్నది. జగత్ ప్రసిద్ధిగాంచిన నిన్న మొన్నటి ఆంధ్రనిర్మాణములు దీనికే తార్కాణము. వేయేల, లలితలలిమగు ఆంధ్రుల తీగతియ్యనులే దీనికి నిదర్శనములు. కావున ఆంధ్రలలితకళ చక్కని వికాసాభివృద్ధులను కాంచలేదని అనుటకు నేను సాహసించను. ఇతరులు సాహసించనేరనియే నా నమ్మకము.

కాని, ఇప్పటి ఆంధ్రలలితకళ పూర్వపు దానివలె విశాలప్రశస్తిని కాంచలేదని మాత్రము అంగీకరింతుము. దాని: కారణము ఆంధ్రులయందలి బోపము కాదని గట్టిగా చెప్పగలము. ఆంధ్రకళాదృష్టిలోని గుణరాహిత్యము కాదని నిశ్చంకగ పలుకగలము. కాని, ఆంధ్రులతో పాటు ఆంధ్రకళ ఆదరమునకు దూరమయినది. బహుళప్రకటన సౌలభ్యమునకు నోచుకొనలేదు. ఇతరమండలములనున్న స్వాత్మర్థమార్గరవములు ఆంధ్రులకు లభించలేదు. అన్యభాషాకోవిదుల అభిమాన పూరితరచనల భాగ్యము ఆంధ్రకళకు లేకపోయినది. వంగదేశమునను, కేరళదేశమునను చిత్రకారులకు గల అవకాశములు ఆంధ్రులకు అబ్బలేదు. కావున అన్యులు అగ్రహముల నాక్రమించిరి. వారు గీసిన ప్రతి గీతయు భావగర్భితమట్లులే పేరుగాంచెను. వారి రచన

యంతయు విశేషార్థభరితమన్నట్లు ప్రకటన గాంచెను. ప్రతిభాయుతిమే అయినను ఆ ప్రకటనావకాశము లేక పోవుటచే ఆంధ్రకళ వాంకెక్కలేదు. గత్యంతరము లేక ఆంధ్రులు అనుకరణకు లూనవలసివచ్చెను. తెనుగు భావముతో, తెనుగు వర్ణ సమ్మేళనదృష్టితో, తెనుగు సంప్రదాయమున కనుగుణముగ తెనుగుతన ముట్టిపడు నట్లు రచించిన జీవనిర్మలులు నిస్సారములట్లు కనబడి వలసివచ్చెను. ఎరవు తెచ్చుకొనిన బ్రతురుల రచనావిధానము మంతు కెక్కవలసి వచ్చెను. అది ఒక అంధకార బంధురసమయము, ఒక దుస్సహ అవమానకాలము.

అట్టివానిని ఆంధ్రతిత్వము ఎక్కువదినము లంగీకరించియుండనేరదు. స్వీయప్రతిభను ప్రదర్శించి అవమానమును రూపుమాపునా, స్వస్వగుణము మాపి అనాంతరములను, ఉల్లంఘించును. వెనకపాటు పాడుటను మాని ముందంజ నేయును. ఆ పనియే నేను జరిగినది. ఆంధ్రకళ ఆంధ్రావృత్తిత్వమునకు కంకణము గట్టెను. ఆంధ్రలోకము ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు దీక్ష వహించెను. పరులప్రాపున బ్రతుకుటకు ఆంధ్రులెంత విముఖులూ పరపద్ధతులతో నడుచుటకు ఆంధ్రకళ అంత పెడమొగ మయ్యెను. ఆంధ్రము ఆంధ్రత్వము అను ప్రశ్నేకత పలువదినది. దామెల్ల ర మారాపు మొదలగు ప్రముఖచిత్రకారులు ఆంధ్రవిధానమును ప్రకటించిరి. ప్రకటించి ప్రశంసల నొడిసెపుచ్చుకొనిరి. ఆంధ్రత్వమున కొక సముచిత ఉన్నత స్థానమును కల్పించిరి. ఆంధ్రలలితకళామతల్లిని ఆ స్థానమున నెలకొల్పిరి. ఆంధ్రమహాజనులకు అత్యంత గౌరవమును సమకూర్చి ధన్యులయిరి. ఆ మహోజ్జ్వలభణఫలమే నేడు మనము చూడబోవునది. దానిని చూచినవారందరను నాడే కాదు, నేడు గూడ ఆంధ్రభజము అకుంతితమైయున్నదని ఆనందింతురనియే నా విశ్వాసము.

మంద్రాసు ఆరవలదా, ఆంధ్రులదా?

౨౦-వ ఆంధ్రమహాసభ ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులైన శ్రీ నావిళ్ళ వేంకటేశ్వర

శాస్త్రిగారు ఈ చివరయినను గురించి ఇట్లు చెప్పియున్నారు.

[illegible]

నేటికి ఏదాని అనుభవముగాను శతాబ్దముల
క్రితము ముద్రాను ఉన్నట్లును ఇంగ్లీషువర్తకులకు చా-
వకు శుభములు. శ్రీరామస్వామీవేంకటాద్రియును సక-
నాయకుడు ఉంటాడు. అందుకు ముఖ్యమంత్రిపరిపాలకుడు.
ఇంగ్లీషువారు ఇదిగో కర్కశంశాచర్యవేదాని అని వ్యవ-
హరించుచుండిరి. అచర్యినిగా నులను అందుకు ప్రధాన-
మంత్రి. ఇది మూల విద్యమందు మధ్యమంత్రి లక్షముక్కు-
మొలక గోరుచుండిరి. నేను, రామ, కర్కశంశాచర్యమల్లి,
శ్రీరంగపట్నం, సంగ, అలవంశుడు, ముగ్గురు వర్తకు-
నీరులకు అప్పాసకొంగులు. నేను నాయకులకు అతడు
నాగుడు. కాని, అతని అధికారులు అనుభవశీల పట్టు-
దగ్గి కృషిని చేయుచుండును.

ప్రకృతికావేరి లగాను .. పొంగువగుతున్న
 సముద్రతీరప్రాంత మునుంచి నామెల్ల వేంకటాద్రి
 పాలకుడై గురువును. అంగుతి. శిష్యులను — (శీక,
 బావచగని ..!) పుంసనాల్లి నాయకుడును — అయిన
 అయ్యప్ప అనుసరించి శ్రీ ప్రాంతపు సరిహద్దు భాగవ
 తునమును 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810,

గిట్టిన సంవత్సరములో మృదాసులోనుండు అంగ్లప్రతినిధి శ్రీ గంగద్రావిడాయలదిర్వనము గావించి అతని “స్వహస్తలిఖితమైన” బాటను బహుశాను, ఆకాలు “శేరిలింగంపల్లి (తెలుగు) గ్రామాల్లో ఆముగ శ్రీరంగరాయలు పయచేసిన...రాజా...చను” అని వర్ణింపబడియున్నది. గానిలో ఇంగ్లీషువారు విడిచినచోటు—“శ్రీరంగరాయ పట్నము నానగరము” అని వర్ణనచేరింపబడినది. ఆరు వత్సరముల పూర్వము నాయకుని సంగిన స్థలదాన శాసనమునకు అది అధికారముద్రయై ఒప్పెను. దానితో, ఇంగ్లీషువారికి శ్రీత్తిమ్మలూరు వచ్చెను, శ్రీత్తిమ్మలూరును కలిపెను.

దీనినిబట్టి మద్రాసులో ఇంగ్లీషువారి ప్రతిష్టాప
నలో తెలుగువారికి మిక్కిలి సంబంధ ముంకియుండుట
మనకు విశదము. ఇదిని భూదానమహర్షి యిచ్చియుండి
నది తెలుగువాండును, దానిని మన్నించి భూయపరచి
నది తెలుగుగానూ. వారలో ననుక సత్సంకల్పహృద
యులును సాహసకార్య ప్రవృత్తిపరులును గాకుండి
యుండిన ఇంగ్లీషువారు మద్రాసులో అనుగుపెట్టి
కుదుగునాడుకొని యుండుట కలవారలయ్యుండెడిది.

ఇంతేకాదు. ఇంగ్లీషువాడు ఆస్థలములో కుదురు
కొన్న చాలాకాలముతగినాతవరకును దాని చుట్టును
ప్రమక్రముగ చుట్టె పెరిగి గుండుటలోనేమి, అట్టే
యొక్క వర్తకపరిశ్రమలు విజృంభింపజేయుండు
టలోనేమి బరువువోసినాడు తెలుసునాకే. ఈసందర్భ
మున గ్లిన్ గాస్టర్ అనువాగ్ని వ్రాసేవాని జీవితముచే
ఈ దిగువనట్లను గమనింపుడు.

“ఆ దిన్నకోటమట్టును లేచినపట్టణము బైట్
 టౌన్, బ్లాక్ టౌన్ అను రెండింటికొకరింద చీలిపోయెను.
 బైట్ టౌన్ యొక్క సరిహద్దులు మాచాయగా కేవలము
 ఫోర్టు సెంట్రా జార్జియొక్క సరిహద్దులే. మొట్టమొదటి
 బ్లాక్ టౌన్—టెంట్ టౌన్—లో ప్రస్తుతపుకోట
 తును లా కా లేగిరి వడుచుచున్న ఖాళీస్థలమును, లా
 కా లేగి, మైకోర్టువగైగాల ఆవరణస్థలములును
 ముద్రా యుగిడెను. బ్లాక్ టౌన్ లో అసియావాసులే
 విడియుచుండిరి. ఇచ్చటకు తొలుదొల్ల వచ్చి నివాస
 ములు యేర్పరచుకొనినవారిలో అధికసంఖ్యాకులు ఆర

వలు కారు; తెలుగువాచే! కుంభినీవారి కాగితాలలో వీరు “జెంటూలు” అని పేర్కొనబడినారు.”

రాజశాసనమును ఒకకోటను పైన పేర్కొని యున్నాము. అది పుట్టిన ఒక వందసంవత్సరముల తరువాత, ౧౭౮౯ సంవత్సరములో అది అనువదింపబడినది. దానిపై వ్రాయబడిన వ్యాఖ్యానము మిక్కిలి హృద్యమై మద్రాసు నగరజననాభివృద్ధిగూర్చి జరిగిన కృషిలో తెలుగువారిచాటా నిష్కర్షగ శీల్పనదియై ఉన్నది. దేవబ్రాహ్మణాదాయపు హక్కులన్నియును అవిచ్ఛిన్నముగను ఆనందతారకముగను చెల్లమంటి సాగుచుండవలయుననియు ఆస్థలము ఎల్లరచేతను సర్వదా మన్నింపబడి జెంటూ (తెలుగు) నగరముగ పరిగణింప బడవలయుననియు ఆపట్టాలోని మరతులును ఉత్తరువులును అయినట్టి ఆవ్యాఖ్యానము చాటుచున్నది.

రాజశాసనమునుబట్టి మద్రాసుపట్నం అను గ్రామమును—కోటచుట్టును క్రొత్తగా బయలుదేరిన పట్నమును రెండును వేర్వేరుని బోధపడును. కోటను ఆవరించి లేచిన ఈపేటను ‘శ్రీరంగరాయపట్నము’ అని రాయలు నామకరణముచేయనెంచెను కాని, స్థానిక పాలకుడైన ఆయ్యప్ప తనతండ్రియైన చెన్నప్పచేరు మీదుగ నొకపట్నమును స్థాపింపవలెనని తపించువాడగుటను క్రియకువచ్చునరికి దానికి చెన్నప్పపట్నము అను పేరు ఖాయమయ్యెను. ౧౬౩౯ సంవత్సరములో ఇంగ్లీషువారిస్థిరపనతి ఏర్పాటుకానప్పడు మద్రాసుపట్నం (మాదరాజుపట్నం, మదరాసుపట్నం?) అనెడిపేరుతో కోట కుత్తరముగ ఒక గ్రామ ముండెడిది— (ఇప్పటి జార్జిటౌన్ అదియే). చెన్నప్పపట్నపు ఆవరణము ప్రస్తుతపుకోట ఆవరణము. కొలదికాలములోనే రెండును గలిసి ఏకనగరమయ్యెను. అట్లేకమైన మహానగరమును ఇంగ్లీషువారు ‘మెద్రాసుపట్నము’ అని పిలుచుచుండిరి. హైందవులు ‘చెన్నపట్నము’ అని వ్యవహరించుటకు ఇష్టపడిరి.

ప్రళమమున స్థలదానకర్తలైన ఇరువురి నాయకులను రాయలను అటుండనిచ్చి నూట్లాడుదమన్నను, దినదినముగ పెరుగుచున్న ఆపట్నముయొక్క పరిపాలన క్రియాయందును వృద్ధిసంఘటనయందును ఇంగ్లీషువారికి

ఆంతరంగికులై సర్వసామాన్యముగను ప్రత్యేకపదవులనూ చుండియునూ అనేకకాలము వ్యవహరించినవారు ఎవరు అనగా తెలుగువారే!

ఆంధ్రరాష్ట్రము

కడచిన నెం. ౮-వ తేదీని చెన్నపురిలో సమావేశమైన ౨౦-వ ఆంధ్రమహాసభ కథ్యక్షత వహించిన శ్రీ సర్. సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణకాగారు ఈ విషయమున ఇట్లు నుడివియున్నారు :

ఆంధ్రరాష్ట్రము కావలయుననే ఆంధోళన పారాన్తుగా పుట్టినదికాదు. దాని కెంతో చరిత్ర యున్నది. మొదటిమహాసభ ౧౯౧౩ లో సమావేశమైనది. ౧౯౧౪ లో బెజవాడ సమావేశములో ఆంధ్రరాష్ట్రతీర్మానము జరిగినది. ఈతీర్మానము ప్రతిసంవత్సరము జరుగుచున్నది. ౧౯౧౭లో కాంగ్రెసులో ప్రత్యేకముగా ఆంధ్రబేళమున రాష్ట్రసంఘమునేర్పాటు చేసినారు. మాంటేగు, చెల్మిస్ ఫీల్డ్ ప్రభువులవద్దకు ఆంధ్రరాష్ట్రమునుగూర్చి గౌరవబారము జల్లినారు. ౧౯౨౦ మొదలుగా ఆంధ్రనాయకులు సహాయనిరాకరణోద్యమములో, మునిగి లేలుచున్న కాలములో, ఆంధోద్యమము కొంతి మందగించినది. కాని ఆంధ్రరాష్ట్రము కావలయుననే కోరికమాత్రము వాగు విడువలేదు. ౧౬-౨-౧౯౨౭ సం॥లో స్టేటుకన్సిల్వసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రమునుగూర్చి ఒక తీర్మానము వచ్చినది; కాని ఇది రాష్ట్రశాసనసభలో ప్రవేశపెట్టవలసిన తీర్మానమని త్రోసివేసిరి. ౧౪-౩-౧౯౨౭ లో చెన్నరాజధాని శాసనసభలో భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములనుగూర్చి తీర్మానము చేయబడెను. ౧౯౨౮ లో కర్ణాటకా ద్వారా మరల యాంధ్రాంతము స్థిరపరుపబడెను. తిరిగి ౧౯౩౩ లో ఆంధ్ర కర్ణాటకప్రాంతములు ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా చేయవలయునని తీర్మానముచేసిరి. రాండుటేబిలు కాక ఫరెస్టులో ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చి ప్రశంస చేసినారు; లార్డు లోథియన్ వద్దకును

కొందరు ఆంగ్లప్రముఖులు రాయబారము వెళ్లివారు. కాని ఈ ప్రయత్నముల కేమీ ప్రతిఫలము కలుగలేదు.

మనకొరిక నెరవేరకపోవుటకు కారణము ను నిర్లక్ష్యమే.

* * *

ఆంగ్లదేశపు వైశాల్యము ౧౪,౦౦౦ చదరపు మైళ్లు. జనాభా గుమారు ౧౭౦,౦౦,౦౦౦. దీనిని బట్టి చూచినచో మన దాదాపు బుగాళా రాష్ట్ర మంతటిది. ఆంగ్ల రాష్ట్రమునకు దామాషా ప్రకారము కొంత రివిన్యూ రాగలదు; కేంద్రప్రభుత్వమునూడా మామూలు న్యాయముగానే కొంత యున్నగలదు. ఈ గొంతాకలిన చాలు మన ఆంగ్లరాష్ట్రం సంయుక్తదేశము కాగలదు. ఈమాట చెప్పటంలో నే నేమీ కొందరి పడుటలేదు. అసలు నే నీసమస్య గురించి, పరిహాలనా సౌకర్యము, అనే వాటినిబట్టి ఆలోచించుటలేదు; నే నెంతవేరటికి దీనికి సంబంధించిన, మానసికతత్వము, భావోన్మత్త్యము ఆలోచించియు దీనిని ఆహ్వానించుచున్నాను.

ఇచ్చటనే ఒకటి గొండు సంగతులు కొద్దిగా తెల్పెదను. మొదటిది రాయలసీమనుగుర్చి, తెలుగు భూమి ప్రత్యేకరాష్ట్రముగా ఏర్పడుట ఇష్టములేని వారు ఈజిప్టులో కొంతమంది ఉన్నారు; కొన్ని సందర్భములలో వారు కోప్టర్ జిల్లాలవారికన్న వజ్రక బడియున్నారు. కోప్టర్ జిల్లాలలో ఆంగ్లము అభివృద్ధి చెంది ఉన్నది; నోరుకలవారు. అందుచేత వారు తమ రిని ఏమి చిన్న చూపు చూచెదరో అని అననమృతము. 'నారాయణమిశ్రముల మనకోప్టర్ జిల్లాల సోదరులను పరాయివారుగా చూడరాదు, తాము తనకు వారమని భావించుకొరాదు' అని నాకొరిక. అందరూ మాట్లాడునది ఏకభావ; సంప్రదాయములు ఏకమే; ఉభయుల అనసరములును ఒకటియే. ఇటువంటి మనము ఏకము కాబాలకపోయినచో మనకు సర్వసామాన్యమైన సద్గతినిపొందే గుణమే లేదని, శాశ్వతమే చేతగాదని అందురు. 'క్రిభాగ్ పాక్టు' మూలకముగా యీ అనుమానము లన్నియు అంతరించినవని విని సంతోషించుచున్నాను. ఏమైనను, ఆంగ్లదేశమున రాయలసీమ

విల్లండుదేశమున అల్పగుప్రాంతమువలె వ్యవహరింపదని ఆశించుచున్నాను.

ఈ ఒక్కటన్నియు తొలగుటకు ఒక్కటే ఉపాయమున్నది. గాగల ఆంగ్లరాష్ట్రమునకు మద్రాసును ప్రధాననగరముచేసిన చాలు. మద్రాసు ఆంగ్లదేశమున మధ్య ఉన్నది; కోప్టర్ జిల్లాలను రాయలసీమకు కలుపుచున్నది. చిరకాలముగా ఆంగ్ల ప్రముఖులతో, సంస్థలతో సంబంధము కలిగి ఉన్నది. ఆంగ్లముల చేతులలోనే మద్రాసు శుట్టిపెరిగినది. పట్నములో లక్షయాభైవేల తెలుగువారున్నారు. ఎటుచూచినా మద్రాసే ఆంగ్లదేశానికి సహజమైన కేంద్రమని తోచుచున్నది. ఏ సందర్భముగానైన గవర్నమెంటువారికి ఈపద్ధతి సమ్మతము కాకపోతే, పట్నమును రెండుగా నీల్చి రెండురాజధానులు ఇచ్చటనే ఉంచవచ్చును. నోండరీలు నిర్ణయించే కమిషన్ వారు, ఈసంగతి ఆలోచించి, ఆ విభాగము చేయగలరు. మద్రాసును ఆంగ్ల రాష్ట్రమునకు రాజధానినగరముగా చేయుటకు, కాక స్టిట్యూషనల్ చిక్కులేమిన్నీ లేవని నాఅభిప్రాయము. ఆచరణ సాధ్యమనికూడా తలచుచున్నాను. ఒకేనగరము రెండుగా చీలి రెండుప్రభుత్వముల అధీనములో ఉండడము చాలాచోట్ల కలదు. సికిందరాబాదు హైదరాబాదు లపై ఉన్నవి; బెంగళూరు కంట్ కోమెంటు బెంగళూరుసిటీలు ఆపద్ధతిగానే ఉన్నవి; బ్రిటిష్ కొచ్చిన్, నేటివ్ కొచ్చిన్లుకూడా అసీతిగానే ఉన్నవి. వర్తకవ్యాపారములు చేయువారున్న మద్రాసు ఆంగ్ల రాష్ట్రమునకు కేంద్రస్థానము కావలెనని కోరుచున్నారు; గవర్నమెంటుకును ఖర్చులు కూడిగలవు.

మచిలీపట్నం రేవుస్థలము

౨౦-వ ఆంధ్రమహాసభాప్రారంభము నేయుచు శ్రీ సర్. ముత్తా వెంకటసుబ్బారావుగారు ఈ విషయమున ఇట్లు చెప్పియున్నారు :

మద్రాసుకన్నా చాలా పురాతనమైన రేవుస్థలము మచిలీపట్నము. దీనిప్రకంస ౧౮-వ శతాబ్దమునాటి

లేక అంతకుముందు తెలుగుకావ్యముల వ్రాయబడినది. చాలా సంవత్సరములు కోడమంజలోకోస్తేలో చాలా ప్రముఖమైన రేవుస్థలము. ౧౮౬౭ లో వుప్పెన వచ్చినది, అంతటినుండి ఈ రేవుస్థలం మూలబడినది.

అయితే ప్రకృతి తన అధికారియను ప్రతిష్ఠించుకొనును. మనోహరమైన స్థలవిశేషముచే దైవికమైన తుపానుపిదప మానసిని నిర్దిష్టము జతపూడినను తిరిగి రేవుస్థలముగా అమరినది. ౧౮౭౦ న కేరళనగరానుగ పిండి బండరులో మద్రాసుకన్న విస్తారముగానే విసమతి అనుచున్నది. ఇదియే బండరు సహజమైన రేవుస్థలమని తగురిపేరులు చేయించి వలయు సౌకర్యములు గావించినచో ఇంకను వృద్ధకాలం అనుట కిదియే ప్రబలసాక్ష్యము.

౧౮౬౩ సం||రకు అనంతరము రేవుస్థలము వృద్ధి పొందుటకు అనుమతి పరిస్థితులు పరిస్థలములలో ఎక్కువగా కలిగినవి. గుంటూరును శ్రేష్ఠ ప్రదేశాలను విస్తారముగా అభివృద్ధి పంపినవి. అన్నింటికంటి ముఖ్యము శ్రీశ్రీ హైదరాబాదు నైజాముప్రభువు పరిపాలనములోను నున్న తేలంగాణ అభివృద్ధి—ఈ అభివృద్ధి నేటివరకు నడకొడు; ఇంకను కలుగగలది. ఇటీవల కొలదిసంవత్సరములుగా హైదరాబాదు సంస్థానములో పరిగ్రములు, వ్యాపారము అద్భుతముగా పెరిగిపోయినవి. మచిలీపట్నం, తేలంగాణాకు సహజమైన రేవుస్థలము. నిజానికి ౧౮౬౭ లో జరిగిన ప్రమాదమును నైజామువాగు మాడదీసిరి.

కృష్ణా, గుంటూరు, తేలంగాణాలలోని పంటలు,

ఖనిజములు, పరిశ్రమలు, సముద్రమార్గమున పోవుటకు బందరే దారి. రేవులో ముఖ్యముగా జరుగుచున్న వేరుశనగవ్యాపారమునకు మంగూరి గూ, నైగిరియా మున్నగు సముద్రంబల వ్యాపారము చేయువేశములు బాగుగా పోటీచేయుచున్నవి. ఈ రేవు నభివృద్ధిపరచుటతో చుట్టుప్రక్క సమగ్రమువాసులు ఆర్థికముగా వృద్ధిచెంద నవకాశము కలుగును.

ఇదివరకు ఈ రేవు అభివృద్ధి గొప్పపనులకు కారణమేమైనను కావచ్చునుకాని, ఇక్కడ మట్టలాడుక చేరకుండుటకు కిలులేదు. పోర్టుప్రస్తుత అభివృద్ధిగాను ఒకస్కీము తయారుచేసినది వినుచున్నాము. అయితే ప్రభుత్వమే అభివృద్ధి పుచ్చుకొని, ఈ విన్నరిపేరు ఆ విన్నరిపేరుగాక నున్నది అంతా ప్రార్థిగా రేవు పుచ్చుకొన్నాము చేరుగుటకు స్కీము తయారు చేయించవలెను. భువ్విరదల సమూహము నందునే సరిచేయవలెను.

౧. పుండికనీయులు ౧౮౭౭ సం||త్వప్రకరముగ నున్నది. సగము ప్రార్థినివాన్ని పడవలు, అనుమాలముగాని అలలవలన ౧౨ సం||లు పుండికనీ వృద్ధులు అరగంటలుకూడా బాగు గాటలేకున్నవి.

౨. అందుచే గరుకు పడవల పుండికనీయులు, దాచుము, ఆలస్యమునట; దీనిసరితముగా అవశ్యము జరుగు దొంగతనములు.

౩. పోలీసులకు కాలకావ్యము.

౪. పిబిన్విటి సరితముగా ఇతర రేవులవలె బండరురేవుకు ఇతరవాదము చాల్చిలు ఎక్కువ.

పుస్తక సమీక్ష

వినోదనాటికలు

కర్త : విశ్వనాథ శాస్త్రి గారు, ప్రకాశకుడు :
వల్లభ ఆవధాని గారు, విజయవాడము. 1930 ఆ.

ఇది 'వినోదనాటికలు', 'ప్రగ్రహము', 'హంసాటకం', 'ప్రహేళిక', 'అపరీతి' అను ఆయిదు ఏకాంక నాటికల సంపుటి. దీనిని 'ప్రగ్రహము' పునఃముద్రణము! ఇందు సంభాషణలు మిక్కిలి సుమత్యముగా సాగినవి. అల్లుడు చూచినా 'కాని తెలియకాని, పిల్ల నిచ్చుకొనిన తెల్లవండుల స్వామి' అని భావించునట్లుగా వ్రాసినవిగా కనిపించినవి. హాస్యము సేలవముగను, నీరసముగను కాకుండా భావించినవి 'విశ్వాస', 'హాదా' తోను వ్రాసినవి.

ఇది రెండవది 'ప్రగ్రహము'. ఇందు శాస్త్రులు వాసవి వివాహముగా తీగలిన పల్లటూరి శాస్త్రుల పుత్రుల కొడుకు 'ప్రగ్రహ' అనినా, 'ప్రగ్రహ' అనినా సరిగా వ్రాసినది.

మూడవది - 'హంసాటకం'. దీనిలో మహా వీరునివల భాగ్యములు దుండుములు కొట్టిన పోరాటము ఇవ పుష్పగు నిజముగా దొంగ తనముంటికి వచ్చినప్పుడు పడిన అంగోళనము, ఆరాటము అన్నిటియుగా ప్రసంగింప బడినవి.

ఇది నాటిక 'అపరీతి'. ఇందు భార్యభర్తల ప్రణయకలహము, భార్య బాంధవ్యము, భార్య మిత్రుల సంఘటనలు, తుగుకు 'ప్రేమ' కనుసనుత్యముగా నిరీతింప బడినవి. సంభాషణలు సుమత్యముగా సాగినవి.

ఇక - 'ప్రహేళిక'. ప్రహేళికలు భావము సునన, సంఘము పునన విమర్శనము. ఇందు మాత్రము భావమే విమర్శనము. గ్రాంథిక గ్రామ్య భావవాదము నిపుణతతో విమర్శింపబడినది.

ఇది ఆయిదు వినోదనాటికలు. ఈ నాటికలను బట్టి చూచిన కవిరాజుగారు ఏకాంకనాటికా రచన యందు అరిగేరినచేయ యనక తప్పదు!

సంభాషణలులందు సిద్ధహస్తులు! హాస్యము మిక్కిలి సున్నితముగా నున్నది. మోదనము కాని, అల్లలములు కాని యెచ్చటను కానరావు.

ఆంగ్లనాటిక సారస్వతిమునందు ఏ చెందు - 'కన్యా లక్ష్మి', 'ప్రతాపరుద్ర' నాటకాలలో తప్ప మిక్కిలి చూడరాని కందుకూర దావేరి నెడకినా ఉత్తమనాటికము కనుపించదు. అందుచేతనే కాబోలు కవి రాజుగారు తన యీ సంపుటమును శ్రీ గురునాథ అప్పారావు పంతులుగారికి కృతి యిచ్చేరు. మంచిది. కేవలము కృతినీచ్చిన చాలను, 'కన్యా లక్ష్మి' వంటి నాటిక మొకటి వ్రాసి ఆంగ్లసారస్వతిమునకు అలంకారము పూర్వపు కవిరాజుగారి విధియైయున్నది!

డా.మెర రాజగోపాలరావు

కురాసు వరీఫ్

ఇది ప్రసంగ మిత్రుల మాలాని ప్రథమ భాగము. అనువాదములు ఆంగ్లపాఠశాలకము నకు సుపరిచిస్తున్న, శ్రీ బాక్సరు చిలుమూరి నాం యలావు, ఎమ్. ఏ., బి.ఎస్. డి. గారు. ప్రకాశకులు: ఆశ్రేయాశ్రమము, అనంతపురము. పరి ౪ రూపాయలు.

ఈ గ్రంథమున కిది రెండవభాగము. మొదటిభాగము ౧౯౩౦ లో నిమిషేంద్ర క్రిందట భర్తయిపోవుటను బట్టియే దీని ప్రాశస్త్యము నూహించుకొనవచ్చును. మహమ్మదీయులకు నేడమయిన ఈ గ్రంథము ప్రతి గ్రాంధుడును తప్పక చదువవలసినది.

హిందూ - మహమ్మదీయుల మధ్య - ఒక అశాంతి నీకమున కాదు, హిందూ దేశమున కంటికి - ఒక గడ్డు ప్రశ్నగా మిలిపింపుచున్నది. ఇది ప్రధానముగా మత సమస్యయే. మహమ్మదీయులు, అల్లల భారతజాతీయ దృష్టితోను మహమ్మదీయులు హిందూ మతగ్రంథములను, హిందువులు మహమ్మదీయమతగ్రంథములను జదివి, ఒకరి నొకరు బాగుగ నర్థము చేసికొన్న గాని ఈ హిందూ - మహమ్మదీయ సమస్య పరిష్కారము కాబాలదు.

మహమ్మదీయమతము నవబోధము చేసికొనుటకు చక్కగా తోడ్పడునది ఈ గ్రంథము. అనువాదము కంటే మరియుకటి లేదు. గ్రంథమంతయు ప్రతిసామాన్య పాఠకునిని సులభముగ నర్థమునకు నెట్టెట్టెలుగున వ్రాయబడినది. ఈ గ్రంథమున మొదట మహమ్మదుల

వారి నీవిత్యంగము కలదు. సిద్ధప ఇస్లాము మత విఘ్నములు, ప్రార్థనలగురించి, అనగా తన్మత స్వరూపమునుగురించి, గ్రంథములను గూడ పబడినది.

“ఇస్లా మునగా శాంతిమతము. లోకములోని జనుల హృదయములను సంక్షోభపెట్టు నౌవ్యాయ మున్నగు దుష్టణములను పారద్రోలి, శాంతినొసగి, సర్వేశ్వరుని ధ్యానమునందు వానిని లీనములుగ జేయుమతమునకే యిస్లాముని పేరు”. ఇట్టిమతమును గురించి తెలిసికొనుట మనయాత్మ వికాసమునకే యుపకరించుచుగదా!

ఇటువంటి గ్రంథములు ఆంగ్లభాషలోని కెన్ని వచ్చిన సంత మేలు. ఈగ్రంథమును దెనిగించి శ్రీ చిలు కూరి నారాయణాంపుపంతులుగారు ఆంధ్రులకు, ఆంగ్లభాషకు నెంతయో ఉపకారము కౌవించి యున్నారు. ఇట్టి యుద్ధగ్రంథములు మనభాషలోనిది రావలెనన్న శ్రమపంతులుగారు, విశేషించి గ్రంథాలయములవారును ప్రకటనకర్తలకు తగిన ప్రోత్సాహము నీయవలెను. మనదేశమునందలి గ్రంథాలయములను గురించి ప్రకాశకులు వ్రాసిన ఈక్రింది పంక్తులు గ్రంథాలయాధిమానులు గమనింపవలసినవి :

“ఆంగ్ల దేశములో గ్రంథాలయోద్యమము బాగుగ సాగినదికాని, అది పుస్తకములు ప్రకటించువారిమీదికి పిడుగుగా పరిణమించినది. గ్రంథకర్తల ఎంత కష్టపడినాడో గమనించుదిక్క లేదు. గ్రంథ మచ్చగుటకు ఎంతధనవ్యయ మయినదో గమనించువారు లేరు. దానిప్రకటనమున కెంత వెచ్చపెట్టవలెనో అలాచింపరు. గ్రంథమును ప్రకటించుగానే ఉచితముగా (ప్రొఫైజిక్రూడ ఫరీంచి) ప్రతులను బంపు డని నూర్లకొలది కాడ్లు వచ్చిపడుచుండును. ఇది దేశదోష్గత్యమునకు గుర్తు”.

ఈ పరిస్థితులు మారినవనియే విశ్వసించుచున్నాము. ప్రతిగ్రంథాలయమువారును మనదేశమున ప్రకటితములగుచున్న ఉత్తమగ్రంథములను కొని గ్రంథకర్తలకును, ప్రకాశకులకును ప్రోత్సాహ మిచ్చుచున్నయెడల మనయాంగ్లవాఙ్మయము అనతికాలముననే ఉత్తమ గ్రంథరాజవిభూషితమై పెంపుపెండగలదు.

మాతృమందిరము

(ఒకటి, రెండుభాగములు)

ఇది నవలారత్నమాలలోని మొదటి రెండు రత్నములుగ ప్రకటిత మయినది. రచయితలు : శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు. ప్రకాశకులు :

ఆంధ్రప్రచారిణీ లిమిటెడ్, కాకినాడ. నల ఒక్కొక్క భాగము ౧౨ అణాలు.

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులనుగాని, వారు వ్రాసిన నలకొల్పిన ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాల ను గురించుకాని రెండింటినివా సంకట. రమారమి ఇరవై యేడు సంవత్సరములక్రిందట స్థాపితమై ‘ఆంధ్రప్రచారిణి’ తెలుగుదేశమునకు చేసిన సేవ అపారమైనది; స్మరణీయమైనది. విజ్ఞానచంద్రికతరువాత తెలుగుదేశము నాకాలమున ఆంధ్రప్రచారిణి యంత ఎక్కువగా నాకర్షించినసంస్థ మరెయ్యకటిలేదు. అందునను, విజ్ఞానచంద్రిక ఒక్కనవలలేకాక జీవితగురిత్రములు, శాస్త్రగ్రంథములు ఎక్కువగా బ్రకటించుచుండినప్పుడు ఆంధ్రప్రచారిణి కేవలము నవలనే అని బంగారీనవలలకుగాని, మరి వేటికిగాని తగ్గుచులయిన నేమి, స్వతంత్రములయిన నేమి - ప్రకటించి తెలుగువారిలో గ్రంథవనాసక్తిని వృద్ధి నొందజేసిన దనుటలో అతిశయోక్తిలేదు. ఆంధ్రవాఙ్మయపరిణామపథములో ఆంధ్రప్రచారిణిది స్మరణీయమయిన ఒక ప్రముఖస్థానము. మరల నిష్పశు శ్రీ బాలాంత్రపు సత్యనారాయణుని పుగారు ఆంధ్రప్రచారిణిని లిమిటెడ్ కంపెనీచేసి దాని నుద్ధరించుట సంతోషకరమయిన విషయము. శ్రీ సత్యనారాయణరావుగారు జనుకటి ఆంధ్రప్రచారిణీప్రచురణములలో గొన్నిటి నేరి, నవలారత్నమాల అను గ్రంథపరంపరలో పునఃముద్రించి ప్రకటింపనున్నారు. ఈ నూతన నవలారత్నమాలలో మాతృమందిరమును మొదట ప్రకటించుట ఎంతయు సముచితముగ గన్పడి.

మాతృమందిరము శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు స్వతంత్రముగ రచించిన నవల. ఇందలి ఇతివృత్తము తెలుగుదేశమునకు సంబంధించినది. పాత్రలన్నియు తెలుగుని. కథ ఆంధ్రాభిమానమును బోధించినది. తెలుగువా రనేకు లిదివరకే దీనిని చదివి దీని ప్రాశస్త్యమును గ్రహించియున్నారు. చాలకాలము క్రితమే దీని ప్రతు లయిపోయినవి. మరల ముద్రించి దీనిని తెలుగువారి కందజేసేందుకు శ్రీ సత్యనారాయణరావుగారు అభినందనీయులు. వారితోపాటు మేమును “దేశమున ప్రజ్వలిల్లునున్న నేటి ఆంగ్లోద్యమభ్యుదయ సమయమున నీ యపూర్వముగు సాంఘిక నవల ప్రజాహృదయము నాకర్షించునని తలచెదము.”

హరి.

విషయ సూచిక

వెన్నెల రేయి	...	...	...
సాహితీ పరిశీలనము	...	...	‘సంపత్’ ౬౨౫
ఒక్క పువ్వు ?	...	...	జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు ౬౨౭
కవిరాజు కథ	...	...	‘వాఘాల్’ ౬౩౨
విహ్వల ప్రేమ	...	...	గన్నవరపు సుబ్బరామయ్యగారు ౬౩౩
తెలుగు కథా సాహిత్యం	...	...	జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు ౬౩౮
దశరూపకం	...	...	ఎం. నాగేశ్వరరావుగారు ౬౩౯
‘హృదయేశ్వరి’	...	...	భమిపాటి కామేశ్వరరావుగారు ౬౪౬
పంట ...	...	...	వట్టికొండ రంగయ్యగారు ౬౫౨
‘నల్ల ప్రజ’	...	...	పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతిగారు ౬౬౦
“అగ్ని లేకపోతే”	...	...	డాక్టరు యశ్. వెంకటరమణయ్యగారు ౬౬౩
ఫలశ్రుతి	...	...	కవికొండల వేంకటరావుగారు ౬౬౭
చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు	...	...	దామెర రాజగోపాలరావుగారు ౬౭౪
చంపకం	...	...	సంధూరి బంగారయ్యగారు ౬౭౫
అన్నా !	...	...	కావలి శ్రీరామమూర్తిగారు ౬౮౦
అన్య క్తమధురిమలు	...	...	బొడ్డు బాపిరాజుగారు ౬౮౮
	...	...	నెంపటి నాగభూషణంగారు ౬౯౦

ఉద్బోధన	...	...	కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	౬౯౮
అశ్మకదేశనిర్ణయము	...	...	ముట్లూరి వేంకటరామయ్యగారు	౬౯౯
వీడ్కోలు	...	...	కుందుర్తి నరసింహారావుగారు	౭౦౪
జర్మనీదేశంలో నాజీ ఉద్యమం	...	...	కొచ్చెర్ల కోట సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౭౦౫
జిజ్ఞాసోల	...	...	పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	౭౧౫
క్రిస్టమస్ పండుగ	...	...	వే. సు.	౭౧౭
ముస్తాఫా కెమాల్	...	...	యక. జగన్నాథ్	౭౨౧
రాబియాబసరి	..	...	కె. అన్నమరాజుశర్మగారు	౭౨౮
సూర్యుడు	...	...	వసంతరావు వెంకటరావుగారు	౭౨౯
పెల్లిల్లు రిజిస్టరుచేయుట అవసరము	...	...	శ్రీమతి బి. కామేశ్వరమ్మగారు	౭౩౯
విమర్శనము	...	...		
ఆంధ్రగణితశాస్త్రజ్ఞులు	...	...	పద్మతనేని నారాయణరావుచౌదరిగారు	౭౪౧
ఆంధ్రలిపిసంస్కారం	...	...	కొ. రా. వెంకటక్రిష్ణంగారు	౭౪౨
పుస్తకసమీక్ష	...	...		౭౪౫

చిత్రములు

వర్ణచిత్రము : మాతృవాత్సల్యము

చిత్రకారుడు : పి. యల్. నరసింహమూర్తిగారు.

సాధారణచిత్రములు : సూర్యసింహాచార్యులు.

మా తృవా తృల్య ము

చిత్రకారుడు : పి. యల్. నరసింహమూర్తి

సంపు. ౧౫

బహుధాన్య, మార్గశీర్ష మాసము (డిసెంబరు 1938)

సంఖ్య ౧౨

వెన్నెలరేయి

“సంపత్”

ఈ వెన్నెలనన్నకాడు కురియించిన వెన్నెలనన్నతుంపురుల్
మేనికి సోకనన్ వలపుమెత్తని నాయెద పుల్కరించి యే
నో సవగీడు బుల్లుకొనబోయిన స్వాప్నికసౌఖ్యరేఖలో
జేనెలకొనమై పలపు తెట్టువ గట్టును లేతవెన్నెలన్.

కులికిన సిగ్గులో పెదవికుంచి వసుంధర నవ్వివట్లు, క్రొ
వ్వలపుల జీనికై నిలిచి వానకనజ్జక చూచినట్లు, వె
న్నెలనయగారి లేమెఱుగునీడల జాడల పుక్కిలించు సాం
పురాహాయలేగు జాబిలికి, మోహనమూర్తికి మంగళారతుల్.

పలపల వెన్నెలన్ కుముదవల్లరు లీ కొలసిగ్గుపూలన
వ్వలతరితీపుతేనియలు, పుప్పొడులున్, వయసున్ హరించు వె
న్నెలలహారంగు లేమెఱుగునీటుల జాబిలితేని నెంతగా
వలచినవో యెసంగడి నుపాయనముల్ మధుకర్ణికాంజలుల్.

ఉరమున గందపూత చెమరొత్తెడు చల్వలబోలె, చెమ్మ లో
పొరలకు కప్రపుకాసురటివోలె, జగా జిగి మిన్ను సోయగం
బరుగని కన్నె చెక్కిళ్ళుల యావన రేఖలబోలె, ఊహలో
విరిసిన తళ్ళునోలె చిటువెన్నెల లందము పంచిపెట్టెడుకా.

లేతపసిండితీగ కదలించిన రాలిన పూలజల్లులై
శీతల శుభ్రకాముదులు చిందిన వీ తొలివెల్లుచాలు లా
శాతటులందు, రేవెలుగు జార్చిన వెన్నెలపూలజల్లు లీ
నా తొలికాన్క-తో చలువనాదులు నాటును మెట్టభూములకా.

నవకపు వెల్గురాజనము నాటిన జాబిలికాపు, పంటకుకా
దవిలిన చేను కోసి, వసుధాతలమం దొకకళ్ళ మూడ్చి, క్రొం
దొవజవరాలు వెల్లువరి దూరుపు బట్టిన కుప్పనోసి, గా
రవమున చూచెనో యన వెలార్చును వెన్నెలకన్నెచూపులకా.

కలయని కూరుముల్, మనసుకట్టని లేవలపుందుమారముల్
పొలయని భావముల్, యతుకుపోసెడి వెన్నెల లివ్వి; కన్నెచూ
పుల పచరించు లేమెఱుగుమొత్తములే సెలకట్టి వచ్చెనో
తళతళ వెన్నెలై వలపుదారుల బోసిన వెల్లునాదులై.

* * * * *

నాపసియూహలో నొదిగినట్టిది, మోహనకైశికీసుధా
లావన లందికో వలపు రాగిలు వెన్నెలరేలరేగు నా
తీపితలంపులో కొదమతేనియ లేరి యొసంగినాను జ్యో
త్స్నాపరిశుభ్రవీధి జలదమ్ముల దారెడు చందమామకుకా.

సాహితీ పరిశీలనము

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

అనల్పమైన విషయపరిష్కారము ; సతితమనసున నవ్యదృశ్యములను, భిన్నభావములను సృష్టిపజాలు సామర్థ్యము; నైసర్గిక ప్రతిభా భాసగమై, స్వతంత్ర భావబంధురమై, సహజప్రజ్ఞాగర్భితమై, స్వీయము భవసముద్భవమై సర్వసీమలంగు సర్వసమయములందు సత్యసందిగ్ధమై సకలమానవుల రసములపై కాపుర ముండజాలు సిద్ధాంతతత్వని ప్రకాశము గానింపగల కాళము.

కావ్యమునకు సంబంధించిన ఈ భావసామగ్రి రసమందు, ధ్వనియందు, జైఃపిత్యమందు, వ్యంగ్యవిభవ మందు (చెలుగులో, చివ్యునిరాగములో, పరిమళ ములో దివియందు తళుకొన్న వేటువేటు రంగవల్లికలలో చిల్లని హిల్లాలములలో నీర్వర హృదయమందలి భావ ములు స్వీయవ్యక్తికరములు) ఆత్మప్రకాశము నందును.

ఉచ్ఛ్వాసమునకు, గభీరమునకు సంయోగము కలిగినపుడే గసము, గంభీరభావము ఉద్భవించును. ఇది మృదురభావమున, గంభీరనిద్రమున, సుందరరచనమున వ్యక్తమగును. వనధిపిచిక నవగోకింపుడు. ఇది యుత్తేజస్వినది. ఉత్తేజమైనది గభీర రత్నాకర సముద్భవమై, దిశావలయమును పులకిత మొనరింపజాలు ఆనందిగీతిక నాలపింపజాలునది. శర ధిగభీరత గభీరమునను, గత్నములు భావరత్నము లని, వారాసీహృదయమున నలయు చిరశాంతి అని చిలితసమాధి యని సాగరసంగీతపు బుట్టుపూర్వోత్తర ముల నరసినపుడు తెల్లనును. సంగీతసాహిత్యము శై కైగుణాన్వితములే! గభీరరత్నాకరమును గుండె యందుగల రసయితవాళ్లె గంభీరమై, సాగరసంగీత మునకు సహపాతియై యుండును. సంగీత సాహిత్య ములు సామాన్యస్వరమునగాని, కర్కశశబ్దమునగాని వ్యక్తము కావనుట స్పష్టమేకదా!

సామాన్యము కానిభావ సౌందర్యసంశోభిత మైన దని, అలంకారవిలసితమైనదని తెలుపుదుము. ఇది అక్కరాల గుంపని కాక, భావభువనముల సమాహ మని తలప జెల్లును.

భావభువనములను తక్కిడ రాళ్లవలె తూచి దలచువారును, కావ్యవసుంధరను కొలబద్దలతో గొలువ నుంకించువారును కొందఱు కలరు. వీరికి చేతనైనది వెట్టి ధోరణి. కళానూత్రముల నెఱుగక శాస్త్రవిధులను గొన్నింటిని పిడికిటబట్టి సాహితీని పరిశీలించువారు కొందఱున్నారు. వీరికి శక్యమైనది దుర్విమర్శనము.

భావధారను ధునీధారకు పోల్చవచ్చును.

గిరిశిఖరములపై నెంతో తప సానరించియే నదీ మతల్లులు భావభరితములై, ధారధారలై స్రవించి విశాలకేదారములందు పైడిపంటలను పండించును. తపసు ననుసరించి, నైసర్గికశక్తి (యిది పూర్వభవ తపఃఫల మునుడు) ననుసరించి ఫలము నిలుచును. మహానదు లన్ని యు నొక్కత్రేణిగో గణింపబడినను, వ్యక్తిగతమైన ప్రాముఖ్యముతో పరగును. వీని గమ్యస్థానము మహా దధియైన నేమి, యివి యొక్కనిక్కైన నుదయింపవు. ఒక్కనిక్కగ ప్రవహింపవు. స్రవంశులే యైనను, ఒక్కరితినీటితో నొక్కవిధమున స్రవింపవు మహారచ యితలును ఇట్టివారే సుడి; వీరి గమ్యస్థానము మహిమో శేతమే. వీరిరచన లొక్కతీటున నుండుననుట కల్గ. ఎవరి ప్రయోగము, ఎవరిశైలి, ఎవరిధోరణి, ఎవరిపాట, ఎవరి యాలాపనము వారిది. మహాకవులు హామరు డాంఠే షేక్స్పియరు లొకేరీతిగ తమరచనలను సాగించిరా? ఒకే గమ్యస్థానముగల మన కవిత్రయమువా రొకేతెఱు గున దమ కలములను నడిపిరా? మహారచయిత లం దఱు భావోపాసకు లనుటలో, వీరిభావ సౌందర్య సందిస్త మనుటలో నేకత యుండుకతన వీరిలో ప్రత్యే

కతమాడ లేదనంగు. ఒకరి కొకరు “భశాభళి” యను కొనువారు చెట్టిభాగవతమును సృష్టించురు కాని కవిత్వ మహత్త్వమును, కళాపటుత్వమును సృజించురా? కళకును “భశాభళి”కిని కనుదూపులు లేవు. వెనుకతాళమును, “తందానతానలు” స్వాతంత్ర్యప్రియుల ప్రాంగణములందు సయితము వినబడవు. ప్రపంచమున రాజకీయవాదులు పుట్టకమున్నే కనిపించులు స్వాతంత్ర్యప్రియులై జగదీశనితో నేకగ్రీవముగ వందేమాతరగీతికలాలపించిరి. వీరిప్రత్యేక ప్రతిభయందే వీరి స్వాతంత్ర్యము కలదు. ఇందే ఉత్కృష్టమైన, — వ్యక్తిగతమైన సృష్టి కలదు. అందకత్తెల అంతరంగములను, ఆన సములును తమలో తాము నక్కలై, అనువాదములై, అనుకరణములై, అనుసరణములై యుండ నట్లు ప్రతిభావంతుల రచనములును అనురూపములై యుండవు. వ్యాకరణశాస్త్ర అలంకారశాస్త్రములకు వాఙ్మయవసుంధరగో సగ్వసాధారణపక్షముల నేర్ప అచ కర్తవ్య మున్నను, వ్యక్తిగతప్రతిభ కాంక్షించు వ్యక్తిక రణగతిని నిరోధించువాక్కును, సాందర్య మాధుర్యములను క్రాసుపరీక్ష జేయు నధికారమును లేవు. ప్రవాహము శరనేగమున బోవుతఱి, నీతట్టునను, ఆతట్టునను గలకట్టలు దాని గతిననుటించి హుళుము చెలాయించగలవా? ఒక్కొక్కపు డివికూడ తగి తోవా? మహారణియైతలు వైన నలుపబడిన శాస్త్రములు చేబూనిన బిన్నైన ఋత్రముల నొక్కొక్కచుడు త్రెంపి, సాహితీవహుణ్నిగన్యవాదముల నందిరి. స్వాతంత్ర్య సాందర్యములు వలచురీతిని, భావగతి కాంక్షించుతెఱుగున భావను ప్రయోగించిన ప్రజ్ఞాధరీణులు వీరు. సాహితీహృది నెఱుగనివారు వీరి ప్రయోగములు దోషభూయిష్టము లని కను లెట్టజేతురు. ఎఱిగినవారు పడునాలుగు భువనములకు పొట్టనిడికొనిన దివ్యడింభకుని అక్కున జేర్చికొనిన యశోదవలె, భావభరితమైన వారిప్రయోగపరంపరను ముక్కువతో మనసున జేర్చుదురు.

పదప్రయోగమును, అలంకార సృష్టియును సాహిత్యమున గణింపవలసిన ప్రధానాంశములు. అంతరంగమును పతింపగల సూక్ష్మదర్శి ప్రభౌతశీలమున భాషార్థములు మహత్త్వమును, గుణుతింపజాలవచ్చు

కొంఁపొక పదప్రయోగముంగ, కొంఁపొక యలంకార సృష్టియంగు కన్నుగల వినుగ్గురుగు చెరుయిల్ల వృషభమున దిద్దిచిగురు గొవబ్రహ్మాంధ్రంబెఱిగిగో గ్రహించి ఆనందసాగరమున నోలలాడును. ముంగుమలయంత రంగమునుండి స్వయంభువై వలసిన కేదారేశ్వర లింగములీల, హృదయ గర్భాలయమున స్వయంభువై తలనూపిన ప్రతిభనుండి వెడలు ప్రణవధ్వానము సాహిత్యమున గురుగంధీర ప్రతిష్ఠిగులను లేపినంతన వీను లొగ్గి విశ్వేశ్వరభక్తునివలె నీ విమర్శకుడు ప్రముగ్ధగణమున కిసుగొలుపులీల తనత్మయనృత్యము సలుపును.

భావమహత్త్వమును, భాషాత్వమును విభులముగ నుగ్గడించుట కిందు తావు లేదు. భవ్య భావగర్భితమైన “హేలంకారమును బహుభంగుల వర్ణింపవచ్చును. గ్రీకుల దృష్టి ననుసరించిమేని యిది రంభవంటి డని పువచ్చును. బాహ్యసాందర్యమునేకాక ఆంతరంగిక మహత్త్వమును (ఆధ్యాత్మికమైన లావణ్య మునుడు)కూడ వలచునాగము కావున నిది రుక్మిణియై యవతరించిన రమాసతి బోలునదని వచింతును. ఈమెగర్భమున మన్మథుడున్నాడు కదా! మన్మథుబోలు భావమును గరిందివాక్కు ఆదిలక్ష్మికైన యైనదని గ్రహింపనివా గవరు? దేవి యుచ్చరించు నుడువు అద్భుతసత్యమై యుండునుగదా! కావున కావ్యవాక్కు, ప్రాతవాక్కు, సుందరవాక్కు, భావభరితవాక్కు, అలంకారసందీపితవాక్కు, ఆత్మ సలరించువాక్కు గంభీరసిద్ధాంతిబంధుగమై కాలగహ్వరమున ప్రతి ధ్వనించుచుండు నని తలపుదును. ప్రపంచ మహారచయితలరచనల నవలోకింపుడు. వీనియందు రమాసతి ప్రత్యక్షమగుట నెఱిగి పరమపగితో మనంభరితస్వాంతులయ్యెదరు.

సంస్కృతము దేవభాషకావున నందిలి శబ్దములపై కన్నుల నిలిపినంతన మానససేత్రముమోల వివిధ దివ్యదృశ్యములు మిన్నులీనును. బహుశాంశము లాంధ్రాంటికి చేదోడై యీ వాఙ్మయమున బ్రజేళించి, నైసర్గికమైన దీనివిభవము ననేకమడుంగులు భువతర మొనరించినవి. వాణి తొలుత తన వీణాతంత్రులను మీటినపుడు రాలిన సుధాబిందువులును, లక్ష్మీనారాయ

జులు పంతముతో బంతులాడుచుండ దల్పమునుండి రావినపుపురేకులును, కల్పకము చెంతనున్న దీప స్తంభము నుండి రాలిన వెలుగురేకులును, మొయిలుగమివెన్న దాగునుగాతీ లాచును నిండంగు పరువులెత్తుచు, సాదామిశీబాలులు కిలకిల నవ్వ 'వా'లన రాలినరతనము లును, రమాసంతో నింగుమోదమున మేలమాడుచుండ శ్రీపతి చేతనుండి జారిన గండపుగిన్నెనుండి రాలిన భావభరిత కణములును, మల్లె లల్లగుతెరకలను తమశిఖలం దలంకరించుకొని దేవభూమినీమణులు మహోల్లాసమున నృత్యముచేయుచుండ రాలిననుక్కలును, బృందా వనమునుండి జ్వాలారిన వేణునిద మల్లన నందనము తీరి ఆవేగభరితసమీరస్వగృతన చెదరుటచే రాలిన తీపి శుంపురులును, సీగవెలియు, భగవంతుడును తలబాలు వోనికొనుచుండ రాలిన మాండ్రికములును, సతత సముద్ధ రణమునకై ధూతలమున నవతరించు నవసరమున లోక పావని మందాకినీమతల్లి ఆలసించిన ఆనందభైరవి నుండి రాలిన మధుగరళాలును, ప్రాణసంతో సగూర్పట లాడుచు గోహిణీప్రభృతులు బుద్ధులు పొడువ జంగురుని చెక్కిరులనుండి రాలిన చంద్రికలును, మహేళుని హృదయ గర్భలయమునుండి వడిలి అజాంఘమున ప్రతిగ్వనించిన ప్రణవనాదమును, కలకంఠకంఠముల నుండి కల్పకపత్రములగుండా పలాగుని న్యూరి "హహు కూహులు"ను, మధునాసమును నందనమండే కడప నిశ్చయించి, పూలకుప్పపై కయించి, చిటునవ్వులు నగుచు, పరస్పరముఖావలోకనమున పరవశులైన పుణ్య దంపతులు సలుపు మురిపెంపు గుసగుసలును, చుక్క నెలంత లాలపించు నిస్తబ్ధ గీతికాతశియును, కామ ధేనువు "అంబా!" యనినపుడు నాకమున వినవచ్చిన ప్రతిగ్వనియును, సూర్యాజనృత్యము నవలోకించి అవి రళముగ చేవగణ మొనరించిన కరతాళస్వరులును, పై థాగరన్ ఉల్లేఖించిన గంభీరనగ్రపాగావమును, పొడుపు గొండచుట్టు నవరతముగ జాల్యాద్రు శకుంత గీతికార్పణి మును, ఇందుధరసుందరీమందిరమున నల్లన శ్రుతిగోచర మైన తారకపునశ్చరణమును, సప్తఋషిమండలము నుండి యోగగ్రీవముగ వడలు గంభీరపానుగానాలాపన :మును సుస్మృతపాద్యమునును ప్రవేశించినవినుడి!

భావమహత్త్వము మిగుల జిత్రమైనది. ఉన్నత మైనకొలది అల్పాక్షరములందే యిది యాత్మప్రకాశము గావించుకొనును. "అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన కల్పించుటయ కాదే కదివివేకంబు" అనికదా పొల్కు రికి సోమనాధకవి పలికినాడు. ఒక్క కుక్షీయంగు కుదురుగ విడిసినపుడే పరువాలుగు భవనముల గొప్పం దనము పరిరక్షింపబడినదికదా ! లలితమైన చిన్నిమల్లిక యందే నిక్కామినుల నలరింపజేయజాలు అవధిరహిత సుగంధము కాపుర మున్నదికదా! మల్లెలు చేటలంత యుండెనేని, గులాబు లూరంత యుండెనేని అంసచం దము లెఱుగనిస్త "ఇనీ!" యనిపించును. వీనిమూల్యము మాఱు కులుచునును. పరిమితప్రయోజనములు కలిగి నపుడే పదార్థమునకు మూల్యము కలుగునని అర్థశాస్త్రము లెఱుపుచుండుట అనేకు లెఱుగుదురు. ఈసత్యము అలం కారశాస్త్రముపట్లమాఱ చెల్లునని నా వాదన.

కావ్యభాషత్త్వము ప్రశ్నోక మైనదేకదా! ఈయాశమును మది నిడికొనువారు రచనావిధానమునకు సంబంధించిన కయ్యములకు కాలు ద్రువ్వరు. అంతరంగ మందలి భావబ్రహ్మాండమును వ్యక్తీకరించినగాని కవి దురంతమైన యాతనముచే పొగులును. తన హృదయము కాండీంచు తెఱుగున భావప్రకాశము గావించుకొని నపుడే యాత డానందజలధి నోలలాడును. సంక్షేప వ్యక్తీకరణమునకును, అనల్ప సౌందర్యమునకును, శిల్ప కాశల్యమునకును, మాధుర్యసృష్టికిని అవినాభావసంబం ధము కలదు. ఈనాల్గు గుణములను సహకరింపజేయగల రచయితయే హృదయస్థ భావభువనమునకు సముచిత వ్యక్తీకరణపంథు సృజింపగలడు. వ్యంగ్య మంటిని, రసమంటిని, బౌచిత్య మంటిని, స్వని యంటిని — యివి యీనాల్గు గొనముల ఆత్మప్రకాశముదాల్చిన అభిధే యములే యని ఋషి వొనరింపగలను. ఈగొనము లివార్థముగ నొక యలంకారము, నొక జాతీయము, నొకలలితపదసమాసము నొక మురిపెంపు వాక్యసృష్టిని కాండీంచును. ఒక్క వెలుగులేక యవనికపై పడినంతన నెంతమేర కాంతింతయు కాగు? కావ్యాక్షరమొందు కంట బడినంతన మానసజవనికపై నెంతో లేజము, నలువలంకుల బరువులెత్తు ఆకాశధారవలె విస్తృత

మగును. చిన్ని దీపిక పెక్కు బెళ్లల గనుపున నిడికొని, విశాలగృహంగణము నాలోకిత మొనరించులీల, కిరణ రాశి కెనయైన అక్కరముల (యిది తరముకావును!) నాత్మ హృదినైన కావ్యము పఠితమానసదిశావలయ మును భాసమనము గావించును. నై సగ్గికమైన భావ తత్త్వము ననుసరించిన భావ ప్రదర్శింపగల మహత్త్వ మెట్టిదో యూహించువు. వెలుపల నిలిచి బెత్తెము జేబూని దీనినిగుఱించి తీవ్రశాసనములు జారీచేయువారు పుష్పములను ప్రదీపములను శాసించబూనువారిని పోలు వారేకదా!

సంస్కృత సాహిత్యమున బహుభాలంకార ములు కలవు. ఆంగ్ల సాహిత్యము నిన్ని యలంకారములు లేవు. ఇట్లనిన విపులాలంకారస్పృహి హేతువులగు ఉత్కృష్ట భావము లాంగ్లవాగ్మయమున లేవని తలప రాదు. వసుంధర కొక మేక్స్ పీయరు నొసగిన సాహిత్య ముదాత్త భావాభావమున, భావభరితభవ్యకవితాభావ మున బడియుండెనని తెలుపువా రెవరు? అలంకారము లన్నింటికి నాదిమాతయు ప్రతిభాప్రకాశమునకు మిగుల చేదోడగునదియునైన ఉపమను, దీనికి కడుంగడు సన్నిహితమైన రూపకమును (వీని కనతిమారమున నిలుచు నలంకారములకుగూడ వలసినంత యవకాశమొస గుచు) ఆంగ్లమహారచయితలు బహుభంగుల బ్రయో గించిరి.

విపుల వివరణము గాని, లెక్కతప్పిసీలుగాని కావ్యభావకు పనికిరాదు కావున నక్షరసంక్షేపము గావించి వ్యక్తికరణాంగణమును సంకుచిత మొనరించి మహారచయిత వ్యంగ్యవిభవమును ఘనతర మొనరించునూర్ణయమును చెప్పినేయురచయిత వెట్టివాడు. పఠితయాహుకు దానిని వీడువాడు గడుసరి. ఈతడే చేసగల కావ్యకర్త కాగలడు. ఉపమిత మిది యని ఉప మేయ మది యని ఉపన్యాస మిచ్చువా డీతడు కాదు.

ఉపమకంటె రూపకము మనోహరమై యుండుటకు హేతువు వివరణము సంకుచిత మగుటేకదా! “ఇంతి ముఖము చంద్రసఖి” మను వాక్కుకంటె “చంద్రముఖి” యనుపద మొక్కండు చక్కనై యుండలేదా? పాత కుని తలపునకు చేతులు క్రియావకాళ మధికమగు కొలది

భావప్రభావ మధికమగును. “మచ్చలేని చంద్రబింబ మీమెవదన మని” తెలుపక విషయమును చదువరి యూహకు వదలినకవి తనభావమున కెంత గాంభీర్యము నెంత ప్రాభవమును చేకూర్చినాడో విలోకింపుడు :

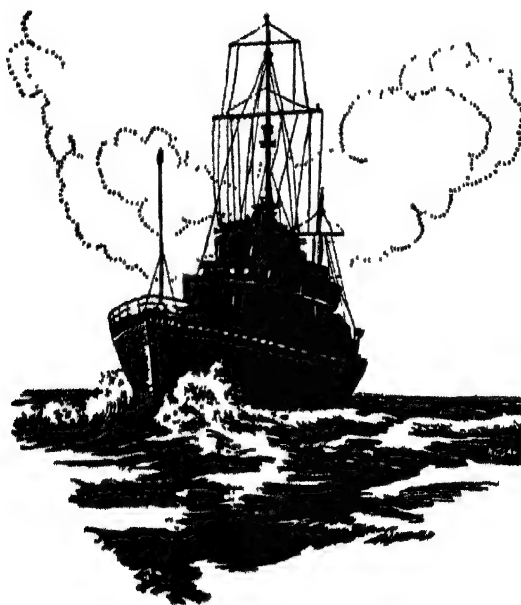
“శా. పంకేజానన! నేటిరేయి వినుమీ
పంతంబుతో రామపుణ్ణ
శంకాతంకములేక యోడశకళా
సంపూర్ణ నేజాంకునిం
బొంకంబార్చెదనంచు బల్కిన దగ్గ
బొంచుండి నే వింటి నీ
వింకం గుఱురిబొట్టు బెట్టుకుము త
నీ! ఫాలభాగంబునకా.”

జంకు గొంకులకు తా పీయక కవి తనస్వాతంత్ర్య మును ప్రయోగింపవలెనని వాంఛించియే లోకము లాత నికి నిరంకుశత్వము నొసగినవి. భావ మీశ్వరాంశసము ద్భవము కావున ననంతశక్తిగలదియని, ఈశక్తిని ప్రకా శము గావించుభాష అనుచితమైన అంకిలి నెఱుగరాదని అవి యెఱుగును. మెఱపునలె భావము మానసదిగ్వలయ మున దబ్బొక్తును. మెఱపుగతిగల భావమును ప్రకాశ మొనరించుభాష కమతమువలె నడువ నుంకించునా? నిరోధవ్యయైనగాని, అక్కటైనగతి నెఱుగక దుర్గతి బడును. తన చిత్తమువచ్చిన తెఱుగున భావమును భాష గుండా పర్చెత్తనియ్యవలె ననిన గ్లిప్తమైన శబ్దములు నేలపాలుకావలెను. నిఘరమైన నిబంధనములు తెగితిర వలెను. ప్రబోధచ్ఛాయను వివరణలక్షణమునుగల అక్క రములు ముక్కుముక్కులు కావలెను. ధైర్యసాహసము లను తన సామ్యము చేసికొను రచయిత యిట్లొనరించుటకు సంశయింపడు. “ఏమిచొరవ! ఈగిరి రచన మీ తెఱుగుజైలి మనభాషలో లేదు. సంప్రదాయవిరుద్ధ ముగ ప్రవర్తించుచు, తప్పులను కుప్పలు చేయు చున్నాడు, తెగువ! స్పర్శ! ఉద్గతి! దోష్ట్యము!” అని కను లెఱుజేయు ఛాందసు లున్నారు. రచనకు సౌందర్య మును, శైలికి మాధుర్యమును చేకూర్చు సహజశక్తియును స్వతంత్రప్రజ్ఞ యును మేటిరచయితలకే ఉండును. వీరే భాషామందీరమున నధిపసించిన నారాధకులైనశేమి? వీరి భావములను హృదయంగమ మొనరించుకొని, వీరి

రచనాచిత్రముల నవగాహము గావించుకొని ప్రసిద్ధమైన వీరిపద్ధతిని మనవాగ్మయమున బ్రవేశపెట్టినపుడును, ఉత్కృష్ట దృష్టాంతముపై దృష్టిపడినపుడు నవ్యమైన ఊహలు మనసున నుదయింప నాంతరంగికమైన వీనిప్రాత్యాహముకతన సపూర్ణోత్సాహము సంపాదించి, స్వీయప్రతిభ కదలు పెరిగి సౌందర్య మాధుర్యములకు బన్నముగాక సరితాగ్రత జేకూర్చుకొని స్వతంత్రమైన భాషాప్రయోగములను రచనమున ప్రవేశింపనిచ్చినపుడును దుడుకుతనము జూపుట పండితులమని, భాషానేవ కులమని, కళోపాసకులమని, ఆనందప్రభులమని తెలుపుకొనువారికి తగునా?

భావప్రపంచమందు, సాహిత్యవసుంధర యందు జాతిమత ప్రశ్నేదములును, స్వదేశ విదేశ విభేదములును విజృంభింపరాదను సంకము నెలుగక విదేశ భాషలయెడల మన పెద్దలనేకులు క్షేమమునియుండుటచే నవ్యరచనావిధానములయెడల సానుభూతిని, మక్కువను జూపజాలకున్నాడు. అన్యభాషారాధకులైననేమి, అమృతభాండములను గుండెలం దిడికొని తమరచనలను సుధాప్లావిత మొనరించినపుడు జగదారాధ్యులు కారా? వీరి జీవితవిధానమును, శైలిచిత్రము

లను, భావప్రభావమును, రచనాపంక్తులను గమనించి నపుడు వీరి యనుభవములవలన నెంతేని విజ్ఞానమంది, మాటుమూలతెన్నులందుగాని, పరిచితిలేని యిక్కట్టులబారిగాని బడక విజయశిఖరము నవలీలగ నధిష్ఠింపగలముకదా! దృష్టి యూర్ధ్వమున నున్నపుడు, మానసము విష్ణు విహంగమై విహరించునపుడు అధోగతి పాలగువారెవరు? సంచితవిజ్ఞానము బానిసదనముకాదు. దీనిపై నాధారపడిన స్వాతంత్ర్యకాంక్ష జిజ్ఞాసువును విచ్ఛల విడినడకలో నేల దొరించును? దీనిపై నాధారపడిన స్వప్రయత్నము ఒడుదొడుకుబ్రదుకున నాతని నేల గూలదోయును? మనపండితప్రకాండు లీ యంశమును గమనించుట పాడికాదా? గ్రీక్, రోమీక్, ఫ్రెంచి, జర్మన్ మున్నగుభాషల కాంగ్లేయులును, ఆంగ్లమునకు వంగీయులును ఆంక్షకెట్టక, వానివలన దా మందిన పరిజ్ఞానము కతిన నద్భుతమైన మానసికదార్ఢ్యమంది, స్వతంత్ర రచనలను గావించి, నవ్యమైన శైలివిధానములను సృజించి తమవాగ్మయములను ప్రపంచ మహాజిజ్ఞాసువులందఱికిగూడ మనోహరము లొనరించి తాము దిగంత విశ్రాంతకీర్తివంతులైరికదా!

ఒక్క పువ్వే?

‘వా ధూల్’

ఒక్కపు వ్వెటు చాలునోయ్ ? సీ
కొక్కన వ్వెటు చాలునోయీ ?
వలపులోనో సొలపులోనో
కలుగుతీపియె వలయుఁగాదా ;
అందమందే వలపుసొలపులు
అంతటను లోకమునఁ గలనోయ్ !

ఒక్కపువ్వే ?

అడుగు నిడితిని లోకమందున
హాయికొఱకే కాదటోయీ ;
అందఱకు సొత్తయిన లోకము
నందమందే హాయి కలదోయ్ ! ఒక్కపువ్వే?

ఏకతమ కూర్చుండి యూరక
ఏడ్వ నెటులు సహింతువోయీ ?
పవ లనక, రే యనక యీవిధి
బాధనెటులు భరింతువోయీ ? ఒక్కపువ్వే?
‘కలఁడొ, లేఁడో’ అయిన స్వామికిఁ
గాల మంతయు రిత్తపుచ్చుచు
ఏల యీగతి నేవ చేయుదు
వెందునా పొందని శ్రమంబున ? ఒక్కపువ్వే?

ఆవిభుని నేర్పయిన కృతులగు
ఈవిరుల నందమ్ము లేదా ?
ఆవిభుని ప్రతిమూర్తులే యగు
ఈ విరులలో వలపులేదా ? ఒక్కపువ్వే ?

కలవిరుల నన్నిటిని వలచుము ;
వలయువో లోకమునె వలచుము ;
కలవు తీపియు హాయి దాననె !
బదులుకోరెడి స్వార్థజరతను
వదలుమోయ్ ! అనవసరమోయీ !

ఒక్కపువ్వే ?

రావు నీకాశానిరాశలు !
రాదు నీ కిక భగ్నహృదయము !
నిత్య సౌందర్యార్చకుఁడవై
నిత్య మానందమౌక్తికోరెడి
నత్యమగు నేవితాశయ మా
చరణమందున నిడఁగదోయీ !
ఒక్కపు వ్వెటు చాలునోయ్ !

క వి రా జు క థ

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సుందర స్వరూపాన్ని వర్ణిస్తే ఆసౌందర్యం నిండు దనంతో కన్నులంబులు రూపంకట్టిన ట్లుండి మనస్సుకు పరమానందాన్ని కలిగించకపోతే ఎందుకని ఆవర్ణనచేయడం? వర్ణన ఎంతయ్యెక్కినా ఉన్నా వర్ణితవస్తువుయొక్క నాస్తవ్యతని గోచరింపజేసేదిగా ఉంటేనే గుచికరంగా ఉంటుంది.

సకల సౌభాగ్యాలకు సుగమైపోయిన విశంసువులంటే నాకు సగంహృదయం. విశేషంలే మరీని. సామాన్యంగా విశంసువులు సకేళుగా ఉండిపోవడానికి మనశాస్త్రాలు ఒప్పుకోవుకదా! సమయం దొరికినప్పుడల్లా తలకుమాసిననుండులు, మాచికవృక్షాలు, చెడినలు, విశ్వస్థలు, తంఘలు, వడగుబోతులు, మైసినాలిన పరమ నిర్భాగ్యులంద్రులు — ఇత్యదిగా తిట్టిపోస్తూ ఉంటారు. అయితే ఒకదోరు యాదవమంత్రి కొంగం మోమాటంపడవలనవచ్చింది.

‘నిద్ర మోగించి రేపాని నియమపరతి
సహిమభాసుని వీక్షింపకనుచున్న
తగదు వీక్షింప నరునకు దిద్ది, వదిలి,
నత్తగారిని దిద్దింది యన్యసిగ్గున.

మూలకాగుడు వ్యాసుడు ఒకతల్లినిగాత్రమే వీక్షింప తలచున్నాడు. ఆమెనకు ఉగ్గిందల్లా అమ్మ ఒకణి. శ్రానే పెద్దవాడు కాబట్టి వదిలి లేదు. పెండ్లిలేదు కాబట్టి అత్తగారూ లేదు. అందువల్ల ఆమెను చేర్చి ఉండుకున్నాడు అతడు. నా కట్లా కాదు. అన్నగారి భార్య ఒకామె, అత్తగారు ఒకామె అనాటికి విశంతువులు ఇద్దరు నాకుతికకు ఉరిగా ఏర్పడ్డారు. ఎలాగూ తప్పుకోలేక నాళ్లనుకూడా అమ్మతోపాటు మినహాపెట్టక తప్పిందికాదు. మోమాటం చాల చెడ్డది ముందే! ఆత్మనుకూడా బలియిచ్చుకోవలసివస్తుంది కానికి తరుచు.

నాసౌందర్యవిహాసను, నాశృంగారరసప్రీతిని ఆధారంచేసుకొని నన్ను కేవలం స్త్రీలోలుణ్ణిగా భావిస్తారు కొందరు. ఏవేవో చాటు పద్యాలు (కొన్నిచాలా బూతుగాకూడా ఉంటవి) చెబుతూఉంటారుకూడా అందుకు ఉపబలకంగా. అవన్నీ నేను చెప్పకున్న వేనటామైన ఇంకా వా రనడం. ఒకపద్యం చూడండి.

హా జలజాతీ, హా కిసలయాధర,
హా హరిమధ్య, హాశర
ద్రాజనిభాస్య, హాసురతంత్రకరా
నిధి, యెందుఁ బోయితే
రాజమహేంద్రవీధిఁ గవిరాజు ననుక
గికురించి భర్తకం
తాశరకాలకూటఘటికాంచితమైన
యమాస చీకటికొ.”

ఒకకొందరు లాక్షణికు లీపద్యం నాదని తాము సంతరించిన లక్షణగ్రంథాల్లా ఉదాహరించారు. వీళ్లను కాదనలేను. కాని నాకేమో గుర్తులేదు ఈపద్యం చెప్పినట్లు. ఇంకా పుక్కిటి పురాణాలు, నానుడికథలు ఎన్నో వినవస్తూఉన్నవి. ఈవిషయంలో వీటినిబట్టే వచ్చింది నామీద అపోహ. ‘అదుగో తోక అంటే ఇదుగో పులి’ అనేరకంవాడుకదాండి మనవారు! అట్లని నేను మడి గట్టుకుని కూచున్నవాణ్ణి చెప్పడంలేదు. ఇప్టమృష్టాన్నభోజనము, సుఖశయనాసనాదిసౌకర్యము, వస్త్రభూషణాద్యలంకారసమృద్ధి, నిరంతర మహారాజసాంగత్యము, సరసకవితాసంపన్నత, సకలకలాప్రావీణ్యము, ప్రాధనిర్భరవయాఃపరిపాకము — ఇన్నీ ఒప్పిఉన్న వాణ్ణియితిని. ఇంతో అంతో శృంగారరసాన్ని అనుభవించవలెనన్న అభిలాష లేకపోతుందా?

అదీకాక, పెప్పుకోదగిన దాంపత్యవిషయం లేకపోయినపుడు నాలాటివాడు ‘ఇనుపకచ్చడం’

బిగించుకొని ఉండడం సాధ్యం అవుతుందా చెప్పండి?
ఇది లోకసహజమైన విషయమే కదా! అలాగని నన్ను
విటరాయణ్ణి చేయడం మాత్రం న్యాయంకాదని నా
మనవి. నారచనలు ఆమూల్యగ్రం చక్కగా పరిశీలిస్తే
నాస్వభావం సరిగా ఏలాటిదో తెలిసినస్తుంది.

దక్షరామభీమేశు డున్నాడే, ఆపాతకాలపు
జోగిరాయడు — సరసానికి పోయేనన్ను చూచి 'దక్ష
పురిసానికూతులను' తాను 'తగులు'కున్నాడు. 'భృంగిరి
టి'నో, 'డుం'నో, 'నికుంభు'ణ్ణో కైదండచేసుకొని
'అంతఃపురాంగనలను' 'కన్ను మొరగి' 'గన్నేరుకాదారి
పొద్దున' 'సానివాడకు' 'ఘోరప్రకారం'తో బయలు
దేరేవాడు. ఆ 'పదునాలుగుమహాయుగాల ముడుక్కడికి
'సానిపెండ్లి' ఎప్పుడు 'మొగచాటై' యుండేదికాదు.
అతడికోసమేకా ఇంద్రుడు నాళ్లను దాన మిచ్చింది!

నానాటికీ నాకు ప్రాభవం అధికమవుతూ
వచ్చింది. కీర్తిప్రతిభలు మిన్ను ముట్టిపోయినవి. నన్ను
మించినవాడు మరి లేడన్న అత్యవశ్యాసహా ఏర్పడింది.
ఇందులో అతిశయోక్తి నీమాత్రంలేదన్న సంగతి తమకు
విశదమే ననుకుంటాను. ఇలా వుంటూవుంటే కల్లాకర్ణిగా
పిడుగునుంటివార్త ఒకటి వచ్చిపడింది — విద్యానగ
రాధీశుడు ప్రాథమికవరాయల ఆస్థానంలో నన్ను మిం
చినవాడు ఒక డున్నాడని. అతని పేరు గౌడడిండిమ
భట్టు. అతడు ఉద్బంధపండితుడు; కవిసారస్వశామిడు.
ఇది అతడివిరుదులెండి. అతడు ఎందరినో పండితులను
వాదాల్లో జయించి తనవిజయదర్పాన్ని కంచుధక్కును
న్రోయించి ప్రకటించుకొనేవాడు. నాకు ఆతనివార్త
హృదయశల్య మయింది. నేను గొప్పపండితుణ్ణి, కవి
లోకసారస్వభాముణ్ణి. అతడిగొప్పను ఎట్లా ఓర్చుకో
గలను? అతడు నాకు పరమశత్రు వన్న భావం ఏర్పడి
పోయింది. వింధ్యపర్వతం అన్నట్లు ఎవడికైనా సరే,

“కంటికి నిద్రవచ్చునె, ను
ఖంబగునే రతికేళి, జిహ్వకు
వంటక మిందునే, యితర
చైభవము ల్పదివేలు మానసం
బంటునె, మానవంబుగల
యట్టిమనుష్యున కెట్టివానికికా

గంటకు దైవశాత్రపు దొ
కండు తనంతటివాడు కల్గగా

చెప్పండి. అతణ్ణి ఎలాగయినా జయించి కంచు
ధక్కును బద్దలుకొట్టించి కవిసారస్వశామిరుదాన్ని
పూడదీయించేయాలని సంకల్పించాను వెంటనే విద్యా
నగరానికి ప్రయాణం కట్టాను. అక్కడ చేరినతరువాత
ఎంతకాలానికీ రాజదర్శనం లభించిందికాదు. ఎన్నో
వేషాలు వేశాను; ఎన్నోకష్టాలు పడ్డాను; పరమదారి
ద్రాణిని అనుభవించాను. అయితే నాదృష్టంతా కార్య
సాధనమిదనే. అప్పుడు నేను పడ్డపాట్లు

‘మల్లా యుంచితి, కోక నుట్టితి, నువ
మార్పిసముం చొడ్డితికా
పల్లవీం దిలపిష్టముకా మెనగితికా
నిశ్చస్తవశ్చింపగికా
చల్లా యంబలి ద్రానితికా రుచులు గో
సంబంధు పోనాడితికా’.

‘శ్రీనాగవంశ’ అని, స్వామిమయిన నాపేరును
చెప్పకొని ‘నామిగ దయశేదా?’ అని కన్నడిరాజ్య
లక్ష్మిని స్రాద్ధించాను. గిరగరు రాజదర్శనం కలిగింది.
డిండిమభట్టుతో వాదం ఏర్పడింది. కవిపండితుండ
లీతో నిండిన రాజాస్థానంగా అతణ్ణి పరాజితుణ్ణిచేశాను.
అతడికంచుధక్కును బద్దలుకొట్టించాను. నాసామర్థ్య
నికి మెచ్చుకొని అతడి కవిసారస్వశామిరుదాన్ని నా
కిప్పించాడు ప్రభువు. డిండిమభట్టుంటే సామాన్యుడు
కాదు. అతణ్ణి జయించడంమంటే దిగ్విజయం అంతవన్న
మాట. చేసినతర్వాత ప్రాథమికవరాయలు నన్ను తన
మత్యాలకాలలో కనకాసనంమీద కూర్చుండబెట్టి కన
కాభిషేకం చేశాడు. కనకాభిషేక మంటే సామాన్య
మయిన సత్కారమండీ. ఇలాటి సత్కారం ఎంతటి
వారికోగాని జరుగదు. ఈవిధంగా హృదయకంటకమైన
శత్రువును నేను జయించాను. నాకు మించినవాడిక
లేడన్న ప్రసిద్ధిని పొందాను. చాలా, అంతే నాక్కావాలి
సేంది; ధన్యుణ్ణిమ్యాను. ఇదంతా శారదాదేవి కటా
క్షంవల్ల అయిందే. అందుచేతనే సర్వజనింగభూపతి
దర్శనానికి పోయినతొడు ఆయన యాస్థానంలో శారదా
దేవివిగ్రహం ఉండగా చూచి

“దీనారటంకాలఁ దీర్చి మాడించితి
దక్షిణాధీశుముత్యాలశాల
పసులగొట్టించి తుదట్టటవివాదప్రాధి
గౌడడిండిమభట్టుకంఠధక్క
చంద్రభూషక్రియాశక్తిరాయలయొద్ద
బాదుకొల్పితి సార్వభౌమబిరుదు
పలుకుదోడై తాంబ్రభాషామహాకావ్య
వైమధిగ్రంథందర్శయనకు
ఎటుల మెప్పించెనో నన్ను నింకమీద
రావు సింగమహిపాలు ప్రేమిశాలు
నిండుకొలుపున నెలకొనియుండి నీవు
సరస సద్గుణనికురుంబ శారదాంబ!”

అని స్తోత్రంచేశాను: అక్కడనుండి నాకు ఆమె
కృపవల్ల జయమే కలిగింది. ఇంగ్లండులోపతి మహావిద్వాం
సుడు. అతడి మెప్పులు పొందినటులే. ఇంతంతి సంగతి
కాదు.

నాదగ్గర నుండి దిగుతున్నాను! నావిద్యాధి
కారి ఉద్ద్యోగం పోయినాను. అరివాతి చాలాకాలం
దాకా దానివాసన నాకు పోలేదు. గోదావరీతీరాన
యోజనత్రయ పరిమితమైన సభామిని దక్షిణానుసమేతంగా
భీమమండలమునే పేరుతో యింద్రుడిచేతి భీమేశ్వరుడికి
దాన విప్పించాను. ఆదానానికి శాసనం నేనే తయారు
చేశాను.

“సురపతి, మార్గశీర్ష నున
శుద్ధదిగుర్దశినాడు గోహిళికా
బొరసినసిద్ధశాగమున
భూతలమిచ్చె సగూధి గౌతముల్
గరుగుగ దుల్యభాగయును
గండ్రెడు లోసుగ దక్షవాటికా
వరునకు భీమనాథునకు
వారపథూత్రిశతద్వయంబతోకా”.

ఇది శాసనంలోపద్యం. ఇంద్రుడు భీమనాథునకు
వారపథూత్రిశతద్వయం ఇచ్చినట్టు శాసనప్రమాణం చిత్త
గించారా? ప్రతిచరిత్రవిషయానికి శాసనప్రమాణం
కొరతారుకదండీ నేటిచరిత్ర పరిశోధకులు. దీనికికొక
ప్రమాణంకూడ తర్వాత రికార్డుయింది. ఇదుగో.

“మహితభక్తి నేభామలనునురాండ్ర,
దక్షిణానందవనమహాస్థానపతికి,
భీమనాథేశ్వరునకు సుత్రాము డిచ్చె,
ననఘ పీరుసుమయ్య యయ్యప్పరసలు”.

ఈ సంగతి విష్ణుశీల సుశీలరు శివశర్మకు అప్పగి
లోకంలో చెప్పినాడు.

నేను ఎప్పుడూ అందలాలమీదనే ప్రయాణం
చేసేవాణ్ణి. నాతోకూడా వేలకొలది పరివారమూ, శిష్యు
బృందమూ వుండేవారు. నాకూ నాసిబ్బందికీ ఆతిథ్యం
ఇవ్వాలంటే ఏమహారాజులకో, ఏపెద్ద శ్రీమంతులకో
తప్పయితరులకు సాధ్యమయ్యేదికాదు. అయితే, నన్నా
హోదానించేవాళ్లు ఆలాటివాళ్లే. సామాన్యులు నన్నాహో
దానిస్తారా! ఆహోదానిస్తేమాత్రం నేను పోతానా! ఈసంద
ర్భంలో నాకోవిన్నవించు ఙ్గాపకంవస్తుంది. చెప్ప
కుండావుందామంటే మన స్వాప్యడంలేదు.

‘బాలరసాలసాలనవపల్లవకోమల’ మయిన
భాగవతాన్ని రచించిన బమ్మెర పోతన్న వున్నాడే,
ఆయన మా అక్కగారిభర్త. ఆయనకవిత్వం అమృత
ధారాప్రవాహంకదండీ.

ఆయన, పాపం, కూటికీ గుడ్డకూకూడా లేని శుష్ట
దిర్దిరుడు. ‘పుష్కలంగా వున్నవాణ్ణి, ఏదో యిత
సాయంచేస్తానయ్యా’ అంటే — ఓహో — అంగీకరించే
వాడా? ‘ఏదో కాలం వెళ్లబుచ్చుకుంటూన్నాం
లేవోయ్’ అనేవాడు. ఆయనకు ఎంత అభిమానం! ఒక
మాటు ఆయనదగ్గర ఓచిన్నచమత్కారం పట్టించాను.
ఒకనాడులేపట అందలంకూ దెక్కి సపరివారంగా మా
బావవూరికి పోయినాను. వూరిదగ్గరపొలంలలో కొడుకు
ఏరుసాగిస్తూంటే మాబావ గట్టుమీద కూచివివున్నాడు.
అల్లంతదూరాన్నించీ చూచాను ఆయన్ను. బోయీలను
పల్లకికొమ్మలను విడిచిపెట్టి తొలగిపొమ్మన్నాను.
నేంజేసినవని మాబావ కనిపెట్టాడు. ఏరు కట్టినయొద్దు
లను విప్పించేశాడు. బోయీలు మోయకుండా నాపల్లకి
సాగిపోతూవుంటే ఎద్దులేళ్లకండా మాబావఏరూ సాగి
పోతూవుంది. సరే, యితలో కలుసుకున్నాము. పర
స్పరం కుశలసంప్రక్ష్ణ మయింది. తరువాత తనకమ్మని

భాగవతాన్ని సర్వజ్ఞసింగభూపతి కృతిపాండి తన్ను అఖండైశ్వర్యవంతుణ్ణి చెయ్యడానికి సిద్ధంగా వున్నాడని నూచించాను. 'రాజులు మాళాలంటూ, వాళ్లకు తన కావ్యాన్ని అంకితం యివ్వనంటూ అననట్టుగానే నన్ను నాభోగాభిలాషనూ గర్వించాడు మాబావ. లెంపపెట్టయింది అది నాకు. ఆయనదగ్గర ఇంక నోరెత్తలేకపోయాను. సరస్వతికృపచేత మాబావ నాకు పరివారానికి సకలోపచారాలతో తృప్తిగా ఆతిథ్యమిచ్చి మావూరికి పంపేశాడు. న్యాయంగా మాబావయింటికి నేను ఒక్కణ్ణి కాలినడకతో పోవలసినవాణ్ణి. కాని, నావిశ్వర్యాన్ని ప్రకటిస్తూ దర్జాగా పోతే అది చూచి మాబావమనసు మరి లౌకికభోగాలపై పుకు తిరిగి, తద్వారా వాళ్లదారిద్ర్యం తొలగిపోతుందేమో అన్న ఆశతో నామామూలు పద్ధతితో పోయినాను. నాకు బాగా శృంగభంగ మయింది. మా యిద్దరికీ పాండిత్య కవిత్వాలు, పేరుప్రతిష్ఠలు, మహత్త్వము శారదాదేవి కరుణాకటాక్షులల్ల లభించినవే. అయితే నాదృష్టి అంతా ఐహికవాంఛలమీదనే. మాబావదృష్టంతో ఆముష్మిక చింతమీదనే. ఆదేవిమాత్రం మాయిద్దరినీకూడా సమదృష్టితోనే అనుగ్రహించింది. ఆయనకాలం అలాగే వెళ్లింది; నాకాలం యిలాగే వెళ్లింది.

ఆముష్మిక విషయపరామర్శ నాగ్రంథాల్లోనూ లేకపోలేదు. అదంతా మూలగ్రంథాల్లో జే. నాకు అల్లాటి విషయాలమీద అంతగా విశ్వాసంలేదు. అవి ఒకతీరూ ఒకతెన్నూ లేనివి. అందులో మళ్ళీ ఎన్నిభేదాలు! ఎన్నిమతాలు! వాటిల్లో ఏది విశ్వాస్యం! ఒకమతంవాళ్లు ఇంకోమతంవారిని నిందిస్తూవుంటారుగదా! నిందించటంతోపే పోయిందా! తరుచు ప్రాణాలకుకూడా అపాయం కలుగుతూవుంటుండే! అందుచేతనే నాకు వాటిమీద నమ్మకం లేకపోయింది. నేను 'బహుధావిప్రతిపత్తిదీవిహితముల్ పాడైనకాస్తార్థముల్' అని నా అభిప్రాయాన్ని మనవిచేశాను. ఎవ రేమనుకున్నా సరే, వేదాలు, కాస్త్రాలు, ఆగమాలు, పురాణాలు అన్నీ ఆమూలం చక్కగా పరిశీలించితరువాత నా మనస్సుకు వాటిమీద విశ్వాసం నశించింది.

నాజీవితం యిలాగా ఏఒడువొడుకులూలేకుండా ఆప్యాయంగా నల్లేరుమీదిబండలాగా చాలాకాలం నడిచింది. ఇంతిలో నాకు వార్ధకంవచ్చింది. నన్ను మన్నించి ఆశ్రయంయిచ్చిన రాజులకూ ప్రధానులకూ వారిరాజ్యాలకు అపాయం సంభవించింది అక్కడక్కడ నిన్నుచిన్నరాజులు చిల్లరశ్రమంతులు కొందఱు మిగిలారు. వారిఆదరంతో కొన్నాళ్లు గడిచింది. అప్పుడుకూడా నాదర్జాకు అంతగా లోటుకలగలేదు. ఇంతిలో మనజేశంమీద వడ్డెరాజులు వచ్చి పడ్డారు. రాజ్యాలను ఆక్రమించుకున్నారు. వాళ్లకు తెలుగే రాదు. ఇక తెలుగుసాంస్వతం వాళ్ల కెందుకూ? వాళ్లు నాముఖమైనా చూచారుకాదు. అంతటితో నాకవిత్వ పాండిత్యాలను మూంకట్టపెట్టేయవలసి వచ్చింది. ఇంక నాకు జీవనోపాయం! నన్ను ఆదరించే వాళ్లేవరూ లేంయోను. అందులో ముసలితనం బాగా వైకొంది. నేనేమో మెదటినుంచి మహారాజభోగాలకు అలవాటు పడ్డవాణ్ణయితిని. ఇంతతో అంతిలో గడుపుకోగలనా జీవితాన్ని? దర్జాకు లోటురాకూడదు. ఆలోచించి చూచాను. వడ్డెరాజులను కలుసుకొన్నాను. వాళ్ల వద్ద ఒకగ్రామాన్నే గుత్తకుతీసుకున్నాను. దానిపేరు బొడ్డుపల్లె. ఏడాదికి ఏడునూగ్గటంకాలు దానిసిస్తు. ఎక్కు పెద్దదే! దాంట్లో వేలకొలది లాభం వస్తుందనీ, సుఖంగా జనకటివలెనే జీవనం జరిగిపోతుందనీ ఆశ పడ్డాను. సిబ్బందినిపెట్టి నేద్యం సాగించాను. స్రమోజనం ఏమీ లేకపోయింది. నేను కవిసార్వభౌముణ్ణిగాని కర్షక సార్వభౌముణ్ణి కాకపోతిని. 'బాపననేద్యం నూకలకురాదు' అన్నసామెత ఉండికదూ! పదోపంతైనా పంట లేలేదు. గ్రామం కృష్ణబడ్డన వుంది. కృష్ణవరద వచ్చింది. ఆ పండినమాగాణిపంట రవ్వంతా ఆవరదలో కొట్టుకొని పోయింది. నువ్వులు, పెసలు మొదలయిన మెట్టపంటలను పశులు, పురుగులు, ఏరుకుతిని పోయినవి. ఈలాగా నానేద్యం మెదలెత్తింది. సిస్తుకోసం రాజోద్యోగులు కక్షీచేశారు. నాదగ్గర సా మ్మెక్కడుందీ? ఒకటా, రెండా?—ఏడునూగ్గటంకాలు! నే నెక్కడలేగలను? రాజోద్యోగులు నిర్బంధిచారు; అవమానించారు; దండించారు. అంత గొప్పబతుకు

బతికి నేను చివరకు ఆ విధంగా వడ్డెనాళ్లచేత అవమానాన్నీ దండననూ పొందానండీ. ననుకటి నాగొప్పను తల్పుకుంటూ,

‘కవిరాజుకంఠంబు గొంగిలింకెనుగదా
పురవీధి నెదురెంచె లొగడవండ,
ఆంధ్రనైమధకర్త యంగ్రుయుగ్మంగున
దగిలియుండెనుగదా నిగదయుగము,
వీరభద్రాగెడివిద్యాంసుయుండేత
వియ్యమంఠుగదా చదుగు గొడియ,
సార్వభౌముని భుజాస్తంభ మెక్కినుగదా
నగరివాకింతుండు నల్లనుండు.’

అని వాపోయినాను. నాస్థితికి ఎవరయినాసరే కంట తడిపెట్టకుండా ఉండేరే. అంతటితో నా కీలోకంలో గీవితంయిది గోచిస్తుంది.

‘కాశికావిశ్వేషు గల నె పిగారడే
రత్నంబరంగా నేర యుడిచ్చు?
కైలాసగిరి బంబ మూగన విభుడండ
దనంబు మేగూ డీప్యగలగు?
రంభగూడ దనుంగు యరాహుత్తుగు
కమ్మారి కేరక బ్రహ్మతింగు?
స్వర్గసూర్యుని నిస్సనమంత్రి మారి పేము
పూత్రాన్న ముచ్చని పండ్లిగలదు?
భాస్కరుడు గున్న గీవుని నాలికరిగ?’

అని నన్ను ప్రార్థనం ఆచరించి సత్కరించిన ప్రభువులనూ, నారిప్రాభున నేను అనుభవించిన భోగా

లనూ, ఒక్కమారు స్మరించుకొన్నాను. వారులేకుండా యీకలియుగంలో వుండడం నాకు సాధ్యంగావను కున్నాను. అమరపురికి ప్రయాణంకట్టాను. పునరావృత్తి రహితాలయిన కైలాస నైకుంఠాలకు కాకుండా, అమర పురికి పోవడం ఎందు కంటారేమో, ఏదో అక్కడ యంత దివ్యభోగం అనుభవిస్తూ అచ్చరలగోషిని సుఖంగా కాలం పల్లబుచ్చుకోవచ్చునని నాభావం. నేను యింకా ఇక్కడ ప్రయాణం అయ్యాకాకముందే దివిజకవినరు డికి ‘గుండెలు దిగురు’ మన్నవట. నేను ఇక్కడ గొడి డిండిమభట్టుకు ఓడగొట్టి పదభ్రష్టుణ్ణి చేశానుకాదు! నేను అక్కడికి వస్తే తనకూ ఆలాటిగ తే పడుతుండేమో ననే భయంకాబో లాయనకు! పిచ్చివాను! నే నెలా నూ పోనేపోయాను అమరపురికి. ఆయనకోరికిమాత్రం పోలేదు. అక్కడ నాకు అన్నిభోగాలూ అమరినాయి, నా కేమిటా కొరత లేకపోయింది. ఏలోకంలో ఉంటే నేమి! నేను ‘శ్రీనాగేశ్వరి’ కదా! మాతాతాపెట్టనపేరు నన్నటికయినా నిరర్థకం అవుతుందా!

నాస్వభావాన్ని తెలుసుకోడానికి చెప్పింది చాలనుకుంటాను. తాము చాలనేపు ఓపికపట్టి నాకగ విన్నారు. ఇంక ఇప్పుడు కొందర పెట్టరు. నెలవుదియచే యండి. మళ్లీ సావకాశం గా వచ్చి తమదర్శనం చేస్తాను. అప్పుడు నాగ్రంథాలగో నా అయవాదానికి, మూల గ్రంథాలకు ఉండే తారతమ్యాన్ని గురించి మనవిచేసు కుంటాను.

విహ్వల ప్రేమ

జనమంచి కామేశ్వరరావు

విరహాన బడి వేగి
తృష్ణకరముల నెత్తి
దాహ మని పర్వులిడ,
కనరి బునకొట్టితివి;
లేదనకు ! లేదనకు !

కనరి బునకొట్టితే
నడలు తడబడు నంతె !
లోనిదీపము కొంత
సుడులు తిరుగును అంతె !

ఈతృష్ణ కిక తృప్తి
ఘటనయే లేదా ?
ఈవిహ్వలప్రేమ నిట
మాడులెత్త జేతువా ?

యిటులనే ! యిటులనే !
చిటిలు కన్నీటితో,
కుటిల చిర్నటనతో,
లో కుమలి భేదిస్తు
ఈయాత్ర సాగింతు !

ఈనడలు తూలువడి
పడిపోయిన నపుడు నీ,
ప్రే మూతకరగా
ఎటులా మెల్లగ లేచి

నీవెలుగె ఆసించి,
నీవైపె కనులెత్తి,
నీవైపె పదమొత్తి,
నీకే నా కేలొడ్డు.

తెలుగు కథాసాహిత్యం

ఎం. నాగేశ్వరరావు

పూర్వాంగ్ర సారస్వతంలో కథాగ్రంథాలు చాలా తక్కువ. స్వతంత్ర సాలికగ్రంథాలు లేవనే చెప్పవచ్చు. ఉన్నవి అనువాదాలు. ఇంగ్లీషు ఎక్కువగా పద్యరూపాలు; క్లిష్టభాషలో వున్నాయి. ప్రాచీనసంస్కృతకవులవలె పూర్వాంగ్రకవులుకూడ గద్యకథాభివృద్ధివిషయమై శ్రద్ధవహించలేదనే చెప్పవచ్చు. తెలుగుసాహిత్యంలో మధిర సుబ్బన్న దీక్షితులుగారి “కాశీమణిలీలు” సర్వప్రథమ కథాగ్రంథమని చెప్పవచ్చును. ఈగ్రంథం ఆకారంలో చాల పెద్దది. ఇందులో అద్భుతఘటనలు విచిత్రకల్పనాదృశ్యాలు వున్నందువల్ల ఉచ్చికథాసాహిత్యంలో చేదడు. ఆకారంకూడ పెద్దది. హిందీసాహిత్యంలోకూడ ప్రథమ కథాగ్రంథాలు యిటువంటి అద్భుత, అసంభవ కల్పనలతో నిండి వున్నాయి.

ఆంగ్లంలో ౨౦-౨౫ సంస్థలుండి కథాసాహిత్యం వృద్ధిపొందుతున్నప్పటికీ ఈ త్రిమూర్తలు చాల తక్కువ వున్నాయి. ఈకథలు కలుషితకామవాసనతో నిండి వున్నాయి. యువతీ-యువకులు, ముగ్గులు, ఆలింగనాలు.....కన్న గెండ్లో ‘కథావస్త్రపు’ లేనేలేదు. తెలుగు కథాకారులకు యువతీయువకుల.....ల్లోనే సౌందర్యం కనిపించింది!

తెలుగుకథాసాహిత్యం పురుషులకల్గని పసికందు. ప్రాపంచిక విషయాలతో పరిచయం కాశేదు. విస్మయశీత్రాలతో నలుచుపుల చూస్తున్నది. తల్లిదండ్రులెవరో, అన్నదమ్ములెవరో గుర్తించలేకుండావున్నది. తెలుగుతల్లిపాలను త్రాగటానికికూడ తడబడవడుతుంది. తనదిట్టిచీమలతో లోకాన్ని తడవుతుంది; కాని లోకరహస్యాన్ని కనుక్కున లేకపోతుంది. లోకాన్ని చూచి ముసిముసినవ్వులు నవ్వుతుంది. పగడాలవంటి పెదవులమీది చిరునవ్వును చూచి మనం మంత్రముగ్ధులవుతున్నాం. ఈపసికందుభావి ఉజ్జ్వలమో, అంధ

కారమో చెప్పజాలము; భావి ఉజ్జ్వలంగానే వుండేటట్లు కనిపిస్తుంది. కాని తెలుగుకథాకారులు ఈపసికందును అశ్లీలనఖిఖవర్ణనకై వుపయోగించారు; యింకను వుపయోగిస్తున్నారు.

హిందీలో సర్వశ్రేష్ఠసాహితీపత్రిక “మాధురి” (కహనీసంచిక, మార్చి ౧౯౩౭) లో తెలుగుకథాసాహిత్యాన్ని గురించి ఒకవ్యాసం ప్రకటన అయింది. రచయిత శ్రీయుత వ్రజనందనశర్మగారు. ఈవ్యాసాన్ని చూచినప్పటినుండి కథాసాహిత్యంమీద తెలుగులో వ్రాద్దామని ప్రయత్నించాను; కాని కొన్ని కారణాలవల్ల ఇంతవరకు వ్రాయజాలకపోతిని. ఇక్కడ శర్మగారివాక్యాలు వుదాహరణగా యివ్వటం అనుచితం గాదని తలంచుతాను, శర్మగారు వ్రాస్తున్నారు:

“తెలుగుసాహిత్యంలో ప్రకాశితమగు కథల్లో నూటికి ౧౦ - ౧౨ కథలకుమినహా మిగిలిన వన్నియు శర్లేశ్వరమువి. వాటిలో చుంబనం, ఆలింగనం..... విషయవాసనను పురికొల్పే మాసలేటిచరిత్రచిత్రణ(?) వుంది. యథార్థవిషయం రవ్వంతైనా లేదు. బొత్తిగా కొన్ని అశ్లీలకథలుకూడా.....ప్రాయశః అధిక సంఖ్యలో.....ప్రకటన అవుతున్నాయి. ఈకథల్ని సాహిత్యాధికారి అగు పత్రికాసంపాదకుడు పబ్లిషు చేయడు; మరియు రచింపన్నడగు పాఠకుడు చదువడుకూడాను. ఇంతకు యీ గురూచారం యింతటితో అంతరించేటట్లు లేదు. ఈ ‘దువన్నీ’ (దేవ)పత్రికలు పాలిషు ఎక్కిందుకొని.....అనగా కథానురూపంగా అశ్లీలచిత్రాలతో.....ప్రకాశితమై పాఠకుల శాంతిదైత్యాన్ని విషయవాసనతో వుద్రేకింపజేస్తున్నాయి. నేను ఛాసిప్తును కానప్పటికీ, పత్రికాసంపాదకులకు, కథాకారులకు ‘ఒకహిట్లరు అవతరిస్తే బాగుండును’ అని ఒక్కొక్కప్పుడు అనుకొంటూఉంటాను....”

శర్మగారిపైవాక్యాలు యథార్థంకావా? సురుచి సంపన్నుడగు సాహితీప్రేమి యథార్థంకావని వాదించ జాలడు. రఫ్ ఫేపరుమీస ప్రింటుగు 'దువన్నీ' (బేడ) మాసికకథాపత్రికలు చాల వెలువడుతున్నాయి తెలుగులో. వీటిప్రచారంమాడ అధికంగా వుంది. స్టేడర్ల చేతుల్లోను, హైస్కూలువిద్యార్థులచేతుల్లోను యీ పత్రికలు విశేషంగా కనిపిస్తుంటాయి. వీటివల్ల ఆంగ్లలో 'కురుచి' బయలుపడుతోంది. ఈ పత్రికలక్షేణ్ణ గణించుట అనవసరం. సాహితీసేవ వీటిముఖ్యోద్దేశము గాదు; ఆలింగన చుంబనాలతో పాతమల్లో వాసనాజన్య ప్రేమను పురికొల్పుతూ, తమవ్యాపారలాభాన్ని వృద్ధి చేసుకోవటమే ముఖ్యం. ఈ కురుచివల్ల తెలుగుకథా సాహిత్యానికి గొప్పయుష్స్ వాటిల్లుతుంది. తెలుగుకథాకారులు తెలుగుసాహిత్యమాతను కురుచిపూర్వ వాసనామయ సౌందర్యాలంకారాలతో శృంగారిస్తున్నారు. తెలుగుసాహిత్యమాతకు అన్యభారతీయ సాహిత్యాల ముందు సిగ్గుచే తలవంచుకోవలసి వస్తున్నది.

కొన్ని దినాలకుపూర్వం ఒక 'దువన్నీ' పత్రికలో ఒకకథ ప్రచురణమయినది. దానిని చూచి నేను నిస్వర పోయాను. కథాకారునకు ఇంతకన్న మంచి కథావస్తువు దొరకలేదా అనిపించింది. కథావస్తువుయీవిగంగా వుంది:

"హైస్కూలులో ఒకక్కోసులో ఒకయువతీ యువకునూ చదువుతున్నారు. పరిచయం ఎక్కువైన కొలది వారిద్దరిలో ప్రేమ(వాసన) గాఢమవుతుంది. ఒకనాడు వారిద్దరికి గుప్తసంభావణ జరుగుతుంది. 'ప్రేమమిల'నానికి సంకేతస్థలం ఏర్పరుచుకొంటారు. పానకంలో పుడకలా వీరిద్దరిప్రేమాలాపాన్ని 'క్లాస్ మే' లుగు మరొకయువకుడు వింటాడు. ఈయువకుడు ఆసంకేతస్థలానికి వెళ్లి కూర్చుంటాడు.

సంజవేళ. కనుచీకట్లు క్రమ్ముతూంటాయి. యువతి స్వర్ణస్వప్నాల్ని చూస్తూ సంకేతస్థలానికి వస్తుంది. రావటంతోనే ప్రేమోన్మత్తురాలై యువకుని కౌగిలించుకొంటుంది. యువకుడు యువతిని చేతుల్లో ఎత్తుకొని మరొకస్థలానికి పరువెత్తుతాడు. యువతి

ముద్దులవర్షాన్ని కురిసిస్తూనేవుంటుంది. తరువాత యువతి యువకుని గుర్తించి నిస్వరబోతుంది."

ఇంతటితో కథ సమాప్తమవుతుంది. కథాకారుడు తనకల్పిత పాత్రలకు యీవిగమైన పరిణామం గలిగించి సంతోషిస్తాడు. ఆంగ్లభావలోకాన్ని మురికి నీటితో నింపివేస్తాడు.

కథాకారునకు ఇంతకన్న మంచి కథావస్తువు దొరకలేదా? ఈకథ కథాకారుని మనోవృత్తిని చాటుటలేదా? సాహిత్యంబో యీమాదిరి కథలకు స్థానంవుందా? సాహితీ ఔన్నత్యాన్ని పొందగలదా? ప్రగతిశీలసాహిత్యంబో దీనిని చేర్చుకోవచ్చునా? దీనిని నపుంసక సాహిత్య మంటాను నేను. ఇది నపుంసకవిచారధార. తెలుగుకథాకారులలో నపుంసకవిచారధార ప్రవహిల్లుతుందా?

స్త్రీ పురుషులలో ప్రాకృతిక ఆకర్షణ వుంది. ఒండొరులప్రేమ సూజమింది; తెయినింగు పొంద నవసరం లేదు. స్త్రీహృదయం పురుషునితోను, పురుష హృదయం స్త్రీతోను కలియుటకై ఆశ్రయ చూపిస్తుంటాయి. స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యప్రేమ అనాదిమండి వస్తున్నది. సృష్టి వున్నంతవరకు వుండిగలదు. ఈ సృష్టిలో ప్రతిగీవకోటిలోను స్త్రీపురుషాన్యోన్యప్రేమ సామ్రాజ్యం వ్యాపించివుంది. అందువల్ల శృంగారరసంబో ఎక్కువ ఆకర్షణ వుంది. మానవహృదయంలో శృంగారరసానికై విశేషస్థానం ఏర్పడివుంది. అది అధిక ప్రేమమైంది. శృంగారరసం వెగటువస్తువ గాదు. శృంగారరస మంటే నాకు ఏవనింపు లేదు. కాని అది స్త్రీలాన్ని మీరిపోగూడదు. అట్లీలత ఏమాత్రం రాగూడదు. శృంగారసాహిత్యాన్ని చదివేటప్పుడు రవ్వంత కామవికారంమాడి మనస్సులో వుత్పన్నం కాగూడదు. కామవికారం వుట్టిందా కథాకారుడు (కథకుడు) కళను అత్యాచారాల పాలుచేశా డనవలసిందే. "ఉత్తమ ప్రకృతియుక్తమైనరసం శృంగారరసం." 1 పవిత్రములయిన సుందరవస్తువులను వర్ణించుటకే శృంగారరసాన్ని వుపయోగించాలి "యత్కించిత్ లోకే మేధ్యం సుం

దరం తత్సర్వం శృంగారరసే నోపహియతే”2. శృంగారరసం చాల పవిత్రమైంది, కాని మనకవులు కథాకారులు శృంగారరస భండిశులు యిరిగినట్టితో నింపుతూ వచ్చారు.

కొన్ని అల్లలకథానాల్ని పురావారణగా ఇస్తున్నాను. మంచికెడుగులను పొగకునే వ్రాసించుకోగలరు.

“... వల్లిపోతోం. ఆహాని ననకాల పమిలకొంగట్టుకొని రాగా. అహంబంగా నాబట్ట వచ్చిపడింది.

“అంతా దొంగనేమి. యింకానేనా పట్టించి అబ్బ... ఉండండి మరి... ఏమిటి వంట కాన కట్టేరు...

“రొజ్జం పేత రక్కలనిగొన్న ఆనిరు నెమిరు విందువు...” ఇంకాకాదు వ్యసంగ ఆనుభవిస్తున్నదిగాకుండ సాహిత్యాన్ని యిరిగినట్టితో నింపుట మెదుకో?

మరొక పురావారణ :

“.....గుక్కల్లో గోదొంగిల నాళ్లందరినో ఎవరో ఓ అమ్మాయి నాగు బిల్లు పరపశ్రమపోయేటంత వయస్కరంనో, కుమారులూ నడచబడింది. అంతటితో అయ్యిగాడు నీళ్లుగానిపోతాడు.

“మాకాను అటూ యిటూ లభించలేదు. మిగిలిన లూరిపోతున్న సిల్లగనుక ప్రతిరోజూ మాపులకే ఆ అమ్మయే గురి.....

“అయితే నేం చెయ్యమంటావురా? ఈతట పటాయింపులతో పుణ్యకాలం కాస్త గడిచిపోతుంది.

“.....నాభుజం తట్టి, నీగొట్టే నేతిలో పడుతుందిలేరా. ....నీవు పడ్డశ్రమంతా రట్టింపుకు ఫలిస్తుంది.....

“ఆనెళ్ళప్పుడు అసలు ఎన్నడూ లోపలికిరావడం ఆమెకు మామూలు లేదు.....నా కోసమే

వచ్చిందికదా అనుకునేటప్పటికల్లా మనసు పొంగి పోయింది.....కాగిలిలోకి లాక్కుంటే అభ్యంతర పెట్టదు.....” ఇంకా.....

భారతీయసంఘం పరాధీనతలో అన్నివిధాలా మలుమలమాడిపోతున్నది! గర్భదరిద్రులు పట్టెడన్నానికై ‘అన్నమో రామచంద్రా’ అని మొరపెట్టుతున్నారు! భారతదేశంలో ఏమూల చూసినా నిరాశ, హాహాకారం, సంఘర్షణ కానవస్తున్నది! తెలుగుకథాకారులు యక్షగానాలే వింటున్నారు. వారికి నీమైనా కుట్టడం లేదు!

ఇటు రెండోనైపుకుమాడ దృష్టి మరల్చండి. ౮, డిశంబరు 32 లేదిన ఆంగ్లవార్తపత్రికలో “అడవి ప్రేమ” అనేకథ వలువడింది. లేఖకుడు ఇంద్రకంటి సత్యనారాయణగారు. ఈ కథ తెలుగుకథాసాహిత్యంలో ప్రగమస్థానాన్ని పొందగలదు. ప్రాచీనాద్యులభ్యుత, ప్రకృతిప్రేమ, పవిత్ర అన్యోన్యప్రేమ మనకండ్లకు కట్టినట్లు కనిపిస్తుంది. కొన్ని అంశాలు చూడండి:—

“ఆమెచేడి ఇసుకలో తిరిగి ఆడుకొంటున్నది. ఇర్రినూత్రం ఆమెతోడపై తలపెట్టుకొని చంద్రుణ్ణి చూస్తున్నది. నేను ముక్తశేషం అందుకున్నాను. ఆమెపారవశ్యమై వింటున్నది. బాతు మెల్లగా ఆడుకొంటూ వల్లి ఆమెవల్లలమును తినచించుపుటంతో పట్టుకొంది. ఆమె అదిరిపడి విదుల్చుకోబోతే వదలడం లేదు. నే చివ్వున ఆమెపక్కగా జరిగి విదర్భబోతే అరుస్తూ నడివంపు నడిచింది. ఈతోందరలో కురంగి నాచేతులమధ్యకు వచ్చేసింది. నాచేతిమీద తల ఆనించుకొని,

“అబ్బా ఏంబాతోయ్, చంపేసింది” అంది సవ్యతూ సిగ్గగా.

“ఆమెతలలోని ముగలిపువ్వులవాసన గుప్పగుప్పనకొట్టి నాకు తల దిరిగింది. శ్రీరామస్వర్గతో పాపాణత్యం పాలి జగన్మోహిని పుట్టినట్టు ఎన్నడు ప్రీతి స్పర్శ ఎరుగని నాజడప్రకృతిని చీల్చుకొని ఒక

రసత్వము పై పుట్టింది. ఆమె ముట్టుకున్నంతమట్టుకూ నాశరీరంలో రక్తం గడ్డకట్టుకుపోయింది. శుకుడు వచ్చాడు. ఇంక ఆశ్రమానికి వెడలుదామా" అంటూనే కూచున్నాడు.

"ఏమిటి తొందర ? మనం ముగ్ధులం ఎక్కడ వుంటే అదే ఆశ్రమం" అన్నది కురంగి.

"తాతపాదులు కోప్పడుతారు. ఇంక తొందర గా వెళ్లాలి" అంటూ లేవబోయాడు.

"పోనీలేండి నేను మీతో రాను. ఇవిగో మొగ లిపువులు" అంటూ అతనిమీద విసరి కొట్టింది.

"....."

"ఏంపని ఇదీ ?" అని నవ్వుతూ ఆమెచేతులు పట్టుకున్నాడు. పకపక నవ్వి చెన్నలా కరిగిపోయింది అతనిచెచ్చనివేళ్లు తగిలి కురంగి.

* * *

"నాత్మల్యామృతమునకు ఆలవాలమైన హస్తము వికాలనేత్రములను చలంపజేస్తూ "దీర్ఘాయుషో యూ యం భవత! నాయనా! ఇంత చీకటిపడేవరకు ఇక్కడే వున్నారేమి ? మార్గాలు సరిగా వుండవు..... ఇదిగో కురంగి. అమ్మా నీలేడిపిల్ల లేవి ?" అంటూ అమ్మాయిని దగ్గరకు తీసుకొన్నారు. ఆయన కాగిలిలో కులుకుతూ ఆమె సిగ్గుతో తలవంచికొని "నాకు ఉపన్యాసాలు చెప్పారా?" అంది మహా నందంగా. ".....ఇక రండి. వెళ్లాలమ్మా" అని ఆయన ముందు నడుస్తున్నారు. వెనక నేనూ శుకు డూనూ. నావెంట కురంగి. రేపన్నుంచి గురుదేవులు శ్యామశర్మగారూ! నమస్కారం అంటూ నా ఉత్త రీయం లాగింది కొంటెపిల్ల."

ఈకథలో అట్టిలత వుందా ? ఇటువంటి శృం గారిరసాన్ని ఎవడు ఏవగిస్తాడు ? ఇటువంటికథలు మానవప్రగతికి పాటుపడతాయేగాని అధోగతిపాలు చేయవు.

'కల్పన' సత్యాధారమీద నిర్మితమైవుంటుంది. 'సత్యం' లేకుండా 'కల్పన' కలుగజాలదు. దానిమూలా ధారం యీలోకంలోనే వుంటుంది. భావంకూడ ప్రా

పంచిక స్థూలవస్తువులమీదనే ఆధారపడి వుంటుంది. ప్రకృతిసౌందర్యాన్ని చూచి 'ప్రకృతి ప్రేమభావం' మనహృదయంలో ఏర్పడుతుంది. మాటికై మలమల మాడుతున్న గర్భదరిద్రుణ్ణి చూచి 'కరుణ' ఉత్పన్న మగుతుంది. బాహ్యప్రకృతిప్రతిబింబము మానవహృద యంలో ఏర్పడుతుంది. ఈప్రతిబింబమునేత్రేంద్రియ, శ్రవణేంద్రియాలద్వారాగూడ హృదయంలో పుత్పన్నం గావచ్చు. ఈ ప్రతిబింబంతోబాటు సంవేదన (రుఖిమాలక, సుఖిమాలక) పుట్టుతుంది. ఈ సంవే దనలో వికారం పుట్టుతుంది. ఈవికారాన్నే భావమం టారు. ఈభావాన్ని ప్రభావంగాను, మనోరంజన కనుమాలంగాను అలంకరించటానికి 'కల్పన' సహాయం తీసుకోవాలి. ఈకల్పన దైవీ(ప్రాకృతిక) సంపత్తి. ఎవరూ ప్రసాదించనూలేరు, హరించనూ లేరు. కల్పనమీద పరిస్థితులప్రభావం పడగలదు. కాలానుసారంగా కల్పనకు సవినవిషయాలు దొరుకు తాయి. సమయానుసారంగా కల్పన వృద్ధి పొందు తుంది. 'కల్పన' వట్టికల్పనని త్రోసిరా జనరాదు. కల్ప నాత్మ సత్యం. ఇది మానవుని జన్మసంపత్తి, కథ కల్ప నాప్రధానమైంది. కథలో మూలకాత్మికసత్యం దాగుం టు ది. కథలో ఒకసత్యమేగాదు, మరొకతత్వంగూడ వుంటుంది. అది కథాకారుని వ్యక్తిత్వం. కథావస్తువు, ఘటన, వార్తాలాపం, సమాలోచన(ప్రాతలనిమర్శ)లలో అణువణువున కథాకారుని వ్యక్తిత్వం దాగుంటుంది. ఒకానొకరచనలో కథాకారుని వ్యక్తిత్వం స్పష్టంగా కన్పింపకపోవచ్చు. కాని కథాత్మకు నూత్నంగా పరి శీలించిన 'వ్యక్తిత్వం' కన్పించగలదు. వ్యక్తిత్వాన్ని ఎవ్వరూ దాచలేరు. కథకుని వైయక్తికజీవనప్రభావం రచన(కథ)మీద తప్పక పడుతుంది. రచనాశైలిని కూడ నూత్నంగా సరిశీలించిన కథకునివ్యక్తిత్వాన్ని, అతను ఏభావాలు కలవాడో వాటిని కనిపెట్టవచ్చు. వివిధరచనలలో వివిధరీతుల వ్యక్తిత్వం కనిపించవచ్చు. కాని నూత్నంగా పరిశీలిస్తే 'వివిధత్వం' ఏకత్వం కాగలదు.

సంఘంలో కథాకారుడు (కవిగూడాను) ఒక వ్యక్తి. వీని వాణిద్వారా జాతి'ఆత్మ' అమరత్వాన్ని

పోతుంది. కవిగాని, కథాకారునిగాని సంఘానికి ప్రతినిధులు. వీరిద్వారానీ ఏ జాతి అయినా తన ఆత్మను భవిష్యత్ సంతానానికి అందగ్గంగా వదిలిపెట్టి నల్లి పోతుంది.

తెలుగు కథాకారుల ఆలోచన చింతనాలరచనలలో వారి వ్యక్తిత్వం ఉట్టిపడుతోంది. వేడు ఆంధ్రజాతి నపుంసకమైందా? లేదు. తెలుగుజాతిలో కిగత్యం నశించలేదు. అనేకమంది కిగలు ఎన్నార; తెల్లగొన్నలున్నార. 'ఆంధ్రత్వ' చింతనల్ల సంతోమంది వున్నారు. కాని మనం సంగ్రహం. దైహిక సంస్థన తతోమక పుష్కలంగా గానం యింకిపోయినాయి. శిక్షితులనపుంసక శిక్షితుల గూలనం కి ఎన్నుకున్నారు. నెట్టు ఎండేటప్పడు కుక్కలు తిరిగిం లు పట్టుతవట. ముగల్ సామ్రాజ్యకాలం నుండి ముగల్ విచారధారలో నపుంసకత్వం ఏర్పడింది. గానం వ్యధిపొందు తూనేవచ్చింది. ఈ నపుంసక విచారధార ప్రాణినికి చాల హానికరం. నపుంసక మనసామయ త్వం గాగ రససాహిత్యం ముగల్ విచారాన్ని సంశ్రితం చేస్తున్నది. వీనిని చంపనే రూపుగావాలి. ఇది సంఘర్షణయుగం; క్రాంతియుగం. భిగతీయ మువకుడు "క్రాంతి - క్రాంతి" అని గొట్టలు నెట్టుకున్నాడు. స్వాతంత్ర్యం కొరకై బలివేసక (గిగిగిబం) ఎక్కువన్నాడు. సాహిత్యకారుల హుంస భాగత శిక్షనాని స్వాతంత్ర్యప్రియుడుగు క్రాంతి మువకుని గిగిగిగి. ఈగిగి రుగి భావాలతో సాహిత్యకారుల హుంస ఏర్పడింది. అప్పుడే మన రాష్ట్రం సంఘటన బలవత్తగ మవుతుంది. స్వాతంత్ర్యానికి పారాడు గిగిగిగిగిగిగిగిగి (ప్రాతా) హుం కలుగుతుంది. కిగిగిగిగిగిగిగిగిగి రసామృతంతో సీక్తమవుతుంది. సాహిత్యం లో హుం క్రాంతి (పరివర్తన) తీసుకరావాలి. భాగతీయమకుని "క్రాంతి" ప్రతిగ్ధనం చాలి.

తెలుగు కథాకారులకు ఈ నపుంసక కథావస్తువే దొరికిందా? ఇంతకన్న ఉత్తమ కథావస్తువలభ్యమా? కాదు. అలభ్యమని ఎవ రనగలరు? భారతీయ ఇతిహాసం లో మూలమూలల ఎన్నో ఘటనావిషయాలు పడి వున్నాయి. వీటికి ప్రతిభాకల్పనతో కథాకారుడు

మెరుగుపెట్టవచ్చును. ఇతిహాసకథలున్న తీసుకొని కల్పనాసహాయంతో సుందరములైన భావపూర్ణ కథలు వ్రాయవచ్చు. ఈ కథలు జాతిపూదయాన్ని కరిగించి వేస్తాయి. హృదయం మీద అధిక ప్రభావం పడుతుంది. జాతిలో రాష్ట్రీయత్వం ప్రబలుతుంది. దేశప్రేమ, జాతిప్రేమ వృద్ధిపొందగలను. కాని ఇతిహాసకథలు వ్రాయటం తేలికపని కాదు. ప్రతిభాపూర్ణమగు లేఖకుడే వ్రాయగలడు. అదీగాక ఇతిహాసకథానం అందరికి నుండదు. అయినప్పటికి ఇంకను అనేకవిషయాలున్నాయి. కథాకారుడు నివసించే దేశంలో, వుండే సంఘంలో ఎన్నో అత్యచారాలు జరుగుతున్నాయి. ఎందరో యువకులు వురికంబాల నెక్కుతున్నారు; ఎందరో హిటికి మలమలమాడుతున్నారు. కథాకారుని హృదయంలో సంవేదన (గుణమూలక) ఉత్పన్నమవుతు లేదా? అతినిది పాపాణహృదయమా? 'పుంజీ సమల' శోమణ, మిల్లయజమానుల గుండగాలు, కార్మికులగోడు, కిసాను జమీందారుల సంఘర్షణ, సంఘంలో దుర్బలులపై అత్యాచారాలు, పోలీసుల నిరంశితత్వం; ఇది అది అన నేల?—ఇది సంఘర్షణ యుగం. ఏమూల మాచినా సంఘర్షణ. ఈ సంఘర్షణలో నిష్పరవ్వలు శేస్తున్నాయి. ఈ నిష్పరవ్వలు మానవత్వం యొక్క ప్రాచీనత్వ (రూఢితత్వ) మనే ఎండుటాకుల్ని కాల్చివేయ గలవు. వీటికి సాహిత్యకారుడు సహాయపడాలి. తన సంవేదనాన్ని ప్రకటించాలి. సాహిత్యమనే నిష్ప గొట్టంతో వూదాలి. అప్పుడు మన రూఢిలార్థ మగు ప్రాచీనత్వం మాడిపోగలదు. నవీన ప్రాచీననిచార సంఘ ణలో నవ్యవిచారం, స్వాతంత్ర్య పారతంత్ర్య ఘర్షణలో స్వాతంత్ర్యం జయం పొందగలవు. ఈ సంఘర్షణ యుగంలో యిన్ని విషయాలు పడివున్నప్పటికి మన తెలుగు కథాకారులకు నపుంసక విచార మే శరణ్య మవు తున్నది.

గర్భదర్శిని మనోవిజ్ఞానికవిశ్లేషణతో భావ పూర్ణకథను నిర్మించవచ్చును. చీరాలకొల్పుల్ని గురించి కథానిర్మాణం చేయలేమా? ప్రతిభావంతుడు తనలేఖ నితో పెద్దనవలను రచింపగలడు. ఈ సంఘర్షణ క్రాంతి యుగంలో ఆలంగన చింతనాలతో మనస్సును రంగింప తేసుకొనుట నపుంసకత్వం కాకపోతే ఏమిటి? కవిగాని,

కథాకారుడుగాని తన మనోగతభావాల్ని సాహిత్య రూపంలోకి మారుస్తాడు తెలుగుసాహిత్యంలో యీ నపుంసకభావాలే అంకితమవుతున్నవే? ఆంధ్రయువకు నిలో స్వాతంత్ర్యభావాలు బొత్తిగా నశించినవా?

నేను ఆంధ్ర(భారత)మాతకు శత్రుప్రపంచ సంఘంలో మానభంగము చేయబడుతోంది; కానీ కులు నిర్బంధించి బలాత్కారం చేస్తున్నారు! దేశమాత కన్నీరు మున్నీరుగా వీడుస్తున్నది! మనం బలాసత్వంలో మునిగి తేలుతున్నాం. కథాకారుల్ని చీమైనా కుట్టుట లేదు. వారిహృదయంలో 'సంవేదన' ఉత్పన్నమగుట లేదు!

ఇట్లని ప్రేమకర్తల్ని న్రాయనూడ దును. కథా సాహిత్యంలో ప్రేమకర్తలు అగ్రస్థానమే వహిస్తవి. ఈ ప్రేమకర్తల్లో అగ్రస్థి రాగూడదు. మనకర్మనిష్ఠకు బాధ కలగనూడదు. ప్రేమకర్తలవల్ల మన స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో ప్రోత్సహం దొరకాలి. మానవజీవ నాన్ని 'కర్మ'నుండి పరితం చేయగూడదు. మనకార్య సాఫల్యానికి అడ్డురాకుండా, మనకు ఘోరిని గలి గించే ప్రేమకర్తలు గౌరవనీయులు. అట్టివి ప్రేమ స్థానాన్ని అలంకరిస్తాయి. సాహిత్యంలో విషయవాస నోద్రేకం కలిగినకొద్దీ మన మానసికప్రవృత్తులు నపుం సకా లైపోతాయి. విషయవాసన ప్రేమల్పార్థ మగు సాహిత్యాన్ని (కర్మ) చదివినప్పుడు దుఃఖికలపీతి భావానేతం కలుగుతుంది; కాని అది పెంటనే చిల్లారి పోతుంది. మానసికప్రపంచంలో శిథిలత్వం ఏర్పడు తుంది. కార్యవిముఖుల వైపోతాము. ఉన్నపుత్సాహం కాస్తా మట్టికొట్టుకు పోతుంది.

తెలుగు కథాసాహిత్యం కాలప్రభావాన్నుండి నిర్లిప్తంగా ఎట్లా వుండగలదు? నేను తెలుగుకథా సాహిత్యం రాత్రింబవళ్లు ప్రగతి పొందుతూవస్తూంది. నాలుగై దేండ్లనుండి యీప్రగతిశీలప్రవాహం అతివేగం గా ప్రవహిస్తూంది. (కానీ కావలసినంత ప్రగతి సొంద లేకపోయింది.)

అనున్నతసాహిత్యంమీద ఉన్నతసాహిత్యాల ప్రభావం తప్పక పడుతుంది. తెలుగుకథాసాహిత్యం

మీద హిందీ, వంగసాహిత్యాల ప్రభావం, పాశ్చాత్య సాహిత్యాల ప్రభావం పడింది మొట్టమొదట ప్రాంసు ప్రభావం మనకథాసాహిత్యంమీద పడింది. అందుచే అర్థాన్నంగా (అగ్నిలతతో) వుండేది. ఈప్రభావం ఇం కనూ పోలేదు. ఇప్పుడు రష్యాప్రభావం ప్రబల మవు తోంది. ఈప్రభావాన్ని, అనుకరణాన్ని మనభాషలో, మనసాహిత్యంలో జీర్ణింపజేసుకోవాలి. అప్పుడే మనసా హిత్యం ప్రగతిని పొందును. అంధాచంద్రగా అనుసరించి నందువల్ల సాహిత్యానికి ముప్పు వాటిల్లుతుంది.

కథాసాహిత్యోన్నతితోబాటు ఇతరభావల నుండి అనువాదాలునూడ జరుగుతున్నాయి. అనువాదా లవల్ల కూడ సాహిత్యానికి లాభమే కలుగుతుంది. ఇతరుల భావాల్ని తెలుసుకుంటాం; భావనిమాయం జరుగు తుంది. కాని సత్యాసాహిత్యమనాదాలే గ్రాహ్యం. గెత్తిచెదారం అనువదించినందువల్ల నిపగీతనష్టం కలుగ తుంది.

తెలుగు అనువాదాల్లో ఘోరఅన్యాయం జరుగు తుంది. అనువాదకులు మూలలేఖకుల పేర్లు యివ్వరు. 'హిందీనుండి'—బస్. ఇందులో అనువాదాలని అయినా తెలుస్తుంది. ఇంతెకన్న పూర్తిగా గ్రంథచారిత్రాలు జరుగు తున్నాయి. 'ప్రేమనూత్రము', 'క్రైస్తవులకాసుకలు' యిటువంటివి చొగీచేయబడినకర్త. సుప్రసిద్ధలేఖకుడగు స్వగీయ ప్రేమచందుకర్తల్నినూడ దొంగిలిస్తున్నారు! సాహిత్యంలో యిటువంటి చారిత్రాలు జరుగుతున్నందు వల్ల చార్యలేఖకునికేగాదు, సంపూర్ణ ఆంగ్రజాతికే తల వంపులు! సిగ్గుచేటు! దుఃఖం! ఆంగ్రజాతిలో గ్రంథ చారిత్రాలు జరుగుతున్నాయి! అస్తు.

నేడు తెలుగులో ప్రగతిశీల నవ్యశీఖులసంఖ్య చాల తక్కువగా వుంది. వీరిసంఖ్య ఆంధ్రదేశానికి చాలదు. భారతప్రసిద్ధ కథారచయిత తెలుగులో ఒక్క డైనా లేడు. 'కరుణకుమారి', కొండవటిగంటి కుటుంబ రావు, కనికొండల వేంకటరావు, పద్మరాజు, శివరా మం, మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి, హనుమచ్ఛాస్త్రి, జి. కె. ఆచార్య, పూడిపెద్ది పెంకటరమణయ్య,

ఇంద్రకంటి సత్యనారాయణ, చంపటి నాగభూషణం ఆదిత్యులు తమకథలతో తేలుగుకథాసాహిత్యాన్ని నింపుతున్నారు. వీరికథలు చాలవఱకు ప్రగతిని కలిగి వున్నాయి. 'కరుణకుమార'ను జనసాహిత్యనిర్మాతగా ఎన్నుకోవచ్చు. వీరికథలు సౌమ్యంగా వుంటాయి. కథాపాత్రల్ని శోషితులననుసరించి ఎన్నుకుంటారు. నిజంగా వీరివ్యక్తిత్వం, సృష్టయం కళ్ళలో వుట్టిపడుతుంటాయి. వీరికథలకు కథాసాహిత్యంలో ప్రహేళికానం లభించగలదు. దీన్ని భవిష్యత్తు నిగ్గయిస్తుంది.

ప్రగతివేపుకు వస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. 'నింతపోకడలు' అనే కథ, దీనికి నిదర్శనం.

'కథాంజలి' ఉన్న నిలకథాసాహిత్యాన్ని తీసుకొని మనముందు హాజరవుతున్నది. కాని దీనిశరీరం ఇంకా పుష్టికావాలి. ఈ సన్నని దుర్బలశరీరంతో సాహిత్యనేవ చేయలేదు.

దుఃఖమే, — కథాసాహిత్యం కొద్దిగా వున్నది పొంగుతున్నప్పటికీ నవలాసాహిత్యం అనున్నతదశలోనే వుంది! ఉన్నతిలక్షణాలు కనిపించుటలేదు! అస్తు.

చంపటి నాగభూషణం గారు ఇప్పుడు రిస్కుడే

నవ్యకథాసాహిత్యంమీద మరొకమారు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును శగ (గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యోషధము గోనోకిల్లర్ (రిజిస్టరు)

కృత్రిమములు మాచి మూత్రపోతుడు. మందులు ఇవ్వదు చేయునప్పుడు ఎన్నో కష్టములతో గోనోకిల్లర్ పీలును, శోషితు మాగుర్క పీలును గనునింపుడు.

ఇంగ్లీషువలదులను పిసియబైమగములను పుచ్చుకొనినను గుణముకలుగనియెను లను, యింబళ్ల నలకలనను పిసియలవలననుగూడ లాభములేకపోయినయెడలను కనిపెట్టి ప్రముఖముగా మా గోనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు గ్రేండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తుగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మిగిలి మాత్రవ్యాధులపై నను స్త్రీలపైనను పురుషులపైనను గోనోకిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మాత్రము దుబాగిగా నెరును. మాత్రముపోవుదున్నపుడు కలుగు ముందు దిక్కిపోవును. మాత్రవాళమునందలి నాపుతినపోవును. శగవ్యాధి (గోనోకిల్లరు)వలన మాత్రము గొట్టుగాపడుట, పేహుగోగులవలన మాత్రద్వారము నుండిపోవు తీలువు, మాత్రద్వారముయొక్క హాపు, మాత్రద్వారముయొక్క గొట్టువులకు పోకయొక్క హాపు, మాత్రతాళముయొక్క హాపు లేక మాత్ర గిత్తియొక్క హాపు, నరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకును గూడ గోనోకిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సేమను)పోవుట, మాత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. ఇదిగూ 50 మాత్రలుగల పీసారు. 3-0-0. కృత్రిమములు చూచి భ్రమజెందవలదు. మా పుంజుమాగుర్క గమనింపుడు. పి. సి. చార్జీ ప్రశ్నోకము.

అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుకరోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras

ద శ రూ ప క ం

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

౧

మందపిల్లి,

౧౯-౧౧-౩౮.

రసరాట్టగారికి నమస్కారములు—
మహాశయా! నాన్నగారు మా తోటారం
భూములమీదికి శిస్తువసూలు వదైరాలకి
వెళ్లారు. ఇదిరోజులక్రితం తమపేరట ఒక
వచనరచన పంపిడిన్నాను. మరి ఆలస్యం
కాసీయక దానిమీద తమ సదభిప్రాయం
పంపండి. తిరుగుటపాలో పంపాలి.

ఇట్లు,
గోపీనాథం.

జ బా బు

పేరారం,

౨౦-౧౧-౩౮.

గోపీనాథానికి ఆ శీర్ష్య చ నా లు —
అబ్బాయీ! ఎదో ఆలస్యం అయింది. ఏమీ
అనుకోకు. నాకు మీ నాన్న గా రొకటి
నువ్వుకటి కాదు. ఇదుగో:

ఈగ్రంథం ఆంధ్రానికి ఒకఆస్తి. అక్క
డక్కడ దీంట్లో మామూలుదోషాలు లేక
పోలేదు కాని, కొన్నిపట్ల ఇది ఎంతో హృ
ద్యంగా ఉంది. ఇటీవలిదినీ మాండలిక
మున్నూ అయిన పోతభాష వాడితే నేం
పోయె, చేతభాషకూడా పాళంగానే పడింది.
అతితెలివినంకరసమాసాలు బలే విరివిగానూ

మహాజోరుగానూ లేవని చెప్పలేంకాని,
జటిలత్వం నిండుకుంది అనడానికీ వీలులేదు.
పాండిత్యంలో లోటుకీ కథలోని నీటుకీ ఉర్చి
సరిపోయింది. ఇది ఉత్తమోత్తమం అని
వ్రాయజాలం కాని, దీన్ని సీచకావ్యంఅని
కొట్టి పారెయ్యడానికీ మనస్కరించకుండా
ఉంది. మొదలు ఎట్లా ఉందో చివరంటా
అంతే.

ఇట్లు,
రసరాట్.

౨

మందపిల్లి,

౨౧-౧౧-౩౮.

రసరాట్టగారికి నమస్కృతులు— ,

ఆర్యా! తమజబ్బు చేరింది. క్షమించ
వలె. మొన్న నేను తమకు గాసిన ఉత్తరం
పొరపాటు. తమకు ఆరచన పంపనట్టుగా
జ్ఞాపకముండి అట్లా రాశాను. ఈవేళ తీరా
చాకలితెచ్చిన కోటు తొడుక్కోగా, నా
కోటు జేబులోనే ఆరచనకూడా ఇస్త్రీఅయి
ఉండిపోయింది. ఇప్పుడే పేరొకకవర్లో పెట్టి
ఆరచన మీకు పంపాను. ఆకాగితాలు
విప్పేటప్పుడు జాగ్రత్త. నామీద దయ ఉంచి
మంచి అభిప్రాయం పంపండి.

ఇట్లు,
గోపి,

జ బా బు

జేరారం,

౨౨-౧౧-౩౮.

గోపీ! మరొకరికి సంపాదించిన ఉత్తరం నీకు వేశాను. నువ్వు కొంచెం అసాధ్యపు పిల్లకాయలా ఉన్నావు. నువ్వు కవిత్వం గూడా రాస్తా వని లోగడ నే నెరగను. ఇదిగో:

ఈకవి సుస్రస్థుడని పుత్రుడు. ఇతి వృత్తం ఒక మహాపురాణంలో అనలైసెట్టి. కాని, ఈరచనలో అనుభవం తక్కువ. ఆ వేశానికి తుల్యమైన అరిగదా లేకపోడం సహజంక లేదు. ఉంటే లాడిగామా! ఉన్న రప్పలు కుర్రతల్పాలు గనక తుమించవచ్చు. ఈకవికి భవిష్యంలో మంచి విజయ వస్తుంది. ఇప్పుడైనా, రచన సునసనోన్మేషం, మహా మెత్తనిశయ్య, పరిశుభ్రమైన ధార. పాండిత్యంలో కనబడేలోటుకుడా కాలక్రమాన్ని, అన్నీ సద్దుకున్నట్టి, సద్దుకుంటుంది. మాంచి అక్కరకొచ్చే చయ్యి, సవ్యసాచి. భరత మాతకి ఇల్లాంటి సంతానం అవసరం.

ఇట్లు,
రసరాట్.

3

మందపిల్లి,

౨౩-౧౧-౩౮.

రసరాట్టుగారికి వందనాలు. తమజాబు అందింది. ఆరచన నాది కాదు. సలాం.

ఇట్లు,
గోపి.

జ బా బు

జేరారం,

౨౪-౧౧-౩౮

గోపీ! నువ్వింకా ఏముటో అనుకున్నాను. తగ్గవాడివే. ముత్తంమీద చణక శాస్త్రులుగారి అబ్బాయి ననిపిస్తున్నావ్. ఆ రచన చెయ్యడంపాటి తెలివితేటలు నీదగ్గర లేకపోతే పోనీ అది ఎవరు రాశారో ఆసంగ తేనా నాకు రాయవలిసిఉంటుందనేనా నీకు ఇంగితజ్ఞానం ఉండకూడదూ! ఇదిగో:

ఈరచన మంచిది. భాష చక్కనిది. నస్తువు అందమైనది. రీతి కులాసాగా ఉంది. వృత్తి గౌరవముకలది. ఈకవికి హిందూస్తానీ కుడా తెలుసు. వెల స్వల్పం. ఫల మధికం, చక్కనిసైజు.

ఇట్లు,
రసరాట్.

౪

మందపిల్లి,

౨౫-౧౧-౩౮.

ఆర్యా! మా నాన్నగారు గ్రామాంతరం వెళ్లేటప్పుడు ఈ రచనమీద అభిప్రాయం కోసం ఇది మీపేర పంపించమని నాతో చెప్పారు. అన్నట్టు, మీరు వారికి బాకీఉన్న లెఖ్ఖగురించి వ్రాయమనికూడా అని వెళ్లారు.

ఇట్లు,
గోపి.

జ బా బు

జేరారం,

౨౬-౧౧-౩౮.

గోపీ! అల్లా చెప్పవరీ! అందుకనే, ఈ రచన మిక్కిలి ఉత్కృష్టం. కవి కేవలఛాం

దనుడు కాడు. ఒకటోరకమైన చాదస్తంలా వైకి కనిపించేది యావత్తూ ఫక్తు చేవ, గుంజు. ఇందులో అపారపాండిత్యం గంగాతరంగాల వంటి నిమ్నోన్నతభావాలలో చదువర్ని ముంచి లేవనెత్తుతుంది. పాండిత్యం ఇంత సద్వినియోగం చేసినవాళ్లు లేరు. ప్రాచీన సంప్రదాయం ఇక్కడే నిల్చింది. మారుమూల పదాలకి ఈరచన కాణాచి, అపరూపకార కాలకి ఈరచన దిక్కు, పురాణేతిహాసాలకి ఈరచన ధర్మసత్రం. నేలబారు రోకలిబండలు ఎగిలేని మహోన్నత కవితాగిరిశిఖరాల లోనే ఈకవివాణి విహరిస్తుంది. గ్రహించే బుర్ర లుండాలిగాని, నవీనవిజ్ఞానం అనబడేది కూడా చణకశాస్త్రీగారి యీక్రాంత రచనలో ఉంది. నాదీ పూచీ!

ఇట్లు,
రసరాట్.

౫

మందపిల్లి,
౨౭-౧౧-౩౮.

అయ్యో, రసరాట్టుగారూ! తమజాబు అందింది. మానాన్నగారు కవిత్వం రచించ గలరని మాకు తెలియదు. ఈరచన ఆయనది కాజేమో! అయినా, నమస్కారం.

ఇట్లు,
గోపి.

జ బా బు

నేరారం,
౨౮-౧౧-౩౮.

గోపీ! ఇహనేమ్మరీ! నేను అప్పడే అనుకున్నాను. అందుకనే ఈరచన రమ్యంగానూ గంభీరంగానూమాత్రం ఉంది. తెలి మృదు మధురంగానూ, ప్రాయశః భయజనకంగానూ,

సర్వత్రా న తికంనపదభూయిష్ఠంగానూ ఉంది. కవి ఇటావంటి రచనలు ఇంకా మేట్ల కొలది రాసి, బతికుండగానే అచ్చుకొట్టి, చచ్చోచెడో అందరికీ ఉచితరీతిని వాటిని అందజేసి ధన్యుడై తరించునుగాక.

ఇట్లు,
రసరాట్.

౬

మందపిల్లి,
౨౯-౧౧-౩౮.

రసరాట్టుగారూ! ఇంతటితో ఊరు కుందాం అంటే వీల్లేని రిస్కిలి వర్షజ్జడి. నిన్నో మాయింటికి నే లేనప్పుడు ఒకాయన మా నాన్నగారికోసం ఎచ్చారని మా అమ్మ చెప్పింది. ఆయన తాలూకు ఒకరచనమీద అభిప్రాయం చెప్పించి యిస్తానని మానాన్నగారు వారికి వాదానం చేసి రచన పుచ్చుకున్నాడు. ఆయన సెగ తెలియదు. చూపు లకి కొన్నిసంఖ్య బియ్యాలూ ఊరుకున్నాడని మా అమ్మ అంది. మీకు నేను పంపింది ఆయన రచనేమో!

ఇట్లు,
గోపి.

జ బా బు

నేరారం,
౩౦-౧౧-౩౮.

గోపి! అసలు నేను మొదట్లోనే అల్లా అనుకున్నాను. ఈకవి ఇంగ్లీషులు చదివిన వాడు. ఇంగ్లీషులో తను చదువుకున్నదంతా మక్కికిమక్కి ఇందులో పొట్టిగ్రాఫు దింపేశాడు. ఈసరుకు ఎక్కణ్ణించి దిగుమతి చేస్తాన్నాడో చెప్పడు. ఆసంగతి తెలుగుఘటాలు ఎక్కడ కనిపెట్టాచ్చారని ఇతని ఊహ. రచ

నంతా ఇంగ్లీషుకంపే. ఉద్యోగనగాని ఉత్తే
జనగాని ఇందులో లేనడం సాహసం. భాష
మాత్రం అంగ్లాంగ్లరూపిణపంగ ధష్పళం.

ఇట్లు,
రసరాట్.

౭

మందపిల్లి,
౧-౧౨-౩౮.

రసరాట్టుగారూ! మీపేర వ్రాయడం
ఏముహూర్తాన్ని ప్రారంభించానో గాని సం
గతి తెమిలేట్టు కనపడదు. మరోచి కొ
చ్చింది. పొద్దున్న ఒకాయన నే ఉండగానే
మాయింటి కొచ్చారు. ఆయనపేరు ఘంటా
రావుట. ఆయనట తనరచన మానాన్న
కిచ్చింది. మీకు నేను పరిచయరచన తనదేనని
ఆయన పట్టుపడుతున్నాడు. వెనక మీఎన్ని
కల్లో మీతరఫన పనిచేసింది ఈయనేట.

ఇట్లు,
గోపి.

జ బా బు

నేరారం,
౨-౧౨-౩౮.

అబ్బాయి, గోపినాథం! అల్లా చెప్ప
మరీ! అందుకనే తీవ్రంగా చూసినమీదట
ఈరచన కడుంగడు ప్రాథంగా ఉంది. కొన్ని
స్థలిత్యాలున్నాయి. ఉంటే పంపిన్నాను!
కొన్ని స్థలిత్యాలు ఉంటే అనికూడా నేను
భావిస్తాను. లేకపోతే రచన మానుపమే
అనిపించుకోదు. ఇది యథార్థభావాలతోనూ,
ఉన్నతాదర్శాలతోనూ నిండి ఉంది. రసం
ఇందులో కేవలం ఆవకాయి ఊటలాగ ఊరి
పోవడమే కాకుండా సముద్రపు పోటులాగ

ఉబ్బి మీద పడిపోతోంది. భాష అతిమధు
రం. శైలి మనోహరం. వట్టివేళ్లయొక్క చల్ల
ననం, వనసంతర్పణపోవుయొక్క ఘుమ
ఘుమ, చలిమిడియొక్క పాకం ఏకకాలంలో
ఇక్కడ దొరుకుతాయి. వేయేల? ఈరచన
లోని మాటలు అన్నజిహ్వ జిహ్వ, విన్న
చెవే చెవి, తస్కరించినకవే కవి.

ఇట్లు,
రసరాట్.

౮

మందపిల్లి,
౩-౧౨-౩౮.

రసరాట్టుగారూ! శాస్త్రం చెప్పిన తర
చాయిగా వచ్చింది. ఎప్పటికప్పుడు మీతో
ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు జరపడం కట్టేద్దాం అను
కుంటూండడం, ఏదో పిల్లనమ్మేరి వస్తూండడం
జరుగుతోంది. మీ రేమన్నా అనుకుంటా
రేమో అని ఇదవుతున్నానుకుడానూ! ఈ
వేళ మరోఆయన వచ్చాడు. ఇతగాడిపేరు
కేతయ్యట. ఆయనకూడా మానాన్న
గారిచేతికి అభిప్రాయనిమిత్తం తన రచన
ఇచ్చాట్ట. మా నాన్న ఊల్లో లేరని చెప్పేసి
మెల్లిగా ఆయన్ని వదిలించుకున్నాను.
ఘంటారావురచనమీద అభిప్రాయం నిన్న
మరొకరిదగ్గిరించి నాకు వచ్చేసింది. మీ
దగ్గిరున్న రచన కేతయ్యదే. ఏదో ప్రసంగం
వచ్చి, మీకూ తనకీ పచ్చగడ్డెస్తే భగ్గుమం
టుందని కేతయ్య అన్నాడు.

జ బా బు

వేరారం,

౪-౧౨-౩౮.

గోపీ ! ఈసంగతి రాశాపు నయమే. ఇంకా దాచుకుని ఊరుకున్నావుతావు, చచ్చి పోదుం. నాకూ అనిపించింది, ఏమిరా ! కొన్నిలక్షణాలు ప్రశంసార్హంగా కనిపిస్తూ ఉన్నా, ఈరచన మొత్తంమీద ఏడిసినట్టుం దేమిటి అని. అల్లా అనిపించడానికి కారణం ఇప్పుడు బోధపడ్డది.

ఇంత దరిద్రగొట్టురచన భూమిమీద గాని, అంగారకుడులోగాని లేదు. బుద్ధిగల వాడెవడూ ఇది చివరంటా చదవడు. అందు కనే నే చదవలేదు. ఇందులో, గాఢంగా చూస్తే, అర్థం వ్యర్థం, భావం అభావం, రసం సీరసం, వైలి గాలి, భాష ఘోష, రీతి కోతి, వృత్తి మిత్తి, శయ్య కొయ్య, ధార నార. కొన్నిపట్ల కవి ఏడవబోయాడు. ఆ ఏడుపు ఉచితరీతిగా-అనగా, ఏడుపు పరీతిగా ఉండాలో అల్లా లేదు. నన్నడిగితే నేనేనా చెబుదును. చాలా బేస్థలంలోకుడా నవ్వు తెప్పించడానికి ప్రయత్నించి రచయిత చచ్చి చెడ్డాడు. నే నెంత బిగపట్టుకుని కూర్చున్నా ప్రాణంమీది కొచ్చిందిగాని నవ్వు రాలేదు. సహజమైన మాటపొందికా సమయస్ఫూర్తి ఇందులో మృగ్యం. రచననీ, రచయితనీ వేరువేరుగా పుతాలేనా ఈరచన యింతే. నుడికారం నుడిలోపడింది, కారకం మారకం చెందింది. నాబోటి గొప్పవాళ్లనీ కొన్ని గొప్పసంస్థల్నీ నిరసించడం తప్ప ఇతరం ఏమీ ఇందులో లేదు. ఈరచనలో కొంత చివరదాకా అనలే చదవలేకపోయాను ! - చదివి నేను చాలా పాడైపోయాను. నే కాక

తక్కినవాళ్లు చదివితే ఎక్కడ చెడిపోతారో అని బెంగతో తీసుకుంటున్నాను. ఇది ఎవ రేనా చదివితే పెద్ద బట్టు : జాగర్త !

ఇట్లు,

రసరాట్.

౯

మందవల్లి,

౫-౧౨-౩౮.

రసరాట్టుగారూ ! క్షమించాలి. మా నాన్నగారు ఉత్తరం రాశారు. రేపో నేడో ఇక్కడికి వచ్చేస్తారే. ఒక పని జరిగింది. నాలుగైదు రచనలు మా నాన్నగారు శమ బోంట్లకి విడివిడిగా అభిప్రాయంకోసం పంపిం చారట. అందులో ఒకటి శ్రీనాథుడి రచన కూడా ఉందిట. కడగి అభిప్రాయాలన్నీ వచ్చేశాయి. ఒకవేళ, దిక్కుమాలి ప్రా లుద్ధం, మీకు నే పంపింది అదే కావచ్చు !

ఇట్లు,

గోపి.

జ బా బు

వేరారం,

౬-౧౨-౩౮.

గోపీ ! అదా కమామీషూ ! హోరి ! చెప్పవేం మరీ ! అందుకనే, కిందనమాటు నేనెంత ఏకుతూరాసినట్టు ఉన్నా, అప్పుడు కూడా ఈ రచనలోని ఆ రసస్ఫూర్తి, ఆ పదసౌష్ఠవమూ, ఆ భావవిశేషమూ, ఆ గుట్టుపునడకా, ఆ భాషామేళవం, ఆ వగై రాలూ—అవన్నీ తొంగిచూస్తూనే ఉన్నాయి. పెద్దవాళ్ల రచనలు అనేకం ఇతరుల చేతుల్లో పడి పాడైపోయాయి.

ఇట్లు,

రసరాట్.

౧౦

జ బా బు

మందపిల్లి,

౭-౧౨-౩౮.

జేరారం,

౮-౧౨-౩౮.

శీనాథానికి అనేక ఆశీర్వచనాలు.

రసరాట్టుగారూ! నాన్నగారు వచ్చారు. మీరు ఏమీ అనుకోకుండా ఉంటే మీకు ఒక సంగతి రాసేసి ఇక్కడితో ఊరుకో మన్నాడు. మీపేర నేను పంపిన రచన ఒక పుష్కరంక్రితం మీరే రచించిందిట. అది మీ రచనలో కల్లా గొప్పదనేఆప్యాయం కొద్దీ నాన్నగారు స్వహస్తంతో లిఖించి, ఆకాగితం తెనదగ్గర అట్టపెట్టుకున్నారట. నేను పంపిన రచన అదే అయిఉంటుందని చెప్పారు. క్షమించండి.

నేనూ ఊరెళ్లి ఈ ఉదయమే వచ్చాను. లోగడ సీకు వచ్చిఉన్న జాబులన్నీ, నేను ఊళ్లో లేకపోబట్టి మా అమ్మాయి రాసింది. జాబుల్లో ఉన్న వృత్తాంతం యావత్తూ, నువ్వు పంపించిన కాగితాలమీద రాసిఉన్నదే. ఆ రచనా, దస్తూరీకూడా మీ నాన్న గారిదే. అందులో వారు విమర్శనమోనాలు రాసి అట్ట పెట్టుకున్నారు. అది పొరపాట్లు ఇక్కడికి వచ్చింది. నా రచన అన్నావే! అది కుంభయ్యగారిచేతికి నిరుడు మీ నాన్నే యిచ్చారు, జ్ఞాపకం చేసుకోమను. అయితే సీకు పెండ్లి అయిందా?.....

ఇట్లు,

గోపీనాథం.

ఇట్లు,

రసరాట్.

హృదయేత్వరి

(సమీక్ష)

వట్టికొండ రంగయ్య

౧

౨

ఇది శ్రీ తిల్లావజ్జల శివశంకరశాస్త్రిగారు వ్రాసిన తొమ్మిది ఉచ్ఛ్వాసాల ఖండికాసమగ్రము. ఈ ఖండికావ్యసంపుటి ఉపకావ్య శ్రేణిలో చేరుతుంది. గీతిలో నాయక లక్ష్మీపదాంకిత. ఇంత సప్రేయనికి నాయకుడు పెట్టుకొన్న పేరై ఉంటుంది. నాయకుని నామము నిర్దిష్టముకాలేదు. అట్లు కాకపోయినా లోపంలేదు. పాత్ర లెక్కువైనప్పడు చిక్కు వస్తుందిగాని, రెండు, మూడుపాత్రలుంటే చిక్కేలేదు. మేఘసందేశంలో యక్షునికి ఏం కిరుంది? నాయకుడు పద్యాలు పలికిన వ్యక్తియే అని అనుకోవలసి వస్తుంది. కవీ నాయకుడన్నా సమాదం లేదు. చాకిక ప్రపంచం వేరు — కావ్యప్రపంచం వేరు. కవీ నాయకుడుగా ఉన్నప్పడు కవికి లాకికప్రపంచంతో సంబంధం ఉండదు. కావ్యజగత్తుతో మాత్రం సంబంధించి ఉంటాడు. కవి స్వానుభవాలుగాని లోకానుభవాలుగాని నాయకుడిద్వారా పలికించి ఉండవచ్చు. లోకానుభవాలుంటే కవి చూపావరకు ఊహించి రాయవలసి ఉంటుంది. ఊహించిరాసినరాతలైతే ఇంత సహజంగా, హృదయరంజకంగా, ఇంత పెద్దగ్రంథము రాయడానికి వీలులేదు. కాబట్టి కవి స్వానుభవంవల్ల హృదయం బాధపడి నాయకుడుద్వారా పలికించి ఉంటాడు. అందువల్ల ఈ కావ్యంలో కవికి నాయకునికి భేదం పొటించవచ్చు.

ఈ రకం కావ్యం తెలుసుకో! ఇదే పెట్టుమొదటిది. బాల్యలక్షణం నీ శిష్యుని లక్షణం! ఈ కావ్యం 'సాన్నెట్లు' (Sonnets) ముచ్చటాన్ని పోగుతుంది చదివేప్పుడు.

* * *

మొట్టమొదటి ఈ 'సాన్నెట్లు' గీతం గవనో, ఏ విషయాన్ని గురించి రాశానో, ఎందుకుని రాశానో కొంచెము వివరించాలి.

'సాన్నెట్లు' మొదట గీతం ఇంటి దేశంకో శ్రీ.శ. గిరికి నుండి గిరికి వరకున్న సుప్రసిద్ధుని శిఖరుడైన ప్రాస్సెస్కో పెట్రార్కా. ఈ కవి వివాహితయైన ఒక స్త్రీని ప్రేమించి తన ప్రేమ నల్ల శింశుటానికి ఆమెను గురించి కొన్ని పద్యాలు రాశాడు. ఒక్కొక్క పద్యానికి 'సాన్నెట్లు' అని పేరుపెట్టాడు. ఈ 'సాన్నెట్లు'కు గీత పాదాలు ఉంటవి. పెట్రార్కా ప్రేమించిన స్త్రీ పేరు లారా (Laura). ఆమె తననుగురించి పెట్రార్కా పద్యాలు రాయడానికి ఒప్పకొన్నదిగాని, అతని ప్రేమను మాత్రం సఫలం చేయలేదు. పెట్రార్కా తనకు 'లారా'కు సంబంధించిన ప్రేమవిషయంలో అన్నీ 'సాన్నెట్లు' రాశాడు. అందుచేత తరువాతివారు ఈ పద్యాలకు ఒక్కొక్కదానికి గీత పాదాలుంటావనీ, ఇవి విఫలీకృత ప్రేమ ప్రేమ (disappointed love) విషయమై రాయాలనీ నియమం పెట్టుకొన్నారు.

1 This Sonnet consists of an Octave of two quatrains followed by a sestet of two tercets.

ఈ ‘పెట్రార్కా’ సానెట్టు ‘సు ఇంగ్లీషులో మొదట ప్రచురితమైనది’ అని డాక్టర్. థామస్ వైయట్ కు స్పష్టమైనది. ఇంగ్లీషు అయిన సరే ఈ పద్యపాదాన్ని ఇంగ్లీషు సానుకూలంగా మార్చాడు. [Surrey's sonnet consists of three quatrains followed by a final couplet (ab, ab, cd, cd, ef, ef—gg).] గీతినీ లగ్నాంత సెట్టి, షేక్స్పియరు అనుకరించాడు. కాని, స్పన్సరు పద్యపాదాలు మాత్రం ‘సెన్టెన్స్’ పద్ధతిలో లగలించి విషయం (Subject-matter) మాత్రం మార్చాడు. విశేషకృతమైన ప్రేమకంటే సుదీర్ఘమైన ప్రేమకారకే ఈ ‘సానెట్టు’ ఎక్కువగా గాఢమైన తర్వాత మిల్టన్ మిట్రికత్ ఫాదరెస్ అనుకరించి డిటాలియేట్ సానెట్ కనే ఫోలో అగ్నోస్కం. పద్ధతి మేరకు మార్చి గామార్చాడు.

శాస్త్రీగారు గ్రీకు, ఇటలీ, ఇంగ్లీషు భాషాచరిత్రములూ, ఆ భాషాని సుప్రసిద్ధకవులను గురించీ శ్రద్ధగా చదివి, చక్కగా అవగాహన చేసికొన్నారు.

* * *

ఈ కార్తీక క్షణం ప్రగతన ఆయనప్పటికే వీరికి డాంటి పెట్రార్కా బుస్సెరియా ఉన్న అభిమానం చూస్తే ఆ కవుల ప్రభావం దీర్ఘమే (distant influence) ఈ గ్రంథం రాయడానికి కారణమేమో అనిపిస్తుంది. డాంటి బుస్సెరి నీతితాళు, ‘ఏటా నానా’ అనే ప్రత్యేక శాస్త్రీగారికి ఎక్కువగా గ్రీతిపాత్రము లట. వీరు ఇటువంటి నాన్నా కృత్యం ఆంగ్లభాషలో సృష్టించి, కొత్తమార్గం తొక్కి ఈ నాటి ‘రొమాంటిక్ పొయెట్సు’కు ఆదర్శప్రాయముగా మారు. పెట్రార్కామీద వీరి కంటే అభిమానముంగీ, “పెట్రార్కా” అనుమకుటముగో ఉన్న వీరు రాసిన గేయం చూస్తే తెలుస్తుంది.

“నీవేరు చదివే సోక - నిండుసార్లు ము రేగి
పాటమరించును మేను - Petrarca
నిరుపమానంబైన - నీవరిత్రము నన్ను
ముగ్ధుడనను జేయు - Petrarca
నీజేకూ ఇటలీ - నాధుని ఇంగ్లీషు
భవ నీయెడ గ్రీతి - Petrarca”

మనసాంప్రదాయాల్ని బట్టి పరస్పరమీద ప్రేమ పూరితమైన పద్యాలు రాయడం తప్పేనా, ఇటాలియన్, ఇంగ్లీషుసాంప్రదాయాల్ని బట్టి చూస్తే తప్పే మీలేదు. వైగా ఆమెభర్తకు గౌరవం కూడా. ఇటువంటి విషయాల్ని గురించి తెలుగులో ఇదివరకు రాయడం లేకపోవడం చేత, ‘సానెట్టు’ అంటే ఏమిటో అర్థంకావడానికై ఈ ఉపోద్ఘాత మంతా రాయవలసి వచ్చింది.

3

ఒకానొక కవిభావాలు, కవిత్వం నచ్చినదంటే, ఆ కవిమీద అభిమానం కలగడం సహజం. ఆ కవిజీవితానికి మన జీవితానికి సామ్యంకూడా ఉంటే మరి యొక్కువ సంతోషిస్తాము. ఆలాగే శివశంకరశాస్త్రి గారికి మనకు ఎంతో దూరంలో ఉండే ఇటలీదేశపుకవి అయిన పెట్రార్కామీద గాఢాభిమానం కలగడానికి కారణం ఇద్దరి జీవితాలకు కొంత పోలికండడమే. ఇద్దరూ మహిళామణి కుత్సర్షం సమకూర్చారు.

“మనకటాక్షప్రభా - మండితాంగనలెల్ల
నిర్జరత్వము గనిరి - Petrarca”

అన్నారు; అంటే ఆ స్త్రీలు చిరకాలం బ్రతికుంటారని కాదు అర్థం. వీరిద్దరు తాము ప్రేమించిన స్త్రీలపై పద్యాలు రాసి, ప్రియురాలంద్రజేర్లు సారస్వతంలో ఆచంద్రతారార్కం ఉండేటట్లు చేశారని అభిప్రాయం. సాధారణంగా ఏకపే వృద్ధురాలంద్రజోటికి పోకుండా, నిండుయౌవనమందున్న స్త్రీలనే ప్రేమించి, వారి అప్పటిసౌందర్యాన్ని వర్ణించుతూ పద్యాలు రాస్తారు. కాబట్టి పాతకులు ఎప్పుడు చదివినా యువతీ విగ్రహమే గోచరిస్తుంది. అందువల్ల వారికి నిర్జరత్వం ప్రాప్తమైనదికూడా చెప్పవచ్చు.

“అన్నారు దైవజ్ఞ - లాయః ప్రమాణము
నాకు నీయంతె యని - Petrarca.”

పెట్రార్కా డెటైల్ (౧౩౦౪ నుండి ౧౩౭౪ వరకు) సవత్సరాలు జీవించాడు. దైవజ్ఞులు శాస్త్రీ గారుకూడా డెటైల్ వత్సరాల్లో జీవించుతాడని చెప్పినట్లు కనిపిస్తుంది.

కవికి తగినట్లుగా గ్రంథభాండారంలో పెట్రార్కా తనువు చాలించాడు.

“శిరసు గ్రంథముమీద - చేత కావ్యముతోడ
పోనెందు నీలాగె - Petrarca.”

ఈ పాదం వీరికోర్కెను తెలియజేస్తుంది. వీరు కూడా పెట్రార్కామీదలే దివంగతులు కావాలని కోరుకొంటున్నారు. సాహితీసంపన్నమైన వంశంలో పుట్టారు, సాహితీసమితి కాధారభూతులై పెరిగారు, తుదకు సాహితీమయమైన పుస్తకభాండారంలో తనువు త్యజించాలని కోరుకొన్నారు. మహాకవికింత కంటే గొప్పకోర్కెముంది? అయితే పెట్రార్కాను, శాస్త్రీగారికి కొండెం భేదం ఉంది. పెట్రార్కా వివాహితయైనప్పటికీ ప్రేమించాడు. వీరు ప్రేమించినది కన్య. పెట్రార్కా ఇబ్రీకవుల్లో ఎంతగొప్పవాడో శాస్త్రీగారు ఆంధ్రకవులలో అంతగొప్పవాడు. నిజంగా జన్మపరంపరేఉంటే పెట్రార్కాయే శాస్త్రీగారై పుట్టాలేమో! ఎవరికి తెలుసు?

౪

వాగ్మీకి, కాళిదాస, భవభూతులు స్పృహయ వారులు. శాస్త్రీగారినికూడా స్పృహయవాదకవుల్లో చేర్చవచ్చు. అందువల్ల వీరికి పైకవులమీద గాఢాభిమాన మున్నట్లు తెలుస్తుంది. స్పృహయవాదకవి కావడం చేతనూ, స్త్రీత్వమమీద ఉండే ఆదరంచేతనూ పుస్తకానికి “హృదయేశ్వరి” అని పేరు పెట్టవలసివచ్చింది. కొంతమంది వృద్ధవిమర్శకులు గీతిలో వుండే ప్రేమ స్వరూపం గ్రహించక అసభ్యశృంగారానికి ఇంగులో పడ్డారు ఉదాహరణ యివ్వడానికి ప్రారంభించారు. అది సరసం గాదు.

౫

ఈకావ్యాన్ని హృదయేశ్వరికే అంకితమిచ్చారు. ఎందుకంటే ఆమెనుగురించి వినడంచేతా, చూడడం చేతా, ఆమెమీద ప్రేమ కలిగి హృదయం పరితప్తమై ఈ గ్రంథం రచించడం సంభవించి ఉంటుంది. నిజంగా ఒకవిషయాన్నిగురించి స్పృహయంలో అభివ్యక్తమైన కలిగిలేగాని ఆ విషయంమీద చక్కనికవిత్వం చెప్ప

లేడు. సముద్రమనం కలిగితేనేగాని జగదాహ్లాదకరుడైన చంద్రుడూ, అమరత్వం ప్రాప్తింపజేసే అమృతమూ పుట్టవు. అనందాధిపతి దోలలాడుతుంటేతప్ప కైత నల్లడానికి నీలులేదన్న అల్లసాని పెద్దన్నమాట అంత అంగీకారంగా కనిపించుచున్నది. కాబట్టి సుఖంగా ఉన్నప్పుడు చెప్పినకవితకంటే కష్టమనగావించిన తగువాత చెప్పినకవనమే భారతీయ సమాజంగా, సరళంగా, హృదయంగమంగా వుంటుంది అంగువలన,

“మనస్సునకు గీతమే మాటునకి
నీమలకవిత ప్రవాహము నగ్గనింగు
నిన్ను వర్ణింప నెంచిన నిమిషమిందుకు
నీవు నాకు సగన్వసీరోవిమన్యు!”

అని శాస్త్రీగారు గమనింపమనిపించగా ఉంది. వీరివి మిగిలిన వీరికి కవితత్వం నల్లవినింకోరి గీతం అంకితం యివ్వడం ఇంకా ఎక్కువసరసం.

౬

సంస్కృతమందు వాగినుండి అంగువలన అభివ్యక్తమవుతేనా, వాగికాభాషయందుండి ప్రతిచేతనూ పుస్తకం చాలావరకు సంస్కృతపద్యరాయిల్లంగా వుంది. అయినా పాండిత్యప్రకర్ష చూపించడానికై మారుమూలమాటలు ప్రయోగించకపోవడంచేత సామాన్యరిద్యావంతులకుహాడ అర్థమవుతుంది. వీరిపద్యాలు శ్రీనాగనిపద్యాలవలె సుప్రసిద్ధపద్యరాయిల్లమై అనర్గళధారాశుద్ధితో గుంపుగామారుతుంటే నడుస్తవి. పుస్తకముగా సమాసాలు ఎక్కువగానే ఉన్నవి. కాళిదాస శ్రీనాగలకావ్యాల్లోమాదిరిగా ఉపమాలంకారము చాలాపద్యాల్లో కనిపిస్తుంది. కావ్యయంతా కథ లేకుండా వర్ణనలతో నిండి ఉన్నప్పటికీ, వినుగు పుట్టించక చదివినకొద్దీ ఇంకా చదువుదామనే అభిలాష కలిగిస్తుంది. వీరిగీతపద్యాలు అనన్యసామాన్యములు. గీతపద్యాలు బాగుంటవనీ, గీతాలు రాస్తే మంచివి గావనీ, వృత్తాలే బాగుంటవనీ, యిప్పటికినూ చాలమంది వన్నది అటువంటి అపోహ. ఆలాంటివారందరికీ ఈ కావ్యంలోగీతాలు చూస్తే ఆ అనుమానం నివారణ మవుతుంది. వీరిమాదిరిగా గీతాలు వేలకుంటే రాసిన

౮

ఈ గ్రంథంలో హఠాత్తుగా మొదటిపద్యంలోనే వస్తునిర్దేశంతో కథ ప్రారంభమైంది. ఈకావ్యంలో కథాసంధి లేదు. కథాసంస్థలు కనబడవుగాని విశిషిగా ఘట్టాలు సక్రమంగా చదువుకుంటూపోతే కథానూ త్రాన్ని అనుమించవచ్చు. ఈగ్రంథం ఒకనాటిది కాదు. కొంతకాలం నడిచినట్లు కనిపిస్తుంది. అందు చేతనే 'ఈ యువకావ్యమును చదువునప్పు డొక్క పట్టున జనుటకన్న ఘట్టము ఘట్టముకడను కొంతతడవు నిలుచుండుట యుక్తము. వివిక్తప్రదేశము విభావరీ శేషయు ఈ కావ్య రసాస్వాదమున కనుకూలములు.'

౯

ప్రాకృతభాషలో కొన్నికావ్యాలకు ఆత్వాసక్తములు అనేవిభాగం ఉన్నది. దానినే మార్పుచేసి తెలుగుకావ్యా లన్నింటిలో విభాగాలకు ఆత్వాసక్తములను పేరు పెట్టుకొన్నాడు. ఈ గ్రంథం ప్రాచీనపద్యని సనుసరించకుండా తొమ్మిది ఉచ్ఛ్వాసములుగా మాత్రం విభాగింపబడింది. దండిమతంలో కావ్యానికి హీనపతం ఎనిమిదిస్థలైనా ఉండాలి. దండి అలంకారశాస్త్ర ప్రకారం ఈ కవి తక్కువెట్టి తొమ్మిదిభాగాలుగా విభజించకపోయినప్పటికీ దానంతట అదే కథారేఖ తొమ్మిది ఉచ్ఛ్వాసాలుగా వీర్పడ్డది. ఒక్కొక్క భాగంతరువాత హృదయం ప్రేమోద్రిక్తమై పరితప్తమై నాయకుడు ఒక్కొక్కపెద్ద నిట్టార్పు విశిషిఉండ వచ్చును; లేదా పాతకులైన ప్రతిఘట్టించివర విరహం వల్ల పరితపించే నాయకజ్ఞునిరంచి చదివి ఒక నిట్టార్పు విడువవచ్చు. అందువల్ల ప్రతిభాగానికి ఉచ్ఛ్వాసం అనే పేరు పెట్టారు.

౧౦

నాయకుడు నాయికను మామూలు ప్రేయసిగా చూడకుండా దేవతగా భావించుకొన్నాడు.

“నీవు నాదృష్టిలో మహాదేవివమ్మ!”

అమెకు అధికగౌరవ మిచ్చాడు. తనహృదయే శ్వరి స్త్రీజాతిలో జన్మించుటవలన సమస్త స్త్రీజాతి యందు కవికి పూజ్యభావం వుం దన్నాడు. ఇదివర

కవ్యరూ తెలుగుకవుల్లో ప్రాచీనుల్లో గాని, ఆఘని కుల్లోగాని ప్రియురాలి కింత గౌరవ మిచ్చినట్లు కనిపించదు. ఇవ్వడానికొకడా అందరిో మనస్సాప్తుడు. ఈ నాటి యితర కవులవలె ప్రియురాలికి నాలుగైదుగీతలు కాకుండా తాను ప్రేమించిన హృదయేశ్వరిపై ఈకవి ఒక నిండుకావ్యం అల్లుకొన్నాడు. తక్కువ కవులకూ ఈ కవికి ప్రేయసిమీదఉండి ప్రేమలో తరతమ్యం పద్యాలసంస్థలనుబట్టి తెలుసుకోవచ్చు. ప్రియురాలిని గురించి వందలకొలది రసవంతమైన పద్యాలు రాయడాన్నిబట్టి ప్రేమావియోగంచేత ఈ కవిహృదయం ఎంత బాధపడిందో తెలుస్తుంది.

“పద్యావతీచరణచారణనిక్రవన్తి” అనుపద్య నాటికను రాయడంవల్లా, పంపిణీచాప్యాసమైన “సుఖస్వప్నం”లో కుమారునిపేగు జయదేవుని పెట్టుకోడంవల్లా ఈ కవికి గీతగోవిందకాగ్నదైన జయదేవుడంటే చాలా బట్టచున్నట్లు తెలుస్తుంది. అంగ చేతనే జయదేవుడు తనభాగ్యద్రావి పద్యావతీని ఎంతగౌరవంగా చూచాడో అంతకంటె గౌరవంతో పూజ్య భావంతో ఈ కవి తన హృదయేశ్వరిని చూచాడనే అనిపిస్తుంది.

శివశంకరశాస్త్రిగారు భాగ్యంను వైనప్పటికి రాధాకృష్ణులయేడ అధికానుగ గున్నట్లు గోళిక మవుతుంది.

“నిన్ను ధ్యానించుకొలది నిర్మిద్ర మగుచు

ప్రమదియున జేగు మానసబంధగంగా

ంధికా నాగుపాదనీరజయుగముః

వింతలౌచి నాముక్తికాలవమ్మ!

—(హృదయేశ్వరి)

“కప్ర మున్నీగ్ధ నీలాంకుకమ్మ దాల్చి

ఎదురుపడితివి దేవి నీ వింపులొలుక

కోమలాంబుదసన్నిభశ్యామగామ్ర

లలితసంశ్లేషమందలి లక్ష్మీభాతి.

—(హృదయేశ్వరి)

“.....కేలను మత్కరముం గ్రహించి ల

క్ష్మీదయితా, కృపాకలిత

చిత్తమతో నికనైన బ్రోవవే!

—(అశేదన)

రంధికాద్వారానందంబును చున్న
గోవిందుపోలిక గోచరించినది.”

—(పద్యావతి)

హృదయేశ్వరిని గాఢనిద్రలోనికి గాఢాకృష్ణులు
జ్ఞప్తికి వచ్చేవారు. అందు తనహృదయేశ్వరి రంధికా
కృష్ణులవలె అనన్యస్వామిని గలగలిగి వుండాలని
కోరుకునేవారేమో అనిపించును.

“విశ్వగాయకానిది నిస్సృతి
నేనావటా నాన నిద్రానాల్గును
దివ్యగానభంగియిల్లలలో
శేలిచూచునామో!”

౧౧

ఒకనాడు రాత్రి మిథమిథుని చుక్కలు మెరు
స్తావుండగా, అందుమాట కాకానిన్ని ఆవరిస్తావుండ
గా, నిల్లగావ్వల కీర్తనాపుంసగా, కృష్ణాతిరంగిణీవీని
కామాభికాగ్యములు పొల్లవల్లగా నినినీస్తావుండగా
విజయవాహినీని చుట్టుకొనికొని ఒకపక్షప
మీద నాయకుడు పుకట్టిన తనప్రాణాభిమానతో కలిసి
కున్నాడు. అటువంటి సమయమందు మిథుడు
మృదుమధుర నిద్రానాల్గునో తన హృదయే
శ్వరిని వర్ణించాడు. అందునాల్గులచేత నిలనికి
దమయంతిగుని ప్రేమ జనించినట్లుగా, అప్రవాక్య
లచే నాయకుని అంతులేని అనురాగ మంకురించి క్రమేణా
కోరకరిస్తా, నున ముగించుకొని అయింది.

“సారసనాల్గులచే నీవధాగపనికి
భిమభూషణపుత్రిని ప్రేమించునా!”

అన్న ఉపమానాన్నిబట్టి నాననికి దమయంతిపై ఎంత
ప్రేమగలదో నాయకునికి నాయికపై అంతప్రేమ
కలదనీ, నల దమయంతిని ప్రేమవలె నాయికా నాయ
కుల అనురాగం మిక్కిలి పదిలమనీ తెలుస్తుంది. చూడ
డందల్లా వినవందల్లా ప్రేమ కలుగుతుంది. ఇం
చులూ వినవందల్లానే కలగడంచేత పూర్వజన్మ విశ్వాసం
గనక వుంటే జన్మాంతరబాంధవ్యం అంగీకరించాలి.

ఆ తర్వాతనే నాయకుడు నాయికను చూచి
నట్లు కనిపిస్తుంది.

“సుందరద్వారదేశమునందు నవుడు
సత్రపంబుగనున్న నీగాత్రవల్లి
పటగతంబయి యావృత్తిబద్ధ మైన
ప్రతిమపోలిక నాకు విభ్రమము గొలిపె!”

నాయకుడు ప్రియమిత్రునితో కలిసి రాజవీధిని
నెట్టుతుంటే, ద్వారబంధముకడ నిల్చుండి హృదయేశ్వరి
వీరిద్దరిని చూచినట్లుగా తెలుస్తుంది. ఇదివరకే నాయకుని
హృదయంలో నాటుకొన్న ప్రేమనీజములు మొలకెత్తి
నవి. అప్పటినుంచీ దినదినప్రవర్ధమాన మవుతూవున్న
ప్రేమ హృదయేశ్వరికటాక్షపీక్షణము ప్రసరించక
పోవడంచేత క్రమేణా విరహతాపంగా మారింది. చివ
రకు ప్రథమోచ్ఛ్వాసాంతమునకు ప్రేమ మిక్కిటమై
నాయకుడు ఆమెను దేవతాస్వరూపిణిగా భావించి
ఆమెలో విశ్రమము కావాలనిమాటా అనుకొన్నాడు.

౧౨

“ప్రేమనీ, యేల వింటి నీకేరు నేను!
ఆలకించినదాది నామాక్షరముల
నేమివింతయె కాని వాదీయహృదయ
దుగ్ధవార్ధిని మగన ముహూతమయ్యె.
అధికమైన శొలందిని మగన మకట
ఉద్దమించెను కాలకూటోగ్రవిషము
ప్రేయనీ, నిర్మితిని దాని బిగియబట్టి
కంగుకుమరమ్మనందు శంకరునిభాతి.
ఉత్సృతతో నిగిక్షించుచున్నవాడ
భగ్యలక్ష్మీసమాగమప్రాప్తికొరకు
పూర్ణనిరతావ్యయసాధానుభూతికొరకు
ఎన్నటికి నాకు లభియించు నిని యెరుంగ!”

ఈమాడుపద్యాల్లో అర్థం చాలా మనోహరంగా
సందర్భానుసారంగా, సమంజసంగా ఉంది. రెండవ
పద్యంలోని ఉపమానం మనీ అందంగా, ఉచితంగా
వుంటుంది. నాయకుని హృదయం పాలసముద్రంతోనూ,
ప్రేయనీనామము సుందరపర్వతంతోనూ, నామాక్ష
రాలు స్మరించడం సముద్రమధనంతోనూ, లక్ష్మీనామ
స్మరణవలన పుట్టినవ్యథ మధనంవల్ల పుట్టిన కాలకూట
విషంతోనూ, నాయకుడు భిక్షునితోనూ పోల్చబడ్డారు.

హాహలంతరహత లక్ష్మీదేవి, అమృతము పుట్టుతవి.
 లక్ష్మీదేవి విష్ణుమూర్తికి లభ్య మవుతుంది. అమృతం
 దేవతలకు లభిస్తుంది కాని శివునికి ఈరెంటిలో ఏదీ
 ప్రాప్తిండు. అందుచేత శంకరునితో పాలిక నెందిన
 నాయకునికి లక్ష్మీనమాగమం కలగడని కావ్యార్థమాచన
 అప్రయత్నంగా అయింది. ఇందులోని విరహం చగు
 వరి, రసకుడు ఇరవయ్యోశతాబ్దపు నవనాగరికుడైన
 ఒక వ్యక్తి అనుభవించినదానిమాదిరిగా వర్ణింపబడింది.
 విద్యావంతుడైన రసజ్ఞులమూలం యావిగవాంఘోవుండే
 స్వాధిపాన్ని గ్రహించగలుగుతారు. అలంకారభాస్ర
 రీత్యా చూచినా యావిగవాం సరసంగా వుంది. రెండో
 వది—నార్మల్, అండ్ ఎబ్నార్మల్ టైకాలనే ప్రకా
 రం చూచినా సక్రమంగా వుంది.

ద్వితీయాశ్వాసాంతంవరకు నాయకుడు విర
 హంలో వేగిపోయాడు. స్వాధిరోశ్వర తనదేవిని సర్వ
 స్వం అనుకొన్నాడు. లక్ష్మీమై నాయకునినిగల ప్రేమ
 భక్తి మితిమీరిపోయినది.

“తలచుచున్నాను నాద్రీయతిమ వటంబు
 ఎంచుచున్నాను నికా హృదయేశ్వరిగను
 వలచుచున్నాను నీరసేశ్వరిగ నిన్ను
 భావనము నేయుచుంటి నికా దేవిగీతి.

“నీవు ప్రాణాధికపు నాకు నిశ్చయముగ
 వాంఛనీయసుఖాభజైవతమ నీవు
 సాటిగానని నానరస్వతివి నీవు
 నాస్తవముగ భాగ్యదేవతవు నాకు.

“నిన్ను ప్రేమించుచున్నాను నిష్టలముగ
 నీయెడ చెలంగ నాప్రేమ నిగ్ధలంగా
 నిండు హృదయంగాతో నన్ను నీకె యిచ్చు
 అర్పణము చేసెకొంటి సహర్షముగన.”

నాయక నాయకునియందు అరుగుగను కను
 పరచినట్లు స్పష్టము.

“అంత మేము భాషించెడి యవసరమున
 మామకనస్వరాకృత్యమాణ వగుచు
 వల్లగమనముతో జేగవచ్చినావు
 జీవితేశ్వరి, నన్ను చర్చించుకొక్క !”

“నీకు నామీది నవన సత్కేవల ర్తి
 జెప్పకయి నాస్వయంధే నో స్మిగ్ధస్వాదయ !
 ఆననమున విగోళితమానకాంతి
 తరల నయనోచ్చలత్పయిత్రంబువృప్తి.”

“నీవు నిన్ను వగింపగా నేగన్వీ
 అగ్నిముగ నిల్వ వడుపు నీ లనవునంగు.”
 ఇంటివిరల్ కలిగింది నాయకునికి నీనాయిడై.

విరహావేదన ఆగరికు ఉన్మాదావస్థలోకి దిం
 పింది. రాత్రునక పగలనక స్వప్నకాల స్యావస్థలయంగు
 కర్లు తెరచినప్పుడూ మూసినప్పుడూ స్వాధిరోశ్వరి
 రూపము కళ్లకు గట్టినట్లుగా కనిపించేది. ఎన్నిరోజులు
 నిశ్చీఢించినా స్వాధిరోశ్వరివస్తునంది స్రుణయవార్త
 గాతేగు. అందుచేత ఆవెకు ఏమిట ప్రేమలేజేమో
 అను సంశయముహఠా నాయకుని ఆనగరించింది. భక్తి
 లకు, కమలకు, కామకలకు, కామమలకు చిత్తవృత్తులు
 తగుచుగా మారుచుంటవి.

“కరుణలు గెట్టుకున్న నరకంబయిగ న
 జారిపడు అంగుళయము నీ సాగ్రమిచ్చు.”
 అనుపద్యభావం కాళిదాసు మేఘసూరికేలలోని
 “కనకవలయగ్రంథగన్ద్రప్రసాదాః”

“మ శ్లోకధి”నాన్ని భక్తికి అర్పించి. అప్పుడు కా
 లంఘో నలయము గగిలినట్లుగా శీతం. ఇప్పుడో
 వుంగగాలు పట్టుకోడం శీతం. కాబట్టి కాళి
 దాసుశ్లోకాన్ని అనుకరించి రామకవయివా, నుకవి
 కామనగ్రంథంగా మృగభానాన్ని అర్పించి వా
 రించాడు. ఇందులో నాయకుని అంగుళయము నిజంగా
 జారిపడివుంటున్నట్లు.

౧౩

తృతీయాశ్వాసంబలో నాయకుడు ఒక శ్లోక
 మాస ప్రభాతసమయము నాయకయింటికి అర్పించాడు.
 దిగువత మెల్లగా ఏవోమిమనిద ౧౧ వ తో పాట్లూపటం
 తటస్థించింది. అప్పటినుండి నాయకునికి కొంత
 బృహదయశాంతి కలిగింది.

“కర్మపరివర్తమై భక్తియయినంగు
 దైవకృప గుఱులుగా నావనెన

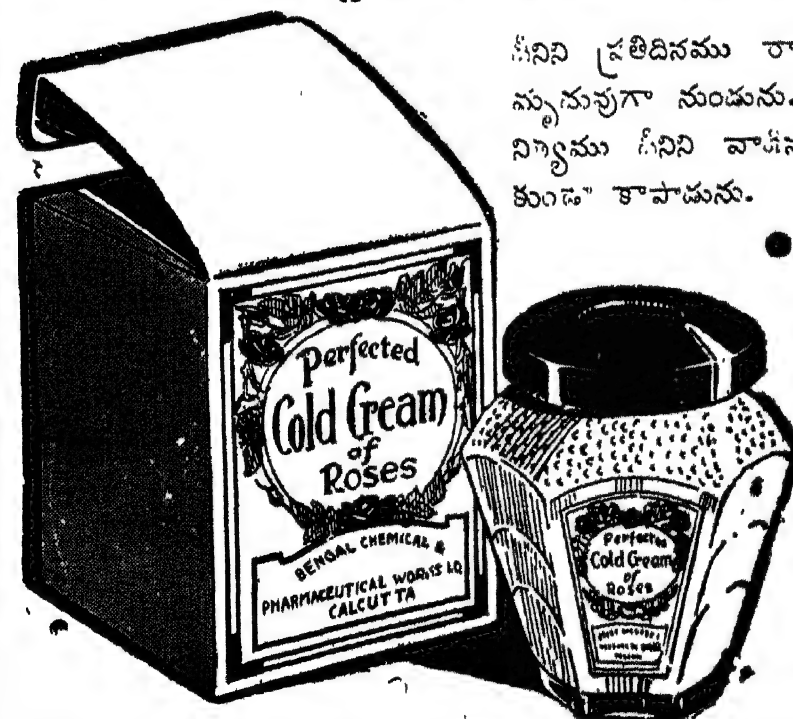
చూడవలె వికరణను సూచిస్తుంది" అని భార్య పక్కగా

"పలుకదగునె యిట్లు ప్రాణేశ్వరీ నీవు!
కరుణ గాదు నాకు గౌరవంబు!
కనికరము దీనజనములయెడలే నా
మతమునందు భార్య మాన్యరాలు!"

అన్నాడు భర్త. దీనినిబట్టి నాయకను నాయకుని యందు గురుభావంబూడా వున్నది. నాయకా నాయకుల, బిడ్డల సంభాషణవల్ల ఈ కవికి చిత్రకళ, సంగీతము, సంస్కృతియు, హిందీయందు అమితశ్రీతి ఉన్నట్లుగాను, బాలికలకుమూడా సంస్కృతభాష నేర్పి, విద్యపీఠములుగా, కవయిత్రిలుగా చేయాలన్న ఉద్దేశ మున్నట్లు తెలిసికొనవచ్చును.

3. ఇది పూర్వార్థము. పరివర్తిత, పరివర్తిత, సంపూర్ణపాతా న్ననుసరించి యీ వ్యాసం ప్రాశస్త్యము.

గులాబి పువ్వులతో తయారైన కోల్డు క్రీం

దీనిని ప్రతిదినము రాచుకొనిన, చర్మము మృదువుగా నుండును. దీని కౌముద నిగ్రాము దీనిని వాడిన చర్మము చిల్లిపోకుండు" కాపాడును.

ముఖమునకు, నొండు గర్భమునకు అనుమత సాధనము.

ట్యూబ్స్, బొట్లనుగలదు.

BENGAL CHEMICAL
Calcutta :: Bombay.

ఏజెంట్లు:—
యన్. డేకాయగౌండ్లరు
అండ్ కో., 41, బందరు
బీచ్, మదరాసు.

పంట

పెన్నరాజు లక్ష్మీనతి

ముసలుదేరిన కోటాకుకొనలు నిగుడ
నాలు వెన్నుల వరిపైరు పండబారె,
కోజు కొక క్రొత్తచాయ దేరుచును, నీదు
కృషికి రివలబంగారు కిరీట మమరె.

ప్రేమములలోన పండి పడిపోయిన యీ వరిపైరు వైడి దు
స్వలుననిగాగముల్ మెరయ, పంటవలగతిపొలంతి, వింత వ
న్న అంబు సంజలగదా శయనించెను ; కల్గినవారి యింటి కో
డలివలె, తాను గాంచెడు కడానికలల్ నిజమై వెలుంగగాన్.

ముగ కడని డాలు నెకనక్కెము లాడగజాలుమైసిరుల్
గాంచెను కృష్ణకాశీకలచేల గడించిన పైడితోడ నీ
కగనపుగుళ్ళపే రిడుదు నంచు వచించిన బాసలెంచి నీ
సుందరి నీకునై యెదురుచూచెడు ధాన్యము జేర్పు మింటికిన్.

పండుగరోజునందు కనుపండువులై తనయింట నందముల్
పండుగ గుమ్మముల్ పసుపువన్నియ లీనగ ముద్దబంతి పూ
నగలమ్రోల తమ్మిరినండలు చూపుల గ్రాల నీదు కై
నండ గొనంగ నున్న నిజదారకటాక్షములన్ కరంగుమా!

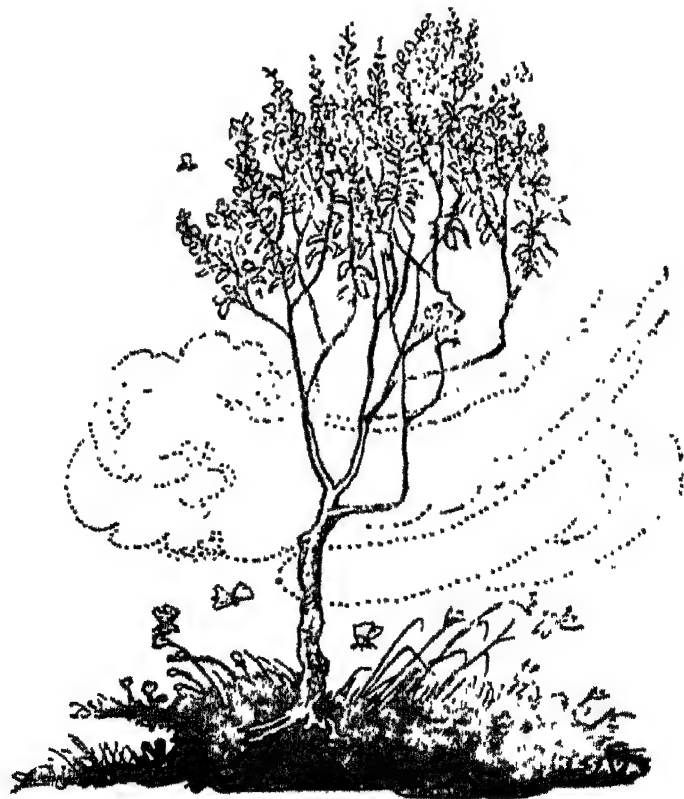
చిందుల్ ద్రొక్కెడు ఛంగుఛంగుమని రాసిం జట్టి కందోయికిన్
చిందుల్ గూర్చుచు లేగదూడ లవె యుద్వృత్తప్రమోదక్రియా
మందావార్యరసప్రవాహమధురోన్మాదోత్థకల్లోలముల్
చిందుల్ ద్రొక్క నపూర్వ నర్తనకళాసీమాపథుల్ దాటుచున్.

పసిడి లేదమ్మితూడుల మెనపుచున్న
రాజహంసియువోలె, యీ రాసికెలన
పరకలను గొరుకు నీ నందివాహనంబు
పరమ సంతృప్తిలో మన బ్రతుకు నిలిచె.

పండిన సంతతో కడుపుపండిన ముద్దయతోడ, నేడుకల్
నిండిన యిటితో మునుపు నింపెడు పిల్లలతోడ, కమ్మగా
వండిన సిండివంటలును పాల్పెరుగుల్ భోజముంచి, హాయిగా
సండుగ రోజులన్ శ్రమమూవాయ నుఖులలు ముప్ప పోలుము !

చేతన జాగియున్న జడస్పష్టికి పుట్టుపునాడు పైనున్న
త్మాతలిలోనెలన్ నూరవగాహములై వెలికియరాని
లోతులలోని లోతులలో వెలుగొందు హిరన్మయము మే
రీతిని భూమిపై వెలునగించితివోయి కృషీచలకర !

మలిసభూయిష్ట మగు నల్లమట్టి నిల్లు
న్వర్ణముగ మార్చిపట్టి నీ నీ సుమంసు
చేయగాలేదే జనుల శేషేలు గాగ
మర్త్యభూమి న్వర్ణజగతిగా మార్చితివి !

‘నల్లప్రజ’

డాక్టరు య్. వెంకటరమణయ్య

కృష్ణరాయలవారు తమ కొలువున చున్న “నల్లప్రజ” లక్షకున్న నలనలకు తప్పక సంభవించు మని వాని కర్ణీకం యేర్పాటు చేసి “నల్ల” రాయవాచకమున జెప్పబడి యున్నది. ఈ “నల్లప్రజ” యెవ్వరు? లక్షమందిని రాచులు నాశనము లిచ్చి తమ కొలువున నేని యుంచుకొనిరి? అను విషయ మును రాయరాజ్యాగచరిత్రను రచి యింప దొప్పెనని వా గంద తొలుగదగినవి. ఒక రాయవాచకమున దప్ప మఱి యేచరిత్ర గ్రంథమునను “నల్లప్రజలు” బేర్కొనబడ లేదు. కాని యా “కావ్యపు బ్రబంధవాఙ్మయ మున వీరి ప్రస్తావనలు కొంత కలదు. ప్రబం ధముని మూలమున వీరినిగూర్చి విశేషాం శము లేమేవియు కనుగొననచ్చునో చూడము.

బైచరాజు “వెంకటనాథకృష్ణశంకరశంకర మున నుక్కరాజగు పుచ్చరనృపాలుడు వేటకు బోవు సందర్భమున నల్లప్రజలారాజు ననుసరించిన స్త్రీ క్రింద పద్యమున జెప్పబడి యున్నది.

క. ఏలల బాడుమఁ దగ విలు

గోలలు గొని నల్లప్రజలు గుములై నదివక

నీలాంబరఁడై విభుఁ డు.

దేవునిగూర్చిరాజి. తేజీ గక్కా.

—(పం, ౨ : ౧౩౨.)

‘నల్లప్రజలు’ విలుకోలలు గొని రాజు తోగూడ వేట కేగెడు సహచరులని ఈ పద్యమువల్ల తెలియవచ్చుచున్నది. చంద్రాంగదచరిత్రయందును వీరినిగూర్చి కొంత చెప్పబడియున్నది. వనవిహారవర్ణన యందీ క్రిందిరీతిని నల్లప్రజలు పేర్కొన బడియున్నారు.

గీ. ‘విరహిణుల నొంచ సంభోజకరుఁడు మరుఁడు

పరభృతంబుల నచ్చోట పాఁజు దీర్చి

నల్లప్రజ నిల్పు నొడ్డు గుంటలా యనంగ

నకుల యడఁకువ గల పూల లలన గంఠె.’

—(చంద్రాంగ, ౪ : ౨౧౦.)

ఇచ్చట రాజు లేక దండనాయకుడో యుద్ధరంగమున శత్రుభంజనార్థమై సైన్య మును పన్నుటను అనుసంధించుకొనవలసి యున్నది. మరుడు రాజు లేక సేనాధిపతి. వనస్థలము యుద్ధరంగము; పరభృతములు పౌజులు; అభులు నల్లప్రజలు; పూలలల నలు ఒడ్డుగుంటలు, విరహిణులు శత్రులు, కావున ‘పాఁజు’లతోబాటు ‘నల్లప్రజలు’ను సేనయందు భాగ మని తెలియుచున్నది. మఱియు, పై గ్రంథకర్తయే వసంతర్తువర్ణనా సందర్భమున ‘నల్లప్రజల’ను మరల బేర్కొని యున్నాడు.

గీ. ‘ఇసురుకై తీతంపు తెక్కటిలకు గుఱ్ఱ

పరపుమామిడి కట్టుబడిగఁజేసి

చలువలూదేసె గానపు నల్లప్రజాకు
 నల కుట్రగము లుమ్మరిక కొనగె
 పాలుపొంగు పండు కావలిపాళెగాండ్రకు
 నున్నదాడిమ మిచ్చి కుగూపతని
 వలతాచి యేర్పాట వడిగల గొరిలనర
 పొత్తి నెన్నగలు కేలుబడిగ నే(ఁ)
 తలగునిలుకాడు కెరలి నాఁగల ఘటిం
 పొత్తి విగళులనిలచి చండ్రు దలచి
 రతియొక చంద్రమాల గణపతి చతుర
 బంతి మాడునుచు చల వసంతేశ.

—(చంద్రాంగ, ౪. ౫.)

ఇందు మారాయని నేనావిభాగధా
 నము నర్జించిబడినది. మారాయని పోజులు
 నాలుగు తెరగులవి: కైజీతపు తెక్క-
 టీండ్ర సముదాయము మొదటిది; నల్లప్రజ
 రెండవది; కావలిపాళెగాండ్ర సమూహము
 మూడవది; వడిగల దొరలగమి నాగినది.
 ఈనాల్గు తెగల పోజులకును మారాయను
 గ్రాసార్థము తగువిధమున నేర్పాట్లు గావించెను.
 ఇగుళ్లను తిను కైజీతపు తెక్కటిం
 డ్రకు గుజ్జమామిడిని కట్టుబడి చేసెను.
 చలువలూదేసె గానము గాగల నల్లప్రజ
 లకు కుటీరములను ఉమ్మరిక కొనంగెను.
 పండ్లు అహారముగా గల కావలి పాళెగాం
 డ్రకు గున్నదాడిమను పాళెపట్టుగ నిచ్చెను.
 ఉదాహృత సీసపద్యమున ‘పాళెపట్టు’ పే
 ర్కొనబడలేదు. కాని చంద్రాంగనచరిత్ర
 యందే ‘పాళెపట్టు’ నొనగు నాచారము కల
 దనుటకు నిదర్శన మున్నది.

“కమలాకరమ్మ పాళెముచ బట్టు కొనగద
 నెందుడీ నాడెన నంచలర.” (౪:౫౨.)

అను సీసపదము ఇందుకు తార్కాణం.
 కావలి పాళెగాండ్రకు పాళెపట్టునగుట
 సహజమేకదా. వలతాచియే జీవనాధారము

గాగల వడిగల దొరలకు పుప్పొడితిన్నె
 గములను ఏలుబడిగ, అసగా అమరముగా
 చేసెను. ఇందువల్ల వలరాయని నేనయందు
 అమరపు దొరలు, కైజీతపుబట్టు, పాళె
 గాండ్రు, నల్లప్రజ యను నాల్గుతెరగుల
 పైనికు లుండి రనియు, వారు గ్రాసార్థము
 వలరాయని కడ అమరములు (ఏలుబట్టు),
 కట్టుబట్టు, పాళెపట్టు, ఉంటుభిక్షకులను గొను
 చూడె రనియు తెల్లమగుచున్నది.

అమరము, పాళెపట్టు, కట్టుబట్టు, ఉంటు
 భక్షకులైనవగరరా నాలు కాయములో అము
 లులో నున్నట్లు శాసనములవల్ల తెలియ
 వచ్చుచున్నది. ఇట్లే అమరనాయకులు, కైజీ
 తముబట్టు, పాళెగాండ్రుగూడ శాసనముల
 యందును చారిత్రాగ్రంథములయందును జే
 ర్కొనబడియున్నాడు. ‘నల్లప్రజల’ ప్రస్తా
 వము రాయవాచకమున నున్నందుచేత
 వాకును రాయసైన్యమునందలి యొకవిభాగ
 మునకు జెందినవా రనుట నిశ్చయము.
 ప్రబంధకర్తలు స్వీకరించిన గ్రంథములయందు
 సమకాలీన రాజకీయ మున సాంఘికమర్యా
 దలను జూప్పించుట స్వాభావికమగుటచేతను,
 అమరనాయకులు, పాళెగాండ్రు, కైజీత
 గాండ్రవలె నల్లప్రజయును ప్రబంధములకును
 రాయరాజ్యాంగపద్ధతికిని సామాన్య మగుట
 చేతను ప్రబంధములలో నల్లప్రజనుగూర్చి
 చెప్పియున్న విషయము లన్నియు రాయ
 నేనయందలి నల్లప్రజలకు జెల్లునని తలచె
 దను. కావున, ప్రబంధవోదిత వృత్తాంతము
 ననుసరించి రాయసైన్యములోని నల్లప్రజ
 కాపే రేల వచ్చెనో కనుగొన బ్రయత్నము
 నల్పేదను.

నల్ల ప్రజ లనగా బోయవారు. ఈవిషయము హరిభట్టకృతమగు ఉత్తరనారసింహ పురాణములోని బోయ సత్కథానివాసులను గూర్చి చెప్పబడిన ఈక్రింది వచనము వల్ల తెలియుచున్నది.

“అనిన వాడు ఎల్లెయని నభల్లంబుగ విల్లెక్కుద్రోచి పల్లియలోని నల్లమంది గొందఱు నిలుపించుకొని...గావలికిం జాలి యుండె.”

—(ఉ. వా, ఆ ౫: ౧౮౯.)

‘మంది’ యనగా ప్రజాసమూహము; కాన ‘నల్లమంది’ యన ‘నల్లప్రజ’ యనుట తెల్లము. ఇక బోయవారికి ‘నల్లప్రజ’ యన్న పేరేల ఎచ్చెనో కనుగొందము. దీహచ్ఛాయానల్లనే వీరి ఈ పేరు ఎచ్చెనని యూహ పోవనుచున్నది. ఈ యూహకు గారణము ప్రబంధము లలోని ఈ క్రిందిపద్య ములు:

‘నల్ల పొయలు కలపెడకట్ట ననినవారై
నల్ల యెలు మెచ్చెల్ల బిచ్చబోలు
నల్ల పొయలు పొయలు గా నిలిచి దొట్టి
నల్ల పొయలు పొయలు కల్లవగును.’

(వరాహ. ౪: ౧౧)

మఱియు,

‘బట్టపు వ ప్పొడై కలకట్టి పొయలు నెవరిల పట్టపు
గట్టి కటారి కట్టి మిడికాపల కట్టల యెక్కువండ్లు పేలో
నెట్టపుట్ట పట్టినాని విట్టపుకట్ట కొన ల్నిట్టప మై
పట్టన నల్ల పొయలు పోయెనుబోయబోయబల్లినులో.’

—(రాజనామ., ౧: ౬౧).

ఈ పద్యములువల్ల బోయవారి మైచాచు నల్లనిదని తెలియుచున్నది. ఏది తొక్కరణముననే వీరికి ‘నల్లమంది’, ‘నల్లప్రజ’లను పేర్లు వచ్చియుండునని తెలుచుట యసమంజసముగా నేరదు.

ఇక రాయసైన్యమునందలి నల్లప్రజల నియమితకృత్యముల నారయుదము. ‘లక్ష’ మంది బోయలకు నెలజీతము లిచ్చి తన కొలువున గృష్ణరాయ లేల యుంచుకొనెను? వారు రాయల కొనర్చిన నేవ యెట్టిది? ఈ ప్రశ్నలకు రాయలే జవా బిచ్చి యున్నాడు.

“కమఱుమున్నె పుం గహనచారిజనం బెవదోషదృష్టికు
డ్యము గడుగంగంబూన్కి; కెగదల్లిన సర్వము; బాసనీగవ
శ్యముగనొనర్ప దాకికను నాగడికొల్లలకు, నృతాపరా
ధమును సస్పృహంబునతిర్చ యుసర్వములేమవానికికా”

—(ఆముక్త: ౪: ౨౫౪).

బోయలచే రెండు కార్యములను నిర్వర్తింప జేయుటకై వారిని దన కొలువన నుంచుకొంటి నని రాయలు జవాబిచ్చుచున్నాడు: (౧) దండెత్తి పోవుటకు (౨) గడికొల్లలకు. ఈ కార్యముల నొనర్చుటకై వీరు రాయల దండయాత్రలయందు నియోగింబడుచు వచ్చి రని రాయవాచకము లోని ఈక్రింది వాక్యములవల్ల తెలియుచున్నది.

“గనక, ఆదేరితికి అప్పాజి రాయలవారి తోను తురకాణ్యంమిదికి దళ మెత్తేటప్పడు బోయ దొరల నందరిని రప్పించి పదు సెనుమిదకప్పణంబు వారినిన్ని నగరవిందు బెట్టించి హరి బిఱుం కుమాళ్ల తోను కార్యము ఖానకు తురకాణ్యం శీమలోను మునకలుగా భోయి దిగి మూడేసి అమడదూరం సారి సరాళిం బియి మనుష్యుల, పసలం, ప్రాయలు, గొర్రెలు, మేకలు, గుర్రాలు పుండ్ల కుండ్ల కొళ్ల బెట్టమనిన్ని...ఉత్తరపు శేశి...”

—(రా. వా., పుటలు, ౪౩-౪).

మఱియు,

“బోయలు ఏదునెనిమిది కస్సుకాల వారున్ను, మూడుగజల పాయదశమున్ను కొండ్లవీడు, కొండ్లపల్లి, బెల్లంకొండ్ల, విని కొండ్ల, నాగార్జునకొండ్ల, మొదలైన దుర్గాలకు యేలుబడిమైసశీమ లాద్యంతిం నిపాశం చేస్తూవున్నారు. గనక ఆయాశీమలో గల ప్రజలందరున్ను సకలమును కొల్లయిచ్చి మిక్కిలి అందుడిమైన దుర్గాలు చేరినారు.”

—(రా. నా, పుట, ౯౦).

కావున దండయాశ్రయించు స్వల్పప్రజ, అసగా, బోయమూక శత్రుదేశములను కొల్ల గొట్టి ప్రజాత్యోభము గల్గించెడివా రనుట

నిశ్చయము. నల్లప్రజవల్ల రాయలు పడయుచుండిన ముఖ్యసేన ఇదియే.

ఈవైచర్యవల్ల దేలిన ముఖ్యసారాంశము లెవ్వయినగా,

౧. నల్లప్రజ లసగా బోయవాడు; దేహచ్ఛాయచే వారి కాపేరు వచ్చును.

౨. వారు రాజుపైస్యము దొకశాఖ. అమరిగాండ్రు, కైతరగాండ్రు, పాలెగాండ్ర వలె స్వల్పప్రజలును నొక ప్రత్యేకశాఖగ నెరిగి యుడిరి.

౩. వారి ముఖ్యకృత్యము, బాడిపట్టి సస్యము శత్రువుల గడి దేశములను కొల్ల గొట్టి ప్రజాత్యోభము గల్గించుట.

ముందు రానున్న యెట్టేటు

జీవితభీషం పాలిసీలపూర్వకముగా “నేషనల్” కంపెనీలో 65 వేల మందికిపైగా 11½ కోట్ల రూపాయల విలువగల యెట్టేట్లను పెంపొందించు కొనుచున్నారు. ఎందుచేతను? ఏలననగా “నేషనల్” నూటికి నూరుపాళ్లు నమ్మకమయినది. రక్షణ నొసగునట్టిది. పెట్టుబడులకు మంచిగిరి అని వాడు తలంచుచున్నారు.

భీమా చేయువారికి తగినట్లు మీరు పాలిసీ కంట్రాక్టుల నొసగడము. పాలిసీకొరకు దరఖాస్తు చేయుడు లేదా మా ప్రతినిధితో సంప్రదింపుడు.

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ

లి మి టెడ్.

హెడ్ ఆఫీసు : కలకత్తా.

నేషనల్ ఇన్సూరెన్సు బిల్డింగు
యెన్ ఫ్లెనేడ్, మద్రాసు.

కాంగ్రెసు మంత్రులు

ఇంకా సునకార్యము చేయుగాలి.....

ఇట్టి మూ మనసి!!!

“త్రాగుడు” పేరునును పదిగిరి, పాలకరు

దాగిద్రవ్యం సోలగంగాన!

“కుష్టువ్యాధి” అనేబ్రహ్మగర్భాని పొగడ్రోలి,

జనవాళు ఆ పదగు గాక!!!

జనసమైక్యం సంఘానికి నష్టం — సంఘవస్త్రాలు
స్వాతంత్ర్యాని, అడ్డంకులు కగా కి??

సమస్తకుష్టువులను రూపుమాపు చొప్పును వప్పటి
యట్లు తెగగుచేసేది 25 సం॥రముల ప్రతిష్ఠల మా

“తెప్పర క్కూర” — — —!!!

(Registered)

* మంత్రివరులు మమ్మిన్ని బాగా ప్రాశ్నహించాలి!

ప్రాంచీలు: — **లక్ష్మీ & కో,**

గాంధీనగరం, బెజవాడ. (Registered)

22 బ్రాజ్మీ,

పో.బా.నెం. 187 మదరాసు.

నాల్గేరు,

R. S. Post.

“అదీ లేకపోతే..”

కివికొండల వేంకటరావు

కొంగరసత్యచయంలో శరీరచ్ఛాయ అం దటివిషయంలోను నెత్తుగుపారుదల భాగ్య వంతులకు బీదవాళ్ళకు సరిసమాన మేమో కాని అతిన్న అంగరంగవైభాగాలున్నాయే అని ఎవరిని వారికే. ఆ తేడా పట్టవాసాల్లో మనీ సస్పెన్షన్ గా చప్పున్న కొట్టిని ట్రగవి స్తుంది.

ఒక పెద్దభవనం ఏ నాలుగు గంతుల్లో వుంటుంది — పై అంగశస్త్రమీద పూలతోట కూడా నెలకొల్పబడింది. ఆ భవనం క్కనో భవనానికి ఎట్టయేడటనో ఒక గుడిసె నిట్రాటమీద పోలిపోతూ వుంది అన్నట్టు తాటకు లెగిరి వెక్కిరిస్తుంటుంది. భవ నం, గుడిసె సరిగ్గా పూచే సూత్రప్రాయంగా, తనసీడ బయట అంతా ఆ గుడిసెమీదనే మోసి, ఆ గుడిసెలోకి గాలిగాని వెలుతురు గాని పోసికుండా చేస్తుంది.

అయితే ఈ వ్యత్యాసం చాలా చోట్ల ఆయా ఇండ్లలో నివసించే మనుష్యుల్ని బట్టి వచ్చివుంటుంది దనీ, కట్టడాల్లో లే దనీ, ప్రతిప్రతిపాదనకూ మినహాయింపు లుండక తప్ప దనీ, మనం అనుకునేట్టే, ఓగులాబి రంగుగోడలమధ్య మేడయందు లేడిడాక్టరు వొకామి విద్యున్నగరంలో కాపురంవుంటూ, ఆ మేడపరిసరాల్లో వుండే పాటకజనంమీద జాలిచూపులు బజపుటా వారికి కనచేత వైనంశలో సర్వేసర్వత్ర ఉచితంగా వైద్య

సాహాయ్యం చేస్తూ వుండేది. అజ్ఞానులకు ఆరోగ్యపంథా బోధిస్తూ వుండేది.

ఆమెపేరు కుముద్వతి. పేరు కుముద్వతి అని చెప్పి ముఖం చంద్రబింబంలా వుండక పోతుందా అని సూహించేరుకనక : ఆమె ముఖం కేవలం రాక్షసిబాగు వర్ణం. నవ్వితే మాత్రం ఆమెచుట్టూ వెన్నెల. ఓవేళ చంద్రు నిలోకూడా ప్రాధాన్యం వహించేది సలుపే అయి ఆనలుపు పొలుపుగా నవ్వడంలో పుట్టిందే తెలు పని వోనిశ్చితాభిప్రాయానికి రాగల్గుతూ, ఈమె ముఖం కూడా చంద్ర బింబమే ! అయినా మన కీకథలో ఆమె సాం దర్యంతో నిమిత్తం ఎంతమాత్రం లేదు. కొం దటి మతంలోకూడా నలుపురంగు బహూ కలుపుకోలుతనం గొలిపే మంచిరంగే అని.. అలాంటప్పుడు అందునుగుఱించి పూర్వ పక్ష సిద్ధాంతాలు చేస్తూ కాలయాచనం గావించుకునే కన్న, ఆమె కాశరీరచ్ఛాయ వుండడంవల్ల జరిగిన లోకోపకారం ఎట్టిదో కించిత్కథానకంగా వెంటనే తెలుసుకోవ డమే ప్రశస్తం.

కుముద్వతి నివసించే మేడ కెదురు గుండా రాజబాట కవతల “కిరోసీన్ డిపో” వొకటి వుంది. ఆ “డిపో” కాంపౌండు యొక్క లోపల్లో ఒక ప్రాకృతకుటుంబం వసి యిస్తూ ఆ “డిపో” నంటిపెట్టుకు జీవిస్తూవుం డడం కద్దు. కుటుంబం అని పెద్దది కాదు. ఒక ఇస్తోగు. మగడూ పెల్లాం! వాళ్లు వాళ్ళ

ద్వితీకే సరిసడా వోతాటాకు చుట్టుగుడిసె కుట్టు కాకారం వుండేవారు. వాళ్లకుటీరాన్ని అంటి, ఎక్కనే వొక నల్లతుమ్మమొలక పెరుగుతూ చూచేవాళ్ల కానవాలుగా కనిపిస్తుంది.

కుముద్వతి 'మొట్టమొక్కట్ల' తనచూపులా నల్లతుమ్మమొలకమీదనే వాల్చింది. ఆదికారణం దానిచాయ తనచాయను వొకటిగా వుండడమే! మఱి వన్నాకాలం నచ్చే సరికి ఆమొలకబెరడు నల్లని, ఎత్తం ఆకు పచ్చన, పువ్వు ఎనపువన్నె, యీలా మూడు రంగులు ముచ్చటగాచూస్తూ వానగాలికూ గుతూవుంటే కుముద్వతి తనమేడమీదనుంచి కొన్ని యేండ్లుగా దాన్ని తనకొంభానంతో తలపోసింది. రెండుమూడేండ్లు కడవనన్నక కమాను, ఆచెట్టు సరస నీకగుడిసె పుగదని, ఆ గుడిసెలో పామని లిరువురు దాంపత్యం కుదిరి నివాసంగా వుంటూ వున్నారని ఆమె తెలుసుకో కలిగింది. అప్పటికినే ఆమె వాళ్ల పేళ్లుగాని ఊళ్లుగాని పూర్తిగా కనుక్కోనే లేదు. ఊరికేనే ఆమె వాళ్లను చూడ్డాని కలవాటుపడింది.

వాల్లిద్దరూ బసివీ బసవయ్యలు. బసివి భార్య: బసవయ్య భర్త. ఆశ్చర్య మెక్కడున్నదంటే వాల్లిద్దరూ శరీరంయొక్క అసిత వర్ణంలో ఓరస్పరం వారిలో వారు తీసిపోక పోవడమే కాకుండా, కుముద్వతిరంగుకు గాని, నల్లతుమ్మ కుంచపుకై వారపు కొమ్మ వన్నెగ్గాని ఏ మాత్రమూ తీసిపోరు. కాటా నలుపువొడల్లు వాల్లిద్దరి యొడల్లును.

వారియొక్క వైదిక జీవనవిధానం కూడా అర్థం చేసికోవడం మనవిధి. బసవయ్య

గొడ్డలుచ్చుకు పుల్లులు పగలకొడతాడు. వాని గొడ్డలి బలువాయి, మహానిశితం. ఆ గొడ్డలిపడి మామూలు గొడ్డల్లిపిల్లలాగు ఏ నిల్లుకర్రతోనో నీరూరు కాబడింది కాదు. పిల్లని రోకటితుండు పచ్చి సాపు చేసి తరిమణిపిట్టి చిగ్గిట్టి గొడ్డలి అది. దాంతో అది పెంపుడు పగలగొట్టినా ఉకు లాంటి కాడిముక్క, ఇనుంలాంటి తాటిగుంగ అనుకోగడి. ధణధణ మ్రోగాలి. అలాడు ఏమ్రానియినా తోలుగడి గొడ్డలి మోసి లేచి నరికాడు. అలాగే, నుల్లి ఆ గినుంమూసి పెగడం ఉట్టిపెన్న. పిన్ని చెట్టు ఎంగట్టివచ్చిన్న అలాగడు పింగట్టల్ని తనగుడిసెపొరా పెరిగుతూ పున్న తుమ్మమొలక మునకు నున్నదిపు మూకీ భానంతో చేదవేస్తూ "బసవ! బసవ! వేన్నెల్లికుండ యిలం తే" అని అంటూపుగలే గిమాట మహాప్రసన్నంగా పోక్క చేగువ నున్న కుముద్వతి చెప్పిందే తాగుడు నీల నాలుగు చుండులు తీసివేసి "వీరీతెన్ వి పాకిన" యాడు. ఈ నా ప్రవాచయింగ. ఎంత మాత్రమూ అశీతయొక్క లేగ.

బసివి పెరిగిన కిరీసీన్ డిప్ కాంపిండు ఆవలకు నల్ల ఆ ఆవల పొడ్యట్టి కాచిన వేన్నెల్లికుండ మోసుకొచ్చి మగనినద్ద పెట్టి, వానిరొంటిమీద "పచ్చపచ్చ" పట్టేపోసి వాని వీపు తోముతూ పుగలే బసవయ్య అడిగేవాడు "ఇదేమి ఎన్నిప్రమ్మలు మోశావు?" అని—

అగీ వాళ్ల రోజువారి కుడలెచ్చు!

బసివికి నెలదప్పింది. క్రమంగా నెలలు నిండినాయి. అమ్మది నెలలూ పూర్తి అయి పదోనెలకూడే ఆక్రితంపున్నానికి చొర బడింది. ప్రస్తుత సాయంకాలం కూడా ఆమె కిరోసీన్ ప్రెస్సులూ డబ్బలూ నాలుగో అయివో ఎక్కడక్కడే సగంన్నుల యిట్లా దించి తన గుడిసె కొచ్చి సనమగనికి వేన్ను శ్లంధచ్చి తోమునూ పీపు మెచ్చింది. బస వయ్యి చచ్చి పొంగునూగూల తన భార్య ముఖా ముచ్చిగి కనుగొనుకుల్లోకి చూప కుంటానే, బసివి గుడిసెలోంచి కూడట్టు కొచ్చి, లోలోగుక్కల్లో కలుగులో పెడుతూ అంట: “బసి! మున్నా! నా కీనెల బార గాబుగా పున్నా” అని. బసివయ్య “అన్నింటికీ నారాణం మూర్తీ పున్నాడు” అని దాకలో కుండుకుని ఆంధ్ర చిహ్నచీకటిలో నీ ఎక్కడకో గొక్క- చీకెయినాడు.

ఒక గొట్టవ్యవస్థలో ఆప్రాంతం అంతా నద్దలెరిగి. బయ్య లేగు, గువ్వ లేడు. గుడ్ల గూబకూడే గుడి ప్రధానం అని అనుకొన్నట్టు ఎక్కడనూ మైకి వచ్చిన జాడలేదు. గబ్బిలాలూ కూడా నీలక్క- కెగిరిపోయినాయో గాని వాళ్లుగుడిసె ఎక్కకు వెళ్లిన అజపజ కానరాదు.

***

ఏకాకిగా కిరోసీన్ డిపోకాంపొండులో తన పొంతగుడిసెలో బసివి నొప్పలుడుతూ వుంటుంది. ఆకాశంమీదను “స్వర్గవిహారధీరయై” సాద్రసీలమేఘశకల ముందు కొత్తిగా ప్రయాణం సాగిస్తూ ఆగుడి సమీపనే ఆగడియకు నిలిచి అంధకారాన్ని నిబిడికృతం గావిస్తూ విస్తరించుకు పోతూవుంది. ఏవ్వలేదు, గువ్వ

లేదు. గుడ్లగూబకూడా గూడే ప్రధానం అని అనుకొన్నట్టు ఎక్కడనూ మైకి వచ్చిన జాడలేదు. గబ్బిలాలూ కూడా యేక్క- కెగిరి పోయినాయో వాళ్లుగుడిసె ఎక్కకు వెళ్లిన అజపజ కానరాదు.

***

కుముద్వతి సహజంగా స్త్రీ అవడమే కాకుండా వైద్యురాలుకూడా అయి వుండడంచేత పెరివారి మూలుగుగాని మొటగాని వినబడితే ఎంత నిద్రలో వున్నా ఏపుట సరిస్తూ వున్నా లేచి తెలిసికోవడం పరిపాటి.

తన మేడింటి గదిలో తాను కూర్చున్న సోఫాలోంచి లేచింది కుముద్వతి. “ఎవరా ఆ నొప్పలు పడేది?” అని వివేచన చేయ దొడగింది. బసివి అని నిధారణకు వచ్చింది. ఆమె తన గదిలోని ఎలెక్ట్రిక్ డీజిల్ స్విచ్ వేసి కిటికీ తీసి, కిటికీలోంచి బసివియొక్క దళకు టీరంమీదకు చూచింది. తనదీపపు వెలుక్కి తా నడ్డండకపోతే తిన్నగా వెలుగు వెల్లి ఆకుటిరమ్మిడ పడ్డమే కాకుండా, కుటిరద్వారం గుండా కుటిరంలోనికంటా ప్రసరిస్తూ వుండడం కనిపెట్టింది. ఆ వెలు గాలాగే అట్టేపెట్టి, కిటికీతలు పాలాగే తీసివుంచి, కుముద్వతి స్వీయసింహద్వారంబయట తాళంవేసికొన్న వై నిర్గమించింది.

ఆమె తిన్నగా బసివివున్న చాయకు వెల్లి ఆకుటింటివాకిట నిలబడి “బసివీ!” అంది. బసివి ఆక్రితందాకా చీకట్లోపడి వంస ద్దుకు వంచికాకు పడిందో, తదితర ప్రపంచానికి అగోచరం. కాని కుముద్వతి తన మిద్దె మీద లైట్ వేసికొన్న వెలుతురు గుడిసె భోకి జొరబారినప్పటినుంచీ, ఓ, గోగునార

నులకమంచం వాల్చుకు దానిమీద, కూర్చుండి పండి, పండి కూర్చుండి, బసిని నిసలు లేని ప్రసవవేదన పడుతూవుంది.

“అమ్మా” అని తన చనిపోయిన మాతృదేవతను స్మరించుకుంది. ఉత్తరక్షణమండే “భగవంతుడా! శ్రీ మన్నారాయణ మూర్తి!” అని కేకవేసింది. ఒక్క నిమేషం కూర్చుంది. మళ్ళీ “నాయనో! ఈ బాధ భరించలేనువోయి! ఎవరల్లా! అక్కడ?” అని ఎవరో చెంతనున్నట్లు అతిగా మతిలేని దానికిమల్లే నినాలాసం గావించింది.

గుమ్మందరిని కుముద్వతి రెండవశూరి “బసివీ!” అని పిలిచి “తో డెవరూ లేరు? మంత్రసానినన్నా కబురెట్టకున్నావు కావే?” అని సంభోధనతో వాక్యాన్ని మమైక్యంగానించి మిక్కిలి చనువుగా పలకరించింది.

ఆ పొకరింపు వినబడిందేమో బసివికి ప్రాణం లేచొచ్చినట్లయింది. కాని అప్పుడు ఎవరు పలకరించిందో గుర్తింపు కానలేదు. అట్టే మంచంమీదమనిషి మంచంమీదనే ఉసులుకోసం లేస్తూ, పెండనుంచి వేలాడుతూ వున్న ఒకానొక తాటినారయేచి నాసరాగా ట్టుకోవడాని కుద్యక్తురాలైంది. ఉద్యక్తురా లేతూ వొక్కకూ కెట్టింది. “ఒరే! మాంవా! నామాంవా! సమయాని కెక్కడికో పోయినావుగదరా! చస్తూ వున్నాను. నన్ను మళ్ళీ ప్రజల్లో పడేశే దిక్కు లేదటోయి! అబ్బ! అబ్బ! పగ వాళ్లకన్నా వద్దు యీ అరాటం” అని కూకలోనే మూకై తనలో తనే శాంతించుకున్న

మోస్తరుగా నిశ్శబ్దస్థాయికి వచ్చింది. మంచం మీద ఎదో వీలుగా తొంగుమగిది.

ఆకాశమ్మొగ మేఘం డబ్బడబ్బ ఉరిమడం ప్రారంభించింది. డబ్బడబ్బ ఉరిమిందంటే, ఉరిమిమగరు ముగగు మెరిసిన మెరిపుల్ని వేతే ఉరుగింద నవసరం లేదుగా! ఏమోపున కే యుమో జోధపడనంతటి ప్రజోధ గాపిస్తూ ఏతిన్ని గీతేవాతావరణం చినుకునైనా మేఘం అలుగుకువింటింది. “ఈ కనబడే కాదగినియొక్క సూదిమొన, ఆ కనబడే కాదగినియొక్క దిమ్మాకారింబోని కేలా ఏ గొప్పరు మాలమాలా సమకాలవయము నున్నని స్లగిచ్చుమాదిరిగా ఆనరించుకున్నావో ఆ సొజొన్నగనూ!” అన్న ఆశ్చర్యమే నిద్రపట్టింది ప్రతీప్రాణకే ఆరొత్తి!

అర్థం కానిదైనా, అధ్యాన్నయినా, అర్థంగా వున్నదనో ఏమో అవకాశంకేసి చూసుకుంటూ బసవయ్యా ఆచీకునేళ ఈ లేసుకుంటూ కరోవీన్ డిపో గేలుగుమ్మం దాటి తన గుడి ప చెంతకు వచ్చేడు;...

“సూరప్య ఏకోక చుక్కల్లెకోక”

అని ఎదోఎక్కడ పట్టబడిందో వో గాలిపాట విసిగేడు.

కుముద్వతి వాని రంగులం వాని గొంతు అరికిస్తూ, మానవనివరమాస్యాన్ని గుఱించి గిర్లింగా పర్యాలోచించ సాగింది. “అరే! వీనిభార్య పడరాని నొప్పులు భరిస్తూవుంది. వీడు ఎక్కడికో పోయి, తన కూడా మంత్రసానినన్నా పెంటపెట్టుకు రాకుండా వొక్కడూ తిరిగి వచ్చినాడే! వీనిపట్టింట దీపంగాని దిబటిగాని లేదు.

ఏతట్టు చూచినా కుమారవే కూసవే! ఇవీ! ఏమి నీని కీపాట! ఏమి వీని కీనిశ్చింత!” అని అత్యంత పిచ్చుపోయింది. లోలో మధ్య మధ్య పాటలో పాడమూహులన్న జడిమ నుడుపుకోని పంకోసంగాను కుముద్వతి అలా పాట పాడుచుంటూ నీనలించుకుంది. ఆవిడలింపులో ఆత్మయ మూలైన ఆభరణాలు రెండు కంకణాలు మూడు గాజులూ చప్పుడు కాగూ (రాత్రిపాట ఆమె కంకణాలూ గాజులూ పెట్టుకుంటుంది. పగలు సర్వసాధారణంగా ధరించుకుంటుంది) కుమారం మిక్కిలిగా చేయ నోసి పూడి) స్వస్థ ఆచన్న డణచి ఆనగలుగిస్తూ పాట చంపున ముడి వైచుకుంటుంది. — ముడివైచుకుంటూ “ఎవగు నున్నా?” అని అని నెలకొన్న అనలించేలాగ.

బసవయ్య ఆస్రన్నగు చికితుడైనాడు. కంకణాన్ని ఆకాశాన్ని చూచుకున్నాడు. కని పించకపోయినా “అమ్మగారూ! తంనరా? దణ్ణాలు. నీళ్లు! యిలా వచ్చా గేటి?” అన్నాడు. కుముద్వతి నోటనే “ఓరింటుగూ! కట్టపమూలన్న పెట్టాన్ని పిడిచిపెట్టి ఆలం పోనన్నారా! అదిగో ఆఅడుకూతు రీవ అకూ నెలకొచ్చిన కూయి ఇంకా దిగంతపు దిగువాయిన ప్రశ్నించుస్తూనే వుంది. పిను విను. ఇప్పుటిదేనా పాట అచ్చుకుతాలి కట్టిన దాన్ని కనిపెట్టి చూచు. దీపం వెలిగించు” అంది విశ్వాసయనాన ననదృష్టి నిగిడ్చి.

బసవ కింది పుచ్చినిగిలినదానిలా, పై సంభాషణ పోగ్ని అనుసంధించుకున్నదాని లా, చేయి విసిరింది తననిపేదసంజ్ఞ చీకట్లో కనబడక పోయినా, “అక్కలేదండమ్మా! వాణ్ణం అనకండమ్మా! బిడ్డ దుట్టినట్టన్నాడు” అని అంది.

కుముద్వతి గుండెలు దడదడ కొట్టు మిట్టాడినయి ఆనుడి వినడంతోనే. “పిల్ల జేడ వడం లేదు. చచ్చి పుట్టివుంటాడుకూడాను. ఓరి మొద్దూ! ఓరి మొఱకూ! నీవు మగవా డవు కావురా! దీపం వెలిగించు. అగ్గిపుల్ల గీయి! వేడెక్కించాలి బిడ్డకు” అంది కుము ద్వతి.

బసవయ్య చేతులు నులుపుకుంటూ “తల్లీ! యీ కిరోసీన్ డిపో కాంపౌండులో మేం కాసరం వుండీది, మేం పాటుపడిది అగ్గి పుల్ల వెలిగించుకోనిపద్ధతి కొడిగట్టే! నిప్పు చేసికోని వరతుకు లోబడే! దీపం పెట్టుకోని పాపాని కొడబడే తల్లీ! తల్లీ! రక్షించు! రక్షించు నిన్ను భగవంతు డిలా చూపిం చాడు మా కీరేత్రి దేవుడూ!” అని అన్నాడు నుడికారం పొడిగిస్తూ, పొడిగింపు లో బేలతనం వెలిబుచ్చుతూ, వెలిబుచ్చడం లో కాలయొక్క విలువ తెలిక ఏమరిల్తూ.

కుముద్వతి కా తరుణమందు వాని మనినీ మన్ననా కావాలి? ఆమె వానిని విసివిననిదానిలా గ్రమనిస్తూ “యీలోకంలో బ్రహ్మ మీ యిరువురి దంపతుల్ని జ్ఞాన మార్జించుకోని పద్ధతిని అవతరింపజేశాడు అను! కిరోసీన్ డిపో యజమానిమీద నెపం మోపుతా వెందుకు? అగ్గిపుల్ల గీయరానో పద్ధతి నంటా వెందుకు? ఆలారా! ఆమంచర యీ వెలుగులోకి పట్టు!” అని పిల్లాతల్లీ వున్నమంచం తానూ బసవయ్యతోపాటు సాయంపట్టి, మెల్లిగా దించింది, — తన కిటికీ గుండా వచ్చి పడుతూవున్న విద్యుద్దీపకాంతి బిడ్డని నాభీకమలంమీద పడేటట్టు : స్వకీయ సహజకవోష్టర క్షరాగాంకితము లైన మెత్తని అరచేతు లా శిశువుమీద అరచింది. కుము

ద్వితీ నిసువును నిమిరింది. బొండ్లుకాజ్ రాచి తల్లి నెత్తురు పల్లలోనికి ధారాళంగా ప్రసరింపగానేటట్టు పొడుగుతూ గీచి కొంత పరిశ్రమ గావించింది. వై ఆకాశం ఆమెకు తోడ్పాటువుతూ, కంచు అరివేణుమోగింపులూ, పిస్తలిపల్లెం వాయింపులూ ఉత్తమింది. బిడ్డడు ముజ్జగాలకూ బ్రహ్మాసుందరగలిగేటట్టు కేరమన్నాడు. ఆగలే. కేర కేరమన్నాడు. పట్టరాని ఏడు పేడ్చాడు.

“బసవయ్యా” నీవు అదృష్టవంతుడివోయి!” అని కుముద్వతి తాను తన ముని నెప్పడూ తాళంచెవుల్లో పాటు పూచుకునే శస్త్రుచికిత్స సంబంధమైన పరిశుష్టల గురికీ తీసి, బొండ్లుకోసి, తగు దారాలతో ముడివేసి “నీనీళ్లూ నిప్పలూ నీవు చూచుకో ఇంక” అని తెలతెలవారుతూ పుగుట వచ్చి తన యింట విశ్రాంతి పొందింది.

***

ఏడేనిమిది నెలలైనతరువాతి సంగతి యీవైని విలిఖించేది. నగరంలో ఒక ఉపన్యాసకురాలు స్త్రీజనానికి అతిగంభీరంగా పువవ్యసినూ వుంది. ఆసభకు బీదాసాదా అన్నిరకాల ఆడవాళ్లూకూడా వచ్చి కూర్చున్నారు. లేడీడాక్టర్ కుముద్వతి అధ్యక్షత వహించింది - బసివి నానాటికీ పూర్వంకన్న లోకజ్ఞానం అంతో ఇంతో శ్రుతపర్చుకుంది. కాని పేదరాలు కావడంచే మాట చాకచక్యమే చూపించగలిగేది కాని కట్టుపెట్టుల్లో ఎప్పటి చొప్పు ఉప్పు లేని ముప్పొద్దు బతుకే.

బసివి క్కలిగిన కుట్టు డేడేనిమిది నెలల వాడైనాడు. ముద్దుగా బొద్దుగా పెరిగి చాయలో తల్లిగ్గాని తండ్రిగ్గాని చిరుదియ్య వన్నట్లు పాకుతూ డేకుతూ కనబడేవాడు.

ఆ బిడ్డడికి మెల్లో ఆకాశసీలస్పృసల పే రొహటి వేసి ఆబిడ్డెట్లెత్తుకు బసివికూడా ఆసభకు వచ్చి సభామధ్యమందు కూర్చుని ఉపన్యాసకురాలు చెప్పేముక్కలు నాలుగూ చెప్పిని పడేసుకుంటూవుంది.

ఉపన్యాసకురాలు చివర మఱచిపోరాని ముఖ్యాంశంగా యీ వాక్యా చెప్పింది. ఇంకా పూర్తిగా చెప్పలే. “మీరు వెలుగు కోగనిపిందలిలో నీపించేటప్పుడు (అనగా ఆమె అభిప్రాయం వెలుగు అంటే నిజ్ఞానం అని) మీరు మనుష్యజాతి సంఖ్య పెరగనివ్వరాదు. మీకు పిల్లలు పుట్టేని మీరు మీమీ మగ్గుచేత ఎంతమాత్రం చేయించుకోకూడదు; అనగా ఏమి? మనకు సాభోగ ప్రక్రియ సమీపదనాలి!” అని భిచ్చిశంగా గూర్చిరించి చెబుతూ వుంది.

అట్టి రసకందాయపట్టులో బసివి తన పిల్లిడి సమేతంగా వైకి లేచింది “ఓ ఉపన్నా సమ్మగానూ! అసీ లేకపోతే మీం నచ్చి పోతాం పిల్లీ, ఈ అంధకారబంధురంలో పడి. పల్లీ! మాకు భాగ్యభోగ్యాలు లేనేలేవు. అవైనా వుంచండి” అని సమస్కారం చేసింది. ఉపన్యాసకురాలు గుడ్లెట్టచేస్తూ “అదంటే?” అంది. బసివి “మగవానిప్రేమ! మగవాని పరీమళం! మగవానిఅండ!” అంది.

సభంతా నవ్వుతూ కరతాళధ్వనులు గావించి లేచారు. బసివి చంకనున్న బుడు తడుకూడా తన చిట్టిచేతులు కట్టుకోబోయి నాడు కాని వాని చేతులకు వాని మెడలోని పూసలదండ అడ్డొచ్చింది. అయినా వాని కరతాళధ్వనికి ప్రత్యామ్నాయంగా వాని మీది మహదాకాశం సరళంగా ఉజిమింది;

అందఱూ పైకి చూచేరు. ఆసభమీద ఒకా నొక చల్లని మొయిలు నిరంతరయానం గావిస్తూ కుముద్వతిమీద అమృతపు చినుకు కురిసింది.

సొప్పండి!” అంటూ వెకిలి నవ్వులు నవ్వు కుంటూ, బిడ్డని పెదవులకు తన చేపొచ్చిన పాలిండ్లందిచ్చుకొంటూ “సెలవు తల్లీ”! అని వెల్లిపోయింది.

కుముద్వతి బసినియో “నాటికి నేడు విన్నాను మళ్లీ సీ గొంతు బసివీ!” అంది. బసివి “అవునంటారా! కాదంటారా! అగ్గి పుల్లూ లేక అసీ లేకపోతే చచ్చిపోమండీ మేం.

బసివిబిడ్డడు తనను వెనుదిరిగి చూస్తూ వుంటే కుముద్వతి అభినందనపూర్వకంగా “రా! రా” అంది కాని వస్తాడా? కావా లంటే కలుగుతారా బిడ్డలు?

వేలకొలది

కరుణ భార్య సుఖ

బి.రెడ్డి. అండ్ కో

ప్రొడ్యుటరు జి.వి.రెడ్డి

భస్మ-రానంద యోగిపుంగవునినే ప్రసాదించబడి

60 వేల లోగులకుపైగా ఆరోగ్యమిచ్చిన ఆదిసంస్థ.

“అ స ను కం పె నీ ఏ షో తెలుకోండి”

డా.భీక ప్రకటనలకు, నకలుమందులకు మోసపోక మాతో సలహాచేయండి.

స్త్రిసుధ

స్త్రిల సమస్త గర్భాశయవ్యాధులకు.

మైల సరిగ కాకుండుట, ఋతుశూల,

తెలుపుబట్ట, మైల అధికముగ అగుట

మొదలగువానికి దివ్యామృతము. 1 నెలకు 1 తులం రు 8/-

బాలసుధ

బాలర సమస్త వ్యాధులకు.

అజీర్ణము, జలుబు, దగ్గు, జ్వరము, విరేచననగ

అనేకవర్ణములుగఅగుట, విరేచనమువాసము

అగుట, పోతపాలవలన కలుగు జబ్బులు

మొదలగువానికి. 1 నెలకు 50 మాత్రల సీసా రు 1/-

డాక్టరు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి, బెజవాడ.

ఫల తు తి

దామెర రాజగోపాలరావు

నిన్న రాతిరి లేత వెన్నెలు నిరి స
పువ్వురాగకాంతు లొలుకబోసినట్లు;
హాయిగా విహంగములు కులాయమును
బెదరు తొణకని గాటంపు నిదర మునిగి;
విరుల నెత్తావి మొత్తాల బరువు మోసి,
అలసటను పోలి, సుప్త పత్రాభి నోదగి,
సుంత కనుమోడ్చగాబోలు శాంతి కుసుర
మధుర మలయ సమీరకుమారమూర్తి!

ప్రేమమయి నిశాసఖ శిశిప్రియునితోడ
ప్రణయ కలహాన కంఠహారములు ప్రసించి
పారజల్లిన మాక్తికవారమట్లు
గగనవీధి నెల్లెడ తారకలు రహించ!

ప్రేయసియు నేను వాహ్యాభి వెడలినాము,
విమల కోమల క'ముదీ వీధులంట;
అరుగుచున్నంత నాప్రియురాలు చెంత
కొలని కొలువున వికసించు కలువ జూపి,

ప్రియతమా! చూచితివి, 'సి? ప్రేమ తోడ
మన రహస్యభ్రమ సమాగమమ్మునేళ,
ఈ కొలువి కలువన కొని నాకు, నిసట,
సపు కాశ్య-గా నర్పించినావు నాడ;
మరల సేగేయు నిదటనే కిరి స కలువ,
కొలునితో పోయి గ మరలకొనుచు' సనిమ;
నన సేగేయు మరల నెట్టని నేను

ప్రియతమా! నీకు కాశ్య-నర్పిండు నెట్టి;

* * * *
* * * *

'ఈ రజన భృమున శయనించి శశిశి
గువు కలువ లేని గాథ సుఖంబు తెలిసి,
అలగు గోయ నిద్రాధంగ మగునో, పోయె!
లేకవలగు, ప్రయా!' యని యాపె నన్ను!

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు*

నండ్లూరి బంగారయ్య

౧

ప్రసిద్ధి పొందిన మాహాత్మ్యము అగుదుగ గన వచ్చును. “మూలపుకొంపలు సుశుభ్రు” అను సామెతగ కొంచెగు ప్రసిద్ధిప్రభులనులయు గూరమునుండి చూచినపు డున్న మొగ్గగము నాగిలో నిత్యము మెలగునవకాశము లభించినవనుక నుండెను. అదివరకు మనకు తెలియని యవలంకము నొన్న గోరె రింది “అదే! మూలపుకొంపల మిర” యనిపించును.

కాని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారిగూడ నన్ని నో నేర్పము చేసినకొలది మనకు గొరవ మధకమగును. “సింహాత్రిమము” అనునాగ్ర సముద్రాయ నాటికి వారిలో నాకు పరిచయమునాగ్ర మే యుండెను. ఇదివరకేను రాజులు హిందూవరకు మీ నివాసముగ నేర్పగనుకొనుటచే నాలుగుసంవత్సరములనుండి వారిలో కలసిమెలసి తిరుగు నవకాశ మిక్కడు లభించెను. ప్రతినడు అగమపరమ మొకటి రండుగంటలయినను వారిలో “నిష్టాగోష్ఠి” సలుప కున్నచో మనస్సులో నొక

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు

విధమున దిగులు. పృథ్వీయమున నొకవిధమయిన జలితి తలచూపును. ఈ నాలుగు సంవత్సరములలో వారి చరిత్ర మును గాఢముగ తరిచిచూచితిని. తరిచినకొలది దాని శోధ పెరుగుచున్నదిగాని తరుగుటలేదు.

౨

చిలకమర్తివారిలో లోపములే లేవాయని ప్రశ్నించుకొని రంధ్రాశ్వేషకు లెవ్వరయినను వారి చారి త్రమును సూక్ష్మదర్శినీయంత్ర సాహాయ్యమున పరీక్షించుటకు పూనుకొన్నను వారిలో లోపములుగ గానవచ్చు లక్షణము లొకటి రెండింటికంటె గానరావు. సూక్ష్మముగ విచారింపబోయినచో వానిని లోపములుగ గణించుట సమంజసమా కాదాయనుప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పటకూడ కష్టము.

ఈనడుము నొకసారి వారు జీవితములో తాము గడించిన ధనమునంతయు లెక్కచెప్పబోగా లక్షరూపాయలకు పయిగా తేలినది. శ్రీ పితాపురముమహారాజా వారికి లక్ష్మీనరసింహముగారి సత్ప్రవర్తన మన్నను రచనా కౌశలమున్నను గౌరవము మెండు ఎప్పు డిచ్చిననేమి వారు ఇంచుమించుగ నలువదివేల రూపాయలవరకు నిచ్చియుండురని లక్ష్మీనరసింహముగారే నాతో చెప్పిరి. రాజులయొద్ద నుండియు జమిందారులయొద్ద

నుండియు అపారమైనధనము గ్రహించుట మనకవుల కాచారమేగాని పుస్తక విక్రయమువలన లక్ష్మీనరసింహముగారు సంపాదించినంత ధనము సంపాదించిన కవు లింతవరకు మనవాద్యయమున లేనేలేరని చెప్పవచ్చును.

* డిబ్బదిరెండవ జన్మదిశోత్సవమున కుద్ఘోషపడినది. — సం. బం.

ఒక్కొక్కపుస్తకము ఎనిమిదితొమ్మిది ముద్రణములకు తక్కువ పొందలేదు. వాతశాలలలో సహాయగ్రంథములుగ నిన్నమొన్నటివరకు వారినవలతే నిర్ణయింపబడుచుండెడివి. పతనీయగ్రంథములుగ చేయవలసిన యగత్యము లేకుండకూడ ప్రబాదరణము వానికి మెండుగ నుండెను. ఈవయస్సునగూడ ఇంకను కష్టపడి గ్రంథములు వ్రాయుచు ధన హాగ్నించుచునే యుందురు. ఇప్పటికిని రాబడిపన్ను చెల్లించునంతటి గూడాయము వారి కున్నది — అయిన నేమి? ఈయార్జున మంతయు నేమయిపోవుచున్నదోగాని యావార్గమున సయితము వారికి దారిద్ర్యదుఃఖ మనుభవించక తప్పటలేదు. ఎప్పటి కప్పుడే చేతకానులేనివానివలె నిబ్బందిపడక తప్పటలేదు.

మరల వ్రేలుపెట్టి చూపుచున్నను ఒక్కదుర్వ్యసనము వారికి లేదు. పెద్ద పెద్దవానిమాట నటుండనిండు చివరకు పొడుముసీల్చుటగాని, చుట్టగాల్చుటగాని వారి కభ్యాసములేదు. రెండుపూటలను భోజనముతిప్ప నిగు తిండియైన నలవాటులేదు. శరీరతత్త్వముకూడ మంచిది. శాశ్వతమయిన వైకల్యము లొకటిరెండున్నను చీటికి మాటికి “పప్పు దిన్నచో వైకల్యము, చారు వ్రాచినచో వైకల్యము” అను తత్వముకాదు వారిది. అయినప్పుడాజ్ఞించినగన మంతయు నేమయిపోయినది? హృదయము నవసీతమువంటిది. అనాథులకు సాయము చేయుటలో వారిగనము హరితకర్పూరమువలె కూరించి పోయినది. “నాదగ్గర నున్నప్పుడిచ్చివాను. ఇప్పుడు నేనే యిబ్బంది పడుచున్నానుగదా! వారికర్మము వారిది” అని (యీనాడుకూడ) సరిపెట్టుకొనలేదు వారు. ఎక్కడనయిన అప్పు తెచ్చియైనను సాయము చేయవలెను. ఈహృదయ మార్గవమును లోపముక్రింద గణింపవలెనా? గుణముక్రింద గణింపవలెనా?

3

ఒక్కబంధువుల విషయముననే గాదు. ఎరరిబ్బందిపడుచున్నను “అయ్యో చూచి యూరకుండవలసి వచ్చుచున్నదే. సాయము చేయలేకపోవుచున్నానే” యని వారు పడుపరితాపమునకు మేరలేదు.

గీదవిద్యార్థులకు స్కూలుజీతము నిప్పించియు, ఇచ్చియు — నిరుద్యోగులకు ఉద్యోగము లిప్పించియు, ధనికులయిన తమమిత్రులతో చెప్పి — యవస్థపడుచున్న కవులకు పంకినలకు — ధనసాహాయ్యము చేయించియు తుదకు వీనియు పీలుపడినినో సభాయుగామున వారిని ప్రశంసించి ప్రసిద్ధి గల్పించియు — ఈ తీరున నేవోయొక సాయము చేయిననే వారుంటులేరు.

సాధారణముగ కవులలో గనవచ్చునసూయ వీరి కడ లేదని చెప్పవచ్చును. తమకంటె సున్నవారును అభివృద్ధిలోనికి రాదగినవారును అనునాశ్చర్యమునేవకులను మెచ్చుకొని వారికి ఉత్సాహముగల్పించుటలో నంతగ విశేషము లేదు. తననో శుల్కముగ పరిగణింపబడ నంతవరకు ఇతరులను మెచ్చుకొనునణమును కొంత వరకు మనము మరికొందిగుకవులయందును చూడవచ్చును. శుల్కము మనసాగ మెచ్చుకొని గౌరవించుట యందే యోదాగ్యము నిరూపిత మగుచున్నది.

పానుగంటివారి కేదయిన సన్మానము గజము పెండ్రవరములో చేయింపవలెనని వీరు తమయొగంత రంగిమిత్రులను ప్రబలముగ ప్రోత్సహించుట నాకు దలియును. “గయద్యమును చివరకు ఫలీపకపోయినచో అది వానిలోపము కాదు... అంతేకాదు. నమక నితాపురములో పానుగంటివారి డెబ్బవజ్రస్యదనోత్పవము జరుపవలెనని ఈ ఉత్సాహులారిగులకు కొందరు గయవకులు తలపెట్టినపుడు దేగానులో ననాగోగ్యముగ నున్నను వీరు దాని కధ్యక్షత వహించుట కొప్పుకొనిరి. అధ్యక్షత వహించినత్రయవలన ననాగోగ్య ముఖిమయి వీరు తరువాతి ఎంతో బాధపడుటకూడ నాకు దలియును. ఇప్పటికిని పానుగంటివారికి జరుగుచునరీతిని సన్మానము జరుగ లేదే యనుచింత వీరి కున్నది.

కవులలో నమాయకంటెను తరచు గనవచ్చు నవలక్షణము అహంభావము. నిన్నగాక మొన్న కన్నులు తెరిచి గణములు నేర్చుకొనుచు తప్పులతిడిగీతపద్యము లల్లుచున్న బాలకవి! నైతము నన్నయ తిక్కనలతో సహా ఆంధ్రసారస్వతమున తనతో సమానముయైనవని లేడను నభిప్రాయము — నలుగురు పిచ్చివానిగ పరిగణింతులేమాయని పైకి బ్రకటింపకపోయినను — లోలోపల మన

స్వల్పానయన నడిగియుండును. తనతో సమానుడు ఇంకొక డున్నాడని యంగీకరించుటయే దుర్బుటమైనపుడు అధికు డున్నాడని యంగీకరి చుట అసంభవమని వేరే చెప్పవలెనా?

ఈనూత్రము లక్ష్మీనరసింహముగారిపట్ల వర్తింపదని నేను వనస్పాక్షిగ వచింపగలను. నిజమునకు లక్ష్మీనరసింహముగారి గ్రంథముల కున్నవ్యాప్తి ఏయితరాంధ్రగ్రంథములకును లేదు. ౧౯౨౧-వ సంవత్సరమున ఆస్పటికి గయోపాఖ్యానము దెబ్బదియైదువేల ప్రశంలు కర్పయిన వని ఓరు నాతో లెక్కచెప్పిరి. ఒక్కగయోపాఖ్యానము మాత్రమే గాదు - నాటకములలో ప్రసన్నగూడవము, పారిజాతాపహరణము, చంద్రహాసము మున్నగువానికిని నవలలో హేమలత, అహల్యబాయి, రామచంద్రవిజయము, కర్పూరమంజరి మున్నగు గ్రంథములకును ఇంచు మించుగ గయోపాఖ్యానమున కున్నంతవ్యాప్తియు నున్నది. — ఒకప్పుడు వీరిపుస్తకముల కున్నవ్యాప్తి పూర్వమందుగాని ప్రస్తుతమందుగాని ఏయితరాంధ్ర గ్రంథమునకు లేదన్నచో అతిశయోక్తికాదు. “అల్లుడారమ్మని”, “అరగినాడను కొండంత గూళతోడ”, “ఆడచున్నవాడె యభిమన్యు డలనోక”, “కడచునె యెన్నడైన” ఇత్యాది వీరిపద్యములు బండిదోలకొనువాడు, పక్షపులనుగాచు కొనువాడు మొదలుకొని నటశేఖరుడు, నటచక్రవర్తి వరకు నందగును పఠించి యానందించువారే. ఇంత ప్రజాదగణ మున్నందులకు మరియొక కవికయినచో నెంత తలతిరిగిపోయి యుండెడినో! ఇట్టిచో కొందరు మిగులు వీరికి “కవిచక్రవర్తి” అనువిరుదము చియ సంకల్పింపగ “ఆటడుదమునకు నేను తగను. నాకు ఏ విరుదులును నలదు” అని వీరు వారిందిరి.

ఈసందర్భమున వ. సు. రాయకవిగారిపయి వీరికున్న గౌరవమునుగూర్చికూడ వాక్రవ్యవలసి యున్నది. — కాఖ్యాభిమానమును పురస్కరించుకొనియు వాదాభిమానమును పురస్కరించుకొనియు వాద్యయ విమర్శనము విజృంభించుచున్న యీదినములలో “గుణా

పూజాస్థానం గుణిషు న చ లింగం న చ వయః” అను వాఠోక్తి నాచరణములోనికి దెచ్చు లక్ష్మీనరసింహము గారివంటి సజ్జనులను తలంచుకొనినపుడు ఏయాంధ్రునికి గర్వ ముదయింపకుండును? నిజమునకు వ. సు. రాయకవిగారి గ్రంథములలో — భక్తచింతామణి, వేణీ సంహారముతక్క — తక్కినవాని కంతవ్యాప్తి లేదు. వానికయినను లక్ష్మీనరసింహముగారి గ్రంథముల కున్న వ్యాప్తి లేదు. అయిననేమి? “ఒకశతాబ్దము ఈ మధ్య సుబ్బారాయడుగారితో సమానమైనకవి లేడు” అని సభాముఖమున వీరు పదేపదే ప్రకటించుచుండురు. తన కంటెను, తనకు గద్వరచనమునను సంస్కరణోద్యమ మునను మార్గదర్శకుడయి ఆధునికాంధ్రవాద్యయ నిర్మాతయని చెరువడిసిన వీరేశలింగముగారికంటెనుకూడ! స్వతంత్రకవిత్వమున సుబ్బారాయడుగా రధికులే యని వీరు తరచు నాతో చెప్పుచుండెడివారు. ఈ యభిప్రాయమున సార మున్నదా లేదా యనుట మన కప్రస్తుతిము. చిలకమర్తివారి నిరహంభావశీలమునకు మాత్రమే అది మంచియదాహరణము.

వ. సు. రాయకవిగారి చిత్రపటమునురచించువరకు వీరు గుండిమెడ సుబ్బారావుగారిని నిలువనీయలేదు. దానిప్రదర్శనోత్సవము జరపువరకు నన్ను నిలువనీయ లేదు. సహస్రమాసోత్సవముకూడ వీరిప్రోద్బలముననే జరగినది. ఆ యుత్సవము జరగువరకు సుబ్బారాయడు గారు జీవింపలేమో యని వీరు పడినయాందోళనము, ఆ యుత్సవము జరగినచేనుక వీరు పొందినయానందము చూచితీరవలెను. “ఇక మనకు ఏ బెంగయును లేదు. సుబ్బారాయడుగారికి జరుపవలసినఉత్సవము లన్నియు జరపితిమి” అని వీరు ఎన్ని పర్యాయములు సంతోషించి రో లెక్కచెప్పలేను. ఇట్టిసౌజన్యనిధికి నిలయమైన రాజమహేంద్రవరమును ఆంధ్రదేశమును ధన్యములు గదా!

౪

లక్ష్మీనరసింహముగారి రచనములకు వాద్యయ మున నెట్టిస్థాన మీయదగును? అనుప్రశ్న మీవ్యాస

మునకు అప్రస్తుతము. వారి సహవాససౌఖ్యము లేని వారికి దెలియని యంశములను మాత్రమే కొన్నిటిని ఇట నూచింతును.

వారితో నొక్కనియసము గూర్చున్నను వారి ధారణాశక్తి యద్భుతముగలవును. వారు సంస్కృతమును శీతావనిశ్చము వచ్చినవనకనే శేష్యుకొనిరి. ఏళ్లొకమయినను వినికివలన కంఠతిః పట్టవలసిందేగాని చూచి చిరువుటకు కలులేదుగదా. అట్టిచో వేసకునేలు సంస్కృతశ్లోకములు - కాళిదాసు భవభూతి మున్నగు మహాకవులవి - వారు కంగ్రష్ఠము గావించుకొనిరి. ఇక వారికి వచ్చిన తెలుగుపద్యముల సృష్టికు పరిమితియే లేదు. ఇంతకాదు తమన్నేపిఁజూడలో నెవరియింట నేకభికార్య మెప్పుడు జరిగినదో, ఏదేపిల్లలు ఎప్పుడు పుట్టిరో లేదీవారిగా చెప్పగలరు. హిందువుల చారి త్రమునందలి లేదీలనుగాని కాంగ్రెసుసభల లేదీలను ఆలేదీలను అగ్ర్యతమహించినవారిశేర్లను గలగల గ్రుక్క దిప్పకొనకుండ వారు చెప్పనపుడు ఒహవివోదముగ నుండెను. కందుకములను పైకి క్రింది ఎవర వేయచు క్రిందియ గారడీవానివలె వీరి ధారణాశక్తిని ప్రదర్శించుచు ఇతరులను ఆశ్చర్యమన్నులనుగా జేయుచుండురు.

వీరికడ ప్రతిభకంటె ధారణయే అధికమేమో యని నాయనుమానము. ప్రాచీనకవులగుర్చి ముచ్చటింపవలసి వచ్చినపుడు ఆకవుల లోపాలోపములను గాని ప్రశ్నోకలక్షణములనుగాని వీరు గ్రహించిరో లేదో చెప్పటకు వీలులేనంతటి యుత్సాహముతో ఆయా కవితావాహినులలో జలక్రిడ లాడుచుండురు.

ఇటీవల ననవోయోద్యమము వచ్చినననక దేశమున నెక్కడ చూచినను తెనుగులో మనోహరముగ నుపన్యసించువారు గనవచ్చుచున్నారుగాని మంచిన్నతనములో నుపన్యాసకులనగ చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహముగారే యనునంతటివాడుక యుండెను. నేను మొట్టమొదట వీరియుపన్యాసమును ౧౯౧౬ లో కాకినాడ బ్రహ్మసమాజవార్షికోత్సవసమయమున వింటిని. అప్పుడు దానికి 'నయాగారి' జలపాతమునకువలె నొక్కటే వేగము. ఇప్పు డావేగమును తగ్గించి సభ్యులందరు తాము

చెప్పినదానిని గ్రహించుదగినధోరణిలోనాత్రమే నూటాడుచుండురు. నడుమ నడుమ హాస్యరసపూర్ణములయిన కథలతో నొపయమునకు సంబంధముగనే మాటాడుచుండురు, గాని దొంకతిరుగుడిగ నుపన్యసించుపద్ధతి ఈయనకిది నేదు. చిక్కని యంగ్ పొంగవిభజనము నూడు నుండెను. ఎటువచ్చినను వానిలో నేర్పొనడిగిన భావగాంభీర్యము గాని కళాసౌందర్యముగాని కానరావు.

సాధారణముగ కవులు గొట్టెగూబలవలె జనసంఘమునకు దూరముగ నుండురు. నలువురిలో గలవిమెలసి యుండుటకు వా నిష్టమగు. "ఎడదివి గ్రమునకు వారే నీనానాన" లనినట్లుగ వారియ సభివాసమున్నవాగళగో వారియింటికి పోయి సంభాషించవలసినదే. అది యయినను వారి గూత్తుట్లాఘాత్సర్యముగ నుపన్యాసములకు తలయొడ్డి తలచూలడవలసినదేగాని మా గమటాడినదో బ్రదుకజూము. ఇతరు లెప్పు యినను మాటాడుచున్నపుడు నీచితో వీని గూ నంగింపగలక క్రికూడి కవులకు లగుదు. లక్ష్మీనరసింహముగారి లగ్నము లన్నియు కినికి విషోదములు. ఆయనకు స్వగ్గుకు పోనిదే నిద్దుగపట్టుకు. హిందువును జనునలడి వారి యింటికి ఇంచుమించుగ వైలుదూర మున్నది. అంగక్షకల్యముచే నడిచుట గంతకట్టుముగ నున్నది ప్రతిదినము వారు నడిచి సమాజమునకు వచ్చువాడు. వా గెన్నడును అసభ్యముగ మాటాడరు. ఒకశత శతకు లక్షలయిన నసభ్యముగ మాటాడినను దానికి సహించుకొనియయిన మానవసాంగత్యము నలదిలి మగ్గువును గ్రోలుచుండువారు.

కీలేశలింగముగారి చరిత్రమునందువలెనే వీరి చరిత్రమునందుకూడ విగ్రహ పెక్కడుగ నున్నది. తక్కినకవులవలె కలతయైనమాత్రమే ఆశ్రయించుకొని యూరకుండక విద్యాసంఘము నిర్మించుటయందును, పంచమలన బాగుచేయుటయందును బ్రాహ్మమతమును ప్రచార మొనర్చుటయందును, "దేశమతి", "మనోరమ" మున్నగుపత్రికలకు ప్రచురణకర్తలయి ప్రజలలో వాఙ్మయాక్యరుచి కళభక్తి పెంపొందించుటయందును - ఆత్మోత్సాహముతో జనికేసి ఎన్నో కష్టములకు లోనయిరి. వీలేశలింగముగారు రాజకీయములలో

సాధారణముగా సర్కారుపక్షము. అట్లుగాక వీరు “వంజేమాతరము”దినములు మొదలుకొని ఇప్పటివరకు ప్రజాపక్షవాదులు. అయితే వీరేశలింగముగారికిని వీరికిని స్వభావముగో నొకపెద్దతారతమ్యమున్నది. వీరిస్వభావము వారిస్వభావముకంటె మృదువు. అందుచే నెవరియింకను కొప్పించుటకు వీరు నవదీయుచుండురు. వారివలె వీరు చెగఁగలుకారు. ఎంతటి యున్నతస్థానము నాక్రమించునానినయిన నుంగమొడుట యాలనాడగల శక్తి వారి కుండెడిది. అందువలననే చాగు సాధించగలిగినంత కాగ్యసాధ్యమును వీరు సాధించలేకపోయిరి.

వారి కేగ్గవనింత ప్రబల శత్రువర్గముకూడ వీరికి లేదు. — ప్రజాసంగమును సంపాదించుటలో వీరి స్వభావముగో నొకపెద్దతారతమ్యమున్నది. వీరి హేతులను సంపాదించుటలో వీరికున్న పాండిత్యము అపురూపము. ఒక్కచోట చక్కననుచు నొక నానినయినను జ్ఞాపకముంచుకొని ఎప్పుడు కలగకొన్నను తనంతతామే యనురాగము తొలకొన నట్లు సంగ్రహించుచుండురు. హిందూనాటక సమాజమును నడిపించుటకు తొట్టించిన “నాడీలు”మొదలు కొని శ్రీకృష్ణలీల వరకు, విశాఖరము మహారాజు వాగు, గొల్ల ప్రకాశముసంజయగారు మున్నగు సంస్కర్తలు, జమాలగారు, శేఖరాసురులవరకు నందరు వీరికి మిత్రులే. అంగరీయమును అనురాగముచూపుచు ఎవరి మనస్సును కొప్పించుటకు నూటాడుమాధుర్యము వీరిస్వభావమున నున్నది. అట్లని తా మేర్పరగ కొనిన నియమముల నుల్లంఘించుటకొని నూటలగా నసభ్యోక్తులకు దిగుటగాని ఎప్పుడును గానము. మిత్రుల ఇండ్లలో జరుగుచుండులకు దయచేసినపుడు వీరిపక్షిని గూర్చున్నచో వీరి ఇష్టాగోష్ఠి. ఎంతమనోహరముగ నందునో బోధపడును.

౬

నా కేదెప్పునిరెడల జన్మదినోత్సవము సంతాప హేతువుగ నున్నదికొని సంతోషహేతువుగ లేదు. ఒక్కొక్క జన్మదినోత్సవము వచ్చినదనగానే వీరిసహవాసభాగ్యము మన భుక్షభవింభదగినకాలమునుండి

ఒక్కొక్కయేడు తరిగిపోవుచున్నదనిన మాట. వీరు నాపయి గురియుచువచ్చిన వాత్సల్యమునకు వడ్డీయినను ఇంతవరకు నేను జమకట్టలేకపోతిని. జమకట్టుటకు శక్తిగాని ఇచ్చగాని రెండును లేవు. కానిండు, ఈ ఋణము జన్మాంతరమునకుగూడ నిలుచుట నాకు లాభదాయకమేగదా!

ఎక్కడనయిన నే నుపన్యసించునని తెలిసినచో దానికి వీరు హాజరుచుండువారు. ఏదయిన నేను వ్రాసినది తెలిసినచో అది తమకు వినిపించువరకు వదలువారు కారు. అనంతరము దానినిగూర్చి ఏ సుబ్బారావు పంతులుగారితోనో ఏ వ. సు. రాయకవిగారితోనో చెప్పి కుమారుడు విద్యబుద్ధులు నేర్చుచున్నందులకు ఆనందించు తండ్రీవలె హృదయితోతమన సుప్పించువారు.

నెనుక నేను “విశ్వనాథశర్మ” అనువ్యాసమున హిందూసమాజ సభ్యులనుగూర్చి హాస్యమునకు కొన్ని వాక్యములు వ్రాయగ నవి కొందరకు రుచింపలేదు. ఆరోజులలో నొకనాడు వాచోపవాదములు పెరిగి — ఒకలు మరపించుకోవమునకు తావిచ్చుటగాని అసభ్యోక్తులు పలుకుటగాని నాకలవాటు లేకున్నను, నాదురదృష్టవశమున ఆనాడు లక్ష్మీనరసింహముగారు వినుచుండగ ఒకరినిగూర్చి అసభ్యముగ నిందించితిని. అది లక్ష్మీనరసింహముగారిచెవికి పడుగుపడినట్లయ్యెను. “అయ్యా! మీరాడినమాటలు బాగుగ లేవు. మీరు తొందరపడినాగు” అని వారు నన్ను మందలించిరి. ఆనాడురాత్రి నాకు నిద్దురపట్టలేదు. మతిపోయినట్లయినది. మరునాడాయముననే లేచి లక్ష్మీనరసింహముగారి యింటికి పోయి వారిచూపగ వేడుకొనుదాక నాకు మనశ్శాంతి లేకుండెను.

ఈనడుమ వారు హిందూసమాజములో నడుగు పెట్టగనే నేనును వారును మరికొందరమును గలసి తరచు వాఙ్మయమునుగూర్చియే ముచ్చటించుకొనుట జూచి హాస్యమున కొకమిత్రుడు మాకు “బంగారయ్యనూగ్గాలు”లో మేష్టరు లని కేరుపెట్టెను. “బంగారయ్యనూగ్గాలు” అనుటలో నా కాధిక్య మియవలెనని అనుభ్రునియుద్దేశము కాదు. మాయూరిలో నా కేరుతో

నొక ఎలిమెంటరీపాఠశాల యున్నది — క్లబ్బులోని మా
“బంగారయ్య స్కూలుకు” లక్ష్మీనరసింహముగారు —
కవిరాజులు గనుక — రాజహామలు.

వారితో గలసి ఎక్కిన యువన్యాసవేదికలు, సూ
ప్తజ్ఞాని కూర్చుండి యారగించినవిండులు, అంతకం పైను
మాగుగ్య మొలుకుచుండగ నారగించిన హిందూనూ
జములోని ఇస్లాగోపులు - ఇవన్నియు నీనీమాచిత్రముల
వలె నా కనులయెదుట నిరూపించుచున్నవి.

* * *

పవిత్రశీవతముకంటె మహాత్మ్యకౌవ్యము
లేదు. ఈ కావ్యనిర్మాత పరమేశ్వరుడే యగుటచే మాన
వులు రచించిన ఎట్టి యుత్కృష్టకావ్యమును దీనికి సరి
రానేరదు తాము తమకావ్యములలో ప్రతిబింబింప
జేసిన పవిత్రశైలములు కొంతవరకయిన తమశీవత
కావ్యములలోగూడ ప్రతిబింబింపజేసికొను మహాభాగ్య
ము ఎక్కడనో కాని స్ఫుటము — అట్టి నిరుపమానభాగ్య
మున కాస్పగులయిన లక్ష్మీనరసింహముగారిసంటి పుణ్య
భగవంతులను సమోహకము లర్పించుచు ఈ న్యాసమును
ముగింపుదు.

డాక్టరు డబ్లియు. సి. రాయిన్
(ఎల్. ఎం. ఎం.) గారి

అమోఘమైన

ఉన్మాద చికిత్స

(80 రోండ్లక్రిందట స్థాపించబడినది.)

ఈ రోయు మూర్ఖులకు, నిద్రపట్టకపోవుట,
నాడీబలక్షయమునకు బాగుగ పని చేయును.
కొవలసినచో వివరములు కలిగివున్నప్పుడు పంప
బడును. డాక్టర్ రసిండ్లనాథ్ బాగురుగా
రిట్లు వ్రాయుచున్నాడు. “నేను డాక్టర్
డబ్లియు. సి. రాయిన్ గారి ఉన్మాదచికిత్సను
చాలకాలమునుండి యెరుగుచును, అది బాగుగ
గుణమిచ్చుననియే నాకు తెలియవచ్చినది.”

వల బుడ్డి 1 కి రు. 5/.

S. C. ROY & CO.,
Manufacturing Chemists,
167/3, Cornwallis St. or 157-B, Dharmatola St.
Tel:—“Dauphin” Calcutta Calcutta.

**Advertise
in
BHARATI**

ILLUSTRATED

TELUGU

MONTHLY

AND

**IT WILL INCREASE
YOUR SALES.**

చంపకం

కావలి శ్రీరామమూర్తి

పాత్రలు.

చంద్రగుప్తుడు
చాణక్యుడు
బింగునాగుడు - చంద్రగుప్తుని కుమారుడు
సంపకం - బింగునాగుని ప్రేయసి
నేవకుడు.

[చాణక్యుడు ప్రవేశిస్తాడు. మనిషి పొడగై
సన్నంగా ఉంటాడు. పొంగి నగడ్డం అతని తలవిని
గంభిరాన్ని తొలగిస్తాడు.]

“నేను నర్మదా బ్రహ్మశిష్యుని. మగధ
నేతాధీశ్వరుని మంత్రిని. మామూలు
మంత్రినా? నే నెలాచెప్పితే అలా వింటాడు
రాజు. నేనే రాజు, రాజీ నేను. మాకు
భేదంలేదు.

నన్ను కుమారి బింగునాగుడు ఎదిరి
స్తాడా? నామాటకు అడ్డుచెప్పుతాడా?
గుడ్డొచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లుంది పాపం!
అతనికేం తెలుసు రాజ్యసంస్థ. ఇంకా యువ
రాజు కుర్రవాడు. అంచేత మాటల్లో
తొందరపడ్డాడు. అందుకే ఊగుకున్నాను.
ఇంకోళ్లు అలా అంటే ఊగుకుంటానా?

నందు డేమయ్యాడు? నన్ను అవమాన
పరిచాడు - వాడు మట్టమయ్యాడు. వాడే
కాదు, వాడివంశమే నశించిందని చెప్పాలి.

చంద్రగుప్తుడు మంచివాడు. నేను
ఎంతో అభిమానం. శౌరవం ఈమధ్య-
అతను రాజ్యం వదిలి నవ్యసీమాదని తెలిసింది.

నాతో ఇంకా చెప్పలేదేమో? నా ఆజ్ఞ
లేకుండా ఏదీ చెయ్యడే.

నేవకుడు

[వంగి నమస్కారంచేసి]

స్వామీ! మహారాజుగారు వస్తున్నా
రండి.

చాణక్యుడు

సరే.

[చంద్రగుప్తుడు ఆజానుబాహుడు. రాజకీయ
తాండవమాడుతోంది అతనిలో. రాజలాంఛనా లన్నీ
ఉంటాయి.]

గురువుగారికి నమస్కారం

చాణక్యుడు

విజయోస్తు.

చంద్రగుప్తుడు

ఏదో ఆలోచిస్తున్నారు గురువులు.

చాణక్యుడు

ఆలోచన కేముంది? కుమారా! రాజ్య
విషయాలే. రాజకార్యాలన్నీ ధర్మంగా జరు
గుతున్నాయా?

చంద్రగుప్తుడు

తమవంటి ధర్మపరు లుండగా అధర్మా
నికి చోటేది?

చాణక్యుడు

చంద్రగుప్తా! ను వేదో పనిమీద వచ్చి
నట్టున్నావే?

చంద్రగుప్తుడు

[తలవంచుకొనును.]

చాణక్యుడు

నాదగ్గర సందేహమేమిటి నాయనా !

చంద్రగుప్తుడు

సందేహం కాదు. తమని కోప్పెతా

లేమో అని

చాణక్యుడు

హూర్యా ! ఏవొకటి నేనెడితినా ? అలా
తేడాదేవుంటే ఇన్నా ప్లంటానా ? భయం
లేదు చెప్పు.

చంద్రగుప్తుడు

నేను రాజ్యభారం ఇంక మొయ్యలే
నండి. పెద్దవాణ్ణి అవుతున్నాను. ఏ ఆర
ణ్యంలోకో పోయి మిగిలిన కాలం ప్రశాంతం
గా గడపాలని వుంది. కుమారుడికి యుక్త
వయస్సు వచ్చింది. మీయాజ్ఞ !

చాణక్యుడు

అన్నీ స్థిరపరచుకొన్నావు. ఇంక నా
సలహాతో ఏం నిమిత్తం ?

చంద్రగుప్తుడు

గురువుగారికి ఆగ్రహం వచ్చింద.

చాణక్యుడు

లేదోయ్ !

చంద్రగుప్తుడు

స్థిమితపడింది మనస్సు. కుమారుని
మీకు అప్పగించి పెడదామని, తమరిని అం
దుకు ఒప్పకొమని ప్రార్థిస్తున్నా.

చాణక్యుడు

[ఆలోచించుచు]

ఒక్కమాట.

చంద్రగుప్తుడు

మహాప్రసాదం.

చాణక్యుడు

యువరాజు - కాదా - కాబోయేరాజు

నేను మంత్రిగా పున్నంత కాలమూ నాచెప్పు
చోట్లో వుండాలి. నాకు వ్యతిరేకంగా...

చంద్రగుప్తుడు

అనిపించింది. నాకొడుకు కాదు.
నాడు ?

చాణక్యుడు

చంద్రగుప్తుడు. చంద్రగుప్తుడు ! బ'గా
ఆలోచించుకో నామంటలు. అలా నే చెప్పి
నట్లు ఏం చేసి ఆనిన్ని ఈ మహారాజు తానికి
సార్వభౌమముగా చేస్తా. సనకసేన నేను ఆ
నిమునుమే సర్వము సర్వీకృస్తా. నాకు అవ
మానుని కలిగితి పరివార ఏమవుతుందో
సేకే.....

చంద్రగుప్తుడు

జ్ఞానుని స్వామి ! కుమారుని పిల్లి
గుండ బిడ్డస్తాను.

చాణక్యుడు

ఎంత నిబ్బరం !

చంద్రగుప్తుడు

నామీద అనుమానమా గురువేవునికి?

చాణక్యుడు

అశ్లేష్.

చంద్రగుప్తుడు

సలపు.

[తెగ]

* * * * *

[చాణక్యుడు, చంపకం.]

చాణక్యుడు

చంపకం !

చంపకం

ఏం స్వామీ ?

చాణక్యుడు

నిన్ను వివాహం చేసుకుంటానన్నా
డుట యువరాజు, నిజమే ?

చంపకం

చిత్తం.

చాణక్యుడు

అలా నీలుడను.

చంపకం

ఎలాగ స్వామీ !

చాణక్యుడు

యువరాజుని ప్లె చేసుకోకూడదు
నువ్వు.

చంపకం

ఎంచేత దేవా ?

చాణక్యుడు

న న్నిదిరిస్తున్నావా ?

చంపకం

ఎంతమాట ! నిమ్మల్ని ఎదిరించి బతక
గలనా ?

చాణక్యుడు

నా కిష్టంలేదు మీ వివాహం.

చంపకం

కారణం అడుగవచ్చా ?

చాణక్యుడు

ను జ్వేవరో అత నెవరో తెలుసునా ?

చంపకం

ఆ ! నేను యువతిని. అతను యువకుడు.

చాణక్యుడు

అగు ! జాతి ?

చంపకం

ప్రేమకు జాతేమిటి ?

చాణక్యుడు

ఎంత గర్వం !

చంపకం

[విసిపించుకోక]

మీ రెప్పలైనా ప్రేమించారా ?

చాణక్యుడు

ఆ ! నేను మౌర్యవంశాన్ని ప్రేమిం
చాను. చంద్రగుప్తుని శిరస్సుమీద సార్వ
భౌమకిరీటాన్ని మోపినది నా ప్రేమ !

చంపకం

అది ప్రేమ కాదు. సందవంశంపై నున్న
మీ కోడం, మీలో ప్రేమ నశించిపోయింది.
ప్రేమంటే మీకు అర్థం కానేకాదు.

చాణక్యుడు

[వి స క]

జాగ్రత్త ! నేను మంత్రిగా వున్నంత
కాలం యువరాజు నిన్ను వివాహమాడడు.

చంపకం

[ఊరుకోసుకు.]

చాణక్యుడు

అతడు మగధసామ్రాజ్యానికి రాజు.
భారతదేశానికి సార్వభౌము డవుతాడు.
నీవో, ఒక వేశ్యపు. అతనికి నీకూ సాతే
మిటి ?

చంపకం

ప్రేమకు హెచ్చుతగ్గు లున్నవా
స్వామీ !

చాణక్యుడు

నీవు వేశ్యవని కుమారునితో చెప్తాను.
వదిలేస్తాడు.

చంపకం

నే నిదివరకే చెప్పి తుమానా వేడేను.
నన్ను విడిచిపెట్టడు. అదీకాక.....

చాణక్యుడు

హుం! ఏమి టది ?

చంపకం

మాప్రేమబంధాలు మరింత బిగిసాయి
మా కుమార్తెవల్ల.

చాణక్యుడు

[నవ్వుతూ]

కుమార్తె... కుమార్తె.....

అయితే! సీత దల విడువవన్నమాట!

చంపకం

[మాటాడు]

చాణక్యుడు

ఇంతకీ వేశ్యతో వివాహం శాస్త్ర
సమ్మతం కాదు.

చంపకం

ప్రేమకు శాస్త్రాలు లేవు. ప్రేమకంటే
పెద్ద ధర్మశాస్త్రం లేదు.

చాణక్యుడు

అయినా హిందుసామ్రాజ్యానికి చక్ర
వర్తి వేశ్యను పెళ్లి చేసుకున్నాడంటే ఎంత
అవమానం! ఎంత అగౌరవం! రాజు ఆదర్శ
ప్రాయుడుగా వుండాలి. తనే సీచజీవితం
గడుపుతుంటే ప్రజలు ఎలా గౌరవిస్తారు?
భక్తి ఏముంటుంది? రాజ్యపాలన ఎలా సాగు
తుంది? సీమూలాన్ని బిందుసారుడు తల
ఎత్తుకోలేడు ప్రజలలో.

చంపకం

యువరాజుకు అవమానం కలిగేది
ఏమీ చెయ్యను. ఆయనకోసం ప్రాణమైనా
ఇచ్చేస్తా. ఆయన కయిష్టమైన పని చేస్తానా?

చాణక్యుడు

నేనూ చూస్తా. ఎంతవరకు సాగుతుందో,
మీ రెలా వివాహం చేసుకుంటారో.

చంపకం

నాహృదయం కలకపెట్టకండి. యువ
రాజు నన్ను తిరస్కరిస్తే పోతాను. సీచితం
సమాప్తిచేస్తాను. అతను నన్ను ప్రేమించినా
ప్రేమించకపోయినా నేను ప్రేమించుకుండా
ఉండలేను.

చాణక్యుడు

ప్రేమ! ప్రేమ అని ఎలావర్ణిస్తున్నావు.
పో! సీ వెల వివాహం చేసుకుంటావో
చూద్దాం.

చంపకం

[ఇకతలకు వచ్చి]

నాహృదయం ఎంత కలవరించింది.
ఇంకా గుండలు ఎలా కొట్టుకుంటున్నాయో?
.....భయంకరుడు చాణక్య దేవులు. ప్రేమ
అధికారానికి లొంగుతుందా? సిచ్చిబ్రహ్మ
గుడు' అతని కేంశాలును ప్రేమశత్రవం.....
నా వివాహంవల్ల యువరాజుకి నష్టం వస్తుం
దిట. అలా నష్టమొచ్చేదని చేస్తానా నేను?
ఇది నిజమో కాదో యువరాజుని ఇవాళే
అడుగుతాను. అబ్బ, మనస్సెంత ఆందోళన
పడుతోంది... సీచజీవితం. మేము పెళ్లి చేసు
కుంటే సీచజీవిత మెలా ఆవుతుంది?...
పాపం! యువరాజుకి నావల్ల నష్టమా?
ఏమో!

బాబూ ! ఈ డోహాలతో నాతల బద్ద
లయిపోతోంది.

[పం]

* * *

[గుండుగారి సోపామీద పడుకుని ఉంటాడు. చంపకం నీల నాయిస్తూ పాడుతూవుంటుంది. యవ రాజు పోయినట్లు ఉద్ఘాటించి లూగుతున్నాడు]

బిందుసారుడు

చాణక్యులు నన్ను సెలిచి చంపకాన్ని
పెళ్లి చేసుకోవద్దన్నారు. నాన్న గారు కూడా
మా వివాహానికి ఇష్టపడలేదట. వారి ఇష్ట
మేమిటి నా పెళ్లికి ? పెళ్లి చేసుకొనేది నేనా
వారా ? ..... చంపకాన్ని కూడా బెదిరించిన
ట్లున్నారు మహామంత్రులు. పాపం! శ్రీ
హృదయాన్ని ఎంత నొప్పించారో ? లేక
పోతే నా దగ్గర అలా ఏడుస్తుందా ? నాదగ్గర
మాట్లాడలేకపోయింది, మంత్రులకి ఎలా జవా
బాలు చెప్పింది ? చంపకం భయపడుతోంది.
మంత్రులూటావల్ల కుమార్తెకు ఏదైనా
అపాయం కలుగుతుందని. నే నుండగా అటు
వంటిది జరుగుతుందా ? నాకు అవమానం
మా వివాహం. ప్రజలు ఇష్టపడాలిట. ఇ పె
క్కడిమాటలు ? ప్రజలు నాతో చెప్పి వివా
హాలు చేసుకుంటున్నారా ? ... ఇ దెలా
అంతం అవుతుందో తెలియడంలేదు. ఈ
రోజున అటో ఇటో తేలిపోవాలి.

[ఇంతలో చంద్రగుప్తుడు ముందు, అతని వెనక
చాణక్యులు వస్తారు. బిందుసారుడు లేచి నిలబడతాడు.]

బిందుసారుడు

నమస్కారం.

చంద్రగుప్తుడు

కుమారా ! ఎప్పుడు పట్టాభిషేకం ?

బిందుసారుడు

[తెల్ల పొవును.]

చంద్రగుప్తుడు

రాజ్యకార్యాల్లో నిమగ్నుడవలసిన
వాడవు ఇలా వృథాగా కాలం గడుపు
తున్నావు ?

బిందుసారుడు

పెద్దలు మీరున్నరుగదా అని.

చాణక్యుడు

ఆ పెద్దతనం మామీద వుంచావుకన
కనా ?

బిందుసారుడు

మీ ఆజ్ఞ ఎప్పుడు తలదాల్చలేదు ?

చంద్రగుప్తుడు

నీ వివాహమాట ?

బిందుసారుడు

అది స్వల్పవిషయం. రాజ్యవిషయాలకీ
దానికి ఏమీ సంబంధములేదు.

చంద్రగుప్తుడు

కుమారా ! అట్లు కాదు. రాజు వివా
హమే ప్రజకు చాల చాల ముఖ్యమైనవిష
యం. రాజువైనదగ్గరనుంచీ ప్రజలదే సీమీద
అధికారం. వారికి మాతృమూర్తి రాణి. ఆ
రాణి ఎటువంటిదై యుండాలి ? వేళ్ళను
రాణిగా పరిగణిస్తారా ప్రజలు ?

చాణక్యుడు

[ఒక పెద్దవత్స నవ్వుతాడు.]

బిందుసారుడు

[చలించక]

ప్రజకు కావలసింది రాణి అవచ్చు.
నాకు కావలసింది అధిగా, ఆ తేళ్ళవి.

చంద్రగుప్తుడు

ఎంత నేర్చుకున్నావ్.

బిందుసారుడు

.....

చంద్రగుప్తుడు

గురువుగారిఆజ్ఞ జవదాటకూడదు నా
యనా! నేను ఛాయను వివాహమాడానా?

బిందుసారుడు

ఆమెను మీరు ప్రేమించలేదో, మీకు
హృదయమే లేదో. మీప్రేమకే బలముంటే,
మీమనసుకే ధైర్యముంటే ఆనాడే మీ
ప్రణయమూర్తి ఛాయను పట్టపుదేవిని
కావించియుండురు. మీరాజ్యానికి ఏం లాభం
చింది ఆమెను వివాహమాడకపోవడం?

చంద్రగుప్తుడు

[పాతసంగతులు జ్ఞాపకంరాగా మనస్సు చివుక్కు
మంటుంది. పైకి గంభీరంగా]

ఎవరితో ఈ మాటలు?

బిందుసారుడు

ఒక ప్రేమైకజీవి ప్రేమతత్వం తెలియని
వారితో.

చంద్రగుప్తుడు

ఎంత ధిక్కారం! నన్నెదిరిస్తావా?
మూర్ఖా!

చాణక్యుడు

చంద్రగుప్తా! తొందరపడకు. కుమారుడు
యువకుడు... బిందుసారా! గురువుని
తండ్రిని ఎదిరించకూడదు. అది నీకు శ్రేయ
స్సు కాదు. పితృజ్ఞ జవదాటనివాడే సుఖ
స్తాడు. నిన్ను ఏదో ఒక సార్వభౌమునిగా
చేద్దామనుకొన్నాను. నీ పట్టువిడు. నా మాట
విను.

బిందుసారుడు

రాజ్యవిషయంలో మీ ఆలోచనలేకుం
డా ఏ పని చేయను. కాని, నా వివాహం
గురించి మీరు ప్రశ్నించడం న్యాయంకాదు.
మీ రెంత చెప్పినా విన్నలేను...నినను.

చాణక్యుడు

చంద్రగుప్తా! యువరాజా! నే నీ
దేశంలో ఇక వుండలేను. ఏ రాజుకోసం నా
నెత్తురుబాల్లు పిండి పందనంశాన్ని నిర్ధామ
ధామంచేశానో, నా శక్తిని ధారపోసి రాజ్యా
న్ని సంపాదించి సార్వభౌముని చేశానో,
అతనికుమారుడు ను న్నెదిరించాడు. ప్రశ్నిం
చుట కధికారమే లేదన్నాడు. ఇంక నిలువ
లేను....

[నేవకుడుపగును పగును పట్టాడు.]

నేవకుడు

యువరాజా! యువరాజా!

నింగసారుడు

[వివక్షా]

ఏం కొంప మునిగిందిరా?

నేవకుడు

అమ్మాయిగాను...

బిందుసారుడు, చండకం.

ఏమయింది? ఏమయింది? త్వరగా
చెప్పు.

నేవకుడు

గాఢమైగుయాలి తగిలాయి.

చండకం

అః! అః!

[మార్పిల్లుగుంది. బిందుసారుడు ఆమెను తన
వొడపై పడుకోకట్టి విసురుతూ నేవకులకోసం కేకలు
వేస్తాడు.]

నేవకుడు

మహామంత్రుల రథం అమ్మాయి కాలి
మీదనుంచి పోయింది.

[బిందుసారుడు సంపకంతులను చేతితో
చాణక్యునినైపు శమిలిమింగనునంత కోపంతో చూ
స్తాడు. కిళ్లమ్మట నిష్ఠలు రాలారంటాయి. ఏదో అన
బోగా]

చంద్రగుప్తుడు

ఆఁ! ఆఁ! కుమారా! కుమారా!

చాణక్యుడు

[గంభీరంగా]

యువరాజా! తొందరపడకు. నాకు
కోపం పెప్పించకు. తెలుసుగదా నందుడి
సంగతి. రాజ్యంలోంచి వెళ్లిపోమను, పోతా
ను. అంతేగాని నన్ను అవమానించకు...

నాచేతితో పెంచిన మొక్కను నేనే తేంపె
య్యలేక ఇన్నిసార్లు చెప్పాను.

[గబగబ నడిచిపోతాడు.]

చంద్రగుప్తుడు

మీరులేని రాజ్యం నా కక్కరలేదు.
నేనూ వస్తున్నా మీతో. ఈ ఉన్నత్తుడి
రాజ్యంలో ఎవ రుంటారు ?

[పరుగుపరుగున పోవును.]

బిందుసారుడు

[ఒకనిట్టూర్పు విడిచి]

చంపకం! చంపకం!

చంపకం

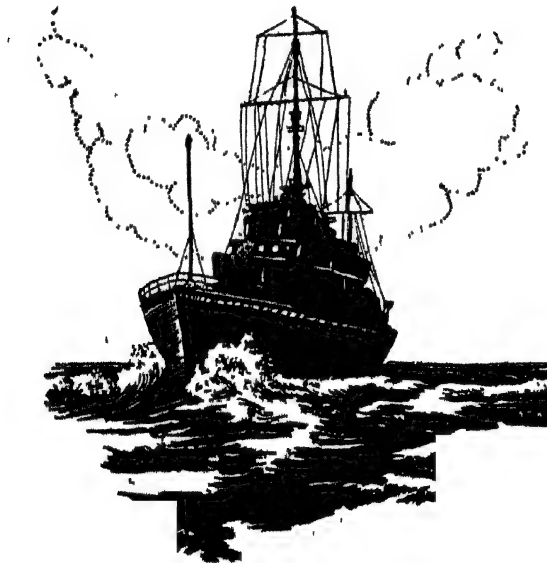
ఊఁ! ఊఁ!

బిందుసారుడు

అమ్మాయిని చూద్దాం రా!

[తెర.]

[అన్ని హక్కులూ మూర్తివి.]

అన్నా!

బొమ్మల పాటలు

విను మోయన్న ప్రభుభేరి మొదటి నీనుల్ సుమారులు; ఈ
రృస బంగారుహజారి పున్నెలుగు పుట్టి పునూరుల్య, చా
తెను విశ్వంభర నూన్న పాము, నట్టి జోకలల్ నిద్రముగా
పున లోలోన గుణించుటల్ మనచే తనముల! నవోత్సాహివై.

తెలుగుగడ్డను బుట్టి తొన్నునుడి నీటి చిన్న పువ్వులయూ
గలనైనం దలమెత్తి దేమిది? అమృతముల్ భిక్షులుగా చే
రల ద్రవ్యమ్ము గడించుకొంటి, నీకే గల్లుపెట్టెను నీయు నే
వలు చాల్లె మృదుదెమ్ము! ముగదడుగు మాంస సేతు మృన్నిటన్.

తన సౌందర్యము వంశగౌరవం దితానార్థమై నూటగా
అనలజ్వాలల కాహుతిన్ సలుపు కన్యా దేవి సోగ్ధియునుల్
'తనయా! మేల్కొను మోయి!' యగ చుభయనగభ్యానేళిన్ రక్షకాం
తిని యానాటిచితిం దలంపులకు నందించున్ గనుల్ విస్మరా!

ప్రతివీరస్మయహారి దక్షిణభుజగ్రమ్మందు విశ్వంభరా
సతి విశ్రాంతికి నిల్లుకట్టిన యశస్కాలుల్ నతార్థిప్రజా
స్తుతచింతామణులైన గుప్తధరణీశుల్ పూర్వజుల్ నీకు, సం
తతిలోనం దలవంపు నీవలన ప్రాప్తంబయ్యెపో తల్లికిన్.

కవిరాజమ్యుల కావ్యకన్యలకు శుక్లం బిచ్చి కొండంబు పం
దువుగా పెండిలి పుస్తె గట్టిన గుణాభ్యుల్ నీకులక్రేమలై
భవసాఫల్యము నొంద నీవో తనభాషత్రా లనల్ ఫాయదాల్
వ్యవహారంబులెదక్క నొక్క రసవత్పద్యమ్ము చేబట్టితే?

చిరకాలమ్ముననుండి లోకములు లక్ష్మీపుత్రు డంచున్ సమా
దరముతో నేయును నీవు వేలిడక లే దా దానధర్మమ్ము! ని
ద్దరలో నున్న కులస్రతిస్థకును మత్తుందెల్పి కల్యాణ మం
దిరమందాన్ నెలకొల్పి నీ దినమె నాంసీపూజ గావింపుమా !

భవసమ్ముల్ సవజీవనోద్గతికి నాపోశించె, నూత్న స్వర
ప్రవణమ్మయ్యె వనస్రియమ్ము, అణువుం బ్రహ్మాండమున్ శోభన
శ్చవి తుల్యస్థితి దూగె; మైకపుతెరల్ జారన్ కులశ్రీ విప
న్ని నహమ్ముల్ నడలింప నేడె తొలిబోణీనేయ విచ్చేయరా !

బేరసారమ్ము లుడిగి ఫకీరు వగుట
అభిమతము గాదు! మొదల గృహమ్ము చక్క
దిద్దకొని సంఘమున కాత్మదేశమునకు
కీడు తొలగింప నడుము విగింపు మన్న !

అవ్యక్త మదురిమలు

వెంపటి నాగభూషణం

ఆమె... ఒంటరితనము—

ఉపస్థాపనాగోగులలో రాగసంపదలు అలవరించుకుని మధుపకుమారుని ప్రణయమున పులకించే భావసరమున... విధివిధానమున... ఇనకరగ్రీష్మా శనికారణమున... పద్మినికి... ఒంటరితనము—

ఆశ్రయగామిత్యమున... వనివాడి, నేల కొరకపోయే నవవల్లరి...

—ఇరువంకలా, తామరతంపరగా, ఆ అన్యాయికి బంధువులు, నా అన్నవారు... ఉన్నారని... నానాడు ఉదయమువరకూ... కొడుక ఏమీ కనుపించలేదు; సాయంకాలము తిరుగకముందే... మిగిలినది ఏమీ లేదు: ఆమె... ఒంటరిది;

ఇంట్లో అందరూ... తిరిగి వచ్చి, అనుభవించలేని యమయాతనను నిద్రలో బలవంతముగా మంచివేసి అవసులుగా పశిఉన్నారు. ఆమెను ఊరడించడానికి... సంగతి విచారించడానికి తగిన స్వాస్థ్యము ఎవరికున్నది? కడుపుదుఃఖము... ఆజన్మాంతమా కోత; అందులో వయసు మల్లినవాళ్లు... ఇక, ఆపదలో ఆదుకునేందుకు వచ్చిన ఇతరులు... కావలసినవాళ్లు... పవలంతా, అలసిపోయి...

అంతేకాబోలు—ఎవరున్నా, అయిన ఆ ఒక్కడూ లేకపోతే... ఇల్లు బావురుముంటుండేదా? గదిలో... అలంకారము లన్నీ చీకటి కబళించివేసినది; ఎవరూ దీపము తీసుకురాలేదు అక్కడికి; అనసరమున్నూ లేదు; ఆనందంలో వన్నెలలో మునిగిలేతే లోకానికి, ఆమెకూ మధ్య అడ్డంకట్ట. అంధకారము...

చిరిచాపమీద, కాళ్లు రెడ్డిగంజేసుకుని... కూర్చుని ఉన్నది; ఏడ్చు రావసంలేదు. ఆ సంగతే మరచిపోయింది... పవలంతా, గండే పగిలిపోయేట్లు... అనిర్జిత

మా ర్తిపాదములపైగ న... ఏడ్చినట్టి... సోలిపోయి ఏడువడానికి ఓపికలేక... కల్లనీళ్లు చూస్తూపోగా... ఇప్పుడు... వేటికి త్రొట్టాడు... కన్నీరు, పూదయంలో... పొయ్యిపొయ్యి సౌగంధ్యాలతో ఇగిరిపోయింది...

ఉదయం కాస్త తగి... స్కూలునివా స్వాగతి... మామూలుగానే, బయలుదేరినాడు... మిగిలిపోయింది... మునుపుగిరిగి కున్నా... నానాటి అయిపోయింది.

నోచిననోములూ ఏమికోరితే పున్నగో... కాపురమునకు వచ్చినలగునంత, తనూ, సీనానూ ఆమెను కన్నీళ్ళి మోసపోవడమున పోలేదు. మగి కొట్టిలో మనసులో కోరికలు... నిశ్చయపడి... మనసులోనే చూటుపరచుకుని... నిర్విఘ్నంగా తూటాగుకునే ఆతనిని ఏనాటికైనా మనసు తిరుగక పోగుండాని; గోమూలు గడిచి... నలూ మల్ల పోయినది: ఆతనితో మాట్లాడి ఏమీ కలుగలేదు, సరి, ఆనాటికానాడు గుర్ర మైపోతూవచ్చినాడు. ఆమెనీరము ఏమిటో తెలియదు...

తలివిలేటలు లేవా, అందిగిస్తే కాదా. చెయ్యి ఇచ్చితే ఆతనికి మనసువచ్చినట్టు నవ్వుకోలేదా... ఆమెవల్ల గోపము ఏమిటి?

ఎన్నాళ్లో ఓపికపట్ట చూసింది. లాభము లేదని గోచినతరువాత... చూరవచ్చేసుకుని స్వయంచూరిగా తన్ను అర్పించుకునేందుకు సిద్ధమైనది... కులపాలికా సహజమైన లజ్జను విడిచి కాళ్లంటి బగిమూలుకున్నది... ఆతనిమనసు కరుగలేదు...

ఇంకొకరిని... ఎవరినన్నా ప్రేమించుతూన్నాదా? ఆసంకయము అనుభవమా వోస్తూండేది. కాని,

అతని ప్రవర్తనలో... ఏనోమనునమా తావు కనపడ లేదు... మరి...?

ఉన్నట్టుండి, తలవనితలపుగా, ఆమె భాగ్య రాశి... పంకిపోయింది. అనాళ్ల, గోజులాగానే అయినదిలో, పాలూ, మంచినీళ్లూ ఉంచడానికి తీసుకు వెళ్లింది; సాధారణంగా, నిద్రపోతూండేవాడు... మీద నాయికేసి మెలకువ తెప్పించడానికి ఆమెకు... ఇది వరకు స్వాతంత్ర్యములేదు... వచ్చిన క్రొత్తలో ఆలా చేసినప్పుడు నిగురకనులతోనే... ఆతడు చూచిన మాపు... మనసున నాటుకుని ...ఎన్నటికీ కుదరని గాయం చేసింది;

—ఇంకా మేలుకునే ఉన్నాడు. దీపం నలుగులో పడకకుప్పిలో కూర్చుని ఏనో చదువుకుంటూ... ఆమె ప్రక్కనుంచి అడుగులో అడుగుకేసుకుంటూ, తల ప్రపున ఉన్న మే...మీద చేతులు ఉంచి, ఓహారు ఓరగా ఆతడు మాడకుండా... చూసి, నిట్టూర్పును అరికట్టుకుంటూ... తిరిగి వచ్చేస్తున్నా... నుల్లా సమీపంలోకి వస్తూండగా... దాటిపోకనుండు, చేయిచాపి ఆమెచేతిని స్పృశిస్తున్నాడు.

భయం చేసింది, ఒళ్లు గుల్లుచుని... పొరవశ్యంగా మారిపోయి... ఆతని చేతితో బాటు జరిగి నల్లి... కుప్పి మోపుమీద కూర్చునిపోయింది... చాలా సంతోషంగా వెర్రి అయిపోయి, కంపించిపోతూ, ఆతనివంక చూడ లేక, తలవంచుకునే... అలా ఉన్నది...

లేచి కూర్చుని, వంచినతలను, చేతితో చుబుక మునకు అంగుళాలు అన్ని ఎత్తి... కళ్లలోకి కళ్లు పెట్టి అది చూపులా... ఘోరీలుతూన్న ప్రేమవనధులు... అలా... అలా... దగ్గరకు జరిగి... మీదకు వాలి పోయి... ఆమె అప్రయత్నంగా అందించిన పెదవి మీద... పలుమొనచురుకు...

—వదిలివేశాడు... పట్టు పడలినదే వ్యవధానముగా అక్కడ నిలువకుండా... బయటకు ఎలా వచ్చి పడ్డదో? విరహమున కాగిపోయిన... ఆమె కామరము అంతకన్న యిక ఎక్కువ తీయదనమును... భరించ లేదు...! ఆరాత్రి...

...తనగదిలోకి వెళ్లిపోయి... ఒంటరిగా రాత్రి వేగించడానికి— నిత్యమూ ఆమె పడే ఉసురుపాటు, ఆవేళ... తనమయత్నంలో కలిసిపోయింది... ఎక్కడ లేని సత్తువా, సంతోషమూ... అడుగు ముందుకు పడనీయకుండా వెళ్లి ఆతనికొగిలిలో వ్రాలమని... రెక్కొలుపుతూన్నవి... కాని, వెనుదిరిగి అచాయలకు పోవడానికి, ఆమెకు ధైర్యం చాలలేదు... గదినుమ్మం దగ్గర, ద్వారబంధముమీదుగా నిటారుగా చేయిచాపి ఆనుకుని నిలిచి... మధురభావనల పుంశ్చరణలో... స్థాయి చిక్కించుకుంటూ మొగచుంతా వెన్నెలల మయమైపోగా... ఎదుటఉన్న భవానీమూర్తికి... ఇంతి కాలమునకు వరదానమిచ్చిన కృతజ్ఞతను... అంజలితో నివేదించుకున్నది...

—అంతకాలము... ఎందుకు విముఖుడగా ఉన్నాడు... ఆవేళ అనుగ్రహించడానికి... కారణం ఏమిటి?... మరునాడు ...మరల ఆశుభవేళను... తెలిసి పోతుంది... లాలించి... ఆతనిచేత, పలికించలేక పోతుందా... ఇక ఎన్నటికైనా... విడువని స్తుందా... కాని...

ఉదయం, ఆతడు కనపడేకూడా పలుకరించ లేకు; అదివరకు, ఆమెకు అది క్రొత్తగా తోచేదికాదు ...కాని, గడచినరాత్రి, జరిగినది ...ఆస్ఫురణ, ఆతని మాపులలో మాచాయగానైనా గోచరించలేకపోవడం ...మనస్సు చివుక్కుమన్నది...

ఊరివివరమున్న తోటకు, స్వారి బయలుదేరే అలవాటున, ఆనాడూ, కాఫీతీసుకుని, 'వెళ్లిపోతూం డగా... ఆమె చూసినమాపు ...అంతే... అదే ఆఖరు...

వెళ్లినపదిహేను నిమిషములకల్లా అప్పటి కప్పుడే స్పృహతప్పిపోయిన ... నిస్పందమూర్తిని ...లోపలకు ...పడిపోవడం చూసి, సాయమునకు వచ్చినవారు ...తీసుకునివచ్చి ...పరుండబెట్టినారు; గుర్రము బెదరి ఖార్చీక్రిందకు విసిరివేసింది ...గాయములు కనుపించడం లేదుగాని, స్పృహలేని స్థితిలోనుకూడా, ఉండి, ఉండి, మెలికలారిపోతూన్నాడు ...తలితండ్రులు మొదలంట కూలిపోయినారు...

—నైద్యసహాయము ... అవసరములేకుండానే ... మూసినకనులు శాశ్వతముగా ముద్రించుకునిపోయినవి. ఇక ఆతరువాత...

వేయిపీడకలలు సత్యకంగా అనుభవించిన గూతన ... కన్నీరుకు, గోదనమునకు అందిన ... దుఃఖము...

భోజనము చేయలేదు... ఎవరో, అలా సకి ఉండగా, ఒకమారు వచ్చి పలుకరించి, ఆమాట అన్నాడు కాని... వినిపించుకోలేదు, వాస్తూ మళ్లీ రెట్టించలేదు...

ఆమె ప్రణయచీవనము ... విద్యుచ్ఛ్చదప్తపోవడం ... బ్రతికిఉంటే ... ఎంతసుఖపడేరో ... ఎన్ని విధముల భోగములు అనుభవించేరో ... అవి అన్నీ తలచుకుని, ఏడ్చి ఏడ్చి బరువు తగ్గించుకునేందుకన్నా ఆమెకు ఓసికలేదు...

ఆతడు ... పోయినాడా ... ఇంకా కన్నులలో మెలగుతూనే ఉన్నాడు... ఇక ఆజన్మకు కనపడదనే? ... మనసిచ్చిన మచ్చికలో, అంతకాలము అలా అలయించడానికి కారణము, ఆతనినోటివంట తలుసు కునేందుకు, ఇక అనకాశములేదనే...

ఆతడు... లేకపోవడమేమిటి... అడుగో ఎదురు ... నవ్వుతూ... ఎంత ప్రసన్నంగా ... క్రేమ ఉట్టి పడేమాపులతో... సమీపించుతూన్నాడో...! చీకటు లెక్కడ, గది అంతా వెన్నెలలమయమై కలకలలాడి పోతుండగా...

సమీపించి... మగిదగ్గరకు వచ్చి... కాగిలిలోకి తీసుకుని... రాత్రి అంతా... ఆమెను ఎడబాయకుండా ఉండి... తెల్లవారి మేలుకొనేసరికి... కనపడక పోయినా మాత్రం ఏమి? ... ఇదివరకు మాత్రం పవలు... మాటాడుతూండేవాడా?...

తెల్లవారినతరువాత... ఇంటిలోవా రందరూ మెలకువరావడం తడవుగా కోదనం ప్రారంభించారు... ఆమె, కనుకొలుపులలోనై నా... నీటిబొట్టు కనుపించలేదు; మళ్లీ ఎప్పుడు ... రాత్రి ఆవుతుంది... ఎంత త్వరగా, కనుపించుతాడు...

ఒకరోజు... రెండురోజులు ... దశాహము హూహ అయిపోయింది. కడసారిగా, నిత్యమూ ఆమెకు అలంకారములు చేసి సుమంగళీధూమికను అభినయింప చేసేవారు... రాత్రులు ... దానికి నిని యోగమును... ఇంటినాగు, కలలోనై నా తలచిఉంటాను.

మూడవనాడు... ఆరెరుగువంటినా ర్తము తెలుసు కుని ఆమెతిలితెండ్రులు ఉరకలు సగుగుగా వచ్చి చేరుకున్నాడు... టూసురిని కలిగించుకుని, వాస్తూ, వాళ్లను చూస... ఇంటిలోపూడిన బంధువులూ, స్నేహితులూ... ఆ అనాస్థాయికి... నవ్వు వచ్చింది. ... ఎరుగుకు వాళ్లందరూ అలా ఏసవడం... తాను సుఖపడిపోతూన్నానా?...

కాని, ఎవరో నమ్ముతారా?... వాళ్లకు అర్థం అవుతుందా? ఘట్టంజినాగు, తీసుకువెళ్లారు ... అలా అయిపోయిందకదా అని హుగుచిని మోడుకుంటూ, మనసులో క్రుంగిపోతూ ... ఎరుగుగంటా బావుగుమంటే సిల్లిదానికి గుండె ఎదిరిపోతుంటేమోనని ... పుట్టమ దుఃఖంగా దిగమింగి ... ఒక్కొక్కరినూ చూసుకుంటూ కాలక్షేపము చేద్దామనుకుని ... సమాధానపగచుకున్నా గు మనసును. ఆమె, అంతగా విచారించకపోవడం చూసి ... కొంతచోద్యంగా ఉన్నమాట నిజము, కాని, పసిగదా ... గోతానుభవము చాలకపోవడం మూలాన ... వచ్చిన కష్టముపరిమితి తెలుసుకోలేకపోతూన్నదను కున్నాడు. క్రమముగా, ముగిచిపోయి ... నాలుగు కాలాలపాటు బ్రతికి వాళ్లకళ్ల ఎదురు బాగుండవడమే, కొవలసింది: .

కాని... అక్కడ ఎంతోకాలం ఉండలేక పోయింది ... బ్రతికిఉన్నరోజులలో, అత్తినాగిరూద విరోధాన ... వాళ్లనమ్ము ఎన్నడూ తొక్కిచూడ లేదు: ఇప్పుడూ ఆపక మరచిపోలే దన్నమాట. ప్రతి రాత్రి, ఆతనికోసం ప్రగీషించేది. కనపడేవాడు కాదు; ఆతన్ని చూడకుండాఉండటం దుర్లభం ... అక్కడే ఉండిపోలే, తనమీదకూడా కోపంవచ్చి ... ఎన్నటికీ కనబడకూడదని పంతముపడిలే ... ఏలా బతికూల కోవడం?— వెళ్లిపోవడమే మంచిది.

తలిదండ్రులను బలిమాలుకుని తిరిగి ఆత్మవారియిం
టికి నెల్లిపోయివచ్చేసింది; బెంగళాపాఠశాలకు అడిగివచ్చే
తడవుగా ... నీవని చెప్పినా నాకు చేస్తాంవంటున్నావే,
జెల్లిపోవాలని ఉన్నదని చెప్పగానే ... తండ్రి వెంట
బెట్టుకుని తీసుకున్నా గిగవిశిగాడు; విప్రలంభం తీరి
పోయినతరువాత నాగననిశాన్నిగ్రంథం లభించబోయే
వహుత్వం, ఆ మెకవళికలో కానుపించడం, ఆయనకు
ఒకకొత్తనింతగా నోచింది, కాని, ఏమీ అనలేదు.

నియ్యంను తీర్చుకూ, ఒకరిని చూసి ఒకరు,
కోడలిని చూసి అత్తగారూ ... మల్లా శోకంలో
పడిపోయినాను. ఆమెకుమాత్రం, అంతా నవ్వుగా...
ఇలాసాగా ఉన్నది; ఎప్పుడు ప్రాద్దు గ్రంథంతుందా
... ఎప్పుడు ఒంటరిగా ఆతినితో ఉండిపోవడానికి
సీలవుతుందా...

... ఇంకా కోపం ఎందుకూ, ఎదురు
గుండా ఉంకి, ఆజ్ఞానింకపోయినా, మనసులో పాప
సూపే ఆలోచనలకు అన్నిటికీ ఆతనిప్రాపకం ఉన్న
దని, ఆమెకు తెలుసును... ఎలా నడుచుకోమని బుద్ధి
పుట్టినై అలా మెలగుతున్నది.

వచ్చాడు... ఆతనిధానామార్గంలో అనురాగ
రూపులు, మగ్గి, తరంగితము జౌతున్నవి: ఆతనికిన్నీ
ఈవిరహము దుస్సహమైపోయిన దన్నమాట :

క్రమముగా... ఆమెభోరణిలోకూడా మార్పు
కనిపించింది: విషాదరేఖలు ఏనాడో మాయమైపోయినవి:
చూసేవారికి... ఆమెదుర్గత అనగతము కాకపోవడమే
కాకుండా మీదుమిక్కిలి, అనుమాలుడైన అనురూపు
నితో మాయిగా కాపురం చేస్తూన్నట్లైంది... తృప్తి
ముఖమున నిత్యమూ తాండవించుతుండేది.

సాయంకాలము కాగానే... చక్కగా నేమను
దిద్దుకుని... సరదాగా అటూ ఇటూ తిరుగుతూ...
ఇంకా ప్రాద్దు మళ్లకముండే గదిలోకి పోయి తలుపువేసు
కునేది... తెల్లవారేదాకా మల్లా కనబడేదికాదు. ఒంట
రిగా పడుకోలేదుకదా అని అత్తగారు ఆమెకు సాయం
ఉంటానంటే అక్కరలేదని చెప్పేసింది...

ఎంతకాలం ఈజైబరి చూస్తూ ఉంటుంటారు?
మొదట్లో... ఏమీ అనుకోలేదు... అనిద, కాలం

గడచినకొద్దీ... అనుమానం తోచినా మల్లా వెంటనే
ఉపసంహరించుకునేవారు... ఇక నిశ్చయమని తోచింది.
... ఏమీ లేకపోతే ఆమెవర్తన నిష్కలంకమయితే...
ఎందుకు అలా... ఎవరైనా చేస్తున్నారా?... ఆవేషమే
మిటి, ఆసరదా లేమిటి, ఏకోశానా రవంతవిచారమైనా
ఉన్నట్టు కనుపించనిదే?... పోనీ, మనిషితత్వము అది
అని ఊహిస్తున్నా... వాద్దుమిరి పోతూంటే... చూస్తూ
ఎలా సహించి ఉండటం? లోకులు ఏమనుకుంటూ రనే
సంగతి ఎలా ఉన్నా... వంశగౌరవం మంట గలిపి
... ఎంత అప్రతిష్ట ... హయ్యో; వాడు పోయి ఇంకా
మూడునెలలైనా దాటలేదే...!

— ఏమైనా సరే... ఈవిషయమునకు అంత
ఏదో కనుక్కుని ... ఆకులనాపకురాలిని ఇంట్లోనుంచి
తక్షణం తరిమివేయవలెనని ... చూచుగారు తీర్మానించు
కున్నాడు ... ఆవేశనే తేలిపోవాలి.

అర్ధరాత్రి కావచ్చింది; ఇల్లంతా ఎక్కడికక్కడ
మాటుచుణిగింది. ఆయన, ఆఅమ్మాయిపడుకునే గది
గుమ్మందగ్గర చెవులు ఓరచేసుకుని నిలుచున్నాడు...
లోపలనుంచి ... మాటలు చాలా తగ్గుగంతులలో విన
బడుతున్నవి ... పరకాయించి... చెవులు మరీ ఒగ్గి
విన్నాడు... బలిమాలుకుంటూన్నది... అప్పుడే నెల్లి
పోవద్దని... ఇంకా కొంచెంనేపైనా ఉండమని...

హే... హే... పాపిష్టిది ... ఇదా జరుగుతున్న
నాటకం ... ఇల్లు మాలకొంప అయిపోయిందే...
ఇందుకొ, ఈవేషాలు అన్నీని ... ఇందుకోసమేనా
అక్కడ నిలువకుండా వచ్చేసింది ... ఈఘనకార్యా
నికా... ?

తామసం ... ఆగిందికాదు ... తలుపుమీద ధడ
ధడ మోదాడు ... తలుపు తీయకుండాఉన్నదా ఉతి
కలు ఎత్తేసిఅయినా, లోపల జొరపడి వాళ్ల ఇద్దరినీ
ఖానీచేసేయవలసిందే! ... తెగింది ... ఎన్నిగుండె
లతో, ఎంతనిర్భయంగా వచ్చాడు... నా డెవకో
... తప్పించుకుని ... ఎక్కడికి పోతాడు? అగడికి
రెండోగుమ్మర లేదు ... అయినా దయ్యాలలాగా ఇంటి
నిండా ఇంటెడుమంది ఉండగా అందరినీ కనుల్రామి

ఎలా వచ్చాడు...? కానీ... ఇవాళతో వాడి ఆయుస్సు, సరి...

తీయకపోవడం చూసి, కాలితో తలుపును తన్నాడు... తెరుచుకున్నది... ఆమె ఘడియ నీసింది. చూపులతోనే కబళించి వేసే అంతశ్రీవముగా చూశాడు. ఆమె ఏనాడైనా దగ్గరక... ఎందుకు ఆవేశస్వరూప ఆయన అంతధీమాగా తలుపు పిలిచాడో తెలియక కలవరపడడంతప్ప తన్ను చేసినదానిలాగా లేచేలేడు. అవును... ఎంతకైనా తగిన నే!

“ఎవరు?”

—ఆగర్జుణలోని... మేమిటో బోధపడలేదని ఆమె చూపులే ప్రశ్న తీర్చి మిచ్చినవి.

“ఎవరు... లోపల?”

“నేనే!”

“ఇంకా ఎవరూ లేరా?”

ఏదో సమాధానం చెప్పనోయి నాలుక ముతత పేసుకుని కూరుకున్నది... దాన్ని ఆయన మగ అపార్థము చేసుకున్నాడు...

“మాట్లాడలేం?”

—ఏం ఉన్నది మాట్లాడటానికి... ఆయన భూకుడుగా లోపలికి వెళ్లి, దీపం హెచ్చించి... నలుమూలలా వెదికాడు... ఎక్కడా ఎవరూ లేరు... కానీ, ఆయనకు అనుమానం పోలేదు... స్వయంగా విన్నాడు కాదూ?

“ఎక్కడ దాచావు... చెప్పు... చెప్పవేం...”

జాట్టు పట్టుకుని... దవడమీద సాచి కొట్టాడు... మాటాడకపోవడంతో మరింత రేగి పట్టుబడింది ఎలా పెడా, రెండు చెంపలూ, వాయించాడు... బాడే కాదు... ఆమె, తిరిగి బేరై పడిపోయింది... ఇక పలుకుతూన్నది... అప్రయత్నంగా, ఆమె ఇప్టం ఏమీ లేకుండానే...

“వెళ్లిపోయినారు...”

“అలుచా ఎవడో... చెప్పు...”

“మీ అబ్బాయి...”

“అ...అ...”

“అవును...”

“ఎంత తెగినావే... నీగలపండుపగులా...

పోయినవాడి... ఉసురు, నీకు తగులనుటే... వాడి పేరు అడ్డం పెట్టుకుని ఇంత అనాగృతుని చేస్తా... నీయుఖ మీదా...

—చేసిన నిర్వాహకము చాలక, పశిఉన్న ఆమెను కనిగీరా తన్ను హాసంహాసం చేశాడు. కెప్పు... వా డెవరో అని, దిక్కన్ను తగులనిస్తూ ఉంపటం; ఆతాపు గిని... ఆమె, నాతిండుగురు ఉన్న మనిషి గొంగుతో... ‘మీ అబ్బాయి’... అని జవాబు కెప్పుతూంపగానే చివరి అగ్గుంగుతో... మగోతన్నుకు ఆయన సిద్ధపడటం...

నిరవధిగా, ఆగర్జుణం ఎంతవరకూ సాగిపో నే దోకాని ఇంకా, అట్లాగు వచ్చి, అడ్డుపడి, ఆయనను రక్కపట్టుకుని అవతలకు నీసుకుట్టింది... ఆమె ఎదుట ఆయన, నోటికి వచ్చినట్లు నానాదుర్భాషలూ అడి... చివరకు అలసిపోయి సముకుంటూ, గాద్దది కంతో గుఱిం పలారున్నట్లు, పోయి పడుకున్నాడు.

ఆ అమ్మాయి... పశివచోటనే... అలాగే ముద్దయిపోయింది. అట్లాగు వచ్చి, సాయం ఇచ్చి లేవ దీసి, మెల్లిగా నడిపించుకుంటూ, గదిలోకి తీసుకువెళ్లి మంచముమీద పడుకోబెట్టి... ముందినీళ్లు త్రావడానికి ఇచ్చి... చేయి తడిచేసుకుని, కట్టి, ముఖమా గుడిచి చెంపలమీద జాట్టు, పక్కలకు తుడిచి...

“ఏంపనిచేశావే తల్లీ... అటు ఏడు, ఇటు ఏడు తరాలా మన ఇంటా వంటా... ఎన్నెదూ లేనిదీ! —అంటూ కొంఠెం సముదాయంపుగా, కొంచెం నిష్ఠురంగా... మాటలతో గోగు లాగవలసిన అంచనా వేసింది... ఆ అమ్మాయి... ఏమీ జవాబు చెప్పలేదు. ...ఎవరూ నమ్మకస్పదు... ఏమిచెప్పిమాత్రం ప్రయోజనం... ఏం ఉంటుంది?

“అవునులే... మాఖర్మంకనుకనే, నీకు ఇలాటి దుర్బుద్ధి పుట్టింది... నిన్ను అనవలసినపనేయింది...? అని రుంజుకుంటూ; అక్కడనుంచి వెళ్లిపోయింది...

చేసినహితబోధ అంతా వ్యర్థమైపోయి ... చేసినపాపిక ఏదీ పారక, అఅమ్మయినోటివెంబడి మాటరాకపోవడం మూలాన!

—ఒడ్లు తెలియకుండా, పశిఉన్నపాటు... ముగిరిపోయి .. జ్వరం ముంచుకు వచ్చేసింది: ఇక అందులో, సిగ్నికేకలూ, సర్రికేకలూ...

డాక్టరును నిలుపించునే ... బండారం ఎక్కడ బయటనకి ... తమ కత్తిరించిన వస్తుంగోలని .. ఊరు కునిఉండటాని: మనస్కరించక ... ఎంపడులు ఇద్దరూ మాడబలుకుతుని ... తప్పకుండా, అదేదో గాలిలక్షణమే అని, నిర్ణయించేసి, ఆ మెతలితంద్రులకు తక్షణం రావలసి నది' అని, టెలిగ్రాం ఇచ్చారు. నాగు వచ్చేలోపున, భూతజ్ఞద్యానికి ఎవరిని కుదర్చినా అనేమీమాంసబో ఏదీ కేలక ... లంఘనములుమాత్రం కడుతూ ఉన్నారు:

నూపననాటి కావ మునిది, నిల్లతలిలండ్లులు ఇద్దరూ పలుకుక్కుంటూ ఒక్క కిడి ఉరికాదు; అస్పృశి, ఆమె మగీసినది, లోకానికిపోయి. కళ్లలో ప్రాణాలగోఉన్నది. నియ్యంపడిని మాడగానే చు మగాడు, చెప్పవలసిన ... కొండెములు అన్నీ కళ్లెద్దా మను కున్నాడు. కాని, ఆ మనుకొద్దా మాసి, నోరు రాక పోయింది ... తిండి అల్లి డాక్టరును నిలుపుకువచ్చాడు దెబ్బలు అప్పటికి పోతగిరి ఉంటునిగమక ... ధరణి లేదని అత్తమామలుపూడా అడ్డు వచ్చలేదు. పైగొడు వచ్చి, గోగిని పశిక్షచేసేమోడ... మగోక్రొత్తసంగతి... ఆమె గర్భముతో ఉన్నది!

—అంతవరకూ గృహస్థమర్యాదను పాటిస్తూ, మరి ఏమనుకునో, 'మెదలకుండా ఊరుకునిఉన్న మామ గాడు, తెగబడి, చెప్పవలసినది నాలుగూ చెప్పాడు. తక్షణం — ఒకనిమిదం ఆలశ్యం చెయ్యకుండా, వాళ్ల పిల్లా వాళ్లూ పోయి గంగలో కలవమన్నాడు... ఆ అమ్మయితండ్రీ మిగ మంతచేసుకుని ... చూరుమాటాడ కుండా ... భాగ్యమా కూతురినీ తీసుకుని ... వాళ్లకోరు వెల్లిపోయినాడు.

ఆ అమ్మాయికి ... ఇక, ఆయంట అడుగుపెట్టే అర్హత లేదు. ఎంత చెప్పినా, ఎవరూ నమ్మరు. తనవర్తనలో ఏమీ దోషములేదని ... నాథునిలావనలో ఋజు క్రమమున పొడనూపి వర్ణితున్న అంతర్వర్తిత్వమే

కాని... పరపురుషసహవాసకళంకము లేదని వాళ్లు నమ్మడానికి... ఆధారము ఏదీ... బతికిఉన్నన్నాళ్లూ, వారిది పుష్కలగూర్తవతమని, ఇరుకుటుంబములవారికినీ తెలుసును. చనిపోయిన తరువాత... ఎంతో ఆపేక్షగా ఆసరిస్తూన్నాడనే అసామాన్య విపరీతిస్థితిని... ఎవరు విశ్వసించుతారు. చారిత్రమును శంకించుకున్నారని, ఆమెకు బాధలేదు... నిజమును... నిజమని తాను చెప్పినా నమ్మలేకపోతున్నారనే తప్ప!

ఏ మున్నదీ... అంతా, మల్లా మొదటికి వచ్చింది. ఆతడు అక్కడ కనుపించడు... చేరరాడు. తిరిగి అత్త వారింటికి వెళుదామంటే, వారు రానీయరు... ఆతన్ని మాడనిదీ... ఉండలేదు...

ఈచింతతో, చిక్కి కల్య మైపోతున్న కొద్దీ గర్భధారణలక్షణములు మరింత ప్రస్ఫుటిస్తూన్నవి. వేకటి నిజము కాదేమో... వ్యాధిలక్షణమేమోనని అనుకున్నారుకాని, ఏవిధమైన ఔషధనేవనమునకు ఆమె ఒప్పుకోలేదు; జబ్బు వేరే ఇంకొకటైయుండగా ... ఇతర ఉపచారములు, దానికికాక ఎన్ని చేసినా నిష్ప్రభావమని ఆమెకు తెలుసును.

మాడగా, చూడగా, ఆమె తల్లి దండ్రులకు చూడా... గ్రహబాధ ఉన్నదనే నమ్మకము కుదిరింది. సలహా అడిగిన మంత్రకాస్త్రవేత్తమాడా, తప్పకుండా, అదేననీ... గర్భిణిగా ఉండటముకూడా ఆలక్షణము తప్ప వేరు ఏదీ కాదనీ... తాను బాగుచేస్తాననీ, వారం దరినీ ఒప్పించాడు... పైగా ఆమెతల్లికి పూనకంలాగా వచ్చి... అల్లుడిగొంతుతో... తాను, భార్యమీద మమకారంచేత వచ్చాననీ, పట్టుకుని వదలకుండా, తనదగ్గరకు తీసుకువెల్లిపోతాననీ... ఘంటాపథంగా ఘోషించింది. సామాన్యసంసారులకు... ఇక అంత కన్నా నిదర్శనం, ఏమి కావాలి?...

ఆమెకు, ఈకలాపమంతా, ఇవ్వమా, కాదా? ... అని ఆలోచించలేదు నా' రెవరూ, ఆమెను అడుగ లేదు... ఎద్దను అడిగి గంతలు కడుతారా?...

—పట్టువేసి ... దానిమీద తల్లితండ్రులూ, ఇంకా బంధువులూ పట్టుకుని కూర్చోపెట్టి... మంత్రోచ్చారణలో ... భూతము కట్టుపడి ... వెల్లిపోతానని చెపుతుండేమో, మీదికి వచ్చి అని ... హ్రోం, హ్రీం,

సాధనలు ...బహుమతీ ఆశతో ...మొగమంతా కల్లు చేసుకుని, ఆనాటి క్రానాదు కంఠమూట్టు పెట్టు చేస్తూ, అమహానుభావుని తాంత్రిక ప్రక్రియలన్నీ వినియోగించి చూశాడు...

ఎంత గడుసరి సయ్యమైనా .. ఎంత సేదగట్టుకుని మాడ్చుకోకమై నా .. ముగ్ధుని కనుమూసి పోతుందా...

చివరకు... ఆనాడు, జులూలోకి వెళ్లి... నీసాగో 'పెట్టె' .. భూతమును భూస్థానిముచేయడానికి తిరుణము వచ్చిందని ...మాంత్రికుడు సలహాచూడ; బహువలసితంతు ఇనుమకిగా ఉన్న కనుక, ముగ్ధుని కంఠం కడనే, మాగోచ్చవలసి ఉంటుంది.

పెట్టికన్న ఎక్కువ బాధాభుజిగా... ఉన్న అమర్చకుంటూ... ఆమెతల్లి, గోజంతా తీరికపోయి ఉన్నది... పలుకరించి దానికైనా, ఆమె ఉన్న చాయలకు రాలేదు... అదీ కొంత వేరే!

ఏకాగ్రదృష్టితో... ఏకో ఆశానించుకూ, ఆమె పడుకుని ఉన్నది; ముడతల్లి, ఇప్పటికీ ఆన వాలేలేదు; రూప మారిపోయింది; క్రమంగా... ముఖం లో కరడుకట్టుకునిపోయిన విషాదము విరిగిపోతూ, ఆతావుల... ఆనందిజ్యోత్స్ననుబాలించుచు ... సముద్రమధ్యమున పడి... ఆధారములేక అల్లాడిపోయే ఆత్మరాలికి... ధిరి చిక్కింది... బహుమతీతో, ఎక్కడలేని సత్తువతో... లేని... వచ్చి, తమపు గడియచేసుకున్నది... కొంచెంసేపటికి తీసి... ఇవతలకు ... పల్లిపోయింది:

వేళ అయ్యేసరికి, ఆమె అజ వచ్చి... తల్లి, గది దగ్గరకు వచ్చి, లోపలకు తొంగిచూసింది... లేదు; ఇంట్లో ఏమూలనన్నా ఉన్న సమేనాని ఎవరింది... కనబడలేదు; పెనిమిటితో వెప్పించి... గాభరాపడుతూ, ఆయనా, ఆవిడా కలిసి మల్లి ఇంకోపాడు కలయవేసి వదిలారు; ఉపా... ఏమైంది... ఏమీ పాలుపోలేదు... ఆయనకు ఏమీ తోచిందో కాని, గది లోకి వెళ్లి... బల్లమీద లేకత్తుకుని ఉన్న కౌగిలం మనతను ఒక్క అంగలో అందుకుని... మైన... నాన్న గాకిరి... అని ఉండటం చూసి... మగ్గి అదుర్దాతో ఒక్కలాగుతో విడిచిసి... చదువుతూ...

— సుగుప్తుమోహం... ఆయనముఖంలో కళ్లు లు దిగజారిపోతూన్నది; మెలితగునా... ఆయన కవలకును చిత్రించడానికి... శబ్దశబ్ద పొటవము చాలను...

“నాన్నగారో..

“నా పాలు తోసి, నీకు మేల్కొని ఉండవలె ననే... మోడతకు... మెల్లగా కల్పించి కల్పించు గాలినని... చింతించుకో...

“బ్రాహ్మి నున్నా... ఆమె నావంక కన్నెత్తి చూడలేదని మోసం చేసింది... బ్రాహ్మిని కన్నెత్తి చూడక, నానం కన్నెత్తి, నాచికో చేసి... బ్రాహ్మిని, ముగ్ధుడి కొడుకు, కానినా... బ్రాహ్మిని మరల నీం చేయగల మని లేదంటున్నానని, నీ బ్రాహ్మి నా చూస్తూ నీ గురున్నానని; బ్రాహ్మిని ముగ్ధునిగా, గొడుగును ముగ్ధునిగా, బ్రాహ్మిని నీదానా తీసికొన్నానని అనుకున్న పాపం పోవడం... అందుకు నీకు ఏమీ అనడం లేదు... బ్రాహ్మిని నీదానా తీసికొన్నా, ఆమెను నీదానా తీసికొని... నానాని నీదానా తీసికొన్నానని...

“అంతవరకూ, నీకు బ్రాహ్మిని, ఇక్కడే విడిచి, అక్కడే విడిచి లేదు; ఇక్కడే వచ్చిపోయింది... నేను, నీదానా తీసికొని బ్రాహ్మిని తీసికొనిపోయి వది... నేను బ్రాహ్మిని తీసికొని వది...

“నేను... ఆమెను నీదానా తీసికొన్నాను... నాదానా అలలి విడుదలగా ఉండటానికి పోతువు ఏమని... బ్రాహ్మిని, నన్ను విడిచింపకపోవడం తప్ప... పల్లెల్లి సగుమనాకు నన్ను నా గాలియలేదు;

“ఇక ముగ్ధుడు బ్రాహ్మిని నీదానా తీసికొని అనగా... ఆనాటింగ్రి... నన్ను దగ్గరకు తీసుకున్నాడు... ఎందుకు అంత సుమనచ్చిందో... ఆ నాటినుండి నా సుమనసు కుదురుకునే...

“ఎంతో ఆశపడ్డాను... ఎన్నో కోరుకున్నాను... నామీద అంతదాకా కోపానికి కారణం ఏమిటో ముగ్ధుడు ఆయననోటనే పలికించుచూ మునుకున్నాను... కాని, ఎక్కడినీ! నానాంగల్యం పెరిగిపోయింది... తక్కువనోమును నోచి, ఎక్కువలకు అక పడితే ఎక్కడనుంచి వస్తాయి...

“అయినను ధూమిమీద అన్నోదకములు కర వై... ఈ పొన్నుననుచును వదిలిపెట్టారు, కాని ఎగుచేతిలో, మొదటినుంచీనూడా, నన్ను విడువరనే మనసుకు నోస్తూనే ఉంది... గొంతులో పోయినాడు, నాకుమాట... ఆయన నన్ను ప్రేమిస్తే...”

“అ గాత్రీ... ఆయన... కనిపించి... కనుపించుట మేమిటి... ప్రయత్నించగా... ఈజన్మకు దక్కదను కున్న నుభుం అయినది కేను! అని మొదలు... ప్రతి గాత్రీ... ఎంతో దుఃఖంతో... అనుంగంతో, నన్ను ఏలుకుంటున్నాడు...”

“మీ ఇంటికి వచ్చాను... బ్రతికి ఉండగా ఎన్నోగా గొనివచ్చాను... ఇక అపట్టింపు ఉండ వలెననిపిస్తూను, కాని... మీరు ఆయన మనసు ఎంత నొప్పించానో, చచ్చి బ్రతికినూడా, ఒక్కటే మోస్తారు; ఈ పొన్నుననుచునే...”

“ఆయనను గొనివచ్చి ఉండలేక, చచ్చి వాళ్ళ ఇంటికి వచ్చాను... అక్కడ ఇద్దరుమీ సుఖంగా ఉన్నాము.”

“మీ నానుగాదు... నా విషయంలో చాలా గడ్డగా పోయారు; ఆయనను అని ఏంభావనను గిలే... కన్నులారు మీద అక్కడ చేతుతోలేకపోయినప్పుడు? పంపించుకో... కేను... కేను...”

“ఇంటిలోనుంచి వచ్చిపోమన్నాడుకాని... నా దంపతులకు ఎవరైతే చేస్తాన్నానన్న సుఖరేణే లేదుకదా!... ఇక మీరు...”

“బ్రతికినన్నా... ఆయనకు, మనసు కలు గకపోయింది... అప్పుడు, మేము ఏవోవిధంగా సుఖ పడటం గొను ఇష్టమిదేను; ఘోలా, ఘోలా, ఏమై కే నాకే... ఏదూపాన అయినా, ఆయన నన్ను అంటి పట్టుకుని ఉండటంకన్న కావలసింది ఏమున్నది... నన్ను ఇచ్చినది ఎందుకు? ఒకరి నొకరు ఎవరైతే కుండా ఉంటామనేనా?...”

“గొంతులో మగవాళ్ళకు దైవం రక్షించి కే నల ముసలడంలేదు... నాఒక కైముఖాన్నే ప్రాద్దుపాడి చించా... నాపెనిమిటితో నేను కాపురం చేస్తాన్నప్పుడు... ఆయన మీకు కనబడనంతమాత్రాన నా

కమపు ఫలించడం... పెద్దవిడ్డూర్యమా, తలవంపుల మారిపనా... కులానికి అప్రతిహా?

“చనిపోయి ఏలా మారిపోతాలో, మంత్రాల ప్రభావం ఏమిటో నాకు తెలియదు, కాని, ఒకవేళ నిజంగా వాటికి అంతశక్తి ఉండి, ఆయన ఎన్నటికీ నా సమీపానికి రావడానికి వీలులేకపోలే, ఇక ఈ బ్రతుకు ఎవరికోసమండీ!

“భ్రూణహత్య మహాపాప మని తెలుసును... కాని... దయ్యపుపిల్లే అవుతుందికాదూ, ఆపుట్టేకుపు? మీ మామూలుమనుష్యులు... దాన్ని చేరనిస్తారా...? అది బయటపడి... ఎలా బ్రతుకుతుంది?

“ఆయన... నన్ను పట్టుకుని ఉన్నాడనే కాదూ మంత్రాలు చదివి... బాంబు చివరకు నీసాలో కుక్కి ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసి నేలలో పూడ్చిపెడ తారా?... అవును, మీ కూతురిని క్రేమతో చూస్తున్న మహాపరాధమునకు అంతశక్తి మీరు చేయించవలసిందే! అంతటితోనై నా మీకు శాంతి కలుగుతుందా?...”

“నాపెనిమిటి ఎక్కడ ఉన్నాడో నేనూ అక్కడకే వెళుతున్నాను; పతివ్రత అయినస్త్రీ, భర్తను ఎన్నడూ విడిచిఉండరాదనీ... ఆయనమాటకు ఎదురు చెప్పకూడదనీ, చిన్ననాడు నాకు నేర్పలేదూ మీరు...? ఆయన భూత మైపోయినప్పుడు, సహధర్మ చారిణికూడా... అంతే అయిపోతుంది... బ్రతికి ఉన్నప్పుడు, గ్రహచారం చాలక... నిరసంపదలు హరించిపోలే... నేనూ బీదదాన్నే అయిపోయేదాన్ని కాదూ, అందుకు మీరు ఏమన్నా అనేవారా?...”

“మీ ఇంటివైపుకు ఎన్నడూ రాము... మా మీద ఏమీ అనవసరమైన మంత్రాలు ప్రయోగాలు చేయించి... అక్కడనై నా సుఖంగా ఉండకుండా చేయబోకండి... మీపుణ్యమాయెను; ఇంకా ఎక్కడి ఆపేక్షలు... మీ మతంలో బ్రతికి ఉన్నవారే మనుష్యులుకాని... మనస్సుల్లో ఎంతెంత కావేషాలు దాచు కున్నా ఎన్నివంచనలు చేసినా... మీకు నచ్చుతుంది... చచ్చిపోగానే దయ్యములై ఎక్కడ పట్టి పీడించుకు గొంటాలో అని... తగ్గభయమాయెను...”

“ఇక ఉంటాను... ఎన్నడన్నా మమ్మల్ని దయతో తలచుకోండి... ఎక్కడ ఉన్నా, మీ వాళ్ళమే... మీ అమ్మాయి.”

ఉద్బోధన

కందుకూరి రామభద్రరావు

రాజకొలుపును మెరియు రిశ్మ కాతస్యము

మానమే కొనగలగు

ప్రాణమే తినుగలగు

మరలుకొనిమన నేనోనోయి ?

మరిగిపోమన నేనోనోయి ?

సిరిబొమ్మ నొర్రబ్రాలు విలుగునలువలు తరిగి

బొంగి నద్దికే చూపు

మీయా కొలయ రేపు

బ్రదుకుకంఠలు నేదెన కోయి !

హృదయభంగము నేదెన కోయి !

ప్రాసంగువరిచేయ బసరుజ్జకపుతాన

పాటతేటలు పోయి

పుంటపాటలు తీగ్గు

జీవనము నడుప రావోయి !

జీవితము గడుప బోవోయి !

పుణ్యస్రోతస్విసీపులినసింహాసనము

స్వాతంత్ర్యతాండవము

స్వర్లోకమైభవము

అధివసింపగ వాటివోయి !

అమృతభాక్తులు కొలుతురోయి !

అత్తకదేశనిర్ణయము

ముట్టూరు వేంకటరామయ్య

పాణిని¹ అష్టాధ్యాయంలో చతుర్థాధ్యాయ ప్రథమపాదమందలి ౧౭, ౩ సూత్రమున 'అశ్మక' మను పదము క్షత్రియకులమునకును, నారి రాష్ట్రమునకును రాజునకును కూడ నామముగా వ్యవహరింపవచ్చునని చెప్పితిమనినను, సంస్కృత వాఙ్మయమునందు, పౌన్ధ్యగ్రంథములోను గల ప్రస్తావముచేతను, సామీవాహనరాజుల ప్రాచీన శాసనములముగ నాయముచేతను, ఈ దేశము ఎగుట నుగడునదియు సులభముగా సిద్ధమున వీలుగుచున్నది. దొరకి ఆకరముచేత అశ్మకదేశము గోదావరీ జుగ్గితము పుణ్యదేశమనియు దానికి రాజధాని పోతన లేక పోలియనబడుచుండినట్లును తెలియుచున్నది². మఱియు వాఙ్మ

యమునందును శాసనములందును ఇది ముళకరాష్ట్రముతోకూడ వ్యవహరింపబడుచున్నది. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణియొక్క నాసిక గుహలోని శాసనమున³ నా రాజు యేలుబడియందలి రాష్ట్రమును చెప్పవరున చూడగా అశ్మకదేశము ముళకరాష్ట్రమునకు చేరువ నున్న ప్రదేశమని యూహించుట కనువగుచున్నది. ముళకరాష్ట్రమునకు పైధాను (ప్రతిష్ఠాన నగరము) రాజధాని యనియు, దానికి సరిగా దక్షిణ పార్శ్వమున గోదావరీతీరమున అశ్మకదేశము కలదనియు సుత్తనిపాతగ్రంథము⁴ ఈ అంశమును స్పష్టపఱచుచున్నది. వీనిచేత అశ్మకదేశము గోదావరీ ప్రాంతమునను ప్రతిష్ఠానమునకు దక్షిణమునను లేక ఆగ్నే

1. పాణిని, IV, i. ౧౭౩.

2. భౌతికశాస్త్రము, II సం. ౨౦౭ (అస్సకభౌతికము); III, పుటలు, ౩-౫; చూ. ఎస్. శ్రీకంఠశాస్త్రి గారి వ్యాసము—'ముళక'; Q. J. H. S. XXI పుట ౬౨; బి. సి. లాగారి Geography of early Buddhism, పు. ౨౧-౨;

3. నాసికనుహితాసనము. A. S. W. I. IV. P. 108.

4. సుత్తనిపాత. పారిమాళము. V. పారాయణవగ్గ. శ్లో. ౯౭౬-౭౮, 1010, 1011; ఈ శ్లోకములు, బావరి అను బ్రాహ్మణుడు శోసలనుండి వచ్చి దక్షిణాపథమున ముళకకు చేరువను గోదావరీతీరమున అస్సకలో స్థిరపడి అక్కడనుండి తన శిష్యులను ఉత్తరాభిముఖముగా తొలుత ముళకలో ప్రతిష్ఠానమునకును అటనుండి మాహిస్వరికిని, తర్వాత ఉజ్జయినికిని పంపెనని తెలుపుచున్నది.

1010. బావరిం అభివాద త్వకత్వా చ నం పదక్షిణం,
జటాజనధరా సభ్యే పక్కాముం ఉత్తరాముఖా.

1011. ముళకస్స పతిట్టాణం పురిమం మాహిస్వరిం తదా,
ఉత్తరాపి గోనద్ధం చెదిసం వసపవ్వాయం ||

యమునను కల ప్రసిద్ధ ప్రదేశమున నుండిన దని నిర్ణయించవచ్చును.

అశ్వకమునకు పోతన రాజధాని యని తెలిసినది. ఈ నగరమును, కళింగ దేశమందలి దంతపురమును బౌద్ధవాఙ్మయములో సమాన ప్రసిద్ధిని పొందియున్నది. ఏలన, ఈ రెండు నగరములును మహాగోవిందానిచే నిర్మింపబడినవి.⁵ అశ్వకకు డను రాజయొక్క రాజ్యమునకు రాజధాని పౌదనమని మహాభారతము చెప్పుచున్నది. పౌదన యనునది పోతనకు రూపాంతరము. రాజునకు ఆనామము దేశముచే కలిగినది. ఈనామము రాజునకును వాని రాజ్యమునకును కూడ న్యవహరింపవచ్చునని కదా పాణిని చెప్పినాడు. ఆధునిక దేశపటములలో పోతననగరము ఎచట నున్నదో నిర్ణయించిన అశ్వక దేశమును నిర్ణయించినవార మగుదుము.

పంపకవి (క్రీ. శ. ౯౮౦) కన్నడమున రచించి చాళుక్య వంశజుడైన రెండవ యరి

కేసరి కంకిత మిచ్చిన విక్రమాష్టమ విజయ మను భారతములో గోదన యను నగరమును పేర్కొనియున్నాడు.⁶ ఈ రాజే వైజామరాష్ట్రమందలి కగిం సగిరుజిల్లాలోని వేములవాడయందా తానువేయించిన శాసనమున సీ సగరమును ప్రశంసించి యున్నాడు.⁷ ఈ సగర భారతమునందాను పై శాసనమునందాను ఈ సగరమును గూర్చియు గాని ఉచితముగా గూర్చియు చెప్పబడియుండు విషయములచేత ఇది ఎచట నున్నదని గుర్తించుట కును, అశ్వక దేశమందలి పోతన నగర మందలి యని నిర్ణయించుటకును సాగుచున్నది.

పంపకవి పంప భారతములో, పాన ప్రాంతము పైన రెండవ యరికేసరియొక్క మూలపుస్తకముడైన మొదటి ముద్రమున్నది ఏలిన సపాదలక్ష యను దేశమున పౌదన నగరము కలదని నుడిపియున్నాడు. ఈ మొదటి యుద్ధమున్నది గోదనయందా రాజుల సప్తపుత్రులగుట విశోధార్థము నిర్మిం

5. మహావస్తు; III 208, 209. కీఘనికాయ II 235; Dialogues of the Buddha Vol. II 270.

దంతపురమ్ కళింగనమ్ అస్థకానాంచ పోతనమ్ |

మాసిస్సతి అవంతీనమ్ సావీరానంచ గోదకమ్ ||

... ..

... .. ఏకే గోవిందనామితా ||

6. పంపభారతము, I పద్య. 16-7. Department of Public Instruction సారిత్ ముద్రితము, మైసూరు.

7. భారతి, సం. VIII, పుట. 267 మూలము పంక్తులు 13-15; J. A. H. R. S. Vol VI. p. 119; తెలింగనా శాసనములు. పు. 178. రెండువార్లు పరిష్కరింపబడినను ఈ శాసనము ఇంకను చక్కగా పరిశోధించి పరిష్కరింపవలయున్నది. 13-వ పంక్తి యిట్లు చనువవలయును.

“యశ్చోదనే సౌధమయా గజానాం

విధాయ వాసీమసి తైలపూర్ణైః”.. దీనిచే పోతనయొక్కయు దోనుగుల బాపు

లయొక్కయు ప్రస్తావన వచ్చుచున్నది. ఈనగర విచారకర్తవంశముయొక్క రాజధాని యగునేమో?

పబడిన బొమ్మను (స్థితికలను?) పరిమళించు నూనెలతో నింపి వానిలో స్నానమాడని నర్థించియున్నాడు. ఈ విషయమునే ఎక్కువ ననో గాంభీర్యముతో వేములవాడ శాసనము నర్థించుచున్నది. ఈ విషయమును అగ్ర కీసరి రాజవంశమువలెయు రెంటియందను ఖాద్యమును భేదము లేక పొందుపడియున్నది. నీనిచే సంకవి వాక్యమునకు ప్రామాణ్యమును కలుగుచున్నది. మఱియు, వేములవాడ శాసనకర్త సంకవి యే యగుననియు, అందు సంగత్యముకూడ కలుగుచున్నది. ఇక బోధన ఎచటనున్నదో నిర్ణయించుటకు ముగిసిన మోతోదూరము పోననియు ననియు, కీసరినాగరియు జిల్లాకు చెందిన సంగతులుగా నున్న వైజామాబాదు జిల్లాలో, గోదావరికి కొన్ని మైళ్లు దక్షిణమున ప్రాచీన శిథిలములతో నిండిన పట్టణముగా వర్ణించబడిన కలదు. సంకవి చెప్పిన బోధననాగరి ముగిసిన యని చాళుక్య రాజు శ్రీలోకవర్మని (క్రీ. శ. 1071-1081) ఈ నాగరినాగరి నేముచిన యుక శాసనము

లోని వివరములచేత తెల్లము కాగలదు. ఈ శాసనమున రాష్ట్రకూటచక్రవర్తి ఇంద్రవల్లభుడు బోధనలో కట్టించిన ఇంద్రనారాయణుని దేవాలయము శిథిలము కాగా ఆహవములు (అనగా శ్రీలోకవర్మలు) ప్రెగడ జోగపయ్య దానిని శా. శక 120 (క్రీ. శ. 1071) సం॥లో నుద్ధరించె నని కలదు. నరసింహాచార్యులవా రూహించినట్లు బహుశః ఈ రాష్ట్రకూటరాజు మూడవ ఇంద్రుడు (క్రీ. 1071-1081) గానే యుండును; ఏల యన ఇతని సేనాపతులలో నొకడు చాళుక్యనరసింహు డనువాడు ఇతనితో కలిసి ఘూర్జరులతోను, కన్యాకుబ్జేశుడైన మహిపాలునితోను యుద్ధము చేసిన వాడు సంకవి వర్ణించిన రాజవంశమునకు చెందినవాడును రెండవ అరికేసరియొక్క తండ్రియు, బోధన రాజధానిగా నేలిన మొదటి యుద్ధములు వంశస్థుడును అగుచున్నాడు. ఈ చాళుక్యులు కొన్ని తరములు రాష్ట్రకూటులకు సామంతులుగా నుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ కుటుంబము

7. 1). L. Narasimha Chari, J. A. H. R. S. VII, p. 164.

8. Lat. 18°40', Long. 77°53', వైధానునకు దాదాపు 204 మైళ్లు ఆగ్నేయమున నున్నది.

9. R నరసింహాచార్యులనాగు; శ్రీలోకవర్మని బోధన్ శిలాశాసనము. Hyd. Arch, series, No. 7

10. జగ్గేశ్వరు: రాష్ట్రకూటులు, పుట. 102; సంపభారతము, I శ్లో. 26-9; ఈ యుద్ధమును గురించియే శ్రీ మేంద్రుని చండకాశమున ప్రస్తావన కలదని నేను నమ్ముచున్నాను. నాందీ శ్లోకములలో మహిపాలుని యుద్ధముల నీవాటక మాడినట్లును, అతడు కర్నాటకులను తఱిమి తన సింహాసనమున స్థిరము చేసికొన్నట్లును కలదు. ఈ కర్నాటకులు చాళుక్య నరసింహుని వైద్యముగాను తొలత మహిపాలుని దళిమిట్లును, వసుక నతనిచే తరుమబడినట్లును తోచుచున్నది. చాళుక్యులను కర్నాటకులని వ్యత్యాసించినందులకు శాసనప్రమాణము గలదు. ఉదా. దంలిదుర్గుని సామన్ గడ్డ తామ్రశాసనము క్రింద II వల్లభుని వైద్యము కర్నాటవైద్యుని పేర్కొనుచున్నది. ఈ యంశములు ఆచార్య శ. ఏ. నీలకంఠశాస్త్రిగారు చండకాశము కాలమును గురించి చేసిన నిర్ధారణమును (చోళులు I. పు. 289-8) బలపఱచుచున్నది.

వారిలో మొదటి అరికేసరి నిరుపమదేవ
 ధ్రువునికి (క్రీ. శ. 2౮౦-౯౪) సామంతుడు.¹¹ రెండవ
 అరికేసరి నాలుగవ గోవిందునికిని
 (క్రీ. శ. c. ౯౦౫-3౫) ఆమోఘవర్ష బద్దెగ
 దేవునకును సామంతుడు.¹² రెండవ అరి
 కేసరియొక్క కుమారుడు వాఘరాజు,
 (వాఘ్రరాజు?) అతని యాస్థానము
 లోని సోమదేవుడు రచించిన యశస్తిల
 కముయొక్క గద్యములో చెప్పినట్లు,
 మూడవ కృష్ణుని నామంతుడు (క్రీ. శ.
 ౯3౯-౮౮). ఈ చాళుక్యులకును రాష్ట్ర
 కూటులకును గల యీ సమీపసంబంధము
 చేత మూడవ ఇంద్రుడు దేవాలయము
 నిర్మించినది వైజామాబాదలోని బోదన్
 నగరమునం దనియు పంజాబి నర్మించినదియు
 దీనినే యనియు చక్కగా తెలియుచున్నది.
 రెండవ అరికేసరియొక్క శాసనము దొర
 కినస్థలము వేమువాడ యనునది, నగు
 తము బోధకకు చాల దూరమున లేదు ;

ప్రక్కజిల్లాలోనే యున్నది. సరసింహాచా
 ర్యులవారు వర్ణించిన ప్రకారము బోధన్లో
 పురాతనములైన వైస హిందూ శిథిల
 మూలును శకలములును నిష్కృతములై యుం
 డుటచేతను, మూడు పెద్దతాళములు ప్రా
 ద్ధికీణ ఉపచీదశాయం నందుటచేతను,
 సగరముచుట్టను మృగయ ప్రాకారము
 ప్రాచీనమైన కోటయొక్క శిథిల ముండుట
 చేతను బోదన మొదటి యుద్ధమల్లునికాము
 (౯౬౫) క్రీ. శ. ౮-వ శతాబ్దము) కన్నను
 కడుప్రాచీనమైన దని గూహించినద్యుచు.

పంజాబియు, నేనుగూడా శాసనకర్త
 యు, మొదటి యుద్ధమల్లుడు పాలించిన
 పాదాక్షిపాదులను నేతమును బోదన సగరము
 కల దని చెప్పుచున్నాడు. ఇదిగ్రాంధ్రీధకు
 లకు కలము నహలకానిదిగా చాళుక్యుల
 వ్యాఖ్యలో తెల్లగొర్రువలె దేవగూరి అశ్వశ
 కశబ్దమునకు 'నపాదాక్షిపాదు' అని అర్థము
 వ్రాసినాడు¹³. ఈవ్యాఖ్యనియుక్త కాము

11. ప్లీటు. D. K. D., పు. 380-1. తప్పలతో నచ్చుపడిన ప్లీటుగూడకా కల్పాటికా పంపభారత
 ప్రతి నాధారము చేసుకొని ప్లీటుగాని మొదటి అరికేసరి వేంగీమండలములో గూడుకొని నిరుప
 ముని రాజ్యముమీదికి దండెత్తినప్పై నని చెప్పెను. అల్లెకగుహ (రాష్ట్ర) కూటులు పు. 51.)
 ఈ పై విషయముచే నిరుపమధ్రువునికిని వాని యన్నయగు రెండవ గోవిందునికిని గుర్తునాయె నను
 విషయము ప్రసవపడుచున్నదని తలంచుచున్నాను. కాని, ఇప్పుడు పరిపక్వమైన భారతప్రతి
 వెలవడినంతటి నిరుపముని గూర్చిన పదములో గట్టి విషయ మేమియు లేనిది తలచుచున్నది.
 నిజము చూడగా నిరుపముని కాలమున మొదటి అరికేసరి వేంగీ కళింగములను రెంటిని ఒక్కచూడుగా
 జయించి తన నామధేయమును దిగంతములయందు విస్తరించె నని చెప్పబడును. రెండవ గోవిందు
 నికి వేంగీరాజు సాయము చేయుటచే ధ్రువుడు వాని సోదరునికి సాయము చేసినవారిని తాను సహో
 సమునకు రాగానే ఎదిర్చెను. ఈ సందర్భముననే అరికేసరి దింపయాత్ర వదిలిన నిరుపమునికిని
 అరికేసరికిని యేవిధమైన విరోధ మున్నట్లు నూచన లేదు. సామంతుడుగానే అరికేసరి ఈ భాగము
 లను జయించె నని యూహించుట కవకాశ మున్నది.

12. అల్లెకగు, రాష్ట్రకూటులు పు. 107-8: పంపభారతము, IX పర్వము. 52 పద్య. తర్వాత వచనము.

13. యశస్తిలక, I ప్లో. 207-8 వ్యాఖ్య.

తెలియకపోయినను ఈ యంశము సమ్మదగియున్నది. బోధన (ఈకాలపు బోధక) అను సీ నగరము చాల పురాతన మైనదిగా, అశ్వక దేశమునకు సరియగు సపాదలక్షదేశమున నుండినందున ఇదియే బౌద్ధవాఙ్మయమున తెలియవచ్చు అశ్వకరాజధాని, పోతన అని నిర్ణయించుట సమంజసముగా నున్నది. ఈ దేశమున దొరికు ప్రాచీన శిథిలముల చేతనే గాక సీని వేరిచేతను సైతము ఇది కడు ప్రాచీన మనియు, అశ్వకదేశరాజధాని యనియు యుహనగుచున్నది. గోదావరీతీరముననే ప్రతిష్ఠాసమునకు ఆగ్నేయమున నున్నది. సుత్తినిపాతగ్రంథములో చెప్పినట్లు, అశ్వకదేశము గోదావరీప్రాంతమునను, ప్రతిష్ఠాసము రాజధానిగా గల ముళకకు దక్షిణమునను కలదను వాక్యములకు సరిపోవుచున్నది.

నిజామాబాదుజిల్లాము, దానికి దాపున నుండు జిల్లాలును అశ్వక దేశమనియు దానికి, నేను బోధక అనబడు పోతన రాజధాని యనియు నిర్ణయించుటచేత ప్రాచీనగ్రంథములలోని వర్ణనలకును శాసనములలోని వివరములకును సరిగా అతికిపోవుచున్నది. ఇంకను ఈ ప్రదేశమున శ్రవ్య పురాతత్వ

శాస్త్రజ్ఞులు పరిశోధించినయెడల పురాతన కాలమున మన దేశమున నుండిన గొప్పనగరములలో నొకదానిని గుర్తించిన నాయీ నిర్ణయము ఇంకను బలపడునని నమ్ముచున్నాను.

శాసన ప్రమాణములును ఆధారములును తక్కువగా నుండుటచే ఈ దేశము యొక్క హద్దులు ఇవి యని ఇప్పుడు చెప్పటకు సాధ్యము కాదు. కాని జాతక కథలలోని 'ఘల్లకళింగ' జాతకములో అస్సక రాష్ట్రాధిపతి అరణునికిని కాళింగునికిని ఒరిగిన యుద్ధములను వర్ణించునెడ చూడగా అస్సక రాష్ట్రపు హద్దులు కళింగదేశపు ఒడమటి ఎల్లలను తాకినట్లు తెలియుచున్నది. అట్లయిన ఇప్పటి వైజాము గాష్ట్రముయొక్క తూర్పు హద్దులలో దక్షిణముఖముగా ప్రవహించు గోదావరీనది బహుశః అశ్వకము యొక్క తూర్పుతెల్లగా నుండియుండును. కాని శాసనపరిశోధకులు వైజామురాష్ట్రములో సంచరించి విశేషముగా తనిఖీచేసి ఇతర ప్రాచీనప్రదేశములను, సాతవాహనుల శాసనములలో పేర్కొనబడినవియు వారిపాలనకు లోబడియుండినవియు నైన అసిక, అనక, ముళక యనువానిలో ముఖ్యముగా అసిక¹⁴ను గుర్తించి పనిచేసిన విశేష విషయములు తెలియగలవు.

14. ఈ 'అసిక' రాష్ట్రము భారవేలుని హరిసుంధశాసనములో 3-వ పంక్తిలో పేర్కొనబడియున్నది. ఈ శాసనపరిష్కర్తలగు జయస్వామిగారు (J. B. O. R. S., XII (1927)) బారుకగారు (Old Brahmi Inscriptions, P. II) ఈ పదమును 'మూసిక', 'అసక' అని వేర్వేరుగా చదివిరి. కాని బాగుగ పరిశోధించిన 'అసిక' యనియే యాధిగా చదువవగున. ఈ దేశము కళింగమునకు పడమట నున్నట్లు శాసనములోని వర్ణన సందర్భమున తెలియుచున్నది.

வீதோலு

కుందుర్తి నరసింహా రావు

నాననలేనివానిని ప్రపంచము నిష్కర్మగాని వారు ప
న్నాస్యసిని గావించిన తుణమున బుద్ధుఁ గాని పితన
త్వము, సకలమేముమాలిన బానిసన ప్రసంగించి ముందరిచేసె
త్వము, పశులావరి మృతనియొక్కయు నిరక్షిప్తతత్త్వమును బ్రకటింపె.

నే సన్నాహముగా నుండును ఈ కవిత్వము నుండి గాల్చి
క్రొనుల్ దాటికాల్ గిరిల్ సెలుగు మూకుల్ చెప్పుకొన్నట్లు ను
ఈ మంబులన దాల్చి పొందుదు తెన్ను ఈ కవిత్వము నుండి
లాసమ్ముక మటలోను మరల సెలవోలమ్ముక ముగిసి ముండు.

నాకు మున్న కౌన్నమంబు రామరాజుగారు వ్రాసినట్లు
అంకెలిశనుపాఠనాశ్వాసానుభవంబు రామరాజుగారు వ్రాసినట్లు

నాకుండు ఉద్ధి దృశించినట్లు - ఇది మూడు - బాల్బుల - ప్రతి ఒక్క ఒకటి
 కన్నట్లుట మూర్తిసాధ్యకథ - లా - ప - మ - ర్థమునకు - వీరి కథ .

కలయనుకొంటే దొడ్డి, అయితే కొలనుమీదానో పైగా నడవేయవచ్చు.
డబ్బరిభూత భూరిపికలు చివరికి గుండు పట్టిపోతాయి.

హ్వలకు నామన మృదలి 'వా...నమో' యను తె...; ...
అలిగెనో నా... మున మనంతముగా నిలు...గి...నా!

ఈసంక్షోభము నానావిధపునకు ముగిచే పుష్పనో, నాకు నే
నే నన్నా సరినిగాన సంభవమటం చీరీతి ధ్యాపించునో,
నాసంక్షోచము జూచి నన్నునో “తనంతక- లోకమే మున్ననో
మోస మ్మింతయులేక నిన్విడిచిపోవు తొందరగీ?” మన్నుచున్నా.

జర్నసిదేశంలో నాజీఉద్యమం

కొచ్చెర్ల కోట సత్యనారాయణమూర్తి

భావ, ఆచార వ్యవహారాలు, ఇతరసంప్రదానాలు ఒకటేగా ఉండటంతో బాటు ఇరుగుపొరుగు దేశాలభియంతనాగా వుంటేనేగాని స్వదేశాభిమానం ప్రజలలో గాఢంగా నాటుకోడు. ఆంధ్రోద్యమం యొక్క ఆలుగురు నేతలలో వున్న సరిహద్దుజిల్లాలు ముఖ్యంగా వుండడం, ఇతరప్రాంతాలు విముఖంగా వుండడం, భాగకు కొంతవరకు నిద్రానంగా చెప్పవచ్చును.

ఈనాటి ప్రత్యేకసమస్యలలో తప్ప సామాన్యంగా ఇంగ్లాండు ప్రాంతం రష్యా దేశాలలో జాతీయభావం విస్తారం ఉంది అనిపించదు. మున్నటి ఐరోపాదేశాలలోనూ, అంతకులూగ్వం నెపోలియను రోసలలో ఇంగ్లాండు రష్యాలలోనూ, నిస్వార్థక రోసలలో ప్రాంతభావం, జాతీయభావం ప్రత్యక్షంగా కనబడినది. కాని ఇప్పటి జాతీయోద్యమాలకి యీ మూడుదేశాలు పుట్టినిల్లు కావని చెప్పాలి. పరరాజ్యాలలోని జాతీయభావం తన స్వాతంత్ర్యకామ భావంతో కూడినది. కాని ఇప్పటి జాతీయోద్యమాలకి యీ మూడుదేశాలు పుట్టినిల్లు కావని చెప్పాలి. పరరాజ్యాలలోని జాతీయభావం తన స్వాతంత్ర్యకామ భావంతో కూడినది. కాని ఇప్పటి జాతీయోద్యమాలకి యీ మూడుదేశాలు పుట్టినిల్లు కావని చెప్పాలి. పరరాజ్యాలలోని జాతీయభావం తన స్వాతంత్ర్యకామ భావంతో కూడినది. కాని ఇప్పటి జాతీయోద్యమాలకి యీ మూడుదేశాలు పుట్టినిల్లు కావని చెప్పాలి.

గాఢమైన ఇట్టి జాతీయభావాలు, ఇందుకు సంబంధించిన పాలిమేరల తిరుపులు, — ఇవి గడచిన ఐరోపాయుగ్గానికి ప్రధానకారణాలు. అందులో ముఖ్యంగా నష్టపడ్డది స్థానికజాతి — జెకోస్లావకుజాతినీ ఆస్ట్రీయా హంగరీదేశాలు పంచుకోవడంవల్ల ఆ జాతికి ప్రత్యేకశీవనానికి యోగ్యత లేకపోయింది. పాలిమేర జాతినీ మూడుసామ్రాజ్యాలు పంచుకున్నాయి. చిర

కాలంనుంచీ స్వాతంత్ర్యంకోసం, ప్రత్యేకరాష్ట్రంకోసం పరితపిస్తూవున్న ఆ జాతినీ ఆ విధంగా వేరుచేసి అణగదొక్కడమే ఆ సామ్రాజ్యాల ఉద్దేశం. యుగోస్లావు జాతికి పెర్షియా మాంటెనీగ్రోలని రెండురాష్ట్రాలున్నప్పటికీ ఆ జాతివా రింకా కొంతమంది ఆస్ట్రీయా, హంగరీదేశాలలో మిగిలిపోయారు. బల్గేరియావారిలో కొంతమంది టర్కీకింద వుండిపోయారు. రష్యావారిలో 30 లక్షల మందిని ఆస్ట్రీయా, హంగరీదేశాలు ఆక్రమించుకున్నాయి. గ్రీకు, రుమేనియనుల గతికూడా ఆవిధంగానే వుంది. జర్మను లండనూ వక్క ప్రత్యేకరాష్ట్రంకింద వుండేయోగ్యత ఇంకా పట్టనేలేదు.

ఈ అశాంతితో, అసంతృప్తితో, కడుపుమంటలతో, మనోవేదనలతో 1914-వ సంవత్సరపు మహాయుద్ధం ప్రారంభమైంది.

‘ప్రజాప్రభుత్వం నశించింది’ అని మనం పాటపాడుతూవున్న ఇంగ్లాండు ప్రాంతం బెల్జియందేశాల రాజ్యాంగవిధానాలుమాత్రమే ఆ అగ్నికుండంలో నుంచి మునుపటిరూపాలతో బైటపడ్డాయి. అందులో ప్రవేశించిన తక్కిన సామ్రాజ్యాల రాజ్యాంగవిధానాలు రూపా రేఖా అగపడకుండా మారిపోయినాయి.

రష్యాదేశం, యుద్ధంలో దెబ్బతిని అంతఃకలహాలతో సంఘవిప్లవాలతో విసిగి, కమ్యూనిస్టుపద్ధతుల మీద కొత్తనాగరికతను సృష్టించుకోడానికి ప్రారంభించింది. ఇటలీదేశం, పేరుకుమాత్రం యుద్ధంలో గెల్చినా ఆగెలుపునల్ల యేలాభమూ పొందకపోవడమే కాకుండా మునుపున్న జవసత్త్వాలకూడా నశించి, అంతఃకలహాలతో కుంగిపోయి, ముందుదారి తెలియక తొక్కులాడి, తుదకు తన అంతఃశక్తిని తేజస్సును బైట పెట్టుకుని జీవించడానికి ప్రబలప్రయత్నం చేస్తోంది.

జర్మనీదేశం, తన తప్పేయి లేకపోయినా అప్పటి రాజ్యతంత్రంలో పంచల ప్రారంభమైన యుద్ధంలో, భారతయుద్ధంలో సాగులంపూ కలిగి పోయిన వంటరిని చేసి పోరాడినవనిపట్టు, బలం గల సేనాన్ని కలిసి, తనతో కలిసి, వారియుద్ధపురుగులను తనవద్ద వహించేసినప్పుడు, ఆ సేనానందం కలిగి పోయి, 'జర్మనుజాతిని పునరుద్ధరించుకొని తన ఆధీనానం నిలుపుకోవాలి' ప్రయత్నం చేస్తోంది. అట్టి సేనానిలగా ప్రాంతాలను దాటి విడిచిగానే, బ్రహ్మభ్యంత్రమైన తమనికన్న పరిమళించుకునే ప్రయత్నంతో నలిగిపోతున్నారు.

ఈ దేశాన్ని తీసుకుని, అందు ముఖ్యంగా రష్యా ఇటలీ జర్మనీకాలలో జరుగుతున్న ప్రయత్నాలలో దేశకాలాంతరాలనుబట్టి భేదాలున్నాయికాని కొన్ని పోలికలు కూడా ఉన్నాయి. ఇంతకాలం యూరపుగులలో అనుభవించిన పేరుపొందిన పాతపద్ధతులపై తీవ్రబడి, వాటిని కను తొక్కి, తమతమ పద్ధతులకు అనుగుణ్యమైన కొత్తపద్ధతులలో తమ పాతలను ఉద్ధరించుకోవాలి ప్రయత్నించడమే యూరపుగులదేశాలలో జరుగుతున్న మొదటిలక్షణం.

ప్రజాప్రభుత్వమన్నా, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమన్నా, ముఖ్యంగా రష్యా జర్మనీ ఇటలీదేశాలలో గౌరవం నశించింది. ఈ మూడుదేశాలవారి అభిప్రాయంలోను, ప్రజాప్రభుత్వాలలోవుండే వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం యధేచ్ఛ లోకి దిగింది. బహునాయకత్వం, కక్షలు, కుట్రలు, అనూయలు, అంతకలహాలు, ప్రజలదారిద్ర్యం - వీటికింద పరిణమించింది. అడ్డుపడేనాగుకు నేకుండా పెద్ద చేప చిన్న చేపకు తినే మాత్స్యన్యాయం ఏర్పడింది. స్త్రీలపేరా, ఎన్నికలపేరా, పార్టీప్రభుత్వాలపేరా మొదలగు పూర్వకాట్లాటలలో జాతియొక్క జనశక్తులు, దైర్యస్థాయిరాలు నశించడం, ప్రజలు దారిద్ర్యబాధతో కుంగిపోవడం - ఇట్టి అనర్థకాలు సంభవిస్తున్నాయి. సాంఘికపరాధిమలూ నీతిశాస్త్రవేత్తలూ దేనిని చూసి కంటపూ మహా అరిష్టంగా భావించి భయపడేవాలో అట్టి "అరాచకం" అనేక ప్రజాప్రభుత్వాలలో వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం పేర చాలావరకు ఏర్పడింది.

కొబట్టి అనుభవాల నాయకుల అభిప్రాయంలో, ప్రజాప్రభుత్వాలలో కనపడుతున్న ఆ విచ్ఛలబిడనాన్ని తిరగట్టి వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం పేరచెల్లా చేసిన ప్రజల జనతాత్వం దైర్యస్థాయిగ్యాలను మాత్రం గట్టుకొనిన స్త్రీ, ఏకోన్యభావికి తెచ్చి, జాతిని పునరుద్ధరించాలి. బాహుగులు బాహుగుల్ని సరిగ్గా కుండాధర్మ సంహారం చేశారు. జాతియొక్క విశ్వస్థితికి విజ్ఞానానికి సున్నం లేదు. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం దూపుకొనింది. ప్రజాస్వాతంత్ర్యం, సర్వసాధారణవాదం ప్రభుత్వం చేయకుండా నిండుగాకాకాన్ని తిరిగి పట్టించాలి. శుభ్రస్థితిలో, అభివృద్ధిలో జాతిని పట్టించాలి. పునరుద్ధరణలో కొత్తదానాన్ని నిర్మించాలి; ఎదుర్కొనడం పేర పని పున్నప్రకారం, అభివృద్ధిలో దారిద్ర్యంలోను నిలిచి పోతున్న పున్న గుర్రపువ్వునం గూల వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం పోరాడలేదు. కొబట్టి పూర్వపుపద్ధతులను, విద్యావిషయాలను, వాణిజ్యములను, అత్యంత ప్రజామూలను బాధిస్తోనే సరికొని చాటిపోతుంది. జాతిని నిర్మించాలి అనుభవం మన విషయాలను ఏ ఏ పాటిని నిర్మించే ప్రయత్నం చాలి; పార్టీలలో కేంద్రమి. అందుకు వ్యతిరేకమైన అభిప్రాయాలను బాహుగుల దైర్యరూపం.

సామ్యదేశప్రకారం, ప్రజాసామాన్యంయొక్క శీలశక్రమాన్ని దూరినగా కళాదైర్యతంత్ర్యం, అందు పార్టీలలో, మిలటరీ పద్ధతులమీద, నడిపి పేదగాని జాతిని పునరుద్ధరించడం సాధ్యంకాదు. వ్యక్తుల బట్టు, కట్టు, నేతృభావాలకు కూడా నీతినియమాలను యేర్పరచాలి. అర్హపద్ధతులలో జాతిని కింగి దిగలానుకూపున్న కుటుంబం మతం, వాణిజ్యం - వీటివలన నూరి గుణవతులను తప్పించి కొత్త అభిప్రాయాలలో వారికి మిలటరీపద్ధతులమీద తగ్గిదు ఇంగ్గలి.

ఈ పద్ధతులలో పూర్వపు ప్రాచీనమైన సామగ్రికల ఒక్కసాగ్గి, ప్రభుత్వధికారాన్ని గూడకును ఆక్రమించుకుని, సమగ్రికల ఒక నాయకుని గూడకూన్యంకింద యీ కార్యక్రమాన్ని అచరణలో పెట్టాలి. అంతేకాని ప్రజాప్రభుత్వాలలో అమలులో ఉన్న పార్టీగవర్నమెంటు పద్ధతులు దేశభ్యంతరంగా అనుభవం కాదు.

రష్యా ఇటలీ జర్మనీ దేశాలలో నేడు ప్రబలుతూ వున్న రాజకీయ పద్ధతుల సామాన్య లక్షణాలివి.

కుంగిపోతూవుండు హిందూసంఘాన్ని మత సంస్కరణాలనేర తపనతపనకు ప్రాణంపోసి పునరుద్ధరించిన యుద్ధం శంకరుడు గామానుజుడు మొదలైన సంస్కర్తలయొక్కా, హిందూచక్రవర్తుల నిరంకుశాధికారాన్ని స్థాపించి బలపరచడానికి పాటుపడిన చాలా కృషికు సంబంధించిన సైన్యాధికారి నీతిశాస్త్రవేత్తల యొక్కా ఆశీర్వాదాలూ పద్ధతులూ కొంతవరకు ఇటువంటివే అని చెప్పవచ్చును.

ఇప్పుడు మనం జర్మనీ దేశపు వృత్తాంతాన్ని గమనిద్దాం. అభిమానపడుతూనే జర్మనులన్ని పక్షాలవారూ వచ్చే సమయంలోని శీతం గా నిరసించారు. తమ పూర్వులు చేసిన తప్పుకోసం తమమీద మిత్రమండలివారు ఈవిధంగా నిర్దేశించిన కఠినతలకు అన్యాయమనీ క్రూరమనీ భావించారు. యుద్ధానికి జర్మనులొక్కరే కారకులన్న సంభవమగు, అపజయపరాభవంతో కుంగిపోయిన జర్మనుల మనస్సులకు, పుండుపై కారం చల్లినట్లేంది. అంతేకాదు. మిత్రమండలివారు నిర్బంధంగా తమ దేశంలో కొంతభాగాన్ని లాక్కున్నారు. జర్మనులలో కొంతమందిని ఇతరరాష్ట్రాలకు పంపివెట్టి, జర్మనుజాతినీ చీల్చివేశారు. అసలే యుద్ధంవల్ల తమ వృత్తులూ వ్యాపారాలూ నశించిన దుస్థితిలో మిత్రమండలియొక్క యుద్ధపు ఖర్చులనుమాత్రా తమవద్ద వసూలు చేశారు. ఈసందర్భాలలో తక్కిన యురోపియను రాష్ట్రాలమీదల జర్మనులన్ని పక్షాలవారికీ తీవ్రమైన వైరభావమూ, “ఈపగను ఎన్నటికైనా సాధించాలి” అన్న కోరిక యేర్పడాయి. పైగా దేశంలో ఆర్థిక దుస్థితి దుర్భరమైంది. తినడానికి తిండి, చేయడానికి పని పాటులు లేక ప్రజలు బాధపడ్డారు. మధ్యతరగతి ప్రజల సంపూర్ణంగా నాశనమైంది. ఈమహాకష్టాలలో నిరాశలో కైజరుచక్రవర్తినాటి జాతీయభిమానం ప్రజల ఆకలిబాధను తీర్చలేకపోయింది. ‘ప్రపంచంలో వున్న బీదసాదలందరూ ఏకంకావాలి’ అన్న రష్యను సామ్యవాదుల బోధనలు వారికి ముక్తిమార్గం చూపలేక పోయాయి. ఈస్థితిలో హిట్లరు తనజాతీయ సామ్య

వాదప్రచారం ప్రారంభించినప్పుడు దేశమంతా అతని వెంట పడింది.

ప్రజాజీవితాన్ని కొత్తపద్ధతులమీద నడపడానికి సంపూర్ణాధికారం వహించిన రష్యా ఇటలీ దేశాలు హిట్లరుకు దారి చూపాయి. ఇటాలియను జాతీయ భావాన్ని పురికొల్పి మనోనిలిన ఇటలీ దేశాన్ని ఒకటిగా చేశాడు. రష్యాలో బీదవాళ్ల ప్రభుత్వం స్థాపించి, ‘ఉన్నవారు, లేనివారు’ అన్న తరగతులవిభజనపై లెనిన్ రష్యాదేశాన్ని విడదీసి ఏకంచేశాడు. రష్యాదేశంలో వున్న బీదవాళ్లూ భాగ్యవంతులూ అన్న తరగతుల విభజన, ఇటలీవా రందరూ ఏకజాతివారై యుండాలి అన్న దేశీయభావమూ, — ఈ రెంటినీ హిట్లరు తన ‘జర్మనుజాతి’ అన్న భావంలో సమన్వయం చేశాడు.

సోవియటు రష్యాలో కమ్యూనిస్టు పద్ధతులను అంగీకరించిన అన్నితెగలూ అన్నిజాతులూ సమాన హక్కులు అనుభవించవచ్చును. ఇటలీలో పారులందరూ ఇటాలియనుజాతివారు కావాలి. ధనాన్వితకోసం చేత తాత్కాలికపారులకు ఆసక్తికలలో స్థానం లేదు. జర్మనీలో, నాజీపక్షంవారి సిద్ధాంతం ప్రకారం, స్వచ్ఛమైన ఆర్యసంతతికి చెందినవారమని రుజువుచేసుకోలేని వారికి పౌరస్వత్వపు హక్కులు లేవు. ‘పవిత్రమైన’ ‘ఆర్య’ రక్తం శరీరంలో లేనివారిని కేటాయించి ప్రత్యేకంగా వుంచాలి. జర్మనువిజ్ఞానంలో ప్రవేశించిన విదేశీయమైన, అజాతీయమైన సంప్రదాయాలను అన్నిటిని వీరి నిర్మూలం చెయ్యాలి. “జర్మను సామ్యవాదులు కోరేది విద్యావిధానాన్ని సంస్కరించడం కాదు; దానికి కొత్తపువాదులు వేయడం, పునాదుల వద్దనుంచీ దానిని కొత్తగా సృష్టించడం, ఇది వారి వుద్దేశం. విద్యావిధానంలో అంతకు పూర్వంనుంచీ వుండిన ఇతర ‘మంచి’ భావాలను వారు మార్చకపోయినా, ‘నాజీ’ పార్టీకి వ్యతిరేకమైన అభిప్రాయాలను మాత్రం వారు దమదాక్షిణ్యాలు లేకుండా నిర్మూలం చేస్తారు” అని ఆపార్టీ తరపు పత్రికాధిపతి ౧౯౩౫ లో వ్రాశాడు.

రష్యా ఇటలీ దేశాలలో మోస్తరుగానే జర్మనీ భోక్తా యువజనోద్యమాన్ని ప్రభుత్వాధికారం

కింద కేంద్రీకరింపబడ్డాయి. స్కూల్లోనే కాకుండా బైటపూడా జాతీయోద్యమానికి అనుకూలమైన తర్ఫీతును విద్యార్థుల కిస్తున్నారు. యవకు లందరూ నాశీ సిద్ధాంతాలను నేర్చుకోవాలి; అనుసరించాలి; జర్మను రిక్తాన్ని శుచిగా వుంచాలి. పట్ననాసపు విద్యార్థులందరూ నిర్బంధంగా కొంతకాలం గ్రామాలలో పాలం పనులు నేర్చుకోవాలి. ఎనిమిదేళ్లు స్కూల్లో నిర్బంధవిద్య; అటుపిమ్మట ఒకయేడు నిర్బంధంగా పల్లెటూరి నివాసం, అక్కడ సుశిక్షకులైన నాశీ ఉపాధ్యాయుల క్రింద గ్రామజీవనం, గ్రామపనిపాటులు, నాశీసిద్ధాంతాలు నేర్చుకోవడం—ఈ విధంగా విద్యార్థులందరూ మిలటరీ పద్ధతులమీద శిక్షను పొందుతున్నారు. పైనిక పద్ధతులుగాని మిలటరీ పద్ధతులు కావు అని నాశీపార్టీ వారంటున్నారుగాని ఆకేండుచూటలకూ వ్యత్యాసం స్పష్టం కాదు.

హిట్లరుపరిచాలన ౩౦ జనవరి ౧౯౩౩ తో ప్రారంభమైంది. ఫిబ్రవరి ౧-వ తేదీని ప్రజల బహిరంగసభలు ఊరేగింపుగా, ప్రచురణాలు ప్రభుత్వాధికారంకిందకు తేబడ్డాయి. ఆనెల ౨౮-వ తేదీని రీకుప్తాగు భవనాన్ని యెవరో తగలబెట్టారు. ఆవంకబెట్టి ప్రజల వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం, వాక్స్వాతంత్ర్యం, పత్రికాస్వాతంత్ర్యం, సభలస్వాతంత్ర్యం, ప్రజలు తమలోతాము ఇష్టం వచ్చినట్లు రహస్యంగా వుత్తరాలు రాసుకునే స్వాతంత్ర్యం, టెలిఫోనులద్వారా మాట్లాడుకునే స్వాతంత్ర్యం, వీటిని రద్దుచేశారు. ప్రభుత్వం తన కిష్టంవచ్చిన ఇళ్లను సోదాచేయవచ్చును ; ఇష్టంవచ్చిన ఆస్తిని వేలంవేయవచ్చును. మగొకచట్టప్రకారం, కమ్యూనిస్టులను అందరినీ అరెస్టుచేయవచ్చును. చూర్చి ౮-వ తేదీ చట్టప్రకారం ఇట్టిచర్యలలో నేరాన్ని కుజావుచేసే తంతును క్లుప్తపరిచారు. ఆనెల ౨౧-వ తేదీని శాసననిర్మాణసభలతో నిమిత్తం లేకుండా హిట్లరుకు చాలుకేళ్లకాలం సంపూర్ణాధికారం ఈయబడింది. హిట్లరు ఆజ్ఞలను శాసనాధికారం ఏర్పడింది. తనపార్టీకి వ్యతిరేకమైన అభిప్రాయం వున్నవారిని అణిచివేయడం ఆ అధికారంతో అతడుచేసిన మొదటిపని. జాతీయసామ్యవాదుల పార్టీ వక్కచే జర్మనీలో శాస్త్రసమృద్ధమైన పార్టీ

అనీ, దేశానికి సంబంధించిన యుఖ్యలిషయాలను గురించి ప్రజాప్రతినిధులతో సంబంధం లేకుండా ప్రభుత్వం ప్రజలను ప్రత్యక్షంగానే వోటును అడగవచ్చుననీ, ఆయేను జూలై నెల ౧౪-వ తేదీని హిట్లరు ఆజ్ఞాపించాడు. ఆవిధంగా ప్రజాప్రతినిధుల సభలద్వారాగాక ప్రత్యక్షంగా ప్రజలను వోట్లు ఆకికేపద్ధతిని ప్రత్యక్షమైన 'ప్రజాప్రభుత్వం' అన్నాడు. దాన్నే 'రెఫరెండం' అనిపూడా అంటారు.

ఇక హిట్లరు తనప్రభుత్వాన్ని బలపరుచుకోడానికి సారంభించాడు. ప్రెసిడెంటు హిందెకోబర్గుచేపు చనిపోతాడనగా ఆసుండుకోసిన అతని ప్రెసిడెంటు అధికారాన్ని వాస్తవమైన హిట్లరువశం చేశాడు. నాశీపక్షంవారు కారనీ, 'ఆర్యో'సంతతివారు కారనీ, అనుమానంగా వున్న ఉద్యోగులను ముత్తం ఉద్యోగుల సంఖ్యలో సుమారు ఐకోవంశమందిని తీసివేశారు. ప్రభుభక్తినిగురించి ఉద్యోగుల తీసుకునే ప్రమాణంలో మార్పులు వచ్చాయి. డిసెంబరు ౨, ౧౯౩౩-వ తేదీని అమలుబాకి వచ్చినప్రమాణం "నేను ప్రమాణం చేస్తున్నాను. జర్మనుజాతి, దేశం, రాజ్యాంగవిధానం, చట్టాలు వీటి యెడల చిశ్వాసంతో వుంటాను; వాఉద్యోగధర్మాలను మనఃపూర్తిగా నిర్వర్తిస్తాను. ఈవిధంగా భగవంతుడు నాకు సహాయం చేయుచుగాక" అని వుంది. ఎనిమిది నెలల తర్వాత, అనగా ౨౨-వ ఆగష్టు ౧౯౩౪-వ తేదీని ఆప్రమాణంలో "జర్మనుజాతి", "జర్మనుదేశం" అన్నపదాలను తీసివేసి "ఆడాల్ఫు హిట్లరు"కే ప్రాధాన్యమిస్తూ కొన్ని పదాలను చేర్చారు. ప్రభుత్వోద్యోగి రాజ్యాంగవిధానాలను చట్టాలను గౌరవించనక్కరలేదు ; తన ఉద్యోగధర్మాలను మనఃపూర్తిగా నిర్వర్తిస్తే చాలును. ఈమార్పు జరిగిన మూడువారాలకు పూర్వమే ప్రెసిడెంటు హిందెకోబర్గు గతించాడు.

జర్మను పౌరస్వత్వపు హక్కుల్ని ఎవరి కీయవచ్చునో ఎవరి కీయగూడదో నిర్ణయించే అధికారం కూడా హిట్లరుపరమైంది. ౧౯౩౩-వ సంవత్సరం జూలై నెల ౧౪, ౨౬ తేదీల శాసనాలప్రకారం, జర్మను పాతులుగా ఉండదగనివారి పౌరసత్వపు హక్కులను

రద్దుచేసి వారి ఆస్తులను ప్రభుత్వం లాక్కోవచ్చును. ఇవి 'జ్యూ'జాతినగురించి ఉద్దేశంపబడ్డ చట్టాలు. ౧౫-వ సెప్టెంబరు ౧౯౩౫ తేదీ శాసనప్రకారం, జర్మను పౌరస్వత్వపుహక్కులు 'ఆర్య' సంతతివార మని రుజువుచేసుకోగల జర్మనులకునూత్రమే యని ప్రకటించారు. రాజ్యాంగవిధానంలో అదివరకుండిన ఆరాజకచిహ్నాలను అణిచివేసి అధికారా న్నంతటినీ కేంద్రీకరించారు. నిర్దేశంగావున్న స్థానికప్రభుత్వ సంస్థలకు కొత్తప్రాణం పోసి వాటికి కార్యోత్సాహం కల్పించారు. నాజీప్రభుత్వంయొక్క కార్యక్రమం ఆచరణలో పెట్టడంలో స్థానికసంస్థలన్నీ సహాయంచేయాలి. జర్మనుజాతినీ ఉద్ధరించడమే వాటికికూడా గమ్యాద్దేశం కావాలి. ౧౯౩౩-వ డిసెంబరు ౧౫-వ తేదీని జరిగిన స్థానికసంస్థల సభలో జర్మనుప్రభుత్వంయొక్క లక్ష్యం ఈవిధంగా వర్ణింపబడింది. "వ్యక్తి" కంటే స్థానికసంస్థని, వ్యక్తుల స్వార్థలాభంకంటే స్థానిక సంస్థలలాభాన్ని యెక్కువగా చూసుకోవాలి' అన్నదృఢ సంకల్పంతో జాతి అంతా ఏకం కావాలి. ఉత్తమనాయకత్వంకింద, 'మనమందరం ఒక్కటే' అన్న ఉదార సమభావంగల యథార్థమైన ప్రజాసంఘాన్ని ఇప్పటి యువకులలోనుంచి తయారుచేయాలి. స్థానికసంస్థలు నేవించడం లో వ్యక్తి తనసంగతిని మరిచిపోవాలి; జాతినీ నేవించడంలో స్థానికసంస్థ తనసంగతిని మరిచిపోవాలి. జాతీయప్రభుత్వంద్వారా జాతి పునర్జన్మను పొందాలి." ఇవి వారి ఉద్దేశాలు.

నిరుద్యోగసమస్యను పరిష్కరించడానికని చేయబడ్డ యేర్పాట్లలో కొన్ని మనకు చిత్రంగా కనబడతాయి.

(౧) చదువుకున్న ఆడవాళ్లు మగవాళ్లతో సమానంగా ఉద్యోగాలకు తయారుకాకుండా పెళ్లిళ్లు చేసుకుని ఇంటిపనుల్ని చక్క పెట్టుకునేటట్టుగా వారిని ప్రోత్సహించేయడం; ఈ విధంగా జనసంఖ్య హెచ్చడం నాజీపక్షంవారి మిలటరీనీతికికూడా అనుకూలమైన విషయం.

(౨) మగ విద్యార్థులు కూడా మామూలు

స్కూళ్లలోను కాశేజీలలోను విరివిగా చేరకుండా వారికి అనేక ఆటంకాలు కల్పించడం.

(౩) 'ఆర్యులు', 'జర్మనులు' కాని ఉద్యోగుల్ని ఉద్యోగాలనుంచి తొలగించడం.

(౪) ఇతరవృత్తులలోనుంచికూడా యీవిధంగానే ఏదో వంకబెట్టి జర్మనులు కానివారిని తేవగొట్టడం, అనగా, అటువంటివారిని, ప్లెటే పని, సినిమా వాఙ్మయం, వార్తాపత్రికలు, రేడియో, నాటకశాలలు, సంగీతశాలలు, కళలు మొదలైన వృత్తులలోనుంచి తప్పించడానికి అనేకనిబంధనలున్నాయి.

ఉదాహరణ: అధికారుల అనుమతి లేకుండా ఎవ్వరూ పాటకచ్చేరీలకుగాని సంగీతపాఠశాలల్ని గాని నడపరాదు. ఆ అనుమతినీ జర్మనులు కానివారి కియ్యరు.

(౫) ప్రజలకు పరిపాటుల్ని కల్పించడం కోసం కొన్నికొన్ని పరిశ్రమలలో చేతిపనినే గాని మరలను వాడకూడదు. (Rgb ౪౯౩-౧౫-౭-౧౯౩౩.)

(౬) నిరుద్యోగులకి ఉద్యోగాలను వృత్తులను ఏర్పాటుచేసి సహాయంచేయడానికి ఒకకేంద్ర సంస్థను ౧౯౩౫ లో ఏర్పాటుచేశారు.

(౭) పరిశ్రమలలో సమ్మెలు రాకుండా పెట్టుబడిదార్లకూ పనివాళ్లకూ సఖ్యతను కుదర్చడానికి అనేకసంస్థలను ఏర్పాటుచేశారు.

(౮) యూనివర్సిటీలలో చేరడానికి ముందు ౨౫ ఏళ్లు లోపునయస్సువిద్యార్థులందరూ (స్త్రీలు కూడా) ఆరునెలలు నిర్బంధంగా ఒక వృత్తిలో పనిచేయాలి. స్త్రీ విద్యార్థినులు జాలంపనిలోగాని, విమానదళంలోగాని, దారులుగాగాని, వార్తాపత్రికా విలేఖరులుగాగాని పనిచేసి యుద్ధకాలంలో దేశసేవకు ఓద్ధంగావుండాలి. నిరుద్యోగసమస్యను కొంతవరకు తీర్చడంతోబాటు విద్యార్థులందరూ సైనిక తరీతును పొందడానికీ, నాజీ సిద్ధాంతాలను

నేర్చుకొడానికి ఈ ఆరునెలలతర్ఫీను మంచి అవకాశం ఇస్తోంది.

యుద్ధకాలంలో దేశసంరక్షణ, విద్యాభివృద్ధి ప్రధానోద్దేశంగా ౧౯౩౩ లోనే నిర్ణయమైంది. దేశ సంరక్షణదృష్టి జర్మనుయూనివర్సిటీ చదువు లన్నిటిలోను ప్రవేశించింది. ప్రజలందరూ మిలటరీతర్ఫీనును పొందాలన్న నియమం ౧౯౩౫ లో వచ్చింది. విద్యా సంబంధమైన సత్రికలలోకూడా దేశసంరక్షణ శాస్త్రాన్ని గురించిన చర్చలు కనపడుతున్నాయి ౧౯౩౬ లో విద్యార్థుల నిర్బంధమిలటరీ తర్ఫీనుకాలాన్ని యేడాది నుంచి రెండేళ్లుకు పెంచినారు. యుద్ధానికి జర్మను మూళ్లూ యూనివర్సిటీలూ సిద్ధంగా వుండాలన్న నాజీపార్టీవారి ఉద్దేశం సదువులూ స్పష్టంగా కనబడుతోంది.

ఉదాహరణకోసం జర్మనీలో ఎలిమెంటరీ స్కూళ్లలో వాడుకలోవున్న లెక్కల పుస్తకంలో మంచి కొన్ని లెక్కలను ఇచ్చట వ్రాస్తున్నాను.

(౧) “బాంబులను వేసే మనవాయువిమానాలలో వకటి, పగలు గంటకు ౨౦౦ కీలో మీటర్లచొప్పున, రాత్రిళ్లు గంటకు ౨౦౦ కీలో మీటర్లచొప్పున గాలిలో యెగరగలదు. బెర్లినునగరంనుంచి ప్రేగునగరానికి, మ్యూనిచ్ నుంచి స్ట్రాస్ బర్గ్ కు, కొలొనునుంచి మెట్జ్ నగరానికి అది ప్రయాణం చేయడానికి ఎంతకాలం పడుతుంది?”

(౨) “బాంబులను వేసే ౪౬ వాయు విమానాలదళం వకటి ఒకశత్రునగరంమీద బాంబులను వేస్తోంది. ఒక్కొక్క వాయువిమానం ౫౦౦ బాంబులను మోసుకొనిపోతోంది. ఒక్కొక్క బాంబుయొక్క తూనిక ౧౦ కీలోలు బాంబులన్నిటి మొత్తపుతూనిక యెంత? మూడింటి కొక బాంబుచొప్పున నిప్పుంటించగలిగితే, ఎన్ని మంట లేర్పడతాయి?”

(౩) “కడచిన ప్రపంచయుద్ధంలో జర్మనీ దేశంయొక్క స్నేహితులు ౧ కోటి ౧౦ లక్షల

మంది మనుష్యులనూ, జర్మనీదేశం ౧ కోటి ౩౦ లక్షలమంది మనుష్యులనూ యుద్ధానికి సమకూర్చారు. జర్మనీదేశపు శత్రువులు ౪ కోట్ల ౭౦ లక్షలమందిని సమకూర్చారు. జర్మనీ యొక్క, ఆదేశంస్నేహితులయొక్క ప్రతిపది మంది సిపాయీలు ఎంతమంది శత్రువులను యుద్ధంలో ఎదుర్కొన్నారు?”

(౪) “కడచిన ప్రపంచయుద్ధం ౧,౫౬౩ రోజులు జరిగింది. రోజు ౧-కి ఎంతమంది, గంట ౧-కి ఎంతమంది, నిమిషం ౧-కి ఎంతమంది జర్మను సిపాయీలు పితృదేశంకోసం తమ ప్రాణాలను వదిలిపెట్టారు?”

(మనం మనదేశాన్ని తల్లినిగా భావించినట్లే జర్మనులు తమదేశాన్ని తండ్రినిగా భావిస్తారు.)

(౫) “౧౯౩౪ లో ౪ కోట్ల ౨౦ లక్షల జనసంఖ్యగల ఫ్రాన్సుదేశం యుద్ధానికి సిద్ధంకావడానికి ౧౦౫౦ కోట్ల ఫ్రాంకులను ఖర్చుపెట్టింది. ఆరుకోట్ల ౬౦ లక్షల జనసంఖ్యగల జర్మనీదేశం ఆయేడు ఆవనికోసం ౬౫ కోట్ల మార్కులను ఖర్చుపెట్టింది. యుద్ధానికి తమూరు కావడానికి తల ౧ కి ఫ్రాన్సులో ఎంతమొత్తం ఖర్చుపెట్టారు? జర్మనీలో ఎంతమొత్తం ఖర్చుపెట్టారు?”

(౬) “౧౯౩౫ మార్చి ౧౬-వ తేదీని ౨౭౦౦ కీలోమీటర్లు పొడుగున్న సరిహద్దును కాపాడడానికి జర్మనీదేశానికి ౧ లక్షమంది సిపాయీలుండిరి. అదేపాడుగుల సరిహద్దును కాపాడడానికి ఫ్రాన్సుదేశానికి ౬ లక్షలమంది సిపాయీలుండిరి. ఫ్రాన్సుదేశంలో కీలోమీటరు ౧-కి ఎంతమంది సిపాయీలుండిరి? జర్మనీలో ఎంతమంది వుండిరి? అదేవంతున జర్మనీలో ఇంకా ఎంతమంది సిపాయీలు వుండాలి?”

జర్మనుజాతిని పరిశుద్ధంగా వుంచడానికి తీవ్రంగా ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. జర్మనులు జాగ్రత్తపట్టాలను వివాహమాడగూడదు. కోగం మొదలైన

కారణాలవల్ల విడ్డబడు కంగూడనివారికి నిర్బంధంగా వ్యక్తిత్వ మిప్పిస్తున్నారు. (౧౩-౭-౩౩; ౧౫-౯-౩౫)

ప్రజలలో కుటుంబాభిమానం జాత్యభిమానం పురికొల్పేటందుకు, నారు తమ వంశచరిత్రలను సమ మార్పుకోడానికి ప్రభుత్వం ప్రోత్సాహ మిస్తోంది (R M B xiii—౯—౧౯౩౫) యువకుల పరిసరా లను మార్చడానికి చేసే ప్రయత్నాలను ఇదివరకే నూచించివున్నాను.

(౧) పన్నునాసప్రసిద్ధులు నూకలుచుడు చైన తిర్వాత ఒక యేడాదికాలం గ్రామాలలో విద్యాభ్యాసం చేశాడం (P G S ౨౪౩; ౨౯—౩—౧౯౩౪).

(౨) ౨౫ ఏళ్ల వయస్సులోపు యువకులు, యువతులు, ఆరు నెలలు నిర్బంధంగా వృత్తులలో పని చేశారు.

(౩) విద్యార్థు లందరికీ చెండేళ్లపాటు :ర్బం ధంగా మిలటరీ తిగ్గితు.

(౪) జాతీయవిద్యార్థిసంఘాలు. వాణిపక్షం వారి పద్ధతులప్రకారం సత్ప్రవర్తనగల యువకులను, యువతులను ఏరడం ఈసంఘాలపని.

(౫) వృత్తులలో పోటీపరీక్షలు.

(౬) యూనివర్సిటీలలో మొదటి ౧౫ మాసాలు నిర్బంధశరీర వ్యాయామం.

(౭) హిట్లరు యువజనసంఘాలు, జర్మనుబాలికల సంఘాలు మొదలైన బాలు, బాలికల రాజకీయసంస్థలు.

నూకల్లలోను యూనివర్సిటీలలోను చేరే విద్యార్థులు ఈసంస్థలలో చేరాలి. ఈపరీక్ష లన్నిటికీ ఆగగలవారే నూకల్లలోను యూనివర్సిటీలలోను పైత రగతులకు పోగలవారు. ౧౯౩౪ మార్చి నెల చట్టప్రకారం నూకల్లలో చేరే విద్యార్థులు నాలుగువిధాలైన పరీక్షల కాగాలి.

(౧) ఆరోగ్యం.

(౨) నీతినియమాలు — వాణిపక్షానికి సచ్చినవి అని అర్థం.

(౩) తెలివితేటలు.

(౪) జర్మను 'జాతి'కి సంబంధించిన పరీక్ష.

ఈవిధంగా జర్మనుపాదులుగా వుండేతిరవారని ఏరి కొత్తజాతిని సృష్టించేప్రయత్నం విద్యాశాఖలో విద్యార్థియొక్క బాల్యంలోనే ప్రారంభమై, యూని వర్సిటీచదువులతో ముగుస్తోంది. పునాదులవద్దనున్న ప్రజల చిత్తవృత్తులు మారితేనేగాని విప్లవాలు కొనసాగ వని ఒక జర్మనుచరిత్రకారుడు వ్రాసివున్నాడు. విరివిగా ప్రచారం జరిపి ప్రజలమనస్సులను మార్చిస్తేనేగాని సంఘాన్ని సంస్కరించడం సాధ్యంకాదని వాణిపక్షంవారి ఘట్టేరమృతం. జర్మనుప్రచారమంత్రయైన గోడెబు తనకు హిట్లరుతో మొదటిసారి జరిగిన చర్చల సారాం శాన్ని యీవిధంగా వర్ణించాడు :

“జనసామాన్యంలో ప్రబోధానికి ప్రకృత్య కంగా వకమంత్ర వుండాలి. చదువులు, సినిమా, రేడియో, కళ, విజ్ఞానం, ప్రచారం — ఇవన్నీ ఆతని అధికారంకింద వుండాలని మావుద్దేశం.

.....అది విప్లవకరమైన మార్పులను తెచ్చే జర్మనీయొక్క ఐక్యంతోసం పాటుపడే ఆఫీసు. అది వక బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నం. ఆటువం టిది, ఇదివర కన్నదూ జరిగియుండలేదు. ... మాపార్టీయొక్క అధికారానికి మానసికం గాను ఆధ్యాత్మికంగాను పునాదులుపెట్టి ప్రభు త్యాధికారాన్నే కాకుండా ప్రజల నందన్నీ కూడా స్వాధీనం చేసుకోడానికి అది ఉప యోగపడాలి.”

ఈ మంత్రాన్ని ౧౩-వ మార్చి ౧౯౩౩ తేదీని నియ మించారు. ఇంతకాలం “స్వతంత్రంగా”, విచ్చలవిడిగా, విరిగబాటుగా ప్రవర్తకుచువుండిన వృత్తులకు కళ లను ప్రభుత్వయొక్క అధికారంకిందకు, అదుపాజ్ఞల కిందకు తేవడానికి ఇతడు నియమింపబడ్డాడు. క్రమంగా ఒక్కొక్కకళకు వృత్తికి నియమాలు యేర్పడ్డాయి. అన్నిటికంటే ముందు ఆదుపాజ్ఞలకు వచ్చింది సినిమా ౧౪ జూలై ౧౯౩౩ తేదీని. ౪-వ అక్టోబరు ౧౯౩౩ తేదీ గల ప్రతికానిర్వాహకచట్టాన్ని ఉదాహరణగా తీసు కుందాం. జర్మనీలోవున్న వార్తాప్రతికాధిపతు లం

దరూ 'జర్మ' పారులుగా వుండాలి, అనగా, 'ఆర్యులు' గా వుండాలి; వారు 'అపార్యులను' వివాహమాడ రాదు. వా రందరూ ప్రచారకమంత్రియొక్క అధికారానికి లోబడివుండాలి. పత్రికలకు సంబంధించిన అపచారాలను విచారించడానికి ప్రత్యేకంగా న్యాయస్థానాలున్నాయి. పత్రికాధిపతుల్ని నియమించడం, ఆపదపులనుంచి వారిని తొలగించడం, వారు తమధర్మాలను సరిగా నెరవేరుస్తున్నారో లేదో కనుక్కోడం, వారికి సంబంధించిన ఇతరతగువులు — వీటి నన్నిటినీ ఈ ప్రత్యేకన్యాయస్థానాలు విచారిస్తాయి. కాని ప్రచారకమంత్రి తన ఇష్టంవచ్చిన పత్రికాధిపతిని తీసివేయ వచ్చును. ఈ ప్రకారంగా పత్రికాఆఫీసులలో అక్షరాలను కూర్చే కంపాజిటర్ల దగ్గరనుంచి ప్రధానపత్రికాధిపతులవరకూ పత్రికానిర్వాహకవర్గ మంతా ప్రచారకమంత్రియొక్క యెదురులేని నిరంకుశాధికారంకిందకు చేరిపోయింది.

వాజ్మయం, వార్తాపత్రికలు, రేడియో, నాట్యకళ, సంగీతం, లలితకళలు, సినిమా — వీటిని ఆదుపాజ్ఞలలో వుంచడానికి, ప్రచారకమంత్రికి లోబడిన 'విజ్ఞానభవనం' అని వకసంస్థను ౧౯౩౩ సెప్టెంబరులో యేర్పాటుచేశారు. ఈ సంస్థను అతిక్రమించి ఆయా శాఖలలో యేపనీ జరగగూడదు. ఈ సంస్థయొక్క నిరంకుశాధికారం అన్నివిధాలా తృప్తికరంగా వుండడం చేత పూర్వకాలపు 'సెన్సార్' ఉద్యోగం అనవసరమని భావించి ౧౯౩౫ ఏప్రిల్ నెలలో దానిని రద్దుచేశారు.

ప్రజల జీవితంలోని సామాన్యహంశాల విషయంలోకూడా 'ఈవిధంగా నడుచుకోవాలి' అని నియమా లేర్పరిచారు. ఒకరికొకరు దగ్గం పెట్టుకునేవిధం, కరసంచాలనం చేసేవిధం, ఇటువంటి స్వల్పవిషయాలలోకూడా నాజీపక్షంవారు ప్రత్యేకవిధాలను నిర్ణయించారు.

చదువుల వాతావరణాన్ని అంతటినీ రాజకీయమయం చేశారు. 'హేల్ హిట్లరు' అనే రాజకీయస్వాగతాన్ని అమలులో పెట్టారు. దానిని వాడడంలో రాజకీయఉద్యోగులు ఉపాధ్యాయులు ఇతరులకు దారి చూపాలి. తప్పులు లేకుండా దానిని వాడేవిధానాన్ని వివిధంగా వర్ణించారు (౨౨-౧-౩౫). 'స్వస్తిక'

జాతీయవిహ్నం; ఆ చిహ్నాన్ని జర్మను లందరూ పవిత్రమైనదిగాను, అతిక్రమించరానిదిగానూ చూసుకోవాలి; దానిని దుర్వినియోగం చేయరాదు (౧౯-౫-౩౩). అన్నిస్కూల్లగుడులలోను ఆఫీసులలోను పిట్టరుబొమ్మలుండాలి; వీలైతే "రాష్ట్రాన్ని గురించి జాతీయసామ్యవాదుల అభిప్రాయాలప్రకారం ప్రజలను తర్ఫీసుచేయడానికి" రాజకీయస్వభావంగల ఇతరచిత్రాలు, పటాలు, జెండాలు వగైరాలను ఉంచవచ్చును (౫-౯-౧౯౩౩). ఉపాధ్యాయులందరూ ఒక్క "జాతీయసామ్యవాదపక్షం" యెడలమాత్రమే భక్తివిశ్వాసాలను చూపాలి (౧౫-౯-౧౯౩౫). 'మెసానికు లాడ్జి'వంటి సంఘాలలో వారు సభ్యులుగా వుండరాదు (౧౦-౭-౧౯౩౫). స్కూల్లలో ఉపయోగించవలసిన పుస్తకాలను ప్రభుత్వమే నిర్ణయిస్తుంది (౨౩;౨౮-౧౧-౧౯౩౩, ౧౨-౨-౧౯౩౪). ఉపాధ్యాయులదృష్టి ఎప్పుడూ నాశీపక్షం వారి జాతీయవిప్లవమీదనే వుండాలి (౧౧-౭-౧౯౩౩). వైకే నాశీపక్షాధ్వంతాలను బోధిస్తున్నట్లు నటిస్తూ, లోపల పూర్వకాలపుస్థానాలను బోధించే పుస్తకాలను వారు వాడగూడదు (౨-౧౦-౩౩). అన్నిటికంటే ముఖ్యం, అన్ని దేశాలతో సమానహక్కులు సంపాదించడంకోసం జర్మనీదేశం చేస్తూవున్న రాజకీయపోరాటంలో, స్కూల్లు జర్మనుప్రభుత్వానికి తోడ్పడేటట్లుగా ఉపాధ్యాయులు చూడాలి (౨౬-౧౦-౩౩). యుద్ధంలో పోగొట్టుకున్న జర్మనువలసదేశాలను సంపాదించడానికికూడా స్కూల్లు ఆ విధంగానే తోడ్పడాలి (౧౬-౮-౩౩). ప్రతిజ్ఞనివారం స్కూల్లలో ప్రత్యేకంగా జాతీయసంబంధమైన రాజకీయబోధన జరుగుతుంది.

ఈ ప్రకారంగా చదువులవాతావరణ మంతా రాజకీయమయం చేయడంమాత్రమే కాదు; విద్యాప్రణాళిక యావత్తూ కొత్తభావాలతో నిండివుంది. ప్రతివిషయంలోను పాఠవిధానాలను కొంతవరకు మార్చారు; నేర్పుకోవలసిన విషయాలను కొన్నింటిని కొత్తగా చేర్చారు; అన్నింటిలోను విద్యార్థులకు నొక్కి చెప్పవలసిన సంగతులను ప్రత్యేకంగా నూచింది

హెచ్చరించారు. ౧౯౩౩, మేనెలలో బవేరియా రాష్ట్రపు విద్యాశాఖమంత్రి, స్కూల్లో ఆధునిక చరిత్రను నేర్పడానికి ఒక కొత్త ప్రణాళికను ప్రవేశ పెట్టాడు. అందులో ముఖ్యంగా నేర్పవలసిన చరిత్ర భాగం ౧౯౧౮ మొదలు ౧౯౩౩ వరకూ! అనగా, యుద్ధం తరువాతివృత్తాంతం! అందులో ముఖ్యంగా నేర్పవలసింది, జర్మనీదేశం అప్పటి కష్టాలనుంచి తిరిగి బైటపడడాన్ని గురించి! ఆ ప్రణాళిక యావత్తూ విద్యార్థులలో 'జాతీయ భావం పురికొల్పడానికి' ఉద్దేశించబడినది (౩—౫—౩౩). జర్మను 'జాతి'యొక్క శుచిత్వాన్ని గురించిన కొత్త సిద్ధాంతాలను స్కూల్లో విరివిగా ప్రవేశ పెట్టారు. మొదటియేడు జీవశాస్త్రంతో ప్రారంభించి ఆఖరుయేడు పిండోత్పత్తి, జాతివృత్తాంతం, జాతి ఆరోగ్యం, వంశచరిత్రలు, జనసంఖ్యకు సంబంధించిన రాజనీతి — వీటితో ముగించాలి. అవసరమైతే యీ విషయాలను నేర్పడానికి లెక్కలను, విదేశ భాషలనుకూడా వదిలివేయవచ్చును (౧౩-౯-౧౯౩౩).

ఈ రెండువిధాల ప్రయత్నాలు — చదువుల వాతావరణమంతా రాజకీయమయించెయ్యడం, చదువుల ప్రణాళికలలో కొత్త సిద్ధాంతాలను విరివిగా ప్రవేశ పెట్టడం — ఇవి, ఉన్నత విద్యావిధానంలో ఇంతకంటే స్పష్టంగా కనపడుతున్నాయి. న్యాయశాస్త్రం, వార్తాపత్రికా నిర్వాహక శాస్త్రం, అర్థశాస్త్రం, వ్యవసాయ శాస్త్రం మొదలైన శాస్త్రాలను కొత్తిపథ్యాలతో నేర్పబున్నారు. మానవ విజ్ఞానాన్ని గూఢమునా, నాజీ ప్రభుత్వంయొక్క ఆర్థిక, సాంఘిక, మిలటరీనీతికి అనుకూలంగా, ఒక్క పద్ధతికి, ఒక్క దారికి, ఒక్క లక్ష్యానికి తెచ్చారు. ఒక్క ఉద్దేశానికి సమన్వయంచేశారు. ఒక్క పంథాను ఒక్క పనికి వినియోగిస్తున్నారు. అది మహాత్మ్యమైన విషయమని చెప్పక తప్పదు. ఆధునిక వేదాంత శాస్త్రానికికూడా ఆ పని యిదివరలో సాధ్యంకాలేదు.

నాజీ ప్రభుత్వానికి పూర్వం జర్మను యూనివర్సిటీలు ఒకప్పుడు వ్యక్తిత్వమూ, స్వాతంత్ర్యమూ, విదేశీయ విజ్ఞానాన్ని బహిష్కరించడమూ, ఘరివకత్వమూ అంతర్జాతీయత, విశ్వసోదరత్వం, సర్వసమత మొదలైన ఉన్నతాశయాలతో, పెద్దపేర్లతో విదేశీయ విజ్ఞానాన్ని బానిసబుద్ధితో అనుకరించడం — యీ రెండుపాపాలట్ల

మధ్యా ఊగులాడుతూ వుండేవి. కాని ౧౯౩౨ నాటికే, అనగా, హిట్లరు హయాంకు పూర్వమే, విదేశీయ విజ్ఞానాన్ని బహిష్కరించడానికి జర్మను విజ్ఞానం యొక్క విశిష్టతను కాపాడడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. విదేశీయ విజ్ఞానం మంటే తిరగబాటూ, అసహ్యతా కనబడ్డాయి. తమ విజ్ఞానంలో విదేశీయుల పలుకుబడి మరీ అధికంగా వుందని జర్మనులు గ్రహించారు. జర్మను భాషలో ప్రవేశించిన విదేశీయ పదాలను వీరి తీసివేయడానికి జరిగిన ప్రయత్నాలు ఇందు కొక నిదర్శనం.

జర్మను జాతియొక్క వ్యక్తిత్వ మన్నా ఆత్మ గౌరవ మన్నా జర్మనులకు అభిమానం మొండు. స్వదేశం, స్వజాతి, స్వభాష, స్వసర్వం, స్వజ్ఞానం — వీటిని వారు పూజిస్తారు "మేము నిజమైన జర్మనులం" అన్న వ్యక్తిత్వాన్ని కాపాడుకోవడం తమ పరమావధిగా చూసుకుంటారు. అందుకోసమే వారు తమ దేశంలో ఎంతటి నిరంకుశాధికారానికైనా లోబడతారు. వారికి కావలసింది స్వార్థపరులైన బహునాయకులతో కాట్లాడుకునే ప్రజాప్రభుత్వం కాదు. స్వజాతిని స్వసర్వాన్ని నిలబెట్టి ప్రజాక్షేమం గమనించి పాలించే దక్షతగల నాయకుని పరిపాలన, అదుపాజ్ఞలు, అధికారం. 'స్వసర్వే నిధనం శ్రేయః' అన్న సూత్రాన్ని జీర్ణంచేసుకొని, స్వజాతిని స్వసర్వాన్ని నిలబెట్టడంకోసం తమ సర్వస్వం ధారపోయడానికి సిద్ధంగా వుండి, ధైర్యమూ, పట్టుదలూ, ప్రభుభక్తిగల జాతిని జయించడం సులభ సాధ్యమైనవని కాదు, తాత్కాలికంగా జయించగలిగా ఎల్లకాలం అణిచివుంచలేము.

"సారంలేని వట్టి మేధాసంబంధమైన పిప్పి చదువుల్ని స్కూల్లో నేర్పేదేశాలు ధైర్యమూ పట్టుదల ప్రభుభక్తి అనేసుగుజాలగుల హిట్లరుయొక్క రాష్ట్రంవంటి రాష్ట్రాన్ని ఓపించడం సాధ్యమా?" అని జర్మను విద్యార్థిగమంత్రి అడిగాడు.

హిందూదేశంలో మనం అలవాటుపడివున్న యూనివర్సిటీల వుద్దేశం విద్యార్థిసృద్ధిపూత్రమే. ప్రాచీనగ్రీకులలో ఆరిస్టాటిలు మొదలైన కొందరు వేదాంతుల ఉద్దేశంకూడా యిదే. వారిమతంలో విద్య విద్యకొరకే సాధించతగ్గ వస్తువు. విద్యాభ్యాసమే

పరమావధి. అంతేకాని మరొక ప్రయోజనాన్ని సాధించడానికి విద్య సాధనం కాదు. విద్య సంఘానికి మానవసర్వస్వానికి ఆతీతమైనది. వాటితో సంబంధం లేనిది స్లేట్ మొదలైన మరికొందరు వేదాంతం ఉద్దేశమని కాదు. వారితోపాటు విద్య, అంతటికన్నా విలువయైన వస్తువును సాధించడానికి సాధనము మాత్రమే కాని అనివార్యమే పరమావధి కాదు. సంఘంలోపున్న వ్యక్తులందరూ తమసర్వస్వాన్ని సుర్తింపజేయడమే, వ్యక్తులను ఆవిధంగా చర్చితుచేయడమే విద్యయొక్క ప్రయోజనం. విద్య దానిని సాధించలేనినాడు, ఆలోపంవల్ల వ్యక్తి సంఘంలో తనసర్వస్వాన్ని అతిక్రమించిననాడు విద్యకు ప్రయోజనం లేదు.

మొత్తంమీద నేటి ఇంగ్లాండు, ఫ్రాంసు, అమెరికా, ఇండియాదేశాలలో విద్యావిధానం ఆరిష్టాటలు పద్ధతులమీద అభివృద్ధిచెందిననీ, ఆపద్ధతులపై తిరగబడి కొత్తపద్ధతులవలించించిన నేటి రష్యా, ఇటలీ, జర్మనీ, జపాను, టర్కీ మొదలైనదేశాల విధానాలు స్లేట్ యొక్క ఉద్దేశాలను అనుసరిస్తున్నాయనీ, ఈదేశాలు విద్యకు రాజకీయ సాంఘిక వాతావరణంలోకి పింపుతున్నాయనీ చెప్పవచ్చును.

నాజీప్రభుత్వంవారు జర్మనీలో ఉన్నతవిద్యను ఏయేపద్ధతుల అభివృద్ధిచేస్తున్నారో ముందుముందు వివరిస్తాను.

ఇంతవరకు వ్రాసినవిషయాల సారాంశం : నాజీ పక్షంవారు అధికారానికి వచ్చినప్పటినుంచీ తమకార్యక్రమాన్ని అతివేగంతో అమలులో పెట్టుతున్నారు. హిట్లరుకు సంపూర్ణాధికారం వచ్చిన యేడాదిలోనే, అనగా, ౧౯౩౩ లోనే, వ్యవధి యేమాత్రం లేకుండా అనేకకొత్తనియమాలను ప్రవేశపెట్టారు. జాతీయపునరుద్ధరణకు వారు చేస్తూవున్న ప్రయత్నాలు విడువిధాలు:

(౧) ప్రభుత్వాధికార మంతా ఒక్కనాయకుడి చేతికింద కేంద్రీకరించారు. ఇది పరిపాలన విధానంలో మార్పు.

(౨) వ్యక్తులతో సంబంధం లేకుండా మామూలు పుస్తకపుచదువులనుమాత్రం నేర్పే స్కూళ్లలోను యూనివర్సిటీలలోను విద్యార్థుల

సంఖ్య తగ్గించారు. వాటిలో ఉన్నతవిద్యకు పనికిరానివారిని ఏరివేయడానికి కొత్తపద్ధతులేర్పరిచారు. ఉపాధ్యాయులలోను ఇతర ఉద్యోగులలోను జగ్ముఖానికి చెందినవారిని తీసివేసి జర్మనులకు ఎక్కువ అవకాశాలు కల్పించారు. ఆర్థికసంస్కరణలలో ఇది వకభాగం.

(౩) యువకులకు మిలటరీతత్వం నిస్తున్నారు. నాజీపక్షంవారి కార్యక్రమానికి అనుకూలంగా పున్నంతమిట్టుకు జర్మనుబాలియొక్క పూర్వ సంప్రదానాలను గౌరవించడం యువకులకు నేర్పుతున్నారు. విద్యాప్రణాళికను యువస్తునూ ఈ కొత్తభావాలతో నింపుతున్నారు. ఇది వారి మిలటరీసంస్కారాలలో ఒకభాగం.

(౪) జర్మనుబాలివారూగా ఉండే ఆర్డులు కానివారిని ఏరివేయడానికీ, అవిధంగా జర్మనుబాలిని పునరుద్ధరణచేయడానికీ, ఇప్పటి యువకులలోనుంచి ముందుకు జాతీయనాయకుల్ని తయారుచేయడానికీ విద్యావిధానాన్ని సాధనంగా ఉపయోగిస్తున్నారు. ఏమంటే, జాతీయసామ్యవాదుల ఉద్దేశంలో, ఇంతవరకు సంఘంలో నాయకులుగా వుండిన ఘోస్వామిలూ ఇతరగ్రామికులూ తమరాజీయసర్వస్వాలను సరిగా నిర్వహించలేదు. కాబట్టి వారిస్థానే జాతీయభావంగల కొత్తనాయకుల్ని తయారుచేయాలి.

ఇది 'బాలి'కి సంబంధించిన సంస్కరణలలో ఒకభాగం.

(౫) నాజీపక్షంవారు ప్రాథమిక విద్య కొత్తఉద్యమాలకు అభిప్రాయాలను స్కూలు చదువులూ యూనివర్సిటీ చదువులూ తోడ్పడాలి. జర్మనుబాలియొక్క ఆవసరాలను తీర్చడానికి పైన్సులూ, సాంకేతికవిద్యా (Technical education) తోడ్పడాలి.

ప్రజల అభిప్రాయాలను మార్చడానికి చేసే ప్రయత్నాలలో ఇది వకభాగం.

జిజాహ్ ల

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

అన్నా ! యెన్నడు నీవు దిట్టమగడై యార్యామహాదేవి, నీ
సన్న లేకొని నిల్వగా, నవకము బ్జార్యురంగేస్తుండవై,
కన్ను ల్చల్లగ జేతువో ! యెపుడు దిక్కాంతల్ భవత్త్యాగసం
పన్నత్వంబు నుతింతురో ! మృదులకల్పనల్పపత్రంబులన్.

రాజనలక్షణోద్ధాసమంచితఫాల
నీధికి నిండు దీవెనలు సుమ్ము
చిలికించులేతనవ్వుల గొంత విడబారు
వ్రాలుగన్నులకు శ్రీరామరక్ష
నవనవభావనా నటకరంగస్థల
శ్రీకి కెంబెదవి కాశీశ్శతంబు
వరశిరీషసుమంబువలె నిండుగా విచ్చి
యలరు నీపాలబుగ్గలకు జయము
ఖడ్గకోటి స్రవించుభాగ్యములు నమ్మి
కోటిదినములు తపియించుకులము మనది
పుడమి నెల్లను పిడికిట బూని, తేజు
మించి, దిక్కుల నెల్ల బాలించవయ్య !

ఎదురైనవెంటనే, యొదిగి యల్లన ప్రేమ
మున జేరి చేసిన జనకసేవ,
ఒకసారి ననుగూర్చి, యుసురన్నపాపంబు
మది దోషనీని నామాతృసేవ
బంధుగులకు నోముపంటలై నాదుజే
వము బంచి చేసిన భర్తృసేవ
అనదనై, యరమూతకనులతో వేడిబా
ష్పముల జేసినశివాపాదసేవ
జీవవంతుడై ప్రతిఫలించినది నీదు
చిన్ని హృదయాంతరా రామసీమయందు
ఒలుకుకోర్కుల, తొమ్మిదినెలలు మోసి
ప్రాణ మిచ్చినముక్తాఫలంబ వీవు.

తథుకు నేబ్బడినమీలచెంగులను దిద్దన్జాలుసీకంటిచూ
పులలో, దివ్యమహత్వతత్వములు సొంపుల్నాపు, నేరాజ్యల
క్షులు లేబుల్కులు గండభాగముల పై బుప్పింప శీర్షంబుపై
దలబ్రా లోవోసి, వరింతురో నిను, మహాత్మా ! భావిలోకంబునన్.

ఎద దూరి వీపులో నెక్కుకత్తిని జూచి
మనసుడిందని మీదుమగతనంబు
ప్రేవులునెముక లర్థికి నిచ్చిపంపునా
చారంబు మీ త్యాగసారభంబు
మిన్నులుబడిన, భూమి వడంకినను మీవ
చస్సు దప్పని గొప్పసత్వశుద్ధి
అపచార మనునదెన్నడును గానకత్రాసు
వలె జూపు మీ న్యాయవర్తనంబు
లీల, పాటలుగా నల్లి, పాలతోడ
గిన్నెలో బోసి నీకు ద్రాగించినాను,
పున్నెములపంట, నీ చిరుబాజ్జయందు
గలవు నాతండ్రి యామూలికావ్రజంబు.

నీ కత్తికొన రాతునెఱకుత్తుకలకు పా
వనన్వర్గీతు లుపన్యసింప
నీదుకంఘాణపాదాధూతతానంబు
జయభేరికలకు హెచ్చై వెలుంగ
వలకరంబున నీవు బట్టినకేడెంబు
పరరాజులకు గుండె బరువుగాగ
సీదు శిరస్సుపై నెగురుకుచ్చులపాగ.
కుమతులకన్నులు గోరగింప
పెదవిపై జిందు క్రీగంటిపిన్ననవ్వు,
మనసునందలి యభిమానమహిమ జాట,
కదనమునకేగు నిన్ను, నే గనుల జూచి
యెన్న డాశీర్వదింతు, మాయన్న ! చెపుమ.

క్రీస్టమస్ పండుగ

వే. సు.

పండుగ లంటే ఒకవిధంగా ఆయా జాతులవారి ఆర్థిక సాంఘిక అభివృద్ధులను సూచించేవి ; అంటే, ఏ జాతి ఎంత ఎక్కువ జ్ఞానవంశమై, భౌగోళ్యవంశమై యుంటుందో అంత ఎక్కువగా ఆ జాతిలో పండగలూ, పర్వాలూ వెలుస్తూ ఉంటాయి. బొత్తిగా అజ్ఞానంలో బడి, కూటికీ, గుడ్డకూగూడా లేకుండా కష్టపడుతూ వుండేవాళ్లకి పండగలూ పబ్బాలూ చేసుకోవడానికి ఎక్కడవుతుంది ? సకలవిధాలా సంపన్నమైవుంటేనే, ఆ సంపత్తికి కారణభూతులైన జ్ఞానులూ, వీరపురుషులూ, మహాత్ములూ ఆవిర్భవిస్తూ ఉంటేనే, వారి పుట్టుకలను అంటబెట్టుకొని, వారు చేసినమహత్కార్యాలను ఆధారం చేసుకొని పండుగలూ పుడుతూవుంటాయి. ప్రస్తుతం ప్రపంచమంతటా వ్యాపించివున్న మతాల్లో హిందూ, మహమ్మదీయ, క్రైస్తవ మతాలు మూడూ ప్రధానమైనవి. ఈ మూడింటిలోనూ మీదపవించిన పరిస్థితులు బాగా అభివృద్ధి పొందివుండడంచేతే వాట్లలో అనేక ఉత్సవాలూ వెలిశాయి. ఆ వెలిసిన వాట్లన్నింటిలో హిందువుల దసరా, మహమ్మదీయుల మొహర్రం, క్రైస్తవుల క్రీస్టమస్ చాలా ముఖ్యమైనవి. ఈ మూడింటిలో సైతం ప్రపంచమంతటా వ్యాపించి ప్రపంచ ఖ్యాతిని గడించింది క్రీస్టమస్. హిందువుల దసరా ఆసియాఖండ మంతటనైనా తెలియదు, మూడువేపులసముద్రాలనూ, ఉత్త

రాన పర్వతాలనూ దాటి పోవడానికి శక్తి చాలించేకాదు, భారతవర్షాన్నుంచి దసరాకు. మహమ్మదీయుల మొహర్రం రెండు మూడు ఖండాలవారికి తెలుసుకాని క్రీస్టమస్ అంటే అయిదుఖండాలవాళ్లకీ అవగతమే.

క్రీస్టమస్ — మ్యాస్ ఆఫ్ క్రైస్ట్ (Christmas—mass of Christ) అనగా క్రీస్తుపుట్టినరోజు పండుగ, క్రీస్తు జన్మజయంతి. ఈ పండుగ వస్తున్నదంటే ప్రపంచమంతా సరే; ముందు భారతవర్షం యావత్తూ కలకలలాడిపోతుంది ; ఎందుకంటే దీనిని పురస్కరించుకొని నెలరోజుల పర్యంతం దీర్ఘావకాశాలు సర్కారువారి కచేరీలకుగూడా దొరుకుతాయి. రాజ్యతంత్ర నిర్వహణమనే బండిచక్రాలను ద్విప్పడంలో నానా వస్థలూ పడుతూవుండే జనులకు వరసగా వక్క నెలరోజులు హాయిగా గడపవచ్చుననడం మహానందం గాక మరేమిటి ?

ఇప్పుడింత వ్యాపకంలో ఉండి, ఇంత ప్రఖ్యాతి కెక్కివున్నప్పటికీ మొదట్లో దీని కీంకీర్తిప్రచార ముండినట్లు గానరాదు. 7 శతాబ్దాలవరకూ దీనిని ఎప్పుడు ఆచరించాలో వకనిర్దిష్టమైన తిథి అయినా ఏర్పడలేదు. ౬ జనవరి, ౨71 మార్చి, ౨8 డిశంబరు ఈ తేదీల్లో డేనియండు జరిగించాలా అని వాదవివాదాలు చెలరేగాయి. ఇంతేకాదు. కొం

దరు కాలానుక్రమణికకార్లు (Chronologists) క్రీస్తుపుట్టింది మేనెల ౨౦ - వ తారీఖినీ, మరికొందరు ౧౯, ౨౦ యో ఏప్రిల్ నెలనీ ప్రతిపాదించారు.

అలెగ్జాండ్రీయాలోని క్లెమెంటునామక మతాచార్యుడు ౧౭ - వ నవంబరుని వ్రాశాడు. మరికొందరు అనుక్రమణికకారులు మార్చినెల ౨౮దో తారీఖును నిర్ధారించారు. వారు చెప్పేది ఏమనగా “నృష్టియానత్తూ సంపూర్ణవికాసస్థితిలో వెలిసింది. అట్టి సగపూర్ణవికాసనం వసంతర్తువునందే కలిగేది. మార్చినెల ఆ ఋతువులోదే. కాబట్టి క్రీస్తు పుట్టుకవంటి ఉత్తమఘటనంకూడా ఆ నెలలోనే జరిగివుండాలి” అని. సిరియనులూ, ఆర్మీనియనులూ జనవరి ఆరోతారీఖున జన్మదినోత్సవం చేయడం మొదలిడి ౨౫-వ తేదీని జరిపే రోమనులను నిందిస్తూవచ్చారు; ఎందుకంటే ౨౨ - వ డిశంబరున దక్షిణాయనం పూర్తియై సూర్యుడు ఉత్తరాయణానికి తిరుగుతాడు దానిని ఆధారంగా గొని క్రైస్తవులుకాని అన్యమతస్థులు బ్రమాలియా (Brumalia) అనే పండుగను చేసుకొంటూ వుండేవారట. ఆ పండుగను మన స్సులో ఉంచుకొనే రోమనులు డిశంబరు ౨౫ - తేదీని క్రీష్టమసునిమిత్తం స్వర్ణచుకొన్నారనీ, అందుచేత వారూ ఒకవిధంగా మూర్తిపూజకులనీ సిరియనుల ఆర్మీనియనుల ఆక్షేపణ. బ్రిటన్ దేశంలో క్రైస్తవమతం ప్రవేశించకపూర్వాన్నించే ౨౫-వ డిశంబరు వకవిధంగా పండుగక్రింద గణింపబడుతూ వచ్చింది. ప్రాచీన ఆంగ్లికులు డిశంబరు ౨౫-వ తేదీని ఉగాదిగా నుంచుకొని ఆ నాటి రాత్రిని ‘మాతృ - రాత్రి’

(Mother's night) అని పిలుచుకొంటూ ఆరాత్రిఅంతా జాగరంచేస్తూ వుండేవారట. ఇదీ వక కారణం పడమటి చర్చివారు ౨౫-వ డిశంబరును క్రీస్తు జన్మదినంగా తీసుకోడానికి. ఏవంవిధ వాదవివాదాలు క్రీస్తు పుట్టుకదినం గురించి జరుగుతూవచ్చాయి. ఇట్లు నిశ్చితమేమీ తేలకపోయినప్పటికీ క్రీస్తోస్త సు కాలానికి పడుమటి చర్చివారు ౨౫-వ డిశంబరునే నిర్ధారణగావించి ఆనాడే వేడుకలూ మొదలైనవాటిని చేయిస్తూవచ్చారు. అది క్రమంగా ౭-వ జనవరిని జరిపే తూర్పుచర్చికీ, దాని ద్వారా దేశమంతటికీ వ్యాపించిపోయింది. ఇప్పుడు దీనిని రోమనుకాథలిక్కులు, గ్రీకు, ఆంగ్లికన్, లూథరన్ చర్చిలవారు అంగీకరిస్తారు గాని స్వల్పభేదమాత్రం ఉంటుంది. ఇందలి ముఖ్యకర్తవ్యం మ్యాస్ (mass). ఇది వకవిధమైన ధర్మానుష్ఠానం. ఇందులో లఘునుష్ఠాన మసీ, (Low-mass) గుర్వనుష్ఠాన మసీ రెండుభేదాలు. లఘునుష్ఠానం సాధారణ మార్గంలో సంగీతం ఏమీ లేకుండా జరుగుతుంది. గుర్వనుష్ఠానం (High mass) అయితే డీకన్ (Deacon), సబ్-డీకన్ (Sub-Deacon), ఇతర పాదరీలు (Clergy), గాయకులు (Chorists) మున్నగు వారితో సంగీతసమేతంగా అట్టహాసంగా జరుగుతుంది. అనుష్ఠానాన్ని పురోహితుడే (Priest) చేయాలి. సాధారణంగా అన్ని సందర్భాల్లోనూ వక్క అనుష్ఠానమే జరుగుతుందికాని క్రీష్టమస్ సందర్భంలో మూడు అనుష్ఠానాలనుగూడా చేయవచ్చు. అనుష్ఠానానికిముందు పురోహితుడు ఉపవాసంచేయాలి. భగవత్ సంప్రార్థనలూ (Prayers), బైబిలు మంత్రపాఠాలు (Recitation of hymns)

క్రీస్తు జీవితాంతం ముఖ్య సంఘటనల ప్రదర్శనలు, భక్తితాత్పర్యాలతో ప్రభుసంకీర్తనం, బలి (Sacrifice), సమర్పణం (Consecration), ప్రసాద వైవేద్యాలను పంచదా (Communion) ఇత్యాదులన్నీ జరుగుతాయి మ్యాసులో.

హిందువుల గీపావలినాడునలె ఆనాడు గృహాలంకరణాలూ, దీపాలంకారాలూ జరుగుతాయి. కొన్ని గృహాల్లో వారివారికి ప్రత్యేకమైన గృహోత్సవాలను (Household festivities) చేసుకొంటారు. మిత్రులు, బంధుబాంధవులందరూ పోగై ఆదరసన్మానాలతో, బహుమతుల నిచ్చి పుచ్చుకోడాలతో కాలం గడుపుతారు. పెద్దపెద్ద పట్నాల్లో పదిరోజులు వరుసనీ మహోత్సవాలు సంపన్నమవుతాయి. రైల్వేవారి ధర్మంవల్ల గమనాగమనాల సౌకర్యాలు గూడ గలుగుతాయి. బీదసాదలకు దానధర్మాలు చేస్తారు. ఇక పిల్లలకు ఇంతకంటే ఆనందంగా ర్చేపండుగ ఇంకోటిలేదు. ఎందుకంటే వాళ్లకు కావలసిన బందుగులు, మిత్రులూ అందరూ వారికి బహుమతులు పంపిస్తారు. క్రీస్తు పుట్టినప్పుడు ముగ్గురు జ్ఞానులు వచ్చి ఆ శిశువుకు కానుకలను అర్పించారట. ఈ ఘటనాన్ని ఆధారంగా దీసుకొని పిల్లలకిపుడు బహుమతులను పంచిపెడుతుంటారు. ఈ బహుమతులందచేయడంలో సాంటా క్లాజ్ (Santa claus) అనే వక వ్యక్తి వచ్చి రాత్రిపూట బిడ్డలు నిద్రలో వుండగా కానుకలను పంచిపెట్టి పోతాడని వాడుక. నిజానికి ఈ వ్యక్తి అసలు పేరు సెంట్ నికోలస్ (Saint Nicholas). ఈ శబ్దము డచ్చిభాషలో అపభ్రంశమై సాంటా క్లాజ్ గా మారింది. ఇతడు

నాలుగో శతాబ్దివాడు. దయాభూషణ సాధువు- లోకప్రియుడు. తాను లోకాన్నంతా ప్రేమిస్తూ ఉండేవాడు. ఆరాకి కాలను (miracles) చేస్తూవుండేవాడట. యూరోపులో ఇతని గౌరవార్థం, స్మరణార్థం పండుగలు జరుగుతూవుంటాయి. ఇతని మృత్యుతిథి డిశంబరు ౬-వ తేది. క్రీస్తుమను నెలయందే ఇతని వార్షికోత్సవం రావడం చేత ఈ పండుగతో సంబంధం ఏర్పడింది. పిల్లలను ప్రేమించి వారికి కానుక లిస్తాడని వాడుక ఏర్పడింది. పిల్లలు పడుకోని నిద్రపోతూ వుంటే ఇతడు చప్పుడు గాకుండా మెల్లగా వచ్చి పరుపులక్రిందా, తలగడలక్రిందా బహుమతులుగా దెచ్చిన బొమ్మలూ మున్నగు పదార్థములను పెట్టిపోతాడని బాలికా బాలకుల ధారణ. అవి ఇంట్లోని బందుగులో, తలిదండ్రులో ఎవరుంచి నానరే పిల్లలు మరునాడు తమప్రక్కలక్రింద వుండే వస్తువులనుజూచి సాంటా క్లాజ్ ఇచ్చిపోయినాడని ఆనందం పొందుతూవుంటారు. ఇక యువావస్థలోవుండే ఆదాం ఈవులకు క్రీస్తుమన పండుగలంటే అమృతపానమే. దీనికి సంబంధించిన ఒకచిన్నికథను వ్రాస్తాను.

ఒకానొక దంపతులు. వారిద్దరికీ షరస్వరం అపరిమితమైన ప్రేమ. ఒకరి కొకరు అనుకూలంగా, ఇష్టంగా మెలగుతూ వుండాలని ఇద్దరూ ప్రయత్నిస్తూ వుంటారు. ఎక్కువ భాగ్యవంతులు గారు కాని కూటికీ గుడ్డకూ చాలని దరిద్రులు గారు. సాధారణంగా ఇద్దరూ కలిసి సాయంకాలపు సమయాల్లో బజారుల్లో పచారుచేసి వస్తూవుండేవారు. పెద్దపెద్దమార్పుల్లో, విద్యుద్దీపాల తరంగాల్లో, అద్దాల అల్మారీల్లో నానావిధ వస్తు

జాలాలూ మహా ఆకర్షణీయంగా వెలిగి పడుతూవుండేవి. ఆ వస్తువు లన్నింటిలో వీరి దృష్టి నాకర్షించినవి రెండునస్తువులు. ఒకటి తళతళలాడే బంగారపు దువ్వెన; రెండోది బంగారపు వాచీగొలుసు. పురుషుడిదగ్గర యాభై, అరవైరూపాయలు చేసే మంచిజేబు గడియారం వుంది కాని దానికి తగిన గొలుసు లేదు. అందుకని ఆగొలుసును కొనుక్కోవా లనుకొన్నాడుకాని డబ్బు లేదు. భార్య తలవెండ్రుకలు చాలా పొడుగైనవి, అంద మైనవి. తల దువ్వెకోడానికి ఆ బంగారపు దువ్వెన వుంటే బాగుంటుందని మోజుపడ్డది. కాని డబ్బెక్కణ్ణుంచీ? ఇద్దరి అభిలాషలూ ఇద్దరికీ తెలుసు. ఇట్లా ఉండగా క్రిష్టమసుండుగలు వచ్చాయి. ఈసందర్భంలో భార్యకు ప్రియమైన వస్తువు దువ్వెనను ఎట్లాగయినా కొని ఇవ్వాలని భర్తా, భర్తకు ప్రియమైన వాచీగొలుసును కొనిఇవ్వాలని భార్య మనస్సులో నిశ్చయించుకొన్నారు కాని పైకి చెప్పకోలేదు. భర్త ఎక్కడికో వెళ్లివుండగా తానంతవరకూ కూడబెట్టినడబ్బు ఎంతఅవు తుందో అని భార్య లెక్కపెట్టుకొని చూస్తే గొలుసుఖరీదు కెంతమాత్రం చాలిందిగాదు. అంతటితో వక మనోనిశ్చయం చేసుకొని బజారుకెళ్లి ఒక వెండ్రుకల వ్యాపారి కొట్లో ప్రవేశించి తన తలవెండ్రుకల బేరంపెట్టింది.

అతడూ వెంటనే కత్తిరించుకొని ఈమెకు కావలసిన దానికంటే ఇబ్బడిసామ్ము చేతిలో పెట్టాడు. దాన్ని తీసుకొని బంగారపు అంగ డికిపోయి గొలుసు కొనివచ్చి తనప్రియుడు రావడంతోతే, ఇవ్వాలని మహా ఉత్సాహంతో కూర్చుంది అతనిరాకకు ఎదురు చూస్తూ. ఇక ఇక్కడ భర్త భార్య నిమిత్తం దువ్వెనకొనడానికి వేరే మార్గంగానక తన జేబుగడియారాన్ని అమ్మి ఆ వచ్చినడబ్బుతో దువ్వెనను కొనుక్కొని దుర్గం జముంచినంత సంతోషంతో ఇంటికి పరుగెత్తుకొని వచ్చి తలుపు తట్టాడు. భార్య గొలుసు చేతబట్టు కొనే వచ్చింది, తలుపు తెరవగానే భర్త గడియారానికి తగిలించి అతన్ని ఆనందపర చాలని. ఇతడూ ఇదుగో దువ్వెనలని తలుపు తెరవగానే ఆమెకు ఇవ్వాలని జేబులో నుంచి పైకి దీసి చేతపట్టుకొన్నాడు. వక్క నిమిషమాత్రంలో తలుపు తెరవడం, ఇద్దరి నోటివెంట మాటలూ, ఇద్దరిచేతుల్లోని వస్తువులూ, ఇద్దరిమొగ్గాల్లో ఆనందం, మరుక్షణం లో ఇద్దరిమొగలూ వెలవెలబోవడం జరిగింది. ఆ మరుక్షణంలో సంఘటిల్లిన క్రాగి లింతలో ఇద్దరూ ఏకమైపోయారు. ఈలాటి దివ్యదృశ్యా లెన్నింటికో ఆశ్రయం క్రిష్ట మస్ పండుగ.

ముస్తాఫా కెమాల్

యస్. జ గ న్నా థ్

[ముస్తాఫా కెమాల్ పాషా ఒక అద్భుతవ్యక్తి. ఇతనిక్కడి సాహసపరాక్రమాల్లో కొత్తకుక్క రాజ్యాన్ని సృష్టించాయంటే అది అతిశయోక్తికాదు. ఈనాడునే ఇతడు పరలోకగతుడైనాడు. ఈ వ్యాసంలో జగన్నాథగారు కెమాల్ పాషా తత్వాన్ని చక్కగా విశదీకరించారు. భా. సం.]

“తక్షణమే కాకాస్టాంటినోపిలుకు రావలసి నని” అని సుల్తానువద్దకుంచి వచ్చినతంతి. “బర్క్ దేశ మునకు స్వాతంత్ర్యమురానిదే నేను అనబోలియా వదిలి రాను” అని కెమాల్ జవాబు.

* * *

‘కెమాల్ ని నేనానాయకపదవినుంచి తొలగించినా’ మని సుల్తానుభర్యానా.

ముస్తాఫా అన్నాడు తనసహచరులయిన ఇతిర నాయకులతో:

“మన మీసమయమున విడిపోవలసి వచ్చేలాగున కనిపిస్తోంది. నాతో కలసి పనిచేయాలని ఉన్నవారికి ఆపదలు రావచ్చు, సుల్తాను వారిని కఠినంగా శిక్షించ వచ్చు; అయినప్పటికీ ఇప్పుడు నన్ను నాయకునిగా కోరి మీరు ఒప్పుకున్నట్లయితే — చివరవరకూ నాతో ఉండాలి మధ్యలో విడిచిపోగూడదు.

* ఒకసంగతిమాత్రము నిశ్చయము. మీ కందరకూ నాయకుడుండాలి — ఒక్కసమర్థుడయిన నాయకుడు.

“సుల్తానుని బ్రిటిషువారు ఆడిస్తున్నారు. అతని వల్ల టర్కీకి, స్వాతంత్ర్యానికి ఏమాత్రమూ లాభము లేదు. మైగాపెచ్చు సుల్తాను ఈప్రయత్నానికి అడ్డు తగిలి శాయశక్తులా ఖిష్టు మొనరిస్తాడు. ఈసందర్భంలో మంచి నాయకుని ఎన్నుకొని టర్కీకి స్వాతంత్ర్యము చేకూర్చండి మీ రిదివరలో కంకణము కట్టుకున్నప్పుడే రము.

“నన్ను మీరు ఎన్నుకుంటే అంతులో ఉన్న ఆపదలు అలా దిండుకొండి” అని.

ముస్తాఫా ఎటువంటి నాయకుడో మిగిలిన సైనికఉద్యోగులకి బాగా తెలుసు. అతని పరాక్రమము, ధైర్యము, నిపుణత వారికి ప్రపంచయుద్ధములో అతడు చేకూర్చినవిజయాలు బాగా తెలియ పర్చినయి. అతన్నే ఎన్నుకున్నారు అతను కోరిన “నేను ఏమిచెప్పినా మీ రాచరించాలి. నే నేమిచేసినా మీరు మాట్లాడకూడదు” అనేషరతుకూడా ఒప్పుకొని; అతనియందు కొందరికి అంతనమ్మకము లేకపోయినా, అతనిదేశభక్తి, ఎట్లా ఆచరించినా దేశము మేలుకోసమే నని అందరికీ తెలుసుకనుక.

ప్రపంచయుద్ధ మయినవెంటనే ముస్తాఫా ఎదుర్కొనవలసివచ్చిన దేశశత్రువులు సుల్తాను, అతనివెనుక తంత్రాలు పన్నుతున్న బ్రిటిషువారు.

ప్రతిజిల్లాకి కబుర్లు పిల్లినయి, “కాన్ స్టాంటి నో పిలులోని రాజ్యాంగము బ్రిటిషువారు నడుపుతున్నారే తెరచాటునుంచి. మనదేశము మనకు ఒకఅంగుళమయినా మిగులనివ్వరు — దీనికి ప్రతిగా మన మొకరాజ్యాంగము స్థాపించాలి. ప్రతిజిల్లాయూ కొద్దిరోజుల్లో జరుగ బోయేసభకు అభ్యర్థులను గూఢముగా పంపించవలసి నది” అని.

* * *

సుల్తాను కనుబొమలు ముడిపెట్టాడు. “ముస్తాఫా! న న్నెదిరిస్తాడుగా! సుల్తానుమాత్రమే అనుకున్నాడుగాబోలు”. వెంటనే ఖిలావతు (మతగురువు) పదవిని స్వరించుకున్నాడు — మహాస్త్రము ప్రయోగించాడు. “ముస్తాఫాని చంపినవారికి ఈ జన్మలో సకలైశ్వర్యాణ్ణా, చనిపోయినతరువాత స్వర్గమూ కలుగుతా”యని ఆశపెట్టాడు.

తురుష్కప్రజలకి మతమూఢత్వము ఎక్కువ—
ముస్తాఫా ఎవరిచేతల్లో పసతాదా అని ఉచ్చిష్టారు
తున్నారు.

ప్రపంచయుద్ధంలో ౮౦,౦౦౦వేల మందిఅని
వార్తలు వచ్చినసేవలను ౨౦౦మందితురుష్కలతో ఎదు
ర్కొని ఒకసంవత్సరము యుద్ధము జరిపిన ముస్తాఫా
అప్పుడు—సుల్తానుకి ప్రజలకి “పాషా” అయ్యాడు.—

ఇప్పుడు — స్వర్ణాపేక్షతో బిగిన విడికిళ్లలోని
బాకులు ఆశనివేళ్ళు వెతుకుతున్నాయి.

* * *

ప్రజలని తనవైపు త్రిప్పటానికి పంపినవారిలో
ఇద్దరిని సుల్తాను ఉరితీయించాడు. ముస్తాఫా ముక్తాం
చేసిఉన్న ఇంటిచుట్టూ సవరో అనుమానం కలిగించే
వ్యక్తులు తిరుగుతున్నారని అతనితో చెప్పాడు. కావలసి
పాము.

ముస్తాఫా నిన్నటివరకు సేనాని — ఈనాడు
శిరము వంచి చీకట్లో నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నాడు. అతని
ప్రియతములుమాత్రం ఉన్నారు చుట్టూ.

అప్పుడప్పుడు వార్తల్లా వస్తున్నాయి, గ్రీకులు
స్మిర్నాలో దిగుతున్నారనీ, ప్రజలని హింసిస్తున్నారనీ.

టర్కీ ధ్వంసమైపోతోంది. అది తనప్రయత్నా
లు, తన ఆశయాలు అన్నీ అడుగంటే సమయ మనవీరిం
ది. తనదేశము తగలబడిపోతుంది. గ్రీకులచేతుల్లో
బ్రటిషుతంత్రాల్లో.

టర్కీని ఒక్కొక్కటికి తీసుకొనిరావాలన్నీ ప్రతి
తంత్రరాజ్యము చేయాలని తను చిన్నప్పుడు వైనిక్
శిక్షణ పొంది, వికల్పత — అభివృద్ధిసంఘములో సభ్యు
డైనప్పటినుంచీ అతని ఆశయము. ఈరోజుకి ఈనిరాశ
తనకి తగనిది. “చేసినప్రయత్నము సఫలం కావాలి. లేక
పోతే ఆయత్నములో చచ్చిపోవాలి” అన్న ఆశయ
నూత్రము.

ఫైంటనే దీపాలపెట్టించి మరుగుగా పనిమొదలు
పెట్టాడు. స్వార్థక్రమ మంతా ప్రయోచించాడు. తెల్ల
వారేవరకూ ఆలోచనలే — చుట్టూ ఉన్న అనుచరు

లలో ఒకతెద్దరిర రివాల్వరుంది; — ఒకసేవకునియొద్ద
మంచి విషమున్నది. కలీఫ్ తనని సజీవంగా పట్టుకొ
లేడు.

* * *

జిల్లా, జిల్లానుంచీ వచ్చిన అభ్యర్థులు అతికష్ట
ముతో చేరుకున్నారు. ఆసభని బాతీయసభ అన్నారు.
సుల్తానుయొక్క చర్యలూ, కాన్ స్టాంటినోపిలులో
పార్లమెంటు తీసేచేయడము, ఇంగ్లీషువారేం చేసినా
సుల్తాను ఊర్ధ్వకోవడమూ ప్రజలకి తెలిసినయి. అంతా
ముస్తాఫాదే సరియైన ఆలోచన అనీ, సుల్తాను అప్రయో
జకుడనీ కనిపెట్టారు. ముస్తాఫా ఈ బాతీయసభకి ఏక
గ్రీవంగా ఎప్పుడోబడిన అగ్రాసనాధిపతి అయిపోయి
నాడు.

సుల్తానుయొక్క రాజ్యపాలన సరియైనది కాదు
గనుకను, అతడు విదేశీయులకు లొంగిఉంటుంటేతను ఇక
మంచి ఈబాతీయమహాసభయే రాజ్యపాలన చేయును. ఈ
మహాసభయే టర్కీయొక్క సరియైన రాజ్యాంగము అని
తీర్మానించారు.

ఈతీర్మానాలు చేయడము, ఇదివరలో ముస్తాఫా,
ఇంగ్లీషువారికి యుద్ధానంతరము స్వాధీనము చేయవలసిన
ప్రదేశాలు స్వాధీనముకానీయకుండానికోగము కలిగిం
డము — మేము త్రమమీద ముస్తాఫాయొక్క ప్రభుత్వ
సమీపచ్ఛలేదు యూరోపియను ప్రభుత్వాలకి. టర్కీ
ఓడిపోయిన దేశము. ఇలా ఆక్రమణలో అభ్యంతరం లుకలి
గించటం. అపాయకరము. మిగిలినదేశాలుకూడా అలాగే
వేస్తే ఇక యుద్ధములో విజయ మేమి ఉపయోగము?
కాని ఈ ముస్తాఫాని యెదుర్కొనడానికి ముల్లా చెదరి
పోయిన ఇంగ్లీషుసేనకులని పోగుచేసుకొనాలి; లేక
పోతే టర్కీలో రావలసిన ప్రదేశాలు దక్కవు — బీడి
గింజలు కాల్చిపోతున్నాయి. టర్కీ రిడు తనచేయ నిష్ప
లా— పిలా సెట్టడము? గ్రీసుదేశపు సేనానాయకుడు
ప్రక్కనే ఉన్నాడు. అతనిచేత్తో తీస్తే బీడిగింజలు.
గ్రీకులతోపాటే కల్లాగయునా టర్కీని కొంతవరకూ నా
లాగుకొవాలనని ఆశ.

ప్రపంచయుద్ధము చివరకు ఫ్రెంచిసేనలు కొం
చెము ఇంకా కాన్ స్టాంటినోపిలుదగ్గర ఉన్నాయి.

టర్కినైట్లు విజయోత్సవంతో ఒక్కొక్కరికే పట్టుకుని సుల్తానురాజ్యాన్ని జాతీయోద్యమపురాజ్యంగా చేస్తున్నాయి. ఈ సమయంలో వచ్చినట్లు బలవంతమయిన గ్రీకుసేనలు. వచ్చి ఈ తురుష్కు సేనలని తరిమివేసినాయి.

నెంటనే మహాసభ అధ్యక్షులలో అందరికీ వేరు వేరు ఉద్దేశాలు తట్టినాయి, సంధిచేసుకొందామనీ, మన సేనలు తరిమివేయబడటానికి కారణం ముస్తాఫా తప్పనీ అనేక విధాల.

మొదటినుంచీ ఈసభ్యులనైజము ముస్తాఫాకి తెలుసు. పూనుకున్న పని సవ్యంగా జరిగితే పంచుకొట్టానికి జేరతారు; లేకపోతే తిట్టి తరిమివేయడానికి ప్రయత్నం చేస్తారు, నాయకుణ్ణి అయినా సరే.

కాని తనని నిందించిన వెంటనే, తన ప్రయత్నము నిరుపయోగమైనదని సభ్యులన్నప్పుడు తన సంజాయిషీ మొదలుపెట్టాడు. కొన్నిని మిషన్లో అందరికీ అర్థమయేలాగున చెప్పాడు:

“గ్రీకు సేనలు పెద్దజే అవచ్చు; ఇంగ్లీషుకోర్కే మాటనకోయంతప్ప మరేం చెయ్యరు.

“ఇంక రాజీనీమిటి గ్రీకులు మొన్నటివరకు మన తురుష్కు సామ్రాజ్యంలో ఒడిగొడిగినవారు; ఈరోజున సంధి అని ఎవ రనేవ మీలో? మనలో తురుష్కుల రక్తము లేదా?

“గ్రీకులతో సంధిచేసుకొని, మొన్నటివరకు మనకి జానిపలయివుండిన వాళ్ళకింద ఈరోజున మనం చిత్తమని చేతులు కట్టుకుంటామా...” అని.

ఒక్క పెట్టున, ముహాసభ అంతా ఏకగ్రీవంగా ఒప్పుకున్నారు, యుద్ధ మే ముంబిదని.

అతని అనుచరులలో, సహాయులలో ముఖ్యుడే ఇస్మెల్; ధైర్యశాలి. గ్రీకులని ఎదిరించేపని అతని పాలబడినది. తను ప్రయత్నంతో కాపాడుకొన్న ఎస్కెవహాల్ అనే ముఖ్యమైన పట్టణానికి చుట్టూ గ్రీకులతో చేరుకున్నారు. ఆ ఊరు విడిచిపెట్టి వెనక్కి ఇస్మెల్ తో మిగిలినవారము ముహాసభ గ్రీకులని అడ్డదలము దగ్గరకు

లేదు. ఆస్థలము నిడుస్తే గ్రీకులు అనవోలీయా అంతా ఆక్రమిస్తారు. విడువకపోతే కొంచెం బలంగాను, ముఖ్యముగాను వున్న తన సైన్యము అంతా ఆహుతి అయిపోతుంది. ముస్తాఫా టెలిఫోనులో విన్నాడు ఇస్మెల్ పరిస్థితి. వెంటనే తన సైన్యము నడపడానికి చెల్లి సంగతిసందర్భాలు స్వయంగా పరీక్షించాడు.

ఒకనైపున వార్తలు వింటూ మ్యాపుమీద స్థలాలన్నీ పరీక్షిస్తున్నాడు, చిదరంగమాడినట్లు, జెండాలు మారుస్తూ కాన్స్టెంపు ఆలోచించాడు. 3000 మిటర్లు వెనుక వున్న నది ఒడ్డుకి టర్కి సేనలు చేర్చుమని, తను మిగిలిన అంగారా వచ్చి భయపడుతున్నవారికి ధైర్యము చెప్పి, సభలో తనకి ఈ ఆపత్సమయంలో సకల అధికారము ఉంటేనేకాని వీలకాదని, తనని ముఖ్యసేనాని చేయుమని సభని అడిగాడు.

ముస్తాఫాకి ఒకసారి అనుభవమయింది, ఎన్ వర్ మురిత్రవర్తముతో. వాళ్లు తనని యుద్ధాలుచేయటానికి ఉపయోగించుకునేవారు. తరువాత రాజ్యాంగమునుంచి దూరంగా తరిమేసేవారు. ఘల్టానుమట్టుకు సుల్తాను —, ప్రాణం తెగించి అనేకమాట్లు టర్కిని రక్షిస్తే చివరకి వాస్తా అని బిరుదు ఇచ్చి వీపుమీద తట్టి, ఈరోజున మరణశిక్ష విధించాడు. అంతా అంతే. అవసరము తీరే వరకూ నీ అంతవాడు లేడంటారు. కాని తాను జాగ్రత్తగా ఉండాలి. అంతేతనే ముఖ్యసేనాని అధికారము డిగాడు. సభే ఒప్పుకున్నారు. ఒప్పుకోక ఏం చేస్తారు అని ముస్తాఫాకి బాగా తెలుసు. అతని నాయకత్వంకింద సైనికు లంతా క్రొత్త ఉత్సాహముతో నిండిపోయారు. వీ యుద్ధములోనైనా అంతే ముస్తాఫా అంటే ఉన్న ఉత్సాహము మరో అప్పుడూ ఉండదు.

ముస్తాఫా నాయకత్వముకింద గర్రరోజులు గ్రీకులు తురుష్కులు అల్లి తీవ్రముగా తరతరాలనుంచి ఉన్న కసి తీర్చుకుంటూ యుద్ధముచేశారు. అయితే ముస్తాఫా మారిపోయిన దేశానికి తురుష్కులని ఎంత తీవ్రమయిన సమయంలో అయినా ముందుకే నడిపించి, టర్కిలో ఒక అంగుళమైనా ఇతరులకి వదలకుండా చేసింది. చివరకి సమయం చూచి ముస్తాఫా గర్రరోజులు గ్రీకులతో ముఠలం అంతా ఉపయోగించేసి నీరసిస్తున్నా

రని తెలిసి, తననైనాన్నంతనూ వినియోగించి మీన పడ్డాడు. గ్రీకులు తాళలేకపోయారు, పారిపోయారు. ఆ తరమటము మొదలు గాఁగ మైళ్లు పరిగెత్తి ఓడలు ఎక్కి ప్రాణాలు దక్కించుకొనేవరకూ గ్రీకులని వదల లేదు టర్కి సేనలు.

* * *

ఇంకా ఈ అలసట తీరకముందే గ్రీకులు మళ్లా మాడుకొని కాన్స్టాంటినోపిలుని ముట్టడించడానికి తమారవుతున్నారని వార్తలు వచ్చినయి.

ముస్తాఫాకి ఓడలు లేవు. అంచేత తననైనాన్ని ఇంగ్లీషువారి స్వాధీనములో ఉన్న భూసంధిద్వారా నడపాలి. దానికి అచ్చట ఇంగ్లీషు సేనాని ఒప్పుకోలేదు; ఈ సేనాని చొరవలేనివాడని తెలుసుకున్నాడు ముస్తాఫా, అతనికి ఇంగ్లండునుంచి వస్తున్న టెలిగ్రాములు రహస్యంగా తెప్పించి చదివి. వెంటనే తన ౨,౦౦౦ సుట్టలు దళాన్ని బ్రిటిషువారిస్వాధీనములో ఉన్న ప్రదేశము శాించి వెళ్ళమన్నాడు ఇంగ్లీషువారు ఆవుచేశారు.

వ్యవహారము ముదురుతున్నట్లు కనిపించింది. అయినా ఇంకోసారి చొరవచేసి చూద్దామనుకొన్నాడు. తనకొల్బలాన్ని యుద్ధసంకల్పం లేదని నూచిస్తూ తుపాకులు తిరగజేసి పట్టుకొని ముందరకి వెళ్ళమన్నాడు; వెళ్లారు.

ఇంగ్లీషు సేనలు గాభరాపడ్డారు. వారికి యుద్ధములో దిగమని ఆజ్ఞలులేవు. తురుష్కులని ఆపవలసిందనిమాత్రమే ఆజ్ఞ. ఈ తురుష్కు సేనలు యుద్ధము చేయవు, ఆగవు. వెంటనే ఒకకబురు వచ్చింది; మనము శాంతిగా సందర్భాలు తేల్చుకుందామనీ, మీరు గ్రీకులతో దెబ్బలాడాలని వెళుతున్నారనుక మేమే గ్రీకులని అచ్చటనుంచి పంపించివేస్తామని ఒప్పుకుంటూ, ముస్తాఫా జయముపొందిత ధీరుడులాగా, 'సరే, మా ఇన్స్ట్రక్షన్ మిగిలినవిమయాలూ మాట్లాడి సంధి ఏర్పరచండి' అని నైనాన్ని మరలించాడు.

ఈ విజయముతో తురుష్కు లందరికీ ముస్తాఫా అదర్శవీరు డైపోయాడు. అతన్ని ఘోషించి 'మైచ్చుచినా శకుడు' — అన్నారు. ఇంతటినుంచి ఘోష ముస్తాఫా

కెమల్ పాషా; అతను తనకి చిన్నతనములో బడిలోంచి పారిపోయి ఎవరితోను చెప్పకుండా సైనికశిక్షణ చేర్చుకుంటున్నప్పటినుంచీ తెలుసు తన ఎప్పుడో ఒకరోజు పెద్దసేనాని అవుతాననీ — తనతలిదండ్రుల ఇష్టప్రకారము తాను మతగురువుగాని గుమాస్తాగాని తనజన్మలో కాననీ. —

ఒక ఆశయము పెరవేరింది. ఇక మిగిలినవి త్వరలోనే సాధించాలి. అప్పుడే అందరూ తనచేతిలో ఉన్న అధికారాన్ని చూసి భయపడుతున్నారు, అనుమానిస్తున్నారు. ఒకరోజున సభ్యులు కొందరు తనతో మొదటినుంచీ పనిచేసి తనఉద్దేశాలు కొన్ని కొంతవరకు ఎఱిగినవారు "పాషా! నీకు సుల్తానుని, కలీఫాని తీసేయాలని ఉందిట నిజమేనా?" "మీ రేమంటారు? అలా చేయటం మంచిదేనా?" అని తిరుగుప్రశ్న వేసి తప్పించుకొన్నాడు. వారికి అట్లు చేయటము ఇష్టంలేదన్నారు; తానుకూడా "అబ్బే! అలా చేయనని కావలినైతే మనలూ రైసభలోకూడా చెబుతాను" అన్నాడు.

కాని అట్లా అన్న కొద్దితో సుల్తానే అవకాశం దొరికింది. ముస్తాఫాకి మొదటినుంచీ సుల్తానుని తీసివేయాలని ఉద్దేశం; కాని ఇంతవరకూ ఇది మనస్సులోనే ఉంచుకొని పొందిఉన్నాడు. ఆ అవకాశం మళ్లా ఇంగ్లీషువారివ్రతనవల్లే. సంధిపత్రముమీద సుల్తానుని సంతకముపెట్టడానికి రమ్మన్నారు, జాతీయప్రభుత్వానికి తెలియబరచి.

వెంటనే తురుష్కులంతా, ముఖ్యంగా ముస్తాఫా కొంగెం అందిచ్చేటప్పటికి, కేసపోయారు. "సుల్తాను ఎవరు? యుద్ధముచేసి గ్రీకు లంచరిని తరిమిన దెవరు? సుల్తానా? ఇంగ్లీషువారిని సంధిచేసుకునేటట్టు చేసిందెవరు? సుల్తానా? ఈ రోజున సంధిపత్రముమీద సంతకముచేయటానికి జాతీయమహాసభకంటే సుల్తాను ముందరికెవరడము ఏం వ్యాయము?" అని ప్రశ్న లంతా అల్లరి ఆరంభించేశారు.

ఈ సమయం చూసి ముస్తాఫా సభలో ఈసంగతి లేవనెత్తాడు. 'సుల్తానుపదవి ఖలాఫతుపదవి మొదట విడదీయించి తరువాత సుల్తాన పదవిని ఉన్నావా ఇంగ్లీషువారు అతనికవకాల చేరి మనలో

మనకు దెబ్బలాటలు పుట్టిస్తారు. అంచేత సుల్తానుని తీసి వేయటం మంచిది.

అందుకోసం ప్రత్యేకము కూడిన సభ ఎంతనేపటికీ ఆలోచించటమూ మాటలూ తప్ప ఏమీ తేల్చలేక పోయింది. ముస్తాఫాకు ఈకాలవ్యవధి, — నిజంగా నిరుపయోగమై చచ్చిపోయిన సుల్తానుపదవిని కల్గిన ఆకులాగా లాగిపారవేసేదానికి బదులు గంటలకొద్దీ ఆలోచించటం — విసుగుపుట్టించింది.

“అట్లామనుసుల్తాను తనపదవిని ప్రజలవద్దనుంచి మొదట్లో బలవంతంగా భయపెట్టి తీసుకున్నాడు. ఈరోజున ప్రజలు ఆ పదవిని అదేవిధముగా తీసికోవడంలో ఆక్షేపణలేదు. మీరు ఒప్పుకున్నా ఒప్పుకోకపోయినా ఆపని ఎలాగా జరుగుతుంది, మీ నిర్ణయంమీదనే మీ ఆక్షేపణ ఆధారపడివుంది.”

సభ్యులు సుల్తానుపదవి తీసివేయడానికి ఎస్సెంట్లీ నిర్ణయించవచ్చని బయటపడ్డారు. ఎస్సెంట్లీలో ముస్తాఫా తనసహచరులతో ఒకప్రక్క నుంచుని ఈతీర్మానము వచ్చేటప్పటికి ‘ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించబడుతుందని అనుకుంటాను’ అని అగ్రాసనాధిపతిచేత అనిపించాడు. చేతులెత్తమన్నారు. ఏవో కొన్ని చేతులు లేచినయి. “ఏకగ్రీవంగా ఆమోదింపబడినది” అని అన్నాడు అగ్రాసనాధిపతి. “లేదు” అన్నారు ఎవరో ఒకరిద్దరూ. “సోరుముయ్యి” అన్నారు ముస్తాఫానుసభ్యులు. బలవంతంగా ఈతీర్మానము నడిచింది.

సుల్తానుని మూటగట్టి దేశమునుంచి పంపించేకారు. వెంటనే దేశములో సత్తియైన ప్రభుత్వము నడపటానికి రిఫ్టలీకు స్థాపించాడు. తను నయభయాల మొదటి రియంత అయ్యాడు.

తనపట్టు నెరవేరింది చాలామట్టుకు. ఇక కలీఫ్ని కూడా వెళ్లగొట్టి సాంఘికముగా తీసుకొనిరావలసిన మార్పులు తీసుకొని రావాలి. ముస్తాఫాకి మొదటిన్నంచీ తాను చేయవలసినపుని ఇద్దరి అని ముందర్లో ఆదర్శముగా ఉంచుకుని అది నెరవేరడానికి ఎన్ని విధాలయినా సరే మార్గముతోనే వ్యాసరే ప్రయత్నాలు చేసేవాడు.

తను ఇప్పుడు తనజోకాన్ని పునరుద్ధరించాలి. బలవంతముగా ఇతరదేశాలలో తనని తను కాపాడుకునే

టట్టు చేయాలి. ఇతరులతో టర్కీకి జోక్యము అక్కర్లేదు. ఇతరదేశాలవారు జోక్యము కలిగించుకోవాలని వస్తే వారిం చేలాగు ఉండాలి.

టర్కీ, టర్కీవారికే.

అందుచేతనే అతను నియంత అయినకొద్దికాలము లోనే తనదేశములో తరతరాలనుంచి టర్కీలో నివసించిఉన్న పదిహేనులక్షల గ్రీకులను గ్రీకు పంపించి అచ్చటనున్న సుమారు అదేసంఖ్యగల తురుష్కులని టర్కీకి పిలిపించివేశాడు.

నియంత అయిన కొన్నిసంవత్సరాలవరకు తనకు ప్రతికూలంచేయడానికి పూనుకున్నవారిని అణచటం లోనే సరిపోయింది. ఈతిరుగుబాటుదారు లందరినీ నిర్దాక్షిణ్యంగా చంపించివేశాడు. ప్రజలు తమమంచిని తెలిసికోలేకపోలే బలవంతంచేతనైనా వారికి నేర్పాలనే ఆతనితత్వము; కాని తనమనసులోఉన్న ఊహలన్నీ ఆచరణలో పెట్టడానికి దేశములో ఏమాత్రమూ తిరగబాటు సమూహం లుండగూడదు. సుల్తాను వెళ్లిపోయినప్పటి నుంచి ఊరికే నామమాత్రవజ్ఞముగా ఈరెండేండ్ల నుంచి ఉంటూన్న కలీఫ్చుట్టూ కొంతమంది చేరి తనకి వ్యతిరేకముగా కుట్రలుచేస్తూన్నట్లు తెలిసింది: కాని ఖిలాఫతు తీసివేయాలంటే ప్రజలంతా తిరగబడతారు. అంచేత ఊరూరా ప్రజాకక్షీ అని తనవైపు వాదించే కక్షీసంస్థలు ఏర్పాటుచేశాడు కేవలమూ యుద్ధము రోజులలో తెగబడిపోరాడడం స్వంతంగా నేనలు నడిపి శత్రువులని జయించటం మాత్రమే గాదు; కాంతి సమయంలోకూడా ఏవిధమయిన ఏర్పాటులు చేసి తన అధికారము కాపాడుకోవాలి అలా చేయడంలో నేర్పరి. ముస్తాఫా అలా పొంచి ఉండిఉండి, మిగిలిన కట్టుదిట్టాలు చేసుకొని, ఏదో మిషమీద, ఆగాఖానుఅనే ముస్లిమునాయకునివద్దనుంచి కలీఫ్ని సమర్యాదిగా చూడవలసినదని తచ్చిన విన్నవూన్ని కుట్రకిరద ప్రజలకు కనబరచి, ఇంగ్లీషువారు మరల ఖిలాఫతుని అడ్డుగా పెట్టుకుని ఆగాఖానుద్వారా దేశంలో విభజనలు పుట్టించాలని చూస్తున్నారని పెద్ద ఆందోళనచేసి బలవంతంగా ఖిలాఫతును తీసివేశాడు, ఈ లాటిక్యుటలు రాశుండా.

అంతవరకూ ముస్తాఫా చేసినది దౌర్జన్యమువలె కనిపించినప్పటికీ, అతను నేనానాయకుడుగా ఉండి నప్పటినుంచీ తనతో ఒకప్పుడు సహచరులుగా ఉండి ఆచరణలో పెట్టడానికి వీలయిన ఆశయాలు ఏమీ లేక పోయినప్పటికీ రాజకీయంగా అధికారం సంపాదించి ఎవ్వరినూ అణగారిన వ్యవస్థ ఏమీ సహజము చేశాడో అంతా గమనిస్తూనే వుండేవాడు. ఏదేనానికైనా రాజకీయము లైన మార్పులు కలిగినప్పుడు వ్యతిరేకకక్ష ఉండటం సహజము. ఆవ్యతిరేకాన్ని చతుర్విధోపాయాలా అణచి వేయడం నూతనరాజ్యాంగానికి అవసరము, దేశానికి ఏవిషయముగానైనా సరే అభివృద్ధి మార్గాలు ప్రవేశపెట్టే ముందర.

ముస్తాఫా కేవలము యోధుడు మాత్రమే కాదు; రాజ్యాంగవిధానములో కూడా నేర్పరి; అంతకంటే కూడా ఉత్కృష్టమైనది అతను జాగ్రత్తగా ఆలోచించి నెరవేర్చిన దేశపునరుద్ధరణము.

కలీఫ్ ని తీసివేసినప్పటికీ ఆరువందల సంవత్సరాలు అట్టామన్ సుల్తానులచేతుల్లో ఉన్న తురుష్క ప్రజలలో, మతమూఢత్వము నాటుకుని ఉన్నదని తెలుసు అతనికి. అది నిర్మూలము చేయాలి ముఖ్యమైన సంస్కరణ ఏ దయనా ప్రవేశపెట్టే ముందర. అంచేత ఈ మతమూఢత్వానికి చిహ్నమయిన చిన్న అంశముమీద ఆరంభించాడు సంస్కరణ. దేశములో ఎవరూకూడా 'ఫెజో'టోపీలు ధరించకూడ దన్నాడు. చాలామందిజనము ఒప్పుకోలేదు. అది కాసనముచేసి దానికి విరుద్ధముగా నడిస్తే దండిస్తానన్నాడు. కొన్ని ప్రాంతాల్లో ప్రజలు దౌర్జన్యముగా నిరోధించటానికి మొదలుపెట్టారు. వెంటనే నిర్దాక్షిణ్యంగా నేనలతో వారిని అణచివేశాడు. కొద్దిమాసాల్లో ప్రజలు అలవాటయిపోయారు దానికి. ప్రజల మానసికతత్వము మారింది.

ఆ తరువాత మిగిలిన సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టడము సులభమయింది. ముత్యప్రాకృత అందరినీ వారిజాతి నివాసాలలోంచి పంపించేశాడు. వాదివివాదగృహముల నూసేయించి వారిని జీవనముఖోపకరణ పనిచేసి పోషించు పురోహితుని కాసనంచేశాడు. మతవిషయముకాగా ముస్లిములను

పన్నుదానికి అవకాశము పోయింది ఇందువల్ల; సామ్య వాదములో ముఖ్యమూత్రమయిన 'మనోదేహదార్థ్యము' ఉన్నవా రందరూ పనిచేయాలి" అన్న పద్ధతి స్థాపించాడు. అయితే అతనిసామ్యవాదఅనుసరణ ఇతరుల విషయంలోనే కాదు. తనుకూడా తనకు వచ్చిన విరుదులన్నీ త్యజించాడు. ఘోరీ, పాషా ఇవన్నీ విడిచి సాధారణపు ముస్తాఫా కెమల్ అనే వ్యవహరించాల్సాడు.

దీనితరువాత ఘోషాని తప్పించేశాడు. ఆడవారికి విద్యార్హత, వోటింగుహక్కు, ఉద్యోగార్హత అన్నీ ఉన్నాయని తీర్మానించేశాడు. అంతకుముందు టర్కీ స్త్రీలు తనబాల్యంలో ఎంతచాటున ఒదిగిఉండేవారో, నల్లటిముసుగులు కప్పకుని వీధుల్లో సంచరిస్తూంటే అతనికి జ్ఞాపకం. అప్పటి ఆడవారు, తనతల్లి, తనజీవి తములో ప్రతి విషయంలోనూ తనని అర్థంచేసకొన్న తన తల్లికూడా ఖైదులాంటి చీకటయిన ఇంట్లో ప్రతి గంటా ప్రతిరోజూ జీవితమంతా 'ఇలాగే ఉండాలి గదా' అనే నిర్వేదముతో ఉండటముకూడా అతనికి జ్ఞాపకమే.

ఈరోజున టర్కీ రాజ్యాంగములో వోటు చేయడానికి హక్కుగలవారు ౨౦ లక్షలమంది స్త్రీలున్నారు. ౧౯౩౫-వ సంవత్సరములో ౧౭ గురు స్త్రీలు పార్లమెంటులో సభ్యురాలైతూ ఎన్నుకొనబడ్డారు.

పూర్వపురోజుల్లో ఉండిన గుడిసెలు, ఖైదులాంటి ఇల్లు పీకేసి మంచి 'కాన్క్రీటు' ఇండ్లు నగర నిర్మాణకాళముగల ఇంజనీయర్ల తనిఖీకింద కట్టించాడు.

ఇక చదువు అందరికీ రావాలంటే వ్రాతపత్తముయిన లిపి చూసేది బోనుమలిపి ప్రవేశపెట్టాలని దేశదేశాలనుంచి నిపుణులని రప్పించి రెండు సంవత్సరాలు వారితో తనుకూడా పనిచేసి, తను స్వయంగా ఉరూరా తిరిగి ప్రజలకి బోధించి, ఆలిపి ప్రవేశపెట్టి, తురుష్క భాషలో ఉన్న ఇరవీ, పొరగమాట, అన్నిటిని వీలయినంతవరకు తప్పించి తురుష్కమాటలు ప్రవేశపెట్టాడు.

అసందర్భంలో దేశములో వాడుకలో ఉన్న పేర్లు వందలకొద్ది మారిపోయినాయి. తన పేరులో కూడా 'కేమాల్' అనే అరబ్బీమాటకి బదులు 'కమాల్' అనే తురుష్కు పదమే ఉపయోగిస్తూ వచ్చాడు.

ఈముఖ్యవిషయాలేగాక చిన్నవిషయాలలో కూడా సలాము మానేసి కరస్పర్శచేయడమే ఉండాలనీ, బడులలో ఏ ప్రత్యేకమతమూ బోధించరాదనీ, ప్రతివారికి ఇంటిపేరు వుండాలనీ అన్నీ శాసనాలు లయిపోయినాయి. దాన్ని అనుసరించి తను 'అటూబర్క్' అని ఇంటిపేరు పెట్టుకుని చివరకు 'కమాల్ అటూబర్క్' అనే వ్యవహరించబడుతున్నాడు ఇప్పటికి.

ఇంతవరకూ చరిత్రలో కమాల్ వంటి వ్యక్తి లేడని చెప్పవచ్చు. — కేవలమూ సైనికుడుగా ఉండి నియంత అయ్యాడని గాదు, రాజ్యాంగ విషయాలలో

ఆ తిలెలిచి తేటలు చూపాడని కాదు, ఇన్ని సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టాడని కాదు; — కాని అతను చెయ్యూ ఉండిన ప్రకారము "టర్కీ టర్కీవారికే," అన్న తన ఆశయాన్ని తనజీవితకాలములోనే సాఫల్యముచేసికొని, తన ఉద్దేశముప్రకారము ఆదేశము ఎంత చిన్నదయినా మిగిలిన ప్రభుత్వాలు ఎప్పుడు దీన్ని కలుపుకుందామా అనే దృష్టిలో చూడడానికి వీలులేకుండా జేశాడు ముస్తాఫా. అదీ అతని చతురత. అధికారము వచ్చి తనకొళ్లదగ్గర పడినప్పుడు — ప్రపంచకములో ముసల్మానులంతా ముస్తాఫాని తమనికూడా రక్షించమని అడిగినప్పుడు నెహాలియన్ లాగా అధికారదాహము పొందక, "టర్కీ తన స్వాతంత్ర్యము సంపాదించుకుంది; మిగిలిన దేశములు కూడా అలాగే చేయాలి" అని తనపనిమీదనే తనదృష్టి నిలుపుకున్నాడు.

ఆత్మ క థ

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము)

కథావధాని,

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

తెనిగించినది

ప్రకాశకులు:

కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు

మొల మొదటిభాగము రు. ౦-౧౨-౦.

రెండవ భాగము రు. ౧-౦-౦.

తపాలబుద్ధులు ప్రత్యేకము.

మొదటి భాగము:—అంధ్రగ్రంథమాల,

7, తంబునెట్టిపేడి, మద్రాసు.

బమ్మెర పోతనామాత్య ప్రణీతము

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

ఇయ్యది పీఠిక, లఘు, టీకా, సమయోచిత చిత్రపటములతో పండ్రెండు విడి స్కంధములుగా ప్రచురింపబడుచున్నది. మంచి క్లేజు కాగితములపై డిమి 1/8 సైజున నిర్దుష్టముగా ముద్రింప బడుచున్నది.

పీఠిక, లఘుటీకా,

శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు,

కీ. శే. మల్లాది వెంకటసోమయాజులుగారు,

శ్రీ శిష్ట రామకృష్ణశాస్త్రిగారు.

కావ్యత సభ్యత్వ ప్రవేశ రుసుం 0—4—0

సభ్యులకు స్కంధం 1-కి 0—8—0

ఇతరులకు స్కంధం 1-కి 0—12—0

పూర్తి మొత్తం రు. 5-0-0 ముందుగా పంపువారికి

పూర్తి భాగవతము అందజేయుదుము.

వాణి ని కే త న ము

గాంధీనగరము, బెజవాడ.

అన్ని పట్టణములలో నమృకమైన ఏజెంట్లకొవలెను.

రాబియా బసరి

కె. అన్నమరాజు శర్మ

ఓజగజ్యోతి! రాబియా! యర్విజనులు
భక్తురాలంచు నిను పొరబాటుపడిరి,
చిత్కళాపరంపరల రోచిస్సులీను
దేవదూతివినా నిన్ను దెలియరయిరి.

దుఃఖము, విషత్తు, నరునకు దుస్సహములు
భక్తునకు నివి యమృతసోపానపక్షి
యవనయోషిన్మణి! యీరహస్యమెంత
రమ్యగతి లిఖించితివె సీబ్రతుకు తెరను.

అంబురుహలోచనా! ప్రణయైకసుమము
భగవదర్చనకొరకు నర్పణము జేసి,
భక్తిశృంఖలాబద్ధవై పడినవెతల
పాటులను విన్న గగ్గురుపాటుకలుగు.

త్యాగము, పవిత్రశీలత, నైవరతియు
చేవదాల్చెను తావకజీవితమున
భక్తిపీయూషమున 'మజా' బడయు దనుచు
ఎంతమధురంబుగా వచియించినావె.

భౌతికశరీరమును మట్టిపాలుజేసి
మర్త్యలోకంబునం దాత్మమహిమ మిగుల
నెచటికేగితివమ్మ, పూర్ణేందువదన!
భక్తిగంధానిలమువీచె స్వర్గభూమి.

ఆలమాయికదరహాస మాముఖంబు
కరుణవెన్నెల నెవ్వడు కన్నుగవయు
ప్రేమరుచిమెపుసెంపు కెంబెదచిసొబగు
కాంచుభాగ్యంబు మాకయోకలుగదాయె.

వెల్లిళ్లు రిజిస్టరు చేయుట ఆవసరము

శ్రీమతి బి. కామేశ్వరమ్మ

ఈ నవంబరు నెలంతా ఎక్కడచూచినా హిందూ దేశముం దంతటా అఖిలభారత మహిళా సభకు అనుబంధించిన సభలు (Constituent Conferences) జరిగాయి. స్త్రీలకు సమానహక్కు బాధ్యతలకు సంబంధించినవి ఇంకా అనేకమైన తీర్మానాలు చర్చింపబడ్డాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనది ఒకటి వెల్లిళ్లు రిజిస్టరు చేయుట ఆవశ్యకమని. దీనినే శ్రీమతి రాధా బాయి సుబ్బరాయన్ గారు భారత శాసనసభలో కూడా ప్రతిపాదించ బోతున్నారు.

శారదాబిల్లు ఎప్పుడైతే అమలులోకి వచ్చిందో అప్పటినుంచీ అతిబాల్యవివాహాలు దేశంలో తగ్గిపోతున్నాయి. ప్రాజ్ఞత వచ్చేకే పెళ్లి అవుతూవుండడంచేత, చాలా చోట్ల స్వయంవరాలే జరుగుతున్నాయి. ఎప్పుడైతే వరించి కోరి వధూవరులు ఒకరిని ఒకరు వివాహమాడుతున్నారో అప్పుడే పారియొక్క బాగోగులకు వారే ఎక్కువ బాధ్యు లవుతున్నారు. ఇటువంటిస్థితిలో స్త్రీలకు చట్టసహాయము అవసరము.

ప్రస్తుతము ఘనశాస్త్రములు ఆచారములు స్త్రీలపట్ల చాలా పక్షపాతాన్ని చూపిస్తున్నాయన్నమాట అందరకు తెలిసిన విషయమే. స్త్రీలంటే వట్టి అబల, ఎప్పుడూ ఒకరిమీద ఆధారపడవలసిన ఒకవస్తువుగా పరిగణింపబడుతున్నది. చిన్నతనంలో తలి

దండ్రుల అదుపుఆజ్ఞలలోను, పెండ్లి అయిన తరువాత భర్త ఆజ్ఞలోను, తరువాత కొడుకుల అదమాయింపులోను వుండవలెనట స్వాతంత్ర్యము అనేది కల్లోకూడా లేదు. పోనీ, ఆ స్తిపొందడానికి అర్హత వుందా అంటే, అదీ లేదు. అన్నదమ్ములు లేనియెడల తండ్రి ఆ స్తి ఆడది అనేలోటుచేత కూతురుకుకాక మొగబిడ్డలుగావున్న దాయాదులకు చెల్లు తుంది. భర్త ఆ స్తికేనా హక్కుదారురాలా అంటే అందుకు అర్హత లేదు, మనువర్తికి తప్ప. వేరుదారి లేదు.

వైగా కట్టుబాట్లలోనా, ఎక్కడలేని చరా తైదు ఆడదానికే. ముక్కుపచ్చలారని మూడేళ్ల పిల్లయినా పెళ్లిచేశాక ఆ మొగుడు పోతే ఆజన్మానికి అది వెధవ : బొట్టు పెట్టుకోకూడదు. మంచిబట్ట కట్టుకోకూడదు. రవిక తొడుక్కోకూడదు. జట్టు తీసివేసి వికారిగా ఎవరిఊల్లోనో చాకిరీ చేస్తో ఏడుస్తో జీవితం గడపాలి. డబ్బై ఏళ్ల ముసలాయనైనా పెళ్లాం చస్తే పెళ్లికొడుకు. అందరూ పోగై బలవంతపెట్టి ఖెళ్లుమంటో పూరేగుతోకూడా పెళ్లిచేస్తారు. మొగవారికి వెధవరికము లేదు. ఆడదిమాత్రం, ముసుగువేసుకుని కూర్చోటం శాస్త్రవిధాయకం.

ఇంక మొగరాజు, ఎందరినైనా, ఏజాతి వారినైనా, శాస్త్రయుక్తంగా వివాహమాడ

వచ్చును. అందంగా లేదని, చెప్పినట్లు విన లేదని, మామగారు డబ్బివ్వలేదని ఏదో మిష పెట్టి అన్యాయంగా, ఏతప్పుచేయని భార్యను ఒదిలేసి ఇంకొకపెళ్లి ఏమీ ఆడే పణలేకుండా చేసుకోవచ్చు. కాని ఆడది మాత్రం పిచ్చివాడైనానరే, కుష్టువాడైనానరే, తాగుబోతైనానరే, తుంటరి అయినానరే, వాడితోటే అన్ని బాధలకు ఓర్చి కాపురంచెయ్యాలి. స్త్రీలకు పురుషులకు వున్న తేడాలు ఇవి. ఇవి సర్దుబాటు చేసుకోవటం అవసరమో కాదో వివేకవంతులైన వారే ఆలోచించుకోవలెను.

౧౮౭౨-వ సంవత్సరమునుంచి సివిల్ మారేజి చట్టము (Civil marriage act) ఒకటి వుంది. ఇది అనాచారపద్ధతిగా వివాహము చేసుకొనేవారికి రక్షణ. హిందూ ధర్మశాస్త్రానికి వ్యతిరేకముగా పెళ్లిచేసుకున్నట్లయితే అది పెళ్లికాదు. కాబట్టి ఎవరైతే వర్ణాంతర, మతాంతర వివాహాలు జరుపుకొంటారో వారికి ఈచట్టము అధికారము (Legal sanction) ఇస్తుంది.

నాగరికత హెచ్చుతోన్నకొలది ఆచారపద్ధతులుకూడ మారుతోన్నవి. విదేశాలలో ఈరిజిస్ట్రేషను పుట్టుకలకు, పెళ్లిళ్లకు, చావులకు అన్నిటికీకూడ అవసరము. సంఘములోని లోటుపాట్లు చట్టములవల్లనే సరిచేసుకోవలెను. మన దేశములోకూడా సాంఘికముగా చాలా మార్పులు వస్తున్నాయి; వచ్చాయి. అయినా ఇంకా స్త్రీ పురుషులకు సరిసమానహక్కులు అన్ని

విధాల రాలేదు. కమాల్ హామీవంటి డిక్టేటర్లు మనదేశములో అవసరము. —

ప్రస్తుతము హిందూశాస్త్ర ప్రకారముగా జరుగుతోన్న వివాహాలవల్ల స్త్రీకి తగినంత రక్షణ లేదు. భర్త అకారణముగా తగినంత తప్పులేకుండగనే భార్యను నిర్హేతు కముగా వదలివేయుటకు హక్కుగలదు. మనకల్లారా ఎన్నోచోట్ల భర్త వదలివేస్తే దిక్కులేక, పంచలపాలవుతూవున్న భార్యలను అనేకులను చూస్తున్నాము. వారికి తిరిగి వివాహము చేసుకొనుటకుకూడ హక్కులేదు—సంఘమా ఆదరించదు. ఇటు వంటిస్థితిలో ఒకచట్టరూపముగా, ఈ అన్యాయాన్ని తొలగించవలెను. ప్రతిపెండ్లి రిజిస్టరుచేసినట్లయితే తగినంతకారణం లేనిదే భార్య భర్తనుగాని, భర్త భార్యనుగాని త్యజించుటకు వీలుండదు. ఈ రిజిస్ట్రేషను వల్ల సాధారణపు పెళ్లితంతుకు ఏమీ ఆటంక ముండదు. యథావిధిగా, వాయిద్యాలతో, సంభావనలతో, వేదాధ్యయనముతో చేసికోవచ్చును. దానివల్ల సంఘానికి ఉపకారమేకాని అపకారము లేదు. ఈ బిల్లు త్వరలో రాధాబాయి సుబ్బరాయన్ గారు ఢిల్లీ భారతశాసనసభలో ప్రతిపాదించబోతున్నారు. స్త్రీసంఘములు, స్త్రీలు చేరి దానికి తగినంత చేయూత ఇచ్చి శీఘ్రకాలంలో అది అమలులోకి వచ్చేటట్లు చూస్తే చాలావఱకు స్త్రీలకు జరుగుతోన్న అన్యాయం తొలగుతుంది.

వి మ ర్త న ము

ఆంధ్రగణితశాస్త్రజ్ఞులు

పర్వతనేని నారాయణరావు దొడరి

౧

శ్రీ సిదపర్తి సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారిచే వ్రాయబడిన “ఆధునిక గణితశాస్త్రము: ఎంతవర కిది స్వతంత్ర సృష్టి” అనువ్యాసమును చదివినాను. భారతీయ గణిత శాస్త్రజ్ఞులలో ప్రధాన స్థానమునుపొందిన శ్రీ భాస్కరాచార్యులు ఆంధ్రుడు.

క్రీస్తు పూర్వము ౨౨౫-వ సం॥నుండి క్రీ॥ త॥ ౨౨౫-వ సంవత్సరమువరకు (౪౫౦ సంవత్సరములు) భారతదేశమున ఆంధ్రసామ్రాజ్యము ప్రకాశించియుండెను. ఆ కాలములోనే, సమస్త శాస్త్రాభివృద్ధియు భారతీయులు గావించియుండిరి. ఆర్యభటటుడు, వరాహమిహిరుడు మొదలగు గణిత, జ్యోతిషశాస్త్రజ్ఞులు అప్పడే విలసిల్లిరి. ఆంధ్రసామ్రాజ్యపతనానంతరము దేశమున స్థిరమైన ప్రభుత్వము నెలకొల్పబడిన కారణముచే రాజపోషణలేక నూతనపరిశోధనలు సన్నగిల్లి, ఆనాటి శాస్త్రములనే వేదములుగా మనవారు తీసికొనుట కారంభించిరి. భాస్కరాచార్యుడు తదుపరివాడైనను, గణితశాస్త్రములో తన వ్యక్తిత్వమును చూపెను.

౧౩-వ శతాబ్దములో శ్రీ వావిలాల కూచన్నయను గొప్ప ఆంధ్రగణితశాస్త్రజ్ఞుడుకూడ నుండెను.

ఈయన గ్రహసిద్ధాంత శాస్త్రవిషయములో చాలా కృషిచేసి, స్వతంత్రముగ పతకములను తయారుచేసిరి. ఈగ్రంథము యంతవరకు తెలుగులో ప్రచురింపబడి యుండలేదు. వారన్ అనే ఒక ఆంగ్లయజ్ఞోగి యీ పతకములను “Warren's tables” అనుపేర యింగ్లీషులో ప్రచురించెను. ఈవారన్ తూర్పు గోవావర్తిల్లాకు కలెక్టరుగా నున్నప్పుడు, ఒకపండితుని వద్దనుండి యీ పతకములను గ్రహించెనని విన్నాను. ఈపతకముల మూలకముగా అధికమాసములు, గ్రహణములు, గ్రహస్థితి బహుమాత్కములో తెలిసికొనవచ్చును. విశేషించిన గణితశాస్త్రజ్ఞానమున్న గాని యిట్టిపతకములను కూర్చుట పాపగదు. ఇట్టిస్వతంత్రపతకములను నిశ్చయింపగలిగిన సిద్ధాంతి యంతవరకు తిరిగి జన్మించియుండలేదు.

నే నీవిషయము తెలియజేయుటకు కారణమిది. భారతదేశ గణితశాస్త్రజ్ఞులలో ఆంధ్రులు వన్నె కెక్కియుండిరి. స్వతంత్ర గణితసృష్టికి కేవలము ఆంధ్రులు కారకులు. ఆంధ్రప్రభావము దేశమున తగ్గినటులనే, ఆయాశాస్త్రముల పరిజ్ఞానముకూడ, ఆంధ్రులలో తగ్గినది.

ఆంధ్రలిపి సంస్కారము

కా. రా. వేంకటక్రిష్ణం

ఇప్పటి యంత్రయుగమున ఆంధ్రలిపిని సంస్కరింపక తప్ప దని ఆంధ్రభాషాభిమాను లందరును సమ్మతించు రహట నిస్సందేహము.

హరిసర్వోత్తమరావుగారు జూన్ నెల సంచికలో “ఆంధ్రులకు ధైర్యముకలదేని రోమనులిపిని అంగీకరించి ప్రపంచములో నేడు జరుగుచుండు తీవ్రతర ప్రగతిని మనకు నడచుట శ్రేయశ్కర”మని యన్నారు. తెలుగు లిపిని పారదోలి అన్యలిపిని తెచ్చుకొను డనుచున్నారు. వీరు ప్రయోజనమే ముఖ్యకారణ మనునట్లున్నది; భాషగతి యేమగునో చెప్పలేదు. లిపిస్వాతంత్ర్యము తేనిభాష భాష యగునా? అన్యలిపిని పొందిన భాష స్వాతంత్ర్యమును ఘనతను కోల్పోయి ఒకటిరెండు శతాబ్దములలో అంతరించునని నాయభిప్రాయము. మనదేశమున, సైమనుకమిషనురిపోర్టుప్రకారం రెండువందల ఇరువది రెండుభాష లున్నవి. ఈ భాష లన్నియు రోమనులిపి యందు వ్రాయబడిన లిపిని మాచినమాత్రాన లిపిభాషను కనుగొనుటకు పీలుండదు. సాంస్కృతికభాషలను కొంత భాగము చదివినగాని తెలుగుకొనుట కష్టము. రోమను లిపియందు ౨౬ అక్షరములు కలవు. ఆందు ౫ అచ్చులు మాత్రమే. ఇందువలన తెలుగులోని శబ్దము లన్నియు వీర్పడనేరవు. రోమనులిపి ననుసరించుటయన్న అక్షరములను, అక్షరములవత్తులను తగ్గించుటయేకాని వేరు కాదు. మనదేశములోని భాషలం డెల్ల తమిళమునకే అక్షరములు తక్కువ. స్వల్పాక్షరములున్నందున టైప్రెటరు, తిన్ టైపులకు దిండుట సులభముగా నుండవచ్చును గాని అన్యభాషలను తమిళములో వ్రాయుటకు పీలులేదు. ఇంతకన్నను విశేషమగు వింతయొక టున్నది. తమిళము తమిళమునందుగాక ఆంధ్రమున వ్రాయబడుచున్నది. తమిళ వైష్ణవగ్రంథము లనేకములు తెలుగులిపి యందు వ్రాయబడి, ముద్రింపబడి తమిళదేశములో విస్తారముగా చదువబడుచున్నవి. దీనికి కారణ మేమన

సంస్కృతపదములను తమిళమున వ్రాయుటకు పీలులే నందున. ఆగ్రంథముల సరియైన ఉచ్చారణ చెడిపోకుండ స్థిరముగా నిలుచుటకు తమిళము ఆంధ్రలిపిసహాయమును పొందియున్నది.

తెలుగులిపిని సంస్కరించు ప్రయత్నమున అక్షరములమొత్తమును తగ్గించిన నది భాషాసంస్కారమగునే గాని లిపిసంస్కారము కానేరదు. టైప్రెటర్లు కుపయుక్తమగునట్లు స్వల్పమార్పులచేతనే సాధించి సంస్కరింపబడినలిపిని సామాన్యులుగూడా శ్రమలేకయే చదువగలరు. నాణ్యునికి తోచినకొన్నిమార్పులను క్రిందవివరించుచున్నాను. ఈమార్పులతో కొన్నిమాత్రము వేరుభాషల మీద ఆధారపడియుండును; కాని చాలమట్టుకు తెలుగు అక్షరములకును, సంజ్ఞలకును స్వరూపములను మాగ్నక సంస్కారము నూచించుచున్నాను.

తలకట్టు:—హరిసర్వోత్తమరావుగారు హల్లుల ఆకారమును నూచించుటకు తలకట్టుకుబడులుగా చిన్న అడ్డగీతను గ్రహించుచున్నారు. కుంటిమద్ది శేషశర్మగారు హల్లురూపమునకు ప్రక్కన తలకట్టు నిలుప మన్నారు. ఈరెంటిలో దేని ననుసరించినను టైపు రైటరులో ప్రతిహల్లునకును రెండుకోటి లాత్తవలయును. హల్లు రెండుస్థానముల నాక్రమించును. తలకట్టు లేకున్న హల్లుల స్వరూపమున కేహానియు కలుగదు. తెలుగుభాషకు తలకట్టుకరలేదని నాయభిప్రాయము. తలకట్టు తీసివేసిన ఇంపుగాని సాంపుగాని తగ్గిపోదు. మన అక్షరములు తోకలవంటి తలకట్టును విసర్జించి మరియు గుండ్రములయి చిత్రత్వమును పొందగలవు. ఇట్లు తలకట్టుసమస్య తీరిపోవును. టైప్ రైటరులో హల్లు ఒక్కటే స్థానము నాక్రమించును. గుజరాతిభాషకు తలకట్టులేవు. ఈ కారణమువల్ల గుజరాతీలు తమభాష వ్రాయుటకు ముద్రించుటకును చాలసులభమనియు, హిందీ, మహా

రాష్ట్రము, బంగాళము మొదలగు భాషలకుగల తలకట్ల బరువు వారిభాషకు లేదనియు చెప్పచున్నారు.

ః, వ, ప; వా, హ; ర, ం; య, యలకు భేదము తెలియ దనవచ్చును. తలకట్టుకు అడ్డగీత వాడినను, లేక తలకట్టు ప్రక్కననిలిపినను న, స, వ, పలకు భేదము తెలియదు. స, ప, హ, య, ర లకు చుక్క లిమిడ్చి **స ప హ య రి** యని వ్రాసిన తొందరతీరిపోవును. కన్నడభాషలో స, ప లు వ్రాయునప్పుడు చుక్కను అక్షరమునకు పైనను తలకట్టు క్రిందను పెట్టి న, స, వ, ప, లకు గల భేదమును సూచించుచున్నారు— (సప)

ప్రాకృతవర్ణములగు ఖ, ఘ, ఞ, ఝ, త, థ, ధ, ధ, ఘ, భ, లలో ఞ, థ, ధ, ఘ, భలు మన తెలుగువర్ణములకు పోక్కిలికినమాత్రాన కల్గుచున్నవి. ఈ అక్షరములను గుర్తించుటకు ప్రక్కన శేషశర్మగారు వ్రాసినట్లు ఒక బిందువు సుపయోగించుటయే మంచిది. హిందూదేశమందు కొన్ని భాషలలో చుక్కల సుపయోగించుచున్నారుగాని హరిసర్వోత్తమరావుగారు సూచించునట్లు అక్షరసంజ్ఞ లేని త్రికోణబంధ మెచటను కానరాదు. హిందీలో చుక్కను తెలుగులోని పోక్కిలికి సమానముగా వాడుచున్నారు.

ఉదాహరణము :

ఉద్దేశబ్రతుగు Kh = ఖ
 ,, Zh = ఞ
 ,, fha = థ

క, గ, ట, జ, తలు వత్తక్షరములగునప్పుడు వాటి రూపములు మారి ఖ, ఘ, ఞ, ఝ, భ లవుచున్నవి.

ఈ ౫ అక్షరములలో ఝ ఉపయోగము చాల తక్కువ గనుక మానివేయవచ్చును; లేకున్న జ ప్రక్కని చుక్క సుపయోగించవచ్చును. ర సులభముగా ర కడుపున సున్న పెట్టిన కల్గుచున్నది. ఖ, ఘ, ఞలు తెలుగున విస్తారముగా వాడుచున్నందున, ఈ మూడక్షరములకును జేరురూపములు కల్పింపక మానుట యుక్తమని తోచుచున్నది. హిందీ టైప్ రైటరులో వత్తక్షరములను వాటిసంజ్ఞలను కొంచెముకూడా మార్చక యధావిధిగా వాడుచున్నారు.

అచ్చులవత్తులు:— ఆంధ్రలిపిసంస్కారములో అచ్చువత్తుల సంస్కారమే ముఖ్యంశము. మరియు వివాదాంశముకూడా. సాధ్యమైనంతవరకును అన్యభాషా శ్రయము లేక మనవత్తులకు (Positional Changes) స్థానికమార్పులు కల్పించి వ్రాసికొన్న లిపి ఆంధ్రత్వమును గోలుపోక గౌరవనీయ మగును. తమిళ అచ్చువత్తు లేమాత్రమును మనభాష కుపయుక్తములు కానేరవు. ఇందులకు కారణములు చెప్పచున్నాను. తెలుగున అచ్చువత్తు లన్నియు అక్షరరూపమునకు పైననో లేక కుడివైపునో అతికించుచున్నాము. అక్షరమున కెడమ వైపున వత్తుసంజ్ఞ వ్రాయుటలేదు. పైపురైటర్ల కుపయుక్తము కావలయునన్న, ఈవిషయము చుక్కగా గమనింపవలయును. అక్షరములు, వత్తులు మొదలగున వన్నియు యెడమతట్టునుండి కుడివైపునకే పారుచుండు వలయును. భాష లన్నిటను మొదటఅక్షరమును తరువాత అచ్చును వ్రాయుదురు. అరబ్బములో అందరును పోయిన దారిని పోక మొదట అచ్చును సూచించి వెనుక అక్షరమును వ్రాయుచున్నారు.

తెలుగుభాష సాంస్కృతికము. అచ్చుదీర్ఘమును వేరుభాషనుండి దిగుమతిచేయక సంస్కృతమునుండి దీర్ఘమునుమాత్రము గ్రహించిన అచ్చుదీర్ఘము లన్నింటిని సూచింపవచ్చును.

దీర్ఘము = 1, ఇత్వము = 2, ఇత్వదీర్ఘము = 3, ఉత్వము = 4, ఉత్వదీర్ఘము = 5, ఋత్వము = 6, ఋత్వదీర్ఘము = 7, ఒత్వము = 8, ఒత్వదీర్ఘము = 9. ఎత్వమున కొక చిన్న యేటవాలుగీత, ఎత్వదీర్ఘమునకు రెండుచిన్న యేటవాలుగీతలు అక్షరముతలపైన కనుపరచిన బాగుండును. ఉదాహరణము, కే = 3', కే = 3''. ఐత్వమును (తెలుగు లవత్తు - 6)ను తమిళములోవలె వ్రాయవచ్చునని కొంద రనుచున్నారు. మనఐత్వమును యేటవాలుగా వ్రాసికొన్న యెడల 'వేరొకభాష' సాశ్రయింప నక్కరలేదు. ఉదాహరణము : కై = 3/. ఏటవాలుగా ఐత్వమును వ్రాసిన హల్లుల వత్తులను ప్రక్కన వ్రాసిన ట్లగవడును. మరియు అక్షరముతో నంటి వ్రాసిన ట్లుండును. ఇదే ప్రకారము తవత్తునుకూడా

యేటవాలుగా అక్షరమునకు కుడివైపున వ్రాయవచ్చును (క్ర = ౯౨). ఇక మిగిలియుండునది డౌత్వముమాత్రము. దీనిని విడుదలచేసి పంపవచ్చును. డౌ, అవ్ నకు సరి సమానము. 'అవ్' లో 'వ్' ను ప్రక్కన వచ్చునట్టి అక్షరములతో చేర్చి వ్రాయవచ్చును.

ఉదాహరణములు: —

పారుషము = పవ్ రుషము = పప్రుషము.

గౌతముడు = గవ్ తముడు = గత్తముడు.

ఔరంగజేబు = అవ్ రంగజేబు = అవ్రంగజేబు.

సౌలభ్యము = సవ్, లభ్యము = సవ్ లభ్యము.

ఇట్లు వ్రాసి ఉచ్చారణ యేమాత్రమును చెడదు.

తెలుగుభాషలోని హల్లులవత్తు లెట్లున్నవో అట్లే వ్రాయక తప్పదు. వీటిని వదిలివేసి హల్లురూపమునే వాడుటలో సౌలభ్య మేమియు కానరాదు. టైప్ రైటరులో యెట్లైనను వత్తును చూచిందుట కొక కీల్లాత్తి కావలయును. హల్లునకు బదులు వత్తునే వాడిన మంచిది. టైప్ రైటరులో అక్షరముక్రిందినే వత్తునుకూడాయిముడ్చవచ్చును. హిందీ టైప్ రైటరులో వత్తుల నన్నిటిని యిమిడ్చియున్నారు. వత్తులు తెలుగుభాషకు చాల ప్రధానమైనవి. ఇవి తెలుగుభాషలోమాత్ర ముండి తృప్తిచెందక నులయాశ భాషకును, తమిళగ్రంథలిపికిని స్రయాణములు గావించి వాటి నల్లుకొనియున్నవి. రవత్తు తక్కినవత్తులవలె కుడివైపున వ్రాసిన టైప్ రైటరునకును, అచ్చునకును సౌకర్యముగా నుండును.

వ్యాసవిలేఖకులకు మనవి

వ్యాసాలు ఎనిమిదిపుటలకు మించకుండా ఉండాలి. వ్యాసరచన రంజకంగా ఉండాలి. శాస్త్రీయవిషయాలనుగురించిన వ్యాసాలుకూడా ఎక్కువ పరిభాషా, ఎక్కువ వివరాలూ లేకుండా సంగ్రహంగాను, సామాన్యపాఠకునికి విషయం బోధపడేటట్లు సులభంగాను, మనస్సును కథలా ఆకట్టేటట్లు ఆకర్షకంగాను ఉండాలి. శాసనవ్యాసాలు పదిపన్నెండు పుటలకు మించేయెడల రెండుసంచికలలో ప్రకటింపవలసివచ్చును.

దేశాన్ని ఎక్కువగా కలవరపరుస్తున్న సాంఘిక ఆర్థిక, రాజకీయాది విషయాలనుగురించి, మనఆంధ్రుల ప్రత్యేకసమస్యలనుగురించి ప్రత్యేకవ్యాసాలు కావాలి. సాధ్యమయినంతవరకు ఎత్తుకునే విషయంలోను, చూచేదృష్టిలోను, రచించే రచనలోను కొత్తదనం కావాలి. మన ఉద్యమాలూ, మనదేశం, మనసంఘం, మనఆశయాలు భారతిలో ప్రతిఫలించేటట్లు చూడవలసిందని వ్యాసకర్తలకు మనవి.—భా. సం.

పుస్తక సమీక్ష

స్వదేశసంస్థానములు

కర్త: నార్ల వెంకటేశ్వరరావుగారు. ప్రకాశకులు: నవయుగప్రచురణాలయం, పెడసనగల్లు, కృష్ణా.

ఇటీవల కొంతకాలంనుంచి మన దేశంలో ప్రజల దృష్టి స్వదేశ సంస్థానములవంకకు మరలింది. ఇందుకు రెండు కారణాలు: (1) సుదేశీయములలో సంస్థానప్రజల ప్రాతినిధ్యము; (2) మైసూరు, తిరువాన్కూరు, నిజాంరాజ్యములలో ప్రజలు సాగించిన, సాగిస్తున్న సత్యాగ్రహోద్యమము. ఆ సంస్థానాలవారలం బిస్తున్న నిర్బంధవిధానాన్ని బట్టి ఆఖరుకు కాంప్రెస్సుకూడా ఈ సంస్థానములను సమీక్షించి మై ప్రత్యక్షంగానో, ప్రతిష్టాపనగానో కలుగజేసికోక తప్పని సరి అవుతున్నది. ఏదో ఒకవిధంగా ఈ నిర్బంధవిధానం పెద్దసంస్థానాలలోనూ, చిన్న సంస్థానాలలోనూ ఉంటూనే ఉన్నది. కొన్నికొన్ని సంస్థానాలలోని ప్రజలు సంస్థానాధిపతుల నిరంకుశ, సిద్ధాంతాధిపతిపాలనమును సహించలేక, ఆ నిర్బంధవిధానానికి ఓర్పుకోలేక మహాస్మృదు ప్రసాదించిన సత్యాగ్రహోద్యమంతో జన్మగోధములైన తమ హక్కు స్వత్యములకోసం, స్వామ్యములకోసం పోరాడుతున్నారు. ఇంకో కొన్ని సంస్థానములలో ఆ విధంగా తలయెత్తడానికికూడా ఓరికలేక పడి ఉరుకుంటున్నారు. సంస్థానాలలోని ప్రజలు సత్యాగ్రహంకూడా జరుపవలసిన స్థితిగతులు ఎందువల్ల కలిగినవో, ఈ సంస్థానాలను పాలించు పాలకుల చర్య లెట్టివో నార్లవారి యీ గ్రంథాన్ని చదివితే చక్కగా బోధపడుతుంది.

స్వదేశసంస్థానాలలోని ప్రజల స్థితిగతులు, పన్నుల భారము, సైనికతనానికి ప్రజల కనబడుచున్న దుర్మార్గులుకూడా ఇబారాకిచ్చే పద్ధతి, ప్రజల విద్యాచారిత్రము, సంస్థానాధిపతుల విలాసతనము, వారి నిరంకుశ, అమానుష, విలాసచర్యము. ఈ మొదలైనవంటి సన్నిటిని నార్లవాడు ఈ చిన్నత్రైశికంలో ప్రసిద్ధములైన

ప్రతికలలోని, విఖ్యాత గ్రంథకర్తల గ్రంథాలలోని రచనలను, అంకెలను, అంశములను ఉదాహరిస్తూ సప్రమాణంగా తేటతెల్లముగా వ్రాశారు. ఈ పుస్తకమును చదివినతరువాత 'ఈవిధంగా ఉండే సంస్థానపాలనావిధానం ఎంతతప్పులో మారితే అంత మంచిది' అని అనుకోని వాడుండడు.

ఈ సంస్థానాలలో ప్రజల లెట్టి కష్టాలపా లవుతున్నారో ఈ పుస్తకం చదివితే కొంత తెలుస్తుంది. "నవానగరు సంస్థానమునందు పాగాకు, కిరసనాయలు, పెట్రోలు, అగ్నిపెట్టెలు వగైరాలను ఇబారా పాడిన వారే అమ్ముకోవలెను!!" "ప్రతిమరలుకూడా ఈ సంస్థానమున ఇబారాలో నున్నవి!!" "ఇక్కడి మరలలో పట్టించక ఎవరైన ప్రతిని బయటికి ఎగుమతి చేసినచో వారికి మబుగు ఒకటికి ఆయిదురూపాయలు జరిమానా!" "నవానగరు సంస్థానమున కూడా మించినది గోడలో! ఈ సంస్థానము అమలుజరుపుచున్న ఇబారా లివి: పంచదార, కల్లము, కలప, మంచుగడ్డ, కిరసనాయలో, పెట్రోల్, సబ్బు, రాయి, సున్నము, తోళ్లు, నూనె గానుగలు, కట్టెమోపులు, మోటార్లారి సర్వీస్, సినిమా, పచ్చికబయళ్లు, కల్లు — సారాయములు, నల్లమందు, భంగ్ గంజాయిలు." కొన్నికొన్ని సంస్థానాలలో ప్రత్యేకమైన కొన్నిరోడ్లమీద నడచినవారికి, వెల్లిన బండ్లకికూడా పన్నే! సంస్థానాలలోని బేగారి పద్ధతి, నెట్టిచాకిరిలను గురించి వేరే చెప్పనక్కరలేదు. శిస్తులను వసూలుచేయడం విషయంలోను, శిస్తులను పెంచడం విషయంలో కొన్ని కొన్ని సంస్థానములలో ఎట్టెట్టి పద్ధతు లవలంబించబడుతున్నాయో తెలుసుకోవాలంటే లోహార్, సికార్ సంస్థానాల కథలు చదివితే చాలు. ఏ సంస్థానంలోనూ ప్రజలకు వాక్స్వాతంత్ర్యం లేనేలేదు. సభలు జరుపుకోడానికి, తీర్మానములు చేయడానికి ప్రజలు ముందుగా సంస్థానాధిపతుల అనుమతి పుచ్చుకోవడంకూడా అటుండగా ఆసభలో చేసే ఉపన్యాసాలనూ, తీర్మానాలను కూడా వ్రాసి ముందుగా అధికారులకు చూపాలి. వేరికా స్వాతంత్ర్యం

అంతకుమునుపే లేదు. సంస్థాన ప్రజలు వైద్య సహాయమునకుగాని, విద్యా సౌకర్యములకు గాని నోచుకోవడం లేదనే చెప్పాలి. ప్రజలు ఇట్టి దిక్కుమాలినస్థితి అనుభవిస్తూ ఉండగా సంస్థానాధిపతుల చర్యలు మహాఘోరంగానూ, చేయంగానూ ఉన్నవి. వారినిగురించి తెలిపేకొన్ని కథ లిందులోని చదివితే ఒళ్లు కంపరిపెత్తుతుంది. తాము శిర్భుపెట్టే అడ్డమైన ఖర్చులకూ సంస్థానాధీశులు ప్రజలనుండి నయానభయాన డబ్బు గుంజుతున్నారు. ఏ కొద్ది విషయాలలోనో ఏ కొద్ది భేదాలతోనోతప్ప సంస్థానాలన్నీ కొంచెమింపుమింపుగా ఇట్లాగే ఉన్నాయి.

ఇట్టి సందర్భాలలో ఈపుస్తకాన్ని వ్రాసినందుకు నార్లవారిసీ, ప్రకటించినందుకు ప్రకాశకులనూ అభినందించాలి. ప్రతివారూ తప్పక చదువవలసిన పుస్తకం ఇది.

దీనికి శ్రీ భోగరాజు పట్టాభి శీతరామయ్య గారు విపులమయిన, అమూల్యమయిన సీతికవ్రాశారు. వారు తమ సీతికలో చెప్పినట్లు “ముఖ్యంగా హైదరాబాదుసంస్థానంలోని తెలంగాణలో ఈ పుస్తకం ప్రచారం” కావాలని కోరుతున్నాను.

మ. సో. శర్మ

తోరణము

[గ్రంథకర్త:— మధువాపంతుల సత్యనారాయణమూర్తిగారు. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రకుటీరము వారు, పల్లెపాలెము, Via, కాకినాడ, తూర్పు గోదావరిజిల్లా.]

ఇది పద్యగ్రంథము. ఇందలి కీర్తనలలో, దుర్మార్గ వర్తనలకు కొడుకును ముడిమార్గములోనికి తేవలెనని తొంద్రపడినబాధ వర్ణితిమైనది. ముడివర్తనందు జరా భారమున గలుగుచున్న బాగుగ వర్ణించబడినవి. పరిత్యక్త, సంవేళము మొదలయినవి చదివదగినవి. దీనికి సీతిక వ్రాసిన శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వ్రాసినట్లు “వీరి రచనలో కుండక యుండదు. చక్కని శయ్య కలదు.”

గోభూమి

[కర్త: నాగేశ్వరరావుగారు: కిసాన్ ప్రెస్, ౨౩ ప్రెస్, గోపిధి, మద్రాసు, ౩౭, ౪ అకాలు.]

ఇది గోగణాన్నిగురించి రైతుపరంగా వ్రాసిన చక్కనిపాటల పుస్తకం. దీనికి శ్రీమతి భారతీదేవి గారు సీతిక వ్రాయుచు ఇట్లునుచున్నారు: “గోభూమి” మన రైతులకేగాక ప్రజానీకమున కంతకు అభిమానమున, ఆత్మగౌరవమున, జీవకార్యమున, స్వాతంత్ర్య ప్రయత్నమున కల్పించుచున్నది. గోభూమి లలితమైన భావాలు గల పాటలతో రంజకంగా ఉంది.

ఆపేదన

శ్రీ బి. యస్. మూర్తి (పార్లమెంటరీ కార్యదర్శి) గారు రచించిన హరిజన ప్రబోధ కావ్యము. భారతమాతృప్రభము, గాంధీజీతి, ఆస్పృశ్యతా నిరసనము, వేలకొలుపు, మతపరివర్తనము, హరిజనకమారి మొదలైన శీర్షికలతో ఇందు చక్కనిపద్యములు కలవు. ధారాళమైన కవిత్యము. సరళమయిన రచన. గాంధీజీచో తొడు రాజకీయరంగమున కవతరించినదిప హరిజనులలో ఎట్టిప్రబోధము కలిగినదో, హరిజనపూజయము ఆస్పృశ్యతా కళంకమున కంత శుద్ధరచననదో ఈ ‘యాపేదన’ చదివిన కొంత బోధపడగలదు. ఇది హరిజన ప్రబోధమున కెక్కడగ తోడ్పడు నని నమ్ముచున్నాము.

గ్రంథ స్వీకారము

శివానందలహరి :— శ్రీ మచ్చంకర భగవత్పదాచార్య కృత శ్లోకములకు ఆంధ్రపద్య తత్పర్యములు. అనువాదకులు : విద్యాభూషణ మూరాలి బత్తుల నారాయణగారు, రాజమహేంద్రవరము, నెల రు ౧-౫-౦౦లు.

సీద్ధిగణపతిస్తోత్రము :— రచయిత: అల్లక పీఠభద్ర
కవిగారు, లక్ష్మీవారపుపేట, రాజమహేంద్ర
వరము. వెల రు. ౦-౬-౦ లు.

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి సంస్కృతి :—
రచయిత: గుట్టి వేంకట సుబ్బరామయ్య,
యం. ఏ గారు; ప్రకాశకులు 'నాథన్ అండ్
సూన్' గారు, ట్రంకుతోడ్డు, నెల్లూరు.
వెల రు. ౦-౧౨-౦ లు.

వాణీ నిబంధమణిమాల (సంస్కృత వ్యాసము
లు) :— లేఖకుడు: కర్ణపీఠ నాగేశ్వరరావుగారు,
హిందీభవన్, జాండ్రపేట, చీరాలపోస్టు,
గుంటూరుజిల్లా.

రత్నచరిత్ర :— ఖైరవ కవి విరచితము. సేదనూరి
గంగాధరంగారు తాత్పర్యము వ్రాసిరి. ప్రకాశ
కులు: సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.
వెల, రు. ౦-౪-౦లు.

కుక్కుటశాస్త్రము (కోడిపండ్లములప్రతి) :—
గ్రంథ సంఘాత: సేదనూరి గంగాధరంగారుతాత్ప
ర్యము వ్రాసిరి. ప్రకాశకులు: సత్యనారాయణ
బుక్ డిపో, రాజమండ్రి. వెల, రు. ౦-౪-౦లు.

బ్రిటిష్ మహాయుగము :— గ్రంథకర్త: మాన్
కొండ సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు. (మేజర్
బి. డి. బాసు, ఐ. యమ్. యస్. గారి 'Rise
of the Christian Power in India' అను
గ్రంథము ననుసరించి వ్రాసినది. మొదటిసంపు
టము వెలువడినది. రెండవసంపుటము త్వరలో
వెలువడనున్నది. ప్రకాశకులు: నేపాశ్రమము,
పెదపాలెము, Vizi, దుగ్గిరాల, గుంటూరుజిల్లా.
రెండుసంపుటములు కలిసి రు. ౬-౦-౦. వలయు
వారు, పాతూరి నాగభూషణంగారికి నేపా
శ్రమమునకు వ్రాయవలెను.

హంసవింశతి :— కర్త: అయ్యలరాజు నారాయణా
మాత్యుడు. శృంగార, కౌవ్య గ్రంథమండలి ప్రబం

ధ పరంపరలో ఇది నాలుగవగ్రంథము. ప్రకాశ
కులు: శృంగారకౌవ్య గ్రంథమండలివారు,
మచిలీపట్టణము, కృష్ణాజిల్లా.

పతంజలి చరిత్ర :— కర్త: మధునాథం చుల
సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు, ఆంధ్రీకుటీరము,
పల్లెపాలెము, ఇజరంపోస్టు, కాకినాడతాలూకా,
తూర్పు గోదావరిజిల్లా. ఇది పదిహేను పుటల
చిన్నిపాత్రము. 'తిలింగ' పత్రికనుండి పున
ర్ముద్రితము. రామభద్ర దీక్షితులు సంస్కృ
తమున కౌవ్యరూపముగా వ్రాసినదాని నను
సరించి వ్రాసినది.

మాచరల చెన్నకేశవ శతకము :— కర్త:
'కవితా కోవిద' రావిపాటి లక్ష్మీనారాయణ
గారు, గురజాల, గుంటూరుజిల్లా.

సుకుమారి :— కీర్తికేశురాలు శ్రీమతి మాగంటి
అన్నపూర్ణాదేవిగారి జీవితమును 'సుకుమారి'
యనుపేర కౌవ్యముగా రచింపబడినది. కర్త:
కొత్తపల్లి సుందరరామ కవిగారు. ప్రకాశకులు:
అన్నపూర్ణాదేవి స్మారకసంఘము, పెజవాడ;
వెల రెండణాలు.

ప్రేమలత :— కర్త: టి. కొల్లప్పగారు, తలమర్ల,
కొత్తచెరువు పోస్టు, అనంతపురం జిల్లా. వెల
రెండణాలు. ఇది పదిహేను పుటల చిన్ని
పాత్రము.

"అక్వాపాస్ట్ అక్వాటచబిలిటీ" :— కర్త: పి. వెం
కయ్యగారు. హిందూదేశంలో పాతశాలలలో
చదివే విద్యార్థులను డిటెయిన్ చేయకూడదనీ,
షరీతులు తీసివేయాలనీ, సరిగా పాతశాలకు
హాజరవడమూ, పాతశాలలో చదవడమే పైతర
గతిలోకి 'ప్రమోషన్' చేయడానికి తగిన
యోగ్యతగా గణించవలసిందనీ ఉద్బోధిస్తూ
వ్రాసినపుస్తక మిది. వెల ౮ అణాలు; వలయు
వారు, పి. పరశురామయ్య అండ్ కో వారికి
గుంతకల్లు (అనంతపురంజిల్లాకు) వ్రాయవలెను.

పత్రికా స్వీకారము

తెలుగు కలావీలాసిని :— లయెలా కలాశాలలోని

“ ఆంధ్రవాఙ్మయ సమితి ” సభ్యులు ‘తెలుగు కలా విలాసిని’ యను పేర వార్షిక సంచి కలను నాలుగు సంవత్సరములనుండి యేటేట ముద్రించి ప్రకటిస్తున్నారు. వీనిని నిర్వహించు సంపాదకవర్గ మొకటి కలదు ; కలాశాలా ప్రధానాంధ్ర పండితులగు శ్రీ ఆకుండి పరబ్రహ్మ శాస్త్రిగారు సగపాదకులుగను ప్రతి తిరుగతికి ప్రతినిధిగ ఒక్కొక్క సభ్యుడును ఏర్పడి

దీనిని కొనసాగిస్తున్నారు. ఇందు విద్యార్థులు గ్రాంథిక, వ్యావహారిక భాషలలో రచించినపద్య, గద్య రచన లున్నవి. సంచిక సాంఘిక, చారిత్రకాది వ్యాసములతోను, కావ్య విమర్శలతోను, ఖండ కావ్యములతోను, నాటి కలతోను హృదయా కర్షకముగ ఉన్నది. ఇందలి పద్య, గద్యవ్యాసములను చదివినప్పుడు ముందు ముందు అభివృద్ధికి వచ్చి దేశమునకు పేరు ప్రతిష్ఠ లార్జింపగల యువజనులు అనేకులు బయలుదేరు తున్నారని మనస్సుకు ఆనందము గలుగుతున్నది. తెలుగుకలావీలాసిని లయెలా విద్యార్థి సంఘాభ్యుదయమునకు తోడ్పడి వన్నెకెక్కివలెనని కోరుతున్నాము.

బ న వ పు రాణ ము

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—చేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. వెల ౭.౫-౦.

మృడెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకముగ ద్విపద కావ్యము. ఇందు శైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను వరసముగను, పాఠకులు మానసు కరగి తన్నయు లగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురములగు జానుదెనుగు పలు కుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్ర మాతృకలతో నరి చ్చబడి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యముగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు.

